Smithsonian Institution
Libraries

508. P723

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

CVM

INTERPRETATIONE ET NOTIS INTEGRIS

IOHANNIS HARDVINI

ITEMQVE

CVM

COMMENTARIIS ET ADNOTATIONIBVS

HERMOLAI BARBARI PINTIANI

RHENANI GELENII

DALECHAMPII SCALIGERI SALMASII

IS. VOSSII I. F. GRONOVII

ET VARIORVM

VOLVMEN NONVM

RECENSVIT

VARIETATEMQVE LECTIONIS

ADIECIT

IOH. GEORG. FRID. FRANZIVS

LIPSIAE

IMPENSIS GVILIELMI GOTTLOB SOMMERI

A. C. MDCCLXXXVIII.

Smithsonian Institution
246458
National Museum

PA6601 A2 1778 v. 9 SCNHRB

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XXXIII.

I.

Metalla nunc, ipſaeque opes, et rerum pretia dicentur, tellurem intus [1] exquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitiis foditur, quaerente vita aurum, argentum, electrum, aes: alibi deliciis gemmas et *a*. parietum digitorumque pigmenta: alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella caedeſque. Perſequimur omnes eius fibras, [2] viuimuſque ſuper excauatam, mirantes dehiſcere

1. *ſic ex Mss. H. et Cb. exquirente cura multiplici. Modo quippe. M. inquirente Gr. et Al.* 2. *videmuſque ſuper (leg. ſubtus) excauatos montes dehiſcere: aliquando autem. M.*

a. Et) Parietum quidem, aurum: nam, vt dicetur libri huius ſ. 18. *iam et ipſi tanquam vaſa inaurantur.* Digitorum, gemmae: quo pertinet ſcitum illud II. 63. pag. 104. *Gemmas etiam et quoſdam paruulos quaerimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus, vt digito geſtetur gemma quam petimus. Quot manus atteruntur, vt vnus niteat articulus!* H.

hiſcere aliquando, aut intremiſcere illam: ceu vero non hoc [1] etiam indignatione ſacrae parentis exprimi *b.* poſſit. Imus in viſcera eius, et in ſede Manium opes quaerimus, tamquam parum benigna fertilique, [2] quaqua *c.* ſecatur. Et [3] inter haec minimum remediorum gratia ſcrutamur: [4] quoto enim cuique fodiendi cauſa medicina eſt? Quamquam *d.* et haec ſumma ſui parte tribuit, vt *e.* minime parca, facilisque in omnibus [5] quaecumque proſunt. Illa *f.* nos premunt, illa nos ad inferos agunt,

1. *etiam exemplum indignationis.* M. 2. *ſic ex Mss. H. qua calcatur: et inter haec.* M. *quaqua calcatur. Inter Gr. et Al.* 3. *Et d. ap. Gr.* 4. *cui enim fodiendi. M.* 5. *ſic ex Mss. H. et Ch. quae proſunt. Gr. et Al.*

b. Exprimi) Explicari. H.

c. Quaqua calcatur: inter haec minimum, etc.) Archetypum noſtrum et recentiora exemplaria, *quaqua ſecatur: et inter haec minimum.* Pintian.

Quaqua) Foditur. Sic R. 2. cod. et Pintiani. Recte, quum ſequatur ſtatim indignatio, quod admodum paucis fodiendi cauſa medicina ſit. Editi hactenus libri, *quaqua calcatur*, male. H.

d. Quanquam et haec ſumma ſui parte tribuit, vt minime parca) Locus inſanabiliter corruptus, egregie, vt puto, curatus eſt, reſtitutusque in priſtinum ſtatum: in eodem noſtro exemplari, non *minime parca* legitur, ſed *fugre ſi archa:* ſcribo, *frugi ſitarcha.* Pint.

e. Vt minime parca) Hoc nimis abit ab antiquiſſima Voſſiani manu, quae eſt, *vt fugreſiarca faciliſque.* Literae I manu altera additum corniculum eſt, quaſi *E* voluerit. Fruſtra. num Plinii fuit: *vt ſuggerens large faciliſque in omnibus quaecumque proſunt.* Sic enim et Voſſianus, aliique codices, non tantum, *quae proſunt.* Pintiani liber, *fugreſiarcha:* vnde ille *frugi ſitarcha.* Gr.

Vt) Ex veſtigiis veteris ſcripturae, Gronouius coniiciebat legi commodius poſſe, *vt ſuggerens large:* eadem ſententia. H.

f. Illa) Pari elegantia in eodem argumento Seneca verſatus, ep. 94. pag. 419. *Aurum quidem et argentum,* inquit, *et propter iſta numquam pacem agens ferrum, quaſi male nobis committerentur, abſcondit. Nos in lucem, propter quae pugnaremus, extulimus*

agunt, quae *g.* occultauit atque demerſit, illa *h.* quae non naſcuntur [1] repente *i.* Mens *k.* [2] ad inane euolans reputet quae deinde [3] futura ſit finis ſeculis omnibus exhauriendi eam: [4] quouſque *l.* penetrat auaritia. Quam innocens, quam beata, imo vero et delicata eſſet vita, [5] ſi *m.* nihil aliunde, quam ſupra terras, concupiſceret; breuiterque *n.*, niſi quod ſecum eſt!

 II. Erui-

1. *Quae non naſcuntur: vt repente mens a. Gr. et Al.* 2. *ad haec inania volans rep. quis dein futurus ſit. V.* 3. *futura ſi finis non eſt ſeculis. M.* 4. *ſic ex Mss. H. et quouſque penetratura ſit auaritia. V. penetret au. Gr. et Al.* 5. *ſic ex Mss. H. ſi nihil, niſi quod ſupra terras eſt, concupiſceret haberetque nihil niſi quod.* M. *ſi nihil aliud, quam Gr. et Al.*

tulimus . . . nec erubeſcimus ſumma apud nos habere, quae fuerunt ima terrarum. H.

g. Quae) Horatii ſcitum illud huc pertinet: *Aurum irrepertum, et ſic melius ſitum cum terra celat*, etc. Ode 3. L. III. v. 49. H.

h. Illa) Quae tam lente Natura gignit, vt illa aegre, non ſponte parere videatur. Vide N. et Em. N. I. (hic poſ.) *Illa*) Sic locum hunc refinximus ductu cod. R. 2. et eius quem Pintianus habuit, totidem plane ſyllabis apicibuſque litterarum integra fide repraeſentatis: interpunctione ita ſeruata, vt ſua orationi ſententia, neque, vt prius, impedita conſtaret. Sic enim typi interpolati habent: *Ila quae non naſcuntur: vt repente mens . . . quouſque penetret auaritia.* H.

i. Vt repente mens ad inane euolans) Superfluit prima vox ex eodem. Pint.

k. Mens) Mens in caelum ſe paulisper efferens ſecum reputet, quis ſit finis futurus vmquam exhauriendi tellurem: et quouſque penetratura ſit auaritia. Inane pro caelo, aere, familiare praeſertim poetis, ac Plinio. *Per inania, magnum inane*, Maro; Lucretius; *profundum inane, ſaepe dixere.* H.

l. Quouſque penetret auaritia) *Penetratura* non *penetret*, in eodem. Pint.

m. Si nihil aliud quam ſupra terras concupiſceret) *Si nihil aliunde niſi ſupra terras concupiſceret,* in eodem. Pint.

n. Breuiterque) R. 2. et Colb. 3. *haberetque non niſi,* forte elegantius. H.

II. Eruitur aurum, et chryſocolla iuxta, vt *o.* pretioſior videatur, [1] non natura. Parum erat vnam vitae *p.* inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet auri *q.* etiam ſanies. Quaerebat argentum auaritia: boni conſuluit interim inueniſſe minium, rubentiſque terrae excogitauit vſum. Heu prodigioſa ingenia! quot modis auximus pretia rerum? [2] Acceſſit ars picturae ad *r.* aurum argentumque, quae caelando cariora fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere et artem vitiorum irritamenta. In *s.* poculis libidines caelare iuuit, ac per

1. *nomen ex natura cuſtodiens. Parum enim erat Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. et Ch. Acceſſit ars picturae: et aurum argentumque caelando carius fecimus Gr. et Al.*

o. Vt precioſior videatur nomen ex auro cuſtodiens) Vltimo verbo caret noſtrum exemplar: reliqua ſic legit, *vt precioſior videatur nomen natura*, ſcribendum puto, *nomenclatura*, in caſu auferendi. Pint.

Vt) In R. 2. *vt pretioſior videatur nomen natura.* Colb. 3. *videatur, non natura.* Sane ſincerius: vt ſit ſententia, pretioſiorem videri chryſocollam vicinitate auri, quam natura ſua, quam nihil aliud ſit quam auri ſanies. Libri hactenus editi, *vt pretioſior videatur nomen ex auro cuſtodiens.* At illa, *ex aura cuſtodiens*, nulli MSS. habent. H.

p. Vitae) Aurum. Mox auri ſaniem chryſocollam vocat, vt eſt. H.

q. Auri etiam ſanies) Nam chryſocolla fit e limoſo ſucco per auri venam fluente, et illic denſato in pumicis duritiem. Dal.

r. Et aurum argentumque caelando carius) Voſſ. *et aurum et argentum quae caelando.* Forſan: *Acceſſit ars picturae ad aurum et argentum, quae caelando cariora fecimus.* Gron.

s. In) Iunenalis Sat. 2. v. 95. *Vitreo bibit ille Priapo.* Elegans in primis in eam ſententiam eſt Oenomai epigramma Anthol. IV. 18. de Cupidine ſculpto in caucalio: Ἐν κυάθῳ τὸν ἔρωτα; τίνος χάριν; ἀρκετὸν οἴνῳ Αἴθεσθαι κραδίην· μὴ πυρὶ πῦρ ἔπαγε. *In cyatho cur ſculptus amor? vino ardeat vt cor Eſt ſatis: ignem igni quis furor adiicere eſt?* Lampridius in Elagabalo, pag. 107. Vaſa deinde *centenaria argentea ſculpta, et non.*

per obſcenitates bibere. Adiecta deinde [1] ſunt haec, et ſordere coepere: et auri argentique nimium fuit. Murrhina *t.* et cryſtallina ex eadem [2] terra effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum, haec vera [3] luxuriae gloria exiſtimata eſt, habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis: [4] turba *v.* gemmarum potamus; et *x.* ſmaragdis teximus calyces: ac *y.* temulentiae cauſa [5] tenere Indiam iuuat: et *z.* aurum iam acceſſio eſt.

A 3 III.

1. *ſunt demum haec. M.* 2. *tellure. M.* 3. *luxuria exiſtimata eſt. M.* 4. *tubam gemm. portamus ex ſmar. M. tuba Gr.* 5. *temeramus diem. Iuuat et aurum acceſſione. M.*

nonnulla ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata. H.

t. Murrhina) Produnt haec verba perſpicue murrhina vaſa e pretioſo olim facta lapide, quum effodi ex aequo cum cryſtallinis monet: Sic cryſtallina ſimul ac murrhina iungit Martialis III. ep. 82. Ful. Capitolin. in Marco Antonino pag. 29. aliique. Myrrhina et onychina, Ael. Lampridius in Elagabalo, pag. 112. Vnde intelligas e foſſili materia murrina fuiſſe, non fictilia ea quae noſtra aetas porcellanea vocat, vt viſum Cardano, Scaligeroque in Card. Exerc. 92. pag. 327. non e concharum genere aliquo, vt Bellonio: non ex indurata myrrha, coloribuſque picta, vt Mercator, quem laudat auctor annalium eccleſ. ad annum Chriſti 34. num. 98. non ipſum eſſe onychem, vt Agricolae de nat. foſſil. VI. p. 296. Sed de his opportunius XXXVII. 8. Hard.

v. Turba) Poculis quae ſint onuſta gemmis. Huc illud Iuuenalis ſpectat Sat. 5. v. 42. *Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula tranſfert A digitis.* H.

x. Et ſmaragdis teximus calices) Χρυσένδετα vaſa intelligit, aureis ſcalpturis, cruſtis, imaginibus, annulis ornata. Dal.

y. Ac temulentiae cauſa tenere Indiam iuuat) Non *tenere*, in ſcripto codice, ſed *temere* legitur: ſcribendum forte *temerare*. Pint.

z. Et) Praecipua iam, inquit, irritamenta luxuriae ſunt gemmae: acceſſoria tantum aurum argentumque, quae nunc ſordent. At

ea

III. (I.) Vtinamque poſſet e vita in totum abdicari [1] ſacrum *a.* fame, vt celeberrimi auctores dixere, proſciſſum conuiciis ab optimis quibuſque, et ad perniciem vitae repertum: quantum feliciore aeuo, quum *b.* res ipſae permutabantur inter ſe, ſicut et Troianis temporibus factitatum, Homero *c.* credi

1. ſic et Ch. abdicari aurum, ſacra fames Gr. et Al.

ea quae proxime antecedit. forma loquendi, *tenere Indiam*, admonet vt obiter interpretemur nummum ex auro perrarum delineatum a D. le Blanc, p. 282. In antica ſuperficie S. Iohannes Baptiſta fert crucem oblongam, et e regione delphinus eſt. Epigraphe S. IOHANNES B. Parte altera, cum flore Liſi, inſcriptus in ambitu titulus eſt, hinc FRA inde NTIA. Percuſſus hic nummus eſt a. 1357. vel 1358. quum captiuo in Anglia Iohanne Rege Francorum Regente Carolo eius filio regnum; Nauarrus Rex omnia turbaret in Gallia, Pariſiis dominaretur, et in Inſula Franciae: regnum demum inuadere omnino tentaret. Ergo ingemiſcens Praefectus Monetae calamitoſum hunc rerum ſtatum in iſto titulo ingenioſe exponit, dum ait: FRA*nciam Nauarrus Tenet Iohannem Anglus* Delphinus poſt diui Iohannis Baptiſtae nomen adpictus, Carolum praedictum deſignat, Regnum tum Regentem abſente patre, eumdemque primum e regio ſanguine Delphinum Viennenſem. H.

Acceſſio eſt) Id eſt, quod Iuriſconſultus ait, lib. XIX. §. *penult.* nonnunquam aurum gemmis ac margaritis cedere, Cuiacius c. 18. lib. X. obſerv. Dal.

a. Aurum, ſacra fames) Probabilior lectio, *Auri ſacra fames.* vt alludat ad notum Virgilii carmen. Pint.

Sacrum) Sic R. 2. eleganter: non, vt editi, *aurum, ſacra fames.* Nam vox ea *aurum* abeſt et a Ch. cod. et ex antecedente ſectione ſubintelligenda eſt. H.

b. Quum) Paul. Dig. 18. tit. de contrahenda emtione: *Origo emendi vendendique a permutationibus coepit etc.* Hard.

c. Homero credi conuenit) Iliad. H. Cuius locum in ſequente animaduerſione totum exhibuit Harduinus, quem ideo hic non expreſſimus, ne taedioſa ſit repetitio. Dal.

credi conuenit. Ita *d.* enim (vt opinor) commercia victus gratia [1] inuecta. Alios coriis boum, alios ferro captiuiſque rebus [2] mutaſſe tradit: quamquam *e.* et [3] ipſe mirator auri, aeſtimationes rerum ita fecit, vt *f.* centum boum arma aurea permutaſſe *g.* Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua conſuetudine multa *h.* legum antiquarum pecore conſtat, etiam Romae.

A 4 IV.

1. *ſic ex Mss. H. et inuenta Gr. et Al.* 2. *emptitaſſe. M. emitaſſe. Ch.* 3. *et ipſe miratus aurum Gr. et Al.*

Homero) Il. ή. v. 472. Ἔνθεν γὰρ οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί, Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ, Ἄλλοι δὲ, ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσι, Ἄλλοι δὲ ἀνδραπόδεσσι· τίθεντο δὲ δαῖτα θαλείαν. Hard.

d. Ita enim (vt opinor) commercia, etc.) Idem Pauſanias in Lacedaemoniis, quo loco ſcribit Polydori domum poſt eius mortem de vxore bobus emptam fuiſſe, ac ideo partem illam vrbis βοόνητα vocatam. D.

e. Quamquam et ipſe miratus aurum) Quanquam et ipſe mirator auri, in vetuſto exemplari. Pint.

Quanquam et ipſe miratus aurum) Voſſ. *mirator auri.* Acad. quoque, Gud. Menap. *mirator,* ſed vox ſequens in tribus iſtis deſit. Seneca epiſt. 115. *vt exſpectarent viderentque, quem admirator auri exitum faceret.* Noſter lib. XIV. cap. 4. *minime vtique miratore inanium.* Pintiani liber, vt Voſſianus. Gr.

Et ipſe) Ita R. 2. aliique MSS. non *miratus aurum,* vt editi. Plin. XIV. 5. de Seneca, *non vtique miratore inanium.* Et Seneca epiſtola quadam, *mirator auri* dixit. Hard.

f. Vt centum boum arma aurea) Bouem quidam Athenis nummum fuiſſe interpretantur, imagine bouis ſignatum, quem et didrachmum vocabant. Dal.

g. Permutaſſe Glaucum) Iliad. Z. Etiam hunc locum omni fide deſcripſit Harduinus, ſuiſque inſeruit, vide obſ. ſq. Dal.

Vt) Iliad. ζ. v. 234. Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε, Χρύσεα χαλκείων ἑκατομβοίων ἐννεαβοίων. H.

h. Multa legum antiquarum) Supra c. 3. lib. XVIII. Gellius

IV. Peſſimum vitae ſcelus fecit, [1] qui *i.* id primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam

1. ſic ex Mss. H. et M. qui primus induit. Ch. voce, annulum, expuncta. qui anulum primus Gr. et Al.

Gellius cap. 1. lib. XI. Feſtus in dictione, Multa. Briſſonius cap. 3. lib. I. Dal.

Multa) Feſtus, verbo *Ouibus. Ouibus duabus,* inquit, *multabantur apud antiquos in minoribus criminibus: in maioribus autem, bubus: nec extra hunc numerum excedebat multatio: quae poſtquam aere ſignato vti ciuitas coepit, pecoraque multatitia incuria corrumpebantur, vnde etiam peculatus crimen vſurpari coeptum eſt; facta eſt aeſtimatio pecoralis culpae, et boues centenis aſſibus, oues denis aeſtimata. Inde ſuprema multa, id eſt, maxima, appellatur tria millia aeris.* His adde ea quae diximus XVIII. 3. H.

i. *Qui*) Aurum videlicet, facto ex eo anulo. Vide Not. et Em. N. II. (hic coll.) *Peſſimum*) Sic R. 2. aliique. Interpolatores in libris vulgatis, ſic edidere, *qui anulum primus.* Satis incaute id quidem; vel ſic abrupta orationis ſerie: nam cur ab auro, de quo agebatur proxime, ab anulum oratio tranſſiliat, non apparet: niſi materia ipſa deſignetur: hoc eſt aurum, cuius admonitu, et anulorum quoque tota ratio pertractatur. Sed grauior multo error irrepſit in contextum Plinianum, ſub calcem huius ſectionis, quam ſub initium: legebatur enim ante nos: *Quod ſi impedimentum potuit in eo aliquid intelligi, etiam conſertoris vſu argumentum eſt, maius in laeua fuiſſe, qua ſcutum capitur.* Ex Herm. Barbari officina prodiit iſtud *conſertoris vſu.* R. 2. cod. Lugdun. Ch. quoque et alii probatioris notae, *etiam ſertoris vſus* planiſſime exhibent. Parmenſis editio, cum Rhodigino, repetita prioris vocis poſtrema littera, *etiam inſertorii vſu*, legit. Turnebo Aduu. VI. 2. et Kirchmanno L. de anulis, placuit etiam *ſartoris vſus*: quum vox *ſartoris*, pro eo qui veſtes ſuit, ſit priſcis ignota: nec ſi recepta ea foret, conſtet adhuc ſententia. Gronouius, qui *ſertoris vſus* etiam in ſuo gemino codice legit. Acad. et Voſſiano, nihilominus *armorum vſui* reponebat. Irrito omnes conatu, audaci certe veterum exemplarium neglectu. Nos, quibus religio eſt ab eorum veſtigiis diſcedere, litterula vnica immutata, *ſerioris vſus* legi iuſſimus, ac ſcriptoris ſenſum

Nam *k.* de Prometheo omnia fabuloſa arbitror, quamquam illi quoque ferreum anulum [1] dedit antiquitas: vinculumque id, non geſtamen, intelligi [2] voluit. Midae *l.* quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus et prorſus ſiniſtrae *m.* maximam auctoritatem [3] conciliauere auro, non quidem Romanae *n.* [4] quarum mere [5] ferreum id

A 5 erat,

1. *ſic ex Mss. H. et Ch. dederit Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. et Ch. voluerit Gr. et Al.* 3. *conciliauerunt an. non qui. Romanis quo. mo. ferendum erat. bellicae. M.* 4. *ſic ex Mss. H. Quorum more ferreum id erat, et virtutis bellicae inſigne Gr. et Al.* 5. *ferrum erat bellicae.* M. *Aliud.*

ſenſum interpretatione noſtra primi patefecimus. Nam quum prius dixiſſet, Iliacis temporibus anulos fuiſſe nullos, eoſque ab eo qui primus inuenit, manui primam laeuae inſertos, forte quod dextra fuiſſet ad munia ſua obeunda impeditior, inde colligit ſeriorem vſum annulorum fuiſſe, hoc eſt, poſt Iliaca tempora modo coepiſſe, quod tum ni laeua maius impedimentum foret, qua ſcutum caperetur. Nihil planius. Subiicit porro id quod interpretationem noſtram confirmat: *Eſt quidem apud eumdem Homerum virorum crinibus aurum implexum: ideo neſcio an prior vſus a feminis ceperit.* Priorem vſum ſeriori opponit. H.

k. Nam) Quem Caucaſo alligatum fabulae prodiderunt: Iterum haec repetita inferius, XXXVII. 1. H.

l. Midae quidem anulum) *Gygae* vel *Gygis* legend. ex Platone III. Polit. Cicerone III. offic. Lapſus eſt memoria Plinius. Dal.

Midae) Gygae ceteri id adſcribunt, non Midae. Tullius Offic. III. n. 38. *Hinc inde Gyges inducitur a Platone. Is quum palam eius anuli ad palmam conuerterat, a nullo videbatur, ipſe autem omnia videbat: idem rurſus videbatur, quum in lucem anulum inuerterat.* H.

m. Siniſtrae) Infelices. Sic omen ſiniſtrum dicimus. Etſi manum quidem laeuam intelligit, tamen in verbo ludit: vt et infelicis illud auſpicii fuiſſe admoneat. H.

n. Romae, quorum more ferreum id erat et bellicae virtutis) A Gelenio eſt.

Acad.

erat, vt virtutis bellicae, inſigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum *o.* habet Romuli in Capitolio ſtatua, nec praeter Numae Seruiique Tullii alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maxime miror, quorum *p.* e Graecia fuit [1] origo, vnde hic anulorum vſus venit, quamquam etiam nunc Lacedaemone ferreo [2] vtuntur. Sed *q.* a Priſco Tarquinio omnium primo filium, quum *r.* in praetextae annis occidiſſet hoſtem, bulla *s.* aurea donatum conſtat: vnde mos bullae durauit,

1. *origo. Haec anul. vſum inuenit. M.* 2. *ſic ex Mss. H. et M. vtantur Gr. et Al.*

Acad. et Gud. *Romani quorum more ferendum id erat.* vt et Menap. niſi quod caret τῷ *id.* Voſſ. *Romaene quarum in more ferreus erat et virtutis bellicae inſigne.* Scribe: *Manus, et prorſus ſiniſtrae, maximam auctoritatem conciliauere auro, non quidem Romanae, quarum mere ferreum erat, vt virtutis bellicae, inſigne.* Quarum, inquit, Romanarum ſiniſtrarum inſigne erat mere ferreum (non vt alia eſſet annuli, alia pilae vel gemmae materia) vtpote virtutis bellicae. Gron.

o. Nullum) Statuas anulo ornari ſolitas, teſtatur etiam Cicero ad Attic. IV. ep. I. vbi ex ſtatu, imagine, amictu, anulo, colligit eiuſdem Scipionis Africani ſtatuam eſſe, et quae ad Opis, et quae ad Pollucis aedem poſita eſſet. H.

p. Quorum e Graecia fuit origo) Tarquinii Priſci pater Demaratus Corinthius fuit. Dal.

Quorum) Fuit enim Tarquinius Priſcus Demarati Corinthii filius, eius qui in Etruriam commigrauit. Aur. Victor L. de viris illuſtr. c. 6. Plinius ipſe XXXV. 5. Hard.

q. Sed) Haec totidem verbis Macrob. Sat. I. 6. pag. 208. H.

r. In) Ante annum aetatis quintum decimum. Vide quae de toga pura et praetexta diximus VIII. 74. Hard.

s. Bulla aurea) Figura cordis, quae ſignificabat aetatem puerilem alterius conſilio regi oportere. Alexander ab Alex. c. 25. lib. II. Dalec.

Bulla) Feſtus: *Bulla aurea inſigne erat puerorum praetextatorum, quae dependebat*

rauit, vt eorum *t.* qui equo meruiſſent filii, inſigne *v.* id haberent, ceteri *x.* lorum. Et ideo miror Tarquinii eius ſtatuam ſine anulo eſſe. Quamquam et de nomine ipſo [1] ambigi video: Graeci *y.* a digitis appellauere, apud nos priſci [2] vngulum *z.* vocabant: poſtea et Graeci et noſtri ſymbolum *a.* Longo certe tempore ne *b.* ſenatum quidem Romanum habuiſſe aureos manifeſtum eſt. Siquidem [3] his tantum qui legati ad exteras gentes ituri eſſent, anuli publice dabantur: credo, quoniam ita

1. *ambigitur. Id Graeci a dig. ap. apud nos prius cingulum.* M. 2. *vnguinum. M.* 3. *iis. V.*

debat eis a pectore, etc. Aſcon. Paed: *Bulla ſuſpendi in collo infantibus ingenuis ſolet aurea, libertinis, ſcortea*, etc. Bulla cordis effigiem referebat. H.

t. Eorum) Merere equo, merere pedibus, eſt in militia alterutro modo ſtipendia facere. H.

v. Inſigne id haberent) Quod iam puberes facti, ſolemni feſto laribus ſuſpendebant, vt puellae nubiles puppas ſuas Veneri. Idem cap. 18. lib. V. Dal.

x. Ceteri) Sine bulla. Ita Macrob. l. c.. Vel, vt Pedianus, cum bulla tantum ſcortea, hoc eſt, e pellibus facta. Id appoſite Iuuenal. expreſſit Sat. 5. v. 164. *Etruſcum puero ſi contigit aurum, Vel nodus tantum, et ſignum de paupere loro.* Lorum intellige id ligamentum, cum nodo, ex quo bulla pendebat: quale nunc geſtant e ſerico Equites Melitenſes, vnde Crux pendet. Hard.

y. Graeci) Δακτύλιον, ἀπὸ τοῦ δακτύλου, a digito. Hard.

z. Vngulum) *Vngulus*, inquit Feſtus, *Oſcorum lingua, anulus*: idque gemino Pacuuii teſtimonio comprobat. Hard.

a. Symbolum) Credo id nomen anulis praeſertim ſignatoriis attributum, quod indicium ſignumque imprimerent eius qui ſignabat. Plaut. in Pſeud. *Ea cauſa miles hic reliquit ſymbolum, Expreſſam in cera ex anulo ſuam imaginem.* H.

b. Ne) Poſt mutatis moribus, Senatorii Equeſtriſque ordinis hominibus conceſſum, vt aureos ferrent: ceteris, etiam ingenuis, vetitum, Dio XLVIII. p. 385, Hard.

ita [1] exterorum honoratiſſimi intelligebantur. Neque aliis vti mos fuit, quam qui ex ea cauſa publice accepiſſent: vulgoque ſic triumphabant. Et quum corona *c.* ex auro Etruſca *d.* ſuſtineretur a tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, [2] aeque triumphantis, et *e.* ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumque *f.* non ante [3] tertium conſulatum ſumpſiſſe traditur. Hi quoque, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum vtebantur [4] his: intra domos vero, ferreis. Quo argumento etiam nunc [5] ſponſae muneri ferreus anulus *g.* mittitur, iſque ſine *h.* [6] gemma. Equidem nec Iliacis

1. *exteris. V.* 2. *aequa fortuna triumphantis, et ſerui coronam. M. Turn.* 3. *tertio Conſulatu. V.* 4. *iis Gr.* 5. *ſic ex Mss. H. et Ch. ſponſae anulus ferreus Gr. et Al.* 6. *ſic ex Mss. H. et Ch. Gemma et quidem nec. M gemma. Nec Gr. et Al.*

c. Corona) Vide quae diximus XXI. 4. H.

d. Hetruſca) Tertull. lib. de corona milit. *Praeferuntur etiam illis Hetruſcae. Hoc vocabulum eſt coronarum, quas gemmis et foliis ex auro quercinis ob Iouem inſignes ad deducendas tenſas cum palmatis togis ſumunt.* Dalec.

e. Et) Et coronam ſuſtinentis, qui non ingenuus, ſed fortaſſe ſeruus erat. Ita ſeruus, quo nihil eſſe aut dici abiectius poteſt, et triumphans, quo nihil glorioſius, pari in anulis conditione erant. Nam de ſeruis quidem id conſtat Papin. III. Silu. 3. v. 144. *Mutauitque genus, laeuaeque ignobile ferrum Exuit.* H.

f. Aureumque) Mira ſane Marii modeſtia fuit. Nam ante illius aetatem, quum Scipio Carthaginem obſideret, Tribunos Romanos, quos ſepeliri Aſdrubal voluit, ex aureis anulis diſcreuit a militum vulgo, qui ferreos tantum geſtabant, vt quidem auctor eſt Appian. in Punic. p. 63. H.

g. Anulus ferreus mittitur) Anulus pronubus is Septimio Florenti dicitur. Dal.

h. Sine gemma) Ἄπειρος et *ἀπείρων* Graecis, ἄλιθος Polluci, aliis λιτὸς, leuis Vlpiano *καὶ γὰρ* inquit Ariſt. III. Φυσικῆς ἀκροάσεως, δακτυλίους

cis temporibus vllos fuiſſe anulos video: nuſquam certe Homerus dicit, quum *i.* et codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet, et *k.* conditas arcis veſtes, ac *l.* vaſa aurea argenteaque, et ea colligata [1] nodi, non anuli, nota. Sortiri *m.* quoque contra prouo-

1. *nodo, non anulo notata. V.*

τυλίους ἀπείρους φασὶ τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην. Huic contrarius eſt gemmatus Liuio. Vide Rhodig. cap. 12. lib. VI. Alexand. ab Alexand. cap. 5. lib. II. Dalec.

i. Quum et codicillos miſſitatos) Iliad. Z. de Bellerophonte et Proeto: — πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ, Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά. Dal.

Quum) Vide quae diximus XIII. 21. H.

k. Et) Odyſſ. θ'. v. 424. Hard.

Conditas arcis veſtes) Odyſſ. θ. Δεῦρο γύναι φέρε χηλὸν ἀριπρεπέ' Et ibidem, Φᾶρος εὔπλυνες, ἠδὲ χιτῶνα. Dal.

l. Ac vaſa aurea argenteaque) Vaſa quidem colligata fuiſſe Homerus non ait, nec veſtes, ſed arcam, in qua erant poſita, colligatam firmiſſimo nodo, ne quid ex eo ſurriperetur. Vlyſſem igitur ſic Arete compellat, Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον Μή τίς τοι καθ' ὁδὸν δηλήσεται. Cui mox obſecutus Vlyſſes, Αὐτίκ' ἐπήρτυε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλε Ποικίλον, ὅν ποτέ μιν δέδαε φρεσὶ πότνια Κίρκη. Cuiacius cap. 37. lib. XII. Dal.

Ac) Eodem libro v. 443. et 447. H.

m. Sortiri quoque contra prouocationem) Iliad. H. prouocat Hector proceres Graeciae ad ſingulare certamen: illi iactis ſortibus in galeam, deligunt quem opponant. Ὣς ἔφαθ'. οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος. Ἐν δὲ ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο. Idem fit et in duello Paridis Iliad. γ. Sortes autem οἱ κλῆροι, calculi fuerunt, aut ex terra ficti globuli, nota quadam ſignati, qua ſuum quiſque agnoſceret. Sophocles in Aiace, κλῆρον ἐς μέσον καθεὶς, ὑγρᾶς ἀρούρας βῶλον. Sortes eae licet ſignatae forent, non tamen annulo ſignabantur, cum eo tempore annulus prorſus in vſu non eſſet, nedum ſignatorius. Fuerunt et ſortis indicia, concha, aſcia, ac ſaepius lignum proprio quodam ſigno notatum, vnde κλῆρον dictum vult Herodianus ἀπὸ τοῦ καλοῦ, vt et πάλλον,

prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam *n.* etiam Deûm fibulas, et alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe, ſine mentione anulorum. Et [1] quiſquis primus inſtituit, cunctanter id fecit, laeuiſque *o.* manibus [2] latentibuſque *p.* induit: [3] quum, ſi honos ſecurus fuiſſet,

1. *qui primus. Alii. bus Gr. et Al.*
2. *ſic ex Mss. H. et Cb. ac latenti-*
3. *quaſi non ſecurus fuerit dextrae oſtentandae. M.*

λον, quod ſortes coniectas mouerent antea quam proferrentur: quanquam alii dictum malunt a κλῶ, quod καλεῖν ſignificat. Hadrian. Iun. cap. 5. lib. I. Dal.

Sortiri) Proceres Graeciae, iactis in galeam ſortibus, deligunt quem opponant Hectori ipſos prouocanti ad ſingulare certamen: neque dicuntur eae ſortes anulis fuiſſe ſignatae. Iliad. η. v. 175. Poſt vſus obtinuit, vt eae ſortes, globuliue, anulis ſignarentur, quo ſuum quiſque dignoſceret. Et arca, qua aſſeruabantur eae, anulo obſignata. Teſtis Suet. in Tib. c. 63. *Vicina Vrbi oracula etiam diſiicere conatus eſt: ſed maieſtate Praeneſtinarum ſortium territus, deſtitit: quum obſignatas deuectaſque Romam non reperiſſet in arca, niſi relata rurſus in templum.* Hard.

n. Fabricam etiam Deûm fibulas) Iliad. β. Vulcanus ait, — χάλκευον δαίδαλα πολλὰ, Πόρπας τε, γναμπτάς θ' ἕλικας, κάλυκάς τε καὶ ὅρμους. Et in Hymnis: Πορπαί τε γναμπταί θ' ἕλικες, κάλυκές τε καὶ ὅρμοι. Dal. In Pintiani codice legitur *fabricare*. Dal.

Fabricam) Vulcani officinam, Iliad. σ'. v. 400. Vulcano Thetidem alloquente: Τῇσι παρ' εἰνάετες χάλκευον δαίδαλα πολλὰ Πόρπας τε, γναμπάς θ' ἕλικας, κάλυκάς, τε καὶ ὅρμους, etc. Hard.

o. Laeuiſque) Sil. Ital. XII. de Equitibus Rom. ad Cannas caeſis, quibus detracti fuere anuli: *Teſtes hi ſtragis, quos ſignum illuſtre ſuperbis Mos laeua geſtare viris: tum funditur ante Ora admirantum praefulgens anulus auro*, etc. H.

p. Latentibuſque) Sub toga: quaſi cunctanter ac verecunde id faceret: nam ſi ornatus et honoris acceſſionem ea re quaeſiſſet, nec veritus eſſet reprehenſionem proborum hominum, dextra potius oſtentaſſet. Hard.

ſet, dextra fuerit oſtentandus. Quod *q.* ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi *r.*, etiam *ſ.* [1] ſerioris vſus argumentum eſt, maius in laeua fuiſſe,

1. Sic ex Mss. H. et Cb. ſartoris vſus M. Conſertoris vſu Gr. et Al.

q. Quod) Quod ſi obiiciat aliquis futuram fuiſſe impeditiorem ad armorum vſum dexteram manum, ſi anulo ornaretur: ſeriore adhuc aetate, *hoc eſt*, *multo poſt Troiana tempora*, laeuae quoque inſertum anulum eſſe, argumento eſt, quod in laeua manu maius impedimentum fuerit, qua nempe ſcutum capitur. Aliam cauſam affert Atteius Capito apud Macrob. Sat. VII. 13. p. 625. *Veteres*, inquit, *non ornatus*, *ſed ſignandi cauſa anulum ſecum circumferebant: vnde nec plus habere quam vnum licebat*, *nec cuiquam niſi libero: quos ſolos fides diſcerneret*, *quae ſignaculo continetur. Ideo ius anulorum famuli non habebant. Imprimebatur autem ſculptura materiae anuli*, *ſiue ex ferro*, *ſiue ex auro foret: et geſtabatur vt quiſque vellet*, *quacumque manu*, *quolibet digito. Poſtea vſus luxuriantis aetatis ſignaturas pretioſis gemmis coepit inſculpere:... Hinc factum vt vſus anulorum exemtus dexterae*, *quae multum negotium gerit*, *in laeuam relegaretur*, *quae otioſior eſt: ne crebro motu et officio manus dextrae pretioſi lapides frangerentur.* H.

r. Intelligi etiam conſertoris vſu) Io. Andreas edidit, *etiam inſertorii vſu*, quod Caelius Rhodiginus ſcuti lorum interpretatur. Hermolao vulgatum debetur et *conſertor* eſt pugnator bellatorque. Vox vtraque et auctore et Venere omni caret. Turnebus probat *ſartoris vſus*, etiam Kirchmanno in libello de annulis. Haec vero vox *ſartoris* pro eo, qui veſtes ſuit, quam nunc recepta, tam infrequens antiquis eſt et in ſolis Grammaticis adhaeſit. Quis autem ſenſus? impedimentum potuiſſe in annulis eſſe, ſi dextra gererentur, quod ei inſerti fuerint impedituri armorum operam, non tam facile obligata annulo manu quam libera et nuda, arte ſua vſurorum. Scilicet is Plinio et Romanis labor, vt qui veſtes ſuunt (qui tantum negotii olim ne in luxuria quidem habuerunt, quantum nunc habent in iuſto vſu). dextra recte merentur. Et tamen digitalia induunt inſtar annulorum. Dalecampius ait poſſe legi, cum

iſſe, qua ſcutum capitur. Eſt *t.* quidem apud eumdem Homerum virorum crinibus aurum implexum: ideo neſcio an prior vſus a feminis coeperit.

V. Ro-

cum ſartoris vſu, ſed mox adoptat Hermolai coniecturam, nomen reddere oblitus, etſi id non modo apud ipſum, ſed et apud Caelium, quem aduocat, legiſſet. Gudianus plane et Men. vt reddidit Turnebus, *etiam ſartoris vſus.* Acad. Chiflet. Voſſ. *etiam ſartoris vſus.* Ego tentabam: *Quod ſi impedimentum potuit in ea aliquod intelligi etiam armorum vſui, argumentum eſt, maius in laeua fuiſſe, qua ſcutum capitur.* Ait pudorem eius et contationem fuiſſe, qui *laeuis manibus latentibuſque* (ita enim Voſſ. cum Chiflet) *induit annulos;* non enim honoris et ornatus acceſſionem, quam ſi qua ſciſſet dextra potius eos oſtentaſſet. Poterat aliquis obiicere: Immo dextram ad armorum vſum voluit expeditam eſſe; atque adeo non impedite iſtis vinculis. Reſpondet Plinius: Praebes vltro argumentum in contrarium mihi. Nam ſi armorum vſui annulos impedimento eſſe crediſſet, atque ideo dextra eos prohibuiſſet, ne ſiniſtram quidem violaſſet illis, cuius officium eſt militiae ſuſtinere ac praetendere ſcutum. Erunt fortaſſe, quibus mirum et incredibile videbitur, vocabulum tam notum et obuium ſic corrumpi potuiſſe. Verum qui veteres codices tractarunt, ſciunt nihil eſſe tam monſtroſum, vt in illud non paullatim abeant verba etiam vulgatiſſima, poſtquam ſemel male legi et reddi coeperunt. Gr.

ſ. Etiam) Vide N. et Em. N. II. ſupra p. 8. n. 1. H.

Serioris vſu) Legi poteſt, *cum ſartoris vſu:* verum in antiquo codice legitur, *ſartoris vſus.* Turneb. cap. 2. lib. VI. Aduerſ. Rhod. vero cap. 4. lib. X. legit, *inſertorii:* idque eſſe interpretatur lorum annulo ſimile, inter quod et ſcutum brachium inſeritur, Graecorum πελαμῶνα. Ego lego, *conſertoris*, id eſt, militis pugnacis ac bellatoris. qui fortiter et alacriter pugnae et conflictus tempore cum hoſte manus conſerit. Dal.

t. Eſt quidem apud eumdem, etc.) Locus eſt apud Homerum Iliad. P. paulo poſt principium. Πλοχμοὶ θ' οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο. *Aurum atque argen-*

V. [1] Romae ne fuit quidem aurum niſi admodum exiguum, longo tempore. Certe quum a Gallis capta vrbe pax emeretur, non *v.* plus quam mille pondo [2] potuere. [3] Nec *x.* ignoro duo *y.* millia

1. Sic ex Mss. H. et Cb. Romae quidem non fuit Gr. et Al. 2. Sic ex Mss. H. et Cb. pondo ſoluere M. pondo effici potuere Gr. et Al. 3. Nec ignoro. M. Craſſum duo mill. pon. au. rapuiſſe ſuo et Pompeii. M. et Turn.

argentum nectebant vndique crines. Dal.

Eſt) Il. ρ. v. 52. πλοχμοὶ θ', οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο. *Et crines rutiloque auro, argentoque reuincti.* H.

v. Non) Subintellige, emere. Nam quod libri vulgati adiiciunt *effici*, ex interpolatorum officina eſt, non ex Plinii ſtilo, aut codd. MSS fide. Plutarchus in Camillo p. 143. Ὡμολογήθη τοὺς μὲν Ῥωμαίους χιλίας λίτρας καταβαλεῖν χρυσοῦ. *Tranſactum eſt vt Romani mille pondo auri darent.* Flor. I. 13. p. 29. *Nouiſſime. quum iam obſidio ſuo barbaros* (Gallos) *fatigaſſet, mille pondo auri receſſum ſuum ventitantes, idque ipſum per inſolentiam. etc.* Liuius V. p. 103. *Inter P. Sulpitium Tribunum militum, et Brennum Regulum Gallorum colloquio tranſacta res eſt, et mille pondo auri pretium populi gentibus mox imperaturi factum ... Iam ante in eo religio ciuitatis apparuerat, quod quum in publico deeſſet aurum, ex quo ſumma pactae mercedis Gallis conficeret, a matronis collatum acceperant, vt ſacro auro abſtineretur.* Hard.

x. Nec) Vide N. et Em. N. III. (hic adi.) *Nec*) Hic variant codices, ſed vitiati, vt apparet, amanuenſium aut eruditorum interpolatione. Propius abeſt a genuina lectione R. 2. cod. in quo legitur, *Nec ignoro duo millia pondo auri reperiſſe Pompeii IIIto Conſulatu.* At Conſulatum Pompeius quartum numquam geſſit: *reperiſſe* pro *rapuiſſe* procliui amanuenſium lapſu confictum, ex repetitione poſtremae ſyllabae vocis praecedentis, *auri*, Colb. 3. et Rom. anni 1470 ac Parm. editio: *Nec ignoro M. Craſſum duo millia pondo auri rapuiſſe ſuo et Pompeii tertio Conſulatu.* Error in re Chorographica vtrobique haud leuis: neque enim tertius, ſed ſecundus Pompeii Conſulatus in Faſtis, cum M. Craſſi conſulatu altero iungitur. Tertium Pompeius geſſit

lia pondo auri periſſe Pompeii tertio Conſulatu, e Capitolini Iouis *yy.* ſolio, a Camillo ibi condita, et *z.* ideo a pleriſque exiſtimari duo millia pondo collata. Sed *a.* quod acceſſit, Gallorum praeda fuit, detractumque ab his in parte [1] captae vrbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare ſolitos, Torquatus *b.* indicio eſt. Apparet *c.* ergo Gallorum

1. *Captis M.*

geſſit triennio poſt cum Q. Caecilio Metello. Quantum diximus, nullum vidit. Natus error ex praepoſtera repetitione poſteriorum litterarum vocis POMPEII, exiſtimauerunt. H.

y. Duo millia pondo auri) Perierunt et Iulii Caeſaris primo conſulatu tria millia pondo auri, quae ille furatus e Capitolio, tantundem inaurati aeris repoſuit. *S*ueton. in Iulio cap. 54. Dal. *Reperiſſe*, non *periiſſe* in apographo noſtro. Pint.

yy. Iouis) Liuius V. p. 103. *Sed Diique et homines prohibuere redemtos viuere Romanos: Nam forte quadam, priuſquam infanda merces perficeretur, per altercationem nondum omni auro appenſo, Dictator interuenit: auferrique aurum de medio, et Gallos ſummoueri iubet.* Ac paulo poſt: *Aurum quod Gallis ereptum erat, quodque ex aliis templis inter trepidationem in Iouis cellam collatum, quum in quae referri oporteret, confuſa memoria eſſet, ſacrum omne iudicatum, et ſub Iouis cella poni iuſſum.* H.

z. Et) Quoniam quantum erat Gallis appenſum, tantumdem erat ibi conditum, vt ex Liuio diſcimus. Hard.

a. Sed) Quod acceſſit *ad mille pondo, quibus empta pax*, Gallis ablatum eſt, *qui id praedati fuerant*, detraxerantque Templis in ea parte Vrbis quam ceperunt. Hard.

b. Torquatus) Qui torquem aureum Gallo detraxit: vnde Manlio Torquato nomen, Liuius VII. 124. Adde Virgilium de Gallis canentem, Aeneid. VIII. 657. *Galli per dumos aderant arcemque tenebant: Aurea caeſaries illis, atque aurea veſtis, Virgatis lucent ſagulis, tum lactea colla Auro innectuntur.* Et Sil. Ital. IV. *Colla viri fuluo radiabant lactea torque, Auro virgatae veſtes: manicaeque rigebant Ex auro, et ſimili vibrabat criſta metallo.* H.

c. Ap-

rum templorumque [1] tantumdem, nec amplius fuiſſe: quod *d.* quidem in augurio intellectum eſt, quum Capitolinus duplum reddidiſſet. Illud quoque obiter [2] indicare conuenit, quoniam de anulis ſermonem repetimus, aedituum cuſtodiae eius comprehenſum, fracta in ore anuli gemma, ſtatim *e.* exſpiraſſe, et *f.* indicium ita extinctum. Ergo vt maxime duo tantum millia pondo, quum capta eſt Roma *g.* anno CCCLXIV. fuere, quum iam capitum liberorum cenſa eſſent CLII. millia, quingenti [3] LXXIII. In eadem poſt annos CCCVII. quod *h.* ex Capitolinae aedis incendio ceteriſque

 omni-

1. tantum. M. 2. *indicari. Gr.* 3. *Sic ex Mss. H. et V. LXXIII. M. LXXII. Ch. LXXX. Gr. et Al.*

c. Apparet) Perſpicuum eſt et quod Gallis appenſum vltro, et quod templis detractum, non amplius qaam duo millia pondo fuiſſe. H.

d. Quod) Sic libri omnes, etiam MSS. Atque hoc quidem, inquit, augurari et intelligere vel ex eo licuit, quod in ſolio Capitolini Iouis duplum eius ſummae, qua pax emebatur, inuentum eſt: nempe bis mille pondo. H.

e. Statim) Veneno epoto, quod anulo includebatur. Sic Hannibal, *ne Romanis traderetur, hauſto quod ſub annuli gemma habebat, veneno abſumptus eſt.* Teſtis Aurel. Vict. de vir. illuſtr. 42. Hard.

f. Et) Et ſic extinctum qui indicare certo potuiſſet, *quis rapuiſſet illa duo millia pondo auri, Pompeii altero Conſulatu: quum Craſſum eſſe fama ferret.* H.

g. Anno trecenteſimo LXIV.) Liuius lib. V. in oratione Camilli, Romam captam fuiſſe anno ab vrbe condita ſcribit trecenteſimo ſexageſimo quinto. Dal.

Anno) Camillus in oratione quam recitat Liuius V. p. 105. Gallis Vrbe pulſis: *Trecenteſimus ſexageſimus quintus annus Vrbis, Quirites, agitur,* etc. H.

h. Quod) Syllanis temporibus bello ciuili Iouis Capitolini aedes conflagrauit, A. V. DCLXXII. Sylla deinde reſtituit, Catulus Sylla mortuo dedicauit. A Vitellianis, (vt id obiter dicamus) deinde iterum deflagrauit. Excitauit rurſum Veſ-

omnibus delubris [1] C. Marius *i.* filius Praeneſte detulerat, tredecim millia pondo: quae ſub eo titulo in triumpho tranſtulit Sylla, et argenti [2] VI. [3] millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie tranſtulerat auri pondo XV. millia, argenti pondo centum et quindecim millia.

VI. Frequentior *k.* autem vſus anulorum non ante Cn. Flauium [4] Annii *l.* filium deprehenditur. Hic

1. *C. Marii.* 2. *Sic ex Mss. H. M. et Cb. VII. Gr. et Al.* 3. *millia in Cb. d. et mox bis.* 4. *Cic. l. I. de Orat. et pro L. Muraena, ad Attic. lib. VI. epiſt. 1. Valer. Max. lib. II. cap. 1. Pomp. in l. II. §. poſtea 3. ff. de orig. Iur. Iacob. Cellar.*

Veſpaſianus, et dedicauit. Rurſumque poſt eius obitum igni conſumpta, a Domitiano exſtructa dedicataque eſt. Plutarch. in Poplic. p. 104. Appian. de bello ciu. I. p. 402. Teſtatur Capitolium reſtitutum nummus Domitiani Aug. Conſulatu eius octauo cuſus, inſcriptuſque, CAPIT. RESTIT. *Capitolium reſtitutum.* H.

i. C. Marius) C. Marium iuniorem vocant, ſenioris qui ſepties Conſul fuit, filium. Geſſit poſt obitum patris Conſulatum ipſe, quum eſſet annorum tantum quinque et viginti, Cn. Papirio Carbone tertium collega A. V. DCLXXII. Non modo, ſed et ſigna e Capitolio Praeneſte detulerat: nam apud Victorem, in deſcriptione Romae, regione octaua, legitur, *Signum Iouis Imperatoris a Praeneſte deuectum.* Hard.

k. Frequentior autem vſus anulorum) Veteres Hebraeos annulis vſos fuiſſe Ioſephus auctor eſt lib. III. antiquitatum. De annulis plura vide apud Alex. ab Alex. cap. 19. lib. II. Dal.

l. Annii) Ita et MSS. Gellius quoque VI. 9. At Liuius *Cneii filium* vocat, in fine L. IX. ſed mendoſe. Fuere patriciae nobileſque gentes duae, Flauia et Annia. Flauia ex qua Veſpaſianus Auguſtus: Annia, ex qua Annia Fauſtina Antonini Aug. Pii coniux. Quum igitur Flauius Annii filius dicitur, innuitur is patre libertino, et matre libertina genitus, Annio patre, matre Flauia: Flauii nomine, quippe tunc nobiliore, de more poſito priore loco. Seruus quum manumit-

Hic *m.* namque publicatis diebus faſtis *n.*, quos populus a paucis principum quotidie petebat, tan-

B 3 tam

mitteretur, hoc eſt, quum donaretur libertate, libertus propterea: et quem filium procrearet, is libertinus dicebatur. Nomen etiam patroni ſui, a quo manumittebatur, libertus adſumebat, ſuoque nomini adiungebat: ſed inter plebeias tamen familias cenſebatur. Neque alias arbitramur, quam iſtius generis fuiſſe familias plebeias apud Romanos, patriciis gentibus cognomines. E patricia gente Flauia fuit is, quem Plinius appellat XIX. 1. Fuit et is, cuius nummi inſcribuntur, C. FLAV. HEMIS. PROPR. Flauii autem huius, quem Plinius Annii libertini filium vocat, hoc genus fuit:

A Flauio Patricio	Ab Annio Patricio
Flauius libertus	Annius libertus
Flauii libertina	Annius libertinus
Ex Flauia	et Annio

Flauius Annii Filius.

m. Hic) Narrant hanc rem ſcriptores quamplurimi. Cic. pro Muraena n. 25. et ad Attic. VI. ep. 1. Liuius in fine L. IX. Gellius aliique, e quibus duos ſeligo: Val. Max. II. 5. p. 100. *Ius ciuile per multa ſecula inter ſacra cerimoniaſque Deorum immortalium, ſoliſque Pontificibus notum, Cn. Flauius libertino patre genitus, et Scriba, cum ingenti nobilitatis indignatione, factus aedilis curulis vulgauit, ac Faſtos paene toto foro expoſuit.* etc. Macr. Sat. I. 15. p. 259. *Priſcis*, inquit, *temporibus antequam Faſti a Cn. Flauio Scriba inuitis Patribus in omnium notitiam proderentur, Pontifici minori haec Prouincia delegabatur, vt nouae Lunae primum obſeruaret aſpectum, viſamque regi ſacrificulo nunciaret. Itaque ſacrificio a Rege et minore Pontifice celebrato, idem Pontifex Kalata, id eſt, vocata in Capitolium plebe . . . quod numero dies a Kalendis ad Nonas ſupereſſent, pronunciabat*, etc. Hard.

n. Faſti) Faſti dies dicti ſunt, quibus ſine piaculo Praetoribus licebat tria verba fari, *Do*, *Dico*, *Addico.* Nefaſti, quibus non licebat fari. Faſtorum libri erant, in quibus cauſae feſtiuitatum explicabantur. Propoſuit Faſtos in albo Fla-

uius

tam *o.* gratiam plebis adeptus eſt, ([1] alioqui libertino patre genitus, et ipſe Appii *p.* Caeci ſcriba, cuius hortatu exceperat eos dies, conſultando aſſidue ſagaci ingenio, promulgaueratque,) vt Aedilis curulis crearetur cum Q. Anicio Praeneſtino, qui paucis ante [2] annis hoſtis *q.* fuiſſet, praeteritis C. [3] Poetelio et Domitio, *r.* quorum patres Conſules fuerant. Additum *ſ.* Flauio, vt ſimul et Tribunus plebis eſſet. Quo facto tanta Senatus indignatione exarſit, *t.* vt anulos ab eo abiectos fuiſſe in antiquiſſimis reperiatur annalibus. [4] Fallit pleroſque, [5] quod tum et equeſtrem ordinem id feciſſe arbitran-

1. *alioquin Gr.* 2. *annis iudicatus hoſtis. V.* 3. *Sic et Ch. Petilio Gr. et Al.* 4. *Falluntur plerique.* 5. *Sic ex Mss. H. et Ch. qui tum Gr. et Al.*

uius ſcriba, vt quando lege agi poſſet, ſciretur. H.

o. Tantam gratiam plebis adeptus eſt.) Voſſianus *plebi.* Vt et lib. XXI. 3. *appellauit tribunis plebi.* Sed et idem *tantum gratia.* An *tantum gratiae.* Sed parum intereſt. Gr.

p. Appii) Eius qui viam ſuo nomine muniuit, et aquam in vrbem duxit; Cenſura inclytus, et iuris doctrina. Liuius IX. H.

q. Hoſtis) Eo bello, opinor, quo Etruſcorum duodecim populi in excidium Romani nominis incitati, A. V. C. CCCCXLII. a Conſule Fabio A. CCCCXLIV. ingenti praelio deuicti ſunt Liuius IX. H.

r. Quorum) P. Poetelius Libo in Faſtis Conſul legitur, cum Papirio Curſore, A. V. CCCCXXVIII. Domitius Caluinus, cum Cor. Coſſo Aruino, A. CCCCXXII. Hard.

ſ. Additum) *Vt et Tribunus plebis, et Senator, et Aedilis curulis eſſet,* inquit Pomponius in Dig. I. t. 2. de orig. iuris §. de iure ciuili Flauiano. At Senatorem dicere non debuit. H.

t. Vt) In publico luctu anuli ponebantur: Ad nuncium Caudinae pacis *anulos aureos poſitos* narrat Liuius IX. De funere Auguſti Sueton. 100. *Alii exſequiarum die ponendos aureos anulos, ferreoſque ſumendos cenſuerunt.* H.

trantur. [1] Etenim *v.* adiectum hoc quoque, ſed et [2] phalera poſita, [3] propterea que *x.* nomen Equitum adiectum eſt. Anulos quoque depoſitos a nobilitate, in Annales relatum eſt, *y.* non a Senatu vniuerſo. Hoc actum P. Sempronio *z.* [4] Longo, Lucio Sulpitio conſulibus. Flauius vouit aedem Concordiae, ſi populo reconciliaſſet ordines. Et quum ad id pecunia [5] publica non decerneretur, ex multatitia feneratoribus condemnatis aediculam aeream fecit in *a.* Graecoſtaſi, quae tunc ſupra Comitium erat. Inciditque in tabella aerea eam aedem, tre-

1. *Sic ex Mss. H. et Cb. Eſt enim adi. Gr. et Al.* 2. *phalerae poſitae. M.* 3. *Sic ex Mss. H. quas: propter quae Gr. et Al.* 4. *Longo in Cb. deeſt.* 5. *publice. Cb.*

u. Etenim) Adiectum quidem, inquit, Equitum pariter nomen cum Senatu: ſed propter haec verba id adiectum eſt, quae in Annalibus ſimul leguntur, *Sed et phalera poſita*; quibus verbis inſigne Equitum et ordo intelligitur. Sequutus plane eos Annales Liuius videtur, ſic enim ille in fine L. IX. *Tantumque Flauii Comitia indignitatis habuerunt, vt plerique nobilium anulos aureos et phaleras deponerent.* Hard.

x. Proptereaque) Sic Colb. 3. recte: prius mendoſe, *propter quae.* H.

y. Non) Et ita ſane Liuius loco proxime allato. Patuiſſe credunt Senatum non Patriciis modo, ſed et plebeiis. Liuius paulo ante: *Flauium dixerat Aedilem forenſis factio, Appii Claudii cenſura vires nacta, qui Senatum primus libertinorum filiis lectis inquinauerat.* H.

z. P. Sempronio) A. V. C. CCCCXLVIII. vt mox dicetur. Vide N. et Em. N. IV. (hic poſ.) *Hoc)* Ita libri MSS. probatiſſimi, et editiones vetuſtae. Quamobrem nihil mutamus; tametſi Sempronio Sophus cognomen apud Liuium IX. p. 169. et in Faſtis, non *Longus* eſt, et Sulpicium quem Lucium Plinius appellat, Publium vocent Liuius l. c. et Deodorus ſic. H

a. In) Quid eſſet Graecoſtaſis diximus in N. et Em. ad L. VII. N. CLXXVII. Loco poſtea mutatam eſſe Graecaſtaſim Plinius ſignificat, quum adiicit, *quae tunc erat ſuper Capitolium.* H.

[1] trecentis *b.* quatuor annis poſt *c.* Capitolinam dedicatam. [2] Ita CCCCXLVIII. a condita vrbe geſtum eſt: et primum anulorum veſtigium exſtat: promiſcui *d.* autem vſus alterum ſecundo Punico bello: neque enim aliter [3] potuiſſent trimodia *e.* illa anulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. Inter *f.* Caepionem quoque et Druſum ex anulo in auctio-

1. CCC. M. factum eam aedem CCC. quatuor, etc. Ch. centum quatuor, Gr. et Al. 2. Id, etc. annis a con. vrb geſt. eſt. Poſt primum annul. veſt. extat promiſcui vſus. M. 3. potuiſſet. Turn.

b. Trecentis) Vide N. et Em. N. IV. ſupra N. Z. H.

c. Poſt) Hoc eſt, poſt Capitolinam aedem dedicatam: id quod proinde factum fuiſſe A. V. Romae CXLIV. ac proinde ſub Tarquinio Priſco, Plinius hoc loco prodit. Confer cum Dion. Halic. V. 304. In Faſtis: M. HORATIVS PVLVILLVS. EX. LEGE. TEMPLVM IOVIS CAPITOLINI. DEDICAVIT. De aede vero Concordiae pariter Liuius, l. c. *C. Flauius Cn. filius Scriba . . . ciuile ius repoſitum in penetralibus Pontificum euulgauit, faſtoſque circa forum in albo propoſuit, vt quando lege agi poſſet, ſciretur. Aedem Concordiae in area Vulcani ſumma inuidia nobilium dedicauit*, etc. H.

d. Promiſcui - alterum) Subintellige, veſtigium. H.

e. Trimodia) Duos tantum modios narrat Florus II. 16. p. 62. *Modii duo anulorum Carthaginem miſſi, dignitaſque equeſtris taxata menſura.* Tres Auguſt. de ciu. Dei III. 19. *De Cannenſi autem malo quid dicam? vnde Hannibal tres modios anulorum aureorum Carthaginem miſit: quo intelligerent tantam in illo praelio dignitatem cecidiſſe Romanam, vt facilius eam caperet menſura, quam numerus.* Liuius XXIII. famam eſſe veriorem affirmat de vnico modio. Vt vt eſt, ſequitur, Equites tum geſſiſſe anulos, aureos ſcilicet: quum prius id Senatui tantum liceret. Et hunc promiſcuum Plinius vſum vocat. H.

f. Inter) Fuit is Q. Seruilius Caepio, bello ſociali legatus Rutilii Conſulis, A. V. DCLXIV. qui circumuentus Inſidiis fuſo exercitu cecidit, Epitome Liuii LXXI. *M. Liuius Druſus Trib. pl. Socialis belli auctor credi-*

auctione venali, inimicitiae coepere: vnde origo ſocialis *g.* belli, et exitia rerum. Ne [1] tum quidem omnes Senatores habuerunt: vtpote quum memoria auorum multi Praetura quoque functi, in ferro conſenuerint, ſicut Calpurnium *h.* et *i.* [2] Manilium, qui legatus Caii Marii fuerat Iugurthino bello, Feneſtella tradit: et multi L. *k.* [3] Fufidium [4] illum, ad quem Scaurus de vita ſua [5] ſcripſit: in *l.* Quintiorum vero familia aurum, ne feminas quidem, habere mos fuerit: nulloſque omnino anulos maior pars gentium hominumque, etiam qui ſub imperio noſtro degunt, hodieque habeat. Non ſignat Oriens aut *m.* Aegyptus etiam nunc, literis contenta ſolis. Multis hoc modis, vt cetera omnia, luxuria variauit, gemmas addendo exqui-

1. eum. M. 2. Manlium. V. 3. Sic ex Mss. H. et Ch. Fuſidium Gr. et Al. 4. Cicero in Bruto Fufidium vocat. 5. ſcribit. M.

creditur, incertum a quo, domi occiſus eſt. Inuidia caedis apud Caepionem fuit, inquit Aurel. Victor, de vir. ill. 66. De vtriuſque inimicitiis dictum antea XXVIII. 41. H.

g. Socialis) Siue Marſici, de quo Liuius in epitome LXXI. LXXII. et LXXIII. nos quoque ſuperius ad II. 85. H.

h. Calpurnium) M. Calp. Flammam, de quo nos egimus XXII. 6. H.

i. Et) Sic etiam MSS. Ab Oroſio A. Manlium Marii legatum appellari audio. Hard.

k. Fufidium) Sic MSS. R. 2. et Ch. non *Fuſidium.* Sic pariter inſcriptiones variae apud Gruterum. Cicero quoque in Bruto. H.

l. In) Quinctiorum familia Romae clara, et Patricia fuit, in qua Cincinnati, Capitolini, Creſpini, Flaminini, diuerſis temporibus floruerunt. H.

m. Aut) At in ſacris paginis Gen. XLI. dicitur Pharao *tuliſſe anulum de manu ſua, et dediſſe eum in manu Ioſeph.* Sigillaritium anulum hunc fuiſſe (ſic enim Vopiſcus appellat) docet Ioſephus, A. I. II. 3. σφραγῖδα. Non credo. H.

quiſiti fulgoris, cenſuque opimo digitos *n.* onerando, ſicut dicemus in gemmarum volumine: mox et effigies varias caelando, vt alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſam in anulis eſſe intelligeret, ſolidas induit. Quaſdam vero neque ab ea parte quae digito ocultatur, auro *o.* cluſit, aurumque *p.* [1] millibus lapillorum vilius fecit. Con-

1. *milibus. V.*

n. Digitos) Atque vnicum etiam articulum. Plin II. 63. *Vt digito geſtetur gemma, quo petitur? Quot manus atteruntur, vt vnus nitcat articulus?* Mart. V. ep. II. *Sardonychas, ſmaragdos, adamantas, iaſpidas vno Portat in Articulo Stella, Seuere, meus.* H.

o. Auro) Hoc eſt, incluſit auro. Sic in nummo Neronis vulgatiſſimo legitur, PACE P. R. TERRA MARIQ. PARTA IANVM CLVSIT. Hoc eſt, incluſit; non autem, vt vulgo creditur, clauſit. Aeque enim inſulſe Ianum dixeris, quam Iouem, claudi. Nec *Ianum* ibi ipſum, pro Iano ſeu Iani fano eſt: quum armamentarium effigies in area nummi depicta exhibeat. Sed ſub iſtis quinque litteris totidem voces hae latent; *Imperii Armamentarium Narbone Vrbis Muris* CLVSIT, hoc eſt, incluſit. Percuſſum enim Narbone hunc nummum fuiſſe, vt alios plurimos, cogit fabrica confiteri, praeter alia argumenta. Sic antea Tarraco in nummis ſuis ſcripſerat: DIVVS AVGVSTVTTAEI: Hoc eſt, *Diuus Auguſtus Voluit Turritam Tarraconem Armamentarium Eſſe Imperii.* Plinius mox paulo iterum: *Sub gemmis venena cludunt,* hoc eſt, includunt. Mox *millibus lapillorum* MSS. *milibus.* Mallem, *micis*, vt infra ſ. 21. *marmorum micas* dicit. H.

p. Aurumque millibus lapillorum vilius fecit.) Sic et Mſſ. niſi quod *milibus.* Coniiciebam: *aurumque micis lapillorum vilius fecit.* Sic per contemptum appellat illam gemmarum pretioſiſſimam paruitatem. Infra cap. 4. *non illo modo, quo in Oriente Sapphiro atque Thebaico aliiſque in gemmis ſcintillat, ſed micas amplexum marmoris.* qnod vellem intactum reliquiſſet Salmaſius, nec ſubieciſſet ignauum illud, *micans*

Contra vero multi nullas admittunt gemmas, auroque ipſo ſignant: id Claudi Caeſaris principatu repertum. Nec q. non [1] et ſeruitia iam r. ferrum auro cingunt: alia per ſeſe mero auro decorant: cuius licentiae origo nomine ipſo in s. Samothrace id inſti-

1. *ſerui etiam ferrum.* M.

micans amplexu marmoris, ad Solin. p. 1075. Gr.

q. Nec non et ſeruitia etc.) Seruis in vſu etiam fuiſſe ahenos annulos et viriolas, oſtendit hic locus ex Truculento Plauti, — *dic quod te rogo, Mancupio vnde accepiſti quos geſtas ahenos annulos?* St. *Dignis dant.* Ast. *lauerniae hae ſunt quas habes viriolae.* Apuleius lib. X. de Aſino, ferreum ſerui annulum his verbis memorat: *Donec iuſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſerui manibus, annulum famuli deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt.* Dal.

Nec) Nec non etiam, inquit, ſerui ferreum anuli capitulum cingunt auro, ſic vt ferrum vix emineat: addito alii circulo ex auro mero, ei capitulo ferreo decus addunt. Seruitia dicta pro ſeruis, vt miniſteria pro miniſtris, alibi monuimus. His ferreum modo geſtare anulum per leges moreſque Romanos licuit, vt ſupra diximus. Sed in tegendo, decorandoue ferro, mirae artes. Petron in Satyr. pag. 104. *Habebat in minimo digito ſiniſtrae manus anulum grandem ſubauratum: extremo vero articulo digiti ſequentis minorem, vt mihi videbatur, totum aureum, ſed plane ferreis veluti ſtellis ferruminatum.* H.

r. Iam ferrum auro cingunt.) Id eſt, vt ferrum pro gemma ſit; alias annulum totum ferreum inaurant. E mero ferro Lucretius factos ait hoc verſu: *Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.* Iſidorus Samothracium aureum eſſe, ſed ferreo capitulo tradit, vt Thynicum, nimirum Bithynicum, aureum totum. Turneb. cap. 2. lib. XX. Samothracios hos annulos ἀλεξίφθονον vim habere credidit antiquitas, vt et Graecorum φυσικὰς δακτυλίας, intus peruios et caſſos, quemadmodum ſcripſit Artemidorus. In ceremoniis flaminis dialis ſcriptum fuit, *Anulo niſi peruio caſſoque ne vtitor.* Dal.

s. In) Inſula de qua IV. 23. Hinc enim Samothracius

inſtitutum declarat. Singulis *t.* primo digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi: Sic in Numae et Seruii Tullii ſtatuis videmus. Poſtea pollici proximo induere, etiam Deorum ſimulacris: dein iuuit et *v.* minimo dare. Galliae Britanniaeque in medio dicuntur vſae. Hic nunc ſolus excipitur: ceteri omnes [1] onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus [2] aliis. Sunt qui tres vni minimo congerant: alii vero et huic vnum tantum, quo *x.* [3] ſignantem ſignent. Conditus *y.* ille, vt res rara, et *z.* iniuria vſus indigna, velut e ſacrario promitur; et vnum in minimo digito habuiſſe,

1. *honorantur. M.* 2. *anulis. V.* 3. *ſignanda. M.*

cius anulus appellatus: qui vt Iſidorus ait XIX. 3. aureus ipſe, ſed ferreo tamen capitulo fuit, qua parte allici a magnete Lucretius vidit eo verſu: *Exſultare etiam Samothracia ferrea vidi.* Hard.

t. Singulis) Cauſam huiuſce moris affert Atteius Capito apud Macrob. Sat. VII. 13. prolixa oratione, quam tu conſule. Atteio ſubſcribit Apion Grammaticus, in libris Aegyptiacis, ex quibus ſimilia plane recitat Gellius, X. 10. pag. 519. Vbi vide quae habent illi ex Anatomicorum libris de neruo quodam, qui e corde natus prorſum pergat vſque ad digitum manus ſiniſtrae minimo proximum. Hard.

u. Minimo dare) Eum qui minimo geritur, ob paruitatem ἀκαρῆ: qui indice κορίκμον vocari ex Polluce tradit Rhodig. cap. 12. lib. VI. In digito, qui minimo proximus eſt, annulus geſtabatur, praeſertim pronubus, quod in eo venam eſſe crederet rudis antiquitas ad cor vſque pertingentem. Alex. ab Alex. cap. 19. lib. II. et cap. vlt. lib. IV. quo loco apud Pollucem legit pro ἀκαρῆς, ἀχάτης: pro κορίαμος, κορίκνος. Dal.

x. Quo) Quo digitum ſignat qui obſignare conſueuit: et a ceteris diſtinguant, qui pluribus onerantur. H.

y. Conditus) In arca. H.

z. Et) Et quaſi ſit iniuria, quod non ornatui tantum, ſed et vſui deſtinatus ſit, vilior iam tum habetur. H.

buiſſe, pretioſioris in recondito ſupellectilis oſtentatio eſt. Iam *a.* alii pondera eorum oſtentant. Aliis *b.* plures quam vnum, geſtare labor eſt. Alii *c.* bracteas [1] infarcire leuiore materia propter caſum, tutius *d.* gemmarum ſolicitudini putant. Alii *e.* ſub gemmis venena cludunt *f.*, ſicut *g.* Demoſthenes ſummus [2] Graeciae orator, anuloſque mortis gratia habent. Denique vt plurimum [3] opum *h.* ſcelera anulis fiunt. Quae fuit illa priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At *i.* nunc

1. *infarci. V.* 2. *Sic ex* Mſs. *H. et Ch. ſummus oratorum Graeciae Gr. et Al.* 3. *ob ſcelera annuli fiunt.*

a. Iam) Profuſiores. Vt ille, de quo Martialis V. 11. cuius diſticho priori allato hunc pleniſſimum adulationis verſum deinde ſubiungit: *Multas in digitis, plures in carmine gemmas Inuenies*, etc. H.

b. Aliis plures quam vnum geſtare labor eſt) Alii aeſtate grauiores, vel etiam molis amplioris gemmas. Iuuenalis Satyr. I. *Ventilet aeſtiuum digitis ſudantibus aurum, nec ſufferre queat maioris pondera gemmae.* Dal.

Alii) *Delicatioribus.* H.

c. Alii bracteas) Bractea tenuiſſima auri lamina eſt, ducta in circulum, qua gemma anuli continetur. Hanc circum infarcire lana ſimiliue materia ſtudium fuit iis, qui ſolicite curabant, vt pondere fortaſſe grauiore decidentibus anulis gemmae caſu frangerentur. H.

Bracteas infarcire) Orbis annulorum intus caui et exſculpti. Dal.

d. Tutius gemmarum ſolicitudini putant) Ne decidentibus prae nimio pondere anulis vel auri vel gemmae, gemma amittatur. Dal.

e. Alii) Vt Hannibal de quo paulo ante diximus, ſup. ſect. Hard.

f. Cludunt) Hoc eſt, includunt. Refert hoc quoque Plut. in Demoſth. pag. 860. ex Eratoſthene. Pauſan. in Attic. I. p. 14. H.

g. Sicut Demoſthenes) Sicut et Annibal, et aedituus Capitolii ſupra hoc ipſo capite. Dal.

h. Opum) Quae propter opes ſcelera committuntur, anulorum occaſione patrari ea videntur. H.

i. At) Plaut. in Caſ. act. I. ſc. 2. *Obſignate cellas: referte*

nunc cibi quoque ac potus anulo vindicantur a rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, et in [1] domo turba externa, [2] ac ſeruorum quoque cauſa *k.* nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores *l.* Luciporeſue dominorum gentiles, omnem victum in promiſcuo habebant: nec vlla domi cuſtodia a domeſticis opus erat. Nunc rapiendae comparantur epulae, pariterque qui rapiant [3] eas, et claues quoque ipſas ſignaſſe

1. *domos. V.* 2. *acta M. coacta, fortaſſis.* 3. *eas. Sed et alii.*

ferte anulum ad me. Cicer. ad Tir. XVI. cap. 26. *Sicut olim*, inquit, *matrem noſtram facere memini, quae lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquae fuiſſe, quae furtim eſſent exſiccatae.* Horat. II. ep. vlt. laudat eum, *Cetera qui vitae ſeruaret munia recto More, bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes, Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis, Et ſigno laeſo non inſanire lagenae* etc. Martial. IX. ep. 89. *Nunc ſignat meus anulus lagenam.* H.

k. Nomenclator) Qui nomina ſeruorum indicet: adeo magnus eſt in familia vna ſeruorum numerus, vt ſingulos appellare nominatim, labor ſit. Exercitum credas eſſe, non familiam. Ad viginti millia ſeruorum et amplius in vna domo fuiſſe refert Athen. VI. pag. 272. Μυρίους καὶ δισμυρίους (οἰκέτας) καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται etc. Vide quae de Demetrio Pompeii liberto dicturi ſumus XXXV. 58. De voce *Nomenclator* multa Voſſ. in Etym. Apud Reineſ. pag. 871. vetus inſcriptio, PRAETORIVS NOMENCVLATOR. Item apud Gruter. p. 630. Hard.

l. Marcipores) Marci pueri, Μάρκου παῖδες. Dal.

Marcipores) Singuli, inquit, heri ſingulos pueros habebant, qui ab hero nomen ſortiebantur: a Marco Marcipor dicebatur: a Lucio Lucipor, Priſcian VI. pag. 700. *A puero compoſita, Publipor, Publiporis: Marcipor, Marciporis.* Sic Probus: *Ita enim antiqui pro Publii puer et Marci puer dicebant.* Feſtus: *Quintipor*, inquit, *ſeruile nomen, frequens apud antiquos erat, a praenomine domini ductum, vt Marcipor.* Quinct. I. 4. p. 36.

ſignaſſe non eſt ſatis: *m.* grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorque vitae ratio circa hoc inſtrumentum eſſe coepit, incertum a quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis auctoritatem eius rei intelligere, circa *n.* Polycratem

p. 36. *In ſeruis*, inquit, *iam intercedit illud genus quod ducebatur a domino: vide Marcipores, Publiporesque.* Sic et PORA pro PVERA, in vetere inſcriptione, apud Reineſ. p. 765. Seruos per εὐφημισμὸν ſeu blandiloquentiam, dictos eſſe pueros iam olim Seruius adnotauit, ad illud Maronis, *Claudite iam riuos, pueri.* H.

m. Grauatis) Lethargis, aut deficientibus. Exemplum in Tiberio apud Tranquillum, cap. 73. vbi de genere eius obitus: *Sunt qui putent, inquit, puluinum ei iniectum, quum extractum ſibi deficienti anulum mox reſipiſcens requiſiſſet.* Mortuis tamen redditos Propertius indicat IV. El. *Sunt aliquid: Et ſolitum digito beryllon adederat ignis.* Hard.

n. Circa Polycratem Sami tyrannum) Valerius cap. vlt. lib. VI. et poſthac c. 1. lib. XXXVII. Herodotus libro III. Cicero V. de finibus. Is ab Oronte Perſarum Satrape in crucem actus et interfectus eſt. Vide Strabonem lib. XIV. Dal.

Polycratem) Referunt hanc hiſtoriam Cicero de Finib. V. pag. 284. Herod. Thalia III. n. 40. pag. 178. Elegantius quam ceteri Val. Max. VI. 9. pag. 329. *Semel Polycrati dumtaxat vultum fortuna mutauit, perquam breui triſtitiae ſalebra ſuccuſſum: tunc quum admodum gratum ſibi anulum de induſtria in profundum, ne omnis incommodi expers eſſet, abiecit: Quem tamen continuo recuperauit, capto piſce qui eum deuorauerat. Sed hunc felicitatis ſemper plenis velis curſum tenere non potuit. Comprehenſum enim Orontes,* (Scribe *Oroetes*, Ὀροίτης Herodoto ſaepius, III. in Thalia, pag. 210. ſq. Irrepſit hic error et in Tullii contextum.) *Darii regis praefectus, in excelſiſſimo Mycalenſis montis vertice cruci affixit. E quo putres eius artus, et tabido cruore manantia membra, atque illam laeuam, cui Neptunus anulum piſcatoris manu reſtituerat, ſitu marcidam Samos amara ſeruitute aliquandiu preſſa, liberis ac laetis oculis adſpexit.* - Vide et Tzetzen, chil. 7. v. 205. et Galen. Tom.

tem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus capto relatus eſt piſce, ipſo circiter CCXXX. [1] annum vrbis noſtrae interfecto. Celebratior quidem vſus cum fenore coepiſſe debet: argumento eſt conſuetudo *o.* vulgi, ad ſponſiones etiamnum anulo exſiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: vt plane affirmare poſſimus, nummos *p.* ante apud nos, mox coepiſſe anulos. De *q.* nummis paulo poſt dicetur.

VII. Anuli *r.* diſtinxere alterum ordinem a plebe, vt ſemel [2] coeperant eſſe celebres ſicut *s.* tunica ab *t.* anulis Senatum tantum: quanquam et hoc ſero: vulgoque purpura *v.* latiore tunicae vſos inuenimus etiam praecones, ſicut patrem Lucii Aelii

1. *anno. M.* 2. *coeperunt. V.*

Tom. II. in Suaſoria, c. 4. pag. 5. H.

o. Conſuetudo) Qua nempe pro arrha dabatur anulus in emptione, quoſque pretium ſolueretur, quum non eſſet arrha alia promtior ad manum. Quem Romani morem, opinor, hauſere ab Hebraeis, cuius haud obſcura veſtigia in monumentis ſacri Moſis animaduerto, quale eſt illud in Geneſi 38, 18. *Quid tibi vis pro arrhabone dari?* Reſpondit, *anulum tuum, et armillam* etc. Meminit quoque moris huius Vlpianus in Digeſtis, XIX. t 5. *de praeſcriptis verbis*: *Si gratuitam tibi. Si quis*, inquit, *ſponſionis cauſa anulos acceperit.* H.

p. Nummos) Igitur et ante Numam: non tamen ſignatos: nam ſignare Seruius coepit, vt dicetur 13. At in Numae Seruiique ſtatuis anulos fuiſſe ipſe paulo ante admonuit, hac ſect. H.

q. De) Sect. 13. H.

r. Anuli) Equeſtrem. H.

s. Sicut) Tunica ſcilicet laticlauia, de qua nos abunde diſputauimus in N. et Em. ad L. IX. N. CVII. H.

t. Ab) Ab equite, cui ius anuli conceſſum, negatum plebi. H.

v. Purpura latiore tunicae) Leg. *Purpura latiore tunicae*, id eſt, aſſutis tunicae faſciis purpurae latioribus: quod Plinii ſeculo tantum conceſſum fuit Senatoribus. Praecones magiſtratuum iuſſa populo denuntiabant: auctionibus praeerant: theatris

lii [1] Stilonis, Praeconini *x*. ob id cognominati. Sed anuli plane medium ordinem, tertiumque *y*. plebi et patribus inſeruere: quod *z*. antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniae [2] iudices tribuunt. Nec *a*. pridem id factum: [3] Diuo *b*. Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: iique non equites, ſed *c*. iudices vocabantur. Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non niſi quatuor *d*. decuriae fuere primo: vixque ſingula

1. *Stolonis. V.* 2. *indices Lipſ. de mil. Rom. lib. I. dial. 5. pag. 36.* 3. *Diuo enim Au. M.*

tris ſilentium et audientiam imperabant Dal.

x. Praeconini) Vide quae diximus in Auctorum Indice, verbo AELIVS STILO. H.

y. Tertiumque) Qui licet dignitate ac cenſu medius inter Senatum ac plebem, tamen in actis publicis tertius ordine nominabatur in hunc modum: SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. ET. EQVESTER. ORDO: vt dicetur ſ. ſq. H.

z. Quod) Vt antea militares equi nomen Equitibus fecerant, *quia Equo merebant, ita nunc vt Equites Iudices appellentur, pecuniae faciunt, quae debent eſſe ſeſtertiûm quadringentorum ei qui Eques appellari velit.* Hard.

a. Nec) Vt aureo ſcilicet anulo eques̄ter ordo ſecerneretur a plebe. H.

b. Diuo Auguſto decurias ordinante) Auguſtus ad tres iudicum decurias quartam addidit ex inferiore cenſu, quae ducenariorum vocaretur, iudicaretque de leuioribus ſummis, Suetonius in Auguſt. cap. 32. Dal.

bb. Decurias) Iudicum videlicet, non Equitum, vt viſum eſt nonnemini. Iudicum vero decuriae plures fuere, eaedemque variis diſcretae nominibus, vt mox dicetur. Decuria in hoc loquendi genere non eſt δεκάς. Nam ſingulae decuriae ſingula minimum millia continebant, ipſo teſte Plinio. H.

c. Sed) Ex equeſtri tamen ordine omnes allecti. Hard.

d. Quatuor) E ſingulis quaeque millibus conflatae, vt mox dicetur. Ex his quartam Auguſtus inſtituit, quum eſſent antea tres tantum,

gula millia [1] in decuriis inuenta ſunt, nondum prouinciis ad hoc munus admiſſis: ſeruatumque in hodiernum [2] eſt, ne quis e nouis *e.* ciuibus in iis iudicaret. (II.) Decuriae *f.* quoque ipſae pluribus diſcretae nominibus fuere, Tribunorum *g.* aeris, et

1. *in decuria ſunt.* Ch. 2. *diem eſt.* M.

tum, quam ducenariorum vocauit, ex inferiore cenſu allectam, quae iudicaret de leuioribus ſummis, vt quidem prodit in eius vita Tranquillus, c. 32. Hic velut ὁδοῦ πάρεργον fas ſit geminum de Iudicibus epigramma deſcribere, et vtrumque acutum ex Anthol. Gr. I. tit. XLIII. Prius eſt Palladae, his verbis: Οὐδεὶς καὶ καθαρὸς καὶ μείλιχος ἤλυθεν ἄρχων Ἓν γὰρ ἑνὸς δοκέει δόγματος ἀντίπαλον Τὸ γλυκὺ, τοῦ κλέπτοντος· ὑπερφιάλου δὲ, τὸ ἁγνόν. Ὄργανα τῆς ἀρετῆς ταῦτα δύ᾽ ἐςὶ πάθη. Alterum eiuſdem iſtud eſt: Μήποτε δουλεύσασα γυνὴ, δέσποινα γένοιτο, Ἔςι παροιμιακόν· τῷ δ᾽ ἔθ᾽ ὅμοιον ἐρῶ. Μήτε δίκην δικάσειεν ἀνὴρ γεγονὼς δικολέκτης, Μηδ᾽ ἂν Ἰσοκρατέος ῥητορικώτερος ᾖ. Πᾶς γὰρ ὁ μισθαρνεῖν εἰθισμένος, οὐδ᾽ ἐν ἑταίρῳ Σεμνότερον δικάσαι, μὴ ῥυπαρῶς δύναται. Vtrumque ſic Grotius reddidit ſatis feliciter: Prius quidem: *Nemo ſimul facilis populum ſanctuſque gubernat; Altera natura res perit alterius. Qui capiunt, faciles: renuunt qui dona, ſuperbi; Haec duo nam virtus per mala ſemper agit.* Poſterius autem ſic: *Ne quae ſerua fuit, fiat matrona, caueto: Hoc vetus eſt dictum: nunc ego dico nouum. Qui cauſas dixit, cauſas ne iudicet vnquam; Eloquio quamuis ſit prior Iſocrate. Nam ſolitus cauſas venali dicere lingua, Non et iudicium vendere non poterit.* H.

e. E nouis) E peregrinis, qui ius ciuitatis nuper eſſent adepti. Paulo ante, quidam libri, *in hodiernum diem* habere dicuntur. H.

f. Decuriae) In ſingulis, inquit, decuriis erant ordines diuerſi tres, nempe Tribunorum aeris, Selectorum, Iudicum: et, qui erant ſelecti ex omnibus, Nongentorum. H.

g. Tribunorum aeris) Alex. ab Alex. cap. 24. lib. II. et cap. 2. lib. V. hos Iulius Caeſar ſuſtulit. Sueton. in Iulio c. 41 Dal.

Tribunorum) Vt Senatores, et Equites Romani, ac Tribuni aerarii ſimul iudicarent, legem tulerat Aurelius

et Selectorum *h.*, et Iudicum. Praeter hos etiamnum Nongenti *i.* vocabantur, ex *k.* omnibus ſelecti ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in comitiis. Et diuiſus hic quoque ordo erat ſuperba vſurpatione nominum: quum alius *l.* ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret.

C 2 VII.

lius Cotta, teſte Aſconio Ped. in Diuin. pag. 47. Qui pecuniam quae a populo imperata erat, tributim a ſingulis pro portione cenſus exigebant, ac militi dabant, iudicabantque de litibus eo ſpectantibus, Tribuni aerarii vocabantur. Hos Caeſar Dictator ſuſtulit. Sueton. 41. *Iudicia ad duo genera iudicum redegit, Equeſtris ordinis ac Senatorii: Tribunos aerarios, quod erat tertium, ſuſtulit.* Et hi ex equeſtri ordine aſſumpti. Hard.

h. Et Selectorum) Non fuit hoc ſtatim ordinis nomen, ſed ſortis. Nam e iudicibus Praetores Vrbani ſubſortitione facta optimum quemque in Selectos Iudices referebant, vt teſtatur Cicero pro Cluentio. Poſtea tamen ordinis nomen fuit, Auguſti, vt videtur, principatu. Meminit huius ordinis Seneca de benef. III. 7. in fine: *Vbi id, de quo ſola ſapientia decernit, in controuerſiam incidit, non poteſt ad hoc ſumi iudex ex turba Selectorum, quem cenſus in album, et equeſtris haereditas miſit.* Fuere et hi ex Equitibus. Horat. I. Sat. 4. v. 123. *Vnum ex iudicibus Selectis obiiciebat.* Meminit et Ouid. Triſt. II. v. 131. *Nec mea decreto damnaſti facta Senatus: Nec mea Selecto iudice iuſſa fuga eſt.* Apud Reineſium vetus inſcriptio, pag. 452. L. MAMILIO ... SELECTO. ET. DECVRIONI. H.

Selectorum) Vide Raeuardum c. 11. Protribunalium, et de tota hac iudiciorum ratione cap. 19. et 20. vide et Turn. c. 16. lib. XXIX. Dalec.

i. Nongenti vocabantur) Miniſtri comitiorum olim fuerunt diribitores, ſiue diſtributores, qui tabellas populo per centurias miniſtrabant: rogatores, qui ciſtas per tribus deferebant colligendis ſuffragiis: et ciſtarum cuſtodes, quos hic nominat Plinius. *Grucchius lib. de Comitiis.* Dal.

k. Ex) Sorte, vt quidem remur. Horat. I. Sat. 4. v. 123. H.

l. Alius) Communi appellatione contentus, quum alii ſe Selectos dicerent, quod

VII. Tiberii demum principatus nono anno in vnitatem venit equeſter *m.* ordo: anulorumque auctoritati forma *n.* conſtituta eſt, C. Aſinio *o.* Pollione, C. Antiſtio Vetere Coss. anno vrbis conditae DCCLXXV. quod miremur, futili paene de cauſa, quum [1] Sulpitius Galba, dum [2] iuuenalem *p.* famam apud principem popinarum *q.* poenis aucupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgo inſtitores eius culpae defendi *r.* anulis. Hac de cauſa conſtitutum, ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri auoque

1. *C. Sulpic. Galba Gr. et Al.* 2. *iuuenilem. V. Vide Iuretum ad Symmach. lib. V. ep. c. 65.*

quod e Selectis eſſent: alii Tribunos, quod e Tribunis. Apud Gruterum pag. 436. IVDICI. DE. SELECT. *de Selectis.* H.

m. Equeſter ordo) Quae fuerit Equitum prima inſtitutio, quae dignitas, quod ornamentum, multis explicat Alex. ab Alex. cap. 29. lib. II. Dal.

n. Forma) Cenſus conſtitutus eſt, cui ius eſſet anuli ferendi. H.

o. C Aſinio) Iam anno ante, C. Sulpicio, D. Haterio Coss. id ſategiſſe Tiberium auctor eſt Tacitus, Annal. III. 86. Hoc anno perfeciſſe Plinius ſignificat. H.

p. Iuuenalem) Sic etiam MSS. omnes, non *iuuenilem.* Suetonius a Caio Caligula adiectum ait Saturnalibus diem iuuenalem cap. 17. et in Nerone c. 11. *Iuuenalibus*, etc. Iuuenalis fama vel digna ſtrenuo iuuene eſt, vel ex coercitis iuuenum ganeis collecta. H.

q. Popinarum poenis) Tiberius aedilibus negotium dedit, popinas ganeaſque eo vſque inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria proponi venalia ſinerent. Suetonius in Tiberio c. 34 Dal.

Popinarum) Poenas exigendo ab iis qui popinas ganeaſue exercerent. Sueton. in Tib. 34 dediſſe eum aedilibus negotium ait, *popinas ganeaſque inhibendi*, vt aedilem tum fuiſſe C. Sulpicium Galbam intelligas. Fuit is Galbae Imp. frater. Vide Suet. in Galba, 3. Caue igitur hic *coenis* pro *poenis* reſcribi velis. H.

r. Defendi) Reiicere iudicium Sulpicii, vel eo ſolo nomine, quod de iis, qui ius haberent anuli gerendi, iudicare eum nefas eſſet. Sic auctor praefationis ad Titum: *Quanto nos cauſatius*

que paterno ſeſtertia *s.* CCCC. cenſus fuiſſet, [1] et *t.* lege Iulia theatrali *tt.* in XIV. ordinibus [2] ſedendi. Poſtea gregatim inſigne id appeti coeptum. Propterque haec diſcrimina Caius *v.* princeps decuriam

 quin-

1. e lege. M. 2. *ius ſedendi. V.*

tius ab aliquo iudice defendimus? H.

s. Seſtertia) Seſtertia quadringenta, ſiue, quod idem eſt, ſeſtertiûm quadringenta millia, monetae Gallicae, efficiunt libras, vt vocant, 40000. Martialis, IV. ep. 67. *Praetorem pauper centum ſeſtertia Gaurus Orabat, nota carus amicitia. Dicebatque ſuis haec tantum deeſſe trecentis, Vt poſſet domino plaudere iuſtus Eques.* Et. V. ep. 26. de Chaereſtrato expulſo ex quatuordecim ſubſelliis, propter paupertatem: *Quadraginta tibi non ſunt, Chaereſtrate, ſurge: Lectius ecce venit: ſta, fuge, curre, late.* Sed omnino feſtiue ludit in Calliodorum quemdam, quem negat eſſe equitem, bonis cum fratre diuiſis, V. ep. 39. *Calliodorus habet cenſum, quis neſcit? equeſtrem, Sexte: ſed et fratrem Calliodorus habet. Quadringenta ſecat, qui dicit σῦκα μέριζε Vno credis equo poſſe ſedere duos. Quid cum fratre tibi? Quid cum Polluce moleſto? Non eſſet Pollux ſi tibi. Caſtor eras. Vnus, cum ſitis duo, Calliodore, ſedetis: Surge, ſoloeciſmum, Calliodore, facis. Aut imitare genus Ledae: aut cum fratre ſedere Non potes: alternis, Calliodore, ſede.* Ea porro quadringenta ſeſtertia idem valere ac quadringenta ſeſtertiûm millia, Plinius Iunior admonet, I. ep. 19. *Eſſe autem tibi centum millium cenſum, ſatis indicat, quod apud nos Decurio es: Igitur vt te non Decurione ſolum, verum etiam Equite Romano perfruamur, affero tibi ad implendas Equitis facultates, trecenta millia nummûm.* H.

t. Et) De lege Roſcia, qua ſtatuebatur qui ius haberent in quatuordecim ordinibus ſedendi, diximus abunde VII. 31. Lege Iulii Caeſaris, vt quidem remur, poena ſtatuta iis qui contra auderent. Poena theatralis haec appellata apud Tranquillum in Aug. 40. H.

In XIV. ordinibus) L. Roſcius trib. pleb. legem tulit, vt equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus primi aſſignarentur. Florus lib. LXXXX. Dal.

v. Caius) Quem Caligulam vulgo vocant; de quo Suetonius, 16. *Vt leuior labor iudicantibus foret ad quatuor*

quintam adiecit: tantumque *x.* natum eſt [1] faſtus, vt quae ſub diuo Auguſto impleri non potuerant decuriae, non *y.* capiant eum ordinem, paſſimque ad *z.* ornamenta ea etiam ſeruitute liberati tranſiliant: quod antea numquam erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudiceſque intelligebantur: adeoque promiſcuum id eſſe coepit, vt apud Claudium Caeſarem, in *a.* cenſura eius, vnus ex equitibus Flauius Proculus, quadringentos ex *b.* ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab *c.* ingenuis, communicatus eſt cum ſeruitiis. Iudicum autem appellatione ſeparari eum ordinem, primi omnium inſtituere Gracchi, *d.* diſcordi popularitate in

1. *fortis. Ch.*

tuor priores quintam decuriam addidit Vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 406. IVDIC. EX. V. DEC. Et apud Grut. pag. 459. IVDICI. SELECTO. EX. V. DEC. Hoc eſt, *ex quinta decuria.* H.

x. Tantumque) Aliter in R. 2. cod. et Ch. et ſincerius, vt arbitror: *tantumque enatum eſt fortis,* hoc eſt, fortunae ac felicitatis. Hinc veteres inſcriptiones, FORTVNAE FORTIS. H.

y. Non capiant eum ordinem) *Nunc capiant eum ordine,* in vetuſto codice. P.

z. Ad) Ad anulos aureos, quibus liberti donabantur ſimul cum equeſtri dignitate. Tacit. Hiſt. I *Nec minor gratia Iulio Galbae liberto, quem anulis donatum equeſtri nomine Martianum vocitabant.* Idem Hiſt. II. Aſiaticum Vitellii libertum at donatum anulis, quod antea dixerat, *equeſtri dignitate.* H.

a. In) Quam cum L. Vitellio geſſit, principatus ſui anno octauo, luſtrumque fecit LXXIV. H.

b. Ex) Quod quum ſerui eſſent, aut liberti, inſigne Equitum geſtarent. H.

c. Ab) A ſenatu et populo Romano. H.

d. Gracchi) Aſcon. Ped. in Diuin. p. 47. *Ti. Gracchus,* inquit, *legem tulerat, vt Equites Rom. iudicarent: iudicauerunt per annos* XX. *ſine infamia. Poſt victor Sylla leges tulerat, vt Senatorius ordo iudicaret, et iudicauit per decem annos turpiter,* etc. H.

in contumelium Senatus: mox ea debellata, au-
ctoritas nominis vario ſeditionum euentu circa pub-
licanos ſubſtitit: et aliquamdiu tertiae *e.* vires pu-
blicani fuere. Marcus Cicero demum ſtabiliuit
equeſtre nomen in *f.* Conſulatu ſuo Catilinanis *g,*
[1] rebus, ex *h.* eo ſe ordine profectum eſſe celebrans,
[2] eiuſque vires peculiari popularitate quaerens. Ab
illo tempore plane hoc tertium [3] corpus in republi-
ca factum eſt, coepitque adiici Senatui populoque
Romano, et equeſter ordo. Qua de cauſa et nunc
poſt *i.* populum ſcribitur, quia nouiſſime coeptus
eſt adiici.

1. ei ſenatum concilans Gr. et Al. 2. et eius M. 3. corpus iure ſtatutum eſt. M.

e. Tertiae) Tertius locus, tertia dignitas. Fuit quum legendum ſuſpicarer, *tertiae vices.* H.

f. In conſulatu ſuo ei ſenatum concilians) Senatum illum ignorant noſtri quatuor, hoc eſt, omnes: et tres quidem *eis concilians;* optimus, *in conſulatu ſuo contilianis rebus ex eo ordine.* Fortaſſe: *M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in conſulatu ſuo, Catilinariis rebus, ex eo ordine profectum ſeſe celebrans.* Pintianus quoque inuenit in ſuo *contilianis rebus;* facit autem *Catilinanis.* Vt idem fecit lib. II. 5. *In Caſilianis prodigiis.* Neque auſim ſpernere. Gr.

g. Catilinanis) Vide N. et Em. N. VII. (hic poſ) *Catilinianis*) Veſtigia codicis probatiſſimi R. 2. integra fide ſequuti loco huic curationem adhibuimus: nam in eo vidimus quod et in ſuo Pintianus vidit, *Contilianis rebus.* Plinius ipſe, II. 52. p. 100. *In Catilinanis prodigiis* dixit. Hic vero editi ad hunc diem libri, *Senatum ei concilians*, expuncta voce *rebus*, adiecta altera deinde *Senatum*: reliquis corruptis. H.

h. Ei ſenatum concilians) Vetus exemplar longe aliter: *contilianis rebus*, vt forte ſcribendum ſit, *Cartilianis rebus.* Dal.

i. Poſt) Tamen in nummo Auguſti e Muſeo noſtro, CONSENSV. SENAT. ET. EQ. ORDIN. P. Q. R. *Conſenſu Senatus, et Equeſtris ordinis, Populique Romani.* Sed et Equeſter hic ordo Equitum Romanorum

Nar-

IX. [1]Equitum *k.* quidem etiam nomen ipſum ſaepe variatum eſt, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres *l.* ſub Romulo regibuſque appella-

1. Sic ex Mss. H. Quin etiam ipſum equitum nomen Gr. et Al.

Narbone, non eorum qui in Vrbe. Apud Patinum in Familiis p. 171. n. 3 8. legitur, C. MARIVS TRO IIIVIR. Hoc eſt, *Caius Marius Trium Reipublicae Ordinum Triumuir*: Orator procurans negotia Senatus Populique Romani et Equeſtris Ordinis. In eo nummo tria ſunt capita virorum velvti ordine ſiniſtrorſum incedentium: primum nudum ſenile, Populi Romani: medium, virile, diadematum, Senatus; poſtremum, iuuenile, nudum, Equeſtris ordinis. Mirum profecto non eſſe hunc Magiſtratum Romanae hiſtoriae ſcriptoribus cognitum. In eo nummo, qui quartus eſt apud Patinum, ſcriptum eſt, C. MARIVS. C. F. TRO IIIVIR. Duo viri togati ſiniſtrorſum incedunt; ſiniſtra tenent codicillos: ad pedes ſua cuique arcula, vt videtur, appoſita eſt, in qua chartas ſiue inſtrumenta publica reponeret. Caius Marius pater eſt cum Caio filio, qui functus eo magiſtratu cum patre, ei poſtea in eodem gerendo ſucceſſit. Nam in nummis antiquis quum Caius Caii F. ſcribitur, aut aliud ſimile praenomen, eodem ambos munere functos eſſe ſignificatur. Auguſti Caeſaris vultum et nomen hi nummi exhibent parte antica. H.

k. Quin etiam ipſum equitum nomen) in eodem, *qui tum quidem etiam nomen ipſum*: lego, *Equitum quidem etiam nomen ipſum.* Dal.

Quin etiam ipſum equitum nomen ſaepe variatum eſt) In Gud. Men. Acad. deeſt τὸ *equitum.* Voſſ. *qui tum quidem etiam nomen ipſum.* Lege, *Equitum quidem etiam nomen ipſum ſaepe variatum eſt.* vt vidit et Pintianus. Gron.

l. Celeres) Feſtus: *Celeres antiqui dixerunt, quos nunc Equites dicimus, a Celere interfectore Remi, qui initio a Romulo iis praepoſitus fuit, qui primitus electi fuerunt ex ſingulis decuriis deni: idemque omnino trecenti fuere.* Sic etiam Dion. Hal. A. R. II. p. 86. et Plutarch. in Romulo p. 23. De Celere Romuli comite, vide Naſonem Faſtor. IV. v. 837. Deducunt alii vocem eam a Grae-

pellati ſunt: deinde *m.* [1] flexumines: poſtea troſſuli *n.*, quum [2] oppidum in Tuſcis citra Volſinios paſſuum IX. M. ſine vllo peditum adiumento cepiſſent eius vocabuli: idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius *o.* certe, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus eſt, ſcriptum reliquit his verbis: Quod ad equeſtrem ordinem attinet, antea troſſulos vocabant, nunc equites vocant: [3] ideoque quia non intelligunt [4] troſſulos nomen quid valeat, multos *p.* [5] pudet troſſulos [6] vocari.

C 5 X.

1 *Flexumentes. Ch.* 2. *oppidum Vulſiniorum hoc nomine pedum IX. M. ſine vll. ad. cepiſſent. Eius vocabuli vis durauit. M.* 3. *Sic ex Mss. H. et M. ideo quia Gr. et Al.* 4. *troſſulus. V.* 5 *Sic ex Mss. H. et Ch. pudet eo nomine appellari. Et cauſam, quae ſupra indicata eſt, exponit, inuitoſque etiamnum tamen troſſulos vocari. Gr. et Al.* 6. *vocari ait. M.*

Graeca κέλης, quae equitem ſonat. H.

m. Deinde) In R. 2. et Ch. *flexumentes.* An a flectendis gnauiter habenis? Hard.

n. Troſſuli) Varro in Seſculyſſe apud Feſtum: *Itaque tum equum mordacem et calcitronem horridus miles virque vitabat; nunc emunt troſſuli, nardo nitidi, vulgo Attico talento equum.* Marcellus *troſſulos* dictos vult, quaſi toroſulos. Dal.

Troſſuli) Feſtus: *Troſſuli equites dicti, quod oppidum Tuſcorum Troſſulum ſine opera peditum ceperint.* Manent etiamnum loci veſtigia, vulgo *Troſſo*, vicinaque foſſa, *il vado di Troſſo*, duobus paſſuum millibus *a monte Fiaſcone.* H.

o. Iunius) Forte in libris, quos inſcripſit, *de poteſtatibus*, quorum ſeptimum laudat Vlpian. in Dig. L. de off. Quaeſt. De Iunio egimus in Auctorum Indice. Hard.

p. Multos pudet eo nomine appellari) Notarunt ad marginem in Chifletiano eſſe *pudet troſſulos vocari*: ſed id quam vim habeat, quis intelligat. Sciendum igitur haec ita concipere Voſſianum: *ideo quia non intelligunt, Troſſulos nomen quid valeat; multoſque pudet troſſulos vocari. Sunt adhuc aliquae non omittendae*, etc. et omnia illa, *eo nomine appellari*

X. Sunt adhuc aliquae non omittendae [1] in auro differentiae. [2] Auxilia *q.* quippe et externos *r.* tor-

1. *auri. M.* 2. *Sic ex Mſs. H. et Ch. auxiliares. Gr. et Al.*

pellari, et cauſam, quae ſupra indicata eſt, exponit, inuitoſque etiamnum tamen, in optimo codice non apparere; vti nec in tribus aliis, quorum nobis copia eſt: qui vna re differunt a principe, quod habent, *multos pudet*, ſine particula; quod tamen cur praeferam, nihil eſt cauſae. Neque in hac ſcriptura quidquam eſt corrigendum, modo memineris, *Troſſulos*, priore loco antique poni, vt ſit *Troſſulus*. Pintianus notat in ſuo codice deeſſe: *et cauſam, quae ſupra indicata eſt, exponit, inuitoſque etiam num tamen troſſulos vocari.* Gr.

Multos) Propter ambiguitatem vocis, quae Perſium minime latuit, dum caneret Sat. I. v. 96. *Troſſulus exſultat tibi per ſubſellia laeuis.* Neque enim ſolum Equitem ſignificat ab oppido vt dictum eſt: ſed et delicatum, ac mollem, forte a Graeca voce τρυσσός. Quo ſenſu vox ea eſt accepta a Seneca, ep. 76. pag. 733. *Quid ergo? idem faciam quod troſſuli iſti ac iuuenes?* Et ab Hieronymo L. de vitando ſuſpecto contubernio. Adde his ea quae Voſſius affert, verbo *Troſſuli.* H.

Et cauſam quae ſupra indicata eſt exponit, inuitoſque etiamnum tamen troſſulos vocari) Haec verba non ſunt in noſtro exemplari. Pint.

q. *Auxilia*) Auxilia (ſic enim MSS. omnes, vt ſeruitia pro ſeruis dici monuimus ſaepe) ſiue auxiliares copiae dicuntur in bello ſocii Romanorum externarum nationum, inquit Feſtus. Cur vero externis aurei torques darentur, argentei tantum ciuibus, illud nimirum eſt, quod in illis pretium ſpectabatur: in his ſolus honor et gloria rei geſtae. Coronam ex auro datam externis non legimus. Haec vero de militari torque, hoc eſt, qui in bello datus ab Imperatore fuerit, ceu praemium fortitudinis, accipienda ſunt: non de quouis alio. Nam in ludicro certamine Auguſtum in Circo ſcimus torque aureo donaſſe Nonium Aſprenatem: ſed nihil iſtud ad propoſitum Plinianum. Quod autem Siccio Dentato torques aureos datos eſſe ſcribit

torquibus aureis donauere, at ciues non niſi argenteis. Praeterque, armillas ciuibus dedere, quas non habent externi.

XI. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus ſit ea, non inueni; [1] ſed quis primum donauerit, [2] a L. Piſone traditur. A. *s.* Poſtumius Dictator: apud lacum Regillum *t.* caſtris Latinorum expugnatis, ei cuius maxime opera capta eſſent, hanc *v.* coronam ex praeda is dedit. Item *x.* L. Lentulus Cos. Ser-

1. *ſed in V. d.* 2. *Sic ex Mss. H. A. L. Piſone traditur. A. Poſthumius Dictator apud lacum Regillum.... ex praeda dedit. Gr. et Al.*

bit Dion. Halic. idcirco dictum ab eo remur, quod noninſi aureos noſſet. Certe ſcriptores, quos retulimus VII. 29. aureos non appellant. H.

r. Externos torquibus aureis donauere) Apud Liuium libro III. Decad. 5. duobus fratribus Gallorum regulis ſenatus munera mittit torques duos factos ex auri pondo quinque. Dal.

s. A Poſtumius) Geſſiſſe dictaturam A. V. CCCXXIII. auctor eſt Gellius XVII. 21. p. 992. De eius victoria ad locum Regillum, fuſe Liuius II. p. 28. H.

t. Regillum) In Tuſculano agro, ad quartum decimum ferme lapidem viae Lauicanae, ad ſiniſtram Roma Lauicum euntibus, quod oppidum hodie *la Colonna.* Sub eo oppido lacus eſt Regillus, vt contra Cluuerium probat Holſtenius, ex Strabone. H.

v. Hanc coronam ex praeda dedit) Adde pronomen *is*, ex antiquo exemplari: *hanc coronam ex praeda is dedit.* Pint.

x. Item) Cum Manio Curio Dentato tertium, is Conſul fuit, A. V. CCCCLXXIX. Ipſe Seruius Cornelius Merenda anno ſequente cum eodem Curio quartum. Vide N. et Em. N. VIII. (hic poſ.) *Item*) In R. 2. *ex praelegauit:* cetera totidem ſyllabis apicibuſque litterarum fide religioſiſſima repraeſentamus, quae ſunt in libris hactenus editis ſic foede interpolata: *Item L. Lentulus Coſ. Serg. Cornelio Merendae, Samnitum oppido capto. Sed quinque*

1 Seruio Cornelio Merendae, Samnitum oppido capto: 2 ſed huic quinque librarum. Piſo *y.* Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamque *z.* coronam teſtamento 3 *a.* ei praelegauit.

XII.

1. Sic et Ch. Seruitio Corn. Mer. M. Serg. Corn. Gr. et Al. 2. Sic ex Mss. H. et Ch. ſed quinque librarum corona Piſo. Gr. et Al. 3. reipublicae legauit. Gr. et Al.

que librarum corona Piſo Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamque coronam teſtamento reipublicae legauit. Sergii vox non praenominis vice fuit vnquam apud Romanos, ſed nominis. Corona quinque librarum non Piſonis filium, ſed Cornelium Merendam eſſe donatum, vel ex Valerio Maximo poſſumus coniicere, qui a Piſone Frugi *trium* tantum *librarum*, *corona de. coratum filium* ſcribit. *Reipublicae* vero, aut vt Pintianus malebat, *Populo Romano*, legatam hanc coronam, nec codices MSS. agnoſcunt. Amanuenſum illa vel ſemieruditorum coniectura eſt, ex his vocibus *ei praelegauit*, efficientium *reip. legauit.* Denique extritam temere voculam *huic*, inſertam alteram, *corona*, libris omnibus inuitis, iure conquerimur. H.

y. Piſo) Cui ab inſigni frugalitate cognomen. Val. Max. IV. 3. n. 10. *Fabiorum et Ogulnii continentiae Calpurnium Piſonem in conſimili genere laudis aemulum fuiſſe res ipſa documento eſt: Conſul graui fugitiuorum bello a ſe liberata Sicilia, eos, quorum praecipua opera vſus fuerat, imperatorio more donis proſequebatur: inter quos filium ſuum locis aliquot praeliatum fortiſſime, titulo trium librarum aureae coronae decorauit: praefatus non oportere a magiſtratu e publica pecunia erogari, quod in ipſius domum rediturum eſſet: tantumque ponderis ſe teſtamento adoleſcenti legaturum promiſit: vt honorem a duce, pretium a patre priuatim acciperet.* H.

z. Eamque coronam teſtamento reip. legauit) In eodem, *eamque coronam teſtamento populo Romano legauit*, poſtpoſita praepoſitione. Pint.

Eamque coronam teſtamento reipublicae legauit) Quare potiſſimum *reipublicae?* Pintianus *populo Romano.* Quare hoc quoque? Voſſianus ille

XII. Deorum vero honori in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quam vt auratis cornibus hoſtiae, maio-

ille *ἀμύμων* *teſtamento exprae legauit.* Scribe: *Piſo Frugi filium ex priuata pecunia donauit, eamque coronam teſtamento ei praelegauit.* id eſt, per praeceptionem dedit. praecipuam eum habere voluit, nec conferre in erciſcunda haereditate. Vlpianus lib. X. D. de peculio legato: *Si peculium ſeruo vel filio praelegare velis.* Scaeuola l. vlt. eodem tit. *Tite fili, e medio praecipito, ſumito tibique habeto domum illam, aureos centum. Alio deinde capite peculia filiis praelegauit.* Et notiſſimum iuris ſtudioſis eſt. Sed et aliis partibus laborat hic locus, et eſt omnis partim ex optimis codd. partim ex coniectura ita concipiendus: *Quis primus donatus ſit ea, non inueni. Equidem, qui primus donauerit, a Piſone traditur A. Poſtumius dictator apud lacum Regillum, caſtris Latinorum expugnatis: cuius maxime opera capta eſſent, huic coronam ex praeda is dedit. Item L. Lentulus Ser. Cornelio Merendae Samnitium oppido capto. Sed huic quinque librarum Piſo frugi filium ex priuata pecunia donauit, eamque coronam teſtamento ei praelegauit.* Pro eo quod vulgo eſt, *Sed quis primum,* Men. et Gud. *et quod quis primum* Acad. *et quos quod ſe quis primum quod quis primum*, ita vt quinque voces inductas velit pro nullis haberi: Optimus, vt repraeſentauimus. Idem pepulerat *τὸ ei*, ante *cuius*, et paene vt Pintiani: *hanc coronam ex praeda his dedit.* Samnitum oppidi Caudii nomen excidiſſe ſuſpicatur Pighius: quod poſſes reponere pro illo *ſed huic*: quod non temere ſic apparet in Chiflet. et Voſſ. *capto ſed huic quinque librarum Piſo.* Vnde diſcimus certe vocabulum *corona* male his verbis interpoſitum, quod et ingrata eius repetitio in tanta vicinitate et hiſtoria arguit. Quam licet ex Valerio Maximo lib. IV. 3. recognoſcas: *Conſul graui fugitiuorum bello a ſe liberata Sicilia eos, quorum praecipua opera vſus fuerat, imperatorio more donis proſequebatur. Inter quos filium ſuum locis aliquot praeliatum fortiſſime, titulo trium librarum aureae coronae decorauit; praefatus non oportere a magiſtratu e publica pecunia erogari, quod in ipſius domum rediturum eſſet: tantumque ponderis ſe teſtamento adoleſcenti legaturum promiſit; vt honorem publice

maiores *b.* dumtaxat, immolarentur. Sed in militia quoque in tantum adoleuit haec luxuria, vt *c.* M. Bruti in Philippicis campis epiſtolae reperiantur frementes, fibulas *d.* tribunicias ex auro geri. [1] Ita *e.* Hercules: idem enim tu, Brute, mulierum *f.* pedibus

1. *Sic ex Mss. H. At Hercules, idem tu Gr. et Al.*

blice a duce, pretium a patre priuatim acciperet. Numquid ergo: *Spe auri quinque librarum Piſo Frugi filium.* Gr.

a. Praelegauit) Ante omnia, et priore loco legauit: vel priuatim legauit. Vſus hac voce Paulus, Dig. XXXI. Tit. 1. De legatis, II. leg. 87. H.

b. Maiores) E bubulo genere Tibullus Carm. IV. 1. p. 388. *Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.* Tertull. de corona 12. *Tibi, Iupiter, boue cornibus auro decoratis vouemus futurum.* Vetus inſcriptio fratrum Arualium, apud Gruter. BOVE. AVRATO. VOVEMVS. ESSE. FVTVRVM. Virgil. *Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum.* Prudentius hymno in S. Roman. v. 1021. *Huc taurus ingens, fronte torua et hiſpida, Sertis reuinctus aut per armos floreis, Aut impeditis cornibus deducitur: Nec non et auro frons coruſcat hoſtiae, Setaſque fulgor bractealis inficit.* Minores hoſtiae erant tantum coronatae illius Dei fronte, cui ſacrum fiebat. Hard.

c. Vt M. Bruti in Philippicis campis epiſtolae reperiantur frementes fibulas tribunitias, etc.) *Philippus* non *Philippicis*, in apographo noſtro et aptiorem lectionem ducimus *frementis* quam *frementes*: vt referatur ad Brutum. Pint.

d. Fibulas) Sagum: ſiue chlamydem, ſeu quocumque alio nomine veſtimentum militare appellari lubet, fibula in humeris nectebat: vulgo *Agraffam* dicimus. Non illud quidem aut nobilitatis inſigne, aut Tribunatus, vt quibuſdam viſum eſt, ſed neceſſitate quaeſitum: ornatus gratia, vt ex argento foret, vel auro. Paludamenti ſiue ſagi iconem cum fibula vide apud Ferrar. de re veſt. P. 2. II. 8. p. 110. H.

e. Ita hercules idem tu Brute) In eodem, *ita Hercules: idem enim tu Brute.* Pint.

f. Mulierum) Periſcelia intelligit et aurea crurum vincula, de quibus iterum inferius ſ. 54. vbi compedes ſcite

bus *g.* aurum [1] geſtari tacuiſti: [2] et *h.* nos ſceleris arguimus illum, qui primus auro dignitatem per anulos fecit, vt habeant in lacertis iam pridem et viri, quod e Dardanis venit, itaque *i.* et Dardanum *k.* [3] vocabatur. [4] Viriolae *l.* Celticae dicuntur:

1. geſtatum vidiſti. M. 2. *Sic ex Mſs. H. cuius ſceleris nos coarguimus. Gr. et Al.* 3. *vocatur, ſicut et viriae Celticae dicuntur viriolae Celtibericae. Habeant aurum fem. V.* 4. *Sic et M. et Turn. et Cb. et mox, viriae, pro viriles. Gr. et M.*

ſcite appellantur: quoniam, vbi compedes eſſe ſolent, imo pedi induuntur, qua cruri adnectitur. Vide Ferrar. in Analectis de re veſt. 21. p. 71. H.

g. Pedibus aurum geſtari tacuiſti) Quod vrbana calciamenta clauibus aureis ſuffigerentur, Briſſonius cap. 5. lib. II. Auro abundanti vti Romanos feminis permiſiſſe ſcribit Valer. lib. II. cap. 2. de inſtit. antiq. Liuius l. IV. belli Macedon. D.

h. Et nos ſceleris arguimus illum primum qui, etc.) Scribe, *et nos ſceleris arguimus illum qui primus auro, etc.* ex antiquo codice. Pint.

Cuius ſceleris arguimus illum primum qui) Voſſ. *Et nos ſceleris arguimus illum, qui primus auro dignitatem per annulos fecit.* vt et Pintianus, cuius etiam, *Ita hercules, idem enim tu Brute,* plane Voſſianus confirmat. Particula, vt in Virgiliano: *Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?* Gr.

i. Itaque Dardanium vocabatur) Dardanium, vel, vt alii legunt, *Dardanum,* aureum brachiorum ornamentum, *Viria* ornamentum colli aureum, viriculis caelatum ac ſculptum, gemmis per interualla diſpoſitis. Lego, *itaque et Dardanium vocatur, ſicut et Viriae Celticae dicuntur et viriolae Celtibericae. Habent etc.* Ornamentum id Iſidorus viris et feminis commune *dextras* vocat, vulgo *Braſſelets*: aitque ante manicam portari, et ibi clauo iungi. Idem armillas victoriae et virilis fortitudinis cauſſa datas virilias quondam vocatas ait, vt hic legi poſſit, *Viriae Celticae dicuntur, virilia Celtibericae.* Dal.

k. Dardanum) Brachiorum ornamentum aureum. H.

l. Viriolae) Sic MSS. R. 2. Ch. ceterique: non, vt editi hactenus libri, *Viriae Celticae dicuntur, viriles Celtibericae.* Sunt autem viriae

tur: [1] viriae Celtibericae *m.* Habeant feminae in armillis digitiſque totis, collo, auribus, ſpiris: diſcurrant *n.* catenae circa latera, [2] et *o.* inſerta margaritarum pondera e collo dominarum auro pendeant, vt *p.* [3] in ſomno quoque vnionum conſcientia adſit: [4] etiamne pedibus induitur, atque *r.* inter ſtolam plebemque hunc medium feminarum eque-

1. *viriles. Gr. et Al.* 2. *et marg. pond. d. e col. dom. aur. inſerta pendeant. V.* 3. *in ſummo. Gr. et Al.* 4. *etiamnum. M.*

viriae et viriolae *armillae virorum proprie*, inquit Iſidor. Origg. XIX. 30. *collatae militibus victoriae cauſa ob armorum virtutem: vnde et quondam dicebantur viriliae*: lege *viriolae*, περιχέρια. Inter ornamenta muliebria viriolas cenſent Vlpianus XXV. ff. §. 10. de auro et argento legato: Scaeuola item, aliique. Ambroſius in L. I. de Abraham, exponens Gen. c. 34. vbi ceteri interpretes armillas vertunt, virias reddidit: *Has virias*, inquit, *quae manum non materiali auro ornarent* etc. Vide alia apud Voſſ. in Etymol. H.

m. Habeant) Et viri habuere, ſed effeminati moribus: Caius qui *manuleatus et armillatus in publicum proceſſit*, teſte Tranquillo: Carus deinde, et alii. H.

n. Diſcurrant) Cingula ex auro intelligit. H.

o. Et inſerta margaritarum pondera e collo dominarum auro pendeant) Scribe, *et ſecreto margaritarum ſacculi e collo*, etc. ex antiquo exemplari. veriſſima lectione. Pint.

Et) Vide N. et Em. N. IX. (hic coll.) *Et*) In R. 2. *vt in ſamno*, vnius literulae diſcrimine, ſed errore minime obſcuro. Alii *vt in ſomno quoque*, etc. Et prius, *inſerta margaritatem pondera*, habent MSS. omnes, et vetuſtae editiones: non, vt codex Pintiani interpolatus habet, *in ſecreto margaritarum ſaeculi*; quae poſtrema vox gloſſema eſt, loco vocis primigeniae, *pondera*. H.

p. Vt) Vt vel per ſomnum occurrant animo margaritae quas geſtant. H.

q. Etiamne) Soccis, qui circulis ex auro vincti. H.

r. Atque) Quemadmodum in viris aurum in anulis diſtin-

1 equeſtrem ordinem fecit? Honeſtius viri *s.* paedagogiis id damus: 2 balineaſque *t.* diues puerorum

1. equeſtrem, *in* M. *d.* 2. *bullaque diues puerorum formae conuenit. V. beneque alias divitum puerorum id formae (fortunae) conuenit. V.*

tinguebat a Curia et a plebeio ordine Equites, atque medium ordinem faciebat: ita; in mulieribus aurum compede geſtatum diſtinguebat libertinas tum a ſtola, id eſt, matronis honeſtis, tum a plebe inope: itaque medium quemdam, et veluti equeſtrem feminarum ordinem faciebat. Caue calceorum ornatum hinc colligas in feminis equeſtris ordinis hunc fuiſſe: non ea Plinii ſententia eſt: nam equeſtris ordinis matronae et ipſae longa veſte, hoc eſt, ſtola matronali vſae. At Libertinae, quibuſque Venus non impermiſſa, quum altius tunicas ſuccingerent, vt ex Ouidio et aliis ſcriptoribus liquet, pedes circulis aureis cultos oſtentabant. Ita egregie Ferrarius de re veſt. III. 17. p. 227. H.

s. Paedagogiis) Puerorum educationi: qui bullas aureas e collo ſuſpenſas geſtabant. *Paedagogia* pueri dicuntur, qui in deliciis habentur, vel puerorum multitudo. Dal.

Paedagogiis) Vt periſcelia, ceteraque pedum et crurum vincula habeant aurea, paedagogiis relinquimus. Paedagogium ſonat coetum puerorum, qui in deliciis habentur. Hinc deminuta voce pueri nobilium miniſtri *Pagii* apud nos appellantur, *les Pages.* De his inferius iterum ſ. 54. Hard.

t. Balineaſque) Sic MSS. omnes. Balineas a balineo differre Varro admonet, quod iſtae ſint publicae, priuatum iſtud. Elegans autem puerorum forma, inquit Plinius, balineas decorat, et honeſtat. *Conuertere balineas* dictum per metaphoram arbitramur, pro *oſtentare*: vt *conuertere exercitum* Latine dicimus, quod barbari *Facere monſtram* aiunt. Vel *conuertere balineas* eſt earum ſpeciem ſic immutare, vt vix balineae eſſe credantur, ac non principum virorum potius domus ac comitatus. De paedagogiani pueri cultu Ammianus XXVI. p. 320. *A calce ad pubem in paedagogiani pueri ſpeciem purpureis opertus tegmini-*

rum forma conuertit. Iam vero etiam Harpocratem, *v.* ſtatuaſque Aegyptiorum numinum, in digitis viri quoque portare incipiunt. Fuit et alia Claudii principatu differentia [1] in ſolis his, quibus *x.* admiſſionem liberti *y.* [2] eius dediſſent, imaginem prin-

1. *inſolens, quibus. M.* 2. *ius Turn. et Lipſius.*

minibus pedum. Pueros credimus vnguentarios, qui in balneis erant, a Plinio nunc deſignari. Qualis ille ad quem Horatius, III. Od. 14. *I, pete vnguentum, puer.* Hard.

v. Harpocratem) Vide Suidam in dictione ἡρχίσκος. Politian. cap. 83. Miſcell. Dal.

Harpocratem) Silentii Deum, inter Aegyptiorum numina. Ouid. Metam. IX. v. 692. Aegyptiorum Deos enumerans, hunc ſignat tacito nomine: *Quique premit vocem, digitoque ſilentia ſuadet.* H.

x. Quibus) Quibus ius ingrediendi cubiculum Principis liberti eius dediſſent etc. Vſus ea voce Tranquillus in Veſpaſiano, c. 14. *Trepidum eum interdicta aula ſub Nerone, quaerentemque quidnam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens, abire Morboniam iuſſerat.* Plinius item Iunior in Panegyrico Traiani n. 47. *An quiſquam ſtudia humanitatis profeſſus, non quum omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat admiſſionum tuarum facilitatem?* Nempe *Ab admiſſionibus*, vel *Admiſſionales*, vt habet Lampridius in Alex. Seuero, dicebantur ii, ſerui libertiue, qui ad ſalutandum Principem ex officio eos admittebant, quibus eo conuento opus erat. His qui praeerat, *Magiſter admiſſionum*, Ammiano teſte, dictus, qui honoratiores ad Principem introducebat. Id Palatinum officium Claudii ac Neronis temporibus, vt ex dictis liquet, inſtitutum eſt. Recte Seneca de Clem. I. 10. *cohortem interioris admiſſionis* dixit: nam admiſſionales alii intra Principis cubiculum, alii ad fores fuere. H.

y. Liberti) Caue cum Lipſio credas orationis ſtructuram poſcere ſibi, *liberti, et ius dediſſent*, etc. Sententia eſt, admiſſionum libertos ſcrutari ſolitos fuiſſe eos qui ad Principem accederent, criminique dediſſe, ſi quem Principis imaginem in anulo gerentem offendiſſet. H.

principis ex auro in anulo gerendi; magna *z.* criminum occaſione: quae omnia ſalutaris *a.* exortus [1] Veſpaſiani Imperatoris aboleuit, aequaliter *b.* publicando Principem. De anulis aureis eorumque vſu hactenus dictum ſit.

XIII. Proximum *c.* ſcelus fecit, qui primus ex *d.* auro denarium ſignauit: quod et *e.* ipſum latet auctore incerto. Populus Romanus ne argento

 quidem

1. *ſic ex* Mss. *H. Veſpaſiani Principis Gr. et Al.*

z. *Magna*) Quum rei peragerentur ii qui non impetrata hac venia, Principis imaginem in anulo ex auro geſtarent. Qua cautione Principis imago tum tractanda foret, vide apud Sueton. in Tib. c. 58. Vide et Gothofr. in Cod. Theod. IX. 21. de falſa moneta, IX. p. 179 H.

a. *Salutaris exortus Veſpaſiani Principis*) Parum intereſt, ſed quatuor noſtri, *Veſpaſiani imperatoris.* Gron.

b. *Aequaliter*) Data ex aequo omnibus publice venia gerendi Principis imaginem, et ipſum adeundi. Hard.

c. *Proximum*) *Peſſimum vitae ſcelus fecit*, vt ipſe admonuit ſ. 4. *qui primus aurum digitis induit*: Nunc *proximum* ab eo *ſcelus feciſſe* arguitur, *qui primus denarium ex auro ſignauit.* H.

d. *Ex auro*) Nummi ex auro denarii quoque appellati. Petron. Sat. pag. 106. *Pro calculis albis ac nigris aureos argenteoſque habebat denarios.* Et pag 160 *Non habemus Aedilem trium caunearum . . . plus in die nummorum accipit, quam alter patrimonium habet. Iam ſcio acceperit denarios mille aureos.* Didymus: Τὰ δὲ χίλια σηςέρτια ποιεῖ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἀργυρᾶ δὲκα δὲ χρυσᾶ, ὅπερ νοὔμμους φασί. *Mille ſeſtertii efficiunt CCL. denarios argenteos ſiue decem denarios aureos, quod et mille nummos vocant.* Plinius ipſe denique XXXIV. 17. Lyſippum ait ſolitum pro manipretio cuiuſque ſigni, quod ipſe conflabat, ſeponere ſingulos denarios aureos. Et XXXVII. 3. *ſex denariis aureis.* H.

e. *Quod*) Primus cudendae ex auro monetae quis auctor extiterit, etiam apud exteros, latet. Aureum argenteumque nummum Lydos primum conflauiſſe, auctor eſt Herodot. Clio I. n. 94. H.

quidem ſignato ante *f.* Pyrrhum regem deuictum vſus eſt. Librales *g.*, ([1] vnde etiam nunc libella *h.* dicitur,

1. *Libra as legit Hadr. Iun. in Nomenclatore. Iac. Cell. Libralis . . . dipondius appendebatur aſſis Gr. et Al.*

f. Ante) Eſt autem deuictus A. V. CCCCLXXIX. vt diximus VIII. 6. H.

g. Librales, vnde etiam nunc libella dicitur et dupondius, appendebatur aſſis) Ita haec interpungenda, ne dupondios aſſes inde, vt quidam fecerint, conſtituamus, id eſt, bilibres, monet Salmaſius de Vſuris pag. 571. Sed vnde haec inſolentia Plinio, vt *aſſis* malit in nominatiuo quam *as* dicere? Scribe: *Librales (vnde etiam nunc libella dicitur et dipondius) appendebantur aſſes.* Sic infra Voſſianus: *Fabio maximo dictatore aſſis vncialis facti.* Gron.

Librales) Vſque ad Pyrrhum deuictum, inquit, imo et poſt illud tempus aliquanto, as fuit librali pondere, ex aere ſiue duodecim vnciarum: atque adeo ſemiſſis, ſex vnciarum: triens, quatuor: quadrans trium: ſextans, cuius mentio inferius ſ. 48. duarum. Aſſes libriles appellat Voluſius Maecianus pag. 881. Schol. Perſii ad Sat. 2. *Fuit autem aſſis libralis, et dupondius; quod hodie in vſu remanet.* Dion. Halic. aſſem interpretatur, χάλκεον νόμισμα βάρος λιτριαῖον. H.

h. Libella) A librali aſſis pondere, inquit, hodieque ipſe as, ſeu res integra quaecumque, quam aſſem nuncupamus, etiam libella ex eodem vocatur. Sic Tullius ad Attic. VII. 11. *Fecit palam te ex libella, me ex teruncio:* ſubintellige, heredem: Hoc eſt, te omnium bonorum ſcripſit heredem, (nam librae nomine ſignificatur omnis hereditas: teruncius, quarta pars eſt librae, atque adeo etiam bonorum:) me ex quarta parte, quam tu mihi dares. Sed et nummulus argenteus, poſtea libellae nomine venit: non quod libram penderet, ſed quod librae aereae pretio atque aeſtimatione reſponderet. Varro de L. L. IV. 41. *Numi denarii decuma libella, quod libra pondo as valebat, et erat ex argento parua.* Libellam argenti Plautus appellat, in Capt. act. 5. ſc. 11. v. 27. Quam minimam pecuniolam ſignificare volebant, aſſem et libellam dicebant. Exempla apud Plautum et Ciceronem obuia. Meminit tamen et ſembellae Varro l. c. quae libellae dimidium foret: et teruncii, pariter ex argento, quae dimidiata ſem-

dicitur, et *i.* dupondius) [1] appendebantur aſſes. Quare *k.* aeris grauis poena dicta. Et *l.* [2] adhuc expenſa in rationibus dicuntur: item impendia, et [3] dependere. Quin *m.* et [4] militum ſtipendia; hoc *n.* eſt

1. *appendebat.* 2. *ad hoc. M. lego, ab hoc.* 3. *impendere. V.* 4. *Militum ſtipendiorum, hoc eſt, ſtipis ponderandae, penſatores Gr. et Al.*

ſembella: ſed non fuere ea omnia diuturni vſus. Nec de libella argentea Plinius hoc loco agit. H.

i. Et dupondius) Ita MSS. non *dipondius*; Varro l. c. pag. 40. *Dupondius a duobus ponderibus, quod vnum pondus aſſipondium dicebatur: id ideo quod as erat librae pondus.* Seſtertii ex aere Plinius hoc loco non meminit, quod non haberet is nomen a pondere, vt as libralis, et dupondius: ſed a pretio. De dupondio. XXXIV. 2. Ante nos legebatur, *et dupondius appendebatur aſſis.* H.

k. Quare) Liuius V. *Denis millibus aeris grauis nos condemnat.* Feſtus: *Pendere poenas, ſoluere ſignificat: eo quod aere graui quum vterentur Romani, penſo eo, non numerato, debitum ſoluebant: vnde etiam penſiones dictae.* Significat autem Plinius aeris grauis poenam eſſe dictam, vſque ad ſignatum ex argento nummum, atque adeo vſque ad illud tempus, quo imminutum primo pondus aeris; vt intelligas, non rude modo, quale Numae temporibus fuit, ſed et ſignatum a Seruio ceteriſque deinceps, graue aes fuiſſe a pondere nuncupatum. Feſtus: *Graue aes dictum eſt a pondere: quia deni aſſes, ſinguli pondo librae, efficiebant denarium ab hoc ipſo numero dictum.* Et alibi: *Stipem* (quam ad aes graue pertinere Plinius hoc loco admonet) *eſſe nummum ſignatum teſtimonio eſt*, etc. H.

l. Et adhuc) Hoc eſt, etiamnum durant moris huiuſce veſtigia. Ita enim MSS. Varro l. c. pag. 41. *Ab eodem aere impendendo, Diſpenſator: et in tabulis ſcribimus Expenſum... Vſura quod in ſortem accedebat, Impendium appellatum.* Vide Caſſiodor. Varr. VII. ep. 32. cuius lemma eſt: *Formula, qua moneta committitur.* H.

m. Quin et militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandae) Stipendia, non *ſtipendiorum*, in vetuſto codice. Proinde certior lectio mihi videtur, *quin et militum ſtipendia, et ſtipis ponderandae, etc.* et paulo poſt, *librale*

eſt ſtipis pondera, diſpenſatores *o.*, libripendes *p.* dicuntur: qua *q.* conſuetudine in his emptionibus, quae *r.* [1] mancipii ſunt, etiam nunc libra interponitur.

1. *mancipi.* S. *M.*

librale autem pondus, non *librae.* Pint.

Quin et militum ſtipendiorum hoc eſt ſtipis) Et hic facile aliquid moleſti ſentias. Vetuſtanus *ſtipendia hoc eſt ſtipis ponderandis*; dein diſſimulat τὸ *dicuntur*; et ſatis eſt paullo ante poſitum. Lego: *Quin et militum ſtipendia, hoc eſt, ſtipis pondera, diſpenſatores, libripendes. qua conſuetudine in his.* Qui enim aut vbi *penſatores* iſti? At *diſpenſatores* paſſim in magnis, vt et in Auguſtae domibus. Sic *Armeniaci belli diſpenſator*, quem Nero magna mercede manumiſit, lib. VII 39. *Diſpenſator Hiſpaniae citerioris* liber XXXIII. 11. Pintianus, *ſtipendia et ſtipis ponderandae.* Gron.

n. Hoc eſt) Stipendia innuit, quaſi ſtipis pondera, eſſe appellata Varro de L. L. IV. pag. 42. *Stipendium a ſtipe dictum eſt, quod aes quoque ſtipem dicebant. Nam quod aſſes librae pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arca ponebant, ſed in aliqua cella ſtipabant, id eſt, componebant, quo minus loci occuparet: a ſtipendio ſtipem dicere coeperunt.* Codicem R. 2. ſequuti ſumus: prius hic legebatur: *Quin et militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandae penſatores*, etc. At qui vnquam vſquam penſatores auditi? H.

o. Diſpenſatores) Feſtus: Dipenſatores dicti ſunt, qui aes penſantes expendebant, non annumerabant. Hinc deducuntur expenſa, ſiue diſpenſata, vel compenſata: item compendium, diſpendium, aſſipondium, dupondium. Inſcriptio vetus apud Rein. p. 586. AVG. DISPENSATOR. AD. CENSVS. PROVINCIAE. LVGDVNENSIS. *Auguſti diſpenſator* etc. H.

p. Libripendes) Graecis ζυγοςάται, vt in Gloſſis exponitur, quia nempe ζυγῷ ἱςᾶσι, hoc eſt, libra pendunt. Priſcianus extremo libro VI. ex Caii primo Inſtitutionum citat, *Qui libram aeneam teneat, qui appellatur libripens.* H.

q. Qua conſuetudine) Raeuardus c. 16. in leg. XII. tabul. Briſſon. c. 7. lib. I. Dalec.

r. Quae) Quibus *legitime, ac ſolemni ritu nobis res mancipatur, aſſeritur.* In omni ſolutione pecuniae, quae quidem ritu Quiritium

nitur. Seruius *s*. rex primus ſignauit aes. Antea *t*. rudi vſos Romae [1] Timaeus *v*. tradit. Signatum *x*.

 eſt

1. ſic et Ch. Temeos. V. Remeus Gr. et Al.

um fieret, ac praeſertim in mancipatione, adhibebatur libripens, qui aera penderet, cum quinque teſtibus: eaque formula retenta eſt, etiam re mutata, hoc eſt, etiam tum, quum non appenderetur, ſed numeraretur pecunia. Quam conſuetudinem Boetius in Topica Ciceronis ex Inſtit. Caii I. de nexu faciendo, his verbis expoſuit: *Is qui mancipio accipit, aes tenens ita dicit: Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio: iſque mihi emtus eſt hoc aere aeneaque libra. Deinde aere percutit libram, indeque aes dat ei a quo mancipit, quaſi pretii loco.* Hinc illud Horatii: *Si proprium eſt quod quis libra mercatur, et aere, Quaedam, ſi credis conſultis, mancipat vſus.* Apud Scholiaſten Horatii eſt, *Libra et aere comparare.* H.

s. Seruius rex primus) Septimius Florens Apolog. tradit Saturnum primum omnium numum ſignaſſe, ac ideo creditum aerarii praeſidem. Chariſius I. Grammat. ex annali Varronis tradit numum argenteum conflatum primo a Seruio Tullo quatuor ſcriptulis maiorem quam numum. Victorius cap. 13. lib. V. Dal.

Seruius) Caſſiod. Var. form. VII. 32. *Seruius rex monetam in aere primum impreſſiſſe perhibetur.* A Saturno antea ſignatum tradidit Iſid. Origg. XVI. 17. Sed eos auctores ſequutus eſt, qui miſcent omnia. H.

t. Antea) Gentes quaedam et plumbo. Leontinorum e Sicilia plumbeum nummum indubitatae antiquitatis in Muſeo noſtro ſeruamus. Et plumbeum nummum Plautus in Trinummo habet. H.

v. Timaeus) Reddit auctorem, vt ſolet, quum fidem obſtringere propriam non audet. Et longe antea Iano ſignatum fuiſſe auctor eſt Macrobius Saturn. I. 7. p. 217. A Numa Plinius ipſe XXXIV. 1. Eſt autem is Timaeus, qui de metallica diſciplina ſcripſiſſe in huius libri Indice dicitur. Hoc loco R. 2. *Temeos*, Ch. et Parm. editio recte *Timaeus*. Editi deinceps libri, *Remeus*, inepte. H.

x. Signatum eſt nota pecudum) Alex. ab Alex. cap. 15. lib. IV. varia numi apud pleraſque gentes κόμματα et cap. 24. eiuſd. et quando et a quibus primum ſignatum aes, aurum, argentum, multis explicat. Dal.

Signa-

eſt nota pecudum: vnde *y.* et pecunia appellata. Maximus *z.* cenſus CX. M. aſſium fuit illo rege: et ideo haec prima *a.* claſſis. Argentum *b.* ſignatum

Signatum) Boue, vel oue, vel ſue: Βοῦν, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν ἐπεχάραττον τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις, inquit Plutarch. in Popl. p. 103. et in Quu. R. pag. 274. Varro de R. R. II. 1. pag. 85. *Et quod aes antiquiſſimum, quod eſt flatum, pecore eſt notatum.* Et de vita Populi R. I. *Aut bouem, aut ouem, aut veruecem*, habet ſignum. H.

y. Vnde) Spectat huc quadamtenus quod ait Columella in praef. L. VII. *Nomina pecuniae et peculii tracta videntur a pecore, quod non ſolum veteres poſſederunt, ſed adhuc apud quaſdam gentes vnum vſurpatur diuitiarum genus.* His adde ea quae diximus XVIII 3. Pecuniam idcirco fortaſſis pro aereo tantum nummo veteres dixere. Lampridius in Alex. Seu. *Scenicis numquam aurum, numquam argentum, vix pecuniam donauit* H.

z. Maximus) Liuius I. p. 16. primae claſſis cenſum ait fuiſſe, Seruio rege ſic ſtatuente, centum millium aeris. Feſtus, CXX. Gellius VII. 13. pag. 125. ait fuiſſe centum et XXV. millium aeris. Sunt autem aeris centum millia, quadraginta ſeſtertia: Monetae noſtrae, librae, vt vocant, 4000. Hard.

a. Prima) Vt claſſes centuriaſque ex cenſu deſcripſerit Seruius Tullius rex Romanorum, diſce ex Liuio I. poſt medium. Feſtus: *Infra claſſem ſignificatur, qui minore ſumma quam centum et viginti millium aeris cenſi ſunt.* H.

b. Argentum) Vide N. et Em. N. X. (hic coll.) *Argentum*) Ita libri omnes, nullo addito collega, Conſuli Fabio. In R. 2. cod. legitur, Q. O. C. *Fabio.* Vnde Canterus Antiq. lect. II. III. legendum hic putat *Q. Ogulnio, C. Fabio Coſſ.* Verum haud credibile eſt Librarium voluiſſe ſola littera O *Ogulnium* intelligi. Itaque nihil mutandum in ea ſcriptura cenſemus, quam omnes libri veteres exhibent. Triumuiri monetalis ex gente Fabia, hodieque nummus exſtat in Muſeo Pariſienſi noſtro, cuius ectypum Patinus exhibet, in gente Fabia, pag. 107. cum hac epigraphe ex auerſa parte EX. A. PV. hoc eſt, *ex argento puro*, ſeu potius *publico*: ex aduerſa ſunt bigae, cum ciconia, quod Fabiae gentis inſigne, ſubſcributurque C. FAI. C. F. Sed

tum eſt anno vrbis [1] CCCCLXXXV. Q. Fabio Coſ. quinque *c.* annis ante primum bellum Punicum. Et *d.* placuit [2] denarium pro X. libris aeris, [3] qui-

D 5 narium

1. CIↃ. XXCV. Q Ogulnio et C. Conſ. Canter. ant. lect. II. cap. 3. DLXXXV. Gr et Al. 2. denarius Gr. et Al. 3. quinarius Gr. et Al.

Sed et annum refinximus, quo Conſulatum ambo geſſiſſe dicuntur, nempe CCCCLXXXV. quum centenario integro codices tum MSS. tum editi diſcrepent, in quibus legitur CCCCCLXXXV. centenarii nota videlicet abundante. Eo certe anno, quem edidimus, Conſules fuiſſe Q. Ogulnium Gallum, et C. Fabium Pictorem Faſti tradunt: nec quintus ante Punicum bellum primum annus alius eſſe poteſt, ab eo quem diximus. Certe ſi in Chiffl. codice, ſi credimus C. Chiffletio, L. de Antiq. num. 7. pag. 55. diſerte legitur CCCCLXXXV. H.

c. *Quinque*) Siue quod eodem ferme recidit, vt Liuius ait in epitome L. XV. *Victis Tarentinis . . . tunc primum populus Romanus argento vti coepit.* Varro tamen apud Chariſ. Annal. I. ſic ſcripſit: *Nummum argenteum, conflatum primum a Seru. Tullio dicunt.* Sed hac loquendi forma obſcuros eſſe famae illius auctores ſignificat. Scio T. Minucii Augurini nummum proferri, ſed eius eſſe nego, qui Conſul fuit ante annos fere XL. quam coeptum ſit Punicum bellum; cuius ſit tamen nummus ille, obſcurum. H.

d. *Et placuit*) Subintellige, vt infra, permutari. Sic enim MSS. R. 2. et alii, non *denarius*, *quinariuſue*, vt editi: quorum vel ex eo error detegitur, quod ſtatim *ſeſtertium* vel ipſi quoque legant. Porro denarius Romanus argenteus, (cuiuſmodi ſunt Conſulares pleríque) ſi cum moneta noſtra probatiſſima ex argento componatur, legitima aeſtimatione valere dicendus eſt aſſes aereos omnino octo: quinarius, quatuor: ſeſtertius, binos: Scio ab erudito viro, in Maſtigoph. II. pag. 31. et a Gaſſendo in append. ad T. III. Philoſ. Epicuri minoris aeſtimari: taxari enim aſſibus tantum ſeptenis, vix cum ſemiſſe: A Gronouio de ſeſt. III. 9. pag. 384. ſex aſſibus Hollandicis, hoc eſt, e noſtris, ſeptem aſſibus, et aſſe dimidio integro. Sed ad pondera monetarum et pretia haud

narium *e.* pro quinque, ſeſtertium *f.* pro [1] dupondio ac ſemiſſe. [2] Librale *g.* [3] autem pondus aeris imminutum bello *h.* Punico primo, cum impenſis reſp.

1. *ſic et V. dipondium Gr. et Al.* 2. *Librae Gr. et Al* 3. *autem aeris pondus imminutum. V.*

haud attendiſſe ſatis mihi videntur. Iudex libra eſto. Hard.

e. Quinarium) Quinarium in Bibliotheca Regia argenteum vidi, pondere granorum, vt loquimur XL. cui nota quoque ſubſcripta Q. quinarium eſſe deſignabat, quamquam vel ſolo pondere ſatis admonente. Nota tamen quinarii vſitatior V. quemadmodum denarii, X. Vnum eiuſcemodi et alterum in Muſeo noſtro Pariſienſi aſſeruamus. H.

f. Seſtertium) Hoc eſt, pro aſſibus binis cum aſſe dimidio. Varro de L. L. IV. p. 41. *In argento nummus... Denarii, quod denos aeris valebant: Quinarii, quod quinos: ſeſtertius, quod ſemis tertius. Dupondius enim et ſemis, antiquus ſeſtertius eſt.* Seſtertium porro hoc Plinii loco intellige, qui ſit in quarto caſu, vt vocant, a recto *ſeſtertius*, non a neutro *ſeſtertium.* Quum enim ſeſtertia audis neutro genere afferri, ſingula ſcito mille nummis, ſiue, quod idem eſt, mille ſeſtertiis aeſtimari, hoc eſt, monetae Gallicae libris centum, vt ex Plutarcho intelligimus in Fabio Maximo pag. 176. et ex Plinio ipſo ſuperius ſ. 8. equitum cenſum taxante ſeſtertiis CCCC. Et vt ſemel omnia dicamus, quum decies, vicies, quadragies, centieſue, audis, centena millia ſeſtertiûm maſculini generis ſubintelligi ſcito oportere: hic enim Romanis loquendi mos. Seſtertium vnum argenteum in Cimelio noſtro habemus ſane rariſſimum cum nota ſeſtertii HS. Hard.

g. Librale autem pondus aeris imminutum) Voſſ. *Librare.* Scribe, *Librale autem pondus aeris,* ſiue malis *aſſis.* *Librale* et Pintianus. Gr.

Librale) Ita Pintianus: et R. 2. *librare.* Editi *librae.* Hoc eſt, aſſis, qui libralis pondo erat, pondus eſt imminutum: non ipſius librae pondus, vt viſum quibuſdam alias eruditis Priſcianus ita loquutus: *Denarius,* inquit, *decem librarum nummus,* hoc eſt, decem aſſium. Hard.

h. Bello) Egregie Feſtus hallucinatur, qui verbo *Sextantarii,* id accidiſſe bello Punico ſecundo aſſeuerat. *Sextantarii,* inquit, *aſſes in vſu eſſe coeperunt, ex eo tempore,*

reſp. non ſufficeret, conſtitutumque vt aſſes ſextantario *i.* pondere ferirentur. Ita *k.* [1] quinque partes factae lucri, diſſolutumque aes alienum. Nota *l.* [2] aeris fuit ex altera parte Ianus *m.* geminus, ex altera roſtrum *n.* nauis: in *o.* triente vero et *p.* qua-

1. *quinta parte facta lucri diſſolutum aes alienum. M.*
2. *aſſis.*

pore, quod propter bellum Punicum ſecundum decreuerunt patres, vt ex aſſibus, qui tum erant librarii, fierent ſextantarii etc. Coeptum porro bellum Punicum primum A. V. CCCCXC. Hard.

i. Sextantario) Hoc eſt, vt ſinguli eſſent ſextantis pondere, ſiue duarum vnciarum: ſic enim e libra vna ſeni aſſes conflabantur, quorum ſinguli ſexta pars prioris aſſis, ſeu librae forent. Feſtus, verbo, *Graue aes. Bello Punico populus R. preſſus aere alieno ex ſingulis aſſibus librariis ſenos fecit, qui tantumdem valerent.* Alciati commentum Plinii verba ſic immutantis, vt *dextantario pondere*, et mox, *quinta parte facta lucri* legat, non codicum modo conſpirans conſenſus, ſed et allatum modo teſtimonium refellit. H.

k. Itaque) Interdicta vetere pecunia, ex aerario publico, in quo aeris copia ingens fuit, aſſes cuſi de nouo, ita vt in ſingulas aeris libras ſeni conflarentur, quum prius ſinguli integrae librae pondo forent. Sic quinque aſſes in libras, ſiue quinque partes librae Reſpublica lucri fecit. Nihil planius. H.

l. Nota) In aſſe nimirum recens cuſo, mutata priore illa nota, quam aeri Seruius impreſſerat. Murato aeris pondere, et notae mutatae. Vide Plutarch. in L. quem inſcripſit de Quu. R. pag. 274. H.

m. Ianus) Bifrons. Eſt et in Hadriani Aug. nummis trifons, ex aere mediocri apud Du Choul p. 20. Sic prudentia principis commendatur, qui praeterita recolat, praeſentia conſideret, futura proſpiciat. H.

n. Roſtrum) Ouidius Faſtor. I. v. 229. *Multa quidem didici: ſed cur naualis in aere Altera ſignata eſt, altera forma biceps*, etc. *At bona poſteritas puppim formauit in aere Hoſpitis aduentum teſtificata Dei.* Saturni in Italium aduentum intelligit, et Iani hoſpitium. Venit mihi hic in mentem cuiuſdam puerilis inſtituti, cuius Macrobius meminit Saturn.

quadrante [1] rates. Quadrans *q.* antea [2] teruncius vocatus a tribus vnciis. Poſtea *r.* Hannibale vrgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, aſſes vnciales *s.* facti:

1. *ratis. V.* 2. *triuncis Gr. et' Al.*

turn. I. 7. pag. 217. *Aes ita fuiſſe ſignatum hodieque intelligitur*, inquit, *in aleae luſu, quum pueri denarios in ſublime iactantes, capita aut nauim, luſu teſte vetuſtatis, exclamant.* Quod fere ludi genus a noſtris hodieque pueris frequentatum cernimus. In eo vero Macrobii loco caue denarios pro argenteis nummis accipias: ſed pro aſſe ex aere. Quin et minutior moneta ex aere vt quae apud Marcum 12, λεπτὰ δύο dicuntur, *duo denarii*, δύο δηνάρια Lucae 10, Ambroſio *duo aera* appellantur, apud nos *deux deniers.* H.

o. In triente) Feſtus: *Ratitum quadrantem dictum putant, quod in eo et triente, ratis fuerit effigies; vt nauis, in aſſe.* Triens eſt auctore Varrone de L. L. IV. pag. 40. aſſis pars tertia, vt quadrans quarta. H.

p. Et quadrante rates) Inde Lucilius *quadrantes ratitos*, id eſt, ratis figura notatos et ſignatos vocat. Turn. cap. 30. lib. XX. Aduerſ. Dalec.

q. Quadrans autem triuncis vocatus a tribus vnciis) Vocabulum *triuncis* Hermolaus firmat ex Varrone, ſed corruptae lectionis. Voſſ. *teruncis.* Scribe, *teruncius vocatus*, Gron.

r. Poſtea Hannibale vrgente Q. Fabio Maximo dictatore) Voſſianus: *vrgentem arcumque Fabio.* Latet aliquid. Facile naſceretur, *vrgente M. Minutium.* Sed non ſatiſfacit. Forte, *iterumque Fabio Maximo dictatore.* Vel, *iterum Q. Fabio Maximo dictatore.* Gron.

Poſtea) In R. 2. *vrgente marcumque Fabio.* Sed vox ea *marcum* nihil eſſe videtur, qua MSS. omnes ceteri, librique typis impreſſi carent, a primo ad vltimum: ab editione Romana a 1470. et Parmenſi a. 1476. et Italica tranſlatione eiuſdem anni vſque ad editionem nouiſſimam. Et hic alter interim Feſti lapſus notandus, qui ſeptennio tantum ſextantarios aſſes duraſſe ſcribit; quum Punicum bellum alterum, quo conflari vnciales coepti ſunt, poſt annos amplius XX. a prioris fine ſit ſubſequutum. Hard.

s. Vnciales) Pondere vnciae: ſic duodecim in ſingulas libras percuſſi. H.

facti: placuitque *t.* denarium ſedecim aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Ita *v.* reſpublica dimidium lucrata eſt. In *x.* militari

t. Placuitque denarium XVI. aſſibus) Eius rei argumentum apparet in quodam C. Titinnii denario, capiti Romae, quod in altera parte ſignatum eſt, adiecta hac nota, XVI. vt in aliis multis X. nempe quia feriundae pecunia is praefectus fuerit, cum aſſibus ſexdecim permutatus eſt denarius, qui pro decem antea dabatur. Vrſin.

Placuit) Vitruu. III. 1. Voluſius Maecianus, pag. 877. qui ſub Antonino Pio vixit, *Denarius primo aſſes decem valebat, vnde et nomen traxit: Quinarius, dimidium eius, id eſt, quinque aſſes: vnde et ipſe vocatur. Seſtertius, duos aſſes et ſemiſſem, quaſi ſemis tertius.... Nunc denarius ſedecim: Victoriatus et Quinarius octo: ſeſtertius quatuor aſſes valet.* Exhibet Patinus in gente Titinia nummum, pag. 277. et in Valeria alterum pag. 284. in quibus nota XVI. pretium denarii, eo quo ſunt cuſi illi tempore, indicant, nempe aſſes ſedecim, vt priores Nota X decem ſignabant. Vidiſſe ſe quoque quinarium ait Ant. Auguſtinus Dial. I. nota VIII. inſignitum: in ſeſtertiis vero IV. numquam: quin nec illam notarum varietatem diu duraſſe: ſed veteres notas ſtatim reuocatas. H.

v. Ita) Haec lucri ratio fuit. Antiquata vetere pecunia ex aere, argentoque, aſſibuſque ſextantariis interdictis, vnciales cuſi ſunt, hoc eſt, in ſingulas libras duodeni: quum prius ſeni tantum ferirentur. Confluente deinde ad aerarium publicum plebe, vt pro ſextantibus nouos aſſes acciperet, nihil damni plebs capiebat, quum eiuſdem pretii, quamquam ponderis diuerſi aſſes referret: Reſpublica ſiue aerarium, dimidium lucrabatur. Rurſum confluente eadem, vt aeream monetam acciperet pro argentea vetere, quae tum erat, edicto antiquata, pro denariis ſingulis aſſes ſedecim domum referebat: nullo ipſius damno, immo ſex aſſium facto, vt apparet, lucro: nam decem tantum aſſibus denarius olim taxabatur: tunc vero, ſedecim. Minoris hi quidem aſſes, vt diximus, qui recens conflati, fuere ponderis: at pretii omnino cum prioribus paris. Verum reipublicae et aerarii maius lucrum fuit. Nam e ſextantariis aſſibus decem,

tari tamen ſtipendio ſemper denarius pro decem aſſibus datus. *y.* Nota argenti fuere bigae atque qua-

decem, qui denario argenteo prius permutabantur vno, quum viginti conflauit aſſes vnciales, deditque pro argenteo denario dumtaxat ſedecim, quatuor interim lucri fecit, deinde aucto argentei nummi pretio ad ſedecim aſſes, iterum ſenos: igitur denos omnino: hoc eſt, quod Plinius ait, in ſingulos denarios dimidium, ſiue denarium vnum. Tantumdem et in quinarios ſingulos, ſeſtertiosque lucri. Expedire hunc nodum nequiuere Ant. Auguſt. Emend. II. 7. Budaeus de aſſe V. pag. 173. minimeque omnium Alciatus, de pond. et menſ. Opp. T. VI. f. 279. vbi deſpondens animum, luxata haec omnia, fuiſque mota ſedibus eſſe, fruſtra conqueritur. Hard.

x. In) Militibus tamen, vt libentius diutiuſque mererent in exercitu, ſpe mercedis allecti, denarius argenteus, non ſedecim, ſed vt olim, decem tantum aſſibus aeſtimatus eſt: hoc diurnum ſtipendium: aſſes deni ſcilicet, non aere, ſed argenteo nummo in ſingulos menſes perſoluti. Hinc illa Pannonii militis apud Tacitum expoſtulatio, Annal. I. p. 17. cur decem aereos aſſes reciperet, non denarium, vt olim argenteum, quem ſedecim deinde aſſibus aereis permutaret, vt ſic ſenos aſſes poſſet lucrari. Vide Bundaeum de aſſe V. et Hotom. p. 63. H.

y. Nota) Nempe quae tum iuſſu Senatus eſt impreſſa pecuniae nouae. Feſtus: *Nummi quadrigati, et bigati, a figura caelaturae dicti.* Recte: neque enim ponderis fuere a prioribus, ſed caelaturae ac pretii diſparis. De bigatis et quadrigatis crebra apud Liuium mentio XXII. p. 225. XXXIV. p. 407. etc. Ita ſerrati nummi, quorum idem Liuius meminit, quales Muſeum noſtrum aſſeruat, in familia Aurelia, Claudia, Cornelia, in nummo cui epigraphe L. SCIPIO ASIAG. Maria, Memmia, Neuia, Pomponia, Procilia, Sulpicia: non diuerſi ſunt generis pretiiue nummi: ſed ab inciſis in ſerrae modum nummi marginibus, ſerrati denarii appellati. Sed et poſtea praeter bigas, quadrigaſque, impreſſae ſunt et Caſtorum in nummis imagines, mox et familiarum inſignia, aliaque. Hard.

quadrigae: [r]et inde bigati quadrigatique dicti. Mox *z.* lege Papiriana ſemunciales *a.* aſſes facti. Liuius Druſus *b.* in Tribunatu plebis octauam partem

z. Mox lege Papiria ſemunciales aſſes facti) Voſſ. *papiria ſemunciaris aſſis facti.* An, *Mox lege Maria ſemunciarii aſſes facti.* Vt intelligatur Marius ille Gratidianus, de quo Cicero in tertio de Officiis: *Ne noſter quidem Gratidianus officio viri boni functus eſt tunc, cum praetor eſſet, collegiumque praetorum tribun. pl. adhibuiſſent. vt res nummaria de communi ſententia conſtitueretur. (iactabatur enim temporibus illis nummus ſic, vt nemo poſſet ſcire, quid haberet) conſcripſerunt communiter edictum cum poena atque iudicio, conſtitueruntque, vt omnes ſimul in Roſtra poſt meridiem aſcenderent: et ceteri quidem alius alio, Marius a ſubſelliis in Roſtra recta idque quod communiter compoſitum fuerat, ſolus edixit.* Neque offendat quemquam, quod Ciceroni vocatur *edictum.* Nam et *legem* appellat infra cap. 9. extremo: *tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas ſtatuas dicauerit. Semunciarii* et Pintianus. Gr.

Mox) Sic editi omnes, cum R. 2. cod. aliiſque, vſque ad Dalecampium, qui *Papyria* ſcripſit. Nomina in *ius* deſinentia apud Romanos, primariae ſunt ſtirpis nomina, vt Iulius, Pompeius, Antonius. At deſinentia in *ianus* ſunt ab vxore primum petita, quae quum eſſet heres ex aſſe in ſua familia, marito magnas opes, liberis opimam haereditatem afferret cum nomine. Sic Veſpaſianus a Veſpaſia coniuge, et filius natu maior, cui addicta ea haereditas fuerat, T. Veſpaſianus. Sic Domitianus a coniuge Domitia: a Seia Seianus: a Valeria Valerianus: Aurelianus ab Aurelia Seuerina: et ſic alii omnes in nummis antiquis. Quamobrem intereſt hoc loco Papirianum, legis Papirianae auctorem, a Papirio diſtinguere. Quis iſte Papirianus fuerit Tribunus plebis, qui legem tulerit, adhuc incompertum. Ad Papirium Turdum, qui tribunatum geſſit A. V. DLXXXVI. referre Pighius videtur, in Annal. ad a. 575. p. 343. H.

a. Semunciales) Sic dupondii vnciales dum fuere. Nec leuiores ad Plinii vſque tempora, multoque etiam poſtea, aſſes fuerunt. H.

b. Dru-

tem aeris argento miſcuit. Qui nunc Victoriatus *c.* appellatur, lege *d.* Clodia percuſſus eſt. Antea enim

b. Druſus in tribunatu plebis) Voſſian. *plebi.* Gr.

Liuius Druſus) Anno poſt Vrbem conditam DCLXIII. L. Marcio Philippo, Sex. Iulio Coſſ. Tribunatum plebis geſſit Druſus: medio ferme temporis interuallo, quod intercedit ſextum inter et ſeptimum Marii Conſulatum, a quo aes optimum, quod argento Druſus immiſcuit, Mariani aeris nomen accepit. Vide Gothofr. in Cod. Theod. IX. tit. 21. de falſa moneta p. 177. Sic monetae argenteae minimae, quae nunc cernuntur apud nos, aeſtimanturque aſſibus aereis tribus cum ſemiſſe, octauam habent aeris partem admixtam. Sed acta Druſi vno deinde Senatus conſulto abrogata fuiſſe Cicero dicit de Legg. II. H.

c. Victoriatus) Vide Scaligerum in Feſtum, voce Patres. Dal.

Victoriatus) Voluſius Maecianus, p. 877. *Victoriatus nunc tantumdem valet, quantum quinarius olim: as peregrinus nummus loco mercis, vt nunc tetradrachmum, et drachma habebatur.* Exſtat in noſtro cimelio nummus C. EGNATVLEI C. F. cum ſigno Victoriae, vnde Victoriati nomen, et littera Q. quinarium deſignante: epigraphe, ROMA. Sed et denarios habemus eadem Victoriae nota, in primis vero M. Catonis Propraetoris, eius qui Cenſorii nepos fuit: quo in denario Victoriae ſedentis ſimulacrum, cum ſubſcriptione VICTRIX. Ectypum Patinus exhibet in familia Porcia, p. 228. H.

d. Lege Clodia) Is eſt Clodius Tribunus plebis, quem Milo occidit. Clodia gens diligenter a Claudia ſecernenda eſt. Illa plebeia fuit, vnde iſte Clodius Tribunus plebis: haec patricia, ex qua Appius Claudius Coecus, et poſtea Tiberius Claudius, aliique. *Clodius* Graece in nummis Clodii Albini Auguſti ΚΛΩΔΙΟΣ: *Claudius*, ΚΛΑΥΔΙΟΣ ſcribitur. Eſt et Clodii Albini Caeſaris nummus ex aere magno in Muſeo D. Abbatis DE FONTENV ſic inſcriptus in priore pagina: ΚΛΩΔΙΟΣ ΑΛΒΕΙΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ: capite nudo: *Clodius Albinus Caeſar*: in altera ΕΠΙ СΤΡ ΚΛ[illegible]ΥΔΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥС: *ſub praetore Claudio Ariſtophane.* Hic gens Clodia diligenter diſcriminatur a Clau-

enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis *e.* loco habebatur. Eſt autem ſignatus Victoria, et inde nomen. Aureus nummus *f.* poſt annum LXII. percuſſus eſt, quam argenteus, *g.* ita vt ſcrupulum vale-

Claudia. Infra, C MYP-NAIΩN. Stant numina duo, quorum alteri in dextra ſiſtrum, alteri in ſiniſtra tympanum eſt; ſymbolum ludorum pro Caeſare editorum. Ad pedes, gryphus, vt vocant, amphoram dextro pede tenet, argumento agri vitiferi, et vino abundantis. H.

e. Mercis loco habebatur) *Dig. ad l. Corn. de falſ. l. IX.* §. 2. prohibetur ne quis numos ſtanneos, plumbeos emere, vendere, dolo malo vellet: quod, vt ait Volut. Metianus lib. de aſſe, peregrinus numus, puta Daricus, Philippicus, Siclus, Tetradrachmon Atticum mercis loco eſſet. Briſſon. cap. 8. lib. I. Daſ. Vbi tamen notandum, aut a Briſſon. aut a librario erratum; dum id quod veterum principum ſolidos quoque mercis loco fuiſſe ex *l. I. C. de vet. numiſ. pot.* aſtruere conatur. Ea namque nil aliud cautum, quam vt venditor precii loco veterum quoque principum nummos recipere cogatur. Illud autem aperte euincitur non in veterum tantum, ſed quorumuis ſolidis ex *l. vn.* *C. Theodoſ. l. IX. tit. 21. et l. II. tit. 7. l. XII.* Quibus in locis ſolidorum tam aperta mentio, vt ſatis demirari nequeam, quid hominibus quibuſdam hodierna die in mentem veniat: vti aliud ſummis quoque principibus perſuadere, eaque re viris bonis periculum creare conentur. Rectius vtique facturi, ſi aut ipſi haec diligentius inueſtigarent aut conſulerent eos, quibus haec nota, antiquarios. In Collybo certe ſemper hoc ipſum neceſſarium eſſe, qui neget, Anticyras ablegandus. Dal.

f. Poſt) Hoc eſt, anno poſt Vrbem conditam, DXLVII. qui tertius decimus fuit belli Punici ſecundi, quum impenſas fieri maximas ei bello gerendo oporteret. Conſules tum fuere M. Liuius Salinator ſecundum, C. Claudius Nero. H.

g. Ita) Siue vt MSS. habent *ſcripulum*; quod nihi intereſt. Libra porro ſcripula continet 288. Aurei cuiuſuis nummi ſcrupulum aeſtimabatur vicenis argenti ſeſtertiis, ſiue, quod idem eſt; denariis quinque. Lu-culen

valeret ſeſtertiis *h.* vicenis: quod *i.* [1] effecit in *k.* libras, ratione ſeſtertiorum, qui tunc erant, ſeſter-

1. *efficit.* Gr. et Al.

culentum huius rei teſtimonium praebent nummi aurei duo, quos vidimus; tum in Bibliotheca Regia, tum in Muſeo S. Genouefae: Alter nummulus eſt vnius ſcrupuli pondere, hoc eſt, granorum, vt loquimur, vnius et vicenum: epigraphe, ROMA: pretium geminata littera XX. planiſſime ſignatum: quid enim aliud ea nota velit, quam vicenis ſeſtertiis, ut ait Plinius, aeſtimatum? Alter maiuſculus pondere omnino triplo maiore, hoc eſt, trium ſcrupulorum ſeu granorum ſexaginta trium: igitur ſexagenos ſeſtertios valere neceſſe eſt, ſiue, quod idem eſt, denarios quindecim: et tantumdem valere ſane clamant litterae XV. ibidem inſculptae. H.

h. Seſtertiis) Quum ſeſtertios in ſumma aliqua deſignanda audis, denarioſue, caue alios intelligas apud Latinos ſcriptores, quam quos antiqua taxatio, et nominis originatio ipſa declarat, niſi ipſi auctores aliter accipiendas eas voces admoneant, quod eſt admodum infrequens. Itaque ſeſtertium pro dupondio pro ſemiſſe: denarium accipe, pro aſſibus denis: quae antiqua eſt earum vocum acceptio, et retenta ſemper a Romanis ſcriptoribus, in pretio aliquo ſummaue ſignanda. Vide Ant. Auguſt. Dial. I. vett. numiſm. H.

i. Quod) Effecit, inquit, haec maior auri aeſtimatio, vt in libras auri ſingulas Reſpublica lucri faceret ſeſtertios nongentos, eorum ſcilicet ſeſtertiorum, qui tunc erant, hoc eſt, anno DXLVII. quique iam ab anno, vt diximus, DXXXVII. quaternis aſſibus permutabantur. Quod ſi nongentos ſeſtertios eiuſcemodi, qui tunc erant, lucrata Reſpublica eſt, igitur ſeſtertios 1440. lucratam eſſe neceſſe eſt, eorum ſeſtertiorum qui prius erant, hoc eſt, qui duobus aſſibus et ſemiſſe aeſtimabantur. Continentur enim hi 1440. in nongentis illis, ita vt ne vnus quidem aut deſit, aut ſuperet. Quare quod nunc vicenis, ſeſtertiis vulgaribus, (aſſium ſcilicet duorum cum ſemiſſe, qui ſolent in quouis pretio indicando vſurpari, vt diximus,) permutatum dicitur auri ſcripulum, quindenis ante neceſſe eſt fuiſſe taxatum: vt in ſingula ſcripula

ſeſtertios DCCCC. [1] Poſt *l.* haec placuit X. XL. ſignari ex auri libris: paulatimque principes *m.*

E 2 immi-

1. *Poſt haec placuit L. nummos ſignari ex auri libris, paulatimque principes imminuêre pondus: minutiſſime Nero ad LV. nummos, etc. Budaeus placuit XL. millia ſignari. Gr. et Al.*

pula lucrata Reſpublica ſit quinque ſeſtertios, in libras, quae ſcripula 288. continent, ſeſtertios 1440. Quod autem Plinius XIX. 4. ſcripulum auri, vt lini quondam byſſini, permutatum ait denariis quaternis, qui ſeſtertios ſedecim efficiunt: ſua et priorum Caeſarum tempora reſpicit, quo imminutum auri pretium fuit, quum eſſet maior auri copia, nec anguſtum eſſet, vt olim, aerarium. Vide N. et Em. N. IX. (hic coll.) *Aureus*) Torſit hic locus, ſi quiſquam alius in toto Pliniano opere, ſummorum virorum ingenia, eorum praeſertim qui de aſſe ac de re nummaria volumina iſto et anteriore ſaeculo ediderunt. In eo ſeſe exercuere omnes, irrito ad hunc diem conatu. Nulla eſt propemodum in hac ſententia ſyllaba, quam labis expertem putarint, quam non varie corruperint, vt corrigerent. Nos ea intacta plane omnia (praeterquam quod ex R. 2. cod. alteroque Marcelli Ceruini, qui Romae ſeruatur, *quod efficit*, ſcripſimus, quum prius, *quod efficit*, legeretur, quod tamen ferme perinde eſt, ac per ſe leue) ſed ceteris integris, legitimam vt remur, neque omnino inuendibilem interpretationem dedimus. Ac primum quidem nec Glareano de aſſe 17. nec Hotomanno p. 332. legi placet, *poſt annum* LXII. *Poſt* XII. multo mallent. Budaeus III. f. 71. non *ſeſtertii vicenis* legit, ſed *biſſenis*. Pancirolus *vicenis quinis*. Mox Villalpandus *quod efficit in ſenos*, non *in libras*. Poſt Agricola IV. p. 98 et 276. non *ſeſtertios* DCCCC. ſed *ſeſtertios* VDCCLX. hoc eſt 5760 legi iubet: ſed pareant quibus ille iuſſerit, vt Snellius paruit, de re nummaria p. 30. Leonh. Porcius de ſeſtert. f. 13. et Budaeus l. c. denarios DCCCC. Hotomanus p. 330. ſeſtertios MMMMCCCCLXIV. Ioſ. Scaliger de re num. 50. *denarios* MCCCXL. vel certe MCCCC. neglectis ad rotundum abſolutumque numerum, denariis XL. His omnibus, vt dixi, et codices aduerſantur, et nummi.

Sed

immminuere *n.* pondus: [1] minutiſſime Nero ad XLV.

XIV.

1. *Minutiſſimus vero ad XLV. M. Sed Gr. et Al.*

Sed quod haud paulo lepidius eſt, his verbis, *ſeſtertiorum qui tunc erant.* Sauotus exiſtimat cap. 7. pag. 155. ſignari ſeſtertios ſeptuplo grauiores, quam fuerint vulgares: quod commentum merito Gronouio riſum mouit de ſeſt. III. p. 393. et reliquae eruditorum turbae. Praeiuerat Sauoto Agricola, qui vt hunc nodum ſolueret, triplex denariorum genus commentus eſt, de monetis II. p. 279. Dalecampius in notis Plinianis, Salmaſius in vegrandi mole Exercitationum ad Solinum, Lipſius in opere poſthumo de re numaria, Gronouius opere mox laudato, ceterique, locum eum intactum, tanquam foueam, praetergreſſi ſunt. Omnes ad haec verba, tamquam ad ſcopulum, adhaeſerunt, *quod effecit in libras*, etc. rati nimirum nunc a Plinio collegi, ſi ſcrupulum auri vnicum ſeſtertiis vicenis valeret, quot ſeſtertiis libra integra aeſtimanda foret: perinde ac ſi id non cuiuis numerandi artem callenti vel mediocriter, in promtu eſſet efficere. Aliud ſane reconditius voluit indicare: quanta ſcilicet, vt diximus, lucri acceſſio foret, quantum reipublicae proficeret aerarium, quum maior eſſet auri aeſtimatio, taxareturque vicenis ſeſtertiis, quod antea minoris multo aeſtimaretur: nempe vt colligere cuiuis procliue eſt ſubducta ratione lucri, ſeſtertiis tantum quindenis. Nam praeter planam perſpicuamque ſententiam, quae ſua ſe luce tuetur, id maxime perſuadet, quod in ceteris pecuniae generibus, aere videlicet, argentoque, pari diligentia quantum lucri Reſpublica feciſſet, ipſe aperuit. *Ita quinque partes factae lucri*, inquit, *diſſolutumque aes alienum.* Et mox, in aeſtimatione argenti maiore, *Ita reſpublica dimidium lucrata eſt.* Quid ſimilius veri, quam ſimile reipublicae lucrum in auro ſignare Plinium voluiſſe his verbis, *quod effecit in libras ... ſeſtertios DCCCC?* H.

k. *In libras*) Intellige, in libras ſingulas auri infecti quod in aerario ſeruabatur, quodque interdum diſtrahebat ad vaſa, operaque publica ac priuata. Nulli dum enim tum nummi erant aurei, niſi fortaſſis peregrini et externi. Quare apud Li-

uium

XIV. Sed o. a nummo [1] prima origo auaritiae, fenore excogitata, quaeſtuoſaque ſegnitia. Haec

 pau-

1. *Sic ex Mss. A. prima eſt origo auaritiae excogitata, fenore quaeſtuoſa ſegnitia. Gr. et Al.*

uium, A. V. DXLIII. iuſſere Patres deferri ad Triumuiros menſarios aurum, argentum, et aes omne, ſed caelatum: ſignatumue apud exteros: nempe vt illud in belli ſumptus impenderent. H.

l. Poſt) Hoc eſt, denarios XL. Et ſane denarios ex auro dici initio huius ſectionis monuimus. *Poſt haec* autem interpretor, confecto bello Punico ſecundo, atque adeo, ſi placet ita, et tertio: poſt redditam reipublicae pacem, deuicta Carthagine. Vide N. et Em. N. XII. (hic poſ.) Ita R. 2. cod. et alter Marcelli Ceruini, itemque Pintiani, *Poſt haec placuit* X. XL. *ſignari.* In ceteris, quos vidimus, et in Vaticanis codicibus 1952. 1953. et 1954. quorum ad nos apographa miſſa ſunt, haec tantum, *Poſt haec placuit XL. ſignari*, nempe aureos. Sed excidere librariis potuit denarii nota prior: quod quum geminam viderent XX. praefigi litterae L. quid hoc ſibi vellet, non caperent. D. de Bouteroe, de monet. Rom. p. 95. appendiſſe ſe ait aureos nummos tres, primum quarti Caeſaris Conſulatus, alterum quinti, tertium Syllae Dictatoris: quorum quadrageni auri libram omnino aequarent. Agnoſcit legitimam ſcripturam, *XL. ſignari* et Petr. Gaſſendi Philoſ. Epicuri III. Itaque Snellium nihil moror, aut Agricolam, qui XLII. ex coniectura reſcribunt, nec Budaeum, qui L. nec Scaligerum, qui *XL. minus*: nec Ciaconium, aut Alciatum, qui mox ad XLVIII. reponunt, libris inuitis: quamquam fides Ioh. Graeuio, in opere Anglico de Denario p. 98. in Vaticano et Florent. Bibl. codd. legitur; *minutiſſime Nero ad XLVIII.* Sed riſu dignum quod in quibuſdam MSS. et in omnibus ad hunc diem editis libris legitur, *XL. millia et ad XLV millia.* In codicibus Plinii ſcilicet id animaduerſum a nobis crebro eſt: vt, quum vetuſtioris aeui librarii millia paſſuum ſignarent, in internullis locorum indicandis, ſolam numeri notam apponerent, exempli gratia, XL. neglectis vocibus iis, *millia paſſuum*: atque hoc eis vbique ſolemne eſt·

paulatim exarſit rabie quadam, non iam auaritia, ſed fames auri: vtpote quum *p.* Septimuleius Caii *q.* Grac-

eſt. Recentiores vero amanuenſes, qui ſubſtitui voces eas operae pretium putauerunt, etiam ſaepe numero obtruſere, vbi minime omnium oportuit. Sic V. I. quum vetuſtiore manu ſcriptum viderent a *Cl. Caeſare*, neoterici tranſſcriptores, non ſolum has litteras CL. numerorum notas eſſe cenſuerunt: ſed et *millia* addiderunt, teſte Voſſio in Melam, p. 198. *a centum quinquaginta millia Caeſare.* Simile exemplum attulimus, in N. et Em. ad L. VI. N. CXIX. Ceterum, vt huic loco finem imponam, habent libri editi, *minutiſſimus? vero ad XLV.* Quorſum autem referatur vox ea *minutiſſimus?* In R.2.cod.aliiſque, *imminuiſſe Nero*: nos, *minutiſſime Nero*, cum Budaeo de aſſe III. f. 60. H.

m. Principes) Imperatores, quos Principes ea tum appellabat aetas: quorum poſtremus, qui pecuniam auream ante Plinii exceſſum mutauit, Nero fuit. Stante republica nihil detractum de legitimo nummorum pondere: imminuere Principes: omnium maxime Nero. H.

n. Imminuere) Non librae, vt Scaliger exiſtimat, nam id ſemper aequale fuit: ſed nummorum, qui leuiores. Porro, vt id corollarii vice addam, aureus nummus vnus Auguſtorum aeuo denariis argenteis vicenis quinis permutabatur olim, vt ex Dione conſtat, et Zonara: Huius haec verba ſunt: *παρὰ Ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν.* Probat hoc pluribus Snellius, de re num. p. 29. Adde Didymum laudatum a nobis initio huius ſectionis. H.

o. Sed a nummo prima eſt origo auaritiae excogitata, foenore quaeſtuoſa ſegnitia) Scribe, *ſed ab nummo prima origo auaritiae foenore excogitata, quaeſtuoſaque ſegnitia*, ex antiquo codice. Pintian.

p. Septimuleius) Opimii amicum, *Φίλον Ὀπιμίου, Σεπτιμουλήιον* vocat Plutarchus in Gracchis, p. 842. Caput ipſum ait, cerebro exempto, infuſoque plumbo, fuiſſe XVII. pondo cum beſſe, *ἑπτακαίδεκα λίτρας καὶ δίμοιρον.* L. Vitellium male appellat, pro Septimuleio, Diodorus in Excerpt. p. 378. De Opimii Conſulatu diximus XIV. 16. De hac nece Gracchi iuſſu Opimii illata, Cicero in Catil. I. H.

q. C.

Gracchi familiaris auro [1] rependendum caput eius exciſum ad Opimium tulerit, plumboque in os addito *r.* parricidio ſuo rempublicam *s.* etiam circumſcripſerit: nec iam Quiritium aliquo, ſed vniuerſo nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio *t.* duci capto aurum in os infudit: haec parit habendi cupido. Pudet intuentem tantum nomina iſta, quae ſubinde noua Graeco ſermone excogitantur, [2] expreſſo *v.* argenteis vaſis auro aut incluſo: quibus *x.* deliciis veneunt [3] tam inaurata quam aurea:

 quum

1. *Sic ex Mss. H. repenſum. Gr. et Al.* 2. *impreſſo V.*
3. *Sic ex Mss. H. tam aurea quam aurata. Gr. et Al.*

q. C. Gracchi familiaris auro repenſum) Voſſ. *rependum.* Lege, *rependendum.* Gr.

r. Parricidio) Quum familiarem ſuum Gracchum interfecit. H.

s. Rempublicam) Vniuerſo tum Populo R. conflauit inuidiam auaritiae, famam exiſtimationemque detraxit, et quaſi rempublicam ipſam damnauit. Vſus hac voce Tullius, tum alibi, tum Philipp. 13. *Senatus in Capitolium, parata de circumſcribendo adoleſcente ſententia Conſularis*, hoc eſt, vt Budaeus ait, de eiiciendo magiſtratura ignominioſe Octauio, et imperio ei abrogando. Occiſum eſſe, poſtquam Senatus decreuiſſet, Conſul vt videret: ne quid detrimenti reſpublica caperet, Cicero refert l. c. nam in Tribunatu ſeditioſis legibus rempublicam perturbarat. H.

t. Aquilio) Sic Appianus in Mithrid. pag. 184. Τοῦ ϛόματος αὐτοῦ κατεχώνευσε χρυσίον. Ibi eum Μάνιον Ἀκύλιον vocat. Vide et Plutarch. in Mario, Val. Max. IX. 13. alioſque. Hard.

u. Expreſſo) Tum exſtante foris in vaſis argenteis auro, tum intus incluſo. Expreſſum Tullius dixit pro eminente; exſtante de N. D. I. *Nihil ſolidi, nihil expreſſi, nihil eminentis.* Χρυσένδετα haud dubie vaſa intelligit, nempe auro circumuincta: de quibus Martial. XIV. ep. 97. cuius lemma, *Lances chryſendetae*; *Grandia ne viola paruo chryſendeta mullo: vt minimum libras debet habere duas.* Et L. II. ep. 43. *Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli.* H.

x. Quibus deliciis vaeneunt tam aurea quam aurata) Lego,

quum ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis Spartacum, *y* ne quis aurum haberet aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis *z*. noſtris. Meſſala Orator prodidit, Antonium *a*. Triumuirum aureis *b*. [1] vſum in *c*. omnibus obſcenis deſideriis, pudendo crimine, etiam Cleopatrae. *d*. Summae apud exteros licentiae fuerat *e*., poculo aureo [2] puluinis ſubdito, Phi-

1. vſum vaſis in omn. pudendo et crim. Cleopat. M.
2. aliter, puluinis. Iac. Cell.

Lego, *quibus deliciis vaenenunt tam inaurata quam aurea*, ex eodem. Pint.

Deliciis) In quam delicatos ac *viles* vſus. H.

y. Spartacum) Eo abſtinentiae nomine Spartacum commendat etiam Appianus de Bell. ciu. I. p. 424. lato in Thurinis montibus edicto, ne quis negotiator aurum argentumue in caſtra inueheret: ne cui ſuorum habere haec liceret: ſolum aes ferrumque emerent, etc. H.

z. Fugitiuis) Subintellige quam ciuibus. A. V. DCLXXXI. Spartacus aliique gladiatores, effracto Capuae ludo, ac perditorum haud exigua collecta manu, Romanos non ſemel fuderunt exercitus: ac tamdem a Craſſo Praetore, et Pompeio profligati ſunt, A. DCLXXXIII. Hoc ſeruile bellum et fugitiuorum appellatum eſt; cuius totam rationem Florus expedit III. 20. H.

a. Antonium) Ciceronis hoſtem. H.

b. Aureis) Subintellige, *vaſis* ex antecedentibus. Hard.

c. In omnibus) Ad omnes naturae neceſſitates, quod pudendum in Cleopatra femina foret, quanto magis in viro? Quod et ille fecit, ad quem Martial. I. ep. 38. *Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro*, etc. Hard.

d. Cleopatrae) Etiam in femina pudendum crimen. Dignum hominem, in quem coniiciatur illud Martial. XI. 12. *Te potare decet gemma, qui Mentora frangis, In ſcaphium moechae, Sardanapale, tuae.* Hoc eſt, qui pocula Mentorea nobilitata manu, vt alibi ait, diffringis, vt inde conficiatur moechae tuae matula. H.

e. Fuerat Philippum regem poculo aureo puluinis ſubdito dormire ſolitum) Sic Voſſianus. Gr.

f. Agno-

Philippum regem dormire ſolitum: Agnonem *f.* Teium Alexandrini Magni praefectum aureis clauis [1] ſuffigere crepidas. [2] Antonius *g.* apud nos in contumeliam naturae vilitatem auro [3] fecit, proſcriptione *h.* dignum, ſed *i.* Spartaci.

 XV.

1. configere. V. 2. *Sic ex Mss. H. Antonius in Gr. et Al.* 3. *fecit, opus proſcriptione dignum. Sed praeter alia equidem miror. Gr. et Al.*

f. Agnonem) Ὥςε Ἄγνωνα τὸν Τήιον ἀργυροῦς ἐν ταῖς κρηπῖσιν ἥλοις φορεῖν. Plutarch. in Alex. p. 688. Sic etiam Cl. Alex. Paedag. II. Simile eſt, quod de Antiochi exercitu narrant hiſtorici: qui quidem *magna ex parte* (verba ſunt Valerii Maximi) *aureos clauos crepidis ſubiectos habuit.* Simile et quod de Epheſio Theotimo Plautus in Bacchid. act. 2. ſc. 3. v. 98. *Qui auro habebat ſoccis ſubpactum ſolum*: Forte, *aureum ſolum*, hoc eſt, auream calceamenti ſoleam. Feſto, *clauata dicuntur calciamenta clauis confixa*: et fuere caligae militares clauis ſuffixae, ſed vt hodie ruſticorum, ferreis. H.

g. Antonius in contumeliam naturae vilitatem auro fecit) Editum olim *Antonius Sopus.* Hoc vocabulum *Sopus* quaedam exemplaria fere non habere notauit Hermolaus, vt ſuperuacuum videri poſſit, inquit: Gelenius deleuit. Voſſianus: *Antonius opus contumelia natura vilitatem auro ficiro dignum proſcriptione ſed partaci equidem miror.* Lego: *Antonius apud nos contumelia naturae vilitatem auro fecit. O dignum proſcriptione, ſed Sparthaci!* Nimirum *apud nos* dicendum habuit, quia prius *apud exteros.* Deinde dignum ait, qui proſcriberetur: neque ab Sulla aut aliquo condiſcipulorum, ſed plane a Sparthaco, qui aurum caſtris inferri vetuerat. Hoc de Sparthaco deprehendit etiam et cepit Hermolaus, et e ſuo Pintianus repetiuit. Gr.

h. Opus proſcriptione dignum. Sed praeter alia equidem miror) In eodem, *opus praeſcriptione dignum, ſed Spartaci. Equidem miror.* Pint.

Proſcriptione) Rem proſcriptione dignam. H.

i. Sed) Dignus, inquit, Antonius qui ob hoc proſcriberetur, non a Sulla, alioue conſimili, ſed a Spartaco gladiatore ac fugitiuo, qui

XV. Equidem miror populum Romanum victis gentibus in tributo ſemper argentum imperitaſſe, non aurum: ſicut *k.* Carthagini cum Hannibale

qui caſtris ſuis interdixit, ne quis aurum haberet aut argentum. Vide N. et Em. N. XIII. (hic adi.) *Proſcriptione*) In libris vulgatis, *opus proſcriptione dignum. Sed praeter alia equidem miror*, peſſumdata, vt apparet, ſententiae omni elegantia, quae Spartaci illa proſcriptione continetur, vt interpretatione noſtra, prioribus Notis oſtendimus. Habent has voces, *ſed Spartaci*, codices probatiſſimi, R. 2. ceterique, et quos vidimus, et quos tractarunt Pintianus, ac Barbarus. Hard.

k. Sicut Carthagini cum Hannibale victae argenti pondo) Voſſ. *victae aut pondo.* Neque neceſſe eſt vocem *argenti* repeti. Sine dubio in particula *aut* obrutus eſt numerus argenti librarum Poenis imperatarum. Is erat omnis, Liuio et Appiano teſtibus, decem millia talentum aequis penſionibus in annos quinquaginta. Decem millia talentum ſunt bis millies quadringenties ſeſtertium, noſtri nummi ſexagies centena millia Philippum. Idem prorſus efficiunt Romana ratione ſexcenta millia argenti pondo. Quibus mirifice conueniunt quae ſcribit Eutropius; Carthaginienſibus cum ante Hannibalis aduentum pacem petiiſſent, datam a Scipione inter alias hac conditione: *quingenta millia pondo argenti darent.* Poſtquam autem hanc pactionem ipſi feciſſent irritam, et ventum eſſet ad colloquium cum Hannibale: *Addita quingentis millibus pondo argenti centum millia librarum, propter nouam perfidiam.* Id cum recuſatum mox expreſſit neceſſitas: et, perinde vt in Antiocho, eadem pecuniae ſumma, quam imperauerant hoſti vltimis viribus integris, iiſdem perditis contenta fuit Scipionis et Romanorum animi magnitudo. Haec ſexcenta millia argenti pondo ſi diſpenſentur in annos quinquaginta, ſingulis annis eueniunt millia pondo duodecim: hoc eſt, quadragies et octingenta, talenta ducenta, noſtrorum centum viginti millia Philipporum. Hoc igitur fuit annuum, et ſcripſit Plinius: *ſicut Carthagini cum Hannibale victae XII. pondo annua in quinquaginta annos; nihil auri.* Gron.

Sicut) Appianus in Punic. pag. 30. victo ait in Africa Hannibale, a P. Corn. Scipione,

bale victae argenti *l.* pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec *m.* poteſt videri penuria mundi

pione, bello Punico ſecundo, imperatum Carthaginienſibus inter ceteras conditiones pacis, vt ſingulis annis ducenta talenta Euboica per annos quinquaginta in Vrbem afferrent. Καὶ ἐς Ῥώμην ἑκάςου ἔτους ἀναφέρειν Εὐβοεικὰ τάλαντα διακόσια, ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτούς. Sic et Liuius. Maſiniſſa ipſe, Poenos deuictos argenti quinque millibus pondo multauit, teſte eodem Appiano p. 41. Apud Liuium, XXXVIII. quod Aetoli redimere argento pacem aut nollent, aut non valerent, iniqua impoſita conditio, *vt ſi aurum dare mallent*, facerent ſane: *dum pro argenteis decem aureus vnus valeret*: quum iuſtum eſſet aureum vnum argenteis multo pluribus aeſtimari. Vide N. et Em. N. XIV. (hic poſ.) *Sicut*) Ita libri omnes fere tum MSS. tum editi. Nullus certe quantus ille argenti numerus fuerit, docet. Is quam ducentorum fuiſſe annuorum talentorum in quinquaginta annos prioribus Notis ex Appiano docuerimus, Liuioque: haud dubie annua duodecim pondo millia oportuiſſe perſpicuum eſt. H.

l. Argenti) Vt quidem Appianus Liuiusque dixere, ducenta talenta: Gallicae monetae, libras 537600. Tale Antiocho tributum ſimiliter imperatum, teſte Liuio, XXXVIII. Fruſtra *ſedecim pondo* reſcribere nititur Budaeus III. f. 73. H.

Pondo annua in quinquaginta) Polybius et Eutropius ſcribunt, foedere, quod ictum eſt, claſſe Punica cum Amilcare duce a C. Lutatio Cos. ad Aegatos ſuperata, vt in 20. annos Poeni duo millia et ducenta talenta penderent, inter cetera pacis leges imperatum fuiſſe. Liuius et Appianus tradunt, victo in Africa Hannibale a P. Corn. Scipione pacem datam Carthaginenſibus, conditionibus quidem multis, ſed ea praecipue, vt in annos 50. decem millia talentum argenti aequis penſionibus deſcripta ſoluerent. Id autem efficiebat aeſtimato talento libris ſexaginta 600000. pondo argenti: et in annos ſingulos pondo: quorum ſingula ſi valeant 16. libras noſtras, in ſingulos annos ea ſumma colliget 192000. Dal.

m. Nec poteſt videri penuria mundi id veniſſe. nam Midas et Croeſus in infinitum) Voſſ. *id aiueniſſe iam Midas et Croeſus in infinitum.* Lege:

mundi id eueniſſe. Nam *n.* Midas et Croeſus [1] infinitum poſſederant. Iam Cyrus deuicta Aſia pondo XXXIV. millia inuenerat, praeter vaſa aurea, aurumque *o.* factum, et *p.* in eo [2] folia ac platanum, vitemque. Qua victoria argenti quingenta millia talentorum reportauit, et craterem *q.* Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum *r.* autem Aegyptium pondo LXXX, [3] patere *s.* Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces

1. *ſic, in M. d. nam* M... *in infinitum Gr. et Al.* 2. *folio. Pint. Alii.* 3. *capere Gr. et Al.*

Lege: *Nec poteſt videri penuria mundi id eueniſſe. iam Midas et Croeſus infinitum poſſederant.* Acad. quoque Men. et Gud. *id eueniſſe*, et *Croeſus infinitum.* Gron.

n. Nam) De Mida, Cicero de Diu. I. pag. 189. De Croeſi opibus Herodot. Clio I. n. 50. p. 19. H.

o. Aurumque) Factum dicitur, quod non eſt rude, quod elaboratum, ex quo aliquid confectum eſt. H.

p. Et in) Sic etiam MSS. *Solia* legi multo mallem. De ſimili vite ac platano ex auro, vide Herod. Polymn. VII. n. 27. p. 395. H.

q. Craterem) De quo Diod. Sic. Bibl. II. p. 98. H.

r. Talentum autem Aegyptium pondo LXXX. *capere) Patere* ſcripti quatuor, quod aduerſus Guil. Budaeum defendimus in Pecunia Vetere. Gron.

r. Talentum) Romana haec talenti aeſtimatio fuit. Liuius XXXVIII. de foedere Antiochi: *Argenti probi Attica talenta duodecim millia dato intra duodecim annos, penſionibus aequis: Talentum ne minus pondo* LXXX. *Romanis ponderibus pendat.* Porro octoginta pondo ſunt denariorum ſex millia, ac viginti ſupra ſeptingentos: nam in libram imputantur denarii quatuor et octoginta, vt dicetur inferius ſ. 46. monetae Gallicae, librae 33. et aſſes 12. Igitur talentum vnum efficit monetae noſtrae libras, vt vocant, omnino 2688. Alia eſt Attici talenti aeſtimatio, alia Euboici, Alexandrini alia. Sed de his alii conſulendi. Nos de Attico dicemus XXXV. 40. H.

s. Patere) Ita MSS. R. 2. et alii; non, vt editi, *capere.* Vox eſt ea quoque Senecae familiaris. H.

lauces *t.* et Eſubopes, qui terram *v.* virginem na-
ctus, plurimum argenti aurique eruiſſe dicitur [1] in *x.*
Suanorum gente, et alioqui velleribus *y.* aureis in-
clyto regno. Sed et illius aureae [2] camerae, ar-
genteae trabes narrantur, et columnae, atque *z.*
para-

1. *in ſuapte gente. M. in Samnorum g. Gr. et Al.* 2. *ca-
merae et argent. Gr. et Al.*

t. Salauces) Sic libri omnes, etiam MSS. Eſt qui nihilominus hoc loco coniiciat legi commodius, *Saulaces Aeetae ſoboles,* quod minus ſane nobis ridet. H.

v. Terram) Quae et γῆ παρθένιος a Philone Byzantio dicitur L. de ſeptem orbis miraculis, c. de horto penſili. Ea virgo terra nuncupatur, ad quam, quum altiſſime foderis, deuenitur, nec foſſuram ipſa ſenſit olim. Clem. Alex. Strom. I. pag. 274. Ἐν γοῦν τοῖς νόμοις ὁ ἐξ Ἑβραίων Φιλόσοφος Πλάτων, κελεύει τοὺς γεωργοὺς μὴ ἐπαρδεῦσαι, μηδὲ λαμβάνειν ὕδωρ παρ' ἑτέρων. Ἐὰν μὴ πρότερον ὀρύξαντες παρ' αὐτῶν ἄχρι τοῦ παρθενίου καλουμένης, ἄνυδρον εὕρωσι τὴν γῆν. *In legibus itaque Plato, qui eſt ex Hebraeis Philoſophus, iubet agricolas non irrigare, neque aquam ab aliis ſumere, niſi quum prius apud ſe foderint vſque ad terram, quae* VIRGINALIS *dicitur, terram aridam et aquae expertem inuenerint.* Alio ſenſu apud Gruterum pag. 1139, 12. legas, EMIT ET COMPARAVIT LOCVM VIRGINEM, hoc eſt, intactum. H.

x. In) Ita R. 2. aliique, non, vt editi, *Samnorum.* De Suanis VI. 4. H.

y. Velleribus aureis inclyto regno) Phryxeo vellere nihil notius. Hoc Suidas et Palaephatus libros ſeu membranas auri conficiendi rationem docentes, totiuſque artis chymicae arcana continentes, fuſe interpretantur. Multus eſt in eius explicanda fabula Had. Iun. 15. lib. V. Dal.

Velleribus) Nota Phryxei velleris fabula, in Colchis. Hard.

z. Atque) Sic R. 2. Colb. 3. aliique; non *paraſtatae,* vt editi. Sunt autem pilae quadratae, aut lapides pilarum modo adſtantes columnarum lateribus, vulgo dicti *pilaſtres.* In Notis quae Tironi adſcribuntur, inter partes et materias aedificiorum, pag. 163. *Camera. Concameratio. Columna. Paraſtratica* (lege *Paraſtatica.*) *Marmor,*

[1] paraſtaticae, victo Seſoſtre Aegypti rege, tam ſuperbo, vt *a.* prodatur annis quibuſque ſorte reges ſingulos e ſubiectis iungere ad currum ſolitus; atque *b.* ita [2] triumphare.

XVI. Et nos fecimus, quae poſteri fabuloſa arbitrentur. Caeſar [3] qui poſtea Dictator fuit, primus in Aedilitate munere patris funebri, omni *c.* apparatu arenae [4] argenteo vſus eſt: ferasque *d.* argen-

1. *ſic et Bud. paraſtatae Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. ſicque triumph. Gr. et Al.* 3. *Suetonius in Iulio c. 10. Iac. Cell.* 4. *etiam arg. M.*

mor, *Moſiuum.* Vetus inſcriptio apud Alex. Donat. Soc. Ieſu III. 13. pag. 250. IMP. CAES. NERVAE, TRAIANI OPTIMI PRINC. GERM. DAC. IMAGINES. ARGENT. PARASTATICAS. CVM. SVIS. ORNAMENTIS. ET REGVLIS. . ET. CONCAMERATIONE FERREA. C. IVLIVS. DEDIT etc. H.

a. Vt prodatur) Ita Diod. Sicul. Bibl. II. p. 53. H.

b. Sitque triumphare) Voſſ. *atque ita triumphauit.* Gr.

c. Omni) Amphitheatri. Arenam pro amphitheatro dici tralatitium eſſe alibi monuimus. De *munere* vide dicta a nobis, III. 11. H.

d. Feraſque argenteis vaſis inceſſere tum primum viſum. Mox quod etiam, etc.) Scribe, *feraſque argenteis vaſis inceſſi vere tum primum noxiis quod etiam, etc.* elegantiſſima lectione. Noxios enim homines feris obiici ſolitos notiſſimum. Pint.

Feraſque argenteis vaſis inceſſere tum primum viſum. Mox quod etiam) Voſſ. *feraſque etiam argenteis vaſis inceſſiuer etiam primum noxi quod aetiam in municipiis.* Lege: *feraſque etiam argenteis haſtis inceſſiuere tum primum noxii. quod iam et in municipiis aemulantur.* *Noxii* puta beſtiarii et confectores, de quibus et Obſeruat. I, 8. diximus. Suſpicabar aliquando *argenteis raſis*, vt tamen intelligeretur *haſtis.* Sic *interradere argentum*, noſter lib. XXXIII. 11. et *interraſile aurum* lib. XII. 19. Hiſpanienſis triumphi Caeſaris apparatus *argento raſili conſtitit* Velleio. Martialis lib. VIII. 71. *in cotyla raſa ſelibra data eſt.* *Inceſſiuere* notauit et Hermolaus. Pintianus: *feraſque argenteis vaſis inceſſi, vere tum primum noxiis*: quam elegantiſſimam

argenteis [1] vaſis inceſſiuere tum primum noxii *e.*, quod etiam in municipiis aemulantur. C. Antonius ludos ſcena *f.* argentea fecit. Item L. Muraena, et *g.* Caius princeps in Circo pegma *h.* [2] duxit

1. *haſtis laceſſere. V. Verutis laceſſere. Alii V. inceſſere tum primum viſum. Mox quod etiam Gr. et Al.*
2. *exſtruxit; vel ſtruxit. Dal.*

tiſſimam lectionem vocat. Gron.

Feras) Sic MSS. quos vidimus. Forte *geſis*: eſt enim geſum, telum Gallicum. Vide N. et Em. N. XV. (hic poſ.) *Feraſque*) Omnia peſſumdant libri vulgati, interpunctione neglecta, verbiſque aliis mutatis, et adiectis aliis: ſic enim habent: *Feraſque argenteis vaſis inceſſiuere tum primum viſum eſt. Mox quod etiam in municipiis* etc. Pintianus e ſuo, *inceſſi, vere tum primum noxiis, quod etiam* etc. Nos regii c. 2. integerrimi fidem ſequuti ſumus: etſi pro *vaſis*, vt diximus forſan rectius *geſis* ſcribatur: quod genus eſt teli Gallici, maxime quum ſequatur, et municipia quoque hoc ludorum genus aemulari. Dalecampius e vetere lectione, neſcio qua, *haſtis* reponebat. H.

e. Noxii) Beſtiarii, ad feras damnati. Cyprian. ep. 103. de ſpect. *Ad poenam hominis fera rabida nutritur in deliciis, vt ſub ſpectantium oculis crudelius inſaniat.* Hoc in numero habiti ſunt Chriſtiani ſub Imperatoribus. Multa in eam rem congeſſit erudite Iul. Buleng. de venat. Circi 30. 31. Hard.

f. Scena) Scena ſons theatri, ſeu locus actorum, obſtructus aulaeis et ſipariis, vnde in proſcenium prodibant hiſtriones acturi, vt ait Caſſiodorus. *La face du theatre, la decoration du theatre.* Inſcriptio vetus apud Gruter. p. 583. T. LAELIVS. AVGVSTORVM. LIB. ARGENTO. SCAENICO. Falſa. H.

g. Et Caius) Quem Caligulam vocant. Vide Tranquillum in Caio, 18. H.

h. Pegma duxit) Machinam ligneam, in qua ſtatuae collocantur: tabularum αὐτομάτως, et per ſe ſurgens, ac tacite creſcens. Dalec.

Pegma) Pegma contabulatio fuit, quae ſponte ſenſim ſurgebat, et ſubſidebat. Seneca ep. 88 *His annumeres machinatores, qui pegmata ex ſe ſurgentia excogitant, et tabulata tacite in ſublime*

in quo fuere argenti pondo CXXIV. Claudius ſucceſſor eius, quum de Britannia triumpharet, inter *i.* coronas aureas [1] VII. *k.* pondo habere, quam [2] contuliſſet [3] Hiſpania citerior, IX. quam *l.* Gallia Comata, titulis indicauit. Huius deinde ſucceſſor Nero, Pompeii theatrum operuit auro in *m.* vnum diem,

1. ſic ex Mss. H. Vnam VII. pondo habuit ... Hiſpania citerior alteram IX. quam Gallia Comata ſicut titulus indicauit Gr. et Al. 2. *contulerat. V.* 3. *Gallia, etc. quam Comata. M.*

ſublime creſcentia, et alias ex inopinato varietates: aut dehiſcentibus quae cohaerebant, aut quae diſtabant ſua ſponte cohaerentibus, aut iis quae eminebant paulatim in ſe reſidentibus. H.

i. Inter) Coronarum ex auro exempla plura vide apud Iul. Buleng. de triumpho 29. de triumpho ſociorum. H.

k. Vnam VII. pondo habuit) In Voſſiano non conſpicitur *vnam*, non *alteram*, non *ſicut*: eſt autem, *haberet* ac *titulis*: quod poſterius eſt et in Acad. Men. Gudian. Scribe: *Claudius ſucceſſor eius, cum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas, ſeptem pondo habere, quam contuliſſet Hiſpania citerior, nouem, quam Gallia comata, titulis indicauit.* Cuique enim coronae titulus erat proprius. *Titulis indicauit*, ſine τῷ *ſicut*, etiam Pintianus. Gron.

l. Quam Gallia Comata: ſicut titulus indicauit) Noſtrum apographum *quam Gallia comata titulis indicauit.* Puto totum locum legendum ſic, *quam contuliſſe Hiſpaniam citeriorem; alteram IX. quam Galliam Comatam titulis indicauit.* P.

m. In) Qui dies propterea eſt aureus appellatus, inquit Dio LXIII. p. 718. a quo haec pariter narrantur. Vide N. et Em. N. XVI. (hic poſ.) *Nero*) In R. 2. *quo Tiridati.* An *quo Tiridatem regem Armeniae oſtenderet*? Fauet ſane Tranquillus, in Nerone, 13. *Non immerito inter ſpectacula ab eo edita, et Tiridatis in vrbem introitum retulerim. Quem Armeniae regem magnis pollicitationibus ſollicitatum, cum deſtinato per edictum die oſtenſurus populo propter nubilum diſtuliſſet, produxit, quo opportuniſſime potuit ... et primo per deuexum pulpitum ſubeuntem admiſit ad genua, alleuatumque dextra exoſculatus eſt: dein* precanti

diem, quod Tiridati regi Armeniae oſtenderet. Et *n.* [1] quota pars ea fuit aureae *o.* domus ambientis vrbem?

XVII. Auri in aerario populi Romani fuere, Sex. *p.* Iulio, L. Aurelio Coss. ſeptem annis ante *pp.* bellum Punicum tertium, [2] pondo *q.* $\overline{\text{XVI}}$. DCCCX.

1. *ſic ex Mss. H. Et quota pars ea apparatus fuit Gr. et Al.* 2. *Pondo CCXXVII. argenti nonaginta duo millia, et extra numerum CCC et LXXXV. M. Gr. et Al. Auri pondo D. CC. M. XXVI. argenti XCII. M. et innumerato trecenties et ſeptuagies quinquies.*

precanti tiara deducta, diadema impoſuit, etc. H.

n. Et quota pars ea apparatus fuit) Vox *apparatus* non eſt Plinii. Nam liber optimus: *et quod a pars ea fuit aureae.* Quaſi ex ſcriptura in Acad. Men. Gud. factum: *et quo apparatus fuit aureae.* Et vtraque mixta ortum quod vulgo habetur: cum ſcribendum fuiſſet: *Et quota pars ea fuit aureae domus ambientis vrbem?* Intellige omne id aurum, quo Pompeii theatrum opertum fuerat. Gron.

o. Aureae) De qua iterum XXXVI. 24. H.

p. Sex. Iulio) A. V. DXCVII. Sed inter eos Conſules, et eos ſub quibus coeptum eſſe dicitur bellum Punicum tertium, Marcium nempe Cenſorinum, et M. Manilium Nepotem, ſeptem alii Conſulatus intercedunt integri. H.

pp. Ante bellum Punicum tertium pondo CCXXVII. *argenti)* Voſſianus, *pondo* $\overline{\text{XVI}}$. DCCCX. *argenti* XXII, IXX. *et in numerato* LXII. LXXXV. CCCC id eſt, pondo ſedecim millia octingenta decem, argenti viginti duo millia ſeptuaginta, et in numerato ſexagies bis centena octoginta quinque millia quadringenti. Habet eundem numerum Pintiani codex, niſi quod DCCX. G.

q. Pondo) Hoc eſt, auri infecti pondo ſedecim millia octingenta decem: quae auri ſcrupulo ſeſtertiis vicenis taxato, vt ſupra, efficiunt Gallicae monetae libras 9682560. Argenti, viginti duo millia et ſeptuaginta: monetae noſtrae librae ſunt, 741552. Et in numerata ſignataque pecunia, ſexagies bis centena octoginta quinque millia, et quadringenti. (Lineola enim priori numero ſuperpoſita, vt ſaepe diximus, centena millia ſubintelligi admonet. De ſeſtertiis au-

DCCCX, argenti XXII. LXX, et in numerato LXII. [1] LXXXV. CCCC. Item Sex. Iulio, L. Marcio Coſs. hoc eſt, [2] belli *r.* ſocialis initio, [3] auri *s.* $\overline{XVI}$. XX. DCCC XXIX. C. Caeſar *t.* primo introitu vrbis in ciuili bello, ſuo ex aerario protulit [4] laterum *v.* [5] aureorum

1. et LXXVI. M. 2. B. ſoc. initio DCCCXLVI. pondo. C. Caeſar Gr. et Al. 3. auri pondo DCCC. XLV. 4. Laterum aureorum quindecim, argenteorum triginta quinque millia, et in numerato ſeſtertium quadringenties. 5. Laterum aureorum XXVI. M. et in numerato pondo CCC. Gr. et Al.

tem accipienda haec ſunt, more ſcriptorum omnium Latinorum.) Efficit haec ſumma numeratae ſignataeque pecuniae, ſi ad monetam Gallicam reducatur, libras, vt vocant 628540. Vide N. et Em. N. XVII. (hic adi.) *Pondo)* Hiſce numeris quae vis ſubeſſet, quum minime intelligerent, qui Plinium tranſſcripſere, ſic interpolarunt: Pondo CCXXVII. *argenti nonaginta duo millia, et extra numerum* CCC. et LXXX. *M. Item Sex. Iulio, L. Marcio Coſs. hoc eſt belli ſocialis initio,* DCCC XLVI. *auri pondo.* Quam inſigni, vt apparet, licentia. Nos Regium 2. vt ſolemus, codicem ſequimur: cuius fidem et is tuetur planiſſime, quem Budaeus viſum a ſe teſtatur, de aſſe II. f. 49. H.

r. Belli ſocialis initio DCCXLVI. *auri pondo)* Voſſ. *belli ſocialis initio auri* XVI. XX. DCCC. XXX. hoc eſt, ſedecies centena viginti millia octingenta triginta. Gr.

Belli) Seu Marſici, de quo II. 85. H.

s. Auri) $\overline{XVI}$. XX. DCCCXXIX.) Hoc eſt, auri infecti pondo ſedecies centena viginti millia, et octoginta, ac viginti nouem. Sic R. 2. Aeſtimatione Gallicae monetae, libras ea efficiunt, vt vulgo dicimus, 933597504. hoc eſt, fere nongentos et XXXIV milliones. H.

t. C. Caeſar) Dictator. Quod ſi diues adeo fuit, cur igitur Tranquillus in Iulio c. 54. *In primo Conſulatu tria millia pondo auri furatus e Capitolio, tantumdem inaurati aeris repoſuit.* Vide et Plutarch. in Caeſ. pag. 725. et in Apophth. p. 206. et Appian. de bell. ciu. II. pag. 453. H.

v. Laterum aureorum XXVI. *M. et in numerato pondo* CCC.) Voſſ. *laterum aureorum* XXXV. *et in numero*

reorum, XXV. M. argenteorum, XXXV. et in numerato, HS. $\overline{CCCC}$ *x*. Nec fuit aliis temporibus reſpublica locupletior. Intulit *y*. Aemilius Pau-

F 2 lus,

mero H-S. CCC. Recte, modo facias *numerato*. Triginta quinque millia laterum vult et numeratum ſeſtertium trecenties. Budaeus ex neſcio quo codice aureorum quindecim, argenteorum 36000. facit et in numerato quadringenties. Gr.

Laterum) Vide N. et Em. N. XVIII. (paulo poſt) Lateres aureos argenteoſque pariter Varro vocat, de vita Populi R. III. apud Nonium: πλίνθους χρυσοῦς. Herodotus, vbi de Croeſo: argentum videlicet, aurumque infectum, nec dum in vaſa monetamque conflatum. Nos vernaculo ſermone appellamus, *Barres d'or, ou d'argent. Laterum)* Sic totidem plane apicibus ſyllabiſque. R. 2. et quos Budaeus inſpexit, ipſe prodente III. de aſſe, f. 86. Editi hoc loco mutili et interpolati: *laterum aureorum* XXVI. M. *et in numerato pondo* CCC. Sic paulo poſt, vbi ex eiuſdem exemplaris fide ſcripſimus, *Perſeo rege victo, e Macedonica* praeda H S. $\overline{MM}$ $\overline{CCC}$ illi, *Perſeo rege Macedonico deuicto praedam pondo trium millium.* Budaeus II. f. 49. partim e libris, partim e coniectura legebat, *e Macedonica praeda*, *ſeſtertium ter millies:* nos cum Regio, vt diximus, codice, *bis millies trecenties;* diſſentientibus licet aliis quibuſdam ſcriptoribus, vt fit in re non ſatis explorata: Nam apud Liuium, XLV. pag. 585. *ſummam omnis captiui auri argentique tranſlati HS. millies ducenties fuiſſe Valerius Antias tradit.* Velleius I. pag. 4. *bis millies centies ſeſtertiûm aerario contuliſſe ſcribit.* H

x. HS. $\overline{CCCC}$) Hoc eſt, quadringenties centena millia ſeſtertiûm. Gallicae monetae 4000000 librae ſunt, ſeu quatuor milliones. H.

y. Intulit) Vide N. et Em. N. XVIII. (ſupra col I.) Eſt nummus argenteus in Muſeo noſtro, et apud Patin. in Famil. pag. 7. n. 6. caput Concordiae velatum: inſcriptio, PAVLVS. LEPIDVS. Vbi Spanhemius falſo putat, *Paulum* eſſe praenomen, T. II. pag. 35. Princeps Senatus *Paulus* ex patre, ex matre *Lepidus*, hic notatur; ac proinde vtroque genere ex gente Aemilia, Auguſti temporibus, vt nummi alii docent, ac proinde Auguſti vice. CONCORDIA hic ſignificatur Senatus Populique R. ·)(· Trophaeum, quod dextra manu

lus, [1] Perſeo z. [2] victo e Macedonica praeda HS. MM. CCC. *a*. a quo tempore populus Romanus tributum *b*. pendere deſiit.

XVIII.

1. Perſeo rege victo e Macedonica praeda, ſeſtertium ter millies. 2. Perſeo rege Macedonico deuicto praedam pondo trium millium Gr. et Al.

nu tangit Aemilius Paullus, ſiniſtro nummi latere, quippe nobiliore, ſtans: ſtatura praegrandi. E regione ſtat Perſeus rex Paulo minor, manibus poſt tergum reuinctis, ac trophaeum ſuſpicit; adſtant inter ipſum et trophaeum adoleſcentes duo praetextati, qui ſunt duo Perſei liberi: natu maior alter, qui patri vicinior, iunior alter. Supra trophaeum, TER. In imo nummi margine, PAVLLVS. Ille nimirum Aemilius Paullus, alterius qui in priore nummi pagina nominatur, atauus, de quo Plinius hoc loco, et IV. 17. Literae, TER trophaeo ſuperpoſitae, occaſionem dedere confingendi ter Paulum triumphaſſe: quum tamen hic vnicum pingatur trophaeum de Perſeo, ſiue de Macedonia capta. Lego, *Tribus eiectis Regibus*, Perſeo rege nimirum, cum duobus liberis in nummo depictis. H.

z. *Perſeo rege Macedonico deuicto praedam populo trium millium)* Voſſ. *rege victae Macedonico praeda* H-S. II. III. Scribe: *Intulit et Aemilius Paullus, Perſeo rege victo, Macedonicae praedae ſeſtertiûm bis millies trecenties.* Eundem numerum Pintiani codex. Hinc ergo potius reformandi Liuius et Velleius, quorum alter *millies ducenties*, alter *bis millies centies* edit. Gron.

a. HS. CCC *MM.*) Hoc eſt, ſeſtertiûm bis millies et trecenties centena millia. Efficiunt ea libras monetae Gallicae, ſeu florenos 23000000, ſeu viginti tres milliones. H.

b. Tributum) Stipendium militare in antiqua Republica ex tributo fuit: tributum pro portione cenſus exigebatur: belli praeda interim ad difficillima reipublicae tempora, reſeruata: qui mos ad Aemilium vſque Paulum durauit, Perſeumque regem deuictum, A. V. DLXXXV. Renouatum Hirtio et Panſa CoSS. auctor et Plutarch. *Priuato ſumptu ſe aluiſſe milites Romanos paene ad id tempus, quo Roma capta eſt a Gallis*, auctor eſt Feſtus, poſt Liuium IV. Quod vero de tributo Plinius refert, id a Valerio Maximo ſimiliter proditum eſt; IV. 3. pag. 210. *At*

Perſa

XVIII. Laquearia, quae nunc et in priuatis domibus auro teguntur, poſt Carthaginem euer-

Perſa rege deuicto inquit, *Paulus cum Macedonicis opibus veterem atque haereditariam Vrbis noſtrae paupertatem eo vſque ſatiaſſet, vt illo tempore primum populus R. tributi praeſtandi onere ſe liberaret, etc.* At vice tributi, aut praeter illud, fuit in prouinciis *Honorarium aureum*, munus Principibus dari ſolitum, et imperatum. Huius mentio in nummis poſt tempora Conſtantini ſaepe occurrit: ingenioſe ſemper: exempli gratia; in triente aureo Theodeberti, quem delineari fecit Bouterouius, pag. 277. ex Cimelio Illuſtr. Harlaei. THEODEBERTIA. *Theodebertus Imperator Auguſtus.* Caue enim legas *Theodeberti* in genitiuo caſu: quum neque in nummis Latinis nomina Principum in alio vnquam caſu, quam in recto ſcribantur: et alia Theodeberti numiſmata integrum nomen THEODEBERTVS exhibeant: et in THEODEBERTI PP. AVG. aeque legi *Imperator* debeat, atque in nummis aequalis ipſius IVSTINIANI. PP. AVG. Capite cincto gemmis)(Crux: in ambitu, IOHANNES. Monetarii nomen id eſſe non poteſt, quum opificis praenomen tantum poſſit eſſe; nec ſcribi proinde ſolum in nummis debeat. Totidem vocum primae ſunt eae litterae, hac ſententia: *Imperatori Obtulere Honorarium Aureum Negotiatores Narbonenſes Edicto Senatus.* Honorarium aureum certus fuiſſe ſignificatur numerus aureorum, cuiuſmodi eſt iſte, qui *Theodeberti Imperatoris Auguſti* nomen praefert. Certamen ingeniorum fuit illo aeuo, et conſequentibus ſeculis, quis felicius ſub nominibus etiam virorum, ſaepiſſime poſtea et ciuitatum, vt prius aliis Latinis vocabulis, ſententias exhiberent, et Principi, cuius eſſet in nummo vultus impreſſus, apte conuenientes, et picturae partis aduerſae, ſi qua eſſet: ita vt vel rem geſtam a principe, vel delatum ei honorem a ſubiectis eae ſignificarent. Sic in Placidi Valentiniani nummo BONIFATIVS ſignificat: *Bono Orae Narbonenſis Inſulanis Fugatis, Arelatenſes Triumphum Inſignem Valentiniano Struxerunt.* Sic ſunt alia exempla prope innumera, quae in Numiſmatis ſaeculi Theodoſiani et Iuſtinianei, ac Regum Francorum exponimus. Inſignis ac perrarus in eo genere

ſam primo inaurata ſunt in Capitolio, Cenſura L. Mummii *c.* Inde *d.* tranſiere in [1] cameras quoque et parietes, qui iam et ipſi tamquam vaſa inaurantur: quum ſua aetas varia de *dd.* Catulo exiſtimauerit, quod tegulas aereas Capitolii inauraſſet primus.

XIX. Inuentores auri, ſicut metallorum fere omnium ſeptimo *e.* volumine diximus. Praecipuam gratiam huic materiae fuiſſe arbitror, non colore, qui in argento clarior eſt, magiſque diei ſimilis, et ideo militaribus ſignis familiarior, quoniam is longius fulget: manifeſto errore eorum, qui colorem ſiderum placuiſſe in auro arbitrantur, quum in gemmis aliiſque rebus non ſit praecipuus. Nec pondere, aut facilitate materiae praelatum eſt ceteris

1. *in cameras parieteſque Gr. et Al.*

triens aureus eſt, apud D. de Cleſues in hac ciuitate: Theodeberti Aug. honori percuſſus, cum mentione tributi, quod ſubinde Edui Auguſtis Regibuſque ſoluerent. Hinc Principis caput cinctum gemmis exhibet, cum litteris, METALS: quarum ſententia eſt: *Mercatores Edui Theodeberto Auguſto L quinquageſimam Soluerunt.* Gallice diximus, *le cinquatiéme dernier.* Pars altera cum cruce in medio, habet has in ambitu litteras: TEVD ELSILVS: hoc ſenſu: TEVD*eberto Edui Tributum Sexageſimae Inuicto Liberatori Vrbis Soluerunt.* H.

c. L. Mummius) L. Mummius Achaicus appellatus, Corinthum Achaiae caput incendit, A. V. DCVIII. quo anno capta et incenſa Carthago eſt a P. Corn. Scipione: ambo deinde Cenſuram ſimul geſſere, A. V. DCXII. luſtrumque fecere LVII. H.

d. Inde tranſiere in cameras: in parietes quoque) Voſſ. *in cameras quoque et parietes, qui iam et ipſi tanquam vaſa inaurantur.* Vt et liber Pintiani. Gron.

dd. De Catulo) Eo qui Capitolium dedicauit, vt diximus XIX. 6. Hoc illius factum ſua aetate alii in aliam partem accipiebant: quum non deeſſent, qui fuſiore ſumtu coli Deos negarent oportere. H.

e. Septimo) L. VII. 57. H.

ceteris metallis, quum cedat per vtrumque plumbo. Sed quia rerum vni nihil igne deperit,[1] tuto *f.* etiam in [2] incendiis rogiſque. Quimimo quo ſaepius arſit, proficit ad bonitatem. Aurique *g.* [3] experimentum ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, igneſcatque: id *h.* ipſum obruſſam *i.* vocant. Primum

F 4

1. tutu. V. 2. ſic ex Mss. in incendiis rogiſque durante materia Gr. et Al. 3. ſic ex Mss. H. et V. auri experimento ignis eſt, .. rubeat quo ignis; atque ipſum obryzum vocant Gr. et Al.

f. Tuto etiam in incendiis rogiſque durante materia) Duo poſtrema verba deſiderantur in noſtro apographo, et ipſa per ſe ſatis oſtendunt falſo adiecta eſſe. Pint.

g. *Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat quo ignis. Atque ipſum obryzum vocant)* Scribo, *Aurique experimentum ignis eſt, vt ſimili colore rubeat igneſcatque. Ipſum obruſſam vocant*, ex eodem: et forte dictio illa, *ipſum*, melius ad ſuperiora pertinebit. Vtitur vero hac dictione *obruſſa*, et Suetonius in Nerone; et Seneca in epiſtolis ac naturalibus quaeſtionibus. *Pint. Aurique experimento, etc.)* Lege: *Aurique experimentum ignis eſt, vt ſimili colore rubeat igneſcatque, atque ipſum obruſſam vocant.* Vide *Salmaſ.* pag. 1080. b.

Aurique experimento eſt, vt ſimili colore rubeat quo ignis) Voſſ. *experimentum.* vt et Chiflet. Sed inſuper Voſſ. *vt ſimili colore rubeat ignes atque et ipſum obruſſam vocant.* Legendum igitur: *Aurique experimentum ignis eſt, vt ſimili colore rubeat igneſcatque: id ipſum obruſſam vocant.* Vt fere et Salmaſius ad Solin. p. 1080. ſed poſt Pintianum Men. Gud. Acad. *rubeat ignis atque ipſum. Obryzum* vel *obruſſum aurum* quis veterum dixerit melioris ſeculi, nondum noui. Gron.

h. Id) Illud videlicet experimentum aurifices obruſſam vocant. Sic R. 2. aliique. *Obruſſa* vox vſurpata Senecae in ep. et Nat. Quu. Tranquillo quoque in Nerone, normam ſignificat, ad quam exigitur aurum. Inde obryzum, coctione crebra ita purgatum, nihil vt habeat alterius metalli admixtum. Schol. Thuc. in L. I. χρυσίον ἄπεφθον interpretatur πολλάκις ἑψηθέν, ὥςε γενέσθαι ὄβρυζον. Tranquillus in Nerone, 44. *Exegit ingenti faſtidio, et acer-*

mum autem bonitatis argumentum eſt, quam diffi- cillime accendi. Praeterea mirum, [1] prunae *k.* violentiſſimae igni indomitum, palea *l.* citiſſime ar- deſcere: atque vt purgetur, cum plumbo coqui. Altera cauſa pretii maior, [2] quam minimum vſu deteri, cum argento, aere, plumbo, lineae *m* [3] pro- ducantur, manuſque ſordeſcant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur, aut numeroſius diuidi- tur, vt pote cuius vnciae in ſeptingenas et quin- quagenas, pluresque bracteas *n.*, quaternûm *o.* vtro- que

1. *pruna violentiſſima. V.* 2. *quod minimum vſus dete- rit. M.* 3. *ducantur. V.*

acerbitate, nummum aſperum, argentum puſulatum, aurum ad obruzam. H.

i. Obryzum vocant) Igne purgatiſſimum, purum pu- tum. aurum id obruſam vo- cat Seneca epiſt. 23. lib. II. Apud Sueton. in Nerone cap. 44. Nero ingenti faſti- gio et acerbitate exegit nu- mum aſperum (vſu non de- tritum, recenter cuſum) ar- gentum puſtulatum (tam diu coctum, vt in puſtulas at- tollatur, quod perfectae co- cturae ac purgationis indi- cium eſt) et aurum obry- zum. Dal.

k. Prunae violentiſſimae igni indomitum) Prunae vio- lentiſſimi ligni indomitum, in vetere exemplari. Pint.

Prunae) R. 2. et Pintiani cod: *prunae violentiſſimi li- gni.* Strabo III. 146. Διὰ τοῦτο καὶ ἄχυρῳ τήκεται μᾶλλον ὁ χρυσός, etc. Cau- ſam is deinde affert, cur pa- lea citius, quam carbone, liquefiat. Locum conſule. Hard.

l. Palea) Cap. 19. lib. XVIII. acerem, non pale- am, ad aurificum vſus decu- ti ſcribit. Dal.

m. Lineae) Non tingit corpora quae tangit: argen- tum tingit parum: cetera tingunt multum, inquit Alb. M. de min. IV. 7. pag. 275. Plinius infra, 31. *Lineas ex argento nigras produci pleri- que mirantur.* H.

n. Bracteas) Feuilles d'or, laminae tenues, ſponteque plicabiles, atque adeo vel minima aura halituue oris. Harum opifices inauratores bractearii appellati. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 1074. COLLEGI BRAC- TEARIORVM INAVRA- TORVM. Falſa. H.

o. Quaternûm vtroque di- gitorum) Mallem, legeres *vtrin-*

que digitorum, ſpargantur. Craſſiſſimae ex his Praeneſtinae vocantur, etiamnum retinentes nomen, Fortunae inaurato ibi fideliſſime ſimulacro. Proxima bractea quaeſtoria appellatur. Hiſpania ſtrigiles vocat auri paruulas maſſas, quod ſuper omnia ſolum in maſſa aut ramento capitur. Quum
[1] cetera in metallis *p.* reperta igni perficiantur, hoc *q.* ſtatim aurum eſt, conſummatamque materiam protinus habet, quum ita inuenitur. Haec enim inuentio eius naturalis eſt: alia quam dicemus, coacta. Super *r.* cetera non rubigo vlla, non aerugo, non aliud ex ipſo quod conſumat bonitatem, minuatue pondus. Iam contra ſalis et aceti ſuccos domitores rerum, conſtantia: ſuperque omnia netur, ac texitur lanae modo, et ſine lana. Tunica *s.* aurea triumphaſſe Tarquinium Priſcum
[2] Verrius docet. Nos vidimus Agrippinam *t.*

 Claudii

1. *caetera metallis Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. Verrius tradit Gr. et Al.*

vtrinque, aut certe *vtraque*, quam *vtroque*. Pint.

Vtroque) In longitudinem, et latitudinem. H.

p. Metallis) In fodinis metallicis. H.

q. Hoc) Auri puriſſimi grana, ceu arenae, in fodinis reperiuntur. *Granum inuentum* eſſe 100 *marcarum ſimul* auctor eſt Albertus M. l. c. Hard.

r. Super) Etiam aqua, terraue ſepultum, vel pluribus ſeculis, rubiginem nullam contrahit. H.

s. Tunica aurea triumphaſſe Tarquinium Priſcum Verrius tradit) Voſſ. *Verrius docet.* Gron.

t. Agrippinam) Nempe coniugem, Neronis matrem. Deſcribit hos ludos Dio, LX. pag. 687. Ἐν τινὶ δὲ λίμνῃ ναυμαχίαν ὁ Κλαύδιος, ἐπεθύμησε ποιῆσαι... ὁ δὲ δὴ Κλαύδιος, ὅ τε Νέρων ϛρατιωτικῶς ἐϛάλησαν· ἥ τε Ἀγριππίνα χλαμύδι διαχρυσίῳ ἐκοσμεῖτο. *In palude quadam exhibere nouale certamen Claudius cupiebat... veſtitum ſuo quiſque arbitrio, militarem Claudius et Nero geſtabant, Agrippina chlamydem ſeu paludamentum auro textum.* H.

Claudii principis, [1] ſedente eo nauali praelii ſpectaculum, aſſidentem ei, indutam paludamento, [2] auro *v.* textili ſine alia materie. Attalicis *x.* vero iampridem intexitur, inuento regum Aſiae.

XX. Marmori et iis quae [3] candefieri non poſſunt, [4] oui candido illinitur: ligno, glutini ratione compoſita: [5] leucophoron vocant. Quid ſit hoc, aut quemadmodum fiat, ſuo *y.* loco docebimus. Aes inaurari argento viuo, aut certe hydrargyro, legitimum erat: de quibus, vt z. dicemus, illorum naturam reddentes, excogitata fraus eſt. [6] Namque aes cruciatur *a.* in primis, accenſumque reſtinguitur ſale, aceto, alumine. Poſtea exarenatur *b.*, an ſatis recoctum ſit, ſplendore deprehendente: iterumque exhalatur igni, vt poſſit edomitum, mixtis pumice, alumine, argento *c.* viuo, inductas accipere bracteas *d.* Alumen in purgando

1. *ſedente eo ad.* 2. *ex auro textili. V.* 3. *candida fieri. M.* 4. *ex oui. V.* 5. *chryſophoron. V.* 6. *Nunc vero cruciatur. V.*

v. Auro) Filo tenui deducebatur aurum, eoque veſtes texebantur. Sidon. Apollin. carm. 22. v. 199. *Vel ſtamine fuluo Praegnantes fuſi mollitum neſſe metallum.* De Elagabalo Lampridius: *Indutus eſt omni aurea tunica,* (hoc eſt, tota aurea, vt Maro: *vnde omnis Troia videri,* pro *tota* dixit:) *vſus et purpurea, et de gemmis Perſica, ita vt grauari ſe diceret.* H.

x. Attalicis) De his dictum VIII. 74. Erant e lana auro intertexto. H.

y. Suo) L. XXXV. 17. H.

z. Vt) S. 31. et 41. libri huius. H.

a. Cruciatur) Accenditur, tunditurque. H.

b. Exarenatur) Deſquamatur, arenae tolluntur. H.

c. Argento viuo) Argentum viuum purum et natiuum, in metallorum venis repertum, cum aquae ſtillantes nimium rigant, et, vt idem hic ſcriptor ait, vomica liquoris aeterni: hydrargyros autem factitium, quod e minio fit. Dal.

d. Bracteas) Tenues auri laminas, quibus aes inauratur. H.

gando vim habet talem, qualem *dd.* eſſe diximus plumbo.

XXI. (IV.) Aurum inuenitur in noſtro orbe: vt *e.* omittamus Indicum, [1] a formicis *f.*, aut *g.* apud Scythas gryphis erutum. Apud nos tribus modis: fluminum ramentis, vt *h.* in Tago Hiſpaniae, Pado Italiae, Hebro Thraciae, Pactolo Aſiae, Gange Indiae. Nec *i.* vllum abſolutius aurum [2] eſt, vt curſu ipſo [3] trituque perpolitum. Alio *ii.* modo

1. *atque a formicis aut gryphibus apud Scythas erutum Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. eſt, curſu ipſo Gr. et Al.* 3. *attrituque. M.*

dd. Qualem) Sect. proxime ſuperiore. H.

e. Vt omittamus Indicum atque a formicis aut gryphibus apud Scythas erutum) Dele coniunctionem *atque*, et lege hoc ordine: *vt omittamus Indicum a formicis, aut apud Scythas gryphis erutum*, ex ſcripto codice P.

f. A formicis) Vt dictum eſt XI. 36. De gryphibus vero aurum effodientibus, abripientibuſue apud Arimaſpos Scythiae populos, vide Herodot. Thalia III. n. 116. pag. 207. et Melpom. IV. n. 13. pag. 229. Pliniumque ipſum VII. 2. H.

g. Aut gryphibus apud Scythas erutum) Voſſ. et Pintiani liber: *aut apud Scythas grypis erutum.* Videtur *grypos* dixiſſe, quod alii *gryphes*, Graeci γρῦπας. Nec dubito quin et ſic ſcripſerit lib. VII, 2. *Produntur Arimaſpi, quos diximus, vno oculo in fronte media inſignes, quibus aſſidue bellum eſſe circa metalla cum grypis.* lib. X. 49. *Pegaſos equino capite volucres et grypos.* Gron.

Gryphis) Ita MSS. non *gryphibus.* Sic Plinius iterum l. c. H.

h. Vt) Plinius ipſe IV. 17. *Tagus auriferis arenis celebratur.* Ouid. de Phaetontis incendio Metam. II. v. 251. *Quodque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.* Iam deſiiſſe arenae eae dicuntur. H.

i. Nec vllum abſolutius aurum eſt, curſu ipſo) Voſſ. *eſt, vt curſu ipſo trituque perpolitum.* Habent et Acad. Men. Gudianuſque particulam. Vt et Pintianus: ſed praeterea eius liber *attrituque.* Gron.

ii. Alio) Putei foſſae ſunt, per quas ad cuniculos iter eſt, meatuſque ſubterraneos, quibus

do puteorum ſcrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare vtraque ratio dicetur. Aurum qui quaerunt, ante omnia ſegullum *k.* tollunt: ita vocatur indicium. [1] Alueus hic eſt: arenaeque lauantur, atque ex eo quod reſedit, coniectura [2] capitur. Inuenitur aliquando in ſumma tellure protinus, rara [3] felicitate: vt *l.* nuper in Dalmatia principatu Neronis, ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens. [4] Gummi *m.* inuentum eſt in ſummo

1. *ſic ex Mss. alueus vbi id eſt Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. capitur. Inuenitur aliquan. et in ſum. V. capitur, vt inueniatur Gr. et Al.* 3. *facilitate. Ch.* 4. *et iam. V. cum iam inuentum in ſummo ceſpite. Alutationem vocant, ſi Gr. et Al.*

quibus ad metalli venam peruenitur. H.

k. Segullum) Nos *mannam* vocamus terram eam, quae ſubeſſe ſeu latere aurum indicat. H.

l. Vt) Et inde ſimile veri eſt olim eſſe Romam tranſductum, quidquid auri ſignatum in monet is fuit. Vide Gothofr. in Cod. Th. X. t. 13. de metallis pag. 492. Nec minima pars acceſſit e praeda Macedonica, ſimilibuſque victoriis. Caſſiodorus in Chronico ſcribit ab A. V. C. DXCVI. M. Aemilio Lepido, C. Popilio Laenate Coss. metalla in Macedonia inſtituta. Liuius XLV. *Metalli Macedonici ingens vectigal.* E Dacia ſimiliter perſolutum auro argentoque tributum, quod fodinis abundaret, auctor eſt Caeſar B. G. V. etſi nondum in formam prouinciae redacta foret. Adde dona ſociorum exterarumque gentium. Adde fodinas Galliarum, e Cemeno monte, e Tarbellis, ex Alpibus in Salaſſis, de quibus Strabo III. et IV. et Cod. Theod. l. c. lege 9. Aſturiae, Gallaeciae, Luſitaniaeque, vnde commercio primum, mox belli iure Romanorum armis ſubactae, ac tributi nomine plus vicena millia pondo ſingulis annis praeſtitiſſe, mox dicuntur hac ſect. H.

m. Cum iam inuentum in ſummo) Hermolaus obſeruat antiquam lectionem eſſe non *cum iam*, ſed *gummi* quaſi hoc ſenſu, terram illam gummi ſimilem, cui ſubſit aurum, in ſummo ceſpite repertam vocari *alutationem.* Et ſic mecum Men.

ſummo ceſpite, alutatium *m m.* [1] ſi et auro ea tellus ſubeſt. [2] Cetero, montes Hiſpaniae aridi ſterileſque

1. ſi et auro ei tellus. V. quae auro tellus. V. alii.
2. ſic ex Mss. H. et Ch. Ceterum Gr. et Al.

Men. Acad. Gud. *gummi inuentum eſt in.* Voſſ. *cummina inuentum eſt in.* Scribe: *vt nuper in Dalmatia principatu Neronis, ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens cum minimum in venium eſt in ſummo caeſpite.* Niſi et malis *ad quinquagenas.* Nam pleriqne *et quinquagenas.* Gron.

Alutationem vocant ſi et auro ea tellus ſubeſt. Caeterum montes Hiſpaniae) Voſſ. *talutatium vocat ſi et auro a tellus ſubae ſic et ero montes ſpaniarum.* De prima voce decernere non eſt. *Balucaceum* veniebat in mentem a *balace* vel *baluca*, apud Iuſtinum, noſtrum, Martialem. Item, *Alutiatum*, ex lib. XXXIV. 16. *in aurariis metallis, quae alutia vocant.* Sit igitur, donec certius quid ſit et melius, *Alutiatum vocant, ſi ei auro et tellus ſubeſt. Caetera montes Hiſpaniarum aridi ſterileſque, et in quibus nihil aliud gignatur, huic bono fertilis eſſe coguntur.* hoc enim poſtremo ordine in Voſſiano. Men. et Gud. *ſi et auro attelus ſubeſi.* Academ. *ſi et auro attalus ſubeſi.* Gron.

m m. Alutatium) Subintellige, appellatum ita, ſi auro, quod tellus ea occultet, idem telluris genus gummino-ſum ſubeſt. Vide N. et Em. N. XIX. (hic poſ.) *Alueus)* Scriptura haec eſt ſinceriſſimi cod. R. 2. ceteris anteponenda non libris modo, ſed et coniecturis eruditorum. In vulgatis hactenus exemplaribus ſic legunt: *Alueus, vbi id eſt, arenaeque lauantur . . .* Alueum lauari, ridiculum eſt. *Coniecta capitur, vt aliquando inueniatur in ſumma tellure protinus.* Quid ergo? defoſſis ad ſummam altitudinem puteis, inuentoque alueo, coniectum ex eo capitur, num in ſumma tellure ſit aurum? *Quinquagenas libras fundens, quum iam inuentum in ſummo ceſpite. Alutationem vocant,* etc. Cimmeriae tenebrae. Alutatium quidem quid ſit, aut cur ita nuncupetur, decernere haud facile eſt: at alutationem explanare, num expeditioris operae? L. XXXIV. 47. Plinius, *in aurariis metallis, quae aluta vocant,* inueniri plumbum ait: alutatium, quod MSS. prae ſe ferunt, inde deriuari haud temere ſuſpicari licet. Et legit quidem Hermolaus pariter, *Gummi inuentum in ſummo ceſpite,*

que, et in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles eſſe: Quod puteis foditur, canalicium vocant, alii canalienſe; [1] marmoris *n.* glareae inhaerens, non *o.* illo modo, quo in Oriente ſapphiro atque *p.* Thebaico, aliiſque in gemmis ſcintillat, ſed *q.* micas [2] amplexum marmoris. [3] Vagantur hi venarum canales per latera puteorum, et huc

1. *marmori aut glareae. Dal.* 2. *amplectitur. V.* 3. *ſic ex Mss. H. Hi venarum canales per marmor vagantur et latera Gr. et Al.*

ceſpite, alutationem vocant. Hard.

n. Marmoris glareae) Lege: *Marmor id glareae inhaerens, non illo modo quo in Oriente Sapphiro atque Thebaico aliiſque gemmis ſcintillat, ſed micans amplexu marmoris.* Vide *Salmaſ.* 1075. a.

Marmoris) Id aurum marmoris arenae adhaeret: non quemadmodum ſapphiro ac Thebaico lapidi: ſed arenas marmoris amplectitur, quibus ſordeſcit. H.

o. Non) Nam Sapphirus, vt dicetur XXXVII. 39. aureis punctis collucet: Thebaicus lapis XXXVI. 13. aureis guttis interſtinctus. Hic arena marmoris auro inſeritur. Vide N. et Em. N. XX. (hic poſ.) *Quod*) Sic libri editi pariter, et manu exarati, inprimis R. 2. Salmaſio tamen ea lectio non ſatiſfacit. Sic emendat in Solin. pag. 1075. *Marmoris* (quodnam autem? nam de marmore adhuc nihil hactenus vel leuiter delibatum:) *glareae inhaerens*, (cui vero? marmoreaene marmor inhaeret?) *non illo modo quo in oriente ſapphiro, atque Thebaico, aliiſque in gemmis ſcintillat*, (bene habet; ſcintillat marmor in gemmis: nam id verbum referri ad nomen quod proxime in recto eſt, et Plinii ſtilum ſapit, et ars ipſa poſcit, hoc eſt, Grammatica:) *ſed micans amplexu marmoris;* lepidum et iſtud: mallem amplexu auri marmor micare, quod verius eſt. H.

p. Atque Thebaico) Leg. *Atque lapide Thebaico.* Thebaicum lapidem, qui in Africa reperitur, guttis aureis interſtinctum eſſe, vide cap. 8. lib. XXXVI. Dal.

q. Sed micas amplexum marmoris. Hi venarum canales per marmor vagantur et latera puteorum) Aliter in noſtro apographo, *Sed micas amplexum marmoris, vagantur hi venarum canales per latera puteorum.* Pint.

huc illuc, inde *r.* nomine inuento, telluſque ligneis columnis ſuſpenditur. Quod *t.* effoſſum eſt, tunditur, lauatur, vritur, molitur in farinam, ac [1] pilis *u.* cudunt. Vocant *v.* argentum, quod [2] exit a for-

1. *Nam quod ad pilos cudunt, apilaſcudem vocant: argentum quod exit a fornacis ſudore. Quae e catino iactatur ſpurcitia in omni metallo, vocatur ſcoria. Haec in auro coquitur, iterum et tunditur. Gr. et Al.*
2. *extra fornacis ſudorem e camino iactatur. Spurcitia. M. extra fornacis ardore e catino eiicitur. V.*

r. Inde) Auri canalicii. H.

s. Suſpenditur) Ne foſſores caſu obruat. H.

t. Quod effoſſum eſt, tunditur, etc.) Legend. *Quod effoſſum eſt, tunditur, lauatur, vritur, molitur vt farina, ac pilis cuditur. vocant argentum quod exit a fornace.* hoc eſt, ὑπέροις σιδηροῖς πτίσσεται. Vide *Cl. Salmaſium* pag. 1079. a.

u. Ac pilis) Pilum hoc loco inſtrumentum eſt, quo quid in pila ſeu mortario tunditur, pinſiturue. His aurum in farinam ſubigunt. Vt primum piſtillis molatur, deinde lauetur, ac poſtremum vratur, diſce ex Agatharcide, apud Photium in Bibl. cod. CCL. p. 1341. Vide N. et Em. N. XXI. (hic adi.) *Quod)* R. 2. codicis inprimis verba ſyllabaſque integra fide repraeſentamus. Quantum a vulgatis diſcrepent exemplaribus, quam ſint haec vix nauci facienda, arbitrii legentium eſto: ſic enim exhibent: *Quod effoſſum eſt . . .* molitur in farinam. *Nam quod ad pilas cudunt, apilaſcudem vocant:* Promptum vnicuique eſt animaduertere has voces, *ad pilas cudunt, apilaſcudem,* ex ingrata repetitione eiuſdem ſententiae, *ac pilis cudunt,* nata conflataque eſſe. Sequitur: *argentum, quod exit a fornacis ſudore. Quae a catino iactatur ſpurcitia, in omni metallo vocatur ſcoria.* At caminum hic omnes MSS. praeferunt: etſi catinum quoque ſcribi haud aegre ferendum eſt. *Haec in auro coquitur iterum ac tunditur.* Imo prius tunditur, quam coquitur: nam ideo tunditur, vt in ramenta comminuatur, quo facilius coquatur, vt in auro ipſo fit. Salmaſii in Solin. p. 1079. (ne quid praetermittam) haec emendatio eſt. *Vocant argentum quod exit e fornace, ſed auri. At quae e camino iactatur ſpurcitia, etc.* H.

v. Vo-

fornaci: ſudoriſque, qui e camino iactatur, ſpurcitia, in omni metallo [1] ſcoria appellatur. Haec *h.* in auro tunditur, iterumque coquitur. Catini *i.* fiunt ex taſconio. [2] Hoc *k.* eſt terra alba ſimilis argillae. Neque enim [3] alia afflatum, ignemque et ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera vicerit Gigantum. Cuniculis per magna ſpatia actis cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem *l.* menſura vigiliarum [4] eſt: multiſque menſibus

1. *Scoria vocatur. Gr.* 2. *Sic ex Mss. H. Hoc eſt terra ... ac ardentem. Gr. et Al.* 3. *alia flatu igneque exardentem. M.* 4. *eſt, ac quietis, multiſque V.*

v. Vocant: argentum, etc.) Lege: *vocant argentum quod exit e fornace, ſed auri. At quae e camino iactatur ſpurcitia, in omni metallo Scoria appellatur.* Salm.

Vocant) Aurum fuit argento mixtum: nam, vt mox ſubiicitur, iterum tundebatur, coquebaturque, vt aurum inde ſcilicet purum elicerent. Sed nimirum, vt dicitur. ſ. 23. *Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte.* H.

g. Argentum) Nam omni auro permixtum argentum eſt plus minus: hoc autem, dum aurum pruna violentiſſima liqueſcit, extra fornacis ardore e catino eiicitur. Dal.

h. Haec) Strabo videtur III. id ἤλεκτρον vocare. H.

Catini fiunt ex taſconio, etc.) Sic legend. *Catini fiunt ex taſconio, hoc eſt, terra alba ſimilis argillae: neque enim alia flatum ignemque et ardentem materiam tolerat.* Et quod praecedit ita legend. *Hae in auro tunditur, iterum, iterumque coquitur.* Salmaſ. 1079. b.

i. Catini) Catinus vas eſt, in quo materia coquitur. Nunc foſſam et concham vocant. H.

k. Haec eſt terra alba ſimilis argillae) In apographo noſtro, *haec eſt terra alba ſimili argillae*, et paulo poſt *operatos*, non *operarios*: neutro modo legendum reor, ſed *operas*, vt non multo poſt: *hic voce ictuue euocari iubet operas.* Pint.

l. Eadem) Quamdiu labor is durat, tamdiu nox eſt. H.

ſibus non cernitur dies. Arrugias *m.* [1] id genus vocant: ſiduntque rimae ſubito, [2] et *n.* opprimunt operatos *o.*: vt iam minus temerarium videatur e profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus ſuſtinendis. Occurſant in vtroque genere ſilices. Hos *p.* igni et aceto rumpunt. Saepius vero, quoniam in cuniculis vapor et fumus ſtrangulat, caedunt *q.*, [3] fracturis *r.* [4] CL. libras

1. *ingentes vocant. M.* 2. *operarios. Gr. et Al.* 3. *fracturis terrae mugientibus: eget. M. fracturis vibratam inferne terram agentib. V.* 4. *CL libras ferri terram agentibus. Gr. et Al.*

m. Arrugias) Id genus cuniculorum, *vnde aurum effoditur*, arrugias vocant. Et vox ea Plauto nota Aululariae ſcena poſtrema: *Numquam dabo aurum, niſi fodiam Nouiter arrugiam.* Hard.

n. Et opprimunt operarios) Voſſ. p. m. *operatos*: ſed duabus ſupra literulis pictis poſterior manus oſtendit maluiſſe *operantes*, vt eſt in Academ. Gudiano et Menap. Fruſtra: tenemus enim vetus, quippe ſenſus eiuſdem, propria quadam huius verbi ratione. lib. XXVI. 2. *Sedere namque in ſcholis operatos gratius quam ire per ſolitudines.* Neque aliter in II. Aeneid. *ſicco ſubductae litore puppes. Connubiis aruiſque nouis operata iuuentus. Iura domoſque dabam.* Horatius lib. I. epiſt. 2. *In cute curanda plus aequo operata iuuentus.* id eſt, operans, in praeſens occupata. Haeſit in hoc verbo et M. Zuerius ad tertium annalem Taciti. *Operatos* et liber Pintiani, quod ille fruſtra mutat in *operas*. Gr.

o. Operatos) Hoc eſt, operantes. Sic R. 2. aliique, non, *operarios*, vt editi. Vſus ea voce Plinius iterum XXVI. 6. H.

p. Hos) Vide quae in eam rem diximus XXIII. 27. H.

q. Caedunt fracturis CL. libras ferri terram agentibus) *Fractariis* non *fracturis*, in ſcripto codice, et verbum *terram*, non legitur ibidem. Videtur autem *fractarium* eſſe genus mallei praegrandis, quo ſaxa montium rupeſque rumpantur ac frangantur. Hiſpani *almadana* appel-

libras fere agentibus: egeruntque humeris noctibus ac diebus, per tenebras proximis tradentes: lucem nouiſſimi cernunt. Si longior videtur ſilex, latus

appellant. Eſſe autem *fractarium* genus mallei ipſe non multo infra monſtrat dicens, *iiſdem malleis.* Pint.

Caedunt) *Non igni rumpunt*, ſed caedunt potius: fractaeque ſilicis moles fere ſunt librarum CL. pondo. Hard.

r. Fracturis) Vide N. et Em. N. XXII. (hic conſp.) *Saepius*) Fecimus huic loco medicinam, partim ductu veterum exemplarium, partim ex coniectura. In libris hactenus editis: *Saepius vero... caedunt fracturis CL. libras ferri terram agentibus*: obſcura admodum, vel potius nulla ſententia. Abeſt vox ea terram, et a R. 2. cod. et ab eo quem Pintianus vidit. In Colb. 3. mutilus locus, *facturis terram agentibus* tantum repraeſentat. Nos leui mutatione ſyllabae *ferri* in alteram affinem *fere*, orationi alias perobſcurae lucem, vt remur, attulimus. Nam quod *fractariis* in ſuo exemplo legiſſe ſe Pintianus conteſtatur, malleique genus id putat eſſe, commentum eſt, neque illud quidem ad ſententiae explanationem vtile. Nec vero minus ſuſpecta Pintiani fides in altero huius ſectionis loco, vitiato ſane ad hunc diem maxime, cui et nos primi fecimus medicinam. Quum enim libri editi prae ſe ferant: *Si longior videtur ſilex, latus ſequitur. Foſſam ambit quiete. Tamen in ſilice* etc. Neque editi modo ſed et R. 2. cod. aliique: ipſe in ſuo exemplari legiſſe ſe conteſtatur, *latus caeditur*: legique deinde iubet ex coniectura, *foſſa ambiente.* At legi ſcribique verius eſt certe quidem, propiuſque ad veſtigia veteris ſcripturae, vti edidimus, *latus ſequitur foſſa, ambitque*: quum et ſua tum ei loco conſtet ſententia, et illud *quiete* ex priore ſyllaba vocis ſubſequentis *tamen*, natum videatur: et *foſſam* pro *foſſa* ex vocabulo *ambitque* Sic Agatharcidis apud Photium cod. 250. p. 1340. vbi de Aegyptiis aurifodinis agit, cuniculos agi monet, non rectos illos quidem, ſed modo ſurſum, modo deorſum, nunc ad ſiniſtrum latus, nunc in obliquum tranſuerſumque: Καὶ τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμοις πλείονας οὐκ εὐθὺς ἄλλοτε μὲν ἄνω ποτὲ δὲ κατωτέρω πάλιν δὲ εἰς εὐώνυμον

[1] latus *s.* ſequitur foſſa, ambitque. Tamen in ſilice [2] facilior exiſtimatur opera. Eſt namque terra ex quodam argillae genere, glareae mixta (candidam vocant) prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, et *t.* iiſdem malleis: nihilque durius putant, niſi quod inter omnia auri fames duriſſima eſt. Peracto opere, ceruices *v.* fornicum ab vltimo [3] caedunt. Dat *x.* ſignum ruina, eamque ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. [4] Hic *y.* voce ictuue euocari iubet operas, pariterque

1. *latera ſequuntur, foſſam in ambitu ducentes.* V. *Latus ſequitur. Foſſam ambit quiete.* Gr. et Al. 2. *Sic ex Mss. facilius aeſtimatur opera.* V. *facilior exiſtimatur.* Alii V. et M. *facilius exiſtimatur.* Gr et Al. 3. *Sic ex Mss.* H. *dantque ſignum ruinae.* Gr. et Al. 4. *Hic voce ictuue repente operarios reuocari iubet.* Gr. et Al.

νυμον κλίσιν ἐνίοτε δὲ σκολιὰν καὶ διεγραμμένην, etc. Hard.

s. Latus ſequitur: foſſam ambit quiete) Caeditur non *ſequitur*, in eodem: nec lego, *foſſam ambit quiete*, ſed *foſſa ambiente.* Pint.

Latus) A latere deinde foſſa fit, ambitque foſſa ſilicem, *et euitat, quia longior eſt et caedi difficilis.* Vide N. et Em. l. c. H.

t. Et) Quibus caedunt ſilices, vt antea dictum eſt. Hard.

v. Ceruices) Terrena fornicum fulcra, ſeu fulcimenta, ſumma ipſorum parte, qua fornices proxime attingunt, ac ſuſtinent, ibi caedunt: vt fulcris deficientibus mons ſubſidat. H.

x. Dantque ſignum ruinae eamque ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil.) Voſſ. *dat ſignum ruinamque ſolus int. in cac. eius montis vigil.* Acad. quoque ac Gud. Menapiuſque *ruinam et vigil.* Forte: *Peracto opere ceruices fornicum ab vltimo caedunt: id ſignum ruinae, quod ſolus intelligit in cacumine montis eius vigil* Gr.

y. Hic voce ictuue repente operarios reuocari iubet) Breuius in eodem, *Hic voce ictuue euocari iubet operas.* Pint.

Hic voce ictuue repente operarios reuocari iubet, pariterque ipſe deuolat) Voſſ. *Hic vocent*

que ipſe deuolat. Mons z. fractus [1] cadit ab ſeſe longe, fragore qui concipi humana mente non poſſit, et flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturae. Nec tamen adhuc aurum eſt: nec ſciere eſſe, quum fodere. [2] Tantaque ad pericula a. a. et impendia ſatis fuit cauſae, ſperare quod cuperent. Alius b. [3] par labor, ac vel maioris impendii, flumina [4] ad lauandam hanc ruinam iugis montium ducere obiter a cen-

1. *Sic ex Mss. H. cadit e ſe ſe longe fragore. Gr. et Al.*
2. *Tantaque ad pericula euincenda ſatis. Gr. et Al.*
3. *Sic ex Mss. ſupereſt labor, ac vel maioris. M. alius par eſt labor vel hoc maioris impendii. Gr. et Al.*
4. *ad lauandum. Gr. et Al.*

vocent ictuue vocari iubet operaſque ipſe deuolat. Acad. Gud. Men. *hic voce neue vocari iubet operaſque ipſe deuolat.* Locus afflictus et deſperatus. Sed tamen lectius *operas* (quod et liber Pintiani) quam *operarios.* Forte etiam *voce tinnituue.* Gr.

Hic) In R. 2. *hic voce neue euocari iubet operas*: corrupte. Forte, *hic voce nutuue.* In editis, *operarios*, minus probe. H.

z. *Mons fractus cadit a ſeſe longo fragore qui concipi humana mente non poſſit*) Scribe, *Mons fractus cadit a ſeſe longe, fragore qui, etc.* ex eodem. Pint.

Mons fractus cadit e ſeſe) Voſſ. et Gud. *ab ſeſe.* Acad. et Men. *a ſeſe.* Lege *in ſeſe.* Lucanus, *In ſe magna ruunt.* Pintianus *a ſeſe longe.* Gr.

a. *Tantaque ad pericula euincenda fuit ſatis cauſae*) Voſſ. *pericula et incendia ſatis fuit cauſa.* Tres quoque alii, *pericula et incendia.* Scribe: *tantaque ad pericula et impendia ſatis fuit cauſae.* Pintianus etiam *ſatis fuit cauſae.* Gron.

Et impendia) Ita nos ex coniectura: in R. 2. et Colb. 3. *et incendia*: in editis, *euincenda.* H.

b. *Alius par eſt labor vel hoc maioris impendii*) Voſſ. *Alius par labor, ac vel maior impendi.* Lege: *alius par labor ac vel maioris impendii flumina ad lauandam hanc ruinam iugis montium obiter ducere.* Sic enim iubet membrana caſtiſſima. Gud. etiam Men. Academicuſque, *ac vel maior inpendi.* Pintianus quoque: *ac vel maioris impendii*, Gron.

a centeſimo plerumque lapide. Corrugos *c.* vocant, a corriuatione, credo: [1] nimirum *d.*, et hic labor eſt. Praecepiſſe *e.* [2] libramentum oportet, vt *f.* furat is qua influat: itaque altiſſimis partibus

 duci-

1. nimius. V. 2. *Sic et* M. *praecepiſſe libramento oportet, vt fruaris quando influat.* Gr. *et* Al.

c. Corrugos vocant) Lego, *corrigos* a corrigando: vel, vt Plinius legiſſe videtur *corriuos.* Dal.

d. Nimirum et hic labor eſt) Scribe, *in mille et hic labores*: ex antiquo exemplari. Pint.

Nimirum et hic labor eſt) Voſſ. *ni millae et hic labor eſt.* tum, *libramentum oportet fruaris quam fluat.* Coniiciebam: *Nimii et hic labores. Praecepiſſe libramentum oportet et ſtrui varis qua fluat* id eſt, furcis vel perticis vel vallis ſubiectis. Lucanus lib. IV. *diſpoſitis attollat retia varis Venator.* Pintianus, *in mille et hic labores*: tum *libramentum*: denique, *vt fiat ei qua influat.* Gr.

Nimirum) Ita Colb. 3. At. R. 2. *ni mille et hic labores* Coniiciebat Pintianus, *in mille et hic labores.* An potius, *nae mille et hic labores.* H.

e. Praecepiſſe) Ante cepiſſe libramentum aquae par eſt, vt rapido curſu feratur, quacumque fluat: eam ob cauſam ex altiſſimis locis ducitur. De hoc libramento diximus XXXI. 31. Praecipere eo ſenſu accipi, tralatitium eſt. Lucret. VI. *Carbonumque grauis vis, atque odor inſinuatur Quam facile in cerebrum, niſi aquam praecepimus ante.* Hoc eſt, niſi ante aquam hauſimus. Sic et *praeſumere.* Plinius XXX. 51. *Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo praeſumptus.* H.

f. Vt fruaris quando influat) Locus eſt corruptiſſimus, ſed quoad melius inueniatur, lego ſic: *vt fiat ei qua influat*: forte autem pro *fruaris*, *fractariis* ſubſtitui poſſet, de quibus paulo ante dictum, adiectis loco ſequentium, verbis aliis materiae accommodatis. P.

Vt) In libris editis, *vt fruaris quando influat.* In R.2. *vt fruaris qua influat.* Forte, *et fieri riuus qua influat.* Sed magis arriſit, *vt furat is*, nempe corrugus, de quo ſupra: quod et ſimilior veri ſit ea lectio, et veſtigiis MSS. codicum propior. Deinde, *qua influat*, vt libri conditiui habent: quem-

[1] ducitur. [2] Conuallis et interualla ſubſtructis *g.* canalibus iunguntur. Alibi rupes [3] inuiae caeduntur, ſedemque trabibus *h.* [4] cauatae praebere coguntur. Is *i.*, qui caedit, funibus pendet, vt *k.* procul intuentibus [5] ſpecies *l.* ne ferarum quidem, ſed [6] alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant, et *m.* lineas itineri [7] praeducunt. Itaque *n.* inſiſtentis

1. ducitur conuallis et. M. 2. *Conualles. V.* 3. *viuae. M.* 4. *cauatis. M.* 5. *Species nefaria quidem. Gr. et Al.* 6. *quidem ſublimium alitum. V.* 7. *praefigunt, ideo quod. Alii.*

quemadmodum XXXI. 20. *Qua cadit riuus.* H.

g. Subſtructis) Per canales ſtructiles, vt diximus XXXI. 3. H.

h Trabibus) Canalibus, alueiſque, qui fiunt e trabibus ligneis. H.

i. Is) Is qui rupem ſublimem caedit. H.

k. Vt procul inuentibus ſpecies nefaria quidem ſed alitum fiat) Scribe ex antiquo exemplari, *vt procul intuenti ſpecies, ne ferarum quidem, ſed alitum fiat.* Pint.

Vt procul intuentibus ſpecies nefaria) Voſſ. *ſpecies nafariam.* Et profecto nihili eſt illa *nefaria* ſpecies. Numquid *ſpecies natantium quidem, ſed alitum fiat.* Gud. et Acad. *nefarium.* Men. *nepharium.* Pintianus, *ne ferarum quidem.* Gr.

l. Species) Procul intuens, non feras, ſed alites ibi pendere putes. In R. 2. *nefarium.* Sed vidit Pintianus in ſuo, vt edidimus, *ne ferarum quidem, ſed alitum fiat,* quod et Plinii orationem ſapit, et hic neceſſe eſt legi. In libris hactenus editis, *ſpecies nefaria quidem.* H.

m. Et lineas itineri praefigunt) Voſſ. *praedicunt.* quaſi velit *praeducunt.* Sic cap. 3. *cum argento, aere, plumbo lineae producantur.* Voſſ. *praedicantur.* lege, *praeducantur.* cap 6. *Lineas ex argento praeduci fierique mirantur.* Sic enim eximius liber. non *produci.* non *fieri producique.* l. XXXV, 18 *Eſt et vtiliſſima* (creta) *qua circum praeducere ad victoriae notam inſtituerunt maiores.* Colloquia Scholaſtica: Παραγράφειν οὐκ οἶδα· σὺ ἐμοὶ παράγραψον, ὡς οἶδας. *Praeducere neſcio: tu mihi praeduc, quomodo ſcis.* Gr.

Et) Et ductis lineis praeſignant iter, *qua caedenda rupes*

tis veſtigiis hominis locus non eſt. [1] Manus o. trahunt omne vitium in portis. Id genus terrae [2] vrium

G 4

1. *Manus trahuntur ad homines, vt vitium importent.* Gr. et Al. 2. *Sic ex Mss. H. Araeon. V. et mox, pro, vrium. vrion Gr. et Al.*

rupes eſt, qua corriuandus amnis. H.

n. Itaque inſiſtentis veſtigiis hominis locus non eſt) Scribendum puto, *Itur qua inſiſtentis*, etc. Pint.

Veſtigiis) Quia pendent funibus in aere, corbibus ſuſpenſi. H.

o. Manes trahuntur ad homines) Manuſcr. *Manus trahuntur ad omen.* Senſus eſt: pendentes operarios obuiam terram manibus trahere, ad omen et iudicium, an firma ſit ad ſuſtinendas trabes an vitioſa et tenerior. Mox lego, *vt terrae vitium importent. Id genus araeon (ἀραιὸν) vocant*, etc. id eſt, raram, laxam, fragilem, diuerſam ab argilloſa et glareoſa, quam ſupra dixit eſſe firmiſſimam, duriſſimam, ſpiſſiſſimam, prope inexpugnabilem, etiam malleis et cuneis. Dal.

Manus) Non funguntur, inquit, pedes officio ſuo: manus funguntur: trahunt enim vitioſam terram omnem in ſportis, quam vrion vocant. Vide N. et Em. N. XXIII. (hic adi.) *Manus)* Locus hactenus afflictus in paucis, et propemodum deſperatus. In libris hactenus editis: *Manes trahuntur ad homines, vt vitium importent.* Quibus etſi probabilis ſententia ſubeſſe poſſe videatur magis alieno tamen efferri loco non poteſt: quum hic iuga montium caedantur, non radices fodiantur, quibus iter ad manes. In Colb. 3. *Manes trahuntur ad om̄ vitium impoertent*: quae ſane plus habent ſimilitudinis veri: nam quum pedes ante officio fungi hic poſſe negauit, quae manuum deinde ſint partes in hac opera, indicare haud dubie voluit. Lineola poſteriori litterae vocis *om* ſuperpoſita *omen* ne an *omne* ſignet, in dubio linquit. Dalecampius ex vetuſto codice MS. *Manus trahuntur ad omen.* Senſumque ait eſſe pendentes operarios obuiam terram manibus trahere, ad omen et iudicium, an firma ſit ad ſuſtinendos trabes, an vitioſa et tenerior. Perinde quaſi id manuum vel oculorum, ac non ferramenti, hoc eſt, foſſorii potius inſtrumenti iudicium ſit: aut Latinae ferre poſſint aures, *Manus trahi ad omen*, vbi terram manibus extrahi ſententia ſit:

um *p.* vocant. Ergo per ſilices calculoſue ducuntur, et vrium euitant. Ad *q.* capita deiectus in ſuperciliis montium piſcinae cauantur: ducentos pedes in quaſque partes, et in altitudinem denos. Emiſſaria *r.* in his [1] quina pedum quadratorum ternûm fere linquuntur, et repleto ſtagno excuſſis *s.* obturamentis erumpit *t.* torrens tanta vi, vt ſaxa pro-

1. *quinum*, *etc. ternumue. V.*

ſit: aut denique vel Oedipus ipſe capere poſſit, quid ſit *trahi manus*, *vt vitium importent.* Adde audacioris eſſe coniecturae, quae voculam *vt* adiiciat, ceteraſque loco permutet: *vt terrae vitium importent. Id genus*, etc. quum *vitium in porte*, vel *importent.* Id genus terrae libri omnes exhibeant R. 3 et Lugd. *Manus trahuntur ad homines*, *vitium in porte.* Perpenſis rite ſingulis, nihil vendibilius nobis occurrit, quam quod propoſuimus. Vitium enim hic deſignari neceſſe eſt illud ipſum, de quo ſtatim ſubiicitur: *Id genus terrae.* Vitioſam igitur terram ac teneriorem neceſſe eſt ſubintelligi, quae extrahatur manibus operarum, ingeraturque in ſportas, quas per manus proximis tradant, vt egerant. H.

p. Vrium) Sic MSS. omnes, non *ἀραιὸν*, vt volunt: quamquam iſtud fortaſſis Hiſpani, quorum fodinae metallicae nunc explicantur, eodem ſignificatu acceperint, quo Graeci *ἀραιὸν*, vt ea voce terram laxam, bibulamque ſignarent H.

q. Ad) Ad locum, vnde aqua primum deiici incipit in conuallem. H.

r. Emiſſaria) Aditus per quos aqua e ſtagno piſcinaue emittitur; nos vernacule dicimus *l'ouverture d'vne ecluſe par où ſe decharge vn étang* Sueton. in Claud. cap. 20. *Emiſſarium Fucini lacus.* H.

s. Excuſſis) Sublatis molibus, quae aquam cohibebant. Nos pro obturamentis cataracta vtimur, qua adducta, omnis aqua effluit: *lever la bonde d' vn étang.* Hard.

t. Erumpit torrens tanta vi, vt ſaxa peruoluat) Scribe cum Voſſ. Men. et Gud. *prouoluat.* Terentius Andria: *iam ego hunc in mediam viam Prouoluam, teque ibidem peruoluam in luto.* Gron.

prouoluat. Alius etiamnum in plano labor. [1] Foſſae *v.* per quas profluat, cauantur: agogas *x.* vocant: eae *y.* ſternuntur [2] gradatim vlice. Frutex eſt roris marini ſimilis, aſper, aurumque retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per praerupta ſuſpenduntur *z.*, canali ita profluente [3] de terra in mare. His de cauſis iam promouit *a.* [4] Hiſpania. In *b.* priore genere, quae exhauriuntur immenſo labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum *c.* arrugia quaeſitum non coquitur, ſed ſtatim ſuum

G 5

1. *Sic ex Mss. H. Foſſae in quas. Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mss. H. et gradatim. Frutex eſt vlex. ror. Gr. et Al.* 3. *ad terram in areas. V.* 4. *Hiſpania, In priore genere aquae exhaur. imm. lab. ac ne occ. put. in riuos aguntur. V.*

v. Foſſae in quas profluat cauantur) Per quas, non *in quas*, in antiquo codice. Pint.

x. Agogas) MSS. *agangas.* Neque vero hic Graeca quaeruntur vocabula, vt Salmaſius putat, in Solin. pag. 1076. ſed barbara et Hiſpana. H.

y. Eae ſternuntur gradatim Frutex eſt vlex.) Alio ordine in eodem, *eae ſternantur gradatim vlice. Frutex eſt roris marini ſimilis, etc.* Pint.

Eae ſternuntur gradatim. Frutex eſt vlex roris) Voſſ. *gradatim mulicem frutex eſt roris.* Lege: *eae ſternuntur gradatim vlice. Frutex eſt roris marini ſimilis.* Quod et e ſuo ſuggeſſit Pintianus. Gron.

Frutex) Ceteris auctoribus ignotus. H.

z. Suſpenduntur) Canteriis, aliiſque ligneis machinis canales per loca praerupta ſuſpenduntur in aere. Hard.

a. Promouit) Propius mari admouit *puteos ſuos, foſſas et canales.* H.

b. In priore genere) Cum aqua per canales a vertice montium deducta fluit. Dal.

In) Hoc eſt, quod puteis foditur: id enim primum auri inueniendi genus, ſuperius eſt ab auctore explanatum. H.

c. Aurum) Hoc eſt, cuniculis per magna ſpatia actis, quibus montes cauantur: hos enim cuniculos arrugias vocant, vt dictum eſt antea. Hard.

ſuum *d.* eſt. [1] Inueniuntur *e.* ita maſſae. Nec non in puteis etiam denas excedentes libras. [2] Palacras *f.* Hiſpani, alii palacranas: iidem quod minutum eſt, balucem *g.* vocant. Vlex ſiccatus vritur, et cinis eius lauatur ſubſtrato ceſpite herboſo, vt ſi-

1. *Inueniuntur maſſae, nec non in puteis, etiam. V.* 2. *Placas. V. Palas. V.*

d. Suum) Sui quaſi iuris, iam purum, integrum: quod ignem non deſiderat. H.

e. Inueniuntur) Etiam centum marcarum, vt ex Alberto M. ſupra diximus. Hard.

f. Palacras) R. 2. *Palacas, alii palacurnas.* Has voces, palacras, ballucem, ceteraſque, ortas e Graecis fontibus credi Salmaſius iubet, in Solin. p. 1076. Credant, quibus ille iuſſerit. Nos interim Hiſpanicas fuiſſe adſeueramus, et peregrini oris. Ballucae mentio in Cod. Theod. X. t. 19. *de metallis* III. *de auri eruendi ex metallis poteſtate.* Eſt autem balluca, ſiue balluce, vt Plinius innuit, arena auroſa, ſeu minuta ramenta nondum excocta, quae πολλὴν μείωσιν ἔχει, vt Graeci notarunt. Philoxenus in Gloſſis: *Balluca,* ἀχώνευτος γῆ ἡ χρυσώδης. Alibi: Χρύσαμμος, *Balluca.* Iuſtinus XLIV. 1. vbi de amnibus Hiſpaniae: *Plerique etiam diuites auro, quod in balucibus vehunt.* Heſychio, Βάλλιξ, ψῆφος eſt, minutus calculus: quoniam balluca aurum eſt in ramentis, minutiſque ψήγμασιν. Alteram autem vocem *palacras,* vel *palacas,* pariter eſſe vernaculam, Hiſpanique oris ac ſoni, Strabo ipſe haud obſcure ſignificat, apud quem haec vox diminuta occurrit, III. p. 146. Ἐν δὲ τοῖς ψήγμασι τοῦ χρυσίου φασιν εὑρίσκεσθαι ποτὲ καὶ ἡμιλιτριαίας βώλους, ἃς καλοῦσι πάλας, μικρᾶς καθάρσεως δεομένας. Φασὶ δὲ καὶ λίθων σχιζομένων εὑρίσκειν βωλάρια θηλαῖς ὅμοια. *Ceterum inter auri ramenta aiunt inuentas aliquando ſelibres glebas, quas ipſi palas nominant, exigua purgatione indigentes. Ferunt etiam lapidibus fiſſis inueniri glebulas vberibus ſimiles.* H.

g. Balucem vocant) Martialis lib. XII. *Illinc balucis malleator Hiſpaniae.* Exemplaria vulgata habent, pro *balucis,* paludis. Turn. cap. 26. lib. XXX. Dal.

ſidat aurum. Vicena *h.* millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Gallaeciam *i.* et Luſitaniam praeſtare quidam [1] prodiderunt, ita vt plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot ſeculis haec fertilitas. [2] Italiae *k.* parce vetere interdicto patrum, diximus: alioqui nulla fecundior metallorum quoque erat tellus. Exſtat lex cenſoria [3] Ictimulorum *l.* aurifodinae, Vercellenſi agro, [4] qua cauebatur, ne plus *m.* quinque millibus hominum [5] in opere publicani haberent.

XXII.

1. *ſic ex Mss. H. tradiderunt Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. Italiae parcitum eſt vetere Gr. et Al.* 3. *vici Victimuliarum. V. Victimilarum. M.* 4. *ſic ex Mss. H. quae in V. ag. cauabatur. qua in Vercellenſi agro cauebatur Gr. et Al.* 5. *in opere aurum faciendi publicari. M.*

h. Vicena millia ponde, etc. praeſtare quidam tradiderunt) Commodior lectio, *penſitare*, quam *praeſtare.* Pint.

i. Gallaeciam et Luſitaniam praeſtare quidam tradiderunt) Voſſ. Gud. Acad. Men. *tradiderunt.* Non *penſitare*, quam commodiorem lectionem putat Pintianus. Gron.

k. Italia parcitum eſt vetere interdicto patrum, vt diximus) Paucioribus verbis et emendatius in noſtro apographo, *Italiae parci vetere interdicto patrum diximus*, vt qui *parcitum* ſupinum a *parco* deducunt et ad confirmationem ſententiae ſuae hunc Plinii locum afferunt; nihil dicant. Pint.

Italiae) L. III. ſub finem ſ. 24. De Salaſſorum forte metallis id Senatuſconſultum latum eſt, quae capta ſunt ab Appio Claudio Pulchro Coſ. A. V. DCXI. teſte Strabone, IV. p. 205. et Epitome Liuii, XXXV. Hard.

l. Ictimulorum aurifodinae, qua in Vercellenſi agro cauebatur) Diuerſo ordine in eodem, *Ictimulorum aurifodina Vercellenſi agro qua cauebatur.* Pint.

Ictimulorum) Strabo V. pag. 218. Καὶ ἐν Οὐερκέλλαις χρυσωρύχιον ἦν. Κώμη δ' ἐςὶ πλησίον Ἰκτουμούλων, καὶ ταύτης κώμης. *Erat et Vercellis aurifodina: eſt autem is vicus prope Ictimulos, qui et ipſe vicus eſt.* Vide-

XXII. [1] Aurum faciendi [2] eſt etiamnum *n.* vna ratio ex *o.* auripigmento, quod in [3] Syria foditur pictoribus, in ſumma tellure, auri colore, ſed [4] fragili, lapidum ſpecularium modo. Inuitaueratque ſpes Caium *p.* principem auidiſſimum auri: quamobrem iuſſit excoqui magnum pondus: et plane fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus; quamquam auripigmenti *q.* [5] librae X. IV. permutarentur: nec poſtea tentatum ab vllo eſt.

XXIII. Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantum Galliae *r.* [6] metallo, quod vocant Albicra-

1. *Eſt autem nunc aurum faciendi vna. V.* 2. *ſic ex Mſs. H. eſt etiam vna ratio Gr. et Al.* 3. *Myſia. Dioſc.* 4. *fragile. V.* 5. *libra XIV. Gr. et Al.* 6. *loco. M.*

Videtur a mulis Icti cuiuſpiam, ibi ſtabulatis, loco nomen haeſiſſe, quaſi *ad Icti mulos.* H.

m. Ne) Ne forte publicani vna condictione totum aurum prouinciae vel fodinae exhaurirent. Atque idcirco fortaſſis in Sardiniam, quae metallariis praeſertim argenteis abundauit, metallis tranſfretare vetiti, leg. 6. tit. 19. L. X. Cod. Theod. *Si qua nauis.* H.

n. Eſt etiam vna ratio ex auripigmento) Voſſ. *eſt etiam nunc vna.* Gud. Men. et Acad. *eſt autem nunc vna ratio* Pintianus *etiamnum.* Gr.

o. Ex) Siue arſenico, de quo L. ſq. ſ. 56. In Ponto quoque effodi ſcribit Vitruuius VII. 7. pag. 139. Dioſc. V. 121. et in Myſia Helleſponti. H.

p. Caium) Quem Caligulam vocant. De huius auiditate pecuniae Suet. 42. Hard.

q. Auripigmenti librae XIV. permutarentur) Voſſ. X IIII. id eſt, denariis quatuor. Gr.

Auripigmenti) Hoc eſt, denariis quatuor. Prius *librae* XIV. legebatur, nullo ſenſu. Sunt autem quaterni denarii, ſiue, quod idem eſt, ſeſtertii ſedecim, Gallicae monetae, aſſes aerei triginta duo. H.

r. Galliae) Auro. Albicratenſe vero appellari ſuſpicamur ab Albioecis, ſiue Alebece Reiorum Appollinarium, de qua diximus in Not. et Em. ad V. N.

XXVIII.

bicratenſe, triceſima ſexta portio inuenitur; ideo ceteris praeeſt. Vbicumque *s.* quinta argenti portio eſt, electrum *t.* vocatur. [1] Scrobes *v.* eae reperiuntur in Canalienſi. Fit *x.* et cura electrum argento addito. Quod ſi quintam portionem exceſſit, incudibus non reſiſtit. [2] Et electro auctoritas, Homero *y.* teſte, qui Menalai regiam auro, electro,

1. In ſcrobib. id reperitur et in Canalienſi. V. 2. Eſt. V.

XXVIII. Fuiſſe et in Cemeno Galliae monte auri fodinas, auctor eſt Strabo III. pag. 146. Et in Tarbellis quidem eximias IV. pag. 190. H.

s. Vbicumque) Fuiſſe huiuſmodi aurum, quod edicto Ludouici XII. Galliarum regis, ab aurificibus in ſigna, vaſa, ceteraque opera adhiberi poſſet impune, ac ſine fraude, ſcribit Sauotus de nummis P. II. c. 9. pag. 84. Hard.

t. Electrum) Pauſanias lib. V. quo loco electrum e Pado plurimum laudat. Dal.

t. Electrum) Gallis, *de l'or bas*, quaſi aurum deterioris notae, propter admixtam argenti quintam portionem. Iſidor. XVI. 23. *Electri tria ſunt genera: Vnum .. quod ſuccinum dicitur. Alterum metallum, quod naturaliter inuenitur, et in pretio habetur. Tertium, quod fit de tribus partibus auri, et argenti vna: quas partes, etiam ſi naturam reſoluas, inuenies. Vnde et nihil intereſt, natum ſit an factum: et vtrumque enim eiuſdem naturae eſt.* Seruius quarta modo argenti portione admixta electrum fieri ait. Vide et Strab. l. c. Hinc nummi electrei apud Lamprid. in Alex. Seu. pag. 122. *Alexandri habitu nummos plurimos figurauit: et quidem electreos aliquantos: ſed plurimos tamen aureos.* Et electrina patera, apud Pollionem Trebellium in Quieto, pag. 192. *Pateram electrinam, quae in medio Alexandri vultum haberet.* H.

v. Scrobes) Scrobes, quae id electri, ſeu auri genus, contineant, in canalienſi auro inueniuntur. De canalienſi auro dictum eſt, ſ. 21. H.

x. Fit) Ex arte et induſtria. Plin. IX. 65. *Iuuat argentum auro confundere, vt electra fiant.* H.

y. Homero) Odyſs. δ' v. 71. Φράζεο Νεστορίδη τῷ μῷ κεχαρισμένε θυμῷ, Χαλκοῦ τε στεροπὴν κὰδ δώματα ἠχήεντα, Χρυσοῦ τ', ἠλέκτρου τε, καὶ ἀργύρου, ἠδ' ἐλέφαντος. H.

ſtro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruae templum habet Lindos, inſulae Rhodiorum, in quo Helena ſacrauit calycem ex electro. Adiicit hiſtoria, mammae ſuae menſura. Electri z. natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Quod a. eſt natiuum, et venena deprehendit. Namque b. diſcurrunt c. in calycibus arcus, caeleſtibus ſimiles, cum igneo ſtridore, et gemina ratione praedicunt.

XXIV. Aurea ſtatua prima omnium nulla inanitate, et antequam ex aere aliqua illo modo fieret, quam vocant holoſphyraton d., in e. templo Anaitidis f. poſita dicitur, ([1] quo ſit ſitu terrarum

1. *ſic ex Mss. H. Quod in ſitu terrarum nomine hoc Gr. et Al.*

z. *Electri*) Iſidorus hunc locum tranſſcripſit Origg. XVI. 3. H.

a. *Quod*) Iſid. l. c. Plin. Val. III. 53. ad verbum. Q. Serenus, c. 62. de venenis prohibendis pag. 162. *Produnt electri variantia pocula virus.* H.

b. *Namque*) Totidem verbis Iſid. et Plin. Val. ll. cc. Hard.

c. *Diſcurrunt in calicibus*) Serenus: *Produnt electri variantia pocula virus.* Dal.

d. *Holoſphyraton*) Ὁλόσφυρος et ὁλοσφύρατος apud Heſych. concretus, plenus, non conflatus, ſed ductus malleo, ςερεὸς, ναςὸς, καὶ οὐδαμοῦ διάκενος. H.

e. *In templo Anaitidis*) Nuſquam huius templi in Geographia meminit, ſed cap. 24. lib. V. Anaeliae regionis Armeniae, quam praeterfluens Euphrates a Cappadocia excludit. Strabo lib. XII. templum id in Zela oppido fuiſſe tradit, a Semiramide conſtructo ſuper aggere, colique id religioſiſſime ab Armeniis. Anaitin Dianam fuiſſe multi tradunt: at Strabo ſub finem l. XI. Venerem potius fuiſſe monſtrat, quoniam virgines dicatae in eius templo proſtituebantur. Vide Gyraldi hiſtoriam deorum. Anaitidis Dianae in Lydia praecipuo honore cultae meminit praeter Herodotum Pauſanias in Laconicis. Dal.

f. *Anaitidis poſita dicitur, quod in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine*)

rarum nomen hoc ſignificauimus *g.*,) numine gentibus illis ſacratiſſimo. [1] Direpta *h.* eſt Antonii Parthicis rebus. Scitumque narratur dictum vnius veteranorum Bononiae, hoſpitali diui Auguſti coena, quum interrogaretur, eſſetne verum, eum qui primus violaſſet hoc numen, oculis membriſque captum [2] exſpiraſſe? Reſpondit *i.* enim, tum *k.* maxime Auguſtum de *l.* crure eius coenare, ſeque illum eſſe, totumque ſibi cenſum ex [3] ea rapina. Hominum primus et auream ſtatuam et ſolidam Gorgias *ll.* Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit, LXX.

1. *Direptum. Alii. ſub. templum.* 2. *expiraſſe, in M. d.* 3. *ſic ex Mſs. H. ex ea rapina eſſe.*

ne) Hermolaus Barbarus: *quod in ſitu terrae Armeniae ſignificauimus.* Gud. et Men. *quod ſi tute rarum nomen hoc.* Acad. *quod ſit tutelarum nomen hoc.* Voſſ. *quod ſitu terrarum nomen hoc ſignauimus nomine.* Videtur monſtrare: *quo ſit ſitu terrarum numen hoc. ſignauimus nomine, gentibus illis ſacratiſſimo.* Fruſtra igitur Plinium arguit Dalecampius, quod nuſquam huius templi meminerit in geographumenis. Non enim dixerat hic ſe alibi meminiſſe, ſed nunc ipſum, vbi ſit, ſignaſſe et denotaſſe nomine. Nimium Anaeae, vel apud Anaitas. Gron.

g. Significauimus) L. V. 20. H.

h. Direpta) Nempe ea ſtatua Deae Anaitidis. Sic etiam MSS. De expeditione infelici Antonii contra Parthos, vide Dionem et Plutarchum. H.

i. Reſpondit enim tum maxime Auguſtum) Voſſ. *cum maxime Auguſtum de crure eius caenare.* Vt lib. XXI. 7. Sequitur: *ſeque illum eſſe, totumque ſibi cenſum ex ea rapina.* Sic Voſſianus abſque τῶ *eſſe* in fine. Gron.

k. Tum maxime Aug. de crure, etc.) *De crure eius*, vt intelligamus huic in direptione fractae ſtatuae crus obtigiſſe, cuius partem in hoſpitalem coenam inſumpſerit. Gelen.

l. De) Vt intelligamus in direptione fractae ſtatuae, crus huic veterano militi, qui Auguſtum excipiebat hoſpitio, obtigiſſe, cuius partem in hoſpitalem coenam inſumeret. Ita Gelenius: recte. H.

ll. Gorgias Leontinus) Is apud Athenienſes ob eloquen-

LXX. *m.* circiter Olympiade. Tantus erat docendae oratoriae artis quaeſtus.

XXV. Aurum plurimis modis pollet in remediis. Vulneratiſque, et infantibus applicatur, vt *n.* minus noceant, [1] quae inferantur, veneficia. Eſt *o.* et

1. *ſi quae. V.*

quentiae vim in tanto pretio habitus eſt, vt dies quibus orabat, *ἑορτὰς* vocarent, Orationes vero *λαμπάδας.* Rhodig. cap. 25. lib. XI. Male vero Plinius, *ſibi poſuit*: non enim ipſe ſibi, ſed ipſi Graecia auream ſtatuam poſuit. Valerius capite vltimo libro VIII. Cicero libro III. de Oratore. Pauſanias poſitam quidem ab vniuerſa Graecia, ſed tantum inauratam ſcribit. Athenaeus lib. XI. ex Hermippo narrat, Gorgiae Delphis Athenas reuerſo Platonem obuium dixiſſe, Ecce formoſum aureumque Gorgiam: illumque eius vocis aculeo ſtimulatum reſpondiſſe, *ἦ μαλόν γε αἱ Ἀθῆναι καὶ νέον τοῦτον Ἀρχίλοχον ἐνενηνόχασιν.* Victorius cap. 9. lib. V. Dal.

Gorgias) Non ſibi ipſum, ſed totam ipſi Graeciam poſuiſſe id aureae ſtatuae decus, ceteri ſcribunt. Forte gemina fuit. Val. Max. VIII. c. vlt. *Gorgiae vero Leontini ſtudiis litterarum aetatis ſuae cunctos praeſtantis, adeo vt primus in conuentu poſcere, qua de re quiſque audire vellet, auſus ſit, vniuerſa Graecia in templo Delphici Apollinis ſtatuam ſolido ex auro poſuit: quum caeterorum ad id tempus auratas collocaſſet.* Sic et Plato in Gorgia, et Cicero de Orat. III. Cognomen habet a natali ſolo, Leontinis, Siciliae oppido. H.

m. LXX) Circiter A. V. CCXLII. H.

n. Vt minus noceant quae inferantur veneficia) *Inueterantur* non *inferantur*, in ſcripto codice. Sunt enim et recentia venena et inueterata, vt infra capite VI. *efficax et contra recentia venena.* Pint.

o. Eſt et ipſi ſuperlato vis malefica gallinarum et pecorum feturis) Voſſ. *malefici.* dein idem cum Pintiani libro, Academ. et Gud. *pecuariorum.* Men. *peculiariorum*: denique et primus, *Remedium abluere*, ſine τῷ *eſt.* Blanditur: *Eſt et ipſi ſuperlito vis maleficii gallinariorum et pecuariorum feturis. Remedium abluere inlitum et ſpargere eo, quibus mederi velis.* lib. XXXIII. 8. quoque Voſſ. *argilla ſuperinlata,*

et ipſi ſuperlato vis [1] malefica, gallinarum quoque et pecorum feturis. Remedium eſt abluere illatum, et ſpargere [2] eos, quibus mederi velis. Torretur *p.* et cum ſalis gemino [3] pondere, triplici miſeos, et rurſum cum duabus ſalis portionibus, et vna

1. *maleficii. M.* 2. *eas. V.* 3. *grumo, triplici pondere miſſo Gr. et Al.*

inlata, pro *ſuperillita. Gallinarios*, quos mihi ſubiecit conſenſus codicum in *pecuariis*, habes et lib. X. 55. *traditur ars gallinarii cuiuſdam dicentis*: *quid ex quaque eſſet.* Cicero lib. IV. Acad. *An tibi erit quaerendus annularius aliquis, quoniam gallinarium inueniſti Deliacum illum, qui oua cognoſceret.* Men. Acad. Gud. *Remedium eſt, dicitur enim abluere.* Nempe et *eſt* et *dicitur enim* inſiticia. Gron.

Eſt et) Si ſuperferatur, ſi ſupra caput tollatur. Vide N. et Em. N. XXIV. (hic poſ.) *Eſt*) Sic libri omnes, etiam MSS. non, vt Gronouius emendat, *ſuperlito: et inlitum.* Plinius ea voce et alias vſus: XXXII. 46. *Sed ſi caſtoreum fibrumue ſupergrediatur grauida, abortum facere dicitur: et periclitari partus: ſi ſuperferatur*, hoc eſt, ſi ſurſum feratur, ac ſupra caput. Vide Indicem. Val. Max. VIII. 6. *C. autem Marius, ad auxilium ſeruorum pileo ſuperlato confugit:* ſed ſunt qui legant ibi, *ſublato.* H.

p. Torretur et cum ſalis grumo pondere triplici miſſo et rurſum, etc.) In eodem, *Torretur et cum ſalis gemino pondere, triplici miſſis ac rurſus, etc.* ſcribendum reor, *Torretur et cum ſalis gemino pondere, triplici myſeos, ac rurſus, etc.* De Myſi Dioſcorides, V. Pint.

Torretur) Vide N. et Em. N. XXV. (hic adi.) *Torretur)* Et paulo poſt: *quod ſi tritus pumex adiiciatur.* Sic R. 2. cod. toridem litteris et Pintianus e ſuo. Prius inepte typi ſic exhibebant: *Torretur et cum ſalis grumo pondere triplici miſſo*, etc. Et mox, *Quod ſi trito ſpuma adiiciatur:* Dalecampius coniiciebat. *Quod ſi nitri ſpuma.* At pumicem tritum ſeu farinam pumicis per ſe explere hulcera et ad cicatricem perducere Dioſcor. auctor eſt V. 125. Δύναμιν ἔχει... ἑλκῶν τε πληρωτικὴν καὶ κατουλωτικήν. Hard.

vna lapidis, quem ſchiſton vocant: ita [1] virus tradit rebus vna crematis in fictili vaſe, ipſum purum et incorruptum. Reliquus cinis ſeruatus in [2] fictili, et ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomento *q.* eum conuenit ablui. Fiſtulas etiam [3] ſanat, et quae vocantur haemorrhoides. [4] Quod *r.* ſi [5] tritus pumex adiiciatur; putria hulcera et tetri odoris emendat. Ex melle vero decoctum cum melanthio, et illitum vmbilico, leniter, ſoluit aluum Auro, [6] verrucas *s.* curari M. Varro auctor eſt.

XXVI. (V.) Chryſocolla humor eſt in puteis, quos *ss.* diximus, per venam auri defluens *t.*, craſſeſcente [7] limo rigoribus hibernis vſque in duritiam pumicis. Laudatiorem *v.* eamdem in aerariis metal-

1. *vires. V.* 2. *fictili ex aqua mixtus. M.* 3. *ſanat cum lomento, ſed eam. V.* 4. *quod ſi trito ſpuma adiiciatur Gr. et Al.* 5. *nitri. Dal.* 6. *ſic ex Mss. H. Verrucas curari eo M. Varro eſt auctor Gr. et Al.* 7. *humore.* M.

q. Lomento) Farina fabacea. H.

r. Quod ſi trito ſpuma adiiciatur, putria vlcera, etc.) In eodem, *quod ſi tritus ſpuma ex adiiciatur, etc.* ſcribo, *quod ſi tritus pumex adiiciatur, etc.* ſuffragante etiam Dioſcoride, qui libro V. ſcribit *pumicem vlcera explere et ad cicatricem perducere.* Pint.

Quod ſi trito ſpuma adiiciatur) Dalecampius, *nitri ſpuma.* Sed Voſſ. *tritus ſpuma ex adiciatur.* Lege: *Quod ſi tritus pumex adiiciatur.* Certe farinam pumicis vlcera purgare oculorum ſcribit lib. XXXVI. 21. Sic quoque Pintianus. Gron.

Quod) Vide N. et Em. num. proxime citato. H.

s. Verrucas curari eo M. Varro eſt auctor) In eodem, *auro verrucas curari M. Varro eſt auctor.* Pint.

ss. Quos) §. 21. H.

t. Craſſeſcente) Coacto humore eo vi frigoris, et in pumicis duritiam rigeſcente. H.

v. Laudatiorem) Habet haec pariter Iſid. Origg. XIX. 17. Quid quod chryſocolla fit et ex aere tantum? Quare ſi in metallis aurariis argentariiſue oritur,

metallis, et proximam in argentariis fieri comper- tum eſt. Inuenitur et in plumbariis, vilior etiam [1] auraria. In omnibus autem iis metallis fit et cura, multum infra naturalem illam: immiſſis in venam aquis leuiter hieme tota, vſque in Iunium menſem: dein ſiccatis in Iunio et Iulio: vt plane intelligatur nihil aliud chryſocolla, quam vena pu- tris. Natiua *x.* duritia maxime diſtat; luteam vo- cant. Et *y.* tamen illa *z.* quoque herba: [2] quam lutum appellant, tingitur. Natura *a.* eſt, quae li- no lanaeue, ad ſuccum bibendum. Tunditur *b.* in

1. *auraria eſt. M.* 2. *ſic ex Mss. H. luteam Gr. et Al.*

tur, venas eas cum latente aere permixtas eſſe neceſſe eſt. Auraria porro metalla, et *aurariae* appellantur: vn- de vetus inſcriptio apud Grut. pag. 4. SVBPROC. AVRARIAR. *Sub pro- curator aurariarum.* Et. p. 594. PROC. AVRARI- ARVM. H.

x. Natiua) Natiua facti- tiam iſtam chryſocollam du- ritia ſuperat. H.

y. Et) Et nihilominus, quum lutea appelletur, her- ba tamen quae lutum nun- cupatur, ipſa tingitur. Vt lutum (ſic enim MSS. om- nes habent) ſeu herbam luteam eamdem eſſe negem, atque iſatin, ſiue nitrum, de quo XXII. 2. illud in pri- mis in cauſa eſt, quod lu- teo colore illa inficit, iſatis caeruleo. Quare caerulo mixta herba lutum, viridem maxime colorem efficit. Te- ſtis Vitruuius: *Qui non poſſunt chryſocolla propter caritatem vti, herba quae lu- tum appellatur, caerulum in- ficiunt, et vtuntur viridiſſimo colore.* Vide egregiam ſuper eo argumento Ruellii con- certationem, de nat. ſtirp. II. pag. 434. H.

z. Illa quoque herba, quam luteam appellant) Voſſ. *quam lutum.* Vt et infra: *Luteam putant a luto herba dictam.* Vbi praecepit Salmaſius ad Solin. pag. 255. Et tamen libri veteres, quibus inten- ſius, *lotam* aut *loton*: hic noſter plane *luto.* Statim, *Natura eſt, quae lino lanae- ue ad ſuccum bibendum.* Voſſ. *ſucum.* Voluit, opinor, *fu- cum.* id eſt, colorem. Gron.

a. Natura) Chryſocollae. Hard.

b. Tunditur) Pilam alibi mo- nuimus eſſe vas concauum, in quo quid pinſitur, tundi- turque. Nunc *Mortarium* vocant. Similem fere paran- dae

in pila, deinde *c.* [1] tenui cribro cernitur: poſtea molitur, ac *d.* deinde tenuius cribratur. Quidquid non tranſmeat, [2] repetitur *e.* in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, et ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur: ac rurſus tunditur, dein lauatur in *f.* conchis, ſiccaturque. Tunc tingitur alumine ſchiſto, et herba ſupra dicta, pingiturque, antequam pingat. Refert quam bibula docilisque ſit. Nam niſi rapuit colorem, adduntur [3] ſcytatum atque turbyſtum: ita vocant medicamenta ſorbere *g.* cogentia.

XXVII. Quum tinxere pictores, orobitin *h.* vocant, eiuſque duo genera faciunt: luteam, quae ſerua-

1. *Sic ex Mss H. tenuis et ſicca cribr. V. et M. ſecernitur ... tenuius ſic crib. Gr. et Al.* 2. *repetitum M.* 3. *Sic ex Mss. H. et V. adduntur et ſchytanum. Gr. et Al.*

dae probandaeque chryſocollae modum affert Dioſc. V. 104. H.

c. *Dein tenui cribro ſecernitur)* Voſſ. et Pintiani liber *cribro cernitur.* L. XVIII. 11. *Poſteaque gypſi pars quarta inſpergitur, atque, vt cohaeſit, farinam cribro ſubcernunt. Quae in eo remanſit, excepticia appellatur, et grandiſſima eſt. Rurſus quae tranſiit, arctiore cernitur et ſecundaria vocatur,* lib. XXXV. 6. de Indico: *cum cernitur, nigrum; at in diluendo mixturam purpurae caeruleique mirabilem reddit.* Sic bene Salmaſius, cum et in Voſſ. ſit, *cernatur.* Gr.

c. *Ac deinde tenuius ſic cribratur)* Detrahe particulam *ſic,* ex antiquo codice, et paulo poſt, *lomento,* non *lomentum,* ibidem. Pint.

e. *Repetitur)* Iterum tunditur. H.

f. *In)* Concha vaſis genus eſt concauum, ac ſuperius patulum a concharum ſimilitudine nominatum. Cato de R. R. 13. *In cellam oleariam haec opus ſunt: Dolia olearia .. conchas maiores duas, et minores duas.* Infra Plinius, 41. *ferream concham* vocat. H.

g. *Sorbere)* Colorem bibere. H.

h. *Orobotin vocant)* Quod in grana figura et magnitudine orobo ſimilia formarent. Dal.

ſeruatur in *i.* lomentum: et liquidam, globulis [1] ſudore reſolutis. Haec vtraque genera in Cypro fiunt. Laudatiſſima *k.* in Armenia, ſecunda in Macedonia, largiſſima in [2] Hiſpania. [3] Summa *l.* commendationis, colorem in herba ſegetis laete virentis quam ſimillime reddat. Viſumque iam eſt Neronis *m.* principis ſpectaculis arenam Circi chryſocolla ſterni, quum ipſe concolori panno [4] aurigaturus eſſet.

H 3

1. *humore. V.* 2. *Cypro. Dioſcor.* 3. *Sic ex Mſs. H. vt colorum herbae. Gr. et Al.* 4. *Sic ex Mſs. H. aurigaturus introducta aurificum turba Tribus — diſtinguunt. Gr. et Al.*

Orobitin) Quod in grana formarent ὀρόβου, hoc eſt, erui ſimilitudine. Haec grana Plinius globulos ſtatim vocat. H.

i. In) In puluerem ſeu farinam. H.

k. Laudatiſſima) Sic Dioſc. V. 104. et Iſid. Origg. XIX. 17. Nunc in Hungaria, Bohemia, Sileſia, Miſnia, alibique effoditur. Vide Muſeum Worm. I. 3. cap. 10. H.

l. Summa commendationis eſt, vt colorem herbae ſegetis laete virentis) Caret optimus τοῖς *eſt vt*, dein praefert *colore in herba*. Scribe: *Summa commendationis, colorem in herba ſegetis laete vt virentis quam ſimillime reddat.* Noſter lib. XVIII. 5. *Frumenta hieme in herba ſunt, verno tempore faſtigantur in ſtipulam.* Ouidius lib. V. met. *primis ſegetes moriuntur in herbis.* lib. VIII. *ſegetes proculcat in herba.* Et in epiſtola Paridis: *et adhuc tua meſſis in herba eſt.* Men. Gud. et Acad. *eſt in colore in herba ſi ſegetes laete virentes.* Gr.

Summa) Maxime commendatur ea, quae, etc. Dioſc. l. c. τῇ χρόᾳ κατακόρως πρασίζουσαν, *quae porri laete virentis colorem quam ſimillime reddat*, probat in primis. Sic etiam Iſidor. l. c. Fuit olim in pretio apud pictores haec chryſocolla porracea: nunc obſoleuit: et in locum eius irrepſit Azurium vltramarinum, *l'outremer*, quod e tranſmarinis locis affertur, plerumque e Cypro. Hard.

m. Neronis) Etiam et Caligulae principatu, minio et chryſocolla Circum conſtratum fuiſſe, Tranquillus eſt

eſſet. [1] Indocta *n.* opificum turba tribus eam generibus diſtinguit: aſperam, quae taxatur in [2] libras denariis *o.* VII. mediam, quae denariis quinis: attritam, quam et herbaceam vocant, quae *p.* X. III. Sublinunt autem arenoſam, priuſquam inducant, atramento, et Paraetonio. Haec *q.* ſunt tenacia eius et colori blanda. Paraetonium *r.*, quoniam

1. *inducta.* M. 2. *Libras XVIII. in libras VII. Gr. et Al.*

eſt auctor in eius vita, cap. 18. H.

n. Introducta opificum turba.) Quod ibi negotium fuerit opificibus introductis, videndum. Men. et Gud. *inducta.* Voſſ. *indocta*, vt et Academicus. Sed et Voſſ. mox *diſtinguit.* Itaque ſcribendum: *cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet. Indocta opificum turba tribus eam generibus diſtinguit.* Etſi haud ignorem eleganter quoque dici poſſe, *turba diſtinguunt.* Sed praeualet veteris libri auctoritas. Idem fere voluit Pintianus. Gr.

Indocta) Vide N. et Em. N. XXVI. (hic adi.) *Neronis)* Totidem plane apicibus ſyllabiſque R. 2. cod. In editis corruptiſſime: *quum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet, introducta opificum turba Tribus eam,* etc. Monet Dalecampius in ſuo vetuſto codice legi *inducta*: atque ita ſane Colb. 3. At ille R. 2. *indocta:* Noſque verbis iis a ſuperiore ſententia diuulſis, cum ſequente ea connexuimus, vt putamus, apte. Sic enim pari forma loquendi Plinius antea vſus XXXI. extremo, ſ. vlt. vbi de ſpongiis: *Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere*, etc. H.

o. Denariis VII.) Sic R. 2. ſine vllis notarum compendiis. In libris hactenus editis praetermiſſa vox ea *denariis* eſt. Sunt porro denarii ſeptem monetae Gallicae, aſſes aerei ſex et quinquageni. Denarii quinque, aſſes quadraginta. H.

p. Quae X. III.*)* Hoc eſt, denariis tribus. Gallicae monetae, aſſibus quatuor et vicenis. H.

q. Haec) Haec facilius chryſocollae arenoſae illigantur. H.

r. Paraetonium) *Paraetonium*, inquit idem cap. 6. l. XXXV. *ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo, et ideo conchas minutas inueniri cum eo.* Haec ille. Sed ſi ita foret, ſpumae marinae

niam eſt natura pinguiſſimum, et propter laeuorem tenaciſſimum, atramento aſpergitur, ne Paraetonii candor pallorem chryſocollae afferat. Luteam *s.* putant [1] a luto herba dictam, quam *t.* ipſam caeruleo [2] ſubtritam, pro chryſocolla inducunt, [3] viliſſimo genere atque fallaciſſimo.

XXVIII. Vſus *u.* chryſocollae et in medicina eſt ad purganda vulnera cum cera et oleo. Eadem per ſe arida ſiccat et contrahit. Datur *x.* et in angina, orthopnoeaue, [4] lingenda cum melle. Concitat *y.* vomitiones: miſcetur et collyriis ad cicatrices oculorum: ac viridibus emplaſtris, ad dolores mitigandos, et cicatrices *z.* trahendas. Hanc chry-

1. *lutea herba. Gr. et Al.* 2. *ſublito. V.* 3. *Sic ex Mss. H. vtiliſſimo. Gr. et Al.* 4. *Sic ex Mss. H. miſcenda. Gr. et Al.*

nae natura ſicciſſimae et ariдiſſimae, nec tenax eſſe paraetonium, nec pingue ſineret. Ac ſic exiſtimandum, paraetonium cretam eſſe littoralem, candidiſſimam, glutinoſam, et pinguem, quae tamen effodi non poſſit abſque limo, ſpuma, et conchulis a mari inuectis, quod in cauſa fuit, vt limum cum ſpuma mixtum eſſe putarent. Dal.

s. Luteam putant a lutea herba) A luto herba dictum. Turneb. cap. 17. libro VI. Aduerſ. Vitruuio lutum herba eſt, qua caeruleum inficiunt. Virgilius, — *croco mutabit vellera luto.* D.

Luteam) Sic R. 2. non *lutea.* De ea paulo ante egimus. H.

t. Quam) Sic Vitruuius quoque proxime antea laudatus a nobis. H.

v. Vſus) Sic Dioſc. V. 104. Hard.

x. Datur et in angina orthopnoeaque miſcenda cum melle) In ſcripto codice, non *miſcenda*, ſed *pingenda*; lego, *lingenda.* Pint.

y. Concitat) Dioſc. l. c. Ἔϛι δὲ καὶ τὸν ἔμετον κινούντων, καὶ ἀναιρεῖν δυναμένων. *Eſt vero ex eorum genere quae vomitiones concitant, et necem inferre poſſunt.*

z. Cicatrices) Exterendas. Dioſc. l. c. Δύναμιν δὲ ἔχει ἡ χρυσοκόλλα σμηκτικὴν οὐλῶν, etc. H.

chryſocollam Medici aceſin *a.* appellant, quae *b.* non eſt orobitis.

XXIX. Chryſocollam *c.* et aurifices ſibi vindicant agglutinando auro: et *d.* inde [1] omnes appellatam ſimiliter vtentes dicunt. Temperatur autem ea Cypria aerugine, et pueri impubis vrina, addito nitro. Teritur *e.* [2] Cyprio aere in Cypriis mortariis:

1. omnino appellatione ſimili. V. *2. Cyprio in aere in Gr. et Al.*

a. Aceſin appellant) Vel quae ad medicinam tantum vſurpatur: vel ἄκεσον, ἄπονον, inelaboratam, rudem, nulla induſtria curatam. Vide num legendum *Aceſiam*. Aceſium Apollinem memorat Pauſanias in Eliacis. Dal.

b. Quae) Orobitis diluta eſt et liquida: haec arida. Ἀκέσις curatio eſt, ab ἀκέομαι *curo*. H.

c. Chryſocollam et aurifices ſibi vindicant) Apud Dioſcor. cap. 92. lib. V. ἰὸς χρυσοχέων, aerugo aurificum, fit ex vrina pueri impubis, trita in mortario aeris Cyprii, cum piſtillo eiuſdem metalli, eaſdemque vites habet auro ferruminando, quas et ſanterna, id quod et Plinius ſcribit cap. 12. lib. XXXIV. Dal.

Chryſocollam) Alterum hoc eſt chryſocollae genus, nempe fictitium. Creditur haec vulgo *Borax* officinarum: falſo. Caret enim iſtud aerugine, quam chryſocolla veterum requirit. Dioſc. V. 92. Ἔστι δέ τις καὶ ὑπὸ τῶν χρυσοχόων γενόμενος ἰὸς διὰ θυΐας καὶ δοίδυκος Κυπρίου χαλκοῦ, ἔτι δὲ οὔρου παιδίου, ᾧ τὸ χρυσίον κολλῶσιν. *Fit et ab aurificibus aerugo quaedam qua aurum ferruminant, ducta ſcilicet vrina pueri impuberis in mortario cupreo piſtilli ope ex eadem materia confecti.* Haec Plinii chryſocolla eſt. Nitrum nec Dioſcorides addit, nec Galenus: ſed Plinianam ſanternam nitro addito potiorem eſſe vel eo nomine, Fallopius animaduertit V. 31. Hard.

d. Et inde omnes appellatam, etc.) *Omnis* non *omnes*, in vetuſto exemplari, vt ſcribendum forte ſit, *commis*, hoc eſt, gummi. Pint.

Et) Mallem *omnem* legi. Vt ſit ſententia, ab eo effectu chryſocollam omnem traxiſſe nomen videri iis, qui ſimilem in vſum omni chryſocolla vtuntur. H.

e. Teri-

riis : ſanternam vocant noſtri. Ita ferruminatur aurum, quod *f.* argentoſum vocant. [1] Signumque eſt, ſi addita ſanterna niteſcit. E *g.* diuerſo aeroſum contrahit ſe, hebetaturque, et difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, et ſeptima parte argenti ad *h.* ſupradicta additis, vnaque contritis.

XXX. Contexi par eſt reliqua circa hoc, vt vniuerſa naturae contingat admiratio. Auri *i.* glutinum eſt tale. Argilla ferro, cadmia aeris maſſis, alumen laminis, reſina plumbo et marmori: ſed *k.* plumbum nigrum albo iungitur, ipſumque album ſibi oleo. Item ſtannum aeramentis, ſtanno argentum. Pineis optime lignis aes ferrumque funditur: ſed et Aegyptia papyro: paleis aurum. Calx aqua accenditur, et *l.* Thracius lapis: idem-

H 5 que

1. *Signum eſt. M.*

e. Teritur) Sic R. 2. et alii: non, *Cyprio in aere.* Piſtillum ex Cyprio aere intelligit. H.

f. Quod) Argento mixtum. Sic marmoroſum infra, ſ. 56. Aeroſum, XXXIV. 2. et mox hoc ipſo loco. Hard.

g. E diuerſo) Admixtum aeri. H.

h. Ad) Ad aeruginem Cypriam, vrinamque pueri impubis, adiecto nitro, vt dictum eſt initio ſect. H.

i. Auri) Quale nimirum dictum eſt ſup. 7. At ferrum argilla glutinatur, aeris maſſae cadmia, laminae alumine, etc. *Sed et alios plures modos*, inquit Braſſauolus in examine terrarum p. 482. *ferruminandi metalla ſcimus, ab his quos Plinius commemorat, arte inuentis ſemper addente.* Locum conſule. H.

k. Sed) Vide L. XXXIV. 47. H.

l. Et) Nicander in Ther. p. 3. inter ea quae ſuffitu abigunt ſerpentes: Ἢ σύγε Θρήισσαν ἐνὶ Φλέξας πυρὶ λᾶαν, Ἥ θ᾽ ὕδατι βρεχθεῖσα σελάσσεται, ἔσβεσε δ᾽ αὐτὴν Τυτθὸν, ὅτ᾽ ὀδμήσηται ἐπιῤῥανθέντος ἐλαίου. Quae Gorraeus ſic reddidit: *Threicium pariter Vulcano trade lapillum, Qui lymphis madidus flamma collucet: at idem Protinus affuſo*

que oleo reſtinguitur. Ignis autem aceto maxime et viſco, et ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior vis exuſto, iterumque flagranti.

XXXI. Ab his argenti metalla dicantur, quae ſequens *m.* inſania eſt. Nonniſi in puteis reperitur, nullaque ſui ſpe naſcitur: nullis, vt in auro lucentibus ſcintillis. Terra eſt alia rufa, alia cineracea. Excoqui *n.* non poteſt, niſi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi. Galenam *o.* vocant, quae iuxta argenti venas plerumque reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum, argentum autem ſuperne innatat, vt oleum aquis. Reperitur in omnibus paene prouinciis, ſed in Hiſpania pulcherrimum: id quoque in ſterili ſolo, atque etiam montibus: et vbicumque vna inuenta vena eſt, non procul inuenitur alia. Hoc quidem et in *p.* omni [1] fere materia: vnde *q.* metalla Graeci videntur dixiſſe. Mirum, adhuc per Hiſpanias ab

1. *materia eruendi metalli fere Graeci.* M.

ſo flammam reſtinguit oliuo. De Thracio lapide refert eadem auctor libri de ſimpl. med. ad Patern. Opp. Galeni T. XIII. p. 994. Dioſc. item V. 147. Galenus ipſe de fac. ſimpl. med. IX. 2. p. 257. ex Nicandro. H.

m. Sequens) Altera, poſt auri inſaniam. H.

n. Excoqui) Vide XXXIV. 47. ſub finem. H.

o. Galaenam vocant) Molybdaena Dioſcoridi, vena communis vel auri et argenti, vel argenti et plumbi. Dal.

Galenam) Plin. XXXIV, 53. *Eſt et molybdaena, quam alibi galenam vocauimus, plumbi et argenti vena communis*, etc. H.

p. In) In omni fere metalli vena, plumbi ſimul vena, reperitur. H.

q. Vnde metalla Graeci videntur dixiſſe) Ἀπὸ του μεταλλῶν, ab inquirendo et perſcrutando dicuntur, vel ὅτι μετ᾽ ἄλλον, ſimul cum aliis, aut μετ᾽ ἄλλα poſt alia inueniantur. D.

Vnde) H. conſentit cum Dal.

1 ab Hannibale inchoatos puteos durare, ſua ab inuentoribus nomina habentes. Ex queis 2 Bebulo appellantur hodieque, qui CCC. pondo Hannibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani *r.* 3 ſtantes diebus noctibuſque egerunt aquas lucernarum *s.* menſura, amnemque *t.* faciunt. Argenti vena, quae in ſummo reperta eſt, crudaria appellatur. Finis *v.* antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum: vltra nihil quaerebatur. Nuper inuenta aeris vena infra alumen alba, 4 finem *vv.* ſpei fecit. Odor *x.* ex argenti fodinis inimicus omni-

1. olim inchoatos. M. 2. Sic ex Mss. H. et M. Bebelo. Gr. et Al. 3. ſtagnantes. V. 4. Sic ex Mss. H. nullum finem ſpei. Gr. et Al.

r. Aquitani ſtantes) Legendum, *Lacetani*; qui ſunt Hiſpaniae populi. Nam *Aquitani* ad Gallias pertinent. Pint.

Aquitani) Sic libri omnes etiam MSS. Verum quum de Hiſpaniae, non de Galliae argenti fodinis ſermo ſit, haud dubie *Accitani* legi ſatius fuerit, quae colonia conuentus Carthaginienſis memorata ſuperius III. 5. H.

s. Lucernarum menſura) Vt quandiu accenſae olei certo modo lucernae ardent, in eo labore ſint: cum lucernae deficiunt, recentes ac integri ſuccedant, qui eundem laborem obeant. Dal.

Lucernarum) Vt quamdiu accenſae certo olei modo lucernae arderent, in eo labore eſſent: quum lucernae deficerent, recentes integrique ſuccederent, qui eumdem laborem obirent. Hard.

t. Amnemque faciunt) Legendum reor, *inanemque faciunt.* Pint.

v. Finis) Etiam hodieque foſſores in eruendo argento prouehunt operam, donec aluminis mineram inueniant: repertoque hoc ſucco concreto, venae argenti finem ibi eſſe intelligunt. Kircher. mund. ſubt. X. 4. p. 204. H.

vv. Nullum finem ſpei fecit) Deſideratur primum verbum in codice antiquo. Pint.

x. Odor) Teſtis Lucretius apud Feſtum: *Scapteſula,* locus

omnibus animalibus, ſed maxime canibus. Aurum argentumque quo mollius, eo pulchrius. Lineas *y.* ex argento nigras [1] produci plerique mirantur.

XXXII. Eſt et lapis in his [2] venis, cuius *z.* vomica liquoris aeterni argentum *a.* viuum appellatur; venenum *b.* [3] rerum omnium. Exeſt *c.* ac per-

1. *fieri producique miramur. M.* 2. *venia vomica liq. aeterni. Argentum. M.* 3. *metallorum omnium. V.*

locus vbi argentum effoditur, in Macedonia, dictus a fodiendo: namque Graece σκάπτειν *effodere dicunt. Lucretius: Quales exſpiret ſcapteſyla ſubter odores.* A σκάπτειν et ὕλη, quae voces in vnam conflatae, materiam foſſilem ſonant, fit Σκαπτησύλη, de qua Stephanus. H.

y. Lineas) Iſidor. XVI. 18. Plinius ipſe ſupra 19. *Cum argento; aere, plumbo, lineae producantur.* H.

z. Cuius vomica liquoris aeterni) Hoc eſt quod Dioſcorides ait, *Aiunt per ſe inueniri in metallis.* Dal.

Cuius) Qui fudit ac vomit ex ſe liquorem numquam concreſcentem, ſed perpetuo fluidum. H.

a. Argentum viuum appellatur) Argentum viuum (Ariſt. lib. I. de anima ἄργυρος χυτός) duplex: alterum natiuum, alterum factitium. Natiuum quoque duplex: alterum Dioſcoridi per ſe in metallis reperitur. Plinio vomica eſt liquoris aeterni, fluentis e lapide in venis auri et argenti: Vitruuio ad plagas ferramentorum, dum anthrax foditur, emittitur guttis crebris: alterum in tecto fodinarum argenti ſtillatim concreſcit Dioſcoridi. Factitium, vnicum tantum: hydragyron peculiari nomine id auctor vocat. Conficitur id ex minio Dioſcoridi, lapide argenteis arenis permixto: ex anthrace, Vitruuio, vena ferrei aut ſubrufi coloris, quae circa ſe rubrum puluerem habet. Eſt autem et ea quoque minii genus. Suus porro modus conficiendi eſt Vitruuio, ſuus Dioſcoridi, ſed ſimili fere induſtria nempe minio calfacto. Eſt et factitium a nobis excogitatum ex ſulphure et argento viuo ſimul coctis, vſus frequentiſſimi, quod vulgus *Cinnabre* vocat, quaſi Cinnabari. Dal.

b. Venenum) Argentum viuum appellatur, quum ſit

perrumpit [1] vaſa permanans tabe dira. Omnia *d.* ei innatant, praeter aurum: id vnum ad ſe trahit. Ideo et optime purgat, ceteras eius ſordes exſpuens crebro *e.* iactatu fictilibus [2] in vaſis, veſtibus *f.* inie-

1. vniuerſa permeans labe. V. 2. *in vaſis, ita vitiis abiectis, vt ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas. Gr. et Al.*

ſit venenum: nec vitam, ſed necem afferat. Dioſc. V. 110. *Sunt et qui argentum viuum;* inquit, *per ſeſe in metallis inueniri affirment.* H.

c. *Exeſt)* Iſid. Origg. XVI. 18. de argento viuo: *Seruatur autem melius in vitreis vaſis: nam ceteras materias perforat.* In argenteis quoque ac plumbeis, ſtanneiſque aſſeruari tuto auctor eſt Dioſc. l. c. H.

d. Omnia) Vitruu. VII. 8. p. 141. de argento viuo: *Quum in aliquo vaſe eſt confuſum,* inquit, *ſi ſupra id lapidis centenarii pondus imponatur, natat in ſummo: neque eum liquorem poteſt eo onere ſuo premere, neque elidere, nec diſſipare Centenario ſublato, ſi ibi auri ſcrupulum imponatur, non natabit, ſed ad imum per ſe deprimetur. Ita non amplitudine ponderis, ſed genere ſingularum rerum grauitatem eſſe, non eſt negandum.* Vitruuium totidem verbis Iſidorus expreſſit, Origg. XVI. 18. H.

e. *Crebro iactatu fictilibus in vaſis, ita vitiis abiectis)* In vetuſto codice, *crebro attactu fictilibus in vaſis auitis iniectis:* ſcribendum forte, *alueis* non *auitis,* quia ſequitur ſtatim, *pelles ſubactas.* Pint.

f. Veſtibus) A veſtibus, inquit, iniectis in vaſa fictilia, et ibi crematis, auri ſordes ſeparat argentum viuum iis immixtum. Vide N. et Em. N. XXVII. (hic adi.) *Ideo)* Ex coniectura nos primi *veſtibus iniectis* edidimus. In libris ad hunc diem vulgatis: *ita vitiis abiectis, vt ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas,* etc. non vnico aut interpunctionis, aut interpolationis, vitio. In Colb. 3. *fictilibus in vaſis, ita iniectis. Sed vt ipſum,* etc. R. 2. *Fictilibus in vaſis auitis iniectis. Sed vt ipſum* Sic et Pintiani codex. Vt *veſtibus iniectis* ſcriberemus, Vitruuius perſuaſit, qui rem eamdem, ni fallimur, explanat dilucide magis, VII. 8. 141. *Quumque in veſtes contrita, intextum eſt aurum, eaque veſtis contrita, propter vetuſtatem, vſum non habet honeſtum: panni in fictilibus vaſis impoſiti ſupra ignem combu-* *run-*

inieĉtis. Sed vt ipſum ab auro diſcedat, in pelles ſubaĉtas effunditur, [1] per quas ſudoris vice defluens, purum relinquit aurum. Ergo et quum aera inaurantur, ſublitum braĉteis pertinaciſſime retinet *g*. Verum pallore detegit ſimplices aut praetenues braĉteas. Quapropter *h*. id furtum quaerentes, oui liquore candido vſum eum adulterauere: mox et hydragyro, de quo ſuo *i*. dicemus loco. Et alias argentum viuum non largum inuentum eſt.

XXXIII. In iiſdem *k*. argenti metallis inuenitur, vt proprie dicamus, ſpumae *l*. lapis candidae nitentiſque, non tamen tranſlucentis; ſtimmi *m*. appellant, alii ſtibium, alii alabaſtrum, alii [2] larbaſon. Duo *n*. eius genera, mas et femina. Magis

1. *perque eas ſud.* M. 2. *turbaſim.* M. *labron.* V.

tur. Is cinis coniicitur in aquam, et additur ei argentum viuum: Id autem omnes micas auri corripit in ſe, et cogit ſecum coire: aqua defuſa, quam id in pannum infunditur, et ibi manibus premitur, argentum per panni raritates propter liquorem extra labitur, aurum compreſſione coactum intra purum inuenitur. H.

g. *Retinet*) Alligat aeri braĉteas aureas. H.

h. Quapropter) Quaerentes furtum tegere, ac ſimplices pro geminis, vel tenuiores pro craſſioribus braĉteis in aere inaurando adhibentes, pro argento viuo natiuo ac foſſili, hydrargyrum ſublinunt, aut candidum oui. H.

i. Suo) Infra, ſ. 41. H.

k. In) Stibii fodinas in Senenſi agro, Comitatu S. Florae, et in Germania pluribus locis, etiamnum reperiri teſtantur Braſauolus, Matthiolus, Fallopius, aliique, quos laudat Caeſius de miner. II. 4. ſ. 10. p. 215. Sed frequentius illud, quod faĉtitium; nunc *antimonium* vocant: cuius vſum veteribus incognitum medici peritiores aiunt. H.

l. Spumae) Lapis ſpumae concretae ſimilis. H.

m. Stimmi) Dioſc. V. p. 99. Τοῦτο οἱ μὲν ςίβι, οἱ δὲ πλατυόφθαλμον, οἱ δὲ λάρβασον, οἱ δὲ ςίμμι ἐκάλεσαν. H.

n. Duo) Sic auĉtores proxime appellati. H.

gis probant feminam: horridior eſt mas, ſcabriorque, et minus ponderoſus, minuſque radians et arenoſior: femina *o.* contra nitet, friabilis, fiſſuriſque, non globis, dehiſcens.

XXXIV. Vis *p.* eius adſtringere et refrigerare: principalis autem circa oculos: namque ideo etiam plerique platyophthalmon *q.* id appellauere, quoniam in *r.* calliblepharis mulierum dilatet *s.* [1] oculos. Et fluxiones inhibet oculorum, exhulcerationeſque, farina eius ac thuris, gummi admixto. Siſtit *t.* et ſanguinem e cerebro [2] defluentem. Efficacior et contra recentia vulnera: et contra veteres canum morſus inſperſus farina: et *x.* contra ambu-

1. *oculos, et fluxiones inhibeat. V.* 2. *profluentem. M.*

o. Femina) Et hoc genus in primis a Dioſc. commendatur. l. c. H.

p. Vis) Haec totidem verbis Dioſc. l. c. H.

q. Platyophthalmon id appellauere) Pulchriores olim feminas putauerunt, quibus latiores eſſent oculi, et, vt apud Homerum legitur, *βοώπιδες*. cum autem raſa ſupercilia colore ſtibii nigro inunguntur, quod paſſim fit a mulieribus Graecis formae ſtudio deditis, oculi latiores videntur. Inde *Platyophthalmon* ſtibium eſt dictum. Ion Omphales reginae Lydia dum aſcitia formae ornamenta perſequitur, recenſet *μέλαιναν ςίμμιν ὀμματογράφον*. Eo fuco vtuntur mulierculae, quas vere et eleganter dixerunt veteres, *προσωπεῖα ἔχειν καὶ ὀ πρόσωπα*. Dal.

r. In Calliblepharis mulierum, etc.) Calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. G.

In) Vide N. praec. H.

s. Dilatet.) Stibium nigro tingit colore: idcirco id mulieres ciliis illinunt: qua de cauſa et *γυναικεῖον* a Dioſc. in Nothis vocatur: et quia artificioſa haec tinctura oculos dilatare videtur, *πλατυόφθαλμον*. H.

t. Siſtit) Dioſc. l. c. H.

v. Efficacior et contra recentia vulnera) Scribe, *efficax et contra recentia venena*, ex ſcripto codice: ſunt enim recentia et inuetera venena, vt ſupra notatum eſt. Pint.

x. Et)

ambuſta igni *y.*, cum adipe, ac ſpuma argenti, ceruſſaque, et cera. Vritur *z.* autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis: dein *a.* reſtinguitur mulierum lacte, teriturque in mortariis, admixta aqua 1 pluuia. Ac ſubinde turbidum tranſfunditur in aereum vas, et 2 mundatur nitro. Faex eius intelligitur plumboſiſſima, quaeque ſubſedit in mortario 3 abiiciturque. Dein vas, in quo turbida tranſfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquitur, et poſtero die quod innatat, effunditur, ſpongiaque tollitur. Quod ibi 4 ſubſedit, flos intelligitur, ac lin-

1. *Sic ex Mss. H. Ac ſub. turbidum. M. nempe ſtibium pluuiali. Gr. et Al.* 2. *mundatum. V.* 3. *abiiciturque ea. Dein vas, in quod tur. tranſ. eff. V.* 4. *Sic ex Mss. H. et M. ſubſidit. Gr. et Al.*

x. Et) Vide N. et Em. N. XXVIII. (hic adi.) *Et*) Plinio dicam ſcribit h. l. Dalecampius, quod quum Graecus auctor a quo hauſiſſe haec videtur, dixerit στέαρ, ipſe verterit adipem, quum farinam aqua ſubactam ea voce intelligi multo aequius fuerit. At Dioſcoridis ipſius haec verba ſunt V. 99. Ἰδίως δὲ τὰ κατακαύματα οὐκ ἐᾷ ἐσχαροῦσθαι, σὺν στέατι καταχρισθὲν νεαρῷ, etc. *Priuatim ambuſta igni in cruſtulas erumpere non patitur, cum recenti adipe illitum* etc. Certe aptior ad illinendum adeps, quam farinae maſſa ſubactae: nec de ea νεαρὸν στέαρ dici legere me memini, nec credo poſſe: de adipe recenti legitime dicitur. Denique non Plinius modo, ſed et Serapio quoque adipe ſtibium circumlini pariter ſolitum ſcribit: et e recentioribus Fallopius de nat. foſſil. V. 29. H.

y. Cum adipe ac ſpuma argenti) Vertendum ex Dioſcoride, ſed maſſa farinae aqua ſubactae, τῷ στέατι. Vide lapſum eundem Plinii animaduerſum ſupra cap. 9. lib. XX. Dal.

z. Vritur) Hunc fere vrendi modum docet Oribaſ. XIII. p. 231. H.

a. Dein) Dioſc. ſimiliter V. 99. ἐξαιρεθὲν δὲ σβέννυται γάλακτι ἀῤῥενοτόκου γυναικὸς, ἢ οἴνῳ παλαιῷ. *Exemtum reſtinguitur lacte mulieris, quae marem peperit, aut vino vetere.* H.

linteolo interpoſito in Sole ſiccatur, non vt pereſcat. Iterumque in mortario teritur, et in paſtillos diuiditur. Ante *b.* omnia autem vrendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fimo vtuntur coquentes, ſed *c.* adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo ſaccant, faecemque abiiciunt, idque quod [1] defluxit, tranſfundunt, [2] quidquid ſubſidat [3] colligentes: emplaſtris quoque et collyriis miſcent.

XXXV. Scoriam *d.* in argento Graeci *e.* vocant helcyſma. Vis *f.* eius adſtringere et refrigerare cor-

1. *defluxerit. M.* 2. *et quicquid. V.* 3. *id collig.* M.

b. Ante omnia autem vrendi modus) Hoc feculo cum aurificum chryſocolla excoctum, et, vt aiunt, calcinatum, pituitam et atram bilem purgat violentiſſime D.

Ante) Dioſc. l. c. Καίεται δὲ ἐπ' ἀνθράκων ἐπιτεθὲν καὶ ἐμφυσσηθὲν ἄχρι πυρώσεως. Ἐὰν γὰρ ἐπιπλέον καῇ, μολιβδοῦται. *Vritur vero prunis impoſitum, ſufflatumque, quoad igneſcat: ſi enim amplius vratur, plumbi inſtar eliqueſcit.* Parum feliciter vertiſſe videtur Plinius τὸ μολιβδοῦται, *ne plumbum fiat.* Quis enim non ſtatim exiſtimet, ſtibium diutius vſtum, in plumbum degenerare? H.

c. Sed) Hic vero Plinium, homonymia vocis deluſum, στέαρ apud ſcriptorem Graecum, a quo haec mutuatus eſt, pro adipe perperam accepiſſe, quum pro maſſa farinae aqua ſubactae accipi oportuerit, paene perſuaſum habeo. Dioſc. enim V. 99. Ὀπτᾶται δὲ στέατι περιπλασθὲν, καὶ ἐγκρυβὲν εἰς ἄνθρακας, ἄχρις ἂν ἀνθρακώθῃ τὸ στέαρ. *Torretur autem farina ſubacta circumlitum, et carbonibus obrutum donec cruſta carbunculetur.* Quibus poſtremis verbis apparet vocem στέαρ hoc loco non adipem, ſed farinam ſubactam ſignificare: nam cruſtam ea induit coquendo, quae carbunculatur, cum torretur igni. Felicius certe Interpres Oribaſii XIII. p. 231. *Crematur ſtibium cruſta ex farina circumlitum, et carbonibus obrutum, donec cruſta in carbones abeat: ab igne emotum lacte mulieris, quae marem peperit, aut vetere vino reſtinguitur.* H.

d. Scoriam) Dioſc. V. 101. Ἡ δὲ τοῦ ἀργύρου σκωρία καλεῖ-

corpora. Additur *g.* emplaſtris, vt molybdaena, de *h.* qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, et contra teneſmos, dyſenteriaſque, infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addunt et in medicamenta, quae *i.* vocant liparas, ad *k.* excreſcentia hulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iiſdem metallis et quae vocatur ſpuma *l.* argenti. Genera eius tria: optima quam *m.* chryſitin vocant: ſecunda, quam argyritin: tertia, quam molybditin. Et plerumque omnes hi colores in *n.* iiſdem [1] tubulis inueniuntur. Probatiſſima *o.* eſt Attica, proxima Hiſpanienſis. Chryſitis *p.* [2] ex vena ipſa fit, argyritis ex argento,

1. *tabulis. M.* 2. *ex auri vena. V. ex arena ipſa. Dal. nempe plumbaria.*

καλεῖται ἕλκυσμα, nempe quoniam id recrementum adeo lentum eſt, vt inſtar viſci trahatur, quum eximitur e catinis, ab ἕλκω *trabo.* Hard.

e. Graeci vocant belcyſma) Ἕλκυσμα, quoniam cum vncino eximitur e catinis, longiſſime trahitur. Dal.

f. Vis) Dioſc. l. c. H.

g. Additur) Totidem verbis Dioſc. l. c. H.

h. De) L. XXXIV. 53. Hard.

i. Quae) De his egimus XXIII. 81. H.

k. Ad) Ad carnes in hulceribus excreſcentes, ad hulcera ex attritu facta, etc. Hard.

l. Spuma) Λιθάργυρος Dioſc. V. 102. Noſtris, *Litarge.* H.

m. Quam) A colore aureo, ſeu flauo, quum argenti venae plurimum aeris admixtum eſt. H.

n. In) R. 2. et Colb. 3. *in iiſdem tabulis.* Male. Fuſores hodie panes vocant, ſeu maſſas, offaſque; tubulos antiqui. Vide formam tubulorum expreſſam in icone apud Agricolam de re met. X. pag. 384. H.

Tubulis) Panes tanquam maſſas et offas fuſores vocant. Dal.

o. Probatiſſima) Sic Dioſc. V. 102. H.

p. Chryſitis) In his rebus diſtinguendis Plinius fallitur. Chryſitis ab auro minime dicta eſt, ſed quia maiorem ignium vim paſſa, colorem fuluum contraxit: vel quia fit ex mixtura plumbi

gento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quae fit Puteolis, et *q.* inde habet nomen. Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferiorem, et ex eo ſublata [1] veruculis *r.* ferreis, atque in ipſa flamma [2] conuoluta, vt ſit modici ponderis. Eſt autem, vt *s.* ex nomine ipſo intelligi poteſt, ferueſcentis [3] materiae ſpuma. Diſtat a ſcoria, quo poteſt ſpuma a faece diſtare. Al-

I 2 terum

1. verriculis. et mox, conuoluta verriculo. V. ferueſcentis et futurae materiae Gr. et Al. 2. ſic ex Mss. H. conuoluta veruculo Gr. et Al. 3. fuſae. V.

bi et auri, vel ex mixtura aeris. Lithargyrus fit ex arena plumbaria, 1. ex lapide plumbario, 2. ex plumbeis laminis, 3. ex mixtura plumbi et argenti, 4. ex mixtura horum trium, 6. Agricola.

Chryſitis) Ex ipſa argenti vena ſeu terra arenaue, vnde argentum extrahitur, coctura. Excoqui enim erra haec non poteſt, vt dictum ſ. 31. niſi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi, quae iuxta argenti venas plerumque reperitur: vnde terra ea molybdaena nominatur. Oribaſ. XIII. f. 228. b. *Lithargyros, hoc eſt, argenti ſpuma, quaedam ex arena fit, quae molybditis nominatur, in fornace vſque dum tota in ignem penitus tranſierit, excocta: quaedam vero ex argento, quaedam ex plumbo. ... Appellatur vero, quae flauo colore eſt et ſplendet, chryſitis, quae eſt etiam potior: liuida vero, argyritis.* etc. Dioſc. V. 102. Λιθάργυρος, ἡ μέν τις ἐκ τῆς μολιβδίτιδος καλτυμένης ἄμμου γεννᾶται, χωνευμένης ἄχρι τελείας ἐκπυρώσεως· ἡ δὲ ἐξ ἀργύρου· ἡ δὲ ἐκ μολίβδου. *Spuma argenti quaedam fit ex arena, quam molybditin vocant, in fornacibus conflata, donec perfecte igni incandeſcat: altera ex argento, tertia ex plumbo.* H.

q. Et inde) Vt Puteolana nominetur. H.

r. Veruculis) Id quomodo fiat, et quae ſit forma veruculi, quo igneſcens ſpuma conuoluitur, vel ex icone intelliges, quam Agricola exhibet, de re met. X. pag. 384. H.

s. Vt) Nam ſi ſpuma eſt, e ferueſcente materia exire neceſſe eſt. In editis legebatur, *ferueſcentis et futurae*: ſed has voces, *et futurae*, nec R. 2. nec Colb. 3. repraeſentant: et ſuperfluunt eae ſcilicet. H.

terum *t.* purgantis ſe materiae, alterum purgatae vitium eſt. Quidam *v.* duo genera faciunt ſpumae, quae vocant [1] ſterelytida *x.* et peumenem: tertium molybdaenam, in *y.* plumbo dicendam. Spuma vt ſit vtilis, iterum coquitur; confractis [2] tubulis ad magnitudinem [3] anulorum *z.*: ita accenſa follibus, ad ſeparandos carbones ciueremque, abluitur aceto aut vino, ſimulque reſtinguitur. Quod *a.* ſi ſit argyritis, vt candor ei detur, magnitudine fabae confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito

1. *ſtereotida et pneomenen.* *Agricola.* 2. *tabulis.* *M.* 3. *auellanarum.*

t. Alterum) Spuma purgantis ſeſe materiae eſt; faex, purgatae: vt in vino probe intelligitur. H.

v. Quidam duo genera faciunt, etc.) Lege, *Quidam duo genera faciunt ſpuma, quae vocant Cerchnitida et Pegnymenem: tertiam Molybdaenam in plumbo dicendam.* Duo genera ſpumae argenti facit Plinius iuxta quosdam, altera κεϱχνῖτις vocabatur: altera πηγνομένη. Haec concreta eſt: illa ſoluta inſtar pulueris, vel milii ſeminum. Vide *Salmaſ.* 1082.

x. Sterelytida) Stereotida, quod ſolida maſſa ſit: et pneomenen, quod flatu in tubulos dilatetur. *Agricola lib. IX. de nat. foſſil.*

Sterelytida) In his nominibus variant codices. Salm. in Solin. pag. 1082. legit, *cerchnitida et pegnymenen.* Κεϱχνῖτις vt ſit ea ſpuma argenti, quae ſoluta inſtar pulueris, quam Pollux κονιοϱτὸν vocet: Πηγνυμένη, quae concreta fixaque ſit, non in puluerem putris. H.

y. In) L. XXXIV. 53. H.

z. Anulorum) Ita etiam MSS. Auellanarum nucum magnitudine dixit Dioſc. V. 102. de ſpuma argenti: Καύσεις δὲ αὐτὴν οὕτω καταιόψας εἰς καϱύων μεγέθη, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' ἄνθϱακας, ἐκϱιπίσας τε ἄχϱι πυϱώσεως, καὶ πεϱιμάξας τὴν πεϱικειμένην ἀκαθαϱσίαν ἀποτίθεσο. *Vres porro argenti ſpumam in hunc modum: Ipſum in fruſta diuidito, quae iuglandium magnitudinem aequent: haec prunis imponito, et ita follibus accendito, vt conflagrent: tum abſterſa quae inſidet ſpurcitia, recondito.* H.

a. Quod) Totidem verbis haec Dioſc. l. c. et Orib. XIII. f. 228. b. H.

dito in linteolis tritico et hordeo nouis, donec *b* ea [1] purgentur. Poſtea *c.* ſex diebus terunt in mortariis, ter die abluentes aqua frigida: et quum [2] deſinant, calida, addito ſale foſſili, in libram ſpumae [3] obolo *d.* Nouiſſimo die condunt in plumbeo vaſe. Alii cum faba candida ac ptiſana coquunt, et in Sole ſiccant. Alii in lana candida cum faba, donec lanam non *e.* [4] denigrent. Tunc ſalem foſſilem adiiciunt, ſubinde aqua mutata, ſiccantque diebus XL. calidiſſimis aeſtatis. Nec non in ventre ſuillo in aqua coquunt, exemptamque nitro fricant, et vt ſupra, terunt in mortariis cum ſale. Sunt qui non coquant, ſed cum ſale terant, et adiecta aqua abluant. Vſus *f.* eius ad collyria, et litu ad muliebrium cicatricum foeditates tollendas, maculaſque, et abluendum capillum. Vis *g.* autem ſiccare, mollire, refrigerare, temperare, pur-

1. *rumpantur.* *Dioſc.* 2. *deſinunt.* *V.* 3. *pondo.* *V.* 4. *denigret.* *V.*

b. Donec) Dioſc. Ἕψε δὲ ἕως ἂν ῥαγῶσιν αἱ κριθαί. *Coquito, donec rumpatur hordeum.* Oribaſ. *donec diſrumpatur.* Sed *purgari* hoc loco idem eſt, quod diſrumpi et dehiſcere hordeum, hoc eſt, a ſua diuelli tunicula. Sic XV. 25. purgabiles nuces appellat, quae ſuo exui echino ſeu calyce facile poſſunt. H.

c. Poſtea) Dioſc. et Oribaſ. ll. cc. H.

d. Obolo) Dioſc. l. c. ad libram argenti ſpumae quinas ſalis foſſilis vncias adhibet. Oribaſius, ad libram ſpumae, ſalis tantumdem, hoc eſt, libram. H.

e. Non) Forſan rectius, *denigret.* Dioſc. l. c. ἕως τὸ ἔριον μήκετι βάπτηται. H.

f. Vſus) Dioſc. l. c. Ἁρμόζει εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ, καὶ οὐλὰς ἀπρεπεῖς, καὶ ἐῤῥακωμένα πρόσωπα, καὶ σπίλων ἔμπλεα. *Confert et ad oculorum medicamenta, et ad cicatricum foeditates tollendas, itemque ad facies rugoſas et maculoſas.* Et ad denigrandum praeterea capillum, ex Theodoro Priſc. l. 1. Hard.

g. Vis) Dioſc. et Orib. l. c. totidem fere verbis. H.

purgare, explere hulcera, tumores lenire. Taliburque *h.* emplaſtris ſupra dictis ignes *i.* etiam ſacros tollit cum ruta, myrtoque, et aceto: itemque perniones cum *k.* [1] myrtis [2] et cera.

XXXVI. (VII.) Inuenitur in argentariis metallis minium quoque, et nunc inter pigmenta magnae auctoritatis, et quondam apud Romanos non ſolum maximae, ſed etiam ſacrae. Enumerat auctores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis *l.* ipſius

1. myrto. M. Lego, myrteo. 2. *et cera, et abdomine. M. aliud, non placet.*

h. Talibus) Nempe, quas liparas vocant, de quibus ſ. ſup. diximus. H.

i. Ignes) Ad medendum huic morbo ſpumam argenti cum ſucco porrorum betarumque adhibet Th. Priſc. I. 21. H.

k. Cum) Vetus Dal. codex, *cum myrto,* hoc eſt, *cum oleo myrteo*: quae nobis ſincerior multo ſcriptura videtur: quod Celſ. V. 19. in lenibus hiſce emplaſtris myrteum pariter oleum adſciſcit: *Lenia quoque quaedam,* inquit, *emplaſtra ſunt, quas* λιπαρὰς *fere Graeci nominant,* etc. Et mox: *Alia compoſitio generis eiuſdem: cerae, ſpumae argenti, plumbi recrementi . . . cicini olei et myrti, ſingulorum heminae.* Iterumque: *emplaſtra eiuſdem generis ad leniendum apta . . Cerati ex oleo myrteo facti . . . aut ſpumae argenti,* etc. Vt nardum pro nardino oleo, aliaque ſimilia crebro vſurpari alias admonuimus: ſic et myrtus vſu venit pro myrteo. H.

l. Iouis ipſius ſimulacri faciem) Virgilio, Pan ſanguineis ebuli baccis ac minio rubet. Pauſaniae in Achaicis, τὸ τοῦ Διονύσου ἄγαλμα ὑπὸ κινναβάρεως ἐπηνθισμένον ἐστιν. Plutarchus, ἐν Ῥωμαϊκ' ταχὺ γὰρ ἐξάνθει τὸ μίλθινον, ᾧ τὰ παλαιὰ τῶν ἀγαλμάτων ἔχρυζον. Brodaeus cap. 13. lib. III. Alex. ab Alex. cap. 20. lib. I. ſcribit, Aethiopas pugnantes dimidiam partem corporis minio, dimidiam gypſo tingere ſolitos. Dalec.

Iouis) Plinius idem XXXV. 45. effigiem Iouis ait in Capitolio dicatam a Priſco Tarquinio fictilem fuiſſe, et ideo miniari ſolitam. De ceteris Diis Arnobius, contra gentes VI. *Inter Deos videmus veſtros, leonis toruiſſimam faciem, mero oblitam*

ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantumque *m.* corpora: ſic Camillum triumphaſſe. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta coenae triumphalis, et a Cenſoribus in primis Iouem miniandum locari. [1] Cuius *n.* rei cauſam equidem miror: quanquam et hodie id expeti conſtat Aethiopum *o.* populis, totoſque eo tingi proceres, huncque ibi Deorum ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentius [2] perſequemur omnia de eo.

XXXVII. Theophraſtus *p.* XC. annis ante *q.* [3] Praxibulum Athenienſium magiſtratum *r.* (quod tempus exit in vrbis noſtrae CCXLIX. *ſ.* annum) tradit

I 4

1. *ſic ex Mss. H. cuius rei quidem cauſam Gr. et Al.* 2. *proſequemur. V.* 3. *Thraſybulum. V.*

oblitam minio, et nomine Frugiferi nuncupari. Apud Virgilium, Pan ſanguineis ebuli baccis ac minio rubet. H.

m. Triumphantum) Ioh. Tzetzes Chil. XIII. hiſt. 561. v. 44. Ὅπως τὸν τριαμβεύσοντα χρίσαντες κινναβάρει. Ἢ καὶ σινωπιδίῳ δὲ ἐφ᾽ ἅρματος ἱςῶσι. *Quomodo triumphaturum illinentes minio, vel ſinopide, in currum imponant.* H.

n. Cuius rei quidem cauſam miror) Voſſ. *Cuius rei cauſam aequidem miror.* Vnam literam tolle. Gron.

o. Aethiopum) Simile eſt quod de Gothis refert Iſidor. Origg. XIX. 23. *Nonnullae etiam gentes non ſolum in veſtibus; ſed et in corpore aliqua ſibi propria quaſi inſignia vindicant, vt videmus cirros Germanorum, granos et cinnabar Gothorum.* H.

p. Theophraſtus) Haec Theophr. L. περὶ λίθων, p. 12. quae hac ſectione 37. tota continentur, totidem verbis. H.

q. Ante Praxibulum Athenienſium) Praxibulo Athenis Rempubl. adminiſtrante. Theophr. lib. περὶ λίθων. Dalec.

r. Magiſtratum) Archonta Athenienſium. H.

ſ. CCXLIX.) Vide N. et Em. N. XXIX. (hic poſ.) *Theophraſtus*) In libris editis atque adeo manu exaratis, legitur dumtaxat CCXLIX. Itaque mutare quidquam aut Plinium, libris eius inuitis, falſi coarguere in ratione temporum non audemus. Hunc locum prae-

tradit inuentum minium a Callia Athenienſe, initio ſperante aurum poſſe excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuiſſe originem eius. [1] Reperiri *t.* autem iam tum in *v.* [2] Hiſpania, ſed durum et arenoſum: item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa, [3] ex qua iaculantes decuterent: id eſſe adulterum: optimum vero ſupra Epheſum Cilbianis *x.* agris. Arenam cocci colorem habere: hanc *y.* teri, dein lauari farinam, et quod ſubſidat, iterum lauari.

1. *Repertum. V.* 2. *ſic ex Mss. H. Hiſpaniis Gr. et Al.* 3. *a qua.* M.

praepoſtere emendat Caſaub. in Theophr. Char. p. 17. Hard.

t. Reperiri) Theophr. l. c. Αὐτοφυὲς μὲν τὸ περὶ Ἰβηρίαν σκληρὸν σφόδρα καὶ λίθῶδες. Quod de Iberia Colchica Dalecampius perperam accipit. Vide N. et Em. N. XXX. (hic adi.) *Reperiri*) Sic etiam libri MSS. Quid ſi porro legas, *Reperiri autem natiuum in Hiſpania?* Theophr. enim περὶ λίθων, Αὐτοφυὲς inquit. etc. H.

v. In Hiſpaniis) In Iberia Aſiae Colchis finitima. Theophraſt. Dal.

x. Cilbianis) Dictum de his V. 81. Vitruu. VII. 8. pag. 140. *Ingrediar nunc minii rationes explicare. Id autem agris Epheſiorum Cilbianis primum memoratur eſſe inuentum: cuius et res et ratio ſatis magnas habet admirationes. Foditur enim gleba quae ἄνθραξ dicitur, antequam tractationibus ad minium perueniat, vena, vti ferreo magis, ſubrufo colore, habens circa ſe rubrum puluerem. Quum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti viui,* etc. Hoc porro metallicum minium, expetitum olim a pictoribus propter floridum colorem, nunc perrarum eſt: ſed quod lethalius eſt, officinae ſubſtituunt ſuum, vt vocant aliqui, cinnabarim: hoc a chymiſtis paratur ignis artificio, conſtatque argento viuo et ſulphure vſtulatis: vulgo *Vermillon, cinabre artificiel.* H.

y. Hanc) Vitruu. l c. *Reuertar nunc ad minii temperaturam. Ipſae enim glebae, quum ſunt aridae, pilis ferreis contunduntur, et moluntur: et lotionibus, et cocturis crebris efficitur, vt adueniant colores,* etc. H.

lauari. Differentiam *z.* artis eſſe, quod alii minium faciunt prima [1] lotura: apud alios id eſſe dilutius, ſequentis autem loturae optimum.

XXXVIII. Auctoritatem colori fuiſſe non miror. Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero *a.* teſte, [2] qui [3] naues ea commendat, alias *b.* circa picturas pigmentaque rarus. Milton *c.* vocant Graeci: minium quidam *d.*, [4] cinnabari. Vnde *e.* natus error, Indico cinnabaris *f.* nomine. Sic *g.* enim appellant illi ſaniem draconis

I 5

1. *lotura: id eſſe. M.* 2. *qui eam comm. M.* 3. *naueis Gr.* 4. *cinnabarin. M.*

z. Differentiam) Haec paulo aliter Theophr. l. c. Hard.

a. Homero) Il. β' v. 637. Τῷ δ' ἅμα νῆες ἕποντο δυώδεκα μιλτοπάρῃι. Vbi Scholiaſtes adnotat μιλτοπαρῄους dici, quod μίλτῳ, hoc eſt, rubrica pictas haberent τὰς πρῴρας βεβαμμένας. Hard.

b. Alias circa picturas, etc.) Lege, *alias circa picturas pigmentaque rarus, milton vocant Graeci; miniumque cinnabari.* rubricam milton Graeci vocant, et minium cinnabari. *Salmaſ.* pag. 267. b.

c. Milton) Rubricam videlicet. H.

d. Quidam) Quod Indicum cinnabari colore referret. H.

e. Vnde) Scilicet medicorum, qui pro cinnabari Indica in medicamenta minium addebant, inſcitia nominis, vt Plinius ait, XXIX. 8, quum minium ſit venenum. H.

f. Cinnabaris nomine) Fallitur Plinius. Cinnabari verum, eſt noſter ſanguis draconis, arboris in Fortunatis inſulis naſcentis, quas Canarias vocant. Dal.

g. Sic enim appellant illi) Iam priſcorum temporibus Arrianus in periplo nouit Cinnabari lacrymam eſſe arboris: γίνεται δ' ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι τὸ λεγόμενον ἰνδικὸν, ἀπὸ τῶν δένδρων, ὡς δάκρυ συναγόμενον. Brod. cap. I. lib. III. Cadamuſtus cap. 4. ſuae nauigationis fructum eius arboris ſimilem eſſe tradit ceraſo, coloris caerulei: arbores certo anni tempore incidi: anno vero proxime ſequenti fluere lachrymam. Inſulae, quae arbores eas fert, incolae, *ſiluam draconum* vocant, et aduenas eam adeuntes

conis eliſi elephantorum morientium pondere, permixto vtriuſque animalis ſanguine, vt *h.* diximus. Neque alius eſt color, qui in picturis proprie ſanguinem reddat. Illa *i.* cinnabaris antidotis medicamentiſque vtiliſſima eſt. At *k.* hercule medici, [1] quia cinnabarin vocant, pro ea vtuntur hoc minio, quod venenum eſſe paulo *l.* mox docebimus.

XXXIX. Cinnabari *m.* veteres, quae etiam nunc vocant monochromata, pingebant. Pinxerunt et Epheſio minio, quod [2] derelictum eſt, quia curatio magni operis erat. Praeterea [3] vtrumque nimis acre exiſtimatur. Ideo tranſiere ad *n.* rubricam,

1. *quoniam. M.* 2. *relictum eſt. M.* 3. *quod vtrumque. M.*

euntes per iocum tali nomine deterrent. Dal.

Sic enim) De cinnabari, quae ſit ſanguis Draconis mera fabula eſt, vt Scalig. recte monet Exerc. 127. et Conſtant. in Lex. verbo Κιννάβαρι. Neque enim eſt hoc κιννάβαρι ſanguis draconis, vt Plinio affirmanti: Solinus credidit 25. pag. 47. et Iſidor. XIX. 16. ſed lacryma arboris concreta, vt recte dixit Arrianus in Periplo: quam opinionem veram eſſe oculata fide et ἐκ τῆς αὐτοψίας, confirmat Aloiſius Cadamuſtus, laudatus a Conſtantino l. c. In officinis nunc quoque ſanguis draconis vocatur, ex colore nimirum, et Cinnabrium. Vnde haec de draconis eliſi ſanguine fabula orta ſit, Caeſius docet, de miner. II. 4. ſ. 3. pag. 191. qui auctores ſententiae a nobis allatae de lacryma arboris, quae cinnabaris ſit, laudat quamplurimos, Agricolam etc. H.

h. Vt) L. VIII. 12. H.

i. Illa cinnabaris antidotis medicamentiſque vtiliſſima eſt) Mirum Plinium crediſſe draconis beſtiae maxime venenatae cruorem ſalubrem eſſe. Dal.

k. At) Id ſupra dictum XXIX. 8. Errorem hunc pariter Dioſc. arguit V. 109. H.

l. Paulo) Sect. 41. H.

m. Cinnabari) Hae picturae vno ac ſimplici colore conſtabant, ac fere rubro, qui maxime conuenit cum humano colore. De monochromatis dicemus XXXV. 5. Hard.

n. Ad) Apud Horat. II. Sat. 7. v. 98. *Praelia rubrica picta, aut carbone.* H.

cam, et ſinopidem, de quibus ſuis o. locis dicam. Cinnabaris adulteratur ſanguine caprino, [1] aut ſorbis tritis. Pretium [2] ſincerae, nummi p. quinquaginta.

XL. Iuba q. minium naſci et in Carmania tradit: [3] Timagenes r. et in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec fere aliunde, quam ex Hiſpania. Celeberrimum ex [4] Siſaponenſi regione in Baetica, miniario metallo [5] vectigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore cuſtodia. Non s. licet id t. ibi perficere [6] excoquique. Romam

1. *ac ſorbis.* V. 2. *ſincero.* V. 3. *Hermagenes* Gr. *et* Al. 4. *Olyſponenſi.* M. 5. *vectigali.* V. 6. *excoctumque Romam.* M.

o. *Suis*) L. XXXV. 13. ſq. Hard.

p. *Nummo*) Hoc eſt, ſeſtertii quinquaginta in libras ſingulas. Gallicae monetae, aſſes centeni. H.

q. *Iuba minium naſci et in Carmania tradit; Hermogenes et in Aethiopia*) Academ. cum Gud. et Men. *tradit et magnis in Aethiopia.* Voſſ. *tradit imagines in Aethiopia.* Scribe: *et in Carmania naſci tradit, Timagenes in Aethiopia.* Nobilem rhetorem et hiſtoricum Alexandrinum, Aſinii Pollionis contubernalem intellige. Idem reperit in ſuo codice Pintianus: ſed male ſcribendum coniectat inde. *Timaeus.* Gron.

r. *Hermogenes et in Aethiopia*) Timagenes in vetuſto codice, non *Hermogenes*: ſcribendum fortaſſe *Timaeus*; qui de re metallica ſcripſit, vt conſtat ex Indice. P.

Timagenes) De eo diximus in auctorum indice. Sic porro codices MSS. R. 2. et Pintiani: non, vt editi, *Hermogenes.* H.

s. *Non*) Vitruu. VII. 9. pag. 142. *Quae autem in Epheſiorum metallis fuerunt officinae, nunc traiectae ſunt ideo Romam, quod id genus venae poſtea eſt inuentum Hiſpaniae regionibus; ex quarum metallis glebae portantur, et per publicanos Romae curantur. Eae autem officinae ſunt inter aedem Florae et Quirini.* Nempe Vrbis Romae regione ſexta, vbi P. Victor *templum Florae* locat, et *templum Quirini.* H.

t. *Id ibi perficere*) Officina, in qua perficiebatur, fuit inter aedem Florae et Quirini.

mam perfertur vena ſignata, ad dena millia fere pondo annua. Romae autem lauatur, in vendendo, pretio [1] ſtatuta lege, ne *v.* modum excederet, [2] H-S. *v v.* LXX. in libras. Sed adulteratur multis modis, vnde *x.* praeda ſocietati. Namque *x x.* eſt alterum genus in omnibus fere argentariis, itemque plumbariis metallis, quod fit [3] exuſto lapide venis permixto, non ex illo, cuius *y.* vomicam argentum viuum appellauimus (is enim et ipſe in argentum excoquitur:) ſed ex aliis ſimul [4] repertis. Steriles *z.* etiam [5] plumbi deprehenduntur ſuo colore,

1. *ſtatuto. V.* 2. *X. LX. in libras. V. LXX. in libras Gr. et Al.* 3. *ex Sardo. M. exuſto. V.* 4. *repertis, qui ſteriles, etiam plumbi depre. loco col. Herm.* 5. *plurimi. M.*

Quiriri. Vitruuius cap. 9. lib. VII. Dal.

v. *Ne modum excederet* LXX. *in libras*) Voſſ. H-S. LXX. *in libras.* hoc eſt, ſeſtertium nummum ſeptuaginta. Gron.

v v. H-S LXX.) Seſtertiorum nota deſideratur in libris hactenus editis, vnde diuulſo numero quidam X. LX. coniiciebant, hoc eſt, denarios LX. At ſeſtertiorum notam habent codices MSS. Sunt porro ſeſtertii LXX ſi ad monetam Gallicam exigas, librae ſeu floreni ſeptem. H.

x. *Vnde praeda ſocietati)* Baeticae populos nomine peculiari *Socios P. R.* vocat. Inde *garum ſociorum*, quod fiebat ad Scombrariam promontorium Baeticae. Societatem tamen, publicanorum coetum exponere ſatius, a quibus minium Romae curatum Vitruuius ſcribit. Dal.

Vnde) Nempe ſocietati publicanorum de quibus Vitruuius loco antea allato, *Corps*, *Compagnie*, ou *Communaute.* Nugantur, qui de ſociis Populi R. hoc eſt, Baeticis, haec accipiunt. H.

x x. *Namque*) Minii nimirum. Minium illud Dioſc. eſt, V. 109. Τὸ μὲν γὰρ ἄμμιον σκευάζεται, ἐν Ἰσπανίᾳ ἐκ λίθου τινὸς μεμιγμένου τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ. Hard.

y. *Cuius*) Supra ſ. 32. *Eſt et lapis in his venis argentariis, cuius vomica liquoris aeterni argentum viuum appellatur.* H.

z. *Steriles*) Lapides in plumbariis metallis, qui ne in

lore, nec niſi in fornacibus rubeſcentes exuſtique tunduntur in farinam. Et *a.* hoc eſt ſecundarium minium perquam paucis notum, multum *b.* infra naturales illas arenas. Hoc *c.* ergo adulteratur minium in *d.* officinis ſociorum: item [1] Syrico. Quonam modo Syricum fiat, ſuo *e.* loco dicemus. Sublini autem Syrico minium compendii ratio demonſtrat. [2] Et alio modo pingentium *f.* furto opportunum eſt, plenos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, conſtatque *g.* furantibus. Sincero cocci nitor eſſe debet. Secundarii *h.* autem ſplendor in parietibus ſentit vliginem. Quamquam hoc rubigo quaedam metalli eſt. Siſaponenſibus autem miniariis ſuae *i.* venae arena ſine *k.* argen-

1. *Scyrico Gr. et Alii, et ſic in ſqq.* 2. *Et alias madidum. V.*

in plumbum quidem excoqui poſſunt. H.

a. Et) Noſtris perinde incognitum. H.

b. Multum) Cilbiani ſupra Epheſum agri, aut Siſaponenſis in Baetica. H.

c. Hoc) Hoc ſecuudario minio. H.

d. In) Publicanorum: nam vt ſuperius dictum eſt, erant officinae eae Romae: nec licebat id in Baetica perficere, vel excoqui. H.

e. Suo) L. XXXV. 24. H.

f. Pingentium) Inter colores, quos pictori dominus praeſtabat, vt dicetur XXXV. 12. minium fuit, quoniam id perrarum erat. Pictores itaque ſaepe ex eo furabantur, repletis penicillis, mox aqua ablutis: veluti alio vtendum colore tum fuiſſet: nam minium ſtatim ſidebat in aqua: vbi integrum furantibus permanebat. Vel ex hoc loco intelligas aqua dilui colores ſolitos ab antiquis, non, vti modo, oleo: nam nec vtiles eſſe poſſunt, ſemel oleo ſubacti: neque ex penicillis elui vlla vi aquae poſſunt. Hard.

g. Conſtatque furantibus) Seruatur et integrum permanet. Dal.

h. Secundarii) Parietum vligo, ſiue humiditas, multum aufert ſplendoris ſecundario minio. H.

i. Suae) In metallis minariis, inquit, quae ſunt Siſapone, vena eſt minii propria et peculiaris, nullo, vt fere

argento [1] excoquitur [2] auri modo. Probatur *l.* auro candente: fucatum nigreſcit: ſincerum retinet colorem. Inuenio et calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri candentis lamina, ſi *m.* non ſit aurum, deprehendi illico. Solis *n.* atque lunae contactus inimicus: remedium *o.*, vt parieti ſiccato

1. *excoquitur: auri modo probatur. Auro candente fucatum nigreſcit Gr. et Al.* 2. *Verum hoc modo. V.*

fere alibi, argento admixto. Hard.

k. Sine argento excoquitur) Nullo argento mixto: nam plerumque minium in argentariis metallis inuenitur. Dal.

l. Probatur) Vel ſi aurum deſit, vt mox ait ipſe, lamina ferri candentis; ſic enim probatur, num calcem admixtam habeat. Vitruuius rem paulo dilucidius ſic explanat, VII. 9. pag. 142. *Vitiatur minium admixta calce. Itaque ſi quis velit experiri id ſine vitio eſſe, ſic erit faciendum: Ferrea lamina ſumatur: in ea minium imponatur: ad ignem collocetur, donec lamina candeſcat: quum e candore color immutatus fuerit, eritque ater, tollatur lamina ab igne: et ſi refrigeratum reſtituatur in priſtinum colorem, ſine vitio ſe eſſe probabit: ſin autem permanſerit nigro colore, ſignificabit ſe eſſe vitiatum.* H.

m. Si non ſit aurum) Philander comment. in cap. 8. lib. VII. Vitruu. legit, *ſi non ſit purum.* Ego nihil muto, ſenſumque hunc eſſe arbitror: Si aurum deſit, quo minii bonitas probetur, ferri candentis lamina id faciendum. Dal.

n. Solis) Vitruu. l. c. *Minium efficitur tenera natura, et viribus imbecilla. Itaque quum eſt in expolitionibus conclauium, tectorius inductum, permanet ſine vitiis ſuo colore. Apertis vero locis . . . quo ſol et Luna poſſit ſplendores et radios immittere, quum ab iis locis tangitur, vitiatur, et amiſſa virtute caloris, denigratur.* H.

o. Remedium) Vitruu. l. c. *At ſiquis ſubtilior fuerit, et voluerit expolitionem miniaceam ſuum colorem retinere, quum paries expolitus et aridus fuerit, tunc ceram Punicam igni liquefactam, paulo oleo temperatam ſeta inducat. Deinde poſtea carbonibus in ferreo vaſe compoſitis, eam ceram, apprime cum pariete calefaciendo ſudare cogat, ſiatque vt peraequetur. Poſtea cum candela linteiſque puris ſubigat, vti ſigna marmorea nuda curantur. Ita obſtans cerae*

to cera Punica cum oleo liquefacta candens ſetis *p.* inducatur: iterumque admotis gallae carbonibus aduratur ad ſudorem vſque: poſtea candelis ſubigatur: ac deinde linteis puris, ſicut *q.* et marmora niteſcunt. Qui *r.* minium in officinis poliunt, faciem laxis veſicis illigant, ne in reſpirando [1] pernicialem puluerem trahant, et tamen vt per illas ſpectent. Minium *s.* in [2] voluminibus quoque ſcriptura *t.* vſurpatur, clarioreſque literas, vel in auro, vel in marmore, etiam in ſepulcris facit.

XLI.

1. *pernicioſum.* M. 2. *voluminum.* V.

cerae Punicae lorica non patitur, nec Lunae ſplendorem, nec Solis radios, lambendo eripere ex his politionibus ceram. Hard.

p. Setis) Confectis e ſeta penicillis extendatur. Gallice, *des broſſes.* H.

q. Sicut) Quemadmodum ſuo nitori reſtituuntur marmora, abſterſa fuligine, quae a ſacrificiorum ignibus ac fumo adhaeſerat. Hoc eſſe illud arbitror, quod Iuuenalis ait Sat. 10. v. 55. *Genua incerare Deorum*: etſi Turnebus, et alii eum ſequuti interpretes, in aliam ſententiam trahant: ſed noſtram interpretationem fulcit alter eiuſdem poetae locus, Sat. 12. v. 88. vbi appellat: *Fragili ſimulacra nitentia cera.* H.

r. Qui) Haec totidem verbis Dioſc. V. 109. et poſt eum Orib. XIII. p. 228. H.

s. Minium) Fortaſſis illud eſt cinnabari quo CP. Imperatores vſi in ſubſcriptionibus olim fuere: vt in ſexta ſynodo, *imperator per cinnabarim.* Ait M. Cruſius in Turcogr. pag. 191. vidiſſe ſe Concilium CP. in quo ſubſcriptio Ioh. Cantacuzeni eſſet ex Cinnabari: Epiſcoporum vero ex atramento. Vidimus et nos in Cimelio Colbertino, Ioh. Palaeologi CP. Imp. ſubſcriptionem eiuſmodi, in Decreto vnionis, conſideratione digno. H.

t. Scriptura vſurpatur) Olim legum tituli, atque primae literae rubrica pingebantur, vnde Iuuenal. Satyr. 14. maiorum leges *rubras* dixit, et Perſ. Satyr. 5. *Maſſurii rubricam.* Atque inde titulos librorum dictos volunt, nimirum a tutuli ſimilitudine. Eſt autem *tutulus* Feſto, flaminicarum capitis ornamentum exſtructum in altitudinem, quod fit vitta purpurea innexa crini-

XLI. (VIII.) Ex *v.* ſecundario [1] inuenit vita et hydrargyrum in vicem argenti viui: paulo ante dilatum. Fit autem duobus modis: aereis *x.* mortariis piſtilliſque trito minio ex aceto: aut *y.* patinis fictilibus [2] impoſitum ferrea concha, calyce coopertum, argilla ſuperillita: dein ſub patinis accenſum follibus continuo igni, atque ita calycis ſudore

1. *inuenitur. M.* 2. *impoſita, etc. cooperta arg. ſuper illito. d. ſ. p. accenſo. V.*

crinibus. Ouidius: *Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.* Martialis, *Raſum pumice, purpuraque cultum. Miniatores* hinc dicuntur, qui librorum inſcriptiones, et capita minio ornant. Mag. cap. 14. lib. I. Dal.

v. Ex ſecundario inuenit) Inuento minus quidem ingenioſo et vtili, non aſpernando tamen. In ſecundario pane idem locutionis genus. Dal.

Ex) Ex ſecundario minio, cuius natura ſup. ſect. explicata eſt. Dioſc. V. 110. Ὑδράργυρος δὲ σκευάζεται ἀπὸ τοῦ ἀμμίου λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τούτου κινναβαρέως λεγομένου. Oribaſii interpres XIII. f. 231. b. *Hydrargyros, hoc eſt, argentum viuum fit ex minio, quod falſo cinnabaris dicitur,* Delicias facit Dalecampius quum haec verba ſic interpretatur: *Ex ſecundario,* inquit, *hoc eſt, inuento minus quidem ingenioſo et vtili, non aſpernando tamen.* Hydrargyrum Gallis, *Vif argent.* H.

x. Aeris) Quod enim ex minio ſic trito exprimitur, id argentum viuum eſt. Docet hunc modum Theophr. περὶ λίθων pag. 12. ſq. H.

y. Aut patinis) Totidem verbis Dioſc. XV. 110. Θέντες γὰρ ἐπὶ λοπάδος κεραμέας κόγχον σιδηροῦν ἔχοντα κιννάβαρι, περικαθάπτουσιν ἄμβικα περιαλείψαντες πηλῷ, εἶτα ὑποκαίουσιν ἄνθραξιν· ἡ γὰρ προσίζουσα τῷ ἄμβικι αἰθάλη ἀποξεσθεῖσα καὶ ἀποψυχθεῖσα, ὑδράργυρος γίνεται. *Impoſita ſiquidem patinae fictili concha ferrea minium continente, calycem ſeu operculum adaptant, quod vndique luto ſuperillinunt, deindeque carbonibus ſuccendunt. Tum quae calyci adhaereſcit fuligo, deraſa, refrigerataque in argentum viuum coit.* Sic etiam Orib. l. c. et Iſid. Origg. XVI. 18. H.

dore z. deterſo, qui ſit argenti colore et aquae liquore. Idem guttis diuidi facilis, et lubrico humore confluere. Quod a. quum venenum eſſe conueniat, omnia quae de minio in medicinae vſu traduntur, temeraria arbitror: praeterquam b. [1] fortaſſis illito capite ventreue, ſanguinem c. ſiſtendum, dum ne quid [2] penetret in viſcera, [3] ac vulnus attingat: aliter vtendum non equidem cenſeam.

XLII. Hydrargyro argentum inauratur ſolum nunc prope, quum d. [4] et in aera ſimili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quae in omni vitae parte ingenioſiſſima eſt, viliorem e. excogitauit materiam, vt [5] docuimus.

XLIII. Auri argentique mentionem [6] comitatur lapis, quem f. coticulam appellant, [7] quondam non ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, vt g. auctor

1. *ſic ex Mss. H. Fortaſſe, quod illitum capiti, ventriue, ſanguinem ſiſtit. Gr. et Al.* 2. *praetereat. M.* 3. *aut. V.* 4. *et aeri ſim. mo. induci deb. M.* 5. *docuimus in auri argentique mentione. M.* 6. *coniungitur. V.* 7. *quem non ſolere. M.*

z. *Sudore*) Fuligine, quae operculo adhaeſit. H.

a. *Quod*) Potum vini pernicialem habet: ſuo enim pondere interna perrodit. Dioſc. l. c. vbi aduerſus id venenum remedia prodit. Hard.

b. *Praeterquam fortaſſe quid illitum capiti ventriue ſanguinem ſiſtit, dum ne quid penetret in viſcera*) In apographo noſtro, *praeterquam fortaſſis illito capite ventreue ſanguinem ſiſtendum ne quid penetret in viſcera.* Pint.

c. *Sanguinem ſiſtit*) In vomitu ſanguinis: idque vehementi frigiditate. Dal.

d. *Quum*) Quum et ad aera inauranda ſublini hydrargyrum pariter oporteret. H.

e. *Viliorem*) Nempe liquorem oui candidum, vt docuit paulo ſuperius ſ. 32. Hard.

f. *Quem*) Coticula lapis eſt, quo fit auri vel argenti experimentum: *Pierre de touche.* H.

g. *Vt auctor eſt Theophraſtus: nunc vero paſſim, quem* alii

auctor eſt Theophraſtus *h.*: nunc *i.* vero paſſim: quem alii Heraclium *k.*, alii Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas *l.* vncias longitudinis, binaſque latitudinis non excedentes. Quod *m.* a Sole fuit in his, melius quam quod a terra. His *n.* coticulis periti, [1] quum *o.* e vena vt lima rapuerint experi-

1. cum euenerit in limarca rapuerunt. M. Lege, cum e vena rutro aut lima rap. etc.

alii Heraclium, alii Lydium vocant) Fallitur Plinius, lapis hic Lydius, quo aurum et argentum probatur, nunquam dictus eſt *Heraclius.* Salmaſ. pag. 1103. a.

h. Theophraſtus) L. περὶ λίθων, pag. 9. H.

i. Nunc) Et apud Germanos, prope Hildeſhemum. H.

k. Alii) Vt a Lydia Lydium, ſic ab Heraclea Lydiae Heraclium. Zenobius in Paroem. cent. 4. num. 22. Ἡρακλεία λίθος. Ταύτην ἔνιοι μαγνῆτιν λέγουσι τὴν ἐπισπωμένην τὸν σίδηρον· ἡ δὲ ἑτέρα, παραπλήσιος ἀργύρῳ· κέκληται δὲ οὕτως ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως. Salmaſius, in Solin. pag. 1103. dum Plinium falli ait, fallitur. H.

Heraclium) Dicitur et magnes Heraclius, cap. 16. lib. XXXVI. Dal.

l. Quaternas vncias longitudinis) Quatuor pollices. Vide quae adnotata ſunt c. 18. lib. XXI. Dal.

Quaternas) Hoc eſt, pollices quaternos. Nam vt rem integram quamcumque aſſem veteres appellarunt, ſic partes illius, vt aſſis, vnciam nuncuparunt. Sunt autem in aſſe vnciae duodenae, totidemque in pede pollices. H.

m. Quod) Quae pars Soli obiecta fuit. Τὰ ἄνω πρὸς τὸν ἥλιον, inquit Theophr. l. c. vbi huius experimenti cauſas affert. H.

n. His) Quos Spectatores et Exſpectatores dixit antiquitas. H.

o. Quum e vena vt lima rapuerint experimentum) Scribendum arbitror non *vt lima*, ſed *vltima.* vt intelligas vltima vena, vltimo metallo ac ſummae puritatis. et paulo poſt: *pollici*, in codice antiquo habetur, non *politi.* Pintian.

Quum) Quum e vena metallica abreptam aliquam partem coticula ea, ceu lima quadam attriuerint, ad experimentum capiendum, protinus dicunt quantum auri

experimentum, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantum argenti vel aeris, [1] ſcripulari differentia, mirabili ratione, non fallente.

XLIV. Argenti duae differentiae. Batillis *p.* ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas rufo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: [2] ſeruatis in virorum vrina batillis, inficitur ita ramentum obiter dum vritur, candoremque mentitur. Eſt [3] aliud experimentum politi, et in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubemque *q.* diſcutiat.

XLV. (IX.) *r.* Laminas duci, et ſpecula fieri non *s.* niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoque iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddendi, quod repercuſſo aere atque in oculos regeſto fieri conuenit. *t.* Eadem *v.* vi in ſpecu-

1. *ſic ex Mss. H. et M. ſcrupulari Gr. et Al.* 2. *ſeruatis enim in. V.* 3. *aliquod. V.*

auri vel argenti ſit in ea vena, vel aeris etiam, vix vt ſcrupulo vno aberrent, ratione quidem incredibili, ſed tamen non fallente. Hard.

p. Batillis) Batillum inſtrumentum ferreum eſt, quo prunas, cinereſque tollimus, tranſferimuſque alio: *Une pelle a feu.* H.

q. Nubemque) Sudoremque quum protinus deponat. H.

r. Ad inſcr. de ſpeculis) De ſpeculis multa Rhodig. cap. 12. et 13. lib. XV. Dal.

s. Nonniſi) Argento ſcilicet, de quo ſup. ſect. Plaut. in Moſtell. Act. I. ſc. 3. v. 101. ſpecula ex argento facta indicat: *SC. Cape igitur ſpeculum.... Linteum cape, atque exterge tibi manus.* PHI. *Quid ita obſecro?* SC. *vt ſpeculum tenuiſti, metuo ne oleant argentum manus: Ne vſquam argentum te accepiſſe ſuſpicetur Philolaches.* H.

t. Conuenit) Conſtat. H.

v. Eadem) Quae pariter erant ex argento conflata. Nunc fere fiunt ex optima duriſſimi ferri temperatura, quae noſtris, *de l'Acier.* Hard.

ſpeculis vſu [1] polita craſſitudine, paulumque *x.* propulſa dilatatur in immenſum magnitudo imaginum. Tantum *y.* intereſt repercuſſum illum reſpuat, an [2] excipiat. Quinetiam pocula ita figurantur, exſculptis *z.* intus crebris [3] ceu ſpeculis, vt *a.* vel vno intuente, populus *b.* totidem imaginum fiat.

1. protrita craſt. pau. perculſa dil. iam dimenſa. V. 2. *accipiat. V.* 3. *Sic ex Mss. H. tot. M. ſeu. Gr. et Al.*

x. Paulumque) Detrita vſu et cauata. Inde eſt, quod et in ſpeculis concauis maior cominus imago apparet. H.

y. Tantum) Tantum intereſt, an planum ſit ſpeculum, quod repercuſſum illum aeris reſpuat: an cauum, quod eumdem veluti ſinu ſuo et concauitate excipiat. H.

z. Expulſis) Vet. *Exſculptis.* Seneca quaeſt. natur. lib. I. cap. vlt. *Specula totis parte corporibus auro argentoque caelata ſunt, deinde gemmis adornata, et poculis.* Dal.

a. Vt vel vno intuente populus totidem imaginum fiat) Purgamentum calcauerat Pintianus, quum legendum forte ſcriberet *poculum,* non *populus.* Quaſi dicendus eſſet τὸ *populus* eleganter pro quouis maiore numero aut multitudine poni. At legit apud hunc ipſum lib. XXXV. 2. *vt eſſent imagines, quae comitarentur gentilicia funera; ſemperque defuncto aliquo, totus aderat familiae eius, qui vnquam fuerat, populus.* Apud Ouidium l. VI. met. Niobe *populum natorum ſuorum* appellat. Et quinquaginta filios Artaxerxis *populum* appellat Trogus Pompeius lib. X. Seneca ep. 105. *vt garrulitatem ſuam cuſtodiat, et contentus ſit vnius auribus, populum faciet.* id eſt, multos conſcios. Vbi rurſus inſuaue *poculum* miſcet Pintianus. Sed huic, quo de agimus, loco nihil congruentius et tuendo et illuſtrando, quam verba Senecae lib. I. nat. q. 5. *Sunt quaedam ſpecula ex multis minutiſque compoſita: quibus ſi vnum oſtenderis hominem, populus apparet, vnaquaque parte faciem ſuam exprimente. Haec cum ſint coniuncta et ſimul collocata, nihilominus ſeducunt imagines ſuas, et ex vno turbam efficiunt. Caeterum cateruam illam non confundunt, ſed diremptam in facies ſingulas diſtrahunt.* Gr.

b. Populus totidem imaginum fiat) Legendum forte *poculum* non *populus.* Pint.

Popu

fiat. Excogitantur *c.* et monſtrifica, vt in templo Smyrnae dicata. Id euenit figura *d.* materiae. Plurimumque refert concaua ſint et poculi modo, an *e.* par-

K 3

Populus) Eleganti tranſlatione multitudinem imaginum populum vocat. Ita Seneca Natt. Quu. I. 5. *Sunt quaedam ſpecula ex multis minutiſque compoſita: quibus ſi vnum oſtenderis hominem, populus apparet; vnaquaque parte faciem ſuam exprimente. Haec quum ſint coniuncta et ſimul collocata, nihilo minus ſeducunt imagines ſuas: et ex vno turbam efficiunt. Ceterum cateruam illam non confundunt, ſed diremptam in facies ſingulas diſtrahunt.* Fruſtra igitur Pintianus hunc locum ſollicitat, vt *poculum* pro *populus* reponat. Hard.

c. *Excogitantur et monſtrifica*) In templo Herae Arcadicae ſpeculum fuit, tectorio parietis incluſum, in quod qui aſpiciebant ſuam imaginem aut parum perſpicue, aut rurſus nihil cernebant: deorum tamen circumpoſita ſigna, et ſolium ipſum dilucide contuebantur. Pauſanias in Arcadicis. Dal.

Excogitantur) Quae obiecta ſibi corpora vultuſque, ſub monſtrifica effigie repraeſentant. Seneca Natt. Quu. I. 5. *Neque enim omnia ad verum ſpecula reſpondent. Sunt quae videre extimeſcas, tanta deformitate corruptam faciem viſentium reddunt, ſeruata ſimilitudine in peius. Sunt quae quum videris, placere tibi vires tuae poſſint: in tantum lacerti creſcunt, et totius corporis ſupra humanam magnitudinem habitus augetur. Sunt quae dextras facies oſtendant, ſunt quae ſiniſtras, ſunt quae torqueant, vel euertant.* H.

d *Figura*) Ex diuerſa ſpeculi figura. H.

e. *An parmae Threcidicae*) Vel *Threcis gladiatoris*, cuius arma fuere Parma, ſiue lunata pelta, et ſica, quam ἅρπην Clemens Alexandrinus vocat lib. I. Strom. *falcem ſupinam* Iuuenalis: vel a Thraciis inuenta: nam in gloſſis Parma Θρακικὸν ὅπλον. Alexandrinus ſcribit: Θρᾷκας πρώτους εὑρεῖν ἅρπην, τοῦτ᾽ ἐστὶν καμπύλην μάχαιραν, καὶ πρώτους πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων χρήσασθαι. Lipſius cap. 9. lib. II. Saturn. Dal.

An) Parma Thracum propria, *ſcutum breue*, vt ait Nonius. Gloſſae Philoxeni: *Parma*, Θρακικὸν ὅπλον. Feſtus: *Thraces gladiatores, a ſimilitudine parmularum Thraciarum.* Cicero, Phil. V. *Myr-*

parmae [1] Threcidicae, media depreſſa an elata, tranſuerſa an obliqua, ſupina, [2] an recta, qualitate excipientis figurae torquente venientes *f.* vmbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quam *g.* [3] digeſta claritas materiae excipientis vmbram. Atque vt omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores [4] fuerant Brundiſina, ſtanno et aere mixtis. Praelata ſunt [5] argentea. Primus fecit Praxiteles *h.* Mag. Pompeii aetate. Nuper credi coeptum, certiorem *i.* imaginem reddi, auro *k.* oppoſito auerſis.

XLVI. Tingit et Aegyptus argentum, vt in vaſis Anubem *l.* ſuum ſpectet; pingitque, non caelat

1. *Threiciae modo an med. depr. an el. auerſa. V.* 2. *an erecta. V.* 3. *regeſta. V.* 4. *fuerant, et blandiſſima e ſtanno. M.* 5. *argentea, quae primus. V.* 6. *Sic ex Mss. H. oppoſito. Gr. et Al.*

Myrmillo pugnauit in Aſia, quum ornaſſet Threcidicis comitem et familiarem ſuum. Hard.

f. Venientes) Vmbras vocant, ſimulacra rerum ipſa a noſtris corporibus miſſa et profuſa in corpus laeue et ſplendidum et denſum. Epicuri haec ſententia eſt, de ratione ſpeculorum. H.

g. Quam) Quam exactus corporis denſi laeuor ac ſplendor. Sunt enim duo omnium fere conſenſu neceſſaria ad ſpeculorum naturam: nempe corporis laeuitas, quae numquam eſt ſine ſplendore; alterum eſt, denſitas. In R. 2. *quam digeſta claritate materia et accipientis vmbram*; forte ſincerius, ſi modo *accipiens* legas, pro *accipientis.* H.

h. Praxiteles) De eo inferius ſ. 55. H.

i. Certiorem imaginem reddi auro appoſito auerſis) Voſſ. *oppoſito*, melius, vt puto. Gron.

k. Auro appoſita auerſis) Vt noſtro ſaeculo Venetiis bracteam argenteam vitreis ſpeculis auerſis impingunt. Dal.

Auro) Sic R. 2. et alii, non *appoſito*: hoc eſt, in auerſa parte poſito. Sic noſtris e vitro ſpeculis Veneti argenteam bracteam quandoque in auerſa parte alligant. Hard.

l. Anubem) Aegyptiorum Deus Ἄνουβις eſt, quem Mer-

[1] caelat argentum. Tranſit inde materia et ad triumphales ſtatuas, mirumque, creſcit pretium fulgoris excoecati *m.* Id autem fit hoc modo. [2] Miſcentur argento tertiae *n.* aeris Cyprii tenuiſſimi, quod coronarium vocant, et ſulphuris viui, quantum argenti. Conflantur [3] ita in fictili circumlito argilla. Modus coquendi, donec ſe ipſa opercula *o.* aperiant. Nigreſcit et oui indurati luteo, [4] vt tamen aceto et creta deteratur *p.* Miſcuit denario Triumuir Antonius ferrum. [5] Miſcentur *q.* aera [6] falſae monetae. Alii e pondere ſubtrahunt, quum *r.* ſit iuſtum LXXXIV. *s.* e libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi,

K 4

1. caelat. Tranſiit. M. argentum, expuncto. 2. Sic ex Mſs. H. Miſcetur. M. tertia pars aeris. Gr. et Al. 3. iſta. V. In aliis deſideratur. 4. ſic tamen vt ac. et cr. detergatur. V. 5. Sic etiam Alii. Budaeus Miſcent aera. M. miſcetur aeri. Gr. et Al. 6. f. m. gloſſema inducendum. Hotoman. de re nummar. p. 11.

Mercurium eſſe multi volunt. Canino is capite in nummis vulgo, ſed falſo, creditur. H.

m. Excoecati) Obſcurioris minus clari. H.

n. Tertiae) Subintellige partes. H.

o. Opercula) Fictilia. H.

p. Deteratur) Abeat nigredo ea. H.

q. Miſcentur) Sic R. 2. non, vt in libris hactenus editis, *Miſcuit aeri.* H.

r. Quum) Quot ex auri libra Conſtantini M. aeuo aurei ſolidi fiebant. Tacite carpit auctor aeui ſui morem, minimeque id tum agi ſignificat, quod ius poſtularet. Ea aetate certe imminutum denariorum pondus, qui tractant eius aeui numiſmata, probe norunt. Interim in libras iuſtum fuiſſe ſignari denarios IV. et LXXX. Celſus quoque admonet, cuius verba retulimus XXI. ſect. vlt. Theodoſii M. aeuo ſic detractum e pondere fuiſſe, vt ex argenti libra ſexageni modo denarii conflarentur, ex ipſius conſtitutione diſcimus, Cod. Theod. XV. tit. 9. *l. de expenſis ludorum.* H.

s. LXXXIV.) Sub. denarios. Vide quae adnotata ſunt in c. vlt. lib. XXI. Dal.

plebi, vt Mario *t.* Gratidiano vicatim *v.* [1] totas ſtatuas dicauerit. Mirumque, in hac artium ſola vitia diſcuntur, et [2] falſi denarii ſpectatur exemplar; pluribuſque veris denariis adulterinus emitur.

XLVII. Non erat apud antiquos numerus vltra centum millia: [3] itaque et hodie multiplicantur haec, vt *x.* decies centena millia, aut ſaepius dicantur. Foenus hoc fecit, nummuſque percuſſus: et *y.* ſic quoque aes alienum etiamnum appellatur. Poſtea Diuites cognominati, dummodo notum ſit, eum qui primus *z.* acceperit hoc cognomen, decoxiſ-

1. *togatas. V.* 2. *falſum.* 3. *itaque hoc eſt hodie multiplicatum. M. itaque et hic hodie multiplicatur. V.*

t. Mario) Seneca de ira III. 18. p. 393. *M. Mario, cui vicatim populus ſtatuas poſuerat, cui thure et vino populus R. ſupplicabat, L. Sylla perfringi crura, erui oculos, amputari manus iuſſit: et quaſi toties occideret, quoties vulnerabat, paulatim et per ſingulos artus lacerauit. Quis erat huius imperii miniſter? quis niſi Catilina iam in omne facinus manus exercens?* Rem ille nummariam in Praetura conſtituerat: et erat Ciceroni arcta neceſſitudine coniunctus. Ita Aſc. Ped. in orat. Cicer. in Senatu, p. 39. Adde et Florum III. 21. p. 148. Erat Maria gens patricia: itaque quum Marium Gratidianum audis Tribunum ac plebis, proinde plebeium, hunc Gratidiani viri plebeii, ſed locupletis, et e primoribus, et feminae e gente Maria filium fuiſſe intellige. H.

v. Vicatim) Hoc eſt, ſinguli vici ſingulas ſtatuas, et quidem integras, poſuerunt. L. XXXIV. 12. *omnibus vicis,* dixit. H.

x. Vt) Conciſa magis oratione dicimus *decies ſeſtertiûm*, vbi intelliguntur *decies centena millia ſeſtertiûm* Hard.

y. Et) Ex quo nummus percuti coeptus, aes alienum coepit eſſe et appellari. Antea nec erat, nec vero eſſe poterat, aut dici aes alienum. H.

z. Primus acceperit hoc cognomen) De Craſſo intelligit, cuius ſupra meminit cap. 5. XXI. Vide Valer. cap. 11. lib. VI. Dal.

Qui) Qui primus eius nominis in libris occurrit, is eſt P. Licinius Craſſus Diues, qui iuuenis Pontifex Max. creatus, mox Cenſuram

coxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente M. *a.* Craſſus [1] negabat [2] locupletem eſſe, niſi qui *b.* reditu annuo legionem tueri poſſet. [3] In *c.* agris ſeſtertiûm [4] $\overline{MM}$. poſſedit, Quiritium poſt Syllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis, niſi totum Parthorum *d.* eſuriſſet aurum: [5] atque *e.* in memoriam quidem [6] optimum occupauit: iuuat enim inſectari inexplebilem

1. *Cic. l. I. offic. et paradox.* 2. *6. 6. Iac. Cell.* 2. *diuitem. M.* 3. *Sic ex Mss. H. in agris ſuis. Gr. et Al.* 4. *bis millies. V. ſeſtertium XX. millia. M.* 5. *atque vt nomen quidem optimi occupauerit. Gr. et Al.* 6. *opimum. M. optimum. V.*

ram geſſit, poſt Conſulatum A. V. DXLIX, et bellum item cum Hannibale ſenatus decreto obtinuit. Liuius XXV. Antiquioremne aliquem Plinius intelligat: cuius in monumentis antiquorum memoria iam nulla exſtet, obſcurum eſt. H.

a. M. Craſſus) Refert hoc idem Plutarch. in eius vita. Sed ϛρατόπεδον is, id eſt, exercitum dixit. Cicero item Parad. 6. H.

b. Qui reditu annuo legionem tueri poſſet) Dion et Plutarchus, ϛρατόπεδον, exercitum, Dion πολυχρήματον, et φιλοχρήματον fuiſſe tradit. Rhodig. 25. lib. XX. Dal.

c. In agris ſuis ſeſtertium M. M. poſſedit) Voſſ. *in agris* H-S-CIↃCIↃ *poſſedit* ſine τῷ *ſuis*. Gud. *poſſet magus is ſeſtertium*: Acad. *poſſet et in agris is ſeſtertium*: Men. *in agris is ſeſtertium*; tum iidem tres XX *millia poſſedit*. Gr.

Seſtertium $\overline{MM}$.) Hoc eſt, bis millies ſeſtertiûm nummum, ſiue bis millies centenûm millium ſeſtertiorum: quae ſumma Gallicae monetae libras efficit 20000000, ſeu viginti miliones. Plut. in Craſſo p. 543. reperiſſe eum in cenſu ait, priuſquam ad bellum Parthicum iret, talenta ſepties millia et centena: Attica ſcilicet, quorum ſingula, vt hodie rationes putamus, libras efficiunt Gallicae monetae, 2400. H.

d. Parthorum) Notum illud Flori de Craſſo, III. 11. p. 128. *Caput eius reciſum cum dextera manu, ad regem reportatum ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt*, etc. H.

e. Atque) Sententia eſt, recordaturos hominis vnquam

bilem iſtam habendi cupidinem. Multos poſtea cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores: pariterque *f.* [1] tres Claudii principatu, Pallantem, Calliſtum, et Narciſſum. Atque vt hi omittantur, [2] tamquam adhuc rerum potiantur, C. *g.* Aſinio Gallo, [3] C. Marcio Cenſorino Coss. [4] a. d VI. Kal. Febr. C. *h.* Caecilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo [5] edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen

1. *duos Claudio principe M. nec Calliſtum enumerat.* 2. *quoniam ad. re. potiuntur. V.* 3. C. *Marcio Cyrino. M.* 4. *ad VI. K. Gr. et Al.* 5. *dixit. M.*

quam futuros, Parthorum aurum optimum obtinuiſſe Craſſum, quod is eſuribat quum in demortui os eſt infuſum. Conuitium eſt hominis infelicitati alterius inſultantis, quam ille ſibi inexplebili pecuniae cupiditate accerſiuerit. Nam ſequitur, *Iuuat enim inſectari* etc. Vide N. et Em. N. XXXI. (hic poſ.) *Nec*) Sic totidem plane apicibus ſyllabiſque Colb. 3. In R. 2. *atque in memoriam quidem optimo occupauerit.* Editi multa deternis, tum verbis interpolatis ſententiiſque permixtis: *Atque vt nomen quidem optimi* (alii *opimum* coniiciebant) *occupauerit* (*iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupiditatem*) *multos poſtea, etc.* H.

f. Pariterque) Hoc eſt. ſimul eodemque tempore tres. Narciſſus ab epiſtolis, Pallas a rationibus fuit. Suet. in Claud. 28. De Calliſto, Sen. ep. 47. p. 253. *Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi* etc. De tribus iſtis ſimul Tacitum vide, Annal. XI. p. 166. Eleganter idem Annal. XII. p. 191. *Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, ſibi et legibus adaequarat.* De Narciſſi opibus vide Dionem LX. p. 688. H.

g. C. *Aſinio*) Auguſti principatu, Vrbis anno DCC XLVI. ambo geſſere Conſulatum, ex Faſtis. H.

h. C. *Caecilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo edixit, etc.*) Dicit ibi, *Claudium Iſidorum teſtamento profeſſum eſſe ſe relinquere in numerato pondo ſexcenta millia* Sed in antiquiſſimo exemplari vidit Budaeus: *in numerato ſeſtertium* DC. quod [illegible] *ſeſtertium ſexcenties* interpretatur. Vide *Gronou.* de Seſtertiis. p. 81.

tamen relinquere ſeruorum quatuor millia centum ſedecim: iuga boum tria millia ſexcenta, reliqui pecoris CC. quinquaginta ſeptem millia: in numerato [1] H-S. *i.* $\overline{DC}$. Funerari ſe iuſſit [2] H-S $\overline{XI}$. Congerant excedentes numerum opes, quota tamen portio erunt Ptolemaei? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudaeam, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe: [3] mille conuiuas, totidem aureis *k.* potoriis, mutantem vaſa cum ferculis, ſaginaſſe. Quota vero ille ipſe (neque enim de regibus loquor) portio fuit Pythii *l.* Bithyni, qui *m.* [4] platanum auream, vitemque nobilem illam Dario

1. ſeſtertium ſexcenties. V. pondo ſexcenta millia. 2. ſeſtertiis XI. millibus. Congregatae et numerum excedentes. M. *3. centum X. con. tot. aureis pateris inuitantem vaſa cum fere mutaſſe.* M. *4. palmam.* M.

i. HS. $\overline{DC}$.) Hoc eſt, ſeſtertiûm centies, ſubintelligendo, vt lineola numero ſuperpoſita admonet, centena miilia: quae monetae Gallicae efficiunt libras, ſeu florenos 6000000. Quae vero proxime ſequuntur, ſeſtertiûm vndecies, libras item florenoſue 110000. Sueton. de Nerone, 50. *Funeratus eſt impenſa ducentorum millium.* Et Val. Max. de Menenio Agrippa, IV. 4. *Sextantibus collatis funeribus funeratus eſt.* H.

k. Aureis) Sic argentum potorium, vitrea eſcaria et potoria, Pomponius Paulusque dixere. H.

l. Pythii Bithyni) Scribo, *Pithiae* non *Pithii*, ex Herodoto ſexto libro, et omnibus. Notandum tamen Herodotum Pythiam hunc, Lydum facere, non Bithynum. Pint.

Pythii) Alii Lydum fecere. Herodot. VII. p. 395. Euſtath. in Iliad. β. p. 366. Πύθιος ὁ Ἄτυος, ἀνὴρ Λυδὸς παμπλούσιος, etc. Πύθιος item dicitur Ioh. Tzetzae, Chil. III. hiſt. 65. v. 35. et Chil. IV, v. 543. Καὶ τὸν Λυδὸν τὸν Πύθιον, etc. Suidas item in Ἀπαρτίαν. Plut. Πύθης L. de virtut. mul. p. 262. Πυθὴς Stephano, verbo Πυθόπολις. Hard.

m. Qui platanum auream vitemque nobilem illam) Scribe *nobiles illas*, numero multorum, ex codice antiquo. Pint.

rio regi donauit: Xerxis *n.* [1] copias, hoc eſt, ſepties *o.* centena [2] LXXXVIII. millia hominum excepit epulo, ſtipendium quinque menſium frumentumque pollicitus, vt *p.* e quinque liberis ſenectuti ſuae in delectu vnus ſaltem concederetur? Hunc quoque ipſum aliquis comparet Croeſo regi. Quae (malum) amentia eſt, id in vita cupere, quod aut etiam ſeruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem!

XLVIII. Populus Romanus ſtipem *q.* ſpargere coepit, Sp. *r.* Poſtumio, Q. Marcio Coſs. [3] tanta abundantia pecuniae erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos *s.* fecit. Nam *t.* quod Agrippae

1. *copias mille millia hominum. M.* 2. *vide Budaeum l. V. de aſſe.* 3. *tanta pecunia erat. M.*

Qui platanum) Herod. Polymn. VII. p. 395. n. 27. Δαρεῖον ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῳ τῇ χρυσέῃ καὶ τῇ ἀμπέλῳ etc. H.

n. Xerxis) Herod. l. c. et Tzettzes, chil. 4. v. 547. Hard.

o. Septies) Atqui terreſtrium copiarum numerorum longe maiorem exſtitiſſe, auctor eſt Herod. L. cit. p. 406. n. 60. nempe vt complecteretur CLXX. myriadas, ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδας, hoc eſt, decies ſepties centena millia hominum. H.

p. Vt) At quem pater elegit, nempe natu maximum, in partes duas diſtractum ab vtroque viae latere Xerxes poſuit, et hac victima luſtrauit exercitum. Seneca de ira III. 17. p. 593. Herodot. l. c. p. 399. n. 39. et Plut. l. c. p. 263. H.

q. Stipem) Voluntaria haec largitio pecuniae publica fuit: at multis ante annis ex edicto, quando, vt Liuius refert XXV. p. 267. *Ludos praetor in Circo maximo quum facturus eſſet, edixit, vt populus per eos ludos ſtipem Apollini, quantum commodum eſſet, conferret.* Hard.

r. Sp. Poſtumio) A. V. DLXVIII. De his Conſulibus, Liuius XXXIX. p. 494. Hard.

s. Ludos) Liuius l. c. *Scipio ludos eo tempore, quos bello Antiochi vouiſſe ſe dicebat, ex collata ad id pecunia*

pae Menenio ſextantes aeris in funus contulit, honoris id neceſſitatiſque propter paupertatem Agrippae, non largitionis eſſe dixerim.

XLIX. Vaſa ex argento mira inconſtantia humani ingenii variat, nullum genus officinae diu probando, nunc *v.* [1] Firmiana, nunc Clodiana, nunc *x.* Gratiana: etenim *y.* [2] tabernas menſis adoptaui-

1. *Sic ex Mss. H. Furniana. Gr. et Al.* 2. *tabernis et menſis ex adoptauit, nunc anaglypha. M.*

cunia ab regibus ciuitatibuſque per dies decem fecit, etc. Fuit is L. Scipio, P. Cornelii Africani frater. H.

t. Nam quod Agrippae, etc.) Nonius Marcellus in voce Deſubito, ex Ciceronis lib. VI. de Repub. illa de re haec citat: *Meminiſtis concurſu leuiſſimae multitudinis, et aere congeſto, funus deſubito eſſe ornatum*: Vide et Valerium lib. et cap. 4. Dal.

Nam) Liuius II. p. 33. *Eodem anno Agrippa Menenius moritur . . . Huic . . . ſumptus funeri defuit. Extulit eum plebs ſextantibus collatis in capita*, hoc eſt, ſexta parte aſſis, ſeu vnciis duabus: as enim duodenis conſtabat, nam inde ſextanti nomen. Hoc ipſum eleganti oratione narrat et Val. Max. IV. 4. n. 2. p. 216. Item Seneca de Conſol. ad Helu. c. 12. p. 811. Fuerat Agrippa inter Patres ac plebem publicae gratiae ſequeſter, reconciliatis animis, poſtquam ob creditorum impotentiam; anno CCLXI: plebs trans Anienem in montem ſacrum ſeceſſiſſet a patriciis. Quare quum puderet patres virum, tantum collecta viritim ſtipe funerari, iuſſu Senatus, ſumptus ex aerario ad funus decretum eſt. Auctor Dion. Hal. A. R. VI. p. 416. Sic Fabius ipſe Maximus aere collato funeratus eſt, ita prodente Val. Max. IV. 8. p. 289. H.

v. Nunc Furniana, nunc Clodiana) Scribe, *nuuc Firmiana, nunc Claudiana*, ex antiquo codice. Pint.

x. Nunc) Martial. IV. Ep. 39. *Argenti genus omne comparaſti: Solus Praxitelis manus, Scopaeque, Solus Phidiaci toreuma caeli, Solus Mentoreos habes labores: Nec deſunt tibi vera Gratiana, Nec quae Gallaico linuntur auro, Nec menſis anaglypta de paternis.* H.

y. Et-

tauimus nunc anaglypta *z.*, in aſperitatemque exciſa, circa *a.* linearum picturas quaerimus. Iam vero et [1] in menſas repoſitoriis *b.* imponimus, et ad ſuſtinenda obſonia interradimus latera *c.*: [2] et *d.* intereſt, quam plurimum lima perdiderit. Vaſa *e.* coqui-

1. *menſis repoſitoria. V. et quidem teſte Fulu. Vrſin. append. ad Ciacc. p. 146.* 2. *nec Fulu. Vrſin. del.*

y. Etenim) Tabernarum nomina menſae adſciſcunt: quod habent e ſuis quaeque tabernis vaſa. H.

z. *Anaglypta*) Vel ἀνάγλυφα, hoc eſt, *aſpera ſignis pocula*, vt Virgilius cecinit. H.

a. Circa linearum picturas) Veriorem lectionem ducimus, *circa linearum picturas.* Dal.

Circa) In vaſorum et poculorum ambitu pictas lineas quaerimus. H.

b. Repoſitoriis imponimus) Repoſitoria, nunc menſarum fulcra τὰ τραπεζοφόρα, nunc quae fercula et obſonia ſuſtinent. Dal.

Repoſitoriis) Vaſa ait argentea in menſas proferri, imponique repoſitoriis, id eſt, diſcis maioribus ſeu tabulis ligneis, rotundis, ſolidiſque, vt ex Feneſtella mox Plinius edocet, ſ. 52. Eodem in vſu fuere, quo nuper ea, quae Gallice dicebantur, *Des porte-aſſietes.* Ex metallo fiunt in familiis lautioribus: ruri, e vimine. Prius legebatur: *Iam vero et menſas*, vocula *in*, litterae, a qua ſequens vocabulum incipit, vicinitate abſorpta. Petron. in Sat. p. 117. *Laudationem ferculum eſt inſequutum, plane non pro exſpectatione magnum: nouitas tamen omnium conuertit oculos. Rotundum enim repoſitorium duodecim habebat ſigna in orbe diſpoſita: ſuperque, proprium conuenientemque materiae ſtructor impoſuerat cibum.* H.

c. Latera) Signorum ſcilicet, vt Petronius ait loco allato, ſeu vaſorum, quae cibis onuſta repoſitoriis imponebantur. De voce *interradere*, egimus XII. 42. H.

d. Et) Intereſt ad lautitiam, luxumque, habere vaſa, lateribus interraſis: hoc eſt, pluris aeſtimantur a luxurioſis hominibus ea, quibus lima radendo ac poliendo plurimum argenti detraxerit. Aurum interraſile ſic antea dixit XII. 43. qua de voce nos ibi prolixe egimus. H.

e. Vaſa coquinaria ex argento Caluus orator fieri queritur) Voſſ. *ex argento fieri Caluus orator quiritat.* Ma-

coquinaria ex argento Caluus Orator fieri [1] quiritat? at *f.* nos carrucas ex argento caelare inuenimus: Noſtraque aetate Poppaea coniux Neronis principis delicatioribus *g.* iumentis ſuis ſoleas *h.* ex auro quoque [2] induere *i.*

L. Li-

1. ſic ex Mss. H. queritur Gr. *et Al.* *2. ſic ex Mss. H. induere ſolebat* Gr. *et Al.*

nus ſequior *que*, fecit. Sincerius antiquum. Eſt enim *quiritare*, tanquam ad rem indignam Quiritium fidem inuocare. Liuius l. XXXIX. *prae vlulatibus tympanorumque et cymbalorum ſtrepitu nulla vox quiritantium exaudiri poterat.* Valerius Maximus IV, 2. *Vidi eodem habitu quiritatuque praetorium virum Perpernam.* Gron.

f. At nos) Vehicula. Carrucae mentionem neſcio ante Plinium quiſquam fecerit. Apud Suetonium deinde in Nerone c. 30. Ammianum 14. Vopiſc. in Aureliano, alioſque legitur. Apud Heſychium, Κάρουχα, ἅρμα. Martial. III. Ep. 62. *Aurea quod fundi pretio carruca paratur.* Mutauit deinde conſuetudo, et poſtea diuerſis temporibus regreſſa. Vopiſcus in Aureliano: *Currus regii tres fuerunt: In his vnus Odenati argento et auro operoſus, atque diſtinctus* etc. Incluſis nimirum inſertiſque ligno caelatis ex auro argentoque imaginibus ac figuris. Tranquillus in Claudio, 16. *Fuerunt et illa in Cenſura eius notabilia, quod eſſedum argenteum ſumptuoſe fabricatum, ac venale ad Sigillaria, redimi, concidique, coram imperauit.* H.

g. Delicatioribus) Mulis, vt Schefferus recte interpretatur, de re vehiculari vett. l. 8. pag. 91. Refert hoc quoque Dio LXII. pag. 714. Inde videas carpenta cum mulabus in nummis Agrippinae, matris Caii: Domitillae, Veſpaſiani coniugis: Fauſtinae, coniugis Antonii, etc. De Nerone ipſe Tranquillus, 30. *Numquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis*, etc. H.

h. Soleas ex auro quoque induere ſolebat) Voſſ. ignorat τὸ *ſolebat*, vt et Academicus Gudianuſque. Intelligitur enim ex praecedenti, *inuenit.* Etſi autem codex optimus *induere*, ſubſcribo tamen Salmaſio *inducere* legenti ad Pallium Tertulliani. Sueton. Octau. 92. *Si mane ſibi calceus perperam ac ſiniſter pro dextro induceretur.* Claudio 8. *Solebant*

L. Libras *k.* XXXII. argenti Africanus [1] ſequens heredi reliquit. Idemque quum de Poenis trium-

1. *ſequenti. V.*

lebant et ſtertentis manibus ſocci induci. Caeſar de bello Gallico lib. II. *ſcutis ex cortice factis aut viminibus intextis, quae ſubito pellibus induxerunt.* lib. II. Cic. *ſupra lateres coria inducuntur.* Gron.

i. Induere) Ita enim MSS. non, *inducere*, vt quidam reponunt: quamquam et iſta vox quoque vſurpata a Plinio, II. 5. et a Suetonio, vt ibi diximus. H.

k. Libras XXXII. *argenti*) Triginta tres, et auri duas: tantae abſtinentiae, vt annis quinquaginta quatuor quibus vixit, nihil vendiderit, emerit, aedificarit: ab vxore Sempronia, vt rumor fuit, veneno ſublatus. Alex. ab Alex. c. 18. lib. I. Dal.

Libras) Scipio, qui et Aemilianus, a quo Numantia et Carthago exciſae. Plutarch. in Apophth. pag. 199. *Λίτρας ἀργύρου τρεῖς καὶ τριάκοντα μόνας, δύο δὲ χρυσίου. Argenti libras XXXII. auri, duas.* Auctor libri de Vir. Ill. 58. totidem argenti libras fuiſſe ait: auri duas et ſelibram. Ab hoc Scipione Africano Aemiliano duxit originem, qui longe poſtea fuit vterque Gordianus Africanus Auguſtus: neque enim a regione natali *Africanus* aliquis, ſed *Afer* Latine diceretur. Africani cognomen eſt a regione ſubacta. Vtriuſque nummum vnum ex argento ſingularem vidimus: in priore parte nomine et vultu patris inſculpto: IMP. M. ANT. GORDIANVS. AFR. AVG. capite laureato: in poſteriore, filii vultu: CAES. M. ANT. GORDIANVS. AFR. AVG. Ille Gordianus a priore vxore, Africanus a patre dictus: Iſte Gordianus ex matre, Africanus ex patre et auo et atauis. Pater *Imperator* ſcribitur: filius ob reuerentiam patris capite nudo eſt, et eo titulo abſtinet. Vnum enim eſſe in vno exercitu Imperatorem conuenit. Itaque hic tantum Caeſar eſt: ſed idem tamen *Auguſtus*, et regimen prouinciarum, quod haereditario iure gereret. Nummi huius ſingularis effigiem in cera expreſſam habemus. In aliis nummis ſuis, aeque ac pater IMP. imperator dicitur. Veremur tamen ob eam ipſam cauſam, quod Auguſtus hic appellatur, nec tamen IMP. quod ab illius ſeculi conſuetudine abhorret; Veremur, inquam, ne nos ſpecies et elegans, et

triumpharet, quater *l.* millia [1] CCCLXXX. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum aemula, [2] quot menſarum poſtea *m.* apparatu victa? Numantia quulem deleta, idem Africanus *n.* in triumpho [3] militibus *o.* X. VII. dedit. O viros

1. *Hunc numerum vitioſum eſſe arbitratur Pet. Ciacconius de Triclinio. Iac. Cellar.* 2. *ſic ex Mss. H Quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea victa Numantia et deleta Gr. et Al.* 3. *militibus XVII. millia pondo dedit Gr. et Al.*

et ad ſimilitudinem veruſtatis proxime accedens nummi fabrica deceperit: ſitque recens ille et adulterinus; fictus ab inconſiderato nummorum adulteratore, qui neſciret Gordianum filium, aeque ac patrem in ſuis nummis eſſe ſemper IMP. Imperatorem. Ex eadem gente fuit poſtea et IMP. CAES. AEMILIANVS. P. F. AVG. H.

l. Quater millies CCCC. LXX. M. *pondo tranſtulit*) Voſſ. IIII. CCCLXXX. *ob tranſtulit.* Cuius ſcripturae ex parte Acad. Men. et Gud. *quatuor quadringentos* IXX. *obſides tranſtulit.* At illud *ob* nihil aliud ſignificat quam *pondo*: quatuor, inquit, millia trecenta octoginta pondo tranſtulit. Gron.

m. Poſtea victa Numantia et deleta idem Africanus in triumpho militibus XVII. millia pondo dedit. O viros, etc.) Hic fraudem librariorum coarguit immanis ſumma, quae pecuniae facit quadringenties et inſuper viginti octo millia, quanti opinor, non fuit tota Numantia, et ſubiecta exclamatio, quae non niſi perexiguum hoc congiarium patitur. Vide *Gronou.* de Seſtert. pag. 81.

n. Africanus in triumpho militibus XVII. millia pondo dedit) Nimis magnam largitionem auo illo reſtricto Lipſius vocat II. Admir. 8. et plus ſatis fore, ſi ſint *ſeptem millia pondo.* Pighius deeſſe aliquid coniiciebat, et ſupplendum locum hoc modo: *in triumpho tranſtulit XVII. millia pondo, militibus ſeptendecim pondo dedit.* Quod argenti ſi habuiſſet Numantia, multo celerius ſuccubuiſſet Romanis. Quae autem largitio in militem *ſeptendecim pondo?* ſeptem millia ducenti nummi? Voſſianus nos expediet, in quo ſic legitur: *quod menſarum poſtea apparatu victa Numantia quidam dilata idem Africanus in triumpho militibus* XVII.

viros illo imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit! Frater *p.* eius Allobrogicus primus [1] omnium [2] pondo

1. *omnium VI. mille. M.* 2. *ſic ex Mſs. H. mille pondo Gr. et Al.*

XVII. dedito viros illo. Scribe: *Hoc argenti tota Carthago habuit illa terrarum aemula, quot menſarum poſtea apparatu victa? Numantia quidem deleta idem Africanus in triumpho militibus X VII. dedit. O viros illo imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit!* Significat multas poſtea fuiſſe menſas Romae, in quibus ſingulis plus fuerit argenti expoſitum per ſolennia conuiuia, quam tunc redactum eſt ex totius Carthaginis opibus. Aut ſi de ſingulis nimium eſt, paucarum admodum menſarum apparatum Romae luxuriantis plus effeciſſe librarum argenti, quam tum temporis omnis Carthago. lib. XXXVI. 15. *M. Lepido Q. Catulo Coſſ. domus pulchrior non fuit Romae, quam Lepidi ipſius: at hercule intra annos XXXV. eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac aeſtimatione, qui volet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, et cum pulcherrima laudatiſſimaque certantes centum domos, poſteaque eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas.* Addit Numantino triumpho Scipionem ſingulis militibus donatiuum ſeptem denarios diſtribuiſſe. Confirmat, quod Pintianus appoſitis verbis, *militibus XVII. M. pondo dedit*, duo illa verba, *millia pondo*, in codice antiquo deſiderari notauit: quod tamen neque intellexit ipſe, neque poſt eum quiſquam, quod ſciam, aut intellexit aut cordi habuit. In Men. Acad. Gud. XVII. *pondo dedit.* Gron.

o. *Militibus XVII. M. pondo dedit*) Duo illa verba, *millia pondo*, deſiderantur in codice antiquo. Pint.

X. VII. Dedit) Hoc eſt, denarios ſeptem: monetae Gallicae, aſſes ſex et quinquagenos. Hoc donatiui nomine militibus ſingulis datum. Vide N. et Em. N. XXXII. (hic poſ.) *Itemque*) Quantum interſit typos inter interpolatos a ſemidoctis hominibus, codiceſque integerrimos, quos ſequuti ſumus, in primiſque R. 2. cuius ſcripturam religioſiſſime repraeſentamus, totidem apicibus ſyllabiſque, legentium eſto iudicium. Sic enim typi omnes: *Idemque quum de Poenis triumpharet, quater millies CCCCLXX. M. pondo tranſtulit.* Incredibile merito viſum

do mille habuit. At *q.* Liuius Druſus in *r.* Tribunatu plebis, [1] X. Nam *s.* propter quinque pondo L 2 nota-

1. ſic ex Mss. H. XI. millia Gr. et Al.

ſum id P. Ciacconio eſt, de triclinio, pag. 17. *Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum aemula, quod nunc in menſarum eſt apparatu.* Falſum, in aerario potius fuit. Sed alia longe eſt ſcriptoris ſententia. *Poſtea victa Numantia et deleta,* (Cur vero extrita vocula *quidem*, non apparet?) *Idem Africanus in triumpho militibus XVII. millia pondo dedit.* Non a noſtro ſolum, ſed et a Pintiani codice abſunt eae voces *millia pondo*: nec vero, niſi abſint, intelligo quae ſit ea militum abſtinentia, digna illa acclamatione, quae ſtatim ſequitur, ſi tam largo fuerint donatiuo compenſandi. H.

p. Frater eius Allobrogicus primus omnium) Scribendum arbitror, *Fabius Allobrogicus primum omnium, etc.* Nullum enim Allobrogicum fratrem fuiſſe Scipioni Aemiliano legitur in Hiſtoricis. Pint.

Frater) Qui ex Allobrogum victoria nomen haeſit Allobrogici, quod et familiae deinde toti haereditarium reliquit. Sic Magni cognomen Sextum Pompeium Magni F. alioſque ex nummis ſcimus accepiſſe. H.

q. At Liuius Druſus in tribunatu plebis XI. millia) Voſſ. *At Druſus Liuius in tribunatu pleb. X.* In Liuio et Seneca quoque notauimus illam mutationem loci nominum. Gron.

r. In) Ita R. 2. Hoc eſt, decem mille pondo argenti. Prius legebatur, XI. *millia.* H.

s. Nam) In ſupellectile denas eum habuiſſe libras dictum eſt ſuperius XVIII. 8. Et Gellius IV. 8. pag. 288. *Cornelium Rufinum bis Conſulem et Dictatura functum Cenſor Fabricius ſenatu mouit, ob luxuriae notam: quod decem pondo libras argenti facti haberet.* Et XVII. 21. pag. 1005. *C. Fabricius Luſcinus, et Q. Aemilius Papus, Cenſores Romae fuerunt, et P. Corn. Rufinum, qui bis Conſul et Dictator fuerat, Senatu mouerunt, cauſamque iſti notae ſubſcripſerunt: quod eum comperiſſent argenti facti coenae gratia decem pondo libras habere.* Non plus habere ſcilicet, quam quinque, licuit. Contigit id A. V. CCCCLXXVIII. Vide et Val. Max. II. 9. n. 4. Liuiumque in Epit. XIV. Hard.

notatum a Cenſoribus triumphalem *t.* ſenem, fabuloſum iam videtur. Item *v.* [1]Catum Aelium, quum legati Aetolorum in Conſulatu prandentem [2] in fictilibus adiſſent, [3] miſſa ab his vaſa argentea non accepiſſe, neque aliud habuiſſe argenti ad ſupremum vitae diem, quam duo pocula, quae L. *x.* Pau-

1. Quintum Aelium Tuberonem. Valer. Sed erronee, vt et Plin. hic. vide P. Merulam ſuper Enn. p. 505. *2. in, in M. d.* *3. menſalia ab iis vaſa. M,*

t. Triumphalem ſenem) Fabricius Lucinus Cenſor Cornelium Ruffinum, duobus conſulatibus et dictatura ſpecioſiſſima functum ſenatu mouit, quod tanquam malo exemplo luxurioſus, decem pondo vaſa argentea comparaſſet. Valer. cap. 4. lib. II. Dal.

v. Item) Conſentit Plinio Val. Max. cuius haec verba IV. 3. p. 210. *Curii et Fabricii Q. Aelium Tuberonem cognomine Catum diſcipulum fuiſſe merito quis exiſtimauerit: cui Conſulatum gerenti, quum Aetolorum gens omnis vſus vaſa argentea, magno pondere, et exquiſita arte fabricata per legatos miſiſſet, qui ſuperiori tempore gratulandi cauſa ad eum profecti retulerant fictilia ſe in eius menſa vaſa vidiſſe, monitos, ne continentiae quaſi paupertati ſuccurrendum putarent, cum ſuis ſarcinis abire iuſſit,* etc. Plinio, Valerioque magis credo, hunc Tuberonem Catum appellantibus, quaecumque demum appellationis cauſa exſtiterit, quam Merulae, Reineſioque, affirmantibus id falſo ab vtroque pronunciatum eſſe. Quot periere monumenta, ex quibus, ſi quidem illa exſtarent, conſtaret, horum ſimiliumque ſtemmatum tota ratio, coniecturarumque inanitas rideretur? H.

x. L. Paulus) Val. Max. IV. 4. n. 9. p. 219. *Eadem gens*, inquit, *nullum ante ſcrupulum argenti habuit, quam Paulus Perſe Rege deuicto, Q. Aelio Tuberoni genero ſuo quinque pondo argenti ex praeda donaret. Taceo enim quod princeps ciuitatis filiam ei nuptum dedit, cuius penates tam ieiunos pecunia videbat* etc. Item Plutarch. in Paulo Aemilio p. 270. phiala quinque pondo donatum ab ipſo ait generum Aelium Tuberonem, ob nauatam egregie in bello Mace-

Paulus ſocer ei ob virtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos *y.* Carthaginienſium dixiſſe nullos hominum inter ſe benignius viuere, quam Romanos. Eodem *z.* enim argento apud omnes [1] coenitauiſſe ipſos. At hercules Pompeium [2] Paulinum Arelatenſis equitis Romani filium, [3] paternaque *a.* gente pellitum, quod XII. pondo argenti

1. caenauiſſe ſeipſos. M. 2. *Paulinum Arel. equitis filium. M.* 3.. *Paterna quoque gente pulſum. Gr. et Al.*

Macedonico operam: Αἰλίῳ Τουβέρωνι τῷ γαμβρῷ φιάλην ἔδωκε πέντε λιτρῶν ὁλκήν. Quod iterum repetit in Apophth. p. 198. H.

y. Legatos Carthaginenſium) Voſſ. *Carthaginienſium.* vt optime quique libri ſemper. Gr.

z. Eodem) Communi et mutuo. H.

a. Paterna quoque gente pulſum quod XII.) Men. et Gud. *paternaque gente appellatum.* Voſſ. *paternaque gente pellitum.* Intellige Pellitum Sardum, vt ad Liuium monuimus. Gr.

Paternaque) Ex auita procerum Iudicumque gente, paterno ſanguine, in Gallia prognatum indicat: quorum inſigne veſtes eſſent pellitae: vti nunc Praeſidum curiae infula Pontico eſt munita vellere. Quo ſenſu Claudianus de bello Gaetico Carm. v. 481. *Crinigeri ſedere patres, pellita Getarum Curia.* Vide N. et Em. N. XXXIII. (paulo poſt.) Admonet haec vox *paterna*, vt nummum obiter hic exponam, quem refert D. Vaillant in Famil. p. 431. cuius prior area exhibet has voces: PR. L. FABRICI. altera ſerpentem in gyros conuoluentem ſe, et caput erigentem, cum ſubiecta epigraphe: PATERNVS. Id vero cognomen eſſe Fabricii vir eruditus exiſtimat, abſque vllo teſte, et magno vt arbitramur errore. Tu lege, ſi me audis: *Protector Auguſtodunenſium Traianus Edua Reſtituta Negotiatorum Vota Suſcepit:* pro ſua nimirum ſalute; quam Epidaurius Anguis repraeſentat.

At) Sic R. 2. codex et alii. In Colb. 3. *paternaque gente appellatum.* In editis multo deterius, *paterna quoque gente pulſum.* Vidit et e ſuo codice Gronouius legi oportere: *paternaque gente pellitum:* ſed delicias facit, quum de Pellitis Sardiniae popu-

genti habuiſſet apud exercitum, ferociſſimis gentibus oppoſitum ſcimus.

LI. Lectos *b.* vero [1] mulierum iam pridem totos operiri argento, et *c.* triclinia [2] quaedam: quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruilius *d.* Pollio, eques Romanus, non vt operiret, aut *e.* Delia-

1. *mulierum, in M. d.* 2. *quoque. M.*

populis id accipi iubet, quos Liuius XXIII. Pellidos Sardos vocat. Nec magis digni venia Claudiani interpretes, qui ad locum a nobis in prioribus Notis allatum, Curiam pellitam interpretantur, multa veſte contra caeli inclementiam probe munitam: quum id ibi veſtium genus non munimen, ſed decus ſit, et honoris inſigne. Sic vetus auctor S. Lupicini Abbatis Iurenſis: *Nonne cernis... nutare muriceos pellito ſub iudice faſces?* Sic Francos quoque reges frigoris metu ſcilicet, pellitos exhibet Venantius, IX. Poem. 5. *Pelligeri veniens Chlodouechi gente potenti.* Haud dubie ſane, vt pileati, ſic pelliti cognomen, decoris et honoris fuit. Atqui *pileati* apud Gothos dicti potiſſimum inquit Iornandes, de rebus Geticis, c. 5. *qui inter eos generoſi exſtabant, ex quibus et reges et ſacerdotes ordinabantur.* De hac poſtrema pileatorum appellatione, multa Du Cangius, in Gloſſario, erudite, vt ſolet. Denique facit hoc egregie ad Plinii ſententiam explanandam, quae in eo eſt poſita, vt leuius eius viri crimen velit exſtimari potuiſſe, qui XII. pondo argenti habuerit, quum eſſet Equitis Romani filius, et ex paterna gente pellitus. H.

b. Lectos vero mulierum) Plautus Pſeud. *Tu eſto lectiſterniator, tu argentum eluito, tu idem extruito.* Dal.

c. Et) Non coenationem ipſam intelligit, ſeu conclaue, ſed menſam ipſam cum lectis tribus, vnde menſae inditum triclinii nomen. Sic Vitruuius triclinia pro menſis accipit VI. 10. p. 118. Coenationes vero οἴκους appellat, quae Cicero conclauia de Orat. II. quanquam et ipſa a bonis auctoribus triclinia ſcimus appellata. H.

d. Caruilius) Vide L. IX. 13. H.

e. Aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idem et aureos fecit) Acad. Men. et Gud. *ſed Punica eadem et aureos.* Voſſ. *ſed Punicana. Eadem et aureis fecit.* Cicero pro Muraena: *ſtrauit pelliculis baedinis lectulos Punicanos*

[1] Deliaca ſpecie faceret, ſed *f.* [2] Punicana. Eadem *g.* et aureos fecit. Nec multo poſt argentei Deliacos imitati ſunt. Quae *h.* omnia expiauit bellum ciuile Syllanum.

LII. Paulo enim [3] ante haec facta ſunt, lanceſque e centenis libris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romae fuiſſe conſtat, multoſque ob eas proſcriptos, dolo concupiſcentium. Erubeſcant Annales, qui bellum ciuile illud talibus *i.* vitiis imputauere. Noſtra aetas [4] fortior fuit: Claudii principatu [5] ſeruus eius Druſillanus [6] nomine Rotundus, diſpenſator *k.* Hiſpaniae citerioris

1. *delicata. M.* 2 *Sic ex Mss. H. Sed Punica. Idem et Gr. et Al.* 3. *ante hoc factae ſunt lances. V.* 4. *Tertullianus de Pallio Iac. Cellar.* 5. *certior fuit. V.* 6. *cognomine. V.*

canos et expoſuit vaſa Samia. Valerius Maximus lib. VII. 1. *lectulos Punicanos pellibus haedinis ſtrauit, et pro argenteis vaſis Samia expoſuit.* Sic quoque Pintiani codex. Gr.

f. Sed Punica. Idem et aureos fecit) In vetuſto codice, ſed *Punicana eadem et aureos fecit.* Pint.

Sed) Ita R. 2. non *Punica*, vt editi. Lectos Punicanos etiam Cicero laudat pro Muraena, n. 75. H.

g. Eadem) Eadem ſpecie, nempe Punicana, etiam aureos lectos fecit. Vel hinc apparet, Deliacum opus, non ex aere Deliaco conflatum intelligi oportere, ſed artificio gentis eius proprio ac peculiari. Forte hae ſunt Χρυσόςικτοι κοίτης κλισίαδες, quarum meminit Clem. Alex. Paedag. II. 3. p. 160. Hard.

h. Quae) Luit, eluit, purgauit. Similis haec Tullii vox in Anton. Phil. I. n. 85. *Tua ſcelera Dei immortales in noſtros milites expiauerunt.* Et apud eumdem paſſim, ſupplicio ſcelus expiare. H.

i. Talibus) Tam leuibus, ſi cum aetatis noſtrae ſceleribus comparantur. Mox ſequitur, *Noſtra aetas fortior fuit*: quae ſunt dicta εἰρωνικῶς. H.

k. Diſpenſator) De hac voce diximus ex Feſto ſ. 13. Theſaurarios noſtra aetas vocat. Priſca, Tribunos aerarios

rioris quingenariam *l.* lancem *m.* habuit, cui fabricandae officina prius exaedificata fuerat: et comites eius, [1] octo *n.* DCCCL. librarum: quaeſo, vt quam multi eas conſerui [2] eius inferrent, [3] aut quibus coenantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllae victoriam duo *o.* tantum triclinia Romae fuiſſe argentea. Repoſitoriis argentum addi *p.* ſua memo-

1. octo quinquaginta librarum. Gr. et Al. octingentas LVIII. librar. Quare quaeſo, niſi, vt. M. 2. eius, in M. d. 3. aequalibus coenantibus. V.

rarios, quibus, vt Varro ait de L. L. IV. erat attributa pecunia, vt militi redderent. H.

l. Quingenariam) E quingentis argenti libris. Sic *vaſa centenaria argentea* apud Lampridium in Elagabalo p. 107. quae centum librarum forent. Sic balliſtae *centenariae*, quae ſaxa centum pondo iacerent: *talentariae*, quae talenti pondo. In Plautina fabula, quae *Captiui* inſcribitur, catenas *ſingularias*, quae ſunt ſingularum librarum, eruditiores interpretantur. Act. I. ſc. 2. v. 3. *His indito catenas ſingularias: Iſtas maiores, quibus ſunt vincti, demito.* Quingenariam Druſillani promulſidem, hanc lancem vocat Tertullianus, L. de pallio, ſub finem, p. 119. ſignificatione Grammaticis vulgo ignota; vt animaduertit Hadr. Iunius X. 5. et poſt eum Salmaſius in eum Tertulliani librum p. 407. Vide Budaeum de hoc Plinii loco agentem. III. 90. H.

m. Lancem habuit) *Promulſidem* vocat citata hac hiſtoria Tertull. lib. de Pallio: ſignificatione grammaticis ignota, *promulſidem* vocantibus potionem conuiuis loco mulſi dari ſolitam ad auiditatem excitandam. Hadr. Iun. cap. 10. lib. V. Dal.

n. Octo) Sic R. 2. non, vt editi, *octo quinquaginta.* Sententia eſt, octo lances in comitum eius ſupellectile fuiſſe, quae libras DCCCL. vniuerſae penderent: ſingulae fere centum ac ſeptem libras. H.

o. Duo tantum triclinia Romae fuiſſe) Rectius in vetuſto codice, *tricliniaria.* Pint.

p. Addi ſua memoria coeptum Feneſtella dicit.) Voſſ. vltimam vocem iubet induci: ſufficit enim anteceſſiſſe *tradit.* Gr.

memoria coeptum, [1] Feneſtella, qui obiit nouiſſimo Tiberii Caeſaris principatu. Sed *q.* et [2] teſtudinea tum in vſum veniſſe. Ante ſe autem paulo lignea, rotunda, ſolida: nec *r.* multo maiora, quam menſas fuiſſe. Se quidem puero, quadrata, et compacta, aut *s.* acere operta, aut [3] citro coepiſſe. Mox additum argentum in [4] angulis, [5] lineaſque *t.* per commiſſuras. Tympana *v.* vero ſe iuuene appellata [6] ſtateras *x.*, et lances, quas antiqui [7] magidas *y.* appellauerant.

L 5 LIII.

1. *Sic ex Mss. H. Feneſtella dicit. Gr. et Al.* 2. *teſtudines, tum. Alii.* 3. *cedro. V.* 4. *angulos. M.* 5. *ligneaſque. Ch.* 6. *clemmateras. V. et ex Polluce.* 7. *paropſidas. V.*

q. Sed) Vide IX. 13. Repoſitoria hoc loco Plinius intelligit, non ipſa triclinia, vt Fuluio Vrſino viſum in Append. Petr. Ciacconii, p. 111. H.

r. Nec) Nec longiora multo, nec latiora menſis. Hard.

s. Aut) Laminis aceris aut citri extrinſecus adglutinatis tecta. Vide XIII. 29. Hard.

t. Lineaſque) Lineas ex argento, quae per omnes commiſſuras ducerentur. Hard.

v. Tympana) Vaſa potoria figura ſimili tympanis, quibus vtebantur Galli Cybeles. Eadem dicuntur et κύμβια, a ſcaphae forma, parua et caua pocula, et, vt ait Dorotheus apud Athenaeum, profunda, ſine fundo et auribus. Demoſthenes Midiae obiicit, quod iis biberet, mollibus et femineis, nec ſatis caſtrenſibus. Eadem dicuntur et *clemmateres* a forma operimenti teſtudinis, quam κλέμμυδα vocauerunt. *Pollux.* Auctor fabulae Queruli: *Ipſum etiam pauxillum argenti leuibus tenſum tympanis, limari commutarique ſemper credit, quia factum eſt ſemel.* Dal.

x. Stateras) Staterae magidiſque vocabulo nihil aliud intelligi arbitramur, praeter lances rotundas, quae imponerentur menſis, tollerenturque, vt collibitum eſſet, quales ſunt eae fere, quibus ſolemus res omnes venales appendere. Vide Conſtant. in Lex. verbo Μάγις. H.

y. Ma-

LIII. Nec z. copia tantum argenti [1] furuit vita, ſed validius paene manipretiis: Idque iam pridem,

1. *Sic ex Mss. H. fuit vitae, ſed valentius. V.*

y. *Magidas*) Μάγιδας Rhodig. cap. 15. lib. VIII. menſas vocat, quae imponuntur, et tolluntur vt libet. Paulus Iuriſc. magidis meminit. Alueum luſorium interpretes eſſe putant. *Capides* priſcis vaſa eſcaria fuerunt, quod hic forte legendum. Dal.

z. *Nec copia tantum argenti fuerit vitae*) Non *vitae* in antiquo exemplari, ſed *vita*, puto legendum, *nec copia tantum argenti furuit vita.* ſequitur confeſtim: *ſed validius paene manus precium*; in eodem, *ſed validius, inanipreciis*; ſcribo, *ſed validius manupreciis*; vulgus, *facturas* appellat. Pint.

Nec copia tantum argenti fuerit vitae, ſed validius paene manupretium) Voſſ. *vita* et *manipretiis.* Quaſi ex ſcriptura Ciacconius, immo Pintianus: *Nec copia tantum argenti furuit vita, ſed validius paene manupretiis.* Placet ſententia: non obſoletum illud *furuit.* Malim, *furere viſi.* Gr.

Nec) Nec tantum vt copiam haberet argenti maximam, inſaniuit vita conſuetudoque hominum: ſed etiam in pretio rerum manufactarum: idque iam pridem: ne noſtra primum aetas huius criminis rea peragatur. Sic R. 2. cod. et Pintiani. Sic P. Ciacconius ex coniectura de triclinio, p. 18. Perperam in editis, *Nec copia tantum argenti fuerit vitae, ſed validius paene manupretium.* Quod manu factum erat, et quod datum pro eo, manupretium vocabatur, a manibus, et pretio. Verba ſunt Varronis de L. L. V. In Plinianis codicibus manipretium vbique ſcribitur. Plinius ipſe, XXXIV. 17. *Solitum enim ex manipretio cuiuſque ſigni denarios deponere aureos ſingulos.* Item Vlpianus L. Dig. tit. de verb. ſign. leg. *Mulieris. Plerumque plus eſt in manus pretio, quam in re.* Sic Ouidius: *Materiam ſuperabat opus*; Manus enim pro opere. Manus pretia dixit Tertull. de Idolol. ceteri contracte manupretium. Cicero in Verr. III. *Machinae manupretium.* Ad quem locum Aſconius: *Manupretium dicitur, vbi non tam materiae ratio, quam manus atque artis ducitur.* Galli nos vulgo dicimus, *la façon.* H.

pridem, vt ignoſcamus nobis. Delphinos *a.* [1] quinis *b.* millibus ſeſtertiûm in libras emptos C. Gracchus habuit. Lucius vero Craſſus Orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu caelatos ſeſtertiis *c.* C. Confeſſus tamen eſt, numquam ſe his vti propter verecundiam auſum. Conſtat eumdem [2] ſeſtertiûm *d.* VI. millibus in ſingulas libras vaſa *e.* empta

1. *Sic ex Mss. H. Quinis millibus ſeſtertiis. Gr. et Al.*
2. *Sic ex Mss. H. VI. pondo in ſing. M. VI. millibus ſeſtertiis. Gr. et Al.*

a. Delphinos) Vaſorum genus. Fuerunt et Delphicae abaci, e quibus vinum miniſtrabatur. Harum mentionem facit *Paul. l. III. de ſupel. leg.* Delphinos olim menſis in ornatum ſubiici ſolitos Graeci adnotarunt: vt cantharos et Cheirones abacis. Iuuenalis: *Ornamentum abaci, nec non et paruulus infra Cantharus, et recubans ſub eodem marmore Chiron.* Cuiacius c. 13. lib. XVIII. obſeru. Dal.

a. Delphinos) Delphini ſunt ornamenta tricliniorum, aut vaſorum, delphinorum ſimilitudine. Vide Du Cangium in Gloſſario. Hard.

b. Quinis) Monetae Gallicae librae ſunt ſeu floreni 500. Vide N. et Em. N. XXXIV. (hic adi.) *Delphinos*) Prius legebatur, *quinis millibus ſeſtertiis*, quod de ſeſtertiis, ſiue neutrius, vt vocant, genecis, ſiue maſculei, recte dici ars non patitur, hoc eſt, Grammatica. De ſeſtertiis porro poſterioris generis accipi haec oportere auctor eſt Plutarchus in Gracchis p. 825. vbi obieciſſe Graccho Druſum ait, quod delphinos argenteos comparaſſet, emptos in ſingulas libras, denariis mille quingentis et ſexaginta, ſiue quod idem quinis ſeſtertium millibus, *οἱ περὶ Δροῦσον ἔλεγχον, ὅτι δελφῖνας ἀργυροῦς ἐπρίατο τιμῆς εἰς ἑκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα.* H.

c. Seſtertiis) Seſtertia centum, ſiue quod idem eſt, ſeſtertiûm centena millia, monetae Gallicae librae ſunt omnino 10000. H.

d. VI. millibus ſeſtertiis in ſingulas libras vaſa empta habuiſſe) Locum hunc mendae ſuſpectum eſſe in dictione *vaſa* ex antiquo ſcribit Budaeus lib. III. Credo equidem: nam Voſſ. Pintiani

empta habuiſſe. Aſia *f.* primum deuicta luxuriam miſit in Italiam. Siquidem Lucius Scipio tranſtulit

ni, Gud. Acad. Men. conſenſu: *eundem* H-S. VI. *in ſingulas libras vna emptalia habuiſſe.* Lege: *Conſtat eundem ſeſtertium ſex millibus in ſingulas libras vna emblemata habuiſſe.* Cicero lib. IV. in Verrem: *ſcaphia cum emblematis.* Et, *thuribulum auulſo emblemate.* Item, *duo pocula non magna, verûntamen cum emblematis.* Et, *iis cruſtae et emblemata detrahuntur.* Plinius capite ſequenti: *Vlyſſes et Diomedes erant in phialae emblemate Palladium ſurripientes.* Gr.

Sex millibus ſeſtertiis) *Sex millia ſeſtertium*, ſunt quadringenti quinquaginta Carolini. Vide *Gronou.* de Seſtert. p. 374.

Seſtertiûm) Hoc eſt monetae noſtrae libris 600. Hard.

e. *Vaſa empta habuiſſe)* Longe aliter in apographo noſtro, *vna emptalia habuiſſe.* Quomodo autem caſtigandus ſit deprauatus hic locus mihi ad praeſens haud occurrit; conſiderent ingenioſiores. Pint.

Vaſa) R. 2. Colb. 3. et Pintiani cod. *vna emptalia*, non *vaſa empta* prae ſe ferunt. Gronouius *vna emblemata* coniiciebat. Erant autem ἐμβλήματα ornamenta vaſorum, dicta ἀπὸ τοῦ ἐπεμβλῆσθαι, quod vaſis adiicerentur, et reuellerentur, quum libitum erat. H.

f. Aſia) Liuius XXXIX. p. 489. *Luxuriae peregrinae origo ab exercitu Aſiatico inuecta in Vrbem eſt*, etc. *Aſia facta Romanorum*, ait Iuſtinus in fine XXXVI. *cum opibus ſuis vitia quoque Romam tranſmiſit.* Aſia hinc gemina indicatur: altera, Aſia minor hodie dicitur, vbi deuictus Antiochus eſt: altera quae Syria ſaepius appellatur, vbi Antiochus regnabat. Plinius XIII. 5. *Antiocho rege Aſiaque deuicta, Vrbis anno* DLXV. Teſtis etiam eſt geminae huius victoriae nummus argenteus denticulatus in Muſeo noſtro, et apud Patinum in fam. p. 90. Caput Iouis laureatum exhibet, ac ſiniſtro latere litteram K. In parte auerſa, Scipio eſt in quadrigis: ſiniſtra tenet ſignum militare, dextra fulmen. Infra, L. SCIP. ASIA G. punctis ſic notatis: *Lucius Scipio: Aſia gemina.* In quibuſdam nummis, teſte Vrſino, ſine interpunctione ſcriptum eſt ASIAG. Id vero alii *Aſiagenes*, Ἀσιαγενῆς, alii *Aſiagetes*, interpretati ſunt, parum certe felici-

lit in triumpho argenti caelati pondo [1] MCCCCL. Et vaſorum aureorum pondo [2] M D. anno conditae vrbis quingenteſimo ſexageſimo quinto. Eadem *g.* Aſia [3] donata multo etiam grauius afflixit mores, inutiliorque victoria *h.*, illa haereditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim haec emendi Romae in auctionibus regiis verecundia exempta eſt, vrbis *i.* anno ſexcenteſimo vigeſimo [4] ſecundo, mediis *k.* quin-

1. *M. V. ſic habet, ML. id eſt, mille quingenta. V. vero, millia quadringenta et L.* 2. *millia M. ce. M. V. centum millia. Gr. et Al.* 3. *Sic et Alii. Budaeus et M. domita. V. domata Gr. et vulgg.* 4. *Sexto Gr. et Al.*

feliciter. Nam, vt acute Sirmondus admonuit, in Nott. ad Sidonium p. 128. vnde in nummo Romano et Graecum et inſolens vocabulum? Et vetus tamen hic error eſt. Nam et Liuio tribuitur, ex vetuſtis codicibus, in quibus *Aſiageni*; et excerptis Diodori Peireſkianis, in quibus Ἀσιαγενὴς legitur. Verum haud dubie legi oportet ASIA *Gemina*, capta vel deuicta ſcilicet a L. Scipione. Quam obrem in nummo quadrigae ſculpuntur, certiſſimum geminae victoriae argumentum: nam pro ſimplice victoria, vt iam ſupra diximus, tantum bigae ſculperentur. Nulla fingi certe poteſt cauſa probabilis, quamobrem Ἀσιαγενὴς, *Aſia genitus*, dicatur homo Romanus, et ex nobiliſſima quidem gente in Vrbe. Hard.

g. Eadem) Ita R. 2. et Colb. 3. et quos Budaeus inſpexit, ipſo prodente III. f. 85., non *domata*, vt editi hactenus libri. Attalus Pergami in Aſia rex, populum Romanum moriens haeredem inſtituit. Hanc Aſiae donationem Plinius ſpectat. Hard.

h. Victoria) Qua L. Scipio Antiochum deuicit. H.

i. Vrbis) Ita R. 2. In editis libris ad hunc diem, mendoſe, A. V. DCXXVI. *mediis* LVI. *annis*, qui numerus nec cum ratione temporum, nec ſecum ipſe conſtat. H.

k. Mediis LVI. *annis erudita etc.*) Rectius in apographo noſtro, LVII. ita etiam poſcente ratione temporum. Pint.

quinquaginta [1] ſeptem annis erudita ciuitate amare etiam, non ſolum admirari, opulentiam externam: immenſo et Achaicae *l.* victoriae momento ad *m.* [2] impellendos mores, quae et ipſa hoc interuallo, anno vrbis ſexcenteſimo octouo parta *n.*, ſigna et tabulas pictas [3] inuexit, ne quid deeſſet: pariterque luxuria nata eſt, et Carthago ſublata: ita *o.* congruentibus fatis, vt *p.* liberet amplecti vitia, [4] et *q.* lice-

1. *Sex* Gr. *et Al.* 2. *conuellendos. V.* 3. *inuexit. Gr.* 4. *et liceret peccare et dignatione hinc alicui v. Gr. et Al.*

l. Achaicae) Exciſa Corintho, per L. Mummium Achaicum, A. V. DCVIII. Hard.

m. Ad) Labefactandos, impellendos, in praeceps. Sic Maro Aen. IV. 22, *Animumque labantem impulit* Hard.

n. Parta ſigna et tabulas pictas innexit) *Tabellas* non *tabulas*, in eodem; et forte melius *aerea*, quam *parta*, legeretur. Aere Corinthio nil notius. Pint.

o. Ita congruentibus fatis vt liberet amplecti vitia et liceret peccare, dignatione hinc alicui veterum) Locus inter paucos vitiatus. Legend. reor, *ita congruentibus fatis vt liberet amplecti vitia et liceret. Potare aere indignetur hic aliquis veterum*: nam in MS. *peccare* legitur, ſed *petere*, minus deprauate. et ſequitur e veſtigio, *cantharis potaſſe.* Pint.

p. Vt liberet amplecti vitia et liceret peccare) Hoc a Gelenio Voſſ. *vt et liberet*: et ſic Academicus Gudianuſque. Men. *vtque liberet.* Sequitur in eiſdem et Pintiani: *petere et dignatione.* Vnde Ferdinandus, *Potare aere indignetur hic aliquis veterum*: acutius et prudentius Lipſius lib. II. Elect. 8. *Petiere et dignationem hinc aliqui veterum*; ſed non, vt velim, interpretatur. Vult enim quoſdam etiam e priſcis dignitatem ſibi adſtruere conatos electione iſta et curioſa cura vaſorum, inter quos Marium. Et ego electionem iſtam et curioſam curam vaſorum potius deſtruere dignitatem cenſuerim quam augere: Plinium autem dicere, Ex ipſis vitiis tum graſſantibus et inſania in vaſis pretioſis comparandis, quoſdam ſibi gloriam parauiſſe, dum ea ſoli aut cum paucis aſpernantur: ſic C. Marium poſt Cimbricam

liceret. Petiere *r.* et [1] dignatione hinc aliqui veterum. C. *ſ.* Marius poſt victoriam Cimbricam cantharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas *t.*, et manipularis *v.* Imperator.

LIV.

1. *indignatione hinc aliqua veterum. Nam C. Marius. V. digna tamen hic acculatione veterum. Nam C. Mar. V. alii indignatione hinc aliqua. Veterum C. Mar. Cb. non probo.*

cam victoriam, non in ſcyphis Mentoreis, non in auro, ſed ruſticis et ſeruilibus in cantharis bibiſſe: neque hoc ſordidum putaſſe poculum, quo et Liber Pater vſus: vnde et apud educatorem eius dormientem *grauis attrita pendebat cantharus vaſa*. Valerius Maximus lib. III. 5. Gr.

q. Et) Liceret quidem, quum *metu ablato aemulae vrbis, luxuriari felicitas Vrbis incepit*, vt praeuidiſſe Naſica a Floro dicitur II. 15. pag. 85. Liberet autem, quum omne luxuriae genus Aſiae victoria in Vrbem inuexiſſet. H.

r. Petiere) Quaeſiuere et gloriam ſibi a vitiis aliqui veterum: vt C. Marius, qui, etc. In R. 2. *Petere et indignationem hinc aliqui veterum.* Quibus verbis adiecta litterula, vt eſſet *petiere*, pro *petere*, quod Lipſius ante occupauit, ſententiam huic loco maxime accommodatam elicuimus. Perperam antea legebatur, *et liceret peccare: et dignatione hinc alicui veterum.* H.

ſ. C. Marius poſt victoriam Cimbricam) Valer. cap. 6. lib III. Plutarch. lib. περὶ τῆς ἀοργησίας. Dal.

C. *Marius*) Val. Max. III. 6 n. 6. pag. 173. *Iam C Marii paene inſolens factum: nam poſt Iugurthinum, Cimbricum, et Teutonicum triumphum, cantharo ſemper potauit, quod Liber Pater inclytum ex Aſia ducens triumphum, hoc vſus poculi genere ferebatur: vt inter ipſum hauſtum vini, victoriae eius ſuas victorias compararet.* Arnobius paene extremo L. VI. *Quid in Liberi dextra pendens potorius cantharus?* Vas eſt vinarium Baccho ſacrum ac peculiare, vt docent Athenaeus et Macrobius. Hard.

t. Arpinas) Tullius municipe Mario gloriari ſolitus eſt. Hard.

v. Manipularis) Electus de manipulo. H.

LIV. [1] Argenti *x.* vſum in ſtatuas [2] primum Diui *y.* Auguſti in adulatione temporum tranſiſſe, falſo exiſtimatur. Iam enim triumpho Magni Pom-

1. argenteas ſtatuas primum. M. 2. primum ad honorem Diui Auguſti in adulationem. Gr. et Al.

x. Argenti vſum in ſtatuas primum ad honorem Diui Auguſti in adulationem temporum tranſiſſe, etc.) In ſcripto codice *argenti vſum in ſtatuas primum diui Auguſti in temporum adulationem tranſiſſe.* Puto ſuperfluere praepoſitionem *in*, ſecundo poſitam. Pint.

y. Diui Auguſti) Sueton. lib. I. cap. 52. et ibi Caſaub. Dal.

Diui Auguſti) Tranquillus in Aug. 52. *Argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes, exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit.* Quae forma vultus in ſtatuis Auguſti fuerit, non liquet: nulla enim ſupereſt. At in nummis antiquis paene omnibus valuit adulatio, quae decorum eum, eiuſdemque imberbis formae eum ac iuuenilis exhibuit, quum eſſet annorum ſeptuaginta, qua fuit vix vicenario maior. Vnus ſupereſt tantum ex aere mediocri, cuius contemplandi et explorandi nobis copiam fecit eruditus Germanus: tradita etiam vltro gemina nummi effigie. Auguſti vultui ſat mala forma et ruſticana, adiectus eſt lituus, ſymbolum auguratus: cum epigraphe Latina CAESAR. In poſtica parte vultus eſt ſenilis et grauis, barba criſpa ac ſpiſſa, qualis in nummis Lacedaemoniorum e Gaza Regia pingitur, cum nomine ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ. Sed hic capite eſt laureato: infra littera Graeca Λ, quae prima nominis Λυκοῦργος eſt: vt ſignificetur Auguſtum fuiſſe Lycurgum alterum, hoc eſt, optimarum legum in Italia conditorem, vt fuit olim Lacedaemone Lycurgus: cui eo nomine, quod populares ſuos ad rectum vitae cultum ſuis legibus tranſtuliſſet, poſt obitum dicauere delubrum Spartiatae, vt Herodotus I. narrat. Sic in numiſmate altero, quod ad VII. 31. protulimus. Idem Auguſtus eadem fere nummi forma cum Platone confertur, ob ſapientiam. Hinc ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ: inde ΠΛΑΤΩΝ. In iſto exprimitur, quod dictum ei ab Horatio eſt, II. ep. I. *Cum tot ſuſtineas et tanta negotia ſolus, Res Italis armis tuteris, moribus ornes,* LEGI-

Pompeii reperimus tranſlatam Pharnacis z., qui primus regnauit in Ponto, argenteam ſtatuam: item a. Mithridatis [1] Eupatoris, et currus aureos argenteoſque. Argentum ſuccedit [2] aliquando b. et auro, luxu feminarum plebis compedes c. ſibi ex eo facientium, quas d. induere aureas mos e. tritior

1. eius patris. M. 2. *ſic ex Mss. H. et M. ſuccedit ex re aliquando Gr. et Al.*

LEGIBVS EMENDES etc. Prior tantum litera Graeca nominis Lycurgi apponitur: indicante ſolerter nummi opifice, ſatis eſſe, ſi ab eruditis agnoſceretur Lycurgus ex prima nominis littera, integro nomine non expreſſo, ob odioſam eius ſignificationem. Eſt enim Λυκοῦργος, pro λυκόοργος: quod idem valet ac *lupi ira*, vel *lupus iratus*. H.

z. *Pharnacis*) Eius qui Mitridatis auus fuit. Eleganter Seneca, ep. 88. de ſtatuis in triumpho tranſlatis: *Sacrilegia minuta puniuntur, magna in triumphis feruntur.* Hard.

a. *Item*) Auream Mithridatis ſtatuam octo cubitorum in triumpho Pompeii latam, auctor eſt Appianus, in Mithrid. pag. 252. Eiuſdem alteram ſenûm pedum exhibitam a Lucullo, Plutarch. in eius vita, p. 516. Hard.

b. *Ex re aliquando et auro*) Non modeſtia, ſed iuſta cauſa, poenae metu. Dal.

c. *Compedes ſibi ex eo facientium.*) Sic ornatum calceorum vocat, qui, vt in feminis equeſtris ordinis aureus fuit, ſupra cap. 3. ſic plebeis argenteus, auro illis ad eum luxum non permiſſo. *Dalec.* *Compedes ſibi ex eo facientium, etc.*) Vide *Reineſ.* Var. lect. lib. II. c. 7. pag. 174. Et paulo poſt lege: *tam inopportuna iniuriae ſubtilitas erat*, quia ἀμίμητος. Vide eumdem loco citato. Dal.

d. *Quas induere aureas mos tritior vetat*) Andreas et vetuſtiores, *mos triſtior.* Sed neutrum affis eſt vnius. Itaque Th. Reineſius *mos patriciorum*, qui ſcilicet plebeias feminas prohibuerit, ne eo luxus aſpirarent, et excluſerit auri vſu in compedibus II. Var. lect. 7. Men. Acad. Gud. *quas induere aureas veſtes, vidimus et in ipſa Aurelium Fuſcum.* Eximius: *quas induere aureas monſtritior vel et vidimus et in ipſi Aurelium.* Scribendum cenſeo: *quas induere aureas*

tritior vetat. Vidimus *f.* et ipſi [1] Arellium *g.* Fuſcum (motum equeſtri ordine, [2] ob inſignem calum-

1. Aurelium. M. 2. *ob inſig. calumniam, quod eum cum. V. ob inſignem cum celebritate aſſectationem adoleſc. V. M.*

aureas mos Quiritium vetet. Hic plus, opinor, imperii habeat, quam mos patriciorum. Solet autem Plinius *Quirites* pro populo Romano dicere. Sic lib. XI. 37. *Quiritium magno ritu ſacrum eſt, ita more condito,* etc. lib. XXXIII. 10. *Quiritium poſt Sullam diſceſſimus.* Cogitaueram etiam, *opus cenſorium vetet.* Sed illud ſimplicius. Quod ſequitur, iam notauit Hermol. in antiq. codd. exhiberi: *ob inſignem cum celebritate aſſectationem adoleſcentium ſcholae.* Nec aliter credibile eſt inueniſſe Pintianum, qui coniiciat: *cum celebratae aſſectatione adoleſcentium ſcholae ex argento annulos haberent.* Certe noſtri non aliter fere: *calumniam* vtique reperimus nuſquam, etſi diſſimulet Ferdinandus. Veniebat ſub acumen ſtili: *Fuſcum, motum equeſtri ordine, ob inſignitam celebritatem adſectantium adoleſcentium ſcholae, ex argento annulos habentem.* Significat equeſtri eum ordine motum, praetextu haud dubie rei notandae, ſeu verae ſeu fictae, ſed intimam propriamque ob cauſam haud aliam, quam vt refrigeraretur vanitas hominis per publicum trahentis inuidioſam et iam imperantibus ſuſpectam turbam ſcholaſticorum, et ſectatorum, nobilium et promptorum iuuenum, eloquentiam aemulantium. Atque is cum caruiſſet ordine, iuſque aureorum perdidiſſet, vt tamen diſtaret a vulgo et inuidiam faceret iuratori, a quo erat notatus, argenteos annulos induit. Satis tamen eſt credibile, hanc cenſoriam aut magiſtri morum animaduerſionem multos ei comites in reliquum detraxiſſe. Gron.

e. Mos) Id eſt, iam vulgatus, et paſſim receptus. Innuit argenteas compedes a plebe geſtatas, quum iam aureae faſtidiri coepiſſent, peruerſa luxuria, iam trito tamen et peruulgato more. A MSS. exemplaribus non diſcedimus, quos negligere videntur ii qui vel *mos triſtior,* quod nemo intelligat, vel *mos patriciorum,* vel *mos Quiritium,* haud ſatis conſulto reponere conantur. De compedibus iis egimus, ſ. 12. H.

f. Vidimus) Vidimus et ipſi Arellium ... ex argento

lumniam, quum *h.* celebritate affectarentur adoleſcentium ſcholae,) ex argento anulos habentem. Et quid haec attinet colligere, quum *i.* capuli militum, ebore etiam [1] faſtidito, caelentur argento, vaginae *k.* [2] catillis *l.*, baltei laminis crepitent? Iam

 vero

1. ſic ex Mss. H. et M. faſtidio Gr. et Al. 2. ſic et M. batillis Gr. et Al. balthei Gr.

to anulos habentem, *quum aureos faſtidiret, feminarum more* H.

g. *Arellium Fuſcum*) Hunc Seneca inter claros ſui temporis oratores annumerat. Gelen.

Arellium) Hic eius Arellii filius, quem Q. Fuſcum Seneca pater, Controu. I. 7. pag. 91. multiſque aliis locis Arellium Fuſcum patrem appellat: et Rhetorem. Locum hunc, quem vti edidimus, ita typi omnes, manuſcriptique codices repraeſentant, vt enodarent, fruſtra deſudarunt Barbarus, Pintianus, Gronouius, aliique. Nos et interpunctione loco adhibita, et interpretatione ſimplici, planum, vt quidem remur, fecimus. H.

h Cum celebritate affectarentur adoleſcentium ſcholae, ex argento anulos habentem) Scribendum arbitror, *cum celebrata affectatione adoleſcentium ſcholae ex argento anulos haberent*: nam pleraque exemplaria *affectatione* habent, non *affectarentur*. Piut.

Quum) Quum turbam adoleſcentium ingentem traheret, qui eum in ſcholis audiebant: hic comitatus fuit ei cauſa inſignis calumniae. H.

i. Cum capuli militum ebore etiam, etc.) Priſci heroes gladios habuerunt clauis argenteis confixos. Homer. Iliad. β. de Agamemnone, ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλε ξίφος ἀργυρόηλον. Dal.

k. Vaginae batillis, balthei laminis crepitent) Hoc ab Hermolai coniectura. Voſſ. *vaginae catillis, baltea laminis crepitent.* Puto *catellis.* Horatius l. I. ep. 17. *ſaepe catellam, Saepe periſcelidem raptam ſibi flentis.* Liuius lib. XXXIX. *Quintius alter praetor ſuos equites catellis ac fibulis donauit.* Gud. etiam, Menap. et Acad. *catillis.* Gron.

Vaginae) Ita R. 2. et editi libri ante Hermolaum, quo auctore typi deinceps *batillis* exhibent. Dictus autem catillis arbitror pro catellis, hoc eſt, breuibus catenis. Qua de voce Voſſium conſule in Etymol. H.

l. Ba-

vero paedagogia [1] ad *m.* tranſitum virilitatis cuſtodiantur argento: feminae lauentur, [2] et niſi argentea, ſolia faſtidiant: eademque materia et *n.* cibis, et probris, [3] ſeruiat. Videret haec Fabricius, et ſtratas argento mulierum balineas, ita *o.* vt veſtigio locus

1. *in tranſitu. M.* 2. *niſi et arg. V.* 3. *ſeruetur. M.*

l. Batillis) Batulum et ὑποκοριστικῶς batillum, ferreum inſtrumentum, quo pruna colligitur, quaſi patulum. Horatius: *Linquimus inſani ridentes praemia ſcribae, Praetextam, et latum clauum, prunaeque batillum.* Ab eius inſtrumenti ſimilitudine veteres *batillos* vocauerunt laminas argenteas, vtrinque ad laterum margines curuatas, quibus pugionum et enſium vaginas operiebant, vt hodie fit a Germanis. *Catillos* quidam exponunt clauos argenteos, quorum capita catillorum figura extuberant. Dal.

m. Ad tranſitum virilitatis cuſtodiatur, etc.) Fibulas argenteas intelligit, quibus adoleſcentum pudenda perſtringebant, ne coirent cum τραγῶσιν, et ad Venerem incitantur, vocis conſeruandae gratia, quam illa aetate Veneris vſu mutari ac corrumpi notum eſt. Dal.

Ad) Virilis feminis. Anulo argenteo, ſeu fibula paedagogiorum, hoc eſt, puerorum pudenda perſtringebant, interdum vocis, interdum valetudinis cauſa: cuius infibulationis modum Celſus edocet VII. 25. Pueri Caeſarum, ſiue vt apud Gruter. pag. 1037. PVERI. DOMVS. AVGVSTAE. paedagogia non a Plinio modo dicuntur, ſed et a Seneca, de beata vita, et ab Vlpiano, leg. *Quaeſitum eſt*, dig. *de inſtr. fund.* vel *inſtr. leg.* Ab Ammiano Marcell. *Paedagogiani.* Galli diminuta voce, *Pages*, vocant, vt ſupra monuimus. ſ. 12. H.

n. Et) Et vaſis, quibus feruntur obſonia: et matulis, quibus lotium excipi ſolet. H.

o. Ita vt veſtigio locus non ſit) Prius probrum eſt lauare cum viris: alterum lauare in balnearum ſoliis ſic argento ſtratis et lubricis, vt in iis conſiſtere veſtigium non poſſit. Dal.

Ita) Quum ſint balinearum ſolia, inquit Dulecampius, ſtrata argento perpolito et lubrico, conſiſtere in iis veſtigium non poteſt. Nugae. Quis enim lubricum adeo ex argento pauimentum putet, vt fallat veſtigia? Plinius ita ſtratas argento

locus non ſit, cum viris lauantium: Fabricius, inquam, qui bellicoſos Imperatores plus quam pateram et ſalinum ex argento habere vetabat? Videret *p.* [1] hinc dona fortium fieri, aut in haec frangi. Heu mores! Fabricii *q.* nos pudet.

LV. Mirum [2] in auro caelando inclaruiſſe neminem, argento multos. Maxime [3] tamen laudatus eſt Mentor, de *r.* quo ſupra diximus. Quatuor *s.* paria [4] ab eo omnino facta ſunt: ac iam nullum

M 3

1. e donis fortium haec fieri. V. dona fortium in haec fundi, aut frangi. V. 2. aurum cael. M. 3. tantum. M. 4. ſic ex Mſs. H. et M. paria denique ab Gr. et Al.

argento balineas dicit, vt iam nulla pars earum arena ſit, cui imprimi pedis veſtigium queat. H.

p. Videret) Videret ex argento balineis probriſque dicato peti praemia argentea, quae viris fortibus debeantur: aut haec ad illos vſus frangi. H.

q. Fabricii) Fabricii abſtinentiae nos iam pudet. Luſcinus ille de quo ſuperius diximus, ſ. 50. vnicuique pauperrimo cenſu par, inquit Val Max. IV. 3. pag. 209. Idem, 4. n. 3. p. 217. *In Caii vero Fabricii, et Q. Aemilii Papi Principum ſaeculi ſui domibus argentum fuiſſe confitear oportet: vterque enim patellam Deorum et ſalinum habuit: ſed eo lautior Fabricius, quod patellam ſuam corneo pediculo ſuſtineri voluit.* Conſulatum ambo geſſère ſimul A. V. CCCCLXXII. et CCCCLXVI. Cenſuram, poſt Conſulatum, vt quidem Faſti ferunt. H.

r. De) L. VII. 39. H.

s. Quatuor) Vaſorum, ſiue ſcyphorum. Vide Not. et Em. N. XXXV. (hic coll.) *Quatuor*) Ita R. 2. et Pintiani codex: quae diuulſa perperam, diſtractaque et interpolata, hiulcam nec ſatis cohaerentem efficiunt in libris ad hunc diem vulgatis ſententiam: nempe hoc modo: *Ac iam nullum exſtare dicitur. Epheſiae Dianae templum iacet, Capitolium incendiis, Varro*, etc. Quorſum, quaeſo, ſpectat Epheſini incendii mentio, aut Capitolini, quum de ſignis ſtatuiſque agitur? Illud nimirum eſt, innuere velle Plinium in vtraque ea ſede ſeruata haec ſigna olim, in vtraque pariter periiſſe. De priore certe huius ſententiae parte ipſe haud obſcure

lum exſtare *t.* [1] dicitur. Epheſiae *v.* Dianae templi, aut [2] Capitolini incendiis. Varro [3] et aereum ſignum eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, et *x.* Boethus, [4] et *y.* Mys fuere. Exſtant hodie omnium opera in inſula Rhodiorum: Boethi apud Lindiam [5] Mineruam: Acragantis in *z.* templo Liberi patris in ipſa Rhodo, Bacchae *a.* Centaurique caelati in ſcyphis: Myos in

1. *Dicitur. Epheſiae Dianae templum iacet, Capitolium incendiis Gr. et Al.* 2. *ac Capitol. V.* 3. *ſe aereum Alii.* 4. *emicuere. M.* 5. *Mineruam in templo. M.*

ſcure VII. 39. *Teſtimonium perhibet Mentori Capitolinus, et Diana Epheſia, quibus fuere conſecrata artis eius vaſa.* De poſteriore ſanatus ope noſtra hic locus, reliquum nullum facit dubitandi locum. H.

t. Exſtare dicitur. Epheſiae Dianae templum iacet, Capitolium incendiis) Voſſ. et Pintiani: *Dianae templi aut Capitolini incendis.* Acad. Men. et Gud. *templi aut Capitolii incendiis.* Recte: *ac iam nullum exſtare dicitur, Epheſiae Dianae templi et Capitolini incendiis.* Significat in illis periiſſe. Gron.

v. Epheſiae Dianae templum iacet. Capitolium incendiis) In antiquo exemplari, *Epheſiae Dianae templi aut Capitolini incendiis.* Pint.

x. Et Boethus) Βοηθὸς Carthaginienſis ſtatuarius, de quo Pauſanias in Eliacis prioribus ſiue V. pag. 319. Hard.

y. Et Mys) Meminit huius Pauſan. Attic. I. pag. 51. Martial. item VIII. ep. 51. *Quis labor in phiala. docti Myos? anne Myronis? Mentoris haec manus eſt? an, Polyclete, tua?* Et XIV. 95. cuius lemma, *phiala aurea caelata: Quamuis Callaico rubeam generoſa metallo, Glorior arte magis: nam Myos iſte labor.* H.

z. In templo Liberi patris in ipſa Rhodo) Scribendum puto, *in ipſa Lindo*, non *in ipſa Rhodo*: nam cum a principio dixiſſet extare omnium opera in Rhodiorum inſula, quid neceſſe erat ſubiungere: *Acragantis in templo Liberi patris in ipſa Rhodo?* Pint.

a. Bacchae Centaurique caelati in ſcyphis) Voſſ. *Centauros bacchaſque caelatis ſcyphis*: tum, *aede Silenus*, ſine copula. Lege: *Acragantis in templo Liberi Patris in ipſa Rhodo Centauros Bacchaſque caelati ſcyphi: Myos in eadem aede Silenus et Cupidines.* Gud.

in eadem aede, et *b.* Silenus, et [1] Cupidines. Acragantis et venatus in ſcyphis magna fama. Poſt hos celebratus eſt Calamis *c.* et Antipater: quique Satyrum in phiala grauatum ſomno collocauiſſe verius, quam caelaſſe dictus eſt, Stratonicus. Mox *d.* Cyzicenus Tauriſcus. Item Ariſton et [2] Eunicus Mitylenaei laudantur, et Hecataeus: et *e.* circa Magni Pompeii aetatem Praxiteles *f.*, Poſidonius Epheſius, Laedus *g.* [3] Stratiates, qui praelia armatoſque caelauit: Zopyrus *h.*, qui Areopagitas, et *i.* iudicium

1. *ſic ex Mss. H. Cupidines, et venatio in ſcyphis.* Ma-*gna fama poſt hos. M. magnam famam habuit. Poſt.* Gr. et Al. 2. *Onychus. V.* 3. *Stratites.* M.

Gud. *bacas centauroſque celatas cipimius in eadem.* Vt et Acad. et Men. niſi quod *bachas.* Praecipuum horum adfirmat codex Pintiani: quo non contentus ille corrigit *in ipſa Lindo:* neque enim neceſſe fuiſſe ſubiungi *in ipſa Rhodo*, cum a principio dictum foret *in Rhodiorum inſula.* Immo quid neceſſe fuit ſubiici *in ipſa Lindo*, cum tam vicinum praecedat, *apud Lindiam Mineruam?* An Lindia Minerua non erat in ipſa Lindo? At *ipſa Rhodos* non eſt Rhodiorum inſula Plinio, ſed oppidum Rhodos in Rhodiorum inſula. Gr.

b. Et Silenus et cupidines. Acragantis et venatio in ſcyphis magnam famam habuit) Scribe, *et Silenus et Cupidines Acragantis et venatus in ſcyphis magna fama,* cetera redundant, ex eodem. Pint.

c. Calamis) Dicemus de eo inferius, et de Stratonico. H.

d. Mox) Meminit huius iterum Plinius, XXXVI. 4. vbi a Tralliano marmorum caelatore diuerſum eſſe admonet. H.

e. Et circa Magni Pompeii aetatem Praxiteles) Scribendum *Paſiteles*, non *Praxiteles*, ex apographo Tol. Item Plinio infra l. XXXV. et Pauſania et ceteris. P.

f. Praxiteles) Argentarius, de quo Cicero de Diuin. I. pag. 189. Diuerſus a ſtatuario altero, de quo XXXIV. qui CCC ferme annis hunc anteceſſit. H.

g. Laedus) R. 2. *Ledis Thracides.* An *Leoſtratides*? Hard.

h. Zopyrus, qui Areopagitas, etc.) Sic videtur ſcripſiſſe Plinius: *Zopyrus qui Areopagitas et iudicium Oreſtis*

cium Oreſtis, in *k.* duobus ſcyphis [1] H-S. *l.* XII. aeſtimatis. Fuit dein Pytheas, cuius *m.* [2] binae vnciae

1. *pondo XII. M.* 2. *duae. V.*

ſtis in duobus ſcyphis H-S. *in libras pondo XII. aeſtimatis.* id eſt, ſeſtertium duodecim millibus. Sic praecedenti capite de Graccho: *Delphinos quinis millibus ſeſtertium in libras emptos C. Gracchus habuit.* Et de Craſſo: *Conſtat eundem ſex millibus ſeſtertium in ſingulas libras vaſa empta habuiſſe.* Lib. X. cap. 22. *Pretium plumae eorum in libras denarii quini.* niſi malis; H-S. *in libras pondo VII.* Et ſic quod ſequitur: *cuius binae vnciae X. venierunt*, id eſt, decem millibus nummûm. Vide *Gronou.* de Seſtertiis pag. 102. 103.

i. Et iudicium Oreſtis, etc.) Lege, *et iudicium Oreſtis in duobus ſcyphis ſeſtertiis quinque, hoc eſt, pondo XII. aeſtimatis.* Vide *Salmaſ.* pag. 1048. *Et iudicium Oreſtis)* Vide Victor. c. 23. lib. XIII. Lipſius cap. 27. lib. III. de Areopagitis, Victor. cap. 5. lib. VI. Alex. ab Alex. cap. 5. lib. III. Dal.

k. In duobus ſcyphis H-S. XII. *aeſtimatis)* Ego interpretor ſeſtertium duodecies id eſt, cenſu ſenatorio, ait Budaeus. At Ciacconius: Quae notae ſi *duodecies ſiſtertium* deſignant, triginta ſcutatorum millia conficiunt: ſi vero, quoniam de Graecis ibi ſermo eſt, ΛXII. id eſt, *talentis duodecim* eſt legendum, ſcutati ſunt 7200. Salmaſius corrigit, *ſeſtertiis quinque, hoc eſt, pondo XII. aeſtimatis.* Quod equidem miror vehementer, cum prorſus abhorreat a conſuetudine Latine loquentium. Voſſianus nihil mutat. Gud. Men. et Acad. *pondo* XII. Itaque ſimpliciſſime intelligenda duodecim millia nummum, ſeu trecenti Philippi. Hoc et materiae et manus pretium; ſed materiae non magnum pondus fuiſſe in ſcyphis ſatis liquet. Gron.

l. H-S. XII.) Ita R. 2. libríque editi: hoc eſt, duodecim ſeſtertiis, ſiue duodecim millibus ſeſtertiûm nummûm: quae monetae noſtrae librae ſunt 1200. Ciaconii coniecturas nullo probabili argumento nixas, hoc loco, ad alia properans, non moror. H.

m. Cuius binae vnciae viginti venierunt) In vetuſto exemplari non *viginti*, ſed *decem* legi teſtatur Budaeus: vtrobique tamen deeſſe ſummam videri. Salmaſius: Aut de pondo aut de ſeſtertiis intelligendum, quae ſeſtertia libras duas cum ſemiſſe faciunt argenti. Sic ille.

[1] vnciae X. vaenierunt. Vlyſſes et Diomedes erant in phialae emblemate, Palladium ſurripientes. Fecit idem et cocos magiriſcia *n.* appellatos, paruulis potoriis, ſed e quibus ne *o.* [2] exempla quidem liceret exprimere, tam *p.* opportuna iniuriae ſubtilitas erat. Habuit *q.* et Teucer [3] cruſtarius *r.* famam,

1. *vnciae viginti Gr. et Al.* 2. *exemplaria. M.* 3. *cruſtarius, in M. deeſt.*

ille. Fruſtra dubitat. Et *venire viginti pondo* et *aeſtimari duodecim pondo*, quod ſit pretio librarum viginti aut duodecim, ſermones ſunt mercatus non Romani: neque enim illis, eo vtique ſeculo, vt nobis hodie, *libra* vel *pondo* argenti pro ſignati argenti ſumma dicebatur. Quod autem libram veterem X, non XX, habuiſſe ait, is tanto peior fuit. Voſſ. clare: *Fuit et Pytheas, cuius duae vnciae XX. venierunt.* Hoc eſt, viginti millibus nummum, quae et viginti ſeſtertia dicebant, et ſunt noſtri Philippi quingenti: quum ſolius materiae pretium ſint ſedecim denarii, vel ſexaginta quatuor nummi ſeſtertii, noſtri duo daleri aut paullo plus. Gud. quoque Men. et Acad. *duae vnciae viginti.* Gron.

Cuius) Ita MSS. omnes, non *viginti*, vt editi, hoc eſt, decem ſeſtertiis, vel decem ſeſtertiûm millibus: quae Gallicae monetae libras efficiunt omnino mille: maiore vt apparet, pretio, quam ſuperiores ſcyphi. H.

n. Magiriſcia) Μαγειρίσκια, a μάγειρος, coquus, deminuta voce. H.

o. Ne exempla quidem liceret exprimere: tam opportuna iniuriae) Voſſ. quoque Men. Gud. et Acad. *exemplaria.* Reineſius in variis, *inopportuna.* Sed illud defendimus ad Senecam de breu. vitae cap. 17. Gron.

p. Tam) Sic libri omnes: etiam MSS. Hoc eſt, adeo facile laedebantur. Sic *conuiuiae opportunum* dixit et Senec. de Conſol. ad Helu. 13. Celſ. II. 9. *Opportuniores hae partes iniuriae ſunt, quae iam male habent.* Hard.

q. Habuit) Vocem eam *cruſtarius*, R. 2. codex praetermiſit, cui voci ſi quis noſſe velit quae vis ſubſit, conſulat Gothof. in Cod. Theod. XV. tit. 7. p. 375. A cruſtis vaſiſque potoriis cruſtatis nomen inprimis habent cruſtarii. Sunt autem cruſtae, genus emblematis

mam. Subitoque ars haec ita exoleuit, vt ſola iam vetuſtate [1] cenſeatur, vſque adeo attritis caelaturis, ne figura diſcerni poſſit, auctoritas conſtet. Argentum *s.* medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu ſalſo, ſicut in mediterraneis Hiſpaniae.

LVI. In argenti et auri metallis naſcuntur etiamnum pigmenta, ſil et caeruleum. Sil *t.* proprie limus eſt. Optimum *v.* ex eo quod Atticum vocatur. [2] Pretium *x.* in pondo libras X. II. Proximum *y.* marmoroſum *z.* [3] dimidio Attici pretio. Terti-

1. *cenſeatur. Attamen vſque ad. V.* 2. *Sic ex Mss. H. pretium in libras XXXII. Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss. H. ſub dimidio Gr. et Al.*

matis, quod vaſculis inſerebatur: idemque, quum vellent, detrahebatur, quemadmodum et emblemata. Tullius in Verrem VI. *Cruſtae aut emblemata detrahuntur.* H.

r. Cruſtarius) Qui in tenuiſſimis argenti laminis et quaſi cruſtis, retunſas caſtigataſque ſcalpebat imagines, non autem extantes, et a corio frontis extimae prominentes: vulgo, *Ciſilées a demi boſſe.* Dal.

s. Argentum) Quae ſunt ſapore aliquo, aut medica vi praeditae, quales ſunt quae minerales vocantur. H.

t. Sil) Terra lutea, quam ὤχραν Graeci ex re ipſa vocant: *Ocre iaune*, ſed praecipuae notae atque ſplendoris: vnde ſil lucidum appellatur, XXXV. 17. Vide Agricolam in Bermanno, p. 452. ſq. H.

v. Optimum) Ita Dioſc. V. 108. H.

x. Pretium in libras XXXII.) Voſſ. *pretium in poſt libras* XII. Lege: *Pretium in pondo libras* ✱ II. hoc eſt, denarii duo. Gron.

Pretium) Ita R. 2. Hoc eſt, denarii duo: Gallicae monetae, aſſes ſedecim. In libris hactenus editis, *Pretium in libras* XXXII. ſine vlla pretii nota. H.

y. Proximum marmoroſum ſub dimidio Attici pretio) Voſſ. *marmore ſub dimidio.* Lege: *Proximum marmoroſum dimidio Attici pretio.* Gud. et Men. *marmaro ſubdimidianti pretio.* Acad. *marmores ſubdimidianti pretio.* Sic et Pintianus. Gron.

z. Marmoroſum) Lapidoſum. Dioſc. V. 108. ochram probat in primis ἄλιθον. Hard.

Tertium genus eſt preſſum *a.*, quod alii [1] Syricum vocant ex inſula Syro. Iam quidem et ex Achaia, [2] quo vtuntur ad picturae vmbras. [3] Pretium *b.* in libras, H S. *b b.* bini. [4] Dupondiis *c.* vero detractis, quod lucidum vocant, e Gallia *d.* veniens: hoc autem et Attico ad *e.* lumina vtuntur: ad *f.* abacos, non niſi marmoroſo, quoniam marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur et ad XX. ab vrbe lapidem, in montibus. Poſtea vritur, preſſum appellantibus qui adulterant. Sed eſſe falſum exuſtumque amaritudine apparet, [5] quoniam reſolutum in puluerem eſt. Sile *g.* pingere inſtituere primi

1. *Scyricum-Scyro Gr. et Al.* 2. *eo. V.* 3. *ſic ex Mss. H. pretium in libras huius Gr.* 4. *Dipondiis Gr.* 5. *et quoniam. V.*

a. Preſſum) Obſcurum, nubilum, fuſcumque, σκοτεινὸν, ἀμαυρόν, *Ocre de Rut, qui eſſe d'un iaune brun.* Preſſo ſaturum opponitur κατακορές. H.

b. Pretium in libras huius ſeſtertii bini. Dipondiis vero detractis) Τὸ *huius* non eſt in Voſſiano. Caeterum quod lucidum vocant, eius pretium eſſe vult in libras ſeſtertium vnum et dimidiatum: tantum enim reſtat dipondio binis ſeſtertiis detracto. Perperam Dalecampius, fere ſeſtertio vno, nam ſeſtertius, inquit, valet aſſes duos ſiue pondo et ſemiſſem. Immemor ſeculi, quo viuebat Plinius. Seſtertius cum primum cuderetur, tantum valuit; Plinii aeuo quatuor aſſibus ſemuncialibus mutabatur. Gron.

b b. H-S. bini) Siue aſſes Romani quinque: e noſtris, tantum quaterni. H.

c. Dupondiis vero detractis) Fere ſeſtertio vno, nam ſeſtertius valet aſſes duos, ſiue pondo duo, et ſemiſſem. Quidam legunt *Dipondiariis.* ſub. *numis*: vt. cap. 2. lib. proxime ſequentis. D.

Dupondiis) Aſſibus duobus. H.

d. E Gallia) E Biturigibus Cubis: vnde nunc quoque: *Ocre de Berri.* H.

e. Ad) In picturis, *Le iour d'vn tableau, les parties éclairées.* H.

f. Ad abacos) Dicemus de eius vocis inſolentiore ſignificatu, quem hoc loco habet XXX V. 1. et 13. H.

g. Sile pingere) Sil Hermolao et Agricolae, ochra. Sil, quod ſpecialiter vocatur,

primi Polygnotus et Micon *h.*, Attico dumtaxat. Hoc ſequuta aetas ad lumina vſa eſt: ad vmbras autem Syrico et Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod *i.* nunc [1] obmutuit.

LVII. Caeruleum *k.* arena eſt. Huius *l.* genera tria fuere antiquitus: Aegyptium, quod maxime probatur. [2] Scythicum, hoc diluitur facile: quumque teritur, in *ll.* IV. colores mutatur, candidiorem *m.* nigrioremue, (craſſiorem *n.* tenuioremue.)

1. omittunt. M. 2. Scyricum. M. Atticum. V.

tur, ad ſacrum ignem adhibet Celſus cap. 24. lib. V. Dalec.

h. Micon) Graecis, Μίκων, et Πολύγνωτος. De his dicemus libris ſequentibus. H.

i. Quod) R. 2. *ommittunt.* Credo, pro *omittunt.* H.

k. Caeruleum) Obſoleuit iſtud iamdudum, inque eius locum ſucceſſit alterum ſimile, quod ex cyaneo Lapide Lazuli parant, vocantque vltramarinum, *Outremer.* H.

l. Huius genera tria fuere) Theophraſt. περὶ λίθων. Vitruuius cap. 12. lib. VII. Dalec.

Huius) Theophraſtus duo natiui caerulei genera agnoſcit, Scythicum, Cypriumque: factitii tertium, Aegyptium ſcilicet. Sic enim ille περὶ λίθων pag. 11. Καὶ κυανὸς, ὁ μὲν αὐτοφυής· ὁ δὲ σκευαστὸς, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ. Γένη δὲ κυανοῦ τρία· ὁ Αἰγύπτιος, καὶ Σκύθης, καὶ τρίτος ὁ Κύπριος· βέλτιστος δ᾽ ὁ Αἰγύπτιος εἰς τὰ ἄκρατα λειώματα, ὁ δὲ Σκύθης εἰς τὰ ὑδαρέστερα. Σκευαστὸς δ᾽ ὁ Αἰγύπτιος. Hard.

ll. In IV.) Theophr. l. c. pag. 11. ſq. Φασὶ δὲ οἱ τὰ φάρμακα τρίβοντες, τὸν μὲν κυανὸν ἐξ ἑαυτοῦ ποιεῖν χρώματα τέτταρα· τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῶν λεπτοτάτων λευκότατον· τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ τῶν παχυτάτων μελάντατον. *Ait e caeruleo trito fieri quatuor colores: nempe binos, hoc eſt magis minuſue candidum e caeruleo tenuiſſimo, e craſſiſſimo totidem, hoc eſt, magis aut minus nigrum.* H.

m. Candidiorem) Addidere Plinii interpolatores, *craſſiorem tenuioremue*, ex Theophraſti verbis, opinor, perperam intellectis. Non habent eas voces MSS. codices vlli. H.

n. Craſſiorem tenuioremue) Caret noſtrum exemplar his

remue.) Praefertur huic etiamnum Cyprium. Acceſſit his Puteolanum et Hiſpanienſe, arena ibi conſici coepta. Tingitur autem omne, et *o.* in ſua coquitur *p.* herba, bibitque ſuccum. Reliqua confectura eadem quae *q.* chryſocollae. Ex caeruleo fit, quod vocatur lomentum *r.*, perficitur id lauando [1] terendoue: hoc eſt caeruleo candidius. Pretia *s.* eius, X. X. in libras, caerulei, X. VIII. Vſus *t.* in [2] creta, calcis impatiens. Nuper acceſſit *v.* et Veſto-

1. *terendoque. V. terendoue hoc.* M. *terendoue, et hoc eſt ... Pretia eius XXIII. in libras caerulei XVIII. Gr. et Al.* 2. *creta. Nam calcis eſt. V.*

his verbis. Pint. Etiam in MSS. et edit Hard. non ſunt.

o. Et) Peculiaris fuiſſe generis eam herbam indicat. Nos glaſtum eſſe ſeu iſatim arbitramur, de qua alibi Plinius XXII. 2. H.

p. Coquitur herba) Glaſto. In officinis infectoriis ſpuma purpurea glaſti cortinis innatans ſiccatur et Indicum fit. Coeruleum in eadem cortina infecta durabilius et floridius eſt. Alii violam exponunt, nempe nigram, τὸ μελάνιον. Dal.

q. Quae) De confectura chryſocollae dictum eſt ſ. 26. huius libri. H.

r. Lomentum) Λείωμα, nunc caeruleum lotum, tritumque, et magis dilutum ſignificat. H.

s. Pretia eius XXIII. *in libras, caerulei* XVIII.) Voſſ. *praetia eius XX. in libra caerulei* XVIII. Lege: *Pretia eius* ✱ X *in libras, caerulei* ✱ VIII. hoc eſt, *denarii decem*, et *denarii octo*. Gron.

Pretia) Hoc eſt, denarii decem: monetae noſtrae aſſes octoginta. Prius legebatur, *Pretia eius* XXIII. *in libras: caerulei* XVIII. pro X. VIII. hoc eſt, denariis octo, monetae noſtrae quaternis aſſibus et ſexagenis. Hard.

t. Vſus) Tectorio e creta, non item e calce, caeruleum commode illinitur. H.

v. Acceſſit et Neſtorianum) Voſſ. et Academ. *Veſtorianum.* Veſtorius Ciceronis amicus in epiſtolis ad Atticum et in octauo familiarium a Caelio appellatur. Vel hic vel huius gentilis ei auctor fuit. Vitruuius lib. VII. 11. *Caerulei temperationes primum Alexandriae ſunt inuentae; poſtea idem Veſtorius Puteolis inſtituit faciendum.* Gron.

[1] Veſtorianum *x.* ab auctore appellatum. Fit ex Aegyptii leuiſſima parte: [2] pretium *y.* eius X. I. in *z.* libras. Idem *a.* et Puteolani vſus, [3] praeterque ad feneſtras: vocant *b.* [4] coelon. Non pridem apportari

1. *Neſtorianum Gr. et Al.* 2. *pretium eius XL. in l. Gr. et Al.* 3. *praeterquam Gr. et Al.* 4. *poecilon. V.*

x. Veſtorianum) Vide N. et Em. N. XXXVI. (hic coll.) *Nuper*) Ita R. 2. et Alii. Prius *Neſtorianum* legebatur. At Vitruu. VII. 11. pag. 144. *Caerulei temperationes Alexandriae primum ſunt inuentae: poſtea idem Veſtorius Puteolis inſtituit faciendum.* Iſidorus item Origg. XIX. 17. *Venetum caeruleum temperare primum Alexandria reperit. In Italia ex arenae puluere et nitri flore idem faciunt. Sed ſi Cyprium in fornace aduſtum huic permixtioni addes, Veſtoriani ſimilitudo erit.* Veſtorium ſuum Cicero non ſemel vocat ad Attic. IV. ep. 13. et 16. et VI. 2. Apud Grut. in Inſcr. pag. 245. VICVS VESTORIANVS. Haud dubie a Veſtorii officina nomen fictum. H.

y. Pretium eius XL. *in libras*) Voſſ. XI. hoc eſt, *denarius vnus.* Sic accipe mox quoque: *eius pretium* ✱ VII. *in libras.* hoc eſt, *denariis ſeptem.* Vtrobique autem abſunt Voſſiano *in libras.* Gron.

z. X. I. in) Denarius vnus in libras: monetae Gallicae aſſes octo. Prius typi ſic edebant, LX. *in libras.* Hard.

a. Idem et Puteolani *vſus, praeterquam ad feneſtras*) Voſſ. Pintiani, Men. Gud. *praeterque ad feneſtras.* Sic enim amat loqui, *praeterque,* pro, *et inſuper.* Sic lib. IX, 2. *vt vera fiat vulgi opinio, quicquid naſcatur in parte naturae vlla, et in mari eſſe; praeterque multa, quae nuſquam alibi.* lib. XXIII. 8. *Piſtacia eoſdem vſus habent quos nuclei pinei, praeterque ad ſerpentium ictus, ſiue edantur, ſiue bibantur.* lib. XXIX. 5. *Ius ex carne arietum priuatim aduerſus cantharidas, item lac ouium calidum; praeterque his, qui bupreſtin aut aconitum biberint.* Sic Voſſianus et Pintiani codices. l. XXXIII. 2. *praeterque armillas ciuibus dedere, quas non habent externi.* lib. XXXIV. vlt. *Vis eius eadem quae ſupra dictis, leuiſſima tamen ex omnibus, praeterque ad candorem feminarum.* l. XXXVIII. 8. *Venas protulit, praeterque in veſte et rugas et ſinus inuenit.* Gron.

b. Vocant)

tari et Indicum eſt coeptum, [1] cuius pretium X. *c.* VIII. in libras. Ratio in pictura ad *d.* inciſuras, hoc eſt, vmbras diuidendas ab lumine. Eſt et [2] viliſſimum genus lomenti, quidam tritum vocant, quinis aſſibus aeſtimatum. Caerulei ſinceri experimentum [3] in carbone, vt flagret: fraus *e.*, viola arida decocta in aqua, ſuccoque per linteum expreſſo in cretam Eretriam. Vis eius in medicina, vt purget hulcera. Itaque et emplaſtris adiiciunt: item

1. *Cuius pretium XVII. in libras Gr. et Al.* 2. *ſubtiliſſimum. M.* 3. *id Carbone, in M. d.*

b. Vocant Coelon) Aliter et alio ordine in ſcripto codice: *Cyllon vocant.* Pint.

Vocant) MSS. R. 2. et alii, *cyllon vocant.* H.

c. X. VIII. in) Denarii octo, monetae noſtrae aſſes 64. H.

d. Ad) Commiſſuras ipſe appellat, XXXV. 11. vbi de picturae arte: *Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, et inuenit lumen atque vmbras differentia colorum alterna vice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quam lumen: quem quia inter hoc et vmbram eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras vero colorum et tranſitus, harmogen.* Quid enim commiſſura et tranſitus colorum, quam luminis et vmbrae, quae ex varietate colorum fiunt, diuiſio? Id qui ex arte efficiunt, apud nos dicuntur, *Arrondir vne figure, lui donner du relief par le moyen des iours et des ombres.* H.

e. Fraus viola arida decocta) De ſilis tinctura id prodit Vitruuius cap. vlt. lib. VII. non caerulei: ſed mendoſum potius exemplar Vitruuii puto, quam auctoris. Dalec.

Fraus) Vt in caerulei experimento Plinius, ſic etiam in ſile probando Vitruuius violam adſciſcit VII. 14 pag. 148. *Itaque tinctores*, inquit, *quum volunt ſil Atticum imitari, violam aridam coniicientes in vas cum aqua, conferuefacere faciunt ad ignem: deinde quum eſt temperatum, coniiciunt in linteum, et inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex violis coloratam, et ex ea Eretriam perfundentes, et iam terentes, efficiunt ſilis Attici colorem.* Hard.

item *f.* cauſticis. Teritur *g.* autem [1] difficillime ſil. In *h.* medendo leuiter mordet, aſtringitque, et explet hulcera. Vritur in fictilibus, vt proſit. Pretia rerum, quae [2] vſquam poſuimus, non ignoramus alia in aliis locis eſſe, et omnibus paene annis mutari, prout nauigationes [3] conſtiterint, aut vt quiſque mercatus ſit, aut aliquis praeualens manceps annonam *i.* flagellet: non obliti Demetrium *k.* a tota [4] Seplaſia Neronis principatu accuſatum apud Conſules: Poni tamen neceſſarium fuit, quae plerumque erant Romae, vt exprimeretur auctoritas rerum.

1. *ſic ex Mss. H. difficile. etc. leniter mord. M. teritur difficillime Gr. et Al.* 2. *hucuſque diſpoſuimus. V.* 3. *nauigatione. V. M.* 4. *Hellade. V.*

f. Item) Modice exedere Dioſc. ait V. 106. H.

g. Teritur difficilime ſil) in antiquo exemplari, *Teritur autem difficillime*; verbum vero *ſil*, non legitur ibidem. Pint.

h. In) Dioſc. V. 108. de ochra, ſiue ſile. H.

i. Annonam) Alii incendere, vrere, excandefacere, vexare dicunt, hoc eſt, inferre caritatem annonae. Hard.

k. Demetrium a tota Seplaſia) Seplaſiae nomine pigmentorum atque aromaticarum ſpecierum negotiatores ſignificantur, origine vocabuli a Campanis deducta, quorum vicus erat Seplaſia, huiuſcemodi mercibus attributus. Gelen.

A tota) Capuae forum et vicus fuit, in quo vnguentarii negotiabantur, vt alibi diximus. Hoc loco vnguentarios Vrbis Romae atque pigmentarios putamus intelligi, appellatione deducta ab eo Capuae vico, qui fuit his mercibus attributus. Hard.

C. PLI-

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XXXIV.

I.

PROXIMA [1] dicantur aeris *a.* metalla, cui et in vſu proximum eſt pretium: imo vero ante argentum, ac paene etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque auctoritas, vt *b.* diximus. Hinc *c.* aera militum: Tribuni *d.* aerarii, et aerarium *e.*, et *f.* obae-

1. *ſic ex Mſs. H. et M. proxime Gr. et Al.*

a. Aeris metalla) *Raudus* priſci illi vetuſtiſſimique Romani aes vocauerunt, vnde dicta Rauduſculana porta, quod aere munita foret. In ea fuit Genutii praetoris caput aeneum hiſtoriis ſcriptorum celebris Alex. ab Alex. c. 16. lib. IV. χαλκὸν, Graecis, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν, quod eorum qui confodiuntur vires ac robur diſſipet, vocatum fuiſſe Tzetzes ſcribit. Dal.

b. Vt) L. XXXIII. 13. et 48. H.

c. Hinc) Apud Gruter. p. 508. inſcriptio vetus. AERA. STIPENDIAQVE. Altera pag. 565. MIL. AER. XII. *miles aerum*, hoc eſt, *ſtipendiorum duodenûm.* Tertia, pag. 454. PRAEF. MILIT. AERARI. H.

d. Tribuni) Feſtus. *Aerarii tribuni a tribuendo aere ſunt appellati. Aerarium ſane populus Romanus in aede Saturni habuit.* Vnde vetus inſcriptio, apud Gruter. VIII. VIR. III AERARI. SATVRNI. *Octumuir tertium Aerarii, Saturni.* H.

e. Et aerarium et obaerati ab aere dicti) Voſſiana quantiuis pretii lectio: *et aerarium, obaerati, aere diruti.* Feſtus: *Dirutum aere militem dicebant, cui ſtipendium ignominiae cauſa non erat datum.*

[1] obaerati, et aere diruti. Docuimus *g.*, quamdiu populus Romanus aere tantum ſignato [2] vſus ſit. Sed *h.* et *i.* alia vetuſtas aequalem vrbi auctoritatem eius declarat, a rege Numa collegio *k.* tertio aerariorum *l.* fabrûm inſtituto.

II.

1. obaerati ab aere dicti Gr. et Al. *2. Vſus eſſet, et alia quae vetuſtas tradidit, quum aequalem . . . declararet Gr. et Al.*

datum, quod aes diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum. Gron.

f. Obaerati) Feſtus: *Dirutum aere militem dicebant antiqui, cui ſtipendium ignominiae cauſa non erat datum: quod aes diruebatur in fiſcum, non in militis ſacculum.* Vide N. et Em. N. I. (hic poſ.) *Hinc*) In libris ad hunc diem vulgatis, *et obaerati ab aere dicti.* In R. 2. traiectis litteris, *obaerati aere eruditi.* Nihil certius emendatione noſtra, quam non Feſtus modo confirmat, cuius verba recitauimus in prioribus notis, ſed et Varro de vita populi Romani II. *Stipendium appellabatur, quod aes militi ſemeſtre, aut annuum dabatur: cui datum non ſit propter ignominiam, aere dirutus eſſet.* Vſus voce ea Tullius in Verrem or. 7. n. 33. *Aleatoris Placentini caſtra commemorabuntur, in quibus quum frequens fuiſſet, tamen aere dirutus eſt*: hoc eſt, aere ſiue ſtipendio debito multatus, priuatuſque. H.

g. Docuimus) L. XXXIII. 13. H.

h. Sed) Sed et alia vetuſta cauſa aeris ſignati vſum et auctoritatem aequalem Vrbis natalibus facit. Vide Not. et Em. N. II. (hic coll.) *Docuimus*) Sic R. 2. Iohannis Chiffletii codex, teſte Claudio fratre, de antiquit. num. VIII. 59. Interpolatores in libris ad hunc diem vulgatis, *vſus eſſet, et alia quae vetuſtas tradidit, cum aequalem*, etc. Nempe vt perſpicuae per ſe orationi tenebras offunderent. H.

i. Et alia quae vetuſtas tradidit cum aequalem) Hic in verbis τὸ *quae* et τὰ *tradidit cum* nec Voſſianus nec Gudianus nec Menapius nec Academicus agnoſcunt. Omnia recte habebunt, ſi *declarat* facies pro *declaret.* *Docuimus*, inquit, *quamdiu populus Romanus aere tantum ſignato vſus ſit. Sed et alia vetuſtas aequalem vrbi auctoritatem eius declarat, a rege Numa collegio tertio aerariorum fabrum inſtituto.* Gron

k. Colle

II. Vena *m.* quo dictum eſt modo effoditur, ignique perficitur. Fit *n.* et e lapide aeroſo, quem vocant cadmiam. Celebritas *o.* in [1] Aſia, et quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiae. Feruntque nuper etiam in Germania prouincia repertum. (II.) Fit et ex alio lapide quem *p.* [2] chalcitem vocant in Cypro, vbi *q.* prima fuit aeris inuentio: mox vilitas praecipua, reperto in aliis terris praeſtantiore, maxime [3] aurichalco

1. *Achaia. M.* 2. *chalcitin. V.* 3. *orichalco Gr. et Al.*

k. Collegio) Ad ſacerdotum augurumque collegia. Hard.

l. Aerariorum) Qui ex aere flato monetas, ſigillariaque exprimebant, operaque eiuſmodi publice proponebant. Iidem vt, videtur, in vetuſtis inſcriptionibus *Flaturarii* appellati. H.

m. Vena) In argento videlicet, ſ. 31. ſuperioris libri. H.

n. Fit) Infra ſ. 22. *Ipſe lapis, ex quo fit aes, cadmia vocatur.* Lapis eiuſcemodi ab aere in fornacibus conflato (aes rubrum hodie vocitant) tam auide ſorbetur, vt maſſa aeris 72 librarum, hoc admixto lapide centenaria euadat. Snellius de re numm. pag. 6. Hyginus fab. 272. *Cadmus Agenoris filius aes Thebis primus inuentum condidit.* Cadmia igitur ab eo forte nomen traxit. Noſtri vocant, *Calamine.* Hard.

o. Celebritas in Aſia) Exemplar antiquum, *celebritas Maria:* puto legendum *Mariae*, aut *e Maria.* Apparet autem Mariam locum eſſe Baeticae, non longe a Corduba, a quo fortaſſe nomen inuenerunt Mariani montes, qui Tarraconenſem a Baetica diſterminant. Cuius mentio et ſi a geographis non ſit, colligitur tamen ex his quae a Plinio infra referuntur, ita eſſe vt dixi. Pint.

p. Quem) Ariſt. H. A. V. 18. pag. 608. Ἐν δὲ Κύπρῳ οὗ ἡ λίθος χαλκίτις καίεται. Feſtus: *Aeroſam appellauerunt antiqui inſulam Cyprum, quod in ea plurimum aeris naſcatur.* H.

q. Vbi) In Chalcide Euboeae oppido aes primum fuiſſe repertum, auctor eſt Solinus ex Callidemo, 11. pag. 30. H.

chalco *r.*, quod praecipuam [1] bonitatem admirationemque diu obtinuit. [2] Nec *s.* reperitur longo iam tempore, effeta tellure. Proximum bonitate fuit Salluſtianum in Centronum Alpino tractu, non longi et ipſum aeui. [3] Succeſſitque ei Liuianum in Gallia. Vtrumque a metallorum dominis appellatum: illud *t.* ab amico Diui Auguſti: hoc a coniuge, velocis defectus. Liuianum [4] quoque certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria

1. bonitatis admirationem diu. M. 2. nec iam reper. lon. temp. eff. tell. V. 3. Succeſſit et Liu. M. 4. quippe. V.

r. Orichalco) Vide Rhodig. cap. 9. lib. XIX. Brod. cap. 23. lib. VI. Scalig. in Feſtum, dictione Aurichalcum. Apud interpretem Apollonii, Ariſtoteles et Heſychius aurichalcum eſſe negant. Dal.

Aurichalco) Quod, vt Iſidor. ait, Origg. XVI. 19. et ſplendorem auri, et duritiam aeris poſſideat. Feſtus, verbo *Aurichalcum*, verius, *orichalcum* dici putat, *quod in montuoſis locis inuenitur: mons enim Graece ὄρος appellatur.* De ea voce plura vide apud Voſſium in Etymol. H.

s. Nec) Nec forte vſpiam exſtitit, praeterquam apud poetas, et in fabulis: vt Ariſtoteli perſuaſum olim fuiſſe auctor eſt Apollonii Scholiaſtes. Plaut. in Mil. act. 3. ſc. 1. v. 64. tres homines frugi, aequi ponderis cum aurichalco exiſtimat: *Cedo tres mihi homines aurichalco contra eum iſtis moribus.* Certe quum reperiri ſaltem Plinii iam aeuo deſierit, non illud eſſe vel ex eo capite euincitur, quod nos *du Laiton*, vernaculo ſermone appellare conſueuimus. Non ſimplex aliquod metallum fuiſſe orichalcum Stephanus innuit, verbo Ἄνδειρα· ſed ex lapide quodam cum aere cocto, fieri ſolitum. Ἄνδειρα πόλις, ἐν ᾗ λίθος, ὃς καιόμενος καὶ κραθεὶς χαλκῷ, ὀρείχαλκος γίνεται. Lapidem eum cadmiam eſſe foſſilem Kircherus noſter arbitratus eſt, Mundi ſubt. X. 4. pag. 218. Cui ſententiae Feſtus ſuffragatur: *Cadmea terra, inquit, quae in aes coniicitur, vt fiat orichalcum.* H.

t. Illud) Salluſtio Criſpo fortaſſis, quem participem ſecretorum Auguſti Tacitus vocat Annal. I. pag. 6. Meminit et Seneca de clem. I. 10. H.

ria nunc in *v.* Marianum conuerſa, quod *x.* et Cordubenſe dicitur. Hoc *y.* a Liuiano cadmiam maxime ſorbet, et [1] aurichalci bonitatem imitatur in *z.* ſeſtertiis [2] dupondiariiſque, Cyprio *a.* ſuo aſſibus contentis. Et hactenus nobilitas in aere naturalis ſe habet.

III. Reliqua genera artificio conſtant, quae ſuis locis reddentur, ſumma claritate ante omnia indi-

1. *orichalci Gr.* 2. *dipondiariis. M.*

v. In) A Mario ſepties Conſule, vt diximus lib. ſup. ſ. 13. quemadmodum a Salluſtio Liuiaque genera aeris alia nomen acceperunt. Vel, quod alicui forſan ſimilius veri videatur, a Marianis montibus prope Cordubam, nunc *Sierra Morena.* H.

x. Quod et Cordubenſe dicitur. Hoc a Liuiano cadmiam maxime ſorbet) Quid ſi legas, *quod et Cordubenſe. Differt hoc a Liuiano Cadmiam, etc.* et paulo ante: *ſumma gloriae*, non *ſumma gloria.* Pint.

y. Hoc) Si Liuianum aes exceperis, Marianum aes maxime omnium ſorbet, ſibique adglutinat, commiſcetque lapidem cadmiam, quum in eumdem, in quo conflatur aes, fornacem immittitur. H.

z. In) Fuere igitur et ex aere ſeſtertii, ſicuti dupondii et aſſes: ex diſpari tantum aeris genere conflati: ſeſtertiis, dupondiiſque, Mariano; Cyprio aſſibus adiudicato. De dupondio ex aere teſtis Petron. in Satyr. pag. 40. *Praeter vnum dupondium Sicilicumque, quibus lupinos deſtinaueramus mercari, nihil ad manum erat.* Ne porro Plinium hallucinatum eſſe exiſtinem, vſus illius aeui, quem probe ei perſpectum hac in re fuiſſe nemo inficias ierit: ne corruptos codices putem, conſpirans exemplarium conſenſus vetat: adeoque ne et Gronouio adſentiar, de ſeſtertio III. pag. 529. ita coniicienti, *in ſeſquaſſibus dipondiiſque.* Vide quae de vniuerſa re Monetaria veterum Romanorum cura ſingulari diximus, in eo volumine, quod *Nummi antiqui Populorum et Vrbium illuſtrati*, inſcripſimus. H.

a. Cyprio ſuo aſſibus contentis) Melior lectio, vt ſentio, *Cyprio fuit aſſibus contento:* quamuis in ſecunda editione aliter putet Hermolaus. Pint.

indicata. Quondam aes [1] confuſum auro argentoque miſcebatur, et tamen ars pretioſior erat: nunc incertum eſt peior haec ſit, an materia. Mirumque, [2] quum ad infinitum operum pretia [3] creuerint, auctoritas artis extincta eſt. Quaeſtus cauſa enim, [4] vt omnia, exerceri coepta eſt, quae gloriae ſolebat. Ideo *b.* etiam Deorum adſcripta operi, quum proceres gentium claritatem et hac via quaererent: adeoque exoleuit fundendi aeris pretioſi ratio, vt iamdiu ne fortuna quidem in aere ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium *c.* maxime laudatur: hoc *d.* caſus miſcuit, Corintho, quum caperetur, incenſa: [5] mireque circa id multorum affectatio fuit: quippe quum tradatur, non alia de cauſa Verrem, quem Cicero damnauerat, proſcriptum [6] cum eo ab Antonio, quam quod Corinthiis ſe ei ceſſurum negauiſſet. At mihi maior *e.* pars [7] eorum ſimulare eam ſcientiam videtur, ad ſegregandos ſe a ceteris magis, quam

1. *confuſe. M.* 2. *cum ad fructum operum pretium creuerit. M.* 3. *excreuerint. M.* 4. *ante omnia. M.* 5. *miraq. V.* 6. *eſſe ab.* M. 7. *doctorum. V. elegantiorum V. Et paulo poſt.*

b. Ideo) Vulcani. Lactantius de falſa relig. I. 18. p. 60. *Artes quoque ſuis inuentoribus immortalitatem peperiſſe dicuntur, vt Aeſculapio medicina, Vulcano fabrica.* H.

c. Corinthium maxime laudatur) Vide Muret. in Varr. cap. 5. lib. III. Plutarch. lib. cur Pythia carmine oracula non reddit. Dal.

d. Hoc) Incenſa vrbe. Florus eleganter II. 16. de Corintho: *Quantas opes et cremauerit, hinc ſcias quod quid quid Corinthii aeris toto orbe laudatur, incendio ſuperfuiſſe comperimus. Nam et aeris notam pretioſiorem ipſa opulentiſſimae vrbis fecit iniuria: quia incendio permixtis plurimis ſtatuis atque ſimulacris, aeris, auri, argentique venae in commune fluxere.* H.

e. Maior) Quorum circa ſigna Corinthia affectatio fuit, vt paulo ante dixit: qui ſignis eiuſmodi inprimis capiebantur. H.

quam intelligere aliquid [1] ibi ſubtilius: et hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt Olympiadis CLVI. *f.* anno tertio, noſtrae vrbis DCVIII: quum *g.* ante ſecula fictores nobiles eſſe deſiſſent, quorum iſti omnia ſigna hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum aetates. Nam vrbis noſtrae annos ex ſupradicta comparatione Olympiadum colligere facile erit. Sunt ergo vaſa tantum Corinthia, quae iſti elegantiores modo in eſculenta tranſferunt, modo in lucernas, [2] aut *h.* [3] trulleos, nullo munditiarum reſpectu. Eius tria genera: candidum, argento nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura praeualuit:

 alte-

1. *ibi*, *in* M. *d.* 2. *modo in trullas. V.* 3. *trullas multo mun. deſpectu.* M.

f. CLVI.) Sic libri omnes etiam MSS. CLVI. Sed hic numerus haud dubie ibi in mendo cubat. Incidit enim Vrbis annus DCVIII. in annum tertium CLXI. Olympiadis. Quare denarii nota X. mutata perperam fuerat in notam quinarii V. Hard.

g. Quum ante ſecula) An legend. *Cum ante ſeculo*, i. e. ante centum annos. Gelen.

Quum) Ante annos CLII. hoc eſt, Olympiade CXX. vt dicetur ſ. 19. Etiam MSS. codices ſic prae ſe ferunt. Coniiciebat autem Gelenius legi multo commodius poſſe, *quum ante ſeculo*, hoc eſt, ante centum annos, quam Corinthus caperetur. H.

h. Aut) Trulleus, ſiue trulleum, ſiue trulla, pro matula hoc loco accipitur, vt apud Martialem IX. ep. 97. *Clinicus Herodes trullam ſubduxerat aegro: Deprenſus dixit: Stulte, quid ergo bibis?* Subintellige: niſi vis et vrinam reddere. Furtum ingenioſe diſſimulat, quaſi idcirco tantum matulam ſuſtuliſſet, vt offerret aegro. Hard.

h. Trulleos, nullo munditiarum reſpectu) Trulla, nunc laſanum, in quod ventris onus deponitur: nunc vas quo e culina in latrinam aquam effundunt: nunc vaſis potorii genus: nunc caementariorum inſtrumentum, quo dealbati tectorio muri, aut delutati linuntur et complanantur, a terendo. Dalec.

alterum in quo auri fulua natura: tertium in quo aequalis omnium temperies fuit. Praeter haec eſt, cuius ratio non poteſt [1] reddi, quamquam hominis manu facta dederit Fortuna temperamentum ſimulacro ſigniſque, illud ſuo colore pretioſum ad iocineris imaginem vergens, quod ideo hepatizon *i.* appellant, procul a Corinthio: longe tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quae diu obtinuere principatum.

IV. Antiquiſſima *k.* aeris gloria Deliaco *l.* fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, et ideo cura officinis, tricliniorum pedibus fulcriſque. Ibi prima nobilitas [2] aeris. Peruenit deinde ad Deûm ſimulacra, effigiemque hominum, et aliorum animalium.

V. Proxima laus Aeginetico fuit. Inſula [3] et ipſa, nec aes gignens, ſed officinarum temperatura nobilitata. Bos aereus inde captus in *m.* foro boario eſt Romae. [4] Hoc *n.* erit exemplar Aeginetici aeris: Deliaci autem Iuppiter in Capitolio in Iouis Tonantis aede. [5] Illo aere Myron vſus eſt, hoc

1. *reddi, quoniam temperamentum fortuna dederit, ſimulachris ſigniſque hominis manu factis, illud. V. reddi, quoniam hominis manu facto, etc. V. reddi, quan. hom. manus ſe ad formae ſimulachrum optet, ſigniſque.* M. 2. *aeris quae peruenit. V.* 3. *eſt ipſa. V.* 4. *ſic ex* Mss. *H. Hic eſt exemplar... Illoque aere... Aemulatio autem in Gr. et Al.* 5. *illoque.* M.

i. Hepatizon) Ἡπατίζον, iocineris colorem referens. Hard.

k. Antiquiſſima aeris gloria Deliaco fuit) Maxima eſt Tarteſſiaco ex Hiſpania apud Pauſaniam in Eliacis. Dalec.

l. Deliaco) Deliaca vaſa et Corinthia laudat in primis Cicero, pro Sext. Roſc. Amer. n. 153. H.

m. In) Regione Vrbis octaua, ex P. Victore, in deſcriptione Vrbis Romae. H.

n. Hic eſt exemplar Aeginetici aeris) Voſſ. melius: *Hoc erit exemplar Aeginetici aeris.* Gron.

hoc Polycletus, [1] aequales atque condiſcipuli. Aemulatio *o.* iis et in materia [2] fuit.

VI. (III) Priuatim Aegina candelabrorum [3] ſuperficiem dumtaxat elaborauit, ſicut Tarentum ſcapos. *p.* In his ergo iuncta commendatio officinarum eſt. Nec pudet Tribunorum *q.* [4] militarium ſalariis emere, quum *r.* ipſum nomen a candelarum [5] lumine impoſitum appareat. Acceſſio *s.* can-

1. *aequalis atque condiſcipulus. M.* 2. *fuit priuatim. Aegina. M.* 3. *ſuperiorem faciem. V.* 4. *militum. V.* 5. *nomine. V.*

o. Aemulatio autem et in materia fuit) Voſſ. *aemulatio lis in.* Scribo: *Aemulatio iis et in materia fuit.* Polycleto et Myroni. τὸ *autem* delet et Pintianus. Gron.

p. Scapos) Candelabrorum truncos, ac ramulos: *Branches de luſtre, branches de girandole, branches ou tiges de flambeau.* Superficies autem appellatur ſuperior ea planities, cuius in medium foramen candela inſeritur. H.

q. Tribunorum militarium) Tribunorum militum ſalarium fuit talentum, quod valebat ſeſtertia 50. aeſtimata ſigillatim 25. coronatis noſtris. Summa 1250. coronati. Dal.

Tribunorum) Tanti candelabra emere, *quantum in legione Tribuni accipiunt*, vt cecinit Iuuenal. Sat. 3. v. 132. Porro quod miles qui pedibus merebat, accipere ſolitus erat ſtipendium, id centurio duplum referebat, eques triplex, quadruplum tribunus, vti ex Liuio XXXV. de triumpho Pauli, et ex Appiano colligitur II. de bello ciuili p. 491. Erat autem peditis diurnum ſtipendium denarius vnus, vt diximus XXXIII. 13. vnde computatione facta quantum eſſet Tribunorum ſalarium annuum licet aeſtimare: nempe denariûm 1460. ſeu Gallicae monetae librarum omnino 584. H.

r. Quum) Quum res ipſa quae tanti emitur, tam vilis ſit ipſa per ſe, vt a candelis nomen accipiat. H.

s. Acceſſio candelabri talis fuit: etc.) Lege: *Acceſſio candelabri talis fuit: Theonis iuſſu praeconis Cleſippus fullo, gibber et alio praeterea foedus aſpectu, emente id Gegania H-S. quinquaginta millibus, eademque oſtentante conuiuio emptum, ludibrii cauſa nudatus, atque impudentia*

dandelabri talis [1] fuit: Theonis iuſſu praeconis Cleſippus *t.* fullo, [2] gibber praeterea et alio foedus aſpectu: emente id Gegania *v.* ſeſtertiis *x.* quin-

1. *fuit, vt auctor eſt Dionyſ. Iuſſu prae. Cleſ. fuſor, gibber, et alio praeterea foedus. V.* 2. *gibbere. Gr.*

dentia libidinis receptus in torum, mox teſtamentum, praediues numinum vice illud candelabrum coluit, et hanc Corinthiis fabulam adiecit, vindicatis tamen moribus nobili ſepulcro, etc. Vide horum expoſitionem apud *Gronou.* de Seſtertiis pag. 686. 987.

Acceſſio) Ex aere Aeginetico. Locus hic ſalebroſiſſimus viſus eſt Hermolao, qui ſe extricare ex eo non potuit. Sententia eſt, quam tamen, nonniſi veniam ante praefatus, aperire vix auſim adeo pudet inquinare chartas, aureſque et animos legentium vel leuiter inficere poenitet. Quum auctio fieret, inquit, praeco Theon candelabro Corinthio pretioſo accedere et adiungi voluit ſeruum nihili, prauiſſimo corpore, fullonem Cleſippum. Id candelabrum cum appendice homuncionis comparauit L. Seſtertiis Gegania, vidua nobilis ac locuples. Eam emptionem tum frequenti conuiuio oſtentat, productus quoque, vt et vitia corporis manifeſtiora iocos praeberent, nudari iuſſus eſt Cleſippus: libidinis impudentia correpta domina, recepit eum mox in torum, manu miſit, maritum, haeredemque ſumſit. Ille aes, cui niſi applicitus adhaeſiſſet, numquam perueniſſet ad res tam opimas, non ſecus ac fatum ſuum veneratus eſt: ac totam hanc fabulam Corinthiis vaſis cum vulgo adſcripſit. Prouidit tamen interim et bonis moribus, vel quum nobile ſepulcrum erexit Geganiae, per quod dedecus illius ſupra terras in omne aeuum duraret. Geganiorum familia Romae nobilis, apud Plutarch. in Numa, p. 66. ſq. Item apud Liuium et Dionyſium. H.

t. Cteſippus fullo) Forte *Cleſippus.* Sic *Cleſippus* Chabriae F. apud Athenaeum. Hunc locum reliquum explicuimus in Pecuniae Veteris IV. 8, 686. Gr.

u. Gegania ſeſtertiis L.) iuius lib. I. Dionyſ. Halicarn. lib. eod. ſcribunt a Tullo rege principes Albanorum Tullios, Seruilios, Quinctios, Geganios, Curiatios,

quinquaginta eademque oſtentante conuiuio emptum, ludibrii cauſa nudatus, atque [1] impotentia libidinis receptus in torum, mox in teſtamentum, praediues, [2] numinum vice illud candelabrum coluit, et hanc Corinthiis fabulam [3] adiecit: vindicatis tamen moribus nobili ſepulcro, per quod aeterna ſupra terras Geganiae dedecoris memoria duraret. Sed quum eſſe nulla Corinthia candelabra conſtet, nomen id praecipue in his celebratur, quoniam Mummii *y.* victoria Corinthum quidem diruit, ſed compluribus Achaiae oppidis ſimul aera diſperſit.

VII. Priſci *z.* limina etiam ac valuas ex aere in templis factitauere. Inuenio et a *a.* Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triumphum egit, factam porticum *b.* duplicem ad Circum Flaminium, quae

1. *impudentia. M.* 2. *numinis. V.* 3. *addixit. V.*

riatios, Claelios, in patres lectos fuiſſe, vt ea quoque parte reſpublica creſceret. Dal.

x. Seſtertiis) Siue ſeſtertium quinquaginta millibus: quae libras efficiunt Gallicae monetae 5000. H.

y. Mummii) De eo diximus XXXIII. 53. et alibi ſaepius. H.

z. Priſci limina etiam ac valuas, etc.) Qu. et Cn. Ogulnius aediles curules foeneratorum aliquot bonis multatis, ex eo quod in publicum redactum eſt, aenea limina in Capitolio, etc. poſuerunt. Liuius lib. I. decad. I. Fuit et Romae porta Rauduſculae aerata, de qua huius libri cap. I. Dal.

a. Cn. Octauio) Qui A. V. DLXXXVI. L. Aemilio Paulo ſecundum, C. Licinio Craſſo Coſſ. Praetor claſſem ſortitus, cum Aemilio Paulo Conſule in Macedoniam contra Perſen regem profectus eſt. Quo capto, ipſe de eodem Calendis Decembribus triumphum naualem egit. Auctor Liuius XLV. p. 586. H.

b. Porticum) P. Victor, in deſcriptione Vrbis Romae, regione nona, in qua Circus Flaminius fuit: *Porticus Corinthia Cn. Octauii, quae prima duplex fuit.* Duplex dicitur, ob duplicem ordinem columnarum: Feſtus:

quae Corinthia ſit appellata a capitulis aereis columnarum. Veſtae *c.* quoque aedem ipſam Syracuſana ſuperficie tegi placuiſſe. Syracuſana ſunt in *d.* Pantheo capita columnarum a M. Agrippa poſita. Quin etiam priuata opulentia [1] eo modo vſurpata eſt. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius Quaeſtor, quod aerata oſtia haberet in domo.

VIII. Nam *e.* triclinia aerata, abacoſque, *f.* et *g.* monopodia Cn. Manlium Aſia deuicta primum inue-

1. *eum modum vſurpauit. Camillo enim crimen.* V.

ſtus: *Octauiae porticus duae appellantur: quarum alteram theatro* Marcelli *propiorem, Octauia ſonor Auguſti fecit: alteram Theatro Pompeii proximam Cn. Octauius Cn. F. qui fuit Aedilis curulis, Praetor, Conſul, Decemuir ſacris faciundis triumphauitque de Rege Perſe: nauali triumpho: quam combuſtam reficiendam curauit Caeſar Auguſtus.* Meminit et Velleius initio libri ſecundi. H.

c. Veſtae) Huius aedis formam rotundam veteres nummi exhibent Familiae Caſſiae, apud Patinum p. 67. et nummi Iuliae Domnae, inſcripti, VESTA MATER. Rotundam fuiſſe ait etiam Ouid. Faſtor. VI. v. 265. quod Veſta eadem ſit quae terra, globata ad pilae ſimilitudinem: *Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuiſſe Dicitur; et formae cauſa probanda ſubeſt*, etc. Et paulo poſt: *Arte Syracuſia ſuſpenſus in aere clauſo Stat globus immenſi parua figura poli. Et quantum a ſummis, tantum ſeceſſit ab imis Terra: quod vt fiat, forma rotunda facit. Par facies templi: nullus procurrit in illo Angulus: a pluuio vindicat imbre tholus.* Hard.

d. In Pantheo) Quod ille perfecit, Auguſto nonum, M. Iunio Silano Coss. Auctor Dio LIII. p. 515. H.

e. Nam) Menſas, vt diximus XXXIII. 51. H.

f. Abacoque) Abacus menſae genus fuit, ex opere inteſtino, cui vaſa aurea, ſupellexque ſimilis imponeretur. *Vn buffet.* H.

g.) *Et monopodia*) Menſas vnico pede fultas, μονοπόδια. H.

inueniſſe triumpho ſuo, quem duxit vrbis anno DLXVII. L. *h.* Piſo auctor eſt. Antias quidem L. Craſſum haeredem L. *i.* Craſſi Oratoris, multa etiam triclinia aerata vendidiſſe. Ex aere factitauere et cortinas, *k.* tripodum nomine Delphicas, quoniam

h. L. Piſo) Liuius quoque XXXIX. p. 409. *Extremo anni* (DLXVII.) *ad tertium Nonas Martias Cn. Manlius Volſo de Gallis qui Aſiam incolunt, triumphauit . . . Luxuriae peregrinae origo ab exercitu Aſiatico inuecta in Vrbem eſt: ii primum lectos aeratos, veſtem ſtragulam pretioſam, monopodia et abacos Romam aduexerunt*, etc. H.

i. L. Craſſi) De quo diximus XVIII. 3. Is Licinium Craſſum Scipionem, ex filia Nepotem adoptauit, haeredemque inſtituit, virum ſummo ingenio, teſte Tullio in Bruto. H.

k. Cortinas tripodum) Pelues tripodibus impoſitas. Tripus ſuggeſtus fuit, triplici graduum ordine diuiſus, in quem vates conſcendebat reſponſa editura, vt tutius ἄσθμα θεῖον acciperet, quod propius adſtantes aliquando ſuffocauerat. Rhod. ex Diodor. c. 16. lib. VIII. Vide Hadr. Iun. cap. 3. lib. II. Dal.

Et Cortinas) Cortinam hoc loco menſam interpretamur, quae pocula ſuſtineret, cui Delphicae nomen ex eo quod ſimilis eſſet menſae illi, cui Delphis inſidebat Pythia oracula faciens. Vetus interpres Horatii, in illud Sat. I. 6. *Et lapis albus Pocula cum cyatho duo ſuſtinet. Lapis*, inquit, *menſa marmorea, quam Delphicam vocant.* Et idem fortaſſis vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad v. 204. Sat. 3. *ornamentum abaci: quod nos*, inquit, *Delphicam dicimus.* Abacum, Delphicam, Gloſſae Philoxeni, appellant et μινιςέριον, quod ex ea poculorum menſa conuiuis miniſtrarent. Etymologus: Δελφικὰ τὸν τρίποδα Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ πρῶτον ἐν Δελφοῖς γέγονεν. Nimirum primum Delphice Delphis fiebant: poſteaque quiuis abaci eius formae id nomen habuere. Martial. XII. ep. 67. *Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat.* Gruter. p. 1115. ex Sirmondo: DELPHICAE AEREAE CVM OMNI CVLTV EXORNATAE. De Delphicis multa Propius in Vandal. I. Acceptionem aliam eius vocis vide apud V. Cl. Du-Cangium, in Not. ad Alexiad. p. 411. H.

niam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur. Placuere et [1]lychnuchi *l.* penſiles in delubris, [2]aut arborum modo mala ferentium lucentes: qualis eſt in templo Apollinis *m.* Palatini, quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem Deo.

IX. Tranſiit deinde ars vbique vulgo ad effigies Deorum. (IV. *mm.*) Romae ſimulacrum ex aere factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. *n.* Caſſii, quem regnum affectantem pater ipſius interem-

1. lychni penſ. in del. arb. M. 2. *et arb. mod. ma. fer. lucernae. V. et mox, quam Alex. etc. captam.*

l. Lychnuchi) Λυχνοῦχοι, candelabra. Et haec Tranquillo quoque vſurpata vox in Iulio, c. 37. Meminit candelabri Euphorion apud Athen. XV. p. 700. in quo quot lucernae arderent, λύχνοι τοσοῦτοι, quot dies anni ſunt. H.

m. Apollinis) Quod ab Auguſto dedicatum A. DCCXXVI. ipſo ſextum, et M. Agrippa Coſs. Tranquillus in Aug. c. 29. P. Victor in deſcr. Romae, regione Vrbis decima: *Aedes Apollinis, vbi lychni pendebant inſtar arboris mala ferentis.* H.

mm. De origine ſtatuarum) Statuariae quinque genera obſeruant: τομικὴν, quae lignum vel ebur tractat: πλαςικὴν, quae argillam: παραδειγματικὴν, quae gypſum: κολαπτικὴν, quae marmor et lapides: γλυφικὴν, quae metalla: et hanc duplicem: χυμικὴν alteram, quae metallum fundit: ἀγωγικὴν alteram, quae ſcalpendo format, idque vel ἀναγλυφικῇ, cum ſint retuſae: ἐγκελαπτικῇ, cum caelatae. Rhodig. cap. 24. l. XXIX. Dal.

n. Sp. Caſſii) Is regnum affectans., vbi primum magiſtratu abiit, damnatus, necatuſque eſt. *Sunt qui patrem auctorem eius ſupplicii ferant*, inquit Liuius II. pag. 35. *eum cognita domi cauſa verberaſſe ac necaſſe: peculiumque filii Cereri conſecrauiſſe, ſignum inde factum eſſe et inſcriptum*, EX CASSIA FAMILIA DATVM. Affirmat hoc ipſum Valer. Max. V. 8. n. 2. Dion. Halicarn. A. R. VIII. p. 546. Alii e rupe deiectum aiunt. H.

teremerat. Tranſiit et ab Diis ad hominum ſtatuas atque imagines multis modis. Bitumine antiqui [1] tinguebant eas, quo magis mirum eſt placuiſſe auro [2] integere. Hoc neſcio an Romanum fuit inuentum: certe etiam Romae non habet vetuſtatem. Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merentium, primo ſacrorum certaminum victoria, [3] maximeque Olympiae: vbi omnium qui viciſſent, ſtatuas dicari mos erat. Eorum vero, qui ter ibi ſuperauiſſent, ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa, quas *o.* iconicas vocant. Athenienſes neſcio an primi omnium Harmodio *p.* et Ariſtogitoni tyrannicidis publice poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodem anno, quo et reges [4] Romae pulſi. Excepta deinde res eſt a toto orbe terrarum humaniſſima

1. Sic ex Mss. H. tingebant M. antiqui pingebant eas bitumine Gr. et Al. 2. integi. Hoc ne an Rom. fuerit. V. 3. maximaeque. Gr. 4. Roma pulſi. Accepta. V.

o. Quas) Εἰκονικὰ ἀγάλματα vocat Athenaeus I. ſi memini. Iconicum ſimulacrum Tranquillus in Caligula c. 40. Erant eiuſcemodi ſtatuae iis hominibus, quorum ſpeciem referebant, pares. Maiores vocabantur *Auguſtae*: *Coloſſi* longe maximae. Curae id Hellanodicis fuiſſe, Lucianus eſt auctor, ἐν τῷ ὑπὲρ εἰκόνων, ſub initium, vt εἰκόνες ἰσομέτρητοι eſſent, ne auguſtiores ſcilicet, maioreſque humana, Hieronicarum figurae a ſculptoribus exprimerentur. Et Plato in Phaedro: Ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφους ἀναθήσειν. H.

p. Harmodio et Ariſtogitoni) Ii Piſiſtrati filio Hipparcho interempto ſeruitute tyrannidis Athenienſes liberauerunt. Pauſanias in Atticis. Hanc hiſtoriam vide prolixe recitatam apud Thucydidem lib. VI. Dal.

Harmodio) Vide Plutarch. in Antiphonte, de decem Rhetoribus. Thucyd. VI. alioſque. A Praxitele elaboratas eſſe has ſtatuas Plinius auctor eſt, ſ. 19. libri huius. H.

ſima ambitione. Et iam omnium municipiorum [1] foris ſtatuae ornamentum eſſe coepere, prorogarique memoria hominum, et honores legendi aeuo *q.* baſibus inſcribi, ne in ſepulcris tantum legerentur. Mox *r.* forum et in domibus priuatis factum atque in atriis. Honos clientum inſtituit ſic colere patronos.

X. [2] Togatae *s.* effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere et nudae tenentes haſtam, ab epheborum [3] e gymnaſiis exemplaribus, quas *t.* Achilleas vocant. [4] Graeca *v.* res eſt, nihil velare: at contra [5] Romana ac militaris, thoraca addere. Caeſar *x.* quidem Dictator loricatam ſibi dicari in *y.* foro

1. fori M. 2. *Togata effigie ant. ſtatuae dicab. V.* 3. *gymnicis. V.* 4. *Graecis mos eſt. V.* 5. *Romanus. V.*

q. Aeuo) Poſteris. H.

r. Mox) Quaſlibet priuatas aedes totidem fora credas eſſe: tot ſunt inſtructae ſignis ſingulae. Simili tranſlatione populum imaginum ſuperius dixit, XXXIII. 45. Hard.

s. Togatae) Aſcon. Paed. in or. Cic. pro M. Scauro, ſub finem, Catonem ait *togatum ſine tunica exercuiſſe iudicium, in forumque ſic deſcendiſſe, iuſque dixiſſe; idque reperiſſe ex veteri conſuetudine, ſecundum quam et Romuli aetatis ſtatuae in Capitolio; et in roſtris Camilli, fuerunt togatae ſine tunicis.* Meminit et Plinius alter in Paneg. Traiani n. 55. *Viſuntur eadem e materia Caeſaris ſtatuae, qua Brutorum qua Camillorum.* H.

t. Quas) Notum Achillis decus, et tutamen, haſta. Hard.

v. Graeca) Nummi ſtatuaeque teſtes, in quibus nuda plane corpora. H.

x. Caeſar quidem dictator, etc.) Lucius Scipio ſtatuam ſuam chlamydatam et crepidatam in Capitolio poni voluit, quoniam eo habitu aliquando vſus fuiſſet. Valer. cap. 6. lib. III. Dal.

Caeſar) Qualem in plurimis Imperatorum ſtatuis nummiſque cernimus. H.

y. *In*) Forum Caeſaris prope templum Iani fuit, regione Vrbis octaua, apud P. Vi-

ro ſuo paſſus eſt. Nam z. Lupercorum habitu factae, tam nouitiae ſunt, quam quae nuper prodiere a. paenulis indutae. Mancinus b. [1] eodem habitu ſibi ſtatuit, quo deditus eſt. Notatum ab auctoribus, et L. c. Accium Poetam in Camenarum d. aede maxima forma ſtatuam ſibi poſuiſſe, quum breuis admodum fuiſſet. Equeſtres e. [2] vero ſtatuae

1. *eo. V. M.* 2. *Sic ex Mss. H. et M. equeſtres vbique. Gr. et Al.*

P. Victorem. Et Dion. vide XLIII. p. 224. H.

z. *Nam*) Qui pellis caprinae ſolum amictu tecti, cetero nudi, Romae Lupercalibus diſcurrebant: vnde Maro vocat Aen. VIII. *Nudoſque Lupercos.* H.

Lupercorum habitu) Luperci caprina pelle amicti, cetera nudi, per vrbem diſcurrebant. De iis et Lupercalibus vide Alex. ab Alexand. cap. 12. lib. IV. Dal.

a. *Paenulis*) Paenula veſtis fuit aduerſus imbres et frigora, circumquaque corpus ambiens, ἐμπεριέχων τὸ σῶμα, inquit Artemidorus. Vide Voſſ. in Etym. Hard.

b. *Mancinus eodem habitu*) Aulum Hoſtilium Mancinum, quod Conſul caeſo exercitu, conſultore Tiberio Gracchо ignominioſam pacem feciſſet, Numantinis dedendum Senatus cenſuit. Iulius Obſequens. Florus lib. LV. Corn. Nepos de viris illuſtrib. Plutarch. in vita Gracchi: qui nudum et vinctum deditum fuiſſe narrat. Valerius c. 6. lib. I. vocat *Caium Hoſtilium Mancinum*, non *Aulum*. Dal.

Mancinus) Qui cum Numantinis ipſorum arbitrio foedus percuſſit, auctore Ti. Graccho Quaeſtore ſuo. At eo foedere per Senatum improbato, Mancinus Numantinis eſt deditus, nudus vinctiſque poſt tergum manibus. Plutarch. in Graccho. Aur. Victor de Vir. illuſtr. Val. Max. I. 7. Cic. de offic. III. H.

c. *L. Accium*) Diximus de eo in auctorum Indice H.

d. *Camoenarum aede*) A Fabio Nobiliore exſtructa. Lucius Faunus c. 17. Dal.

Camenarum) In regione Vrbis prima, iuxta portam Capenam, *Vicus et aedes Camenarum* fuit, teſte P. Victore. H.

e. *Equeſtres vtique ſtatuae Romanam celebrationem habent*) Acad. Gud. Men. *Eque-*

tuae Romanam *f.* celebrationem habent, [1] orto ſine dubio a Graecis exemplo. Sed *g.* illi celetas tantum dicabant in ſacris victores. Poſtea vero et qui bigis vel quadrigis viciſſent. Vnde *h.* [2] et noſtri currus nati in his qui triumphauiſſent. Serum hoc, et in his non niſi a Diuo Auguſto ſeiuges *i.*, ſicut et elephanti.

XI. Non vetus et bigarum [3] celebratio in his qui praetura functi curru vecti eſſent per Circum. Antiquior *k.* columnarum, ſicut *l.* C. Maenio, qui deui-

1. *toto.* M. 2. *Vnde et noſtris currus in his.* Gr. et Al. 3. *celebratio iis.* V.

Equeſtres vero ſtatuae. Voſſ. *Equeſtres vtique vero.* Lege: *Equeſtres vbique fere ſtatuae.* Gron.

f. Romanam) Apud Romanos praecipua in commendatione fuere. H.

g. Sed illi celetas tantum dicabant) Qui vno ſeſſore agitantur et reguntur. D.

Sed) Κέλητες appellatae ſtatuae eorum equeſtres, qui non bigis aut quadrigis in certamine vterentur, ſed vno inſiderent equo. Proprie κέλης equus ipſe eſt, qui ab vno ſeſſore agitatur ac regitur. Sententia igitur, fuiſſe receptum apud Graecos primum, vt ſtatuas equeſtres dedicarent illi, qui victores exſtitiſſent in ludis ſacris celete. Poſtea factum, vt dicarent quoque bigas vel quadrigas ſculptas marmore, vel fuſas aere, qui viciſſent iſto genere. In de conſuetudinem veniſſe Romam, vt et qui triumphaſſent, dedicarent ſtatuas triumphales, puta quadrigas; ſed hunc morem inuectum ſero: et adhuc ſerius, vt triumphales ſeiugas: hoc enim primum auctorem habere D. Auguſtum. Hunc Plinii locum Onuphrius male intellexit, quum ſeiugas in ludis circenſibus ex eo colligit primum ab Auguſto miſſos: quum ſit ſententia longe diſpar, ſtatuam ſcilicet triumphalem cum equis ſeiugibus primum ab eo poſitam. Seiuges tamen in Capitolio auratos a Cn. Cornelio poſitos reperio, apud Liuium XXXVIII. p. 479. A. V. DLXVI. hoc eſt, ante Auguſti exceſſum annis ducentis. H.

h. Vnde) Sic MSS. R. 2. Colb. 3. et alii. Libri antea editi:

deuicerat priſcos *m.* Latinos, quibus ex foedere tertias praedae [1] Romanus populus praeſtabat, eodemque in conſulatu in *n.* ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno vrbis CCCCXVI. Item *o.*

O 2 Caio

1. Reſpub. Romana. M.

editi: *Vnde et noſtris currus in his*, etc. H.

i. Seiuges) Equi ſeni vno curru iuncti. BIGAS, TRIGAS, QVADRIGAS, SEIVGES et SEPTEIVGES habet inſcriptio vetus apud Gruter. p. 337. Hard.

k. Antiquior columnarum, ſicut C. Menio) Et L. Curio Camillo. Liu. lib. VIII. dec. I. De columna Menia alibi diximus. Caius Menius Aricinos, Lauinios, Veliternos, Antiatibus et Volſcis coniunctos, adortus ex improuiſo fudit. Decretus triumphus. Additum honori, vt in foro ſtatua erigeretur, quam impoſitam fuiſſe columnae locus hic monſtrat. Idem roſtratas ſex naues Antiatum cepit, earumque roſtra in fori ſuggeſtu fixit, quae Roſtra vetera dicta ſunt. Liu. Florus. Dal.

l. Sicut) L. Furii Camilli in Conſulatu Collegae, de quo Liuius VIII. p. 141. qui Lauinios et Veliternos, et Antiatas deuicit: vti tum ex eodem Liuio diſcimus, l. c. tum ex inſcriptione Capitolini lapidis apud Gruter. p. 297. C. MAENIVS P. F. P. N. EOS DE ANTIATIBVS. LAVINEIS, VELITERNEIS. PRIDIE K. OCTOB. AN. CDXVI. Meminit columnae Maenianae Nonius, I. n. 33. H.

m. Priſcos) Latium vetus. Liuius l. c. de Camillo et Maenio Coss. *Nec quieuere ante, quam ... Latium omne ſubegere.* Et paulo poſt, in oratione a Camillo habita: *Oppida Latina omnia praeſidiis tenentur veſtris.* H.

n. In) Locus excelſior fuit, vnde oratio haberi ad populum poſſet. Liuius VIII. p. 142. *Naues Antiatum partim in naualia Romae ſubductae, partim incenſae, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit. Roſtraque id templum appellatum.* Florus I. 11. *Exſtant et parta de Antio ſpolia: quae Maenius in ſuggeſtu fori, capta hoſtium claſſe, ſuffixit: ſi tamen illa claſſis: nam ſex fuere roſtratae; ſed hic numerus illis initiis nauale bellum fuit.* H.

o. Item) De eo Florus II. 2. p. 49. *Victor ergo apud Lipa-*

Caio Duillio, qui primus naualem triumphum egit de Poenis, quae eſt etiam nunc in Foro. Item *p.* P. Minutio praefecto annonae, extra portam Trigeminam, [1] vnciaria *q.* ſtipe collata, neſcio an primo [2] honore tali a populo, antea enim a ſenatu erat: praeclara *r.* res, niſi friuolis coepiſſet initiis. Namque *s.* et Atti *t.* [3] Nauii ſtatua fuit ante Curiam, cuius

1. *vnciali. V.* 2. *honor talis a pop. ante enim. V.* 3. *Actii Nauii. Gr. et Al.*

Liparas, merſa et fugata hoſtium claſſe, primum illum maritimum legit triumphum. Actum id belli primi Punici anno quinto: Vrbis CCCCXCIII. Inſcriptionem columnae huic roſtratae appoſitam, ſingulari opere P. Ciaconius explicuit. C. Duillius appellatur a Tacito quoque Annal. II. p. 56. et in Epitome Liuii XVII. et in lapide Capitolino apud Grut. p. 297. H.

p. Item) Vide XVIII. 4. vbi res eadem iam delibata. H.

q. Vnciaria) Aereo nummo, cuius pretium foret dimidius aes: aſſes enim tum ſextario pondere feriebantur, vt dictum eſt XXXIII. 13. Hic obiter adnotabis Emminent. Annalium ſcriptoris ἁμάρτημα ad A. Ch. 69. n. 9. vbi Guil. Godeleuaei notas in Liuium ſequutus, ex hoc Plinii teſtimonio efficere nititur, mendicos vileſque perſonas ad portam Trigeminam conuenire ſolitos, vt ſtipem rogarent: quum nihil Plinius aliud velit, quam ſtipe honoris cauſa collata, extra portam Trigeminam Praefecto annonae poſitam ſtatuam fuiſſe. Auguſto ipſi Principi ſtipem vidimus eſſe collatam L. ſup. 48. H.

r. Praeclara res, niſi friuolis coepiſſet initiis) Voſſ. et Gud. *ni friuolis.* Gr.

s. Namque et Actii Nauii ſtatua fuit ante curiam) Voſſ. *atinaui.* Sic et mox, *has et vtinaui.* Scribe vtrobique: *Atti Nauii.* Hoc enim nomen hominis fuit *Attus Nauius.* Valerius Maximus lib. I, 4. *Cum ab Atto Nauio augure prohiberetur.* Sic notauimus in membranis. Vide ad Liuii lib. I. 36. Mentio eiuſdem apud noſtrum lib. XV. 18. vbi legendum cenſeo: *tanquam in comitium ſponte tranſiſſet Atti Nauii augurio. Si quando areſcit, rurſus (quae cura ſacerdotum) ſeritur.* Nam Gud.

cuius baſis conflagrauit Curia incenſa Publii *v*. Clodii funere. Fuit *x*. et Hermodori Epheſii in comitio, legum, quas decemuiri ſcribebant, interpretis publice dicata. Alia *y*. cauſa, alia auctoritas, [1] M. *z*. Horatii Coclitis ſtatuae, quae durat hodie-

 que,

1. *Sic ex MSS. H. et alia auctoritas maior in Horatii Coclitis ſtatua, Gr. et Al.*

Gud. Men. Acad. *acto nauigio illico*, Thuan. *aliquareſcit*. Nimirum *Nauii augurio* ob ſimilitudinem literarum coaluerunt in *nauigio*. Ex *ſi quo*, pro *ſi quando*, factum *aliquo* et *illico*. Neque inuideo, ſi quis noſſe velit, vt Turnebus haec concinnet lib. XXVII. 13. vt Scaliger ad Feſtum in *Nauia*; vt Salmaſius ad Solinum pag. 1137. Gr.

t. Atti Naui) Diximus de eo ſupra XV. 20. Augur is fuit, Tarquinii Priſci aeuo, vt Liuius refert I. p. 14. Hunc nouacula cotem diſcidiſſe ferunt. *Statua Atti poſita*, inquit Liuius, *capite velato, quo in loco res acta eſt, in Comitio, in gradibus ipſis, ad laeuam Curiae fuit*, etc. H.

v. P. Clodii) Vide Ciceron. pro Milone, n. 91. H.

x. Fuit et Hermodori Epheſii) Apud Strab. lib. XIV. Artemidorus narrat, Hermodorum virum inter Epheſios frugi, ab iis eiectum quod bonus eſſet, ideoque dignos Epheſios omnes qui ſtrangularentur, cum edicto publico ciuitate pellerent bonos et integros viros. Hanc hiſtoriam repetit et Alex. ab Alex. c. 18. lib. V. Dal.

Fuit) Dig. I. tit. 2. de Origin. Iur. §. 4. de legibus XII. Tabularum. *Harum ferendarum*, inquit Pomponius, *auctroem fuiſſe Decemuiris Hermodorum quemdam Epheſium exſulantem in Italia, quidam retulerunt*. Hunc exſulare iuſſum, quod vir probus eſſet, Cicero teſtatur, Tuſc. V. Vide et Strabonem XIV. H.

y. Alia cauſa et alia auctoritas maior in Horatii) Tres ſuperuacuas voces recidi iubet liber optimus. Sic enim oſtendit: *Alia cauſa, alia auctoritas M. Horatii Coclitis ſtatuae*. Cum hoc *maior* cadit et Pintiani *minor* pro *miror* in verbis ſequentibus, Gr.

z. M. Horatii) Poſitam in comitio ſtatuam auctor eſt Gellius IV. 5. p. 282. Alteram in aede Vulcani. Plut-

que, quum hoſtes a *a.* ponte Sublicio ſolus arcuiſſet. Equidem *b.* et [1] Sibyllae iuxta roſtra eſſe non miror, tres ſint licet: vna, quam Sextus *c.* Pacuuius Taurus Aedilis plebis [2] inſtituit: duae, quas M. *d.* Meſſala. Primas putarem has, et [3] Atti Nauii, poſitas aetate Tarquinii Priſci, niſi *e.* regum antecedentium eſſent in Capitolio. (VI.) Ex *f.* his Romuli eſt ſine tunica, ſicut et Camilli in Roſtris, et

1. Sibyllae tres iux. ro. ſunt minores ſcil. V. 2. *ſic ex Mss. H. et M. reſtituit Gr. et Al.* 3. *Actii Nauii Gr. et Al.*

Plutarch. in Poplic. p. 106. Hard.

a. A ponte) Rem eam narrat prolixe et eleganter Val. Max. III. 2. n. 1. *Etruſcis in Vrbem ponte Sublicio irrumpentibus, Horatius Cocles extremam eius partem occupauit, totumque hoſtium agmen, donec poſt tergum ſuum pons abrumperetur, infatigabili pugna ſuſtinuit. Atque vt patriam periculo imminenti liberatam vidit, armatus ſe in Tiberim miſit*, etc. Pons Sublicius Romae dictus eſt, quia e ſublicis, hoc eſt tignis ſeu palis exſtructus erat. Vide et Liuium II. pag. 25. et Dion. Halic. V. p. 296. Hard.

b. Equidem et Sibyllae iuxta roſtra eſſe non miror) Legendum proculdubio, *minor*, non *miror*. Nam cum dixiſſet maiorem eſſe cauſam ſtatuae Horatii Coclitis, ſubdit non minorem eſſe cauſam ſtatuae Sibyllae: proinde ſcribendum puto, non *equidem*, ſed *et quidem*. Pint.

c. Sextus) Non is qui et Tribunus plebis fuit, Auguſti principatu: et laudatur a Macrobio Sat. I. 12. pag. 249. ſed vetuſtior aliquis. Hard.

d. M. Meſſala) Nec hic Meſſalae Coruini Oratoris F. de quo nos egimus in Auctorum Indice, qui geſſit Conſulatum Auguſti Principis temporibus, V. A. DCCLI. ſed ex eadem gente antiquior. H.

e. Niſi) Dio XLIII. pag. 236. octo fuiſſe in Capitolio ſtatuas dicit: ſeptem poſitas regibus: octauam Bruto, regum exactori. Caeſaris poſtea Dictatoris, iuxta Brutum locatam. H.

f. Ex) Vtriuſque, Romuli nimirum et Camilli ſtatuae, meminit Aſcon. Ped. loco a nobis allato, initio ſuperioris ſect. H.

et ante aedem Caſtorum *g.* fuit Q. *h.* Marcii [1] Tremuli equeſtris, togata, qui Samnites bis deuicerat, captaque Anagnia, populum ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſſimas ſunt et [2] Tullii *i.* Cloelii, Lucii Roſcii, Spurii Nautii, [3] C. Fulcinii in Roſtris, a *k.* Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc [4] a republica tribui ſolebat iniuria caeſis, [5] ſicut et P. *l.* Iunio

1. *Tremellii. M. Tremelli. V.* 2. *ſic et Vrſinus. Titi Cloelii. Quidam. Tulli Caelii Gr. et Al.* 3. *et C. Fulc. M.* 4. *ſic ex Mſs. H. et* M. *a Romano populo Gr. et Al.* 5. *ſicut alias et R. M.*

g. Caſtorum) Hoc eſt, Caſtoris et Pollucis. P. Victor Regione VIII. *Templum Caſtorum ad lacum Iuturnae.* Vide Dion. XXXVII. pag. 33. *Geminis fratribus aedes in foro conſtituta,* inquit Sueton. in Iulio c. 10. quae tantum Caſtoris appellatur. Hard.

h. Q. Marcii) Lapis Capitolinus apud Gruter. pag. 297. Q. MARCIVS. Q. F. Q. N. TREMVLVS COS. DE ANAGNINEIS HERNICESQ PRID. KAL. QVINT. Anno ſcil. poſt vrbem conditam CCCCXLVIII. Liuius VII. pag. 168. *Marcius de Hernicis triumphans in Vrbem rediit: ſtatuaque equeſtris in foro decreta eſt, quae ante templum Caſtoris poſita eſt.* H.

i. Tulli Cloelii) Ita R. 2. non, vt editi, *Caelii.* Exſtat in Cimelio Collegii noſtri Pariſienſis nummus Clouliae ſeu Cloeliae gentis inſcriptus TL. CLOVLI, hoc eſt, *Tulli Clouiii,* non Titi. Cicero in Philipp. 9. n. 5. *Atque huic et Tullo Clittio* (lege *Cloelio*) *et L. Roſcio, et ſp. Antio,* (lege rurſum *Nautio*) *et C. Fulcinio, qui a Veientium rege caeſi ſunt, non ſanguis qui profuſus eſt in morte, ſed ipſa mors ob rempublicam obita honori fui.* Hard.

k. A. Fidenatibus) Cicero l. c. de his ipſis agens n. 4. *Lartes Tolumnius rex Veientium quatuor legatos populi R. Fidenis interemit: quorum ſtatuae in roſtris ſteterunt, vſque ad noſtram memoriam.* Fuere roſtra in foro Romano, regione Vrbis octaua. Hard.

l. P. Iunio) Fratribus ex familia Iunia Coruncanorum. In R. 2. cod. *Coruntiano* legitur. In lapide Capitolino apud Gruterum p. 296. CORVNCANIVS. Hard.

Iunio, et *ll.* Tito Coruncano, qui *m.* ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum [1] videtur, quod Annales annotauere, tripedaneas his ſtatuas in Foro ſtatutas. Haec videlicet menſura honorata tunc erat. Non *n.* praeteribo [2] Cn. *o.* Octa-

1. *videtur, in V. d.* 2. *ſic ex Mss. H. C. Octauium ob vnum verbum Gr. et Al.*

ll. Et Tito Coruncano) Hoc etiam tributum fuit legatis caeſis a Tolumnio rege Veientum. Cicero in Philipp. 9. Dal.

m. Qui) Teutana a Floro appellatur, II. 5. *Illyrii, ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arſiam Titumque flumen, longiſſime per totum Adriani maris litus effuſi. Hi regnante Teutana muliere, populationibus non contenti, licentiae ſcelus addiderunt. Legatos quippe noſtros, ob ea quae deliquerant, iure agentes, nec gladio quidem, ſed vt victimas, ſecuri percutiunt*, etc. Hard.

n. Non praeteribo C. Octauium ob vnum verbum) Pintianus tria poſtrema verba Pliniana eſſe negabat. Voſſ. *Cn. Octauium ob vnum SC. verbum.* hoc eſt, Senatuſconſulti. Id verbum eſt *oculatiſſimo*. Sequitur enim: *In qua legatione interfecto Senatus ſtatuam poni iuſſit quam oculatiſſimo loco: eaque eſt in Roſtris.* Ita enim Voſſ. Vulgo deſunt *eaque eſt*. Academicus Men. Gud. *loco qui eſt in roſtris.* Ceterum duas hic hiſtorias a Plinio male miſceri notum eſt. Gron.

o. Cn. Octauium) Plinius errat, qui hunc C. *Octauium* appellat, et hiſtoriam, ſiue facta duplicia miſcet ac confundit. Non nemo qui Plinium recenſuit et adnotauit, fruſtra eſt in viro defendendo. Tu, ſi voles fontem ipſum erroris eius reperies in Ciceronis Philippica nona. *Lipſius* Imo C. *Popillius.* Quod ſuadent Polybius, Cicero, Liuius, Valerius, Zonatas tamen *M. Popillium* etiam nominant. Sed errorem eius redarguunt facile teſtes, quos dixi, omni exceptione maiores. Voſſius.

Cn. Octauium) Fuit iſte Octauius e maioribus Octauii Caeſaris, qui Caeſar Auguſtus eſt appellatus. Vide N. et Em. N. III. (paulo poſt) De ſtatua ei Octauio poſita, Cic. Phil. 9. n. 4. *Non*) Hic eruditi omnes Plinio dicam ſcribunt, quod Cn. Octauium vocet eum, quem C. Popilium ceteri ſcriptores appellant: Val. Max.

Octauium ob *p.* vnum ſcilicet verbum: hic regem Antiochum *q.*, daturum ſe reſponſum dicentem,

 virga

Max. VI. 4. pag. 387. Liuius, XLV. pag. 575. *Popilius pro c e t e r a aſperitate animi, virga quam in manu gerebat, circumſcripſit regem: ac, Priuſquam circulo excedas, inquit, redde reſponſum Senatui quod referam. Obſtupefactus tam violento imperio, parumper quum haeſitaſſet: Faciam, inquit, quod cenſet Senatus. Tum dextram Popilius regi tamquam ſocio et amico porrexit.* V e l l e i u s item I. pag. 4. P l u t. in apophth. pag. 202. Appian. in Syriac. pag. 131. Quamobrem hallucinatum eſſe Plinium omnes affirmant, qui n o m i n a permutarit. Verum abſoluere Plinium aliqua ex parte Tullius poteſt videri; qui rem vtramque narrat. Sic enim ille de Octauio Phil. 9. n. 4. *Octauii clari et magni viri, qui primus in eam familiam, quae poſtea viris fortiſſimis floruit, attulit Conſulatum, ſtatuam videmus in roſtris. Nemo enim tum nouitati inuidebat: nemo virtutem non honorabat. At ea fuit legatio Octauii in qua periculi ſuſpicio non ſubeſſet. Nam quum eſſet miſſus a Senatu ad animos regum perſpiciendos, liberorumque populorum: maximeque vt nepotem Antiochi regis, eius qui cum maioribus noſtris bella geſſerat, claſſes habere, elephantos alere prohiberet: Laodiceae in Gymnaſio a quodam Leptinae eſt interfectus. R e d d i t a eſt ei tum a maioribus ſtatua pro vita: quae multos per annos progeniem eius honeſtaret, nunc ad tantae familiae memoriam ſola reſtaret.* Idem vero de populo, Philippica proxime ſuperiore, n. 23. *Proh dii immortales! vbi eſt ille mos, virtuſque maiorum? C. Popilius apud maiores noſtros, quum ad Antiochum regem legatus miſſus eſſet, et verbis Senatus denunciaſſet, vt ab Alexandria diſcederet, quam obſidebat: quum tempus ille differret, virgula ſtantem circumſcripſit: dixitque ſe non ante renunciaturum ſenatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quam ex illa circumſcriptione excederet.* Hard.

p. Ob vnum) Sic R. 2. totidem ſyllabis, ſine vllis notarum compendiis. In editis, *ob vnum verbum*, Colb. 3. *ob vnum verbum, quo regem* etc. Gronouius in ſuo, *ob vnum ſc. verbum*, interpretaturque, *ob vnum ſenatuſconſulti v e r b u m*, illud nempe, quod mox ſequitur, *oculatiſſimo loco*: non improbabili ſane coniectura. Hard.

virga quam tenebat forte circumſcripſit, et prius quam egrederetur circulo illo, reſponſum dare coegit. In qua legatione interfecto Senatus ſtatuam poni iuſſit quam [1] oculatiſſimo *r.* loco in Roſtris. Inuenitur ſtatua decreta et Taraciae Caiae, ſiue Suffetiae virgini Veſtali, vt poneretur vbi vellet: quod adiectum non minus honoris habet, [2] quam feminae eſſe decretam. Meritum [3] eius in ipſis ponam Annalium verbis: Quod campum Tiberinum gratificata eſſet ea populo.

XII. Inuenio et Pythagorae, et Alcibiadi, in cornibus Comitii poſitas, cum bello *s.* Samniti Apollo *t.* Pythius fortiſſimo [4] Graiae gentis iuſſiſſet, et alteri ſapientiſſimo, ſimulacra *v.* celebri loco dicari, ea *x.* [5] ſtetere [6] donec Sylla Dictator ibi Curiam faceret.

1. *honoratiſſimo loco qui eſt in Ro. inuenitur et ſtat. decr. Tara. M.* 2. *quam quod feminae eſt decreta. M.* 3. *eius ipſis. M. expuncto in.* 4. *ſic ex Mss. H. Graecorum gentis Gr. et Al.* 5. *dicari, donec Sylla Gr. et Al.* 6. *et credo, ne Sylla. M.*

q. Antiochum) Antiochum Magnum, Syriae Regum quintum. H.

r. Oculatiſſimo) Celeberrimo, qui oculis omnium pateat. H.

s. Bello) Quod A. V. CCCCXI. Campanorum rogatu ſuſcepere Romani. Illi enim a Samnitibus victi, Romanis deditionem fecerunt. H.

t. Apollo Pythius fortiſſimo Graecorum gentis iuſſiſſet) Vetus exemplar non *Graecorum* habet, ſed *Graiae.* Item alio ordine concepta ſunt haec verba: *Apollo Pythius iuſſiſſet fortiſſimo Graiae gentis, etc.* Pint.

v. Simulacra celebri loco dicari donec Sylla dictator) Hermolaus ex vetuſtis codd. affert: *ea cauſa credo ne Sulla dictator ibi curiam faceret* Men. et Gud. Acad. *dicari et credo ne Sylla.* Voſſ. *dicari eſt et credo nec Sulla.* Scribe: *ſimulacra celebri loco dicari: ea ſtetere, donec Sulla dictator ibi curiam faceret.* Gron.

x. Ea) Vide N. et Em. N. IV. (paulo poſt) In parte interim Fori Romani, in cornibus Comitii, exaedificatam

ceret. Mirumque eſt, illos patres Socrati *y.* cunctis ab eodem Deo ſapientia praelato Pythagoram praetuliſſe, aut tot aliis virtute Alcibiadem, aut quemquam vtroque *z.* Themiſtocli. Columnarum ratio erat, attolli ſupra ceteros mortales: quod et arcus ſignificant nouitio inuento. Primus tamen honos coepit a Graecis. Nullique arbitror plures ſtatuas dicatas, quam *a.* Phalereo Demetrio *b.* Athenis. Siquidem *c.* CCCLX.[1] ſtatuere *d.*, nondum anno

1. ſic ex Mss. H. *Quas mox lacerauerunt, nondum .... excedente Gr. et Al.*

catam a Sylla Curiam hic locus edocet. *Simulacra*) In libris hactenus editis, *celebri loco dicari, donec Sylla* etc. ceteris praetermiſſis, quae nos reſtituimus ex veſtigiis codicis R. 2. in quo vidimus, *dicari ea eſt et eredone Sylla* etc. certa plane emendatione. H.

y. Socrati) Vide ſupra VII. 31. H.

z. Vtroque) Vtraque laude. Hard.

a. Quam Phalereo Demetrio Athenis) A Caſſandro Macedonum rege Athenis praefecto. Vide Strabonem libro IX. Dalec.

b. Demetrio) Egimus de eo in auctorum Indice. H.

c. Siquidem CCCLX. ſtatuere, quas mox lacerauere nondum anno hunc numerum dierum excedente) Scribe alio ordine, *ſiquidem CCCXL. ſtatuere nondum anno hunc numerum dierum excedentes, quas mox lacerauere*, ex noſtro archetypo. Pint.

Siquidem) Ita R. 2. Colb. 3. omneſque editi. Varro apud Nonium ſic ſcriptum reliquit: *Hic Demetrius aeneas tot aptu eſt, Quot luces annus habet abſolutus.* Modum anni Graeci fuiſſe tum temporis dierum dumtaxat CCCLX. tum ex his, ſimilibuſque teſtimoniis, tum ex Cleobuli aenigmate, quod apud Laertium eſt, colligi putant nonnulli recte poſſe: eſt enim eiuſmodi Latine redditum. *Biſſenos genitor natos habet vnus: at horum Ter ſunt cuique decem natae, variante figura. Quippe aliis color eſt albus, niger inditus illis: Immortale genus quum ſint, moriuntur vtraeque.* Hoc enim aenigma tam annos diebus confici trecentis et LX. quam ſingulos menſes tricenis perſpicue ſignificat. Hinc vero intelligimus in tota Graecia, vſque ad tempora Caeſaris Dictatoris fuiſſe menſes ſingulos tricenûm dierum: ita vt annus non

anno hunc numerum dierum excedente, quas *e.* mox lacerauere. Statuerant Romae etiam in omnibus vicis C. Mario Gratidiano tribus *f.*, vt *g.* diximus; eaſdemque ſubuertere Syllae introitu.

XIII. Pedeſtres *h.* ſine dubio Romae fuere in auctoritate longo tempore. Equeſtrium tamen origo perquam vetus eſt, cum *i.* feminis etiam honore communicato. Cloeliae *k.* enim ſtatua eſt eque-

non excederet numerum dierum CCCLX. vt Plinius refert: tertio autem quoque anno embolimum tempus conueniens, quindecim videlicet ſedecimue dierum interſereretur, τῶν ὡρέων εἵνεκεν, vt ait Herodot. II. n. 4. hoc eſt, vt ſuis tempeſtatibus menſes reſponderent: hiberni hiemi, aeſtati aeſtiui. In hoc enim Aegyptios Graecis fuiſſe ſapientiores cenſet Herodotus; quod illi non quindecim dies adiicerent tertio quoque anno, ſed annis ſingulis dies quinque. Conf. Petau. de doctr. temp. I. 8. pag. 16. et qui ab eo diſſidet Sam. Petitum Miſcell. VIII. pag. 191. H.

d. Statuere quas mox lacerauerunt nondum anno) Voſſ. *Siquidem CCCLX. ſtatuere, nondum anno hunc numerum dierum excedente, quas mox lacerauere.* Non enim dicit prius laceratas, quam tot dies anni praeteriſſent; ſed tot poſitas tum, cum annus nondum plures dies Athenis haberet. Non aliter codex Pintiani. Gron.

e. Quas mox lacerauerunt) Conflauerunt, in cloacas abiecerunt. Vide Strabonem lib. IX. Dal.

Quas) Strabo IX. et Laert. in Demetrio V. deiectas, conflataſque aiunt in matulas et obſceniora vaſa. H.

f. Tribus) Romanae tribus. H.

g. Vt) L. XXXIII. 46. H.

h. Pedeſtres) Romuli ſtatuae pedeſtres omnes, inquit Plut. in eius vita, pag. 27. H.

i. Cum feminis etiam honore communicato. Claeliae enim ſtatua eſt equeſtris) Legendum, *cum feminis etiam honore communicato Cloeliae ſtatua equeſtri*, ex archetypo noſtro. Pint.

k. Cloeliae) Hanc equeſtri ſtatua donatam, poſitamque eam in ſumma Sacra Via, qua in Palatium adſcendebatur, Liuius eſt auctor II. 26. Seneca de Conſol. ad Marciam 16. p. 774. *Equeſtri inſidens ſtatuae, in Sacra Via,*

equeſtris, ceu parum eſſet toga eam cingi: [1] quum *l.* Lucretiae, ac Bruto, qui expulerant reges, propter quos Cloelia inter obſides fuerat, non decernerentur. [2] Hanc primam cum *m.* Coclitis publice dicatam crediderim: Atto *n.* [3] enim ac Sibyllae Tarqui-

1. *ſic ex Mſs. H. Quum nec Lucretiae, nec Bruto decernerentur Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mſs. H. Hanc primam et Horatii Coclitis Gr. et Al.* 3. *ante enim ſibi ac Sibyllae Gr. et Al.*

Via, celeberrimo loco, Cloelia exprobrat iuuenibus noſtris puluinum adſcendentibus, in ea illos Vrbe ſic ingredi, in qua etiam feminas equo donauimus. Datam ei ſtatuam equeſtrem Valer. Max. arbitratur III. 2. n. 2. quoniam *inter ceteras virgines obſes hoſti Porſenae data, nocturno tempore cuſtodiam egreſſa, equum conſcendit, celerique traiectu fluminis, non ſolum obſidione, ſed etiam metu patriam puella ſoluit, viris lumen virtutis praeferendo.* H.

l. Cum nec Lucretiae nec Bruto) Voſſ. *cum in greniae ac bruto.* dein, *fuerant non decernerentur.* Lege: *cum Lucretiae ac Bruto, qui expulerant reges, propter quos Cloelia inter obſides fuerat, non decernerentur.* Statim Voſſ. Gud. Men. Acad. *Hanc primam cum Coclitis.* ſcil. ſtatua. Sic lib. XXXVI. 5. *nuper etiam in Lunenſium lapicidinis. Sed in Pariorum mirabile proditur.* Gron.

m. Cum) Ita R. 2. et alii. De ea ſuperius ſ. 11. Quum Lucretia autem ſimul et Brutus dicantur expuliſſe reges, fictam hinc eſſe diſcito fabulam, a Liuio proditam, de Lucretia, quae ſe ob illatum ſibi ſtuprum a Tarquinio filio peremerit. H.

n. Ante enim ſibi ac Sibyllae Tarquinium) Redundare τὸ *ſibi* ex archetypo ſuo ſtatuit Pintianus. Voſſ. *Atto enim ac Sibyllae Tarquinium.* Sine dubio rectius: nam Atto Nauio et Sibyllae ſtatuas a Tarquinio poſitas iam dixit et praecedenti capite extremo Gron.

Atto) Atto Nauio Augurí, de quo ſ. 11. Typi hactenus, *ante enim ſibi ac Sibyllae,* etc. Eſt argenteus in Theſauro Regio nummus, et apud Patin. in familia Manlia, pag. 164. capite cirrato muliebri; infra SIBYLL.)(. Tripus, ſuper quo vrceus eſt, inſigne ſacerdotii, inter ſoles duos, quibus imperare Roma ſignificatur Orienti et occidenti. L. TORQVAT. III VIR *Lucius Torquatus Triumuir,*

quinium, et reges ſibi ipſos poſuiſſe veriſimile eſt: [1] niſi *o.* Cloeliae quoque Piſo traderet ab his poſitam, qui vna obſides fuerant, redditis *p.* a Porſenna

1. ſic ex Mss. H. niſi Cloeliae Piſo Gr. et Al.

umuir, et idem ſacerdos Apollinis. In noſtro corona laurea, non caput muliebre, ſed alteram nummi aream cingit. Qui Sibyllam hic pingi putant, magno ducuntur errore. Nam ſi Sibyllam vellet Monetarius intelligi, cur SIBYLL tantum ſcriberet, non integrum nomen SIBYLLA? Operoſumne ei fuit litteram A. poſtremam adiicere? Caput eſt ciuitatis, quales pingi eae a Monetariis Narbonenſibus ſolebant: et plane haec ſimilis eſt ei quae CABE hoc eſt, *Cabellio* in Lepidi nummo legitur. Cur vero hic Sibylla pingeretur: quod nomen vnius feminae proprium fuit, cuius hic Plinius meminit, ſub Tarquinio rege? Afferri cauſa probabilis non poteſt. Eſt hic SIBYLL ſcriptum pro eo quod eſt, *Seuerus Impoſuit BYzantii LLegiones*, rediens haud dubie a victoria Parthica. Hanc corona laurea denotat. Seueri nomine ſunt alii nummi inſcripti, BYZANTIΩN. Littera L. hic geminatur ad pluralem numerum legionum ſignificandum: vt in nummo inſcripto RVLLI ſuperius diximus. At eſt *Sibylla* in hoc Plinii loco, aeque ac L. XIII. 27. proprium feminae nomen, vt Suſanna ac Genouefa: non appellatiuum, aut commune. Vſitatum illud olim, tum apud alios, tum apud noſtrates, vt in vetuſtis Rationibus Regiis, ad calcem hiſtoriae Iuuenalis de Vrſinis, pag. 796. *A Sebille le Veyer Dame de Leſcloet, femme de Meſſire Tanneguy du Chatel, Chevalier, Conſeiller et Chambellan de Monſieur le Regent, et Marechall de ſes guerres, deux mille livres pour ſoutenir ſon état, le 2 Iuillet 1420.* H.

o. Niſi Cloeliae Piſo traderet ab his poſitam qui vna obſides erant) Deeſt coniunctio *quoque*: *niſi Cloeliae quoque Piſo traderet ab his*, ex eodem. Pint.

p. Redditis a Porſena in honorem eius.) Voſſ. Gud. Men. Acad. *Porſenna.* Vt et mox, *quae Porſennae mittebantur.* Lib. XXXIV. 14. *In foedere, quod expulſis regibus po. Romano dedit Porſenna.* Lib. XXXVI. 13. *quem fecit ſibi Porſenna.* Neque aliter apud Liuium hoc nomen ſcribendum eſt. Sed et

na in honorem eius. E *q.* diuerſo Annius Fetialis, equeſtrem, quae fuerit contra Iouis *r.* Statoris aedem in veſtibulo [1] Superbi domus, Valeriae fuiſſe Publicolae Conſulis filiae: eamque ſolam [2] refugiſſe, Tiberimque tranauiſſe, ceteris obſidibus, quae Porſennae mittebantur, interemptis Tarquinii [3] inſidiis.

XIV. Lucius Piſo prodidit, M. *s.* Aemilio, C. *t.* Popilio II. Conſulib. a Cenſoribus P. Cornelio Scipio-

1. *ſuperiore. V.* 2. *fugiſſe, Tib. tranſnatuiſſe, caet, obſ. qui. M.* 3. *inſidiis, vt L. Piſo prodidit. Idem auctor eſt M. Aem. M.*

et Voſſ. *niſi Cloeliae quoque Piſo traderet ab his poſita qui vna obſides fuiſſent redditis a Porſenna honorem.* ſine τῷ *in* et τῷ *eius.* Vnde ſuſpicor fuiſſe, *poſitum* etc. *honorem.* Eſt enim *poſitus honor* poſita ſtatua in honorem. Sed et hoc *niſi* videtur ſupra exigere, *crederem* pro *crediderim.* Sic igitur fac habeas omnem locum: *Hanc primam cum Coclitis publice dicatam crederem, (Atto enim ac Sibyllae Tarquinium et reges ſibi ipſos poſuiſſe veroſimile eſt) niſi Cloeliae quoque Piſo traderet, ab his poſitum, quae vna obſides fuiſſent, redditis a Porſenna, honorem.* Gud. Men. Acad. *redditis a Porſenna honorem habuit.* Vulgatum ab Hermolao eſt, cum legeretur *honorem eius habuit.* Gron.

Redditis) Liuius II. pag. 26. de Porſenna; *Laudatam virginem* (Cloeliam) *parte obſidum ſe donare dixit: ipſa quos vellet legeret: productis omnibus elegiſſe impuberes dicitur, etc.* H.

q. E diuerſo) Sic diffidentes ſcriptorum ſententias recitat et Plutarch. in Poplicola, pag. 197. aliis hanc Cloeliae ſtatuam, Valeriae aliis adiudicantibus. Quod iterum repetit de virt. mul. pag. 250. Ἀνέκειτο γοῦν ἔφιππος εἰκὼν γυναικὸς, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἱερᾶς λεγομένης, ἣν οἱ μὲν τῆς Κλοιλίας, οἱ δὲ τῆς Οὐαλερίας λέγουσιν εἶναι. H.

r. Iouis) Regione Vrbis decima. Alia eſt ab iſta quae in regione XIV. trans Tiberim Valeriana ſtatua ab eo collocata legitur. H.

s. M. Aemilio) A. V. DXCVI. M. Aemilius Lepidus, C. Popilius Laenas ſecundum, Conſulatum geſſere; Cenſuram P. Corn. Scipio

Scipione, M. Popilio, ſtatuas circa Forum eorum qui [1] magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes, praeter eas quae populi aut Senatus ſententia ſtatutae eſſent. Eam vero quam apud aedem *v.* Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius, qui regnum affectauerat, etiam conflatam a Cenſoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi viri. Exſtant Catonis in Cenſura vociferationes, mulieribus Romanis in prouinciis ſtatuas poni. Nec tamen potuit inhibere, quo minus Romae quoque ponerentur, ſicuti Corneliae Gracchorum matri, quae fuit Africani *x.* prioris filia. Sedens huic poſita, ſoleiſque ſine *y.* amento inſignis, in *z.* Metelli publica porticu: quae ſtatua nunc eſt in Octauiae operibus.

XV.

1. *magiſtratus geſſerant. M.*

Scipio Naſica, M. Popil. Laenas, Caii frater, luſtrumque fecere LIV. ex Faſtis. Ex hac Popilia gente multo poſtea ortum duxit FL. POP. NEPOTIANVS. P. F. AVG. et eiuſdem filia Helena, in nummo argenteo perraro appellata, HELENA. N. F. *Helena Nepotiani filia*, alteraque, FAVSTA N. F. *Fauſta Nepotiani filia*, apud D. Baudelot. Hard.

t. C. Pompilio II. conſulibus) Voſſ. *C. Popilio II.* vti notum eſt nomen hoc fingi debere. Et fuerunt a V. C. 595. Gron.

v. Aedem) In quarta Vrbis regione Templum Telluris a P. Victore ſtatuitur. De Spurio Caſſio egimus ſ. 9. Hard.

x. Africani) Scipionis Africani maioris vulgo dicti. Vide Plutarch. in Gracchis ipſo initio. In nummis antiquis caſus Gracchi nominatiuus ſemper GRACCVS ſcribitur, non GRACCHVS, quamuis apud Plut. Γράκχος ſit. H.

y. Sine) Sine loco. H

z. In) Pingitur haec porticus in numiſmate eximio argenteo, e Gaza Seren. Ducis Cenomanenſis, et in Muſeo P. *Chamillart*, cum hac epigraphe, Q. METELLVS PIVS. H.

XV. Publice autem ab exteris poſita eſt Romae C. *a.* Aelio Tribuno plebis, lege *b.* perlata in [1] Stenium *c.* Statilium Lucanum, qui Thurinos infeſtauerat: ob id Aelium Thurini ſtatua et corona aurea donauerunt. Iidem poſtea Fabricium *d.* [2] donauere ſtatua, liberati obſidione. [3] Paſſimque *e.* gentes in clientelas ita receptae: adeo diſcrimen omne ſublatum, vt Hannibalis etiam ſtatuae tribus locis viſantur in vrbe, cuius *f.* intra muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

XVI.

1. Septimium M. Stennium Gr. et Al. 2. donarunt. M. 3. Sic ex Mss. H. paſſimque clientes in clientelas ita recepti et adeo. Gr. et Al.

a. C. *Aelio*) Ad ſummos poſtea magiſtratus euecta gens Aelia fuit: ex qua nimirum Aelius Seianus, et Aelius Nerua Caeſar, qui in Graeco nummo eſt, nunc e Gaza Parmenſi, ΑΙΛΙΟC Ν. ΚΑΙCΑΡ: Αἴλιος Νέρβας Καῖσαρ: et Aelius Hadrianus Auguſtus, et Aelius Caeſar Antoninus, aliique. Ex affinitate cum Caeſaribus; nobilitatem adepta eſt vna familia ex Aelia gente: ex qua ſe ob eam cauſam Aelium Caeſarem, non Aelium ſimpliciter et abſolute, Antoninus Pius appellat. H.

b. Lege perlata) Qua is damnaretur vt publicus hoſtis. Dal.

c. Stenium) Statium Statilium mendoſe pro Stenio Statilio vocat Val. Max. I. 8. n. 6. Lucanorum Brutiorumque ducem in eo bello, quo gemini populi Thurinae vrbis petebant excidium. Apud Gruter. p. 830. STENIVS, et STENIA, non STHENIVS. H.

d. Fabricium) Luſcinum cognomine, de quo XXXIII. 50. et 54. H.

e. Paſſimque clientes in clientelas ita recepti) *Paſſimque gentes in clientelas ita receptae*, in apographo noſtro. Pint.

Paſſimque) Sic patronum habuere M. Tullium Ciceronem Capuani, ſtatuamque ei inauratam poſuere, ipſo prodente, orat. in Piſon. et pro Sextio. Sic Bononienſes in Antoniorum: in Claudiorum clientela Lacedaemonii fuerunt, teſte Suet. in Tib. 6. H.

f. Cuius) Conferenda haec cum iis quae Liuius habet XXVI. p. 282. H.

XVI. Fuiſſe autem ſtatuariam artem familiarum Italiae quoque et vetuſtam, indicant, Hercules ab Euandro ſacratus, [1] vt produnt, in Foro *g.* boario, qui triumphalis vocatur, atque per [2] triumphos veſtitur habitu triumphali. Praeterea Ianus *h.* geminus a Numa rege dicatus, qui *i.* pacis bellique argumento colitur, digitis *k.* ita figuratis, vt

1. Sic ex Mss. H. et M. ferunt Gr. et vulgg. 2. *triumphum.* M.

g. *In)* Regione Vrbis octaua. H.

h. Ianus geminus a Numa Rege dicatus) Liuius lib. I. Decad. ad infimum Argiletum Ianum a Numa factum ſcribit, indicem pacis bellique: apertus vt in armis ciuitatem eſſe, clauſus pacatos circa omnes populos ſignificaret. Procopius lib. I. belli Gothici ſacellum aereum Iani in medio foro fuiſſe tradit, e regione Capitolii, ſupra locum, quem aetate ſua tres Parcas vocabant, tanta amplitudine, quanta ſatis ad excipiendam imaginem quinque pedes altam. Varro XII. aras Iano fuiſſe ſacras tradit, in quauis regione vrbis vnam, ſed duas prae ceteris cultas: alteram in foro boario, alteram in Romano ad arcum Fabianum. De Iano medio vide Brod. cap. 19. lib. II. Magium cap. 12. lib. II. Dal.

Ianus) In eadem regione Vrbis octaua, P. Victor ſic habet, *Iani duo, celebris mercatorum locus. Regia Numae, templum Veſtae . . . Templum Iani etc.* Hard.

i. Qui) Quae Iani imago colitur, quoniam index eſt pacis ac belli. Liuius de Numa I. 8. *Ianum . . . indicem pacis belliqne fecit: apertus, vt in armis eſſe ciuitatem: clauſus, pacatos circa omnes populos ſignificaret.* Hard.

k. Digitis ita figuratis) Eius ſupputationis modum per digitos factae Rhodig. ſubtiliter exponit cap. 11. et 12. lib. XXIII. Dal.

Digitis) Ita nimirum, *vt vngues indicis et pollicis in manu dextera blando coniungantur amplexu*, verba ſunt Bedae in libello de indigitatione T. I. *haec enim nota trecenta ſignificat: ſexaginta, index pollici ſuperpoſitus, in laeua manu: quinque demum, in eadem manu auularis, ſeu proximus a minimo erectus.* Ita Beda. Meminere illius figu-

vt trecentorum [1] quinquaginta *l.* quinque dierum nota per ſignificationem [2] anni, temporis et aeui *m.* ſe Deum indicaret. Signa *n.* quoque [3] Thuſcanica per terras diſperſa, quae in Etruria factitata non

eſt

1. *ſexaginta.* Gr. et Al. 2. *annui.* V. 3. *Thuſcana, etc. facta non eſt dubium.* V.

figurae Macrob. Sat. I. 9. p. 126. *Simulacrum Iani plerumque fingitur manu dextera trecentorum, et ſiniſtra ſexaginta et quinque numerum retinens, ad demonſtrandam anni dimenſionem,* etc. Suidas, p. 1214. Ἰανουάριος... οἱ δὲ πλάττουσι αὐτὸν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τ'. Τῇ δὲ ἀριστερᾷ ξ' ἑ κατέχοντα, ὥσπερ τὸν ἐνιαυτόν. *Ianuarius.... Alii fingunt ipſum dextera tenere numerum CCC. ſiniſtra vero LXV. vt annum repraeſentet ex 365. diebus conſtantem.* Codinus item in Conſtantinopoli περὶ ἀγαλμάτων Ἰάνε. Denique Nicol. Smyrnaeus, libello quem conſcripſit ea de re, ἔκφρασιν τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου, Morellus edidit, capita ex eo praecipua excerpſit Cauſſinus noſter, in Eloquent. Parall. IX. de pronunc. et geſtu 8, p. 565. Nos vero rem ſimplicius exponimus. Exiſtimamus enim tres priores digitos ita curuatos, vt litteram C ter exhiberent, ac proinde numerum *trecentorum*: quartum deinde digitum volae appreſſum, et litterae L. ſimilitudinem, ac proinde quinquagenarium numerum: digitum denique minimum leniter inflexum, vt V, quae forma quinarii eſt, repraeſentaret. H.

l. Quinquaginta) Ita probatiſſimi MSS. et libri omnes editi: eo quod annum Numa, qui ſimulacrum hoc dedicauit, CCCLV. dierum eſſe ſolummodo ſciuerit. Primus, opinor, Manutius, in editione ſua anni 1559. *quinquaginta* mutauit in *ſexaginta.* H.

m. Aeui) Codinus in Conſtantinopoli, pag. 13. ὡσανεὶ πατέρα τοῦ χρόνου. Hard.

n. Signa) Phialas quoque aureas in Tuſcia elaboratas laudat Critias poeta apud Athen. I. pag. 28. Τυρσηνὴ δὲ κρατεῖ χρυσότυπος φιάλη. Duriora ſigna et Tuſcanicis proxima, ait Quinctil. XII. 10. p. 894. vt rigidiora fuiſſe Tuſcanica innuat. Item p. 892. ſtatuas Graecas Tuſcanicis anteponit. H.

eſt dubium. Deorum [1] tantum putarem ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, cui *o.* cognomen a Romani nominis odio inditum eſt, propter [2] duo millia ſtatuarum Volſinios expugnatos obiiceret. Mirumque mihi videtur, quum ſtatuarum origo tam vetus in Italia ſit, lignea *p.* potius aut *q.* fictilia Deorum ſimulacra in delubris dicata, vſque ad deuictam Aſiam, [3] vnde luxuria. Similitudines exprimendi quae prima fuerit origo, in ea quam *r.* plaſticen Graeci vocant, dici conuenientius erit: etenim prior, quam ſtatuaria, fuit. Sed *s.* haec ad infinitum effloruit [4] multorum voluminum opere, ſi quis plura perſequi velit: omnia enim quis poſſit?

XVII.

1. *tamen putarem eſſe. V.* 2. *centum et decem ſtatuarum ſigna Vulſinios. M.* 3. *vnde irrepſit et luxuria. V.* 4. *multarum imaginum op. ſi quis plures per. velit: omnes enim. V.*

o. Cui) Miſoromaei, vt diximus in Auctorum Indice. H.

p. Lignea potius aut fictilia Deorum ſimulacra) Priſcorum inopiam et ſui temporis luxum ſcite Varro deſcribit, lib. I. de vita Pop. Rom. *Haec aedis quae nunc eſt, multis annis poſt facta fuit: quia omnia regiis temporibus delubra parua facta ſunt, vt in cetero cultu quae ſunt conſentanea, quod ſint paupertina ſine elegantia atque caſtimonia. Quid inter hoc Ioues interſit, qui ex marmore, ebore, auro nunc fiunt, potes animo aduertere et horum temporum diuitias, et illorum paupertates.* Idem quod Plinius, Pauſanias in Corinthiacis, quo loco templi Apollinis Lycii meminit. In Arcadicis quoque earum imaginum materiam fuiſſe tradit ebenum, cypreſſum, cedrum, quercum, ſmilacem, lotum: at Cyllenii Mercurii fuiſſe e citro. Dal.

q. Aut) Ipſa Iouis effigies in Capitolio a Tarquinio Priſco dicata futilis fuit, ita prodente Plinio, XXXV. 45. H.

r. Quam) Fictricem. Ars eſt ex argilla vel creta rerum ſimilitudines exprimens, H.

s. Sed) Statuaria, ex aere. Hard.

XVII. In *t.* M. Scauri Aedilitate tria millia ſignorum [1] in ſcena tantum fuere temporario *v.* theatro. Mummius *x.* deuicta Achaia repleuit vrbem:

1. *in ſcena fuere, temporario tantum theatro. V.*

t. In) De eo multa Aſcon. Ped. in orat. Cic. pro eo: multa Plinius ſimiliter de genere eius, de moribus et aedilitate XXXVI. 24. Hard.

v. Temporario) Vix vno menſe duraturo, vt dicetur XXXVI. 2. quum ſtent in Vrbe cetera. Temporariam eius theatri moram Plinius ait fuiſſe, loco proxime citato. H.

x. Mummius) Achaicus ille, de quo nos alias ſaepius. Aur. Vict. de viris Ill. 60. *Mummius Corinthum ſignis tabuliſque ſpoliauit: quibus quum totam repleſſet Italiam, in domum ſuam nihil contulit.* Sic epitome Liuii, LII. Frontin. Strateg. IV. 3. *L. Mummius, qui Corintho capta, non Italiam ſolum, ſed etiam prouinciam tabulis ſtatuiſque exornauit, adeo nihil ex tantis manubiis in ſuum conuertit, vt filium eius inopem Senatus ex publico dotauerit.* Eſt in Aeneide locus ab interpretibus hactenus praepoſtere intellectus, VI. v. 830. ſqq. *Aggeribus ſocer Alpinis, atque arce Monoeci Deſcendens, gener aduerſis inſtructus Eois. Ne pueri, ne tanta animis adſueſcite bella: Neu patriae validas in viſcera vertite vires: Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo: Proiice tela manu, ſanguis meus. Ille triumphata Capitolio ad alta Corintho Victor aget currum, caeſis inſignis Achiuis. Eruet ille Argos, Agamemnoniaſque Mycenas, Ipſumque Aeacidem, genus armipotentis Achillei: Vltus auos Trojae, templa et temerata Mineruae. Ille* quum dicit prius appellatum e duobus proxime commemoratis, hoc eſt, ſocerum, qui Iulius Caeſar, deſignat. Nam in hac recenſione virorum illuſtrium, ordinem temporum ſeruat diligenter. Itaque poſt Caeſarem et Pompeium praepoſtere ac ridicule Mummium Achaicum, qui centum ante annis obiit, denotaret; et ſatis negligenter quidem, non appellato eo de nomine, quum ceteros omnes appellet. De populis triumphaſſe Caeſarem ipſum hic dicit, quorum maiores in obſidione Troiae fuere. Hi ſunt Achiui et Corinthii. Argos in Peloponneſo, et Mycenae, et Phthiotis, quae ditio fuit Aeacidae, hoc eſt, Neoptole-

bem: ipſe exceſſit non [1] relicturus filiae dotem. Cur enim non cum excuſatione ponatur? Multa *y*. et Luculli inuexere. Rhodi etiamnum tria millia ſignorum eſſe, Mutianus ter Conſul prodidit: nec pauciora Athenis, [2] Olympiae, Delphis ſupereſſe creduntur. Quis iſta mortalium perſequi poſſit? aut quis vſus noſcendi intelligatur? Inſignia [3] tamen maxime, et aliqua de cauſa notata, [4] voluptarium ſit attigiſſe, artificeſque celebratos nominauiſſe: [5] ſingulorum quoque inexplicabili multitudine, quum *z*. Lyſippus [6] ad *a*. M. D. opera feciſſe dicatur, tantae omnia artis, vt claritatem poſſent dare vel ſingula. Numerum apparuiſſe defuncto eo, quum theſaurum effregiſſet haeres: ſolitum *b*. enim ex *c*. manipretio cuiuſque

1. *relicta filiae dote*. *V*. 2. *et Olympiae*. M. 3. *tamen, et maxime aliqua* M. 4. *voluptuarium*. *V*. 5. *ſignorum*. *M*. 6. *Sic ex MSS. H. ad ſexcenta X. opera feciſſe prodatur. Gr. et Al.*

ptolemi, in Theſſalia. De Corintho quidem, et Peloponneſo ei adhaerente, triumphaſſe Caeſarem dicit, quoniam Corinthi coloniam condidit; vt nummi ipſius haud pauci teſtantur. De Phthiotide et Theſſalia, bello Pharſalico. Nam Pharſalici campi in Theſſalia ſunt. Hard.

y. *Multa*) Lucius et Marcus, fratres. Ille Mithridatico bello, Macedonico iſte triumpho nobilis. Vide Plut. in Lucullo, et Cic. or. in Piſon. H.

z. *Cum Lyſippus ad ſexcenta X. opera feciſſe prodatur*) Voſſ. *cum Lyſippus ad* CIↃ *opera feciſſe datur*. Scribe, *feciſſe edatur* vel *dicatur* Pintiani liber, M D *feciſſe tradatur*. Gr.

a. *Ad ſexcenta decem opera feciſſe prodatur*) In vetuſto codice, *M. D. opera feciſſe tradatur*. Pint.

b. *Solitum enim ex manipretio*) *Manupretio* non *manipretio*, in eodem: ſicque eſſe legendum, ex Varrone ſupra oſtendimus. Dal.

Solitum) Lyſippum videlicet, de quo VII. 38 H.

c. *Ex*) De ea voce diximus XXXIII. 53. Vulgus ait,

que ſigni denarios *d.* [1] ſeponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanam fidem ars eſt ſucceſſu, mox et audacia. In argumentum ſucceſſus vnum exemplum afferam, nec Deorum [2] hominiſue ſimilitudinis expreſſae. Aetas noſtra vidit in Capitolio, priusquam id nouiſſime [3] conflagrauit a *e.* Vitellianis incenſum, in cella Iunonis, canem ex aere vulnus ſuum lambentem: cuius eximium miraculum et indiſcreta veri ſimilitudo, non eo ſolum [4] intelligitur, quod ibi dicata fuerat: verum et noua ſatiſdatione: nam ſumma nulla par videbatur: capite *f.* tutelarios *g.* cauere [5] pro ea, inſtituti publici fuit.

XVIII. Audaciae innumera ſunt exempla. Moles quippe excogitatas videmus ſtatuarum, *h.* [6] quas coloſſeas vocant, turribus pares. Talis *i.* eſt

1. *Sic ex Mſs. H. et M. reponere. M. deponere. Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mſs. H. nec hominum. Al. hominumue. Gr. et Al.* 3. *conflagrarat. M. flagraret. M. aliud.* 4. *intelligatur quod ibi dicatus. M.* 5. *pro eo. M.* 6. *Sic ex Mſs. H. quas coloſſos vocant. Gr. et Al.*

ait, pro manufactura, *pour la façon.* H.

d. Denarios) De horum pretio egimus XXXIII. 13. Hard.

e A Vitellianis) Vide Dionem LXV. p. 741. Tacitum inprimis Hiſt. III. p. 80. ſq. Hard.

f. Capite) Vt vel periculo capitis id ſignum canis integrum praeſtarent ii, quibus credita aedis tutela eſſet, Reſpublica ſanxerat. Hard.

g. Tutelarios) Tutelae redemptores, qui pro cuſtodia mercedem accipiebant, praeſtabantque ſe ſuo periculo rem tuituros. Vide Grotium in Florum ſparſione ad Ius Iuſtin. p. 63. H.

h. Statuarum quas coloſſos vocant) Voſſ. *coloſſeas.* Infra: *deſtinatum illius principis ſimulacrum coloſſium.* Lib. XXXVI. 5. *Mars etiam nunc ſedens coloſſeus.* Gr.

i. Talis) Refert hoc ipſum Strabo totidem verbis VII. p. 319. Victor in deſcr. Romae, regione Vrbis octaua; *Apollo tranſlatus ex Apol-*

eſt in Capitolio Apollo, tranſlatus a M. Lucullo ex *k.* Apollonia Ponti vrbe, XXX. cubitorum, [1] quingentis *l.* talentis factus: talis *m.* in Campo Martio Iupiter *n.* a D. Claudio Caeſare dicatus, qui *o.* voca-

1. *Sic ex Mss. H. et M. CL. talentis . . a Claudio. Gr. et Al.*

Apollonia a Lucullo, triginta cubitum. H.

k. Ex) Ea ſcilicet, de qua IV. 27. H.

l. Quingentis) Monetae Gallicae librae ſunt 1200000. Hard.

m. Talis) Nona Vrbis regione. H.

n. Iupiter a Claudio Caeſare dicatus, qui vocatur Pompeianus a vicinitate theatri) Voſſ. *Iupiter Aulo Claudio.* Scribe, *a Diuo Claudio Caeſare dicatus.* Dein vt et Academ. Menap. Gudianuſque: *qui deuoratur Pompeiani theatri vicinitate.* Lege *deuocatur*: et intellige, deprimitur, minus grandis apparet, ſubmittitur. Sic *obliterare* lib. XXXVI. 5. *Romae quidem magnitudo operum eam obliterat ac magni officiorum negotiorumque acerui omnes a contemplatione talium abducunt.* Verbum habes lib. XXXIV. 8. *In hoc a ſimulacris deorum hominumque deuocauerat humaniſſimam artem.* Gr.

o. Qui) Vide N. et Em. N. V. (hic coll.) *Talis*) In R. 2. et Colb. 3. *qui deuoratur Pompeiani theatri vicinitate*: quibus verbis poteſt ſubeſſe haec ſententia, theatri eius proximitate minui, deprimi, minuſque grandem apparere Iouem hunc coloſſeum. Sed nec eam loquendi formam Pliniano ſtilo dignam; ac, vel, ſi foret, alieno poſitam loco cenſemus. In Parmenſi edit. *qui ideo vocatur.* Lectioni ſane peruulgatae egregie fauet P. Victor in deſcript. Vrbis Romae, et ab eo viciſſim lucem accipit. Sic enim ille, regione nona: *Theatrum Balbi capit loca triginta millia nonaginta quinque. Claudius Caeſar dedicauit, et appellatur a vicinitate Iuppiter Pompeianus . . . Theatrum Pompeii* etc. Qui locus et per ſe, ni fallimur, mutilus, et praepoſtere interpunctus editorum incuria, vel ex hoc Plinii loco intelligitur, quo Iouem ipſum Pompeianum a Claudio dedicatum, et a vicinitate, quaecumque demum ea ſit, traxiſſe nomen admonemur. Itaque apud P. Victorem legi haud dubie ſatius multo

[1] vocatur Pompeianus a vicinitate theatri: talis *p.* et Tarenti factus a Lyſippo XL. cubitorum Mirum *q.* in eo, quod manu, vt ferunt, mobilis (ea [2] ratio libramenti eſt) nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidiſſe et artifex dicitur, modico interuallo, vnde maxime [3] flatum *r.* opus erat frangi, oppoſita columna. Itaque propter magnitudinem difficultatemque [4] moliendi, non attigit eum Fabius *s.* Verrucoſus, quum *t.* Herculem, qui eſt in Capi-

1. *deuoratur Pompeiani theatri vicinitate. M.* 2. *ratione lib. eſt, vt nul. con. proc. Id quod prouid. M.* 3 *proflatum. V.* 4. *mouendi. M.*

to fuerit: *Theatrum Balbi ... Iuppiter, quem Claudius Caeſar dedicauit, et appellatur a vicinitate Iuppiter Pompeianus.* H.

p. Talis et Tarenti factus) Lege, *Talis et Hercules Tarenti, etc.* ex Strabone lib. VI. Coloſſum eum Fabius Maximus capto vi Tarento Romam tranſtulit, et vt donarium in Capitolio ſacrauit. Strabo quidem Iouis coloſſei, omnium coloſſorum, qui tum extabant, poſt Rhodium maximi, in foro Tarentinorum poſiti, meminit: ſed nec opus id Lyſippi fuiſſe tradit, nec Romam deuectum. Dal.

Talis) Iuppiter nimirum, non Hercules, vt et credidit Dalecampius: Herculem enim, vt mox dicetur, Fabius Romam Tarento tranſtulit, Ioue ibi relicto. H.

q. Mirum) In eo coloſſo id mirum, quod quum moueri poſſit manu, ea tamen librae ratio eſt, vt ventis et tempeſtatibus reſiſtat. Hard.

r. Flatum) Ventum. H.

s. Fabius) Q. Fabius Maximus Dictator, Cunctatorque, cui verruca ex ſummo labio extuberans Verrucoſi nomen dedit. Plut. in Fabio p. 174. Q. Seren. 65. p. 164. *Interdum exſiſtit turpi verrucae papilla: Hinc quondam Fabio verum cognomen adhaeſit. Qui ſolus patriae cunctando reſtituit rem.* H.

t. Quum) Ita Plutarch. in Fabio pag. 187. et Strabo VI. pag. 278. Dedicatum hoc deinde ſimulacrum eſt, poſitumque in Capitolio, A. V. CCCCL. P. Sempronio Sopho, P. Sulpicio Sauerrione, Coſſ. vt Liuius refert IX. pag. 169. De eo Her-

Capitolio, inde tranſferret. Ante omnes autem in admiratione fuit *Solis* *v.* coloſſus Rhodi, quem fecerat Chares *x.* [1] Lindius, Lyſippi ſupra dicti diſcipulus. Septuaginta *y.* cubitorum altitudinis fuit. Hoc ſimulacrum poſt *z.* quinquageſimum ſextum annum

1. *Lyndius. Gr.*

Hercule quem finxit Lyſippus peruenuſtum Gemini Epigramma legimus in Anthol. IV. 8. Ἥρακλες ποῦ σοι πτόρτος μέγας, ἥτε Νέμειος Χλαῖνα, καὶ ἡ τόξων ἔμπλεος ἰοδόκη, ποῦ σοβαρὸν μίμημα, τίς ἔπλασεν ὧδε κατηφῆ; Λυσίππος· χαλκῷ δ' ἐγκατέμιξ' ὀδύνην. Ἄχθῃ γυμνωθεὶς ὅπλων σέο; τίς δέ σ' ἔπερσεν; Ὁ πτερόεις (ὄντως εἷς βαρὺς ἆθλος) ἔρως. *Alcide, quo claua tibi, teliſque pharetra Diues, et e Nemea raptus amictus abit? Faſtus vbi? quis te tam triſti fronte figurat? Lyſippus: paret multus in aere dolor: Arma tibi moeres detracta: quis abſtulit illa? Vnum certamen, ſed graue, praepes Amor.* H.

v. Solis) Deſcribitur is egregie a Philone Byzantio de ſeptem mir. p. 11. Vide et Anthol. VI. ep. 1. H.

x. Chares) Inchoarat is ſane: ſed quum erraſſet in ratione ſubducendae impenſae, opere inchoato, ſibi necem intulit. Auctor Sext. Emp. aduerſ. Math. VII. Itaque perfecit alius, ex eodem oppido Rhodi Lindo. De quo Simonidis exſtat epigramma in Anthol. IV. 6. Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα Λάχης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος. Grotius ita reddidit. *Laches coloſſum Lindius fecit Rhodi, Qui ſe per vlnas octies tollit decem.* Euſtath. ad Dion. Perieg. v. 505. pag. 72. ait eſſe Χάρητος ἔργον. Seruat Chareris nomen alterum in Anthologia epigramma, III. 12. quo bucula ab eo poſita contra Conſtantinopolim laudatur. H.

y. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit) Apud Feſtum pedum 105. quod idem eſt. Qui fecit Chares ei ſubſcripſit: Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ἑπτάκις δέκα Χάρης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος. Dal.

Septuaginta) Sic libri omnes, etiam MSS. Epigramma antea laudatum, LXXX. ſed ſunt qui in eo ἑπτάκις legant, et Χάρης pro Λάχης. Altum fuiſſe pedes centum et quinque ait Feſtus, verbo *Coloſſus.* H.

z. Poſt) Nempe anno ſecundo Olympiadis CXXXIX. auctore quidem Euſebio in Chro-

annum terrae motu proſtratum, ſed *a.* iacens quoque miraculo eſt. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores ſunt digiti, quam pleraeque ſtatuae. Vaſti ſpecus hiant [1] defractis membris. Spectantur intus magnae molis ſaxa, quorum pondere [2] ſtabiliuerat conſtituens. Duodecim annis tradunt effectum CCC. *b.* talentis, quae *c.* contulerant ex apparatu regis Demetrii relicto *d.*, morae [3] taedio. Sunt

1. *diffractis. V.* 2. *illud ſtab. M.* 3. *taedio obſeſſa Rhodo. V.*

Chronico: Vnde ſequitur poſitum Olymp. CXXV. anno tertio. Ruinam in ſeptimum poſt annum differt Polybius V. hoc eſt, in Olympiad XLI. annum primum. H.

a. Sed) Iacuit ferme annis nongentis: donec anno poſt Chriſtum natum DCLIII. Saracenorum rex Mauuia capta Rhodo, mercatori cuidam vendidit. Auctor eſt Cedrenus nongentos camelos fragmentis aſportandis vix pares fuiſſe. Hard.

b. CCC. *talentis, quae contulerant)* Voſſ. vt et Pintiani: *contegerant.* vnde ille *coegerant.* Forte, *confecerant.* Plautus Merc. I. 1. *Lucrum ingens facto. ita peculium conficio grande.* Secunda in Rullum: *Primum permittitur infinita poteſtas innumerabilis pecuniae conficiendae de veſtigalibus veſtris non figendis, ſed alienandis.* Iidem, *relicto morae taedio obeſſe a rhodo.* Gud. *abeſſe a rhodo.* Academ. *abeſſe athodo.* Men. *theadio abeſſe arbodo.* Forſan, *relicto morae taedio obſeſſis, Rhodii.* Conieceram etiam *obſeſſae Rhodo*, quod puto voluiſſe Pintianum; ſed illud magis placet. Gr.

CCC.) Atticis nimirum. Monetae Gallicae libras efficiunt, ſiue florenos 720000. Hard.

c. Quae contulerant ex apparatu regis Demetrii) Non *contulerant*, ſed *contegerant*, in antiquo codice. lego, *coegerant.* Sequitur continuo, *relicta morae taedio. Sunt alii minores:* in eodem, *relicto morae taedio abeſſe a Rhodo. Sunt alii minores:* ſcribendum non *obeſſe a Rhodo*, ſed literis permutatis, *obſeſſae Rhodo.* Et paulo poſt, *Tuſcanum* non *Tuſcanicum.* Pint.

d. Relicto) In R. 2. et aliis *relicto morae taedio obeſſe a Rhodo.* Forte, *relicta morae*

Sunt *e.* alii minores hoc in eadem vrbe coloſſi centum numero: ſed vbicumque ſinguli fuiſſent, nobilitaturi locum. Praeterque hos Deorum quinque, quos fecit Bryaxis. *f.* Factitauit coloſſos et Italia. Videmus certe [1] Thuſcanicum Apollinem in bibliotheca templi *g*, Auguſti quinquaginta pedum a pollice, dubium aere mirabiliorem, an pulcritudine. Fecit et Sp. *h.* Caruilius Iouem, qui eſt in Capitolio, victis Samnitibus ſacrata *i.* lege pugnantibus, e pectoralibus eorum, ocreiſque et galeis

1. *Sic ex Mss. H. Apollinem in bibliotheca templi Auguſti Tuſcanicum L. pedum Gr. et Al.*

morae taedio obſeſſa Rhodo. Soluiſſe Demetrium obſidionem Rhodi, foederis ſpecie, auctor eſt Plutarchus in eius vita, pag. 899. Demetrius is Poliorcetes fuit, primum Aſiae, mox et Macedoniae rex. H.

e. Sunt) Sic Iſid. Origg. XIV. 6. H.

f. Bryaxis) Βρύαξις ὁ δημιουργὸς ὁ Ἀθηναῖος, ἀγαλματουργὸς, *ſtatuarius.* Clem. Alex. Protr. pag. 31. Laudatur et a Colum. in praef. pag. 10. H.

g. Templi) Templi ab Auguſto conditi, quod Apollini dedicauit. Sueton. in Aug. 29. *Templum Apollinis in ea parte Palatinae domus excitauit, quam fulmine ictam deſiderari a Deo aruſpices pronunciarant. Addita porticus cum Bibliotheca Latina Graecaque etc.* H.

h. Sp. Caruilius) Sp. Caruilius Maximus, Aedilitatem curulem adeptus eſt, et cum L. Papirio Curſore duos Conſulatus geſſit, totidemque egit triumphos. Aedilitatis meminit Liuius X. p. 173. ad vrbis annum CCCCLV. Triumphi de Samnitibus, idem p. 187. ſub libri X. finem. H.

i. Sacrata) Quodam ſacramento initiatis militibus. Liuius de eo bello, X. pag. 184. *Sequitur hunc annum, et Conſul inſignis L. Papirius Curſor, qua paterna gloria, qua ſua: et bellum ingens, victoriaque, quantum de Samnitibus nemo ad eam diem praeter L. Papirium patrem Conſulis, pepererat: et opes Deorum etiam adhibuerant ritu quodam ſacramenti vetuſto velut initiatis militibus, delectu per omne Samnium habitum noua lege: vt qui iuniorum non conueniſſet ad imperatorium edictum, quique iniuſſu abiſſet, caput Ioui*

leis. Amplitudo tanta eſt, vt conſpiciatur a *k.* Latiario Ioue. Reliquiis *l.* [1] limae ſuam ſtatuam fecit, quae eſt ante pedes ſimulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem et capita duo, quae P. *m.* Lentulus Conſul dicauit: alterum a Charete ſupradicto factum: alterum fecit Decius *n.* comparatione in tantum victus, vt *o.* artificium minime probabilis artificis videatur. Verum omnem amplitudinem ſtatuarum eius generis vicit aetate noſtra [2] Zenodorus, Mercurio *p.* facto in ciuitate Galliae Aruernis, per annos decem, H-S. *q.* CCCC. mani-

1. *limaturae. V.* 2. *Zenodotus. V.*

Ioui ſacratum eſſet... Iurare cogebatur diro quodam carmine in exſecrationem capitis familiaeque et ſtirpis compoſito, niſi iſſent in praelium, quo imperatores duxiſſent . . . Ea legio linteata ab integumento conſepti loci, quo ſacrata nobilitas erat, appellata eſt: His arma inſignia data, et criſtatae galeae, vt inter ceteros eminerent, etc.

k. A Latiario) Iouis ſtatua in Albano monte collocata, in quo ſeptem et XL. Latinorum ciuitates cum Romanis communia ſacra Ioui faciebant. Vnde Latinae feriae appellatae. Dion. Halic. II. Lucan. I. v. 198. *Et reſidens celſa Latialis Iupiter Alba.* Cicero pro Mil. n. 86. *Vos enim Albani tumuli . . . Tuque ex tuo edito monte Latialis, ſancte Iupiter* etc. Tatianus aduerſus Graecos Λατιάριον Δία vocat: Lactant. de falſa relig. I. 21. *Latiarem.* H.

l. Reliquiis) Extremo artis opere, et ramentis ex aere deraſis. H.

m. Lentulus) Is quem Cicero et Deum et ſalutis ſuae auctorem vocat, quod Conſul eum reuocari enixe contendit. H.

n. Decius) Statuarius. H.

o. Vt artificium minime probabilis artificis videatur) Scribo, *vt artificium minime probabilis videatur*, cetera ſuperfluunt ex eodem. Pint.

p. Mercurio) Vetus inſcriptio, apud Grut. p. 53. XI. MERCVRIO. ARVERNO. VICINI. H.

q. HS. CCC) Hoc eſt, ſeſtertiûm quadringenties *vbi ſubintelligendum*, ſeſtertiûm quadringenties centenis millibus, ſuperpoſita

manipretio. Poſtquam ſatis ibi artem approbauerat, Romam accitus eſt a Nerone, vbi deſtinatum illius principis ſimulacrum, [1] coloſſum fecit, CX. *r.* pedum longitudine, qui *s.* dicatus Solis *t.* venerationi eſt, damnatis ſceleribus illius principis. [2] Mirabamur in officina non modo ex argilla ſimilitudinem inſignem: verum [3] et ex paruis admodum ſurculis *v.*, quod primum operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicauit interiiſſe fundendi aeris ſcientiam, quum et Nero largiri aurum argentumque paratus eſſet, et [4] Zenodorus ſcientia fingendi caelandique nulli veterum poſtponeretur. Statuam Aruernorum quum faceret, prouinciae *x.* Vibio *y.* Auito prae-

1. *Coloſſeum. V.* 2. *Mirabantur. V.* 3. *et in par. ad. ſigillis, q. p. o. inſtitutum fuit. V. et de par. etc. vt in vulg.* M. 4. *Zenodotus. V. Xenodotus. Alii.*

ſita numero nota admonet. Sunt monetae Gallicae omnino 4000000, ſeu quatuor vt aiunt milliones. H.

r. CX. p.) Tranquill. in Nerone, cap. 31. aut fuiſſe centum et XX. *Veſtibulum eius domus fuit, in quo coloſſus centum viginti pedum ſtaret ipſius effigie.* H.

s. Qui) Coloſſus ille Soli dicatus eſt poſt obitum Neronis. H.

t. Solis) Rectius putem, *qui dicatus Soli*, etc. Hieron. in c. 3. Habac. *Hic coloſſus erectus ſub Nerone refectus a Veſpaſiano, ac dempto capite Neronis, et Solis adiecto, cum ſeptem radiis, Soli dicatus fuit*, etc. De hoc coloſſo Martial. in ſpectac. Epigr. 2. Iterumque l. ep. 71. *Nec te detineat miri radiata Coloſſi, Quae Rhodium moles vincere gaudet opus.* Hinc erraſſe Spartanum intelliges, qui Soli dicatum fuiſſe ab Hadriano retulit, in eius vita. P. Victor in quarta Vrbis regione locat: *Coloſſus altus centum duo ſemis, habens in capite radios ſeptem: ſinguli pedum XXII. ſemis.* H.

v. Surculis) Virgultis. H.

x. Prouinciae Vibio Auito praeſidente) Voſſ. *Dubio Auito.* Hoc enim et nomen eius apud Tacitum lib. XIII. et XIV. annalium. Gr.

y. Vibio) Hunc Tacitus perperam Dubium pro Vibio vocat. Nomen eſt Romanum Vibius: Dubius, ne barbarum quidem. H.

praeſidente, duo pocula Calamidis manu caelata, quae [1] Caſſio Silano auunculo eius, praeceptori ſuo Germanicus *z.* Caeſar [2] adamata donauerat, aemulatus eſt, vt vix vlla differentia eſſet artis. Quantoque maior in Zenodoro praeſtantia fuit, tanto magis [3] deprehendi *a.* aeris *b.* obliteratio poteſt. (VIII) Signis, quae vocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur, vt ſecum circumferant, ſicut *c.* Hortenſius Orator Sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo [4] iudicio in altercatione neganti ei ſe aenigmata intelligere, reſpondit debere, quoniam ſphingem domi haberet. Circumtulit et Nero princeps Amazonem, de *d.* qua dicemus: et paulo ante C. *e.* Ceſtius Conſularis ſignum, quod ſecum etiam in praelio habuit. Alexandri quoque Magni tabernaculum [5] ſuſtinere traduntur ſolitae ſtatuae, ex quibus duae ante Martis *f.* Vltoris aedem [6] dicatae ſunt, totidem ante regiam.

XIX.

1. Caſſio Syllano. Gr. et Al. 2. adamato. V. 3. deprehenditur artis obliteratio. M. 4. in iudicii alterc. neganti ſe aenigmata. Alii. 5. ſuſtinuiſſe trad. ſolidae. 6. ſacratae. M.

z. *Germanicus*) Filius Druſi Germanici Imperatoris, qui Tiberii Imp. frater fuit. H.

a. Deprehendi) Deprehendi poteſt aeris fundendi ſcientiam obliteratam eſſe. Hard.

b. Aeris) Sincerum vas incruſtant, qui hoc loco *artis pro aeris* obtrudunt. H.

c. Sicut) Refert hoc et Plut. in Apophth. Rom. Hard.

d. De qua) Sect. ſq. n. 21. Hard.

e. C. Ceſtius) Geſſerat Conſulatum Tiberii principatu, M. Seruilio Noniano collega, A. V. DCCLXXXVII. vt ex Tacito diſcimus. H.

f. Martis) Fuit ea in foro Auguſti, regione octaua. Regiam vero, Numae domum ſeu Regiam intelligi oportet, eadem Vrbis regione. H.

XIX. Minoribus ſimulacris ſigniſque innumera *g.* prope artificum multitudo nobilitata eſt. Ante omnes tamen Phidias Athenienſis, Ioue *h.* Olympiae facto, ex ebore quidem et auro: ſed *i.* et ex aere ſigna fecit. Floruit autem Olympiade *k.* [1]LXXXIIII. circiter CCC. noſtrae vrbis anno. Quo eodem tempore aemuli eius fuere Alcamenes, *l.* Critias,

1. LXXXIII. Gr. et Al.

g. Innumera artificum multitudo) Voſſ. Gud. Men. *innumera prope artificum.* Acad. *innumera quoque prope artificum.* Gr.

h. Ioue Olympiae facto) Eius luculentam et prolixam narrationem; vide apud Pauſaniam in Eliacis prioribus. Dal.

h. Ioue) De eo Iouis ſimulacro multa Pauſanias in Eliac. prior. ſiue V. p. 303. Inſcriptio haec fuit ad Iouis pedes poſita: ΦΕΙΔΙΑΣ ΧΑΡΜΙΔΟΥ. ΥΙΟΣ. ΑΘΗΝΑΙΟΣ. Μ'. ΕΠΟΙΗΣΕ. Phidias. Charmidae f. Athenienſis. me. fecit. H.

i. Sed) Teſtis inter ceteros Prudentius, περὶ ςεφάνων, hymn. 10. in S. Romanum v. 291. *Miror quod ipſum non ſacraſtis Mentorem, Nec templum et aras ipſe Phidias habet: Fabri deorum, vel parentes numinum: Qui ſi caminis inſtitiſſent ſegnius, Non eſſet vllus Iuppiter conflatilis.* H.

k. Olympiade) Vide N. et Em. N. VI. (hic conſp.) *Olympiade)* Ita R. 2. non, vt editi LXXXIII. Incidit autem Olympias LXXXIV. Pliniano calculo in annum Vrbis CCXCVIII. Itaque nihil ſcribi potuit accuratius. H.

l. Alcamenes) Ἀλκαμένεα. Phidiae aemulum et coaeuum ei fuiſſe ſcribit et Tzetzes, Chil. 8. hiſt. 193. v. 342. Κριτίας Atticus fuit: de eo Pauſanias Attic. I. pag. 14. et VI. ſiue Eliac. poſt. pag. 347. Neſtocles nobis adhuc ignotus. Hegias, Ἡγίας, Athenienſis ſtatuarius, Ageladae, de quo mox, fere aequalis, dicitur a Pauſania VIII. ſiue Arcad. pag. 525. Alius ab iſto, qui Hegeſias Quintiliano nominatur XII. 10. pag. 894. *Similis in ſtatuis differentia. Nam duriora et Tuſcanicis proxima Callon atque Hegeſias: iam minus rigida Calamis, molliora adhuc ſupradictis Myron fecit, etc.* Hic in vetere inſcriptione apud Reineſ. pag. 284 ΑΓΑΣΙΑΣ ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΕΦΕΣΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ. H.

Critias, Neſtocles, Hegias. Et deinde Olympiade LXXXVII. Agelades *m.*, Callon, Polycletus, [1] Phradmon, Gorgias, Lacon, Myron, Pythagoras, Scopas, Parelius. Ex his Polycletus diſcipulos habuit Argium *n.*, Aſopodorum, Alexim, Ariſtidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorum, [2] Damiam Clitorium: [3] Myron *o.* Lycium. Nonageſima *p.* quin-

1. *Sic et Pauſan. Phragmon Gr. et Al.* 2. *Demeam.* M. *Dameam. Gr. et Al.* 3. *Myronem Lycium Gr. et Al.*

m. Agelades) Ἀγελάδαν Ἀργεῖον, ſtatuamque Cereris ab eo elaboratam laudat Pauſanias in Arcad. VIII. pag. 525. Alter ab iſto Γελάδης eſt, Phidiae non aemulus, ſed magiſter, de quo Tzetzes, Chil. 7. hiſt. 154. v. 930. et Chil. 8. hiſt. 192. v. 326. Κάλλων Aeginetes fuit, Tectaei et Angelionis diſcipulus, qui a Dipoeno et Scyllide artem eam didicerant. Pauſan. in Corinth. II. pag. 146. De Polycleto inferius dicetur. De eo multa Pauſanias II. ſiue Corinth. pag. 135. et alibi paſſim Φράδμων, (ſic enim legendum, non *Phragmon*) plaſtes Argiuus ab eodem Pauſania laudatur, VI. ſiue Eliac. poſt. pag. 358. et a Columella de cultu hortor. X. pag. 347. Sed vnde huc irrepſerit, neſcio. Deſideratur enim id nomen in R. 2. et Colb. 3. De Myrone infra, et Pythagora. Σκόπας denique Parius, Pauſaniae in Arcad. pag. 529. et Horatio IV. Od. 8. v. 6. Γοργίας, Λάκων Περιήλιος, vel Παρήλιος potius, vt in Colb. 3. nobis incogniti. H.

n. Argium) Ἄργειος, Ἀσωπόδωρος, adhuc obſcuri. Alexis Canthari ſtatuarii pater a Pauſania laudatur VI. pag. 348. Eliac. poſt. De Ariſtide iterum inferius. Sequuntur Φρύνων, Δείνων, quorum mentio nuſquam occurrit. Ἀθηνόδωρος, καὶ Δαμίας ambo ſtatuarii, et Arcades ambo, pariter ex Clitore oppido, laudantur a Pauſania, Phocic. X. pag. 625. H.

o. Myron) Subintellige ex antecedentibus, Myron diſcipulum habuit Lycium. Vide N. et Em. N. VII. (hic poſ.) *Myron*) Sententiam huius loci eſſe diximus, vt Polycleto Argium, ceteroſque, ſic Myroni Lycium diſcipulum exſtitiſſe. Libri omnes hactenus editi *Myronem Lycium*, prae ſe ferunt, vt videatur eſſe ſen-

quinta Olympiade floruere Naucydes *q.*, Dinomenes, Canachus, [1] Patrocles. Centeſima ſecunda, Polycles *r.*, [2] Cephiſſodotus *s.*, Leochares, Hypatodorus. Centeſima quarta, Praxiteles *t.*, Euphra-

1. Patroclus. M. 2. Cephiſſodorus Gr. et vulgg.

tentia aeque Polycleti diſcipulum Myronem fuiſſe e Lycia oriundum, ante ceteros ante recenſitos. Sed praeterquam quod MSS. codices R. 2. et Colb. 3. aduerſantur, in quibus *Myren Lycium* legitur; et Myronem ex ſuperius iam recenſitis eſſe perſpicuum eſt, et Lycium paulo poſt Myronis diſcipulum fuiſſe verbis conceptis affirmatur, hac ipſa ſectione, n. 17. H.

p. Nonageſima quinta Olympiade floruere, etc.). *Fuere* non *floruere*, in ſcripto codice: cui lectioni fauet quod paulo infra ſequitur, *centeſima quarta decima Lyſippus fuit, cum et Alexander Magnus*: ſic enim legendum ex eodem, non, *et cum eo Alexander Magnus* Pint.

q. Naucydes) Ναυκύδης ſtatuarius, Mothonis F. non ſemel laudatur a Pauſania Corinth. II. pag. 126. etc. Δεινομένης (ſic enim ſcribendum, non Diomedes, ex ipſo Plinio inferius, n. 15.) laudatur a Tatiano in or. contra Graecos p. 182. Eius opera a Pauſania recenſentur Attic. I. pag. 44. Κάναχος Sicyonius ſtatuarius fuit, Polycleti Argiui diſcipulus, inquit Pauſanias Eliac. poſt. VI. pag. 367. et Achaic. VII. p. 433. De eo Cicero in Bruto, p. 535. Πατροκλέους et Κανάχου opera, quaſi coniunctis animis viribuſque elaborata, laudat idem X. ſiue Phocic. p. 626. H.

r. Polycles) Πολυκλῆς ortu Atticus, Stadiei Athenienſis diſcipulus, apud Pauſan. I. Eliac. poſt. pag. 351. Κηφισόδοτος (ſic etiam MSS. R. 2. Colb. 3. et alii, non *Cephiſſodorus*) ſtatuarius Athenienſis, cuius opera laudat Pauſanias, tum alibi, tum Boeot. IX. pag. 566. Λεωχάρους in Atticis I. p. 6. aliaſque paſſim Ὑπατοδώρου, in Arcad. VIII. pag. 497. et in Phoc. X. p. 627. Hard.

s. Cephiſſodorus.) Plutarchus in Phocione Cephiſodorum plaſtem eius vxoris fratrem fuiſſe ſcribit. Dal.

t. Praxiteles) Cuius opera non a Pauſania modo, ſed ab aliis ſcriptoribus commendantur. De eo inferius N. 10. Cum ceteris eiuſdem artis maxime peritis,

phranor. Centeſima ſeptima, Echion, Therimachus. Centeſima quartadecima, Lyſippus *v.* [1] fuit, cum et Alexander Magnus. Item *x.* Lyſiſtratus, et frater eius Sthenis, Euphronides, Soſtratus, Ion, Silanion: In hoc mirabile, quod nullo doctore nobilis [2] fuit ipſe. Diſcipulos *y.* habuit Zeuxim et Iadem. Centeſima viceſima, Eutychides *z.*, Euthy-

1. *ſic ex Mſs. H. fuit, et cum eo Alex. Gr. et Al* 2. *fuit. Ipſe diſcipulos. M.*

tis, a Martiale IV. ep. 39. *Argenti genus omne comparaſti, Et ſolus veteres Myronis artes, Solus Praxitelis manus, Scopaeque: Solus Mentoreos habes labores: etc.* De Euphranore inferius, XXXV. 40. n. 26. Laudatur a Pauſania I. p. 6. Ἐχίων et Θηρίμαχος adhuc obſcuri: Niſi pro *Echion*, ex Vitruuio, in praef. III. pag. 37. *Chion* legas, quem Corinthium ait fuiſſe: et inter antiquos ſtatuarios in paucis arte nobilem. Sed iidem, Echion et Therimachus, iterum laudantur inferius XXXV. 36. n. 9. H.

v. Lyſippus) Sicyonius fuit. De eo nos alibi diximus, VII. 38. Pauſanias vero in Corinth. II. pag. 102. Plinius infra, n. 6. Vide N. et Em. N. VII. (Quae ibi de eodem commemorantur, quoniam nimis ampla ſunt, ad calcem huius libri placuit referre.) H.

x. Item Lyſiſtratus) Ipſe quidem a ceteris ſcriptoribus neglectus: quum eius frater Σθένις Olynthius ortu laudetur a Pauſania in Eliac. poſt. VI. p. 374. De Euphronide nihil exſtat. Σώστρατος Χῖος ſtatuarius, apud Pauſan. l. c. pag. 350. Ἴων ceteris indictus. Σιλανίων Athenienſis fuit, teſte eodem Pauſania, l. c. p. 350. Laudatur et a Tatiano, or. contra Graecos, pag. 152. et a Themiſtio or. 5. p. 64. Praecepta ſymmetriarum conſcripſiſſe dicitur, auctore Vitruuio, in praef. VII. pag. 125. H.

y. Diſcipulos) R. 2. et Colb. 3. *Ipſe diſcipulum habuit Zeuxiadem.* H.

z. Eutychides) Εὐτυχίδης, de quo inferius XXXVI. 4. et hac ipſa ſect. n. 16. Εὐθυκράτης laudatur a Tatiano, or. contra Graecos, p. 182. Dahippus, (ſic enim reſtituimus, pro *Labippus*, ex ipſo Plinio paulo inferius, vbi quos modo ex temporum ratione, ibi ex ſerie alphabeti appellat.) Δάϊππος pariter Pauſaniae in Eliac. poſt. VI. pag. 366. et 374.

thycrates, [1] Dahippus, Cephiſſodotus, Timarchus, Pyromachus. Ceſſauit deinde ars, ac rurſus Olympiade centeſima quinquageſima quinta reuixit, quum fuere longe quidem infra praedictos, probati tamen, [2] Antaeus *a.*, Calliſtratus, Polycles, Athenaeus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita diſtinctis celeberrimorum aetatibus inſignes raptim tranſcurram, [3] reliqua multitudine paſſim diſperſa. Venere autem et in certamen laudatiſſimi, quamquam diuerſis aetatibus geniti, quoniam fecerant Amazonas: quae quum in templo Epheſiae Dianae dicarentur, placuit eligi probatiſſimam, ipſorum artificum, qui praeſentes erant, iudicio, quum apparuit eam eſſe, quam omnes ſecundam a ſua [4] quiſque iudicaſſent. Haec eſt Polycleti, proxima ab ea Phidiae, tertia [5] Cteſilai, quarta Cydonis, quinta [6] Phradmonis.

1. Phidias *b.*, praeter Iouem Olympium, quem nemo aemulatur, fecit et ex ebore aeque Mineruam

1. Lahippus Gr. et Al. 2. Antheus Gr. et Al. 3. reliquam multitudinem et paſſim diſperſam. V. 4. quiſque, in M. d. 5. ſic ex Mss. H. Cteſilae Gr. et Al. 6. Fhragmonis. Gr. et Al.

374. vbi eius opera enumerantur. Vterque Lyſippi filius, vt dicetur inferius. n. 7. Κηφισόδοτος alter a ſuperiore, pariter cum illo laudatus a Tatiano or. contra Gr. pag. 182. Timarchus, forte Τιμαρχίδης ἀγαλματοποιὸς, de quo Pauſanias in Phoc. X. pag. 678. De Pyromacho iterum Plinius inferius n. 20. Hard.

a. Antaeus) Ex his Καλλίστρατος a Tatiano laudatur l. c. pag. 183. Τιμοκλῆς a Pauſan. in Phoc. X. Καλλίξενος teſte Photio in Bibl. condidit ζωγράφων καὶ ἀνδριαντοποιῶν ἀναγραφὴν, pictorum et ſtatuariorum deſcriptionem. Reliqui deinde Ἀνταῖος, Πολυκλῆς, Ἀθηναῖος, Πυθοκλῆς, Πυθίας, amplius quaerendi. H.

b. Phidias praeter Iouem, etc.) Phidias praeter ſigna quae hic numerantur, fecit e Pario marmore caeleſtem Venerem, et Nemeſin Athenis:

uam Athenis, quae eſt in *c.* Parthenone adſtans. Ex aere vero praeter Amazonem *d.* ſupra dictam,

nis: ex aere Mineruam et Apollinem Parnopium ibidem. Pauſanias lib. I. In puteali ſolii Iouis Olympii tres Horas, et totidem Gratias. Idem lib. V. Puerum taenia redimitum, caeleſtem Venerem et Mineruam ex ebore apud Eleos. Idem lib. VI. ex ebore Mineruam ad Pellenem. Idem lib. VII. Ligneam Mineruam pedibus ac manibus e Pentelico marmore Plataeenſibus: Mercurium Thebanis. Idem lib. IX. Signa Mineruae, Apollinis, Miltiadis, et Athenienſium multorum Delphis. Idem lib. X. Dal.

Phidias) De Iouis Olympii ſimulacro non inuenuſtum exſtat epigramma in Antholog. Gr. IV. 6. Εἰς τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἄγαλμα. Ἢ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ εἰκόνα δείξων, Φειδία, ἢ σύγ' ἔβης τὸν θεὸν ὀψόμενος; Hoc eſt, interprete Grotio: *De Iouis Olympii imagine: Iupiter ad terras, an ad aethera Phidia venit, Vt viſo fieret talis imago Deo?* De Minerua Athenienſi tria ſat elegantia eodem libro, c. 12. Iuliani primum: Ἰουλιανοῦ, ἀπὸ ὑπάρχων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἔνοπλον Ἀθηνᾶν. Τίπτει Τριτογένεια κορύσσεαι ἄστει μέσσῳ; Εἶξε Ποσειδάων, Φείδεο Κεκροπίης. *Iuliani Ex-praefecto Auguſtali, de Minerua Athenis armata. Cur media Pallas capis arma in Cecropis vrbe? Neptunus ceſſit iam tibi: parce tuis.* Alterum Antipatri Sidonii, de Venere Paphia ſimul, et hoc Mineruae ſigno: Ἀφρογενοῦς Παφίης ζάθεον περιδέρκεο κάλλος, Καὶ λέξεις, αἰνῶ τὸν Φρύγα τῆς κρίσεως. Ἀτθίδα δερκόμενος πάλι Παλλάδα, τοῦτο βοήσεις Ὡς βούτης ὁ Πάρις τήνδε παρετρόχασεν. *Aetherium Paphiae decus aſpice: iam, puto, dices: Subſcribo Phrygii iudicis arbitrio. Atthida ſed videas idem ſi Pallada, dices: Hanc qui praeteriit ruſticus ille fuit.* Tertium denique Hermodori: Τὰν Κνιδίαν Κυθέρειαν ἰδὼν ξένε, τοῦτό κεν εἴποις Αὐτὰ καὶ θνατῶν ἄρχε καὶ ἀθανάτων. Τὰν δ' ἐνὶ Κεκροπίδαις δορυθαρσέα Παλλάδα λεύσσων, Αὐδάσεις, ὄντως βουκόλος ἦν ὁ Πάρις. *Clamabis Cnidiam Venerem ſi videris hoſpes, Tu rege mortales, tu rege ſola Deos. Pallada ſi videas haſtam quae vibrat Athenis, Dices, credo, Paris nil niſi paſtor erat.* De eodem iterum ſigno Ouid. de Ponto IV. el. I. v. 31 *Arcis vt Actaeae, vel eburna, vel aerea cu-*

Mineruam tam *d.d.* eximiae pulchritudinis, [1] vt *e.* formae cognomen acceperit. Fecit *f.* et Cliduchum

1. *ſic ex Mſs. H. et M. vt a forma cog. Gr. et Al.*

ſtos Bellica Phidiaca ſtat Dea facta manu. Eburneae Tzetzes quoque meminit, Chil. 8. v. 192. et 322. Aereae v. 334. H.

c. In Parthenone adſtans) Templo Mineruae, quod Athenis in arce fuit. Eam παρθένον vocabant, vt ſcribit Pauſanias l. V. Inde παρθενῶν eius delubrum. *Hoc enim opus vt in apertum referas, nihil poſtulo,* inquit Cicero. *Non enim eſt tale, vt in arce poni poſſit, quaſi Minerua Phidiae, ſed tantum vt ex eadem officina exiiſſe videatur.* De eadem Ouid. *Arcis vt Actaeae vel eburna, vel aerea cuſtos, Bellica Phidiaca ſtat Dea facta manu.* Dalec.

In) Templum fuit in arce, cui a Minerua nomen, quam παρθένον *virginem* vocabant. Ναὸς ὃν Παρθενῶνα ὀνομάζουσιν, inquit Pauſan. in Attic. I. p. 2. et 43. Cicero in Parad. *Non enim etc. vide ſupra.* Stare autem id Mineruae ſignum veſte ſtolata, auctor eſt idem Pauſanias: Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθόν ἐςιν ἐν χιτῶνι ποδήρει, etc. H.

d. Amazonem) Sect. ſup. ſub finem: et hac ipſa ſectione paulo ante. H.

d d. Tam eximiae pulchritudinis vt a forma cognomen acceperit) In apographo noſtro, *tam eximiae pulchritudinis vt formae cognomen acceperit.* ſcribo, *vt Phidiae cognomen acceperit,* ſic enim auctores eam appellant, *Minerua Phidiae.* Pint.

e. Vt a forma cognomen acceperit) Καλλίμορφος. Eadem appellationis et vocabuli ratione, τῆς καλλίςης καὶ ἀρίςης Ἀρτέμιδος ſigna in Academia fuerunt. Pauſan. in Atticis. Dal.

Vt) Fuit ea igitur, dicta Καλλίμορφος, aut καλλίςη. Plura Mineruae ſigna Pauſanias commemorat in Attic. I. pag. 51. et in Boeot. IX. pag. 548. etc. H.

f. Fecit et Cliduchum) Pauſanias in Eliacis picturae meminit, in qua fuerunt Pluto, Liber pater, Proſerpina, et Nymphae duae, quarum altera pilam tenuit: altera clauem. Plutonis enim clauem inſigne eſſe, quod inferorum ſedes ita clauſa ſit, vt reditus nemini pateat. Ex eo loco Pauſaniae coniectandum κλειδοῦχον vocari, aut Nympham illam, aut Plutonem ipſum clauigerum. Dal.

Cliduchum) Κλειδοῦχον, clauigerum. H.

chum, et aliam Mineruam, quam *g.* Romae Aemilius Paulus ad *h.* aedem [1] Fortunae huiuſque diei dedi-

1. *ad aedem Fortunae dedic. Gr. et Al.*

g. Quam Romae Aemilius Paulus ad aedem Fortunae dedicauit) In vet. cod. *quam Romae Aemilius Paulus ad aedem Fortunae huiuſce die dicauit.* Hunc locum ex imis terrae latebris erutum ſic reſtituo, *quam Romae Aemilius Paulus ad aedem Nortiae Etbruſcae Deae dicauit.* De Nortia autem peculiari Etruſcorum dea et Liuius ſeptimo et Marcianus et Tertullianus, et Iuuenalis poeta et omnes meminere: eadem menda infra hoc ipſo capite corrigenda eſt. ex qua extricare ſe Hermolaus vel ſecunda editione non potuit, Pint.

Quam Romae Aemilius Paullus ad aedem Fortunae dedicauit) Voſſ. *quam Romae Paulus Aemilius ad aedem fortunae huiuſce modiei dicauit.* Vbi duae literae ſuperant. At infra plane idem praecipuus liber: *ad aedem fortunae huinſce diei.* Vt praecepit Turnebus XVI. Adu. 12. Pintianus inſanum male, *ad aedem Nortiae Etruſcae deae.* Gron.

h. Ad aedem Fortunae) Ad aedem Fortunae huiuſce diei dicauit. Turn. cap. 12. lib. XVI. Q. Luctatius Catulus, is qui Marii collega proſpere dimicauit aduerſus Cimbros, auctore Plutarcho in Mario, eam Fortunam dicauit. Eius et mentio fit apud Ciceron. lib. II. de legibus. E Plutarcho ſumpta eſt ea caſtigatio. Dal.

Ad) Hoc eſt, vniuſcuiuſque diei: Decima Vrbis regione haec fuit. Vide N. et Em. VIII (hic coll.) *Ad)* His poſtremis verbis duobus carent libri editi. In R. 2. aliiſque, *huiuſce diei:* quae verba Pintianus quum ſpuria crederet, *ad aedem Nortiae Etruſcae deae* coniiciebat. Lepide ſane. Retinenda illa, *huiuſce diei,* Turnebus cenſebat Aduu. XVI. 12. Leopardus item in Emend. Gronouius in Nott. aliique eo Plutarchi loco permoti, in Mario, p. 420. quo Catulus aedem fouiſſe in bello Cimbrico dicitur Fortunae illius diei καθιέρωσεν τὴν τύχην τῆς ἡμέρας ἐκείνης. At vera ſcriptura eſt, *huiuſce diei,* ſic enim Romani dixerunt, *Fortunam huiuſque diei,* pro *vniuſcuiuſque.* In Kalendario vetere apud Gruterum pag. 125. FORT. HVIVSQVE DIEI. Neque hic modo, ſed apud Tullium reſtituenda vox ea eſt, de LL. II. pag. 333. vt eius verba aperte declarant, quum ait, *Recte*

dedicauit. Ideo duo ſigna, quae Catulus in eadem aede poſuit palliata: et alterum ¹ coloſſicon *i.* nudum: primuſque *k.* artem toreuticen aperuiſſe atque demonſtraſſe merito iudicatur.

2. Po-

1. *coloſſeum. V.*

Recte etiam Spes a Calatino conſecrata eſt, Fortunaque, vel huiuſque diei, (vulgo *huiuſce* legitur) *nam valet ad omnes dies; vel Reſpiciens, ad opem ferendam: vel Fors, etc.* Omnium enim dierum, nedum vnius, ſeu certe alicuius, ſiue huius aut illius diei Fortunam huiuſmodi appellatione ſignari Cicero liquido demonſtrat, propter eam, quam adiungit rationem: *Nam valet in omnes dies.* Quae ratio non conſtaret, ſi ad vnum aliquem diem eius numinis poteſtas arctaretur, et tam anguſtis limitibus circumſcriberetur. Sane hanc vim vocis eius eſſe, *huiuſce*, et *vniuſcuiuſque* ſignificet, docuit dudum Marius Victorinus Afer, de orthographia, cuius verba recitare operae pretium fuerit: *Et huiuſce et huiuſque recte ſcribuntur, ſed ſuo loco vtraque. Nam ab hocce fit huiuſce. Huiuſque autem aliud ſignificat, id eſt, vniuſcuiuſque.* Apud P. Victorem, in deſcriptione Vrbis, regione decima, legimus, VICVS CLHVSQVE DIEI, haud dubie pro VICVS HUIVSQVE DIEI. Nam complures Vrbis Romae vicos a finitimis Fortunae templis nomen traxiſſe ex P. Victoris liquet. Sic Fortunae Obſequentis vicum in prima regione ſtatuit: Reſpicientis, in decima, alioſque alibi: huncque ipſum locum Onuphrius ſic edidit, ex MSS. VICVS. HVIVSQVE DIEI. FONT. AED. Quae poſtrema verba aedem Fortunae ſignificant. Multa ex his delibauit ante nos Briſſon. de form. I. pag. 52. In Inſcriptionibus tamen interdum, vt apud Reineſium p. 398. ANTISTITES. HVIVSCE LOCI pro *huiuſce loci* legimus. H.

i. Coloſſicon) Ita MSS. Credo idem eſſe quod coloſſeum. H.

k. Primuſque) Conſummatae perfectaeque iam artis rationem monſtraſſe intellige, quae prius erat inchoata tantum et rudis: nam Anacreon, qui Olympiade LXXII. ponitur, hoc eſt, ante Phidiam annis fere XC. τορευτικῆς meminit, fierique ſibi poſtulat a Vulcano poculum, in quo nec arma ſint, nec aſtra caelata, ſed vitibus vuae inſertae, etc. Hard.

2. Polycletus *l.* Sicyonius Ageladae diſcipulus, Diadumenum *m.* fecit molliter iuuenem, [1] centum *n.* talentis nobilitatum: Idem et Doryphorum

1. *quinque. Dal.*

l. Polycletus Sicyonius Ageladis diſcipulus) *Ageladae*, non *Ageladis*, in ſcripto codice. *Pint. Polycletus Sicyonius, etc.*) Polycleti alia opera ſunt, Iuno in templo Mycenis propinquo curioſe deſcripta. Iupiter Meilichius Argis. Apollinis, Latonae, Dianae e candido marmore Tegeae. Pauſan. l. II. Amyclea Venus cum Tripode. Idem lib. III. Antipater pugil: Xenocles Maenalius luctator: Therſilochus Corcyraeus, et Ariſtion Epidaurius apud Eleos. Idem lib. VI. Iupiter Philinus apud Megalopolin, vbi et ſtructurae theatri praefuit. Idem lib. VIII. et II. Dal.

Polycletus Sicyonius Ageladis diſcipulus) Voſſ. *agelade.* Vt et mox: *agelade et ipſum diſcipulum.* Scribe, *Ageladae.* Eſt enim *Agelades* et *Ageladas* apud Pauſaniam prima etiam declinatione. Sic et Pintianus. Apuleius de dogmate Platonis: *Quapropter inuenta Parmenidae ac Zenonis ſtudioſius exſecutus.* Sic membranaceus huius Academiae, non *Parmenidis.* Gron.

Polycletus) Πολύκλειτος Pauſaniae, ceteriſque. H.

m. Diadumenum fecit molliter iuuenem) Mitratum, vittatum, faſciatum intelligit, quales fuerunt Perſarum nobiles, ἀπὸ τοῦ διαδεῖσαι τὴν κεφαλὴν μίτρᾳ. Quidam legunt *Diademumenon*, id eſt, diademate, ſiue regio capitis inſigni ornatum: Doryphori autem regis Perſarum ſpiculatores fuerunt, haſtati ſtipatores, ac ſatellites, quos Dario 15000 mille fuiſſe Curtius tradidit, propemodum muliebriter veſtitos, et luxu magis quam armis conſpicuos. Dal.

Diadumenum) Διαδούμενον, diademate redimitum, mitratum, vittatum, molliterque agentem: vt alterum econtrario δορυφόρον, quaſi haſtatum militem, gerentemque ſe viriliter. Δορυφόρους, inquit Herodian. V. οὓς δὴ πραιτωριάνους καλοῦσι, Praetoriani milites. Id nomen ſatellitio regis Perſarum fuit. Doryphori a Polycleto ficti meminit Cicero in Bruto, n. 296. Hard.

n. Centum) Monetae Gallicae, librae ſunt omnino 268800. H.

viriliter puerum. Fecit *o.* et [1] quem *p.* canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut a lege quadam: ſolusque hominum artem ipſe feciſſe, artis opere iudicatur. Fecit *q.* et [2] diſtringentem *r.*, et nudum talo inceſſentem *s.* [3] Duoſque pueros, item talis nudos ludentes, qui vocantur Aſtragalizontes *t.*: et ſunt in Titi Imperatoris atrio: quo opere nullum abſolutius plerique iudicant. Item Mercurium, qui fuit Lyſimachiae: Herculem *v.*, qui Romae: [4] Alexetera *x.* arma ſumen-

1. *quae canonica.* M. *et mox, ex iis pet. velut lege quadam* M. 2. *Diſtring. ſe, et nud. ta. incedentem.* M. 3. *Duoſque pueros item nudos talis ludentes.* V. 4. *Antaeum a terra ſuſtinentem* Gr. et Al.

o. Fecit) Hoc eſt ſimulacrum ad artis leges omnes normamque exacte elaboratum. Κανὼν Graecis regula ſeu norma dicitur. De hoc ſuo canone lepidum eſt Polycleti dictum, apud Aelian. V. H. XIV. 8. H.

p. Quem canona artifices vocant) Vide apud Aelianum cap. 8. l. XIV. hiſtor. prudentiſſimum eius pictoris dictum de ſuo canone. D.

q. Fecit et) MSS. *diſtringentem*: Hoc eſt, ſtrigili ſeſe in balneo defricantem, ſudoremque ac ſordes detergentem. Ἀποξυόμενον Graeci appellant, vt dicetur inferius n. 6. H.

r. Diſtringentem) Ἀποξυόμενον, ſtrigili ſe defricantem, ſudoremque ac ſordes detergentem. Dal.

s. Inceſſentem) Prouocantem *ad ludum.* H.

t. Aſtragalizontes) Ab ἀςραγαλίζειν *talis ludere.* Hard.

v. Herculem qui Romae Antaeum a terra ſuſtinentem) Aliter in vetuſto exemplari, *Herculem qui Romae ha cetera arma ſumentem*: vt forte ſcribendum ſit, *Herculem qui Romae in excetram arma ſumentem.* excetra vero hydram ſignificari, notum. Pint.

Herculem, qui Romae Antaeum a terra ſuſtinentem) Acad. *Rome acerram ſuſtinentem* Men. et Gud. *Romae a terra ſuſtinentem.* Voſſ. *Herculem, qui romae; agetera arma ſumentem.* Pintiani liber *Romae ha cetera arma ſumentem*: vnde ille, *in excetram arma ſumentem.* Potius videtur: *Herculem, qui Romae, ab Otrera arma ſumentem.* Etſi alii ab Antiopa malint.

ſumentem: Artemona *y.*, qui Periphoretos appellatus eſt. Hic conſummaſſe hanc ſcientiam iudicatur, et *z.* toreuticen ſic erudiſſe, vt Phidias aperuiſſe

malint. Sed haec nomina facile commutantur. Gr.

Herculem) Meminit huius ſigni Cicero de Orat. II. p. 360. H.

x. Alexetera) Adiutorem, defenſorem, propulſatorem iniuriae, cuius conatum in armis capiendis tabula exprimit. Vide N. et Em. N. IX. (hic poſ.) *Item)* In libris omnibus ad hunc diem vulgatis legitur, *Herculem qui Romae Antaeum a terra ſuſtinentem*, interpolatione digna plagis. In MSS. R. 2. ceteriſque codd. *Herculem qui Romae ha cetera arma ſumentem.* Quibus e verbis Pintianus eliciebat, *Qui Romae in excetram arma ſumentem*: excetra hydram ſignificari notum eſſe ſimul admonebat. Gronouius, *ab Otrera arma ſumentem.* Parum ambo feliciter. Plane enim tertium quoddam nunc ſimulacrum intelligitur, ab iis diuerſum quorum prius Lyſimachiae, alterum Romae fuit: quam belle enim in eo verbo, *qui Romae*, definit oratio, quo membro priori poſterius exacte opponitur? Deinde ad alia duo ſigna, tranſilit, quae Graecis, vt ſolet, verbis effert: ſic enim prius ἀςραγαλίζοντες, et διαδούμενος, et δορυφόρος, et mox περιφόρητος appellatur Ἀλεξητὴρ autem quid ſit, qui Graecos fontes vel leuiter deguſtarunt, ſciunt: et nos in prioribus notis ad hunc locum diximus. H.

y. Artemona) Artemon Plutarcho in Pericle, Anacreonti, Ariſtophani in Acharnenſibus vir mollitie effeminatiſſimus, cognominatus περιφορητὸς, quod lectica perpetuo veheretur. *Conſtantinus.* Eius et effeminatam mollitiem et fatuam ſtupiditatem narrat Rhodig. cap. 11. lib. X. Dal.

Artemona) Περιφόρητος Artemoni, artifici μηχανικῷ egregio, cognomen haeſit, quod claudus eſſet, et ad opera lectica deferretur. Sic Ephorus apud Plutarchum in Pericle, pag. 167. Heraclides contra Ponticus ex Anacreonte refert ibidem virum mollem hunc fuiſſe, meticuloſum, domi fere reſidem, cuius ſupra caput, ne quid ſuperne decideret, ſerui duo clypeum aeneum tenerent: lectulo penſili circumferri ſolitum: inde περιφόρητον nuncupatum. Hard.

z. Et) Artem quae ſculptura Latine, et caelatura dicitur. H.

ruiſſe. Proprium *a.* eiuſdem, vt vno crure inſiſterent ſigna, excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, et paene ad vnum exemplum.

3. Myronem *b.* Eleutheris *c.* natum, et *d.* ipſum [1] Ageladae diſcipulum, bucula *e.* maxime nobilita-

1. *ſic ex Mss. H. Ageladis Gr. et vulgg.*

a. Proprium eiuſdem) Tale ſignum aeneum viſum mihi. Ea tota ratio conſiſtit in lineae perpendicularis inuentione. Dal.

b. Myronem) Myronis haec opera Pauſanias recenſet: Lycius puer ex aere aeneum labellum tenens: Perſeus Meduſam interficiens Athenis in arce, lib. I. Hecate Aeginetica lignea l. II. Arceſilaus et eius filius Lichas: Timanthes Colonaeus: Philippus Azan: Chionis Lacedaemonius: Pentathli apud Eleos, et ibidem Thalamus Sicyoniorum. Liber pater rectus: Erechtheus Athenis, l. IX. Dalec.

Myronem) De quo dictum eſt initio huius ſectionis. Natus Eleutheris Boeotiae oppido, Athenienſium tamen idem ciuitate donatus: vnde et Athenienſis ſemper a Pauſania appellatur, vt Eliac. poſt. VI. pag. 345. Commigraſſe Athenas Eleutheris ciues omnes aiunt, ibique receptos. Hard.

c. Eleutheris natum) Athenienſem perpetuo vocat Pauſanias: quoniam relicta vrbe ſua Eleutherienſes Athenas ſponte migrauerunt, et ideo pro Athenienſibus ſunt habiti. Dal.

d. Et ipſum Ageladis diſcipulum) Scribe *Ageladae et ipſum diſcipulum*, ex vetuſto codice. Pint.

e. Bucula) Ouid. de Ponto IV. Eleg. 1. v. 34. *Vt ſimilis verae vacca Myronis opus.* In hanc Myronis buculam epigrammata Graeca diuerſorum poetarum pleniſſima elegantiae ac leporis, ferme quadragena reperies in Anthologia IV. 4. Latina vndecim apud Auſonium ab Epigr. 57. ad 68. Illud quod ibi eſt ordine primum, iuuat hic referre ob elegantiam: *Bucula ſum caelo genitoris facta Myronis Aerea: nec factam me puto, ſed genitam. Si me taurus init; ſic proxima bucula mugit: Sic vitulus ſitiens vbera noſtra petit. Miraris, quod fallo gregem? gregis ipſe magiſter, Inter paſcentes me numerare ſolet.* Vide et Ioh. Tzetzen, Chil. 8. hiſt. 194. v. 374. Felicius tamen ceteris omnibus luſit in eam Myronis buculam

bilitauit, celebratis verſibus laudata: quando alieno plerique ingenio magis, quam ſuo, commendantur. Fecit *f.* et canem, et *g.* diſcobolon, et *h.* Perſea, et *i.* Priſtas, et *k.* Satyrum admirantem tibias, et

lam V. Cl. Menagius, qui non homines modo artificio ſuo feſelliſſe Myronem, ſed et Iunonem quoque ipſam, cecinit hoc eleganti diſticho: Τὴν χαλκῆν Ἥρη ποτὲ πόρτιν ἰδοῦσα Μύρωνος Ζηλοτύπησεν, ἰδεῖν Ἰναχίδ' οἰομένη H.

f. Fecit) Opere nempe mirabili, qualem et Leucon e marmore finxiſſe perhibetur, a Macedonio, in Anthol. VI. ep. 2. Τὸν κύνα, τὸν πάσης κρατερῆς ἐπιΐδμονα θήρης, Ἔξεσε μὲν Λεύκων, ἄνθετο δ' Ἀλκιμένης. Ἀλκιμένης δ' οὐχ εὗρε τί μέμψεται ὡς δ' ἴδ' ὁμοίην Εἰκόνα, παντοίῳ σχήματι Φαινομένην, Κλοιὸν ἔχων, πέλας ἦλθε, λέγων Λεύκωνα κελεύειν Τῷ κυνὶ καὶ βαίνειν. πεῖθε γὰρ ὡς ὑλάων. *Indagare canem ſolitum genus omne ferarum Effinxit Leucon, dedicat Alcimenes. Vidit vt Alcimenes vitio culpaque carentem Effigiem cunctas corpore ferre notas: Vincla tenens queis colla liget, iam dic age, Leucon, Currat, ait: latrans nam tua iuſſa manet.* H.

g. Et diſcobolon) Δισκοβόλον, hoc eſt, qui diſcum iacit, quae ſtatua mire expreſſit nixum, et conatum hominis diſcum iacere molientis. Quinct. II. 13. pag. 145. *Quid tam diſtortum, et elaboratum, quam eſt ille diſcobolos Myronis? Si quis tamen vt parum rectum improbet opus, nonne ab intellectu artis abfuerit? etc.* H.

h. Et Perſea) De huius Myronis opere Pauſan. in Attic. I. pag. 41. Perſeo, ſcilicet, cum Meduſae capite. Hard.

i. Et priſtas) Πρίσαι, inquit Pollux, τομεῖς, qui ſerra aliquid ſecant, ſcinduntque. *Des ſcieurs de bois.* H.

Priſtas) Serra lignum ſecantes: vel cetorum genus. Dal.

k Et Satyrum) Argumentum huius tabulae, Minerua, quae quum inflaret tibias, conſpecta in Maeandro amne oris deformitate, abiectas fregit. Illas autem admirabundus Satyrus Marſyas excepit, et inflare didicit. Ouid. Faſtor. VI. v. 697. vbi Minerua ſic loquitur: *Prima terebrato per rara foramina buxo, Vt daret effeci tibia longa ſonos. Vox placuit: liquidis faciem referentibus vndis, Vidi virgineas intumuiſſe genas. Ars mihi non*

et Mineruam: Delphicos *l.* pentathlos *m.* Pancratiaſtas: Herculem *n.* etiam, qui eſt apud Circum maxi-

non tanti eſt: valeas, mea tibia dixi: Excipit abiectam ceſpite ripa ſuo. Inuentam Satyrus primum miratur: at vſum Neſcit: et inflatam ſentit habere ſonum: etc. Satyri in ea tabella effigiem deſcribit elegans epigramma in Anthologia Graeca IV. 12. Ἀγαθίου Σχολαςικοῦ, εἰς εἰκόνα Σατύρου πρὸς τῇ ἀκοῇ τὸν αὐλὸν ἔχοντος, καὶ ὥσπερ ἀκροωμένου. Αὐτομάτως, Σατυρίσκε, δόναξ τέος ἦχον ἰάλλει. Ἠτί παρακλίνας οὖας ἄγει καλάμῳ; Ὅς δὲ γέλων σίγησεν· ἴσως δ' ἂν φθέγξατο μῦθον, Ἀλλ' ὑπὸ τερπωλῆς εἴχετο ληθεδόνι. Οὐ γὰρ κηρὸς ἔρυκεν. ἑκὼν δ' ἠσπάζετο σιγὴν, Θυμὸν ὅλον τρέψας πηκτίδος ἀσχολίῃ. Grotius interpres: *Agathiae ſcholaſtici, de imagine Satyri tibiam auri admouentis, velut auſcultabundi: Sola tua an perſe lotos, Satyriſce, ſonabit? Nam cur appoſita eſt auribus illa tuis? Ecce ſilet ridens. Loqueretur, credo: voluptas Ecce eſt tanta, ſui non ſit vt ipſe memor. Eloquium nec cera negat: ſed non vacat illi Tibia dum ſenſus diſtinet, vſque, loqui.* H.

Satyrum admirantem tibias) Minerua cum inflaret tibias, conſpecta in Maeandro oris deformitate abiectas fregit. Illas autem mirabundus excepit Satyrus ac inflare didicit. Ouidius luculentis verſibus hanc fabulam VI. Faſtor. perſequitur. Dalec.

l. Delphicos) Qui Delphis omni certaminum genere valerent. Πεντάθλους Graeci vocant, Latini quinquertiones, qui in ludo artes gymnaſticas quinque exercent. Conſtabat autem πένταθλον, ſiue quinquertium illud, curſu, ſaltu, diſco, iaculo, lucta. Simonides in Anthol. Epigr. I. c. 1. Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην. *Victorem Delphis Diophonta Philonis, et Iſthmo Diſcus habet, ſaltus, lucta, pedes, iaculum.* Iidem, quum ſe pentathlo obtuliſſent, ſi pancratio quoque, quod in grauibus agonibus numerari ſolet, decertarent, pancratiaſtae vocabantur, παγκρατιαςαὶ, hoc eſt, qui manibus, pedibuſque, quaſi omni ope, omnibuſque, vt dicitur vngulis, connixi certabant, ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ πυκτομαχοῦντες. Fecit porro Myron et curſorem in Piſeo certamine, in quo ars velocior natura intelligitur, vt feſtiuum colligit epi-

[1] maximum in aede Pompeii Magni. [2] Feciſſe o. et cicadae monumentum ac locuſtae carminibus ſuis Erinna *p.* ſignificat. Fecit et Apollinem, quem a trium-

1. magnum. M. 2. *Fecit et cic. mon. ac loc. ſicut carm. V.*

epigramma, in Anthol. IV. 2. Hard.

m. Pentathlos) De pentathlis et pancratiaſtis vide Rhodiginum cap. 30. lib. XIII. et Conſtat. lexicon et Pet. Fab. agoniſt. lib. I. cap. 31. Dal.

n. Herculem) P. Victor, in deſcriptione Vrbis Romae, regione vndecima: *Circus maximus ... Hercules oliuarius ... Aedes Pompeii.* Tullius ſub initium IV in Verrem meminit huius ſimulacri: *Verum vt ad illud ſacrarium redeam ſignum erat hoc quod dico, Cupidinis e marmore: ex altera parte Hercules egregie factus ex aere: is dicebatur eſſe Myronis, vt opinor: et certe ita eſt* H.

o. Feciſſe) Aut ipſum Ernimae carmen eſt, aut ei certe ſimile, quod de eo ipſo monumento, Anytae ab aliis, ab aliis Leonidae adſcribitur. Anthol. Gr. III. 14. Ἀνύτης, οἱ δὲ Λεωνίδου, εἰς ἀκρίδα. Ἀκρίδι τᾷ κατ' ἄρουραν ἀηδόνι καὶ δρυοκοίτᾳ Τέττιγι ξυνὸν τύμβον ἔτευξε Μυρώ, Παρθένιον στάξασα κόρα δάκρυ· δισσὰ γὰρ αὐτᾶς Παίγνι' ὁ δυσπειθὴς ᾤχετ' ἔχων ἀΐδας. Interprete Grotio: *Anytae, ſiue, vt alii, Leonidae: Laeta cicada comis, locuſtaque ruris aedon, Hunc vobis tumulum ponit vtrique Myro Triſtitiam fletu virgo teſtata, quod illi Mors pariter luſus abſtulit atra duos.* Quod quidem carmen dubitationem iniicit haud leuem, num de Myrone puella vates incaute acceperit, quod de Myrone ſtatuario intelligi oportuit. H.

p. Erinna ſignificat) Vide Gyraldum. Dal.

Erinna) Teia, vel, vt alii volunt, Leſbia vates, Sappho aequalis. Meminere iſtius Euſtathius, in nauium catalogum: Stobaeus, ſerm. 7. de fortitudine: Propertius II. el 3. *Carminaque Erinnes non putat aequa ſuis.* Exſtat Erinnae Ode Graeca, in laudem Vrbis Romae, apud Stobaeum, ſerm. de fortit. In ipſam Erinnam, Epigr. perelegans, Anthol. I. 67. n. 14. Λέσβιον Ἠριννης τόδε κηρίον ἁδὺ τι μικρὸν, Ἀλλ' ὅλον ἐκ Μουσέων κρινάμενον μέλιτι Οἱ δὲ τριηκόσιοι ταύτης ςίχοι, ἶσοι Ὁμήρῳ, τῆς καὶ παρθενικῆς ἐννεακαὶ δεκέτευς. Ἣ καὶ ἐπ' ἠλακάτῃ, μητρὸς Φόβῳ, ἢ καὶ ἐφ' ἱςῷ Ἑςήκει, Μουσέων λάτρις ἐφαπτομένη. Σαπφὼ δ' Ἠρίννης ὅσσον

a triumuiro Antonio ſublatum reſtituit Epheſiis Diuus Auguſtus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicaſſe varietatem videtur, numeroſior *q.* in arte, quam Polycletus, [1] et in ſymmetria diligentior: et ipſe tamen corporum tenus curioſus, animi ſenſus non expreſſiſſe, capillum quoque et pubem non emendatius feciſſe, quam rudis antiquitas inſtituiſſet.

4. Vicit eum Pythagoras *r.* Rheginus ex Italia, pancratiaſte *s.* Delphis poſito. Eumdem vicit [2] et *t.* Leon-

1. ſic et M. et ſym. Gr. et Al. 2. ſic et V. ſub. Pythagoras. Lentius Gr. et Al.

ὅσσον μελέεσσιν ἀμείνων, Ἤριννα Σαπφοῦς τόσσον ἐν ἑξαμέτροις. *Leſbidis Erinnae non magna mole, ſed omni Pieridum redolet dulcia mella fauus: Haud plus tercentum quam verſibus aequat Homerum, Annos nata decem virgo, ſuperque nouem. Nec tamen interea quae poſcunt otia muſae, Aut colus, aut telae, matre premente, dabant. Si cupis, Erinnam Sappho teſtudine vincat: Dum tamen Erinnae cedat in hexametris.* Similia plura in eam vide, Anthol. III. 25. H.

q. Numeroſior in arte) Statuarum numero celebrior, aut in excogitandis quae ad artem pertinent copioſior, ingenioſior, ſolertior.

Numeroſior) In excogitandis quae ad variandam artem ſpectant, ingenioſior, ſolertiorque: vel plurium potius ſtatuarum victor. Hard.

r. Pythagoras) Πυθαγόρας Ῥηγῖνος Pauſaniae quoque Eliac. poſt. VI. p. 350. a Philoſopho eius nominis, et patria, et aetate, et arte diuerſiſſimus. H.

s. Pancratiaſte) Quae vis huic voci ſubſit, paulo ante diximus. Fuit hic, ni fallit coniectura, Euthymus Locrus, qui Olymp. LXXVI. pugilatu vicit: de quo dictum eſt VII. 48. Huius enim ſtatuam a Pythagora Rhegino poſitam, auctor eſt Pauſanias l. c. H.

t. Et Leontius) Fuerunt et eius opera apud Eleos Leontiſcus Meſſenius luctator: Protolaus Mantinenſis Dialcis filius, Euthymo pugil: Cratiſthenis Cyrenaei currus aereus. Pauſanias l. VI. Aſtylon a Pythagora factum is auctor ſcribit, ſed a quo tacet. Vno quidem loco libri ſexti Mnaſeam, quem Libyn, quod Cyrenaeus

Leontinus, qui fecit ſtadiodromon *v.* Aſtylon *x.*, qui Olympiae oſtenditur: et *y.* [1] Libyn puerum tenentem

1. *Iolpum pu. te. tabulas.* M.

naeus eſſet, appellauerunt, expreſſum a Pythagora Rhegino tradit, altero vero loco ab Argiuo Pythagora: vt hic legendum ſit, *Eumdem vicit et Argiuus*, vel apud Pauſaniam, *Cuius finxit ſtatuam Pythagoras Leontinus.* Dalec.

Leontinus) Pythagoras ſcilicet alter, Leontinis Siciliae oppido oriundus. Vide N. et Em. N. X. (hic poſ.) *Vicit*) Prius *Leontius* legebatur, quo nomine ſtatuarius apud ſcriptores ceteros nemo occurrit. Et vero de Pythagora altero ſermonem eſſe hoc loco, tum ipſa per ſe oratio prodit, tum maxime Pauſan. Eliac. poſt. VI. pag. 366. vbi Aſtyli Crotoniatae ſtatuam, quae Leontino nunc adſcribitur, opus eſſe Pythagorae admonet, quamquam ille cuias fuerit, non indicat. Sed quum alterius, quam Rhegini eſſe vel ex Plinio perſpicuum ſit: eſſe autem Pythagorae Pauſanias verbis conceptis ſignificet, quin Leontini ſit, minime iam dubium eſt. Tres igitur eo nomine ſtatuarii fuere, Rheginus, Leontinus, Samius: quod Plinius ipſe declarat, mox ſubiungens: *Fuit et alius Pythagoras Samius .... Hic ſupradicto facie quoque indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur. Rhegini autem diſcipulus.. Soſtratus.* Quibus verbis Pythagoram tergeminum aperte ſignat: Samium, mox alterum ſupradictum, cui ſimilis Samius fuiſſe perhibeatur: poſtremum, Rheginum. H.

v. Stadiodromon) Σταδιοδρόμον, qui in ſtadio curſu certat. De Aſtylo Crotoniata curſore, Plato de LL. VIII. aliique. Ter is Ὀλυμπιονίκης fuit. H.

x. Aſtylon) Crotoniata ille olympicas palmas deinceps tres curſu repetito tulit. Plato VIII. de legibus, Aſtylum, Diopompum, Criſſonem, Iccum famoſos athletas recenſet, qui vt in publicis certaminibus vincerent, ab omni voluptatum genere, ac in primis conſuetudine mulierum abſtinebant. Victor. cap. 20. l. VI. Aſtylus, praeter hunc curſorem, et alius fuit, qui Lapithis exitium vaticinatus eſt; de quo Ouid. XII Metamorphoſ. et item alius Troianus a Meneptolemo occiſus. Iliad. 2. Dal.

y. Libyn) Quum puer hic appelletur, miror Dalecampium exiſtimaſſe Mneſeam Cyrenaeum intelligi,

nentem [1] tabellam, eodem z. loco, et mala ferentem nudum. Syracuſis autem claudicantem a.: cuius hulceris dolorem ſentire etiam ſpectantes videntur. Item b. [2] Apollinem, ſerpentemque eius ſagittis [3] confici: citharoedum qui c. Dicaeus appellatus eſt, [4] quoniam quum Thebae ab Alexandro caperentur, aurum d. a fugiente conditum, ſinu eius celatum eſſet. Hic primus neruos et venas expreſſit, capillumque diligentius.

5. Fuit e. et alius Pythagoras f. [5] Samius, initio pictor, cuius ſigna ad g. aedem Fortunae huiuſque

1. labellum. V. tabulas. Alii V. bellas. Alii. 2. ſic ex Mss. H. Item Apollinem citharoedum . . . qui Dicaeus . . . quod cum. 3. confectum. V. 4. quod Gr. et Al. 5. Parius. Pauſ. lib. IX.

telligi, cuius caelatam effigiem a Pythagora Rhegino Pauſanias prodidit, Eliac. poſt. VI. pag. 367. quum vir ille dicatur, et graui accinctus armatura. H.

z. *Eodem)* Olympiae in Elide. H.

a. *Claudicantem)* Alcameneus etiam claudicationem Vulcani expreſſit. Valer. M. cap. 11. lib. VIII. Dal.

b. *Item Apollinem citharoedum, ſerpentemque eius confici ſagittis, qui Dicaeus appellatus eſt)* Error eſt in ordine verborum: legendum enim eodem ſic: *Item Apollinem, ſerpentemque eius confici ſagittis, Citharoedum qui Dicaeus appellatus eſt, quoniam cum Thebae, etc.* Pint.

c. *Qui)* Δίκαιος, *iuſtus*: quod pecuniam in ſinum eius ſtatuae conditam, ſumma ea fide ſeruaſſet. Similem huic hiſtoriam vide apud Athenaeum I. p. 19. Reuocat id in memoriam Xenocratis epigramma lepidum ex Anthol. IV. tit. 12. de Mercurio ligneo aurum afferuante: Ἑρμείῃ ξυλίνῳ τις ἐπηύχετο, καὶ ξύλον ἦεν. Εἶτά μιν ἀείρας, χαμάδις βάλε. Τοῦ δ' ἀπὸ χρυσὸς Ἔῤῥευσεν καταγέντος. Ὕβρις πόρε πολλάκι κέρδος. *Mercurium ex ligno vir adit prece: nil niſi lignum Ille erat: in terram vi magna deiicit: aurum Profuit e fracto. Dat ſaepe iniuria lucrum.* H.

d. *Aurum)* Profugiens ex vrbe quidam, in ſinum eius ſtatuae conditam, celatamque pecuniam, rediens integram intactamque reperit H.

e. *Fuit)*

que [1] diei *h.* ſeptem nuda, et ſenis vnum, laudata ſunt. Hic *i.* ſupradicto facie quoque indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur: Rhegini autem diſcipulus et filius [2] ſororis fuiſſe Soſtratus *k*,

6. Lyſippum *l.* Sicyonium, Duris *m.* negat, Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat, ſed primo aerarium fabrum, audendi rationem coepiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatum,

 quem

1. diei ſeminuda et valde laudata ſunt. V. deae ſunt ſeminuda, vnde et laud. Alii V. diei ſunt ſeminuda, et ſenis vnum. Turneb. huiuſce Deae Gr. et Al. 2. ſororis Soſtratus Lyſippum fuiſſe Sicy. Du. n. Tul. Praxitelis fuiſſe. V.

e. Fuit) De quo Laertius in vita Pythagorae VIII. p. 225. Καὶ ἄλλον ἀνδριαντοποιὸν Σάμιον. Quare Dalecampio caue credas, qui contra omnium exemplarium fidem, contra ſcriptoris mentem, ex Pauſania Parium pro Samio reponi poſſe credit, quoniam Pythagorae Parii pictoris apud iſtum mentio in Boeoticis. H.

f. Pythagoras Samius) Fortaſſis *Parius*, vt eſt apud Pauſaniam lib. IX. Dal.

g. Ad) De hac voce ſuperius diximus, hac ipſa ſect. p. 247. H.

h. Deae) Diei, τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Plutarch. in Mario. *die*, codex Maffei. Vt apud Virgil. *Libra die noctiſque pares cum fecerit vmbras*. Leopard c. 14. lib. I. Dalec.

i. Hic) Pythagorae Leontino. H.

k. Soſtratus) De quo ſupra. H.

l. Lyſippum Sicyonium) Lyſippus fecit Muſas et Iouem Megaris. Pauſan. lib. I. Iouem et Herculem ex aere Sicyone. Idem lib. II. Troilum curſorem: Xenarges Acarnana paucratiaſten: Polydamantem Scotuſſaeum: Pithum Abderitam: Callicratem Magneſium, quae ſigna fuerunt apud Eleos. Idem lib. VI. Cupidinem ex aere Theſpienſibus: Bacchum in Helicone. Idem lib. IX. Dal.

Lyſippum) Hanc eius patriam omnes agnoſcunt. Tzetzes inprimis chil. 8. hiſt. 200. pag. 417. H.

m. Duris) Duris negat fuiſſe diſcipulum cuiuſpiam: ſed a ſe ipſo ait didiciſſe: Tullius contra affirmat. H.

quem ſequeretur antecedentium, dixiſſe demonſtrata hominum multitudine, naturam ipſam imitandam eſſe, non artificem. Plurima ex omnibus ſigna fecit, vt *n.* diximus, fecundiſſimae artis, inter quae diſtringentem *o.* ſe, quem Marcus Agrippa ante *p.* thermas ſuas dicauit, mire gratum Tiberio principi; [1] qui non quiuit temperare ſibi in eo, quamquam imperioſus *q.* ſui inter initia principatus, tranſtulitque in cubiculum, alio ibi ſigno ſubſtituto: [2] quum quidem tanta populi Romani contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon [3] flagitauerit, princepſque, quamquam adamatum, repoſuerit. Nobilitatur Lyſippus et temulenta tibicina, et canibus ac venatione. In primis vero quadriga cum Sole *r.* Rhodiorum. Fecit *s.* et Alexandrum Magnum multis operibus, a pueri-

1. *qui nequiuit. Dal.* 2. *cum tanta quidem. V.* 3. *effiagitauerit. M.*

n. Vt) Supra ſ. 17. H.

o. Diſtringentem) Strigili ſe fricantem, in balneo, vt ſupra diximus, ἀποξυόμενον. Hard.

p. Ante) Apud P. Victorem, *Thermae Agrippae*, regione Vrbis nona. H.

q. Imperioſus) Vide Tranquillum in Tiberio, 26. ſqq. Hard.

r. Sole) Qualis in nummis Rhodiorum exprimitur, capite radiato. De hoc Solis curru, vide Dionem Chryſoſt. or. Rhod. H.

s. Fecit et Alexandrum) Horat. lib. II. Epiſt. ad Aug. *Edicto vetuit ne quis ſe praeter Apellem, Pingeret, aut alius Lyſippo duceret aera, Fortis Alexandri vultum ſimulantia.* Dal.

Fecit) Archelaus in Anthol. IV. 8. Τόλμαν Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλαν ἀπεμάξατο μορφὰν Λύσιππος· τίν' ὁδὶ χαλκὸς ἔχει δύναμιν Αὐδάσοντι δ' ἔοικεν ὁ χάλκεος, ἐς Δία λεύσσων, Γᾶν ὑπ' ἐμοὶ τίθεμαι, Ζεῦ, σὺ δ' ὄλυμπον ἔχε. *Aequat Alexandri vultumque animumque ferocem Lyſippus: tantum poſſe quis aera putet? Aereus iſte Iouem ſpectans clamare videtur: Subdo mihi terras: tu, pater, aſtra tene.* Hard.

a pueritia eius orſus. Quam ſtatuam inaurari iuſſit Nero princeps, delectatus admodum illa. Dein *t.* cum pretio periſſet gratia [1] artis, detractum eſt aurum: pretioſiorque talis exiſtimatur, etiam *v.* cicatricibus operis atque [2] conciſuris, in quibus aurum haeſerat, remanentibus. Idem fecit Hephaeſtionem Alexandri *x.* Magni amicum, quem quidam Polycleto adſcribunt, quum *y.* is centum prope annis ante fuerit. Idem Alexandri venationem, quae Delphis ſacrata eſt: Athenis *z.* Satyrorum

R 3

1. *operis. M.* 2. *Sic ex Mss. H. conſciſſuris. Gr. et Al.*

t. Dein) Quum eſſet ea ſtatua facta pretioſior auro addito, vilior peritorum iudicio habita poſtea eſt. H.

v. Etiam cicatricibus operis atque conſciſſuris) Voſſ. *conciſuris.* Et ſic ſcribendum apud Iuſtinum II, 1. *tantis ſtructa molibus, tot teſtis conciſa.* Caeſar lib. III. Gall. *pedeſtria itinera conciſa aeſtuariis.* Gr.

x. Alexandri M.) Vide Val. Mar. IV. 7. pag. 235. Hard.

y. Quum is) Scilicet Polycletus, qui Olympiade floruit LXXXVII. Hephaeſtion cum Alexandro Olymp. CXIV. H.

z. Athenis ſatyrorum turmam. Alexandrum, amicorumque eius imagines, etc.) Rectius in ſcripto exemplari, *Athenis ſatyrum. Turmam Alexandri in qua amicorum eius imagines, etc.* Pint.

Athenis) Vide N. et Em. N. XI. (hic poſ.) *Athenis)* Sic totidem apicibus ſyllabiſque, R. 2. Colb. 3. Pintiani codex, aliique fortaſſis. Sed interpolati. In ceteris enim melioris notae codicibus MSS. qualis eſt R. n. 4763. et in libris omnibus editis, nullo excepto, legitur: *Athenis, Satyrorum turmam: Alexandrum amicorumque eius imagines* etc. Et vetus interpres Italus, Chr. Landini, anno 1476. ſic vertit optime: *In Athene fecie vna torma di Satyri: et ſtatue d' Alexandro et di ſua amici molto ſimili dalloro.* Turmam hic interpolatores intelligi voluere, de qua Velleius I. inquit, p. 5. *Hic eſt, Q. Metellus Macedonicus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus ſine inſcriptione poſitis, quae nunc Octauiae porticibus ambiuntur, fecerat:*

rum *a.* turmam. Alexandrum *b.* amicorumque eius imagines ſumma *c.* omnium ſimilitudine expreſſit. Has *d.* Metellus Macedonia ſubecta tranſtulit Romam. Fecit et quadrigas multorum generum. Statuariae arti plurimum traditur contuliſſe, capillum *e.* exprimendo, capita minora facien-

cerat: quique hanc turmam, ſtatuarum equeſtrium, quae frontem aedium ſpectant, hodieque maximum ornamentum eius loci ex Macedonia detulit. Cuius turmae hanc cauſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe a Lyſippo, ſingulari talium auctore operum, vt eorum equitum, qui ex ipſius turma ad Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, et ipſius quoque iis interponeret. Quinque et viginti fuiſſe Macedones, qui in primo pugnae conflictu eeciderint, quorum aeneae ſtatuae a Lyſippo fictae cum ipſius Alexandri ſimulacro, auctor eſt Arrianus de exped. Alex. I. pag. 47. Interpolauere hunc locum ſemieruditi, quibus diſplicuit dici *turmam* de ſatyris, qui ſunt certe ſemper pedeſtres. Perinde quaſi *turma* nonniſi de Equitibus Latine dicatur. At praeter hoc Plinii teſtimonium, Vulgatus Interpres veteris Teſtamenti, vetus idemque optimus (noſtro quidem iudicio) latinitatis auctor, ſi verborum ſpectetur proprietas, de peditibus perſaepe *turmas* et *turmam* dixit, vt 2. Paral. XXIII. 8. et alibi. H.

a. Satyrorum turmam, Alexandrum amicorumque eius) Turnebus, *Satyrum, turmam Alexandri amicorumque eius.* Plenius et commodius Voſſianus, Men. Gud. Academicuſque: *Athenis Satyrum, turmam Alexandri, in qua amicorum eius imagines ſumma omnium ſimilitudine expreſſit.* Immo et Pintiani codex. Gr.

b. Alexandrum) Turmam ſtatuarum equeſtrium quinque ſcilicet ac viginti equitum, qui ex Alexandri turma ad Granicum flumen ceciderant, hic quidam voluere intelligi, de qua Velleius I. pag. 5. et Arrianus I. de exped. Alex. pag. 47. Hard.

c. Summa) Propert. III. 8. *Gloria Lyſippo eſt animoſa effingere ſigna.* H.

d. Has) Qui Macedonia domita A. V. DCVI. Macedonici nomen inde tulit. Hard.

e. Ca-

ciendo, quam antiqui: corpora graciliora, ſiccioraque, per quae proceritas ſignorum maior [1] videtur. Non *f.* habet Latinum nomen ſymmetria,

1. *videretur. M.*

e. Capillum) Expreſſit autem feliciter inprimis in Occaſionis ſimulacro, quod finxit ille, vt Poſidippus refert in Anthol. IV. 14. non ineleganti epigrammate: Τίς, πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. Οὔνομα δὴ τίς; Λύσιππος· συ δὲ, τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ. Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω· τί δὲ ταρσοὺς Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος; Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἄνδρασι δεῖγμα Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω. Ἡ δὲ κόμη, τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι. Νὴ Δία τ' ἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει; Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν, Οὔ τις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίαν. *Tu qui es hic, qui ſtas? Occaſio. Quis tibi fictor? Lyſippus. Cuias? De Sicyone ſatus. Nitere cur pedibus ſummis? Amo currere. Pennae Cur pedibus? Venti turbine rapta volo. In dextra cur iſta nouacula? Monſtrat acutam haec eſſe et ferro me magis et chalybe. Cur in fronte coma eſt? Appendar vt obuia. Sed cur Omnis abeſt glabro crinis ab occipite? Nempe quod eripui cum me ſemel alite curſu, Nemo erit elapſam qui reuocare queat. Hanc operum fictor propter vos ſumpſerat hoſpes, Pro monito ſtarem ſemper vt ante fores.* H.

f. Non) Non eſt igitur viſa Plinio digna Latino ore vox, *commenſus*, qua voce, Graeci fere vocabuli συμμετρίας ratione ſeruata, Vitruuius haud ſemel vtitur: inprimis III. 1. *Vt etiam in operum perfectionibus, ſingulorum menbrorum ad vniuerſam figurae ſpeciem habeat commenſus exactionem.* Neque geminum illud verbum arriſit, quod, vt ſymmetriam ſignificaret: Plinius alter adhibuit II. 5. *congruentia, aequalitaſque. Etenim ſi auulſum ſtatuae caput*, inquit, *aut membrum aliquod inſpiceres, non tu quidem ex illo poſſes congruentiam aequalitatemque deprehendere: poſſes tamen iudicare an id ipſum ſatis elegans eſſet.* Nos *proportionem* et

quam diligentiſſime cuſtodiuit, [1] noua intactaque ratione quadratas veterum ſtaturas permutando: vulgoque dicebat, ab illis factos, quales *g.* eſſent, homines: a ſe, quales viderentur eſſe. Propriae huius videntur eſſe argutiae *h.* operum, cuſtoditae in minimis quoque rebus.

7. Filios et diſcipulos reliquit laudatos artifices, Dahippum, *i.* et *k.* Bedam, ſed ante omnes Euthycratem: quamquam is conſtantiam patris potius aemulatus, quam elegantiam, auſtero maluit genere, quam iucundo, placere. Itaque optime expreſſit Herculem Delphis, et Alexandrum, Theſpin venatorem, et Theſpiadas *l.*: praelium [2] equeſtre: ſimulacrum *m.* Trophonii ad oraculum: quadrigas

1. non incerta rat. qua vet. ſtatuas. M. 2. *Sic ex Mss. H. conſ. Turn. et V. equeſtre ad Trophonii oraculum. Gr. et Al.*

correſpondentiam dicimus. Hard.

g. Quales) Vide quae de gratiae pictura dicturi ſumus XXXV. 36. H.

g. Argutiae) Elegantia operum. Ipſe mox de Euthycrate Lyſippi filio: *Quamquam is conſtantiam patris potius aemulatus, quam elegantiam*, etc. H

i. Dahippum) Non *Lahippum*, vt ſupra monuimus. Hard.

k. Et Bedam) Alter a Vitruuio Bedas Byzantius in ſtatuariorum quoque inſignium albo ponitur, in praef. Lib. III. pag. 37. De Euthycrate ſuperius diximus. Hard.

l. Theſpiadas) Muſas, a Theſpiis oppido Boeotiae Heliconi proximo, Cicero 6. in Verrem, Luc. Mummius Theſpiadas, quae ad aedem Fortunae ſunt, dedicauit. Dal.

Theſpiadas) Muſas nouem a Theſpiis, Boeotiae oppido, vbi inprimis colebantur, ſic appellatas. Theſpiades Deae apud Ouid. Metam. V. v. 310. H.

m. Ad Trophonii oraculum quadrigas Medeae complures equum cum fiſcinis.) Recte Turnebus, *ſimulacrum Trophonii ad oraculum.* Sic enim et Voſſianus, Menap. Academicuſque. Sed et quod ſequitur, grauiter labo-

drigas Medeae complures: equum *n.* cum [1] fiſcinis: canes venantium.

R 5 8. Huius

1. *fuſcinis.* V.

laborat. Voſſ. *quadrigas mede cum plures equin cum fuſcinis.* Forte, *quadrigas in aedes complures.* Haec enim ornamenta faſtigiorum erant. Iuſtinus lib. XXIV. de templo Delphico: *ſtatuaſque cum quadrigis, quarum ingens copia procul viſebatur, ſolido auro fuſas eſſe.* In templo Apollinis Palatini *Auro Solis erat ſupra faſtigia currus*, vt canit Propertius lib. II. eleg. 3. Liuius lib. X. *aenea in Capitolio limina, Iouemque in culmine cum quadrigis.* Sed quid fiet illo *aequin*? Violentum forte ſit, *Neptunum cum fuſcinis*: vna enim ei ſufficiebat. *Hercyna* etiam obuerſabatur σύνναος Trophonii: ſed quid illi cum fuſcinis? Placidiſſime videtur exire, *ſeque cum fuſcinis.* habitu ſcilicet piſcaturi. Petronius: *Alius exſultantes quaerebat fuſcina piſces.* Heſychius: Θυννάζοντες, κεντοῦντες· τοὺς γὰρ μεγάλους θύννους τριόδουσιν ἐλάμβανον. Plinius IX. 15. *mira dulcedine per aliquot horarum ſpatia et paſſuum millia a gubernaculis ſpectantur, ne tridente quidem in eos ſaepius iacto territi.* Gr.

Throphonii) Summus artifex is fuit in ſecandis ſaxis, qui ſubterraneum fanum in Lebadea Boeotiae regione conſtruxit, quod vulgo Trophonii fanum, vt diximus in Geographicis IV. ab artifice cognominatum eſt. Ibi oracula complura reddi olim ſolita. Locum hunc ope codicum MSS. ſanauimus, quum prius legeretur, *equeſtre praelium ad Trophonis oraculum.* Simulacrum porro Trophonii fuiſſe eiuſmodi arbitramur, quale a Suida deſcribitur: Τὸν δὲ Τροφώνιόν φασιν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀγαμήδους, καὶ διωκόμενον ὑπὸ Αἰγαίου, εὐξαμένου εἰς χάσμα ἐμπεσεῖν, οὗ δὴ καὶ τὸ μαντεῖόν ἐστι. *Trophonium aiunt, fratris Agamedis caput tenentem, perſequente Aegaeo, in hiatum, vbi nunc eius oraculum eſt, voto facto incidiſſe.* H.

n. Equum) Fiſcina ſeu fiſcella fit e viminibus funiculiſque contextis, qua boum, equorumque, et mulorum ora fauceſque capiſtrantur. Fiſcellas Plinius ipſe appellat XVIII. 49. In hunc forte Lyſippi equum, exſtat

8. Huius porro diſcipulus fuit Tiſicrates, *o.* et ipſe Sicyonius, ſed Lyſippi ſectae propior, vt vix diſcernantur complura ſigna: ceu ſenex Thebanus, Demetrius *p.* rex, Peuceſtes *q.* Alexandri Magni ſeruator, dignus tanta *r.* gloria.

9. Artifices, qui compoſitis voluminibus condidere haec, miris laudibus celebrant, et Telephanem Phoceum, ignotum *s.* alias, quoniam in Theſſalia [1] habitauerit, vbi latuerint opera eius: alioqui ſuffragiis ipſorum aequatur Polycleto, Myroni, Pythagorae. Laudant eius Lariſſam *t.*, et *v.* Spin-

1. *Sic ex Mss. H. vbi habitauit. V. vbi habitauerat, latuerint. Gr. et Al.*

exſtat argutum Philippi Macedonis epigramma, in Anthol. IV. 7. Ἴδ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαιδάλῳ τέχνῃ Κορωνιῶν ἕστηκε· δριμὺ γὰρ βλέπων Ὑψαυχενίζει, καὶ διηνεμωμένας Κορυφῆς ἐθείρας οὐρίωκεν ἐς δρόμον. Δοκέω, χαλινοὺς εἴ τις ἡνιοστρόφος Ἐναρμόσει γένυσι, κἀπικεντρήσει; Ὁ σὸς πόνος, Λύσιππε, καὶ παρ' ἐλπίδας Τάχ' ἐκδραμεῖται· τῇ τέχνῃ γὰρ ἐμπνέει. *Vides vt altum cornipes ſuperbiat Docta dolatus arte? ſic collum erigit, Sic acre cernit, deque toto vertice Vento fluentes fundit in curſum iubas. Si quis lupata, credo, maxillis eques Imponat; armos et premat calcaribus Tuus repente, ſpem ſupra mortalium, Lyſippe curret, quippe iam ſpirat, labor.* H.

o. Tiſicrates) Τισικράτης. Hard.

p. Demetrius) Poliorcetes, Aſiae primum, mox et Macedoniae tyrannus. H.

q. Peuceſtes) Qui in obſidione oppidi Oxydracarum, vt Curtius refert IX. 17. pag. 368. *tribus iaculis confoſſus, non ſe tamen ſcuto, ſed regem* Alexandrum *tuebatur.* In obſidione primarii Mallorum oppidi id contigiſſe ceteri narrant, Strabo, Plutarchus, Arrianus, Lucianus in Dialogis mortuorum. H.

r. Tanta) Tam eximiae honore ſtatuae, tantoque artifice. H.

s. Ignotum alias, quoniam in Theſſalia) Diuerſo conceptu in apographo noſtro, *ignotum alias, quoniam habitauerit in Theſſalia, vbi latuerint opera eius.* Pint.

t. Lariſſam) Pelaſgi filiam, quae arci Argiuorum, ac

[1] Spintharum pentathlon, et Apollinem. Alii non hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam, ſed quoniam ſe [2] regum Xerxis atque Darii officinis dediderit, exiſtimant.

10. Praxiteles *x.* quoque marmore felicior: ideo et clarior fuit. Fecit tamen ex aere pulcherrima opera: Proſerpinae [3] raptum: item *y.* [4] Catagu-

1. Spinarium M. Spinarchum. V. Spintharum Alii V. Spinarum. Gr. 2. regi Xerxi. V. 3. raptum ad Syracuſas. V. 4. Sic ex Mss. H. Catagusam, et Ebrietatem et Liberum Patrem, nobilemque. Gr. et Al.

ac duabus Theſſaliae vrbibus nomen ſuum impertiit. Auctor Pauſan. in Corinthiacis. H.

v. Et Spintharum) Prius *Spinarum* legebatur: quae vox apud Graecos nuſquam occurrit. Proprium viri nomen eſt, Σπίνθαρος, apud Plutarch. L. de audit. pag. 39. Pauſan. in Attic. I. pag. 15. item in Phocic. X. pag. 619. Suidam, T. II. pag. 792. H.

x. Praxiteles quoque marmore) Praxitelem Parius vindicat arte lapis. Propert. Haec Praxitelis opera recenſet Pauſanias, Equus, et Eques: Ceres, Cereris filiae: Iacchus facem praeferens: Diana Brauronia, Athenis lib. I. Megaris 12. dii: Satyrus e Pario lapide: Pitho: Fortuna: Apollo: Diana: Latona. lib. I. Argis, Latona. lib. II. Mantineae Latona et eius filiae. lib. VIII. Rhea: Iuno Telea e Pentelico marmore, Plataeis: Aeſculapius ad Trophonii oraculum: Herculis labores, Thebis: Cupido e Pentelico marmore: Venus, Phryne, Theſpiis. lib. IX. Phryne inaurata, Delphis: Diana Anticyrae. lib. X. Dal.

Praxiteles) Prop. III. 8. *Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno, Praxitelem Parius vindicat arte lapis.* H.

y. Item Catagusam et Ebrietatem) Scribendum forte non *ebrietatem*, ſed *ebriam anum*: vt ſit nomen quod reſpondeat participio *catagusam*. Pint. *Item Catagusam et Ebrietatem)* Τὴν κατάγουσαν, vel quae penſa nendo deducit, vnde et κάταγμα: vel quae carminibus Lunam deuocat. Prior interpretatio melior; Catagusamque exponunt Lacheſin, vnam ex tribus Parcis, quae quod colo Clotho aduoluit, net, torquet, demittit.

tagufam et Liberum patrem, et Ebrietatem, nobilemque *z.* vna Satyrum, quem Graeci periboeton *a.* cognominant. Signa etiam, quae ante *b.* Feli-

mittit. alii κατάγουσαν τὴν ὁδὸν πρὸς ἔρεβον, viam, quae ad inferos ducit, per quam reuerſus eſt Pluto rapta Proſerpina, intelligunt. Eam Pauſanias in Corinthiacis iuxta Lernam et Chemarum fluuium eſſe tradit. Alii Proſerpinam, quae ſecto capillo moribundis, eos πρὸς τὴν ᾅδην κατάγει. Veteres κατάγειν ἔρια, et κατάγειν κρόκην, dixerunt nere, filum deducere. Κατάγουσα Praxitelis imago ſane fuit mulieris cum fuſo et colu nentis, ſiue Parca eſſet, ſiue alia quaeuis. Quidam legunt *Perguſam*, nempe locum amoeniſſimum, Aetnae propinquum, deſcriptum ab Ouid. lib. V. Metamorph. ad cuius ripam ludens Proſerpina rapta eſt. Quidam legunt κατάχλυσιν, id eſt, effuſam caliginem, alii κατάκλυτον, id eſt, depreſſam voraginem. Dal.

Item) Κατάγουσαν, Cererem ſcilicet, quae raptam Proſerpinam reducit in domum. Vnde καταγόμενοι, *reduces*. Hic miras meraſque afferunt nugas interpretes. Ouidium conſule, qui Metam. V. v. 565. Iouem ait ita litem de Proſerpinae raptu compoſuiſſe vt haec ſenis anni menſibus apud Plutonem, totidem apud matrem incoleret. H.

z. Nobilemque) Vna eademque pictura Ebrietatem Satyrumque deſcriptos eſſe ſignificat. H.

a. Periboeton) Περιβόητον, celebrem et nominatiſſimum. Pauſan. in Attic. I. Ἔςι δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ πρυτανείου καλουμένη Τρίποδες . . . Σάτυρος γάρ ἐςιν, ἐφ᾽ ᾧ Πραξιτέλης λέγεται φρονῆσαι μέγα. *Via eſt a Prytaneo, Tripodes dicta. Ibi Satyrus exſtat, quo Praxiteles ſe iactaſſe gloriatur.* Meminit huius Satyri a Praxitele elaborati, Athen. XIII. pag. 591. Alterius e marmore Pario, in quo et Liber Pater cum Satyro, Pauſan. in Attic. I. pag. 81. Hard.

b. Ante) Ea ſigna intelligit, quae L. Mummius ex Achaica praeda detulit, A. V. DCVIII. Cicer. in Verrem VI. de ſignis, n. 4. *Itaque ille L. Mummius, cum Theſpiis ea, quae ad aedem Felicitatis ſunt, ceteraque ex illo oppido ſigna tolleret, etc.* Fuit regione ſecunda Vrbis, vbi et Curia Hoſtilia. Dio, XLIV. H.

Felicitatis aedem fuere, Veneremque, quae cum ipſa aede incendio cremata eſt Claudii principatu, marmoreae *c.* [1] illi ſuae per terras inclytae parem. Item Stephuſam *d.*, Spilumenen *e.* Oenophorum *f.*: Harmodium *g.* et Ariſtogitonem tyrannicidas, quos a Xerxe Perſarum rege captos victa Perſide Athenienſibus remiſit [2] Magnus *h.* Alexander.

1. Illi ſuper ceteras. V. 2. *Antiochus. Pauſ. lib. I. Seleucus. Val. Max. lib. II. 10.*

c. Marmoreae) Tum Cnidiae, tam Coae. Vide infra cap. 5. lib. XXXVI. Dal.

Marmoreae) Veneri e marmore, de qua XXXVI. 4. H.

d. Stephuſam) Στέφουσαν, mulierem coronas plectentem. H.

e. Spilumenem, *Oenophorum*) Turnebus pro *Spilumenem*, *Oenophorum*, quae diuiſim leguntur, reponit coniunctim *Spilumenen oporan*, id eſt, ſordidum autumnum. Ouid. *Stabat et autumnus calcatis ſordidus vuis.* Ego vero in vulgata lectione *Spilumenem* intelligo anum quandam ſordidam, vel ſordes veſtium eluentem. Quidam *Pſilumenem*, id eſt, glabram, et caluam legunt. Dal.

Spilumenen) Σπιλουμένην, anum ſordidam. Tatianus in or. contra Graecos, pag. 183. ipſos irridet, ob meretricum, ceterarumque mulierum ſtatuas, quas illi haberent in pretio: et in exemplum affert hanc inprimis. Καὶ Σπιλουμενόν τι γύναιον Πραξιτέλης ἐδημιούργησεν. Vnde Turnebi commentum irridetur Aduu. XVI. 12. p. 487. exiſtimantis legi hic oportere coniunctim, *Spilumenen oporan*, hoc eſt, autumnum ſordidam, quum de mulierum ſimulacris ſermo habeatur. Et Turnebo ſane exemplaria quoque ſcripta aduerſantur: nec minus aliis, qui *Pſilumenen* legunt. Hard.

f. Oenophorum) Οἰνοφόρον, mulierem quae vinum fert. H.

g. Harmodium) De his, ſ. 9. H.

h. Magnus Alexander) Antiochus, Pauſaniae lib. I. Seleucus Valerio cap. 2. lib. X. Dal.

Magnus) Non ipſe quidem, ſed qui Alexandro ſucceſſit, Seleucus: ſi Valerium Maximum audimus: ſic enim ille, II. 10. p. 238. *Har-*

der. Fecit *i.* et [1] puberem Apollinem ſubrepenti lacertae cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon vocant. Spectantur et duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia, flentis matronae, et meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen *k.* fuiſſe,

1. *Sic et* M. *fecit et puberem. ſubr. Gr. et Al.*

Harmodii et Ariſtogitonis, qui Athenas tyrannide liberare conati ſunt, effigies aeneas Xerxes, ea vrbe deuicta, in regnum ſuum tranſtulit: longo deinde interiecto tempore, Seleucus in priſtinam ſedem reportandas curauit, etc. Nec Seleucus quidem ipſe, ſed Antiochus Seleuci F. ſi Pauſaniae fides in Attic. I. p. 14. Quiſquis autem is fuerit, qui demum ea ſigna Athenis reſtituerit, praeſtitiſſe id eum Alexandri iuſſu credimus. Plinio Arrianus ſuffragatur de exped. Alex. pag. 390. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κατελήφθη αὐτοῦ, ὅσα Ξέρξης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἄγων ἦλθε· τά τε ἄλλα, καὶ Ἁρμοδίου, καὶ Ἀριςογείτονος χαλκαῖ εἰκόνες. καὶ ταύτας Ἀθηναίοις πέμπει ὀπίσω Ἀλέξανδρος, καὶ νῦν κεῖνται Ἀθήνησιν ἐν Κεραμεικῷ αἱ εἰκόνες. Quod iterum reperit idem VII. pag. 483. Hard.

i. Fecit) Apollinem videlicet. Vide N. et Em. N. XII. (paulo poſt) Σαυροκτόνον a σαῦρος *lacerta*, et κτείνω *occido. Fecit*) Vocem eam *Apollinem* admonitu codicum R. 2. Colb. 3. vet. Dalecampii aliorumque, in libris hactenus vulgatis praetermiſſam, reſtituimus. Fauere ei lectioni videtur etiam Martialis, hoc ſignum deſcribens, XIV. ep. 172. cui titulus, *Sauroctonos Corinthius*: *At te reptanti, puer inſidioſe, lacertae Parce: cupit digitis illa perire tuis.* Cupit ea nimirum nobili fato perire, nece a tam nobili puero, Deo vtique, illata. Simile conflaſſe ſignum Pythagoras Leontinus dicitur hac ipſa ſect. n. 4. Apollinem ſcilicet, ſerpentemque ſagittis illius confectum. H.

k. Phrynen) Praxitelis ipſius amaſiam, cuius in gratiam et Amoris ſimulacrum ille finxit, inſcripſitque baſi epigramma, a Simonide concinnatum in Anthol. IV. 12. et apud Athen. Πραξιτέλης ὃν ἔπασχε διηκρίβωσεν ἔρωτα Ἐξ ἰδίης ἕλκων ἀρχέτυπον κραδίης Φρύνῃ μισθὸν ἐμοῖο διδοὺς ἐμέ. Φίλτρα δὲ βάλλω Οὐκ ἔτι τοξεύων, ἀλλ' ἀτενιζόμενος. Grotius ſic reddidit: *Quam bene Praxiteles finxit, quem ſenſit Amorem; De corde exemplar*

fuiſſe, deprehenduntque in ea amorem artificis, et mercedem in vultu meretricis.

11. Habet *l.* et ſimulacrum benignitas eius. Calamidis enim quadrigae aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie defeciſſe in homine crederetur. Ipſe *m.* Calamis et alias quadrigas bigaſque fecit, equis *n.* ſemper ſine aemulo expreſſis. Sed ne videatur in hominum effigie inferior, [1] Alcmena *o.* nullius eſt nobilior.

12. Alcamenes *p.* Phidiae diſcipulus et marmorea fecit, et aereum pentathlon, qui vocatur Encri-

1. *Alcumena. M.*

emplar ſumpſerat ille ſuo, Meque mei pretium Phryne dedit: inde ſagittis Nil opus eſt: videar ſi modo, ſat ferio. H.

l. Habet) Fecit et Praxiteles effigiem alteram, qua benignae ſuae indolis dedit argumentum. Nam Calamidis quadrigae aurigam ſua manu elaboratum impoſuit, etc. H.

m. Ipſe Calamis) Calamidis ſigna Pauſaniae, Apollo Alexicacos: Victoria adiuncta leaenae, Athenis. lib. I. Aeſculapius ex auro et ebore, Epidauri. lib. II. Victoria apud Eleos. lib. V. Equi Dinomenis, et Equeſtres pueri apud Eleos. lib. VI. Delubrum Ammonis: Mercurius Tanagrae. lib. IX. Hermione Delphis. lib. X. Dalec.

Ipſe) De Calamide, Cicero in Bruto. p. 535. Pauſan. Eliac. poſt. VI. p. 365. Propert. III. El. 8. *Exactis Calamis ſe mihi iactat equis.* Ouid. de Ponto IV. el. 1. v. 33. *Vindicat vt Calamis laudes quos fecit equorum.* H.

n. Equis ſemper ſine aemulo expreſſis) Propert. l. III. *Gloria Lyſippo eſt animoſa effingere ſigna: Exactis Calamis ſe mihi iactat equis.* Gr.

o. Alcmena) Herculis mater. H.

p. Alcamenes Phidiae diſcipulus) Alcamenis opera Pauſaniae, Athenis: Mars: Venus in hortis: Bacchus ex auro et ebore: Progne: Itys. lib. I. Hecate triceps. lib. II. Aeſculapius Mantineae. lib. VIII. Minerua et Hercules Coloſſeus e marmore Pentelico, Thebis. lib. IX. Dal.

Alcamenes) Hactenus de celebrioribus ſtatuariis habita oratio: ceteri deinceps ex alphabeti ſerie appellandi. Ἀλκαμένης Pauſaniae crebro

Encrinomenos *q.* At *r.* Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas, bigaſque. [1] Tiſicratis *s.* Leaena laudatur. Scortum *t.* haec lyrae cantu [2] familiare Harmodio et Ariſtogitoni, conſilia eorum de tyrannicidio, vſque ad mortem excruciata a [3] tyrannis, non prodidit. Quamobrem Athenienſes et honorem habere ei volentes, nec tamen ſcortum celebraſſe, animal *v.* nominis eius fecere: atque vt intelli-

1. *Et Iphicratis Gr. et Al.* 2. *Familiaris. M.* 3. *ſic ex Mss. H. et M. excruciata tyrannis Gr. et Al.*

crebro memoratus, non ſine peculiari operum eius commendatione, in Atticis, Arcadicis, etc. De eo rurſum inferius XXXVI. 4. et iam ſupra diximus. H.

q. Encrinomenos) Ἐγκρινόμενος, qui athletis adnumeratur, et in eorum numerum recipitur, ἐγκριτὴς ἀτλητῶν, athletas qui probat vt recipiantur et accenſeantur. Cicero lib. I. Offic. *Atqui hoc idem Sophocles ſi in athletarum probatione dixiſſet, iuſta reprehenſione caruiſſet.* Turnebus. Dal.

Encrinomenos) Ἐγκρινόμενος, in primis approbatus, ceteris praelatus. H.

r. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigaſque. Et Iphicratis leaena laudatur) Quatuor ſcripti, *At Polycleti Ariſtides.* Sufficit enim huc intelligi vocem, quae poſita eſt in membro praecedenti: *Alcamenes Phidiae diſcipulus.* Dein Voſſ. *bigas quam Phicratis.* Forte: *bigaſque. Tiſicratis leaena laudatur.* Dixit enim ſuperius: *Huius porro diſcipulus fuit Tiſicrates et ipſe Sicyonius.* Inferius: *Xenocrates Tiſecratis diſcipulus.* Gron.

s. Tiſicratis) Typi hactenus praetulerunt, *Et Iphicratis.* At idem ſupra n. 8. Tiſicratem laudauit. H.

t. Scortum) Refert haec quoque de Leaena Athen. XIII. pag. 596. Item Pauſan. Attic. I. pag. 48. Vide quae de ea antea delibauimus VII. 23. H.

v. Animal) Nempe leaenam. Plut. de garrul. pag. 505. vbi rem prolixe narrat, et eleganter quidem: Ἀθηναῖοι δὲ χαλκῆν ποιησάμενοι λέαιναν, ἄγλωσσον, ἐν πύλαις τῆς ἀκροπόλεως ἀνέθηκαν, etc. Calamidis id opus fuiſſe, ex aliorum aſſeueratione, ac probabiliore forma, refert Pauſan. in Attic. I. pag. 40. H.

intelligeretur cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice vetuerunt.

13. Bryaxis *x.* Aeſculapium et Seleucum fecit. Bedas *y.* adorantem. Batton *z.* Apollinem, et Iunonem, qui ſunt Romae in *a.* Concordiae templo.

14. Cte-

x. Bryaxis Aeſculapium) Is Megaris fecit Aeſculapium et Hygieam Pauſan. l. I. Dalec.

Bryaxis) De quo ſ. 18. Vide N. et Em. N. XIII. (hic coll.) *Bryaxis)* Sic libri omnes, etiam MSS. Temperare mihi tamen non queo, quin coniecturam, quae occurrit animo, ſuſpicionemque prodam: *Et ſalutem* ſcilicet, quam et *Seleucum* legi fortaſſe commodius poſſe. Nam Pauſanias in Attic. I. pag. 75. Τοῦ δὲ Ἀσκληπίου ἄγαλμα Βρύαξις καὶ αὐτὸ, καὶ τὴν Ὑγίειαν ἐποίησεν. *Aeſculapii vero et Hygiae,* hoc eſt, Sanitatis, ſiue Salutis, *ſigna fecit,* quae Megaris erant. Ex eodem vterque fonte, Pauſanias, Pliniuſque, hauſiſſe iſtud poſſunt videri. Alias appellari coniunctim ambo ſoliti Aeſculapius, et Hygia. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 67. AESCVLAPIO. ET. HYGIAE. Apud Reineſ. pag. 152. AESCVLAPIO. EPIDAVRO. D. PP. ET. SALVTI. Et pag. 156. AESCVLAPIO. ET. SANITATI. Epidauri vel ſocia, vel, vt aliis placet, filia Hygia fuit. Hinc templum Salutis Romae, teſte Vitruuio I. 2. Fana Salutis duo, regione ſexta: et vicus Salutis, et Porta Salutaris ab ea nominata: et apud Varronem de L. L. IV. Collis Salutaris, in Quirinali Colle. Sed ne quid tamen in contextu Pliniano moueam, praeter conſenſum codicum, a quibus deſciſcere religio eſt, idem Pauſanias prohibet, qui Athenis aeneam Seleuci ſtatuam in Poecile porticu fuiſſe commemorat, Attic. pag. 14. et ſi artificem non appellat. De Athenienſium vero ciuitatis ornamentis fere Plinius eo loci agit. H.

y. Bedas adorantem fecit; Batton Apoll. et Iunonem, etc.) Vide *Reineſ.* varr. lect. lib. II. pag. 175.

Bedas fecit adorantem Batton; Apollinem) Dalecampius intelligit Battum ſenem Ouidio in lapidem indicem verſum. Cur non potius Ariſtotelem Battum, conditorem Cyrenarum, qui auſpice Apolline coloniam eo deduxit e Thera? Sed potius *Batton* nomen eſt artificis, qui Apollinem et Iunonem fecit, vt vidit excel-

len-

14. [1] Cteſilaus vulneratum deficientem, in quo poſſit intelligi, quantum reſtet animae: et *b.* Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumque in

1. Cteſilas. Gr. et Al.

lentiſſimus Reineſius Var. II, 7. Gron.

Bedas) Subintellige, fecit, ex antecedente ſententia. Coniunctim haec legenda Dalecampius arbitratus eſt, *Bedas adorantem Batton*, etc. quum ſit ibi *Batton* in recto, ſtatuarii nomen, qui ſacrificantem, ſiue, vt nunc Plinius ait, adorantem feciſſe rurſum traditur inferius, p. 34. Hard.

z. Batton) Battus ſenex, qui quum Apollo regis Admeti paſceret armenta, boues quos furto Mercurius eduxerat indicauit: quamobrem in Indicem lapidem mutatus eſt. *Senſerat hoc furtum nemo, niſi notus in illo Rure ſenex, Battum vicinia tota vocabat, etc.* Ouid. II. Metamorph. Fuit et Batton auriga Amphiarai, de quo Pauſanias in Eliacis prioribus, et in Corinthiacis. Bathylli citharoedi ſtatuam a Polycrate Sami tyranno in Iunonis templo dicatam, magnis laudibus celebrat Apuleius lib. II. Florid. ac curioſe deſcribit. D.

a. In) In Regione Vrbis octaua. H.

b. Olympium Periclem dignum) Ab eloquentiae incredibili vi, prorſuſque diuina, ſic dictum volunt. Vide Rhodig. cap. 3. lib. XXV. et Leopardum cap. 14. lib. V. Forma eius fuit e ſuggeſtu populum alloquentis, manibus iunctis, quoniam concionaturus ſemper Deos precabatur: quod vel ex Liuio l. XXXIX. diſcimus. *Quum poſt ſolenne*, inquit, *carmen precationis, quod praefari prius, quam populum alloquantur, magiſtratus ſolent, etc.* Dal.

Olympium) Id ei cognomen haeſit, vel ob eximiam dicendi vim, qua tonare in concionibus, ac fulmen ciere videretur, vel ob inſignem domi militiaeque potentiam, aliaſue ob cauſas, quas affert Plutarch. in eius vita, pag. 156. Val. Max. V. 10. *Non ſine cauſa igitur tanti roboris animus ad Olympii Iouis cognomen adſcendit.* Datum eſt etiam cognomen Olympii Romanis Imperatoribus omnino tribus: Hadriano, Commodo, Seuero Alexandro. Hadriani Auguſti ſunt in Gaza Regia, et alibi, nummi inſcripti, ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΟΛΥΜΠΙΟϹ, ΚΑΙϹΑΡ ΑΔΡΙΑΝΟϹ ΟΛΥΜΠΙΟϹ, ΚΑΙϹΑΡ ΟΛΥΜΠΙΟϹ ΑΔΡΙΑΝΟϹ. Commodi, in Theſauro Regio:

in hac arte eſt, quod nobiles viros [1] nobiliores fecit. Cephiſſodotus *c.* Mineruam mirabilem in portu Athenienſium, et aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus *d.* Apollinem nudum, qui Phileſius *e.* cognominatur in *f.* Didymaeo, [2] Aeginetica aeris tem-

S 2

pera-

1. *nobiliores dedit. Fecit Cephiſſodorus. V.* 2. *Aeginetici. M.*

gio: M. AT. OΛTMΠ. KOMOΔOC. *Marcus Aurelius Commodus.* Denique Seueri Alexandri, in collectione MSS. D. de Peireſc. pag. 109. OΛTMΠ. ATP. CEOTHPOC. AΛEXANΔPOC CEB. *Olympius Aurelius Alexander Auguſtus.* Caput laureatum .)(. Caput Iouis. TETAPTOT. *Anno quarto* eiuſdem Alexandri imperii. Appellatione ea Graeci donaſſe videntur Auguſtos, qui in maioribus ſuis duos haberent Diuos Auguſtos; quaſi iam eſſent ipſi e nomine natalium iure caeli heredes. Sic Hadrianus Diuum Titum habuit proauum, Diuum Neruam auum maternum: Commodo fuit Diuus Marcus pater, et Diuus Pius auus. Aurelio Seuero Alexandro abauus Diuus Marcus, Diui Pii filius. In aeream Periclis ſtatuam Epigramma exſtat in Anthologia V. Ἠγασάμην δ' ὁρόων σε, Περίκλεες, ὅττι καὶ αὐτῷ Χαλκῷ ἀναυδήτῳ δημηγόρον ἦθος ἀνάπτεις, Ὡς ἔτι Κεκροπίδῃσι θεμιστεύων πολιήταις, Οὐ μόθαν ἐντόνων Πελοπηΐον. Forte, ἢ μόθον. *Multum te, Pericles, miror, quod in aere videndus. Hic etiam ſerues vultumque habitumque diſerti: Qualis eras quondam vel legum ſuaſor Athenis, Vel belli in Pelopis populos.* H.

c. Cephiſſodorus) Fecit is Megalopoli Dianam e Pentelico lapide. Pauſan. lib. VIII. et in Helicone Muſas. Dalec.

d. Canachus Apollinem nudum) Canachus fecit Venerem Sicyone, Apollinem Didymaeum Mileſiis ex aere ad Branchidarum oraculum: Apollinem Iſmenium Thebanis e cedro. Pauſan. lib. II. Bicellum pugilem apud Eleos, lib. VI. Signa multa Delphis, lib. IX. Dal.

e. Phileſius) Φιλήσιος, amabilis. H.

f. In) Hoc eſt in eo loco, quod Branchidarum et Apollinis Didymaei oraculum appellatur, de quo Plinius V. 31. Pauſan. in Boeot. IX. pag. 557. Apollinem ex aere

peratura. Ceruumque vna ita veſtigiis ſuſpendit, vt *g.* linum [1] ſubter pedes trahatur, alterno [2] morſu [3] digitis calceque retinentibus ſolum, ita vertebrato dente vtriſque in partibus, vt [4] a repulſu per vices reſiliat. Idem *h.* Celetizontas pueros fecit. Chaereas *i.* Alexandrum Magnum, et Philippum patrem eius fecit.

15. Deſilaus *k.* Doryphoron, et Amazonem vulneratam. Demetrius *l.* Lyſimachen, quae ſacerdos Mineruae fuit annis [5] ſexaginta quatuor. Idem

1 *ſubtus. M.* 2. *merſu. V.* 3. *digitiſque retin. M.* 4. *ad repulſum. V.* 5. *XLIV. M.*

aere in Branchidis a Canacho factum inprimis laudat: ὁ μὲν γὰρ ἐν Βραγχίδαις, χαλκοῦ, Κανάχου ποίημα. Hard.

g. Vt) Vt filum intra pedes duci trahique poſſit, alternis vicibus mox digitos mox calcem credas haerere ſolo: dentes ita ſunt vertebratis oſſibus ſimiles, *mobileſque ac flexiles*, in vtriſque partibus, *ſiue dextris, ſiue ſiniſtris*, vt ſi vnum pellas, ſtatim alii per vices ſtatim, *hoc eſt, ſi laeuos pellas, dextri: ſi dextros, laeui reſiliant.* Hard.

h. Idem celetizontas pueros fecit) Voſſ. *Idem et celetizontas pueros*, ſine τῷ *fecit*, quod ſatis eſt mox poni. Gr.

Idem) Subintellige, *fecit*, ex antecedentibus. Κελητίζοντας vocant, equum ſingularem regentes, quem κέλητα Graeci, Tranquillus deſultoriam nuncupat. H.

i. Chaereas) Chaerean et Driaden Polyidi Theſſali diſcipulos architecturae peritos cum Alexandro militaſſe apud Vitruuium legimus X. 19. pag. 231. et apud Athen. Πολύειδος ὁ Θεσσαλὸς, οὗ οἱ μαθηταὶ συνεστρατεύοντο Ἀλεξάνδρῳ, Διάδης καὶ Χαιρέας. Chaerilum ſtatuarium Olynthium, apud Pauſan. Eliac. poſt. pag. 375. H.

k. Deſilaus) Δησίλαος. Sic enim MSS. R. 2. Colb. 3. aliique: non, vt editi, *Cteſilaus*: cuius habita paulo ante mentio, in eorum numero quorum nominibus praefigitur littera C. H.

l. Demetrius) Meminit eius Quintilianus XII. 10. pag. 895. vbi de ſtatuariis. *Demetrius*, inquit, *tanquam nimius in ea reprehenditur* (nempe in veritate exprimenda) *et fuit amaritudinis, quam pulcritudinis amantior.* De

Idem et Mineruam, quae *m.* Muſica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius [1] ad ictus citharae tinnitu reſonant. Idem *n.* equitem [2] Simonem, qui

S 3

1. additi cithara et ventre ſon. M. forte, vento. *2. Seronem. M. Simonem. Xenoph. de re equ. Sarmenem Gr. et Al.*

De hac Lyſimache Pauſanias in Attic. I. pag. 49. H.

m. Quae) Mineruae Muſicae apud Senecam mentio, qui Athenienſes ait Antonio adulatos dixiſſe velle ſe deſpondere ei Mineruam ſuam Muſicam: quibus ille reſpondiſſe fertur, ductarum ſe quidem, ſed dotis nomine imperare ſe illis talenta mille. H.

n. Idem) Vide N. et Em. N. XIV. (paulo poſt) Dignum notatu interim id eſt, quod nummus docet ab Occone allatus pag. 198. nec dum a quoquam explicatus: DIVO TRAIANO AVG. .)(. IMPERATORI. Vir tunica breui amictus ſtat inter equos duos, quos dextra ſiniſtraque freno tenet. Quum titulus picturae non reſpondeat, ſi vox vnica credatur eſſe IMPERATORI, certo id ipſum argumento eſt, aliquam ibi latere ſententiam, quae ſolis ſingularum vocum primis litteris ſyllabiſque exprimatur. Legendum ſic igitur: IMperatorum Primus Equitatum Romanum Auxiliarem Traianus Orienti Intulit. Gallice dixeris: *Traian eſt le premier des Empereurs qui ait fait paſſer dans l'Orient de la Cavalerie Romaine pour ſecourir les alliez.* Vir equum regens, qua forma hic pingitur, etiam cernitur in nummo Getae inſcripto, CASTOR; et equitem equitatumque deſignat; ob illud Horatii, *Caſtor gaudet equo:* poſt illud Homericum: Κάϛορος ἱπποδάμοιο. Alium praeterea nummum ibidem refert Occo, in quo *quadrigae triumphales*, inquit, *pulcherrimus: in capitibus equorum ſingulis palmae: et figura inſidens curruí, dextra flagrum aut ſceptrum potius, ſiniſtra palmam tenet.* Epigraphe eadem, IMPERATORI. Hunc ſibi viſum fuiſſe D. Mezzabarba teſtatur, pag. 164. in Muſeo locupletiſſimo nummis antiquis D. Caeſaris Leompardi Patricii Auximani. Spanhemius pag. 636. viſum ſibi ait Antonini Pii nummum inſcriptum, IMPERATORI: ſed oculis fallentibus pro IMPERATOR II. vt in aureo e Gaza regia, et alibi in aere magno. *Item*) In libris omnibus ad hunc diem vulgatis,

qui primus de equitatu ſcripſit. Daedalus *o.* et ipſe inter fictores laudatus, [1] pueros diſtringentes ſe fecit. [2] Dinomenes *p.* Proteſilaum *q.*, et *r.* Pythodemum luctatorem.

16. Eu-

1. pueros duos diſtring. Gr. et Al. 2. *Diomenes. M.*

tis, *Sarmenem.* In R. 2. *Sermonem.* Colb. 3. *Seronem.* Nos interim cum Dalecampio, *Simonem* ex Xenophonte reſcripſimus, cuius haec verba in L. περὶ ἱππικῆς, Συνέγραψε μὲν οὖν καὶ Σίμων περὶ ἱππικῆς. ὃς καὶ τὸν κατὰ τὸ Ἐλευσίνιον Ἀθήνησι ἵππον χαλκοῦν ἀνέθηκε, καὶ ἐν τῷ βάθρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐξετύπωσεν. *De re equeſtri igitur ſcripſit etiam Simon, qui et equum ex aere Athenis iuxta Eleuſinium dedicauit, atque in baſi opera quoque ſua expreſſit.* Immo teſte Hierocle in Hippiatricis, totam rem equeſtrem ibi expreſſerat. Sic enim ille in prooemio: Τά τε Σίμωνος ἀκούεις τοῦ παλαιοῦ, τῆς ἱππασίας αὐτοῦ τρόπους ἐν τῷ παρ' Ἀθηναίοις Ἐλευσίνιῳ χαράξαντος, καὶ σημήναντος ἐν τοῖς σχήμασι etc. H.

o. Daedalus) Sicyonius, qui Timonem finxit. Pauſan. lib. VI. non Athenienſis. Dal.

Daedalus) Statuarius Sicyonius fuit, de quo multa paſſim Pauſan. in Eliac. poſt. ſiue VI. H.

p. Dinomenes Proteſilaum) Is in Parthenope Athenis finxit Io Inachi, et Calliſto Lycaonis filiam. Pauſan. l. I. Dalec.

Dinomenes) Diximus de eo ſuperius. H.

q. Proteſilaum) Vnum e Graecorum ducibus in expeditione Troiana, ab Hectore interfectum. H.

r. Pythodemum) Πυθόδημον. In luctatoris ſimilem effigiem elegans Philippi epigramma exſtat in Anthologia III. 2. Τὸν ἐκ Σινώπης εἰ κλύεις Δαμόςρατον Πίτυν λαβόντα τὴν κατ' Ἰσθμὸν ἑξάκις, Τοῦτον δέδορκας· οὗ κατ' εὔγυρον πάλην Ψάμμος πεσόντος νῶτον οὐκ ἐσφράγισεν. Ἴδ' αὖ πρόσωπον θηρόθυμον, ὡς ἔτι Σώζει παλαιὰν τὴν ὑπὲρ νίκας ἔριν. Λέγει δὲ ὁ χαλκὸς, ἁ βάσις με λυσάτω, Χὼς ἔμπνοος νῦν ἕβδομον κονίσομαι. *Notus Sinopes ſi tibi Demoſtratus, Cui pinus Iſthmi ſexies vinxit caput, Hunc cernis ipſum: cuius in luctamine Lapſus arenae nulla ſignauit nota. Vides vt ori toruitas conſtet vetus, Et ille quondam niſus ad victoriam? Aes dicit ipſum: Libe-*

16. Euphranoris *s.* Alexander Paris eſt: in quo laudatur, quod omnia ſimul intelligantur, iudex Dearum, amator Helenae, et tamen Achillis interfector. Huius eſt Minerua Romae, quae dicitur Catuliana, infra Capitolium a Quinto [1] Lutatio Catulo dicata: et ſimulacrum *t.* Boni *v.* Euentus, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera, Apollinem et Dianam infantes ſuſtinens, in *x.* aede Concordiae. Fecit et quadrigas bigaſque, et Cliduchon *y.* eximia forma: et *z.* Virtutem, et Graeciam *a.*, vtraſque coloſ-

1. *Luctatio Gr. et vulgg.*

Liberer tantum baſi: *Ceu vivus ex ce ſeptimae luctae pavor.* Hard.

s. Euphranoris Alexander Paris eſt) Idem pictor fuit excellens, c. 11. l. XXXV. facta eſt et ſupra hoc ipſo capite huius mentio. Pinxit is Athenis porticum vicinam porticui regiae, cuius imagines multis refert Pauſan. lib. I. Dal.

t. Simulacrum Boni euentus) Varro lib. I. de re ruſt. Bonum euentum numerat inter Deos Conſentes. Eius templum fuit prope thermas Agrippae, quarum adhuc reliquiae ſuperſunt. D.

v. Boni) In nummis Titi, Getaeque, Bonum Euentum ſignatum vidimus, iuuenem nimirum, plane ea forma, inſignibuſque iis decoratum, quae memorantur a Plinio. Hunc agricolae inprimis venerabantur, teſte Varrone, vt facta grandire beneque euenire ſineret. Fuit templum Boni Euentus Romae prope Thermas Agrippas, regione nona. Saluianus VII. *Si quando nobis proſperi aliquid praeter ſpem noſtram et meritum Deus tribuit, alius adſcribit hoc Fortunae, alius Euentui, nemo Deo.* Hard.

x. In) Regione Vrbis octaua. H.

y. Et Cl.) Diximus de ea voce n. 1. H.

Cliduchon) Alii *Daduchum* legunt: alii *Clauigerum* interpretantur: alii *Clidicum* regem Athenarum, Pauſaniae memoratum in Atticis. Vide quae in hanc vocem non longe a principio huius capitis adnotauimus. Dal.

z. Et Virtutem) MSS. R. 2. et Colb. 3. *Et virtutem egregiam.* Moxque, *mulierum, admirantem, et adorantem,* non *miniſtrantem et adoran-*

coloſſeas: mulierem [1] admirantem et adorantem. Item Alexandrum et Philippum in quadrigis. Eutychides Eurotam *b.*, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixère. Hegiae *c.* Mineruа Pyrrhuſque rex laudatur: et Celetizontes pueri, et *d.* Caſtor et Pollux [2] ante aedem Iouis *e.* Tonantis, Hegeſiae. In *f.* Pario colonia Hercules Iſidori *g.*

17. Eleu-

1. ſic et M. miniſtrantem Gr. et Al. 2. ſic ex Mss. H. ante aedem Iouis Tonantis. In Gr. et Al.

orantem vt in libris vulgatis. Prius enim illud praeſtari ſimul qui poſſit, intelligo, admirari nimirum quem ſimul adores: alterum quo pacto in aere exprimi queat, haud ſatis intelligo. H.

a. Graeciam) Graeciae picturam Pauſanias memorat lib. V. Eiuſdem imaginem lib. VI. Dal.

b. Eurotam) Amnem Laconici agri, de quo IV. 8. Hard.

c. Hegiae) Ἡγίου ſtatuarii, de quo ſupra, vbi et de Hegeſia ſimul. H.

d. Et Caſtor et Pollux ante aedem Iouis Tonantis) Acad. *Tonantis agaſce.* Gud. et Menap. *Tonantis ageſie.* Voſſ. *Tonantis hageſiae.* Ita ergo ſcribendum: *et Caſtor et Pollux ante aedem Iouis Tonantis Hageſiae.* nempe ſtatuarii laudantur. Quintilianus lib XII. Inſtit. cap. 10. *Nam duriora et Tuſcanicis proxima Calo atque Hageſias, iam minus rigida Calamis, molliora adhuc ſupra dictis Myron fecit.* Lapis in aedibus Witzii viri conſularis Amſtelaedami ex Aſia aduectus: ΓΑΙΟΝ ΒΙΛΛΙΗΝΟΝ ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΟΙ ΕΝ ΔΗΛΩΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΤΗΣ ΕΙΝ ΕΑΥΤΟΥΣ ΑΝΕΘΗΚΑΣ ΑΓΑΣΙΑΣ ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ ΕΦΕΣΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ ΑΡΙΣΤΑΝΔΡΟΣ ΣΚΟΠΠΑΡΙΟΣ ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕΝ. Agnoſcit et Hermolaus *Ageſiae*, et ex eo facit *Hegeſiae.* Itaque miror quis id nomen deleuerit. Gr.

e. Iouis) P. Victor in deſcriptione Romae, regione octaua: *Capitolium ... Templum Iouis Opt. Max. Aedes Iouis Tonantis ab Auguſto dedicata in Cliuo Capitolino.* Hard.

f. In) Helleſponti, de qua V. 40. H.

g. Iſidori) Statuarii. H.

17. [1] Eleuthereus *h.* Lycius Myronis diſcipulus fuit, qui fecit dignum praeceptore puerum ſufflantem languidos ignes, et Argonautas, [2] Leochares *i*, aquilam, ſentientem quid rapiat in *k.* Ganyme-

S 5

1. Buthyreus Lycius. Gr. et Al. *2. Leocras. Gr. et Al.*

h. Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus) In archetypo noſtro, *Buthyres*, non *Buthyreus.* puto ſcribendum *Buthytes*, hoc eſt bouis immolator, et ad ſuperiora pertinere eam dictionem; vt verbum quod ſequitur *Lycius*, proprium ſit nomen diſcipuli Myronis, non gentile. Nam et Pauſanias in Atticis *Lycium* memorat Myronis filium, et Plinius paulo infra *Lycium* hunc vocat. Pint. *Buthyreus Lycius* Myronis) Legend. *Eleuthereus Lycius Myronis diſcipulus fuit*, non *Buthyreus.* Atque obiter nota Plinio dici Myronis diſcipulum, quem Graeci conſtanter filium aiunt fuiſſe, fuerit forte initio diſcipulus, poſtea adoptione filius. *Caſaub.* in Athenaeum lib. XI. cap. II. p. 809. Pint.

Eleuthereus) Hoc eſt, Eleutheris oriundus, Boeotiae oppido. De Lycio Myronis diſcipulo diximus ſub initium huius ſect. Vide N. et Em. N. XV. (hic coll.) *Eleuthereas*) Libri omnes hactenus editi, *Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit.* Pintianus coniiciebat *Buthytes*, quaſi *bouis immolator*, lepido ſane commento. Lycium ſtatuarii proprium nomen eſſe ſeries ipſa elementorum admonet, quae nomina nunc repraeſentat ab ſimili littera incipientia. Myronis diſcipulum fuiſſe etiam paulo ante Plinius affirmauit: immo et filium, Pauſan. in Eliac. L. VI. p. 331. ac ceteri ſcriptores: Myronem ipſum Eleutheris natum, Plinius idem ſuperius, n. 3. Quid propius vero videri poſſit, quam eamdem ſeu filii, ſeu diſcipuli, patriam nunc ſignatam, et *Eleuthereus* temere in *Buthyreus* a librariis eſſe conuerſum? Quin et Lycium quoque ipſum Eleutheris oriundum conceptis verbis prodidit Athenaeus XI. pag. 488. Ἦν δὲ οὗτος (Λύκιος) τὸ γένος Βοιώτιος ἐξ Ἐλευθερῶν, υἱὸς Μύρωνος τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ ὥς Πολέμων φησὶν ἐν πρώτῳ Ἀκροπόλεως. Vidit hoc ante nos Leopard. in Emend. XI. 19. H.

i. Leochares) De quo ſupra, ſub initium huius ſect. Memi-

nymede, [1] et cui ferat, parcentem *l.* vnguibus etiam per [2] veſtem: puerum [3] Autolycon *m.* pancratio victorem, propter quem Xenophon *n.* Sympoſion ſcripſit: Iouemque illum Tonantem in Capitolio, ante cuncta laudabilem: item Apollinem diadematum. Lyciſcus *o.* Lagonem puerum ſubdolae

1. et quid ferat. M. 2. *veſtem pueri. V.* 3. *Autolicon. Gr.*

Meminit huius ſigni Tatianus. Vide N. et Em. N. XVI. (hic conſp.) *Leochares)* Typi omnes ad hunc diem *Leocras* mendoſe repraeſentant, quum Leocharis mentio ſuperius habita ſit raptim, quae nunc reuocatur, vt eius opera ſigillatim perceuſeantur. Meminit et fictoris et ſigni ipſius etiam Tatianus or. contra Graecos, pag. 183. Τίνος δὲ χάριν διὰ Λεωχάρους Γανυμήδη τὸν ἀνδρόγυνον, ὥς τι σπουδαῖον ἔχοντες κτῆμα τετιμήκατε; *Cur propter Leocharis artificium, Ganymedem illum effeminatum, tanquam eximium aliquid habentes, colitis?* H.

k. In Ganymede) Martialis, *Illaeſum timidis vnguibus haeſit onus* Nonius ſcribit, veteres Latinos Graeci ſermonis ignaros pro Ganymede Catamitum appellaſſe. De eius raptu vide Leopardum cap. 4. lib. IV. Emend. et Rhod. cap. 9. lib. XV. Dal.

l. Parcentem) Scite Martial. I. Ep. 7. *Aetherias aquila puerum portante per auras Illaeſum timidis vnguibus haeſit onus.* Aquilam pictor adiecit, de qua nihil habet Homerus in Iliade. Hard.

m. Autolycon) Viſum a ſe id ſignum teſtatur Pauſanias, in Boeot. IX. Αὐτολύκῳ τῷ παγκρατιάσαντι, οὗ δὲ καὶ εἰκόνα ἰδὼν οἶδα ἐν τῷ Πρυτανείῳ τῷ Ἀθηναίων etc. Et in Attic. I. Πλησίον δὲ πρυτανεῖόν ἐστιν, ἐν ᾧ ἀνδριάντες ἄλλοι καὶ Αὐτόλυκος ὁ παγκρατιαστής. Quid ſit pancratium diximus ſuperius n. 3. H.

n. Xenophon) In ſympoſio, ſub ipſum initium, pag. 871. Καλλίας δὲ ὁ Ἱππονίκου ἐρῶν ἐτύγχανεν Αὐτολύκου, παιδὸς ὄντος, καὶ νενικηκότα αὐτὸν παγκράτιον ἧκεν ἄγων εἰς τὴν θέαν. *Autolycum adhuc puerum, quem amore complectebatur, forte tunc quinquertii victorem ad ludorum ſpectacula deducebat.* H.

o. Lyciſcus) Meminit huius ſtatuae Martialis IX. ep. 51. pag. 497. vbi ſe cum egre-

lae ac fucatae vernilitatis. *p.* Lycus *q.* et ipſe puerum [1] ſuffitorem.

18. Menaechmi *r.* vultus genu premitur, replicata ceruice: ipſeque Menaechmus ſcripſit de ſua arte.

19. Naucydes *s.* [2] Mercurio, Diſcobolo, [3] et immolante arietem cenſetur. Naucerus *t.* luctatorem anhelantem fecit. [4] Niceratus *v.* Aeſculapium, et

1. *ſufflatorem V.* 2. *Mercurio et Diſc. Gr. et Al.* 3. *et, in M. d.* 4. *Sic ex Mss. H. Niceratus Aeſc. et Hyg. quae ſunt. M. Nicerates. Gr. et Al.*

egregiis ſculptoribus confert: cum formoſis puerorum iconibus, quas illi finxere, ſua poematia: ingentia vatis inſulſi poemata cum operibus luteis: *Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona viuum: Tu magnus luteum, Gaure, giganta facis.* H.

p. Vernilitatis) Vernilis ingenii et fere ſcurrilis. Familiaris etiam Quintiliano vox. H.

q. Lycus) Vt Lyciſcus ipſe, ſic et Lycus puerum fecit, ſed ſuffitorem, ſiue ſuffumitorem θυμιῶντα, vaporantem, adolentem, incendentem odores. H.

r. Menaechmi) Dianae Laphriae ſignum, quod Patris fuit, is finxit ex auro et ebore. Pauſan. lib. VII. Dal.

Menaechmi vultus genu premitur) Voſſ. Gud. Acad. Menap. *Menaechmi vitulus.* Gron.

Menaechmi) Statuarii huius, patriam et ſcripta retulimus in auctorum indice. Naupactum ei ſolum natale fuiſſe ſcribit Pauſan. in Achaic. VII. p. 433. aetatem, Calloni Aeginetae ſtatuario, et Canacho Sicyonio, de quibus nos ſupra, prope ſupparem. H.

s. Naucydes) Is Mothonis Athenienſis filius fecit Euclea Rhodium et Bacidem Troezenium. Pauſanias lib. VI. Praeterea Heben in delubro propinquo Mycenis, et Hecaten Thebis. Idem lib. II. Dal.

Naucydes) Laudatur is a Pauſania, vt ſuperius diximus et a Tatiano, orat. contra Graec. p. 181. H.

t. Naucerus) Ναύκερων, vel Ναύκληρος. H.

v. Niceratus) Νικήρατος, ſtatuarius a Tatiano laudatus, l. c. dicitur Εὐκτήμονος Ἀθηναίου filius. H.

et *x.* Hygiam, qui ſunt in *y.* Concordiae templo Romae.

20. Pyromachi *z.* quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles *a.* Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam, et Mineruam: Phoenix Lyſippi diſcipulus, Epitherſen *b.*

21. Stipax Cyprius vno celebratur ſigno, Splanchnopte. *c.* Periclis Olympii vernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Silanion *d.* Apollodorum [1] fudit *e.*, fictorem et

1. *Sic ex Mss. H. et M. fecit Gr. et Al.*

x. Et Hygiam) Ὑγεíαν, quae Aeſculapii filia, ab Hippocrate in ſuo iureiurando ſimul cum patre inuocatur. Latine *Salutem* aut *Sanitatem* dixeris. In nummis Nicaeenſium M. Aurelio Principe cuſis, e Cimelio Regis Chriſtianiſſimi ΘΕΑ ΥΓΕΙΑ. ΝΙΚΑΙΕΙC. Alter eiuſdem ΥΓΕΙΑ ΑΜΑC-ΤΡΙΑΝΩΝ. H.

y. In) Regione Vrbis octaua. H.

z. Pyromachi) De Pyromacho et Polycle, ſupra Pyromachus idem videtur eſſe, qui Φυρόμαχος inter ſtatuarios appellatur in Anthol. IV. 12. Aeſculapii ſimulacrum a Phyromacho conflatum laudat Diodor. in Excerpt. p. 336. H.

a. Policles) Fuit is Stadici Athenienſis diſcipulus. Fecit et Amyntam Pancratiaſten. Pauſan. lib. VI. Muſas quoque ab eo factas teſtatur hic verſus Varronis apud Nonium: *Nihil ſunt Muſae Policlis veſtri quas aerifice duxit.* Lipſius cap. 24. lib. III. Dal.

b. Epitherſen) Ἐπιθέρσην τὸν Μητροδώρου, pugilem eximium, de quo Pauſanias in Eliac. poſt. VI. Hard.

c. Splanchnopte) Philelphus in Suetonii Auguſtum cap. 6. ſcribit in exemplari quodam ſe legiſſe, *Sparganopte*: quae vox faſciatum puerum ſignificat. Contra Plinii iudicium quidam putant πλαγχνόπτην, quaſi haruſpicem, ab extis dictum. Vide cap. 17. vlt. l. XXII. Dal.

Splanchnopte) Puero ignes ſufflante, et torrente exta, ἀπὸ τοῦ τὰ σπλάγχνα ὀπτᾷν. H.

d. Silanion Apollodorum) Fecit et Satyrum Eleum, et Tele-

et ipſum, ſed inter cunctos diligentiſſimum artis, et [1] inimicum ſui iudicem, crebro perfecta ſigna frangentem, dum *f.* [2] ſatiari cupiditate artis non quit, et ideo inſanum cognominatum. Hoc in eo expreſſit, nec hominem ex [3] aere fecit, ſed *g.* iracundiam: et Achillem nobilem. Item Epiſtatem *h.* exercentem athletas: Strongylion *i.* Amazonem, quam ab excellentia crurum Eucnemon *k.* appel-

1. iniquum. V. *2. Sic ex Mss. H. ſatiare cupiditatem nequit artis. Gr. et Al.* *3. aere tantum fecit, ſed et eius irac. V.*

Teleſtam ac Demaretum Meſſenios. Pauſan. Dal.

Silanion) De eo ſuperius dictum eſt, Idem Σαπφὼ ἐχαλκούργησεν, vt eſt apud Tatian. or. contra Graec. p. 182. H.

e. Fudit) Ex aere. H.

f. Dum ſatiare cupiditatem nequit artis) Verior lectio noſtri codicis, *dum ſatiari cupiditate artis nequit.* Pint.

g. Sed) Simile eſt acumen Pauli Silentiarii, de Bacchae effigie in Byzantio, in qua furorem ipſum in lapide expreſſum ait Anthol. IV. 3. Εἰς Βάκχην ἐν Βυζαντίῳ· Ἔκφρονα τὴν βάκχην οὐκ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ τέχνη θήκατο, καὶ μανίην ἐγκατέμιξε λίθῳ. Interprete Grotio: *Baccha quod inſanit, non hoc natura, ſed ars eſt: Viuit enim lapidi mixtus ab arte furor.* Et Philippi de Medea 9. Ὦ, τίς τεχνίτης τόδε γ' ἔπλασεν, ἢ τίς ὁ γλύπτης Ὅς λίθον, ἐς μανίην ἤγαγεν εὐτεχνίῃ; *Quis tantum potuit caeli ſcalpriue labore, Intrarit lapidem mixtus vt arte furor?* H.

h. Epiſtaten) Ἐπιστάτην, ſeu viri id proprium nomen fuerit, ſeu magiſtrum tantummodo, praefectum, praeſidemque trigarii ſignificet, ſiue equorum agitatorem, et trigarium. H.

i. Strongylion) Fecit et Dianam. Pauſan. lib. I. et tres Muſas. Idem lib. IX. Dal.

Strangylion) Στρογγυλίων, ſtatuarius, quem Pauſanias eo nomine commendat in primis Boeot. IX. pag. 583. quod boues et equos vnus omnium feliciſſime exprimeret. Dianam quoque fudiſſe dicitur, Attic. I. p. 74. Muſas, Boeot. IX. H.

k. Euc-

appellant, ob id in comitatu Neronis principis circumlatam. Item fecit puerum, quem amando Brutus *l.* Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit.

22. Theodorus *m.*, qui labyrinthum fecit Sami, ipſe ſe ex aere fudit, praeter ſimilitudinem mirabilem fama magnae ſubtilitatis celebratus. Dextra limam tenet, laeua tribus digitis quadrigulam *n.* tenuit, tranſlatam *o.* Praeneſte, tantae paruitatis, vt totam eam currumque et aurigam integeret alis ſimul *p.* facta muſca.

23. Xenocrates *q.* Tiſicratis diſcipulus: aut, vt alii, Euthycratis, vicit vtroſque copia ſignorum, et de ſua arte compoſuit volumina.

24. Plu-

k. Eucnemon) Εὐκνήμον, quod pulcris tibiis eſſet. De hac Amazonis ſtatua dictum ſub finem ſuperioris ſect. Hard.

l. Brutus Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit) Poſt haec verba continenter in Gud. Men. Acad. quamuis mediis paginis ſequuntur *quod ſaepius feciſſe bonitati plurimum confert.* in quibus finitur hoc caput. Interiecta deſunt. Gr.

Brutus) Is qui ad vrbem Philippos victus eſt ab Octauio et Antonio. De hoc Bruti puero Martialis Epigrammate a nobis proxime laudato n. 17. H.

m. Theodorus) Pauſanias multis locis meminit Theodori filii Teleclis, et Rhaeci filii Philaei, vtriuſque Samii, qui primi aes cudere ac conflare docuerunt. Dal.

Theodorus) Theodori Samii meminere Pauſanias pluribus locis in Lacon. III. pag. 183. etc. Herodot. Clio, n. 51. pag. 19. aliique. Plinius ipſe VII. 57. Laert. in Ariſtippo II. p. 58. Rhoeci filium vocat, qui Epheſino templo ſubſternendos fundamenti vice carbones cenſuit. H.

n. Quadrigulam) Vide quae diximus VII. 21. H.

o. Tranſlatus) In triumpho Sullae, deuicto Mario iuniore. Vide XXXIII. 5. Hard.

p. Simul) Similiter ex aere fuſa. H.

q. Xenocrates) Diximus de eo in Auctorum Indice. Hard.

24. Plures artifices fecere Attali *r.* et Eumenis aduerſus [1] Gallos praelia; Iſigonus, Pyromachus *s.*, Stratonicus, Antigonus *t.*, qui condidit volumina de ſua arte. Boethi *v.*, quamquam argento [2] melioris, infans eximie anſerem ſtrangulat. Atque ex omnibus, quae retuli, [3] clariſſima quaeque iam ſunt dicata Veſpaſiano Principe in *x.* templo Pacis, aliiſque eius operibus, violentia Neronis *y.* in vrbem conuecta, et in [4] ſellariis domus aureae diſpoſita.

25. Prae-

1. *Galatas. Alii.* 2. *melior. V.* 3. *Sic ex* Mss. *H. clariſſima quaeque in vrbe iam. Gr. et Al.* 4. *ſallariis. V.*

r. Attali) Attalus Pergami rex, amicus ac ſocius Populi R. dictus eſt. Gallos, ſiue vt Pauſanias ait, Attic. I. pag. 13. Γαλάτας, qui nempe Galatiae vicinas regiones effuſe populabantur, multis praeliis ambo vicere. Gallorum internecionem in Myſia, vbi eos Attalus deleuit, ab eodem Principe ſtatuis aeneis compluribus in arce Athenis fuiſſe exhibitam, docet idem paulo poſt. H.

s. Pyromachus) De Pyromacho, ſupra. Stratonicus idem forte, quem Stratonem Pauſanias vocat, Corinth. II. p. 127. vbi Aeſculapii et Hygiae ſigna ab eo ficta laudat in primis. H.

t. Antigonus) Caryſtius ille, de quo in Auctorum Indice. H.

v. Boethi) Fuit is Carthaginienſis. Fecit et puſionem nudum inauratum, ſedentem ad Veneris pedes in templo Iunonis apud Eleos. Pauſan. lib. V. Dal.

Boethi) Carthaginienſis ſtatuarii, cuius puſio laudatur, ſedens ad Veneris pedes, in Eleorum templo, teſte Pauſania, Eliac. pr. V. Παιδίον ἐπίχρυσον κάθηται γυμνὸν πρὸ τῆς Ἀφροδίτης· Βοηθὸς δὲ ἐτόρευσεν αὐτὸ Καρχηδόνιος. H.

x. In) Regione octaua.

y. Violentia Neronis in vrbem conuecta) Neronem 500. ſtatuas e Graecia Romam aduexiſſe ſcribit Pauſan. I. 10. Dal.

Violentia) Quem quingentas ex aere ſtatuas Graecia Romam aſportaſſe, auctor eſt Pauſanias in Phoc. X. pag. 630. De ſellariis domus aureae dicemus XXXVI. 24. H.

25. Praeterea ſunt aequalitate celebrati artifices; ſed nullis operum ſuorum praecipui. Ariſton, qui et argentum caelare ſolitus eſt, [1] Calliades z., Cteſias a., Cantharus b. Sicyonius, Dionyſodorus, Critiae c. diſcipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, et Hecataeus, argenti caelatores; Leſbocles d., Prodorus, Pythodicus, Polygnotus: e. iidem pictores nobiliſſimi. Item f. ex caelatoribus Stratonicus, Scymnus, qui fuit Critiae diſcipulus.

26. Nunc

1. *Callias, Cleſias.* Gr. et Al.

z. *Calliades*) In libris hactenus editis, *Caltias.* R. 2. *Callides.* Nos *Calliades*, a Tatiano admoniti, qui Καλλιάδου ſtatuarii meminit, in or. contra Graec. pag. 183. H.

a. *Cteſias*) Κτησίας. Ita R. 2. non, vt editi, *Cleſias.* Hard.

b. *Cantharus Sicyonius*) Cantharus Sicyonius fecit Cratinum ex Aegyra. Pauſan. lib. VI. et Alexinicum Eleum. Idem eod. lib. Dal.

Cantharus) Σικυωνίου Κανθάρου opera laudat Pauſan. Eliac. poſt VI. p. 376. et alibi. H.

c. *Critiae*) Κριτίου Ἀττικοῦ opera laudantur a Pauſan. in Attic. et Eliac. poſt. Εὐφορίων ἐν ποτηριογλύπτῃ, in poculorum ſculptore, laudatur a Theocriti Scholiaſte, ad Idyll. 2. v. 1. vt is non caelandi modo artem tenuiſſe, ſed et tradidiſſe de ea arte praecepta videatur. Εὔνικος, Ἑκαταῖος, nondum alibi a nobis reperti. H.

d. *Leſbocles*) Λεσβοκλῆς, Πρόδωρος, Πυθόδικος, pariter obſcuri. In R. 2. *Pythodicus* non legitur. Itaque num ex duobus nominibus conflari vnicum oporteat, *Pythodorus,* quem ſtatuarium Thebanum fuiſſe Pauſanias admonet, Boeot. IX. amplius conſiderandum. H.

e. *Polygnotus*) Polygnotus pinxit Athenis res geſtas Caſtorum in eorum aede: cellam in arce. Pauſan. lib. I. Theſeum in templo Mineruae Areae apud Plataeenſes. lib. IX. ilii excidium, Delphis. lib. X. Dal.

Polygnotus) Thaſius, Aglaophonte patre, vt docet epigramma Simonidis, relatum a Pauſania Phocic. X. pag. 662. vbi eius etiam clariſſima opera enumerat. Hard.

f. *Item*) E caelatoribus item, inquit, fuere ſimul pictores eximii, Stratonicus et

26. Nunc percenſebo eos, qui eiuſdem generis opera fecerunt, vt *g.* Apollodorus, Androbulus, Aſclepiodorus, Aleuas, philoſophos: *h.* Apellas *i.* et adorantes feminas: Antigonus et Perixyomenon *k.*, tyrannicidaſque *l.* ſupra dictos: Antimachus, Athenodorus feminas nobiles: Ariſtodemus *m.* et luctatores bigaſque cum auriga, philoſophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam ſuam huius quoque Doryphorus *n.*

27. Ce-

et Scymnus. De Stratonico diximus paulo ante. Σκύμνος adhuc ignotus. H.

g. *Vt*) Ἀπολλόδωρος, Ἀνδρόβουλος, Ἀσκληπιόδωρος, Ἀλεύας. Ex his Ἀλεύας apud Theocritum occurrit Iliad. ιϛ. ſed ab iſto diuerſus. H.

h. *Philoſophos*) Hi, inquit, proxime appellati, philoſophorum ſimulacra fecere. Iuuat ex Sidonio diſcere, quae forma cuiuſque foret, IX. ep. 9. *Per gymnaſia pinguntur Areopagitica, vel Prytaneum, Speuſippus ceruice curua, Aratus panda, Zenon fronte contracta, Epicurus cute diſtenta, Diogenes barba comante, Socrates coma candente, Ariſtoteles brachio exſerto, Xenocrates crure collecto, Heraclitus fletu oculis clauſis, Democritus riſu labris apertis, Chryſippus digitis propter numerorum indicia conſtrictis, Euclides propter menſurarum ſpatia laxatis, Cleanthes propter vtrumque corroſis.* H.

i. *Apellas et adorantes feminas Antigonus Pericyomenon*) Hermolaus, *anhelas et adorantes*: vel *plebeias et adorantes.* Voſſ. *Apellas ſed adorantes ſe feminas Antignotus et luctatores Proximenon.* Forte, *Apellis Ledam et ornantes ſe feminas.* Gr.

k. *Perixyomenon*) Vt Polycletus, Lyſippus, Daedalus. Dal.

Perixyomenon) Qui per circuitum aut comit, aut ſcabit, extergitue ſe: vt ἀποξυόμενος, de quo ſupra, qui diſtringit ſe. H.

l. *Tyrannicidaſque*) Harmodium et Ariſtogitonem, de quibus n. 10. H.

m. *Ariſtodemus*) Statuarii Ἀριςοδήμου meminit Tatianus or. contra Gr. p. 183. Hard.

n. *Doryphorus*) Hoc eſt, haſtatus miles, quem Ariſtodemus ex aere fudit. De hac voce egimus n. 2. H.

27. [1] Cephiſſodoti *o.* duo fuere: prioris eſt Mercurius, Liberum *p.* patrem in infantia nutriens. Fecit et concionantem manu elata: perſona *q.* in incerto eſt. Sequens *r.* philoſophos fecit. [2] Colotes *s.* qui cum Phidia Iouem Olympium fecerat, philoſophos. Item *t.* Cleon, et Cenchramis, et Callicles *v.*, et Cephis: [3] Chalcoſthenes et comoedos et athletas.

28. Dahippus *x.* Perixyomenon, *y.* Daiphron, [4] et Democritus, et Daemon, philoſophos.

29. Epi-

1. *Cephiſſodori Gr. et Al.* 2. *Colothas. Gr. et Al.* 3. *Calcoſthenes Gr.* 4. *Daiphoron. Gr. et Al.*

o. Cephiſſodori duo fuere) Cephiſſodorus Athenis Pacem fecit Plutum in ſinu habentem, eodem fere argumento quo Xenophon et Calliſtonicus Fortunam Thebis finxerant, Plutum in ſinu geſtantem, quaſi vel mater eius foret, vel nutrix. Pauſan. IX. Dianam Soſpitam Megalopoli. lib. VIII. Muſas lib. IX. Dal.

Cephiſſodoti) Sic MSS. non *Cephiſſodori*, vt editi. De vtroque ſuperius egimus. Prior Olympiade CII. floruit. H.

p. Liberum patrem in infantia nutriens) Sic apud Eleos e marmore Praxitele fecit Mercurium, qui Bacchum infantem geſtaret Pauſan. lib. VI. Dal.

q. Perſona) Quis ille ſit, quem Cephiſſodotus ſic concionantem manu elata fuderit, in incerto eſt. H.

r. Sequens) Alter Cephiſſodotus, qui floruiſſe dicitur, ſub initium huius ſect. Olympiade CXX. H.

s. Colotes) In libris hactenus editis, *Colothas* R. 2. *Colytes.* At Pauſan. Eliac. pr. V. pag. 525. Κωλώτης Hard.

t. Item) Subintellige, Philoſophos fecit. Κλέωνος Σικυωνίου ἀνδριαντοποιοῦ meminit Pauſan. poſt. VI. pag. 344. Καλλικλέους item Megarenſis, p. 356. H.

Cleon) Cleon finxit apud Eleos Venerem: Pauſan. lib. V. item Dinolochum, Alcetum Arcadem, et Lycinum athletas lib. VI. duos Ioues lib. V. Hyſmonem lib. VI. Damocritum eod. lib. Dal.

v. Callicles) Megarenſis, Theocoſmi filius. Is Diagoram pancratiaſten fecit. Pauſan. lib. VI. Dal.

x. Dahippus) Finxit is et Callonem, et Nicandrum athle

29. Epigonus omnia fere praedicta imitatus praeceſſit in tubicine, et matri interfectae infante miſerabiliter [1] blandiente. Eubolidis *z.*, digitis computans.

30. [2] Micon *a.* athletis ſpectatur: Menogenes, quadrigis.

31. Nec *b.* minus Niceratus omnia, quae ceteri, aggreſſus, repraeſentauit Alcibiadem, lampadeque accenſa matrem eius [3] Demaraten *c.* ſacrificantem.

32. [4] Tiſicratis *d.* bigae Piſton *e.* mulierem impoſuit. Idemque fecit Martem et Mercurium, qui

1. *blandiente, et Eubulide digitis computante. V. blandiente. Eubulidis eſt dig. Alii. V.* 2. *Mycon Gr.* 3. *Demareten. V.* 4. *Piſicrates bigae Pitbo Gr. et Al.*

athletas. Pauſan. lib. VI. Dal.

Dabippus) Lyſippi filius, vt dictum eſt n. 7. De Perioxyomeno, n. 174. H.

y. Daiphron) Δαΐφρων, Δημόκριτος, cuius opera laudantur a Pauſania, Eliac. poſt. VI. pag. 347. vbi Pauſonis diſcipulus fuiſſe traditur, Pauſan. Amphionis, Amphion Ptolichi, Ptolichus ipſe Critiae, de quo nos ſupra. H.

z. Eubolidis) Effictam ab eo ſtatuam ait, viri digitis computantis, ſpectatiſſimam laudatiſſimamque fuiſſe. Crediderim *Eubulidae* potius ſcribi oportere, quem ſtatuarium inſignem fuiſſe, celebratis eius operibus, Pauſanias ait Arcad. VIII. p. 479. H.

a.) *Mycon*) Syracuſanus is, Nicocratis filius, Hieronis ſtatuam equeſtrem ac pedeſtrem fecit. Pauſan. lib. VI. Dalec.

Mycon Athletis ſpectatus) Voſſ. *ſpectatur.* vt l. XXXV. 11. *Eudorus ſcena ſpectatur.* Gron.

Micon) Sic R. 2. non, *ſpectatus*, vt editi. Sic infra: *Eudorus ſcena ſpectatur*, XXXV. 40. n. 34. Μίκων non Syracuſanus ille, de quo Pauſanias, Eliac. poſt. VI. pag. 365. ſed alter, Aegineta, de quo idem, Eliac. pr. V. pag. 338. etc. H.

b. Nec) De quo ſupra n. 19. H.

c. Demaraten) Δεινομάχην Plutarchus appellat, in Alcibiade, pag. 191. Libanius item Declam. 9 H.

d. Piſicrates bigae Pitbo mulierem impoſuit) Voſſ. *Tiſicratis bigae picton.* Sed nondum locus *Tiſicrati*, cum ordi-

qui ſunt in Concordiae templo Romae. Perillum *f.* nemo laudat; ſaeuiorem Phalaride tyranno, [1] cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, et primus eum expertus cruciatum, iuſtiore ſaeui-

1. *ſic ex Mss. H. et M. qui Gr. et Al.*

ordinem primarum literarum in nominibus ſequatur. Quae autem *mulier* illa *Pitho*? Hermolaus Suadam interpretatur aut legendum *Picto*, quae ſit credulitas. Dalecampius non μελίγηρυν et flexanimam Suadam, ſed Dianam cognomine tali ab Hypermneſtra dicatam intelligendam monet, teſte Pauſania. Numquam eam Plinius *Pitho mulierem* dixiſſet. Suſpicor, quod prius eſt, non eſſe nomen artificis, ſed operis ex illis, quae fecit Niceratus, et ſcripſiſſe Plinium: *Piſiſtrati bigae Phyan mulierem impoſuit.* Hiſtoria eſt apud Herodotum libro primo. Valerius Maximus I. 2. *Piſiſtratus in recuperanda tyrannide, quam amiſerat, ſimulatione reducentis ſe in arcem* Mineruae *eſt vſus: cum per oſtentationem ignotae mulieris, quae Phya vocabatur, formatae ad habitum Mineruae, Athenienſes deciperet.* Gron.

Tiſicratis) Ita MSS. omnes, R. 2. ceterique, non, vt editi, *Piſicrates bigae Pitho*, etc. Sententia eſt, vt Calamidis quadrigae Praxiteles aurigam ſuum impoſuit, quemadmodum dictum eſt n. 11. ſic Piſtonem Tiſicratis bigae mulierem impoſuiſſe ſua manu. De Tiſicrate dictum ſaepe ſuperius. H.

e. Pitho) Non quidem μελίγηριν, Suadam, et flexanimam, ſed Dianam cognomine Pitho, cui ſacellum conſtruxit Hypermneſtra, victo patre in iudicio, quod Lyncei cauſſa effugerat. Pauſan. in Corinthiac. Dal.

f. Perillum nemo laudat ſaeuiorem) Perillum Athenienſem. *Et Phalaris tauro violenti membra Perilli Torruit, infelix incipit (imbuit) auctor opus.* Ouid. in arte. Dalec.

Perillum) Περίλαον Graeci vocant. Vide Diodor. in Excerpt. pag. 345. Athenienſis fuit, Cetera de eo vulgata. Vide Val. Max. IX. 2. pag. 429. Ouid. de arte amandi I. v. 655. *Et Phalaris tauro violenti membra Perilli Torruit: infelix imbuit auctor opus.* Conuellere hanc porro de tauro aeneo famam, fabuliſque accenſere, conatum ait Timaeum hiſtoricum, Polybius in Excerpt. pag. 59. H.

ſaeuitia. In hoc a ſimulacris Deûm hominumque deuocauerat humaniſſimam artem. Ideone tot conditores eius elaborauerant, vt ex ea tormenta fierent? Itaque vna de cauſa ſeruantur opera eius, vt quiſquis illa videat, oderit manus.

33. Sthenis *g.* Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui ſunt Romae in Concordiae templo. Idem flentes matronas, et adorantes, ſacrificanteſque. Simon *h.* canem et ſagittarium fecit. Stratonicus *i.* caelator ille philoſophos: [1] Scopas *k.* vtraque.

34. Athletas autem, et armatos, et venatores ſacrificanteſque, Batton *l.*; Euchir *m.*, Glaucides, He-

T 3

[1] *et Scopas. V.*

g. Sthenis Cererem) Olynthius. Fecit is et Pyttalum. Pauſan. lib. VI. Dal.

Sthenis) Σθένις Autolycum fudit ex aere, eum qui Sinopen condidit a Lucullo Romam aduectum. Teſtis Plutarch. in Lucullo, p. 506. Et a Pauſania laudatur, vt ſupra diximus. H.

h. Simon) Aegineta. Finxit is et equum cum auriga. Pauſan. lib. V. Dal.

Simon) De Simone Aegineta fictore, Pauſan. Eliac. pr. V. pag. 341. H.

i. Stratonicus) Iam appellatus, n. 25. H.

k. Scopas) Scopas Parius fecit Athenis Amorem, Appetitum, Cupidinem. Pauſan. lib. I. Herculem et Hecaten. lib. II. Venerem popularem. lib. VI. Aeſculapium et Hygieam. Templum Tegeaticum. lib. VIII. Mineruam et Dianam Eucleam. lib. IX. Dal.

Scopas) Hoc eſt, et Simonis, et Stratonici opera fudit ex aere. Recte Barbarus in ſecundis caſtigationibus ita emendat, pro *vterque*. H.

l. Batton) Βάττων, Εὔχειρ. Athenienſis ſtatuarius Eubulidae F. apud Pauſan. Arcad. VIII. p. 479. [Γλαυκίδης, qui et Γλαυκίας fictor Aegineta, apud eumdem Eliac. poſt. VI. pag. 360. ſq. Ἡλιόδωρος, Ἱκανὸς, Λόφων, Λύσων qui δῆμον, hoc eſt, populum Athenienſem finxit: Auctor Pauſanias Attic. I. pag. 6. Λέων, Μηνόδωρος Athenienſis, qui Cupidinem fecit Theſpienſem, teſte eodem, Boeot. IX. pag. 581. Μύαγρος patria Phoceus, vt Vitruuius prodit in praef. III. p. 37. non minore ingenio ſolertiaque, quam Polycletus. Πολυκράτης, Πολύδωρος, Πυθό-

Heliodorus, Hicanus, [1] Lophon, Lyſon *n.*, Leon, Menodorus *o.*, Myiagrus, Polycrates, Polydorus *p.* Pythocritus, Protogenes *q.*, idem pictura clariſſimus, vt dicemus: Patrocles *r.*, Polis, Poſidonius, qui et argentum caelauit nobiliter, natione Epheſius: Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus *s.*, Theomneſtus, Timarchides, Timon, [2] Tiſias, Thraſon *t.*

35 Ex

1. *ſic ex Mſſ. H. Leophon Gr. et Al.* 2. *Thyſias. V.*

Πυθόκριτος, de quo ſupra: Πρωτογένης, de quo XXXV. 36. Πατροκλῆς ille Crotoniata, de quo Pauſan. Eliac. poſt. VI. pag. 379. Πόλις, qui, vt opinor, Architecturam pariter exercuit, ſcripſitque de ſymmetriis volumen, teſte Vitruuio in praef. VII. pag. 125. Ποσειδώνιος, Περικλύμενος et Φίλων ambo inter ſtatuarios nobiles laudati a Tatiano in or. contra Graecos, pag. 183. Τιμόθεος, de quo Pauſan. Corinth. II. p. 164. Θεόμνηστος Sardianus fictor, Eliac. poſt. VI. pag. 371. Τιμαρχίδης Athenienſis ſtatuarius, Phoc. X. pag. 678. Τίμων, Τισίας, Θράσων, cuius opera vidiſſe ſe ſtrabo teſtatur, XIV. pag. 641. H.

m. Euchir) Eucheir Athenienſis Eubulidae filius apud Pheneatas fecit Mercurium e marmore. Pauſan. l. VIII. Dalec.

n. Lyſon) Is finxit Athenis populum. Pauſan. l. I. D.

o. Menodorus) Athenienſis. Is fecit Theſpium Cupidinem. Idem lib. VIII. D.

p. Polydorus) Cum fulmine, quo Semele icta eſt, e caelo lignum in eius cubile decidit, quod aere Polydorus exornauit, et Liberum Cadmaeum appellauit. Pauſan. lib. IX. Dal.

q. Protogenes idem pictura clariſſimus) Exquiſitus Voſſianus; *picturae clariſſimae.* vt lib. XXXV. 4. *Fabii clariſſimae gentis.* Gron.

r. Patrocles) Filius Daedali Sicyonii. Fecit Ariſtodemum. Pauſan. lib. VI. et ſigna multa Delphis. lib. X. Fuit et Patrocles Crotoniata Cratylli filius. Is finxit Apollinem cum inaurato capite. Idem lib VI. Dal.

s. Timocheus) Aeſculapium Troezeniis fecit Timocheus. Pauſan. II. Agelen Chium Theomneſtus Sardianus. Idem. lib. IV. Dal.

t. Thraſon) Strabo lib. XIV. ſcribit, in Epheſiae Dianae templo monſtrata ſibi Thraſonis opera, Hecateum, Penelopen fontem, et anum Eurycliam. Dal.

35. Ex omnibus autem maxime cognomine inſignis eſt Callimachus *v.*, ſemper calumniator ſui, nec finem habens diligentiae, ob *x.* id Cacizotechnos appellatus, memorabili *y.* exemplo adhibendi curae modum. Huius ſunt ſaltantes *z.* Lacaenae, emendatum *a.* opus, ſed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit. Hunc quidam et pictorem fuiſſe tradunt. Non aere captus, nec arte, vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria *b.* in expeditione non vendidit Cato *c.*, ſed *d.* quia Philo-

T 3 ſophi

v. Callimachus) Callimachus Athenis ante Mineruae ſignum lucernam auream fecit. Pauſan. lib. X. et Iunonem ſedentem apud Plataeenſes. lib. IX. Dal.

Calimachus) Huius opera Pauſanias recenſet, Attic. I. pag. 23. et 48. H.

x. Ob id Cacizotechnos) Dictus etiam is fuit τηξίτεχνος, quod artem ſubtilius expoliſſet, vel, vt ſcribit in Atticis Pauſanias, quod primus lapides ἐτρύπησεν, id eſt, pertudit ac perforauit minutim. In manuſcripto codice *Cacotexitechnos.* Philander in Vitruu. cap. I. lib. IV. Dal.

Cacizotechnos) Κακιζότεχνος, vt et Pauſanias ait, Attic. I. pag. 48. *Cacatechnos* Vitruuius dixit IV. 1. In R. 2. cod. *Cacotexitechnon*, κακοτηξίτεχνον, quod artem corrumpere videretur, nimia diligentia. Similis huic iſte, de quo ſuperius hac ſect. n. 21. *diligentiſſimus artis, et inimicus ſui iudex,* etc. H.

y. Memorabilis exemplo) Magis Pliniana lectio, *memorabili*, quam *memorabilis.* Pint.

z. Saltantes Lacaenae, emendatum opus) Aptius legitur *commendatum*, quam *emendatum*, inquit Pintian. Haud ego vel ob vnum Petronii locum: *laterique adplicat meo mulierem omnibus ſimulacris emendatiorem.* Sed et ſupra Plinius: *Capillum quoque et pubem non emendatius feciſſe.* Gron.

a. Emendatum opus) Aptius legetur *commendatum*, quam *emendatum.* Pint.

b. Cypria in expeditione) De illa expeditione, auctioneque ſupellectilis regiae, vide Plutarchum in Catone minore. Dal.

c. Cato) Cato minor, ſiue Vticenſis. Vide Plutarchum in eius vita. Clodius Trib. pl. Cyprum adiudicarat populo R. ad quam poſſidendam

ſophi erat, vt obiter hoc quoque noſcatur *e.* tam *f.* [1] inane exemplum.

36. In mentione ſtatuarum eſt et vna non praetereunda, licet auctoris incerti, iuxta *g.* roſtra, Herculis tunicati *h.*, [2] Eleo *i.* habitu, Romae, torua facie, ſentienteque *k.* ſuprema in tunica. In hac

1. *humanum.* V. 2. *Oetaeo.* Turn.

dam miſſus eſt Cato, Vide Ciceron. Epiſt. Fam. XV. 4. Velleium II. n. 45. et Plutarch. pag. 776. H.

d. Sed) Quos diligebat, quum proauus eius Cato maior Graecos omnes odiſſet. Plinius VII. 61. de vtroque Catone: *Quanta morum commutatio! Ille ſemper alioqui vniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Graecos: at pronepos eius Vticenſis Cato, vnum ex tribunatu militum philoſophum, altera ex Cypria legatione deportauit.* H.

e. Noſcatur tam inane exemplum) Sic et Voſſ. Pintianus, *inſigne.* Lege, *tam immane exemplum.* lib. XXII. 2. *boletos immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Ti. Claudio principi per hanc occaſionem ab coniuge dato Agrippina.* lib. XXVIII. 2. *Durat immenſo exemplo Deciorum patris filiique, quo ſe deuouere, carmen.* lib. XXX. 2. *Immenſum et indubitatum exemplum eſt falſae artis, quam dereliquit Nero.* Gr.

f. Tam inane exemplum) Imo ſcribendum reor, *tam inſigne exemplum.* Pint.

Tam) Leuitatis exemplum, quod eos diligebat, vt diximus quos proauus odiſſet. H.

g. Iuxta) In foro Romano, regione. Vrbis octaua. Hard.

h. Tunicati Eleo habitu) In vetere exemplari non *Eleo habitu,* ſed *ſoleo habitu*: vt forte pro *ſoleo habitu, ſoleati* legendum ſit; et dictio ſequens, *Romae* adulterina habeatur. Pint.

i. Eleo) In MSS. *Soleo habitu.* Turnebus Adu. XVI. 12. pag. 487. legit *Oetaeo habitu*: nempe tunica illa moleſta, quae tabe veneni imbuta, viſceribus eius inhaeſit, tantoſque cruciatus excitauit, vt in ardentem pyram coniicere ſe maluerit, quam acerbum dolorem perferre diutius. H.

k. Sentienteque) Leg. *ſaeuiente.* Non temere fuit Hercules ita formatus, apud Athenaeum lib. XII. Steſichorus Himeraeus primus omnium clauam, leonis pellem, arcum tribuit Herculi: Xanthus vero Steſichoro vetuſtior, e cuius verſibus in opus

hac tres ſunt tituli: L. *l.* Luculli Imperatoris, de manubiis: alter, pupillum Luculli filium ex S. C. dedicaſſe: tertius, T. Septimium Sabinum Aedilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot *m.* certaminum tantaeque dignationis ſimulacrum id fuit.

XX. Nunc reuertemur ad differentias aeris et mixturas. [1] In *n.* Cyprio coronarium tenuatur in laminas: taurorumque *o.* felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum [2] praebet. Idemque in vncias additis auri ſcrupulis ſenis, praetenui *p.*

T 5 pyropi

1. *ſic ex Mss. H. In Cyprio coronarium et regulare eſt, vtrumque ductile. Coronarium tenuatur Gr. et Al.*
2. *praebet. Eiuſdem in vncias, etc. praetenui bractea pyropi igneſcit. V.*

opus ſuum multa Steſichorus tranſtulit, habitu Homerico, nempe priſcorum Heroum depinxit: qua figura a ſtatuario illo tunicatus, et Eleo cultu repraeſentatus fuerat. Turnebus legit *Oetaeo*: nempe tunica illa moleſta, quae tabe veneni imbuta viſceribus eius inhaeſit, tantoſque cruciatus excitauit, vt in ardentem pyram coniicere ſe maluerit, quam acerbnm dolorem perferre diutius. Dal.

Sentienteque) Sentiente in ea tunica ſupremum finem. H.

l. L. Luculli) Eius, qui aduerſus Mithridatem bella geſſit. H.

m. Tot) Tot viris claris honorem ſtatuae illius ſibi vindicantibus. H.

n. In Cyprio coronarium et regulare eſt) Breuius in archetypo noſtro, *in Cyprio coronarium tenuatum in laminas.* cetera redundant. Pint.

In) Haec totidem verbis Iſidor. XVI. 19. Coronarium Galli vocant, *Clinquant*, mimorum coronis adhiberi ſolitum. Sauotus de numm. P. II. 17. pag. 124. H.

o. Taurorumque) A ſolo igne trahere hunc colorem Sauotus eſt auctor, l. c. p. 125. H.

p. Praetenui) Hoc eſt, vt Iſidorus explicat l. c. *Praetenui bractea igneſcit, et imitatur flammas, vnde et pyropum dicitur.* Graeci πυρωπὸν vocant, quod eſt adſpectu rutilo. H.

[1] pyropi bractea igneſcit. Regulare *q.* et in aliis fit metallis, itemque caldarium. Differentia *r.*, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile, quibus regulare obſequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium eſt. Sed *s.* et in ceteris metallis, cura diſtat a caldario. Omne enim purgatis diligentius igni vitiis, [2] excoctiſque, regulare eſt. In *t.* reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiae, prouinciiſque. Sed *v.* octonas plumbi libras addunt, et [3] bene recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiae afferat, in Gallia maxime ſentitur, vbi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura nigrum atque fragile conficitur. Praeterea ſemel recoquunt: quod ſaepius feciſſe, bonitati plurimum [4] confert. (IX.) [5] Id *x.* quoque notaſſe

1. *pyropis. Dal.* 2. *excoctumque. V.* 3. *ſic ex Mss. H. lente concoquunt. Quantum ea res diff. etc. funditur propter inopiam ligni. Exurente. V. lene recoquunt Gr. et Al.* 4. *confert, ideoque notaſſe non abs re eſt. Aes omne frig. ma. melius funditur. M.* 5. *Idque notaſſe. V.*

q. Regulare) Quod in regulas ducitur, quod malleis tunditur, vt ductile fiat, et regulare: ſicut contra fuſile, quod tantum funditur, quale caldarium eſt. Iſidorus l. c. Alibi quam in aerariis Cypri fodinis fieri nunc Plinius admonet. H.

r. Differentia) Totidem verbis Iſidor. l. c. H.

s. Sed) In aliis a Cypro fodinis aerariis. H.

t. In) Iſidor. l. c. H.

v. Sed octonas) Ad centena ſcilicet aeris proflati pondo, vt mox dicetur. H.

Octonas plumbi libras addunt) Ad ſingula aeris centumpondia. Dal.

x. Id) Iiſdem verbis Iſidor. l. c. Ab his vocibus Pliniani editores capitis initium fecere, cui et addidere lemma, *Differentiae aeris et mixturae*, quod multo ante praefigi oportuit eo loco, vnde nos ſectionem viceſimam auſpicati ſumus, vt ipſa commonſtrat Pliniana oratio. In MSS. porro *frigori magno* legimus. H.

taſſe non ab re eſt, aes omne frigore magno melius fundi. Sequens *y.* temperatura ſtatuaria eſt, eademque z. tabularis, hoc modo: Maſſa proflatur *a.* in primis, mox in [1] proflatum additur tertia portio aeris collectanei, hoc eſt, ex vſu coempti. Peculiare *b.* in eo condimentum attritu *c.* domiti, et conſuetudine nitoris veluti manſuefacti. Miſcentur *d.* et [2] plumbi argentarii pondo duodena ac ſelibrae, centenis proflati. Appellatur *e.* etiamnum et formalis *ee.* temperatura aeris tenerrimi, [3] quoniam nigri plumbi decima portio additur, at argentarii vigeſima: maximeque ita colorem bibit, quem Graecanicum *f.* vocant. Nouiſſima eſt, quae *g.* vocatur ollaria, vaſe nomen hoc dante, ternis aut quater-

1. *proflatam.* V. 2. *puri argent. pon. du. ac ſelibra. M. et V.* 3. *cum nigri. V.*

y. Sequens) Ad ſtatuas faciendas, et ad ducendas tabulas aeneas, altera haec opportuna aeris temperatura eſt. H.

z. *Eademque tabularis)* Ad ducendas tabulas aeneas commoda. Dal.

a. Proflatur) Flando reſoluitur. H.

b. Peculiare in eo condimentum) Peculiaris coloris emendatio, elegantia, gratia. Dal.

c. *Attritu)* Quando ex crebro attritu domitum eſt, et quemdam veluti nitorem traxit. H.

d. Miſcentur) Coloſſi equeſtres, ſimileſue ſtatuae, non ex ſolo aere conflantur, ſed pars aliqua ſtanni Cornubienſis admiſcetur, vt facilius aes fuſum fluat: tunc appellari ſolet *Bronze.* Si cum centum libris aeris miſceantur viginti pondo ſtanni purgatiſſimi, vocatur metallum, vt in campanis tormentiſque igniuomis fieri ſolet. Simile huic fere eſt, in quo plumbum argentarium admiſceri ſolitum Plinius ait h. l. quod idcirco *album aes* appellat, XVI. 22. Hard.

e. Appellatur etiamnum et formalis temperatura) Apparatur, in vetuſto codice non *appellatur.* Pint.

ee. Formalis) Ad formas faciendas, *pour faire des moules.* H.

f. Graecanicum vocant) Graecienſe vocat infra cap. 6. lib. XXXV. Dal.

quaternis libris plumbi argentarii in centenas aeris additis. Cyprio ſi addatur plumbum, colos purpurae fit in *h.* ſtatuarum praetextis.

XXI. Aera *i.* exterſa rubiginem celerius trahunt, quam neglecta, niſi oleo perungantur. Seruari *k.* ea optime in liquida pice tradunt. Vſus aeris ad perpetuitatem monumentorum iam *l.* pridem tranſlatus eſt, tabulis *m.* aereis, in quibus publicae conſtitutiones inciduntur.

XXII. (X.) Metalla aeris multis modis inſtruunt medicinam, vtpote quum hulcera [1] omnia ibi ocyſſime ſanentur. Maxime tamen prodeſt cadmia *n.* Fit

1. *omnibus. M.*

g. Quae vocatur ollaria) Aliter ea fit hodie. Dal.

h. In ſtatuarum praetextis) Ad id noſtri artifices ſcobem aeris in coticula tritam illinunt cum oleario glutine. Dal.

i. Aera) Totidem verbis Iſid. XVI. 19. H.

k. Seruari) Iſidor. l. c. H.

l. Iam pridem tranſlatus eſt) *Tranſlatitius* ſcribendum reor, non *tranſlatus*. Pint.

m. Tabulis aereis) Vide Brodaeum c. 12. lib. IV. Dalec.

Tabulis) Priſcos illos Graecos ac Latinos, leges, foedera, aliaque in aereis tabulis inſculpſiſſe, tralatitium eſt. Liuius III. 57. *Leges decemuirales, quibus XII. Tabulis nomen eſt inditum, in aes inciſas, in publico propoſuerunt.* Seruius in illud Maronis Aeneid. VI. *Fixit leges pretio atque refixit*: *Fixit autem ideo*, inquit, *quia inciſae in aereis tabulis leges affigebantur parietibus*: Cicero Phil. III. 36. *Antonius falſas leges in aes incidendas et in Capitolio figendas curauit.* Hinc et leges ipſae *Aera* appellatae Idem Tullius Epiſt. ad Fam. XII. 1. *Cuius aera refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus.* Et 3. in Catil. 19. *Quum et legum aera liquefacta ſunt.* Tamen vetuſtiore aeuo inciſae in ligno leges. Teſtis Gellius, II. 12. *In legibus Solonis illis antiquiſſimis, quae Athenis axibus ligneis inciſae ſunt*, etc. Vnde has legum tabulas ab Athenienſibus Axonas eſſe nuncupatas, Plutarchus in Solone tradit. H.

n. Cadmia) Factitia. Dal.

Fit *o.* ſine dubio haec et in argenti fornacibus, candidior ac minus ponderoſa, ſed nequaquam comparanda aerariae. Plura autem genera ſunt. [1]Namque *p.* vt ipſe lapis, ex quo fit aes, [2]cadmia vocatur, fuſuris neceſſarius, medicinae *q.* [3]inutilis: [4]ſic *r.* rurſus in fornacibus exiſtit, aliamque nominis ſui originem recipit. Fit *s.* autem egeſta flammis

1. *Namque ipſe Gr. et Al.* 2. *cadmia quoque vocat.* 3. *inutilis hic: rurſus in fornacibus exiſtit alia, quae ab igne ſui. V.* 4. *inutilis. Hic Gr. et Al.*

o. Fit) Totidem verbis haec Iſidor. l. c. et Dioſc. V. 84. Γεννᾶται δὲ καδμεία καὶ ἐκ τῶν ἀργυρίων λευκοτέρα καὶ κουφοτέρα οὖσα. κατὰ δὲ τὴν δύναμιν ἧττον. Gallis: *Calamine*: Reperitur in Gallia, et in Leodienſi agro. H.

p. Namque ipſe lapis ex quo fit aes) Adde particulam *vt*, ex antiquo exemplari, *namque vt ipſe lapis, etc.* Pint.

Namque) Non eſt is proprie cadmia, ſed cadmia tamen a nonnullis vocatur. Plinius hoc libro ſ. 2. *Fit* aes, *et e lapide aeroſo, quem cadmiam vocant.* H.

q. Medicinae inutilis) Fallitur Plinius: multis enim is remediis pollet. Dal.

Medicinae) Per ſe nimirum, neque vſtione praeparatus. Alioqui enim medici, vt Nymphodorus, et Iollas, atque ex eorum placitis Plinius ipſe ſub finem huius ſectionis exuſtum, cribratumque in varios medicinae vſus recondunt. H.

r. Sic) Sic rurſum alia in fornacibus, *in quas lapis ille conicitur, ad fuſuram aeris,* cadmia gignitur, aliamque habet originem eodem ſeruato nomine. Ita R. 2. ceterique MSS. vt connectatur haec ſententia cum ſuperiore. In libris hactenus editis: *Namque ipſe lapis... Hic rurſus exſiſtit*: inſulſe prorſus: nam quo tandem ſenſu, lapis exſiſtere in fornacibus dicitur? H.

s. Fit) Dioſc. V. 84. totidem ferme verbis: Γεννᾶται δὲ ἡ καδμεία ἐκ τοῦ χαλκοῦ καμινευομένου, προσιζανούσης τῆς λιγνύος τοῖς τοίχοις καὶ τῇ κορυφῇ τῶν καμίνων. *Gignitur et cadmia e fuligine, quae dum excoquitur aes, egeſta flammis, flatuque, lateribus camerisque fornacum applicatur.* Vide etiam auctorem de ſimpl. med. ad Patern. Opp. Gal. T. XIII. pag. 987. H.

mis atque flatu tenuiſſima parte materiae, cameris lateribuſue fornacum [1] pro quantitate leuitatis applicata. Tenuiſſima eſt in ipſo fornacum ore, qua flammae [2] eructantur, appellata capnitis *t.*, exuſta, et nimia leuitate ſimilis fauillae. Interior *v.* optima, cameris [3] dependens, et *x.* ab eo argumento botryitis *y.* cognominata: ponderoſior haec priore, leuior porro ſequuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus [4] melior, friabilis, oculorumque *z.* medicamentis vtiliſſima. Tertia eſt in lateribus fornacum, quae propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Haec *a.* dicitur placitis *b.*, et ipſa ab argumento, cruſta verius, quam

1. propinquis leuitatis. V. 2. ſic ex Mss. H. et M. eluctantur Gr. et Al. 3. vuae modo dependens. V. 4. melior. Quae friabilis oculorum medicamentis. V. melior. Friabilis haec. V.

t. Capnitis) Καπνίτις, fumoſa. H.

v. Interior) Dioſc. l. c, Καδμείας ἀρίςη μέν ἐςιν ἡ Κυπρία, καλουμένη δὲ βοτρυΐτης, hoc eſt, racemoſa. In officinis Tuthia Alexandrina dicitur, quoniam ex Aegypto Syriaque aduehitur: a Tuthia tamen Arabum diuerſa. Canepar. deſcr. I. 3. pag. 10. H.

x. Et ab eo argumento botrytis cognominata) Voſſ. *camaris dependens et ab eo argumento botryonis nominata. Botryonis* et Menap. Academicus Gudianuſque, ſed et Pintiani; ipſe, vt Hermolaus, *Botryitis.* Gron.

y. Botrytis cognominata) Botryonis in ſcripto codice. Legendum videtur, *Botryitis*, ex Dioſcoride vltimo libro, vt etiam notauit Hermolaus. Pint.

z. Oculorumque) Dioſc. l. c. et Oribaſ. XIII. H.

a. Haec) Dioſc. l. c. Ἐςὶ δὲ καὶ πλακώδης τις λεγομένη, quaſi cruſtoſa. H.

b. Placitis, et ipſa ab argumento) Placitis: et in ipſa argumentum. Planicies cruſta verius ſquamminum intus varia ad luxuriam vtilior. MSS. vitioſum; e quibus commoda tamen haec lectio duci poteſt: *Placitis, et ipſa ab argumento. Plana enim cruſta eſt verius quam ſquamma, intus varia, ad vlcera vtilior.* Dal.

quam *c.* pumex, intus varia, ad pſoras vtilior, et *d.* ad cicatrices trahendas *e.* [1] Fluunt *f.* ex ea duo alia genera: onychitis extra paene caerulea, intus [2] onychitae maculis ſimilis. Oſtracitis *g.* tota nigra, [3] et ceteris ſordidiſſima, vulneribus maxime vtilis. Omnis *h.* autem cadmia in Cypri fornacibus [4] optima, iterumque a Medicis coquitur carbone puro; atque vbi in cinerem [5] rediit, exſtinguitur vino ammineo, quae ad emplaſtra praeparatur: quae vero ad pſoras, aceto. Quidam *i.* in ollis fictilibus tuſam vrunt, ac lauant in mortariis, poſtea ſiccant. Nymphodorus lapidem *k.* ipſum quam grauiſſimum ſpiſſi-

1. *ſic ex Mss. H. Fiunt et eius duo. V. Fluunt et ex Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. onychi M. onychis Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss. H. et ceterarum ſordidiſ. Gr. et Al.* 4. *optima. Iterum a Medicis ea coquitur. V.* 5. *redigitur. M.*

c. Quam) Pumicoſam enim cadmiam optimam eſſe oportere, auctor eſt Dioſc. l. c. qui exuri iubet ad medicinae vſum, donec pumicoſa videatur: μέχρι κισσηρώδης τὴν ὄψιν γένηται. H.

d. Et ad) Κατουλοῦν δυναμένη, inquit Dioſc. l. c. Hard.

e. Trahendas) Delendas. Hard.

f. Fluunt et ex ea duo alia genera) Cadmiarum genera ſunt quinque: prima ex lapide pyrite vſto: ſecunda botrytis: tertia onychitis: quarta placodes, ſiue ponitis, quinta oſtracitis. Confundit haec omnia Plinius. Dalec.

Fluunt) Haec duo genera totidem notis deſcribit et Dioſc. V. 84. Ὀνυχῖτις, καὶ ὀστρακῖτις, ſiue teſtacea. Illa ab intercurrentibus lineis, ſeu maculis, onychitae lapidi ſimilibus, διαφύσεις ἔχουσα ἐμφερεῖς ὀνυχίθῃ λίθῳ. Iſta a ſuperficie terrea ſiue teſtacea, nomen habet: γεώδει δὲ ἢ ὀστρακώδει κεχρημένη ἐπιφανείᾳ. H.

g. Oſtracitis tota nigra et ceterarum ſordidiſſima) Voſſ. *ceteris.* Lege, *nigra e ceteris ſordidiſſima.* Gron.

h. Omnis) Dioſc. l. c. et poſt illum Oribaſ. XIII. f. 227. totidem omnino verbis. H.

i. Quidam) Dioſc. et Orib. ll. cc. H.

k. Lapidem ipſum) Cadmiam metallicam, fuſuris neceſ-

ſpiſſimumque vrit pruna, et exuſtum Chio vino reſtinguit, tunditque, mox linteo cribrat, atque in mortario terit, mox aqua pluuia macerat, iterumque terit quod ſubſidit, donec ceruſſae ſimilis fiat, nulla *l.* dentium offenſa. Eadem *m.* Iollae [1] actio: ſed quam puriſſimum lapidem eligit.

XXIII. Cadmiae *n.* effectus ſiccare, [2] perſanare, ſiſtere fluxiones, pterygia et ſordes oculorum purgare, ſcabritiem extenuare, et quidquid in plumbi effectu dicemus. Et *o.* aes ipſum ad omnia eadem vritur: [3] praeterque, albugines oculorum et cicatrices. Hulcera quoque oculorum cum lacte ſanat, idque Aegyptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit et vomitiones e melle ſumptum. Vritur *p.* autem Cyprium in fictilibus crudis cum ſulphuris pari pondere, circumlito ſpiramento, [4] in caminis,

1. *maceratio. V. praeparatio. Alii V.* 2. *ſiccare, vlcera perſanare. V.* 3. *praetereaque. V.* 4 *camini. Budaeus.*

neceſſariam, de qua ſupra. Dalec.

Lapidem) Ex quo fieri aes, quemque cadmiam appellari diximus ſub initium huius ſect. H.

l. Nulla) Ita vt, quum manditur, dentibus cedat, Dioſc. l. c. H.

m. Eadem) Sic et Iollas facit. H.

n. Cadmiae) Dioſc. l. c. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, κοιλωμάτων ἀναπληρωματικὴν, καθαρτικὴν ῥυπαρῶν, etc. H.

o. Et aes) Hoc eſt, vt Dioſc. explicatius tradit, V. 87. ad ſiccandum, purgandum; extenuandum, hulcera ad cicatricem perducenda, oculorum vitia extergenda, etc. H.

p. Vritur) Aes ſcilicet. Dioſcorides V. 87. vri ſic iubet clauos aereos diſſolutarum nauium, in fictilibus crudis compoſitos, ſubſtrato ſulphure, cum ſalis pari pondere, et iiſdem his viciſſim inſparſis; olla deinde operculata, etiam circumlito creta figulari ſpiramento, inditur fornaci, donec figlinum plane percoquatur: πωμασθεῖσα δὲ ἡ χύτρα, καὶ ὑποχρισθεῖσα πηλῷ κεραμικῷ δίδοται εἰς κάμινον, etc. Fruſtra *camini* legit hic Budaeus, Plinio ac Dioſcoride refragantibus. Hard.

caminis, donec vaſa ipſa percoquantur. Quidam *q.* et ſalem addunt, alii alumen pro ſulphure, alii nihil, ſed aceto tantum [1] aſpergunt. Viſum teritur mortario Thebaico, [2] aqua *r.* pluuia lauatur, iterumque adiecta largiore teritur, et *s.* [3] dum conſidat, relinquitur: hoc ſaepius, donec ad ſpeciem [4] minii redeat. Tunc ſiccatum in Sole in aerea pyxide ſeruatur.

XXIV. (XI.) Et *t.* ſcoria aeris ſimili modo lauatur; [5] minore effectu, quam aes ipſum: Sed et aeris flos medicinae vtilis eſt. Fit *v.* aere [6] fuſo, et *x.* in [7] alias fornaces tranſlato: ibi flatu crebriore-

1. *perfundunt. M.* 2. *ſic ex Mss. H. aqua pluuia lauatur, minore effectu Gr. et Al.* 3. *dum purum conſidat, rurſum eluitur. V.* 4. *cinnabaris. Dioſc.* 5. *minor.* M. 6. *fuſo flatu crebriore, et in receptacula e fornace tranſlato. Ibi excutiuntur. V.* 7. *aliam fornacem. M.*

q. Quidam) Quae ſectione reliqua continentur, totidem fere verbis habet Dioſcorides, V. 84. et 87. ſub finem. Hard.

r. Aqua pluuia lauatur minore effectu) Duo poſtrema verba redundant, ex vetuſto exemplari; recte: nam infra in initiis proximi capitis repetuntur, proprium ibi locum habentia. Pint.

s. Et) Dum nihil ſpumae ſordiumue ſupernatet, ſed purum conſidat, Dioſc. V. 74. Hard.

t. Et ſcoria) Haec totidem verbis Dioſc. V. 87. ſub finem. Scoriam Galli vocant, *Craſſe, ou loppe de bronze.* H.

v. Fit aere fuſo, et in alias fornaces tranſlato) Fit aere fuſo, quum in receptacula fluit, per fiſtulas ad ea peruenientes colatum. Nam aqua gelidiſſima affuſa, id quod fit vt ſorde expurgetur, repentina denſatione exſpuuntur grana milio ſimilia, quae florem vocant. Inepte haec Plinius: multo accuratius Dioſcorid. Quidam legunt, *fit aere fuſo flatu crebriore, et in receptacula e fornace tranſlato. Ibi excutiuntur, etc.* Dal.

x. In) Vel e fornacibus in receptacula delapſo per tubulos ad ea pertinentes, vt dicit Dioſc. V. 88. Vtroque enim modo peragitur. H.

re excutiuntur *y.* velut milii *z.* ſquamae, quas vocant florem *a.* Cadunt autem, quum *b.* panes [1] aeris aqua refrigerantur rubentque. Similiter *c.* ex eis fit, quam *d.* vocant lepida, et ſic adulteratur flos,

1. *aeris rubentes aqua refrigerantur. V.*

y. Excutiuntur) Eo flatu follium crebriore excitantur ſquamae milii ſimiles κεγχροειδές τι, inquit Dioſc. V. 88 Auctor libri de ſimpl. med. ad Patern. Opp. Galeni T. XIII. pag. 987. *Ipſum flos eſt in ſpecie milii* etc. Sic etiam MSS. non *exciuntur*, vt ſcribi Salmaſius iubet, in Solin. pag. 1076. H.

z. Milii) Apludae, corticesue qui milium obuoluunt. H.

a. Florem) Rhodig. cap. 10. lib. XIX. ſcribit florem eum vocari paleas aeris ramentulas. Quam recte et Latine, is viderit. Dal.

b. Quum) Maſſae candentis aeris. Qui repurgandis metallorum inquinamentis praeſunt, inquit Dioſc. V. 88. aquam puriſſimam aeri affundunt, eius refrigerandi gratia. Hac vero repentina denſatione ac concretione, velut exſpuitur, et emicat granum milio ſimile, quem vocant florem. Γίνεται δὲ οὕτως, ὅταν ἐν μεταλλικαῖς χώναις... διακαθαίροντες τὴν ἀκαθαρσίαν οἱ πρὸς τούτοις ὄντες, ὕδωρ ἐπιχέουσι ἀκραιφνέστατον αὐτῷ, ψύξαι προαιρούμενοι ὑπὸ οὖν τῆς αἰφνιδίου πυκνώσεως καὶ συναγωγῆς, ὥσπερεὶ ἐκπτύεται καὶ ἐπανθεῖ τὸ προειρημένον, (χαλκοῦ ἄνθος.) H.

c. Similiter ex eis fit, quam vocant lepida) Lege: *Similiter ex eis fit quam vocant lepida, et ſic adulteratur flos, vt ſquama vaeneat.* Ait florem aeris adulterari aeris λεπίδι, vt ſquama nimirum vaeneat, quae alias vaenum ire non poſſet. *Salmaſ.* 1077. a. ſequentia ſic lege: *et ſic adulteratur flos vt ſquama vaeneat, decuſſa vi clauis in quos panes aerei ferruminantur.* Ita loquitur alibi: vt lib. XXXVI. cap. 26. *Vitrum ſulphuri concoctum ferruminatur in lapidem.* ſic panes aeris dicit in clauos ferruminari. Vide *Salmaſ.* pag. 1077. a. Dal.

Similiter) Praeterea fit e panibus laminiſue aeris lapis, qua flos adulteratur: et ſic ſquama venit, alias non venalis, ſed vilis: decutitur autem ea mallei ictibus e clauis, quibus conflandis maſſae ſeu laminae aereae indurantur. H.

d. Quam) Λεπίδα, hoc eſt, ſquamam aeris. H.

flos, [1]vt *e.* ſquama veneat [2]decuſſa *f.* vi clauis, in quos panes aerei ferruminantur *g.* In [3]Cypri maxime officinis omnia. Differentia haec eſt, quod ſquama excutitur ictibus [4]iiſdem panibus: flos cadit ſponte.

XXV. Squamae *gg.* eſt alterum genus ſubtilius, ex *h.* [5]ſumma ſcilicet lanugine decuſſum, quod

1. vt ſquama veneat pro eo. Eſt autem ſquama haec decuſſa vi clauis, per quos Gr. et Al. 2. *decuſſa clauis quos ex panibus aereis fabricantur. V. decuſſa videlicet clauis. V.* 3. *Sic ex Mss. H. et M. in Cypriis Gr. et Al.* 4. *ex eiuſdem. Alii.* 5. *ſummo ſcilicet acumine. V.*

e. Vt) Hunc Plinii locum integerrimum repraeſentamus, qualis in codice R. altero exſtat, quum hactenus interpolatum libri vulgati exhibeant in hunc modum: *vt ſquama vaeneat pro eo. Eſt autem haec decuſſa vi clauis, per quos panes aerei ferruminantur.* Vidit et e ſuis codicibus Salmaſius in Solin. pag. 177. vt edidimus, ita legi oportere: Plinii tamen ſententiam, quam interpretatione noſtra perſpicuam, vt quidem remur, fecimus, aſſequi ſe negat poſſe. Etiam in Parmenſi editione, Brixienſi, et aliis ante Frobenium, *in quos panes aerei*, non *per quos* diſerte ſcribitur. H.

f. Decuſſa vi clauis, per quos panes) Leg. *Decuſſa clauis, quos ex panibus aereis fabricantur.* Sic autem Dioſc. *Bonitate praeſtat aeris ſquamae craſſae, ex clauis aereis officinarum* (ἐκ τῶν χαλκȣργικῶν ἥλων) *Cypriarum decuſſa, quam helitin vocant.* Male hunc locum Plinius vertit. Dalec.

Clauis) Qui ex aere pro nauibus configendis parabantur. Idcirco haec ſquama clauariſs appellata a Dioſc. V. 89. Λεπὶς δὲ ἡ μὲν ἐκ τῶν Κυπρίων χαλκουργικῶν ἥλων παχεῖα, καλουμένη δὲ ἡλῖτις, καλή. Graecis ἧλος clauus eſt. H.

g. Ferruminantur) Parantur, et indurantur. Plinius XXXVI. 67. *Vitrum ſulphuri concoctum ferruminatur in lapidem*, hoc eſt, indureſcit, concreſcitque. H.

gg. Squamae) Orib. XIII. p. 233. Χαλκȣ̃ λέπις, *hoc eſt, ſquama aeris, laudatiſſima eſt, quae ex Cypriis officinarum clauis excuſſa craſſaque eſt, et helitis a clauis*

quod *i.* vocant ſtomoma. Atque haec omnia Medici (quod pace eorum dixiſſe liceat) ignorant, pars maior et [1] nomina: in tantum a conficiendis medicaminibus abſunt, [2] quod eſſe proprium medicinae ſolebat. Nunc quoties incidêre in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc eſt, impendio miſerorum experiri commentaria, credunt *k.* Sepla-

1. *Sic ex Mss. H. nomine V. nominibus Gr. et Al.*
2. *quod proprium eſſe medicinae ſolet. M.*

uis ducto nomine appellatur: ... ſquama vero, quam ſtomoma (*ςόμωμα*) *vocant; habet eamdem vim quem aeris ſquama* etc. Celſus VI. 6. in Cleonis collyrio: *Squamae aeris, quod ςόμωμα appellant pondo* X. I. hoc eſt, denarius vnus. Non viderunt haec auctorum teſtimonia Saracenus, Dalecampius, et qui eos ſequitur Salmaſius in Solin. pag. 1084. qui Plinium hallucinatum hoc loco putant: neque aliud eſſe ςόμωμα aſſeuerant, quam ferrum illud duriſſimum, quod *Aciarium* Gloſſae, Galli vocant, *de l'acier.* H.

h. Ex) Panum aereorum. H.

i. Quod vocant ſtomoma) Dioſcorides agnoſcit quidem λεπίδα, et τοῦ χαλκοῦ, et τοῦ ςομώματος, aeris, chalybis, ſiue aciei ſquamam, ſed eam ςόμωμα dici, nuſquam tradit. Quamobrem Plinium falli docti ſuſpicantur. Dal.

k. Credunt ſeplaſiae, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti) Pauciora verba in apographo noſtro, *credunt ſeplaſiae omnia fraudibus corrumpenti.* Pint. *Credunt ſelapſiae, ea omnibus, etc.*) Ita legendus ille locus: *Credunt Seplaſiae, omnia fraudibus corrumpenti. Iam quidem facta emplaſtra ac collyria mercantur. Tabeſque mercium, aut fraus Seplaſiae ſic quaeritur eis.* Vide *Salmaſ.* p. 1051. b.

Credunt ſeplaſiae ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti) Voſſ. *credunt ſeplaſiae omnia fraudibus corrumpenti iam quidem, factaque emplaſtra et collyria mercantur.* Pintiani quoque codex, *ſeplaſias omnia.* Men. Gud. Acad. *erodunt ſimpla ſed* (Men. *ſet.*) *ea omnibus. q.* Gron.

Credunt) Vnguentariis pigmentorumque negotiatoribus, vt dictum eſt ſ. vlt. libri ſuperioris in fine. Vide N. et Em. N. XVII. (hic coll.)

[1] Seplaſiae omnia fraudibus corrumpenti. Iam quidem facta emplaſtra et collyria mercantur; [2] tabeſque *l.* mercium, aut fraus Seplaſiae ſic exteritur. Et ſquama autem et flos vruntur in patinis fictilibus aut aereis, [3] deinde lauantur, vt *m.* ſupra, ad [4] eoſdem vſus: et amplius ad *n.* narium carnoſa vitia: itemque ſedis: et grauitates *o.* aurium, per

V 3 fiſtu-

1. Seplaſiae, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti: factaque iam pridem emplaſtra . . . Fraus ſeplaſiae. Gr. et Al. *2. labeſque. V.* *3. dein. M.* *4. eoſdemque. M.*

coll.) *Credunt*) Non vnguenta foedius Seplaſia corrupit olim, quam hunc Plinii locum interpolarunt critici. Nos totidem apicibus ſyllabiſque repraeſentamus, quot ſunt in R. cod. 2. et Colb. 3. nec quidquam hic coniecturae tribui opus eſſe ducimus. In libris hactenus editis: *Credunt Septaſiae ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti: factaque iam pridem emplaſtra et collyria mercantur, tabeſque mercium. Fraus Seplaſiae ſic exteritur.* Salmaſius e libris ſuis priora, qua fecimus ratione, et ipſe refingit: cetera ex ingenii coniectura, ſic peſſumdat in Solin. pag 1051. *Tabeſque mercium aut fraus Seplaſiae ſic quaeritur eis.* Hard.

l. Tabeſque) Tabidaeque ſic merces officinarum, aut Seplaſiae fraus vſu teritur, et ab aegris abſumitur. Ironia eſt: Purgari vel ſic ait officinas tabidis ſituque corruptis mercibus, Seplaſiae fraudem omnem exteri ac deleri, quum vel putrida medicamenta, vel adulterata a ſeplaſiariis, coemant medici imperiti, quos ea per ſe ſe conficere par fuit. Hard.

m. Vt) Vt de cadmia dictum eſt ſ. 22. de Cyprio aere, ſ. 23. et ad eoſdem, ad quos illa valere dictum eſt, vſus. H.

n. Ad) Dioſc. V. 88. Ἐκτήκει δὲ καὶ τὰ ἐν μυκτῆρσι σαρκώματα καὶ δακτυλίων, *abſumit narium carnoſa vitia, itemque ſedis.* Σάρκωμα carnoſitas, carnis praeter naturam incrementum. In his vtique vitiis primum obtinent polypi locum: de quibus Theod. Priſcianus ita pronunciat l. 11. *Polypis eminentibus aeris florem, et ſinopidem ex aequo combures, et ex eo puluere ſanabis loca.* Hard.

o. Et)

1 fiſtulas in eas flatu 2 impulſa: 3 et *p.* vuas oris, farina admota. Tollit *q.* et tonſillas cum melle. Fit *r.* et ex candido 4 aere ſquama longe Cypria 5 inefficacior. Nec non vrina pueri prius macerant clauos, paneſque. Quidam vero excuſſam ſquamam terunt, et aqua pluuia lauant. Dant *s.* et hydro-

1. *fiſtulam.* V. 2. *impulſa farina admota tollit et tonſillas cum melle.* M. 3. *et hulcera oris.* Gr. et Al. 4. *aere Cyprio ſquama lon. eff. ſed vrina.* M. 5. *Sic ex* Mſſ. *H. Cb. et ex Dioſc. Squama Cypria longe efficacior.* Gr. et Al.

o. Et) Dioſc. totidem verbis l. c. H.

p. Et vlcera oris farina admota) Scribe, *et vuas oris*, non *vlcera oris*, ex ſcripto codice: fauente etiam Dioſcorid. lib. v. *Columellam*, inquit, *et tonſillas oris melle exceptus et admotus reprimit.* Sic in fine capitis de Chalcantho, *tollit et vuas vel ſi decocto tangantur.* Pint.

Et vuas) Quam et columellam vocant. Sic R. 2. Prius *et hulcera oris* legebatur. At Dioſc. l. c. Στέλλει δὲ καὶ κιονίδας. Vidit hoc et Pintianus in ſuo codice. Farinam porro, quae hic admouenda dicitur, ſquamam ipſam aeris et florem intellige. Sic et chalcitis ſ. 29 farina ſua tonſillas compeſcit. H.

q. Tollit) Dioſc. l. c. H.

r. Fit) Dioſc. V. 89. Vide N. et Em. N. XVIII. (hic conſp.) *Fit*) Curationem huic loco ad hibuimus, tum ope codicis R. 2. et Colb. 3. in quibus haec, vti edidimus, totidem ſyllabis leguntur: tum ipſius Dioſcoridis admonitu, ita ſcribentis V. 89. Φαύλη δὲ ἡ ἐκ τοῦ χαλκοῦ λευκοῦ, λεπτὴ καὶ ἀσθενὴς ὑπάρχουσα. Libri hactenus fere editi contraria ſententia, *Cypria longe efficacior*; prae ſe ferunt: praeter Parmenſem editionem, quae cum ſcriptis codicibus plane congruit. Paulo poſt, vbi ex eorundem codicum fide edi curauimus, *Ocyſſime vero contingit coronariorum reciſamentis in acetum additis*: typi habent, *ocyſſime vero contrahit coronarium aeruginem, reciſamentis, etc.* quae non ſcriptoris, ſed interpolantis manum ſtilumque reſipiunt. H.

s. Dant) Bibendam ſcilicet ac praeterea illinunt. Scrib. Larg. comp. 133. *Ad hydropicos, quum iam diſtenti*

hydropicis eam duabus drachmis in mulſi hemina, et illinunt cum polline.

XXVI. Aeruginis *t.* quoque magnus vſus. Sed pluribus fit ea modis. Namque *v.* et e lapide, ex quo coquitur aes, deraditur: et *x.* aere candido perforato, atque in *y.* cadis ſuper acetum ſuſpenſo, aereo obturatis operculo: multo *z.* [1] probatiore, quam *a.* ſi hoc idem ſquamis fiat. Quidam *b.* vaſa

V 4

1. probatior quam ſi hoc idem e ſquamis. V.

tenti ſunt propter aquae multitudinem . . . ſquamae aeris, quam λεπίδα Graeci vocant, pondo victoriati, data cum apii ſeminis pari pondere ex aqua mulſa cyathis quatuor: plurimum autem aquae deiicit. Hard.

t. Aeruginis) Noſtris, *Verd-de gris.* H.

v. Namque) Eo ſcilicet ex quo fieri aes, quem et cadmiam appellari a quibuſdam diximus ſ. 22. Oribaſ. Collect. XIII. pag. 227. *In Cypriis quoque metallis aeruginem gigni ferunt: lapidibus quibuſdam aes habentibus, in quibus effloreſcit aerugo... ſed illam et paucam eſſe, et optimam.* Hauſit haec ille, vt pleraque ſolet, ex Dioſc. V. 91. Natiua porro haec aerugo eſt: ſequitur factitia. H.

x. Et aere) Hic prior aeruginis conficiendae modus, qui et a Dioſc. traditur V. 91. Εἰς πιθάκνην inquit, etc. *In cadum, aut aliud conſimile vas, acetum quam acerrimum infundito, atque illi ſuperponito vas aeneum, praeſertim concameratum: ſin minus, planum: ſit vero id probe deterſum, nullumque habeat ſpiramentum. Decima deinde die ſublato operculo aeruginem inhaerentem deradito.* H.

y. In cadis ſuper acetum ſuſpenſo) Theophraſtus lib. περὶ λίθων. Dal.

z. Multo) Erit autem aerugo ea multo probatior, etc. H.

a. Quam) Nam et e ſquamis, et e ſcobe delimata aeris aerugo conficitur: ἔνεστι δὲ καὶ ἐκ ῥινισμάτων ποιῆσαι ἢ λεπίδων. Dioſc. l. c. H.

b. Quidam) Dioſc. totidem verbis l. c. poſt Theophr. περὶ λίθων pag. 12. Oribaſ. XIII. f. 226. Auctor de ſimpl. med. ad Patern. Opp. Gal. T. XIII. p. 984. Lamellis aereis idem effici et ipſi tradunt, et Vitruu. quoque VII. 12. pag. 145. Hard.

vaſa ipſa candidi aeris fictilibus condunt in aceto, raduntque x. die. Alii *c.* vinaceis contegunt, totidemque poſt dies radunt. Alii *d.* delimatam aeris ſcobem aceto ſpargunt, verſantque ſpathis ſaepius die, donec abſumatur. Eamdemque *e.* ſcobem alii terere in mortariis aereis ex aceto malunt. Ocyſſime *f.* vero [1] contingit coronariorum *g.* reciſamentis in acetum additis. Adulterant *h.* marmore trito maxime Rhodiam aeruginem, alii pumice, aut gummi. Praecipue autem fallit atramento ſutorio adulterata. Cetera *l.* enim dente depre-

1. Sic ex Mss. H. contingit tenacior reciſ. M. *contrahit coronarum aeruginem, reciſamentis. Gr. et Al.*

c. Alii) Dioſc. et auctor l. ad Patern. ll. cc. H.

d. Alii del.) Dioſc. et auctor proxime cum eo laudatus. H.

e. Eamdemque) Auctor l. ad Patern. l. c H.

f. Ocyſſime vero contrahit coronarum aeruginem reciſamentis) Acad. Men. Gud. Oc. v. *contingit tenacior reciſamentis.* Voſſ. *Ocyſſime vero contingit coronariorum reciſamentis in acetum additis.* Optime. *Contingit* eſt exiſtit nempe aerugo. Dixerat, *Aeruginis quoque magnus vſus, ſed plnribus ea fit modis. Coronarii,* qui coronas faciunt. lib. XXI. 2. *Sicyone ingenio Pauſiae pictoris atque Glycerae coronariae dilectae illi.* Eodem lib. cap. 9. *alii iaſphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarii.* et cap. 12. *Coronarii quidem et ſpinae flore vtuntur.* Gr.

g. Coronariorum) Exſiſtit iam aerugo a reciſamentis aereis, quae abiiciunt ii qui coronas ex aere faciunt, quod coronarium idcirco appellatum eſt, ſ. 20. H.

h. Adulterant) Totidem verbis Dioſc. V. 91. et Oribaſ. XIII. p. 227. H.

i. Aut gummi) Quidam raſilem deteriorem, admixto gummi, pro factitia priore vendunt, inquit Dioſcorid. Sed vitioſum id genus improbatur. Dal.

k. Praecipue) Dioſc. et Orib. ll. cc. H.

l. Cetera) Oribaſ. l. c. *Quin dentibus quoque cognoſcitur: nam quae ſincera eſt, laeuis, et non aſpera, illis cedit.* Totidem verbis et Dioſc. V. 91. H.

deprehenduntur, ſtridentia *m.* in frendendo. Experimentum *n.* in batillo ferreo. Nam quae ſincera eſt, ſuum colorem retinet: quae mixta atramento, rubeſcit. Deprehenditur et [1] papyro, galla prius macerato: nigreſcit enim ſtatim aerugine illita. Deprehenditur et viſu, maligne virens. Sed *o.* ſiue ſinceram ſiue adulteratam, aptiſſimum eſt ſiccatam in patina noua vri et verſari, donec *p.* fauilla fiat: poſtea [2] teritur et reconditur. Aliqui *q.* in crudis fictilibus vrunt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli et thus maſculum admiſcent. Lauatur *r.* autem aerugo, ſicut [3] cadmia. Vis *s.* eius collyriis oculorum aptiſſima, [4] delacrymationibus *t.* mordendo proficiens. [5] Sed ablui neceſſarium penicillis calidis, donec rodere deſinat.

XXVII.

1. *capillolo. V.* 2. *teri et recondi V.* 3. *cadmia, vis eius. Gr. et Al.* 4. *ex delacr. M.* 5. *Sed calida abluit neceſſarium penicillis, donec. V.*

m. Stridentia in frendendo) Dioſcorides, διὰ τῆς ὀδόντων ἐπερείσεως, dentium appreſſu. Dal.

n. Experimentum) Ferreum id inſtrumentum eſt, quo prunae colliguntur, ad ſimilitudinem palae: *vne peſle à feu.* Laminam pro batillo Dioſc. adhibet, quod eumdem vſum habet: cetero Dioſcoridis rationi prorſus Pliniana congruit: Τὸ δὲ χάλκανθον, inquit, ἀπελέγχεται τῷ πυρί; etc. *Atramentum ſutorium igne deprehenditur: namque ſi laminae aut fictili aeruginem ita adulteratam inſperſeris, et horum alterutrum feruenti cineri aut prunis impoſueris, mutato colore rubeſcet, quae atramento ſutorio mixta fuerit, etc.* H.

o. Sed) Haec totidem verbis Dioſc. V. 92. H.

p. Donec) Donec colorem cinereum quodammodo referat, inquit Dioſc. ἕως ἂν μεταβάλλῃ, καὶ ὑποσποδίσῃ τῇ χρόᾳ. H.

q. Aliqui) Dioſc. l. c. H.

r. Lauatur) De qua ſ. 22. Hard.

s. Vis) Oculorum cicatrices exteri ea ac attenuari auctor eſt Dioſc. l. c. A Galeno in collyriis oculorum ſaepiſſime adhibetur, κατὰ τόπ. IV. H.

t. Dela-

XXVII. Hieracium v. vocatur collyrium; quod 1 ita maxime conſtat: temperatur autem id Hammoniaci vnciis quatuor, aeruginis Cypriae duabus, atramenti ſutorii, quod chalcanthum vocant, totidem: miſyos vero vna, croci ſex. Haec omnia trita aceto Thaſio colliguntur in pilulas, excellentis remedii, contra x. 2 initia glaucomatum et ſuffuſionum, contra caligines, et ſcabritias, et albugines, ac genarum vitia. Cruda autem aerugo vulnerariis emplaſtris miſcetur. 3 Oris gingiuarumque hulcerationem mirifice emendat, et labiorum hulcera cum oleo. Quod ſi et cera addatur, purgat, et ad cicatricem perducit. Aerugo et callum fiſtu-

1. *illa.* V. 2. *vitia.* M. 3. *Oris etiam gingiuarumque.* Gr. et Al.

t. Delacrymationibus) Sic Plinius reddit quod Graeci ἀποδακρυτικὸν vocant: eſt autem ἀποδακρυτικὸν, quod delacrymationes ſiſtit, vel elicit. Dal.

t. Delacrymationibus) Lacrymis ciendis, Dioſc. l. c. Δύναται δὲ πᾶς ἰὸς ςύφειν, ... δάκρυον ἄγειν, etc. H.

v. Hieracium vocatur collyrium) Ab Hierace auctore *Hieracium* quidam vocari contendunt, quaſi ὀξυδερκὲς, quod ἱέρακες, accipitres, hieracium ſcalpendo, et ſucco tingendo oculos, obſcuritatem quum ſenſere diſcutiant. Supra cap. 7. lib. XX. Hieraciorum collyriorum deſcriptiones aliquot exſtant lib. IV. κατὰ τόπȣς Galeni. Dal.

Hieracium) Ab Hierace confectore nomen habere videtur. Celſ. VI. 6. *Hieracis collyrium: Id quoque quod Hieracis nominatur ... habet myrrhae P. X. I. Hammoniaci P. X. II. Aeruginis raſae P. X. IIII. etc.* Similius eſt, quod Caeſarianum ibidem appellatur: *Habet atramenti ſutorii P. X. I. Myſi P. X. I. Piperis albi P. X. V. Cadmiae lotae P. X. III. etc.* Plura vero his affinia Galenus affert, κατὰ τόπ. IV. 8. p. 434. ſqq. H.

x. Contra) Quae reliqua deinceps ſectione hac continentur, totidem ea verbis exſtant apud Dioſc. V. 92. H.

fiſtularum erodit, vitiorumque quae circa ſedem, ſiue per ſe, ſiue cum Hammoniacō illita, vel collyrii modo in fiſtulas adacta. Eademque cum reſinae terebinthinae tertia parte ſubacta, lepras tollit.

XXVIII. [1] Eſt *y.* et alterum genus aeruginis, quam vocant [2] ſcoleca *z.*: in *a.* Cyprio aere hoc, trito

1. collicia. Dal. 2. *Scoleciam Gr. ſcoleciam, Cyprio aere trito cum alumine.*

y. Eſt et alterum genus aeruginis quam vocant ſcoleciam) Vetus codex, *ſcoleaca.* ſcribo, *ſcolecos*, ex Dioſc. v. ſic enim appellat aeruginem ſcolecos, hoc eſt vermis, eadem menda paulo poſt. Pint.

z. Scoleciam) Licet apud omnes auctores, quorum ſcripta exſtant, legamus ἰὸν σκωληκίαν, *aeruginem vermiculatam*, huius tamen erroris tam publici et recepti ſolum Plinium auctorem eſſe puto, legendumque κολλικίαν, in placentulas, ac veluti rotundos, exiguoſque panes formatam. Locus Dioſcoridis qui Plin. fefellit eſt ἕως τῇ μὲν χροιᾷ ἰώδης, τῇ δὲ συςάσει γλοιώδης γένηται, καὶ ὅτως ἀναπλάσας κόλλικας ῥοδιακοῖς ὁμοίους, ἀποτίθεσο: *donec aeruginis colore ſit, ac ſtrigmentorum craſſitie: tum placentulas Rhodiis ſimiles formato ac recondito.* Plinius vero, *Teritur autem, donec viride fiat, contrahatque ſeſe vermiculorum ſpecie, etc.* tacito de induſtria Rhodiorum vocabulo, quum explicare non poſſet, Rhodii vermes quales eſſent. Praeterea Dioſcorides non expectandum eſſe iubet, quoad ſeſe contrahat in vermiculos, vt Plinius intellexit, ſed quum ſatis ſpiſſa eſt, manibus formari εἰς κόλλικας ῥοδίους, quidam exponunt, non placentas ex inſula Rhodo, ſed paſtillos ex roſis ocularios, ad quem vſum, aeruginis quoque illi paſtili fiebant. Dal.

Scoleca) In libris hactenus editis, *ſcoleciam.* R. 2. *ſcoleaca.* At index loci huius, *Scolex aeris.* Dioſc. V. 92. ἰὸς σκώληξ *aerugo vermicularis*, a vermiculorum ſpecie. H.

a. In Cyprio aere) In Cyprio aere (nempe aeris Cyprii mortario) aluminis, et ſalis foſſitii, aut marini aut nitri drachma vna, tritis cum aceti albi et acris hemina dimidia, quoad ſtrigmenti

trito alumine et ſale, aut nitro pari pondere, cum aceto albo quam acerrimo. Non *b.* fit hoc niſi aeſtuoſiſſimis diebus circa Canis ortum. Teritur autem, donec *c.* viride fiat, contrahatque [1] ſe vermiculorum ſpecie, vnde *d.* et nomen. Quod *e.* vitium vt emendetur, duae partes quae fuere aceti, [2] miſcentur *f.* vrina pueri impubis. Idem *g.* autem in medicamentis et ſanterna efficit, qua *h.* diximus

1. ſe in verm. ſpeciem. M. *2. miſcentur cum vrina pueri impubis. Dal.*

menti modo ſpiſſeſcant. Dal.

In) In mortario Cyprii aeris hoc inuenitur. Εἰς θυΐαν Κυπρίου χαλκοῦ, ἔχουσα δὲ καὶ δοίδυκα ἀπὸ τῆς αὐτῆς πεποιημένον ὕλης, ἐγχέας ὄξους λευκοῦ καὶ δριμέος, etc. *In mortarium Cyprii aeris: quod et piſtillum ex eadem materia factum habeat; aceti albi acriſque heminam dimidiam infundito. etc.* H.

b. Non fit) Dioſc. l. c. Hard.

c. Donec) Donec aeruginis colorem referat, et ſtrigmenti ſpiſſitudinem contrahat, inquit Dioſc l. c. ἕως τῇ μὲν χροιᾷ ἰώδης, τῇ δὲ σύστασει γλοιώδης γένηται. H.

d. Vnde) Hanc appellationis illius cauſam, etſi eſt veriſſima, Dioſcorides non attigit. Nam quod et ille, et eum ſequutus Oribaſ. XIII. pag. 227. de vermiculis Rhodiacis afferunt, neque huc pertinet, et valde vereor, vt ſincerum ſit. H.

e. Quod vitium vt emendetur) Sic legendum ex Dioſcoride: *Si quod autem vitium, vt emendetur, duae partes vrinae veteris aceto miſcentur. Fit et ex vrina pueri impubis. Idem autem in auramentis, quod et Santerna efficit.* Quod autem ait, *Si quod vitium eſt*, hoc eſt, ſi minus efficax ſit, ac colorata. Dal.

f. Miſcentur) Tertia nempe vrinae parte ad duas aceti partes addita. Aliter Dioſc. l. c. Ἐνεργὴς δὲ καὶ εὔχρους γίνεται ἄγαν, ἐὰν ὄξους μὲν λάβῃ μέρος ἕν, οὔρου δὲ παλαιοῦ μέρη δύο, τὰ δ' ἄλλα, ὡς προείρηται. *Efficax autem et valde boni coloris redditur, ſi duae partes vrinae veteris cum vna aceti adiiciantur, et reliqua, vti dictum eſt, peragantur.* H.

g. Idem) Dioſc. V. 104.

h. Qua) Anteriore libro. ſ. 29. H.

ximus aurum ferruminari, vſuſque vtriuſque, qui aeruginis. [1] Scolecia *i.* fit et per ſe, [2] deraſa ab aerario lapide, de quo nunc dicemus.

XXIX. Chalcitin vocant lapidem, ex quo et ipſum aes coquitur. Diſtat *k.* a cadmia, quod illa ſuper terram ex ſubdialibus *l.* petris caeditur, haec ex obrutis. Item, quod chalcitis friat ſe ſtatim, mollis [3] natura, vt videatur lanugo concreta. Eſt et alia diſtinctio quod chalcitis tria genera continet, aeris, et miſyos, et ſoryos, de quibus ſingulis dicemus *m.* ſuis locis. Habet *n.* autem [4] aeris *o.* venas oblongas. Probatur *p.* mellei coloris, gracili venarum diſcurſu, [5] friabilis, nec lapidoſa. Putant et recentem vtiliorem eſſe, quoniam inueterata

1. Collicia. Dal. 2. raſa. M. 3. naturae. M. 4. aeris Dioſc. non habet. 5. fragilis. M.

i. Scolocia) MSS. *Scolea*, Fieri autem et per ſe ait, hoc eſt, et aliud genus eſſe, non cura et arte factitium, vt quod proxime ante explicuit, ſed ſponte prouueniens ac natiuum. Haec aerugo vermicularis a Dioſc. foſſilis appellatur V. 92. ἰὸς σκώληξ ὀρυκτός. H.

k. Diſtat) Ab aeroſo illo altero lapide, ex quo fieri aes diximus, II. 22. H.

l. Subdialibus) Sub dio expoſitis. H.

m. Dicemus) Sectione triceſima, quae ſequitur, et triceſima prima. H.

n. Habet) Hoc eſt, aeris ſimiles. Dioſc. V 115. Χαλκῖτιν προκριτέον τὴν χαλκοειδῆ . . . τὰς ἶνας ἐπιμήκεις καὶ ἀποςιλβοῦσα ἔχουσαν. *Optima chalcitis aeris ſpeciem refert . . . intercurſantibus venis oblongis, ſplendentibuſque.* Auctor L. de ſimpl. med. ad Patern. Opp. Gal. T. XIII. pag. 787. *Chalcitis gleba eſt naturalis, quae eſt in Cypro inſula, quae in metallis inuenitur, colore ſubaureo, intus venas habens diffuſas, etc.* H.

o. Aeris venas oblongas) Longas et ſplendentes venas. Dioſc. aeris nulla facta mentione. Dal.

p. Probatur) Probat et Dioſc l. c. εὔθρυπτον, ἄλιθόν τε, καὶ οὐ παλαιάν. H.

ta [1] ſory *q.* fiat. Vis *r.* eius ad excreſcentia in hulceribus, ſanguinem ſiſtere, gingiuas, vuam, tonſillas farina compeſcere. [2] Vuluae quoque vitiis in vellere imponitur. Cum ſucco vero porri verendorum additur emplaſtris. Maceratur *s.* autem [3] in fictili ex aceto circumlito fimo diebus XL. et colorem croci trahit. Tunc admixto cadmiae pari pondere, medicamentum efficit, pſoricon *t.* dictum. Quod

1. peior fiat. M. 2. *vuluae porro et verendorum vitiis additur in emplaſtris. M.* 3. *aceto in fictili obruto fimo. V.*

q. Sory) Sory ipſum vetuſtate mutari in chalcitin, auctor eſt Galen. de ſimpl. med. IX. pag. 266. atque haec tria tenuitate tantum diſcrepare: craſſiſſimumque eſſe ſory, tenuiſſimum miſy: mediam chalcitin. Sic etiam Aetius de re med. II. 65. p. 57. H.

r. Vis) Sic Dioſc. totidem fere verbis V. 115. Ἔϛι δὲ καὶ τῶν μετρίως σηπόντων· ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς ἐρυσιπέλατα, ἕρπητας, αἱμοῤῥαγίας τὰς ἐξ ὑϛέρας καὶ μυκτήρων σὺν πράσου χυλῷ. Ξηρὰ δὲ πρός τε ἐπουλίδας καὶ νομὰς καὶ παρίσθμια. *Eſt* et in genere leuiter exedentium. *Quin etiam efficax eſt ad eryſipelata et herpetas, itemque ſanguinis e vulua et naribus eruptiones cum porri ſucco.* Et inter ea quae corpora exedunt, chalcitin Celſus enumerat V. 7. Et c. 22. *ad putrem carnem continendam: ne vltra ſerpat, eamque leniter exedendam ... auripigmentum cum chalcitide, etc.* De ſiſtendo ſanguine, vuaque compeſcenda, etiam Plin. Val. III. 21. H.

s. Maceratur) Dioſc. ad verbum V. 116. H.

t. Pſoricon) Ψωρικὸν Dioſc. l. c. et Galeno de fac. ſimpl. med. pag. 272. vbi ſimili ferme ratione hoc medicamenti genus concinnat: Dioſcorides vero plane eadem. Nomen habet, quod contra ſcabrities et aſperitates cutis, quas Ψώρας Graeci dicunt, vim habeat. Celſ. VI. 6. tit. *Ad oculos ſcabros. Nulla per ſe materia eſt,* quae pſoricum nominetur: ſed chalcitidis aliquid, et cadmiae dimidio plus ex aceto ſimul conteruntur: idque in vas fictile additum, et contectum ficulneis foliis ſub terra reponitur: ſublatumque poſt dies

Quod ſi duae partes chalcitidis tertia cadmiae temperentur, acrius hoc idem fiet: [1] etiamnum *v.* vehementius, [2] ſi aceto, quam vino temperentur. Toſta vero efficacior fit ad eadem omnia.

XXX. Sory *x.* Aegyptium maxime laudatur, multum ſuperato Cyprio, Hiſpanienſi, et Africo: quamquam *y.* oculorum quoque curationi quidam vtilius Cyprium [3] putant: ſed *z.* in quacumque natione optimum, cui maximum virus in olfactu, trituque pinguiter nigreſcens, et ſpongioſum. Stomacho *a.* res contraria in tantum, vt quibuſdam [4] olfactu modo vomitiones moueat. Et Aegyptium quidem [5] tale: Alterius *b.* nationis [6] contritum

1. *Sic ex Mst. H. Acrius etiamnum et vehem. Gr. et Al.*
2. *ſi vino. M.* 3. *putent. M.* 4. *olfactum. M.*
5. *tale eſt. M.* 6. *quod contr. non ſplendeſcit miſy os modo; quo eſt et lapidoſius. V. Dioſc.*

dies XX. rurſus teritur, et ſic appellatur. H.

v. Acrius etiamnum et vehementius, ſi aceto quam vino temperentur. Breuius in vetere codice, *etiamnum vehementius ſi aceto quam vino temperentur*, reliqua ſuperfluunt, et paulo poſt lege, *Hiſpanienſique et Africo.* Pint.

Etiamnum) Oribaſ. XIII. f. 231. H.

x. Sory) Dioſc. V. 119. Σῶρυ... εὑρίσκεται ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ὡς ἐν Λιβύῃ, καὶ Ἰσπανίᾳ, καὶ Κύπρῳ, προκριτέον, καὶ τὸ Αἰγύπτιον, etc. *Couperoſe cendrée.* H.

y. Quamquam) Sic ad ocularia medicamenta Cyprium quoque miſy Aegyptio anteponit Dioſc V. 117. Hard.

z. Sed) Dioſc. totidem verbis l. c. H.

a. Stomacho) Dioſc. l. c. Hard.

b. Alterius) Vide N. et Em. N. XIX. (hic poſ.) Vt miſy ſplendeſcat, dicetur ſ. ſq. *Alterius)* In libris hactenus vulgatis *contritum ſplendeſcit. Et miſy eſt lapidoſius. Prodeſt autem* etc. Luxata penitus, nec cohaerente ſatis oratione: immo et falſa: nam et lapidoſius eſſe miſy, quam ſory, affirmat, quod falſum eſſe in prioribus Notis docuimus: et prodeſſe illud dentium dolori, quae dos eſt ſoreos, non

tum ſplendeſcit, [1] vt miſy, et *c.* eſt lapidoſius. Prodeſt *d.* autem et dentium dolori, ſi contineatur, atque [2] colluat: et oris hulceribus grauibus, quaeque ſerpunt. Vritur *e.* [3] carbonibus, vt chalcitis.

XXXI. Miſy *f.* aliqui tradiderunt fieri exuſto *g.* lapide in ſcrobibus, flori eius luteo miſcente ſe ligni pinei fauilla. Reuera autem e ſupradicto fit lapide, concretum natura, diſcretumque, et optimum in Cypriorum officinis: cuius *h.* notae ſunt friati aureae ſcin-

1. *et miſy eſt lapidoſius. Gr. et Al.* 2. *colluatur. V.* 3. *et carb.* M.

non a Plinio modo, ſed etiam a Dioſcoride laudata V. 119. In R. 2. cod. *contritum ſplendeſcit et miſy et eſt lapidoſius*: quae veſtigia ſunt minime obſcura ſincerae lectionis. Sory Aegyptium Dioſc. l. c. frianti nigrum apparere ait: quod inter friandum autem ſplendeſcit, vt miſy, alterius generis et inualidum illud eſſe: τὸ δὲ λαμπυρίζων ἐν τῷ θραυσθῆναι ἐμφερῶς μίσυϊ, ἑτερογενές τε καὶ ἀσθενὲς ῥητέον εἶναι. Neque porro ab his verbis, *Et miſy eſt lapidoſius*, incipit inſtituta de miſy oratio: ſed a ſubſequenti multo poſt ſententia, *Miſy aliqui tradiderunt*, etc. vnde ſ. 31. auſpicati ſumus. H.

c. Et eſt) Sory videlicet: de quo Galenus de fac. ſimpl. m. IX. pag. 266. οὐ τήκεται τὸ σῶρυ, διὰ τὸ λιθωδεστέραν τε καὶ σφοδροτέραν ἔχειν τὴν πῆξιν. *Sory non liqueſcit, quoniam lapidoſius eſt, vehementiuſque compactum.* H.

d. Prodeſt) Et hoc de Sory Dioſcorides quoque prodidit V. 19. Ἴᾶται δὲ καὶ ὀδονταλγίας ἐντιθέμενον εἰς τὰ βρώματα, καὶ τοὺς ὑποσάλους δὲ ὀδόντας κρατύνει. *Dolori dentium cauernis eorum inditum medetur: eoſdem labantes firmat.* H.

e. Vritur) Dioſc. l. c. H.

f Miſy) Dioſc. V. 117. Noſtris, *Couperoſe iaune*, ſeu Vitriolum Romanum. Hard.

g. Exuſto) Quem chalcitin vocant, vt dictum eſt, initio ſ. 29. H.

h. Cuius) Dioſc. l. c. Μίσυ δὲ παραληπτέον τὸ Κύπριον, χρυσοφανές, σκληρὸν, καὶ ἐν τῷ θραυσθῆναι χρυσίζον, καὶ ἀποστίλβον ἀστε-

ſcintillae, et quum teratur, arenoſa natura, ſiue terrea, chalcitidi ſimilis. Hoc admiſcent, qui aurum purgant. Vtilitas eius infuſi cum roſaceo auribus purulentis: et in lana [1] impoſiti, capitis hulceribus. Extenuat etiam ſcabritias oculorum inueteratas. Praecipue vtile tonſillis, contraque anginas, et ſuppurata. Ratio, vt ſedecim drachmae in hemina aceti coquantur addito melle, donec lenteſcat. Sic ad ſupradicta vtile eſt. Quoties opus ſit molliri vim eius, mel aſpergitur. Erodit et callum fiſtularum, ex *i.* aceto [2] fouentium: et collyriis additur. Siſtit et ſanguinem, hulceraque quae ſerpant, quaeue putreſcant. Abſumit et excreſcentes carnes. Peculiariter virilitatis vitiis vtile: et feminarum profluuium ſiſtit.

XXXII. Graeci *k.* cognationem aeris nomine fecerunt et atramento ſutorio. Appellant *l.* enim chalcanthum. Nec vllius aeque mira natura eſt. [3] Fit *m.* in Hiſpaniae puteis ſtagniſue, id genus aquae habentibus. Decoquitur *n.* ea, admixta dulci pari

1. *impoſita.* M. 2. *fotu.* M. 3. *Sic ex Mss. H. Fit et in Hiſpania e puteis. Gr. et Al.*

ἀςεροειδῶς. Miſy aſſumendum natione Cyprium auri, ſpeciem prae ſe ferens, ac durum, quodque dum friatur, aureis micet ſcintillis, ac ſtellae modo ſplendeſcat. H.

i. Ex aceto) Iis qui ex aceto fiſtulas fouent miſy. Hard.

k. Graeci) Hanc nominis affinitatem, idem alibi gentilitatem vocat: cuius occaſione, vt alias monuimus, de rebus agit alioqui diſparibus, nec alia re, niſi vocis ſono connexis. H.

l. Appellant) Χάλκανθον Noſtri, *du vitriol*, *de la couperoſe.* H.

m. Fit et in Hiſpania e puteis ſtagniſue) Rectius in eodem, *fit in Hiſpaniae puteis ſtagniſue.* Dal.

Fit) Haec totidem verbis Iſidor. Origg. XVI. 2. Diſpar aliquantum Dioſc. ratio eſt, V. 114. H.

n. Decoquitur ea) Ideoque ἑφθὸν dicitur, aliis

pari menſura, et in piſcinas ligneas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentae, quibus adhaereſcens limus, vitreis [1] acinis imaginem quamdam vuae reddit. Exemptum ita ſiccatur diebus XXX. [2] Color eſt caeruleus, perquam ſpectabili nitore, [3] vitrumque *o.* eſſe creditur: diluendo fit atramentum tingendis coriis. Fit *p.* et pluribus modis; [4] genere *q.* terrae eo in ſcrobes cauato: quarum e lateribus diſtillantes hiberno *r.* gelu ſtirias, ſtalagmian *s.* vocant: neque eſt purius aliud. [5] Sed *t.* ex eo candidum colorem ſen-

1. *aquis. V.* 2. *Color eſt coeruleo. M.* 3. *vtrumque Gr. et Al.* 4. *terreo. M. genere eo in ſcrobe Gr. et Al.* 5. *Sed eſt candidum, et colore violae ſimile. V.*

praeſtantius ad nigras tincturas, ad vſum medicinae inualidius. Dioſc. Dal.

o. Vitrumque) Sic R. 2. et Alii. Ob perſpicuitatem ſcilicet: Dioſc. l. c. Ἄριστον δ' αὐτοῦ ἡγητέον τὸ κυάνεον... καὶ διαυγές. Inde chalcantho apud nos vitrioli nomen. H.

p. Fit et pluribus modis) Lege: *Fit et pluribus modis, genere terrae eo in ſcrobes cauato; quarum e lateribus diſtillante hiberno gelu ſtiria, ſtalagmian vocant.* Vide. Cl. Salmaſ. 1159. b. ſequitur: *Sic ex eo quod dependet vt lanciola, loncoton appellant.* Idem ibid.

q. Genere) Atramentoſi metalli, quod chalcitin, miſy, ſory, melanteriam continet. Dal.

Genere) Quale in Hiſpaniae puteis ſupradictis reperitur. Ita R. 2. et Colb. 3. Editi hoc tantum, *genere eo,* obſcura, ac mutila oratione. Iſidorus l. c. hoc tantum: *Fit et in ſcrobibus cauatis, quarum de lateribus decidentes guttae coaleſcunt.* H.

r. Hyberno gelu ſtirias) Vet. *Hybereo tempore ſtiriae gelantur.* improprie *gelantur,* pro concreſcunt vi caloris exſiccatae: nam hieme calidiſſimae ſunt metallorum fodinae. Dal.

s. Stalagmian) Σταλακτὸν, σταλακτικὸν, λογχωτὸν vocari Dioſcorides tradit, a Peteeſio πινάριον. Dal.

Stalagmian) Σταλαγμίαν, hoc eſt, chalcanthum ſtillaticium. Σταλακτίς et σταλακτικὸν a Dioſc. appellatur, V. 14. H.

t. Sed ex eo candidum colorem) Leg. *Sed eſt candidum, et colore violae ſimile.* Violaceum

ſentientem violam, [1] lonchoton appellant. Fit *v.* et in ſaxorum catinis, pluuia *x.* aqua [2] corriuato limo [3] gelante. Fit et ſalis modo, flagrantiſſimo Sole [4] admiſſas *y.* dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, foſſile aut factitium appellant hoc: pallidius, et quantum colore, tantum bonitate deterius. Probant maxime Cyprium in medicinae [5] vſu. Sumitur *z.* ad depellenda ventris animalia drachmae pondere cum melle. Purgat *a.* et caput dilutum, ac naribus inſtillatum: item ſtomachum, cum melle [6] aut aqua mulſa ſumptum.

X 2 Me-

1. leucoion Gr. et Al. 2. circumlito. M. 3. gelaſcente. V. 4. admixtis dulcibus aquis. V. 5. vſum. M. 6. aut in aqua. V.

lacteum id paulo poſt nominat. Dal.

Sed) E ſtillaticio chalcantho. Vide N. et Em. N. XX. (paulo poſt) Λογχωτὸν eſt Dioſcoridi, l. c. aliiſque. *Sed)* Sic totidem plane ſyllabarum apicibus, R. 2. et Colb. 3. Pliniani editores, quum violam ſenſere, *leucoion* ſtatim, quod violae altae nomen eſt, pro *lonchoton* commode ſubſtitui poſſe arbitrati ſunt. At Dioſc. V. 114. ex Peteeſio medico λογχωτὸν vocat, quaecumque demum vocis eius originatio ſit. Oribaſius item XIII. f. 233. Et Neophytus: λογχωτὸν, τὸ χάλκανθον. Salmaſio tamen non idcirco aſſentimur, legi ita hunc locum iubenti, in Solin. pag. 1159. ex ſola ingenii coniectura: *Sic ex eo quod dependet vt lanciola,*

lonchoton appellant: libris inuitis omnibus. H.

v. Fit) Fit et in ſaxis excauatis, aqua pluuia, quae per venas chalcanthi labitur, limo corriuato, ac gelaſcente. H.

x. Pluuia aqua) Quae per venas atramentoſas labitur. Dal.

y. Admiſſas) In ſcrobes excauatas aquae ſupradictae e puteis hauſtae admittantur, mox Sole coguntur: vt ſalem dixit antea fieri XXXI. 39. aqua e puteis in ſalinas ingeſta. Sic etiam Iſid. l. c. H.

z. Sumitur) Dioſc. V. 114. Ἕλμινθας πλατείας ἀναιρεῖ ἃ βάρος καταπινόμενον, ἢ κατὰ μέλιτος ἐκπινόμενον. Hard.

a. Purgat) Dioſc. totidem verbis l. c. H.

Medetur *b.* et oculorum ſcabritiei, [1] doloriue, et caligini, et oris hulceribus. Siſtit et ſanguinem narium: item haemorrhoidum. Extrahit *c.* oſſa [2] fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpendit epiphoras, penicillo fronti impoſitum. Efficax et in emplaſtris ad purganda [3] hulcera, et excreſcentia hulcerum. [4] Tollit et vuas, vel ſi decocto tangantur. Cum lini quoque ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores [5] tollendos: quoque ex eo candicat, in eo vſu praefertur violaceis, [6] ſi grauitati aurium per [7] fiſtulas inſpiretur. Vulnera etiam per ſe illitum ſanat, [8] ſed tinguit cicatrices. Nuperque *d.* inuentum, vrſorum in arena et leonum ora [9] inſpargere illo: tantaque eſt vis in aſtringendo, vt non queant mordere.

XXXIIII. (XIII.) [10] Etiamnum *e.* in aerariis reperiuntur, [11] quae vocant pompholygem *f.* et ſpodon.

1. *dolorique, nec non et caligini Gr. et Al.* 2. *fracta. Cum ſemine hyoſcyami ſuſpendit. M.* 3. *ſic ex Mss. H. et M. vulnera Gr. et Al.* 4. *Attollit. V.* 5. *tollendos. Quos ex eo. V.* 6. *ſic ex Mss. H. Et grau... inſpiratur Gr. et Al.* 7. *fiſtulam. V.* 8. *ſic. ex Mss. H. et tingit. M. ſtringit Gr. et Al.* 9. *inſpargere, illique tanta vis eſt adſtringendi. M.* 10. *Etiam nunc in aerar. reperiunt. Ch.* 11. *ſic ex Mss. H. et M. quem voc. Gr. et Al.*

b. Medetur et oculorum ſcabritiei) *Scabriciae* non *ſcabriciei*, in antiquo codice, ſemperque ſic leges, ſequitur confeſtim, *Dolorique nec non et caligini et oris vlceribus*: in eodem, *doloriue et caligini ac oris vlceribus.* P.

Medetur) Marc. Emp. c. 8. pag. 55. In MSS. porro, *ſcabritiae*, legimus, non *ſcabritiei.* H.

c. Extrahit) Dioſc. Εὐπ. I. 166. Ἀνάγει δ' ὀςέα καὶ ἀφίςησι... χάλκανθον, σὺν ὑοσκυάμου σπέρματι. H.

d. Nuperque) Totidem verbis Iſidor. XVI. 2. H.

e. Etiamnum) In fornacibus, in quibus aes vritur. Hard.

f. Pompholygem) Πομφόλυξ leuior eſt, euolatque ad fornices, quibus bullarum inſtar

don. Differentia *g.*, quod pompholyx lotura paratur, ſpodos illota eſt. Aliqui *h.* id quod ſit candidum leuiſſimumque, pompholygem dixere: et eſſe aeris et *i.* [1] cadmiae fauillam. Spodon nigriorem ponderoſioremque eſſe, [2] deraſam parietibus fornacum, mixtis ſcintillis, aliquando et carbonibus. Haec *k.* aceto accepto odorem aeris praeſtat, et ſi tangatur lingua, ſaporem *l.* horridum. [3] Conuenit *m.* oculorum medicamentis, quibuſcumque vi-

X 3 tiis

1 *chalcitidis. M.* 2. *delapſam par. for. miſtis ſimul pilis, aliq. et car. Haec ac. ſubacta. V. ex Dioſc.* 3. *ſic ex Mss. H. conuenit pompholyx ocul. V. conuenitque Gr. et Al.*

inſtar adglutinatur: vnde nomenclaturam traxit, quoniam πομφόλυξ Graecis bulla eſt. Noſtris, *la fleur de la calamine.* Non eſt officinarum tutia, vt recte probat Sauotus de nummis p. 106. ſp. Spodion vero ponderoſius, quare ad fornices non adſcendit, ſed vel cineris inſtar, vnde nomen, humi decidit, adhaeretue parietibus. Longe diſparis naturae ſpodion officinarum eſt, quod ex vſto fit ebore. Sauotus l. c. p. 108. H.

g. Differentia, quod pompholyx lotura paratur) *Spluratur*, non *paratur*, in ſcripto codice: forte *expurgatur* legendum, ex Dioſc. V. P.

h. Aliqui) Quos ſequutus eſt Dioſc. V. 85. apud quem haec totidem verbis exſtant, de pompholygis ſpodiique diſcrimine: et apud Orib. XIII. pag. 231. qui ex Dioſc. hauſit: vt et Galen. de fac. ſimpl. med. IX. 3. pag. 268. H.

i. Et cadmiae) Sic libri omnes, etiam MSS. Sic Dioſc. et Galen. ll. cc. vbi pompholyga aiunt eſſe, ἀναφερόμενον αἴθαλον, καμινευομένης τῆς καδμείας. Hard.

k. Haec) Hoc eſt, aceto ſubacta. Dioſc. l. c. Ἐν τῷ ὄξει φυραθεῖσα . . . ἔτι δὲ βορβορίζουσα ἐν τῇ γεύσει, *guſtu coenum reſipit.* H.

l. Saporem horridum) Veluti coeni Dioſcorides. Dal.

m. Conuenitque oculorum medicamentis, quibuſcunque vitiis occurrens) Detrahe coniunctionem *que*: et *occurrerit* lege non *occurrens*, ex apographo noſtro. Pint.

Conuenit) Pompholyx nimirum. Ita Galen. de fac. ſimpl. med. IX. 3. p. 269. Hard.

tiis occurrens, et *n.* ad omnia, quae ſpodos: hoc ſolum diſtat, quod huius elutior *o.* vis eſt. Additur *p.* et in emplaſtra, quibus [1] lenis quaeritur refrigeratio et ſiccatio. Vtilior ad omnia quae vino lota eſt.

XXXIV. Spodos *q.* Cypria optima. [2] Fit autem liqueſcentibus cadmia, et *r.* aerario lapide. [3] Leuiſſimum *s.* hoc efflatur et ocyus, euolatque e fornacibus, et tectis adhaereſcit, a fuligine diſtans candore. [4] Quod minus candidum ex eo, immaturae

1. *leuis. V. M.* 2. *Fit autem quod quidem pompholygem vocant liqueſc. Dal. hic reponit quod mox ſequitur comm.* 3. *leuiſſima haec efflatu ocyus. V. leuiſſime haec Gr. et Al.* 4. *ſic ex Mss. H. quod minus candidum ex ea Gr. et Al.*

n. Et ad) Vt exemplum in re vna ſtatuam, ſpodos ſect. ſq. vtilis dicitur hulceribus quae manant, Graeci ἀχῶρες vocant: ad eumdem vſum commendat pompholygem Theod. Priſc. I. 5. de achoribus. H.

o. Elutior) Imbecillior ſpodi ſeu ſpodii vis. Sic Horat. II. Sat. 5. v. 16. *Irriguo nihil eſt elutius horto.* Hoc eſt, nihil inſipidius, quam hortenſia quae multis aquis irrigantur. H.

p. Additur) Galen. l. c. Hard.

q. Spodos) Orib. XIII. f. 231. H.

r. Et aerario) Aeroſo lapide, ex quo fieri aes dictum eſt, ſ. 2. et 22. H.

s. Leuiſſime haec efflatur et ocius euolatque) Acad. *leuiſſimo flatu euolat e fornacibus*, vt et Men. et Gud. niſi quod *euolatque.* Pintiani, *leuiſſimum hoc efflatur et otius.* Voſſ. *Leuiſſimum hoc eſt flaturae tutius euolatque et fornacibus et tectis adhaereſcit.* Scribe, *loturae tutius.* Nam ſupra. *pompholyx lotura paratur*, lib. XXXIII. 7. *alii minium faciunt prima lotura.* Hoc lib. XXXIV. 18. *Fit et lotura plurimi vſus in medicina.* Mox, *Quod vero rubicundius ex iis inuenitur, acriorem vim habet, exulceratque adeo, vt, cum lauatur, ſi oculos attigit, excaecet.* Sic Voſſ. non *attingat.* Hoc igitur minus tutum loturae. Vocabulum bis habes infra cap. 18. Gron.

Leuiſſimum) Sic R. 2. et alii. Editi perperam, *leuiſſime haec.* Simon Ianuenſis, c. de pompholyge, legit, *leuiſſimo*

turae fornacis argumentum eſt: [1] hoc quidam pompholygem vocant. Quod vero rubicundius ex iis inuenitur, acriorem *t.* vim [2] habet, exhulceratque adeo, vt quum lauatur, ſi oculos attingat, excoecet. Eſt et mellei coloris [3] ſpodos, in qua plurimum aeris intelligitur. Sed quodcumque genus lauando fit vtilius: purgatur *v.* ante penna, dein craſſiore lotura. Digitis *x.* ſcabritiem exterunt. Media vis eius eſt, quae vino lauatur. Eſt aliqua et in genere vini differentia. Leni enim lota [4] collyriis *y.* oculorum minus apta putatur. [5] Eadem efficacior hulceribus quae manant, vel oris quae

X 4 madent,

1. *ſic ex Mſſ. H. quidem hanc clauſulam Dal. hinc expungit, vt dictum. Gr. et Al.* 2. *habet, et exhulcerat, adeoque cum lauatur, ſi oculos, attingat, exercet. M.* 3. *pompholyx. V.* 4 *ſic ex Mſſ. H. collyriis oculorum nimium vigiliis fatigatorum apta Gr. et Al.* 5. *eademque. M.*

uiſſimo flatu, euolatque etc. Hard.

t. Acriorem vim habet) Nondum exuta Cadmiae, aeroſiue lapidis acrimonia. Dalec.

v. Purgatur ante pinna, dein craſſiore lotura) MSS. *Purgatur in tepiditate ni craſſior lotura digitis ſcabritiae excernuntur.* E quibus reſtitui poteſt lectio melior: *Purgatur craſſior tepidae lotura: digitis ſcabritiae diſcernuntur.* Legendum tamen ex Dioſc. c. 85. lib. V. *Purgatur autem in craſſiore panno lotura. Quidam digitis ſcabritiem exterunt. Maxima vis eius eſt, etc.* quamuis c. 18. huius libri in lotura ſpodii plumbei ſcribatur, *Quidam puluerem pennis detergere malunt, ac terere in vino odorato.* Dal.

Purgatur) Sic libri editi, manuque ſcripti. Simon Ianuenſis, qui totum hoc de pompholyge caput exſcripſit, mendoſe, *purgatur ante prima: deinde craſſior: lotura digitis ſcabritiem exemit.* Hard.

x. Digitis ſcabritiem exterunt) Quatuor noſtri, vt Pintian. *ſcabritiae excernuntur.* Gron.

y. Collyriis oculorum nimium vigiliis fatigatorum apta putatur) *Collyriis oculorum minus vtilis putatur*, in archetypo noſtro. cetera ſuperfluunt. Pint.

madent, et omnibus medicamentis, quae parantur contra gangraenas. Fit z. et in argenti fornacibus ſpodos, quam *a.* vocant lauriotin. Vtiliſſima autem oculis affirmatur, quae [1] fiat in aurariis: nec in alia [2] parte magis eſt vitae *b.* ingenia mirari. Quippe ne [3] inquirenda eſſent metalla, viliſſimis rebus vtilitates eaſdem excogitauit.

XXXV. Antiſpodon *c.* vocant cinerem fici arboris, vel caprifici, vel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum partibus, vel oleaſtri, vel [4] cotonei mali, vel lentiſci. Item *d.* ex moris immaturis, id eſt, candidis, in Sole arefactis: vel e buxi coma, vel pſeudocyperi *e.*, aut rubi, aut terebinthi, vel oenanthes. Taurini *f.* quoque glutinis, aut [5] linteorum

1. fit. M. 2. parte vitae magis eſt ingenia. V. 3. quaerenda eſ. met. vil. pretiis. M. 4. ſic ex Mss. H. cidoniae. V. cydonii Gr. et Al. 5. lanarum. Dioſc. ſuccidarum irrigatarum pice aut melle.

z. *Fit et in argenti fornacibus)* Aurique et plumbi Dioſcor. Dal.

a. Quam vocant lauriotin) A Laurio Atticae pago, Sunio proximo, vbi argenti metalla fuere. Pauſanias. Spondon Illyricam laudat Hippocrates. Dal.

Lauriotin) Λαυριῶτιν a Laurio Atticae pago, vbi argenti metalla fuere. Pauſanias ſtatim initio I. fine Attic. Πλέοντι δὲ ἐς τὸ πρόσω Λαύριόν τε ἐστιν, ἔνθα ποτὲ Ἀθηναίοις ἦν ἀργύρου μέταλλα. Hinc γλαῦκες Λαυριωτικαὶ apud Eraſm. Chil. 2. Cent. 8. Adag. 31. Hard.

b. Vitae ingenia mirari) Scribendum puto, *naturae ingenium.* Cauſam erroris fuiſſe puto compendioſam ſcripturam huius dictionis, *naturae.* et paulo poſt, *Cotonei* non *Cydonei* in eodem. Pint.

c. Antiſpodon) Ἀντίσποδα dicuntur, quae deficiente ſaepenumero ſpodio, in eius locum opportune ſufficiuntur. De his eadem plane tradit et Dioſc. V. 86. vt Oribaſ. XIII. f. 231. H.

d. Item) Dioſc. et Orib. ll. cc. H.

e. Pſeudocyperi) Quidam apud Dioſc. legunt *pſeudocypri.* Dal.

f. Taurini) Auctores proxime appellati. H.

teorum cinerem, ſimiliter pollere inuentum eſt. Vruntur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur.

XXXVI. In aerariis officinis et ſpegma *g.* [1] fit, iam liquato aere atque percocto, additis etiamnum carbonibus, [2] flatuque [3] accenſis: ac repente vehementiori flatu exſpuitur aeris palea quaedam. Solum, quo excipiatur, eſſe [4] ſtratum debet.

XXXVII. [5] Facile ab ea diſcernitur, [6] quam in iiſdem officinis diphrygem *h.* vocant Graeci, ab eo quod bis torreatur. Cuius *i.* origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in *k.* rubricam. Fit et in Cypro ex luto cuiuſdam ſpecus arefacto prius, mox *l.* [7] paulatim circumdatis ſarmentis. Tertio *m.* fit modo in fornacibus aeris faece ſubſidente. Differentiae

1. *fit cum iam.* V. 2. *paulatimque.* M. 3. *accenſis, repente.* V. 4. *ſic ex Mss.* H. *ſtratum eſſe debet Gr. et Al.* 5. *Facile, in* M. *d.* 6. *quod in iiſd. off. diphryges. Alii.* 7. *paulatim vſto circ.* V. *ex Dioſc.*

g. Et ſpegma) Sic etiam MSS. An *ſpegma* ψῆγμα potius, quae vox Graece ramenta et micas ſignificat, quae appellatio huic aeris paleae accommodata ſatis videtur? H.

Spegma) ψῆγμα hoc loco eſt velut apluda, acer, palea aeris, quae vehementiori flatu extra fornacem eiicitur, tanquam aeris ramentum aut reciſa deraſaque particula. Dioſc. cap. de flore aeris, τὸ τῶν παλαιῶν ἥλων ψῆγμα, *ramentum veterum clauorum*, a quibuſdam vocatum fuiſſe tradit florem aeris. Dal.

h. Diphrygem) Dioſc. V. 120. τὸ διφρυγὲς, ſcilicet ἀπὸ τοῦ δὶς φρυγέσθαι, quod bis torrefiat: ſiue quod et arefiat a ſole, et ab igne torreatur. H.

i. C*uius*) Totidem ea plane verbis a Dioſcoride explanata l. c. et ab Orib. XIII. f. 226. H.

k. In) In rubricae colorem: ὅταν ἡ χρόα μιλτώδες γένηται. Dioſc. l. c. H.

l. Mox) Subintellige, vſto toſtoue. H.

m. Tertio) Hoc eſt, tertium nihil aliud eſt, niſi ſedimentum aeris in fornace aduſti. H.

rentiae [1] ſiquidem, quod aes ipſum in [2] catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges *n.* remanet. Quidam *o.* tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari *p.*: circa hunc aes feruere, ipſum vero non percoqui, niſi tranſlatum in alias fornaces, et eſſe nodum *q.* quemdam materiae. Id *r.* quod ex cocto ſuperſit, diphryges vocari. Ratio *s.* eius in medicina ſimilis ſupra dictis: ſiccare, et excreſcentia conſumere, et [3] perpurgare. Probatur *t.* lingua, vt eam ſiccet tactu ſtatim, ſaporemque aeris reddat.

XXXVIII. Vnum etiamnum aeris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris *v.* in Faſtis, trientem aereum paſcit auro et argento, [4] conſumen-

1. *ſic ex Mſs. H. quidem, in* M. *d. differentia eſt quidem Gr. et Al.* 2. *catinos deſc. ex fornaces proiicitur, flos. V.* 3. *repurgare. V.* 4. *conſumente eo vtr. M.*

n. Diphryges) In fundo, ceu faex, ſubſidet: εὑρίσκεται ἐν τῇ χώνῃ ἐγκείμενον τῷ πυθμένι αὐτῆς. Dioſc. l. c. H.

o. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur) *Quidam tradunt, in aereis globos lapidis aes gignentis ſole coctos fermentari: circa hos aes feruere: ipſum vero percoqui tranſlatum in altas ſcrobes, et eſſe vdum: quod autem materiae excocto ſupereſt, diphryges vocari.* ex Dioſc. et manuſcr. Dal.

p. Ferruminari) Coaleſcere. H.

q. Nodum) Duriorem materiam. H.

r. Id quod excocto ſuperſit, diphryges vocari) Voſſ. *id quod ex cocto ſuperſit, diphryga vocant.* Plautus Sticho: *Edepol te vocem libenter, ſi ſuperſiat locus.* Acad. quoque, *diphryga vocant.* Sed διφρυγὲς Dioſc. Gron.

s. Ratio) Aeri, ſcoriae, cadmiae, flori. Haec totidem verbis Dioſc. l. c. Δύναμιν δὲ ἔχει ςυπτικήν τε, καὶ ἀνακαθαρτικὴν ἐπιτεταμένως, σμηκτικήν τε καὶ ξηραντικὴν καὶ καταςαλτικὴν ὑπερσαρκώσεως, etc. Hard.

t. Probatur) Dioſc. l. c. ad verbum. H.

v. Illuſtris) Ob multos Conſulatus, ac triumphos, qui notantur in Faſtis. H.

ſumentem vtrumque. Origo [1] atque natura eius incomperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalae ſenis ponam. Seruiliorum familia habet trientem ſacrum, cui ſumma cum cura magnificentiaque ſacra quotannis faciunt: quem ferunt alias creuiſſe, alias decreuiſſe videri, et ex eo aut honorem aut diminutionem familiae ſignificari.

XXXIX. (XIV.) [2] Proxime indicari debent metalla ferri, optimo peſſimoque vitae inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus [3] iuueneſcere. Hoc exſtruimus tecta, caedimus ſaxa [4] omneſque ad alios vſus ferro vtimur. Sed eodem ad bella, caedes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſſili volucrique, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc vero pennato: quam ſceleratiſſimam humani ingenii fraudem arbitror. Siquidem, vt ocyus mors perueniret ad hominem, alitem [5] illam fecimus, pennaſque ferro [6] dedimus. Quamobrem culpa eius [7] non naturae fiat accepta. Aliquot experimentis probatum eſt poſſe innocens eſſe ferrum. In foedere, quod expulſis regibus populo Romano dedit Porſenna, nominatim comprehenſum inuenimus, ne *x.* ferro niſi in [8] agricultura vterentur. Et *y.* [9] ſtilo ſcribere [10] intutum, vt vetuſtiſſimi auctores

1. *autem naturaque. V.* 2. *putamus. V.* 3. *reiuueneſcere. V.* 4. *innumeroſque ad al. V.* 5. *telum. V.* 6. *adiecimus. M.* 7. *nobis non naturae. acc. V.* 8. *agrorum cultu. M.* 9. *ſtillo ferreo ſcribere vetitum eſt V.* 10. *ſic ex Mss. H. intutum eſt Gr. et Al.*

x. Ne ferro niſi in agricultura vterentur) Acad. *in agro culto.* Gud. et Men. *in agro cultu.* Voſſ. *in agri cultu.* Et hoc Plinii. Libet enim diſertis illa tralatitia variare. Cicero lib. III. in Verrem: *Quid eſt enim Sicilia, ſi ei agri cultionem ſuſtuleris?* Gron.

y. Et ſtilo ſcribere intutum eſt, vt vetuſtiſſimi) Acad. Men.

res prodiderunt. Magni Pompeii in tertio Conſulatu exſtat edictum, in tumultu necis Clodianae, prohibentis [1] vllum telum eſſe in vrbe.

XL. Et z. tamen vita ipſa [2] non defuit honorem *a.* [3] mitiorem habere ferro quoque. Ariſtonidas *b.* artifex quum exprimere vellet Athamantis furorem *c.* [4] Learcho *d.* filio praecipitato reſidentem

1. *ne vllum telum eſſet in M.* 2. *ſic ex. Mss. H. non deſiit Gr. et Al.* 3. *in initio. M.* 4. *Learchum filium praecipitare volentis, et reſidentis poenitentia. M. et praecipitato illo reſidentis poenitentiam. V.*

Men. Gud. *et cum ſtilo ſcribere itutum vetuſtiſſimi.* Voſſ. *et tum ſtilo ſcribere intutum vetuſtiſſimi.* Lege: *Etiam ſtilo ſcribere vetitum vetuſtiſſimi auctores prodiderunt.* Tangit et Iuretus ad Symmachum lib. II. ep. 22. Gr.

Et ſtilo) Minime tutum. Sic etiam MSS. Sunt qui *vetitum* malint. *Intutum* Tacito ſemel, ſaepius Ammiano vſurpata vox. H.

z. *Et tamen vita ipſa non deſiit honorem*) Voſſ. *defuit.* Vt Tacitus lib. IV. hiſtor. *Nec deerat egentiſſimus quiſque e plebe et piiſſimi ſeruitiorum prodere vltro dites dominos.* Item, *Nec deerat ipſe ſtipatus armatis, domos hortoſque permutans, apparatu, inceſſu, excubiis, vim principis complecti.* Gron.

a. Honorem) Ad mitiores vſus adſciſcere, exempli gratia, *ad ſtatuas*, de quibus ſtatim dicetur. H.

b. Ariſtonidas) Ἀριςωνίδας. H.

c. *Furorem Learcho filio praecipitato reſidentem poenitentiamque*) Hoc a Gelenio eſt, cum haberetur *reſidentem poenitentiam* quod a Pintiano. Sed Voſſ. *poenitentia res ferrumque miſcuit.* Lege: *cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learcho filio praecipitato, reſidentem poenitentia, aes ferrumque miſcuit.* Academicus, Men. Gud. *Learchum filium praecipitare volentis et reſidentis poenitentia* Vnde apparet, quantum ſibi hoc in ſcriptore permiſerint librarii. *Poenitentia* eſt mutato animo. Sic Phaedrus fab. 70. *Sancta incorrupta iura reddebat fide. Poſt quae labare coepit poenitentia.* Ita enim haec ſcribenda et coniungenda. Vulgo hoc vocabulum parum capiunt: non enim tantum dolorem ex actis, ſed ſaepe mutatum animum et conſilium, modumque agendi contrarium, ſignificat. Suetonius Octauio: *quo magis poenitentiam*

dentem [1] poenitentia, aes, ferrumque miſcuit, vt rubigine eius per nitorem aeris relucente, exprimeretur verecundiae rubor. Hoc ſignum exſtat Thebis [2] hodierno die. Eſt in eadem vrbe et ferreus Hercules, quem fecit Alcon *e.*, laborum Dei patientia inductus. Videmus et Romae ſcyphos e ferro dicatos in templo Martis *f.* vltoris. [3] Obſtitit *g.* eadem naturae benignitas, exigentis a ferro ipſo poenas rubigine: [4] eademque prouidentia nihil in rebus

1. *ſic ex Mss. H. poenitentiamque, ferrum et aes Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. M. et V. hodie eſt. Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss. H. et M. Obſiſtit Gr. et Al.* 4. *eiuſdemque. V.*

tiam prioris ſectae approbaret. id eſt, ſe deſciuiſſe ab iſtis partibus, ſe aliam ſectam ſequi. Noſter l. XXXV, 11. *Herculem triſtem inſaniae poenitentia. Poſt quae* frequens Tacito. Gron.

d. Learcho filio praecipitato reſidentem) Athamas furens Learchum ex Ino filium, ſaxo illiſum necauit, idem facturus de matre et altero filio Melicerta, niſi eo in vlnas recepto praecipitem Ino ſe in mare iecisſet. Quare hic praecipitatum Learchum, ſaxo inflictum, et ſic occiſum intelligere oportet, non autem ſcopulo deturbatum. Dal.

Learcho) Exſtat apud Naſonem fabula, Metam. IV. 467. H.

e. Alcon) Meminit huius in Laconicis Pauſanias, et Hippocoontis filium vocat: Naſo quoque Metam. XIII. 683. *Illi fabricauerat Alcon Myleus, et longo caelauerat argumento.* Niſi forte hic Naſonis Alcon argentarius faber eſt, ab illo ferrario diuerſus. H.

f. Martis) In foro Auguſti, regione Vrbis octaua. Hard.

g. Obſtitit) Ne hunc ferro mitiorem honorem vita haberet, de quo dictum eſt initio huius ſectionis, obſtitit pro ſua benignitate natura, tum inducta ferro rubigine velut in poenam, tum ſimili eius prouidentia nihil faciente in rebus mortalibus, quam quod eſt infeſtiſſimum mortalitati, et plenum laboris. Quare a mitioribus illis artibus ferrum traducendum ad falces, ligones, aliaque inſtrumenta, quibus arbuſta ſerimus, ponimus pomaria, caedimus ſaxa, etc. H.

bus mortalibus [1] faciente *h.*, quam quod infeſtiſſimum mortalitati.

XLI. Ferri *i.* metalla vbique propemodum reperiuntur, quippe inſula etiam Italiae Ilua *k.* gignente: minimaque difficultate cognoſcuntur, ipſo colore terrae manifeſto. Sed *l.* ratio eadem excoquendis venis. In Cappadocia tantum quaeſtio eſt, aquae an terrae fiat acceptum, quoniam perfuſa certo fluuio terra, neque aliter [2] ferrum e fornacibus reddit. Differentia *m.* ferri numeroſa. Prima [3] in genere terrae caeliue. Aliae [4] molle tantum, plumboque vicinius ſubminiſtrant: aliae fragile et aeroſum, rotarumque vſibus et clauis maxime

1. *facientis, quam quod eſſet in feſt. M.* 2. *ferrum ex for. redditur. M.* 3. *genera.* M. 4. *ſic ex Mss. H. alia molle, etc. ſubminiſtrat alia frag.. V. alia Gr. et Al.*

h. Faciente) MSS. quidam *facientis.* H.

i. Ferri metalla vbique propemodum reperiuntur) Voſſ. Men. Gud. Academicus conſenſu, *propemodo.* Et reſtituimus Plaut. in Trin. 3, 3, 50. et Liu. lib. XXIV. 20. Gron.

k. Ilua) Vide quae dicta ſunt III. 12. Seruius in illud Maronis Aeneid. X. *Aſt Ilua trecentos, Inſula inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.* Amplius aliquid apud Plinium legiſſe hic videri queat; ſi habenda ei fides eſt: Verba eius ſunt huiuſcemodi: INEXHAVSTIS *Chalybum generoſa metallis: quanto exhauſta fuerit, tanto generoſior, hoc eſt,* πολυγόνος. *Ergo* IN EXHAVSTIS *non eſt vna pars orationis: namque dicit Plinius Secundus: Quum in aliis regionibus effoſſis metallis terrae ſint vacuae, apud Iluam hoc eſſe mirum, ſublata renaſcuntur, et rurſus de iiſdem locis effodiuntur. Varro et aliud dicit, naſci quidem illic ferrum, ſed in ſtricturam non poſſe cogi, niſi tranſuectum in Populoniam Tuſciae ciuitatem, ipſi inſulae vicinam.* Hanc Seruius, cuius in laudandis auctoribus haud ſatis eſt explorata fides. H.

l. Eſt) Quae aeris explicata. H.

m. Differentia) Tranſſcripſit hunc locum integra fide totidem verbis Iſid. XVI. 20. H.

ximè fugiendum, [1] cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate ſola placet, clauiſque *n.* caligariis; aliud rubiginem celerius ſentit *o.* [2] Stricturae vocantur [3] hae omnes, quod non in aliis metallis, a [4] ſtringenda acie vocabulo impoſito. Et *p.* fornacum

1. cui peior terra obuenit. V. 2. ſic ex Mss. H. ſentit ſtricturaeque vocantur eae. Gr. et Al. 3. ſic et M. 4. ſtringenda oculorum acie. V.

n. Clauiſque) Caliga militaris ſimillima fuit ſandaliis P. P. Capucinorum, ſed clauis praeterea ſubtus ſuffixa. Iconem exhibet caligae, ligro ſingulari, de caliga veterum, Nigronius noſter, ſub finem operis. H.

o. Sentit, ſtricturaeque vocantur) Lego, *ſentit. Stricturae vocantur maſſae omnes, quod non in aliis metallis, a ſtringenda oculorum acie, etc.* Nam inter metalla ferrum ſolum candens aciem oculorum perſtringit. *Stricturae* Nonio ſcintillae ferri feruentis, quod ſtricte, id eſt, celeriter emittantur, aut quod candore noſtros oculos percellant. Virgil. VIII. Aeneid. *Stricturae chalybum et fornacibus ignis anhelat.* Lucilius lib. IV. Satyr. *Crebrae vt ſcintillae in ſtricturis, quod genus olim Feruenti ferro.* Stricturae maſſae ferri fuſi et confecti, quae in fornace candentes feruent, et nitent. Dal.

Stricturae) Stricturam vocant antiqui maſſam ferri ſeu laminam, quod in maſſam vnam ſtringitur, ac coaleſcit. Sic Varro accepit, eo loco quem ex Seruio paulo ante retulimus. Nonio ſtricturae ſunt et ſcintillae ferri candentis: non Plinio. Hard.

p. Et fornacum maxima differentia eſt) Lege: *Et fornacum magna differentia eſt. In aliquibus ferrum excoquitur niſi ad indurandam aciem: aliquae modo ſunt ad denſandas incudes malleorumue roſtra.* Pliniana loquutio, *niſi*, pro *non niſi*, ſunt aliquae fornaces in quibus ferrum excoquitur non niſi ad indurandam aciem. *Acies* Plinio quod Graecis στόμωμα, poſterioribus Latinis *Aciarium.* Mox ſic legend. ac diſtinguend. *Neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admiſcetur mollior complexus. In noſtro orbe alicubi vena bonitatem hanc praeſtat, vt in Noricis: aliubi factura, vt Sulmone aqua. ex mera acie temperatum ferrum,* ἀκραιφνὲς στόμωμα. Inde et *temperare*

cum maxima differentia eſt: [1] nucleuſque *q.* quidem ferri excoquitur [2] in *qq.* his ad indurandam aciem: [3] aliquae modo ad denſandas incudes, malleorumque roſtra. Summa *r.* autem differentia in aqua eſt, cui

1. *In iis equidem nucleus Gr. et Al.* 2. *in his quidem ferrum excoquitur: in his ad in. ac. alioque modo ſunt ad den. M.* 3. *ſic* ex Mss. *H. alioque modo Gr. et Al.*

rare pro acuere. Vide *Salmaſ.* pag. 1015. a.

q. Nucleuſque) In quibuſdam, inquit, fornacibus ferrum excoquitur, quod duriſſimum eſt, ac veluti metalli nucleus, ad indurandam aciem, hoc eſt, eam ferri partem, quae ſecat. Sic temperatur id quod barbari Gloſſaeque *Aciarium* vocant, *de l'acier.* Vide N. et Em. N. XXI. (hic poſ.) *Nucleuſque quidem* (vel *quidam*) *ferri excoquitur*) Sic totidem ſyllabis apicibuſque R. 2. cod. Editi hactenus libri: *In iis equidem nucleus ferri ... aliquo modo.* Et Salmaſii coniecturam, ne quid praetermiſiſſe videar, nunc exponam. Sic igitur ille in Solin. pag. 1084. *In aliquibus ferrum excoquitur niſi ad indurandam aciem.* Ac *niſi* intelligi pro *non niſi* iubet, id minus probante Gronouio, qui ipſum *non niſi* reſcribi in contextu mavult. H.

qq. In iis equidem nucleus ferri excoquitur, ad indurandam aciem) Alio ordine et aliter in ſcripto codice: *nucleuſque quidam ferri excoquitur in his ad indurandam aciem.* Pint.

In iis quidem nucleus ferri excoquitur) Acad. Men. Gud. *in his quidem ferrum excoquitur, in his ad indurandam aciem aliquo modo ſunt ad denſandas.* Voſſ. *in nucleiſque quidem ferri excoquitur in his ad indurandam aciem aliquam modo ad denſandas.* Vnde Salmaſ. *in aliquibus ferrum excoquitur, niſi ad indurandam aciem: aliquae modo ſunt ad denſandas incudes, malleorumque roſtra.* Subſcribo facile: niſi quod non concoquo, quam ille Plinianam locutionem vocat, *Niſi* pro *non niſi.* Hoc non credo, niſi certis exemplis conuincar. Et quid quaeſo procliuius quam ex *in his* facere *non niſi.* Adde quae ad Liuii lib. XXXIV. 16. in Addendis notauimus. Gron.

r. Summa) Et hunc locum Iſid. Origg. XVI. 20. exſcripſit. H.

cui *s.* ſubinde candens immergitur. Haec [1] alibi atque alibi vtilior nobilitauit loca gloria ferri, ſicut Bilbilin *t.* in Hiſpania et Turiaſſonem *tt.*, Comum in Italia, quum ferraria metalla in his locis non [2] ſint. Ex *v.* omnibus autem generibus palma Serico ferro eſt. Seres hoc cum veſtibus ſuis pellibuſque *x.* mit-

1. *alibi peior, alibi vtilior. M.* 2. *fiant. M.*

s. Cui ſubinde candens immergitur) Varios modos purgandi durandique ferri tradit Magius cap. 8. lib. II. Dalec.

t. Bilbilin) Hodie *Villa veja*, in Baubulo monte, prope *Catalaiud*, Arragoniae regno. Martialis, cuius id fuit natale ſolum, X. ep. 103. *Municipes auguſta mihi quos Bilbilis alto Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis:* etc. L. IV. 55. *Nos Celtis genitos, et ex Iberis Noſtra nomina duriora terrae Grata non pudeat referre verſu: Saeuo Bilbilin optimam metallo, Quae vincit Chalybaſque, Noricoſque.* Nummus Auguſti in Cimelio Regis Chriſtianiſſimi. Tiberii quoque et Caligulae: MV. AVGVSTA BILBILIS. *Municipium Auguſta Bilbilis.* Aquarum vero dote, non fodinarum, quae nullae ibi ſunt, ferro gloriam parari, vt Plinius ait, etiam Martialis teſtatur, qui Salonis nomen his fuiſſe ait. Adiicit enim verbis proxime recitatis ex IV. ep. 55. *Et ferro Plateam ſuo ſonantem, Quam fluctu tenui, ſed inquieto Armorum Salo temperator ambit.* Et IV. ep. 33. *Pugio quem curuis ſignat breuis orbita venis, Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.* Amnem hunc Salonem a vicino oppido Bilbilin Iuſtinus vocat. Idcirco hunc eiuſdem Poetae locum, I. 50. *Videbis altam, Liciniane, Bilbilin Equis et armis nobilem.* Hieron. Surita, teſte Antonio Auguſtino, in mendo cubare aiebat, legique oportere *Aquis.* Atque eo quidem Epigrammate ſequitur mox, *Salone, qui ferrum gelat.* H.

tt. Turiaſſonem) Et Chalybem. Solinus. Accolis populis qui eximio ferro praeſtant, is nomen dedit. Virgilius: *At Chalybes nudi ferrum.* Dal.

v. Ex) Iſidorus haec quoque, vt ſuperiora, l. c. Ferrum hoc Sericum iam obſoleuit. H.

x. Pellibuſque mittunt) Tigridum, pardorum, pantherarum: et, vt coniector, moſchi, cum ſanie ſua odoratiſſima. Dal.

mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex *y.* mera acie temperantur: ceteris *z.* enim [1] admiſcetur [2] mollior *a.* complexus. In noſtro orbe [3] aliubi vena bonitatem hanc praeſtat, vt *b.* in Noricis: [4] aliubi factura, vt Sulmone aqua, [5] vti *c.* diximus. Quippe quum in [6] exacuendo oleares *d.* cotes aquariaeque differant, et oleo delicatior fiat acies. Mirumque, quum excoquatur vena, aquae modo liquari ferrum, poſtea *e.* in ſpongias frangi. Te-

1. *admiſcetur molliore complexu. In noſtro orbe alibi. V. admiſcetur. Mollior complexus in noſtro orbe. Aliubi Gr. et Al.* 2. *melior. M.* 3. *Alicubi. M.* 4. *alibi. M.* 5. *ſicut. M.* 6. *Sed exacuendo ferro olea res cotes et aquariae aeque differant. V.*

y. Ex mera) Mera acies, quod merum *aciarium* barbari Gloſſaeque, vt diximus, Graeci ἀκραιφνὲς ϛόμωμα vocant. H.

z. Ceteris) Vide N. et Em. N. XXII. (hic adi.) *Neque*) Typi ad hunc diem omnes ſic interpungebant: *ceteris enim admiſcetur. Mollior complexus in noſtro*, etc. Quod vitium non oratio modo ipſa retegit, ſed et Iſidorus, qui hunc locum exſcripſit XVI. 20. atque ita, vt edidimus, interpunxit. H.

a. Mollior) Mollioris temperaturae ferrum. H.

b. Vt) Glebam idcirco Noricam commendat Rutilius in Itin. I. p. 309. Cultros Norico ferro, Petron. in fragm. pag. 267. Noricum enſem, Horatius. H.

c. Vti) Proxime ante, his verbis: *Summa autem differentia in aqua eſt*, etc. H.

d. Oleares] Quae perfundi oleo ſolent, cuiuſmodi ſunt eae, quibus nouaculae acuuntur. H.

e. Poſtea) Poſtquam liquatum eſt, induratumque, non aequabiliter, vt raphani, ſed ſpongiarum more, et inaequabiliter frangitur. Spongiae igitur maſſae ſunt prius liquati ferri, poſteaque indurati: non ſpuma, quae dum ferri vena funditur, per os camini exit, vt Salmaſius iubet intelligi in Solin. p. 1082. H.

In ſpongias frangi) *Spongias* vocat maſſas liquati ferri, eiectas vel extractas fornace, quae inſtar ſpongiae molles ſunt, ac fragiles priuſquam durentur ictibus, aut aquae gelidae immergantur, aut adiecto medicamento fuſoribus in aciem excoquantur. Dal.

Tenuiora *f.* ferramenta oleo reſtingui mos eſt, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro ſanguis humanus ſe vlciſcitur. Contactum *g.* namque eo, celerius ſubinde rubiginem trahit.

XLII. De *h.* magnete lapide ſuo locó dicemus, concordiaque quam cum ferro habet. Sola *i.* haec materia vires ab eo lapide accipit, retinetque longo tempore, aliud *k.* apprehendens ferrum, [1] vt *l.* anulorum catena ſpectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum viuum, [2] vulneraque tali aſperiora fiunt. Lapis hic et in Cantabria naſcitur, non ille magnes verus caute continua, ſed *m.* ſparſa [3] bullatione, ita appellant: neſcio *n.* an vitro fun-

Y 2

1. vt a collectione cat. M. Lego, anulorum collectione. ex Aeliano et Strabone. 2. *vulneraque ex ta. aſp. fiant. M.* 3. *ſic et M. bubbatione Gr. et Al.*

f. Tenuiora) Iſid. totidem verbis Origg. XVI. 20. H.

g. Contactum) Iſid. l. c. Hard.

h. De magnete) L. XXXVI. 25. H.

i. Sola haec materia vires ab eo lapide accipit) Vetus codex, *virus* non *vires*, pulcherrime. Pint.

k. Aliud apprehendens ferrum, vt annulorum catena ſpectetur) Acad. *aut apprehendens ferrum vt a collectione catena ſpectetur.* Gud. *haud apprehendens ferrum vt a collectione cat. ſpec.* Men. *aut apprehendens f. vt a collectione cat.* Voſſ. *aut adprehendens ferrum, vt acolorum catena ſpectetur.* Fortaſſe: *Sola haec materia vires ab eo lapide accipit, retinetque longo tempore aliud adprehendens ferrum, vt acularum catena ſpectetur.* Acus enim acubus quaſi nectuntur. Pintianus ex ſuo codice affert, *virus ab eo lapide,* et accinit pulcherrime. Immo peſſime. Gron.

l. Vt) R. 2. *vt acolorum.* Forte, *vt acularum.* Acus enim quaſi acubus nectuntur. At ex anulis catena, quam ex aculis, commodius nectitur. H.

m. Sed) Magneticos lapillos bullarum inſtar per agros ſpargi ſignificat, non e continua rupe excidi. In editis hactenus libris, *bubbatione* legebatur. At R. 2. Colb. 3 aliique, *bullatione,* vt edidimus. H.

n. Neſcio) Vitro enim fundendo magnetem addi, dicetur XXXVI. 66. H.

fundendo perinde vtilis: nondum enim expertus eſt quiſquam: [1] ferrum *o.* vtique inficit *p.* eadem vi. Magnete *q.* [2] lapide [3] Dinochares *r.* architectus Alexandriae Arſinoes *s.* templum concamerare inchoa-

1. Ferri vtique inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates Gr. et Al. 2. Eodem magnete lapide. M. 3. Timocrates. V. Timochares. Ch. Chiromocrates. Strabo.

o. Ferri vtique inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates) Voſſ. *Ferrum vtique inficit eadem vt magnete lapide Timochares architectus Alexandreae.* Scribe: *Ferrum vtique inficit eodem vi: Magnete lapide Timochares*, etc. quamuis alibi *Dinocratem* appellet, de quo Salm. ad Solin. pag. 1189. Academ. Men. Gud. *Ferri vtique inficit aciem vt magnes de magnete lapide Timocrates.* Τὸ *vt* pro *vi* notauimus et l. XXXII. 1. Sic l. XXIV. 11. libri optimi *naturae vt*, pro *naturae vi.* Pintianus. *ferrum vtique inficit*: τὰ *aciem vt magnes* pro ſuperuacuis delet. Gron.

p. Inficit aciem) Aciem inficit, vi ſua ſic imbuit, vt attrahi ſe permittat, trahendique magneti cedere cogatur. Dal.

Inficit) Sic imbuit, vt perinde ac magnes ipſe, ferrum alterum trahat. H.

q. Magnete) Haec totidem verbis Iſid. Origg. VI. 20. Idem de ſimulacro quodam in templo Serapidis, quod magneti laquearibus templi infixo adhaereret ita, vt pendere videretur in aere, refert Auguſtin. de ciu. XXI. 6. Suidas item, verbo Μαγνῆτις. Hinc orta de ſepulcro Mahometi fabula. H.

r. Dinochares) Vide. N. et Em. N. XXIII. (hic add.) *Dinochares*) Editi hactenus libri *Dinocrates.* R. 2. et Ch. *Timochares*: vnde nos *Dinochares* effinximus, vt L. ſ. 11. etſi quidam ibi a nobis citati ſcriptores, Dinocratem. At Auſonius hoc ipſum de camera magnetica narrans, quod Plinius hoc loco refert, Dinocharem appellat: Idyll. 9. vel, vt alii 10. v. 310. *Conditor hic forſan fuerit Ptolemaïdos aulae Dinochares: quadro cui in faſtigia cono ſurgit: et ipſa ſuas conſumit pyramis vmbras: Iuſſus ob inceſti qui quondam foedus amoris Arſinoen Pharii ſuſpendit in aere templi.* Vide etiam Auguſtin. de ciu. Dei XXI. 6. Hard.

s. Arſinoes) Quae Ptolemaei Philadelphi et ſoror, et coniux fuit, vt diximus VI. 32. H.

inchoauerat, vt *t.* in eo ſimulacrum eius e ferro pendere in aere videretur. Interceſſit mors et ipſius et [1] Ptolemaei, qui id ſorori ſuae iuſſerat fieri.

XLIII. Metallorum omnium vena ferri largiſſima eſt. Cantabriae [2] maritimae parte, quam Oceanus alluit, mons praerupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie eſt, vt *v.* in ambitu Oceani diximus. (XV.) Ferrum *x.* accenſum igni, niſi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens *y.* non eſt habile tundendo, neque antequam albeſcere incipiat. Aceto [3] aut alumine illitum fit aeri ſimile. A *z.* rubigine vindicatur ceruſſa, et gypſo, et liquida pice. Haec eſt temperatura a Graecis [4] antipathia *a.* dicta. Ferunt quidam et religione quadam id fieri. Et exſtare ferream catenam apud Euphratem amnem, in vrbe quae Zeugma appellatur, qua *b.* Alexander Magnus ibi [5] iunxerat pontem, cuius

1. *Ptol. regis, qui. M.* 2. *maritima pat. quam Or. ambit. M qua Oceanum ambit. M. aliud.* 3. *et. M.* 4. *antiodes V. ἡ τῇ ἰῷ ἐναντία.* 5. *Sic ex Mss. H. vinxerit. Cb. coniunxerit. M. vinxerat. Gr. et Al.*

t Vt in eo ſimulacrum eius) In Alexandria Aegypti laquearibus templi Serapis magnes infixus, ſtatuam aeneam, in cuius capite ferrum incluſum eſt ſic tenuit, vt media nec ſolum attingeret, nec culmen. Ferreum Mahumetis ſepulchrum in Medina Talnabi Arabiae Petraeae oppido magnetis vi tractum ſuſpendere Turcae conati ſunt. Dal.

v. Vt) L. IV. 34. in fine Hard.

x. Ferrum) Ab his verbis Pliniani editores nouum caput auſpicati titulum ſcripſere: *De temperatura ferri.* quem praefigi oportere ſ. 41. et argumentum, et Plinianus Index, quem edidimus, indicat. Locum hunc porro totidem verbis Iſidorus exſcripſit Origg. XVI. 20. Hard.

y. Rubens) Iſid. l. c. H.

z. A rubigine) Iſid. l. c. H.

a. Antipathia) Ἀντιπάθεια, vis contraria rerum, naturalis rerum differentia, diſſidiumque, vt inter ignem et aquam. Hard.

b. Qua

cuius anulos qui refecti ſunt, rubigine infeſtari *c.* carentibus ea prioribus.

XLIV. Medicina e ferro eſt et alia, quam ſecandi. Namque *d.* circumſcribi [1] circulos terue circumlato mucrone, et adultis et infantibus prodeſt contra noxia medicamenta: et [2] praefixiſſe in limine e ſepulchro euulſos clauos aduerſus nocturnas lymphationes *e.* Pungique leuiter mucrone, quo

1. *ſemel circulo. V.* 2. *praefixo limine a ſep. euulſis clauis. M.*

b. Qua Alexander Magnus ibi vinxerat pontem) *Quia Alexander Magnus ibi iunxerit pontem*, in vetuſto codice. Scribendum reor, *quia Alexander Magnus cum iunxerit ponte*, vt ſit ratio nominis, dictam eſſe Zeugma, quod Euphratem fluuium Alexander Magnus iunxerit ponte ex catenis facto, auctore Stephano. Pint.

Alexander Magnus *ibi vinxerat pontem*) E Chiflet. afferunt *vinxerit*. Voſſ. clare *iunxerat*. Pintianus libro ſuo fuiſſe ait, *quia*, et *iunxerat*. vnde conficit: *quia Alexander M. cum iunxerit ponte*. Sed tam *pons iungi* quam *ponte amnis* bene dicitur. Tacit XIII. Ann. *iubet expedire copias, quae Parthorum fines intrarent, ſimul pontes per omnem Euphratem iungi.* lib. III. hiſt. *tres Vitellianas cohortes ad forum Allieni ponte iuncto conſediſſe.* Dein ſic non apparet in Plinio, cui fuerit vſui ferrea illa catena: quod tamen dignius notatu, quia ignotius, quam cur ea vrbs dicta fuerit Zeugma: quod ex altera etiam ſcriptura facile colligas. Gr.

Alexander) Vide quae diximus V. 21. H.

c. Infeſtari) Subintellige, ferunt, ex antecedentibus. Hard.

d. Namque circumſcribi circulo terue circunlato mucrone) In eodem non *circulo* legitur, ſed *circulos*: ſcribo, *circulo bis terue circumlato mucrone.* Pint.

e. Lymphationes) Has Graeci vocant νυμφοληψίας νυκτερινὰς, vt et νυμφολήπτους, lymphatos, fanaticos, furentes, quaſi correptos Nympharum ſpiritu. Credidit enim vetuſtas furore perpetuo exagitari, qui Nymphae ſpeciem ex aquis prodeuntem aſpexiſſent. Ante

quo percuſſus homo ſit, contra dolores laterum pectorumque [1] ſubitos, qui punctionem afferant. Quaedam vſtione ſanantur: priuatim vero canis rabidi morſus. Quippe etiam praeualente morbo, expaueſcenteſque potum, vſta plaga illico liberantur. Calefit *f.* etiam ferro candente [2] aqua, in multis vitiis, priuatim vero dyſentericis.

XLV. Eſt et rubigo ipſa in remediis, et *g.* ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id aerea, ſiue

1. *humores.* M. 2. *potus etc. priuatimque dyſent. M.*

Ante praelium commiſſum cum Perſis ad Plataeas multos ad Cithaeronem nympholeptos et fanaticos fuiſſe tradit Plutarchus in Ariſtide. Vide et Brod. c. 31. lib. I. Dal.

Lymphationes) De lymphaticis egimus XXV. 24. Hos etiam noctu exagitari, antiquitas credidit: vnde *νυμφοληψίαι νυκτεριναὶ* appellatae. H.

f. Calefit) Dioſc. V. 93. calafieri ſic ait, vt coeliacis proſit, dyſentericis, lienoſis etc. Vt epilepticis, Cael. Aurel. Chr. I. 4. de epilepſia. *Dehinc ſquamulas ferri, cum aqua in qua fuerit candens ferrum praetinctum.* Vt lienoſis etiam Celſ. IV. 9. *Poſt cibum*, inquit, *aqua a ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde tinctum ſit: haec enim vel praecipue lienem coercet: quod animaduerſum eſt in his animalibus, quae apud hos fabros educata exiguos lienes habent.* Vt veſica laborantibus, Scrib. Larg. comp. 146. *Ad tumorem*, inquit, *et dolorem veſicae, et exhulcerationem, benefacit aqua, in qua ferrum candens demiſſum eſt. Hoc ego traxi ab aquis calidis, quae ſunt in Tuſcia ferratae, et mirifice remediant veſicae vitia. Appellantur itaque veſicariae.* H.

g. Sic Telephum proditur ſanaſſe Achilles) Supra cap. 5. lib. XXV. Achillaea herba: notum eſt vulgatum illud, ὁ τρώσας ἰήσεται. Dal.

Et ſic) Vide XXV. 19. Exſtat in Anthol. Graeca Macedonii Conſulis amatorium epigramma, cuius argumentum ab hoc Achillis Telephique facto petitum VII. quanquam hic ante a me praefandus honos auribus; Ἕλκος ἔχω τὸν ἔρωτα ῥέει δέ μοι ἕλκεος ἰχὼρ Δάκρυον, ὠτειλῆς οὔποτε τερσομένης. Εἰμὶ καὶ ἐκ κακότη-

ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe pingitur eam decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro [1] clauis veteribus. [2] Potentia *h.* eius [3] ligare, ſiccare, [4] ſiſtere. Emendat *i.* alopecias illita. Vtuntur *k.* et ad ſcabritias genarum, [5] puſulaſque totius corporis, cum cera et oleo myrteo: ad *l.* ignes vero ſacros ex aceto: item ad ſcabiem, [6] paronychia, in linteolis. Siſtit *m.* et feminarum profluuia impoſita velleribus. Plagis quoque recentibus vino diluta, et cum myrrha ſubacta, et *n.* condylomatis ex aceto prodeſt. Podagras *o.* quoque illita [7] lenit.

XLVI.

1. e clauis. Dal. 2. Sic et Cb. vis eius 3. lenire. V. mitigare. Alii. V. purgare. Alii. 4. ſtringere. M. reſtringere. Gr. et Al. 5. puſtulas Gr. 6. paronychia. dig. et pter. illita tollit. V. paronychia digitorum et pterygia in linteolis. Gr. 7. ſanat. M.

κότητος ἀμήχανος· οὐδὲ Μαχάων. Ἤπιά μοι πάσσει Φάρμακα δευομένω. Τήλεφός εἰμι, κόρη. σὺ δὲ γίνεο πιςὸς Ἀχιλλεύς. Κάλλει σῷ παῦσον τὸν πόθον, ὡς ἔβαλες. Quod feliciter ita Grotius vertit: *Eſt mihi vulnus amor: ſanies de vulnere manat Lacryma: ſiccari plaga profunda negat: Nec reualeſcendi ſpes eſt ſuper: ipſe Machaon Nil virus tantum quo medicetur, habet. Telephus en tibi ſum: mea tu mihi te fac Achillem: Et flammam ſeda quum tua forma facit.* H.

h. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere) Voſſ. *Potentia eius ligare, ſiccare, ſiſtere.* Nempe vt *ſiſtere ſanguinem, aluum, profluuia.* Non aliter Pintiani, et ex Chifl. quoque notant, *potentia.* Gr.

Potentia) Ita MSS. omnes: non, vt editi, *Vis eius… reſtringere.* Etſi Dioſc. V. 93. Ἰὸς δὲ σιδήρου ςύφει, ῥοῦν. δὲ γυναικεῖον προστεθεὶς ἴσχει. H.

i. Emendat) Dioſc. l. c. Hard.

k. Vtuntur) Dioſc. totidem verbis: Πρός τε παρωνυχίας καὶ πτερύγια καὶ τραχέα βλέφαρα εὔχρηςος, καὶ κονδυλώματα. H.

l Ad) Dioſc. Ἐπιχριόμενον δὲ σὺν ὄξει ἐρυσιπέλατα καὶ ἐξανθήματα ἰᾶται. Hard.

m. Siſtit) Dioſc. l. c. H.

n. Et) Dioſc. l. c. H.

o. Po-

XLVI. Squama *p.* quoque ferri in vſu eſt ex acie, aut mucronibus, maxime ſimili, ſed [1] acriore vi, quam rubigo: quamobrem et contra epiphoras oculorum aſſumitur. Sanguinemque ſiſtit, quum vulnera maxime ferro fiant. Siſtit et feminarum profluuia. Imponitur et contra lienum vitia. Haemorrhoidas compeſcit, hulcerumque ſerpentia. Et *q.* genis prodeſt, farinae modo adſperſa [2] pauliſper. Praecipua tamen commendatio eius in hygremplaſtro *r.* ad purganda vulnera fiſtulaſque, et omnem callum erodendum, et *s.* [3] raſis oſſibus carnes recreandas. Componitur *t.* hoc modo: [4] picis *v.* oboli *x.* ſex, Cimoliae cretae drachmae ſex:

1. acriore, quam. Gr. et Al. *2. palpebriſque. V.* *3. roſis.* *4. Obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis ſex ex aere, totidem ex ſquama ferri, totidem cerae ex olei ſextario. Gr. et Al.*

o. Podagras) Dioſc. l. c. H.

p. Squama) Haec forte λεπὶς ςομώματος, Dioſc. V. 90. quam barbari vocant *ſquamam aciarii*, quae ex ferro excutitur, dum tunditur in officinis. H.

q. Et genis) Palpebris. Hard.

r. In hygrempl.) Ὑγρέμπλαςρον, emplaſtrum liquidum, non ſiccum. H.

s. Et raſis) Et nudis oſſibus carnes inducendas. H.

t. Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus) Pintiani codex: *pari obolis et Cimolia cretae drachmae ſex, aeris tuſi drachmae duae, ſquamae ferreae totidem, cerae ſex, olei ſextarius.* Voſſ. *Componitur hoc modo pari obolis ex cimoliae cretae drachmis ſex aeris tuſi, drachmae duae ſquamae ferreae et totidem cerae et olei ſextarius.* Significat legendum: *oboli ſex cimoliae cretae, drachmae ſex aeris tuſi, drachmae duae ſquamae ferreae et totidem cerae et olei ſextarius.* Gr.

v. Picis) Vide N. et Em. N. XXXIV. (hic conſp.)

Componitur) Mirum quantum hoc loco editi codices, et manu exarati diffident. In exemplari R. 2. et eo quod Pintianus vidit, *Pari obolis et cimoliae cretae drachmae ſex: aeris tuſi drachmae duae: ſquamae ferreae totidem: cerae ſex: olei ſextarius.* Hoc eſt, ſi priorem vocem

[1] ſex: aeris tuſi drachmae duae: ſquamae ferreae, totidem: cerae, [2] ſex: olei ſextarius. His adiicitur, quum ſunt repurganda vulnera aut replenda, [3] ceratum.

XLVII. Sequitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum, atque *y.* candidum. Pretioſiſſimum candidum, a Graecis appellatum caſſiteron, *z.* fabuloſeque narratum in *a.* inſulas Atlantici maris peti, [4] vitilibuſque *b.* nauigiis circumſutis corio aduehi,

1. duabus M. 2. ex oleo ſextarius bis ad. cum ſunt rep. vul. aut cum repl. M. ex olei ſextario. Additur. M. aliud. Lege, adhibetur. 3. ceratum, in M. deeſt. 4. ſutilibuſque. M.

vocem *pari* excipias, cetera ſunt paria, et gemina cum iis quae nos edidimus. At typi vulgati quantum inde abſunt! *Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis ſex ex aere, totidem ex ſquama ferri, totidem cerae, ex olei ſextario.* Nihil audacius dici et excogitari poteſt, quam ſit ea emendandi licentia. Pro *pari* autem, quae vox nauci hoc loco non eſt, quid propius quidue aptius foret hoc loco, non vidimus, quam picem: quam in emplaſtris plane ſimilibus adhiberi a Celſo vidimus, V. 19. Niſi forte cuipiam aut *ſalis*, aut *ſeui* arrideat magis. H.

x. Obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis ſex ex aere, totidem ex ſquama ferri, totidem cerae, ex olei ſextario) In exemplari antiquo, *pari obolis, et Cimolia cretae drachmae ſex, aeris tuſi drachmae duae, ſquamae ferreae totidem, cerae ſex, olei ſextarius.* Pint.

y. Atque) Sauotus de numm. ant. P. II. 2. p. 46. plumbum candidum cenſet illud eſſe, quod nos vulgo ſtannum Anglicanum, ſeu molle dicimus. Adſtipulatur eidem Aldrouandus de metall. I. 7. p. 160 H.

z. Caſſiteron) Κασσίτερος Homero ſaepiſſime. H.

a. In inſulas Atlantici) Caſſiteridas intelligit, quae Luſitaniam et Gallaeciam ſpectant. Dal.

In) Quas fabulae Caſſiteridas appellarunt, vt dictum eſt IV. 36. H.

b. Vitilibuſque) Qualia Britannorum olim fuiſſe ex Timaeo vidimus. IV. 30. Vide quae diximus VII. 57. Hard.

uehi. Nunc *c.* certum eſt, in Luſitania gigni, et in Gallaecia: ſumma tellure arenoſa, et coloris nigri: pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt *d.* et minuti calculi, maxime torrentibus ſiccatis. Lauant *e.* eas arenas metallici, et quod [1] ſubſidit, coquunt in fornacibus: Inuenitur *f.* et in aurariis metallis, quae *g.* [2] aluta vocant: aqua immiſſa eluente calculos nigros paulum candore variatos, quibus eadem grauitas quae auro: et ideo in calathis, in quibus aurum colligitur, remanent cum eo; [3] poſtea *h.* caminis ſeparantur, conflatique in album plumbum reſoluuntur. Non fit in Gallaecia nigrum, quum *i.* vicina Cantabria nigro tantum abundet: [4] nec ex albo argentum, quum *k.* fiat ex nigro. Iungi *l.* [5] inter ſe plumbum nigrum ſine

1. *ſubſedit.* M. 2. *Sic et* M. *quod elutum.* V. *elutia.* Gr. *et Al.* 3. *poſtea ſeparantur, caminiſque conflati in.* V. *Poſtea caniſtris ſeparantur.* V. 4. *Sic ex* Mss. *H. nec ex albo argento Gr. et Al.* 5. *in ſe.* V.

c. *Nunc*) Haec totidem verbis Iſid. Origg. XVI. 21. Hard.

d. Interueniunt) Iſid. l. c. Hard.

e. Lauant) Plane ad verbum haec Iſid. l. c. H.

f. Inuenitur) Iſidor. l. c. Hard.

g. Quae) Sic R. 2. vt monuimus in N. et Em. ad L. XXXIII. N. XIX. In Colb. 3. *alutia.* In vulgatis, *elutia.* H.

h. Poſtea caminis ſeparantur) Nam aurum in camino perdurat, nec liquatur: plumbi autem vena facile funditur. Dal.

i. Quum) Iſidor. l. c. H.

k. Quum fiat) E vena argenti, plumbique nigri communi, vt ſtatim dicetur. H.

l. Iungi) Galli vocant *Souder.* Plinius ſupra XXXIII. 30. *Plumbum nigrum albo iungitur, ipſumque album ſibi oleo.* At nunc in ſolidandis fiſtulis, quibus aqua Pariſiis in loca varia deriuatur, plumbo nigro nigrum vidimus ſine albo iungi: et olei vice reſinam adhiberi. Vidit et Sauotus de nummis antiq. P. II. 3. pag. 55. Hard.

ſine albo non poteſt, nec [1] hoc ei ſine oleo. Ac ne album quidem ſecum ſine nigro. Album habuit auctoritatem et Iliacis temporibus, teſte *m.* Homero, caſſiteron ab [2] illo dictum. Plumbi *n.* nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit vena, nec quidquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, mixtiſque venis conflatur. Eius *o.* qui primus fluit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui *p.* ſecundus, argentum: quod *q.* remanſit in fornacibus, galena *r.*, quae eſt tertia portio [3] additae venae. Haec rurſus conflata, dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

XLVIII. Stannum *s.* illitum [4] aeneis vaſis, ſaporem gratiorem facit, et compeſcit [5] aeruginis virus: mirumque, pondus non auget. Specula quoque ex eo laudatiſſima, vt *t.* diximus, Brundiſii tem-

1. *hoc fieri ſine. V.* 2. *eo* M. 3. *Sic ex* Mss. *H. additae* M. *portio eſt tertia addita venae Gr. et Al.* 4. *aereis.* M. 5. *aeruginem* M.

m. Teſte) Il. λ. v. 25. Il. ψ. v. 561. et alibi paſſim. Hard.

n. Plumbi) Illud eſt, quod hodierno die ſimpliciter plumbum appellamus. Nigrum dicitur, quod nigrore tractantium manus inficit. Quae hac ſectione deinceps continentur, ea totidem plane verbis exſcripſit Iſidor. Origg. XVI. 21. H.

o. Eius) Hoc eſt, huius poſterioris plumbi, quod cum argento naſcitur. Hoc ſincerum veterum ſtannum fuit. H.

p. Qui) Secunda coctura: quum rurſum igne conflatur, ac ſecernitur argentum a plumbo. H.

q. Quod) Quod prima fuſura ſtanno, et quod ſecunda argento, ceu ſcoria quaedam innatabat: (redit illud ad tertiam venae ſeu metallicae terrae partem, quae fuerat in fornacem iniecta:) illud, inquam, rurſus conflatum, dat plumbum nigrum. H.

r. Galaena) Siue molybdaena. Supra cap. 6. lib. XXXIII. Galaena, vena plumbi eſt. Dal.

s. Stannum) Totidem verbis Iſid. Origg. XVI. 22. Hard.

t. Vt) L. XXXIII. 45. *Optima ſpecula apud maiores fuerant Brunduſina, ſtanno et aere mixtis.* H.

temperabantur, donec argenteis vti coepere et ancillae. Nunc adulteratur ſtannum addita [1] aeris candidi tertia portione in plumbum album. Fit et alio modo; mixtis albi plumbi nigrique *u.* [2] libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Iidem *x.* et tertiarium vocant, in quo duae nigri portiones ſunt, et tertia albi. Pretium eius [3] in *y.* libras X. X. Hoc *z.* fiſtulae ſolidantur. Improbiores ad tertiarium additis aequis partibus albi, argentarium vocant; [4] et *a.* eo quae volunt incoquunt. Pretia huius [5] faciunt [6] in pondo C. LX. X. Albo per ſe ſincero [7] pretia ſunt X. X. [8] nigro, ſeptem. Albi natu-

1. *Sic ex Mss. H. et V. aeris tertia portione candidi in Gr. et Al.* 2. *aequilibriis. V. paribus libris. V.* 3. *In libras decem. Denarii decem. Dal. in libras triginta. Gr. et Al.* 4. *et eo cum vti volunt recoquunt. V.* 5. *faciunt cl. in triginta libras. Albo M. fac in pon. centum, denarios triginta. In libras albo, per ſe ſ. p. ſunt denarii ſex nigro, tres. Albi. V.* 6. *in pondo centum triginta. In libras albo. Gr. et Al.* 7. *Pretia ſunt triginta, nigro ſexdecim. Gr. et Al.* 8. *nigro ſeptemdecim M. item nigro. X. VII. Cb.*

u. Nigrique) Subintellige, paribus libris. H.

x. Iidem) Stannum vulgare, quo vtimur, tertiario huic Pliniano fere reſpondere, ait Sauotus de numm. P. II. 4. p. 57. H.

y. In libras X. X.) Hoc eſt, denarii decem: ſunt hi monetae Gallicae, aſſes octoginta. Sic porro MSS. R. 2. et alii. In editis perperam, *in libras triginta.* Et mox, *in pondo*, hoc eſt, in libras C. LX. X. non vt editi, *centum triginta in libras.* Item, *pretia ſunt X. X. nigro, ſeptem* in libras: non vero, *pretia ſunt triginta, nigro ſedecim.* H.

z. Hoc) Hoc plumbo fiſtulae, quibus aqua ducitur, ſolidantur: *on ſoude les tuiaux.* H.

a. Et eo) Incoquere plumbo albo aes argentumue, eſt vaſi aereo vel argenteo liquefactum plumbum illud argentarium ſuperinducere, vt accipiat argenti colorem. Galli vocant, *Etamer.* H.

natura [1] plus a. aridi habet: contraque, nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine mixtura vtile eſt. Neque argentum ex eo plumbatur *b*, quoniam *c*. prius liqueſcit [2] argentum. Confirmant, quod ſi minus albo nigri, quam ſatis ſit, miſceatur, erodi ab eo argentum. Album incoquitur aereis operibus Galliarum inuento, ita vt vix diſcerni [3] poſſit ab argento, eaque *d*. [4] incoctilia vocant. Deinde et argentum incoquere ſimili modo coepere equorum *e*. maxime ornamentis, iumentorumque [5] iugis, in *f*. Alexia oppido: reliqua gloria Biturigum fuit. Coepere *g*. deinde et eſſeda *h*., et vehi-

1. *Sic ex Mss. H. et* M. *plura. Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mss. H. argentum: affirmantque (confirmantque. Ch.) ſi minus albo nigri, quam ſatis ſit miſceatur, arrodi (erodi. Ch.) Liqueſcit argentum Album incoquitur. Gr. et Al.* 3. *Sic ex Mss. queat. Gr. et Al.* 4. *coctilia. V.* 5. *iugis In Alexia oppido, quo reliqua Gallia gloriabatur, tale iugum fuit. M.*

b. Plumbatur) Solidatur, ferruminatur, plumbo conglutinatur. H.

c. Quoniam prius liqueſcat argentum) *Quam prius liqueſcat argentum*, in antiquo codice: forte permutatis dictionibus legendum, *prius quam liqueſcat argentum.* Pint.

d. Eaque) Sequior aetas, noſque etiamnum, argentata dicimus. H.

e. Equorum) Frena hodie ſic ſtanno incoquimus, ſiue argentamus: *Etamer les branches d' vn mords.* H.

f. In Alexia) Plutarcho in Caeſare, pag. 721. Ἀλησία eſt. Item Velleio, Dioni, ceteriſque. Caeſari VII. Aleſia oppidum Mandubiorum dicitur: Nunc in Ducatu Burgundiae, dioeceſi Auguſtodunenſi, retinet priſcum nomen, *Aliſe*: circumiacenſque pagus, *l'Auſſois* vel *l'Oſſois*. H.

g. Coepere deinde et eſſeda et vehicula et petorrita exornari) Ab Hermolao, cum legeretur: *et eſſeda baculis per etorrita*, quod ab Io. Andrea. Acad. *et eſſedas et vehicula inanis luxuria.* media deſunt. Pintiani codex: *eſſeda atque crepeturita*: vnde ille, *eſſeda atque peturita aer-*

vehicula, et *i.* petorita [1] exornare: ſimilique modo ad aurea quoque, non *k.* modo argentea [2] ſtaticula *l.* inanis luxuria peruenit: quaeque in ſcyphis cerni

1. exornari. V. *2. vehicula. M.*

aere exornare. Voſſ. *et eſſedas maculis atque aere petorrita exornare.* Forſan, *et eſſeda ſua ſtaticulaque ac petorrita exornare*: tum quia vox eadem ſequitur, vti fatetur et Hermolaus in codd. antiquis eſſe *ſtaticula*, tum ob locum lib. XXXVII. 10. *Reddunt enim ſpecies fluminum nemorum et iumentorum etiam eſſeda et ſtaticula et equorum ornamenta.* Salmaſius *ſtaticula* Plinio vult eſſe ſtatuas, ad Solin. pag. 133. Id ego ex verbis Plinii colligere nequeo: praeſertim cum poſt omnia hic ſubiiciat: *quaeque in ſcyphis cerni prodigium erat, haec in vehiculis atteri cultus vocatur.* Ergo *eſſeda*, *ſtaticula*, *petorrida*, ſunt numero vehiculorum. Gud. et Menap. *eſſedas* et vtrobique *vehicula.* Gron.

h. Eſſeda) Vehiculi genus, familiare inprimis olim Belgis: vnde Belgica eſſeda Maroni dicta. *Vn coche.* H.

i. Et) Et alterum vehiculi genus, de quo fuſe Voſſ. in Etymol. Auſon. ep. 8. *Cornipedes rapiant impoſtu petorrita mulae.* H.

k. Non modo argentea ſtaticula inanis luxuria peruenit) Voſſ. *Simili modo quae inani luxuria ad aurea quoque non modo argentea ſtaticula peruenit.* Scribe: *Simili modo* (*quam inanis?*) *luxuria ad aurea quoque, non modo argentea, ſtaticula peruenit.* Illud *quam inanis* exemplis illuſtramus Obſeruat. l. IV. 49. Gr.

l. Staticula) Hic et cap. 10. lib. XXXVII. *ſtaticulum* currus genus. Macrobio III. Saturn. *ſtaticulus* ſaltationis genus, cum ridiculariis iocis, verſibus, vocis demutatione. Inde *ſtaticulos dare*, et Plauto in Perſa, *ſtaticulos ſaltare*: vulgo, *loüer les bouffons.* Quidam *ſtaticulum* eſſe volunt eſſedi anteriorem partem, in qua firmus et ſtatus manet, qui habenis equos regit. Hanc porro ſolent diligentius et ſumptuoſius ornare quam reliquum vehiculum, quoniam ſpectaturis prima occurrit. Dal.

Staticula) Staticula Plinio ſunt imagines et emblemata, quibus et currus et ſcyphos etiam incruſtare atque exornare antiqui ſolebant. Ciceroni ſigilla ſunt or. 6. in Verr. n. 48. *Appoſuit patellam in qua ſigilla erant egregia...*

cerni [1] prodigium erat, haec in vehiculis atteri, cultus vocatur. Plumbi albi experimentum in charta eſt, vt liquefactum pondere [2] videatur, non calore, rupiſſe. India *m.* neque aes neque plumbum habet,

1. prodigum. M. 2. videatur concol. erupiſſe. Ind. M.

gia... Sigillis auulſis reliquum argentum reddidit. Scyphi vero iis ornati, ſigillati dicti ibidem, n. 32. Alioqui ſtaticulum, ſiue ſtatunculum, pro ſtatua ſeu imagine a Tertulliano et Hieronymo ſaepius vſurpatum, ante nos adnotauere alii. Conſule Schefferum, de re vehiculari vett. I. 206. et V. Cl. Du Cangium in Gloſſ. verbo *Statunculus.* Vide N. et Em. N. XXV. (hic poſ.) *Ad*) Staticula pro icunculis emblematiſue accepta olim ab antiquis ſcriptoribus, exploratum, vt diximus in prioribus Notis, apertiſſimumque eſt. An etiam et *ſtaticulus*, virili, vt aiunt: genere, eo ſignificatu venerit (etſi aliam praeterea vocis illius acceptionem fuiſſe ex Macrobio didicimus) vt aliquando ſubdubitaremus, fecit hic Plauti locus in Perſa act. 5. ſc, 2. v. 43. *Nequeo, leno, quin tibi ſaltem ſtaticulam dem, olim quem. Hegea. Faciebat: vide vero, ſi tibi ſatis placet.* S A. *Me quoque volo reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.* Turnebus ſcio *ſtaticulam* eo loci pro ſaltationis genere accepiſſe, Hegeam et Diodorum fuiſſe ſaltatores, de quibus alibi nihil quidquam legerit. Verum quum in iis ſignis quae eximio praeſertim opere effeciſſent, ſubſcribere ſua nomina ſtatuarii tum ſolerent, Ἡγίας ἐποίει, *Hegias faciebat,* aliique ſimiliter: fueritque id Athenienſi ſtatuario nomen, quo de ſuperius egimus ſub initium ſ. 19. an ad illius modo opera Plautus alludat, amplius conſiderandum cenſeo. Et Diodori ſculptoris Plato meminit in Anthol. IV. 12. in epigrammate eleganti de Satyri effigie: Τὸν Σάτυρον Διόδωρος ἐκοίμισεν. οὐκ ἐτόρευσεν Ἢν νύξῃς, ἐγέρεις· ἄργυρος ὕπνον ἔχει. *Sopierat Satyrum, non ſculpſerat, hunc Diodorus: Argentum dormit: punge, vigil facies.* Alterius quoque Diodori pictoris, ſi tamen alius a ſculptore, Leonidas in eadem Anthol. II. 19. Statunculam feminеo, vt appellant, genere Gregorius Turonenſis, aliique dixere. H.

m. In.

habet, gemmiſque ſuis ac margaritis haec permutat.

XLIX. Nigro *n.* plumbo ad fiſtulas laminaſque vtimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totaſque per Gallias: ſed in Britannia ſummo terrae corio adeo large, vt lex vltro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus haec ſunt nomina: [1] Ouetanum *o.*, Caprarienſe, Oleaſtrenſe. Nec differentia vlla ſcoriae, modo ſit excocta diligenter. Mirumque in his ſolis metallis, quod derelicta fertilius reuiueſcunt. Hoc *p.* videtur facere [2] laxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer, aeque vt feminas quaſdam fecundiores [3] facere abortus. Nuper id compertum in Baetica Santarenſi *q.* metallo, quod [4] locari *r.* ſolitum X. CC. M. annuis, poſtquam

1. *Iouetanum. Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mss. H. relaxatis... fecundior abortus Gr. et Al.* 3. *facit.* M. 4. *Locari ſolitum decem libris per CC. ante annos... LV. locatum eſt Gr. et Al.*

m. India) Iſidorus haec quoque ad verbum Origg. XVI. 21. H.

n. Nigro) Iſidor. l. c. Hard.

o. Ouetanum) Ab Oueto Aſturum oppido. Libri hactenus editi perperam exhibent, *Iouetanum.* Caprarienſe ab inſula cognomine prope Maioricam, de qua III. 11. Oleaſtrenſe ab Oleaſtro Baeticae oppido, de quo III. 3. nam tota ea regio, vt ibi dicitur, ſ. 4. plumbi metallis ſcatet. Hard.

p. Hoc videtur facere relaxatis ſpiramentis) Voſſ. *laxatis.* Gr.

q. Santarenſi) Fodina metallica, cui vnde id nomen obtigerit, incompertum. Antonianum ab Antonio Triumuiro metalli domino, haud obſcurum eſt: vt Salluſtrianum aes et Liuianum dici meminimus ſ. 2. libri huius. H.

r. Locari ſolitum decem libris per CC. annos) Voſſ. *ſolitum* ✻ *CC. annuis poſtquam obliteratum erat XXLV.* ſiue *locatum eſt*, ſiue *reddit,* quod ad marginem vides et in Gud. Menapioque, ſiue *reddit nunc*, quod in Academico eſt: nec forte laborat haec lectio, niſi in poſteriore numero, qui videtur

quam obliteratum [1] erat, CCLV. locatum eſt. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad *r.* pondo $\overline{CCCC}$. vectigalis. Et mirum, aqua addita non liqueſcere vaſa e plumbo conſtat: eadem in aqua [2] calculus aereuſue quadrans ſi addatur, vas peruri.

L. (XVIII.) In medicina per ſe plumbi vſus eſt cicatrices reprimere: adalligatiſque lumborum et renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus Veneris. [3] Viſaque *t.* in quiete Venerea ſponte naturae erumpentia [4] vſque *v.* in morbi genus, his laminis

1. erat, reddit. LXX. n. in M. 2. calculus ſi addatur. M. 3. Viſa in. V. 4. eiuſque morbi ingenia. M.

tur faciendus CCLV. Prior ſignificat *denarium ducenta millia*, εἴκοσι μυριάδας, octingenta millia nummum; puſterior *ducenta quinquaginta millia denarium*, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πενδακισχιλίας δραχμὰς, decies et viginti millia. Illa viginti, haec triginta millia Philippûm noſtrorum. Nec vero deeſt quicquam, quod non deeſſe, vtpote commode intelligendum ex vicino, Plinius voluerit: *quod locari ſolitum* ✻ CC. *annuis; poſtquam obliteratum erat*, CCLV. nempe locari ſolitum eſt. Gud. *quod locari ſolitum X libras per CC. annos poſtquam obliteratum erat reddit* LXXI. Vt et Acad. niſi quod *reddit nunc* LXXII. et Menap. niſi quod *reddit* LXXXII. Gr.

Locari) Denariûm ducentis millibus: quae libras efficiunt, ſeu florenos monetae Gallicae 80000. Vt CCLV. denariûm millia, libras 202000. Vide N. et Em. N. XXVI. (hic poſ.) *Quod)* Sic totidem fere ſyllabis R. 2. cod. Quod editores hactenus deprauarant: *Quod locari ſolitum decem libris per CC. ante annos, poſtquam obliteratum erat, LV. locatum eſt.* H.

s. Ad pondo $\overline{CCCC}$) Hoc eſt, vt mos eſt ſcribendi veterum, ad libras quadringenties mille. H.

t. Viſaque) Oribaſius de vict. rat. *Lamina plumbi*, inquit, *lumbis ſuperpoſita, prohibet ſomniantibus ſemen ... Cuſtodire vero oportet, ne his nimis infrigidatis laedantur renes.* Sic etiam Theod. Priſcianus II. P. I. 11. H.

v. Vſque)

nis Caluus *x*. Orator cohibuiſſe traditur, vireſque [1] corporis ſtudiorum labori cuſtodiſſe. Nero *y*. (quoniam ita diis placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis vocibus demonſtrauit rationem. Coquitur *z*. ad medicinae vſus, patinis fictilibus, ſubſtrato *a*. [2] ſulphuris minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertiſque ſulphure et ferro mixtis. Quum coquitur, [3] munienda in eo opere foramina *b*. ſpiritus conuenit: alioqui *c*. [4] plumbi fornacium halitus noxius ſentitur, et peſtilens, et canibus ocyſſime, omnium vero metallorum, muſcis et culicibus: quamobrem non ſunt ea taedia in *d*. metallis. Quidam *e*. in coquendo

 ſco-

1. *corporis in ſtudiorum labore cuſt.* M. 2. *ſulphure* Gr. et Al. 3. *muniti.* V. 4. *ſic ex* Mss. H. *plumbi e fornacibus* Gr. et Al.

v. *Vſque*) Nimiam ſcilicet profuſionem ſeminis ex naturalibus, vt Celſus vocat IV. 21. De Πριαπισμῷ item Theodorus l. c. vbi inter remedia, *Si paſſionis huius moleſtia*, inquit, *diutius perſeuerauerit, vt tenſio et deſiderium impatientiſſime protendantur, laminam plumbi, renibus et partibus vicinis appono*, etc. H.

x. *Caluus*) E Licinia gente. H.

y. *Nero*) Hoc ipſum, aliaque vocis alendae ſubſidia adhibuiſſe Neronem, auctor eſt et Sueton. in eius vita, 20. H.

z. *Coquitur*) Totidem fere verbis haec pariter Dioſc. V. 96. et Orib. XIII. pag. 231. H.

a. *Subſtrato ſulphure minuto*) Elegantius in archetypo noſtro: *ſubſtrato ſulfuris minuto*. Pint.

Sulphuris) Hoc eſt, ſulphuris momento. Ita MSS. non *ſulphure*. H.

b. *Foramina*) Nares. Dioſc. Σκεπάσας τοὺς ῥώθωνας· βλαβερὰ γὰρ ἡ ἀποφορά. Hard.

c. *Alioquin plumbi e fornacibus halitus noxius ſentitur*) Voſſ. *plumbi fornacium halitus*. Gud. Men. Acad. hactenus iuuant, quod carent praepoſitione. Gron.

d. *In*) In fodinis metallicis non ſunt ea animalia. H.

e. *Quidam*) Dioſc. l. c. Ῥινίσματα μολίβδου βαλὼν κατὰ θείου etc. Mox deinde plumbaginem appellat,

[1] ſcobem plumbi lima quaeſitam ſulphuri miſcent: alii ceruſſam potius, quam ſulphur. Fit *f.* et lotura plurimi vſus in medicina, [2] cum ſe ipſo teritur in mortariis plumbeis addita aqua caeleſti, donec craſſeſcat. Poſtea *g.* ſupernatans aqua tollitur ſpongiis: quod craſſiſſimum fuit, ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidam *h.* limatum plumbum ſic terunt: quidam etiam plumbaginem admiſcent: alii vero acetum, alii vinum, alii adipem, alii roſam. Quidam in mortario lapideo, et maxime Thebaico, [3] plumbeo *i.* piſtillo terere malunt: candidiuſque fit ita medicamentum. Id *k.* autem quod vſtum

1. *ſcobi pl. li. quaeſitae ſulphur. V.* 2. *cum a ſeipſo. V.* 3. *lapideo. Dioſc.*

lat, argenti venam plumbo mixtam. H.

f. Fit et lotura plurimi vſus in medicina) *Plumbi* non *plurimi* in eod. recte, vt paulo poſt, *ad haec maxime lotura plumbi facit.* poſſet etiam legi, et forte aptius, *fit e lotura plumbi vſus, etc.* fauet etiam huic lectioni Dioſc. docens loturam plumbi ad vſus medicinae lib. V. Pint.

Fit) Plumbi ſcilicet, quod lauatur ea quae ſubiicitur ratione, quam et Dioſc. totidem verbis prodidit V. 95. H.

g. Poſtea ſupernatans aqua) Vide aliam rationem Dioſcoridis. Dal.

Poſtea) Dioſc. l. c. H.

h. Quidam) Dioſc. l. c. H.

i. Plumbeo) Plumbeum modo Dioſc. l. c. modo lapideum adſciſcit. H.

k. Id) Vide N. et Em. N. XXVII. (hic adi.) *Id)* In libris hactenus editis, *lauatur, vt ſtibi et cadmia*: haud poenitenda ſane lectione: nam de lotura ſtibeos, dictum eſt XXXIII. 34. Verum in MSS. R. 2. ceteriſque, *lauatur et iſtius et cadmiae. Poteſt adſtringere,* etc. Vnde Pintianus coniiciebat, *lauatur. Et iſtius, vt cadmiae, poteſtas ſtringere.* Sed, vt cetera ſileam, nec *iſtius*, nec *ſtringere*, Plinii orationem ſapit. Lauari autem, vt cadmiam, praetermiſſo ſtibi, dici nunc ſatis duximus, a Dioſcoride admoniti, qui V. 96. Δεῖ δὲ, inquit, πλύνειν αὐτὸν ὡς τὴν καδμείαν καὶ ἀποτίθεσθαι. Quare pro *et iſtius* et *cadmiae*, nos *et teritur vt cadmia* ſcripſimus, qod fieri quidem Plinius

vſtum eſt plumbum, [1] lauatur, et teritur, vt *l.* cadmia. Poteſt *m.* adſtringere, ſiſtere, contrahere cicatrices. [2] Vſus enim ex eodem, et in oculorum medicamentis, et maxime contra [3] procidentiam *n.* eorum, et *o.* [4] inanitatem hulcerum, excreſcentiaue, rimaſque ſedis, aut haemorrhoidas, aut condylomata. Ad haec maxime lotura plumbi [5] facit: cinis autem vſti ad hulcera ſerpentia, aut ſordida: eademque, quae *p.* chartis, ratio profectus. Vritur *q.* autem in patinis per laminas minutas cum ſul-

1. *lauatur. Eſt iſtius vis vt Cadmiae. lauatur vt ſtibi et cadmia Gr. et Al.* 2. *vſus eodem. M. Vſus eiuſdem. V.* 3. *procedentia. M.* 4. *et inanitatem et hulcerum excreſcentia, rimaſque Gr. et Al.* 5. *ſit. M.*

nius ſuo loco prodidit, hoc eſt, ſ. 22. H.

l. Vt Stibi et Cadmia. Poteſt aſtringere, ſiſtere, etc.) In vetuſto codice, *et iſtius et Cadmia poteſt aſtringere, ſiſtere, etc.* ſcribo, *et iſtius vt Cadmiae poteſtas ſtringere, etc.* Confirmatur autem et haec correctio auctoritate Dioſcoridis lib. V. Pint.

m. Poteſt) Haec totidem fere verbis Dioſc l. c. Δύναται δὲ ψύχειν, ςύφειν, παρεμπλάττειν, μαλάττειν, πληροῦν τὰ κοιλώματα, ςέλλειν τὰ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ῥεύματα etc. *Poteſt refrigerare, adſtringere, ſpiracula cutis obducere, mollire, caua explere, ſiſtere oculorum fluxiones etc.* H.

n. Procidentiam) Celſ. VI. 6. *Nonnumquam ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos ſua ſede propellat: proprie enim πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Graeci appellant.* H.

o. Et) Sic R. 2. Hoc eſt, caua explet hulcera, ſiſtitque eorumdem hulcerum carnes excreſcentes. Sic Dioſc. V. 95. Δύναται δὲ... πληροῦν τὰ κοιλώματα, ςέλλειν... τὰ ὑπερσαρκοῦντα τῶν ἑλκῶν. Prius legebatur, *et inanitatem, et hulcerum excreſcentia*: vt labor eſſet inueſtigare, quod morbi genus eſſet, inanitas oculorum, medicis adhuc ignotum. H.

p. Quae) De chartae in medicina vſu, dictum eſt, XXIV. 51. H.

q. Vritur) Quae ſectione reliqua continentur, totidem ea verbis expreſſit Dioſcor. V. 96. Sed quid cauſae ſit cur vſtionem a coctione Plinius nunc ſecernat, quum

ſulphure, verſatum *r.* rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alii [1] limatam ſcobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui ceruſſam miſcent pari menſura, aut hordeum, teruntque, vt *s.* in crudo dictum eſt, et praeferunt ſic [2] tritum plumbum ſpodio Cyprio.

LI. Scoria *t.* quoque plumbi in vſu [3] eſt, optimaque, quae ad luteum maxime colorem accedit, ſine *v.* plumbi reliquiis, aut ſulphuris *x.* ſpecie, et terra carens. Lauatur *y.* haec in mortariis minutim

1. ſic ex Mss. H. et M. elimatam Gr. et Al. 2. tritum, in V. d. 3. eſt. Optima quae ad. V.

quum eadem fieri vtramque ratione doceat, amplius conſiderandum eſt. H.

r. Verſatum rudibus ferreis aut ferulaceis) Voſſ. *trudibus.* Virgilius lib. V Aeneid. *Ferrataſque trudes et acuta cuſpide contos Expediunt.* Sic enim optimi codices: ſic Iſidorus Origin. lib. XVIII 7 cui *trudes* ſunt *amites cum lunato ferro, ab eo quod trudunt et detrudunt.* Tacit. lib. III. annal. *quidam trudibus aut furcis inertem molem proſternere.* Gron.

Rudibus) Sic MSS. omnes, et editi: non, *trudibus,* vt cuidam viſum. Dioſc. l. c. hoc tantum, κίνει σιδήρῳ, ferro ſeu ferrea rude verſato. Plin. 54. *Miſceturque rudiculis, donec rubeſcat:* vbi Dioſc. V. 103. νάρθηκι dicit, hoc eſt, ferulacea rudicula. H.

s. Vt) In crudo plumbo, neque vſto: vti dictum eſt paulo ante, his verbis: *Fit et lotura plurimi vſus,* etc. H.

t. Scoria) Dioſc. totidem verbis V. 97. H.

v. Sine) Μηδὲν ἔχουσα μολιβδῶδες, nihil plumboſi habens Dioſc. l. c. H.

x. Sulphuris ſpecie et terra carens) Apud Dioſc. ψιμμιθιοφανὴς ceruſſae ſpecie. Magis ſequor Plinium, qui legit θειοφανὴς: nam id magis conuenit cum μηλοειδὴς, optima, denſa, fractu contumax, ceruſſae prorſus ſimilis, nihil plumbei habens, luteo fere colore, vitri modo ſplendida. Dioſc. Dalec.

y. Lauatur) Ad verbum haec pariter Dioſc. l. c. H.

tim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, et tranſfunditur in vas purum, idque ſaepius, vſque dum ſubſidat, [1] quod viliſſimum [2] eſt: eoſdemque effectus habet, quos plumbum, ſed z. acriores. Mirari ſuccurrit experientiam vitae, ne faece quidem rerum, excrementorumque foeditate intentata tot modis.

LII. Fit et ſpodium ex plumbo eodem modo, quo ex *a.* Cyprio aere diximus. Lauatur *b.* in linteis raris [3] aqua caeleſti, ſeparaturque terrenum tranſfuſione, cribratumque teritur. Quidam puluerem pennis detergere malunt, ac terere in vino odorato.

LIII. Eſt *c.* et molybdaena quam [4] alio loco galenam vocauimus, vena argenti plumbique communis. Melior *d.* haec, quanto magis aurei coloris, quan-

1. *ſic ex Mss. H. vtiliſſimum Gr. et Al. perperam.* 2. *eſt. Eoſdem effectus. M.* 3. *ſic ex Mss. H. in aqua Gr. et Al.* 4. *ſic ex Mss. H. alibi galenam... plumbi et argenti vena Gr. et Al.*

z. *Sed*) Quoniam magis adſtringit: Δύναται δὲ τὰ αὐτὰ τῷ κεκαυμένῳ μολιβδῳ, ςύφουσα μᾶλλον. Dioſcor. l. c. H.

a. Ex) Sect. 34. H.

b. Lauatur in linteis raris in aqua caeleſti) Praepoſitionem poſteriore loco neſcit Voſſianus, vt et tres alii. Gron.

c. Eſt et molybdaena) Appellatione molybdaenae auctor comprehendit tum venam argento communem, et plumbo, tum plumbarium lapidem, tum etiam plumbariam arenam. Dal.

Eſt molybdaena, quam alibi galenam vocauimus, plumbi et argenti vena communis) Voſſ. *Eſt et molybdaena quam alio loco galenam appellauimus, vena argenti plumbique communis* Gron.

Eſt) Μολύβδαινα et Μολίβδαινα, Latine plumbago. Galenam ſuperius appellauit, XXXIII. 31. H.

d. Melior) Totidem verbis Dioſc. V. 100. Μολύβδαινα δὲ ἀρίςη ἐςὶν ἡ λιθαργυροφανὴς, ξανθὴ, ὑποςίλβουσα, καὶ κίῤῥα ἐν τῷ λειοτριβεῖσθαι, ἑψηθεῖσα τε ἐλαίῳ ἡπατοειδὴς τῷ χρώ-

quantoque minus plumboſa, friabilis, et modice grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorem trahit. Adhaereſcit et auri [1] et argenti fornacibus. Et hanc metallicam vocant. Laudatiſſima *e.* quae in *f.* [2] Zephyrio [3] fiat. Probantur *g.* minime terrenae, minimeque lapidoſae: coquuntur lauanturque ſcoriae modo. [4] Vſus *h.* in liparas, [5] ad lenienda refrigerandaque hulcera: emplaſtriſque, quae *i.* non alligantur: ſed *k.* illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus molliſſimiſque partibus. Compoſitio [6] eius eſt libris tribus, et cerae libra vna, olei

1. argentique fornacib. Hanc. M. 2. Cypro. M. 3. fit. V. 4. Vſus Liparis. V. 5. ad lenienda ac refrigeranda vlcera. M. 6. eſt ex eius libris tribus. V.

χρώματι γίνεται... Γεννᾶται δὲ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ. H.

e. Laudatiſſima) Alterum hoc genus eſſe indicat, nec metallicum, vt prius, ſed factitium, hoc eſt, cura ac diligentia praeparatum. De gemina enim molybdaena ſequitur, *Probantur minime terrenae*, etc. H.

f. In) Ciliciae oppido, haud procul Coryco monte, vbi laudatiſſimam reperiri molybdaenam, ſed foſſilem tradit Dioſc. l. c. H.

Zephyrio) Zephyrium oppidum Tauricae, oppidum Ciliciae, promontorium extremae Italiae e regione Siciliae. Quidam legunt *Zephyria*. Eſt autem Zephyria Meli inſulae, quae metallis abundat, oppidum: eſt et inſula ante Halicarnaſſum. Dalec.

g. Probantur) Totidem verbis haec Dioſcorides l. c. et Orib. XIII. pag. 231. Hard.

h. Vſus) Hoc eſt, in emplaſtra lenia, quae liparas vocant. Dioſc. l. c. Μίγνυται δὲ ἐπιτηδειότερον αὕτη καὶ ταῖς λιπαραῖς καὶ ἀνεπιδέκτοις ἐμπλάστροις χρησίμως. Sunt qui legant ἀνεπιδήκτοις, *emplaſtris quae non mordent*: atque ita ſane, Orib. l. c. Celſus quoque V. 19 in emplaſtra lenia, ſeu liparas, *plumbi recrementum* adſciſcit, quam σκωρίαν μολύβδου Graeci vocant. H.

i. Quae non alligantur) Quae non mordent, Dioſc. Pro ἀνεπιδήκτοις Plinius legit ἀνεπιδέτοις. Dal.

k. Sed) Dioſc. et Orib. ll. cc. H.

olei tribus heminis, quod in ſenili corpore cum fracibus additur. Temperatur et cum ſpuma argenti, et ſcoria plumbi, ad dyſenteriam, et *l.* teneſmum, fouendo *m.* calida.

LIV. Pſimmythium *n.* quoque, hoc eſt ceruſſam, plumbariae [1] dant officinae. Laudatiſſimum *o.* in Rhodo. Fit *p.* autem ramentis plumbi tenuiſſimis ſuper vas aceti aſperrimi impoſitis, atque ita diſtillantibus. Quod ex eo cecidit in ipſum acetum, arefactum molitur et cribratur, iterumque aceto mixto in paſtillos diuiditur, et in Sole ſiccatur aeſtate. Fit et alio modo: addito in *q.* vrceos aceti plumbo, obturatos per dies X., deraſoque *r.*

Z 5 ceu

1. *edunt.* M.

l. Et teneſmum fouendo calida) Sic vt clyſtere metallica ea infundantur, abdomen vero ſeu venter mitigandi doloris cauſa, aqua calida foueatur. Dal.

m. Fouendo) Ita vt foueatur interim venter ſeu abdomen calida. H.

n. Pſimmythium) Ψιμμύθιον Dioſc. V. 103. Noſtris, *de la ceruſe, du blanc d'Eſpagne, du blanc de plomb.* H.

o. Laudatiſſimum) Dioſc. l. c. Κάλλιςον δὲ ἡγητέον τὸ ἐν Ῥόδῳ σκευασθὲν, ἢ ἐν Κορίνθῳ, ἢ ἐν Λακεδαίμονι· δευτερεύει δὲ τὸ ἐκ Δικαιαρχίας, *proxima quae Puteolis.* Noſtris temporibus in omnibus Europae regionibus conficitur. H.

p. Fit) Bracteas e plumbo ramenta vocat. Dioſc. l. c. μολιβδίνην πλίνθον, *maſſam plumbeam.* Agricola Foſſil. IX. pag. 357. plumbum dilatatum, ſic vt quaelibet bractea pondo ſit vnius librae. Cetero haec totidem verbis Dioſc. l. c. H.

q. In vrceos aceti plumbo) Crate viminea in eorum medio collocata firmiter, ita vt acetum non contingat. Dioſc. ſandarachae fiat. Auripigmento rubro. Talem colorem nacta, ſandyx vel ſyrium dicitur. Dal.

r. Deraſoque) Et deraſo quaſi ſitu, ſiue lanugine, quae plumbo ex aceti humore haeſit, rurſuſque deiecto plumbo in vrceos aceti. Agricola l. c. pag. 358. Qui radunt bracteas, decimo quoque die reſerant dolium... ſi viderint bracteas vi aceti non eſſe conſumtas, denuo dolium claudunt, idque

ceu ſitu, ac *s.* rurſus deiecto, donec deficiat materia. Quod deraſum eſt, teritur et cribratur, et coquitur in patinis, miſceturque rudiculis donec rubeſcat, et *t.* ſimile ſandarachae fiat. Dein lauatur dulci aqua, donec nubeculae omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſtea, et in paſtillos diuiditur. Vis *v.* eius eadem, quae ſupradictis: leuiſſima [1] tantum ex omnibus: [2] praeterque *x.* ad candorem

1. *tamen.* V. 2. *proptereaque ad can. feminarum adhibetur.* M.

que faciunt vſquedum bracteae totae diſſipentur. Tum liquor purus, qui ſupernatat, colatur: glutinoſum vero, quod in dolii fundo reſidet, in aliud vas transfuſum in ſole ſiccatur: dein mola truſatili teritur, aut alio modo comminuitur, poſtea cribratur. H.

s. Ac rurſus deiecto) Scribe, *reiecto*, non *deiecto*, ex apographo noſtro, et paulo infra, *rubeſcat*, non *ruffeſcat*, in eod. Pint.

t. Et ſimile) Vnde ſic parata ceruſſa, et a Vitruuio ſandaracha dicitur, quod eſt ei colore ſimilis. A quibuſdam ſandyx nominatur. Haec verbis totidem Dioſc. l. c. H.

v. Vis) Nempe, quae plumbo, plumbique ſcoriae et molybdaenae. H.

x. Praeterque) Martial. II. ep. 41. *Ceruſſata timet Sabella ſolem.* Et VII. 24. *Et ceruſſata candidiora cute.*

Sed haud paulo elegantius Lucianus in Anthol. II. 9. Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, γῆρας δὲ σὸν οὔποτε βάψεις, Οὐδὲ παρειάων ῥυτίδας ἐκτανύσεις. Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ καταπλαττε, Ὥςε προσωπεῖον, κοὐχὶ πρόσωπον ἔχειν. Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐςί. Τί μαίνεται; οὔποτε φῦκος, Καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην, Ἑλένην. *Tinge comas, ſi vis: tingi negat ipſa ſenectus: Nec dabitur rugas explicuiſſe genis. Parce, precor, vetulum ceruſſa pingere vultum: Perſonam videor cernere, non faciem. Stulta, labor totus perit hic tibi: fucus, et omne Hoc genus, ex Hecuba non facient Helenam.* Quae vero feminae ceruſſa pro fuco vtuntur, inquit Braſauolus in exam. met. pag. 424. quum veneni maleficium ceruſſa habeat, halitus inde foetorem trahunt, dentiumque putredinem: et ante tempus

rem feminarum. Eſt *y.* autem lethalis [1] potus, ſicut ſpumae argenti. Poſtea ceruſſa ipſa ſi coquatur, rufeſcit.

LV. Sandarachae *x.* quoque propemodum dicta natura eſt. Inuenitur *a.* autem et in aurariis et in argentariis metallis; melior quo magis rufa, [2] quoque *b.* magis virus redolens, ac pura, friabiliſque. Valet *c.* purgare, ſiſtere, excalfacere, perrodere. Summa *d.* eius dos ſeptica. Explet *e.* alopecias ex aceto illita. Additur *f.* [3] oculorum medicamen-

1. potu, ſicut ſpuma. V. argenti. Praeterea cer. 2. *quo magis virus redolens.* M. 3. *pediculorum. Dioſc.*

pus facies vniuerſa rugis aratur. H.

y. Eſt) Dioſc. l. c. Ἔϛι δὲ καὶ τῶν ἀναιρετικῶν. Quos morbos afferat ceruſſae potus, idem explanat in Alexiph. c. 22. H.

z. Sandarachae) Hoc eſt, vis ac poteſtas: nempe quoties in compoſitione medicamentorum, id autem toto hoc opere ſaepiſſime contigit, adhibita ſandaracha eſt; Σανδαράχη Dioſcoridi, V. 122. Galeno de fac. ſimpl. med. IX. 3. pag. 269 etiam σανδαράκη. *De la Sandaraque, ou de l'Arſenic rouge.* H.

a. Inuenitur) Iſidor. XIX. 17. haec totidem verbis. Hard.

b. Quoque magis redolens) Quoque magis ſulphuris virus redolens θειώδη ἀποφορὰν ἔχουσα. Dioſc. Dal.

Quoque) Iſidor. l. c. At Dioſc. V. 122. rufam, friabilemque pariter antepoṅit, et quae ſulphuris virus redoleat; ἔτι δὲ θειώδη ἀποφορὰν ἔχουσαν. Quod et Braſauolus confirmat, de exam. Gum. pag. 391. H.

c. Valet) Celſ. V. 5. *Purgant aerugo, auri pigmentum, quod ἀρσενικὸν a Graecis nominatur: huic autem et ſandarachae in omnia eadem vis.* Hard.

d. Summa) Et ſandarachae pariter et arſenico Dioſc. l. c. δύναμιν σηπτικὴν attribuit, hoc eſt, vim putrefaciendi, abſumendique carnes excreſcentes. Etiam vim ei καυϛικὴν ineſſe ait Aetius, vt et Arſenico, II. 77. ex MS. Graeco. H.

e. Explet) Marc. Emp. 6. pag. 47. Theod. Priſc. 1. 2. et Plin. Val. I. 6. At Dioſc. l. c. non ex aceto, ſed ex reſina. H.

f. Additur) Ceruſſa ſane vſta, quam et ſandaracham qui-

camentis. Fauces *g.* purgat [1] cum melle ſumpta. Suſpirioſis *h.* tuſſientibuſque iucunde medetur, cum reſina terebinthina in [2] cibo ſumpta. Suffita *i.* quoque cum [3] cedro, ipſo *k.* nidore [4] iiſdem medetur.

LVI. Et *l.* arſenicum ex eadem eſt materia. Quod *m.* optimum, coloris [5] etiam in auro, [6] excellentius: quod vero pallidius aut *n.* ſandarachae [7] ſimile

1. *Nulli codices* Mss. *agnoſcunt vulgatam: Cum melle ſumta. Vocem limpidam ac canoram facit. Suſpirioſis, cui et Gronouius fauet.* 2. *catapotio. Dioſc.* 3. *reſina. Dioſc.* 4. *ſic ex* Mss. *H. eis* M. *itidem Gr. et Al.* 5. *etiam, vt in auro. V.* 6. *excellentis.* M. 7. *ſic ex* Mss. *H. ſimilius eſt Gr. et Al.*

quidam vocitarunt, crebro in medicamentis oculorum a Celſo adhibetur VI. 6. Ad pediculos palpebrarum, ſandaracha ſemel ibidem. Hard.

g. Fauces) Vocem canoram facit, limpidamque, inquit Dioſc. l. c. Φωνήν τε ἀποκαθαίρει ἐκλειχομένη σὺν μέλιτι. H.

h. Suſpirioſis) Ex ouo ſorbili, inquit Marc. Emp. 16. pag. 118. et Plin. Val. I. 58. Cum reſina in cataporio ſumta, καὶ ἀσθματικοῖς σὺν ῥητίνῃ καταπότιον δίδοται, Dioſc. l. c. H.

i. Suffita) Dioſc. l. c. Καὶ ὑποθυμιᾶται σὺν ῥητίνῃ, καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα, διὰ σιφῶνος ἑλκομένου τοῦ ἀτμοῦ τῷ ςόματι, *Quin et aduerſus veterem tuſſim cum reſina ſuffitur, nidore per fiſtulam in os attracto.* Hard.

k. Ipſo nidore itidem medetur) Voſſ. *iſdem.* Lege, *iiſdem.* Gud. Men. Acad. *eis.* Idem Pintianus. Gron.

l. Et arſenicum) Hoc eſt, vt ait Iſidor. XIX. 17. et Dioſc. V. 21. in iiſdem metallis, quibus ſandaracha, gignitur. Ἀρσενικὸν κατὰ τὰ αὐτὰ γεννᾶται μέταλλα τῇ σανδαράχῃ. Latini, vt auctor eſt Scribonius, Comp. 114. auripigmentum vocant. Noſtri, *Orpin, arſenic.* H.

m. Quod) Dioſc. V. 121. Ἄριςον δὲ ἡγητέον τὸ πλακῶδες καὶ χρυσίζον τῇ χρόᾳ. *Optimum exiſtimatur cruſtoſum, auri colore micans.* Idem alterum, quod ſandarachae ſimile eſt, ſecundum locum tenere ait. H.

n. Aut ſandarachae ſimilius eſt, deterius exiſtimatur) Voſſ. *ſimile eſt, deterius iudicatur.* Gron.

mile eſt, deterius exiſtimatur. Eſt *o.* et tertium genus, quo miſcetur aureus color [1] ſandarachae. Vtraque *p.* haec ſquamoſa *q.* Illud *r.* vero ſiccum, purumque, gracili venarum diſcurſu fiſſile. Vis *s.* eadem [2] quae ſupra, ſed acrior. Itaque et cauſticis additur, et *t.* pſilothris. Tollit et pterygia digitorum, carneſque narium, et condylomata, et *v.* quidquid excreſcit. Torretur *x.*, vt validius proſit, in noua teſta, donec *y.* mutet colorem.

1. *ſandarachae naturae. V.* 2. *quae ſandarachae, ſed. V.*

o. Eſt) In quo cum colore auri miſcetur ſandarachae color. H.

p. Vtraque) Genus hoc vtrumque, et quod pallidius eſt, et quod tertium genus appellauit, ſquamoſum, hoc eſt ſquamatim in cruſtas fiſſile: τὰς πλάκας λεπιζομένας ἔχον ὡς ἀεὶ ἐπικειμένας ἀλλήλαις. Dioſc. l. c. Hard.

q. Squamoſa) Πλάκας λεπιζόμενας ἔχει, ὡς ἀεὶ ἐπικειμένας ἀλλήλαις. Dioſc. ſquamatim in cruſtas diuiduntur, alias fere ſemper aliis incumbentes. Dal.

r. Illud) Excellentius illud genus, quod priore loco indicatum eſt. H.

s. Vis) Quae ſandarachae. Dioſc. V. 122. et Celſus, V. 5. Hard.

t. Et pſilothris) Nam pilos detrahit: ψιλοῖ δὲ τρίχας. Dioſc. V. 121. H.

v. Et quidquid) Dioſc. l. c. Ἔστι δὲ τῶν στελλόντων. Clauos etiam pedum reprimi eo, auctor eſt Marc. Emp. 34. pag. 234. H.

x. Torretur) Totidem verbis Dioſc. l. c. Ἐπ' ὀστράκου καινοῦ ἐπερεισάμενος αὐτὸ, θὲς ἐπὶ διαπύρου ἄνθρακος, καὶ στρέφε συνεχῶς· ὡς δ' ἂν πυρωθῇ καὶ μεταβάλλῃ, ψύξας καὶ λεάνας ἀποτίθεσο. *Teſtae nouae inditum carbonibus ignitis impoſito, aſſidueque verſato, donec igne flagret, coloremque mutet: deinde refrigeratum tritumque recondito.* H.

y. Donec mutet colorem) Pigmentum id ſandaracha factitia eſt, de qua cap. 6. lib. ſeq. XXXV. Dal.

DE

DE ANNIS ALEXANDRI MAGNI, ad illa Plinii verba ſ. 19. pag. 243. not. v. *Centeſima quarta decima Olympiade, Lyſippus fuit, quum et Alexander Magnus.*

Sententia horum verborum eſt, tunc floruiſſe Lyſippum, quum et Alexander Magnus floreret; non autem tunc floruiſſe illum, aut ipſo anno, quo iſte ſupremum diem clauſit, vt neceſſe eſt dicere, ſi vulgarem Olympiadum calculum ſequutus eſt Plinius; aut vt olim coniiciebamus paulo timidiores, primo ipſo Alexandri anno: ſed iam ipſo ab annis aliquot, nempe ab annis ſex, vt mox conſtabit, regnum Macedonicum adminiſtrante. Nam ſic etiam, ſi teſte opus eſt in re perſpicua, Interpres Gallicus verba Plinii intellexit, quae ſic tranſtulit: *En la cent quatorziéme Olympiade, Lyſippus étoit en être*, DURANT LE REGNE D'ALEXANDRE *le Grand.* Haec verba certe non primum, ne dum ſupremum, ſed annos Principis decurrentes deſignant. Annos autem omnino triginta regnaſſe Alexandrum nummi antiqui clamant, tametſi id olim non animaduertimus, veriti longius ab Antiquariorum praeconcepta opinione diſcedere. At nunc demum detecta rei veritate, annos principatus omnino tricenos Alexandro Magno cum nummis antiquis conſtanter aſſerimus; et in eo annorum ipſius numero ſtatuendo mirifice cum illis conſentire ſacras litteras, calculum Olympiadum Plinianum, defectum denique Lunae a Plinio ea die adnotatum, qua Darium vicit Alexander. Nam haec certe numiſmata vidimus Alexandri M. cum numero annorum ipſius principatus.

1. Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum .)(. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Iupiter ſedet, dextra aquilam, ſiniſtra haſtam gerit. In cathedrae intercolumnio, Φ *Phthiam* denotat, ſiue *Phthiotida* in Theſſalia. Latere dextro, Δ annum *quartum* ſignificat. Argenteus eſt maximae molis, in Theſauro Regio.

2. Caput idem .)(. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Iupiter ſedet. In cathedrae intercolumnio ΑΡ *Arethuſam* ſignificat in Macedonia. Latere dextro os Leonis, et Ε. anno *quinto* Argenteus ibidem tetradrachmus eſt.

3. Caput idem .)(. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Iupiter ſedet. In ipſo intercolumnio cathedrae, littera iacens Ξ annum *octauum* Alexandri deſig-

deſignat. Latere dextro litteris implexis MTP. *Myrinà* eſt, in Lemno inſula ciuitas, de qua Plinius IV. 23.

4. Caput Alexandri M. tectum galea .)(. ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Victoria ſtans palmam ſiniſtra geſtat, dextra coronam oſtentat. Latere dextro, H. annum *octauum* deſignat. Ad pedes Victoriae in corona, litteris implexis MTP *Myrina* eſt, vt proxime. Aureus hic nummus perpulcher eſt apud D. de Cleſues.

5. Caput Alexandri M. leonina pelle tectum, naſo adunco et incuruo .)(. Iupiter ſedens, dextra aquilam, ſiniſtra haſtam gerit. Latere ſiniſtro nummi epigraphe, ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΥ. In imo cathedrae intercolumnio, in qua Iuppiter ſedet littera Θ annum *nonum* Alexandri deſignat. Et hic nummus tetradrachmae pondere argenteus, in Cimelio noſtro Pariſienſi.

6 Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum, .)(. Iuppiter ſedet, vt proxime. ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΥ. Latere dextro nummi, ΔΙ. hoc eſt, anno *quartodecimo*. Eſt hic argenteus formae mediocris, in Cimelio domus Profeſſae noſtrae in hac ciuitate.

7. Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum; appoſitis ad latus litteris IH. hoc eſt, anno *decimo octauo*. .)(. Claua cum pharetra, et nomine ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΥ. Eſt ex minimo aere perelegans apud Cl. Virum D. *Baudelot*.

8. Caput Alexandri Magni galeatum, abſque epigraphe. .)(. Victoria dextrouerſum incedens coronam oſtentat, vt victoriam ſcilicet Perſicam Occidenti et Macedoniae annunciet; quo ipſo dextro latere malum Punicum ſiue granatum, et ſub eo littera A, quae *primum* Imperii Perſici annum indicat: a tergo Victoria quaſi relinquente litteram K. quae eſt in ſiniſtro nummi latere, et *viceſimum* Alexandri, in Macedonia vtique, annum deſignat. Abeſt Alexandri nomen; exiſtimante ſane ingenioſo opifice, fruſtra nomen apponi, quo tempore nec alius in orbe princeps nummos ex argento cuderet, praeter Alexandrum: et omnia in iſto numiſmate victoriam Perſicam praedicarent: nempe galeatum caput, Victoria retro appoſita, malogranatum Perſici imperii nota, annus ibi denique primus cum viceſimo compoſitus. Nam cuinam poſſent principi hae notae conuenire, praeterquam vni Alexandro? Nam malogranatum pro indice regni Perſici ibi eſſe, quod ferax horum fructuum ea regio ſit, teſtis afferri poteſt Plutarchus;

chus; qui pomum huiuſmodi magnitudine inſigne oblatum fuiſſe Artaxerxi refert in eius vita, pag. 1013. Fauet et Herodotus VII. n. 41. Eſt hic nummus ſane perrarus ac ſingularis, ex argento, primae molis, in hac ciuitate Pariſienſi, in locupletiſſimo cimelio, D. *le Hay*: a quo numiſmatis expreſſam in cera imaginem accepimus.

9. Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum.)(. Iuppiter ſedet, vt in prioribus nummis. Latere ſiniſtro ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Dextro Κ<: connexis duabus litteris Κ et Α, quibus annus Alexandri *viceſimus primus* notatur. Eximius hic nummus ex argento, mediocris moduli, ſed eleganti fabrica eſt, apud D. *de Boze*. Alius ibi ſimilis formae, habet litteram Κ dumtaxat, hoc eſt, annum *viceſimum*.

10. Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum.)(. Iuppiter ſedet, vt in nummo priore. Latere nummi ſiniſtro, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ: dextro ad crura Iouis, ΚΓ: hoc eſt, anno *viceſimo tertio*: ſupra ad eiuſdem genua, ΑΣ: hoc eſt, Ἀσπληδονίων in Boeotia. Sic enim in nummis eiuſdem Alexandri Magni, ΚΛΕ, Κλεωναίων eſt. Neque extra Graeciam fere cuſa huius principis nomine numiſmata ſunt. Eſt hic maximi moduli nummus argenteus apud D. Abbatem *Favvel*. Habemus huius praeclari numiſmatis et duorum ſequentium, hoc eſt duodecimi et XIII. expreſſam in cera effigiem, eiuſdem amici cura. Eſt apud P. *de Vitry* argenteus denarius ſimilis, cum anno ΚΓ: et intra ſellam ΜΕ: hoc eſt, *Megaris* in Boeotia. Nummi impreſſam in cera effigiem habemus.

11. Caput Alexandri Magni tectum pelle leonina.)(. Iuppiter ſedet, vt in nummo priore. Latere nummi ſiniſtro, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Dextro, ΚΔ; hoc eſt, anno *viceſimo quarto*. Eſt apud P. *de Vitry* nummus maximae molis argenteus, cuius habemus in cera impreſſam imaginem.

12. Caput Alexandri Magni tectum pelle leonina.)(. Iuppiter ſedet, vt in nummo priore. Latere nummi ſiniſtro, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Latere dextro ad Iouis genua, ΚΕ: hoc eſt, anno *viceſimo quinto*. Eſt in Theſauro Regio maximae molis argenteus. Apud D. *de Boze* idem eſt, ſed cum ſuperpoſitis numero annorum his litteris, ΑΣ
ΚΕ
hoc eſt, Ἀσπληδονίων: *anno* XXV. Alexandri Magni. In alio, quem exhibet ſylloge numiſmatum Londini edita anno 1708. ſuperpoſita eſt litteris numeralibus

libus KE, littera Φ: quae Phthiam vel Phthiotida denotat, in Theſſalia.

13. Caput Alexandri Magni leonina pelle tectum. .)(. Iuppiter ſedet, vt in nummis ſuperioribus. Latere ſiniſtro, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Latere dextro Λ hoc eſt, *anno triceſimo*. Eſt hic argenteus ſimiliter egregiae fabricae, et maioris moduli, in Theſauro Regio, et apud D. *de Boze*. In Muſeo noſtro argenteus eſt mole denarii, qui in intercolumnio cathedrae, in qua Iuppiter ſedet, eamdem habet litteram Λ, hoc eſt, *annum triceſimum*.

Quid porro hi numeri in nummis principum notati, quam annos ipſorum principatus deſignant? Fuit nimirum Alexander claritatis ac celebritatis tantae, vt dignus viſus ſit Monetariis ex quo praegigneretur mos annos principum conſignandi in nummis. Exinde certe in numiſmatis ſucceſſorum eius eadem obſeruata ratio eſt: prius non comparet.

Nunc igitur annorum Alexandri Magni gemina Chronologia digerenda hic eſt, et ſubiicienda oculis: vulgaris altera, altera vera; hoc eſt, cum ſacris libris, vt diximus, cum calculo Olympiadum Pliniano, cum numiſmatis veteribus, et cum ſiderum obſeruatione, quam Plinius diligenter deſcripſit, eximie conſentiens.

Anni ante Chr.	*Anni A. V. C.*	*Olympiadum calculus vulgaris cum vulgari Chronol.*	*Olympiadum calculus Plinianus et vera chronologia*	
342.	412.	CIX. 3.	CXII. 3.	Primus Alexandri annus in Macedonia paulo ante M. Sptbr.
341.	413.	4.	4.	
340.	414.	CX. 1.	CXIII. 1.	
339.	415.	2.	2.	Annus Alexandri Δ *quartus*, in nummo vetere a Sept. huius anni
338.	416.	3.	3.	Annus Alexandri E. *quintus*, in nummo vetere a ſeptb. huius anni
337.	417.	4.	4.	
336.	418.	CXI. 1.	CXIV. 1. primus	Centeſima quartadecima Olympiade

			Alexan. annus			de fuit Lyſippus cum et Alex. M. Plin. XXXIV. 19.
335.	419.		2.		2.	Annus Alex. H *octauus*, in nummo vetere gemino, a Septb. huius anni
334.	420.		3.		3.	Annus Alex Θ nonus, in nummo vetere a Sept. huius anni.
333.	421.		4.		4.	
332.	422.	CXII.	1.	CXV.	1.	
331.	423.		2.	Darium vincit Alex.	2.	
330.	424.		3.		3.	
329.	425.		4.		4.	Annus Alex. ΔI *quartuſdecimus*, in nummo vetere, a Septb. huius anni
328.	426.	CXIII.	1.	CXVI.	1.	
327.	427.		2.		2.	
326.	428.		3.		3.	
325.	429.		4.		4.	Annus Alex. IH. *decimus octauus*, in nummo vetere a Sept. huius anni.
324.	430.	CXIV.	Alexand. obit Babylone die 19 Iulii	CXVII.	1.	*Nobili apud Arabiam M. Alexandri victoria Luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt, eademque in Sicilia exoriens.* Nempe die VIII. Maii. Plinius II. 72. Mox *Alexander primus regnauit in Graecia* I Macch. I. 1. hoc eſt, in Syria, quam Graeci reges, poſt Alexandrum pariter Graecum, Perſis eiectis, obti-

						obtinuerunt. Neque enim in ea Graecia regnare potuit Alexander, niſi deuicto Dario. Ergo in ea Graecia *regnauit annis duodecim.* 1 Mach. I. 8 quorum hic annus primus eſt.
323.	431.		2.		2.	Annus Alexandri K. *viceſimus*: idemque A. *primus* in Perſide: Septembri anni huius incipiens, ex nummo vetere.
322.	432.		3.		3.	Annus Alex. KA. *viceſimus primus*, a Septbr huius anni, ex nummo vetere.
321.	433.		4.		4.	
320.	434.	CXV.	1.	CXVIII.	1.	Annus Alexandri KΓ *viceſimus tertius*, ex nummo vetere a Septembri anni huius incipiens
319.	435.		2		2.	Annus Alex. KΔ. *viceſimus quartus*, ex nummo vetere, a Septembri huius anni incipiens
318.	436.		3.		3.	Annus Alexandri KE *viceſimus quintus*, a Septembri anni huius; ex nummis veteribus.
317.	437.		4.		4.	
316.	438.	CXVI.	1.	CXIX.	1.	
315.	439.		2.		2.	
314.	440.		3.		3.	
313.	441.		4.		4.	Annus Alex. Λ *triceſimus*, a Septembri anni huius: ex num-

						nummis tribus veteribus.
312.	442.	CXVII.	1.	CXX.	1.	De Alexand. M. 1. Macch. I. 6. *Et poſt haec decidit in lectum, et cognouit quia moreretur. Et vocauit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti in iuuentute: et* DIVISIT *illis regnum ſuum, cum adhuc viueret. Et regnauit Alexander* in Graecia Syriaca *annis duodecim* et mortuus eſt, menſe circiter Iunio. In hunc locum egregia eſt Menochii noſtri ac plena iudicii, et ſpiritus vere. Chriſtiani vox: *Negant hoc profani ſcriptores* inquit, *ſed grauior et potior apud nos ſacrae ſcripturae auctoritas, quae ita factum affirmat.* Triumphaſſet, ſi ſciret cum ſacris litteris, Solis ac Lunae, Pliniique, ac veterum numiſmatum teſtimonium facere.
311.	443.		2.	Annus primus Seleucidarum a Septb. menſe ſuperioris anni	2.	Annus primus Graecorum a ſeptembri menſe ſuperioris anni, 1 Macch. I. 9. de Alexandro M. *Et obtinuerunt pueri eius regnum, vnuſquiſque in loco ſuo;*

ſuo; *et impoſuerunt* OMNES Seleucus, Ptolemaeus, et alii, *ſibi diadema*, ſtatim POST MORTEM EIVS. Seleuci filii, et Ptolemaei, *poſt eos annis multis, et multiplicata ſunt mala in terra.* Hinc aera Graecorum, cuius hic annus primus eſt, ab obitu Alexandri coepit, hoc eſt, tertio circiter poſt menſe, ſiue Septembri.

In allatis autem numiſmatis inſigne prae ceteris eſt numiſma octauum, quod geminam notationem temporis exhibet: alteram anni in Perſide primi; alteram anni in Macedonia viceſimi, qui in annum illum primum Perſici imperii incidebat. Prohibet autem praeterea nummus decimus tertius, in quo annus eſt triceſimus adnotatus, ne aliis aut ipſe aut nummi ceteri affigantur annis, quam quibus eoſdem tribuimus. Demonſtrat enim annum quidem regni triceſimum vidiſſe Alexandrum, ſed non exceſſiſſe, ſiquidem annus ſequens primus annus eſt aerae Graecorum. Niſi forte quis exiſtimet, non annos regni, ſed aetatis Alexandri, in nummis ipſius ſignari: id quod nemo certe in hoc genere exercitatus probauerit, quum omnino ſit inſolens; et riſum de ſe iam pridem praebuerit, qui id ſimiliter de annis, qui ſunt, in Graecis Commodi Imp. nummis ſignati aſſeruiſſet. Nihil igitur dici poteſt conſentaneum magis cum ratione temporum, ac vera rerum geſtarum ſerie, quae initio libri primi Machabaeorum deſcribuntur, quam iſta veterum numiſmatum inter ſe et cum illa narratione conſenſio eſt.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XXXV.

I.

Metallorum, quibus opes conſtant, [1] agnaſcentiumque *a.* eis natura indicata propemodum eſt: ita connexis rebus, vt immenſa medicinae ſilua, officinarumque *b.* tenebrae, et moroſa *c.* caelandi, *d.* [2] fingendique, *e.* ac *f.* tingendi ſubtilitas ſimul dicerentur. Reſtant terrae ipſius genera lapidumque, vel numeroſiore ſerie, plurimis ſingula a Graecis praecipue voluminibus tractata. Nos in iis breuitatem ſequemur vtilem *g.* inſtituti modo,

1. *Sic ex Mss. H. adnaſcentium quoque. Gr. et Al.*
2. *Sic et M. pingendi. Gr. et Al.*

a. Annaſcentium quoque eis) Voſſ. *Metallorum, quibus opes conſtant, agnaſcentiumque eis.* Gud. Men. Acad. *ac naſcentium in eis.* Pint. cod. *adnaſcentiumque eis.* Gron.

b. Officinarumque) Medicorum inſcitia, de qua libro ſup. ſ. 25. et XXXIII. 38. H.

c. Mo*roſa caelandi pingendique ac tingendi ſubtilitas*) Lege cum Voſſ. et Pintiani codice: *caelandi fingendique ac tingendi.* Plaſticen intellige, et *fingere ex argilla ſimilitudines*, vt alibi loquitur. Gr.

d. Caelandi) Ex argento XXXIII. 55. H.

e. Fingendique) Ex aere XXXIV. 9. H.

f. Ac) Cinnabari, minioque XXXIII. 36. ſeq. H.

g. Vtilem inſtituti modo, nihil neceſſarium) Probo magis legatur, *vtilem inſtituto. Modo nihil neceſſarium.* Pint.

Vtilem) Rationi propoſiti noſtri accommodatam. Fruſtra Pintianus coniiciebat, *vtilem inſtituto : modo nihil* etc. H.

do, nihil neceſſarium aut [1] naturale omittentes, Primumque [2] dicemus quae reſtant de pictura, arte quondam nobili, tunc quum expeteretur a *h.* Regibus populiſque: et illos nobilitante, quos *i.* eſſet dignata poſteris tradere: nunc *k.* vero in totum marmoribus pulſa, iam quidem et auro; nec tantum vt parietes toti operiantur, verum et interraſo marmore [3] vermiculatiſque *l.* ad effigies rerum et animalium cruſtis. Non *m.* placent iam abaci, *n.* nec

1. *vtile. Dal.* 2. *dicemus de pictura, arte quon. M.*
3. *vermiculatiſque ad effigies animalium. M.*

h. A regibus populiſque, et illos nobilitante) Vetus exemplar, et pleraque omnia excuſa; *alios* praeferunt, non *illos*, vt putem ſcribendum *aliis.* Pint.

i. Quos) Quorum effigiem pictura cenſuiſſet poſteris tradendam. H.

k. Nunc vero in totum marmoribus pulſa) In cod. *nunc vero in totum marmoribus poſtulatum*: ſcribo, *nunc vero in totum marmoribus poſtulata.* Pint.

Nunc) Nunc vero ceſſit pictura marmoribus, etiam et auro: *quibus iam parietes veſtiuntur*, neque ita ſolum vt parietes toti ſolido marmore integantur: verum etiam vt interſecto marmori ſegmenta alia inſerantur, quae referant effigies rerum et animalium, vermiculato opere. H.

l. Vermiculatiſque) Vermiculata dicuntur opera teſſelata, quia minutis teſſellis, quaſi vermiculis ſint variegata, diſtinctaque. Tritum illud Lucilii eſt: *Quam lepidae lexes compoſtae, vt teſſerulae omnes Arte pauimento, atque emblemate vermiculato.* H.

m. Non placent iam abaci) Lege: *Non placent iam abaci, nec ſpecula in cubiculo nitentia.* Vide Salmaſ. H. Aug. 443. a.

Non) Abacos vocat cruſtas tabulaſue quadratas e marmore, quae parietum ornamenta erant, iis tectorii vice inſerta, a ſimilitudine dicta ligneorum abacorum. Vitruu. VII. 3. pag. 133. *Itaque veteribus parietibus nonnulli cruſtas excidentes pro abacis vtuntur*, etc. Vtebantur nimirum antiqui ad tectoria parietum, praeter albarium opus, atque marmoratum, ſectis in quadrata, in ſexangula, in trique-tra,

[1] nec *o.* ſpatia montis in cubiculo delitentia: coepimus et lapidem pingere. Hoc Claudii principatu inuentum: Neronis vero, maculas *p.* quae non eſſent,

1. nec opes montium in cubiculis deliteſcentes. V.

tra, marmoribus, alabaſtrite, pophyrite, iaſpide, et id genus lapidibus, atque vitro. Hae ſic adactae cruſtationes nominabantur, et abaci. Vulgus *Compartimenta* vocat. H.

n. Abaci) Abaci tabulae marmoreae quadratae, ligneis ſimiles. Nam, vt tradunt Grammatici, ἄβαξ ȣ̓ μόνον ἐπὶ σανίδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λίθων ὁμοιοσχημόνων τοῖς ξυλίνοις ἄβαξι. Vitruuius cap. 3. lib. VII. *Itaque veteribus parietibus nonnulli cruſtas excidentes pro abacis vtuntur, ipſaque tectoria abacorum et ſpeculorum diuiſionibus (nimirum formarum quadratarum et rotundarum) circa ſe prominentes habent expreſſiones.* Turneb. c. 3. lib. XXVI. Caſaub. ad Sueton. pag. 40. Dal.

o. Nec) Nec e ſpatioſo monte excisa marmora in cubiculum addere iam placet. Vide N. et Em. N. I. (hic poſ.) *Nec*) Ita clare MSS. omnes et editi: quam ſcipturam noſtra quoque, quae planiſſima eſt interpretatio, tuetur ac defendit: nequicquam coniiciente Salmaſio in hiſt. Aug. p. 443. *Nec ſpecla* (vel *ſpecula*) *montis in cubiculo nitentia.* De marmore enim ſolum hic ſermo, non de ſpeculari lapide. H.

p. Maculas quae non eſſent) Nam maculoſum variumque marmor maxime placebat: quod ſi natura tale non eſſet, pictura fingebatur. Dal.

Maculas quae non eſſent in cruſtis inſerendo) Voſſ. *quae non eſſe in cruſtis.* Vult, quod ex veteri notant ad marginem, praepoſitionem deleri. Lego autem, *qua non eſſent.* id eſt, qua parte. Ait enim Neronis principatu inuentum variare vnitatem *cruſtis*, vel ſectis fragmentis coloris diuerſi *inſerendo maculas, qua* parte illae *non eſſent* natiuae, Tres alii, *maculas non eſſe in cruſtis.* Illud, *vt purpura diſtingueretur Sinnadicus,* male Gonſalius excepit ad Petronium. Vide Obſeruat. III. 11. Gr.

Maculas) Nam maculoſum variumque marmor placebat: quod ſi natura tale non eſſet, arte fiebat. Species nimirum muſiuarii operis, ſeu vermiculationis duas

eſſent, [1] cruſtis inſerendo, vnitatem *q.* variare, vt *r.* ouatus eſſet Numidicus *s.*, vt *t.* purpura diſtingueretur [2] Synnadicus *v.* qualiter illos naſci [3] optarent deliciae. Montium *x.* haec ſubſidia deficientium: nec ceſſat luxuria id agere, vt quam plurimum incendiis *y.* perdat.

Aa 5 II.

1. Sic ex Mss. H. et V. in cruſtis inſerendo. Gr. et Al. 2. *Sinnadicus Gr.* 3. *optaſſent. V.*

duas attingit: paulo ante alterum, quae cruſtis marmorum diuerſicolorum vermiculatas animalium effigies referret. Nunc alterum his verbis, *Maculas quae non eſſent*, quae marmoris maculas alieno marmori inſereret, et orbes ac ouatas ἐλλείψεις, (ſic enim Mathematici vocant) marmori includeret. Seneca, ep. 87. cuius initium, *In ipſa Scipionis Africani villa*: *Pauper ſibi videtur*, inquit, *ac ſordidus, niſi parietes magnis et pretioſis orbibus refulſerunt: niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt: niſi illis vndique operoſa, et in picturae modum variata circumlitio praetexitur: niſi vitro abſconditur camera etc.* Quas ouatas Plinius figuras, Seneca orbes vocat. Vide XXXVI. 5 ſq. H.

q. Vnitatem) Lapidem qui vnius erat coloris, multis diſtinguere ac variare coloribus. H.

r. Vt ouatus eſſet) Ouatum intelligo, maculis notatum ouata figura ductis. Dal.

s. Numidicus) Lapis nimirum, ſeu marmor Numidicum, de quo XXXVI. 8. De Synnadico lapide, (ſic enim Romani vocabant, quem indigenae Docimitem) a Synnadis vrbe Phrygiae, de qua Plinius V. 29. vide Strabonem XII. p. 577. Ἐπέκεινα δ' ἐςὶ Δοκιμία κώμη, καὶ τὸ λατόμιον τοῦ Συνναδικοῦ λίθου. οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, etc. Hard.

t. Vt) Vt purpureus color Synnadico marmori inſereretur. H.

v. Sinnadicus) Sinnada Aſiae vrbs, ſupra cap. 29. lib. V. Ex ea Sinnadicum marmor celeberrimum. Vide Strabon. lib. XII. Dal.

x. Montium) Inuenta haec in ſubſidium montium, e quibus maculoſi lapides non amplius eruuntur. H.

y. Incendiis) Quibus obnoxiae domus in Vrbe. H.

II. Imaginum quidem pictura quam maxime ſimiles in aeuum propagabantur figurae: quod in totum exoleuit. Aerei *z.* ponuntur clypei, argenteae facies ſurdo *a.* figurarum diſcrimine, ſtatuarum *b.* capita permutantur, vulgatis iam pridem ſalibus *c.* etiam carminum. Adeo materiam malunt conſpici omnes, quam ſe noſci. Et inter haec pinacothecas *d.* veteribus tabulis [1] conſuunt, alie-

1. *conferciunt. V.*

z. Aerei) Nunc pictura omiſſa imaginum viris ſummis clypei ſtatuuntur, facieſque argenteae quae nullam fere referant ſimilitudinem eius quem ſignat inſcriptio: quum nulla ſint pictura illuminatae figurae: capita ſtatuarum permutantur item, vt alterius eſſe exiſtimentur, quam antea eſſent. Sic Commodus Imperator teſte Lampridio in eius vita pag. 52, *Coloſſi caput dempſit quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit, et titulum more ſolito ſubſcripſit*, etc. De aereorum autem clypeorum dedicatione cum ſtatuis, tum in aliis veteribus monumentis mentio exſtat, tum in inſcriptione hac Nepeſina, quam Gruterus retulit p. 441. NESTORI. AVG. NEPETE. HIC. LVDOS. FECIT. ET DEDICATIONE. STATVAE. PATRONI. QVAM. IPSE. POSVIT. ET. CLVPEI. SVI. ITERVM. MVNICIPIBVS. NEPESINIS. EPVLVM. DEDIT. Iul. Capitolinus, de Antonino Pio, pag. 18. *Clypeum Hadriani magnificentiſſimum poſuit.* Trebellius Pollio, in D. Claudio, pag. 203. vbi de Claudio Caeſare, cui Nero ſucceſſit: *Illi clypeus aureus.... in Romana Curia collocatus eſt, vt etiam nunc videtur*, etc. Idem Gruterus, p. 374. M. BAEBIO. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLIPEVM. ARGENTEVM. Hard.

a. Surdo) Obſcuro, *nec picturis illuminato*. H.

b. Statuarum capita permutantur) Exemptilia illa fuiſſe diſcimus ex Suetonio in Tiberio, cap. 22. ex Lampridio in Commodo et aliis. Dalec.

c. Salibus) In illam capitum permutationem iactata a plebe carmina, ſales, ioceſque, ſignificat. H.

d. Pina-

alienaſque effigies colunt, ipſi honorem *e.* [1] non niſi in pretio ducentes, vt frangat haeres, [2] furis detrahat laqueus. Itaque *f.* nullius effigie viuente, imagines pecuniae, non ſuas, relinqunt. Iidem palaeſtras athletarum imaginibus, et ceromata *g.* ſua exornant, et *h.* vultus Epicuri per cubicula geſtant, ac

1. *Sic ex Mſs. H. non niſi pretio. Gr. et Al.* 2. *furiſque. M.*

d. Pinacothecas) Pinacothecae armaria in quibus tabulae pictae, caelatum argentum, ſtragulae veſtes, ſigna, et alia domus ornamenta reponebantur, Graecis phaſeoli, ciſtae, rhiſci, κοῖλοι. Alex. ab Alex. cap. 24. lib. V. Dal.

Pinacothecas) Loca ſpatioſa veterum imaginibus exornata, *des ſales de tableaux.* Vitruuius VI. 5. cui lemma praefixum, *De tricliniis, et oecis, et pinacothecis, et eorum dimenſionibus: Pinacothecae,* inquit, *vti exhedrae, amplis magnitudinibus ſunt conſtituendae.* Sic exhedrae loca ſunt ſimiliter ſpatioſa, quae ſedes habent, in quibus Philoſophi, Rhetores, ceterique qui ſtudiis delectantur, diſputare ſedentes poſſint, *des ſales de converſation.* Qua de voce vberrime Gothofredus egit, in Cod. Theod. XV. tit. 1. LIII. pag. 326. Hard.

e. Honorem) Honorem in ſolo imaginum pretio ponentes, quas heres frangat, quas fur dolo ſurripiat. H.

f. Itaque) Itaque quum nullus exſiſtat, qui viua dici eorum effigies poſſit, imagines relinquunt, quae eorum diuitias, non quae vultus, moreſque, et facta exprimant: *opum ſuarum, non virtutum, monumenta relinquunt.* H.

g. Ceromata) Ceromata, κονιςήρια: locum vbi athletae puluere conſpergebantur, vt prehendi firmius poſſent. alii ἐλαιοθήσια malunt, vbi cera oleo diluta vngebantur. Dal.

Ceromata) Κήρωμα nunc locus eſt palaeſtrae, aut gymnaſii, in quo ceromate, hoc eſt, vnguento quod ex cera fiebat oleo ſubacta, perungebantur athletae. Ea voce etiam vſus Seneca de breuitate vitae, 11. p. 733. Hard.

h. Vultus Epicuri per cubicula geſtant) De hoc more eleganter more ſuo Caſaub. ad Sueton. pag. 69. Dal.

Et

ac circumferunt *i.* ſecum. Natali *k.* eius viceſima luna ſacrificant, feriaſque omni menſe cuſtodiunt, quas *l.* [1] icadas vocant, hi maxime qui ſe ne viuentes

1. decadas. M. cicadas. V.

Et vultus) Cicero de Finib. V. n. 3. *Nec tamen Epicuri licet obliuiſci, ſi cupiam: cuius imaginem non modo in tabulis familiares, ſed etiam in poculis et annulis habent.* Atque hinc quidem εἰκαδιςὰς vir eruditus nuper putabat dictos Epicureos eſſe, ἀπὸ τῆς εἰκόνος, quod magiſtri imagine numquam deſtituerentur: quod abeſſe a vero, tum ea quae mox docemus, proditura ſunt apertiſſime: tum vero illud inprimis, quod ab εἰκὼν, εἰκονιςαὶ dicendi, non εἰκαδιςαὶ forent. H.

i. Circumferunt ſecum) Anulis inſculptos, hoc fauſti ominis ſibi generique ſuo exiſtimantes. Alex. ab Alex. cap. 19. lib. II. qui pro cubicula *pocula* videtur legiſſe. Dalec.

k. Natali) In honorem natalis eius: non quod in eum diem natalis eius inciderit, quem ſeptimo Gamelionis diei aſſignat Apollodorus apud Diogenem, nec ipſe Epicurus in teſtamento ſuo ſatis aperte prodit, quis ille fuerit: ſed quod ea Luna fieri ille commemorationem natalis ſui optauerit, alioque praeterea die, Gamelione menſe. Hard.

l. Quas) Εἰκάδας. Eſt autem εἰκὰς dies Lunae viceſima. Cicero de Finib. II. n. 101. refert Epicurum *cauiſſe, vt heredes ſui darent, quod ſatis eſſet ad diem agendum natalem ſuum quotannis menſe Gamelione: itemque omnibus menſibus viceſimo die Lunae darent ad eorum epulas: qui vna ſecum philoſophati ſint.* Graeca ipſa teſtamenti verba exſtant apud Diogenem Laertium in Epicuri vita X. pag. 271. vbi iubet inter alia praeſtari ab heredibus, ἐς τὴν γινομένην σύνοδον ἑκάςου μηνὸς ταῖς εἰκάσι, ad ſolemnem conuentum, qui viceſima quaque die menſis fieri ſolet. Hinc Epicureus ille εἰκαδιςὴς vocatur apud Athen. VII. Ἐπικούρειος δέ τις εἰκαδιςὴς, etc. Porro quum εἰκάδες menſium omnium Atticorum, vel interprete Tullio, viceſimi ſint Lunae dies, inde Petauius colligit Varr. diſſ. IV. 7. in Vranol. pag. 157. lunares omnes menſes exſtitiſſe, et quidem ciuiles: quod non aliis quam popularibus menſibus natales hominum

tes quidem noſci volunt. Ita eſt profecto; ARTES deſidia perdidit: et quoniam animorum imagines non ſunt, negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atriis [1] haec erant quae ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec [2] aera, aut marmora: expreſſi *m.* cera vultus ſingulis diſponebantur *n.* armariis; vt *o.* eſſent imagines *p.*, quae

1. hae. Gr. *2. aerea aut marmorea. V.*

minum dies adſcribuntur, vt et teſtamenta. Quod et Iſ. Tzetzes adnotat in Comm. ad Lycophronis verſum, Οἰκτρὸν γὰρ οἰκτρὸν, etc. Ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ, inquit, κατὰ σελήνην τοὺς μῆνας ἐψήφιζον· διὰ δὲ τῶν μηνῶν ὁ χρόνος ἀπαρτίζεται. *Quandoquidem veteres menſes ad Lunam computabant: annus autem menſibus abſoluitur.* H.

m. Expreſſi) Tritum illud Iuuenalis, Sat. 8. v. 19. *Tota licet veteres exornent vndique cerae Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.* Hard.

n. Diſponebantur armariis) Haec etiam ſcribit Polybius, qui et armaria, ναΐδια, id eſt, aediculas vocat, quo nomine et Suetonius vſus eſt. Dal.

Armariis) Ligneis quibuſdam thecis, vnde exſequiarum tempore depromebantur, quae ante in atriis ornamento erant. H.

o. Vt) Non integri illae quidem corporis, ſed oris tantummodo ſimulacrum effingentes, ſummorumque humerorum pectoris tenus. *Des Buſtes* Paternae vero maternaeque gentis imagines nobilium funeribus adhibebantur. Epitome Liuii XLVIII. *M. Aemilius Lepidus, qui Princeps Senatus ab ſextis iam Cenſoribus erat lectus, antequam exſpiraret, praecepit filiis, lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quam aeris denos conſumerent: imaginum ſpecie, non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſolere.* De Germanici funere Tacitus II. *Funus ſine imaginibus et pompa per laudes et memoriam virtutum eius celebre fuit.* Hunc morem Propertius deteſtatur II. el. 13. *Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa.* H.

p. Imagines) Imagines eae non integri et totius corporis fuerunt, membris et lineamentis omnibus confirmatae, ſed oris ſimulacrum tantum effingentes humero-

quae *q.* comitarentur gentiliti a funera: ſemperque defuncto aliquo totus aderat familiae eius, qui vmquam fuerat, populus. Stemmata *r.* vero lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina *s.* codicibus implebantur, et monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliae *t.* foris et circa limina domi-

merorum tenus. Turn. c. 3. lib. XXVI. Dal.

q. Quae comitarentur gentilitia) Praeeuntibus et canentibus tubis id fiebat: Propertius: *Tibia funeſta triſtior illa tuba.* Idem. *Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa, Nec tuba ſit fati vana querela mei.* Victorius cap. 14. lib. IX. Dal.

r. Stemmata) Stemmata intelligo in quacumque imagine, eius qui expreſſus fuerat, praenominis, nominis, cognominis appellationem: honorum quos geſſiſſet titulos: et progeniei gradum ac ordinem in tritauis, a b a u i s, proauis etc. Sic autem dicta fuerunt, quod earum rerum inſcriptio ac monumentum ornaretur coronis circumpictis, vt fit etiam hodie. Dal.

Stemmata) Stemmata ſunt minores et orbiculatae figurae, quae ad latera ductis lineis adſitae, in aliqua tabula, genus illius et auos ſignant, cuius imago in ſuperiore tabellae parte expreſſa et effigiata cernitur. Sic tabulas hodieque Genealogicas, vt mos eſt appellandi eas, vulgo delineant. Seneca de Benef. III. 28. pag. 47. *Qui i m a g i n e s in atrio exponunt et nomina familiae ſuae longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte prima aedium collocant*, etc. H.

s. Tablina) Locus vbi tabulae, ſiue codices aſſeruabantur. Feſtus: *T a b l i n u m proxime atrium locus dicitur, publicarum rationum c a u ſ a factus: quod antiqui magiſtratus in ſuo imperio tabulas rationum ibi habebant.* H.

t. Aliae foris et circa limina animorum ingentium imagines erant affixis) Pintianus *maiorum gentium* vel *alienarum gentium* coniectat. Ex veſtigiis Chiflet. *minorum gentium* notat et improbat Dalecampius. Acad. Men. Gud. *amicorum gentium erant imagines erat.* Voſſ. *aminorum gentium imagines erat.* Lege, *domitarum gentium imagines e r a n t adfixis hoſtium ſpoliis.* Notus mos et paſſim celebratus. L i u i u s lib. X. *quorum domos ſpoliis hoſtium affixis inſignes inter alias fece-*

¹ domitarum *v.* gentium imagines erant, affixis *x.* hoſtium ſpoliis, quae nec ² emptori refigere *y.* lice-

1. minorum gentium Ex veſtigiis vet. cod. Ch. non placet animorum ingentium Gr et Al. 2. emptor refringere tentabat, quae etiam dominis mutatis domus ornamenta erant, eratque haec ratio ſumma et ingens, approbantibus. M. refringere. Gr. et Al.

feceritis. lib. XXIII. *qui ſpolia ex hoſte fixa domi haberent.* lib. XXXVIII. *et cetera ſpolia eius vrbis ante currum laturus et fixurus in poſtibus ſuis.* Suetonius in Nerone: *domus priſcorum ducum arſerunt hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatae.* Venuſte autem dicit ante domos viſas *domitarum gentium imagines*, in ipſis illis ſpoliis, quae domitis victiſque detracta erant, quae domitarum ſymbola et argumenta erant. Sic l. XXXVII. 2. quaſi ad Magnum Pompeium: *Nonne illa ſimiliter tui eſt imago, quam Pirenaei iugis impoſuiſti?* Sequitur in Voſſ. *quae nec emptori refigere liceret,* non *refringere,* Illudit ſibi Pintianus, quum *refringere* hic interpretatur eſſe reuellere ad cap. 4. huius libri. *Refigere* eſt reuellere vel detrahere in ſublimi fixum, vt *refigere aera.* Cicero lib. XII. famil. 1. *cuius aera refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus.* L. XXII. π. 1. D. Quod vi aut clam. *Si ad ianuam tabulas fixeris, et ego eas, priusquam tibi denuntiaui, refixero.* Virgil. *fixit leges pretio atque refixit.* Men. *refrigere.* Gr.

v. Animorum ingentium imagines erant) Fuit quando putaui legendum eſſe non *animorum ingentium*, ſed *maiorum gentium*, ex Liuio, qui ait, ſenatum diuiſum fuiſſe in *maiores* et *minores gentes.* nam et codex antiquus *gentium* habet, non *ingentium*: nunc magis placet legatur *alienarum gentium*, quia ſequitur confeſtim, *exprobrantibus tectis cotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum.* Pint.

Domitarum) Vide N. et Em. N. II. (hic adi.) *Aliae*) Prius legebatur, *animorum ingentium imagines.* Pintianus coniiciebat, *alienarum gentium.* Alius, *minorum gentium.* In R. 2. *amitorum gentium.* In Colb. 3. *damicorum.* Vnde haud dubia coniectura, *domitarum* fecimus, quum ſit mos ille hodieque receptus, qui iam tum in vſu fuit, vt hoſtibus detracta ſpolia, ſignaque, affixa domi-

liceret: triumphabantque etiam dominis mutatis ipſae domus: et erat haec ſtimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Exſtat Meſſalae Oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuae Leuinorum z. alienam imaginem. Similis cauſa Meſſalae ſeni expreſſit volumina illa, quae de familiis condidit, quum a. [1] Scipionis Pomponiani tranſiſſet

1. *Scipionis Africani. Gr. et Al.*

domibus, domitarum gentium ſymbola ſint et argumenta. Liuius, X. *Quorum domos ſpoliis hoſtium affixis inſignes inter alias feceritis.* L. XXIII. *Qui ſpolia ex hoſte fixa domi haberent.* Sueton. in Nerone, 38. vbi de Vrbis incendio: *Tunc praeter immenſum numerum inſularum, domus priſcorum ducum arſerunt, hoſtilibus adhuc ſpoliis adornatae, etc.* Vidit hoc quoque Gronouius. H.

x. *Affixis hoſtium ſpoliis*) Eo reſpexit Virgil. IV. Aeneid, — *ſpolia illa tuis pendentia tectis.* Dal.

y. *Refigere*) Refellere, detrahere fixa in ſublimi loco. Cicero Epiſt. ad Famil. XII. 1. *Cuius aera refigere debeamus, eius etiam chirographa defendimus?* Et Philipp. 12. n. 12. *Num figantur rurſus hae tabulae, quas vos decretis veſtris refixiſtis.* Virgil. Aen. VI. 622. *Fixit leges pretio, atque refixit.* Prius *refringere* legebatur, vitioſe. In R. 2. *Refugere.* H.

z. *Leuinorum*) Egente Valeria, ex qua et Meſſalae prodierunt: ſed familiae diuerſae. H.

a. *Cum Scipionis Africani tranſiſſet a trium*) Hermolaus ſcripſerat eſſe codices, in quibus *Africani* non *Pomponiani* ſcriptum ſit. Sed Voſſ. Gud. Acad. Men. vt et Io. Andreas: *Scipionis Pomponiani.* deinde Voſſ. *Saluittonis* Men. et Gud. *Saluitonis* quemadmodum idem Andreas. Locus inſanabiliter deprauatus, clamat Pintianus. Poſſis accipere Pomponium quendam adoptatum a Cornelio illo, *cui ad opprobrium vitae Salutioni cognomen erat*, teſte Suetonio in Iulio cap. 59. Ceterum ibi quoque ſcripti quidam *Saluitoni* et *Saluitioni.* Plinius lib. VII. 12. *Eiuſdem familiae Scipioni poſt eum cognomen Salutio mimus dedit.* Acad. hic quoque *Saluicio* Men. et Gud. *Saluitto*; omneſque *nomen.* Con-

iſſet atrium, vidiſſetque adoptione teſtamentaria Salutiones *b.* (hoc *c.* enim ei fuerat cognomen,) Afri-

Coniiciebam: *Euſdem familiae Scipioni poſt cognomen Salpitto mimus dedit.* A ſalpittis ſiue alapis, quibus os mimi praebebant. Gloſſae: *Salapitta*, ῥάπισμα. Arnobius lib. VII. *Mimis dii gaudent*, etc. *delectantur*, *vt res eſt*, *ſtupidorum capitibus raſis*, *ſalpictarum ſonitu atque plauſu*, *factis et dictis turpibus*, *faſcinorum ingentium rubore.* Quod meo iudicio recte interpretatur Scaliger ad Catalecta: nec poteſt aliter accipi, quicquid tergiuerſentur. Nam *tubarum ſonitus* patienter auditur, ſed quis earum plauſus? At hic optime conuenit alapis: vt apud Ouid. lib. II. Met. *modo pectora praebet Virginea plaudenda manu.* Nam ſpectatorum plauſum intelligere prohibent omnia, quae praecedunt et ſequuntur, ad eos, qui ſe dant ſpectandos, non ad ſpectantes pertinentia. *Salapitta* autem et *ſalpitta* idem, vt *ſolpuga* et *ſotipuga.* Videtur factum ex ἀλαπάζειν, Gloſſae iterum: *Alapatur* ἀλαπάζει. Ηλάπακται, ἀλαπακτὸς ἀλαπακτή, *ſalapicta*, *ſalapitta*, *ſalpicta* et *ſalpitta.* Sic Ouidius *Sticte* facit caniculae nomen, et Latinis huiuſmodi *offenſa*, *intrita*, *miſſa*, *remiſſa.* Multis autem e Graecia in Latium tranſeuntibus praeponi a fronte illam literam, multis A in I mutari notum eſt. Vnde nomen haudquaquam indignum mimo prouenit, *Salpitto* a *ſalpitta*, vt ab *alea aleo*, a *praeda praedo.* Gr.

Quum) Id ei cognomen a Pomponio obtigiſſe ſignificat, homine praediuite, cuius filiam duxiſſet vxorem: et cuius teſtamento factus haeres Scipio fuerat, vt Pomponiani nomen aſſumeret. Eidem autem Scipioni, fortaſſis a parente acceptum etiam Salutionis cognomen haeſit, ob vultus ſimilitudinem, vt dictum eſt VII. 10. Vide N. et Em. N. III. (hic adi.) *Quum*) Sic MSS. R. 2. Colb. 3. ceterique: Parmenſis quoque editio, et aliae vetuſtiores Hermolao. Cur id nomen in *Africani* poſtea immutarint, incertum. Factum ſane temere et imperite. Mox vero ex iiſdem MSS. edidimus, *Salutiones*, (*hoc enim ei fuerat cognomen*) *Africanorum dedecore irrepentes Scipionem nomini.* Quum libri vulgati prae ſe ferant, *Salutionis* (*hoc enim ei fuerat cognomen*) *Africa-*

 norum

Africanorum *d.* dedecore [1] irrepentes Scipionum nomini. Sed pace Meſſalarum dixiſſe liceat: etiam *e.* mentiri clarorum imagines, erat aliquis virtutum amor: multoque honeſtius, quam mereri, ne quis ſuas expeteret. Non eſt praetereundum et nouitium inuentum. Siquidem *f.* non ſolum ex auro argentoue, aut certe ex aere in *g.* bibliothecis

1. *dedecore notam irrepentem* Gr. et Al.

norum dedecore notam irrepentem etc, At MSS. et ea voce *notam* omnino carent, et *irrepente Scipionum nomini* exhibent. H.

b. Salutionis) Praediuitis hominis, cuius teſtamento factus haeres Scipio fuerat, ea lege, vt Salutionis cognomen acciperet. Quendam ex Scipionibus Salutionem cognominatum fuiſſe, quod Salutioni mimo corporis figura ſimillimus eſſet, auctor ſcribit cap. 12. lib. VII. Iulius Caeſar ad eludendas vaticinationes, quibus ferebatur nomen Scipionum in Hiſpania felix ac inuictum eſſe, quum in ea res gereret, deſpectatiſſimum quendam ex gente Corneliorum ſecum habuit in caſtris, cui ob opprobrium vitae Salutionis cognomen erat. Sueton. in Iulio cap. 59. Dal.

c. Hoc enim ei fuerat cognomen (*Africanorum dedecora notam irrepentem*) Neſciunt Mſſ. pronomen *ei*: neſcit vocem *notam*: ſed Voſſ. *Africanorum dedecori inrepente Scipionum nomini*. Menap. Gud. et Acad. *Africanorum dedecore irrepente.* Lege: *vidiſſetque adoptione teſtamentaria Salpittonis* (*hoc enim fuerat cognomen Africanorum dedecori*) *inrepentes Scipionum nomini.* Niſi malis *Salpittones.* Gron.

d. Africanorum) Qui et ipſi Scipiones, erant ex Corneliorum Scipionum gente. Hard.

e. Etiam) Etiam inſerere genti ſuae imagines clarorum virorum, ſed alienae gentis, argumento erat virtutes illorum quodammodo amari: multoque id eſt honeſtius, quam ita homines viuere, vt nemo poſt obitum eorum imagines expetat. H.

f. Siquidem non ſolum ex auro argentoue) In vetuſto codice verbum *ſolum*, non legitur, et mox paulo, *illis* non *illi*. Pint.

g. In) De hoc more eleganter Seneca, L. de tranq. 9. pag. 682. quem conſule. Suetonius in Tiberio, 70. *Fecit et Graeca poemata, imitatus Euphorionem, et Arrianum*

cis dicantur illi, quorum *h.* immortales animae [1] in locis iiſdem loquuntur: quinimo etiam quae non ſunt, finguntur, pariuntque deſideria non *i.* traditi vultus, ſicut *k.* in Homero euenit. Quo maius (vt

equi-

1. ſic ex Mss. H. in iiſdem locis ibi loq. Gr. et Al.

num, et Parthenium: quibus poetis admodum delectatus, ſcripta eorum et imagines publicis bibliothecis inter veteres et praecipuos auctores dedicauit. H.

h. Quorum immortales animae in iiſdem locis ibi loquuntur) Vacat τὸ *ibi.* Sic enim Voſſ. *quorum immortales animae in locis iiſdem loquuntur.* Tres alii: *animae et in hiiſdem locis ibi loquuntur.* Gron.

i. Non) Cuius vera non exſtat effigies. H.

k. Sicut) Homeri pictura elegans (nam et pictura quaedam poeſis eſt) exſtat in Anthologia Graeca V. cuius initium, Ἐκφρονα χαλκὸν Ὅμηρος ἐδείκνυεν etc. Grotius Latine ſic reddidit: *Aes vita vegetum nobis oſtendit Homerum: Non animus, non ſenſus abeſt; ſed ſolius ille Vocis eget: mirum quo vis proceſſerit artis: Quis Deus hoc nobis dedit aes, et in aere figuram? Non etenim, ſi quid dignum eſt me iudice credi, Hoc vir opus faciens aliquis deſedit ad ignem: Diua ſed ipſa ſuis manibus Tritonia finxit, Corporis inſeſſi quondam non immemor: ipſa Quippe per os magni cantus edebat Homeri, Conſors, Phoebe, tibi. Sic quem vice patris adoro, Maeonides ſtetit hic. Senium praeferre videtur Dulce, ſed hoc ſenium eſt, et ab illo ditior ori Gratia: conueniunt grauitas et amabile quiddam: Blanda verecundo maieſtas lucet in ore: Innatas in curua canus ceruice corymbus Vertice deſcendens, et circumfunditur aures Mento barba cadens ſpatio diſpeſcitur amplo, Mollibus illa pilis multoque volumine, nec ſe Cogit in anguſtum, ſed late excurrit, et infra Et veſtis ſimul eſt ea pectoris, et decus oris. Nuda comis frons eſt: et adeſt ſapientia fronti, Vnde ſibi mores ducat puer: exſtat vtrimque Vmbra ſupercilii: namque ars hoc prouida vallum Addiderat, vacui ſuberant quia luminis orbes Aſpiciens coecum non poſſes credere: tanta Obſcuris oculis admixta eſt gratia: felix Hoc vitium eſt, labeſque oculorum profuit arti, Vt magis ex imo veniens lux corde pateret. Non nihil introrſum ſeſe cauat vtraque mala, Vtraque ſulcatur rugis, ſed vtrique venu-* ſtas

equidem arbitror) nullum eſt felicitatis ſpecimen, quam ſemper omnes ſcire cupere, qualis fuerit aliquis. Aſinii *l.* Pollionis hoc Romae inuentum, qui primus bibliothecam *m.* dicando, ingenia hominum [1] rem publicam *n.* fecit. An *o.* priores coeperint Alexandriae et Pergami reges, qui bibliothecas magno

1. *reipublicae data.* M.

ſtas Eſt pudor, in ſocia recipit qui ſede pudorem. Errat apis circum diuino vatis in ore, Pierios paritura fauos. Manus altera palmam Alterius portat, baculus ſuſtentat vtramque, Viuenti mos qualis erat: ſed et arrigit auris Dextera ſe, Phoebum cupiens, audire loquentem, Aut de Pierio nympham grege, voluere ſecum Multa animo manifeſta fides: namque edita cura Ex adyto mentis nunc huc, nunc vertitur illuc. Texat vt armiſonae Sirenis nobile carmen. H.

l. Aſinii) Diximus de eo in Auctorum indice. Sed Iſidorum audi, Origg. VI. 5. *Romae primus librorum copiam aduexit Admilius Paulus, Perſe Macedonum rege deuicto: deinde Lucullus e Parthica praeda. Poſt hos Caeſar dedit* M. *Varroni negotium cauſa maxime bibliothecae conſeruandae. Primum autem Romae bibliothecas publicauit Pollio, Graecas ſimul atque Latinas, additis auctorum imaginibus in atrio, quod de Dalmatarum manubiis magnificentiſſimum inſtruxerat.* Hard.

m. Bibliothecam) Dedicando, conſecrando, publici iuris faciendo. Plinius iunior I. ep. 8. meminit *Sermonis eius, quem apud municipes ſuos habuit, bibliothecam dedicaturus.* H.

n. Rem) Publici iuris fecit. Hard.

n. An) Scribit Galenus, Com. I. in Hipp. de natura hum. inter Alexandriae et Pergami reges, contionem fuiſſe, quis plus veterum volumina compararet. Tum vero multos ab hominibus pecuniae auitis falſis auctorum nominibus libros inſcriptos eſſe, quo vetuſtatis plurimum iis et auctoritatis accederet. In Pergamenſi Bibliotheca fuiſſe ducenta voluminum millia, auctor eſt Plutarch. in Antonio. In Alexandrina, vſque ad ſeptingenta, Gellius VI. c. vlt. ſub finem. Conflagrauit ea caſu bello ciuili, quum Caeſar in vrbe ipſa Alexandria bellum cum incolis gereret. H.

magno certamine inſtituere, non *p.* facile dixerim. Imaginum [1] amore flagraſſe quondam teſtes ſunt et Atticus ille Ciceronis, edito *q.* de his volumine, et Marcus Varro benigniſſimo inuento, inſertis [2] voluminum ſuorum fecunditati, non *r.* nominibus tantum ſeptingentorum illuſtrium, ſed et aliquo modo imaginibus: non paſſus [3] intercidere figuras, aut vetuſtatem aeui contra homines valere, [4] inuentor *s.* muneris etiam Diis inuidioſi, quando

Bb 3 immor-

1. *ſic ex Mss. H. amore flagran. quoſdam. M. amorem fl. Gr et Al.* 2. *ſuis voluminibus non tantum nominibus ſepting. M.* 3. *interire. M.* 4. *ſic ex Mss. H. inuentione muneris... inuidioſus Gr. et Al. ſacrorum inuentores; quinetiam Diis inuidioſe.* M. *Lego, inuidioſus.*

p. Non) Anteceſſit horum aetatem Ariſtotelis ac Theophraſti cura in Bibliotheca adornanda, a Neleo deinde Coriſci filio coemta: a quo poſtea libros eos mercatus Ptolemaeus Philadelphus, Alexandriam tranſtulit, teſte Athenaeo I. p. 3. Clearchi quoque primi Heracleae Ponticae tyranni, eius qui Platonis et Iſocratis auditor fuit: is enim Bibliothecam ſtruxit, quam laudat impenſe Memnon apud Photium, cod. CCXXIV. H.

q. Edito) De imaginibus quae ſolerent in Bibliothecis collocari. Volumen illud a Cicerone ſcriptum, cui nomen fecit *Atticus*, penitus intercidit. H.

r. Non nominibus tantum ſeptingentorum illuſtrium, ſed etiam aliquo modo imaginibus) Voſſ. *inſertis voluminibus ſuorum foecunditatium ſeptingentorum illuſtrium aliquo modo imaginibus.* Voluit *voluminum ſuorum foecunditati.* Men. et Gud. *et inſertis in voluminibus non tantum ſept.* Acad. *et inſertis in voluminibus et nominibus non t. ſept.* Gron.

s. Inuentione muneris etiam diis inuidioſus) Melius in eod. *inuentor muneris etiam diis inuidioſi.* Pint.

Inuentione muneris etiam diis inuidioſus) Ab Hermolao, cum dediſſet Andreas: *inuentioni muneris etiam diis inuidioſis.* Voſſ. *inuentor numquis etiam diis inuidioſi.* Scribe *muneris* vt et Pintianus. Gud. et Men. *inuentores quin etiam diis inuidioſi.*

vt

immortalitatem *t.* non ſolum dedit, verum etiam in omnes terras miſit, vt *v.* praeſentes eſſe [1] vbique et claudi *x.* poſſent.

III. (II. [2]) Et hoc quidem alienis ille praeſtitit. Suorum vero clypeos in ſacro vel publico priuatim dicare primus inſtituit (vt reperio) Appius *y.* Claudius, qui Conſul cum Seruilio fuit anno vrbis CCLIX. Poſuit enim in *z.* Bellonae aede maiores ſuos: placuitque in excelſo ſpectari, et [3] titulos honorum legi. Decora res, vtique *a.* ſi *b.* libero-

1. *vbique credi poſſint.* M. 2. *monochromaton.* 3. *titulo.* M.

vt et Men. niſi quod *inuidioſi.* Gron.

t. Immortalitatem) Auguſtis ſuis principibus immortalitatem, hoc eſt, famam ſempiternam, veteres optauere. Sic in nummo Claudii Gothici, ex aere minimo, in Cimelio D. Abbatis *Favvel* ſic inſcripto: DIVO C CIVS AIO: legebamus iam olim DIVO *Claudio* CIVi *Suo Arelatenſes Immortalitatem Optant*: quem in alio numiſmate dixere iidem frui iam REQVIE OPTIMORVM MERITORVM. Hard.

v. Vt praeſentes eſſe vbique et claudi poſſent) Voſſ. *vbique cludi poſſent.* Lege: *vbique et videri poſſent*, Men. Gud. Acad. *vt praeſentes eſſe vbique credi poſſint.* Gron.

x. Et) Quidam MSS. *vbique credi poſſent.* Male: *Claudi* hic eſt, in bibliothecis detineri, aſſeruari, includi virorum ſummorum imagines: qui ope picturae non modo eſſe praeſentes vbique ſubinde poſſint: ſed et ſimul vbique claudi. H.

y. Appius) Appius Claudius Sabinus, qui prius Clauſus vocabatur, geſſit Conſulatum eo anno cum P. Seruilio Priſco. Auctor Liuius II. In clypeorum porro eiuſmodi dedicationibus epulas dari ciuibus ſolitas docent inſcriptiones aliquot veteres, apud Gruter. pag. 441. et 496. H.

z. In) Regione nona Vrbis: Aedes *Bellonae verſus portam Carmentalem: ante hanc aedem columna index belli inferendi.* P. Victor. H.

a. Vtique) Ita ſane, ſi liberorum paruae imagines in eodem clypeo depictae ſimul oſtendant quaſi nidum aliquem ſobolis: quae clypeorum forma eſt iucundiſſima viſu. H.

b. Si

berorum [1] paruulis imaginibus ceu nidum aliquem ſobolis pariter oſtendat: quales clypeos nemo non gaudens fauenſque aſpicit.

IV. Poſt eum M. *c.* Aemilius, collega in Conſulatu Quinti Lutatii, non *d.* in Baſilica modo Aemilia, verum et domi ſuae poſuit, id quoque [2] Martio *e.* exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum continebantur *f.* imagines: vnde

1. *ſic ex Mſs. H. liberorum turba paruulis Gr. et Al. turbam. et mox, oſtendant. M.* 2. *maximo exemplo. V.*

b. Si liberorum turba paruis imaginibus ceu nidum aliquem ſobolis) Voſſ. *ſubolis*, et *liberum*. Vt et mox, *Maiorum quidem noſtrum.* Pintianus etiam *liberum.* Gron.

c. M. Aemilius) M. Aemilius Lepidus, Lepidi Triumuiri pater, geſſit Conſulatum, Syllanis fere temporibus (nam acta Syllae reſcindere conatus eſt, Q. Lutatio Catulo contra obſiſtente) A. V. DCLXXI. De eius obitu dictum eſt VII. 36. Hard.

d. Non) Baſilica haec vetus Pauli Aemilii fuit, in quarta Vrbis regione. Sed et in noua quoque, quae in octaua fuit, clypeos appenſos eiuſcemodi fuiſſe nummi docent, quos XXXVI. 24. laudaturi ſumus, vbi de noua Pauli Baſilica dicemus. Hard.

e. Martio exemplo) Fortaſſis, *Homerico*, vt Iliad. VI. Sic et Heſiodus ἀσπίδι. Aeſchyl. in Tragoedia ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, Euripides in Phoeniſſis. Mitalerius.

Martio) Bellico. Caue Martii exemplo interpretere, de quo paulo poſt agitur: ſed bellico exemplo intellige, hoc eſt, originem eius rei a bello vſque Troiano petitam. H.

f. Continebantur imagines, vnde et nomen habuere clypeorum) Oratoribus et eloquentia claris cum imagine eorum ſculpta tributos quoque fuiſſe clypeos, Tacitus ſub finem lib. II. oſtendit his verbis: *Cum cenſeretur* (decerneretur Germanico mortuo) *clypeus auro et magnitudine inſignis inter auctores eloquentiae, adſeruit Tiberius ſolitum paremque ceteris dicaturum, etc.* D.

Continebantur) Quales in Achillis clypeo ab Homero prolixe deſcribuntur, Il. σ'. v. 478. ſqq. Et in Aeneae ſcuto ſimiliter, a Marone Aen. VIII. Vel potius imago vultus eius, cuius erat ſcutum

de *g.* et nomen habuere clypeorum: non vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit, a *h.* cluendo. Origo plena virtutis, faciem reddi in ſcuto cuiuſque, qui fuerit vſus illo. Poeni [1] ex auro factitauere et clypeos, et imagines, ſecumque *i.* in caſtris tulere. Certe capitis eis talem Aſdrubalis [2] inuenit *k.* Marcius *l.*, Scipionum *m.* in Hiſpania vltor:

1. *et ex au. fa. clyp.* M. 2. *inuenit Qu. Marcius* Gr. *inuenit quae* M. *vulgg.*

ſcutum thorace tenus depicta: Trebellius Pollio, in Claudio Gothico, pag. 203. *Illi clypeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius iudicio, in Romana Curia collocatum eſt, vt etiam nunc videtur: expreſſa thorace vultus eius imago.* H.

g. Vnde et nomen, etc.) Quaſi *glypeorum*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod imaginibus caelati ac ſculpti eſſent. D.

Vnde) Vult clypeos dici, quaſi *glypeos*, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod eſt ſculpere, quod caelentur inſculptis imaginibus. Alii deducunt a cluendo, hoc eſt, a pugnando. A κλέπτειν alii, quia corpus tegit. Vide plura apud Voſſium in Etymol. Soſipater Chariſius Inſt. Gramm. I. pag. 59. *Clipeus maſculino genere in ſignificatione ſcuti ponitur, vt Labienus ait: neutro autem genere imaginem ſignificat... Plinius Dubii Sermonis ſecundo, indiſtincto dici genere ait, ſed littera differre: vt pugnatorium per i clipeum dicamus, quod eſt a clepere, id eſt, caelare dictum: imaginem vero per u clupeum, a cluendo. Sed haec differentia mihi diſplicet propter communionem i et u litterarum: nam et maximus dicimus, et maxumus: et optimus, et optumus: nec tamen vlla differentia ſecernimus.* H.

h. A cluendo) Id eſt, pugnando. Inde fit clypeare, armare, et tanquam clypeo tegere, vt et galeare. Pacuuius in Hermione apud Nonium, *Currum liquit, chlamyde aſtu contorta clypeat brachium.* Seruius putat ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, quod tegerent et celarent corpus, clypeos dictos. Dal.

i. Secumque in caſtris tulere) Voſſ. *venere*. Forte *vexere* aut *tenuere*. Gron.

k. Inuenit Q. Martius) *Lucio* praenomen fuit, non *Quinto*. Itaque iure ignorat Voſſianus τὸ *Q.* Gron.

l. Marcius) L. Marcius, de quo II. III. diximus. Hoc loco praenomen codices MSS.

vltor: iſque clypeus ſupra fores Capitolinae aedis vſque ad *n.* incendium primum fuit. Maiorum [1] quidem noſtrorum tanta ſecuritas in ea re annotatur, vt L. Manlio, Qu. Fuluio Coſſ. anno vrbis DLXXV. M. Aufidius tutelae *o.* Capitolii redemptor, docuerit *p.* patres argenteos *q.* eſſe clypeos, qui pro aereis per aliquot iam luſtra aſſignabantur.

Bb 5 V. De

1. *quidem ſecuritas. M.*

MSS. non exhibent: editi libri perperam Quinti praefixere. De hoc L. Marcio, vide Liuium XXV. p. 276. ſqq. vbi haec Liuius: *Apud omnes magnum nomen L. Marcii ducis eſt ... monumentumque victoriae eius de Poenis vſque ad incenſum Capitolium fuiſſe in templo clypeum,* Marcium *appellatum, cum imagine Aſdrubalis.* H.

m. Scipionum) Cneii et Publii, qui aduerſus Aſdrubalem decertantes, in Hiſpania obierunt. Vide Liuium XXV. pag. 276. Val. Max. VIII. 15 n. 11. H.

n. Ad) Syllanis temporibus, bello ciuili, vt diximus XXXIII. 5. Ex Fuluio Conſule, qui poſtea memoratur, genus traxit et Fuluia Plautilla Aug. Antonini Seueri Aug. coniux! et Auguſti duo fratres, Fuluius Iulius Quietus, et Fuluius Iulius Macrianus. Sic enim ille in nummo Graeco inſcribitur, qui eſt apud D. *de Boze:* ΑΥΤ. ΦΟΥΛ. ΙΟΥ. ΚΥΗΤΟC C. hoc eſt, Σεβαςός. Iſte, ΑΥΓ. Φ. ΙΟΥΛΙ. ΜΑΚΡΙΑΝΟC. Ε. CΕΒ. Εὐσεβὴς Σεβαςὸς, *Pius Aug.* H.

o. Tutelae) Qui certo pretio Capitolii tutelam ſuſceperat, vt illud ſartum tectum, integrumque tueretur. Liuius, XXIV. p. 251. *Quum Cenſores ob inopiam aerarii ſe iam locationibus abſtinerent aedium ſacrarum tuendarum,* etc. H.

p. Docuerit) Senatores admonuerit, clypeos argenteos eſſe, qui aerei dumtaxat a Cenſoribus: qui luſtra faciebant, aeſtimabantur. H.

q. Argenteos) Fuit praeterea aliud clypeorum genus, quod nimirum muneris loco mittebatur Principibus vel Auguſtis. Eiuſmodi ille fuit *aureus magnus, pondo minarum mille,* quem Simon Iudae Machabaei frater populo Romano miſit, *ad ſtatuendam cum eis ſocietatem,* 1. Mach. XIV. 24. Pondus id fuit centum millium denariorum argenteorum. Eiuſdem generis clypeos videre eſt pictos in nummo Antonini Pii ex aere

V. De picturae initiis incerta, nec inſtituti operis quaeſtio eſt. Aegyptii ſex millibus annorum apud ipſos inuentam, priusquam in Graeciam tranſiret, affirmant, vana praedicatione, vt palam eſt. Graeci *r.* autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam, omnes *s.* vmbra hominis lineis circumducta.

aere magno in Gaza Regia, et apud Angeloni pag. 171. ex aere mediocri in Muſeo noſtro. Clypei duo ſunt inſigni arte elaborati. Hinc S. inde C. *Senatuſconſulto.* Infra ANCILIA. Haec eſſe *arma caeleſtia*, ſiue caelo lapſa, magna fabuloſitate quidam finxerunt. Hic certe non ſunt. Nam quid ad Antoninum arma caeleſtia pertinent? Sententia hic latet totidem vocum, quot ſunt litterae: *Augures Narbonenſes Clypeos Inſignes Legauerunt Imperatori Antonino.* De huiusmodi clypeis dicemus adhuc inferius. H.

r. Graeci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam) Lege: *Graeci autem alii Sicyone, alii apud Corinthios repertam ſummis vmbra hominis lineis circumducta, etc.* Hic videmus *linearem picturam* eam dici, quae ad hominem exprimendum, non ſolum eius vmbra lineis circumſcribit et determinat, quod primi picturae inuentores faciebant, ſed quae intus etiam lineas ſpargens, lineamenta corporea effingit. *Salmaſ.* pag. 5. b.

Graeci) Idem Plinius inferius l. 40. de pictore Pauſia: *Sicyone et hic vitam egit: diuque fuit illa patria picturae.* H.

s. Omnes) Omnes initia picturae in hoc poſita eſſe aiunt, vt vmbra hominis, aut alterius ſimiliter rei, lineis tantummodo deſcriberetur ſine vllo colore. idem ferme tradit Athenagoras in legat. pro Chriſt. auctoremque eius picturae Sauriam quemdam nominat p. 16. Καὶ σκιαγραφίας μὲν εὑρηθείσεις ὑπὸ Σαυρίου, ἵππον ἐν ἡλίῳ περιγράψαντος. *Vmbratilem enim picturam, equi vmbra in Sole circumſcripta Saurias inuenit.* Vetuſtiſſimam hanc picturam linearem σκιαγραφίαν vocant, quo nomine hodie deſignamus adumbrationem primam in picturae operibus, quae veluti initium eſt, exordiumque reliquorum. *Primis* tantum *lineis*, vt ait Quintilianus IV. 2. pag. 517. illa conſtabat: atque, vt idem alibi, *lineas modo extremas vmbrae, quam corpora in ſole feciſſent, circumſcribebant.* Solebat hoc genus

ducta. Itaque talem primam fuiſſe: ſecundam *t.* ſingulis coloribus, et monochromaton *v.* dictam, poſtquam operoſior inuenta erat: duratque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt a Philocle Aegyptio, vel *x.* Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius, et Telephanes Sicyonius, ſine vllo etiamnum colore, iam tamen ſpargentes *y.* lineas

genus picturae *monogrammum* vocari, quod vna ſimplicique linea conſtabat. Nonius c. I. n. 168. *Monogrammi dicti ſunt homines macie pertenues ac decolores: tractum a pictura, quae prius quam coloribus corporatur, vmbra fingitur.* Ad eam alluſit picturam Cicero de N. D. II. quum monogrammos Deos vocat. H.

t. Secundam) Alterum hoc genus picturae, coloratum ſcilicet, ſed colore vnico, qui tabulae toti aequaliter inducitur. H.

v. Et monochromaton) Μονοχρώματον, vel μονόχροον, ab vno colore. Picturam hanc monochromaton Quintilianus appellat ſimplicem colorem XII. 10. pag. 893. *Clari pictores fuiſſe dicuntur Polygnotus, atque Aglaophon, quorum ſimplex color tam ſui ſtudioſos adhuc habet*, etc. Monochromata Dalecampius cum monogrammis, quae fuere coloris expertia, male confundit. H.

Monochromaton) Μονόγραμμον alii vocant, ab vnica et eadem ſemper linearum ſpecie, quo modo Epicurus lib. II. de nat. deorum, *monogrammos deos* vocat, eoſdem ſemper, qui nec ira mutentur, nec laetitia: quamuis tenues et decolores apud Lucilium Nonius exponat hoc verſu: *Vix viuo homini ac monogrammo.* Dal.

x. Vel) Alter hic a Cleanthe Corinthio, cuius picturas laudat Strabo VIII. pag. 343. H.

Cleanthe Corinthio) Strabo lib. VIII. In Alphaeoniae Dianae templo Cleanthis et Aregontis picturae viſuntur, hominum Corinthiorum. Alterius quidem Troiae excidium, et Mineruae ortus: alterius Dianae in cunis deportatio, opera plurimum laudata. Dal.

y. Spargentes) Altera haec linearis pictura eſt, rudiore illa perfectior, quae primo loco explicata eſt: nam illa lineis tantum fiebat comprehendentibus exteriorem pingendae rei ambitum: haec plurimas addebat alias intus pro vmbrae ratione ſparſas. Nominatur haec alias

lineas intus. Ideo *z.* et quos pingerent, adſcribere inſtitutum. Primus *a.* inuenit eas colorare, teſta *b.* (vt ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſequutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Priſci Romani regis patrem, fugientem a Corintho iniurias Cypſeli *c.* tyranni, mox *d.* [1] docebimus.

VI. Iam enim abſoluta erat pictura etiam in Italia. Exſtant certe hodieque antiquiores vrbe picturae Ardeae in aedibus ſacris, quibus *dd.* equidem nullas aeque demiror tam longo aeuo durantes in orbitate tecti, veluti recentes. Similiter Lanuuii *e.*, vbi Atalanta *f*, et Helena, cominus pictae ſunt

1. *dicemus. M.*

alias etiam *graphis*, Graeca imitatione. Vitruuius I. 1. vbi loquitur de architecto: *Debere* ait *graphidos ſcientiam habere, quo facilius exemplaribus pictis, quam velit operis ſpeciem, deformare valeat.* Neque enim ſolent exemplaria aedificiorum aliter, quam pictura lineari confici. Hoc vero inuentum picturae linearis Cratoni Athenagoras attribuit, loco ante cit. H.

z. Ideo) Per initia adeo rudis pictura fuit, vt ex lineis vultus hominis aut animalis agnoſci non poſſet, niſi nomen adſcriberetur. Aelianus V. H. X. 10. Οὕτως ἄρα ἀτέχνος εἴκαζον τὰ ζῶα, ὥςε ἐπιγράφειν αὐτοῖς τοὺς γραφέας, τοῦτο βοῦς, ἐκεῖνο ἵππος. H.

a. Primus inuenit eas colorare, etc.) Nimirum ſimpliciſſimus color conueniebat rudimentis artis; quandoquidem abſolutiſſimi etiam artifices, Apelles et eius aetatis alii, non niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Gelen.

b. Teſta) Rubro igitur colore. H.

c. Cypſeli) Qui Corinthiorum tyrannus fuit, Eetionis F. de quo Herodot. Clio I. n. 14. pag. 6. Κύψελος ὁ Ηετίωνος. H.

d. Mox) Sect. 43. H.

dd. Quibus) De hac loquendi formula diximus in N. et Em. ad L. XXIV. N. XII. H.

e. Lanuuii) In templo Iunonis Soſpitae quam illic colebant capite caprina pelle

ſunt nudae ab eodem artifice, vtraque excellentiſſima forma, ſed altera vt virgo: [1] ne ruinis quidem templi [2] concuſſaeo. Caius *g*. princeps eas tollere conatus eſt, libidine accenſus, ſi tectorii natura

1. nominis quidem taciti Pontius, etc. M. 2. eo concuſſae. Pontius legatus Caii principis. Gr. et Al.

le tecto, qualis eius imago ſignata eſt in quodam Romano denario, additis his literis I. S. M. R. id eſt, Iuno Soſpita, vel, vt eſt apud Feſtum: Siſpita, Magna Regina. Eius praeterea ſimulacrum haſtatum et ſcutatum cum repandis calceis fuiſſe tradit Cicero lib. de nat. deor. *Vrſinus* 258.

f. Atalanta) Haec belli Troiani cauſa; illa Apri Aetoliam deuaſtantis, vt ferunt fabulae, vulneratrix: a Meleagro deinde adamata. H.

g. Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus eſt) In ſcripto codice, *C. Princeps eas tollere conatus eſt*. cetera redundant. Pint.

Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus eſt) Hunc quoque legatum principis a Plinio hic adhibitum Voſſianus negat. Sic enim ibi: *vt virgo ne minis quidem tempi concuſſegatus princeps tollere eas*. Vides vnde *legatus* iſte primum natus ſit. Quem vt habuerunt, nomen etiam ei fuit imponendum: ergo repetitis quibuſdam literis vocis *concuſſae* addiderunt *Pontius*. Hic autem cum legati perſonam ſuſtineret, non poterat dici *princeps*, *principis*. Hic quoque nomine deſtinandus erat, nempe *Caii*. Et hi modeſti tamen, prout alii, *vt virgo nominis quidem taciti Pontius legatus princeps*: ſic enim Gudianus, Menap. Acad. et ex alio ad marginem notatur, quamquam *nominis* vnde ortum ſit, vides, nempe ex *ne minis* pro *ne ruinis*. At tu Plinium ſcripſiſſe puta: *Similiter Lanuuii, vbi Atalante et Helena cominus pictae ſunt nudae ab eodem artifice, vtraque excellentiſſima forma, ſed altera vt virgo, ne ruina quidem templi concuſſae Caius princeps tollere eas conatus eſt, libidine accenſus, ſi tectorii natura permiſiſſet*. Sic et Pintianus. Gr.

Caius) Sic codices noſtri omnes ac Pintianus. Ex inepta ſuperiorum vocum repetitione, fecerant Plinii editores, *Pontius legatus Caii Principis*. H.

tura permiſiſſet. Durant *h.* et Caere, antiquiores et ipſae. Fatebiturque, quiſquis eas diligenter aeſtimauerit, nullam artium celerius conſummatam, quum *i.* Iliacis temporibus non fuiſſe eam appareat.

VII. Apud Romanos quoque honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum *k.* traxerunt Fabii *l.* clariſſimae gentis, princepſque eius: cognominis ipſe, aedem *m.* Salutis pinxit anno vrbis conditae CCCCL. quae pictura durauit ad noſtram memoriam, aede Claudii principatu exuſta. Proxime celebrata eſt, in *n.* foro boario

h. Durant et Caere) Ea vrbs eſt Hetruriae, olim Agylla a Pelaſgis cultoribus vocitata. Gelen.

Durant) Vrbe Etruriae, de qua III. in Geographicis. H.

i. Quum) Quibus temporibus in Achillis clypeo caelaturam exſtitiſſe vidimus paulo ante. H.

k. Pictorum) Caput princepſque gentis C. Fabius, M. F. qui primus Pictor e re ipſa cognominatus, quod aedem Salutis pinxit, quam C. Iulius Bubulcus Cenſor locarat dedicaratque A. V. CCCCL. quum eam Conſul Samnitium bello vouiſſet. Auctor Liuius X. pag. 170. Filius ei fuit C. Fabius Pictor, qui poſt annos XXXV. in Conſulatu nummum argenteum primo cudi iuſſit, vt diximus XXXIII. 13. A. V. CCCCLXXXV. Ex hac ortum familia conſtat Q. Fabium Pictorem, quem in Auctorum Indice, Romanorum omnium hiſtoriae conditorum antiquiſſimum eſſe diximus. Poſt cladem Cannenſem, quae contigit A. DXXXVIII. miſſus eſt Delphos ad Apollinem Legatus. Vide de tota ea Pictorum familia plura apud Gerh. Ioh. Voſſium de hiſt. Lat. I. 3. H.

l. Fabii clariſſimae gentis) *Fabia clariſſima gens*, in apographo noſtro. Pint.

m. Aedem Salutis pinxit) Quam C. Iunius Bubulcus dedicauerat. Dal.

Aedem) Regione Vrbis ſexta: *Templum Salutis in colle Quirinale*, inquit P. Victor in deſc. Romae. H.

n. In) P. Victor, regione Vrbis octaua: *Forum Boarium .... Aedes Herculis Victoris... in foro boario,* cogno-

boario aede Herculis, Pacuuii *o.* poetae pictura. Ennii *p.* ſorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romae fecit gloria ſcenae. Poſtea *q.* non eſt ¹ ſpectata honeſtis manibus: niſi forte quis Turpilium equitem Romanum e Venetia noſtrae aetatis velit referre, hodieque pulchris eius operibus Veronae exſtantibus. Laeua is manu pinxit, quod de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longe ſenecta, Antiſtius *r.* ² Labeo Praetorius, etiam Proconſulatu prouinciae Narbonenſis functus. Sed ea res in riſu et contumelia erat. Fuit et principum virorum non omittendum de pictura celebre conſilium Qu. Pedius nepos *s.* Qu. Pedii Conſularis triumphaliſque, a Caeſare Dictatore cohaeredis *t.* Auguſto dati, quum natura mutus eſſet eum Meſſala Orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idque etiam Diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem

1. *tractata.* *V.* 2. *Sic ex* Mss. *H. Aterius Labeo. Gr. et Al.*

cognomine rotunda et parua. Hard.

o. Pacuuii) A Pacuuio poeta, eodemque pictore, elaborata. H.

p. Ennii) Numantini belli temporibus claruit, *Tragoediae ſcriptor clariſſimus, grauitate ſententiarum, verborum pondere, et auctoritate perſonarum*, inquit Fabius, X. 1. pag. 749. H.

q. Poſtea) Poſt illud tempus non eſt animaduerſum artem eam tractari honeſtorum virorum manibus. H.

r. Antiſtius) Dixi de eo in auctorum Indice. H.

s. Nepos) Qui ſorore C. Iul. Caeſaris prognatus Conſulatum cum Octauio conſobrino geſſit, Hirtio et Panſa apud Mutinam caeſis: hereditatiſque Caeſarianae parte ſua Octauio ceſſit. Hoc de eo referunt Tullius, Paterculus, Suetonius, Appianus, Dio. H.

t. Cohaeredis Auguſto dati) Ex quadrante. Sueton. in Iulio. Dal.

autem praecipua Romae increuit (vt exiſtimo) a *v.* M. Valerio Max. Meſſala, qui princeps *x.* tabulam picturae praelii, quo Carthaginienſes et *y.* Hieronem in Sicilia [1] deuicerat, propoſuit in latere Curiae *z.* Hoſtiliae, anno *a.* ab vrbe condita CCCCXC. [2] Fecit *b.* hoc idem et L. *c.* Scipio, tabulamque victoriae

1. vicerat. M. *2. Sic ex Mss. H. fecit hoc quidem. Gr. et Al.*

v. A M. Valerio Max. *Meſſala*) Anno Vbis 490. M. Valerius Maximus, et M. Otacilius Craſſus conſules creati aduerſus Hieronem, et Poenos miſſi, feciliter res geſſerunt, multis oppidis mediterraneis aut receptis, aut expugnatis. In ea expeditione Meſſala capta, Valerius Meſſala cognominatus eſt. Macrobius lib. I. Saturnal. Dal.

x. Qui princeps tabulam picturae Praelii) Voſſianus *Dignatio autem praecipua Romae increuit, (vt exiſtimo) a M. Valerio Maximo Meſſalla: princeps tabulam pictam praelii*, etc. Tres alii quoque τῷ *qui* carent: ſed aliter nugantur, exhibendo: *exiſtimo Valerio* Maximo *conſule cum Meſſala princeps.* Eodem modo reticetur pronomen in illo Taciti II. Ann. VI. *Meminiſſet C. Aſinii et Meſallae, ac recentiorum Arruntii et Aeſernini; ad ſumma prouectos incorrupta vita et facundia.* Vbi fruſtra ſubiecerant, *prouectorum.* Adde infra lib. XXXV. 14. Gron.

y. Hieronem) Syracuſarum regem, bello Punico primo. H.

z. Curiae) P. Victor in deſcript. Romae, Regione ſecunda: *Regia Tulli Hoſtilii, templumque, quod is in Curiam redegit, ordine a ſe aucto, id eſt, Patribus minorum gentium.* H.

a. Anno) Ante Parilia anni CCCCXCI. vt diximus VII. 60. H.

b. Fecit hoc quidem L. Scipio) Voſſ. *Fecit hoc idem et Lycipio* Gud. Men. Acad. *Fecit hoc quidem et L. Scipio.* Mox Voſſ. *tradunt haud immerito quando filius eius illo.* ſine τῷ *iratum* et *in* praepoſitione, quae etiam abeſt ab Academico, Men. Gud. vti in iiſdem *quando*, non *quoniam.* Scribe: *Fecit hoc idem et L. Scipio, tabulamque victoriae ſuae Aſiaticae in Capitolio poſuit: idque aegre tuliſſe fratrem Africanum tradunt, haud immerito, quando*

riae ſuae Aſiaticae in Capitolio poſuit: Idque aegre tuliſſe fratrem Africanum [1] tradunt, haud immerito, quando *d.* filius eius in illo praelio captus fuerat. Non diſſimilem offenſionem et Aemiliani *e.* ſubiit Lucius Hoſtilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, ſitum eius [2] oppugnationeſque depictas proponendo in Foro, et ipſe aſſiſtens populo [3] ſpectanti ſingula enarrando: qua comitate proximis comitiis Conſulatum *f.* adeptus eſt. Habuit et ſcena ludis *g.* Claudii Pulcri magnam admira-

1. *Sic ex* Mſs. *H. tradunt iratum haud inmerito, quoniam filius. Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mſs. H. oppugnationemque depinctam. M. expugnationeſque. Gr. et Al.* 3. *ſpectante. M.*

do filius eius illo praelio captus fuerat. Voluit idem Pintianus. Gr.

c. L. Scipio) Aſiaticus, Africani prioris frater. H.

d. Quando) Africani ſcilicet. Vide Liuium XXXVII. pag. 459. et Val. Max. II. 10. n. 2. pag. 134. Hunc a militibus interceptum rex Antiochus, bello quod cum Romanis gerebat, honoratiſſime excepit, regiiſque muneribus donatum, vltro et celeriter patri remiſit. Hard.

e. Aemiliani) Scipionis Africani ſequentis, qui ab Aemilia coniuge, Aemilii Pauli filia dictus eſt Aemilianus, vt Domitianus a Domitia, et alii ſimiliter. Hard.

f. Conſulatum) Cum M. Aemilio Lepido, Vrbis Anno DCIX. quum anno ſuperiore DCVIII. capta Carthago eſſet. Is eſt Hoſtilius Mancinus, qui Numantinis deditus iuſſu ſenatus, a ſuis deſertus ante Numantiae portas, nec receptus ab hoſtibus, illacrymabile vtriſque ſpectaculum praebuit, vt ait Oroſius, V. 4. Hard.

g. Ludis Claudii Pulchri) Elephantos primum iis ludis pugnaſſe Feneſtella tradidit cap. 7. lib. VIII. Meminit et ſcenae huius pictae Valerius Max. cap. 5. lib. II. Dal.

Ludis) De his ludis, ornatuque picturarum Val. Max. II. 4. n. 6. pag. 99. C. *Pulcher ſcenam varietate colorum adumbrauit, vacuis ante pictura tabulis extentam.* Hard.

mirationem picturae, quum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent.

VIII. Tabulis autem externis auctoritatem Romae publice fecit primus omnium Lucius Mummius, cui cognomen Achaici victoria dedit. [1] Namque quum in praeda [2] vendenda, rex *h.* Attalus VI.

1. *Nam cum. M.* 2. *vendenda res diſtraxiſſet, et rex Attalus VI. millib. librarum emiſſet V. centum talentis. lib. VII. c. 38.*

h. Rex Attalus VI. millia ſeſtertium emiſſet Ariſtidis tabulam Liberum patrem continentem) Acad. *nam cum praedam vendendam diſtraxiſſet et XVI. libris emiſſet Ariſtides patrem liberum tabulam et pretium mirates.* Gud. *nam eum in preda vendendas diſtraxiſſet et XVI. libris emiſſet Ariſtides tabulam liberum patrem pretium miratus.* Menap. *nam cum in preda vendenda diſtraxiſſet et XVI. libris emiſſet Ariſtides liberum patrem tabulam precium.* Vbi *ſedecim libris* pro *ſedecim talentis* ſcriptum arbitrabatur Budaeus, quum et ipſe ſic in ſuis inueniſſet. Ceterum hoc quoque ſpecimen, quid in Plinio ſibi licere voluerint. Voſſ. *in praeda vendenda rex Atalia XVI. emiſſet tabulam Ariſtides liberum patrem pretio miratus.* Dictat certe, *denarium ſex millibus.* At eadem de re lib. VII. 38. *Ariſtidis Thebani pictoris vnam tabulam centum talentis rex Attalus licitatus eſt.* Vbi ſi valere altera ſumma debet, ſcribendum, *vnam tabulam talento licitatus eſt.* Quod ſi verius pretium eſt centum talenta, (nam et hoc capite infra vbi de operibus eiuſdem Thebani agit, *quae in arte voluit ita, vt Attalus rex vnam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur)* hic, *denarium ſexcentis millibus* reponendum vt ſecum Plinius concordet. Nam talentum ſine alia deſcriptione, et talentum Atticum, ſex millia denarium vel drachmum, Varrone, Plinio, Verrio Flacco, Seruio teſtibus, viginti quatuor ſeſtertia Seneca et Priſciano: decem talenta, denarium vel drachmum ſexaginta millia, ſeſtertia ducenta quadraginta: centum talenta, denarium drachmumue ſexcenta millia, ſeſtertium q u a t e r et vicies. Voſſ. praeterea liber optimus: *tabulam Ariſtidae Liberum Patrem.* ſine τῷ *continens*, quod et alii noſtri

VI. *i.* [1] ſeſtertiûm emiſſet tabulam Ariſtidae, Liberum patrem, pretium miratus, ſuſpicatuſque aliquid in ea virtutis, quod *k.* ipſe neſciret, reuocauit tabulam, Attalo multum querente, et *l.* in Cereris delubro poſuit: quam [2] primam arbitror picturam externam Romae publicatam. Deinde video et in foro poſitas vulgo. Hinc enim ille *m.* Craſſi oratoris

1. Sic ex Mss. H. VI. mill. ſeſt... Ariſtidis tabulam Liberum patrem continentem, pretium. Gr. et vulgg.
2. primum. M.

ſtri tres aſpernantur et liber Pintiani. Dicitur enim per epexeſin, quam vulgo *appoſitionem* vocant. *Liber Pater tabula Ariſtidae.* Sic lib. XXXV. 11. *Eodem tempore fuit et Cydias, cuius tabulam Argonautas H - S. CXLIV. Hortenſius orator mercatus eſt. Pretio* quoque forſan retinendum, vt legas: *Namque cum in praeda vendenda rex Attalus denarium ſex millium* (ſiue malis *ſexcentorum millium*) *emiſſet tabulam Ariſtidae Liberum Patrem pretio, miratus ſuſpicatuſque aliquid in ea virtutis, quod ipſe neſciret*, etc. Gr.

i. VI) Hoc eſt, ſexies centenis ſeſtertiûm millibus: monetae Gallicae libras ea efficiunt omnino 60000. H.

k. Quod) L. Mummius, qui Corinthum diruit; *tam rudis fuit*, inquit Velleius, I. pag. 5. *vt capta Corintho, quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet praedici condicentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros.* H.

l. Et in) Regione Vrbis vndecima. H.

m. Ille Craſſi oratoris lepos) Cicero lib. II. de Orat. Quintilianus tamen cap. IV. lib. VI. a Caio Iulio id factum narrat. Illum enim obſtrepenti Heluio, ac ſaepius inſtanti qualem ſe tandem oſtenſurus eſſet, digito monſtraſſe imaginem Galli pictam in ſcuto Mariano Cimbrico, cui tunc Heluius ſimillimus viſus eſt. Dal.

Craſſi) Simile plane quod de C. Iul. Caeſare narratur a Tullio, de orat. II. pag. 266. *Vt meum illud*, inquit Caeſar, *in Helmium Manciam: Iam oſtendam cuiuſmodi ſis: quum ille, Oſtende quaeſo: demonſtraui digito pictum Gallum in Mariano ſcuto Cimbrico, ſub Nouis, diſtortum, eiecta lingua, buccis

toris lepos agentis *n.* ſub Veteribus, quum [1] teſtis compellatus inſtaret: Dic ergo, Craſſe, qualem me reris? Talem, inquit, oſtendens in tabula pictum [2] inficetiſſime Gallum exſerentem linguam. In foro fuit et illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua [3] Teutonorum [4] legatus reſpondit, interrogatus, quanti *o.* eum aeſtimaret, ſibi donari nolle talem [5] viuum, verumque.

IX.

1. *reus comp. inſt. diceretque*, Craſſe. M. 2. *infacetiſſime*. M. 3. *Teutonum*. V. 4. *legatus interrogatus*.. *aeſtimaret reſpondit*. Gr. et Al. 5. *virum viuum* M.

buccis fluentibus. Riſus eſt, commotus: nihil tam Manciae ſimile viſum eſt. Et a Fabio, Inſtit. VI. 3. pag. 472. *Vt fecit C. Iulius, qui quum Helmio Manciae ſaepius obſtrepenti ſibi diceret. Iam oſtendam qualis ſis: iſque plane inſtaret interrogatione, qualem ſe tandem oſtenſurus eſſet, digito demonſtrauit imaginem Galli in ſcuto Mariano Cimbrico pictam, cui* Mancia *tum ſimillimus eſt viſus. Tabernae autem erant circa forum, ac ſcutum illud ſigni gratia poſitum.* H.

n. Agentis ſub Veteribus) Sub veteribus fori tabulatis, porticibus, ambulationibus, agentis iure, et productos teſtes interrogantis. Partem fori eam aiunt fuiſſe, in qua qui pecuniam foenori dabant, accipiebantue, conſiſtebant et verſabantur. Tabernas veteres legimus apud Plautum, in quibus menſarii, ſiue menſularii, ſiue collybiſtae, ſiue argentarii, argentariam permutationem, negotiaque maiora exercebant. Eae fuerunt in vico Thuſco vicinae templo Vortumni, caſae Romuli, aedibus Ciceronis. Quidam exponunt, *ſub veteribus*, roſtris: nam et vetera fuerunt, et noua. Dal.

Sub) Tabernis ſcilicet circa forum poſitis, vti non modo ex Fabii allato proxime loco coniicimus, ſed etiam ex Liuio III. pag. 58. *Prope Cloacinae, ad Tabernas, quibus nunc Nouis eſt nomen.* Sub his, non ſub Veteribus, id a Iul. Caeſare dictum fuiſſe, Tullius eſt auctor. Non debent hic Roſtra vetera intelligi, quamquam pro *Roſtris Veteribus* laudatum a Druſo Auguſtum, apud Tranquillum legimus, c. 100. Sed Meniana Vetera, de quibus nos iterum inferius, ſ. 37. Ibi et Curias

IX. Sed praecipuam auctoritatem fecit publice tabulis Caeſar Dictator, Aiace *p*, et Medea ante *q*. Veneris Genetricis aedem dicatis. Poſt eum M. Agrippa, vir ruſticitati propior quam deliciis. Exſtat certe eius oratio magnifica, et maximo ciuium digna, de tabulis omnibus ſignisque publicandis *r*.: quod fieri ſatius fuiſſet, quam in villarum exſilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis et Veneris mercata eſt a *s*. [1] Cyzicenis [2] X. III. *t*. In *v*. Thermarum quoque calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas, paulo *x*. ante quum reficerentur, ſublatas.

1. *HS. XII. M. Gr. et Al.* 2. *XIII. Ch. et M.*

rias Veteres fuiſſe ſuſpicamur: de quibus Varro de L. L. *Curiae duorum generum: nam et vbi curarent ſacerdotes res diuinas, vt Curiae veteres: et vbi ſenatus humanas, vbi Curia Hoſtilia fuit.* Et Liuius XLIV. pag. 566. *Aedes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum.* Fuit porro Vortumni aedes in octaua regione, in qua et Forum et Roſtra, ex P. Victore. H.

o. Quanti eam exiſtimaret) Voſſ. *aeſtimaret*. Recte omnino. taxaret. Tres item alii, *eſtimaret*. Gr.

p. Aiace.) Attigit hoc iam antea Plinius VII. 39. H.

q. Ante) Regione Vrbis octaua. Quid ſit *Venus Genetrix* diximus ad L. II. pag. 89. H.

r. Publicandis) In publico exponendis. H.

s. A. Cyzicenis H-S. XII. M.) Voſſ. *a Cyzicenis XIII.* hoc eſt, denarium tribus millibus; quod et Chifletianus firmat. nam Acad. XIII. *libris*, vt et Gudianus et Menapius. Gr.

t. X. III.) Ita MSS. omnes. Hoc eſt, denariûm tribus millibus: ſiue quod idem eſt, ſeſtertiûm duodenis millibus. Gallicae monetae libras faciunt 1200. H.

v. In) Thermae Agrippinae, regione Vrbis nona fuere. H.

x. Paulo ante cum reficerentur) In vetuſto exemplari, non *reficerentur*, ſed *refringerentur*, recte hoc eſt, cum fures refringere attentaſſent. Vtitur hoc verbo Plinius in hac ſignificatione *reuellendi*, praeſenti etiam libro, cap. 2. *quae*

X. Super omnes Diuus Auguſtus in *y.* [1] foro ſuo celeberrima in parte poſuit tabulas duas, quae *z.* belli pictam faciem habent et triumphum. Idem Caſtores ac Victoriam poſuit, et quas dicemus ſub artificum mentione, in templo Caeſaris *a.* patris. Idem in Curia quoque, quam in *b.* Comitio conſecrabat, duas tabulas impreſſit parieti: Nemeam *c.* ſedentem ſupra leonem, palmigeram ipſam, adſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput [2] tabula bigae dependet, Nicias *d.* ſcripſit ſe [3] inuſſiſſe *e.*: tali enim vſus eſt verbo. Alterius tabulae admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe, ſalua aetatis differentia, ſuperuolante aquila draconem

1. *fori ſui celeberrima parte. V.* 2. *tabulam biga dependentem. Nicias. M. in tabula biga. V.* 3. *inuſſiſſe, alieno vſus verbo. M.*

nec emptori refringere liceret. Pint.

y In foro) Forum Auguſti, in regione Vrbis octaua. H.

z. Quae) Poſt victoriam Actiacam. De hiſce tabulis totoque triumphi apparatu Dio LI. p. 459. H.

a. Caeſaris) P. Victor in deſcr. Romae, regione octaua: *Templum Iulii Caeſaris in Foro.* H.

b. In Comitio) Comitium inquit Aſconius in 3. contra Verrem, locus eſt prope Senatum, quo coire Equitibus et Populo Rom. licet. H.

c. Nemeam) Νεμέα ſilua Peloponneſi fuit, in qua leonem Hercules interfecit: vnde Nemaea ſacra poſtea celebrata. Vt porro Vrbes ipſas ac regiones, ſic muliebri ſtatu habituque ſiluas antiqui pinxere, cum inſigni aliquo: vt exempli gratia, Nemeam cum palma, ac leone. Pictam ab Ariſtophonte Nemeam, quae Alcibiadem in complexu ſuo teneret, prodidit Plutarch. in Alcibiade, pag. 199. H.

d. Nicias) Pictor Athenienſis, de quo inferius, ſ. 40. n. 28. H.

e. Inuſſiſſe) Hoc eſt, pinxiſſe encauſtica ratione, de qua dicemus 39. Inſcripſit is igitur geminae huic tabulae ſuum nomen in hunc modum: Ο ΝΙΚΙΑΣ ΕΝΕΚΑΥΣΕΝ. Atque adeo e tribus

nem complexa. Philochares *f.* hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa, vel vnam ſi quis tantum hanc tabulam aeſtimet, potentia artis, quum propter Philocharem, ignobiliſſimos alioqui [1] Glaucionem *g.* filiumque eius Ariſtippum *h.*, Senatus populuſque Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit et Tiberius Caeſar minime comis Imperator, in templo ipſius Auguſti, quas *i.* mox indicabimus.

XI. (V) Hactenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus *k.* coloribus ſingulis primi pinxiſſent, diximus, quum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturae vocauerint, qui deinde, et quae quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorum, cauſa inſtituti operis [2] prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, et inuenit lumen *l.* atque *m.* vmbras, [3] differentia *n.* colorum

1. *Glauconem. V.* 2. *prius eſt. V.* 3. *differentia, in M. d.*

tribus operibus, quae abſolute fuiſſe inſcripta, ILLE FECIT, indicauit praefatio ad Titum, duae haec ſunt Niciae: tertium Lyſippi, de quo inferius, ſ. 39. H.

f. Philochares) φιλοχάρης. H.

g. Glaucionem) Pictos in ea tabula: homines ceteroqui ignobiles: quorum laus tota ab ea pictura, commendatioque petitur. Caue Ariſtippum exiſtimes Philoſophum eum Cyrenaeum eſſe, cuius vitam Laertius deſcribit, II. 49. quum huius patrem Suidas Ἀριτάδην vocet. H.

h. Ariſtippum) Quidam Cyrenaeum philoſophum hunc eſſe putant, quem *regium canem* vocauit Diogenes, et de quo Horat. *Omnis Ariſtippum decuit color.* Quod ſi ita ſit, multa de eo Laertius, multa Victorius cap. 18. lib. VIII. Dal.

i. Quas) S. 40. n. 28. H.

k. Quibus) Cinnabari, minio Epheſio, rubrica, Sinopide, vt dictum eſt XXXIII. 39. H.

l. Lumen) Haec propria pictorum vocabula; opacitas, quae atro colore efficitur, vmbra: claritas, quae candido colore praeſtatur, lumen. H.

m. Atque

lorum [1] alterna vice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor *o.*, alius *p.* hic quam lumen: quem quia inter hoc et vmbram eſſet, appellauerunt tonon *q.*: [2] commiſſuras *r.* vero colorum et tranſitus, [3] harmogen.

XII. (VI.)

1. *ignauia ſe excitante.* M. 2. *commixturas. V.* 3. *armogen. Gr. et Al.*

m. Atque vmbras) Pictorum haec vocabula: opacitas quae atro colore efficitur, vmbra: claritas, quae candido colore praeſtatur, lumen. Illuminant pictores, cum argumento quod depingunt addunt lumen, vt clarior pictura eluceat, et emineat. Cicero in Bruto, *Eaque non tam in verbis pingendis habent pondus, quam in illuminandis ſententiis.* Turnebus c. 12. l. XXVI. D.

n. Differentia) Diuerſis coloribus alternatim ſe excitantibus. His verbis ſignat ſe iam non de monochromatis picturis amplius agere, ſed de polychromatis. Quod Latini aiunt, vmbris in pictura colorum claritatem excitari, Galli ſic reddunt: *Les ombrages d'vne peinture rehauſſent l'eclat des couleurs.* H.

o. Splendor) Coloris vigor: Graece τόνος. Eſt enim in omnibus coloribus languor quidam in defectu, cui oppoſitus eſt vigor, feriens ac percellens oculos acrimonia coloris. A luce et colore plurimum differt. Nam quum lux conficiatur albo, hic fit ſuo genere coloris, etiam in monochromatis picturis: in rubris rubro, in caeruleis caeruleo. Nec tamen rubrum tantum eſt, aut caeruleum: ſed huius illiuſque quoddam veluti faſtigium, quum validius intenduntur, vegetumque fulgorem accipiunt. Atque illud fuit poſt natiuos colores demum, poſt lucem vmbramque inuentum, ſingulari praeparatione, purificatione, mixtione, vniuſque cum altero colore inductione erudita, quam falſationem vulgo vocant. Ita fere Schefferus, de arte pingendi, p. 138. H.

p. Alius) Non igitur luminis intenſio eſt, vt Voſſio placuit, Iunioque: maxime quum Plinio teſte *inter hoc*, id eſt, inter lumen, *vmbramque ſit*: nam quod eſt inter vtrumque, ex his alterum eſſe non poteſt, nedum alterius intenſio, ſiue incrementum. H.

q. Tonon) Luminis intenſionem, et ſplendidiorem fulgorem. Dal.

r. Com-

XII. (VI.) Sunt autem colores auſteri *s.*, aut floridi. Vtrumque natura, aut mixtura euenit. Floridi ſunt, quos *t.* dominus pingenti praeſtat, minium, Armenium, cinnabari, chryſocolla, Indicum *v.*, purpuriſſum. Ceteri auſteri. Ex *x.* omnibus alii naſcuntur, alii fiunt. Naſcuntur *y.* ſinopis, rubrica, paraetonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Ceteri finguntur, primumque quos *z.* in metallis diximus. Praeterea *a.* e [1] vilioribus,

 ochra,

1. *vilioribus, ochra vſta, rubrica: ceruſſa, ſandyx, ſcyricum: ſandaracha: atramentum.* V.

r. Commiſſuras) Inciſuras vocauit XXXIII. ſ. vlt. nunc cum Graecis ἁρμογήν. Conſiſtit in eo haec commiſſura, vt vnus color cum altero apte committatur, vt paulatim minuantur, miſceanturque ſic, vt tranſire vnus in alterum in confinio videatur. Quod niſi apte fiat, neque luci, neque vmbrae ſua ratio conſtabit. H.

s. Auſteri) Auſterum colorem Graeci vocant τὸ βαρὺ καὶ πικρὸν χρῶμα. Galli, *couleur chargée, qui n'a point d'éclat.* Floridum illi, ὀξὺ χρῶμα, iſti *couleur vive.* H.

t. Quos) Qui picturam, ſeu tabulam faciendam locat. Hic colores qui modo appellantur, emebat de ſuo, praeſtabatque pictori, propter magnitudinem pretii. H.

v. Indicum, purpuriſſum) Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis, ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cum ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca mixta cum caeruleo. Dal.

x. Ex) Alii, inquit, colores natiui ſunt, alii fictitii. Vide N. et Em. N. IV. (hic coll.) *Ex*) Tranſſcripſit hunc locum ex Plinio Iſidorus XIX. ex Iſidoro Papias, in Vocabulario, ſed vterque mendoſe: *Colores autem aut naſcuntur aut fiunt. Naſcuntur, vt Sinopis, rubrica, Paraetonium, Melinum,* (Papias, *frecia) auripigmentum.* Vbi nemo non intelligit vocem eſſe nihili FRETIA pro ERETRIA, amanuenſium vitio ſubſtitutam. H.

y. Naſcuntur) Iſidor. XIX. 17. H.

z. Quos) Vt aerugo, de quo ſuperiore libro. H.

a. Praeterea e vilioribus ochra) Legendum: *Praeterea*

ochra, ceruſſa *b.* vſta, ſandaracha, ſandix, [1] Syricum, atramentum.

XIII. Sinopis *c.* inuenta eſt primum in Ponto: inde nomen a Sinope vrbe. Naſcitur et in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno, et in *d.* Cappadocia, effoſſa e ſpeluncis. Quae ſaxis adhaeſit, excellit. Glebis *e.* ſuus colos, extra maculoſus. [2] Hacque vſi ſunt veteres ad ſplendorem. Species *f.* ſinopidis tres, rubra, et minus rubens, et inter has media. Pretium *g.* [3] optimae in *h.* libras

1. *Siricum M.* 2. *Hac vſi.* M. 3. *optimae den. XII. M. vide Annotat.*

ea e vilioribus ochrauſta, rubrica: ceruſſa, ſandyx, ſcyricum: ſandaracha: atramentum. Ochra quidem natiua prorſus eſt, quod aperte Victorius teſtatur: verum ex ea fit rubricae genus, vt ex ceruſſa ſandyx et ſcyricum. Dalec.

b. Ceruſſa) Quae et adulterina ſandaracha tum appellatur, vt dicetur ſ. 22. Hard.

c. Sinopis inuenta eſt) Rubricam Sinopicam μίλτον σινωπικὴν vocat Dioſc. et Theophr. lib. περὶ λίθων. Dalec.

Sinopis) Genus eſt rubricae laudatiſſimae. Vitruuius VII. 7. pag. 139. *Rubricae copioſe multis locis eximuntur, ſed optimae paucis, vt in Ponto Sinope, et Aegypto, et in Hiſpania Balearibus, non minus etiam Lemno, cuius inſulae vectigalia S. P. Q. R. conceſſit fruenda.* Dioſc. V. III. Μίλτος Σινωπική. Hard.

d. Et) Aetius II. 5. pag. 49 Πρωτεύει δὲ πᾶσα ἡ Σινωπικὴ μὲν καλουμένη, γινομένη καὶ ἐν Καππαδοκίᾳ Dioſc. l. c. Συλλέγεται δὲ ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἐν σπηλαίοις τισί. H.

In Cappadocia) Vnde purgata Sinopen defertur. Dioſcor. Dal.

e. Glebis) Intus colos eſt glebis vnicus ac ſimplex, ὁμόχρους, inquit Dioſc. extra varius, inſtar macularum. H.

f. Species) Iſidor. ad verbum Origg. XIX. 17. H.

g. Pretium optimae in libras XIII. denarii) Voſſ. *Pretium optimae* X. II. hoc eſt, denarii duo. Gud. Men. Acad. *pretium optime XII. d.* Gron.

h. In) Denarii tres, Gallicae monetae aſſes aerei quatuor ac viceni. H.

bras [1] X. III. *i.* Vſus ad penicillum, aut ſi lignum colorare libeat. Eius, quae ex Africa venit, octoni *k.* aſſes: [2] cicerculum *l.* appellant. Quae magis ceteris rubet, vtilior *m.* abacis. Idem *n.* pretium eius, quae preſſior *o.* [3] vocatur, et eſt maxime fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In *p.* medicina vero blandus, emplaſtriſque et [4] malagmatis, ſiue *pp.* ſicca compoſitione eius, ſiue liquida, facilis: contra hulcera in *q.* [5] humore ſita, veluti oris, ſedis. Aluum *r.* ſiſtit infuſa: feminarum profluuia, pota, denarij pondere. Eadem aduſta ſiccat ſcabritias oculorum, e vino maxime.

XIV.

1. *ſic ex Mss. H. XIII. denarii. Vſus Gr. et Al.* 2. *cicerculam. V.* 3. *vocatur. Ea eſt. V.* 4. *Paſtillis. etc. ſiue liquida, dilutu facilis. V. ex Dioſc.* 5. *humore obſita. Alii.*

i. Denarii) Vocem hanc ſuperuacuam puto, additam a quodam qui ſibi notam X. interpretaretur. Dal.

k. Octoni) Subintellige pretium in libras. H.

l. Cicerculum) Vnde cicerculus color, qui vulgo *griſeus* appellatur, *gris, gris brun.* Ioh. Bapt. Confectius in Coll. Priuil. Mend. vbi de Honorio IV. Papa: *Fratribus Carmelitanis hiſpida et inculta palla indutis, cappam albam ſuper tunica et ſcapulari cicerculi colorem conceſſit.* H.

m. Vtilior) Abaci hoc loco figurae quadratae vocantur, ad parietum ornamenta, variis diſtinctae coloribus: vulgus apud nos *Compartimenta* nuncupat. De his ſ. 1. H.

n. Idem) Octoni aſſes. H.

o. Quae) Coloris magis obſcuri, magiſque fuſci. Preſſo ſaturum opponitur, vt alibi monuimus. H.

Preſſior) Coloris adſtricti et obſcuri magis. Dal.

p. In) Dioſc. V. III. H.

pp. Siue) Siue ſicca ex ea emplaſtra fiant, ſiue diluatur. Et paſtillos exſiccantes adſtrictorioſque componi ex ea, auctor eſt Dioſcor. l. c. H.

q. In humore) In locis humidis. H.

r. Aluum) Clyſtere. Ἴσχει δὲ καὶ κοιλίαν ἐν ᾠῷ λαμβανομένη, καὶ ἐγκλυζομένη. Dioſc. l. c. H.

XIV. Rubricae *s.* genus in ea voluere intelligi quidam ſecundae auctoritatis: Palmam enim Lemniae [1] dabant, minio proxima haec eſt, multum antiquis celebrata, cum inſula, in qua naſcitur. Nec *t.* niſi ſignata *v.* venumdabatur: vnde et ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt adulterantque. In medicina, praeclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat et dolores circumlita. Aegilopas [2] manare prohibet. Sanguinem *x.* reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur

1. *dabant. Minio proxima haec eſt. H.* 2. *manere. M.*

s. Rubricae genus in ea voluere intelligi quidam ſecundae auctoritatis) Lege: *Rubricae genus in ea voluere maxime intelligi. Quidam ſecundae auctoritatis, palmam enim Lemniae dabant. Minio proxima haec eſt, multum antiquis celebrata cum inſula in qua naſcitur, nec niſi ſignata venundabatur. Vnde et ſphragidem appellauere.* Vide Salmaſ. pag. 1156. a.

Rubricae) Terre rouge: quo in genere quidam Sinopicae ſecundum locum aſſignabant: Lemniae, primam auctoritatem. H.

t. Nec) Dioſc. V. 113. de terra Lemnia; ἣ οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀναπλάσσοντες καὶ σφραγίζοντες εἰκόνι αἰγὸς, Σφραγίδα καλοῦσιν αἰγός. *Hanc deinde incolae coactam in paſtillos, caprae imagine ſignant: vnde et ſphragida aegos, hoc eſt, caprae ſigillum appellauere.* Dianae imagine ſignari Galenus ait de fac. ſimpl. med. IX. pag. 246. quod Dianae ſcilicet capra ſacra foret. Quae terra Lemnia ſigillataque Dioſcoridi et Galeno dicitur, eadem rubrica Lemnia a colore nominata eſt. Vide Aldrouand. de metall. II. 17. p. 263. Nunc Turcici imperii ſigillo ſignatur. Iconem Bellonius αὐτοπτὴς exhibet, Obſſ. I. pag. 22. Vide etiam librum inſcriptum, *Mélanges d'hiſtorie et de litterature*, T. II. p. 319. et 320. Hard.

v. Signata) Effigie caprae. Dioſc. *imagine Dianae.* Galen. Quoniam rubra effoderetur, Dioſcorides hominum ſermonibus credidit hircinum ſanguinem admiſceri. Dal.

x. Sanguinem) Ita Galenus l. c. pag. 249. Aetius item II. 4. pag. 48. cum oxycrato, μετ' ὀξυκράτου. Quin et aſperſu eius terrae ſanguinem cohiberi ſcribit Theod.

bitur et contra [1] lienum renumque vitia, et purgationes feminarum. Item *y.* et contra venena, et ſerpentium ictus terreſtrium marinorumque, omnibus ideo antidotis familiaris.

XV. Ex reliquis rubricae generibus, fabris *z.* vtiliſſima *a.* Aegyptia et Africana, quoniam *aa.* maxime [2] ſorbentur *b.* picturis. Naſcitur autem [3] et in ferrariis metallis.

XVI.

1. *lienem.* M. 2. *ſic ex* Mss *H. ſorbentur. Picturis autem apte naſcitur et in f. Gr. et Al.* 3. *apta naſcitur in.* M.

Theod. Priſc. II. P. II. 9. vel per ſe, vel ex aceto ſi illinatur. Adſtringendi vim pariter vt Lemnia, ea habet quae nunc apud nos e Luſitania deuehitur: pariterque a ſigno eidem impreſſo, ſigillata dicitur: *La terre ſigelée eſt aſtringeante.* Hard.

y. Item) Haec totidem verbis Dioſc. V. 113. Galenus et Aetius ll. cc. Bellonius item in Obſſ. I. 23. Hard.

z. Fabris) Non item medicinis. Dioſc. V. 12. Ἡ δὲ τεκτονικὴ μίλτος ἥττων ἐςὶ κατὰ πάντα τῆς Σινωπικῆς. Ἀρίςη δὲ ἡ Αἰγυπτιακὴ, καὶ Καρχηδονικὴ etc. *Rubrica fabrilis*, etc. H.

a. Vtiliſſima Aegyptia et Africana) Lege: *Vtiliſſima Aegyptia et Africana, quoniam maxime ſorbentur picturis. Naſcitur autem et in ferrariis metallis. Fit ex Ochra exuſta in ollis nouis luto circumlitis.* Salmaſ. pag. 1156. b.

a a. Quoniam maxime ſorbentur. Picturis autem apta naſcitur et in ferrariis officinis ochra, etc.) Verbum *picturis*, cum minore litera ſcriptum praecedentibus annecte, et detrahe verbum *apta*. Reliqua ſic ſcribe, *Naſcitur autem et in ferrariis metallis ochra, ex ea fit exuſta rubrica*, ex antiquo codice, adſtipulante etiam Dioſcor. lib. V. Puto vero ordinem eſſe vitiatum legendumque: *Ex ea fit exuſta rubrica.* vidit et hoc Hermolaus, vtique quod attinet ad ochram. Pint.

b. Sorbentur) Colorem, quo a fabris rubrica ea gemina tingitur, celeriter vtraque ſorbet. Sic creta ſ. 26. *rubiam cogitur ſorbere.* Digna riſu Salmaſii coniectura legentis, *directuris*, quam vocem nec Latinae aures, nec loci huius ſententia ferat. H.

XVI. Ex *c.* ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis nouis luto circumlitis. Quo *d.* magis arſit in caminis, hoc melior. Omnis *e.* autem rubrica ſiccat, ideoque et emplaſtris conuenit igni etiam ſacro.

XVII. Sinopidis Ponticae [1] ſelibra, ſilis *f.* lucidi libris X. et melini Graecienſis *g.* duabus mixtis tritiſque vna per dies XII. [2] leucophoron *h.* fit, hoc eſt, glutinum auri, quum inducitur ligno.

XVIII. Paraetonion *i.* nomen loci habet ex Aegypto: ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo:

1. *ſex libris. M.* 2. *chryſophorum. V.*

c. Ex ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis) Fit et rubrica ex ochra exuſta in ollis nouis, etc. Sic lego aſſentiente Philandro comment. in cap. 7. lib. VII. Vitruuium. Nam rubrica fit ex ochra vſta teſtibus Dioſc. c. 112. lib. V. et Theophr. πεϱὶ λίθων. Dal.

Ex ea) Haec totidem verbis Iſid. Origg. XIX. 17. Cardanus item de ſubt. V. Sed et ochra viciſſim exuſta ſimilitudinem quamdam fieri rubricae auctor eſt Dioſcor. l. c. Et Theophr. πεϱὶ λίθων. Γίνεται μίλτος καὶ ἐκ τῆς ὤχϱας κατακαιομένης. H.

d. Quo) Iſidor. l. c. H.

e. Omnis) Dioſc. V. 111. de rubrica vniuerſe: Δύναμιν δὲ ἔχει ξηϱαντικὴν, ἐμπλαςικήν. Διὸ καὶ ἐμπλάςϱοις τϱαυματικαῖς μίγνυται. H.

f. Silis) Hoc eſt, ochrae vt diximus XXXIII. 56. H.

g. Graecienſis) Graecienſe pro Graeco vſurpauit etiam Gellius cap. 10. lib. XIX. vt et Graecanicum cap. 9. lib. XXXIV. Dal.

Graecienſis) Graecienſe pro Graeco dixit etiam Gellius, XIX. 10. H.

h. Leucophorum) Sic MSS. omnes, editique: tum hoc loco, tum XXXIII. 20. tum demum in Indice: fruſtra quibuſdam *chryſophoron* reſcribentibus. H.

i. Paraetonion nomen loci habet ex Aegypto) Oppido Alexandriae vicino, quod et Ammoniam dixerunt. Vide quod adnotatum eſt cap. 5. lib. XXXIII. Pharidem terram videtur appellare Theophraſtus lib. de lapidibus. Dal.

Paraetonion) Haec totidem verbis Vitruuius VII. 7. pag. 139. De Paraetonio, V. 6. Non aliud eſt, quod in noſtro hoc orbe, vt in Saxonia inuenitur, et Paraeto-

limo: et ideo conchae minutae inueniuntur [1] in eo. Fit et in Creta inſula, atque Cyrenis. Adulteratur Romae creta Cimolia decocta, conſpiſſataque. Pretium *k.* optimo in *l.* pondo [2] ſex X. l. E *m.* candidis

1. *cum eo.* M. 2. *C. XI. denar.* M. *XVI. talentis. Bud. lib. III. de Aſſe. pondo ſexdecim Gr. et Al.*

raetonium appellatur: creta nempe littoralis, candidiſſima, glutinoſa, pinguis, quae colligi ſine limo et marina ſpuma non poteſt: in qua et conchas minutulas deliteſcere interdum notatur. Vide Agricolam de nat. foſſ. II. pag. 202. In cauſa id fuit, cur ſpumam maris eſſe Paraetonium dicerent cum limo ſolidatam. Hard.

k Pretium optimo in pondo ſex X.) Quis fecerit, quaero: ſed non male fecit, ſi bene intelligatur. Nam Andreas dederat *ſex librarum*: vt aduocat Budaeus lib. III. de aſſe, monetque in Mſſ. eſſe, *in pondo CXI. denarii:* in vno vetuſtiſſimo ſic *in pondo CXI.* et *denarii* verbum additum fuiſſe lectoris manu et e loco delebili ſcriptum. Satis curioſe. Et in meis quidem tribus iuxta inuenio, *in pondo CXI. den.* ſed hos neque vetuſtiſſimos neque optimos vocare auſim. At cur ſoli titulus vterque congruit, is longe aliter. nempe, *in pondo* vi. XI. hoc eſt, *in pondo ſex denarius vnus.* Puta, in libras obolus. Nam denarius habet ſex obolos: ſed obolus Atticus nummus eſt, non Romanus; aſſibus autem vel ſeſtertiis id pretium definire moleſtum erat futurum: quum ſeſtertius faceret obolum et dimidium eius; obolus autem aſſes binos et binos trientes. Ideo ſic loqui maluit. Ceterum ridenda ſocordia neſcio cuius, qui editionis Stoerianae margini adleuit Budaeum hic legi velle, *in pondo XVI. talentis.* Nimirum ad hunc locum retulit, quae Budaeus habet ad verba Plinii de Libero patre Ariſtidis. Gron.

l. In) Hoc eſt, in ſex libras denarius vnus. In R. 2. et alii. Editi hactenus libri perperam, *in pondo ſexdecim.* H.

m. E candidis) Plinius ſupra XXXIII. 27. *Paraetonium, quoniam eſt natura pinguiſſimum, et propter laeuorem tenuiſſimum, atramento inſpergitur, ne Paraetonii candor pallorem chryſocollae afferat.* H.

candidis coloribus pinguiſſimum, et tectoriis tenaciſſimum propter laeuorem.

XIX. [1] Melinum *n.* candidum et ipſum eſt, optimum in Melo inſula. In Samo quoque naſcitur: ſed *o.* eo non vtuntur pictores propter nimiam *p.* pinguitudinem. Accubantes *q.* [2] effodiunt ibi, inter ſaxa venas ſcrutantes. In *r.* medicina eumdem *ſ.* vſum habet, quem Eretria creta. Praeterea linguam tactu *ſſ.* ſiccat. Pilos detrahit [3] et *t.* mitigat. Pretium in libras ſeſtertii ſinguli. Eſt et colos tertius e candidis, ceruſſae, cuius rationem in *v.* plumbi metallis diximus. [4] Fuit *x.* et terra per

1. *Melium. Dioſc.* 2. *effodiunt intra ſaxa. M.* 3. *et laeuigat. V. extenuat. Dioſc.* 4. *Fit et e terra. M.*

n. Melinum) Totidem verbis Iſidor. l. c. Melinum metallum appellat Vitruu. VII. 7. pag. 139. Dioſc. V, 180. Meliam terram ait colore cineream Eretriam imitari: Ἡ δὲ Μηλία τὴν μὲν χρόαν καὶ αὐτή ἐςιν ἐμφερὴς Ἐρετριάδι τῇ σποδοειδεῖ. Sed Eretria terra gemina eſt, teſte Dioſc. V. 171. altera vehementer alba. Hard.

o. Sed) Samio nempe metallo, teſte Theophraſto περὶ λίθων pag. 13. Διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, etc. At vtuntur Melino, teſte eodem Theophr. et Dioſc. ll. cc. H.

p. Nimiam pinguitudinem) Denſitatem, laeuitatem. Theophr. lib. de lapidib. Dalec.

q. Accubantes) In Samo. Theophr. l. c. H.

r. In) Dioſc. haec totidem fere verbis, de terra Melia, V. pag. 180. H.

ſ. Eundem vſum habet) Sanguinis ſiſtendi. Dal.

ſſ. Tactu ſiccat) Aluminoſo guſtu Dioſc. Dal.

t. Et) Extenuat, λεπτύνει τὰς τρίχας, Dioſc. l. c. Hard.

v. In) L. XXXIV. 54. H.

x. Fuit) Fuit, inquit, et ad colorem candidum terra quaedam apta ceruſſae plane par, et eo quoque nomine, nec tamen et plumbo, ſed ex ipſa tellure per ſe nota, quaſi natiua ceruſſa. Vitruu. VII. 7. p. 139. terram, ſeu cretam viridem vocat. *Creta viridis*, inquit, *pluribus locis naſcitur: ſed optima Smyrnae. Hanc autem Graeci θεοδότιον vocant, quod Theodotus nomine fuerat, cuius in fundo id genus cretae*

per ſe in *y*. Theodoti fundo inuenta Smyrnae, qua veteres ad nauium picturas vtebantur. Nunc *z*. omnis ex plumbo et aceto fit, vt diximus.

XX. Vſta *a*. caſu reperta incendio Piraeei, [1] ceruſſa in orcis cremata. Hac primus vſus eſt Nicias *b*. ſupra dictus. Optima nunc Aſiatica habetur, quae et purpurea appellatur. Pretium *c*. eius in *d*. libras [2] X. VI. Fit *e*. et Romae cremato ſile marmoroſo, et [3] reſtincto aceto. Sine vſta non fiunt vmbrae.

XXI.

1. *ceruſſa cremata. M.* 2. *XVI denarii. V. et M. aeris quinque. Gr. et Al.* 3. *perfuſo aceto. Sine iſta non.* M.

cretae primum eſt inuentum. Fuit nimirum, vt Fallopius animaduertit V. 18. diuerſus ceruſſae colos, apud antiquos: quum alia candidiſſima foret, alia minus: alia rubeſcens, alia liuida: quae forſan viridis a Vitruuio appellatur. H.

y. In Theodoti fundo inuenta Smyrnae) Cretam viridem Theodocion Vitruu. appellat cap. et l. VII. non ceruſſam. Dal.

z. Nunc) Ceruſſa videlicet, vt diximus XXXIV. 54. Hard.

a. Vſta caſu reperta) Idem fere Theophr. lib. περὶ λίθων de ochra in rubricam mutata incendio tabernae. Dalec.

Vſta) Quam pictores vſtam vocant, ex ceruſſa fit cremata. Affinis eſt ſandarachae adulterinae, de qua ſ. 22. ſed multo praeſtantior. Officinae nunc minium vocant, et *mine de plomb.* Hard.

b. Nicias) S. 10. H.

c. Pretium eius in libras aeris quinque) Voſſ. *in libras* XVI. qui ſunt denarii ſex. Gud. Men. Acad. *pretium eius in libra* XVI. *d.* vt et Budaei codices. Gr.

d. In) Denarii ſex, monetae noſtrae aſſes octo et quadrageni. Ita R. 2. aliique probati codd. In editis perperam, *aeris quinque*. H.

e. Fit) Hoc eſt, cremata ochra, vt diximus XXXIII. 56. Vitruu. VII. 11. pag. 45. *Vſta vero, quae ſatis habet vtilitatis in operibus tectoriis, ſic temperatur: Gleba ſilis boni coquitur, vt ſit in igne candens: ea autem aceto extinguitur, et efficitur purpureo colore.* H.

XXI. Eretria *f.* terrae ſuae habet nomen. Hac Nicomachus, et [1] Parrhaſius vſi. Refrigerat *g.*, emollitque. Explet vulnera, ſi coquatur, [2] ad ſiccanda praecipue vtilis, et capitis doloribus, et ad *h.* deprehendenda [3] pura *i.*, Subeſſe *k.* enim ea [4] intelligunt, ſi ex aqua illita non *l.* areſcat.

XXII.

1. *Paraſius.* Gr. et Al. 2. *ad ſiccanda vtilis praecipua et capitis.* M. 3. *obſcura.* Dal. 4 *Sic ex Mss. H. et M. intelligitur.* Al. Gr. Al.

f. Eretria) Ab Eretria Euboeae oppido, de quo IV. 21. H,

g. Refrigerat) Dioſc. V. 171. Δύναμιν δὲ ἔχει ςυπτικὴν, καὶ ψυκτικὴν, κούφως μαλακτικὴν, καὶ κοιλωμάτων πληρωτικὴν, καὶ ἐναίμων κολλητικήν. H.

h. Ad) Ad deprehendendum num in thorace pus delitescat. Vide N. et Em. N. V. (hic coll.) *Vtilis*) Terram Eretriam ait thoraci impoſitam, vtilem eſſe ad deprehendendum, num in thorace pus lateat. Quod quum Dalecampius medicus non intelligeret, in margine admonuit, *ad deprehendenda obſcura* forte legi commodius; hoc eſt, vt in Notis adiecit, ad ea deprehendenda, *quae non patent oculis, quae in calua ſub cute latent oſſe vulnera.* Obſtat vero praeter omnium exemplarium conſenſum Hippocrates, qui eadem quae Plinius prodidit. Eius haec verba ſunt de morbis III., n. 27. p. 116. Ἢν δὲ ὑπὸ πάχεος τὸ ὑγρὸν μὴ κλυδάζηται . . . μὴ ἐξαπατάτω ἀλλ' εὖ ἴσθι πλήρη ἐόντα τὸν θώρηκα πύου. Ἐς τὴν ἐρετριάδα γοῦν ὑγρὴν καὶ λίην τετριμμένην, καὶ χλιαρὴν ἐπιβάψας ὀθόνιον λεπτὸν, περικάλυψον κύκλῳ τὸν θώρηκα· καὶ ὅκου ἂν πρῶτον ξηραίνηται, ταύτῃ χρὴ τάμνειν, ὡς ἐγγυτάτω τῶν φρενῶν, φυλασσόμενος αὐτῶν τῶν φρενῶν etc. *Quod ſi prae craſſitudine humor non fluctuet . . . ne te tamen iſta decipiant: ſed thoracem pure plenum eſſe probe noris. Proinde in Eretria terra liquida, et valde trita, tepidaque, linteum tenue tingito; eoque thoracem circum circa integito: et qua parte primum reſiccatum fuerit, ea ſecato aut vrito*, ſub ea enim pus deliteſcit, *quam proxime ad ſeptum tranſuerſum, cauendo tamen ne hoc ipſum laedas* etc. H.

i. Pura) Τὰ πῦα, ſuppurationes. Lego, *obſcura*: quae non patent oculis: quae

XXII. Sandaracham *m.* et ochram Iuba tradit in inſula Rubri maris Topazo naſci: inde *n.* nunc peruehuntur ad nos. Sandaracha *o.* quomodo fieret, diximus. Fit *p.* et adulterina ex ceruſſa in fornace cocta. Colos *q.* eſſe debet flammeus. Pretium in libras, aſſes quini.

XXIII. Haec *r.* ſi torreatur aequa parte rubrica admixta ſandicem facit. (Quamquam *s.* animad-

Dd 2 uerto

1. naſci: ſed inde non peruehuntur. Gr. et Al.

quae in calua ſub cute latent oſſe vulnerato. Dal.

k. Subeſſe) Pura videlicet. H.

l. Non) Hippocrates contra, ſi cito areſcat, vt dicemus in N. et Em. N. cit. Hard.

m. Sandaracham) Iſidorus totidem verbis XIX. 17. Et alibi naſci tradit Dioſc. V. 121. H.

n. Sed inde non peruehuntur ad nos) Et inde nunc peruehuntur ad nos, in apographo noſtro, quam recte non ſtatuerim. Pint.

Inde) Sic MSS. omnes. Editi contra, *ſed inde non peruehuntur et nos.* H.

o. Sandaracha) Ad finem capitis vltimi libri ſuperioris. Sandaracha ea non fit, ſed in metallis aureis et argenteis gignitur. Dal.

Sandaracha) Vbi nempe effoderetur, dixit anteriore libro ſ. 35. H.

p. Fit et adulterina ex ceruſſa) Sandycem Dioſcorides vocat, non ſandaracham: Aegineta et ſandycem et ſyricum. Dal.

Fit) Haec Iſidorus totidem verbis l. c. a Plinio, vt arbitramur, aut a Vitruuio VII. 12. pag. 146. *Ceruſſa*, inquit, *quum in fornace coquitur, mutato colore ad ignis incendium, efficitur ſandaracha: id autem incendio facto ex caſu didicerunt homines: et ea multo meliorem vſum praeſtat, quam quae de metallis per ſe nata foditur.* H.

q. Colos) Paulus ex Feſto: *Sandaracha genus coloris. Nauius: Merula ſandaracino ore.* Habet autem merula roſtrum luteum. H.

r. Haec) Ceruſſa ſcilicet in fornace cocta, ſiue ſandaracha. Iiſdem verbis Iſidor. l. c. ſcriptoreſque alii permulti, quos laudat ſequiturque Caeſius, de mineral. II. 4. ſ. 8. p. 210. H.

uerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe, illo verſu,

Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.) Pretium in libras, dimidium eius, quod ſandarachae. Nec ſunt alii colores maioris ponderis.

XXIV. Inter factitios eſt et Syricum *t.*, quo minium ſublini *v.* diximus. Fit *x.* autem ſinopide et ſandice mixtis.

XXV.

s. Quanquam animaduerſo Virgilium) Iudicium Plinii doctis non placet. Quamuis enim pecoris Virgilius in eo verſu meminerit herbis veſcentis, non propterea tamen ſandycis color ad herbam referendus eſt, nec magis quam muricis in carmine adiuncto. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice, iam croceo mutabit vellera luto.* Eſt ergo ſandyx coloris, non herbae nomen. Dalec.

Quamquam) Heſychius florem ſandycis ait habere colorem ſimilem cocco, *à l'écarlate*: Σάνδυξ, δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροίαν κόκκῳ ἐμφερῆ ἔχει, ὡς Σωσίβιος. Ignotus eſt, fictuſque hic frutex. Vetus Gloſſarium Puteani, ita referente Salmaſio in Hiſt. Aug. pag. 369. *Sandyx herba tincturae apta, quam vulgus Guarantiam vocat.* Falſo: eſt enim *Guarancia* erythrodanos; de qua Plinius egit, XXIV. 56. H.

t. Syricum) Συρικὸν Aetio II. 59. ceteriſque ſcriptoribus, libriſque Plinii MSS. non *Scyricum*, vt libri hactenus editi habent. Iſidor. XIX. 17. *Syricum rubri coloris pigmentum, ex quo et librorum capita pinguntur. Ipſum eſt et Phoeniceum appellatum ita, eo quod in Syria colligatur, in litoribus maris, vbi Phoenices habitant. Eſt autem inter factitios. Nam ſaepe fit ſinopide et ſandyce mixtis.* H.

v. Sublini) L. XXXIII. 40. Hard.

x. Fit) Sic Iſidorus l. c. Aliter Aetius II. 59. pag. 56. Sincera ceruſſa ſi crematur, in Syricum tranſmutatur, quod medici vocant ſandycem: quod ceruſſa cremata ſubtilior redditur, etc. MS. Graecus: Καιόμενον καὶ τὸ καθαρὸν ψιμμύθιον, εἰς τὸ καλούμενον Συρικὸν μεταβάλλεται· ὅπερ οἱ ἰατροὶ σάνδυκα ὀνομάζουσι· λεπτομερέστερον δὲ τὸ ψιμμύθιον γίνεται καυθὲν, etc. Hard.

XXV. Atramentum *y.* quoque inter factitios erit, quamquam *z.* [1] eſt et terra geminae originis. Aut *a.* enim ſalſuginis modo emanat, aut terra ipſa ſulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti ſunt pictores, qui e ſepulchris carbones [2] infectos effoderent. [3] Importuna haec omnia ac nouitia. Fit *c.* enim

1. eſt et geminae orig. Aut en. ſal. morem aut ſi e terra ipſa, quae ſulphurei. V. 2. intectos. V. 3. Sic ex Mſſ. H. et M. ſed importuna. Gr. et Al.

y. Atramentum quoque inter factitios erit) Atramentum tribus modis pictores clariſſimi faciunt: primum quidem ex fuligine olei nucum vſti: deinde ex ebore cremato: tertio, quod eſt praeſtantiſſimum, ex oſſibus Perſicorum vſtis. Dal.

Atramentum) Le noir. H.

z. Quamquam) Praeter factitium, inquit, eſt et natiuum et foſſile atramentum, gemina ratione e terra natum: *Du noir de terre.* Totidem verbis, atque adeo explanatius Dioſc. V. pag. 118 Τῆς δὲ μελαντηρίας, ἡ μέν τις τῶν ὀρυγμάτων ςομίοις, ἀφ' ὧν ἂν μεταλλευθῇ ὁ χαλκὸς, ἐπιπήσσεται ἁλμυρίδος τρόπον· ἡ δὲ ἐκ τῆς ἄνωθεν ἐπιφανείας τῶν προειρημένων τόπων, ἥτις καὶ γεώδης ἐςίν... Διαφέρει δ' αὐτῆς ἡ θειόχρους, etc. H.

a. Aut enim ſalſuginis modo emanat) Melanteriam, quae atramentum metallicum et natiuum eſt, duplicem ſignificat: alteram raram, leuem, et mollem, lanugini aut ſalſugini ſimilem, teſte Agricola lib. IV. de foſſilibus: alteram gleboſam, duram, et olidam, et, vt inquit Dioſc. terrenam. Eam, quae ſulphurei coloris eſt, ceteris omnibus praefert Dioſc. quoniam efflorescere ſuper ea ſolet velut ſulphureus quidam puluis guſtu miſyos. Dal.

b. Carbones infectos effoderent) Carbones cum cineribus vſti cadaueris in vrnam coniectos. Dal.

Carbones) Carbones cum reliquiis vſti cadaueris in vrnam coniectos. H.

c. Fit) Haec totidem verbis Dioſc. V. 183. Oribaſ. XIII. f. 230. b. Iſid. Origg. XIX. 17. Multo vberius conficiendi modum Vitruuius edocet VII. 10. pag. 143. Hanc fuliginem noſtri vulgo vocant, *Noir de fumée.* Ex hac atramentum hodie componitur, quo typographi vtuntur: vt olim ex ea pingendis characteribus parabatur. H.

enim [1] et fuligine pluribus modis, reſina vel pice exuſtis. Propter quod officinas etiam aedificauere, fumum eum non emittentes. Laudatiſſimum eodem modo fit e *c c.* tedis. Adulteratur fornacum balinearumque fuligine, quo ad volumina ſcribenda vtuntur. Sunt *d.* qui et vini faecem ſiccatam excoquant: affirmantque, ſi ex bono vino faex fuerit, Indici *e.* ſpeciem id atramentum [2] praebere. Polygnotus et [3] Micon celeberrimi [4] pictores Athenis, e vinaceis fecere: [5] tryginon *f.* appellant. Apelles commentus eſt ex *g.* ebore combuſto facere, quod *h.* elephantinum vocauit. Apportatur *i.* et

1. ex. V. 2. praebere, trigynon appellant. V. 3. Mycon. Gr. 4. pictura Athenis e vinacea faece. M. 5. Haec duo verba in V. hic non leguntur, ſed poſt praebere.

cc. E tedis) Dioſc. l. c. ἐκ δαδίων. Genus eſſe arboris picem ferentis tedam antea diximus. H.

d. Sunt) Fit hodieque et ſic a pictoribus Italis, vſta vini faece, quam ii *Feſcia di botta*, vocant. Vitruuius VII. 10. pag. 144. *Non minus ſi faex vini arefacta, et cocta in fornace fuerit, et ea contrita cum glutino in opere inducetur, perquam atramenti ſuauem efficiet colorem: et quo magis ex meliore vino parabitur non modo atramenti, ſed etiam Indici colorem dabit imitari.* Sic pariter Iſid. l. c. H.

e. Indici) De Indico inferius ſ. 27. H.

f. Tryginon) Τρύγινον, faecatum: nam τρύξ faecem et muſtum ſonat. H.

g. Ex) Atque hic etiamnum mos eſt pictoribus noſtris: neque ex ebore tantum cremato parant, ſed et ex oſſibus Perſicorum vſtis, *Du noir d'os.* H.

h. Quod elephantinum vocant) *Vocauit*, non *vocant*, in ſcripto codice, et duo vltima verba demenda. Pint.

i. Apportatur) Atramentum ſcilicet, tam nobis hodieque, quam Plinio olim ignotum. At non Leoni Allatio, qui penes ſe habuiſſe teſtatur, atramentum e Sinica regione aduectum, nigerrimum, lucidiſſimumque, ſed inexploratae ſibi prae-

et Indicum ex India, inexploratae adhuc inuentionis mihi. Fit *k.* etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhaereſcit aereis cortinis. Fit *l.* et e tedis ligno combuſto, tritiſque in mortario carbonibus. Mira *m.* in hoc ſepiarum natura: ſed *n.* ex his non fit. [1] Omne atramentum Sole perficitur, librarium *o.* gummi, tectorium *p.* glutino admixto. Quod autem aceto liquefactum eſt, aegre eluitur.

1. *omne autem atramentum.* Gr. et Al.

praeparationis, vt ipſe ait in Anim. Etruſcas n. 79. pag. 144. Plinium igitur Salmaſius fruſtra coarguit in Solin. p. 255. H.

k. Fit) Iſid. XIX. 17. H.

l. Fit et e tedis ligno combuſto) In eod. *Fit et in ligno tedis combuſto;* vt forte legendum ſit, *Fit et ilignis tedis combuſtis* Dal.

Fit et) Vitruu. VII. 10. pag. 143. *Sarmenta, aut tedae ſchidiae comburantur: quum erunt carbones, extinguantur: Deinde in mortario cum glutino terantur. Ita erit atramentum tectoribus non inuenuſtum.* H.

m. Mira in hoc ſepiarum natura) Septentrionales populi nigro ſepiae, addito tantillo aluminis atramenti loco ſcribunt; nec incommode. Dal.

n. Sed) Non fit, ſed naſcitur; vel non fit, quod nempe fit pictoribus vſui. Perſius, ſat. 3. fine controuerſia atramenti e ſepia meminit: *Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha.* Et Auſonius: *Notaſque furuae ſepiae.* Afros ſepia ſibi atramentum paraſſe aiunt Gloſſae veteres, Cornutus, Caſaubonus, ceterique. H.

o. Librarium gummi, tectorium glutino admiſto) Voſſ. comme. Lege: *Omne autem atramentum ſole perficitur, librarium gumme, tectorium glutino admixto.* Hic enim eſt ablatiuus a *gummis.* Gr.

Librarium) R. 2. *comme:* hoc eſt, adiecto gummi: in ſexto, vt aiunt, caſu, voce ea efferri olim ſic ſolita. Vitruu. l. c. *Fuligo, quae circa parietem et camerae curuaturam adhaereſcit, inde collecta, partim componitur ex gummi ſubacto ad vſum atramenti librarii: reliqua tectores, glutinum admiſcentes, in parietibus vtuntur.* Hard.

p. Tectorium) Librarium eſt, quod exſcribendis libris: tectorium, quod parieti-

XXVI. [1] E *q.* reliquis coloribus, quos a dominis dari diximus, propter magnitudinem pretii, ante omnes eſt [2] purpuriſſum e creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, bibitque eum colorem celerius lanis. Praecipuum *s.* eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum, egeſto eo, addita creta in *t.* ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur *v.* bonitas pro numero, dilutiore *x.* ſanie. Quare Puteolanum *y.* potius

1. Sic ex Mss. H. et M. e liquidis. Gr. et Al. 2. *purpuriſſum. Creta argentaria cum purp.* M.

rietibus illinendis, incruſtandiſque adhibetur. H.

q. E reliquis) S. 12. H.

r. Purpuriſſum) Haec totidem verbis Iſid. Origg. XIX. 17 De creta argentaria dicetur inferius ſ. 58. dictamque iam ſupra XVII. 4 Ea liquore purpurae imbuta, purpuriſſum vocabatur, ab eo colore quem acceperat, reddebatque. Ad fucandam faciem, vt ceruſſam olim, ſic et purpuriſſum adhiberi mos fuit. Plautus in Moſtell. act. I. ſc. 3. v. 101. PHI. *Cedo ceruſſam.* SC. *Quid ceruſſa opus nam?* PHI. *Qui malas oblinam. Tum tu igitur cedo purpuriſſum* SC *Non do: ſcita es tu quidem. Noua pictura interpolare vis opus lepidiſſimum. Non iſtanc aetatem oportet pigmentum vllum attingere: Neque ceruſſam, neque melinum, neque vllam aliam offuciam.* Et in Trucul. act. 2. ſc. 2. v. 45. *Quiaque iſtas buccas tam belle purpuriſſatas habes.* H.

s. Praecipuum) Iſid. l. c. totidem verbis. H.

t. In ius) In eumdem liquorem. Ita nimirum ſe res habuit: Dum purpura in aheno coqueretur, cretae iſtius partes immittebantur eo, vt inebriarentur: celeriuſque quam ipſae lanae hunc ſuccum bibebant. Hunc ſuccum, hoc ius Graeci ζέμα vocant. Iſid. l. c. *in vas idem.* H.

v. Leuatur) Sic etiam MSS. Iſid. l.c. *eleuatur*, rectius Minoris bonitatis eſt ac pretii colos ille, quum creta ſecundo additur, quam quum primo: tertio, quam quum ſecundo, et ſic deinceps, quin quo ſaepius additur, eo dilutior fit color. H.

x. Dilutiore) Hoc eſt, liquore purpurae magis diluto, minus ſaturo. H.

y. Puteolanum) Nunc quoque in Puteolano littore, vbi

tius laudatur, quam Tyrium, aut Gaetulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſſimae purpurae. Cauſa eſt, quod z hyſgino maxime inficitur, rubiamque *a.* cogitur ſorbere. Viliſſimum [1] a *b.* Canuſio. Pretium huic [2] a ſingulis denariis in libras, ad *c.* triginta. Pingentes ſandice ſublita, mox *d.* ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minii faciunt. Si purpuram facere malunt, caeruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt.

1. in M. 2. in ſingulas libras ad denarios triginta. V.

vbi illud quod *Mare mortuum* accolae vocant, prope Miſenum promontorium purpurae capiuntur: ſed cibis tantum, nec iam tingendis lanis expetitae. Vide Fab. Columnam de purpura pag. 18. H.

z. *Hyſgino maxime inficitur*) Hyſginum nunc tinctura eſt e cocco prius, deinde e purpura Tyria, ſupra lib. IX. cap. 41. nunc tinctura e rubia cocci loco, et purpura, vel purpurae loco, hyſgino. Vitruuius lib. VII. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula, quam cap. 18. lib. XVI. vaccinium Plinius appellat, et cap. 26. lib. XXI. falſo, hyacinthum exponit, quia hyacinthum Graecorum Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus Magaleb vocat. Ex huius arbuſculae nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo *vaccinia nigra* dixit. et interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι (nam tale lignum eſt) καὶ μέλαν (talis eſt fructus) πρὸς ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον. Dal.

Quod) Colore videlicet; de quo IX. 65. et XXI. 67. Hard.

a. Rubiamque cogitur ſorbere) *Rubiaque cogitur ſordere*, in V. C. Pint.

a. A Canuſio) Auctor libri de ſimpl. med. ad Patern. inter Galeni opera T. XIII. pag. 297. *Purpuriſſum*, inquit, *quod et fucum aliqui dicunt*, *glebulae ſunt quadratae et puſillae*, *in modum teſſellarum*, *quae ab infectoribus tinguntur colore roſeo. Tale eſt maxime Canuſinum: ſequens Puteolanum.* H.

c. Ad) Pro coloris ſcilicet ac pigmenti bonitate, ac temperatura. H.

d. Mox) Ex oui candido, ſiue albumine, quo vſi videntur antiqui ad temperandos colores. H.

XXVII. Ab hoc maxima auctoritas Indico. *e.* Ex *f.* India venit, arundinum [1] ſpumae adhaereſcente limo: quum [2] teritur, nigrum: at *g.* in diluendo mixturam purpurae caeruleique mirabilem reddit. Alterum *h.* genus eius eſt in purpurariis officinis innatans cortinis: et eſt purpurae ſpuma.

1. *ſpuma.* Alii. 2. *ſecernitur.* M.

e. Caeruleum ſublinunt) Hodie pictores caeruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Dal.

Caeruleum) De quo XXXIII. 57. H.

f. Ex India venit) Indicum nihil aliud eſſe, quam pigmentum confectum in Guzarate ex Indico glaſto, Garcias ab Horto lib. II. cap. 26. *Auil* Turcae vocant, Indi *Gali*, plerique *Nil.* Dioſcorides fabuloſe, vt pleraque alia, inquit, pigmentum hoc ſponte naſci in arundinibus Indicis, οἷον ἐκβρασμα, veluti ſpumoſum ac ebulliens quoddam eiectamentum. Dal.

Ex) Totidem fere verbis Dioſc. V. 107. Τοῦ δὲ λεγομένου Ἰνδικοῦ, τὸ μὲν αὐτομάτως γίνεται, οἱονεὶ ἔκβρασμα ὂν τῶν Ἰνδικῶν καλάμων... ἄριϛον δὲ ἡγητέον εἶναι τὸ κυανοειδὲς, etc. *Ex Indici generibus vnum ſponte naturae prouenit veluti ſpuma Indicis arundinibus adhaereſcens.... Optimum porro cenſendum quod caerulei ſpeciem praebet*, etc. Nobis id hodie Indici genus incompertum, vt aeuo Pliniano perrarum. Eius vice paratur ex arte geminum: alterum ex iſati, ſeu glaſto, mola macerata, formataque in panes. Hi mox in cortinis confectoriis ebullientes efficiunt coloris caerulei ſpumam, quae poſtea ſiccata Indicum ſubminiſtrat, *de l'Inde.* Alterum ex ſimili herba quam *Indigo* vocant, ex Guatimala nouae Hiſpaniae regione ad nos allata. H.

g. At) Iſidor. quoque Origg. XIX. 17. H.

h Alterum) Totidem verbis Dioſc. l. c. Τὸ δὲ βαφικόν ἐϛιν, ἐπανθισμὸς πορφυροῦς ἐπαιωρούμενος τοῖς χαλκείοις, ὃν ἀποσύραντες ξηραίνουσιν οἱ τεχνῖται. *Alterum dant infectorum officinae, eſtque purpureus quaſi flos aereis innatans cortinis, quem deraſum artifices ſiccant.* H.

ma. Qui *i.* adulterant, vero [1] Indico tingunt ſtercora columbina: aut *k.* cretam Selinuſiam: vel *l.* [2] annulariam [3] vitro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim, quod ſincerum eſt, flammam excellentis purpurae: et *m*, dum fumat, odorem maris. [4] Ob id quidam e ſcopulis id colligi putant. Pretium Indico, X. X. *n.* [5] in libras. In *o.* medicina Indi-

1. *Sic ex Mss. H. et Cb. Indico ſtercora. Gr. et Al.* 2. *aluminariam. M.* 3. *vitro V. Lego, vero.* 4. *Sic ex Mss. H. olet Gron. ſubit. M. fortaſſit, ſubiicit.* 5. *triginta. M. Indico denarii viginti in l. Gr. et Al.*

i. Qui adulterant, vero Indico ſtercora columbina) Legend. *Qui adulterant, vero Indico tinguunt ſtercora columbina, aut cretam Selinuſian vel annulariam vitro inficiunt.* Creta Selinuſia vel annularia vitro infecta Indicum imitabatur, cuius color κυανοειδὴς *Salmaſ.* pag. 255. a.

k. Aut) Vitruu. VII. 14. pag. 149. *Item propter inopiam coloris Indici, cretam Selinuſiam, aut anulariam, vitro quod Graeci iſatin appellant, inficientes, imitationem faciunt Indici coloris.* Locum hunc ita legendum recte admonuit Turnebus Aduu. VI. 17. pag. 180. De vitro, ſeu iſati herba egimus XXII. 2. H.

l. Annulariam) Eam argentariam vocat poſthac cap. 17. huius libri. Dal.

Vel) De eo cretae genere dicetur ſ. 30. H.

m. Et dum fumat, odorem maris olet) Dele verbum *olet*, ex eod. praeceſſit enim paulo ante verbum *reddit.* Pint.

n. X. X.) Denarii decem: monetae Gallicae, aſſes octoginta, ſeu floreni quatuor. Ita porro MSS. non vt editi, *denarii viginti*: connexis praepoſtere his duabus denarii notis, quas diuelli a ſe inuicem oportuit. H.

o. In) Dioſc. V. pag. 107. Ἔςι δὲ τῶν ςυφόντων ἐλαφρῶς καὶ ῥησσόντων φλεγμονὰς, καὶ οἰδήματα. ἀνακαθαίρει δὲ καὶ καταςέλλει ἕλκη. *Inter medicamenta eſt, quae leniter adſtringunt, et inflammationes tumoreſque rumpunt. Hulcera quoque purgat et reprimit.* H.

Indicum rigores *p.* et impetus ſedat, [1] ſiccatque hulcera.

XXVIII. Armenia *q.* mittit, quod eius nomine appellatur. Lapis *r.* eſt hic quoque chryſocollae modo infectus. [2] Optimuſque *s.* eſt, qui maxime vicinus eſt, communicato colore cum caeruleo. Solebant librae eius tricenis *t.* nummis taxari. Inuenta per Hiſpanias arena eſt, ſimilem curam recipiens. Itaque ad denarios ſenos [3] vtilitas rediit. Diſtat *v.* a caeruleo candore modico, qui tene-

1. *ſiccat oris hulcera. M.* 2. *Optimumque eſt, quod maxime viret, com. Gr. et Al.* 3. *Sic ex Mss. H. vilitas, vel vtilitate. Alii. vtilitas. Gr. et Al.*

p. Rigores et impetus ſedat) Inflammationes et tumores rumpit: purgat et reprimit vlcera. Dioſc. Dal.

q. Armenia mittit) Armenium Trallianus et ſecuti medici tam Graeci, quam Arabes obſeruarunt, aeque valenter ac caeruleum, veratrumque nigrum, melancholicum humorem vacuare. Dal.

q. Armenia) Armenium ſcilicet. Ἀρμένιον Dioſc. V. 105. Ἀρμενιακὸν, ᾧ οἱ ζωγράφοι χρῶνται. Aetio L. II. ex MS. H.

r. Lapis) Lapidem hunc aeque ac chryſocollam luto herba infici indicat, pingique ipſum antequam pingat. Vide quae dicta ſunt XXXIII. 26. H.

s. Optimumque eſt, quod maxime viret, communicato colore cum caeruleo) Lege: *Optimuſque eſt, qui maxime vicinus eſt communicato colore cum caeruleo.* Vide Salmaſ. pag. 1153. a,

Optimuſque) Qui proxime ad chryſocollae colorem accedit. Ita R. 2. et Colb. 3. non, vt in editis legitur, *Optimumque eſt: quod maxime viret.* H.

t. Tricenis) Hoc eſt, XXX. ſeſtertiis: noſtrae monetae, aſſibus ſexagenis, ſiue florenis tribus. Scutum Galli vocant. H.

tt. Itaque) Siue ad ſeſtertios XXIV. detractis ex priore indicatione ſeſtertiis ſex. Sunt porro ſeſtertii 24. aſſes aerei e noſtris omnino octo et quadrageni. Hard.

v. Diſtat) Affinitatem eſſe inter Armenium caeruleumque maximam, atque eodem Lazuli lapidis nomine ab Arabibus appellari, auctor eſt Fallopius, IV. 33. Hard.

teneriorem [1] efficit colorem. Vſum *x.* in medicina ad pilos tantum alendos habet, maximeque in palpebris.

XXIX. Sunt etiamnum [2] nouitii duo colores, [3] et viliſſimi: viride *y.* quod Appianum vocatur, et *z.* [4] quod chryſocollam [5] mentitur, [6] ceu parum multa ſint mendacia eius. Fit *a.* [7] et ex creta viridi, aeſtimatum *b.* ſeſtertiis in [8] libras.

XXX. Anulare *c.* quod vocant, candidum eſt, quo muliebres picturae illuminantur. Fit et ipſum creta, admixtis vitreis gemmis ex vulgi anulis, vnde et anulare dictum.

XXXI.

1. *huius.* 2. *noui.* *M.* 3. *ſic ex Mss. H. et M. colores e viliſſimis Gr. et Al.* 4. *ſic ex Mss. H. quod chryſocollam luteam mentitur Gr. et Al. quod in V. d.* 5. *lotam.* M. 6. *ſeu Gr.* 7. *et, in V. d.* 8. *libras et quod Anulare vocant, candidum, quo. V.*

x. *Vſum*) Dioſc. V. 33. Ἔςι δὲ καὶ τῶν ἐν βλεφάροις τριχῶν αὐξητικόν. H.

y. *Viride*) E terra Appiana. An ab Appio, loci illius domino, vbi ea primum inuenta: an Apianum, ab apio, cuius ea colorem referret, incertum eſt. Laudatur a Celſo V. 27. *Viride Alexandrinum*, quod idem forte cum Appiano. In agro Veronenſi terra viridis effoditur, pictoribus expetita. H.

z. *Et quod Chryſocollam luteam mentitur, ſeu parum multa ſint mendacia eius*) Detrahe verbum *luteam*, et adde verbum *dicta*: *ceu parum multa dicta ſint mendacia eius.* Pint.

a. *Fit et ex creta viridi*) Eius cretae viridis, quae colore et viribus eſt multum infra chryſocollam, Agric. lib. II. de nat. foſſil. Dalec.

Fit) Creta viridis ſeu praſiana Iſid. Origg. XIX. 17. Hard.

b. *Aeſtimatum*) Hoc eſt, ſingulis ſeſtertiis, ſiue aſſibus duobus, in ſingulas libras. H.

c. *Anulare*) Haec totidem plane ſyllabis Iſidorus Origg. XIX. 17. ex Plinio: et ex Iſidoro Papias. Haec anularia creta, ſuperius indicata, ſ. 27. H.

XXXI. (VII. [1] [2]) Ex *d.* omnibus coloribus [3] cretulam *e.* amant, vdoque illini recuſant, purpuriſſum, Indicum, caeruleum, Melinum, auripigmentum, Appianum, ceruſſa. Cerae tinguntur iiſdem [4] coloribus ad *f.* eas picturas, quae *ff.* inuruntur, alieno *g.* parietibus genere, ſed *h.* claſſibus familiari, iam vero et onerariis nauibus: quoniam et *i.* pericula [5] expingimus, ne quis miretur et

1. *pinxerint. M.* 2. *pugnae et picturae prop. M.* 3. *ſic ex Mss. H. cretam amant. V. cretulam amare Gr. et Al.* 4. *ſic ex Mss. H. et M. iiſdem his coloribus Gr. et Al.* 5. *pingimus. M.*

d. Ex) Ex ſupradictis coloribus, tectorio quod fuerit creta recente inductum, vel vdum, illini recuſant, qui ſequuntur colores. H.

e. Cretulam) Ipſe Plinius ſupra, XXXIII. 57. de caeruleo ſpeciatim agens: *Vſus in creta calcis impatiens.* Et in indice huius loci: *Qui colores vdo non inducantur:* ſubintellige, vdo tectorio, ſiue albario, ac recenti: quod Gallici ſermonis conſuetudine appellamus, *Peindre a fraiſque*: E contra hi qui modo appellantur colores, cretulam ſiccam ſibi ſubſterni amant. H.

f. Ad) Ad picturas encauſticas, quo picturae genere pingi parietes non poſſunt: poſſunt claſſes, nauesque. Hard.

ff. Quae inuruntur) Encauſtice pingendi ratio fit aut ceris, aut coloribus, aut metallis igne liqueſcentibus: ceris, vt in nauium pictura, cum ſcalptae variis figuris tabulae, cera diuerſis etiam coloribus picta oblinebantur: coloribus, vt in figlinis, Italicis praecipue, ac operibus, Opimiano vitro, quod *Email* vocant, depictis: metallis, vt in genere artificii quod *Damaſquiner* appellant. Pertinent et ad encauſticen imagines in ebore ferro candenti delineatae, poſtea carbone inſperſo nigreſcentes. Dalec.

g. Alieno) Picturas, inquit, quae inuruntur, parietes non ferunt. H.

h. Sed) Ouid. Faſt. IV. 275. *Et picta coloribus vſtis Caeleſtum matrem concaua puppis habet.* H.

i. Et) Naues, quibus qui vehuntur, periclitantur de vita, extra pingimus. H.

et *k.* rogos pingi. Iuuatque pugnaturos ad mortem, aut certe caedem, ſpecioſe *l.* vehi. Qua contemplatione tot colorum tanta varietate ſubit antiquitatem mirari.

XXXII. Quatuor *m.* coloribus ſolis immortalia illa opera fecere: ex *n.* albis melino, ex *o.* ſilaceis Attico, ex rubris Sinopide Pontica, ex nigris atramento, Apelles, Echion, Melanthius, Nicomachus, clariſſimi pictores, quum tabulae eorum ſingulae oppidorum venirent *p.* opibus. Nunc *q.* et

k. Et rogos) Qualis ille, qui ab Herodiano deſcribitur, IV. H.

l. Specioſe) Pictis nauibus. Hard.

m. Quatuor) Ita Philoſtratus de vita Appollonii II. 10. pag. 48. Cicero in Bruto, n. 70. *Similis in pictura ratio eſt, in qua Zeuxim, et Polygnotum, et Timanthem, et eorum qui non ſunt vſi plus quam quatuor coloribus, formas et liniamenta laudamus. At in Echione, Nicomacho, Protogene, Apelle, iam perfecta ſunt omnia, et neſcio an reliquis omnibus idem eueniat. Nihil eſt enim ſimul et inuentum et perfectum.* Apud eumdem Tullium, in eo paradoxo, cuius initium, *Laudetur vero hic Imperator*: vbi legitur, *Actaeonis tabula*, ex hoc Plinii loco, optimiſque Plinii exemplaribus, *Echionis* legendum cenſemus. Melanthium pictorem laudat Quintilianus XII. 10. p. 894. Nicomachum Vitruu. in praef. III. pag. 37. H.

n. Ex albis melino, ex ſilaceis Attico, etc.) Si album Melinum, non ex eo nomen habere potuit color μήλινος, qui luteus eſt. Vide *Salmaſ.* pag. 256. b.

Ex) Ex omnibus albis coloribus, Melino ſolo vſi ſunt: ex ſilaceis, ſolo Attico, etc. A terra autem Melia, de qua dictum eſt ſ. 19. Ab hoc autem diſcrepat μήλινον χρῶμα, qui color idem cum luteo: neque a Mela inſula nomen habet; ſed ἀπὸ τῶν μήλων ſumſit appellationem. H.

o. Ex ſilaceis) Qui color flauus fuit: nam ſil et ochra ſunt idem, vt ſaepius monuimus. H.

p. Venirent) Emerentur. Hard.

q. Nunc) Nunc etſi purpuras habeamus, quibus etiam parietes tinguntur, ... nulla tamen hodie nobilis pictura eſt. H.

et purpuris in parietes [1] migrantibus et India conferente fluminum *r.* ſuorum limum *s.*, et draconum et elephantorum ſaniem *t.*, nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tunc fuere, quum minor copia. Ita eſt, quoniam, vt *v.* ſupra diximus, rerum *x.*, non animi, pretiis excubatur.

XXXIII. Et noſtrae aetatis inſaniam ex pictura non omittam. Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi CXX. pedum in linteo, incognitum *y.* ad hoc tempus. Ea pictura quum peracta eſſet in *z.* [2] Maianis hortis, accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius quum [3] daret Antii munus gladiatorium, publicas *a.* porticus

1. *intrantibus. V.* 2. *Moecenatianis.* M. *Marianis. V.* *In Lamianis Gr. et. Al.* 3. *daturus eſſet munus.* M.

r. Fluminum) Indicum: quod e limo eſſe adhaereſcente arundinum ſpumae, ſuperius iudicauit, ſ. 27. H.

s. Limum) Indicum. Dal.

t. Saniem) Cinnabari. D.

t. Saniem) Sanguinem draconis elephantorum morientium eliſi pondere, vt dictum eſt XXXIII. 38. H.

v. Vt) S. 2. *Honorem non niſi in pretio ducentes... imagines pecuniae, non ſuas relinquunt.* Fruſtra locum hunc ſollicitat Pintianus vt legat: *res non manupretiis aeſtimabantur.* H.

x. Rerum non animi pretiis excubatur). Legendum puto, *res non manupretiis aeſtimabantur.* Pint.

y. Incognitum) Incognitam ad id tempus ait fuiſſe eam, quae nunc peruulgata eſt, pingendi in linteis rationem, inuentamque propter magnitudinem picturae. Ante id tempus materia, in qua pingebatur, tabulae fuere ligneae, prius dealbatae creta: e larice praeſertim femina, propterea quod non temere findatur, vt dictum eſt XVI. 73. Hard.

z. In Maianis) Vide N. et Em. N. VI. (hic adi.) *In)* In edit. Parm. *In Lamianis hortis.* Aliae quaedam, *in Marianis.* Nos *Maianis,* ex R. 2. reſcripſimus. Apud Gruter. pag. 589 PROC. HORTORVM. LAMIANORVM. ET. MAIANORVM. Et pag. 602. VILLICO. HORTORVM. MAIANORVM. H.

a. Publicas porticus inueſtiuit purpura) Sic Hermolaus e codice veteri (nec aliter tres

ticus inueſtiuit *b.* pictura, vt conſtat, gladiatorum, miniſtrorumque omnium veris imaginibus redditis. Hic *c.* multis iam ſeculis ſummus *d.* animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera, atque in publico exponi coepta a C. Terentio Lucano. [1] Is auo ſuo, a quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamque pictam in *e.* nemore Dianae poſuit.

XXXIV (VIII.) Nunc celebres in ea arte quam maxima breuitate percurram; neque enim inſtituti operis eſt [2] talis exſecutio. Itaque quoſdam

1. *Is mortuo auo ſuo.* V. 2. *ampla.* M. *amplior enarratio.* V.

tres noſtri) cum eſſet *occupauit.* Sed ille toties optimus inuentus Voſſ. *porticus ecunauit.* puto *decorauit,* vt ſequenti cap. *digna loca picturis condecorauit.* lib. XXXVI. 5. *Agrippae Pantheum decorauit Diogenes Athenienſis.* Gron.

b. Inueſtiuit pictura, vt conſtat) Scribendum vt arbitror, *inuſta,* non *vt conſtat:* vt praeſenti capite paulo ante, *ad eas picturas quae inuruntur.* Pint.

Inueſtiuit) Ita Colb. 3. at R. 2. *occupauit.* Mox *vt conſtat,* fruſtra iterum ſollicitat Pintianus, vt *inuſta* reponat. Veras, inquit auctor, conſtat ibi depictas imagines, gladiatorum ac miniſtrorum. Hard.

c. Hic) Apud Antiatas, inquit, iam a multis ſaeculis non fuere viri vere ſummo animo: fuere viri ſummo animo: fuere tantummodo in pictura. Fruſtra Dalecampius cenſuit in publicis porticibus pictura veſtiendis, dignam ſummis animis excellentibuſque viris curam intelligi. H.

d. Summus animus in pictura) Generoſa magnificentia, primariis viris ac excellentibus digna cura, et liberalitas. Dal.

e. In) Nemoris Dianae meminit et Vitruu. IV. 7. pag. 77. Sic appellabant Templum Dianae Aricinae in Nemore poſitum. Strabo V. pag. 239. Τὸ δὲ Ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι Νέμος ... Τῆς δὲ Ἀρικίνης τὸ ἱερὸν, etc. Ouidius: *Ecce ſuburbanae templum nemorenſae Dianae.* Et ſacerdos eius Rex Nemorenſis appellabatur. De Aricia Latii oppido diximus in Geograph. III. Hard.

dam [1] vel in tranſcurſu, et in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit, exceptis operum *f.* claritatibus, quae et ipſa conueniet attingi, ſiue exſtant, ſiue intercidere. Non conſtat ſibi in hac parte Graecorum diligentia, [2] *g.* multas poſt Olympiadas celebrando *h.* [3] pictores, [4] quam ſtatuarios, ac toreutas: primumque Olympiade nonageſima, quum *i.* et Phidiam ipſum initio pictorem fuiſſe tradatur, [5] Olympiumque *k.* Athenis ab eo pictum: prae-

1. *velut in M.* 2. *ſic ex* Mss. *H. tam multas poſt Gr. et Al.* 3. *tam pictores V.* 4. *quam ſtatuarios auctores Gr. et Al.* 5. *Olympiumque Iouem. M. clypeumque Athenis Gr. et Al.*

f. Operum) Operibus clarioribus H.

g. Tam multas poſt Olympiadas celebrando pictores, quam ſtatuarios auctores) In ſcripto codice non *auctores* legitur, ſed *actore vt has:* ſcribo, *ac toreutas.* praeterea alio ordine lego haec verba, *multas poſt Olympiadas celebrando tam pictores quam ſtatuarios ac toreutas.* aut ſi vis, vt ordo non mutetur, deme illud *quam.* Pint.

h. Celebrando pictores quam ſtatuarios auctores) Qui ſunt iſti *auctores ſtatuarii?* Voſſ. *ſtatuarios actore vt has primumque.* Lege ſine dubio: *quam ſtatuarios ac toreutas.* Quos alibi *caelatores* vocat, et artem illorum *toreuticen.* cap. 10. *primuſque artem toreuticen aperuiſſe atque demonſtraſſe merito iudicatur.* In auctoribus librorum XXXIII, et XXXIV. Menaechmus, *qui de toreutice ſcripſit.* Et nota *toreumata.* Sic inuenit, ſic expediuit hunc locum et Pintianus: ſed τὸ *tam*, in quo ille collocando laborat, quatuor noſtri non agnoſcunt. Et certe Plinii mens illud repudiat, quemadmodum (quae altera Pintiani coniectura eſt) τὸ *quam* demi non patitur. Miratur enim fuiſſe qui ſcriberent, nobiles ſtatuarios et toreutas claruiſſe aliquot Olympiadibus antequam pictores, et hos coepiſſe demum noſci Olympiade nonageſima, quum conſtet Phidian, etc. Gron.

Pictores) Τορευτὰς, caelatores, Sculptores. Sic R. 2. Pintiani, ceterorumque: non, vt editi, *pictores quam ſtatuarios auctores*, quod inſulſum. H.

i. Quum) Quem floruiſſe Olymp. LXXXIV, ſuperiore libro indicauit ſ. 19. H.

k. Clypeumque Athenis ab eo pictum) Acad. Men. Gud. *Olympiumque Iouem Athenis ab*

praeterea in confeſſo ſit, octogeſima tertia fuiſſe 1 Panaenum *l.* fratrem eius, qui clypeum intus pinxit,

1. et ſic Pauſ. Panaeum fratrem Gr. et Al.

ab eo pictum. Voſſ. *Olympiumque Athenis.* Manus ſecunda fecit *clypeumque.* Et hic meo periculo ſcribe: *Olympiumque Athenis ab eo pictum.* Quaeris quis ſit iſte *Olympius?* Pericles, lib. XXXIV, 8. *Et Olympium Periclem dignum cognomine.* Iterumque: *Periclis Olympii vernula hic fuit.* Diodorus Siculus lib. XII. Ταῦτα δὲ ῥαδίως σαυετέσε διὰ τὴν δεινότητα τοῦ λόγȣ δι᾽ ἣν αἰτίαν ὠνομάσθη Ὀλύμπιος. lib. XIII. Περικλῆς ὁ Περικλέȣς τοῦ προσαγορευθέντος κατὰ τὴν δύναμιν Ὀλυμπίου, Hermogenes in Partitionibus: εἶτα μέντι ȣ̓δὲ καινὰ καὶ γὰρ καὶ Περικλῆς Ὀλύμπιος ἐκλήθη. Et lib. I. de inuentione: Ἠνέχθη σκηπτὸς ἐπὶ τὴν Περικλέȣς εἰκόνα, καὶ συμβȣλεύει τις μηκέτι αὐτὸν Ὀλύμπιον καλεῖν. Valerius Maximus l. V. 10. *Non ſine cauſa igitur tanti roboris animus ad Olympii cognomen aſcendit.* Sic praeclare Chriſtop. Colerus eiecto vocabulo *Iouis*, quod hic quoque imperiti obtruſerant. Gron.

Olympiumque) Hoc eſt, Iouem. Vide N. et Em. N. VII. (hic adi.) *Olympiumque)* In libris ad hunc diem vulgatis, *Clypeumque Athenis.* In Colb. 3. *Olympiumque Iouem.* Hanc vero vocem poſtremam *Iouem* ceteri non agnoſcunt. *Olympium* itaque retinuimus ac de Ioue, vt oportuit, interpretati ſumus, a Plinio ipſomet admoniti, qui mox ſubiicit, *Coloten Phidiae diſcipulum, et in faciendo Ioue Olympio adiutorem fuiſſe.* Igitur vox ea *Olympius*, quamuis ſola ponatur, Iouem deſignat: vt in Pſ. LXVII. 15. vox illa *Caeleſtis*, Deum verum denotat: *Dum diſcernit* CAELESTIS reges, hoc eſt, qui in caelo habitat. H.

l. Panaeum fratrem eius, qui clypeum intus pinxit et in aegide Mineruae) Voſſ. *Panenum eius fratrem, quid clipeum intus pinxit elide Minerua.* Abſunt *et in*: neque his opus eſt. Scribe: *Panaenum eius fratrem qui et clypeum intus pinxit Elide Mineruae.* Sic vocatur Pauſaniae, Lib. XXXVI, 23. *Elide aedes eſt Mineruae, in qua frater Phidiae Panaenus tectorium induxit lacte et croco ſubactum.* Sic Pintiani, Men. Acad. Voſſ. Vulgo etiam adleuerunt praepoſitionem. Gud. etiam Academicuſque et Menap. *pinxit Elide.* Hermolaus male, *in Aegide.* Gron.

Panae-

xit, [1] *m.* Elide, Mineruae, quam fecerat Colotes *n.* Phidiae diſcipulus, et *o.* in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid *p.* quod in confeſſo perinde eſt, Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum praelium, Candaule rege Lydiae Heraclidarum *q.* nouiſſimo, qui *r.* et Myrſilus vocitatus eſt, repenſam auro? Tanta iam dignatio picturae erat. Id circa aetatem Romuli acciderit neceſſe eſt: duo enim de viceſima Olympiade interiit Candaules: aut (vt quidam tradunt) eodem anno, quo *s.* Romulus,

1. *in Elide. M. Aegide Mineruae Gr. et Al.*

Panaenum) In libris hactenus editis, *Panaeum*, male. Pauſan. Eliac. prior. V. pag. 306. ſq. Πάναινος μὲν δὴ οὗτος ἀδελφός τε ἦν Φειδίου, καὶ αὐτοῦ καὶ Ἀθήνησιν ἐν Ποικίλῃ τὸ Μαραθῶνι ἔργον ἐςὶ γεγραμμένον.. H.

m. Elide) Vide N. et Em. N. VIII. (hic adi) *Panaenum)* Sic libri omnes tum editi, tum manu exarati R. 2. Colb. ceterique: Parm. editio, aliaeque ante Hermolaum, qui ſic interpolat: *Clypeum intus pinxit: et in Aegide Mineruae.* Ipſo refragante Plinio XXXVI. 55. *In Elide aedes eſt Mineruae, in qua frater Phidiae Panaenus tectorium induxit*, etc. H.

n. Colotes) Eius meminit Pauſanias lib. V. Menſam ille fecit apud Eleos, ſuper qua victoribus coronae deponuntur. Dal.

Colotes) Κωλώτην Parium fuiſſe, Paſitelis diſcipulum ait Pauſan. Eliac. pr. V. H.

o. Et) Quem Phidias fecit, vt dictum eſt XXXIV. 19. H.

p. Quid) Dictum eſt de ea tabula ſuperius VII. 39. Sunt hi Magnetes in Aſia. Hard.

q. Heraclidarum) Heraclidarum familia Lydiae principatum obtinuit, ab Hercule ducta gentis origine vſque ad Candaulem, quem Gyges occidit, vt refert Herodot. L. c. n. 7. pag. 4. et n. 12. pag. 16. Mermnadae deinde ſucceſſerunt, quorum primus Gyges, Croeſus poſtremus exſtitit. H.

r. Qui) Herodotus Clio I. n. 7. pag. 3. Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον καλέουσι, τύραννος Σαρδίων, etc. H.

s. Quo) Olymp. XVIII. incidit calculo Pliniano, in annum vrbis XXXIV. Romuli autem obitus poſt annum

mulus, niſi fallor: [1] manifeſta iam tum claritate artis atque abſolutione. Quod ſi [2] recipi neceſſe eſt, ſimul [3] apparet multo vetuſtiora principia eſſe: eoſque *t.* qui monochromata [4] pinxerint, (quorum aetas non traditur) aliquanto ante fuiſſe: [5] Hygiemonen *v.*, Diniam, Charmadam, et qui primus in pictura marem feminamque [6] diſcreuit, Eumarum Athenienſem, figuras omnes initiari auſum: quique inuenta eius [7] excoluit; Cimonem *x.* Cleonaeum. Hic *y.* catagrapha inuenit, hoc eſt, obliquas imagi-

1. *manifeſta adeo iam claritate artis, tantum non abſolute.* V. 2. *recipitur, neceſſe eſt, appareat multo vetuſtiore principio.* M. 3. *appareat.* V. 4. *pinxerunt.* M. 5. *ſic et* M. *Hygiaenontem Charmam* Gr. *et Al.* 6. *ſic ex Mss.* H. *diſcreuit, Eumarum etiam Athen.* M. *diſcreuerit* Gr. *et Al.* 7. *ſic ex Mss.* H. *et* V, *excoluerit* Gr. *et Al.*

num vnum aut alterum videtur a Plinio collocari. H.

t. Eoſque qui monochromata pinxerint, (quorum aetas non traditur) aliquanto ante fuiſſe) Legend. *Eoſque qui monochromata pinxerunt, quorum aetas non traditur aliquanto ante fuiſſe, Hygiemonem, Diniam, Charmadam qui primus in pictura marem femina diſcreuit, Eumarum etiam Athenienſem. Salmaſ. pag.* 50.

v. Hygiemonem) Ὑγιήμονα, Δινίαν, Χάρμαδαν. Sic R. 2. et Colb. 3. In editis hactenus libris, *Hygienontem, Dinian, Charmam?* Ὑγιαίνοντα, Δινίαν, Χάρμαν, quae perinde Graeca ſunt. H.

x. Cimonem) Exſtat in hunc Cimonem Epigramma elegans in Anthol. IV. 6. in pictores et ſtatuarios: Οὐκ ἀδαὴς ἔγραψε Κίμων τάδε· παντὶ δ' ἐπ' ἔργῳ Μῶμος, ὃν οὐδ' ἥρως Δαίδαλον ἐξέφυγεν. *Iſta Cimon pinxit minime rudis: omne ſed eſt qui Culpet opus: nec tu, Daedale, liber eras.* Apud Aelian. V. H. VIII. 18. laudatur Conon Cleonaeus pictor: forte pro *Cimon.* H.

y. Hic) Quae a latere cernuntur imagines: vt rectae, quae a fronte. *Des figures de profil.* Aliud eſt *catagraphon linon*, apud Catullum carm. 25. eſt enim ibi linteum tantum ouariis figuris notatum, textumque: quoniam Graecis καταγράφειν, *deformare* eſt, *deſcribere,* delineare, variis rerum formis, ac

imagines: et varie formare vultus, [1] reſpicientes, ſuſpicienteſque, et deſpicientes. Articulis etiam membra diſtinxit. Venas protulit: praeterque in veſte et rugas et ſinus inuenit. [2] Panaenus z. quidem frater Phidiae, etiam praelium Athenienſium aduerſum Perſas apud *a.* Marathona factum pinxit. [3] Adeo iam colorum vſus [4] increbruerat, adeoque ars perfecta erat, vt in eo praelio iconicos *b.* duces pinxiſſe tradatur, Athenienſium Miltiadem *c.*, Calli-ma-

1. *retro aſpicientes. V.* 2. *Pannaeus. Pauſan.* 3. *Adeo iam ars perfecta, etc.* M. *quae interiacent, deſiderantur.* 4. *ſic ex* Mſs. *H. et Ch. percrebruerat Gr. et Al.*

ac nonnunquam etiam variis coloribus: quo ſenſu Athen. IX. pag. 387. attagenem ait eſſe κατάγραφον τὰ περὶ τὸ νῶτον Pictura Antigoni, quae vultum latere tantum vno oſtendebat, vere obliqua et κατάγραφος fuit, vt dicetur ſ. 36. H.

Catagrapha) Linum κατάγραφον, Catullo in paſſere, varie depictum. Athenaeo lib. II. τῶν βοσκάδων καλουμένων, ὁ μὲν ἄῤῥην κατάγραφος. Turneb. c. 22. lib XXV. Dal.

z. Panaenus) Hanc eius picturam in Poecile porticu Athenienſi collocatam, ex Pauſania paulo ante vidimus. Vnde illa appellata Perſio Sat. 3. *Braccatis illita Medis Porticus.* Similem et ibi picturam Polygnoti, ſiue Miconis poſitam eſſe refert Aelianus H. A. VII. 41. ſed Polygnoti fuiſſe, auctor eſt Suidas, verbo Ποικίλη. H.

a. Apud) Boeotiae oppidum, vbi trecenta Perſarum millia deuicta, anno tertio Olymp. LXXII. H.

b. Iconicos) Siue, iconicas ducum imagines: hoc eſt, vt ipſe Plinius interpretatur XXXIV. 9. eorum imagines, qui ter ſuperauiſſent, ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa. H.

c. Miltiadem) Μιλτιάδην, Καλλίμαχον, Κυναίγειρον, qui quo ſinguli euentu pugnarint, ex Plutarcho diſce in Parall. pag. 305. itemque ex Herodoto, Erato, VI. p. 365. 370. ſq. Iſ. Tzetze Chil. I. v. 868. et Iuſtino II. 9. In Cynegiri effigiem elegantia duo exſtant epigrammata, in Anthol. IV. 8. Alterum ex his, quod breuius eſt, afferre non pigeat: Οὔ σε, μάκαρ Κυνέγειρε, τὸν ὡς Κυνέγειρον ἔγραψε Φα-

limachum, Cynegirum: Barbarorum *d.* Datim *e.*, [r] Artaphernem.

XXXV. (IX.) Quinimo certamen picturae etiam florente *f.* eo inſtitutum eſt Corinthi ac Delphis: primuſque omnium certauit cum Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythiis *g.*: quod et ipſius Timagorae carmine vetuſto apparet, chronicorum errore non dubio. Alii quoque poſt hos clari fuere ante nonageſimam Olympiadem, ſicut

r. et Artaph. V.

Φάσις, ἐπεὶ βριαρᾶς ἄνθετο σὺν παλάμαις. Ἀλλὰ σοφός τις ἔην ὁ ζωγράφος, οὐδὲ σε χειρῶν Νόσφισε, τῶν χειρῶν οὕνεκεν ἀθάνατον. Grotius ita reddidit: *Te Phaſis, Cynegire, tamen non vt Cynegirum, Inſtructum ſiquidem fecit vtraque manu. Sed ſapuit pictor, manibus qui noluit orbum Pingere, qui manuum nomine morte caret.* Alterum eſt Pauli Silentiarii, a Grotio pariter ſic Latine redditum: *Abſcidit a ſumma pendentes puppe ſecuris Sanguine Medorum quae maduere manus. Quum trepidam, Cynegire, ratem velut ancora curuo Dente tenax digiti detinuere tui. Iam quoque deſectae de corpore, tigna carinae Mordebant, magnus terror Achaemenidis Nunc ipſas Medus quis habet: victoria manſit Mopſopiis, manibus debita nempe tuis.* H.

d. Barbarorum Datim, Artaphernem) Vide Aemilium Probum in vita Miltiadis, ac Trogum Pompeium lib. II. et Herodotum VI. cui Datis dux Darii Medus natione fuit, Artaphernes autem Darii nepos ex fratre Artapherne. Pint.

Barbarorum Datim, Artaphernem) Lege, *Datim Artaphernemque.* Nam τὸ *que* hauſit ſequens *Quin.* Continenter enim haec optimus liber ſine diſtinctione capitum Gron.

e. Datim) Δᾶτιν, καὶ Ἀρταφέρνεα, claſſis Darii regis Perſarum ambo duces. H.

f. Florente) Panaeno pictore. H.

g. Pythiis) Ludis Appollinaribus, celebrari ſolitis in Pythonis ſerpentis memoriam, quem adhuc puer Apollo ſagittis ſuis occidit. Strabo lib. IX. Dal.

Pythiis) Πύθια, Ludi Apollinares, in honorem Apollinis celebrari ſoliti, ob caedem Pythonis ſerpentis, ab eo interempti. Ouid. Metam. l. v. 446. In nummis paſſim inſcripta cernas; ΠΥΘΙΑ. Hard.

Polygnotus *h.* Thaſius, qui primus mulieres lucida veſte pinxit, capita earum mitris verſicoloribus operuit, plurimumque picturae primus contulit. Siquidem inſtituit os adaperire, dentes oſtendere, vultum ab antiquo rigore variare. Huius eſt tabula in *i.* porticu Pompeii, quae ante curiam eius fuerat: in qua dubitatur, aſcendentem cum clypeo pinxerit, an deſcendentem. Hic *k.* Delphis aedem pinxit: hic et Athenis porticum *l.*, quae *m.* Poecile

h. Polygnotus Thaſius) Polygnotus, quod apud Plutarchum in Cimone ſcripſit Melanthius poeta: Αὐτοῦ τοῖς δαπάναισι θεῶν ναοὺς ἀγορὰν τε Κεκροπίαν κόσμησ' ἐκόσιν ἡμιθέων. Id eſt, *Deorum templa forumque Athenis ornauit ſumptu ſuo heroum imaginibus.* Idem in varia porticu dum Troadas pingeret, Elpinices vxoris, ac ſororis Cimonis, parum pudicae, cum qua ſtupri commercium habuerat, faciem pro Laodicea expreſſit. Dal.

Polygnotus) Cuius patrem, patriam ac picturam de Ilii excidio ſingularem exhibet Simonidis Epigramma: Γράψε Πολύγνωτος, Θάσιος γένος, Ἀγλαοφῶντος Υἱὸς, περθομένην Ἰλίου ἀκρόπολιν. *Sacra Polygnotus Thaſio ſatus Aglaophonte, Argiuum pinxit Pergama capta manu.* Pauſan in Phocic. X. pag. 662. Sic etiam Harpocration, p. 248. Aelianus V. H. IV. 3. H.

i. In) Habebat Theatrum Pompeii, nona regione Vrbis, exiguo diſſitas interuallo, Porticum, Regiam ſiue Baſilicam, et Curiam. Vide Dionem, XLIV. Curia occiſo in ea Caeſare occluſa eſt. H.

k. Hic) De hac pictura fuſe Pauſan. Phoc. X. pag. 662. H.

l. Porticum) Porticus ea prius vocata fuit πισιανάκτιος: deinde ποικίλη. cum eam ſuis picturis ornaſſet Polygnotus, qui in ea Marathoniam pugnam aduerſus Perſas et Medos feliciter commiſſam duce Miltiade repraeſentauit. In ea porticu Zeno docuit: inde Stoici Philoſophi dicti. Eam porticum a Chryſippo fulciti vulgo aiebant. Perſ. Satyr. 3. *Quaeque docet ſapiens bracchatis illita Medis Porticus* Dal.

m. Quae) Ποικίλη, hoc eſt, *Varia*, a picturarum varietate, quas Polygnotus fecit. Meminit Pauſan. in Attic.

cile vocatur, gratuito *n.*, quum partem eius [1] Micon *o.* mercede pingeret: vnde maior huic auctoritas. Siquidem Amphictyones *p.*, quod eſt publicum Graeciae concilium, hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit et alius Micon, qui minoris cognomine diſtinguitur: cuius filia Timarete *q.* et ipſa pinxit.

XXXVI. Nonageſima autem Olympiade fuere Aglaophon *r.*, Cephiſſodorus, Phrylus, Euenor *ſ.*

Ee 5 pater

1. *Mycon.* *Gr. et Al.*

Attic. I. pag. 27. Laertius in Zenone VII. Ἐν τῇ Ποικίλῃ ϛοᾷ, τῇ καὶ Πεισιανακτίῳ καλουμένῃ, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου Ποικίλῃ. Vide Suidam, verbo Ποικίλη. Similis fuit et Sicyone Ποικίλη ϛοά, de qua librum conſcripſit Polemon, teſte Athenaeo, XIII. p. 577. H.

n. Gratuito) Idem Laertius, l. c. Plutarchus in Cimone, pag. 481. Suidaſque, teſtantur. H.

o. Micon) Graecis Μίκων, iam cum Polygnoto ſuperius appellatus, XXXIII. 56. Athenienſem fuiſſe Pauſanias ait. H.

p. Amphictyones) De his VII. 37. H.

q. Timarete) Τιμαρέτη. Hard.

r. Aglaophon) Athenaeus pag. 264. verſu 16. lib. X. ſcribit, Alcibiadem tabulas duas pictas ab Aglaophonte in publico poſuiſſe. In altera Pythias et Olympias ipſum coronabant: in altera ſuper Nemeae ſedentis genibus Alcibiades fuit pulchriore facie, quam vel mulierem deceret. Dal.

Aglaophon) Alter hic ab illo Polygnoti patre, de quo ante diximus. De iſto, qui nunc a Plinio apellatur, Quintilianus egit XII. 10. pag. 893. *Primi, quorum quidem opera, non vetuſtatis modo gratia viſenda ſunt, clari pictores fuiſſe dicuntur, Polygnotus, atque Aglaophon: quorum ſimplex color tam ſui ſtudioſos adhuc habet, vt illa prope rudia, ac velut futurae mox artis primordia, maximis qui poſt eos extiterunt, auctoribus praeferantur: .. Poſt Zeuxis, etc.* Hard.

ſ. Euenor) Pauſanias I. 51. Παῤῥάσιος ὁ Εὐήνορος. Harpocration pag. 236. ex Iuba, quem auctorem Plinius in hoc opere ſequitur: Ἰόβας

pater [1]Parrhaſii, et praeceptor maximi pictoris, de *t.* quo ſuis annis dicemus: [2] omnes iam illuſtres, non tamen, in quibus haerere expoſitio debeat, feſtinans ad lumina artis: in quibus primus refulſit Apollodorus *v.* Athenienſis [3] nonageſima quarta Olympiade. Hic primus ſpecies exprimere inſtituit, primuſque gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos adorans, et Aiax fulmine incenſus, qui Pergami ſpectatur hodie: neque *x.* ante eum tabula vllius oſtenditur, quae teneat oculos.

2. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis *y.* Heracleotes intrauit, Olympiadis *z.* nonageſimae quintae

1. ſic et V. M. et Pauſ. Paraſii Gr. 2. omnes hi ill. M. 3. Sic ex Mss. *H. et Ch. nonageſima tertia. Gr. et Al.*

Ἰόβας ἐν ὀγδόῃ περὶ ζωγράφων, φησὶ Παῤῥάσιον εἶναι υἷον μαθητὴν Εὐήνορος, Ἐφέσιον δὲ τὸ γένος. H.

t. De) Nempe Olymp. XCV. De eo mox dicetur. n. 5. Hard.

v. Apollodorus Athenienſis) Σκιαγραφία, quam et σκηνογραφίαν quidam vocant, is excelluit, pileum rectum geſtare ſolitus tanquam picturam primus in libertatem aſſeruiſſet. De illius operibus iactatum eſt, μωμήσεται, τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται, Pictores, cum σκιαγραφία, id eſt, vmbris lineiſque tantum conſtante pictura quicquam deſignant, σκαριφεύειν etiam dicunt. Rhodig. cap. 6. lib. XI. Dal.

v. Apollodorus) Plutarchus in libello, cui titulum fecit, Bellone an pace illuſtriores Athenienſes fuerint, pag. 346. Ἀπολλόδωρος ὁ ζωγράφος, ἀνθρώπων πρῶτος ἐξευρὼν φθορὰν καὶ ἀπόχρωσιν σκιᾶς, Ἀθηναῖος ἦν. *Apollodorus pictor, qui primus hominum reperit colorum mixturas, et vmbrae vſum, Athenienſis fuit.* Plinius *Species* hoc loco appellat, oris et habitus venuſtatem. H.

x. Neque ante eum tabula vllius oſtenditur, quae teneat oculos) Mirum hoc, cum opera Phidiae ſupra tanti fecerit. Dal.

y. Zeuxis) De Zeuxis patria conſentiunt *Ae*lian. V. H. IV. 12. Cicero de Inuent.

tae anno quarto, audentemque iam aliquid penicillum (de *a.* hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriam perduxit, a quibuſdam falſo in *b.* octogeſima nona Olympiade poſitus, quum fuiſſe neceſſe eſt Demophilum Himeraeum, et Neſeam Thaſium; quoniam vtrius eorum diſcipulus fuerit, ambigitur. In eum Apollodorus [1] ſupra dictus verſus fecit, artem *c.* ipſis ablatam Zeuxin ferre ſecum. Opes quoque tantas acquiſiuit, vt in oſtentatione earum, Olympiae aureis literis in *d.* palliorum

1. *ſupra dictus*, in *M. d.*

uent. II. aliique. Tzetzes nihilominus Chil. 8. hiſt. 196. Epheſium facit. Quae porro ea Heraclea ſit, in tanta cognominum vrbium multitudine, quae praeclaris illius monumentis atque picturis gloriantur ex aequo, ſtatuere haud in promtu eſt. Crotoniatis operam ſuam in Italia quum nauaſſe Zeuxis a Tullio dicatur l. c. ſita autem Heraclea in eodem tractu Crotoni vicina, haud ſcio an ſuſpicari liceat, oriundum ex ea fuiſſe. De Zeuxide (nam et id obiter inſeri iuuat) verſiculus vulgo fertur, in quo Latinae omnes litterae reperiuntur: *Zeuxis erat pictor, quem flebat dura Phrygum gens.* Hard.

z. *Olympiadis*) Incidit id tempus in A. V. CCCXLV. Hard.

a. De) Genus pingendi duplex; alterum penicillo, encauſto alterum: illud coloribus, ceris iſtud et inuſtione fiebat. De priore tantum genere loqui ſe modo Plinius admonet. De poſteriore inferius, ſ. 41. Hard.

b. In) Vaticanus codex, et R. male LXXIX. pro LXXXIX. vt alii habent cum vetuſtis editionibus. Nam Romana anni 1470. *in octogeſima nona Olympiade* habet, aliaeque omnes. H.

c. Artem) Forte *ipſius*, Apollodori ſcilicet. H.

d. In palliorum teſſeris intertextum nomen) MSS. *inſertum.* Sed quis aequis auribus in Plinio accipiet, *in oſtentatione oſtendarit?* Coniicio: *Opes quoque tantas adquiſiuit, vt in oſtentationem earum Olympiae aureis litteris in palliorum teſſeris inſertum nomen ſuum geſtaret. Teſſeras* intelligo notas et titulos, quibus dominus noſcitur:

liorum teſſeris [1] intextum nomen ſuum oſtentarit. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quod *e.* ea nullo ſatis

1. inſertum nom. ſu. oſtentaret. M. et V.

citur: vt nunc quoque in ſudariis, mucciniis, induſiis, mappis et huiuſmodi lino primis literis nomina Poſſidentium acu et alio colore pinguntur. Rem conponit, quod legimus apud Fl. Vopiſcum in Carino: *Matris tunicam dedit mimae, lacernam patris mimo: et recte, ſi auiae pallio aurato atque purpurato pro ſyrmate tragoedus vteretur. Inſcriptum eſt adhuc in choraulae pallio Tyrtanthino* (*quo ille velut ſpolio nobilitatis exſultat*) *Meſſallae nomen et vxoris.* Vbi neque hiatum nec vitium agnoſco in illis, *et recte ſi auia*: quamuis Salmaſius, deeſſe nonnulla ſuſpicatus, ſine ope melioris et integrioris exemplaris ea emendari poſſe deſperet. Neque enim haec, inquit, ſatis capio, vt concepta ſunt, nec cohaeret oratio. nam quae illa *auia?* aut quare non *recte vteretur pallio aurato et purpurato* tragoedus? ſyrmata et pallia tragoedorum aurata et purpurata fuiſſe quis neſcit aut quis negat? etc. Sic ille. At haec indigna tanto viro dubitatio ex re quamuis leui exſtitit; nempe quia non vidit particulam *Si* ἀντὶ τῆς *Quum* a Flauio poni, vt apud Catullum car. XIV. *Nam, ſi luxerit, ad librariorum Currum ſcrinia.* Hoc ergo Vopiſcus: Matris tunicam largitus eſt mimae, patris lacernam mimo. Iure ille atque merito: nam et auiae pallium dederat tragoedo. Sic debuit, vt ſimilis foret ſibi, nec ſecum diſconueniret; cum tragoedus pallio auiae, nepotis eiuſdem dono, pro ſyrmate in ſcena vteretur. Nihil aliud ſignificat, quam, vt matris tunicam mimae, patris lacernam mimo, ſic auiae pallium tragoedo donaſſe: ſed variat et acuit ſermonem lepide ἐπειρονεύων. Malles forte: *auiae palla aurata atque purpurata.* nam palla tragoedorum: et ita forent quatuor diuerſa veſtium nomina. Exſtant nummi Iudaici cum imagine legiſlatoris: in quibus circa laeuum humerum quaſi in fimbria ſcriptum eſt משה. Viri docti torquatum interpretantur et inſcriptionem torqui additam. niſi monetae ſignum eſt, nomen, vbi commodiſſime viſum, legi iubentis, potius videatur pars veſtis replicata, aut κατάβλημα plagulaue ab ſum-

ſaris digno pretio permutari poſſe diceret, ſicuti Alcmenam *f.* [1] Agragantinis, Pana Archelao *g.* Fecit

1. Crotoniatis. Cic. de Inu. II.

ſummo humero ad imos talos vtrimque decurrens. Certe forenſia longa et honorata magiſtratuum huius vrbis, quibus pro tribunali et in pompis vtuntur, in parte quae proxime ſiniſtram axillam ante et poſt propendet, ſolido argento grandibus literis notatum oſtendunt LEYDEN. Item viatorum Academiae colobia in oris, quae replicatae ante pectus deſcendunt, ornantur hoc argento literato: ACAD. LVGD. BAT. Et multis municipiis paſſim mos pallia apparitorum, lictorum, ſtatorum ſimiliter nomine ſuo inſignire. Zeuxidis quoque literas auro ſolido et vnciali potius fuiſſe quam intextas aut acupictas crediderim: hoc enim potius congruit oſtentatori pecunioſo. Neque (vt ad Plinium reuertamur) hinc abhorrere *teſſerae* vocabulum Iuſtinus docet lib. III. *Vt non de ſalute, ſed de ſepultura ſolliciti, teſſeras inſculptis ſuis et patrum nominibus dextro brachio deligarent: vt ſi omnes aduerſum praelium conſumpſiſſet, et temporis ſpatio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepulturae poſſent.* Polyaenus in eadem re lib. I. Strateg. ἵνα δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐτῇ τῶν νεκρῶν ἀναιρέσειν γνωρίζεται ἕκαστος, ἐπὶ τὰς σκυταλίδας τοὔνομα γραφόντων. Heſychii verbis diceres πινάκιον πύξινον ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς in Χαλκοῦν, etſi de alia re hic loquatur. Iuſtinus igitur quoque licet tabellas indicet, facile tamen hinc colligas quoduis pittacium, maſſulam, laciniam, limbum, denique quamcumque materiam, cui nomen poſſit incidi, inſcribi, addi, atque adeo ipſam partem veſtis, quae nomen aut notas tales continet, *teſſeram* vel *titulum* recte dici. Confert neſcio quid illud Ouidii lib. II. Metamorph. *Permulcetque comas, chlamydemque, vt pendeat apte, Collocat, vt limbus totumque appareat aurum.* Haec olim ſcripſeram. Sed magis, opinor, ſatis facient curioſo lectori (quamquam ab his non diſſentiant) nuper erudite ac copioſe in hunc locum congeſta a Cl. Viro Carolo Datio ad Vitas Pictorum Antiquorum: qui guſtus effecit, vt vniuerſum opus tanto vehemen-

cit et Penelopen, in *h*. qua pinxiſſe *i*. mores videtur: et athletam. Adeoque ſibi in illo placuit, vt verſum

hementius acriuſque deſiderent homines elegantes. Gron.

In) Teſſeras Gronouius intelligit notas, et titulos, quibus dominus noſcitur: vt nunc quoque in ſudariis, induſiis, mappiſque, nomina poſſidentium primis litteris acu et alio colore pinguntur. Fl. Vopiſcus in Carino pag. 254. *Matris tunicam dedit mimae, lacernam patris mimo ... Inſcriptum eſt adhuc in choraulae pallio Tyrianthino (quo ille velut ſpolio nobilitatis exſultat) Meſſalae nomen et vxoris.* Laudat hunc Vopiſci locum Rubenius de re veſt. I. 10. Sed teſſeras ille arbitratur eſſe quadratas tabellas palliis intextas, quibus litterae, quae nomen domini referrent, eſſent inſcriptae: atque, vt opinor, rectius. Nam et in orbiculis olim nomen deſcriptum legimus, Anaſtaſius in Leone IV. *Atque ſuper ipſum altare fecit veſtem auro textam, candidis per totum margaritis fulgentem, et in dextra laeuaque tabulas gemmatas habentem, cum aureis per circuitum orbiculis, quibus inſigne ipſius Praeſulis nomen eſt deſcriptum.* Sic veſtibus ſacris hodieque gentilitias teſſeras intextas cernimus. Sic in Palliis Equitum Torquatorum, textum opere Phrygio Ordinis ſui inſigne. In R. 2. cod. *in palliorum teſſeris inſertum.* H.

e. Quod) Quum, vt recte Quinctilianus, XII. 7. pag. 883. *Pleraque hoc ipſo poſſint videri vilia, quod pretium habent.* H.

f. Alcmenam) Sic omnes MSS. non. *Agrigentinis.* Fuit oppido nomen Graecum Acragas, Latinis Agrigentum, vt Plinius ipſe in Geographicis admonuit. Crotoniatis contra magno pretio conductus Helenam pinxit, vt Cicero refert de Inuent. n. 1. H.

g. Archelao) Macedoniae Regi, ante Alexandrum M. annis fere LXV. H.

h. In) Ita libri omnes, non *amores*, vt Hermolao viſum. Mores exprimere in tabella, artis eſt eximiae dos praeclara: atque id picturae genus ἠθικὸν veteres appellabant. De eo Martialis X. ep. 32. *Ars vtinam mores, animumque effingere poſſet: Pulcrior in terris nulla tabella foret.* H.

i. Pinxiſſe mores videtur) *Picturas illas* ἠθικὰς appellant. Rhod. cap. 24. l. XXIX. in quibus excelluit Ariſtides The-

ſum ſubſcriberet, celebrem ex eo, Inuiſurum *k.* aliquem facilius, quam imitaturum. Magnificus *l.*
1 eſt Iupiter eius in throno, adſtantibus diis: et Hercules *m.* infans Dracones ſtrangulans, Alcmena matre

1. eſt et Iup. M.

Thebanus, c. proximo ſequenti. Dal.

k. Inuiſurum) Plutarch. L. de gloria Athenienſ. pag. 346. ab Apollodoro pictore, de quo ſuperius dictum, verſum hunc primo vſurpatum ſcribit: Μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται. *Facilius haec culpabit quis, quam imitabitur.* Carolus Dati Italice reddidit: *Fià chi l'inuidi più, che chi l' imiti.* H.

l. Magnificus eſt Iupiter, etc.) Verior lectio, *magni factus eſt Iupiter.* Quid ſi neutro modo legatur, ſed *magnis ſuffragiis eſt Iupiter.* vt capite ſequente: *Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus a Timanthe Sami, etc.* Pint.

l. Magnificus) Sic libri omnes. Pintiano magis placet, *Magni factus eſt*: nobis, non item. Pingi porro ſolitum in throno Iouem teſtis eſt Albricus Philoſophus L. de imag. Deorum c. 2. de Ioue: *Iuppiter Saturni filius*, inquit, *cui caelum et caeli regnum in ſortem ceſſit, pingebatur in throno eburneo, in ſua maieſtatis ſede ſedens, ſceptrum regium in manu tenens, ſcilicet ſiniſtra*, etc. Hard.

m. Hercules infans Dracones ſtrangulans) Plautus in Amphitr. *Deuolant angues iubati deorſum in impluuium duo Maxumi; continuo extollunt ambo capita.* Et paulo poſt: *Poſtquam conſpexit angues ille alter puer, Citus e cunis exilit, facit recta in angues impetum; Alterum altera eos manu prehendit perniciter.* Dal.

Et) Fabulam Plautus deſcribit in Amphitr. In Anthol. Gr. IV. 8. elegans exſtat epigramma in eam rem: Θλῖβε δρακοντείους περιμήκεας ἔβριμε θῆρας, Ἡρακλες, δακέτων ἀγχιβατεῖς φάρυγγας. Ἔξέτι νηπιάχοιο, χόλον ζηλήμονος Ἥρης Ἄμπαυσον, μοχθῶν γνῶθι καὶ ἐκ βρέφεος. Οὐ γάρ σοι κρητὴρ χαλκήλατος, οὐδὲ λέβητες, Ἀλλ' ὁδὸς εἰς αὐλὴν Ζηνὸς, ἔπαθλον ἔφυ. Hoc eſt, interprete Grotio: *De effigie Herculis infantis duos prementis angues: Stringe feris longis fauces, animoſe, profundas, Alcide: valida comprime monſtra manu. Iam nunc intrepidis adſueſce*

matre coram pauente et Amphitryone. [1] Deprehenditur tamen *n.* Zeuxis grandior *o.* in capitibus articuliſque: alioqui tantus diligentia, vt *p.* [2] Agragantinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniae publice dicarent, inſpexerit virgines eorum nudas, et quinque elegerit, vt quod in quaque laudatiſſimum eſſet, pictura redderet. Pinxit *q.* et monochromata ex albo.

3. Ae-

1. Deprehenditur tamen ſeu grandior. Ch. Lego, Reprehenditur, etc. 2. *Agrigentinis Gr. et Al.*

ſueſce laboribus infans, Iunoniſque odiis diſce ſatiſfacere. Non crater te namque vocat, nec ab aere lebetes Dona, ſed ad ſuperi limina regis iter. H.

n. Deprehenditur) Exiliora corporum membra faciebat, quam vt capitibus articuliſque reſponderent. Sic omnes libri editi cum R. 2. Colb. 3. aliiſque. Deprehendi hoc loco idem eſt, ac videri: quod de Euphranore inferius n.25. *Hic primus expreſſiſſe dignitates heroum... Sed fuit vniuerſitate corporum exilior, capitibus articuliſque grandior.* De Zeuxi Quintilianus XII. 10. pag. 893. *Nam Zeuxis plus membris corporis dedit, id amplius atque auguſtius ratus: atque, vt exiſtimant, Homerum ſequutus, cui validiſſima quaeque forma, etiam in feminis placet.* In Vaticano *reprehenditur*: quod defendi poteſt ſimili ſententia Quintiliani l. c. pag. 895. vbi de ſtatuariis: *Demetrius,* inquit, *reprehenditur, tanquam in ea nimius,* etc. H.

o. Grandior in capitibus articuliſque) Id quoque reprehenſum eſt in Euphranore Iſthmio infra cap. 11. huius libri. Dal.

p. Agrigentinis) Crotoniatis, Cicero lib. II. de Inuent. Dal.

Vt) Qui tabulam faciendam locarant, quam in templo Iunonis Laciniae, quod prope Crotonem in Italia, fuit, ex voto facto dedicarent. Simile Zeuxidis factum refert et Cicero de Inu. II. n. 1. quum vellent Crotoniatae templum illud ipſum Iunonis egregiis picturis locupletare: atque ita ex ſelectis quinque virginibus Helenam finxiſſe tum dicitur. Quamnam Agrigentinis picturam expreſſerit, non conſtat. De Iunonis Laciniae ara II. 111. pag. 123. H.

q. Pin-

3. Aequales eius et aemuli fuere Timanthes *r.*, Androcydes *ſ.*, Eupompus, Parrhaſius. (X.) Deſcendiſſe hic in certamen cum Zeuxide *t.* traditur. Et quum ille detuliſſet vuas pictas tanto ſucceſſu, vt in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteum pictum, ita veritate repraeſentata, vt Zeuxis, alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo oſtendi picturam; atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore, quoniam ipſe [1] volucres fefelliſſet, [2] Parrhaſius autem ſe artificem.

4. Fertur *v.* et poſtea Zeuxis pinxiſſe puerum vuas ferentem, ad quas quum [3] aduolaſſet auis, eadem

1. *aues.* M. 2. *Parrhaſius. Gr. et Al.* 3. *Sic ex Mss. H. et Ch. aduolaſſent aues Gr. et Al.*

q. Pinxit) Hoc eſt, tabellas ſimplicis coloris. Ante ipſum in tabellis cretatis pingebant rubro, expreſſis vmbris. Ille in tabellis nigris pinxit albo, expreſſo lumine, quod erat difficilius. Ariſtoteli λευκογραφεῖν videtur id Scheffero dictum, L. de arte pingendi, pag. 77. etſi ibi interpretes explicent, *delineare creta*. H.

r. Timanthes) De hoc mox proximo capite. Dal.

Timanthes) De Timanthe inferius. n. 6. De Androcyde, Athen. VIII. pag. 341. qui eum in pingendis piſcibus fuiſſe eximium ait. De Eupompo infra n. 7. De Parrhaſio n. 5. H.

ſ. Androcydes) Androcydes pinxit Thebanorum victoriam duce Charone equeſtri praelio ad Plataeas. Plutarch. in Pelopida. Inter omnia eius opera maxime laudatos fuiſſe piſces, quos circa Scyllam pinxit, auctor eſt idem lib. IV. Sympoſ. quaeſt. 2. pinxiſſe vero tam ingenioſe, quod eſu piſcium maxime delectaretur. Dal.

t. Zeuxide traditur) Ridentem obiiſſe Zeuxidem cum vetulam a ſe pictam aſpiceret, tradunt. Apud Feſtum hi verſus extant citati ex vetere quodam Poeta: *Nam quid modi facturus riſu denique? Niſi pictor fieri vult qui riſu mortuus eſt.* Dal.

v. Fertur) Confer iſta cum iis quae Seneca pater de hac

eadem *x.* ingenuitate proceſſit iratus *y.* operi, et dixit: vuas melius pinxi, quam puerum: nam ſi et [1] hoc conſummaſſem, [2] auis timere debuerat. Fecit et figlina opera, quae ſola in Ambracia relicta ſunt, quum inde Muſas Fuluius *z.* Nobilior Romam transferret. Zeuxidis manu Romae Helena *a.* eſt in Philippi *b.* porticibus: et in *c.* Concordiae delubro Marſyas religatus.

5. Par-

1. *hunc. M.* 2. *aues timere debuerant. Gr.*

hac ipſa re affert, in Controu. 34. V. H.

Eadem ingenuitate proceſſit) Puto ſuperfluere duo verba, *proceſſit*, et coniunctionem, *et*, aliquando autem poſt, *volebat namque*, *debebat namque*, in exemplari antiquo. Pint.

y. Iratus operi) Seneca Controu. 5. lib. X. narrat vuas deletas a Zeuxide, ſeruatumque puerum vt meliorem, quamuis non ita ſimilem. Dal.

z. Fuluius) A.V. DCLXVI. Eumenius Rhetor in or. pro reſtaurandis ſcholis n. 7. *Aedem Herculis Muſarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia Cenſoria fecit, non id modo ſequutus, quod ipſe litteris, et ſummi poetae amicitia duceretur: ſed quod in Graecia quum eſſet Imperator, acceperat Herculem Muſagetem eſſe, id eſt, comitem ducemque Muſarum: idemque primus nouem ſigna, hoc eſt, omnium Camenarum ex Ambracienſi oppido tranſlata, ſub tutela fortiſſimi Numinis conſecrauit*, etc. De expeditione Fuluii in Ambracienſes vide Liuium XXXVIII. pag. 482. Nummus antiquus Pomponiae genti, HERCVLES MVSARVM, in quo Hercules cum lyra: ex parte altera caput Numae Pompilii, a quo gens Pomponia duxit originem. Hinc imperiti finxere *Aedem Herculis Muſarum*, vel *Herculis et Muſarum*: quum ſententia iis litteris expreſſa ſit HERCVLES *Signis MVSarum Ambracienſibus Romuli Vrbem Munerauit*. Ad transferenda vtique aenea ſigna nouem, Herculea opus fuit lacertorum vi. Hinc fictus et apud Gruterum, Ἡρακλῆς Μουσαγήτης. H.

a. Helena eſt) Eam picturam ſcortum vocatum fuiſſe, τὴν ἑταίραν, quod ad eam ſpectandam neminem Zeuxis admitteret, qui certam pecu-

5. [1] Parrhaſius *d.* Epheſi natus, et ipſe multa conſtituit. Primus *e.* ſymmetriam picturae dedit, primus argutias *f.* vultus, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeſſione artificum in lineis extremis pal-

1. *Sic vbique et Pauſ.*

pecuniae ſummam non perſoluiſſet. Aelianus ſcribit c. 12. lib. IV. hiſtor. Nicoſtratum pictorem eam tabulam cum ſtupore aſpexiſſe, refert idem auctor cap. 47. lib. XIV. hiſtor. Scitu vero dignum quod ſcribit Valer. Max. c. 7. lib. X. Zeuxin expectandum non putaſſe quid de eo opere ſenſuri homines eſſent, ſed protinus hos verſus ex Iliadis γ. adieciſſe: Οὐ νέμεσις τρῶας τε καὶ εὐκνήμιδας ἀχαιὲς Τοιῇ δέ ἀμφὶ γυναικὶ πολὴν χρόνον ἄλγεα πάσχειν Αινῶς ἀθανάτοισι θεᾶις εἰς ὦπα ἔοικεν. Dal.

Helena) De hac Helena pictum Aelianus ſcribit, V. H. IV. 12. et XIV. 47. Val. Max. III. 7. H.

b. Philippi) Porticus Philippi Martii in regione Vrbis nona a P. Victore ſtatuitur, in qua et is Herculis Muſarum aedem inſtaurauit. Martialis V. ep. 50. *Vites cenſeo porticum Philippi: Si te viderit Hercules, periſti.* H.

c. Et) Regione Vrbis octaua. Hard.

d. Parrhaſius) Sic Athen. XII. pag. 543. Strabo XIV. pag. 642. Tzetzes, Chil. 8. hiſt. 198. Seneca pater l. c. ab Athenienſibus donatum ciuitate innuit: vt et interpres Horatii ad IV. Od. 4. Hard.

e. Primus) Picturae Parrhaſius, vt ſtatuariae Euphranor: de quo ipſe inferius ſ. 40. *Euphranor Iſthmius ... Fecit et coloſſos. ... Hic primus videtur expreſſiſſe dignitates heroum, et vſurpaſſe ſymmetriam.* Vel vſurpaſſe hic dicitur, ſeu retuliſſe in vſum, quod alter inuenerat. Hard.

f. Argutias vultus) Huc pertinet quod Melicus Simonides dixit ζωγραφίαν εἶναι ποίησιν σιωπῶσαν καὶ σιγῶσαν, ποίησιν δὲ ζωγραφίαν λαλᾶσαν καὶ φθεγγομένην. Victor. cap. 24. l. XXII. Dal.

Argutias) Elegantiam, vim, leporem, gratiam. Plinius XXXIV. 19. n. 6. de Lyſippo: *Propriae cuius videntur eſſe argutiae operum, cuſtoditae in minimis quoque rebus.* Sic Virgil. in Georg. *Argutumque caput*, dixiſſe meminimus. H.

palmam adeptus. Haec eſt in pictura ſumma *g.* [1] ſublimitas. Corpora enim pingere et media rerum, eſt quidem magni operis: ſed in quo multi gloriam tulerint. Extrema *h.* corporum facere, et deſinentis picturae modum includere, rarum in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa, et ſic deſinere, vt promittat alia [2] poſt ſe: oſtendatque etiam quae occultat. Hanc ei gloriam conceſſere Antigonus, et Xenocrates, qui de pictura ſcripſere: [3] praedicantes quoque, non ſolum

1. Sic et M. ſubtilitas Gr. et Al. *2. poſſe. V.* *3. praed. non hoc ſolum, ſed confitentes quoque alia multa. Graphidis.* M.

g. *Summa*) Ita R. 2. Colb. 3. ceterique: libri editi *ſubtilitas.* Et Quintil. XII. 10. p. 893. *exiſtimaſſe ſubtilius lineas* Pharrhaſium tradit: tamen praeter MSS. fidem, quod ſequatur proxime, *eſt quidem magni operis: et rarum in ſucceſſu artis,* magis arridet, *ſublimitas.* H.

h. *Extrema corporum facere*) Polycletus eleganter et argute dicere ſolebat, moleſtiſſimum opus eſſe quum ad vngues perueniſſet, nempe maximam difficultatem obiici cum ſumma operi imponenda eſt, vt ad vnguem quod factum eſt perpoliatur, ne quid hiet, aſperiusue protuberet ac emineat. Ars enim cum ab informi rudimento et atypoto incipiat, particulatim formam addit, perfectoque et abſoluto opere manum addit, ſed labore maximo, quamobrem χαλεπώτατόν ἐςιν ἔργον ὅταν ὁν ὄνυχι πηλὸς γένηται. Hadr. Iun. cap. 18. lib. IV. Dal.

Extrema) Summa commendatio picturae eſt, vt corpora in tabula extremis lineis tanta ſubtilitate praecidat, vt quum deſinere ibi corpus certum ſit, viſum tamen omnino fallat, et ambire ſeſe extremitas ipſa videatur, aliaque poſt ſe promittere: Hoc eſt, vt reuera id corpus emineat, et quod in ſuperficie planum eſt, foris exſtare videatur. Galli vocant, *vne peinture bien arondie. Lui donner du relief, et faire que tout ſoit arrondi.* Intelligunt pariter ii lineas extremas extimaſque, quibus depicta corpora includuntur. H.

ſolum confitentes. Alia *i.* multa graphidis veſtigia exſtant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor *k.* tamen videtur, ſibi comparatus, in mediis corporibus exprimendis. Pinxit *l.* [1] Demon Athenienſium, argumento quoque ingenioſo. Volebat namque varium, iracundum, iniuſtum, inconſtantem: eumdem exorabilem, clementem, miſericordem, excelſum, glorioſum, humilem, ferocem, [2] fugacemque, et omnia pariter oſtendere. Idem *m.* pinxit Theſea,

1. τὸν δῆμον, *pinxit et Dem. Gr. et Al.* 2. *felicemque. M.*

i. Alia) Γραφὶς eſt pictura linearis, vt iam diximus. Haec graphidis exemplaria, *des deſſeins*, *des crayons*, vulgus vocat: eadem delineare, *deſſeigner*. H.

k. Minor) Graciliores feciſſe medias corporum partes videtur, ſi cum vniuerſo corpore conferrentur: vt contra Zenxis in capitibus, quemadmodum dictum eſt, n. 2. grandior deprehenſus. H.

l. Pinxit) Δῆμον hoc eſt, populi Athenienſis, ſeu ciuium in communi concilio conſeſſuue multitudinem. Iuuat tamen hoc loco integram adſcribere Adnotationem Caroli Dati in hunc Plinii locum ex libro Italico, quem inſcripſit, *Vite de Pittori antichi*, pag. 73. *Con qual' arte o invenzione Parraſio poteſſe eſprimere tanta varieta d'inchinazioni, e d'affetti, io certamente non ſaprei dire: e ſin' ora confeſſo ingenuamente di non mel' eſſer ſaputo immaginare. Ma chi ſi contentaſſe di vedere in cambio della pittura una bella deſcrizione del' Genio d'Atene, ricorra a Plutarco, nel primo de' precetti per amminiſtrar la republica. Pauſan. nelle coſe dell' Attica dice, che Leocare ſcultore fece la ſtatua del Populo Ateniеſe. Giuſeppe Ebreo Antiq. Giud. XIV.* 16. *Meurſ. II.* 11. *Aten. Attic. Ariſtolao figlivolo, e ſcolare de Pauſia, dipinſe la plebe d'Atene.* Plin. XXXV. 11. Imago Atticae plebis. *Ma queſta forſe fu una coſa ſimigliante a quella frequenza di donne dipinta pure in Atene da Aenione Maronita, del quale poco ſopra il medeſimo Plinio*, Athenis frequentiam, quam vocauere Polygynaeon. H.

m. Idem) Quae pictura cum ſimili Euphranoris tabella componitur ſ. 40. n. 45. Picturae huius argumentum

1 Theſea, qui Romae in Capitolio fuit: et Nauarchum *n.* thoracatum. Et in vna tabula, quae eſt Rhodi, Meleagrum *o.*, Herculem, Perſea. Haec
2 ibi ter fulmine ambuſta, neque obliterata, hoc ipſo miraculum auget. Pinxit *p.* et Archigallum: quam

1. ſic ex Mss. H. pinxit et Th. Gr. et Al. Rheam, quae. M. 2. bis et ter. M.

mentum explanat vetus Epigramma in Anthologia Graeca IV. 8 Εἰς ἀνδριάντα Θησέως, καὶ τοῦ Μαραθωνίου ταύρου. Θαῦμα τέχνης ταύρου τε καὶ ἀνέρος. ὧν ὁ μὲν ἀλκῶν Θῆρα βίη βρίθει, γυῖα τιταινόμενος· Ἶνας δ' αὐχενίους γνάμπτων, παλάμῃσιν ἔμαρψε. Λαιῇ μυκτῆρας, δεξιτέρῃ δὲ κέρας. Ἀστραγάλους δ' ἐλέλιξι, καὶ αὐχένα θὴρ ὑπὸ χερσὶν Δαμνάμενος κρατεραῖς, ὤκλασεν εἰς ὀπίσω. Ἔστι δ' οἴσασθαι τέχνης ὑπὸ τῷ δ' ἐνι χαλκῷ Θῆρα μὲν ἐμπνέειν, ἄνδρα δ' ἱδρῶτι ῥέειν. Grotius interpres: *De imagine Theſei, et tauri Marathonii: Artis opus mirae: vir, et ingens corpore taurus: Ille premit, tendens fortia membra, bouem: Ceruiciſque fibras vrget dum poplite, nares Laeua tenet, cornu flexile dextra manus. Iam domitus collo luxatis verticulis bos Deficit, et labens in ſua crura ſedet. Quis ſpectans ſpirare ferum non dicat in aere Sudantemque ſuo rore madere virum?* Hard.

n. Nauarchum thoracatum) Claſſis praefectum. Quidam legunt *Nearchum*, tyrannum, qui Zenonem philoſophum et torqueri et necari iuſſit. Valer. cap. et lib. III. Diog. Laert. in Zenone. Nearchi ducis Athenienſis meminit Thucydides. Quidam *Nicarchum* legunt memoratum a Xenophonte. Dal.

o. Meleagrum) Pinxit et alteram Parrhaſius, Meleagri cum Atalanta tabulam, teſte Tranquillo, in Tib. 44. de qua mox dicemus. Hard.

p. Pinxit) Sic appellatur Sacerdotum Magnae matris Deum antiſtes. Tertull. in Apol. c. 25. pag. 24. *Archigallus ille ſanctiſſimus, die nono Kal. April. quo ſanguinem impurum lacertos quoque caſtrando libabat.* Similis argumenti alteram *Parrhaſii tabulam* Tiberius amaſſe dicitur, auctore Tranquillo c. c. *in qua Meleagro Atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub conditione, vt ſi argumento offenderetur, decies pro ea ſeſtertium acciperet: non enim* modo *praetulit, ſed et in*

quam picturam amauit Tiberius princeps: [r] atque, vt auctor eſt Decius Eculeo, LX. *q.* ſeſtertiis aeſtimatam, cubiculo ſuo incluſit. Pinxit et Creſſam nutricem, infantemque *r.* in manibus eius: et Philiſcum *s.*, et *t.* Liberum patrem adſtante Virtute, et

r. *atque ab auctore duplo LX. ſeſt. M.*

in cubiculo dedicauit. Valde inclinat animus, vt eamdem eſſe picturam exiſtimem, quam Tranquillus, et quam Plinius ait a Tiberio adamatam. H.

q. LX.) Siue LX. ſeſtertiûm millibus: Gallicae monetae libris ſeu florenis, vt aiunt, 6000. H.

r. Infantemque) Sic MSS. omnes. Pelicerius in Notis MSS. quas citat Car. Dati, coniiciebat, *Infanteſque in mammis eius*, emendatione haud valde neceſſaria: quum ſit eadem vtrobique ſententia. Maro Aen. V. ſimile expreſſit argumentum picturae: *Olli ſerua datur, operum haud ignara Mineruae, Creſſa genus Pholoe, geminique ſub vbera nati.* Creſſam autem, hoc eſt, Cretenſem vocat, quaſi ex tali regione veniret, quae praecipuas feminas mitteret, vt exponit Donatus. H.

s. Et Philiſcum) Eum fortaſſis quem apes in agris coluiſſe, et ſcripſiſſe de iis auctor eſt Plinius XI. 9. vel Tragoediarum ſcriptorem potius, de quo inferius ſ. 20. Fuit aliquando ſuſpicio, legi pro Philiſco *Philoctetem* oportere: quod exſtat perelegans in picturam eam Parrhaſii, epigramma in Anthol. IV. 8. Καὶ τὸν ἀπὸ Τρηχῖνος ἰδὼν πολυώδυνον ἥρω Τόνδε Φιλοκτήτην ἔγραψε Παῤῥάσιος. Ἔν τε γὰρ ὀφθαλμοῖς ἐσκληκόσι κωφὸν ὑποικεῖ Δάκρυ, καὶ ὁ τρύχων ἐντὸς ἔνεστι πόνος. Ζωογράφων ὦ λῷστε, σὺ μὲν σοφὸς, ἀλλ᾽ ἀναπαῦσαι Ἄνδρα πόνων ἤδη τὸν πολύμοχθον ἔδει. *Vidit et hunc, credo, miſerum Paeante creatum Parrhaſius: forma eſt tam bene picta viri. Quippe ſubeſt oculis arentibus abdita quaedam Lacryma, ſeque dolor tam ferus intus agit, Eximium nemo te, pictor, in arte negabit: Deſinere illius ſed mala tempus erat.* H.

Philiſcum) Philiſcum Abydenum memorat Xenophon lib. VII. rerum Graecarum, miſſum ab Ariobarzane ingenti pecunia, vt Thebanos ac Lacedaemonios ad pacem hortaretur. Philiſcum tragoedum auctor nominat infra hoc ipſo capite. Aelianus cap. 12. lib. IX.

et pueros duos, in quibus ſpectatur ſecuritas, et aetatis ſimplicitas: item ſacerdotem adſtante puero cum *v.* acerra et corona. Sunt et duae picturae eius nobiliſſimae, [1] Hoplitites *x.* alter, in certamine ita decurrens, vt ſudare videatur: alter arma deponens, vt anhelare [2] ſentiatur. Laudantur et Aeneas, Caſtorque ac Pollux in eadem tabula: item Telephus, Achilles, Agamemnon, [3] Vlyſſes. Fecundus *y.* artifex, ſed quo nemo inſolentius et arro-

1. *Hoplite. Turn. Hoplitides alter Gr. et Al.* 2. *perſpiciatur. V.* 3 *Vlixes Gr. vbique.*

IX. hiſtor. Alcaeum et Philiſcum Epicureos Roma pulſos fuiſſe tradit. Quidam Philiſcum fuiſſe volunt vnum e triginta tyrannis, quos Athenienſibus Lyſander impoſuit. Philiſci meminit et Aelianus cap. II. lib. XIV. hiſtor. Alexandro praecepta dantis, quem hic ſignificari puto. Dal.

t. Et Liberum) Bacchum eximie pictum a Parrhaſio ſcribit quoque Suidas, verbo, Οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. Quam picturam Corinthii quum viderent ſpretis aemulorum eius operibus, exclamaſſe admirabundos ait, *Quid haec ad Parrhaſii Liberum?* Τί πρὸς τὸν Διόνυσον. H.

v. Cum) Acerra videtur fuiſſe arcula thuraria, in qua thus incendi ad ſuffimentum ſolet. Ouid. Faſt. IV. 934. *Cumque meri patera thuris acerra fuit.* Vtrumque pariter iungit et Tullius de Legg. II. n. 60. *Haec praeterea ſunt in legibus de vnctura... ne ſumptuoſa aſperſio, ne longae coronae, ne acerrae praetereantur.* H.

x. Hoplitides: alter in certamine, etc.) Commodiorem lectionem putamus *Hoplitae duo*, quam *Hoplitides.* Pint. *Hoplitides)* Lege: *Hoplitae.* Nempe qui armati currebant, quod fiebat in Olympicis et aliis ſacris certaminibus. Turn.

Hoplitites) Ita R. 2. In editis ridicule, *hoplitides*: nam de feminis accipi iſta non poſſunt. Ὁπλιτίτης, qui Polluci ὁπλιτοδρόμος, dicebatur is qui armatus currebat: quod in Olympicis fiebat, et aliis ſacris certaminibus. Vide Platonem de Legg. VIII. H.

y. Fecundus) De Lyſippo ſuperius XXXIV. 19. n. 6. *Fecundiſſimae artis, qui plurima ex omnibus ſigna fecit.* Infra

arrogantius ſit vſus gloria artis. Namque [1] et cognomina vſurpauit, Abrodiaetum *z.* ſe appellando, aliiſque *a.* verbis principem artis, et eam ab ſe conſummatam. Super omnia Apollinis ſe radice ortum: et *b.* Herculem, [2] qui eſt Lindi, talem a

Ff 5 ſe

1. *et noua cogn. V.* 2. *quem Lyndi fecerat, talem. M.*

Infra de antidoto, ſ. 40. n. 28. *Ipſe diligentior, quam numeroſior.* De Protogene, n. 20. *Et ideo minor fertilitas.* H.

z. Abrodiaetum ſe appellando) Mollem, delicatum, lautum. Idem Aelian. cap. 11. lib. IX. hiſtor. refert eum purpurea veſte vſum fuiſſe, caput aurea corona redimire ſolitum, ſcipionem geſtare aureis clauiculis circumdatum, calceorumque anſas ligulis aureis obſtringere, vt non immerito ſe ἁβροδίαιτον cognominaret. Dalec.

Abrodiaetum) Delicatum, mollem ac lautum. Exſtat Parrhaſii epigramma apud Athenaeum XII. pag. 543. quod ille picturis ſuis inſcribere ſolitum ferunt: Ἁβροδίαιτος ἀνὴρ ἀρετήν τε σέβων τὸ δ' ἔγραψε Παῤῥάσιος, κλεινῆς πατρίδος ἐξ Ἐφέσου. *Haec pinxit mollis, virtutis cultor, et idem Clara Parrhaſius ex Epheſo patria.* H.

a. Aliiſque verbis principem artis) Verſus ii ſunt apud Athenaeum pag. 269. lib. VII. Ἁβροδίαιτος ἀνὴρ ἀρετήν τε σέβων τόδ' ἔγραψε Παῤῥάσιος κλεινῆς πατρίδος ἐξ Ἐφέσε. Οὐδὲ πατρὸς λαθόμην εὐήνορος, ὅς γ' ἀνέφυσε Γνήσιον Ἑλλήνων πρῶτα φέροντα τέχνης. Ac rurſum: Καὶ μὲν ἄπιςα κλύεσι λέγω νῆν. Φημὶ γὰρ ἤδη Τέχνης εὑρεῖσθαι τέρματα τὴν δὲ σαφῆ Χειρὸς ὑφ' ἡμετέρης· ἀνυπέρβλητος δὲ πέπηγεν Οὖρος· ἀμωμητὸν δ' ἐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. Dal.

Aliiſque) Quae recitat idem Athenaeus, l. c. Φημὶ γὰρ ἤδη Τέχνης εὑρῆσθαι τέρματα τῆς δὲ σαφῆ Χειρὸς ὑφ' ἡμετέρης· ἀνυπέρβλητος δὲ πέπηγεν Οὖρος· ἀμώμητον δ' οὐδὲν ἔγεντο βροτοῖς. *Iam dico profecto Huius adeſt artis meta reperta mihi. Hoc noſtrae valuere manus: praeſtantia fingunt: Inculpata tamen nulla reperta viris.* H.

b. Et) Totidem hoc verbis refert Athenaeus, l. c. Parrhaſiique in eam rem carmen recitat: Οἷος δ' ἐννύχιον φαντάζετο πολλάκι φοιτῶν Παῤῥασίῳ δι' ὕπνου, τοῖος ὅδ' ἐςὶν ὁρᾶν. *Talis adeſt ſpecie, qualem per ſomnia,*

ſe pictum, qualem ſaepe in quiete vidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus a Timanthe Sami, in Aiace *c.* armorumque iudicio, herois nomine ſe moleſte ferre dicebat, quod iterum ab indigno victus eſſet. Pinxit [1] et minoribus tabellis libidines, eo genere [2] petulantis ioci ſe reficiens.

6. [3] Nam Timanthi vel plurimum affuit ingenii. Eius *d.* enim eſt Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua ſtante ad aras peritura, quum moeſtos pinxiſſet omnes, praecipue patruum, et *e.* triſtitiae omnem imaginem conſumpſiſſet; patris *f.* ipſius vultum velauit, quem digne non poterat oſtendere. Sunt et alia ingenii eius exemplaria, veluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius

1. *et in min. etc. M.* 2. *petulantibus iocis.* M. 3. *iam Timanthis vel plur. affulſit ingenium. M.*

ſomnia, vidit Parrhaſius pictor, culta figura Dei. H.

c. In) In tabula quae Aiacis et Vlyſſis contentionem exhiberet, de Achillis armis. Haec totidem plane verbis Athenaeus l. c. H.

d. Eius enim eſt Iphigenia) Valer. cap. 11. lib. VIII. Quintil. lib. II. Dal.

Eius) De hac pictura Val. Max. VIII. 11. pag. 400. *Quid ille alter aeque nobilis pictor, luctuoſum immolatae Iphigeniae ſacrificium referens, quum Calchanta triſtem, moeſtum Vlyſſem, clamantem Aiacem, lamentantem Menelaum, circa aram ſtatuiſſet, caput Agamemnonis inuoluendo, nonne ſummi moeroris acerbitatem, arte exprimi non poſſe confeſſus eſt?* Vide et Tullium in Orat. n. 73. et Fabium, qui hoc elegantius prodidit, II. 13. pag. 145. Hard.

e. Cum triſtitiae omnem imaginem conſumpſiſſet) Voſſ. *et triſtitiae.* Quod omnino requirit oratio; *Cum maeſtos pinxiſſet omnes, praecipue patruum, et triſtitiae omnem imaginem conſumpſiſſet, patris ipſius vultum velauit.* Gron.

f. Patris ipſius vultum velauit) Pictor, quamuis id eius induſtriae tribuatur, ac poſteritas in eam partem ſit interpretata, Euripidis ingenium ſecutus, ita feciſſe videtur, — Ἔμπαλιν ϛρέψας κάρα, Δάκρυα προῆγεν, ὀμμάτων προθεὶς πέπλον. Dal.

cuius et ſic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxta Satyros, thyrſo pollicem eius metientes. Atque in [1] omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper, quam [2] pingitur: et quum ars ſumma ſit, ingenium tamen vltra artem eſt. Pinxit et Heroa abſolutiſſimi operis, [3] artem *g.* ipſam complexus viros pingendi: quod opus nunc Romae in *h.* templo Pacis eſt.

7. Euxenidas *i.* hac aetate docuit Ariſtidem *k.* praeclarum artificem: Eupompus Pamphilum *l.* Apellis praeceptorem. Eſt Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius auctoritas tanta fuit, vt diuiſerit picturam in genera tria, quae ante eum duo fuere: Helladicum, et quod Aſiaticum appellabant. Propter *m.* hunc qui *n.* erat Sicyo-

1. *vnius eius. M.* 2. *pingatur. V.* 3. *arte ipſa complexus vires. M.*

g. Artem) Vt alii in mulieribus effingendis, ſic ille in viris eximius. H.

h. In) Quod proxime forum Romanum Veſpaſianus condidit, auctore Tranquillo, 9. H.

i. Euxenidas) Εὐξενίδας. Hard.

k. Ariſtidem) Athenaeus lib. XIII. ſcribit, Ariſtidem, Pauſaniam, Nicophanem pictores, dictos πορνογράφους, quod ſcorta et meretrices venuſte pingerent. Alius fuit Ariſtides Nicomachi frater et diſcipulus, memoratus infra hoc capite. Dal.

Ariſtidem) Ἀριστείδην, alterum a Thebano, de quo inferius, n. 19. H.

l. Pamphilium) Apellis hunc praeceptorem pariter faciunt Plutarchus in Arato, et Suidas, verbo Ἀπελλῆς. Hard.

m. Propter) Eupompum videlicet. H.

n. Qui erat Sicyonius) Id eſt quod ſcribit Plutarchus in Arato, Sicyone floruiſſe gloriam et elegantiam pictoriae artis, quoniam illic tantum ſplendorem inuiolatum retineret. Quamobrem Apellem eo ſe contuliſſe in mercedemque talentum ſoluiſſe, vt cum pictoribus in ea ciuitate conſuetudinem haberet, ſimulque et in artis et in exiſtimationis ſocietatem veniret. Aratum praeterea Melanthi et Pam-

cyonius, diuiſo Helladico tria *o.* facta ſunt, Ionicum *p.*, Sicyonium, Atticum.

8. [1] Pamphili *q.* cognatio *r.*, et praelium ad *s.* Phliuntem, et victoria *t.* Athenienſium: item Vlyſſes

1. *Pamphili pictura cognatio. Gr. et Al.*

Pamphili tabulas emere ſolitum, quas ob artis praeſtantiam nobiles Ptolemaeo regi donaret. Dal.

o. Tria facta ſunt, Ionicum) Ionia Graecorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenae autem caput erant verae Helladis, in qua eſt et Sicyon, altera poſt Athenas picturae patria: vnde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum, Sicyonium, et Ionicum, olim Aſiaticum appellatum. Gelen.

p. Ionicum) Quod et Aſiaticum. In Hellade Sicyonia regione, et Attica fuere. Sicyone inprimis haeſit picturae gloria. Plutarchus l. c. pag. 1032. H.

q. Pamphili pictura eſt cognatio et praelium ad Phliuntem) A ſcholiaſte ſunt *pictura eſt* ignorata Voſſiano: et verba Plinii praecedentia facile id probant. Dixerat enim: *Eupompus* (docuit) *Pamphilum Apellis praeceptorem. Eſt Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens*, etc. *Pamphili cognatio.* Gron.

Pamphili) Subintellige, eſt: vt ſupra, *Eſt Eupompi victor.* In libris hactenus vulgatis, *Pamphili pictura eſt*; ſed ab interpolatore adiectae hae voces deſunt in MSS. H.

r. Cognatio) Τὴν Φρατρίαν innuit, ſodalitatem, ſodalitium, tribum, contubernium, conuenticulum, curiam, ἀπὸ τῶν κοινῶν φρεάτων. Athenienſis populus diuiſus erat in duodecim tribus. Harum ſingulae in tres Φρατρίας, ſiue curias, aut cognationes. Dal.

Cognatio) Vna haec pictura fuit, quae ſociale bellum aduerſus Phliaſios exprimeret, quorum fidem in tuenda ſocietate laudat inprimis Xenophon Hiſt. Gr. VII. pag. 624. ſqq. Caſtellum Phlius in Achaia fuit, IV. 6. huius Pliniani operis. Hard.

s. Ad Phliuntem) Cuius magiſtratu ac ductu ad Phliuntem commiſſum id praelium ſit, at quo ſeculo, non reperio. Suſpicantur quidam Pericle res gerente id accidiſſe, cum Sicyoniis ad Nemeam praelia fuſis ac fugatis trophaeum erexit. Eſt autem Sicyoni Phlius contermina. Quidam

ſes *v.* in rate. Ipſe *x.* [1] Macedo natione, ſed primus in pictura omnibus literis eruditus, praecipue [2] Arithmetice *y.* et Geometrice, ſine quibus negabat

1. maledici oris. M. 2. *Arithmeticae et Geometricae. Ch. et Gr.*

Quidam id accidiſſe putant Lacedaemoniis a Nicia ſuperatis ad Pylum, et a Cleone poſtea in Sphacteria captis. Athenienſes certe eius felicitatis illuſtrandae cauſa aeneam imaginem victoriae in arte dedicauerunt, auctore Pauſania lib. IV. Alii coniectantur id eueniſſe, cum Timotheus Laconicam populatus claſſem Lacedaemonum in fugam vertit. Alii cum Iphicrates ſuperatas Lacedaemonum copias diſiecit, et fugam arripere coegit. Inuenio quidem apud Thucydidem ſub finem libri quinti, Argiuos Phliaſium agrum vaſtantes, exceptos inſidiis a Phliaſiis et exulibus ſuis: eoque conflictu deſideratos circiter octoginta: tum etiam eodem tempore Athenienſes, qui in Pylo erant Lacedaemoniis praedae multum eripuiſſe, quod huic loco recte conuenit. Ceterum magis placet hic ſignificari praelium ad Phliuntem cum Pellenaeis commiſſum victoribus Phliaſiis magna hoſtium clade, a Xenophonte deſcriptum lib. VII. rerum Graecarum. Dal.

t. Victoria Athenienſium) Victoriam *ἄπτερον* ſignificari puto, nempe alis deſtitutam, cuius meminit Pauſanias in Atticis. Sic autem fingebant Athenienſes, quaſi ab eorum dominatu nunquam receſſura, aut euolatura eſſet: quemadmodum alii Fortunam compedibus vinctam, vt ſemper apud ſe propitiam detinerent, veluti captiuam. Dal.

Et) Vide N. et Em. N. IX. (hic poſ.) *Et)* Repugnantibus omnibus libris, in quibus *et victoria* legitur veremur hic et *bicteria* ſcribere, quod nobis olim placuerat. H.

v. Vlixis in rate) Vlyſſis tandem miſertus Iupiter, per Mercurium Calypſoni imperauit, eum vt dimitteret. Confecta igitur rate, mari ſe iterum is commiſit. Id videlicet eſt, quod Pamphilus pinxit. Dal.

Vlyſſes) In illo errore nauigationis, quum ipſum Calypſo dimiſit. H.

x. Ipſe) Ex oppido Amphipoli, in confinio Macedoniae Thraciaeque, vt Suidas eſt auctor. H.

y. Arith-

gabat artem perfici poſſe. Docuit neminem minoris *z.* [1] talento annis *a.* decem; quam *b.* mercedem [2] ei Apelles et [3] Melanthius dedere. Et *c.* huius auctoritate [4] effectum eſt Sicyone primum, deinde et in tota Graecia, vt *d.* pueri [5] ingenui ante *e.* omnia [6] graphicen *f.*, hoc eſt, picturam in buxo

1. annuis talentis decem Budaeus ex V. talento. Plut. in Arato vt hic. X. L. M. quod abſurdum, nec credibile.
2. Sic ex Mss. H. et Apell. et M. ei ded. Gr. et Al.
3. Melanthus. Ex Plut. ibid. *4. factum eſt. M.*
5. ingenui omnia antigrapha. M. *6. diagraphicen Gr. et Al.*

y. Arithmetice) Sunt haec ſubſtantiua, vt vocant, nomina: non aduerbialia, vt Rob. Stephano viſum. Quin et in Chifl. codice *Arithmeticae et Geometricae* legi aiunt, ſed mendoſe, vt remur. Vide quae diximus XXX. 2. H.

z. Minoris) Sic Plutarchus in Arato: ἐνὶ ταλάντῳ, p. 1032. Atticum igitur intellige: Gallicae monetae libras 24CC. H.

a. Annis) Sententia videtur eſſe, exegiſſe Pamphilum ſingulis annis talenta ſingula: neminem vero, niſi cuncta edoctum dimiſiſſe ante decennium: quo temporis ſpatio tota ediſceretur ars. H.

b. Quam mercedem et Apelles et Melanthius ei dedere) Voſſianus pronomen *ei* non agnoſcit. Scribe: *quam mercedem ei Apelles et Melanthus dedere.* Gr.

c. Et) Pamphili. H.

d. Vt pueri ingenui ante omnia diagraphicen) Sic Gelenius, cum eſſet ab Hermolao *Graphicen, id eſt, picturam in buxo*, pro *antigraphicen, id eſt, picturam in luto.* Men. Acad. Gud. *ingenui omnia antigrapha.* Voſſ. *ingenui omnia antigraphice.* Lege: *vt pueri ingenui omnia ante graphicen, hoc eſt, picturam, in buxo docerentur. Omnia ante*, eſt, ante omnia, vt Suetonius Domitiano cap. 9. *aerarium apud*, Tacitus *viam Miſeni propter*, et ſimilia: de quibus Obſeru. III. 19. diximus. Ceterum huius loci corrupta lectione et diſtinctione decepti Lexicis inſeruerunt: Διαγραφικὴ, *pictura in buxo.* Plinius. Idem ſenſit Pintianus. Gr.

e. Ante

buxo docerentur, reciperetur que ars ea in primum gradum liberalium *ff.* Semper quidem honos ei fuit, vt [1] ingenui exercerent, mox vt honeſti: perpetuo *g.* interdicto ne ſeruitia docerentur. Ideo neque in hac, neque in toreutice, vllius qui ſeruierit opera celebrantur,

9. Clari etiam CVII. Olympiade exſtitere Echion *h.* [2] et Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturae, Liber pater, item Tragoedia et Co-

1. *ingenui eam exerc. Gr. et Al.* 2. *ac. M.*

e. Ante omnia diagraphicen) In vetuſto exemplari, *omnia antigraphicen docerentur.* Scribo, *omnia ante graphicen docerentur*, poſtpoſita praepoſitione, vt mos eſt Plinio. *Pint. Ante omnia diagraphicen, etc.*) Vt ea voce rudimenta picturae intelligamus. neque enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. Eſt autem διαγραφὴ, vnde *Diagraphice* deducitur, tabella buxea, in qua pueri ſcribere vel pingere meditabantur, ſubinde errata emendantes, quod Graeci διαγράφειν vocant. et *digrammata* proprie dicuntur deſcriptiones Mathematicae, deformationes Architectonicae. Ceterum buxus ad id potiſſimum electa eſt propter materiae laeuorem, ſimulque denſitatem, quod minime colores biberet, nec lineas fluidas redderet. Gelen.

Ante) Vel, eadem ſententia, ex MSS. codicum fide, ipſo Pintiano teſte, *omnia ante.* H.

f. Graphicen) Sic MSS. omnes, non *diagraphicen.* Γραφικὴ ars delineandi eſt: *Deſſeigner.* Buxus olim ad id electa potiſſimum propter laeuorem materiae, ſimulque denſitatem quod minime colorem biberet, nec lineas fluidas redderet. H.

ff. Liberalium) Liberales artes dicuntur, quae coluntur ingenio: ideoque dignae ſunt ingenuis hominibus. H.

g. Perpetuo) Vide quae in hanc rem erudite congerit Gothofredus in Cod. Theod. XIII. tit. 4. IV. in qua pictorum immunitates, ſi modo ſint ingenui, vti cauetur, recenſentur perquam accurate. H.

h. Echion) Inter fictores huius Olympiadis appellati ſuperius, XXXIV. 19. H.

Comoedia. Semiramis *i*. ex ancilla regnum adipiſcens, anus lampadas praeferens, et noua nupta verecundia notabilis.

10. Verum omnes prius genitos futuroſque poſtea ſuperauit. [1] Apelles *k*. Cous, Olympiade CXII. Pictu-

1. *Apelles Cous eouſque*. M.

i. Semiramis ex ancilla) Eam vernae regii ancillam ac concubinam Ninus ipſius forma captus amauit, et ſtupri conſuetudine obſtrictus ſic dilexit, vt nihil petenti denegaret. Itaque cum poſcenti conceſſiſſet, vt in ſuo ſolio ius ſedens diceret, eiuſque iuſſis omnes parerent, regio imperio ac poteſtate cultuque illa prodiit, et cum quaedam leuia imperanti obtemperarent omnes, ſatellitibus et ſtipatoribus regis edicit, vt eum comprehendant, vinciant, interficiant. Ita ex diurno diuturnum principatum adepta eſt. Muret. Variar. cap. 17. lib. VI. Dal.

Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum) Voſſ. *Sem. ex ancilla regnum apiſcens*. Probe et antique. Tacitus III. Annal. *apiſcendi inlicitos honores aut pellendi claros viros*. lib. IV. *palam compoſitus pudor, intus ſumma apiſcendi libido*. Et, *qui id flaminium apiſceretur*. lib. VI. *nihil abnuentem, dum dominationis apiſceretur* Gr.

i. Semiramis) Cteſiam Plinius auctorem ſequi creditur qui quo aſtu Semiramis regnum adepta ſit, quum eſſet humilis fortunae femina, deſcribit luculenter apud Diod. Sic. Bibl. II. pag. 107. Hard.

k. Apelles eouſque Olympiade CXII. in pictura profectus, vt plura ſolus prope quam caeteri omnes contulerit) In ſcripto codice: *Apelles Cous Olympiade CXII. pictura plura ſolus propinauit quam caeteri omnes contulit*. caetera redundant. ſcribi autem poſſet non *propinauit*, ſed *prope in aeuis*, vt loqui alias Plinius conſueuit. *Pint. Apelles, eouſque Olympiade CXII. in pictura profectus, etc.*) Patria Colophonius. Epheſius habitus, quod ea ciuitate donatus fuiſſet: quamuis Coum fuiſſe multi prodiderint, Pamphili Amphipolitae diſcipulus. Rod. c. 38. l. XIII. Dal.

Apelles) Coum Apellem fuiſſe Coenſium quoque nummi teſtantur, ille inprimis quem Seguinus edidit, pag. 18. ſecundae editionis. Ex vna parte virum nudum exhibet, dextro bra-

Picturae plura ſolus prope, quam ceteri omnes, contulit, voluminibus etiam editis, quae doctrinam eam continent. Praecipua eius in arte venuſtas fuit, quum eadem aetate maximi pictores eſſent: quorum opera quum admiraretur, collaudatis omnibus, deeſſe iis [1] vnam Venerem dicebat, quam Graeci *l.* Charita vocant: cetera omnia

1. *vnam illam V. Gr.*

brachio ad latus reflexo: puerum ſiniſtra geſtat leoninae pelli inſidentem. Viros ſignificat in ea inſula robuſtos eſſe, et ad Herculeos labores ſuſcipiendos a puero inſtitui. Epigraphe: ΚΩΙΩΝ. Ex altera parte ΚΑΛΑΜΟΣ. Caput virile, nudum, ſenile ac barbatum. Sententia ſub his litteris latens haec eſt: verſu Graeco Iambico comprehenſa, Κώους Ἀπέλλης λαμπρύνει Μορφῶν σοφῶς. *Coos Apelles nobilitat, qui delineabat ſubtiliter.* Spectat haec epigraphe certamen Apellis cum Protogene, de quo mox Plinius dicet. Teſtantur et alii. Epheſium tamen appellant Strabo, XIV. Aelianus H. A. IV. 50. Tzetzes chil. 8, hiſt. 197. alii, quod ab Epheſiis ſcilicet, vt moris erat, donatus ciuitate fuerit. Vide N. et Em. N. X. (hic coll.) *Apelles*) Ita plane MSS. omnes R. 2. Colb. 3. et quem Pintianus vidit, et quos Becichemius Scodrenſis ſequutus eſt: praeterquam quod ii *propinquis* exhibent, non *prope*: haud dubie mendoſe. At longe corruptius libri ad hunc diem vulgati: *Apelles eouſque Olympiade CXII. in pictura prouectus, vt plura ſolus prope, quam ceteri omnes, contulerit.* At vbi hic Apellis patria, qua in aſſignanda vnicuique e reliquis diligentiſſimus eſt Plinius? Deinde *in pictura prouectus*, Plinianam orationem vix reſipit: ſapit illa maxime, *picturae plura contulit.* L. XXXIV. ſ. 19. n. 6. de Lyſippo: *Statuariae arti plurimum traditur contuliſſe.* L. XXXV. 35. de Polygnoto: *Plurimumque picturae primus contulit.* ſ. 36. n. 1. de Apollodoro: *Primuſque gloriam penicillo iure contulit.* H.

l. Graeci) Χάριτα, Quintilianus gratiam vocat, et pulcritudinem: libro vtique XII. 10. pag. 894. *Ingenio et gratia, quam in ſe ipſe maxime iactat, Apelles eſt praeſtantiſſimus.* Eſt nimirum in picturis, praeter naturae imitationem, quae pars picturae prima eſt, quiddam quod

nia contigiſſe, ſed [1] hac ſoli ſibi neminem [2] parem. Et aliam gloriam vſurpauit, quum Protogenis opus immenſi laboris ac curae ſupra modum anxie miraretur. Dixit enim, omnia ſibi cum illo paria eſſe, aut illi meliora: ſed vno ſe praeſtare, quod *m.* manum ille de tabula [3] non ſciret tollere: memorabili praecepto, NOCERE SAEPE NIMIAM DILIGENTIAM. Fuit autem non minoris ſimplicitatis, quam artis. Nam cedebat Amphioni de *n.* diſpoſitione, Aſclepiodoro de *o.* menſuris, hoc eſt, quanto *p.* quid a quo diſtare deberet.

II.

1. *hoc ſolo. M. hac ſola. V.* 2. *parem. Idem et aliam. V.* 3. *Sic ex Mss. H. neſciret. t. Gr. et Al.*

quod viſum moueat, quod oculos delectet, idque non repugnans quidem naturae, ſed ab ea tamen paulisper recedens, et accommodans ſeſe intuentium iudicio ac voluptati. Id quod ex Lyſippo intelligimus, quem dicere ſolitum Plinius ait, XXXIV. 19. n. 6. *a veteribus factos, quales eſſent homines: a ſe, quales viderentur eſſe.* Illud ſimilitudinis, iſtud pulcritudinis eſſe Fabius dixit l. c. pag. 895. quum Demetrium affirmat in veritate exprimenda nimium fuiſſe, eoque nomine reprehendi, quod erat *ſimilitudinis, quam pulcritudinis, amantior.* H.

m. Quod manum ille de tabula neſciret tollere) Voſſ. *non ſciret.* Gr.

Quod) Cicero in orat. n. 73. In quo Apelles *pictores quoque eos peccare dicebat, qui non ſentirent quid eſſet ſatis.* H.

n. Diſpoſitione) Diſpoſitio ſitus eſt figurarum omnium ac perſonarum, quibus tabula conſtat, ſic aptus ac inſtitutus, vt ſuo quidque loco, non alieno, collocetur. *L' ordonnance d' vn tableau.* H.

o. De) Menſura, proportio eſt, conuenientiaque partium: non in membris quidem corporis vnius, ſed in toto opere, ac partibus tabellae. Plinius infra n. 21. de hoc ipſo Aſclepiodoro: *Eadem aetate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria admirabatur Apelles.* H.

p. Quanto quid a quo diſtare) Voſſ. *quando quid a quoque diſtare deberet. Tabu-*

lam

11. Scitum eſt, inter Protogenem et eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat: quo quum Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius fama tantum ſibi cogniti, continuo officinam [1] petiit. Aberat ipſe, ſed tabulam [2] amplae magnitudinis in *q.* machina aptatam picturae, anus vna cuſtodiebat. Haec Protogenem foris eſſe reſpondit: interrogauit, [3] a quo quaeſitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoque penicillo lineam *r.* ex colore duxit ſummae tenuitatis per tabulam. Reuerſo Protogeni, quae geſta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe Apellem veniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus. [4] Ipſumque alio colore tenuiorem lineam in illa ipſa duxiſſe: praecepiſſeque abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, [5] adiiceretque hunc eſſe quem quaereret: atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed vinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit,

1. *petit. M.* 2. *Sic ex* Mss. *H. magnae amplitudinis. Gr. et Al.* 3. *ad quid eum quaereret: Ob hoc.* M. 4. *ipſumque tunc alio. M.* 5. *et quis eſſet inquireret: atque ita euenit. Reperit enim. M.*

lam magnae amplitudinis. Gron.

q. In) *Le cheualet.* H.

r. Lineam) Lineam caue credas in pictura idem ac in Geometrice eſſe, longitudinem ſine latitudine. Eſt penicilli ductus, quem Graeci γραμμὴν vocant, vt γραφεῖς pictores, opusque γράμμα. Nos tractum penicilli vocamus: Hinc omnibus lineis abſolutum opus de conſummato dicimus, quod eſt ex pictura deſumtum, κατὰ μεταφοράν. Linearum porro tenuitate opus eſt, in multis lineamentis effingendis, in capillamento exempli gratia, in venis, ſimilibuſque exacte formandis: hic enim non preſſiore niſu, ſed delicata ac ſuſpenſa manu geri rem oportet. Statius in Herc. Vind. *Linea quae veterem longe fateatur Apellem.* H.

cuit, nullum relinquens amplius [1] ſubtilitati locum. At Protegenes victum ſe confeſſus, in portum deuolauit, hoſpitem quaerens. Placuitque, eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificum [2] praecipuo miraculo. [3] Conſumptam eam priore *s.* incendio domus Caeſaris in palatio, audio: ſpectatam *t.*, olim tantyo ſpatio nihil *tt.* aliud con-

1. *ſubtilitatis. M.* 2. *praecipue. M.* 3. *Conſumptam eam conſtat priore … in palatio, auide ante a nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud. Gr. et Al.*

s. Priore) Meminit Tranquillus in Octauio, 57. *In reſtitutionem Palatinae domus incendio abſumtae*, etc. Vide N. et Em. N. XI. (hic coll. *Conſumptam*) Interpolatus hic locus foediſſime in libris vulgatis ad hunc diem ſic legitur: *Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Caeſaris in palatio, auide ante a nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem* etc. In R. 2. cod. *Conſumptam … in palatio audio, ſpectatam nobis ante ſpatioſe nihil aliud continentem*, etc. Si prius illud incendium eſt, vt eſſe neceſſe eſt, quod Octauii principatu contigiſſe diximus, tabulam eam quae tum conſumpta traditur, ſpectatam a ſe Plinius gloriari iure nequit: quare *ſpectatam olim* maluimus: *Tanto* autem *ſpatio* etiam Pintianus approbat. H.

t. Auide ante a nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud contine…em) In apographo noſtro, *auide a nobis ſpectatam ante ſpatioſe nihil aliud continentem quam lineas*: cetera redundant. ſcribendum puto, *auide a nobis ſpectatam, tanto ſpatio nihil aliud continentem quam lineas.* Pint.

tt. Nihil aliud continentem quam lineas viſum effugientes) Voſſ *quam lineas.* Voluit, *quam III. lineas.* ſiue *tres lineas.* Sed non hactenus ſolum laborat locus. Sic enim Voſſ. *Conſumptam eam priore incendio Caeſaris domus in palatio audi ſpectatam nobis ante ſpatioſe nihil aliud continentem.* Interpoſuerunt *conſtat*, et *ſpatioſiore amplitudine.* Sed videntur debuiſſe reddere: *Conſumptam eam priore incendio Caeſareae domus in Palatio audio, ſpectatam olim, tanto ſpatio*

continentem, quam lineas viſum effugientes, inter egregia multorum opera inani *v.* ſimilem, et eo ipſo allicientem, omnique opere nobiliorem.

12. Apelli fuit alioqui perpetua conſuetudo, numquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem: quod *x.* ab eo in prouerbium venit. Idem perfecta opera proponebat [1] pergula *y.* tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quae notarentur auſcultabat, vulgum *yy.* diligentiorem iudicem, quam ſe praeferens.

1. *propatulo.* M.

ſpatio nihil aliud continentem quam tres lineas. Incendii Palatinae domus meminit Suetonius Octau. 57. *In reſtitutionem Palatinae domus incendio abſumptae.* Quod ſiue prius ſiue poſterius fuit, aetatem Plinii anteceſſit *Tanto ſpatio* et Pintianus. Gr.

v. Inani) Ab omni pictura nudam: quum lineas modo tenues, nullam effigiem contineret. H.

x. Quod) Tralatitio verſu: *Nulla dies abeat, quin linea ducta ſuperſit*: Quem ex Horatio falſo Salmaſius citat in Solin. pag. 5. vide Eraſmum Chil. 1. cent. 4. Adag. 12. *Nullam hodie lineam duxi.* H.

y. Pergula) Sunt qui *in pergula* legant. Lucilius Satyrarum XX. citatus a Lactantio I. 22. *Pergula pictorum veri nihil, omnia ficta.* Pergula locus eſt accommodatus exponendis rebus venalibus, in edito poſitus. Cod. Theod. XIII. t. 4. IV. *Picturae Profeſſores... Pergulas et officinas in locis publicis ſine penſione obtineant.* Graeci ὑπερῷον vocant. Et artium ceterarum profeſſoribus pergulae quoque huiuſcemodi fuere profitendae arti. De Mathematicis teſtis Suetonius in Auguſto, vbi de Theagene. De Grammaticis, idem *L.* de illuſtr. Gramm. vbi de Craſſitio. Hard.

yy. Vulgum) Huc pertinet illud Ciceronis de Orat. III. n. 51. *Mirabile eſt, quum plurimum in faciendo interſit inter doctum et rudem, quam non multum differat in iudicando.* Et L. de opt. gen. or. n 4. *Ad picturam probandam adhibentur etiam inſcii faciendi, cum aliqua ſolertia iudicandi.* Scilicet de abſolutione artis non poteſt niſi artifex iudica-

ferens. Feruntque a ſutore reprehenſum, [1] quod in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas z.: eodem poſtero die [2] ſuperbo emendatione priſtinae admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe, denuntiantem, ne ſupra crepidam iudicaret, quod et ipſum in prouerbium [3] venit. Fuit [4] enim et comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam ventitanti: [5] nam *a.*, vt diximus, ab *b.* alio pingi ſe, [6] vetuerat edicto. Sed et in officina imperite multa *c.* differenti ſilentium comiter ſuadebat, rideri *d.* eum

1. *quod in crepidarum vna. V.* 2. *ſuper vocem et emendationem. M.* 3. *abiit. M. et Ch.* 4. *etiam. V.* 5. *vnde. M.* 6. *ſic ex Mss. H. vetuit in veterato edicto M. leg. honorato. vetuit ed. Gr. et Al.*

dicare: de erratis; etiam homo rudis, etiam vulgus poteſt. Hard.

z. *Anſas*) Vittarum et faſcinarum, quibus crepidae ligantur, in anſam curuatas plicaturas: vincula quibus adſtringuntur. Dal.

Anſas) Anſas vocat, crepidarum vincula nexusque. Ea voce pariter vſus Val. Max. in hac ipſa prodenda re, VIII. 12. pag. 402. *Mirifice*, inquit, *et ille artifex, qui in opere ſuo moneri ſe a ſutore de crepida et anſulis paſſus, de crure etiam diſputare incipientem, ſupra plantam adſcendere vetuit.* Tibull. I. el. 8. *Anſaque compreſſos colligat arcta pedes.* Gregor. M. moral. II. *Sed ecce quaeſtioni quaeſtionem iungimus, et quaſi, dum anſam ſoluere nitimur, nodum ligamus.* H.

a. Nam) L. VII. 38. H.

b. Nam vt diximus, ab alio pingi ſe vetuit edicto) Edebatur antea, *vetuit inueterato edicto.* Suſtulit τὸ *inueterato* Gelenius. Sed et corrigendum, *vetuerat.* Sic enim Voſſianus: *nam, vt diximus, ab alio pingi ſe vetuerat edicto.* Gron.

c. *Multa*) Alexandro videlicet. H.

d. Rideri eum dicens a pueris qui colores tererent) Megabyzo id ab Apelle dictum fuiſſe, non Alexandro, narrant Plutarchus in libello de adulatoris et amici diſcrimine, Aelianus c. et lib. II. hiſt. Politianus cap. 48. Miſcellan. Dal.

Rideri)

eum dicens a pueris qui colores tererent. [1] Tantum erat auctoritati iuris in regem, alioqui iracundum: quanquam Alexander *e.* [2] honorem ei clariſſimo praebuit exemplo. Namque quum dilectam ſibi ex *f.* pallacis ſuis praecipue, nomine [3] Campaſpen *g.*, nudam pingi ob admirationem formae ab Apelle iuſſiſſet, eumque [4] tum *h.* pari captum amore ſenſiſſet, dono eam dedit. Magnus animo, maior imperio ſui: nec minor hoc facto, quam victoria aliqua. Quippe ſe vicit, nec torum tantum, ſed etiam affectum donauit [5] artifici: ne dilectae quidem reſpectu motus, vt quae modo regis fuiſſet,

1. *Tantum auctoritatis et iuris erat ei in regem.* M. 2. *ſic ex Mss. H. ei honorem Gr. et Al.* 3. *Pacnaſtam Aelianus.* 4. *dum paret.* M. 5. *artifici, dilectae nec reſpectu.* M.

Rideri) Plutarch. de diſcr. adul. et amici, pag. 58. et de tranquill. animi pag. 451. id ab Apelle dictum Megabyzo, non Alexandro, refert Aelian. V. H. II. 2. a Zeuxide eidem Megabyzo. H.

e. Alexander ei honorem clariſſimo praebuit exemplo) Voſſ. *quamquam Alexander honorem et clariſſimo perhibuit exemplo.* Lege, *honorem ei* lib. XIX, 4. *quam ſit difficile verborum honorem tam paruis perhibere,* lib. XXIX. 1. *obſto vt rebus praecipuis bonos in primis perhibeatur.* Eodem lib. XXIX, 6. *Magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius.* Gron.

f. Ex) Graeca ea vox eſt, παλλακή, et concubinam ſonat. Vſurpata quoque Tranquillo in Veſp. p. 21. *Quieti vacabat, accubante aliqua pallacarum, quas in defunctae locum Caenidis plurimas conſtituerat.* H.

g. Campaſpem) Pancaſtam vocat Aelianus cap. 34. lib. XII. hiſtor. Dalec.

Campaſpen) Παγκάϛην vocat Aelianus V. H. XII. 34. Luciano quoque in Dial. cui titulus, *Imagines.* H.

h. Tum pari captum amore ſenſiſſet) Alexander conſpectis captiuis multis et corporis magnitudine et forma praeſtantibus, περσίδες, inquit, εἰσὶν ὀμμάτων ἀλγηδόνες. Victor. cap. 5. lib. II. Dalec.

fuiſſet, modo pictoris eſſet. Sunt qui Venerem [1] Anadyomenen *i.* illo pictam exemplari putant.

13. Apel-

1. *Dioneam. M.*

i. Anadyomenen) Venerem ἀναδυομένην Apellis pictam, Venerem Cnidiam Praxitelis ſculptam fuiſſe ad exemplar Phrynes κλαυσιγέλωτος, ſiue σηϛȣ̃, cum in Eleuſiniorum panegyri ſpectante vniuerſa Graecia nudaſſet corpus, et in mare ſoluta coma deſcendiſſet, ſcribit Athenaeus pag. 292. verſ. 29. Verba Rhodig. c. 15. lib. XIV. ſunt haec; *Poſtea Phrynen miramur, non Hyperidis actione, quanquam admirabili, ſed conſpectu corporis, quod illa ſpecioſiſſimum alioqui, deducta nudauerat tunica, periclo liberatam: interpoſito mox decreto, ne quis miſericordiae captandae gratia epilogis vteretur. Haec vero eſt, de qua Propertius ita canit: Nec quam deletas potuit componere Thebas, Phryne, tam multis facta beata viris. Eius ſtatuam fuiſſe apud Delphos auream ſcribit Libanius. Commeminit in praeceptis ſanitatis etiam Plutarchus, eam dicere ſolitam prodens, vbi iam conſenuiſſet, ac flaccida toto foret corpore,* τὴν τρύγα πλείονος πωλεῖν διὰ τὴν δόξαν, *id eſt, eluris fecem vendere ex opinione, quam de ipſa concepiſſent homines. Hanc denique dixere Graeci lecythum habere in malis: quod exponens Suidas, velut in ſinu plane ſeruans Graecorum omnia, ad faciei retulit tumorem: credo, quia ſit lecythus protuberans vas: etiamſi de corporis habitu, hoc eſt a paruitate, Olpem piſcatorem nuncupatum, coniectant Graecorum nonnulli; quoniam Olpe lecythum indicet. Ego ad formae elegantiam referendum contenderim. Vt illam intelligamus naturali ſpecie praeſignem, accerſitam commendationem, et peregrinas haud magnopere nugas conquiſiuiſſe: quando lecythum Plinii Caecilii teſtimonio, et Marci Tullii in epiſtolis ad Atticum, pro orationis etiam ſplendore, ac excuſſa in ſcribendo cura, nouimus accipi. Erat enim oleo dicatum vas lecythus, ſed et vnguentis quoque, vnde et Lecythophorus puer Polluci. Verum et Trochaicum dimetrum catalecticum, quod Euripidion dicunt, etiam Lecythium vocatur, vel ex Ariſtophanis ſcommate, vel trochaici bombi ratione: quem exhibet lecythium quoque.* Hactenus Rhodiginus, qui loco citato paulo poſt, *Scribit* (inquit) *Apollodorus Phrynes fuiſſe duas; alteram quarum Clauſigelota cognominarint; alteram*

13. Apelles et in aemulis benignus, Protogeni dignationem *k.* primus Rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis, vt *l.* [1] plerumque domeſtica: per-

1. plurimum. M.

ram vero Sarpedion. Clauſigelos verbum apud Xenophontem eſt libro rerum Graecarum ſeptimo, πάντας δὲ τὲς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσίγελως ἴσχεν, *id eſt, praeſentes autem vniuerſos tunc ſane ſonantior habebat riſus. Herodicus celebratam Rhetoribus Phrynen* σηςὸν, *id eſt, Seſtum vocitatam, tradit, quod attaminaret deſpoliaretque adeuntes.* σήθειν *attaminare eſt. Quum auarior quiſpiam ſubblandiens diceret, Aphrodiſium Praxitelis es; at tu, inquit Phryne, amor Phidiae. Demum libet lucubrationi huic, quam videmur, ducente ſtilo, in feminas declamaſſe, quas tamen alibi ſummis celebrare laudibus, non expauimus, inſerere breue quiddam ex Graecorum ſanctuariis, non bonas lacerando, ſed a malo malas deterrendo;* Θησαυρός ἐςι τῶν κακῶν κακὴ γυνή. Θηρῶν ἁπάντων ἀγριωτέρα κακὴ γυνή. Θάλασσα, καὶ πῦρ καὶ γυνὴ κακὰ τρία. *Theſaurus eſt malorum mulier mala. Fera omnibus immitior mulier mala. Mare, ignis: mulier, mala tria.* Hactenus Rhodiginus. Anadyomenes meminit Pauſanias in Corinthiacis. Dal.

Anadyomenen) Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην, *Venerem e mari exeuntem*, ad imaginem potius Phrynes meretricis ab Apelle pictam, ſcribit Athenaeus, XIII. pag. 591. Exſtat in eam picturam Auſonii epigramma, 104. *Emerſum pelagi nuper genitalibus vndis Cyprin Apellaei cerne laboris opus:* etc. Et Ouid. de Ponto IV. el. 1. v. 29. *Vt Venus artificis labor eſt et gloria Coi Aequoreo madidas quae premit imbre comas.* Vetus inſcriptio, ſi tamen vetus, apud Reineſ. p. 127. VENERI PELAG. *Veneri Pelagiae.* H.

k. Dignationem) Auctoritatem conciliauit et famam. H.

l Vt) Eleganter in eam ſententiam Plinius Iun. VIII. Ep. 20. *Ad quae noſcenda iter ingredi, tranſmittere mare ſolemus, ea ſub oculis poſita negligimus: ſeu quia ita natura comparatum eſt, vt proximorum incurioſi, longinqua ſectemur: ſeu quod omnium rerum cupido langueſcit, quum facilis occaſio eſt:* *ſeu*

contantique quanti *m.* [1] liceret opera effecta, paruum neſcio quid dixerat: at *n.* ille quinquagenis *o.* talentis popoſcit: famamque diſperſit, ſe emere, vt pro ſuis venderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem: nec niſi augentibus pretium, ceſſit.

14. [2] Imaginem adeo ſimilitudinis indiſcretae pinxit, vt (incredibile dictu) Apion Grammaticus ſcriptum reliquerit, quemdam ex facie hominum adiuinantem (quos Metopoſcopos *p.* vocant) ex iis dixiſſe aut futurae mortis annos, aut praeteritae. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum *q.* Ptolemaeo: quo regnante, Alexandriam vi tempeſtatis expulſus, ſubornato fraude aemulorum plano *r.* regio [3] inuitatus, ad Regis coenam venit: [4] indignan-

1. *ſic et M. licitaretur Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. et Ch. imagines Gr. et Al.* 3. *non inui. M.* 4. *indignanteque Ptol. et voc. ſuos oſtendente.* M.

ſeu quod differimus, tamquam ſaepe viſuri, quod datur videre, quoties velis cernere, etc. H.

m. Quanti licitaretur opera effecta) Voſſ. *liceret* nam et venditor *licere* dicitur. Suetonius Calig. 38. *monitum a Caio praeconem, ne praetorium virum crebro capitis motu natantem ſibi praeteriret, nec licendi finem factum.* Martialis lib. VI. epig. 66. *Vendebat modo praeco Gellianus. Paruo cum pretio diu liceret.* Sic etiam codex Pintiani. Gron.

Quanti) Sic MSS. non *licitaretur.* Nam et venditor *licere* recte dicitur. H.

n. At) Apelles. H.

o. Quinquagenis) Attica talenta intellige: Gallicae monetae libras, ſeu florenos 120000. H.

p. Metopoſcopos) Μετωποσκόπους, qui hominum ingenium diiudicant ex fronte, lineamentiſque corporis, atque inde futura augurantur. Vſus etiam ea voce Tranquillus. H.

q. Cum Pt.) Lagi F. qui primus poſt Alexandri obitum Aegyptum tenuit. H.

r. Plano) Vox haec impoſtorem aſtutum ſignificat, qui artem profitetur imponendi etiam ſpectantibus. *Hic ille planus improbiſſimus,* inquit Cicero pro Cluentio n. 72. H.

nantique Ptolemaeo, et vocatores ſuos oſtendenti, vt diceret a quo eorum inuitatus eſſet, arrepto [1] carbone extincto e foculo, imaginem in pariete delineauit, agnoſcente vultum plani rege, ex inchoato protinus. Pinxit *s.* et Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus *t.* excogitata ratione vitia condendi: [2] obliquam *v.* namque fecit, vt quod corpori deerat, picturae potius deeſſe videretur: tantumque *x.* eam partem e facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere. Sunt inter opera eius et exſpirantium imagines. Quae autem nobiliſſima ſint, non eſt facile dictu.

15. Venerem *y.* exeuntem e mari diuus Auguſtus dicauit in *z.* delubro patris Caeſaris, quae Ana-

1. *carbone e foculo extincto. M.* 2. *obliquum. M.*

s. Pinxit et Antigoni regis imaginem) Apud Coos eam fuiſſe Strabo auctor eſt libro decimoquarto. Dal.

Pinxit) Quinctil. II. 13. pag. 145. *Habet in pictura ſpeciem tota facies. Apelles tamen imaginem Antigoni latere tantum altero oſtendit, vt amiſſi oculi deformitas lateret.* H.

t. Primus) In pictura ſcilicet. Sic in ſtatuis Periclis artifices, vt Plutarchus adnotat, pag. 153. vitium texere oblongioris paulo capitis, addita galea. H.

v. Obliquam) Haec pictura κατάγραφος, de qua dictum eſt ſ. 34. H.

x. Tantumque eam partem e facie oſtendit) Apographum noſtrum: *Lamumque ea parte, etc.* lego *limum*, non *lamum*, hoc eſt, *obliquum.* Pint.

y. Venerem exeuntem e mari diuus Auguſtus) Vt generis parentem. Pro ea Cois remiſſa tributa 100. talenti, 100. talenta. Strabo l. XIV. Dalec.

Venerem) Ἀναδυομένην, de qua ſupra ſ. 12. H.

z In) Quod in Foro fuit, regione in octaua. Strabo XIV. pag. 657. Ἦν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτην τοῦ γένους αὐτοῦ, etc. H.

Anadyomene vocatur, [1] verſibus *a.* Graecis tali opere, dum laudatur, victo, [2] ſed illuſtrato. Huius inferiorem partem corruptam qui reficeret, non potuit [3] reperiri. Verum ipſa iniuria ceſſit in gloriam artificis. Conſenuit haec tabula carie: aliamque pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo, Dorothei manu. Apelles inchoauerat [4] aliam Venerem.

1. *verſib. aliquot Graecis collaudato et opere et pictore. Huius inf. etc. V.* 2. *ſed per tot luſtra inferiorem. M.* 3. *inueniri. V.* 4. *et aliam. M.*

a. Verſibus) Exſtant in Anthologia, IV. 12. Epigrammata Graeca quinque de hoc argumento, εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ἀνερχομένην ἀπὸ θαλάσσης, Antipatri, Archiae, Democriti, Iuliani et Leonidae. Tu ea, ſi etium eſt, conſule. Habe interim ea Latine ex Grotio: Antipatri quidem Sidonii. *Maternis primum de fluctibus emergentem Cyprin Apellaei cerne laboris opus. Vt manibus mulcens reſperſos aequore crines De madidis ſpumam cogit abire comis! Non vbi de forma poſt hac certabimus, ipſae Dicant, ſi videant, nata ſororque Iouis.* Archiae: *Fallimur? an Venerem nudam ſpectauit Apelles, cum de caeruleo ſurgeret orta mari? Sic illam pelagi pinxit de rore madentem: Ecce comam tenera tergit vtraque manu.* Democriti: *Nuda Venus pelagi primum quum ſurgeret vndis, Auratas ſpuma de maris vda comas, Taliter Aegaeo ſiccauit ab aequore tractam Caeſariem tenera pulcra per ora manu. Exſtans vberibus qua fas tenus: hanc, ita vel Mars Si videat ſubitus, pectora turbet amor.* Iuliani ex Praefecto Auguſtali: *in Cytherea recens maris e genitalibus vndis: Lucinae, ingenium fecit Apellis, opus. Sed cito te tabula remoue, ne te irriget imbre Quae pluit abſterſis ſpuma marina comis. Si ſic nuda Venus ſtetit in certamine mali: Troia quod interiit, Pallas iniqua fuit.* Leonidae denique Tarentini: *Adhuc ab ipſo matris orientem ſinu, Adhuc ſtrepentem ſpumeo Cyprin ſolo, Videns Apelles, inclytum formae decus, Non aemulatus arte: ſed viuum dedit. Videſne ſummis manibus vt ſtringat comam, Micetque puris fulgurans oculis amor, Matura tangi turgeant vt vbera? Nunc ipſa dicat Pallas et coniux Iouis: Actum eſt, nec vltra, Iuppiter, contendimus.* Ex

nerem Cois *b.*, ſuperaturus etiam ſuam illam [1] priorem. Inuidit *c.* mors peracta parte: nec qui ſuccederet operi ad praeſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit *d.* et Alexandrum Magnum, fulmen tenentem, in templo Epheſiae Dianae, [2] viginti *e.* talentis. Digiti eminere videntur, et fulmen extra tabulam eſſe. [3] Legentes *f.* meminerint omnia

1. *ſuperiorem. M.* 2. *viginti talentis auri. Dig. Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss. H. ſed legentes Gr. et Al.*

Ex quibus carminibus, aut certe haud abſimilibus, Plinius victum Apellis opus, ſed illuſtratum dicit. H.

b. Cois) De hac Ouidius, *Si nunquam Venerem Cois pinxiſſet Apelles, Merſa ſub aequoreis illa lateret aquis.* Dalec.

c. Inuidit) Cicero de Offic. III. n. 10. *Vt nemo pictor eſſet inuentus, qui Veneris eam partem, quam Apelles incheoatam reliquiſſet, abſolueret: oris enim pulcritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat.* Et Famil. I. ep. 9. *Vt Apelles Veneris caput, et ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis incheoatam reliquit: ſic quidam homines in capite meo ſolo elaborarunt. etc.* H.

d. Pinxit et Alexandrum Magnum) Dal v. obſ. ſqq. D.

Pinxit) De hac pictura dicere ſolitum ferunt Apellem, duos Alexandros eſſe: alterum Philippi ἀνίκητον, Apellis alterum ἀμίμητον. Plutarch. or. 2. de fort. Alex. pag. 335. H.

e. Viginti) In libris editis, atque in ipſo R. 2. cod. ſed imperita recentioris alicuius interpolatoris manu, eraſa quae ſuberat voce, legitur *viginti talentis auri.* Talenta auri ſicubi poetae dixere, vt Maro non ſemel, de ingenti auri pondere accipimus, non de certa menſura pecuniae, quae auro potius quam argento, conſtet: Sed *auri* illi addidere ſcilicet, quod eius tabulae manipretium auro ſolutum mox dicatur. Talenta Attica argenti intellige: quorum vicena monetae Gallicae efficiunt libras 48000. Hard.

f. Sed legentes meminerint omnia ea quatuor coloribus facta, etc.) Aliter in ſcripto codice, *Sed legentes meminerint omnia ea conſtare quatuor coloribus. Tabula in nummo aureo menſuram accepit, non numero.* Sed vtrocunque modo legatur, dubito an haec verba Plinii ſint: et ſi Plinii ſunt, an aliun-

nia [1] ea quatuor *g.* coloribus facta. [2] Tabulae *h.* pretium accepit aureos menſura, non numero.

16. Pinxit *i.* et [3] Megabyzi *k.* ſacerdotis Dianae Epheſiae pompam: Clitum *l.* equo ad *m.* bellum

1. ea conſtare quatuor colorib. Immane tabulae pretium acceperit aureos menſura, non numero. V. Pariſ. e. q. c. conſtare. Tabulae pretium accepit aureos menſura, non numero V. 2. Manipretium eius tabulae in nummo aureo menſura accepit Gr. et Al. 3. Megabyzo ſacerdoti. V.

aliunde in hunc locum librariorum incuria commearint: locum in medio relinquo. Pint.

Legentes) Vide quae diximus ſ. 32. H.

g. Quatuor... facta) Abeſt vox ea poſtrema a codice R. 2. In Colb. 3. *quatuor coloribus conſtare.* H.

h. Tabulae) Ita ſaniſſime Colb. 3. In R. 2. et Pintiani cod. minus ſincere: *Tabula in nummo aureo menſura accepit, non numero.* Parm. ed. *Immane tabulae pretium accepit aureos menſura, non numero.* Quid ſit manipretium, alibi diximus. Sententia porro eſt, tanto nummorum numero tabulam eſſe repenſam, quantum ipſius ſpatium, quanta amplitudo foret: vt de alia pictura ſimiliter dictum eſt VII. 39. Horat I, Sat. 1. *Diues, vt metiretur nummos.* H.

i. Pinxit) Pompam Dianae Epheſiae, cui Megabyzus ſacerdos praeeſſet. Quint. V. 12. p. 406. *Statuarum artifices, pictoreſque clariſſimi, quum corpora quam ſpecioſiſſima fingendo pingendoue efficere cuperent, ... non Bagoam aut Megabyzum aliquem in exemplum operis ſumunt ſibi,* etc. Μεγάβυζον Xenophon Ἀναβάσ. V. pag. 350. interpretatur, τὸν τῆς Ἀρτεμίδος νεωκόρον, *qui Dianae ſacra perageret.* Strabo XIV. p. 641. Μεγαλέβυζον, ἱερέα. Plinius, *ſacerdotem.* Vnde ſuſpicari licet, quid ſit, quod in nummis frequenter occurrit, ΝΕΩΚΟΡΩΝ et ΔΙΣ ΝΕΩΚ. quod nos alibi ſingulari opere de nummis antiquis explanauimus. H.

k. Megabyzi ſacerdotis) Μεγαβύζες olim vocabant Dianae Epheſiae ſacerdotes. Id ex Heſychio et Appiano lib. V. bell. ciuil. diſcimus. Xenophon lib. V. ἀναβάσεως, μεγάβυζον τὸν τῆς ἀρτέμιδος ἐφεσίας νεώκορον interpretatur aedituum. Vide cap. 11. quod proxime ſequitur. μεγαλοβύζες

lum feſtinantem: [1] galeam poſcenti armigerum porrigentem. Alexandrum et Philippum quoties pinxerit, enumerare ſuperuacuum eſt. Mirantur *n.* eius [2] Habronem *o.* Samii, et Menandrum *p.* regem Cariae

1. ſic ex Mss. H. et ei galeam p. Gr. et Al. 2. Abronem Gr. et Al.

βύζας Strabo vocat l. XIV. eoſque eunuchos fuiſſe ſcribit. Quod et oſtendit Heracliti epiſtola ad Hermodorum apud Politianum, caſtrari ac execari Megabyzum ſolitum, ne deae virgini vir ſacrificaret, dicens. Locus eſt XV. Miſcellan. vbi hanc eius pompam deſcribit luculenter Xenophon Epheſius. In ea ferebantur ſacra, faces, caniſtra, ſuffimenta; ducebantur canes, equi, etc. Dal.

l. Clitum) Κλεῖτον, inter Alexandri amicos non poſtremum, mox ab eodem inter pocula interemptum. Arrian. de exped. Alex. IV. pag. 500. H.

m. Ad bellum feſtinantem et ei galeam poſcenti) Voſſ. *feſtinantem, galeamque poſcenti armigerum porrigentem.* Pintianus τὰ *et ei* demenda notat iuſſu veteris libri. Gron.

n. Mirantur eius Abronem) Abron Argiuus quidam vitae perditiſſimae, ſolutiſſimae, luxurioſiſſimae; vnde prouerbium *Abronis vita*, apud Eraſmum ex Xenodoto, πάναβρον Sardanapalum olim vocarunt, ob effeminatam mollitiem, de quo multa Rhod. cap. 11. l. IX. Dalec.

o. Habronem) Sic MSS. recte, non *Abrônem.* Habron Argiuus, ex Suida, cui a mollitie nomen inditum: vnde in ſplendide viuentes iactatur paroemia, Ἄβρωνος βίος, *Habronis vita.* Fuit et alter Habron ſophiſta, Lycurgi Oratoris F. de quo Plutarchus, in decem Rhetorum vitis, pag. 843. H.

p. Et) Ceteris ſcriptoribus incognitum. H.

Menandrum) Quidam legendum volunt *Minoem*, quem in Caria primum regnaſſe, Strabo auctor eſt lib. XIV. Alii *Idrica* legunt, quem Hecatomni filium fuiſſe et Mauſoli fratrem, idem tradit. Alii vero legendum cenſent, *Minoem et Idrica reges Cariae Rodii.* Inuenio et apud eundem auctorem lib. XI. Menandrum quendam natione Graecum, multas in India prouincias ſubegiſſe, et victorias ſuas longius protuliſſe, quam Alexandrum. Menander Athenienſium dux

riae Rhodii. Item *q*. Ancaeum: Alexandriae Gorgoſthenem tragoedum: Romae Caſtorem et Pollucem, cum Victoria et Alexandro Magno. Item *r*. belli *ſ*. imaginem, reſtrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante. Quas vtraſque tabulas Diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris exiſtimauit, in vtriſque exciſa facie Alexandri, Diui Auguſti [1] imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantur manu eſſe et *t*. in Antoniae templo Herculem auerſum: vt, quod eſt difficillimum, faciem *v*. eius oſtendat verius pictura, quam promittat. Pinxit *x*. [2] et heroa nudum: eaque pictura naturam ipſam prouocauit.

17. Eſt

1. *imagines videre. M.* 2. *et Hero et Leandrum, ad quam picturam natura eum. M. Lego, Leandrum, qua pictura naturam is.*

dux et Niciae collega Thucydidi celebratur lib. VI. D.

q. Item) Qualis et ab Ariſtophonte pictus dicitur inferius, ſ. 40. n. 32. H.

Ancaeum) Vel Tegeatem, Lycurgi filium, Argonautam: vel Samium Neptuno genitum, etiam Argonautam, ab apro in vinea occiſum, de quo prouerbium, *Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.* Dal.

r. Item) Qualis eſt furoris, apud Maron. Aen. I. v. 298. *Furor impius intus Saeua ſedens ſuper arma, et centum vinctus ahenis Poſt tergum nodis, fremit horridus ore cruento.* H.

ſ. Belli imaginem) Eam picturam videtur Maro his verſibus expreſſiſſe: *Claudentur belli portae: furor impius intus Saeua ſedens ſuper arma, et centum vinctus ahenis Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.* Turnebus cap. 11. lib. X. Aduerſariorum. Dal.

t. Et in Ant.) Huius Antoniae templum, quo Vrbis ſitu fuerit, incompertum. Fuit illa Antonii Triumuiri filia: ex ſorere Auguſti, Claudii Caeſaris Auguſti parens: in nummis ANTONIA ex patre, AVGVSTA ex matre. H.

v. Faciem) Vide quae dicta ſunt. n. 5. H.

x. Pinxit et Heroa nudum) Voſſ. *heroanumdum.* An *Heroanum*, Leandri amores, anil

Eſt et equus eius, [1] ſiue fuit, pictus in *y.* certamine: quod *z.* iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Namque ambitu aemulos praeualere ſentiens, ſingulorum picturas inductis *a.* equis oſtendit: Apellis *b.* tantum equo adhinniuere, idque et poſtea [2] ſemper illius experimentum artis oſtentatur. Fecit *c.* et Neoptolemum,

1. *ſicut fuit. V.* 2. *ſemper vnius experimentum artis illud oſtentatur. Cb.*

anili ſpecie, in qua ſcilicet priſtinae formae reliquiae apparerent. Niſi tamen, *Hero nudam.* Acad. et Gud. *Hero et Leandrum ad quam picturam.* Men. *Hero et alexandrum ad quam picturam.* Gron.

Pinxit) Sic etiam R. 2. Suſpicabamur olim *Pinxit et Herona nudam*: puod Heronis ad Leandrum, viciſſimque huius ad illam litterae inter Heroidum epiſtolas ſint apud Naſonem. Sed nec vox *Herona* ipſa per ſe placet, et Plinius ipſe ſupra ſimiliter de Timanthe, n. 6. *Pinxit et heroa abſolutiſſimi operis, artem ipſam complexus viros pingendi.* H.

y. In) In picturae certamine cum ſociis artis. H.

z. *Quod iudicium ad mutas quadrupedes*) Scribendum potius, *quo iudicio ad mutas quadrupedes.* Pint.

Quod) In quo certamine iudices habere quadrupedes, quam homines maluit. Hard.

a. Inductis) Quos in medium et veluti in ſcenam induxerat. H.

b. Apellis tantum equo adhinniuere) De equa id Valerius cap. 11. lib. VIII. tacito nomine pictoris, Aelianus cap. 3. lib. II. hiſtor. Dalec.

Apellis) Val. Max. VIII. 11. pag. 400. *Quo excuſabilior eſt error equi, qui viſa pictura equae, hinnitum edere coactus eſt.* H.

c. *Fecit et Neoptolemum*) Neoptolemum intelligit, qui cum haſta et clypeo Alexandrum ſequutus, poſt eius obitum Armeniam commouit, et aliquanto poſt commiſſo praelio, ab Eumene cum Cratero occiſus eſt. Plutarchus in Eumene. Fuit et alius Neoptolemus Olympiadis pater, de quo Pauſanias lib. I. Dal.

Fecit) Alexandri ſocium, ab Eumene occiſum. Plutarch.

mum, [1] ex equo aduerſus Perſas, Archelaum *d.* cum vxore et filia, Antigonum *e.* thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis praeferunt omnibus eius operibus eumdem regem ſedentem in equo: Dianam *f.* ſacrificantium virginum choro mixtam: quibus viciſſe Homeri *g.* verſus videtur idipſum deſcribentis. Pinxit et quae pingi non poſſunt, tonitrua, [2] fulgetraque: Brontem *h.*, Aſtrapen, [3] Ceraunobolian *i.* appellant.

18.

1. ex equo pugnantem aduerſus. V. 2. fulgetra, fulguraque. Gr. et Al. 3. Ceraunophiten. M. ceraunobolon Gr. et Al.

tarch. in Eumene, pag. 585. In nummo aureo didrachmo, e Gaza Regia, quem Seguinus vulgauit, pag. 54. caput Iouis Dodonaei eſt, corona quercea redimitum, ſine epigraphe. In auerſa parte, fulmen cui ſidus ſolis ſuperpoſitum eſt, regiae dignitatis ſymbolum: infra, ſpiculum, deſignans Epirum. Epigraphe: ΑΛΕΧΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ. Alexandri numiſma, qui Neoptolemi filius. H.

d. Archelaum) Vel phyſicum Anaxagorae diſcipulum, Socratis praeceptorem, vel Macedoniae regem. Dalec.

Archelaum) Macedoniae regem: quem Socrates aiebat, minas argenti XL. in domum ſuam impendiſſe, Zeuxide Heracleota conducto, qui picturis eam ornaret: in ſe ipſum nihil. Aelian. V. H. XIV. 17. H.

e. Antigonum) Demetrii Poliorcetae patrem, Aſiae regem. H.

f. Dianam ſacrificantium virginum) Apud Homerum παιζουσῶν, ludentium. Iliad. ζ. et in hymno Artemidis: apud Virgil. lib. I. Aeneidos. *Mitalerius.*

g. Homeri) Odyſſ. ζ. v. 102. Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι etc. Virgilius item Aen. I. Hard.

h. Bronten, Aſtrapen, Ceraunobolon appellant) Haec verba Graeculi alicuius potius quam Plinii puto. Pint.

Brontem) Βροντὴν, Ἀστραπὴν, Κεραυνοβολίαν. Sic R. 2. H.

i. Ceraunobolon appellant) Acad. *ſerancoptitan.* Gud. et Men. *ceranceptitan.* Voſſ. *ceraunobeitan.* Forte, *Ceraunobolian:* κεραυνοβολίαν. Nam

18. Inuenta eius et ceteris profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quod abſoluta opera atramento *k.* illinebat ita tenui, vt idipſum repercuſſu claritates colorum excitaret, cuſtodiretque a puluere et ſordibus, [1] ad manum intuenti demum appareret. Sed *l.* et [2] cum ratione magna: ne colorum claritas oculorum aciem offenderet, veluti per lapidem ſpecularem intuentibus e longinquo: et eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occulte daret.

19. Aequalis *m.* eius fuit Ariſtides Thebanus. Is omnium *n.* primus animum pinxit, et *o.* [3] ſenſus [4] hominis expreſſit, quae vocant *p.* Graeci ethe: item per-

1. *admotum. V.* 2. *tum Gr. et Al.* 3. *Sic ex Mss. H.* *ſenſus omnes expreſſit, quos vocant. Gr. et Al.*

Nam haec omnia delere, tanquam quae ſint Graeculi alicuius, vt voluit Pintianus, inciuile eſt. Gr.

k. Atramento) Galli dicunt, *vernir, appliquer le vernis.* H.

l. Sed) Sed et iſtud cum ratione ac modo fiebat. H.

m. Aequalis) Apellis ſcilicet. Meminit Ariſtidae Thebani Polemon, libro de tabulis quae Sicyone fuerunt, apud Athen. XIII. pag. 567. H.

n. Is) Arte et induſtria: alii priores caſu tantum et rarius. H.

o. Et ſenſus omnes expreſſit, quos Graeci vocant etc.) Voſſ. et Pintiani: *et ſenſus hominis expreſſit, quae vocant gi etc.* Lege: *et ſenſus humanos expreſſit, quae vocant Graeci ἤθη.* Gr.

p. Quae) Ἤθη, mores. Vide quae diximus n. 2. Spectat huc aculeatum inprimis Piſonis epigramma Anthol. II. c. 43. in hominem egregie deformem: ψυχὴν μὲν γράψαι χαλεπὸν, μορφὴν δὲ χαράξαι Ῥᾴδιον· ἀλλ' ἐπί σοι τοὔμπαλιν ἀμφότερα. Τῆς μὲν γὰρ ψυχῆς τὸ διάστροφον ἔξω ἄγουσα Ἐν τοῖς φαινομένοις ἡ φύσις εἰργάσατο. Τὸν δ' ἐπὶ τῆς μορφῆς θόρυβον, καὶ σώματος ὕβριν, Πῶς ἄν τις γράφῃ, μηδ' ἐσιδεῖν ἐθέλων. *Ardua res animum, facilis depingere formam: In te ſed ſe rem con-*

perturbationes: durior paulo in coloribus. [1]Huius pictura eſt, oppido capto ad matris morientis e vulnere mammam adrepens infans: intelligiturque ſentire mater et timere, [2]ne *q.* emortuo lacte [3]ſanguinem lambat. Quam tabulam Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriam ſuam. Idem pinxit praelium cum Perſis, centum homines ea tabula complexus, pactuſque in ſingulos mnas *r.* denas a tyranno Elatenſium *s.* Mnaſone. Pinxit et currentes quadrigas, et ſupplicantem paene cum voce: et venatores cum captura: et Leontionem pictorem: et *t.* Anapauomenen, [4]propter fratris amo-

1. *vnus pictura oppido, etc. adrepentem fecit infantem.* M. 2. *ne mortuae ſanguinem.* M. 3. *Sic ex Mss. H. ſanguinem infans lambat. Gr. et Al.* 4. *Sic ex* Mss. *H. propter fratris amorem morientem. Gr. et Al.*

conſtat habere ſecus. Nam prauos animi mores natura latere, Exponens oculis obuia ſigna, vetat. Sed foedum corpus, confuſa ſed ora videre. Quum metuant omnes, pingere nemo poteſt. H.

q. Ne) R. 2. *ne mortuae faciae.* Colb. 3. *ne mortuae ſanguinem infans lambat.* H.

r. Mnas) Mna centum drachmarum eſt, drachma denarii pondere, ac fere pretio. Itaque mna vna, Gallicae monetae libras facit XL. Denae, quadringentas. H.

s. Elatenſium) In Locris. Vide IV. 12. De Manſene rurſum inferius. n. 21. H.

t. Et Anapauomenen, propter fratris amorem morientem) Vltimum verbum non habetur in eodem. et paulo poſt *Amoniada* non *Hemionida.* Pint.

Anapauomenen propter amorem fratris morientem) Vox vltima ab explicatione eſt: nam nec in Voſſ. nec Acad. nec Gud. nec Men. conſpicitur. Eleganter vno vocabulo et nomen tabulae et rem expreſſit. Intelligit, opinor, Pyblin amore Cauni ἀναπαυομένην τοῦ βίου. Pintiani eodem verbo caruit codex. Gr.

Anapauomenen) Ἀναπαυμένην τοῦ βίου, hoc eſt, vita defunctam. Byblidem intelligit Cauni fratris amore mortuam. Vide Ouid. Metam. IX. 455. Libri editi, *morientem*, fruſtra hic addunt. H.

amorem. Item [1] Liberum patrem, et *v.* Ariadnen, ſpectatos Romae in *x.* aede Ceteris: Tragoedum, et puerum, in *y.* Apollinis: cuius tabulae gratia interiit pictoris inſcitia, cui tergendam eam mandauerat M. *z.* Iunius Praetor ſub die ludorum Apollinarium *a.* Spectata eſt et in *b.* aede Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerum docentis. Pinxit et aegrum ſine fine laudatum. Qua *c.* in arte tantum [2] valuit, vt Attalus rex vnam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur.

20. Simul *d.*, vt dictum eſt, Protogenes floruit. Patria *e.* ei Caunus, gentis Rhodiis ſubiectae.

1. *Liberum, et Autonoen, ſpect. M.* 2. *valuit ita, vt. Ch.*

v. Et) Minois filiam, quam Bacchus duxit vxorem, huius Dei admonitu, Theſeus a quo primum abducta fuerat, hanc dimiſiſſet. Geminum, non de pictura quidem, ſed de ſtatua Ariadnes, exſtat in Anthologia epigramma perelegans IV. 9. Οὐ βροτὸς ὁ γλύπτας, οἵαν δέ σε Βάκχος ἐρασὰς Εἶδεν, ὑπὲρ πέτρας ἔξεσε κεκλιμέναν. *Non te ſculpſit homo: ſed qualem rupe iacentem Viderat, expreſſit marmore Bacchus amans.* Ξεῖνοι, λαινέας μὴ ψαύετε τὰς Ἀριάδνας, Μὴ καὶ ἀναθρώσκῃ Θησέα διζομένη. *Saxea ſit quamuis Ariadne, tangere noli: Theſea ne properans quaerere, proſiliat.* H.

x. In) Regione Vrbis vndecima. H.

y. In Ap.) Vrbis regione decima. H.

z. Iunius) Cuius Cicero meminit in or. pro Cluentio. H.

a. Apollinarium) Quos ſingulis annis exhibebant Romani ſtato die, circa Nonas Quintiles. Horum ludorum cauſas rituſque Macrobius explicat Sat. I. 17. pag. 277. H.

b. In) Cic. de off. III. n. 104. *Qui iuſiurandum violat, is Fidem violat, quam in Capitolio vicinam Iouis Opt. Max. maiores noſtri eſſe voluerunt.* H.

c. Qua) Nempe aegros pingendi. H.

d. Simul) N. 11. H.

e. Patria ei Caunus) Ciliciae ciuitas, inſalubris ob aeſtum, et fructuum fugacium copiam. Vide Strabonem.

ctae. Summa *f.* eius paupertas initio, artiſque ſumma intentio, et ideo minor *g.* fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam *h.* et naues pinxiſſe vſque ad annum quinquageſimum: argumentum eſſe, quod quum Athenis celeberrimo loco Mineruae [1] delubro propylaeon *i.* pingeret, vbi fecit nobilem Paralum *k.* et [2] Hammoniada *l.*, quam

1. *delubri.* M. 2. *Hermionida.* V. *Hammonida* M. *Hammoniadem.* M. *Aliud. Aemmionida.* Gr. et Al.

nem lib. XIV. Liuium lib. XLV. Dal.

Patria) In Caria. Pauſan. Attic. I. pag. 6. Πρωτογένης Καύνιος. Sic pariter Plutarch. in Demetrio. Suidas Xantho oriundum facit, Cariae oppidulo, prope Caunum: et Conſtant. Porphyrog. I. them. 14. pag. 42. Hard.

f. Summa) Quint. XII. pag. 892. Protogenem cura, vt Apellem gratia, praeſtantiſſimum ait fuiſſe. H.

g. Minor) Minime fecundus artifex. Vide quae diximus, n. 5. H.

h. Quidam) Quod et de Heraclide dicitur, n. 30. Hard.

i. Propylaeon) Προπύλαιον, porticulum, veſtibulum H.

k. Paralum) Parali nauis meminit Plutarchus in Lyſandro. Sacram triremem vocat Demoſthenes quarta Philippica. Ea Athenis publica fuit nauis, qua theori Delphos mittebantur, et in publicos conuentus legati. Dalec.

k. Paralum) Nauium haec nomina ſunt. Vide N. et Em. N. XII. (paulo poſt) Prior ab heroe eius nominis, cuius Grammatici meminere omnes: altera ab Hammone Ioue, cui dona naue ea deuehebantur: eadem Ναυσικάη, eodem quo Alcinoi filia nomine, nuncupata. *Fecit*) In libris fere hactenus editis; auctore Barbaro, *Hemionida.* At in R. *Amoniadam.* Colb. 3. *Hamoniadam.* Parm. ed. *Hammoniadam*: quae noſtrae emendationi omnia egregie fauent. Quinque fuere ſacrae triremes: ab initio binae tantum: proceſſu temporis tres additae ſunt: priorum altera Salaminia, vel Delia; altera Paralus vocabatur. Poſteriorem alia Antigonis, alia Ptolemais, alia Hammonis. Haec ſic dicta fuit, quod per

quam quidam [1] Nauſicaam vocant, adiecerit paruulas naues longas in iis, quae pictores parerga *m.* appellant; vt appareret a quibus initiis ad arcem oſtentationis opera ſua perueniſſent. Palmam habet tabularum eius Ialyſus *n.*, qui eſt Romae, dicatus

 in

1. Naxiam. V. Naxicam. Alii V.

per eam victimas Ioui Hammoni mitterent. Vlpianus in Comm. ad. Medianam Demoſthenis: *Ὕϛερον δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς ἐγένοντο, Ἀντίγονις, Πτολεμαῒς, Ἀμμονιὰς, ἐπειδὴ τῷ Ἄμμωνι δι αὐτῆς τὰς θυσίας ἔπεμπον. Τούτων δὲ τῶν ἱερῶν τριήρων αὐτὴ ἡ πόλις ἐπεμελεῖτο* etc. Etymologici auctor: *Πάραλος, ἱερὰ τριήρης, ὥσπερ καὶ Ἀντίγονις, καὶ Δημητριὰς*, etc. verbo, *ἱεραὶ τριήρεις*. Meminit huiuſce Parali nauis Cicero in Verr. or. 4. n. 135. Nomen habet ab auctore Paralo, de quo VII. 57. H.

l. Hemionida) Hermionida triremem ab Hermione, ciuitate Laconiae, vocatum memorat Thucydides. Rhodiginus c. 9. lib. VIII. Dal.

m. Parerga) *Πάρεργον*, operis appendix, acceſſioque dicitur: quod alicui rei praeter propoſitum additur: vt ſi pictor Iunonem pingens, ornandae tabellae gratia, arbuſculas, auiculaſque, aut aliquid huiuſmodi, corollarii vice, addiderit. Has autem adiecit nauiculas, vt a quibus initiis ad maiorum nauium abſolutionem perueniſſet, oſtenderet. H.

n. Ialyſus) Ialyſum hic non Rhodi vrbem ſignificat, quam Homer. Iliad *ε.* nominauit, ſed heroem Ochimi, Solis et Rhodii filii, gnatum, cuius mentionem facit Pindarus in Olympiis, Cicero lib. III. de nat. deorum. Nam ex Rhodo Sol mares genuit Cercyphon, Actida, Macarea, *τενάγην, τριόπην*, Phaetontem *εὐλυιδίϛην*, Ochimon, et feminam Cydippen. Ex Ochimo vero nati ſunt Ialyſus, Cameirus, Lyndus. Aelianus ſeptennium in eo pingendo conſumptum ſcribit cap. 41. lib. XII. hiſtoriae. Idem Plutarchus in Demetrio. Hac pictura viſa Apelles cum obſtupuiſſet et obmutuiſſet, voce defectus, dixit tandem, inclytum quidem id opus eſſe, ingentemque laborem, ſed deeſſe gratias, quibus picturae ſuae caelum attingerent. Plutarchus. Dal.

Ialy-

in o. templo Pacis: quem quum pingeret, traditur madidis lupinis vixiſſe, quoniam ſimul famem ſuſtinerent et ſitim, ne ſenſus [1] nimia dulcedine obſtrueret. Huic p. picturae quater colorem induxit, ſub-

1. *nimia cibi dulc. V.*

Ialyſus) Strabo XIV. pag. 652. Καὶ αἱ τοῦ Πρωτογένους γραφαὶ ὅ, τε Ἰάλυσος, καὶ ὁ Σάτυρος παρεςὼς ςύλῳ. Cicero ad Attic. II. ep. 21. *Et vt Apelles ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum caeno oblitum videret* etc. Venerem cum Ialyſo qui componit, non Vrbis nomen eſſe. vt quidam putarunt, ſed viri, Ialyſum indicat haud obſcure: quem Solis nepotem Cicero vocat de N. D. III. n. 54. a quo nomen Vrbis in inſula Rhodo datum. In ea pictura conficienda annos ſeptem inſumpſiſſe Protogenem, auctor eſt Aelianus, H. V. XII. 41. et Plutarch. in Demetrio. Hard.

o. In) Incendio Romae abſumptam ſcribit Plutarch. in Demetrio, pag. 898. H.

p. Huic picturae quater colorem induxit ſubſidio iniuriae et vetuſtatis) Hermolai eſt. Voſſ. Gud. Men. Acad. vt antea edebatur: *induxit contra ſubſidia iniuriae et vetuſtatis.* Nouum hoc viſum, qui *ſubſidium* vbique fere pro auxilio et adiumento poni meminerant. Sed Plinius *ſubſidia* potuit dicere, quo ſenſu Vegetius *ſubſeſſas*, quaſi pro inſidiis aut inopinata vi: vel pro vi atque impetu ſerioris temporis. Nam *ſubſidia* ſunt robur ſecundum et poſterum, primam aciem excipiens et ſuſtinens. Multi, qui principia conſtantet tolerauere aut etiam impulere, poſt principiis ceſſere: vel, vt clarius dicam, qui primae aciei hoſtili reſtiterant, aut etiam eam loco mouerant, victi ſunt a *ſubſidiis*, poſtquam res ad triarios rediiſſet. Praeſentem iniuriam, omnibus cuſtodiam praeſtantibus, recens tabula facile effugit; ab aetate vitium non metuit, haud ita tuta ab ſecutura iniuria, cum poſt longam diem ſecurius habetur, ab ſecuturo ſitu: et haec ſunt *ſubſidia iniuriae et vetuſtatis.* Si tamen id durum cuiquam videatur, poſſumus ſcribere: *contra obſidia iniuriae et vetuſtatis.* Sic Columella 8. 11. *dum tamen anus ſedula vel puer adhibeatur cuſtos vagantium, ne obſidiis hominum aut inſidioſorum animalium diripiantur.* Item. lib. IX.

ſubſidio *q.* iniuriae et vetuſtatis, vt decedente ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mire factus, vt *r.* quem pariter [1] caſus [2] pinxerit. Non *s.* iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, [3] quum reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatiſfeciſſet. Diſplicebat autem [4] ars ipſa, nec minui poterat, et videbatur nimia, ac longius a veritate diſcedere, ſpumaque illa pingi,

Hh 5 non

1. *caſus et ars pinxerit. Gr. et Al.* 2. *pinxerint. M.* 3. *cum in reliqua. Gr. et Al.* 4. *ars ipſa, nec alia inueniri poterat, et videbatur longius a veritate diſcedere ſpuma illa pingique, non ex ore naſci. V.*

IX. 7. *contra fallaciam lacerti, qui velut cuſtos veſtibuli prodeuntibus inhians apibus affert exitium, eaeque pauciores intereunt, cum licet vitare peſtis obſidia per aliud vadentibus effugium.* Siue mauis *volantibus*, vt eſt in Mſſ. Forte autem legendum *eiusque*, vt ad τὸ *peſtis* referatur. Eodem libro cap 9. *niſi curatoris obſidio protinus excepti ſunt, diffugiunt.* Nec minoris elegantiae *obſidio* apud Plautum, Ciceronem, Plinium. Iſte Aſinar. 2, 2, 15. *Herum in obſidione linquet, inimicum animos auxerit.* Alter 5. famil. VI. *nec putant ei nummos deeſſe poſſe, qui ex obſidione foeneratores exemerit.* Tertius in Paneg. *nec mediocre pacis decus habebatur ſubmota campis irruptio ferarum et obſidione quadam liberatus agreſtium labor.* Gron.

Huic) Hodiernos, credo, pictores latet hoc artificium. Hard.

q. Subſidio) Subſidio contra iniuriam vetuſtatis. H.

r. Vt quem pariter caſus et ars pinxerit) Voſſ. τὰ *et ars* pro nothis habet. Quae duo vocabulo ambigo, vtrum lateant in τῷ *pariter*, fueritque, *quem ars et caſus*; an voluerit intelligi, ſcribendo, vt in membranis eſt: *vt quem pariter caſus pinxerit*, ſcilicet, non ars aut artifex tantum. Gr.

Vt) Cum arte, vel cum artifice. In libris hactenus editis, *caſus et ars.* Sed has voces *et ars* MSS. omnes pro nothis habent. H.

s. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe) Dele verbum vltimum iuſſu Voſſ. Acad. Gud. Men. quorum duo priores etiam, *ſe in eo exprimere.* Gr.

non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, quum in pictura verum eſſe, non veriſimile vellet: abſterſerat *t.* ſaepius mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremo iratus arti, [1] quod *v.* intelligeretur, ſpongiam eam impegit inuiſo *x.* loco tabulae, et illa repoſuit ablatos colores, qualiter *y.* cura [2] optabat: fecitque *z.* in pictura fortuna naturam. [3] Hoc *a.* exemplo ſimilis et Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi, ſimiliter ſpongia impacta, ſequutus dicitur, quum *b.* pingeret poppyzonta retinen-

1. *qua interliniretur. V.* 2. *optauerat. V.* 3. *Hoc eius exemplo. M.*

t. Abſterſerat) Spongia.

v. Quod) Quod in ea pictura nimium artis videretur. H.

x. Inuiſo) Moleſtae illi ac difficili tabulae parti. H.

y. Qualiter) Quo plane modo animi illius intentio peroptabat. H.

z. Fecitque) Expreſſit in tabula fortuna caſuſque ſpumam, qualem natura ipſa faceret. H.

a. Hoc exemplo ſimilis et Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi) Expende an ſit verae ſimilior lectio, *Hoc exemplum ſimili et Nealces ſucceſſu in ſpuma equi, etc.* Pint.

Hoc) Nealces pictor a Plutarcho laudatur in Arato, pag. 1032. Huius in ſpuma equi ſucceſſum, tacito pictoris nomine, refert Val. Max. VIII. 11. pag. 401. *Praecipuae artis pictor,* inquit, *equi naribus ſpumas adiicere cupiens, tantus artifex in tam paruula materia multum ac diu fruſtra tenebatur. Indignatione deinde accenſus ſpongiam omnibus imbutam coloribus forte iuxta ſe poſitam apprehendit, et veluti corrupturus opus ſuum, tabulae illiſit: Quam fortuna ad ipſas equi nares directam, deſiderium pictoris coegit explere. Itaque quod adumbrare non valuit, caſus imitatus eſt.* Sic et Plut. de fort. Alex. Apelli ſimilem caſum adſcribit. Sext. Emp. Pyrrh. Hypoth. I. 12. pag. 7. H.

b. Cum pingeret Poppyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monſtrauit et fortuna) Hic quoque locus eſt habitus peſſime. Acad. *retinente panetum ita protogenes.* Vt et Gud. ac Menap. niſi quod *panecum.* Voſſ. *retinent pamecum ita protogenes.* Primum ſatis fuit dicere Plinio; *cum pingeret Poppyzonta.* Id nomen tabulae,

tinentem equum. Canem ita [1] Protogenes monſtrauit et fortuna. Propter *c.* hunc Ialyſum, [2] ne cremaret tabulas Demetrius *d.* rex, quum ab ea parte

1. Protogeni monſtrauit fortuna V. *2. vt maneret tabula. M.*

bulae, vt *Anadyomene* Apellis, Antiphili *Apoſcopenon*, Ariſtidis *Anapauomene.* Satis intelligitur, cum appellatur ποππύζων, praeſto ei equum fuiſſe: ſunt enim ποππύσματα κολακεῖαι εἰς τοὺς ἀδαμάστους ἵππους, vt interpretantur Graeci. Deinde ſcribo e veſtigiis Mſſ. *Retinent Paris equum.* Quod eſt, perſonam ποππύζοντος periiſſe neſcio quo caſu; eam partem, qua equus erat pictus, ſupereſſe apud iſtos. Paris, e colonia Pario. lib. XXXIV, 8. *In Pario colonia laudatur Hercules Iſidori.* l. XXXVI, 5. *Eiuſdem et alter nudus in Paris colonia Propontidis, par Veneri Cnidiae.* Stephanus: Πάριον, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ κληθεῖσα ἀπὸ Παρίου τῆν Ιασίωνος τὸ ἐθνικὸν Πάριος· ὁ πολίτης Παριανός. Λέγονται καὶ Παριανεῖς. Noſter hoc libro cap. 11. *Polygnoti et Nicanoris et Arceſilai Pariorum.* Denique lego: *Ita Protogenes monſtrauit et fortunam*, quum alii artifices et doctores tantummodo artem monſtrent. Praeiuit nimirum Nealci ad exprimendum fortuito coniectu coloris, quod ars ſe poſſe perficere deſperabat. Omnem locum ex optimo ſic lege: *Hoc exemplo eius ſimilis Nealcen ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cum pingeret Poppyzonta. Retinent Parii equum. Ita Protogenes monſtrauit et fortunam.* Gron.

Quum) Ποππύζοντα hoc eſt, adulantem equo nondum perdomito, tenui ſibilo ore emiſſo: vel demulcentem, blandeque manibus attrectantem. Vtitur eo verbo Sophocles ποππύζεις καὶ ζεύγνυται, quem admodum obſeruat Iul. Pollux Onom. VII. p. 370. Quin idem quoque in primo, pag. 54. ſiſti equum poppyſmo docet, hoc ipſum vſurpans vocabulum. Frigidum eſt, quod hic quidam legunt, *Poppyzonta. Retinent Parii equum*: etſi in R. 2. legitur, *retinent panecum.* H.

c. Propter) Refert haec totidem ferme verbis Plutarchus in Demetrio pag. 898. idemque in Apophth. pag. 183. Aelian. V. H. XII. 41. multoque expreſſius Gellius, XV. 31. pag. 855. H.

d. De-

parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit: parcentemque picturae fugit occaſio victoriae. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt, Demetrii caſtris. Neque interpellatus praeliis inchoata opera [1] intermiſit omnino: [2] niſi *e.* accitus a rege interrogatuſque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire *f.* ſe cum Rhodiis illi bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quod poſſet manus ſeruare, quibus iam pepercerat: et ne ſaepius auocaret, vltro ad eum venit hoſtis, relictiſque victoriae ſuae votis, inter arma et murorum ictus ſpectauit artificem. [3] Sequiturque *g.* tabulam eius temporis haec fama, quod eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus *h.* hic eſt, quem Anapauomenon *i.* vocant, [4] ne quid deſit temporis eius ſecuritati,

1. *dimiſit. M.* 2. *ſic ex Mss. quod accitus . . . illi enim Rhodiis Gr. et Al.* 3. *Spectatur tabula eius temp. haec. V.* 4. *et ne. V.*

d. Demetrius) Poliorcetes dictus. H.

e. Sed accitus a rege interrogatuſque) Pro, *ſed*, in vetuſtis legitur, *niſi*, quod idem eſt. πλὴν ſcilicet ἀντὶ τοῦ ἀλλά. Loquendi genus nec Ciceroni, Terentio, Plauto, Saluſtio infrequens. Vide Manutium adnot. in Saluſt. 70. Dal.

f. Scire ſe illi cum Rhodiis bellum eſſe) Melior verborum ordo noſtri exemplaris, *Scire ſe cum Rhodiis illi bellum eſſe.* Pint.

Scire) Simile Nealcis pictoris dictum refert Plutarch. in Arato, pag. 1032. Hard.

g. Sequiturque) Et tabulam alteram eo tempore factam fama haec comitatur, quod eam Protogenes inter arma militum enſeſque pinxerit. H.

h. Satyrus) Strabo XIV. p. 652. Καὶ αἱ τοῦ Πρωτογένους γραφαὶ, ὅ, τε Ἰάλυσος καὶ ὁ Σάτυρος παρεστὼς στύλῳ etc. *Tum Protogenis picturae, Ialyſus et Satyrus columnae adſtans.* etc. H.

i. Anapauomenon) Requieſcentem vocant: ac ne quid deeſſe videatur, quae ſecuritas illorum temporum ex pictura quoque intelligatur, Satyrus tibias tenet. Hard.

ritati, 1 tenentem tibias. Fecit et Cydippen *k.*, 2 Tlepolemon *l.*, Philiſcum Tragoediarum ſcriptorem meditantem, et *m.* athletam, et *n.* Antigonum regem, et imaginem *o.* matris Ariſtotelis Philoſophi: 3 qui *p.* ei ſuadebat vt Alexandri Magni opera pingeret, propter aeternitatem rerum. 4 Impetus *q.* animi et quaedam artis libido in haec potius

1. *ſic ex Mss. H. tibias tenens Gr. et Al.* 2. *Triptolemum. M.* 3. *qui ei etiam. V. qui etiam ſu. Gr. et Al.* 4. *in pictura animi voluptas, et quaedam artis delectatio, eum potius tulere. M Leg. titillauere.*

k. Cydippen) Cydippe et Acontius noti ſunt ex Ouidio. Dalec.

Cydippen) Graece, Κυδίππην. H.

l. Tlepolemon) Bello Troiano a Sarpedone Iouis filio occiſum. In manuſcripto legitur *Triptolemum.* D.

Tlepolemon) Sic etiam MSS. Hunc bello Troiano Sarpedon interfecit, Herculis filius, regem Rhodiorum. Inter epigrammata ab H. Stephano, Anthologiae adiecta, iſtud eſt, Ἐπὶ Τληπολέμου κειμένου ἐν Ῥόδῳ. Ἁ δ' Ἡρακλείδην ῥηξήνορα θυμολέοντα Τληπόλεμον κατέχει κυματόεσσα Ῥόδος. *De Tlepolemo ſepulto Rhodi: Belligerum, quo nec leo fortior, Hercule natum, Tlepolemum tegit haec aequore cincta Rhodus.* H.

m. Et athletam et Antigonum regem et imaginem matris Ariſtotelis) Quia omnes aliae certae ſunt et notae perſonae *Alcetam* malim legere, illum Perdiccae fratrem. Dein Voſſ. *et Antigonum regem et matrem Ariſtotelis philoſophi, qui ei ſuadebat, vt Alexandri Magni opera pingeret propter aeternitatem rerum.* Nec video cauſam, cur ab hac lectione diſceſſerint. Gron.

n. Et) Demetrii Poliorcetae patrem, Aſiae regem. Hard.

o. Imaginem matris Ariſtotelis Philoſophi) Phaeſtiadis, quae ex Nicomacho Ariſtotelem genuit. Laertius. Dal.

Matris) Nomen illi Pythias, Πυθιάς, auctore Laertio fuit V, pag. 117. H.

p. Qui) Protogeni. Sic MSS. R. 2. et alii. Prius, *qui etiam*, in editis legebatur. H.

q. Impetus) Impetus ac libido in eam mentem hunc potius impulit, vt opera Alexandri pingeret, quam philo-

tius eum tulere. Nouiſſime pinxit Alexandrum, ac *r.* Pana: fecit et ſigna ex aere, vt *s.* diximus.

21. Eadem aetate fuit Aſclepiodorus *t.*, quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic *v.* Mnaſon tyrannus pro duodecim Diis dedit in ſingulos mnas *x.* tricenas: idemque Theomneſto *y.* in ſingulos heroas mnas *z.* centenas.

22. His adnumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinae, quae *zz.* tabula in Capitolio in Mineruae delu-

philoſopho obſecundandi ſtudium. H.

r. Ac Pana) Maximae venerationis Deum, ac in bellicis conflictibus potentiſſimum ob panidos terrores, quibus immiſſis acies profligat. Vide Politianum c. 38. Miſcellan. Dal.

s. Vt) L. XXXIV. 19. n. 34. Scriptor idem et libros de pictura edidit duos, περὶ γραφικῆς καὶ σχημάτων, teſte Suida. H.

t. Aſclepiodorus) Ἀσκληπιόδωρος, pictor Athenienſis, de quo Plutarch. de gloria Athen. pag. 346. Plinius ſupra n. 10. de Apelle: *Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione: Aſclepiodoro de menſuris, hoc eſt, quanto quid a quo diſtare deberet.* H.

v. Huic) Elatenſium ſcilicet tyrannus, de quo ſ. 19. Hard.

x. Mnas) Mnae ſingulae, vt ſupra diximus, centenis denariis aeſtimantur. Itaque tricenae, tribus denariûm millibus; ſiue quod idem eſt ſeſtertiûm millibus duodecim: Gallicae monetae librae ſunt 1200. H.

y. Theomneſto) Θεομνήςῳ Sardiano fictori, vt quidem videtur, de quo diximus, XXXIV. 19. n. 34. nam et hunc in pictura clarum fuiſſe, vti Protogenem ſuſpicamur. H.

z. Mnas) Siue denariûm decem millia: vel quod eodem recidit, ſeſtertiûm millita quadraginta: monetae noſtrae libras 4000. H.

zz. Quae tabula in Capitolio in Mineruae delubro ſupra aediculam Iuuentutis) Voſſ. Gud. Men. Acad. *quae tabula fuit in capitolio.* Dein Men. Gud. et Acad. *ſupra ediculam mentoris.* Voſſ. *aediculam mentalis.* Pintiani *minemalis.* Lege, *aediculam Iuuentutis.* Reſtituimus et Liuio. Gron.

delubro ſuper aediculam *a.* [1] Iuuentatis. Et in eodem Capitolio alia, quum Plancus *b.* Imperator poſuerat, victoria quadrigam in ſublime rapiens. Hic *c.* primus Vlyſſi addidit pileum. Pinxit et Apollinem

1. *Iuuentutis. Gr.*

a. Aediculam) Victor. in deſcr. Romae regione octaua, prope Capitolium: *Delubrum Mineruae. Aedicula Iuuentae.* Dicta eſt antiquis, *Dea Iuuentas*, et *Iduenta*: non *Iuuentus.* Sic etiam MSS. omnes. Profert Mediobarbus p. 211. e Muſeo ſuo nummum aereum Aurelii Caeſaris, cum hoc lemmate in altera parte, IVVENTAS SC. Dea ſtans ad aram ſacrificat. Eſt et in Muſeo noſtro argenteus. Significat a iuuene M. Aurelio Caeſare Rempublicam pie adminiſtrari; quem Antonino Aug. Pio dedit Senatus, velut in regendo imperio vicarium: natura vero peculiari vigore animi et corporis robore donauit: nam tanti boni natura largitrix iuuentuti, *Iuuentas* appellatur. H.

b. Plancus) L. Munacius Plancus, de quo Plinius XIII. 5. H.

c. Hic primus Vlixi addidit pileum) Pileum in Vlyſſe conſpici refert Diuus Hieronymus. Rhodiginus c. 12. lib. XX. et c. 19. lib. XXII. Hieroglyphicon auctor eſt apud Graecos pileum fuiſſe indicium nobilitatis, ideoque additum imagini Vlyſſis, quod ab vtroque parente eſſet nobiliſſimus. Ouidius: *Nam mihi laertes pater eſt, Arceſius illi, Iupiter huic; neque enim quiſquam damnatus, et exul. Eſt quoque per matrem Cyllenius addita nobis Altera nobilitas* In antiquo denario Romanorum, cuſo a Manilio Limetano, qui ſuam familiam e Telegono Circes et Vlyſſis filio Tuſculi conditore ortam eſſe indicabat, impreſſus eſt altera parte Mercurius cum galero alato et caduceo: altera Vlyſſes pileatus, cum ſcipione, et cane dominum agnoſcente, et adblandiente, cum his literis Q. MANIL. LEMETAN. Vrſinus 150. Dal.

Hic) Vlyſſem pileatum, effigiemque canis a quo agnoſcitur, nummus argenteus exhibere creditur Maniliae gentis in Muſeo noſtro, qualem Patinus ſculpſit pag. 163. ſed magno errore. Nihil aliud ea effigie ſignificatur, quam C. Mamilii Limetani Imperatoris prouidentia et cura factum eſſe, vt tuta ab hoſtium vel latro-

iinem et Dianam, Deûmque *d.* matrem in leone ſedentem: item nobiles *e.* Bacchas arreptantibus Satyris: Scyllamque *f.* quae nunc eſt Romae in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte velocior. Tradunt namque [1] conduxiſſe pingendum ab *g.* Ariſtra-

1. conductum cum ab ariſt. Sicy. tyranno, ad pingendum quod is, etc. M.

latronum incurſionibus itinera haberent mercatores. Nam et hi quum ſe dant viae, canem habent comitem. Eam ob rem et Traianus Imperator Mamilium reſtituiſſe dicitur in nummo argenteo, ibidem: quoniam ſimili beneficio Rempublicam affeciſſet. In auerſa nummi parte Mercurius pingitur, qui praeeſt mercaturae; cum caduceo, pacis ſymbolo. H.

d. Deûmque) De matre Deûm vide quae diximus ad II. 6. H.

e. Nobiles) Mulieres quae Baccho ſacrificia faciebant. Hard.

f. Scyllamque) Monſtrum nauigantibus infeſtum, vti et Charybdis. Ex aere quoque fuſum affabre teſtatur epigramma perelegans in Anthol. IV. 11. εἰς Σκύλλαν χαλκῆν. Εἰ μὴ χαλκὸς ἔλαμπεν, ἐμήνυει δ᾽ ἔργον ἄνακτος Ἔμμεναι Ἡφαίςου δαιδαλέοιο τέχνης, Αὐτὴν ἄν τις Σκύλλαν ὀίσατο τηλόθε λεύσσων Ἑςάμεν, ἐκ πόντου γαῖαν ἀμειψαμένην. Τόσσον ἐπισσείει, τόσσον κότον ἀντία φαίνει, Οἷον ἀπὸ πελάγους συγκλονέουσα νέας. *Aere niſi fulgeret opus, ſi tale quid eſſet, Qualia Daedaliae Mulciber artis habet, Eminus aſpiciens Scyllam quis crederet ipſam Migrato terras nunc habitare mari Tam furit horrendum, tantas inſurgit in iras, Ceu foret in manibus iam crepitura ratis.* Eius formam aliter Homerus deſcribit, Odyſſ. μ'. capitibus ſex, biſſenis pedibus, triplici dentium ordine: aliter Maro, Aen. III. *At Scyllam coecis cohibet ſpelunca latebris Ora exſertantem, et naues in ſaxa trahentem. Prima hominis facies, et pulcro pectore virgo, Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtrix, Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.* H.

g. Ab Ariſtrato) Ariſtratus is viguit aeuo Philippi. Pinxerunt eum Melanthii pictoris diſcipuli, triumphali currui inſidentem cum victoria, magna eius tabulae claritate, cui et manum appoſuiſſe dicitur Apelles. Plutarchus in Arato. Dal.

Ab)

Ariſtrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Teleſti *h.* poetae, monumentum, praefinito die, intra quem perageretur: nec multo ante veniſſe, tyranno in poenam accenſo; paucisque diebus abſoluiſſe, [1] celeritate et arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem, et Ariſtoclem filium, [2] et Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis poſtferenda, Caſſandro *i.* regi picta, continuit Alexandri praelium cum Dario. Idem pinxit laſciuiam *k.*, in *l.* qua [3] tres Sileni comeſſantur. Hic celeritatem praeceptoris ſequutus, breuiores etiamnum quasdam picturae vias et compendiarias inuenit.

23. [4] Annumeratur his et Nicophanes elegans et concinnus, ita *m.* [5] vt venuſtate ei pauci comparen-

1. celeritate mira. M. 2. et ex Pylo ſenem Demetrium. M. 3. tres conuiuae comeſſantur. M. 4. Annumeratus his, etc. concinnus. Fuit autem vt M. concinnus fuit, ita vt. V. 5. Ita vt vetuſta opera pingeret propter aeternitatem rerum, impetuoſi animi, et cui pauci comparentur Gr. et Al.

Ab) Is aeuo Philippi vixit. Pinxere eum Melanthii diſcipuli, triumphali currui cum Victoria inſidentem, magna eius tabulae claritate, cui et manum appoſuiſſe Apelles dicitur. Plutarch. in Attico p. 1032. Hard.

h. Teleſti) Fuit is Selinuntius, vt opinor, e Sicilia: Poemata eius, ſeu fabulas laudat Athenaeus XVI. p. 616. ſq. et 637. H.

i. Caſſandro) Macedoniae regi. H.

k. Laſciuiam) Τὴν ἀσέλγειαν, λαγνείαν, mollitièm, iocoſam ludibundamque petulantiam, κῶμον. Dal.

Laſciuiam) Laſciuiae ac mollitiei imaginem. H.

l. In) Sic libri omnes. Sileni Bacchi miniſtri dicuntur, Σειληνοὶ, teſte Strabone X. pag. 468. Nomen habere a Sileno Nyſiorum rege, qui ſubſidium Baccho tulerit, auctor Diod. Sicul. in Bibl. IV. Hinc Catullus: *Cum thiaſo Satyrorum, et Niſigenis.* Propertius II. El. 32. *Silenique ſenes et pater ipſe chori.* H.

m. Ita vt vetuſta opera pingeret propter aeternitatem rerum impetuoſi animi, et cui pauci

parentur. Cothurnus *n.* ei et grauitas artis. Multum a Zeuxide et Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus, ad quem de hac arte [1] ſcripſit. [2] Huius *o.* fuerat aetatis Ariſtides *p.* Thebani diſcipulus. Fuerunt *q.* et filii, Niceros *r.*, [3] et Ariſton, cuius eſt Saty-

1. *ſcripſit Ariſtidis Thebani, qui huius fuit aetatis diſcipuli. V.* 2. *qui huius fuit aetatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt et filii Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss. H. et Ariſtippus Diſcipuli eius fuerunt Antorides.*

pauci comparentur) Scribo, *ita vt venuſtate ei pauci comparentur.* reliqua ſuperfluunt ex vetuſto codice. Pint.

Ita) Sic totidem plane ſyllabis, nec pluribus, MSS. R. 2. et Pintiani. Libri editi adiiciunt his multa, ſed ſpuria: *ita vt vetuſta opera pingeret propter aeternitatem rerum, impetuoſi animi, et cui pauci comparentur.* H.

n. Cothurnus) Pingendi ratio grandis, excelſa, nobilis. Galli dicunt, *la maniere grande et noble.* Cothurnos induebant tragoedi, quum in theatro fabulam acturi erant; vnde pro alto et exaggerato dicendi, aliudue faciendi genere accipiuntur. Horatius in arte: *Hunc ſocci cepere pedem, grandeſque cothurni.* H.

o. Huius) Ita egregie R. 2. quum in editis hactenus libris omnia perturbata, immutataque ſic legantur: *Ad quem de hac arte ſcripſit, qui huius fuit aetatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt, etc.* De Ariſtide Thebano dictum ſuperius n. 19. Huic diſcipulum fuiſſe cognominem nunc Plinius aſſeuerat. H.

p. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt et filii Niceros et Ariſtippus) Voſſ. *Ariſtides Thebani.* deinde *Ariſton.* Mox *diſcipuli Antorides et Euphranor,* ſine τοῖς *eius fuerunt.* Recte, ſi attendas, aut non temere. Ita enim ſcripſiſſe Plinius videtur: *Ariſtidae Thebani diſcipuli fuerunt Niceros et Ariſton, cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus; diſcipuli Antorides et Euphranor, de quibus mox dicemus.* Significat illius Thebani et diſcipulos et filios fuiſſe iſtos; diſcipulos tantum, non etiam filios, alios quos appellat. Gron.

q. Fuerunt) Huius filii, hoc eſt. Perſei, non Ariſtidis. H.

r. Niceros) Νίκερως et Ἀρίςων. Ita R. 2. et alii. In libris editis *Ariſtippus.* Ariſton is videtur eſſe, de quo XXXIV. 19. n. 25. H.

Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli *s.*, Antorides et Euphranor, de quibus mox dicemus.

XXVII. Namque ſubtexi par eſt [1] minoris *t.* picturae celebres in penicillo, e quibus fuit Pyreicus *v.*: arte paucis [2] poſtferendus: propoſito *x.*, neſcio an deſtruxerit ſe: quoniam humilia quidem ſequutus, [3] humilitatis tamen ſummam adeptus eſt gloriam. Tonſtrinas, ſutrinaſque pinxit, et aſellos, et obſonia, ac ſimilia: ob *y.* hoc cognominatus Rhyparographos *z.*, in iis conſummatae voluptatis. Quippe eae pluris veniere, quam maxima multorum. E diuerſo Maeniana *a.*, inquit Varro, omnia

1. *minores pictores. V. in minori pictura celebres penicillo. Alii V.* 2. *poſt ferendus. Is propoſito neſcio an deiecerit ſe. V. Lego detraxerit.* 3. *humilitate. M.*

s. Diſcipuli) Eiuſdem Perſei, cuius filii proxime appellati. H.

t. Minoris) Modicae amplitudinis, *de petit volume.* H.

v. Pyreicus) Meminit Propertius III. el. 8. ex emendatione Beroaldi: *Pyreicus parua vindicat arte locum.* Prius apud Propertium *Parrhaſius* legebatur. In Plinianis codd. MSS. *Preicus* et *Pracius* legimus. Quid ſtatui certe de ea voce oporteat, haeremus. H.

x. Propoſito neſcio an deſtruxerit ſe) Concinnior lectio *detriuerit*, quam *deſtruxerit*. Dal.

Propoſito) Propoſito vero ſuo, in humilibus operibus haerendo, neſcio an non ipſe aduerſatus ſit: nam licet res humiles pinxerit, per eas tamen ingentem in eo rerum humilium genere gloriam picturae eſt adeptus: *nec humilis rerum humilium pictor fuit.* H.

y. Ob hoc cognominatus Rhyparographos) Lege: *Rhopographos.* Ῥωπογραφία opponitur Μεγαλογραφία, quae in rebus magnis et argumentis nobilibus exequendis verſatur. *Salmaſ.* H. A. pag. 23. a.

z. Rhyparographos) Ita clare R. 2. cum libris omnibus editis, poſt Hermolaum. Ῥυπαρογράφος intelligitur, ſordidarum atque humilium rerum pictor. H.

a. Maeniana) Pergulae proiectae, fuere in Foro Romae, vnde pictorum tabulae venales pendebant, vt diximus, n. 12. Nomen habet a Maenio, a quo et columna Maenia appellata. Vul-

omnia [1] operiebat Serapionis *b.* tabula ſub *c.* Veteribus. Hic ſcenas optime pinxit, ſed hominem pingere non potuit. Contra *d.* Dionyſius nihil aliud, quam homines pinxit, ob id Anthropographus cognominatus. Parua *e.* et Callicles fecit: item [2] Calades *f.* comicis *g.* tabellis: vtraque Antiphi-

1. *operiebant Serap. tabulae. V.* 2. *Colores. V.*

Vulgus in Gallia ſalientes vocat, *des Saillies, des Avances.* Cod. Theod. XV. t. 1. XLV. *Tabulata intercolumniis adfixa:* vnde videlicet populus ſpectare poterat. Labeo l. C. *Protecta.* Nominis cauſam docet Aſcon. in Diuin. *Maenius quum domum ſuam venderet Catoni et Flacco Cenſoribus, vt ibi Baſilica aedificaretur, exceperat ius ſibi vnius columnae, ſuper quam tectum proiiceret ex prouolantibus tabulatis: vnde ipſe et poſteri eius ſpectare munus gladiatorium poſſent: quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Maenia vocitata eſt.* Feſtus: *Maeniana aedificia a Maenio ſunt appellata. Is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliarentur ſuperiora.* Hoc loco Maeniana Varro, pro tabulis, quae ibi venales proponebantur, accepit. H.

b. Serapionis) Pictoris σκηνογράφου. H.

c. Sub) Sub veteribus fori tabernis, pergulisue, vt diximus ſ. 8. His etiam veterum Maenianorum nomen fuit, vti ex Cicerone diſcimus, Acadd. Quu. IV. n. 70. *Veterum, vt Maenianorum ſic Academicorum vmbram ſequutus eſt.* De Veteribus Plautus in Curcul. act. IV. ſc. 1. v. 19. *Sub veteribus, ibi ſunt qui dant, quippe accipiunt fenore.* Hard.

d. Contra) Patria is Colophonius fuit, vt quidem Ael. prodidit V. H. IV, 3. H.

e. Parua) Idem fortaſſis et fictor Megarenſis, cuius opera laudantur in primis a Pauſania Eliac. poſt. VI. H.

f. Calades) Καλάδης, quo nomine is fuit qui leges Athenienſibus dediſſe fertur, Ἀθηναίοις, ὡς λέγεται, νόμους γράψας, et ab iis idcirco ſtatuae honorem obtinuiſſe. Qui hunc Pauſaniae locum accuratius penſitarit, intelligetis profecto, vanam illius coniecturam eſſe, qui ſic emendat Ἀθην. hoc eſt, comeſſantium tabellas; vt eum ipſum ſignari a Graeco ſcriptore ſuadeat, cuius comicae tabulae a Plinio commendantur. Dignum ſcilicet ſtatua opus. Et quis tabulas comicas ſic inter-

tiphilus *h.* Nam et Heſionam *i.* nobilem pinxit, et Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in *k.* ſchola in Octauiae porticibus: et *l.* in Philippi, Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emiſſo expaueſcentem: in *m.* Pompeia [1] vero Cadmum et Europen. [2] Idem *n.* iocoſo

Ii 3

1. *reum.* M. 2. *Idemque V.*

terpretari velit? Hic libri editi *Calaces* habent: MSS. *Calates* H.

g. Comicis) Quae perſonas repraeſentent, quales in Comoedorum fabulis inducuntur. H.

h. Antiphilus) Ἀντίφιλος ζωγράφος, Tzetzae Chil. 8. hiſt. 197. v. 395. Pictorem hunc ab eximia facilitate laudat Quint. XII. 10. p. 894. H.

i. Heſionam) Quam expoſitam ceto Hercules liberauit, occiſo monſtro. Dal.

Nam) Laomedontis filiam, Priami ſororem. Conſule Mythologos, et Maronem Aen. VIII. 157. H.

k. In ſchola in Octauiae porticibus) Schola in porticibus, locus et ſtatio quaedam inſtar literarii ludi, in quem philoſophi, et reliquis doctrinis exculti homines conuenire ſolebant, vt publicis diſputationibus ac colloquiis exercerentur. Vide c. 5. lib. XXXVI. Dal.

In) Nomine ſororis Octauiae Porticum Auguſtus condiderat, vt auctor eſt Sueton 29. Fuit regione Vrbis nona, prope Theatrum Marcelli: complectebatur ea templa duo, Iunonis et Apollinis, Curiam, Scholam, Bibliothecam. Schola ſtatio quaedam inſtar ludi litterarii fuit, in quem Philoſophi, et reliquis doctrinis exculti homines conuenire ſolebant, vt publicis diſputationibus et colloquiis exercerentur. H.

l. Et) In porticu Philippi, de qua diximus ſ. 36. n. 4. Hard.

m. In Pompeia) Prope theatrum Pompeii, regione Vrbis nona, et porticus Pompeiana fuit, de qua Vitruu. V. 9. p. 92. H.

n. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit) Voſſ. *diridiculi.* Lege, *deridiculi*, vt codex Pintiani. Vt Plautus Amphit. 2. 2. *quid in me deridiculi gratia ſic ſalutas?* Milite 2, 1. *Is deridiculo eſt, quaqua incedit omnibus.* Pſeud. 4, 5. *mihi illum verba per deridiculum dare.* Tacitus III. Annal. *Deridiculo fuit ſenex foediſſimae adulationis tantum infamia vſurus.* Gr.

1 iocoſo nomine Gryllum 2 ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturae 3 grylli vocantur. Ipſe in Aegypto natus didicit a Cteſidemo. Decet non ſileri et Ardeatis *o.* templi pictorem, praeſertim ciuitate donatum ibi, et carmine, quod eſt in ipſa 4 pictura his verſibus:

Dignis p. digna loca picturis condecorauit,
Reginae Iunonis 5 *Supremi q. coniugis templum,*
Marcus r. Ludius *s. Helotas Aetolia oriundus,*
Quem nunc et poſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

6 Ea ſunt ſcripta antiquis *t.* literis Latinis: non *v.* frau-

1. *Iocoſus Aegellum nomine rid. M.* 2. *deridiculi. M.* 3. *Aegelli. M.* 4. *ſcriptura. M.* 5. *ſupremae. Gr. et Al.* 6. *Eaque ſunt.*

Idem) Idem pinxit hominem habitu ridiculo, nomenque tabulae finxit, Gryllum. H.

o. Ardeatis) Cuius picturas antiquiores eſſe Vrbe Roma dictum eſt ſuperius, ſ. 6. H.

p. Dignis) Sic Gruter. edidit, in Inſcript. p. 1065. ex vetuſto lapide: DIGNE. DOCTILOQVEIS. PICTVREIS. CONDECORAVIT. REGINAE. IVNONI. SVPREMI. CONIVGI. TEMPLVM. MARCVS. LVDIVS. ELOTAS. AETOLIA. ORIVNDVS. QVEM. NVNC. ET. POST. SEMPER. OB. ARTEM. HANC. ARDEA. LAVDAT. H.

q. Supremae coniugis templum) Non *ſupremae* in archetypo noſtro, ſed *ſupremi.* vt referas ad Iouem. Pint.

q. Supremi) Hoc eſt, Iouis. Ita MSS. R. 2. Colb. 3. aliique: non, vt editi hactenus libri, *ſupremae.* H.

r. Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus) Longe aliter in eodem, *Plauſtis Marcus doctuſia lata eſſe oriundus.* forte pro *Plauſtis Plaſtes* reponi poſſet, et pro *eſſe oriundus*, *exoriundus.* De ceteris iudicent legentes. Pint.

s. Helotas) Εἵλωτες, Lacedaemoniis tranſfugae appellati. Strabo VI. p. 278. Hard.

t. Antiquis) De his egimus VII. 58. H.

fraudando [1] et Ludio, Diui Auguſti aetate, qui primus inſtituit amoeniſſimam parietum picturam, villas et [2] porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, litora, qualia quis [3] optaret, varias ibi obambulantium ſpecies, aut nauigantium, terraque villas adeuntium aſellis aut vehiculis. [4] Iam piſcantes, aucupanteſque, aut venantes, aut etiam vindemiantes, ſunt in eius exemplaribus: [5] nobiles x., paluſtri acceſſu villae, [6] ſuccollatis ſponſione mulieribus, labantes

Ii 4 tre-

1. et ſua gloria Ludi, qui Diui Aug. aet primus. V. 2. *portus.* M. 3. *Sic ex MSS. H. et M. optarat. Gr. et Al.* 4. *item V.* 5. *nob. pal. acc. villae, et qui ſuccollantium ſpecie labantes mulieres trepidas ferunt. V. nobiles tympaniſtriae: ancillae ſuccollatis ſponſione mulieribus labantes, quae crepidis feruntur. M.* 6. *ſuccolantium ſpecie mulieres, labentes trepidaeque ... faceti ſſimi ſales. Gr. et Al.*

v. Non) Neque praetermittenda Ludii commendatio eſt. Familiaris loquutio Plinii, vt conſtabit ex Indice. H.

x. Nobiles paluſtre acceſſu villae: ſuccollantium ſpecie mulieres) Hoc ab Hermolao, cum eſſet *plauſtri* et *ſub collium ſponſione mulieres*. Men. Gud. Acad. *nobiles tympaniſtriae ancillae ſuccollatis ſponſione mulieribus lauanteſque crepidis feruntur.* Voſſ. *nobilis paluſtri acenſu villae ſuccollatis ſponſione mulieribus labantes trepidiſque feruntur.* Pintiani quoque, *ſuccollatis ſponſione mulieribus.* Scribe: *Iam piſcantes aucupanteſque aut venantes ſunt in eius exemplaribus: nobilis paluſtri acceſſu villae, ſuccollatis perſonis muliebribus, labantes trepidique feruntur.* Significat eius artificis eſſe tabulam, in qua quidam, vt baiuli, colla ſpeciebus mulierum onerati, incedunt moueriquе videntur vacillantes et metuentes oneri, per acceſſum paluſtrem praetorii alicuius aut lautae villae. Suetonius Othone: *donec omiſſa mora ſuccollatus et a praeſente comitatu imperator conſalutatus.* Gr.

Nobiles) Nobiles vt baiuli, per acceſſum paluſtrem cuiuſdam villae, colla mulieribus ex ſponſione onerati vacillantes ac veluti oneri

trepidique feruntur: plurimae praeterea tales argutiae [1] facetiſſimi ſalis. Idemque ſubdialibus *y.* maritimas vrbes pingere inſtituit, [2] blandiſſimo aſpectu, minimoque impendio. Sed nulla gloria artificum eſt, niſi eorum qui tabulas pinxere: eoque venerabilior apparet [3] antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantum, [4] nec domos vno in loco manſuras, quae ex incendiis rapi non poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. [5] Nulla in Apellis tectoriis pictura erat. Nondum libebat parietes totos [6] pingere. Omnis *z.* eorum ars vrbibus excubabat, pictorque res *a.* communis terrarum erat. Fuit et Arellius Romae [7] celeber paulo ante Diuum Auguſtum: niſi flagitio

1. *et facet. ſales. V. facet. ſalis. M.* 2. *blando. M.* 3. *antiquitatis prudentia. M.* 4. *nec domus vna viſura quae ex.* M. 5. *Nulla Apellis in tect. M.* 6. *tingere. M.* 7. *celebris. M.*

oneri metuentes incedunt. Vide N. et Em. N. XIII. (hic adi.) *Aut*) Hunc locum ex fide R. cod. 2. Colb. 3. aliorumque refinximus: quum prius ita legeretur, interpolante Barbaro: *aut etiam vindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles, paluſtri acceſſu villae, ſuccollantium ſpecie mulieres, labentes trepidaeque feruntur.* In R. 2. Colb. 3. et Parm. ed. *ſponſione*; Gronouius *perſonis* pro *ſponſione* ſcribit. Vox porro ſuccolare Latina eſt, et Tranquillo quoque nota. H.

y. Subdialibus) In iis, quae ſub dio ſunt, inambulationibus. H.

z. Omnis eorum ars vrbibus excubabat) *Orbi* mallem legeres, quam *vrbibus.* nam ſequitur confeſtim, *pictorque res communis terrarum erat.* Pint.

Omnis) R. 2. *omnium eorum.* Malim ego, *omnibus.* H.

a. Res) Rem communem vocat, propter tabulas, quae demi, atque in locum alium transferri poſſent: vt ex Achaia L. Mummium tranſtuliſſe permulta ſuperius vidimus. H.

tio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius feminae amore flagrans, et ob id Deas pingens, ſed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit et nuper grauis ac ſeuerus, idemque floridus, humilis rei pictor [1] Amulius. Huius erat Minerua, ſpectantem [2] aſpectans, quacumque aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate quod ſemper rogatus, quamquam *b.* in *bb.* machinis. Carcer *c.* eius artis domus aurea fuit: et ideo non exſtant [3] exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in auctoritate Cornelius [4] Pinus, et Actius Priſcus, qui Honoris *d.* et Virtutis *e.* aedes Imperatori Veſpaſiano Augusto

Ii 5 guſto

1. *Fabius.* M. 2. *ſpectans.* M. 3. *exemplaria. Magnopere poſt eum.* M. 4. *Primus.* M.

b. In machinis) Machinae quaedem olim cataſtae fuerunt, quibus in ergaſtulo, aut alibi, non ſerui tantum, ſed interdum etiam liberi continebantur, Turneb. cap. 9. lib. VIII. Aduerſariorum. Machinam ego potius interpretor, quod pictores vocant *vn cheualet*, nempe tigillis coniunctis erectum organum (ὀκρίβαν et καλύβαν Pollux vocat) cum prominente aſſerculo, in quo pingendam tabulam artifex collocat. Dal.

Quamquam) Vt ſunt ii, qui vel in ſcala ſublimes, vel ſuſpenſi in corbibus, ſumma aedium tabulata, camerarumque fornices picturis exornant. His quam quam in machinis penderet ille, nunquam tamen induxit animum vt pingeret, niſi rogatus. H.

e. Carcer eius artis domus aurea fuit) Nam in ea domo, velut in carcere, pictores, ne effugerent aut dilaberentur, concluſos retineri Nero iubebat. Dal.

Carcer) Praeclara eius artificis opera domo Neronis aurea incluſa fuere. De ea domo dicemus Libr. ſq. ſ. 24. H.

d. Honoris) Fuerunt aedes geminae, proxime inter ſe iunctae. Symmachus I. ep. 14. *Bene ac ſapienter maiores noſtri, vt ſunt alia aetatis illius, aedes Honori atque Virtuti gemellas iunctim locarunt: commenti, quod in re* (Auſonium alloquitur) *vidi-*

guſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

XXXVIII. Non eſt omittenda in picturae mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem [1] in triumuiratu quodam loco deductus a magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, [2] minaciter cum iis poſtero die expoſtulauit, ſomnum ademptum ſibi volucrum concentu. At illi draconem in longiſſima membrana depictum circumdedere loco: eoque terrore aues tum ſiluiſſe [3] narratur, et poſtea cognitum eſt ita poſſe compeſci.

XXXIX. Ceris *f.* pingere, ac picturam inurere [4] quis excogitauerit, non conſtat. Quidam *g.* Ariſti-

1. *vt iuratus dicebat, introiuit quodam* M. 2. *minaciterque poſtero. N.* 3. *narrantur. M.* 4. *quis primus exc. Gr. et Al.*

vidimus: ibi eſſe praemia honoris, vbi ſunt merita virtutis. P. Victor in prima regione Vrbis, iuxta portam Capenam, *Vicus Honoris et Virtutis*, ab aedibus nimirum proximis ſic appellatus. Sunt Galbae, et Vitellii et Veſpaſiani nummi inſcripti HONOS ET VIRTVS. *H.*

e. Virtutis aedes Imperatori) Extra portam Capenam ſitas proximeque inter ſeſe iunctas. Id cur factum ſit, innuit Symmach. lib. I. epiſt. 14. his verbis: *Bene ac ſapienter maiores noſtri, vt ſunt alia aetatis illius, aedes Honori atque Virtuti gemellas iunctim locarunt: commenti, quod in te* (Auſonio) *vidimus: ibi eſſe praemia honoris, vbi ſunt merita virtutis.* Sed et cur Camaenarum quoque fontem haud procul abeſſe voluerint, indicat ſequentibus, quae tute leges, verbis. Dal.

f. Ceris pingere) Fulu. Vrſin. ad Varronem pag. 137. Lil. Girald. Syntag. pag. 589. Dal.

Ceris) Ceris diſcoloribus pingebant antiqui; picturamque inurebant: quod quomodo fieret, dicemus inferius, ſ 41. Interim de diſcoloribus ceris Varro teſtis de R. R. II. *Pictores loculatas magnas habent arculas, vbi diſcolores ſunt cerae.* H.

g. Quidam) Eius qui Polycleti diſcipulus fuit, de quo XXXIV. 19. n. 12. De Praxi-

Ariſtidis inuentum putant, poſtea conſummatum a Praxitele. Sed aliquanto *h.* vetuſtiores [1] encauſticae picturae exſtitere, vt Polygnoti, et Nicanoris, et Arceſilai *i.* Pariorum. Lyſippus *k.* quoque Aeginae picturae ſuae inſcripſit, ἐνέκαυσεν: quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuenta.

XL. Pamphilus *l.* quoque Apellis praeceptor non pinxiſſe *m.* tantum [2] encauſta, ſed etiam docuiſſe *n.* traditur Pauſian *o.* Sicyonium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius hic fuit, [3] eiuſdemque primo diſcipulus. Pinxit *p.* et ipſe penicillo parietes Theſ-

1. *encauſti. M.* 2. *Sic ex Mss. encauſto.* M. *encauſtica. Gr. et Al.* 3. *eidemque. M.*

Praxitele ibidem, n. 10. Hard.

h. Aliquando vetuſtiores encauſticae picturae exſtitere) Acad. Men. Gud. *encauſti.* Voſſ. *encauſtae.* Gr.

i. Arceſilai Pariorum) Pinxit is in Pireaeo cum liberis ſuis Leoſthenem, qui Athenienſium et Graecorum aliorum dux vicit Macedonas ter, in Boeotia, ad Thermopylas, et ad Zamiam fluuium. Pauſanias in Atticis. Dal.

Arceſilai) Pictoris huiusce mentio apud Pauſan. in Attic. I. p. 2. H.

k. Lyſippus) Hoc igitur tertium opus ex iis eſt, quae abſolute inſcripta fuiſſe ſcribitur in praefatione ad Titum, ILLE FECIT: non pendente titulo, ILLE FACIEBAT: hoc eſt, non Λύσιππος ἐνεκαίει, ſed ΛΥΣΙΠΠΟΣ.ΕΝΕΚΑΥΣΕΝ. H.

l. Pamphilus) De quo ſ. 36. n. 8. H.

m. Pinxiſſe tantum encauſtica, ſed etiam) Acad. Men. Gud. *pinxiſſe ſolum encauſto.* Voſſ. *pinxiſſe ſolum incauſta.* quaſi velit *encauſta.* Infra: *Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat.* Gr.

n. Docuiſſe Pauſiam Sicyonium) Voſſ. Gud. Men. Acad. *Pauſian.* Gr.

o. Pauſiam Sicyonium) Idem fortaſſis qui et Pauſon. Eius feſtiuum dictum refert Aelianus cap. 15. l. XIV. hiſtor. Dal.

Pauſian) Παυσίου pictoris opera laudat Pauſan. in Corinth. II. pag. 234. Horat. II. Sat. 7. v. 95. *Vel quum Pauſiaca torpes inſane tabella.* H.

p. Pin-

[1] Theſpiis, quum reficerentur quondam a Polygnoto picti: multumque comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniam *q.* non ſuo genere certaſſet. Idem et lacunaria primus pingere [2] inſtituit, nec *r.* cameras ante eum taliter [3] adornari mos fuit. Paruas

1. *Thebis. M.* 2. *inſtituit et cameras, nec ante V.* 3. *adornare. M.*

p. Pinxit et ipſe penicillo parietes Theſpiis cum reficerentur quondam a Polygnoto picti: multumque comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniam non ſuo genere certaſſet) Id eſt, quoniam encauſtica non certaſſet, in qua excellebat. *Encauſto pingere* et *penicillo pingere* diuerſum; illud ceris, hoc coloribus. Sequitur: *Idem et lacunaria primus pingere inſtituit nec cameras etc.* de encauſtica quoque intelligendum. nam cameras ceris inuſtis pingi ſolitas ex Procopio obſeruauimus ad Hiſt. Auguſtam *Ibid.* paulo ante in Plin. *ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat.* ceris igitur primum pingebant, deinde picturam eam inurebant, hoc eſt, igne ceras peraequabant. Haec omnia pingendi genera nunc exoleuere, et tota encauſtice hodie euanuit, ea praecipue quae ceris inurebatur. *Salmaſ.* Plin. exerc. pag. 232. Dal.

Pinxit) Pauſanias ſcilicet. Vide N. et Em. N. XIV. (hic poſ.) *Pinxit)* Sic libri editi: In MSS. *Thepis*: Quid ſi *Delphis* potius? Nam de Polygnoto Thaſio, cuius refici nunc pictura dicitur, Plinius ipſe ſupra ſ. 35. *Hic Delphis aedem pinxit*, cui et Pauſaniam adſtipulari diximus. H.

q. Quoniam) Non in quo maxime excellebat genere picturae. Pauſias enim encauſto, Polygnotus penicillo excelluit. Encauſto pingere, et penicillo pingere, differunt: ceris illud, iſtud coloribus. H.

r. Nec) Camerae lacunaribus ornabantur, aut muſiuo opera pingebantur. Ipſa lacunaria vel deaurari ſolebant, vel pingi coloribus, quod Pauſiae primo inuentum fuit. Auctor quaeſtionum V. et N. T. qu. 106. *Sicut enim ad ornamentum domus pertinet, ſi camera eius habeat auro diſtincta laquearia*, etc. Iſdor. XIX. 12. *Laquearia ſunt, quae cameram ſubtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur: quod lacus*

Paruas pingebat tabellas, maximeque pueros. Hoc aemuli eum interpretabantur facere, quoniam [1] tarda picturae ratio eſſet illa. Quamobrem arti [2] daturus et celeritatis famam, abſoluit vno die tabellam, quae vocata eſt [3] hemereſios *s.*, puero picto. Amauit *t.* in iuuenta Glyceram municipem ſuam, inuentricem *v.* coronarum: certandoque imitatione eius, ad numeroſiſſimam florum varietatem perduxit artem illam. Poſtremo pinxit illam ſeden-tem

1. non tarda. M. 2. additurus. Alii. 3. Hemerouſios. V. 4. quae nobiliſſima tabula. M.

lacus quoſdam quadratos vel rotundos, ligno vel gypſo, vel coloribus habeant pictos, cum ſignis intermicantibus. Quem Iſidori locum immerito Salmaſius reprehendit, in Nott. ad Fl. Vopiſc pag. 393. vbi negat lacunaria cameris vnquam ſuppoſita fuiſſe. Atqui hoc Plinius diſerte confirmat. Et Conſtantinus M. in Epiſtola, quam Euſebius recitat, III. de eius vita 32. Τὴν δὲ τῆς βασιλικῆς καμάραν, πότερον λακωναρίαν, ἢ δι᾽ ἑτέρας τινὸς ἐργασίας γενέσθαι σοὶ δοκεῖ, παρὰ σοῦ γνῶναι βούλομαι. Εἰ γὰρ λακωναρία εἶναι μέλλοι, δυνήσεται καὶ χρυσῷ καλλωπισθῆναι τὸ λειπόμενον. Porro cameram Baſilicae vtrum laqueatam, an alio quopiam operis genere faciendam cenſeas, certior a te fieri velim. Nam ſi laqueata fiet, auro quoque poterat exornari. H.

s. Hemereſios) Ἡμερήσιος, diei vnius pictura. H.

t. Amauit in iuuenta Glyceram municipem ſuam, inuentricem coronarum) Lege: *Amauit in iuuenta Glyceram vitricem coronarum*, etc. vetus verſiculus: *ibant malaci viere Veneri corollam.* inter Veneris cognomina hoc vnum fuit. nam *vitrix* etiam vocabatur a ligando. *Salmaſ.* p. 246. a.

Glyceram) Sicyoniam igitur. At Glycere meretrix, quae Praxitelis amica a Strabone dicitur, IX. p. 410. Theſpienſis e Boeotia fuit. Hard.

v. Inuentricem) Sic libri omnes, etiam MSS. non *vitricem*, vt fingit Salmaſius in Solin. pag. 246. inaudita prorſus in Latio voce, quum *victricem* dici potius ars pateretur, quamquam aegre. Hard.

tem cum corona, [1] quae e nobiliſſimis eius tabula appellata eſt [2] ſtephaneplocos, ab aliis ſtephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas ſuſtentauerat paupertatem. Huius tabulae exemplar, quod apographon *y.* vocant, L. *z.* Lucullus duobus *a.* talentis emit [3] Dionyſiis *b.* Athenis.

24. Pauſias autem fecit et grandes tabulas, ſicut ſpectatam in Pompeii porticibus boum immolationem. Eam enim picturam primus inuenit, quam poſtea imitati ſunt multi, aequauit nemo. Ante omnia quum longitudinem bouis oſtendere vellet, aduerſum eum pinxit, non tranſuerſum: et *c.* [4] abunde intelligitur amplitudo. Dein quum omnes, quae volunt eminentia videri, candicantia faciant,

1. quae nobiliſſima tabula. M. 2. ſtephanoplocos Gr. et Al. 3. a Dionyſio Gr. et Al. 4. vnde et abunde Gr. et Al.

x. Stephaneplocos) Ita R. 2. non *ſtephanoplocos*: quamquam et iſtud aeque Graece dicitur. Στεφανηπλόκος, *textrix coronarum*: Στεφανόπωλις, *venditrix coronarum.* H.

y. Apographon) Quod ad exemplar effingitur, ἀπόγραφόν Graeci dicunt, *vne copie.* H.

z. L. Lucullus) Is qui poſt bellum Mithridaticum, conuerſus ad otium, tradidit ſe luxui, magnificentiaque villarum, ſignorum et tabularum ornamentis Romanos omnes ſuperauit. Hard.

a. Duobus talentis emit a Dionyſio Athenis) In archetypo noſtro, *duobus talentis emit Dionyſius Athenis.* ſcribendum fortaſſe non *Dionyſius*, ſed *Dionyſiis*, hoc eſt, in feſtis ludiſque Dionyſiacis, qui magno apparatu celebrabantur ab Athenienſibus. Pint.

Duobus) Atticis nimirum: Gallicae monetae librae ſunt, 4000. H.

b. Dionyſiis) Feſtis ludiſque Dionyſiacis, qui magno apparatu ab Athenienſibus celebrabantur. Eadem Bacchanalia appellata. In libris hactenus editis, *a Dionyſio.* At MSS. R. 2. et Pintiani, *Dionyſius.* H.

c. Vnde et abunde intelligitur amplitudo) Voſſ. expungi iubet τὸ *vnde*, vt et Pintiani. Gron.

faciant, coloremque [1] condant nigro; hic totum bouem atri coloris fecit, vmbraeque corpus ex [2] ipſo dedit, magna prorſus arte in aequo exſtantia oſtendens, et *d.* in confracto ſolida omnia. Sicyone et hic vitam egit, diuque fuit illa patria picturae. Tabulas [3] inde e publico omnes propter aes alienum ciuitatis addictas, Scauri *e.* aedilitas Romam tranſtulit.

25. Poſt eum eminuit longe ante omnes Euphranor Iſthmius, [4] Olympiade centeſima quarta, idem qui inter fictores dictus *f.* eſt a nobis. Fecit et coloſſos, et *g.* marmora, ac ſcyphos ſcalpſit: docilis ac laborioſus ante omnes, et in quocumque genere excellens, ac ſibi aequalis. Hic primus videtur expreſſiſſe [5] dignitates heroum, et vſurpaſſe ſymmetriam. Sed *h.* [6] fuit vniuerſitate corporum exilior, capitibus *i.* articuliſque grandior. Volumina quoque compoſuit de ſymmetria et coloribus. Opera eius ſunt, equeſtre *k.* praelium, duodecim

1. *condiant. Gr.* 2. *ex ipſo dedit, quod magna prorſus arte in aequo egit, extundente et, confringente ſolida omnia. M.* 3. *propter ea omnes e publico pro nomine ciuitatis abductos. M.* 4. *Olympiade ſcilicet quinquageſima prima. M.* 5. *dignitates et inſignia heroum. V. ſigna heroum. M.* 6. *fuit in vniu. M.*

d. (*Et*) Et quum veluti fracta ſint *vnius corporis membra omnia*, ſolida tamen omnia videantur. H.

e. Scauri) De qua XXXVI. 24. n. 7. H.

f. Dictus) L. XXXIV. 19. Hard.

g. Et marmora ac ſcyphos ſcalpſit) Et marmorea ac typos ſcalpſit, in eodem. Pint.

h. Sed) Corpora tota fecit exiliora, grandiora capita. Quod vitium et in Zeuxide notatum ſuperius, ſ. 36. n. 2. *Deprehenditur tamen Zeuxis grandior in capitibus, articuliſque.* H.

i. Capitibus articuliſque grandior) Idem vitium obiicitur et Zeuxidi ſupra huius libri capite nono vltimo. Dalec.

k. Equeſtre) Laudatur id Euphranoris opus et a Pauſania, Attic. I. p. 5. Equeſtre

cim *l.* Dii: Theſeus *m.*, in quo dixit, eumdem *n.* apud [1] Parrhaſium roſa paſtum eſſe, ſuum vero carne. [2] Nobiles eius tabulae Epheſi, Vlyſſes ſimulata veſania bouem cum equo iungens; et *o.* [3] palliati cogitantes: dux gladium condens.

26. Eodem tempore [4] fuit et *p.* Cydias, cuius tabulam Argonautas H-S *q.* CXLIV. Hortenſius Orator

1. *Parraſium.* Gr. 2. *nobilis eius eſt tabula Eph.* M. 3. *Palamides dux faſces gladium condens.* M. 4. *fuit Cydus et Cydias, cuius tab. Arg. talentis CXLIV.*

ſtre illud praelium ait fuiſſe, in quo ex Athenienſibus Gryllus Xenophontis F. e Boeotis Epaminondas in primis claruere. H.

l. Duodecim) De hac pictura Pauſanias l. c. Elegantius vero Val. Max. VIII. 11. pag. 46. His illi Ennii verſibus continentur: *Iuno, Veſta, Mineruа, Ceres, Diana, Venus, Mars: Mercurius, Iouis, Neptunus, Volcanus, Apollo.* H.

m. Theſeus) Tradit eadem et Plutarch. de gloria Athen. I. pag. 546. Ὥσπερ Εὐφράνωρ τὸν Θησέα τοῦ ἑαυτοῦ, τῷ Παῤῥασίου παρέβαλε, λέγων τὴν μὲν ἐκείνου ῥόδα βεβρωκέναι· τὴν δὲ ἑαυτοῦ κρέα βόεια. Vnde Pintiani emendatio exſufflatur, libris inuitis omnibus ita ſcribentis, *rore paſtum eſſe,* non *roſis.* H.

n. Eundem apud Parraſium roſa paſtum eſſe) Commodior lectio *rore,* quam *roſa:* notis Theocriti verſibus, et aliorum poetarum, apud quos macra animalia cauillo ſunt, quod rore paſcantur vt cicadae. Pint.

o. Et palliati cogitantes) *Et Palamedes dux faſce gladium condens.* Sic ex vetuſt. et indice. Id eſt, quod Apul. lib. X. Aſini, cum de iudiciis corruptis queritur, ait, Palamedem eruditione doctrinaque praepollentem falſis inſimulationibus damnatum fuiſſe. Dal.

Et palliati) Sic R. 2. ceterique probatiores libri primitiui, typique. Fruſtra ſunt, qui ex neſcio quo exemplari inducunt, *Et Palamedes dux faſce gladium condens.* Plinius inferius iterum, n. 30. de Timomachi pictura: *Palliati, quos dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem.* H.

p. Et Cydias) Κυδίας Euſtathio in Dion. v. 526. vbi hunc pictorem e Cyntho, quae Cycladum vna eſt, oriundum eſſe ait. H.

q. HS.

Orator mercatus eſt, [1] eique aedem fecit in Tuſculano ſuo.

27. Euphranoris autem diſcipulus fuit Antidotus. Huius eſt clypeo dimicans Athenis, et luctator, tibicenque inter pauca laudatus.

28. Ipſe *r.* diligentior, quam *s.* numeroſior, et in coloribus ſeuerus, maxime inclaruit diſcipulo Nicia *t.* Athenienſi, qui diligentiſſime mulieres pinxit. Lumen et vmbras cuſtodiuit, atque vt eminerent e tabulis picturae, maxime curauit. Opera eius, Nemea *v.* aduecta ex Aſia Romam a *x.* Silano, quam in *y.* Curia diximus poſitam: Item Liber

1. eiſque. Alii.

q. HS. CXLIV.) Hoc eſt, ſeſtertiûm centum quadraginta quatuor millibus. Gallicae monetae librae ſunt, ſeu floreni 14400. H.

r. Ipſe diligentior, quam numeroſior, et in coloribus ſeuerus) Scribe *ſeuerior*, non *ſeuerus*, vt reſpondeat praecedentibus comparatiuis. P.

s. Quam) Diligens, inquit, pictor Antidotus fuit: ſed non plurimas idem tabulas pinxit: non vti Zeuxis, de quo n. 5. *Fecundus artifex.* Sic XXXIV. 19. n. 3. Myron *numeroſior arte quam Polycletus*, dicitur. H.

t. Nicia) Νικίας ζωγράφος Ἀθηναῖος; Plutarcho de gloria Athen. pag. 346. Nicomedis filium facit Pauſanias Attic. I. pag. 57. et in pingendis etiam animalibus eximium tradit: Νικίας ὁ Νικομήδους ζῶα ἄριστος γράψαι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ. Vide et quae de eo referat Aelian. V. H. III. 31. Hard.

v. Nemea) Nemeam, quae ſedentem in complexu ſuo Alcibiadem tenebat, Ariſtophontem pinxiſſe Plutarchus refert in Alcibiade. Vide cap. 4. vlt. huius libri. Dalec.

Nemea aducta ex Aſia Romam a Syllano) Omnes *Silano*. Eſt enim aliquis Iuniorum Silanorum. Gron.

Nemea) Diximus de ea, libri huius ſ. 10. H.

x. A Silano) A. Licinio Nerua Silano, cuius nomen in nummis Antiochenſium legitur: ΕΠΙ ΣΙΛΑΝΟΥ. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Fuit is pater Silani, qui nepos neptis Auguſti fuit, vt Plinius ait, VII. 11. H.

y. In) S. 10. H.

ber pater in aede Concordiae z.: Hyacinthus a., quem Caeſar Auguſtus delectatus eo ſecum deportauit Alexandria capta: et ob id Tiberius Caeſar in b. templo eius dicauit c. hanc tabulam: et Diana. [1] Epheſi vero eſt Megabyzi d. ſacerdotis Epheſiae Dianae ſepulcrum: Athenis [2] Necromantia e. Homeri. Hanc vendere noluit Attalo f. regi talentis g. ſexaginta, potiuſque patriae ſuae donauit, abundans opibus. Fecit et grandes picturas, in quibus

1. *In Epheſo M.* 2. *Necyia. Aelianus.*

z. *Concordiae*) Regione Vrbis octaua. H.

a. *Hyacinthus*) Luſit in hanc tabulam Martialis XIV. ep. 173. cuius lemma: *Hyacinthus in tabula pictus: Flectit ab inuiſo morientia lumina diſco, Oebalius, Phoebi culpa dolorque, puer.* H.

b. *In*) Templum Auguſti in Foro Romano fuit. Hard.

c. *Dicauit hanc tabulam et Diana*) Voſſ. *et Danae.* Alludunt tres, in quibus *hanc tabulam Diane.* Gron.

d. *Megabyzi*) Diximus de eo ſuperius ſ. 36. n. 16. H.

e. *Necromantia Homeri*) Legit Victorius cap. 15. lib. V. *Necyomantia.* Plutarch. in lib. ne iucund. quid viui ſec. Epic. Necyan. Eſt autem *Necya* pars Odyſſeae, qua fingitur Vlyſſes ad inferos deſcendiſſe, vmbraſque ibi allocutus fuiſſe. Cicero I. Tuſcul. Necyan Homeri memorat, et Appii amici Necromantiam. A Ptolemaeo rege, non ab Attalo, eius picturae manipretium, 60. talenta oblata fuiſſe, Plutarchus ſcribit, ac praeterea Niciam, dum illam pingeret, tantopere ſtudio ſuo delectatum, vt saepius ſeruos interrogaret, num prandiſſet. Dal.

Necromantia) Vaticinium mortuis euocatis, locumque vbi id vmbrae reddunt, vox ea ſonat, νεκρομαντεία. Ciceroni Tuſc. I. n. 37. νεκύα Homeri appellatur: eaque pars Odyſſeae intelligitur, qua inferos Vlyſſes deſcendiſſe fingitur, vmbraſque ibi eſſe alloquutus. H.

f. *Attalo*) Ptolemaeo potius, ſi Plutarcho fides, de vita ſecund. Epicuri, pag. 1093. H.

g. *Talentis*) Atticis nimirum: quae Gallicae monetae libras, ſeu florenos efficiunt, 144000. H.

quibus ſunt Calypſo *h.*, [1] et Io, et Andromeda: Alexander quoque in *i.* Pompeii porticibus praecellens, et Calypſo ſedens. Huic *k.* [2] quidem adſcribun-

1. *et Io in* M. *d.* 2. *Phidiae. M.*

h. Calypſo) Calypſo, quae naufragum Vlyſſem hoſpitaliter recepit. Io a Ioue adamata, et in vaccam conuerſa. Andromeda, quam Ceto expoſitam Perſeus periculo liberauit. Huius picturae argumentum explanat geminum epigramma, in Anthol. IV. 9. ex quo adiectum intelligimus et Gorgonis caput, cuius ope virginem Perſeus liberauit: ſimulque Caſſiopen Andromedae matrem, quae Nereidas ad alligandam ſcopulo filiam, vt a ceto voraretur, concitarat, quod eam Nereidas antecellere forma iactitaret. Prius eſt Antiphili: Αἰθιώπων ἁ βῶλος· ὁ δὲ πτερόεις τὰ πέδιλα, Περσεύς. Ἁ δὲ λίθω προσδετος Ἀνδρομέδα. Ἁπροτομὰ, Γοργοῦς λιθοδερκέος· ἆθλον ἔρωτος Κῆτος Κασσίοπας, ἀλάλος εὐτεκνίη. Χ' ἁ μὲν ἀπὸ σκοπέλοιο χαλᾷ πόδας ἠθάδι νάρκα, Νωθρόν· ὁ δὲ μνας ὴρ νυμφοκομεῖ τὸ γέρας. *Aethiopum regio eſt: qui fert talaria, Perſeus: Haec adiuncta ferreis cautibus, Andromede. Gorgonis hoc ſectum caput eſt: certamen amoris Bellua: Caſſiopes, garrula fertilitas. Liberat illa pedes longa torpedine ſegnes A ſcopulo: potitur virgine victor amans.* Alterum Arabii Scholaſtici: Κηφεὺς Ἀνδρομέδην, ἢ ζωγράφος ἄνθετο πέτραις; Καὶ γὰρ ἀπ' ὀφθαλμῶν, ἡ κρίσις ἀμφίβολος. Κῆτος δὲ σπιλάδεσσιν ἐπὶ γναμπτῇσι χαράχθη, Ἢ ἀπὸ Νηρῆος γείτονος ἐξανέδυ. Ἔγνων ταῦτα· σοφός τις ἀνὴρ κάμε. Δεινὸς ἀληθῶς Τεύξατο καὶ βλεφάρων καὶ πραπίδων ἀπάτην. *Cepheus Andromeden, an pictor rupe ligauit? Namque oculus non quit cernere, credat vtrum. Picta ſuper ſcopulos oſtenditur horrida piſtrix, An de vicino tollitur illa mari? Agnoſco vix ſigna manus: O magnus in arte, Lumina qui potuit fallere, quique animos!* Quae porro comminiſcendae huius de Andromeda fabulae, cauſa exſtiterit, Cetumque vere nauigii, non belluae nomen fuiſſe, aliaque huc ſpectantia, prolixe Conon explicat in Bibl. Photii cod. 186. hiſt. 40. pag. 448. H.

i. In) De quibus ſ. 37. Hard.

k Huic) MSS, *fidem*, mendoſe. Sunt qui *Phidiae* reponant, vitioſius. In quadrupedibus pingendis palmam

buntur quadrupedes. Proſperrime canes expreſſit. Hic eſt Nicias, de *l.* quo dicebat Praxiteles interrogatus, quae maxime opera ſua [1] probaret in marmoribus; quibus Nicias manum admouiſſet, tantum [2] circumlitioni *m.* eius tribuebat. Non *n.* ſatis diſcernitur, alium eodem nomine, an hunc eumdem quidam faciant Olympiade centeſima duodecima.

29. Niciae comparatur, et aliquanto praefertur Athenion Maronites *o.*, Glaucionis Corinthii diſcipulus, et auſterior colore, et in auſteritate iucundior, vt in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleuſine Phylarchum *p.*, [3] Athenis *q.* fre-

1. *praeſtarent. M.* 2. *circumdictioni. M. Leg. circumductioni.* 3. *Athenis mulierum frequentiam. V.*

mam tuliſſe Niciam auctor eſt Pauſanias paulo antea a nobis laudatus. H.

l. De) Dicebat, inquam, ea ſibi opera maxime probari, quibus Nicias manum admouiſſet. Simili textura verborum vſus ipſe ſ. 8. *De qua Teutonorum legatus reſpondit interrogatus, etc.* H.

m. Circumlitioni) Marmora coloribus tenuiſſimis illinebant, qui repercuſſu claritatem marmoris excitaret, cuſtodiretque a puluere et ſordibus. Galli dicunt, *vernir.* Seneca, ep. 86. cuius initium eſt, *In ipſa Scipionis Africani villa; Pauper ſibi videtur ac ſordidus... niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt: niſi illis vndique operoſa: et in picturae modum variata circumlitio praetexitur.* H.

n. Non ſatis diſcernitur, alium eodem nomine.) Apographum noſtrum, *Non ſatis diſcernitur alius adhuc, eundem quidam faciunt,* lego *ab hoc*, non *adhuc*. Pint.

Non) At ſatis diſcerni temporum ratione ambo a ſe inuicem videntur, quum illius aetas, qui Olympiade CXII. vixit, ab Attali temporibus diſtet annis fere XC. cui regi is, qui nunc laudatur, vendere dicitur tabulam noluiſſe. H.

o. Maronites) Ab oppido Thraciae Maronea, de quo IV. 18. Ἀθηνίων ὁ τοῦ Γλαυκίωνος. H.

p. Phylarchum) Phylarchum, cuius heroïcum ſacellum Mineruae Pronaeae vicinum

frequentiam, quam vocauere [q] Syngenicon *r*. Item *s*. Achillem virginis habitu occultatum, Vlyſſe depre-

Kk 3 hen-

1. polygynaecon Gr. et Al.

vicinum Delphis fuiſſe Pauſanias ſcribit lib. X. Perſis irruentibus is Phocenſibus auxilium tulit. Phylarchum hiſtoricum memorat Plutarchus in Arato, et lib. de Iſid. ac Oſir. Aelian. vero c. 29. lib. VI. hiſt. anim. Dalec.

Phylarchum) Hiſtoricum, vt videtur, cuius in auctorum indice meminimus. H.

q. Athenis frequentiam, quam vocauere Polygynaecon) In ſcripto codice, non *Polygynaecon*, ſed *lyngenicon* habetur: ſcribo *Syngenicon*, hoc eſt, cognationem: vt infra hoc ipſo capite, *Oenias Syngenicon*. Pint.

Athenis frequentiam, quam vocauere polygynaecon) Hermolaus *Gynaeconitin*. Voſſ. Gud. Men. Acad. *lingenicon*. Forte: *Syngenicon*. vt cap. 10. *Pamphili Cognatio et praelium ad Phliuntem*. Hoc ipſo inter Timomachi opera, *Lecythion agilitatis exercitator, Cognatio nobilium*. Et inferius: *Aſellum enim bibentem in littore pinxit et crocodilum inſidiantem ei Oenias Syngenicon*. Sic et Pintianus. Qui tamen admodum improſpere hoc accommodat ad locum lib. ſequentis cap. 5. et XIIII. *nationes, quae ſunt circa Pompeii*, reddit *Cognationes*. Suetonius Nerone cap. 46. *a ſimulacris gentium, ad Pompeii theatrum dedicatarum*. Gron.

r. Syngenicon) Συγγενικὸν, *cognationem*. Ita cum Pintiano ſcripſimus, quod in MSS. R. 2. aliiſque, *lyngenicon* vidimus. Et quod num. ſequente *cognatio* pariter *nobilium*, picturae argumentum affertur. Num. item 38. *Oenias Syngenicon* pinxiſſe dicitur. Editi ante nos libri, *polygynaecon*, πολυγυναικὸν, quae vox mulierum frequentiam ſonat. Hard.

s. Item) Narrat hanc hiſtoriam Hyginus, fab. 96. *Thetis Nereis, quum ſciret Achillem filium ſuum, quem ex Peleo habebat, ſi ad Troiam expugnandam iſſet, periturum, commendauit eum in inſulam Scyron ad Lycomedem regem: quem ille inter virgines filias habitu femineo ſeruabat, nomine mutato .... Achiui autem quum reſciſſent ibi eum occultari, ad regem Lycomedem oratores miſerunt, qui rogarent, vt eum adiutorium Danais mitteret. Rex quum negaret apud ſe eſſe, poteſtatem eis fecit, vt in regia quaererent. Qui quum intelligere non poſſent,*

hendente. Et *t.* in vna [1] tabula, ſex ſigna: quaque maxime inclaruit, agaſonem cum equo. Quod niſi in iuuenta obiiſſet, nemo ei compararetur.

30. Eſt nomen et Heraclidi Macedoni. Initio *v.* naues pinxit: captoque rege Perſeo Athenas commigrauit, vbi eodem tempore erat Metrodorus *x.* pictor, idemque philoſophus, magnae in vtraque ſcientia auctoritatis. Itaque quum L. Paulus deuicto Perſeo petiſſet ab Athenienſibus, vt ſibi quam probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos, itemque pictorem ad triumphum [2] excolendum, Athenienſes Metrodorum elegerunt, profeſſi eumdem in vtroque deſiderio praeſtantiſſimum: [3] quod ita Paulus quoque iudicauit. Timomachus *y.* [4] Byzantius Caeſaris Dictatoris

1. ſic ex Mss. H. tabula, ſigna, quaque. M. *ex quo Dal. ſignina, et in vna tabula, quoque Gr. et Al.* 2. *excogitandum.* M. 3. *ſic ex Mss. H. quod edicto quoque Paulus indicauit. quod ita quoque Paulus Gr. et Al.* 4. *Byzantinus. M.*

ſent, quis eſſet eorum, Vlyſſes in regio veſtibulo munera feminea poſuit, in quibus clypeum et haſtam, et ſubito tubicinem iuſſit canere, armorumque crepitum et clamorem fieri iuſſit. Achilles hoſtem arbitrans adeſſe, veſtem muliebrem dilaniauit, atque clypeum et haſtam arripuit. Ex hoc eſt agnitus, ſuaſque operas Argiuis promiſit, et milites Myrmidones. H.

t. Et in vna tabula quaque maxime inclaruit) Acad. Men. Gud. *et in vna tabula ſigna quaque.* Ex qua ſcriptura etiam inuenta ſibi in Mſſ. Dalecampius *ſignina.* Voſſianus: *Et in vna tabula vt ſigna.* Lege: VI. *ſigna,* vel *ſex ſigna.* Gron.

v. Initio) Id quoque de Protogene ſuperius dictum ſ. 36. n. 20. H.

x. Metrodorus) Carneadis auditor is fuit Athenis, vt auctor eſt Cicero de orat. I. n. 45. De architectonice ſcripſit, vt in auctorum Indice diximus: Item de poetis, vt auctor eſt Plutarchus, adu. Epic. pag. 1094. Vixit Perſei Macedoniae regis temporibus. H.

y. Timomachus) In hanc pictoris eius tabulam, vt ceteros ſileam, egregie luſit,

ctatoris aetate [1] Aiacem z. et Medeam pinxit, ab eo in Veneris Genetricis aede poſitas, octoginta a. talentis venumdatas. Talentum b. Atticum [2] X. VI.

Kk 4 taxat

*1. Sic ex Mss. H. Aiacem ei pinxit et Medeam. Gr. et Al. 2. et Alii. id eſt, denarium ſex millibus. Atque ita Budaeus legit. Tal. autem Att. vt ait Varro X. VI. aliis taxatur. M. Tal. autem Att. Vt ait Varro, ſexdecim ſeſtertiis taxatur. V. Portius legit, XXIV. H-S. Hotom. vero de re numm. pag. 148. *VI. hoc eſt, denarium ſex millibus. XVI. Gr. et vulgg.*

ſit, Antiphilus Byzantius, in Anthol. IV. 9. cuius epigramma Latine Auſonius reddidit ep. 121. *Medeam vellet quum pingere Timomachi mens Voluentem in natos crudum animo facinus: Immanem exhauſit rerum in diuerſa laborem, Fingeret affectum matris vt ambiguum. Ira ſubeſt lacrymis: miſeratio non caret ira: Alterutrum videas vt ſit in alterutro. Cunctantem ſatis eſt: nam digna eſt ſanguine mater Natorum; tua non dextera, Timomache.* Et. ep. 122. cuius hic exitus eſt: *Laudo Timomachum: matrem quod pinxit in enſem Cunctantem, prolis ſanguine ne maculet.* De priore vero, ſeu de Aiacis inſanientis pictura ab eodem Timomacho elaborata, incerti ſcriptoris epigramma exſtat, Anthol. IV. 6. Αἴας Τιμομάχου πλέον ἢ πατρός. Ἥρπασε τέχνα Τὴν Φύσιν· ὁ γράψας εἶδέ σε μαινόμενον· Καὶ συνελυσσήθη χεὶρ ἀνέρι· καὶ τὰ κεραστὰ Δάκρυα τοὺς λύπης πάντας ἔμιξε πόνους. In libris editis Αἴαν Τιμομάχου corrupte legitur: *Aiax Timomachi magis es, quam patris: in arte Natura eſt: rabiem viderat ille tuam. Cumque viro furiata ſimul manus: omne doloris Ingenium trucibus miſcuit in lacrymis.* H.

z. *Aiacem ei pinxit et Medeam*) Voſſ. *aiacem et media pinxit.* Scribe: *Aiacem et Medeam pinxit.* Superuacuum τὸ *ei.* Gron.

a. *Octoginta)* Monetae Gallicae libras haec omnino efficiunt, ſiue florenos, 192000. Hic exclamare lubet cum Seneca ep. 96. *Quid inter pueros et nos intereſt? niſi quod nos circa tabulas et ſtatuas inſanimus, carius inepti? illos reperti in littore calculi laeues, et aliquid habentes varietatis delectant,* etc. H.

b. Ta-

taxat M. Varro. Timomachi aeque laudantur Oreſtes *c.*, Iphigenia *d.* in Tauris, Lecythion agilitatis exer-

b. *Talentum*) Hoc eſt, denariûm ſex millibus. Gallicae monetae libris, vt vocant, 2400. Recte. Feſtus ſimiliter Atticum talentum definit ſex millibus denariûm. Gellius III. 17. tria talenta Attica ait efficere LXXII. millia ſeſtertiûm, hoc eſt, XVIII. denariûm millia. Seneca et Priſcianus talentum Atticum aiunt eſſe XVIII. ſeſtertia: ſiue quatuor et viginti ſeſtertiûm millia: hoc eſt, ſex millia denariûm: quae ter ducta efficiunt illa Gellii LXXII. ſeſtertia. Talentum illud *magnum* a Plauto vocatur, quod dicimus moneta Gallica, *deux mille quatre cent livres*: ſiue *huit cens écus.* Mna, ſiue mina, vt a Plinio centum denariis definitur, in fine L. XXI. monetae Francicae, efficit libras, vt vocant, quadraginta, *quarante francs.* Hanc porro noſtram ac Plinianam talenti ac minae aeſtimationem egregie confirmat Herodotus, inſigni loco certe III. pag. 241. vbi de pretio, quo conductus eſt Democedes medicus aetate ſua celebratiſſimus. *Aeginetae,* inquit, *anno ſequente conduxerunt eum talento: Athenienſes anno tertio centum minis: Polycrates quarto anno talentis.* Qua in oratione ſemper, vt par eſt, merces creſcit. Galli dicerent: *Les Magiſtrats d' Egine lui aſſignerent deux mille quatre cent livres, ou huit cent écus: ceux d' Athenes, quatre mille francs: Polycrate alla iuſqu' à quatre mille huit cent livres, ou ſeize cens écus.* Aliud eſt talentum minus, quod triginta libris Gallicae monetae pendebatur: *trente livres, ou dix écus*: cuiuſmodi talenta accipienda etiam ſunt auri, tempore Dauidis in ſacris libris; et apud Homerum, tum in Iliade τ'. 217. ψ'. 257. 751. et ω'. 233. tum in Odyſſea θ'. 393. Hard.

c. *Oreſtes*) Quem furiae Clytemneſtrae matris ab eo interemptae agitant. H.

d. *Iphigenia*) Agamemnonis filia, quam quum parens immolare vellet, Diana virginem miſerata, ceruam pro ea ſuppoſuit: Iphigeniamque per nubes in terram Tauricam detulit: ibique templi ſui ſacerdotem fecit. Hyginus fab. 98. et 120. Aduenientem illuc poſtea fratrem Oreſtem agnouit ipſa, captumque ab incolis ob ſublatum furto Dia-

exercitator, cognatio nobilium: palliati, quos dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem. Praecipue tamen ars ei [1] fauiſſe in *e.* Gorgone viſa eſt.

31. [2] Pauſiae et filius et diſcipulus Ariſtolaus [3] e ſeueriſſimis pictoribus fuit: cuius ſunt, Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago *f.* Atticae plebis, boum *g.* immolatio. Sunt quibus et Mechopanes *h.* eiuſdem Pauſiae diſcipulus placeat diligentia, quam intelligant ſoli artifices, alias *i.* durus in coloribus, [4] et ſile *k.* multus. Nam

1. *fuiſſe.* M. 2. *Pauſiae filius* Gr. et Al. 3. *ſeueriſſimus in pictoribus.* M. 4. *Sed et multus.* Gr. et Al.

Dianae ſimulacrum, morti eripuit. Vide Euripidem in ea fabula quam de hoc argumento inſcripſit, *Iphigenia in Tauris.* Picturam hanc Nicomachi, credo, deſcribit incertus auctor epigrammatis, in Anthol. IV. 8. Μαίνεται Ἰφιγένεια· πάλιν δέ μιν εἶδος Ὀρέστου Ἐς γλυκερὴν ἀνάγει μνῆστιν ὁ μαιμοσύνης, Τῆς δὲ χολωομένης, καὶ ἀδελφεὸν εἰσοροώσης Οἴκτῳ καὶ μανίῃ βλέμμα συνεξάγεται. *Iphigenia furit: ſed eam conſpectus Oreſtae* Mitigat, *et memorem ſanguinis eſſe iubet: Illius iratae pariter, fratremque videntis, Exagitant oculos hinc furor, hinc pietas.* H.

e. In Gorgone) A Perſeo interfecta. H.

f. Imago) Hoc eſt, Δῆμος Athenienſium, quae pictura explicatur egregie a Plinio, 36. n. 5. H.

g. Boum) Qua de pictura dictum eſt ſuperius, n. 24. Hard.

h. Mechopanes) An *Metrophanes* potius? H.

i. Alias durus in coloribus, ſed et multus) Lego *alias aurus in coloribus, et ſilet multus*, ex eod. recte. et paulo poſt, *rodit*, non *arrodit.* Pint.

Alias durus in coloribus, ſed et multus) Voſſianus, Gud. Men. Academicuſque: *durus in coloribus et ſile multus.* Quod etiam ex aliis ad marginem ponunt. Neque aliter legendum. Intelligit *ſile* pigmentis. lib. XXXIII. 13. *In argenti et auri metallis naſcuntur etiamnum pigmenta, ſil et caeruleum.* lib. XXXV. 6. *ſilis lucidi libris decem*

Nam *l.* Socrates iure omnibus placet, ¹ Tales *m.* ſunt, cum Aeſculapio filiae, Hygia *n.*, Aegle, Panacea, Iaſo *o.*, et piger, qui appellatur Ocnos *p.*, ſpartum torquens, quod aſellus ² arrodit.

32.

1. *Tales ſunt. M. ſic ex Mſs. H. Taleſque ſunt eius picturae, cum. Gr. et Al.* 2. *rodit. M.*

decem. Sile multus, qui eo pigmento multo vteretur. Vidit idem Pintianus. Gr.

k. Et) Ochram in pictura plurimam adhibebat. Ita R. 2. aliique: editi mendoſe, *ſed et multus.* H.

l. Nam) Pictoris id nomen, de quo inferius iterum XXXVI. 4. n. 10. H.

m. Taleſque ſunt eius picturae cum Aeſculapio) Annotant ad marginem *Tales.* Sic quidem et Voſſ. God. Men. Academicuſque: ſed et omnibus abeſt vox *picturae.* Suffecit enim Plinio: *Tales ſunt eius cum Aeſculapio filiae, Hygia, Aegle, Panacea, Iaſo. Fabulae* vel *picturae* intellectum voluit. Lepidum eſt autem, quod Dalecampius ad vocem *Iaſo* notat, Iaſona cum Aeſculapio Apollinis filio et Achille Peleia Chirone Centauro educatum et medicinam didiciſſe ex Arati et Apollonii Scholiaſtis tradit. Tanquam eadem ſit perſona ὁ Ἰάσων Ἰάσονος, et ἡ Ἰασὼ Ἰασοῦς. Gr.

n. Hygia) Schol. Ariſtoph. pag. 69. Aeſculapii filiae, Ἰασώ, Πανάκεια, Ὑγεία, Αἴγλη. H.

o. Iaſo) Iaſona interpres Arati cum Aeſculapio Apollinis filio, et Achille Pelei a Cheirone Centauro educatum, et medicinam doctum fuiſſe tradit, vt et Tarrhaeus Apollonii interpres. De illo Auſonius: *Idmona quod vatem; medici quod Iaſona, dicunt*, (non *medicam quod Iaſida*,) *Diſcendas artes nomina praeuenivnt.* Leopardus cap. 5. lib. IV. Dal.

p. Ocnos) Eius meminit Plutarchus libro περὶ εὐθυμίας, elegantiſſima cum ſtupidis et fatuis comparatione. Eum pinxit et Polygnotus in templo Delphis. Ocni hiſtoriam et picturam exponit Pauſanias in Phocicis. Propertius. *Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno Aeternuſque tuam paſcat aſelle famem.* Vide Suidam in ὄνου πόκας. Cratinus finxit apud inferos quendam funiculum torquere, aſinum vero quod tortum eſt, abrodere et abſcindere. Dal.

Ocnus

32. Hactenus indicatis in *q.* genere vtroque proceribus, non ſilebuntur et primis proximi. Ariſtoclides, qui pinxit aedem Apollinis Delphis. Antiphilus *r.* puero ignem conflante laudatus, ac [1] pulcra alias domo ſplendeſcente, ipſiuſque pueri ore: item lanificio, in quo properant omnium mulierum penſa: Ptolemaeo *s.* venante [2] Sed nobi-

1. *pulchre. M. ac pulchra domo flamma ſplendeſcente. V.*
2. *Sed et Gr.*

Ocnos) Ὄκνος, pigrum ac timidum ſonat: quae appellatio huic apte conuenit, qui abigere aſellum non audeat. Deſcribit hanc picturam Pauſanias Phocic. X. Ἀνήρ ἐςι καθήμενος, ἐπίγραμμα δὲ Ὄκνον εἶναι, λέγει τὸν ἄνθρωπον. πεποίηται μὲν πλέκων σχοινίον· παρέςηκε δὲ θήλεια ὄνος ἐπεσθίουσα τὸ πεπλεγμένον ἀεὶ τοῦ σχοινίου. Τοῦτον εἶναι τὸν Ὄκνον φίλεργόν φασιν ἄνθρωπον, γυναῖκα δὲ ἔχειν δαπανηρὰν· καὶ ὁπόσα συλλέξαιτο ἐργαζόμενος, οὐ πολὺ ἂν ὕςερον ὑπὸ ἐκείνης ἀνήλωτο. *Vir quidam ſedens, titulus autem indicat eum Ocnum eſſe. Ipſe funiculum torquet, adſtante aſella, quae quod tortum fuerit aſſidue abrodat. Hunc Ocnon aiunt hominem fuiſſe induſtrium, operique intentum; ſed vxorem ei fuiſſe ſumtuoſam ac prodigam: vt quidquid is ſuo labore corraderet, id mox abſumeretur ab illa.* Vide Plutarchum περὶ εὐθυμίας, etc. Hard.

q. In) In vtroque genere pingendi: ſiue ceris et encauſto: ſiue coloribus ac penicillo. H.

r. Antiphilus) Alius hic ab eo, de quo ſupra ſ. 37. Hard.

s. Ptolemaeo venante) Lego, *Ptolemaeo venante, quem apoſcoponta appellant: ſed et nobiliſſimo Satyro cum pelle pantherina. Ariſtophon, etc.* vbi Apoſcoponta interpretor, ictum in feram intendentem, velut ad propoſitum ſcopum. At longe aliter Scalig. in vulgata lectione ἀποσκοπεῖν, inquit, χειρὸς πρὸς μέτωπον τιθεμένης εἰσορᾶν, Heſychio. Figura ea σκὼψ et σκώπευμα dicitur, eaque ὀρχηςική ἐςιν. a ſaltantibus exprimi ſolet, qui procul ſepoſitum quidpiam intueri ſe fingunt. Inde σκῶπες, aues, quae ceruice inflexa, et huc illuc inclinata, talem geſtum imitantur, ὑπόσκοπον χεῖ-

ρα

nobiliſſimo Satyro *t.* cum pelle pantherina, quem 1 Apoſcopeuonta *v.* appellant. Ariſtophon Ancaeo *x.* vulnerato ab apro, cum ſocia doloris 2 Aſtypale *y.*: numeroſaque tabula, in qua ſunt Priamus, Helena, Credulitas *z.*: Vlyſſes, Deiphobus, 3 Dolus *a.* Androbius pinxit Scyllin *b.* ancoras Perſicae claſſis prae-

1. *apoſcoponta Gr. et Al.* 2. *Aſtypale. Numeroſa aeque. V.* 3. *Dolon Gr. et Al.*

ϱα dixit Aeſchylus. Satyrus ϛιλπνὲς, ſplendenti nitentique ac rubra facie, et φαλακϱὲς, caluos, quoniam olim pingebant, ad arcendum Solis calorem fronti manum obtendentes etiam delinearunt, quod eſt ἀποσκοπεῖν. Silius de Pane, *Obtendenſque manum Solem inferueſcere fronti Arcet, et vmbrato perluſtrat paſcua viſu.* Vide Athen. pag. 312. verſ. 19. Dal.

Ptolemaeo) Ptolemaei Regis venatione picta, *quum venaretur elephantos.* H.

t. Satyro cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant) Acad. *Aſcoſcopemonta.* Gud. *apoſcopenonta.* Men. *apoſcopemonta.* Voſſ. *Apoſcopeuonta.* Ἀποσκοπεύοντα. Notauit et in ſuis Hermolaus. Gr.

v. Apoſcopeuonta) Ἀποσκοπεύοντα vt R. 2. et alii MSS. ſiue vt editi ἀποσκοποῦντα, hoc eſt, collimantem, intuentem ſcopum. Vide Athen. XIV. pag. 629. et Heſychium verbo Σκωπευμάτων. H.

x. Ancaeo) Lycurgi filio, quem Calydonius aper vulnerauit. Recitat hanc hiſtoriam Pauſan. Arcad. VIII. pag. 528. et Hyginus fab. 248. H.

y. Aſtypale) Vxore, a qua Aſtypalaea dicta eſt. Dal.

Aſtypale) Ancaei vxore. Hard.

z. Credulitas, Vlixes, Deiphobus, Dolon) In vetuſto exemplari, *Dolus*, non *Dolon*, non mala omnino lectione: nam credulitatis comes eſt dolus. Pint.

a. Dolus) Ita MSS. R. 2. Colb. 3. et Pintiani. Sunt qui *Dolon* ibi legi malint, Priami filium, quem Diomedes occidit. Male: nam vti Priamum Helenamque Credulitas perdidit: ſic Vlyſſem Deiphobumque Dolus nobilitauit: atque idcirco in tabula ea ſuum quibuſque vitium eſt adiunctum. H.

b. Scyllin) Scyllias Herodoto lib. VIII. Pauſaniae, vt

praecidentem. Artemon *c.* Danaen *d.*, mirantibus eam praedonibus *e.*: reginam Stratonicen *f.*, Herculem

vt et Plinio, Scyllis natione Scyonaeus vrinator optimus, ad Pelium montem et Sepiada Magneſiae adiutrice filia Cyane, claſſis Perſicae, quae flante Euro, vt Strabo lib. IX. ſub finem ſcripſit, iactata quaſſabatur, anchoras praecidit, multaque ex eo naufragio ſeruata ſibi quaeſiuit. Pauſan. lib. X. Dalec.

Scyllin) Σκύλλιν Συκιωνᾶιον eximium vrinatorem, qui claſſis Perſicae vento iactatae ancoras praecidit, multaque ex eo naufragio ſeruata ſibi comparauit. Auctores ſunt Pauſanias, Phocic. X. et Strabo IX. pag. 443. Item Apollonidas in Epigrammate Graeco Anthol. I. 96. Σκύλλις ὅτε Ξέρξου δολιχὸς ςόλος Ἑλλάδα πᾶσαν Ἤλαυνεν, βυθίην εὕρατο ναυμαχίην, Νηρῆος λαθρίοισιν ὑποπλώσας τενάγεσσι, Καὶ τὸν ἀπ' ἀγκύρης ὅρμον ἔκειρε νεῶν. Αὔτανδρος δ' ἐπὶ γῆς ὀλίσθανε Περσὶς ἄναυδος Ὀλλυμένη, πρώτη πεῖρα Θεμιςοκλέους. *Belligeram Xerxis tremeret quum Graecia claſſem, Inuenit, Scyllis praelia tecta mari: Nam vada furtiuo delapſas ad ima natatu, Vincula, quae curuis dentibus apta, ſecat. Sic ratibus pereunt pulſis in litora Medi, Materies famae prima Themiſtocleae.* H.

c. Artemon) Ἀρτέμων. Hard.

d. Danaen) De quibus nempe vates Venuſinus, III. Od. 16. *Incluſam Danaen, turris abenea, Robuſtaeque fores, et vigilum canum Triſtes excubiae munierant ſatis Nocturnis ab adulteris: Si non Acriſium, virginis abditae Cuſtodem pauidum, Iupiter et Venus Riſiſſent: fore enim tutum iter et patens Conuerſo in pretium Deo Aurum per medios ire ſatellites* etc. H.

e. Praedonibus) Vet. *Piſcatoribus.* Nam cum arca incluſam vna cum filio Perſeo Acriſius pater in mare abieciſſet, a Dauniae piſcatoribus reperta eſt. De hac re vide Pauſan. lib. II. Dalec.

f. Stratonicen) Stratonice Straboni lib. XIII. Ariarathis Cappadocum regis filia Eumenis Attalo geniti vxor, et Attali tertii matre. Fuit et Stratonice regis Deiotari vxor, proba et modeſta, memorata a Plutarcho libro de virtutibus mulierum. Stratonicem Demetrii et Philae filiam Seleucus duxit, eamque Antiocho inſane

culem et *g.* Deianiram: [1] Nobiliſſimas *h.* autem, quae ſunt in Octauiae *i.* [2] operibus: Herculem *k.* ab Oeta monte Doridos [3] exuta mortalitate conſenſu Deorum in caelum euntem: Laomedontis *l.* circa Herculem et Neptunum hiſtoriam. Alcima-

1. Nobiliſſimis autem quae ſunt in porticibus Octauiae operibus. Gr. et Al. 2. ex eius operibus. V. 3. exuſta. M.

ſane amanti vxorem tradidit. Plutarch. in Demetrio. Valerius cap. 5. lib. VII. Dalec.

Stratonicem) Reginam in Aſia, vbi Epheſus fuit, vt mox Plinius ipſe dicet. H.

g. Et) Veſtem marito Herculi porrigentem, centauri tinctam ſanguine, qua ille induta flagrare cepit. Hygin. fab. 36. H.

h. Nobiliſſimas autem quae ſunt in porticibus Octauiae operibus) Annotant *ex eius operibus*, malum malo ſanantes. At Voſſianus cum Academico, Men. Gudiano, vt et Pintiani: *quae ſunt in Octauiae operibus*: excluſo τῷ *porticibus*, quod inane ac ſuperuacuum. l. XXXIV. 6. *quae ſtatua nunc eſt in Octauiae operibus.* l. XXXVI. 5. *Veneremque eius eſſe in Octauiae operibus.* Et rurſus: *Cupido obiectus a Cicerone Verri, ille propter quem Theſpiae viſebantur, nunc eſt in Octauiae ſcholis poſitus.* Gr.

Nobiliſſimas) Subintellige picturas. H.

i. In) Hoc eſt, porticibus et ſcholis, de quibus egimus, ſ. 37. *In Octauiae operibus* iterum dixit idem XXXVI. 4. n. 3. H.

k. Herculem) In Oeteo monte pyram ſtruxerat Herculi Philoctetes, in quam ſe ille coniecit, exutaque mortalitate caelum conſcendit. Hyginus l. c. H.

l. Laomedontis) *Neptunus et Apollo dicuntur Troiam muro cinxiſſe. His rex Laomedon vouit, quod regno ſuo pecoris eo anno natum eſſet, immolaturum. Id votum auaritia fefellit. . . Ob eam rem Neptunus cetum miſit, qui Troiam vexaret. Ob quam cauſam rex ad Apollinem miſit conſultum. Apollo iratus ita reſpondit: Si Troianorum virgines ceto religatae fuiſſent, finem peſtilentiae futurum. Quum complures conſumptae eſſent, Hercules et Telamon, quum Colchos Argonautae irent, eodem venerunt, et cetum interfecerunt: Heſionemque patri, pactis legibus reddunt, vt quum inde redi-*

çimachus *m.* Dioxippum *n.*, qui pancratio *o.* Olympiae citra *p.* pulueris [1] tactum (quod *q.* vocant aconiti) vicit: Coniti *r.* Nemaea.

33. Cte-

1. *tactum, vicit comiti Nemea Cteſil. V. iactum, quod vo. ac vicit coeuntem Maracum. Cteſil. etc. M. Olympiae citra pulueris iactum... Coenus ſtemmata Gr. et Al.*

rediiſſent, ſecum in patriam eam abducerent... Quod et ipſum Laomedon fraudauit... Itaque Hercules ad eos nauibus comparatis, vt Troiam expugnaret, venit, et Laomedontem necauit, etc. Hygin. fab. 89.

m. Alcimachus, etc.) Legend. *Alcimachus, Dioxippum, qui Pancration Olympie citra pulueris tactum quod vocant ἀκονιτεὶ, vicit. Coenus ſcammata. Pulueris tactus eſt* ἡ et ἀφὴ et κόνισις. *Salmaſ.*

n. Dioxippum) De Dioxippo Aelianus cap. 22. l. X. et cap. 58. lib. XII. hiſtoriae. Dal.

Dioxippum) Olympionicum pugilem, de quo Aelian. V. H. X. 22. et XII. 58. H.

o. Pancratio) Subintellige, certamina. Non enim, *Olympiae vincere*, ſed *Olympia* Latini dixere, imitatione Graecorum. Sic et Olympia coronari Horatius I. ep. 1. v. 50. *Quis circum pagos et circum compita pugnax Magna coronari contemnat Olympia: cui ſpes, Cui ſit conditio dulcis ſine puluere palmae.* Ennius apud Ciceronem de Seneẞt. *Sicut fortis equus, ſpatio qui ſaepe ſupremo Vicit Olympia, nunc ſenio confectu' quieſcit.* Apuleius de dogm. Platonis: *Tantoſque progreſſus exercitatio contulit ei, vt Pythia, Iſthmia, de lucta certauerit.* Graeco videlicet more, vt in Anthol. I. 1. ep. 5. Ἄνδρας ἠνίκα Πυγμὴν ἐνίκα Νικοφῶν ὀλύμπια *Cum tot viros Pugnis domaret Nicophon Olympia.* Et III. 2. ep. 1. Πύθια πὺξ, in Pythiis certaminibus pugil. Inſcriptio vetus apud Reineſ. pag. 205. ΖΩΙΛΟC ΖΩΙΛΟΥ. ΠΥΘΙΑ. ΝΙΚΗCAC ΘΕΟΙC. De pancratio diximus XXXIV. 19. n. 3. Hard.

p. Citra pulueris iactum) Eraſmus in prouerbio, Citra puluerem, legit, *citra pulueris tactum.* Horat lib. I. epiſt. *Cui ſit conditio dulcis, ſine puluere, palmae?* Turneb. c. et. lib. XVI. Vide Hieron. Mercurialem cap. 8. lib. I. de arte Gymnaſtica. Dal.

Citra) Sic R. 2. Colb. 3. et alii: non *iactum.* H.

q. Quod) Ἀκονιτὶ, hoc eſt, ſine puluere, fere ſine pugna:

33. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, et muliebriter ingemiſcente inter [1] obſtetricia Dearum: [2] Cleon *s.* Cadmo *t.*: Cteſidemus Oechaliae *v.* expugnatione, et Laodamia *x.* Cleſides

1. obſtetrices, et earum clamorem Cteſid. M. 2. *Cleon Admeto Gr. et Al.*

pugna: tranſlatione ſumpta ab athletis, qui ita facile ſuperant, vt ne puluerem quidem excitent, vel excitato foedentur. Suidas: Ἀκονιτὶ, χωρὶς κόνεως, ἄνευ ἀγῶνος καὶ μάχης, ἢ εὐμαρῶς, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀθλητῶν τῶν οὕτως εὐμαρῶς περιγινομένων, ὥστε μηδὲ κονίσασθαι. Sine puluere dixit Horatius, l. c. Impuluerеam victoriam appellat Gellius V. 6. Plura vide apud Conſtant. in Lexico, verbo Ἀκονιτί. H.

r. Coniti) Non, vt Olympia, ſine puluere, ſic et Nemeaea vicit. Vide N. et Em. N. XV. (paulo poſt) Nemea ſiue Nemaeea, νεμεῖα, νεμαῖα, νεμεαῖα, ſacra Graeciae certamina, a ſilua Peloponneſi Nemea, ſic appellata, nemo ignorat. *Dioxippum*) Quam belle ſic ludum ludo, victoriae victoriam opponit? cum Olympiis Nemeaea confert, et facili ac ſine puluere victoriae alterum laborioſius comparatum. In libris hactenus vulgatis: *Coenus ſtemmata:* At neque pictoris nomen eſt Coenus, nec ſatis idonum picturae, quale hic requiritur, argumentum, ſtemmata: multo vero minus *ſcammata*, quae Salmaſius hoc loco obtrudit, in Exerc. ad Solin. pag. 36. Hard.

s. Cleon Admeto, Cteſidemus Oechaliae expugnatione) Voſſianus, *Cleon Cadmo*, vt et Pintiani. Gron.

Cleon) Ita MSS. omnes. Typi, *Admeto*. Cadmum Caſtalii fontis cuſtodem draconem interemiſſe fabulae ferunt: Hygin. fab. 6. Id forte huius picturae argumentum. Cleonis Sicyonii fictoris meminit Pauſanias laudatus a nobis, XXXIV. 19. n. 27. H.

t. Admeto) Vel Theſſaliae rege, fabulis noto: vel Moloſſorum, ad quem exul Temiſtocles confugit, auctore Thucyd. lib. I. et Plutarch. in Themiſtocle. Dal.

v. Oechaliae) Eſt Oechalia et tractus Meſſeniaci, et Euboeae, Euryti regia, quam Hercules diruit, quia pactam filiam Iolen Eurytus dare recuſaſſet. Virgilius: *Vt*

des *y.* reginae Stratonices *z.* iniuria *a.* Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit *b.* [1] volutantem *c.* cum piſcatore, quem reginam amare [2] ſermo erat: eamque tabulam in portu Epheſi propoſuit: ipſe *d.* velis raptus eſt. Regina tolli vetuit, vtriuſque ſimilitudine mire expreſſa. [3] Craterus comoedos Athenis in *e.* [4] Pompeo pinxit.

34. Eut

1. *voluptuantem. V.* 2. *rumor. V.* 3. *Craterus comoedus Athenis Pompeium pinxit. M. Cratinus, etc. V.* 4. *in Pompeio Gr. et Al.*

Vt bello egregias idem diſiecerit vrbes, Troiamque, Oechaliamque. — Dal.

Oechaliae) Situs huius Oechaliae, quam Hercules diruit, ipſo Strabone teſte, IX. pag. 438. in incerto eſt: quum plures ſint vrbes cognomines. Vide et eiuſdem Strabonis L. XIV. pag. 638. Hercules quum Iolen Euryti regis filiam in coniugium peteret, pater negaret, Oechaliam expugnauit. Hyginus fab. 35. Virg. Aen. VIII. v. 290. de Hercule: *Vt bello egregias idem diſiecerit vrbes, Troiamque, Oechaliamque.* H.

x. Laodamia) Vel Bellerophontis et Achemenes, vel Acaſti et Laodotheae filia, Proteſilai vxore. Dal.

Laodomia) Pyram conſcendente, qua cremata eſt. Hyginus fab. 104. H.

y. Cleſides) Κλεισίδης. H.

z. Stratonices) De qua diximus. n. 32. H.

a. Iniuria) Innotuit iniuria, quam intulit reginae. Hard.

b. Pinxit volutantem cum piſcatore, quem reginam amare ſermo erat) Voſſ. *piſcature.* An eſt nomen hominis? et ſcribendum, *Piſamore*? Nomen hoc Graecum, quod Ouidius quoque dat alicui Centaurorum lib. XII. *et cum Piſenore Caumas.* Gron.

c. Volutantem) Ita clare R. 2. Colb. 3. typique omnes. H.

d. Ipſe) Ipſa nauim interim conſcendit. H.

e. In Pompeio pinxit) Τὸ πομπεῖον Polluci κοινὸν οἴκημα, aedes publicae: ſic fortaſſis dictae, quod ex iis pomparum frequentia, et celebritas progrederetur ac prodiret. Interpres Laertii lib. II. reddit, *celeberrimum locum vrbis*, et in Diogene, *palatium.* Dal.

In) Athenis in ipſo vrbis introitu aedificium fuit, in

34. [1] Eutychidis *f.* [2] bigam regit Victoria. Eudorus *g.* ſcena ſpectatur: idem et ex aere ſigna fecit.

35. [3] Hippias, [4] Neptuno *h.* et Victoria. Habron Amicitiam et Concordiam pinxit, et Deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum *i.* victorem cum trophaeo: [5] pſaltriam. Leon *k.* Sappho.

36. Ni-

1. ſic ex Mss. H. Eutychides bigam: regit Gr. et Al. 2. bigam, quam regit vict. V. bigam regis cum victoria. V. Alii. 3. Iphis . . Abron Gr. et Al. 4. Neptunum et victoriam. 5. et pſaltriam. V.

in quo pompae parabantur, vaſaque aſſeruari ſolita ad pomparum ſolemnia. Atque ex ea re Πομπεῖον eſt appellatum, vt auctor eſt Iul. Pollux IX. 5. pag. 428. ex Demoſthenis oratione in Phormionem. Statuae illic erant clarorum virorum, vt Socratis, teſte Laertio in eius vita: et Iſocratis, teſte Plutarcho de decem Rhet. Picturae quoque, vt vel ex hoc Plinii loco intelligitur. Hard.

f. Eutychides) Idem fortaſſis, vt et Eudorus, ſtatuarius fuit, de quo diximus XXXIV. 19. H.

g. Eudorus) Εὔδωρος. Scenam pinxiſſe eximie dicitur, quum barbari vocant, decorationem theatri. H.

h. Hippias) Subintellige, ſpectatur, ex antecedenti. Porro *Hippias*, et mox *Habron*, ſcribi hic oportere, non, vt hactenus, *Iphis et Abron*, partim MSS. quos ſequimur, in quibus *Hyppis* et *Habron* ſcribitur: partim ipſa elementorum ſeries admonet, quae appellari quemquam hic vetat, cuius ab A littera nomen auſpicetur, vel I, ante Habronem. Ἱππίαν fictorem eiuſque opera Pauſanias commendat in Eliac. poſt. VI. Ἅβρων apud Graecos viri nomen eſſe ſuperius vidimus. H.

i. Aratum victorem cum trophaeo) Occiſo Sicyoniorum tyranno, cum Achaeorum imperator ſummus eſſet profligatis hoſtibus triumphantem. Plutarchus in Vitis. Dal.

Atatum) De Ariſtippo. Vide Plutarch. in Arati vita, pag. 1040. H.

k. Leon) Leſbiam vatem, ſatis celebratam. Exſtat in eam diſtichon Platonis haud obuium, et idem tamen perelegans in Anthol. I. tit. 67. Ἐννέα τὰς μούσας φασίν

36. Nicearchus Venerem inter Gratias et [1] Cupidines: [2] Herculem *l.* triſtem inſaniae poenitentia. Nealces *m.* Venerem, [3] ingenioſus et ſolers in arte. Siquidem quum praelium nauale Aegyptiorum et Perſarum pinxiſſet, [4] quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in litore bibentem pinxit, et crocodilum inſidiantem ei.

37. Oenias *n.* Syngenicon.

38. Philiſcus officinam pictoris, ignem [5] conflante puero. Phalerion *o.* Scyllam.

39. Simonides Agatharchum *p.*, et Mnemoſynen *q.* [6] Simus iuuenem requieſcentem in offici-

 na

1. *Cupidinem.* M. 2. *Herculemque.* V. 3. *ingenioſus opere. Siquidem.* M. 4 *quod in Nilo fuit, aquam maris ſimilem volebat intelligi, argumentoque.* M. 5. *afflante.* V. 6. *Simon.* M. *Lamius.* V.

σίν τινος ὡς ὀλιγώρως. Ἠνὶ δὲ καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη. *Eſſe nouem quidem Muſas dixere, ſed errant: Ecce tibi Sappho Leſbia, quae decima eſt.* H.

l. Herculem) Ab Iunone inſania ei obiecta, Megaram vxorem, et filios interfecit. Poſtquam ſuae mentis compos factus, ab Apolline petiit dari ſibi reſponſum, quomodo ſcelus purgaret. Hyginus fab. 23. H.

m. Nealces Venerem) Scitum Nealcis dictum, cum eximiam Ariſtrati tyranni picturam deleri vellet Aratus, pugnandum cum tyrannis, non cum eorum imaginibus. Plutarchus in Arato. Dal.

Nealces) Νεάλκεα pictorem, amicum Arati, laudat Plutarch. in Arato p. 1032. Hard.

n. Oenias) Subintellige, pinxit: hoc eſt, cognationem, vt dictum eſt n. 29. Pictoris nomen Οἰνίας Graecis ſcribitur. H.

o. Phalerion) Hominem ſurſum, caninis capitibus cinctam, inquit Iſidorus, Origg. XIX. 16. Vide quae diximus ſupra ſ. 36. n. 22. Hard.

p. Agatharchum) Agatharchus primus Athenis Aeſchyli tragoedias in ſcenam produxit. Vitruu. cap. 1. l. VII.

na fullonis, [1] Quinquatrus *r.* celebrantem: idemque Nemeſin *s.* egregiam.

40. Theodorus [2] et *t.* inungentem: idem ab *v.* Oreſte matrem et Aegiſthum interfici: bellumque Iliacum pluribus tabulis: quod eſt Romae in *x.* Philippi porticibus: et *y.* Caſſandram, quae eſt

1. *et Quinquatr. V.* 2. *ſic et M. Theodorus vero emungentem Gr. et Al.*

VII. *Agatarchiden* quidam legunt Peripateticum memoratum a Strabone lib. XIV. Agatharchi Syracuſanae claſſis praefecti meminit Thucydides l. VI. Agatharcho pictori de pingendi celeritate glorianti Zeuxin dixiſſe ferunt, diu ſe pingere, quoniam aeternitati pingeret. Hadr. Iun. c. 16. lib. IV. Dal.

Agatharchum) Eum, opinor, intelligit, quem Vitruu. in praef. L. VII. pag. 124. Aeſchylo docente ait primum Athenis tragicam ſcenam feciſſe, et de ea commentarium reliquiſſe. Aut Syracuſanae claſſis praefectum cuius mentio apud Thucydidem VI. H.

q. Mnemoſynen) Μνημοσύνη, Iouis filia, Muſarum parens, ex Heſiodo in Theog. H.

r. Quinquatrus) Quae Παναθήναια Graecis, Latinis Quinquatrus appellatur, teſte Chariſio, I. Sunt autem Παναθήναια Heſychio, ἡ τῶν Ἀθηναίων ἑορτὴ καὶ ἀγὼν, feſtum Mineruae apud Athenienſes longe celeberrimum, et quinquennale. H.

s. Nemeſin) Νέμεσιν Deam inſolentiae et arrogantiae vindicem Graeci vocant. Vide XXXVI. 4. n. 3. Hard.

t. Et) Ἀλείπτην, vnctorem, qui palaeſtritas vngit in gymnaſio, qui etiam Aliptes a Cicerone dicitur, in ep. ad Lentulum. In libris hactenus editis mendoſe, *Theodorus vero emungentem.* Hard.

v. Ab) Is Clytaemneſtram matrem, et Aegiſthum Thyeſtis filium, cognatum ſuum, interfecit. Vide Hygin. fab. 119. et 244. H.

x. In) De his ſ. 36. n. 4. Hard.

y. Et) Qualis forte a Marone deſcribitur Aen. II. 403. *Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo Crinibus, a templo Caſſandra, adytiſque Mineruae, Ad caelum tendens ardentia lumina fruſtra,* etc. H.

eſt in Concordiae delubro: Leontium z. Epicuri cogitantem: Demetrium a. regem. [1] Theon b. Oreſtis c. inſaniam, Thamyram d. citharoedum. Tauriſcus Diſcobolum e., Clytaemneſtram, Paniſcum f., Polynicen g. regnum repetentem, et Capanea.

 41. Non

1. *Theon, in M. d.*

z. *Leontium Epicuri cogitantem*) Leg. *Leontium Epicuri cogitant.* Vt ſit picturae nomenclatura, non pictoris, et tabula haec Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philoſopha et ipſa, nimirum ex amatoris domeſtica conſuetudine, in tantum vt libros quoque contra Ariſtotelem ſcripſerit, quemadmodum legitur in praefatione ad Veſpaſianum Imperatorem a Plinio in operis huius frontiſpicio praefixa. *Gelen. Leontium Epicuri, etc.*) Scortum ea fuit, Epicuro familiare, et eius omnibus ſectatoribus proſtitutum, de quo Athenaeus lib. XIII. Diogenes Laertius in Epicuro. Dal.

z. *Leontium*) Eſt haec picturae nomenclatura, vt Barbarus credidit: et tabula haec Theodori operibus annumerari debet. Fuit autem Leontium Epicuri coniux, philoſophiae magiſtra et ipſa, vnde et in hac tabula cogitans pingitur. Scripſit libros contra Theophraſtum, vt quidem diximus in praef. ad Titum. auctore Cicerone de N. D. I. n. 94. H.

a. *Demetrium*) Poliorceten. H.

b. *Theon*) Quinct. XII. 10. p 894. pictorum ingenia doteſque percenſens: *Cura*, inquit, *Protogenes, facilitate Antiphilus: concipiendis viſionibus, quas* φαντασίας *vocant, Theon Samius praeſtantiſſimus.* Laudatur et ab Aeliano V. H. II. 44. H.

c. *Oreſtis*) Occiſa matre. Hard.

d. *Thamyram*) De eo diximus in N. et Em. ad IV. N. XV. et L. VII. 57. H.

e. *Diſcobolum*) De ea voce XXXIV. 19. n. 3. H.

f. *Paniſcum*) Paniſcus nunc exiguus Pan, qualem ſolebant in paruis tabellis pictores fingere, quaſi per iocum: nunc theatralis perſonarum larua. Dal.

Paniſcum) Exiguum Panem: ſiue Panis aſſeclam, qui Deus Arcadiae a Marone dicitur. Vt a Satyro, Satyriſcus. Apuleius V. Aſin. aur. pag. 518. *Tibias inflaret Satyrus, et Paniſcus ad*

41. Non omittetur inter hos inſigne exemplum. Namque Erigonus tritor colorum Nealcae pictoris in tantum ipſe profecit, vt celebrem etiam diſcipulum reliquerit Paſiam, fratrem Aeginetae *h.* fictoris. Illud vero perquam rarum ac memoria dignum, etiam ſuprema opera artificum imperfectaſque tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas *i.* Nicomachi, Medeam *k.* Timomachi, et *l.* quam

ad fiſtulam diceret. Sueton. in Tib. 43. *Paniſcorum et Nympharum habitu* etc. H.

g. Polynicem) Oedipodis filium ex Iocaſta, regem Thebanorum. Regnum is ab Eteocle fratre repetiit, et Thebas oppugnauit. Capaneus contra Iouis voluntatem Thebas ſe capturum dixit: et quum murum adſcenderet, fulmine ab Ioue eſt percuſſus. Hygin. fab. 71. Non in tabulam quidem, ſed in ſtatuam Capanei exſtat epigramma non inuenuſtum in Anthol. IV. 8. Εἰς ἀνδριάντα Καπανέως: ex quo tamen picturae huius argumentum intelligas: Εἰ τοῖος Θήβης Καπανεὺς ἐπεμήνατο πύργοις. Ἅμμασιν ἠερίην κλίμακα μησάμενος, Εἷλεν ἂν ἄστυ βίῃ, καὶ ὑπὲρ μόρον· αἴδετο γὰρ ῥα Καὶ σκηπτὸς Κρονίδου τοῖον ἑλεῖν πρόμαχον. Hoc eſt, interprete Grotio: *Si furor in Thebas tantus Capanea tuliſſet, Quum de reſte gradus necteret aerios: Capta forent fatis inuitis moenia: tantum Nec foret auſa ducem tangere flamma Iouis.* H.

h. Aeginetae) Proprium id viri nomen videtur, non gentis, aut patriae. Et *Pauſiam* legi antea placuerit magis, quam *Paſiam.* H.

i. Tyndaridas) Caſtorem et Pollucem. Vel addita quoque Helene, Tyndaridae tres, quos vno verſiculo complexus eſt Syneſius in Anthol. IV. 4. Οἱ τρεῖς Τυνδαρίδαι, Κάστωρ, Ἑλένη, Πολυδεύκης. *Pollux, atque Helene, cum Caſtore, Tyndaridae tres.* De Nicomacho n. 22. Hard.

k. Medeam Timomachi) Filios quos ex Iaſone ſuſcegerat necantem, prae dolore, quod repudiata ſe Creuſam duxiſſet Creontis filiam. Hanc et Aiacem eiuſdem Timomachi Caeſar dictator emit octoginta talentis. Supra cap. 37. lib. VII. et paulo ante hoc ipſo capite. Dal.

Medeam) De qua ſuperius n. 30. H.

l. Et) Num. 15. H.

quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione eſſe, quam perfecta. Quippe in iis lineamenta reliqua, ipſaeque cogitationes artificum ſpectantur: [1] atque *m.* in lenocinio commendationis dolor eſt: manus, quum id agerent, extinctae deſiderantur.

42. Sunt etiam non ignobiles quidem, in transcurſu tamen dicendi: Ariſtonides, Anaxander, Ariſtobulus Syrus, [2] Arceſilaus *n.* Tiſicratis filius, Corybas *o.* Nicomachi diſcipulus, Carmanides *p.* Euphranoris, Dionyſiodorus Colophonius, Diogenes qui cum *q.* Demetrio rege vixit, Euthymedes, Heraclides *r.* Macedo, Mydon *s.* Soleus Pyromachi *t.* ſtatuarii diſcipulus, Mneſitheus Sicyonius,

Ll 4 Mnaſi-

1. atque in len. com. dolor eſt manus, cum id ageret, extinctae. Sunt. M. *2. ſic ex* Mss. *H. Archeſilaus. M. Arceſilas Gr.*

m. Atque) Ac dum iuuat commendare artem, piget artificis ſimul fato dolore. Hard.

n. Arceſilaus) Pictoris illius apud Pauſaniam mentio, commendatioque operum, Attic. I. pag. 2. De Tiſicrate ſuperius XXXIV. 19. n. 8. H.

o. Corybas) Κορύβας. De Nicomacho n. 30. H.

p. Carmanides) Forte Καρμαντίδης, quod nomen et Gorgiae patri fuit, apud Pauſan. Eliac. poſt. VI. pag. 376. De Euphranore, n. 25. Hard.

q. Cum) Poliorcete. H.

r. Heraclides) Laudatus ſupra n. 20. H.

s. Mydon Soleus) Id eſt, Solenſis. Sunt enim Σόλοι Ciliciae oppidum et alterum eiuſdem nominis in Cypro. Gelen.

Mydon) Hoc eſt, Solenſis, a Solis Ciliciae oppido. De Pyromacho XXXIV. 19. Libris omnibus inuitis *Philomacho* conatur ex Suida, verbo Προυσίας reſcribere Leopardus Emend. III. 21. aliique eum ſequuti. H.

t. Pyromachi) Vet. *Philomachi.* Apud Suidam in voce προυσίας fit mentio huius ſtatuarii, qui imaginem Aeſculapii ſumma arte perfecerat. Pyromachi tamen mentio fit ſupra cap. 8. lib. XXXIV. tribus in locis. Dalec.

[1] Mnaſitimus [2] Ariſtonidae *v.* filius [3] et diſcipulus, Neſſus Habronis *x.* filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus *y.* Samius, et [4] Stadieus *z.*, Nicoſthenis diſcipuli: Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius.

43. Pinxere *a.* et mulieres: Timarete *b.* [5] Miconis filia, Dianam in tabula, quae Epheſi eſt [6] antiquiſſimae picturae. Irene *c.* Cratini *d.* [7] pictoris filia et diſcipula, puellam quae eſt Eleuſine: Calypſo ſenem [8] et praeſtigiatorem Theodorum: Alciſthene ſaltatorem; Ariſtarete Nearchi filia, et diſcipula

1. *ſic ex Mss. H. Mnaſidemus. V. Mnaſitheus Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. Ariſtonides Gr. et Al.* 3. *et diſcipulus, in M d.* 4. *ſic ex Mss. H. Stadius Gr. et Al.* 5. *ſic et M. Myconis. V. Niconis Gr. et Al.* 6. *in antiquiſſimis picturae. V. in antiquiſſimis picturis.* M. 7. *pictores. Gr.* 8. *et praeterea gladiatorem. Theod. M.*

v. Ariſtonidae) Statuarii. de quo XXXIV. 40. H.

x. Habronis) De quo diximus, n. 35. H.

y. Theodorus Samius) Alius fuit Theodorus Samius inuentor fundendi aeris, memoratus a Pauſania lib. III. 8. 9. Dal.

Theodorus) De quo XXXIV. 19. n. 22. H.

z. Stadieus) Σταδιεὺς, et idem plaſtes Athenienſis, apud Pauſan. in Eliac. poſt. VI. pag. 351. H.

a. Pinxere) His quae a Plinio appellantur adiungi merito poteſt, et Helena Timonis Aegyptii filia, quae geſtum ſui temporis Iſſicum praelium penicillo pinxit: quae pictura in Pacis templo a Veſpaſiano Imp. collocata eſt, teſte Ptolemaeo Hephaeſtione, apud Photium in Bibl. cod. CXC. pag. 481. Ἡ ζωγράφος Ἑλένη Τίμωνος τοῦ Αἰγυπτίου θυγάτηρ, ἥ τις ἐν Ἰσσῷ μάχην, ἐκείνοις ἀκμάζουσαν τοῖς χρόνοις, ἔγραψε, καὶ ἐν τῷ τὴν Εἰρήνης τεμένει ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ ἀνέκειτο ἡ γραφή. H.

b. Timarete) Ita R. 2. Colb. 3. et alii, non *Niconis*, vt prius. Τιμαρέτη Μίκωνος pictoris Athenienſis de quo ſuperius ſ. 35. Hard.

c. Irene) Εἰρήνη Κρατίνου, ſtatuarii Spartiatae, de quo Pauſan. Eliac. poſt. VI. pag. 360. H.

d. Cratini pictoris) Cratini Spartani ſtatuarii meminit Pauſan. lib. VI. Dal.

pula, Aeſculapium. Lala Cyzicena perpetua virgo, Marci Varronis iuuenta, Romae et penicillo pinxit, [1] ceſtro in ebore, imagines mulierum maxime, et *e.* [2] Neapoli anum in grandi tabula: ſuam quoque imaginem ad ſpeculum. Nec vllius velocior in pictura manus fuit: artis vero tantum, vt multum manipretio *f.* antecederet, celeberrimos eadem aetate imaginum pictores, [3] Sopolin *g.* et Dionyſium, quorum tabulae pinacothecas implent. Pinxit et quaedam Olympias: de qua hoc ſolum memoratur, diſcipulum eius fuiſſe Autobulum.

XLI. Encauſto *h.* pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera *i.*, et in *k.* ebore, ceſtro,

1. et ceſtro Gr. et Al. 2. *Neopolitanum Gr. et Al.*
3. Sic et M. *Sopylon Gr. et Al.*

e. Et) Ita ex coniectura certiſſima hunc locum ſanauimus, quum prius *Neopolitanum* abſurde legeretur. Appoſite enim vel ſic locum opponit loco, poſitas Neapoli tabulas, iis quae Romae ſeruarentur. Sic L. ſup. ſ. 19. n. 27. *Ariſtodemus anus* caelauit. H.

f. Manipretio) Carioris aeſtimabantur eius tabulae, quam ceterorum pictorum. Manipretium, *la façon de la beſogne.* Sic Galli dicunt. *La façon de la beſogne d' argent montée eſt chere.* H.

g. Sopolin) Σώπολιν. Ita MSS. non *Sopylon.* H.

h. Encauſto) Ἔγκαυςον, picturae genus, dictum ab vrendo. H.

i. Cera) Variis pigmentis tincta, qua ratione fiunt a nobis horti cerei penſiles cum fructibus omnis generis iconicis. Dal.

Cera) Hoc primum encauſticae picturae genus, diſcoloribus ceris, vt diximus, ſ. 39. De hac pingendi ratione multi multa prodidere. Nobis res ita peracta olim videtur: In tabulis ligneis ducebantur lineares, vt ita dicam, ſulci, qui figuram referrent picturae mox futurae. Ductus illi poſtea implebantur inſtillata infuſaque cera diuerſi coloris, pro ratione imaginis: quae cera deſcendebat altius, imprimebaturque tabulae ſubditis ignibus. Martial. IV. ep. 47. *Encauſtus Phaeton tabula depictus in*

ſtro *l.*, id eſt, viriculo *m.*, donec claſſes pingi coepere. Hoc *n.* tertium acceſſit, reſolutis igni ceris peni-

in iſta eſt: Quid tibi vis dipyron qui Phaetonta facis? Alludit ad caſum incendiumque Phaetontis, qui iterum et in encauſticae pictura vritur: idcirco δίπυρος, bis vſtus vocatur: quod dici certe non poſſet, niſi prius quam admoueretur ignis, Phaetontis imago abſoluta foret. Aliam rationem encauſtices explicandae alii afferunt. Vide Ludou. de Montioſium, libro quem inſcripſit, *Gallus Romae hoſpes*, tit. de pictura, pag. 14. H.

k. Et) Altera haec ratio encauſti ſic ſe habuit, nullo ſcriptorum omnium refragante. Stilo ferreo igne candefacto inurebant ebori, cornibusue, lineas, quibus quas vellent, imagines exprimebant. Itaque, quod pingendum erat, graphice primum in ebore adumbrabant: deinde ſeruata ratione luminum et vmbrarum, eboris candore ad lumina vtebantur: tonum vero et vmbram, non iam amplius cera, vt in priori genere, ſed vulgari colore ac ſimplici exhibebant. H.

l. Ceſtro) Gloſſae Philoxeni: Κέστρον, *viriculum*, hoc eſt, ſtili ferrei genus, Vtrique encauſti generi hic ceſtron adſcribitur, hoc eſt, candens, acuminatumque ferrum, quod ducendis lineis ſtriiſque, ſiue in ebore, ſiue in lignea tabula inſeruiat. Quare mox tertium encauſti genus, quo claſſes pingi coepere, ab vtroque vllo diſtinguit, quod non ceſtro, vt illa duo, ſed penicillo fiat. Quod in primo genere, quod fit ceris, vſus ceſtri fuit, fieri id certe non potuit, niſi qua diximus ratione, ductis in tabula lignea ſtili ope lineis ac figuris, prius quam inſtillarentur cerae. Et hoc oſtendit nomen ipſum ceſtri. Eſſe enim a κῶ, quod idem denotat ac κοιλαίνω, id eſt cauo, vulgo creditur. H.

m. Viriculo) Veruculo: igni calfacto. Encauſtices etiam genus eſt, quod aurifices vocant *Damaſquiner.* Dalec.

n. Hoc) Tertium genus encauſti, non ſtilo, vt priora duo, ſed penicillo, quo liquefactae cerae et colore tinctae, diffundebantur. Attigiſſe hanc incertus auctor videtur, editus a V. Cl. Steph. Baluzio Miſc. IV. pag. 417. in epiſtola, cui lemma inſcriptum, *Quid ſit ceroma*: *Nonnulli ceroma*, inquit,

penicillo vtendi, quae pictura in nauibus nec ſole, nec ſale, ventiſque corrumpitur.

XLII. Pingunt et veſtes in Aegypto inter pauca mirabili genere, candida [1] vela poſtquam attriuere illinentes non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc quum fecere, non apparet in velis; ſed *o.* in cortinam pigmenti feruentis

1. Sic M. vel Gr. et Al.

inquit, *intellexerunt eſſe artificium quoddam iuxta morem antiquum pingendi, cui, ne facies et pulcritudo picturae vetuſtate temperum aboleretur, cerae mixtura apponebatur, modico igni huic temperamento adiecto, vt aequa menſura colorum ceraeque concordante, nec venuſtas et gratia coloribus, nec cerae perſpicuitas deeſſet. Hoc genus pingendi etiam a Boetio viro doctiſſimo commemoratum adhuc ſuo tempore viguiſſe dubium non eſt.* Boetii locus is eſt in praef. librorum Arithmeticae, quos Symmacho Patricio nuncupauit. Hanc *κηρόχυτον γραφὴν* Graeci dixere, quos inter Chryſoſtomus, vti refertur in Concilio Nicaeno II. Deſcribit hoc genus picturae Procopius de aedif. Iuſtin. I. vbi de camera eccleſiae loquens: Ἐναβρύνεται δὲ ταῖς γραφαῖς ἡ ὀροφὴ πᾶσα, οὐ τῷ κηρῷ ἐντακέντι τε καὶ διαχυθέντι, etc. Nicephorus CP. in Breuiario Hiſtorico, ad annum 768. εἰκονογραφίαν vocat διὰ κηροχύτου ὕλης. Nunc vetus illa encauſtice penibus obſoleuit; ſucceſſitque ei illa ratio, quam vulgo dicimus *Email.* Et quae vrendo fit plumbo in vaſis figlinis, quod vulgo, *plomber, vernis, etamer.* H.

o. Sed in cortinam pigmenti feruentis merſa) Verba haec ſatis mendoſa ex codd. Hiſpalenſi et regio ſe reſtituere putat Gonſalius ad Petronium ſcribendo: *ſed in cortina pingi, in feruentes aquas merſa.* Sed noſſe debebat hanc olim lectionem vulgatam fuiſſe, quam omni ſenſu carentem ex melioribus libris, vt nunc habetur, Gelenius mutauit. Quae enim *aque feruentes* tantam vim tingendi habent? Voſſ. *in cortinam pigmen vt feruentis merſa.* Quae ſignificant ſatis clare repoſitum a Gelenio. Vela illinuntur medicamento colorem trahente: dein merſantur in cortina, ſiue aheno, in quo non aqua mera, ſed

tis merſa, poſt momentum extrahuntur picta. Mirumque, quum ſit vnus in cortina colos, ex illo alius atque alius fit in [1] veſte, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec poſtea ablui poteſt: ita cortina non dubie confuſura colores, ſi pictos acciperet, [2] digerit *p.* ex vno, pingitque dum coquit. Et aduſtae veſtes firmiores fiunt, quam ſi non vrerentur.

XLIII. (XII.) De pictura ſatis ſuperque: contexuiſſe his et plaſticen *q.* conueniat. [3] Eiuſdem *r.* operae [4] terrae fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades *s.* Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi,

1. *veſte accipiendi medicaminis.* V. 2. *Sic ex Mss.* H. *digerit eos ex vino Gr. et Al.* 3. *Eius quidem* V. 4. *terra fingere et arg.* M.

ſed pigmentum feruet: ibi medicamentum illud velis illitum ſorbet colorem, et quidem varium, ex pigmento licet vnius coloris. Gr.

Sed) Vela inquit, illinuntur prius medicamento quodam ſeu liquore, qui colorem poſtea trahat et bibat: dein merſantur vela in cortina, ſiue aheno, in quo non aqua mera, ſed pigmentum feruet: ibi medicamentum illud velis prius illitum ſorbet colorem et quidem varium, licet ex pigmento vnus coloris: pro varia ſcilicet conditione medicamenti, quo prius vela fuerunt illita. H.

p. Digerit eos ex vino) Legendum videtur, *digerit eos ex vno*: dixit enim ante *cum ſit vnus in cortina color.* Pint.

Digerit) Multos facit colores in velis, licet vnicum in ſe contineat. H.

q. Plaſticen) De plaſtice quaedam Aelianus cap. 37. lib. XIV. hiſtor. Dal.

Et) Πλαστικὴ Plinio Vitruuioque, fictrix ars ex argilla vel creta, rerum ſimilitudines exprimens. H.

r. Eiuſdem) Eiuſdem terrae opera, ex qua naſcuntur colores ad picturam. Hard.

s. Dibutades) Is ex argilla fingebat ſimulacra eximia, quae propter artificis ingenium, artiſque ſolertiam, aliis etiam ex auro conflatis anteponebantur. Citat huius rei auctorem Ariſtotelem

thi, filiae opera: quae capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, vmbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumſcripſit: quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, et cum ceteris fictilibus, [1] induratum igni propoſuit: eumque ſeruatum in *t.* Nymphaeo, donec Corinthum Mummius *v.* euerteret, tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plaſticen inueniſſe [2] Rhoecum *x.* et Theodorum tradant, multo ante *y.* [3] Bacchiadas Corin-

1. *duratum.* V. 2. *Rhoetum.* M. 3. *Battiadas.* Gr. et Al.

telem de part. anim. I. 5. Riolanum Anthrop. I. p. 3. ſed falſo: nam de Dibutade apud Philoſophum, ſi bene memini, nec vola, vti aiunt, nec veſtigium eſt. Hard.

t. In) Νυμφαῖον fanum eſt, delubrumue Nympharum. H.

v. Mummius) A. V. DCVIII. vt dictum eſt. XXXIV. 3. H.

x. Rhoecum et Theodorum) Diodorus Teleclea et Theodoron, Rhoeci filios τῶν ἀγαλματοποιῶν παλαιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους memorat. Leopard. cap. 25. lib. X. Pauſanias in Arcadicis, et Phocicis ſcribit Theodorum fuiſſe Teleclis filium, Rhoecum vero Philaei: eoſque primos ferrum fundere docuiſſe. Dal.

Rhoecum) Quos aeris cudendi ac conflandi artem docuiſſe, auctor eſt Pauſanias Arcad. VIII. pag. 479. Σαμίους Ῥοῖκον Φιλαίου, καὶ Θεόδωρον Τηλεκλέους, εἶναι τοὺς εὑρόντας χαλκὸν ἐς τὸ ἀκριβέστατον τῆξαι. Ab Herodoto quoque Ῥοῖκος Samius laudatur in Thalia, ſeu L. III. n. 60. H.

y. Ante Battiadas Corintho pulſos) Lego, *multo ante Bacchiadas.* Nam quod ſcribit Pauſanias lib. II. *Aletes eiuſque poſteri Athenis regnarunt aetates quinque, vſque ad Bacchin Prumnidis filium: a quo Bacchiadae aetates totidem regnum tenuerunt: deinde Prytanaei ex eodem genere quos occupata tyrannide Cypſelus Eurionis filius oppreſſit.* Halicarnaſſaeus lib. III. aperte narrat Demaratum e familia Brachiadum (leg. *Bacchiadum*) vſurpata a Cypſelo tyrannide, cum ſuis opibus Tarquinios commigraſſe. De Bacchiadis multa Herodotus

Corintho pulſos. Demaratum z. vero ex eadem vrbe profugum a., qui in Etruria Tarquinium Priſcum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira b. et Eugrammum: ab iis Italiae traditam plaſticen. Dibutadis inuentum eſt, rubricam addere, [1] aut c. ex rubrica cretam fingere. Primuſque d. perſonas dd. tegularum extremis imbricibus impoſuit, quae inter initia [2] protypa e. vocauit

1.] *aut ex rubrica et creta fingere V. aut rubia cretam tingere. V.* 2. *prototypa. V. proſtypa. M.*

tus lib. I. Dalec. Aſtipulatur et huic lectioni MSS. Pint.

Ante) Sic R. 2. non *Battiadas*, vt inepte hactenus editi. Bacchiadas diu Corinthi tenuiſſe imperium, Chronologi norunt: docetque Pauſan. Corinth. II. pag. 92. et Aelian. V. H. I. 19. H.

z. *Demaratum)* Narrat hanc Demarati fugam Dion. Hal. A. R. III. pag. 184. Multo vero elegantius Val. Max. III. 4. n. 2. H.

a. *Profugum)* Ob ſeditiones. Liuius lib. I. Dal.

b. *Euchira)* Eucheri Corinthii, diſcipuli Syadrae et Charadrae Spartanorum, praeceptoris Clearchi Rhegini, meminit Pauſan. lib. VI. Idem et Euchiros ſtatuarii, lib. VIII. ſed Athenienſis, Eubulidae filii. Dalec.

Enchira) Graecis Εὔχειρ et Εὔχειρος appellatur. Corinthii huiuſce plaſtae meminit Pauſan. Eliac. poſt. VI. pag. 350. H.

c. *Aut)* R. 2. *aut ex rubra creta fingere.* H.

d. *Primuſque perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit)* Legend. *Primaſque perſonas tegularum extremis imbricibus, quae inter initia proſtypa vocauit; poſtea idem Ectypa fecit.* Simulacra quae exerta non ſunt, nec tota extra prominent, πρόστυπα vocauit. *Salmaſ.* 1046. a.

dd. *Perſonas)* Simulacra. Hard.

e. *Protypa)* Πρότυπα. Sic futuri operis praecedentem typum, et formam ſpeciminis gratia Graeci vocant. Architectus qualem ſuſcepti operis ex ligno formam efficit atque praeſtruit: vt antequam aedificium coeptum ſit, errata alioqui futura deprehendat, atque anticipet atque id *Modellum* vocant.

cauit. Poſtea *f.* idem ectypa fecit. Hinc *g.* et faſtigia templorum orta: [1] propter hanc [2] plaſtae appellati.

XLIV. Hominis autem imaginem *h.* gypſo e facie ipſa primus omnium expreſſit, [3] ceraque in eam formam gypſi infuſa emendare *i.* inſtituit Lyſiſtratus

1. *Sic ex Mſs. H. propter hunc. Gr. et Al.* 2. *plaſtice appellata.* M. *plaſta appellata. Alii.* 3. *ceramque in eam formam gypſi infuſam. V.*

vocant. Sculptor vero cera: plaſteſque creta proplaſma fingit. Salmaſ. in Solin. pag. 1046. *proſtypa* legi iubet, intelligitque ſimulacra quae non tota prominent, neque exſtant, *des ouvrages de demie boſſe*: ectypa contra, qui prominent, ſolidaque ſunt. Qua quidem interpretatione nihil eſſe poteſt, quod a Plinii ſententia, quod a germana vocis ectypa ſignificatione, magis abhorreat. H.

f. Poſtea) Ἔκτυπα. In plaſtice primum finguntur rerum ſimilitudines atque imagines: ex argilla, gypſo, et id genus: atque haec ſunt οἱ τύποι, ſeu πρότυπα explicata proxime a nobis. Ex appreſſis autem typis fiunt ectypa, quae ſunt typorum conceptacula, formae Plinio: et in ſcalptura, ectypae ſcalpturae vocantur: vt in ſignatoriis anulis, ectypiſque gemmis, quibus exſignantur imagines, quae Graeci ἐκσφραγίσματα nuncupant. Plin. XXXVII. 63. *Hae ſunt gemmae, quae ad ectypas ſcalpturas aptantur.* Seneca de benef. III. 26. pag. 47. *Coenabat Paulus Praetorius in conuiuio quodam, imaginem Tiberii Caeſaris habens ectypam ex eminente gemma... At ſeruus eius... et ebrio anulum extraxit* etc. Hard.

g. Hinc) Eo proceſſit ars, creuitque in tantum, vt et faſtigia templorum non ſine argilla fiant, nec ſine praecedentibus protypis. H.

h. Imaginem gypſo e facie) Vt hodie fit e maſtiche et cera. Dal.

Imaginem) Vt hodie maſtiche ceraque fit. H.

i. Emendare inſtituit) Imaginem ceream, quam gypſea forma reddidiſſet, abſoluere diligentius ac emendatius. Quidam legunt *ceramque in eam formam gypſi infuſam emendare, etc.* Dal.

Emen-

ſtratus Sicyonius, frater Lyſippi *k.*, de quo diximus. Hic et ſimilitudinem reddere inſtituit: ante eum, quam pulcherrimas facere [1] ſtudebant. Idem *l.* et de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum, vt nulla ſigna, ſtatuaeue, ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam, quam fundendi aeris.

XLV. Plaſtae laudatiſſimi fuere [2] Damophilus *m.* et Gorgaſus *n.*, iidemque pictores: qui Cereris *o.* aedem Romae ad Circum maximum vtroque *p.* genere artis ſuae excoluerunt, verſibus inſcriptis Graece, quibus ſignificarunt a *q.* dextra opera Damophili eſſe, ab laeua Gorgaſi. Ante *r.* hanc aedem Tuſcanica *s.* omnia in aedibus fuiſſe, auctor [3] eſt M. Varro. Ex hac, quum reficeretur,

1. *ſtudebatur. M.* 2. *Demophilus. V.* 3. *eſt Varro, et ex hac. M.*

Emendare) Cera infuſa imaginem, quam gypſea forma reddidiſſet, abſoluere diligentius, elegantiuſque. Hard.

k. Lyſippi) L. XXXIV. 19. n. 6. H.

l. Idem) Et de ſignis appreſſis ectypas efficere formas excogitauit, ex quibus deinde expreſſa efficta que ſimulacra prodirent, id eſt, ἀπεικάσματα. H.

m. Damophilus) Alium eſſe eum a pictore Demophilo credimus, cuius ſuperius mentio facta eſt, ſ. 36. n. 3. Hard.

n. Gorgaſus) Alius fuit Gorgaſus, Machaonis et Anticleae filius, Aeſculapii nepos, cui et fratri Nicomacho Iſthmius templum erexit, in quo vt morbos ſanantibus diis et victimae caeduntur, et donaria mittuntur. Pauſan. lib. IV. D.

o. Cereris) Regione vrbis vndecima H.

p. Vtroque) Plaſtice, et pictura. H.

q. A dextra opera Damophili eſſe, a parte laeua Gorgaſi) Voſſ. *ab extra.* dein, *eſſe aplane Gorgaſi.* Scribe: *ab dextra opera Damophili eſſe, ab laeua Gorgaſi.* Gr.

r. Ante) Ante quam Cereris aedes exſtrueretur, ex aere ſigna in aedibus ſacris fuiſſe, auctor eſt Varro. H.

s. Tuſcanica) De his XXXIV. 16. H.

cerotur, cruſtas *t.* parietum exciſas tabulis *v.* marginatis incluſas eſſe: item ſigna ex faſtigiis diſperſa. Fecit et Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos *x.* appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum Romae *y.* [1] Poſim *z.* nomine,

1. *Poſſuniam. V.*

t. Cruſtas) E parietum cruſtis, ſiue tectorio, partes excidebant, quas *ob picturae excellentiam* tabulis includebant, quarum margines prominentiores forent: item ſigna *ob elegantiam artis* ex faſtigiis *aedis illius in priuatas domos* eſſe diſperſa *narrat idem Varro.* H.

v. Tabulis) Siue quod idem eſt, formis ligneis. Simile enim eſt, quod ipſe de eiuſcemodi pictis parietum cruſtis inferius recitat, ſ. 49. Vitruuio probatum, *Lacedaemone quidem exciſum lateritiis parietibus opus tectorium, propter excellentiam picturae, ligneis formis incluſum Romam deportauere.* Hard.

x. Ceramicos appellatur) Ceramicum Pauſan. lib. I. non a figlinis Chalcoſthenis operibus dictum vult, ſed ab heroe Ceramo, quem Baccho et Ariadna genitum fama tum erat. Fuit duplex Ceramicus Athenis, alter in quo ſepeliebantur qui in bello perierant: alter in quo meretrices habitabant. Interpr. Ariſtophanis. Dal. *Ceramicos)* Κεραμεικὸς locus Athenis, in quo ſepeliebantur, qui bello perierant. Erat et alter, in quo diuerſabantur meretrices. Ab arte figlina, ἀπὸ τῆς κεραμικῆς τέχνης, nomen inuentum, vt Suidas quoque teſtatur; vel vti Pauſan. Attic. I. pag. 5. a Ceramo heroe, Liberi Patris ac Ariadnes filio. H.

y. Romae Poſim nomine, a quo factas Romae vuas) Gelenii eſt. Voſſ. *fac pomae tuuas.* Hinc alii fecere, *factas Romae tubas.* Acad. Men. Gud. *facta pomeria vaſa.* Sed reddendum erat, *facta poma et vuas.* Sequitur in Acad. Men. Gud. *item piſcis aſpectu a veris diſcernere.* Voſſ. *item piſcis aſpectu diſcernere a veris.* Nuſquam, *ita vt non ſit.* Cenſeo *piſcibus* nihil eſſe loci, et ſcripſiſſe auctorem: *vt non poſſes aſpectu diſcernere a veris.* Gron.

z. Poſim) Qui Graecis Πόσις, Latinis idem plerumque Poſidonius appellatus. H.

mine, a *a.* quo [1] facta poma et vuas, [2] vt non poſſes aſpectu diſcernere a veris. Idem magnificat [3] Arceſilaum, Lucii *b.* Luculli familiarem, cuius *c.* [4] proplaſmata *d.* pluris venire ſolita artificibus ipſis, quam aliorum opera. Ab hoc factam Venerem Genetricem in foro Caeſaris, et priuſquam abſolueretur, feſtinatione *e.* dedicandi poſitam. Deinde eidem a Lucullo [5] H S. *f.* $\overline{LX}$. ſignum Felicitatis locatum, [6] cui mors vtriuſque inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere volenti, exemplar e gypſo factum talento *g.* Laudat *h.* et [7] Paſitelem

1. *facta pomaria vaſa.* M. *factas Romae tubas.* V. *a quo factas Romae vuas, item piſces vt non ſit aſpectu* Gr. et Al. 2 *quos aſpectu diſcernere a veris vix poſſes.* V. 3. *Archeſilaum.* M. 4. *plaſtica.* M. *proplaſticen.* V. 5. *talentis LX.* M. 6. *cui Iuno Venuſque inuideret.* M. 7. *Plaſtem Celenium, qui.* M.

a. A quo) Vide N. et Em. N. XVI. (hic poſ.) *M. Varro*) Libri ad hunc diem editi: *a quo factas Romae vuas*, frigide, quum *Romae* proxime anteceſſerit. Mox, *item piſces, ita vt non ſit aſpectu*, etc. Rectius *eſſet* ſane diceret, quum de remotiſſimis Varronis temporibus nunc agatur. At R. 2. *a quo facta pomet vuas, item poſcis aſpectu diſcernere a veris.* Sic et alii pariter codices. H.

b. L. Luculli) De quo diximus ſ. 40. H.

c. Cuius proplaſmata pluris venire ſolita) Sic Gelenius, cum eſſet *proplaſticen.* Acad. Men. Gud. *cuius plaſtica.* Voſſ. *cuius plauroſanta.* Forte: *plaſta Samia.* vt *vaſa Samia.* Gron.

d. Proplaſmata) Προπλάσματα, ſiue πρότυπα, de quibus ſ. 43. *des Modeles.* Hard.

e. Feſtinatione) Dedicauit Caeſar Dictator. Dio XLIII. pag. 225. H.

f. H S. $\overline{LX}$.) Seſtertiis, ſiue ſeſtertiûm ſexaginta millibus. Librae ſunt noſtrates 6000. H.

g. Talento) Talenti pretio, et Attici quidem: quod librarum noſtratium efficit duo millia et quadringentas. H.

h. Laudat) Non illum Colotae magiſtrum, de quo Pauſan. Eliac. pr. V. pag. 325. ſed alterum cognominem, de quo nos in Auctorum Indice. H.

lem *i.*, qui plaſticem matrem ſtatuariae, ſcalpturaeque, et caelaturae eſſe dixit: et quum eſſet in omnibus his ſummus, nihil vnquam fecit, antequam *k.* finxit. Praeterea elaboratam hanc artem Italiae, et maxime Etruriae: Turianumque *l.* a Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem [1] eum fuiſſe, et *m.* ideo miniari [2] ſolitum: fictiles in faſtigio templi eius [3] quadrigas, de *n.* quibus ſaepe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui *o.* hodieque materiae nomen in vrbe retinet. Hae enim tum effigies Deûm erant laudatiſſimae. Nec *p.* poenitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim et argentum ne Diis quidem conficiebant.

XLVI. Durant [4] nunc pleriſque in locis talia ſimulacra. Faſtigia *q.* quidem templorum etiam in vrbe

1. eam. M. 2. ſolere. M. 3. quadrigae. M. 4. etiamnum. M. etiam nunc Gr. et Al.

i. Paſitelem) Eius meminit Pauſanias lib. V. Coloraeque magiſtrum fuiſſe tradit, qui menſam fecit, in qua deponebantur coronae illorum, qui Olympiis viciſſent. Dal.

k. Antequam) Antequam protypon ſeu proplaſma ex argilla finxit. H.

l. Turiannumque) Spuria haec videntur et interpolata. Natus certe Turianus ille ex repetitione ſuperioris vocis *Etruria.* R. 2. pro his habet: *Etruria tuulgamulis accitum.* Quibus ex verbis quid elici boni poſſit, non video. H.

m. Et ideo) Vide quae diximus XXXIII. 36. Iuuenalis: *Fictilis et nullo violatus Iuppiter auro.* H.

n. De) L. VIII. 4. H.

o. Qui) Dicebatur enim Hercules fictilis, Martial. XIV. ep. 178. cuius lemma eſt, *Hercules fictilis: Sum fragilis: ſed tu, moneo, ne ſperne ſigillum: Non pudet Alciden nomen habere meum.* Hard.

p. Nec poenitet nos illorum, qui tales coluere) Voſſ. *qui tales eos coluere.* ſuprascripta litera *D*, vt eſſet, *qui tales duos coluere.* Gr.

q. Faſtigia) Cicero de Diuin. I. n. 16. *Quum Summanus,*

vrbe crebra, et municipiis, mira caelatura, et arte aeuique r. [1] firmitate ſanctiora s. auro, certe innocentiora. In ſacris quidem etiam inter has opes hodie non murrhinis cryſtallinisue, ſed fictilibus prolibatur ſimpuuiis t. Inenarrabili terrae benignitate, ſi quis ſingula aeſtimet: etiam vt omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus, bene-

1. *certiora auro Gr. et Al.*

manus, qui tum erat in faſtigio Iouis Optimi Maximi, qui tum erat fictilis, e caelo ictus eſſet, etc. H.

r. *Aeuique firmitate certiora auro)* Voſſ. *firmitates auctiora.* Haud dubie, *firmitate ſanctiora*, quod reſtitutum ab Hermolao, male mutauit Gelenius. Acad. Men. Gud. *ſanctiore.* Gr.

s. *Sanctiora)* Sic R. 2. et Colb. 3. Sic Hermolaus: non *certiora*, quod Gelenio vni magis arriſit. H.

t. *Sympuuiis)* Bayfius legit, *Sympullis*, id eſt, calicibus fictilibus, a ſumendo dictis, quibus in ſacris vinum libabant. Sic et in Paradoxis Cicero ait Numae capedines, ac fictiles vrnas Diis immortalibus non minus gratas fuiſſe quam vaſa Deliaca. Iuuenal. Satyr. 6. —— *aut quis Sympullum ridere Numae, nigrumque catinum, Aut Vaticanas fragiles de monte patellas Auſus erat?* Dal.

Simpuuiis) Non fictilia tantum, ſed et lignea fuere ſimpuuia. Nonius 15. n. 12. *Simpuuium eſt vas ligneum. Varro, περὶ μέθης. Non vides ipſos Deos, ſi quando volunt guſtare vinum, derepere ad hominum fana: et tamen tum ipſi Libero ſimpuuio vinitari?* Simpulum illud Varro appellat de L. L. IV. p. 31. Et Feſtus: *Simpulum: vas paruum: non diſſimile cyatho, quo vinum in ſacrificiis libabant: vnde et mulieres rebus diuinis deditae, ſimpulatrices dicuntur.* Gloſſae: *Simpulum, κύαθος.* In Notis quae vulgo Tironis dicuntur, pag. 124. *Simbulum* pro *ſimpulum.* Iuuenalis Sat. VI. v. 340. *Aut quis Simpullum ridere Numae, nigrumque catinum: aut Vaticano fragiles de monte patellas Auſus erat?* Prudentius in hymno S. Laurentii v. 514. id imitatus: *Quidquid Quiritum ſueuerat Orare ſimpulum Numae.* Sunt qui vtrobique *ſimpuuium* legant. H.

beneficia *v.* eius, [1] quae *x.* adhuc diximus: vel [2] aſſiduitate ſatiant figlinarum opera *y.*, doliis *z.* ad vina excogitatis, ad *a.* aquas tubulis, ad *b.* bali-

1. *ſic ex Mſs. H. quaeque adhuc Gr.* 2. *Vel quae aſſiduitate ſatiant figlinarum opera imbricibus, tubulis teguliſque, ad balineas hamatis, vel ad tecta coctilibus laterculis, frontatiſque, aut quae rota fiunt, etiam fictilibus doliis ad vina excogitatis, et ad aquas. Propter quae Gr. et Al.*

v. Beneficia eius, quaeque adhuc diximus) Sic in veteribus legitur: *Beneficia eius quae adhuc diximus. Vel aſſiduitate ſatiant figlinarum opera, tubulis ad balneas, imbricibus teguliſque hamatis ad tecta, coctilibus laterculis, frontatiſque iis quae rota fiunt, etiam, etc.* In manuſcript. vero, *Beneficia eius, quae adhuc diximus. Vel aſſiduitate ſatiant figulinarum opera et fictilibus doliis ad vina excogitatis: ad aquas, tributis, fundamentiſque. Atqui Numa rex VII. collegia, etc.* Dal.

x. Quae) Quae hactenus diximus libris ſuperioribus Hard.

y. Imbricibus tabulis teguliſque) Voſſ. *imbricibus doliis ad vina excogitatis ad aquas tubulis ad balineas mammatis ad tecta coctilibus laterculis fundamentis quae aut quae Numa rex ſeptimum.* Gron.

z. Doliis) Dolia vino condendo fictilia erant, et plerumque picata, vt dictum eſt XIV. Vide N. et Em. N. XVII. (hic conſp.)

Vel) Locum hunc ope R. codicis 2. ita refinximus, nihil illius integerrimi exemplaris ſcriptura diſcrepante ab ea quam repraeſentamus: praeterquam quod *fundamentiſque*, pro *frontaciſque* praefert. Libri vero hactenus editi ſusquedeque omnia vertunt, interpolant, ac peſſumdant, hoc ſcilicet modo: *Vel quae aſſiduitate ſatiant figlinarum opera imbricibus, tubulis teguliſque ad balineas hamatis, vel ad tecta coctilibus laterculis frontatiſque, aut quae rota fiunt, etiam fictilibus doliis ad vina excogitatis, et ad aquas. Propter quae* Numa, *etc.* H.

a. Et ad aquas) Doliis ad aquas etiamnum Romani vtuntur, Tiberis aquam turbidam iis adſeruantes, quoad defecata ſit ac potabilis. Dalec.

Ad aquas) Tubulis fictilibus aquaeductus conſtabant. Vide XXXI. 31. H.

b. Ad balineas) Mammata fictilia, tubos interpretor, in

balineas mammatis, ad *c.* tecta coctilibus laterculis frontatiſque *d.*: ob quae Numa rex ſeptimum *e.* collegium figulorum inſtituit. Quin *f.* et defunctos ſeſe *g.* multi fictilibus *h.* [1] ſoliis *i.* condi maluere: ſicut

1. *doliis Gr. et Al.*

in mammae ſpeciem rotundatos, per quos et hypocauſto in balineas calor tranſmearet. De his Seneca ep. 91. cuius initium: *Quis dubitare. Quaedam noſtra demum prodiiſſe memoria ſcimus: ſpeculariorum vſum, perlucente teſta, clarum tranſmittentium lumen: vt ſuſpenſuras balneorum, et impreſſos parietibus tubos, per quos circumfunderetur calor; qui ima ſimul et ſumma foueret aequaliter.* Horum tuborum veſtigia adhuc quam plurima conſpici in Diocletiani et Caracallae gymnaſiis, auctor eſt Hieron. Mercur. art. Gymn. I. 10. pag. 27. His a mamma nomen, vt a fronte ſubſequentibus. H.

c. Ad) Ad tectorum parietes. H.

d. Frontatiſque) Parietes, inquit, a lateribus fiunt: et minoribus quidem, quos laterculos vocant: et maioribus, qui frontati nominantur, quod duplici fronte vtramque muri partem per ipſam muri craſſitudinem totam pertingant. Vſus hac voce et Vitruuius quoque II. 4. H.

e. Septimum) Vide Plutarch. in Numa, p. 71. H.

f. Quin et defunctos ſeſe multi fictilibus doliis, etc.) Lege: *Quin et defunctos ſeſe multi fictilibus ſoliis condi maluere ſicut M. Varro, etc. fictilia ſolia* ſunt, ὀστράκιναι πύελοι, arcae fictiles condendis mortuis. Vide *Salmaſ.* p. 1204. b.

g. Seſe multi fictilibus doliis condi maluerunt.) *Soliis* ex veteri codice legendum ait Salmaſius ad Solin. pag. 1204. tanquam Dalecampius non id praecepiſſet. Et ita ſane Gud., Acad. Men. Sed in Voſſiano neutra vox, tantumque, *ſeſe multi fictilibus condi maluerunt.* Et ſane vox *doliis* ex ſuperioribus poſt τὸ *fictilibus* repetita videtur. Nam *condi fictilibus* eſt dictum, vt *fictilibus coenare.* Gr.

h. Fictilibus) Ita R. 2. Colb. 3. aliique: non, vt typi, *doliis.* Vidit et Magius Miſc. II. 18. Philander in Vitr. IX. 3. et Dalecampius quoque, ita legi oportere. Solia vero ſunt mobiles arcae, ſiue ſarcophagi, quibus corpus integrum

ſicut M. Varro *k.*, Pythagorico *l.* modo, in myrti et oleae atque populi nigrae foliis. Maior quoque pars hominum terrenis vtitur vaſis. Samia *m.* etiamnum in eſculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem et Aretium *n.* in Italia: [1] et *o.* calicum tantum.

1. *at calicum. V.*

grum condebatur. Vtitur ea voce Florus XIV. de morte Cleopatrae, 10. Curtius X. Sueton. in Nerone 50. *Solium porphyretici marmoris.* De fictilibus ſoliis, mobilibuſque, accipienda haec Gruteri inſcriptio, 607. CVM. ANTE. HOS. DIES. CONIVGEM. ET. FILIVM. AMISERIM. ET. PRESSVS. NECESSITATE. CORPORA. EORVM. FICTILI. SARCOPHAGO. COMMENDAVERIM. DONICVM. LOCVS. QVEM. EMERAM. AEDIFICARETVR. H.

i. Doliis condi maluere) Pro *doliis*, quod vulgata habent, in manuſcript. et vetuſt. legitur, *ſoliis.* Cui lectioni et Blondus adſtipulatur. *Solia*, ſepulchra veteres appellarunt. Florus lib. IV. de Cleopatrae interitu agens, Sueton. in Nerone. Dal.

k. Varro Pythagorico modo) Voſſ. Men. Gud. *Pythagorio*, vel *Pythagorio.* Sic apud Ciceronem paſſim reddiderant *Ariſtotelico* et *Ariſtotelica*, vbi nunc e melioribus ſcriptis eſt *Ariſtoteleo* et *Ariſtotelea.*

l. Pythagorico modo) Vide Alex. ab Alex. cap. 2. lib. III. Plutarcho in Laconicis inſtitutis Lycurgus ſanxit, ne quid cum cadaueribus ſepelirent praeter puniceam veſtem, et oleae folia, in quibus omnes aeque cadauera componerent. Hinc Pythagoras Lacedaemona profectus vt Lycurgi leges cognoſceret, morem eum fortaſſis inuexit. Magius cap. 18. lib. II. Dalec.

Pythagorico) Vide Plutarchum in Laconicis inſtitutis p. 238. H.

m. Samia) Hinc vaſa Samia apud Tullium ſaepe occurrunt, eademque vaſa Samia ſimpliciter appellata: vt in Verrem, *Nos Samiis delectamur*, etc. Samia vaſa apud Plaut. in Capt. act. 2. ſc. 2. H.

n. Aretium in Italia) Quidam legunt, *Eretum in Italia.* Eſt autem Eretum, τὸ ἤρη-

tum, Surrentum, Aſta, Pollentia: in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum. Habent et Tralles

ἤρητον, vicus Sabinorum ad Tiberim, Tiburi propinquus figlinis celebris, ab vrbe diſtans 18. millibus paſſuum. Vnde Eretinus Virgilius: *Ereti manus omnis, oliuiferaeque Mutuſcae.* Ioan. Baptiſta interpr. Perſ. Satyr. 1. *Seſe aliquem credens Italo quod honore ſupinus Fregerit heminas Ereti aedilis iniquas.* Hodie Mons rotundus, corrupte pro monte Ereto. Eretinae mentes inde ſtolidae et ſtupidae dicuntur apud Fulgentium ex antiquo ſcriptore, *Auerruncaſſit diua tam Eretinas hominum mentes.* Turneb. c. 10. lib. XXVI.

Arretium) Vnde vaſa Arretina a Martiale commendantur, vt dicemus in Not. et Em. N. XVIII. (hic poſ.) *Retinet*) Sic libri omnes editi et MSS. Turnebus tamen Aduu. XXVI. 10. ita legi iubet, *et Eretum*, quem vicum Sabinorum eſſe Stephanus ait, hodie *Monte Rotondo*: Ἤρητος, πόλις Σαβίνων. Vnde heminas Ereti Perſius commendat, Sat. 1. At non hic heminae, ſed vaſa, vt Samia, ſic et Arretina habere nobilitatem dicuntur: neque a Plinio modo, ſed et a Martiale non ſemel. Nam I. ep. 54. *Sic Arretinae violant cryſtallina teſtae.* Et XIV. ep. 89. cuius lemma eſt: *Vaſa Arretina*: *Arretina nimis ne ſpernas vaſa monemus: Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.* Tuſca fictilia vocat, quod ſit Etruriae ſiue Tuſciae oppidum Arretium, *Arezzo*, vbi hodieque primae commendationis figlina ſunt Arretina. De calicibus Arretinis exſtat illud Virgilio carmen adſcriptum, inter epigrammata a Pithoeo edita pag. 36. *Arretine calix, menſis decorate paternis, Ante Maii medici quam bene ſanus eras.* Hard.

o. Et) Vt vaſorum fictilium, inquit, in eſculentis nobilitatem retinet Arretium in Italia: ita, ſed calicum tantum nobilitate commendantur, in eadem parte terrarum, Surrentum, Aſta, Pollentia, in Hiſpania Saguntum, etc. Vide N. et Em. N. XIX. (hic adi.) *Et*) Libri omnes editi fere, inprimiſque Elzev. editio, hic interpungunt, *et calicum tantum*: *Surrentum*, etc. Vt ad Arretium, de quo proxime antea, non ad Surrentum pariter, ceteraque quae ſequuntur oppida, calicum dos iſta pertineat,

les opera ſua, Mutina in Italia: quoniam et ſic gentes nobilitantur. Haec quoque per maria terraſque vltro citroque portantur, inſignibus rotae [1] officinis. Erythris *p.* in templo hodieque oſtenduntur [2] amphorae duae propter tenuitatem conſecratae, diſcipuli magiſtrique certamine, vter tenuiorem humum [3] duceret. Cois *q.* laus maxima: Adrianis *r.* firmitas: nonnullis circa hoc ſeueritatis

 quo-

1. *Sic ex Mss. H. officinis. Erythris hodieque. M. officinis Erythris hodieque in templo Gr. et Al.* 2. *tabulae* M. 3. *circunduceret. V.*

tineat, et quidem ſola. Atqui ad Arretium ſpectare vaſa quae in eſculentis adhibentur, caliceſque ſuperius demonſtrauimus: Calices Surrentinos, Saguntinoſque, et Pollentinos laudari a Martiale audio: vaſa eſcaria, non memini vſquam me legere. Itaque ille primum XIV. ep. 102. cui titulus: *Calices Surrentini*: *Accipe non vili calices de puluere natos, Sed Surrentinae laeue toreuma rotae.* Saguntinos deinde libri eiuſdem ep. 108. cui lemma praefixum, *Calices Saguntini*: *Quae non ſollicitus teneat, ſeruetque miniſter, Sume Saguntino pocula ficta luto.* Pollentinos denique XIV. ep. 147. allato a nobis L. VIII. 78. Et de Surrentina, Pollentinaque terra, fingendis calicibus potoriis expetita, exſtat vetus Epigramma Graecum Macedonii, ſane non inelegans, in MSS. noſtris. Συῤῥέντου τρηχεῖα, μυρίπνοε Χαῖρε κονίη, καὶ Πολλεντίνων γαῖα μελιχροτάτη· Ἐστὲ γὰρ αἱ τριπόθητοι, ἀφ' ὧν βρομιώδεα πηλὸν Φύρησαν Βάκχῳ τριζυγέες χάριτες. *Vnguentum redolens Surrenti aſperrime puluis, Et Pollentinae mellea gleba plagae: Vos ego ſemper amo, de queis ſibi ſumere limum Miſcendum Bromio Gratia trina ſolet.* H.

p. Erythris) In Ionia III. 31. H.

q. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas) Vide an legendum ſit, *Andriis* potius quam *Hadrianis*. Pint.

r. Adrianis) Ab Adria Italiae oppido. Sic ipſe de gallinis X. 74. *Adrianis laus maxima.* Vide quae diximus in N. et Em. ad X. N. LXVII. H.

quoque exemplis. Q. *s.* Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia vini amphoram dediſſet dono ei, cuius *t.* ſuffragii latio erat. Atque vt luxu quoque aliqua contingat auctoritas figlinis; tripatinum *v.*, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma coenarum lautitia. Vna erat muraenarum, altera luporum, tertia *x.* [1] myxonis piſcis, inclinatis iam ſcilicet moribus, vt tamen eos praeferre Graeciae etiam Philoſophis poſſimus. Siquidem *y.* in Ariſtote-

1. *mixti. M.*

s. Q. Coponium) Cicero lib. I. de diuinat. C. Coponii meminit, qui bello ciuili Caeſaris ac Pompeii Rhodiae claſſi praefuit cum imperio praetorio, hominis prudentis ac docti. Meminit et Coponii viri praetorii grauiſſimi Velleius Paterculus, ſed non huius rei narratione. Alex. vero ab Alex. citat quidem hanc hiſtoriam de Coponio, ſed vnde Plinius ſumpſerit, non indicat, Vide illum cap. 11. et 17. lib. III. Inuenio et ſub Auguſto Coponium et Annium Ruffum Iudaeae praefectos fuiſſe. Dal.

Q. Coponium) Ex Coponia gente Titum, Marcum, Caium, apud vetuſtos Scriptores reperimus. Quintum adhuc nuſquam: notus eo tantum nomine eſt, quod, vt Cypriani verbis vtar, *multis emit ſordibus, vt fulgeret.* H.

t. Cuius ſuffragii latio erat) Gud. Men. Acad. *cuius flagratio erat.* Voſſ. *cuius fragit.* Lege: *cui ſuffragii latio erat.* Liuius lib. II. *vt plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxilii latio aduerſus conſules eſſet.* Quamquam ſimilitudo literarum potuit hauſiſſe ſyllabam, neque improbo vulgatum. Gr.

v. Tripatinum) Nomen inuentum a patina tergemina. Vt porro lancibus cibi ſimplices apponebantur, vt carnes aſſae, fructuſque: ſic patinis condebantur piſces, tyrotaricha, et ſimilia. Atque vt λοπάδες Graecis, ita patinae quoque habent operculum, quo lances carent. Vnde paroemia, *Dignum patella operculum.* H.

x. Tertia) Siue bacchi, de quo XXXII. 25. et IX. 28. H.

y. Siquidem in Ariſtotelis haeredum auctione) Magnum

ſtotelis haeredum auctione [1] LXX. z. patinas veniſſe traditur. Nam a. nos quum vnam Aeſopi tragoediarum hiſtrionis in b. natura auium [2] diceremus ſeſtertiis C. ſtetiſſe, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius c. in principa-

1. LXX. ta. M. LX. Gr. et Al. *2. diceremus ſexcenta ſeſtertia. M. Leg. ſexcentis ſeſtertiis. Supra quoque lib. X. c. 51. Aeſopi patinam, DC. taxat ſeſtertiis.*

num hoc quidem argumentum luxurioſae vitae in philoſopho frugi. Vide Laertium in eius vita. Dal.

z. *LXX.)* Ita MSS. non LX. Laertius V. in Ariſtotelis vita, pag. 117. λοπάδας πλείςας, patinas plurimas, minime definito numero repertas poſt obitum ait. Hard.

a. *Nam nos cum vnam Aeſopi tragoediarum hiſtrionis in natura auium diceremus ſeſtertiis C. ſtetiſſe, etc.)* Quibus ex verbis multa diſcimus: primum fictilem fuiſſe illam Aeſopi patinam: deinde centum tantum ſeſtertiis conſtitiſſe: praeterea pretium illud quo patina taxata eſt, pro manupretio datum eſſe figulo qui eam ex humo duxit, non pro auibus quas in ea poſuit Aeſopus: pretium igitur illius patinae, quod pro ea extruenda figulus accepit, centum ſeſtertia fuere, ſiue ſeſtertiorum nummûm centum millia; quae ſumma aureorum noſtrorum facit bis mille et quingentos. *Salmaſ.* Tertull. Pall. pag. 455. 456. 457.

Nam) In Aeſopo hiſtrione patinam vnam ferre vix potuimus: In Philoſopho LXX. quis ferat? H.

b. *In)* L. XVIII. 72. H.

c. *Vitellius)* A Vitellius Imperator cui Veſpaſianus ſucceſſit. Ante Veſpaſianum qui praeceſſerunt Auguſti, Principes a Plinio tantum appellantur, nunquam fere Imperatores: qua cauſa, incertum. At illud in confeſſo eſſe oportet, Principibus Imperatoribuſque ipſis ſuperiorem ſemper extitiſſe Rem publicam: Principes appellatos fuiſſe, quoniam eſſent Senatus principes, vt fuere in Hollandia, *Stadhouderi*: Imperatores, quod exercitibus Reipublicae praeeſſent, quos Galli dicimus, *Generaliſſimes.* Teſtes praeter alios innumeros nummi ſunt quatuor: Hadriani, Commodi, Gordiani, et Pro-

cipatu ſuo [1] X. *d.* ſeſtertiis condidit patinam *e.*, cui faciendae fornax in campis exaedificata erat: quoniam eo peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris [2] conſtent, quam murrhina. Propter hanc Mutianus *f.* altero *g.* conſulatu ſuo, [3] in conquiſitione, expro-

1. *decies ſeſtertium Budaeus ex V. ducenties Hot. de re num. p. 261.* 2. *conſtiterint M.* 3. *in concione. Alii et M. conqueſtione. V.*

Probi; in quibus Auguſti ſtantes nudo capite, ab Roma ſedente et galeata, orbem Romanum regendum accipiunt: adſtantibus vel Pace cum Victoria, vel Praetorianis militibus. Hadriani nummus eſt ex aere magno, in Muſeo noſtro et apud Angeloni, pag. 174. Commodi ex aere maximo, in Gaza Regia: Gordiani Pii Felicis, ex aere ſimili apud D. Vaillant, pag. 229. Denique Probi ex eodem aere, in Theſauro Regio. Alia ſunt eius rei argumenta plurima, ſed non huius loci. Hard.

d. X. HS.) Sic R. 2. et alii; non, vt editi, CC. *ſeſtertiis.* Sic etiam Budaeus in vetuſtis exemplaribus vidit, ipſo ita prodente IV. f. 112. Hoc eſt, decies ſeſtertiûm, ſiue, quod idem eſt, decies centenis millibus ſeſtertiûm. Monetae noſtratis haec efficiunt libras vt vocant, 100000. De hac patina Suet. in vita Vitellii, 13. *Famoſiſſima ſuper ceteras fuit coena ei data aduentitia a fratre... Hanc quoque exſuperauit ipſe dedicatione patinae, quam ob immenſam magnitudinem clypeum Mineruae αἰγίδα πολιούχου dictitabat. In hac ſcarorum iecinera etc.* Et cap. 17. vbi de conuiciis, quibus a plebe moriens inceſſebatur, Patinarium nuncupatam tradit. Hard.

e. Patinam) Eam patinam ob immenſam magnitudinem, αἰγίδα πολιέχου *Mineruae clypeum* vocauit. Patinarius quoque ab eo nominatus eſt. In ea fuerunt ſcarorum iecinora, phaſianorum et pauonum cerebella, phoenicopterorum linguae, muraenarum lactes, et id genus alii prodigioſi cibi. Suetonius in Vitellio cap. 13. et 17. Dal.

f. Mutianus) Licinium Mutianum ſignificat praefectum exercitus Syriaci, qui a Vitellio defecit, et ſtrenue Veſpaſiani cauſam ac partem opibus ſuis omnibus

exprobrauit *gg.* patinarum paludes Vitellii *h.* memoriae; non *hh.* illa foediore, cuius veneno Aſprenati *i.* reo Caſſius Seuerus accuſator obiiciebat, interiiſſe CXXX. conuiuas. Nobilitantur iis oppida quoque, vt Rhegium, et *k.* Cumae. Samia *l.* teſta Matris

nibus iuuit ac defendit. Suetonius in Veſpaſ. cap. 6. et 13. Tacit. lib. XVIII. Dal.

g. Altero) De Muciano diximus in Auctorum Indice. Defecerat is a Vitellio in Veſpaſiani partes. Vide Suet. in Veſp. 6. et 13. H.

gg. Exprobrauit patinarum paludes Vitellii memoriae, etc.) Quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius: vt ſit ſenſus: faediorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem, quam in Aſprenate priuato veneficium. Gelen.

h. Vitellii) Iam enim poenas Vitellius dederat. Patinarum autem paludes figurate dixit, alluſione Pontinae paludis, quum patina ipſa fictilis eſſet et lutea. De Pontina ſeu Pomptina palude, quem locum olim triginta trium Vrbium Mucianus ter Conſul prodidit, Plinius III, 9. H.

hh. Non) Quum non eſſet iſta Vitellii Imp. patina foedior, quam illa Aſprenatis hominis priuati, cuius veneficio ei Caſſius obiecit, etc. H.

i. Aſprenati) Nonium Aſprenatem intelligit arcta amicitia iunctum cum Auguſto, de quo Sueton. in Octauio cap. 43. et 56. Caſſii Seueri meminit et Sueton. in Vitellio cap. 2. et Quintil. et Tacit. lib. de clar. orator. Meminit et Aſprenatis Hirtius in Commentariis. Dal.

Aſprenati) Suet. in Aug. 56. *Quum C. Nonius Aſprenas arctius ei iunctus* (Auguſto) *cauſam veneficii, accuſante Caſſio Seuero, diceret: conſuluit Senatum, quid officii ſui putaret*, etc. H.

k. Et) Mart. IV. ep. 114. cui lemma inſcriptum: *Patella Cumana: Hanc tibi Cumano rubicundam puluere teſtam, Municipem miſit caſta Sibylla ſuam.* H.

l. Samia teſtae Matris Deûm ſacerdotes) Arnobius lib. V. aduerſ. gen. ex Timotheo vetuſtiſſimo theologo narrat, Atyn, furiarum plenum, perbacchatum, iactatum, cum ſe humi proieciſſet ſub pino, arrepta teſtula, quam Agdeſtis inſtigator amentiae geſtabat, virilia ſibi praeſecuiſſe. etc. Inde factum vt Galli eius imitatione genitalia ſibi teſta demeterent, ſed Samia, quo-

Matris Deûm ſacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem *m* [1] amputare, nec aliter citra perniciem M. *n.* Caelio credamus, qui linguam ſic amputandam,

1. *Sic ex Mss. H. amputare ... Si M. Caelio Gr. et Al.*

quoniam eius vulnus innoxium fuit, et ad proſcindendum acies, quam aliarum, celerior. Catullus in Galliambo de Berecynthia et Atti ſcribit, Attin deuoluiſſe acute ſibi pondera ſilice, non teſta. *Samium*, teſteum et acutum: vnde *ſamiare*, acuere. Vide Nonium et Victor. cap. et lib. XVII. et cap. 10. lib. XX.

Samia) Teſtatur id quoque Martialis, ſed obſcoeno carmine III. ep. 81. H.

m. Virilitatem amputant, nec aliter citra perniciem, ſi M. Caelio credamus) Voſſ. et Pintiani *virilitatem amputare, nec aliter citra perniciem, M. Caelio credamus.* Quaſi adderet, vel intellectum vellet: quis enim velit experiri? Acad. quoque et Gud. et Men. carent τῷ *ſi*, ſed habent *amputant.* Prodigioſam hic explicationem ſunt commenti, M. Caelium quum nouas tabulas ferret, traduxiſſe nobilium et locupletum luxum tam claris et manifeſtis exemplis, vt eo iam ſeculo videretur ſuis criminationibus proſcindere luxurioſiſſimum Vitellium, qui poſtea imperauit: propterea nobiles Caelio circa Thurios victo (qua metragyrtae virilitatem) Samia teſta linguam praeciđiſſe: deinde eum interemiſſe. quod exemplum poſtea Antonium in proſcripto Cicerone ſecutum eſſe. Ἡράκλεις ἀποτρόπαιε, quantum eſt erudite ineptire? Caelius in altercatione graui probro obiecit homini temporis eiuſdem, Vitellio, aduerſario ſuo, dignum eſſe, cui lingua ob maledicentiam Samia teſta praecideretur, immemor quid ipſe tum temporis faceret. Itaque legendum: *tanquam et ipſe non tunc eidem Vitellio malediceret.* Sed Caelius ſine dubio aliquid grauius et lingua morigerari ſolitum Vitellium ſignificabat. Gr.

n. Si M. Caelio credamus) Marcus Caelius clariſſimo quidem genere, ſed maledicentiſſimus, cum publicandi nouas tabulas iuſtam cauſam quaereret, nobilium primorum, locupletum mores corruptos, apud populum ſeditioſis concionibus ſuis traduxit, praeſertim luxum effuſum, prodigos ſump-

dam obiecit graui *o.* probro, [1] tanquam et ipſe iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis *p.* etiam teſtis vtendo ſic, vt firmius durent tuſis calce addita, quae *q.* vocant Signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

XLVII. (XIII.) Verum *r.* et ipſius terrae ſunt alia [2] commenta *s.* Quis *t.* enim ſatis miretur, peſſi-

1. *quoniam. M. quanquam. V.* 2. *Sic ex Mss. H. et M. ſegmenta Gr. et Al.*

ſumptus, gulaeque ac ventris nepotatus, et inſolentiſſimas ac importuniſſimas voluptates accuſans, tam claris et manifeſtis exemplis ac teſtimoniis, vt eo ſeculo iam tum videretur ſuis criminationibus proſcindere Vitellium, inter Imperatores quibus ſucceſſit, vitiis illis deditiſſimum ac contaminatiſſimum. Quamobrem cum circa Turios victus eſſet, nobiles, quorum virtute deturbatus erat, tam indignis probris affecti, primum Samia teſta per contumeliam linguam praeciderunt quo modo matris Deûm ſacerdotibus virilitas amputatur: deinde interemerunt, quod exemplum poſtea Antonius in proſcripto Cicerone ſecutus eſt. Locum hunc ſic intelligendum arbitror. Dal.

o. Graui) Caelius aiebat, linguam amputandam eius pudendi criminis reis, quod Baetico Martialis obiicit, l. c. quod libidinis genus et in Vitellio tacite arguit h. l. Plinius: itemque Tranquillus 3 et 4. H.

p. Fractis etiam teſtis vtendo ſic) Chiffletius legit, *Fractis etiam teſtis vtendo ſic.* non probo. Lego, *fractis etiam teſtis et tuſis, addita calce vtitur, vt firmius durent, quae Signina vocant.* Dalec.

q. Quae) A Signia Italiae oppido, de quo III. in Geographicis diximus. Signini operis mentio apud Columellam I. 6. Signino alueo deductas Rauennam aquas prodidit Caſſiod. Varr. V. ep. 38. H.

r. Verum et ipſius terrae ſunt alia ſegmenta) Voſſ. Men. Gud. Acad. Pintiani: *alia commenta.* Forte, *momenta.* Cap. ſequenti extremo: *Nam ad reliquos vſus vitae in coriis laniſque perficiendis quanti ſit momenti, ſignificatum eſt.* Gr.

t. Alia)

peſſimam eius partem, [1] ideoque *tt.* puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus: [2] merſumque protinus fieri lapidem vnum, inexpugnabilem vndis, et fortiorem quotidie, vtique [3] ſi *v.* Cumano miſceatur caemento? Eadem eſt terrae natura et in Cyzicena regione: ſed ibi non puluis, verum ipſa terra qualibet magnitudine

1. *mediamque puluerem appellatam.* M. 2. *merſumque. Prot. etc. in vndis.* M. 3. *ſi calci miſceatur et caement. ex Vitruu.*

s. Alia) Sic R. 2. ceterique MSS. Recte: nunc terrae ipſius commenta laudantur, vt proxime ante artis. Editi *ſegmenta*, male. H.

t. Quis) Planius haec tractantur a Vitruuio, ſed eadem tamen, II. 6. pag. 24. *Eſt etiam genus pulueris, quod efficit naturaliter res mirandas. Naſcitur in regionibus Baianis, et in agris municipiorum, quae ſunt circa Veſuuium montem: quod commixtum cum calce et caemento, non modo ceteris aedificiis praeſtat firmitate, ſed etiam moles, quae conſtruuntur in mari, ſub aqua ſolideſcunt.* H.

tt. Puluerem appellatum in Puteolanis collibus) Sidonius Apollinaris Dicaearchiam arenam vocat. Meminit et Dion. lib. XLVIII. Dalec.

Ideoque) Haec totidem verbis Iſid. Origg. XVI. 1. Etiamnum puluerem eum Itali Gallique *Pozzolane* nuncupant, tectoriis parietum vtiliſſimum. Seneca Natt. Quu. III. pag. 872. *Puteolanus puluis, ſi aquam attigit, ſaxum eſt.* Sidon. Apollin. Paneg. Anthemii Aug. pag. 290. de amplitudine agens vrbis Byzantinae: *Porrigis ingentem ſpatioſis moenibus vrbem, quam tamen auguſtam populus facit. Itur in aequor Molibus, et veteres tellus noua contrahit vndas. Namque Dicarchaeae tranſlatus puluis arenae Intratis ſolidatur aquis, durataque maſſa Suſtinet aduectos peregrino in gurgite campos.* Vide etiam Dionem XLVIII. pag. 389. H.

v. Si Cumano miſceatur caemento) Cumanum caementum quidam fieri volunt ex topho vel pumice in ſulphuris metallis nato. Dalec.

ne exciſa et demerſa in mare, lapidea extrahitur. Hoc idem circa Caſſandriam produnt fieri: et in fonte Gnidio dulci, intra octo menſes terram lapideſcere. Ab *x.* Oropo quidem [1] Aulida vſque quidquid terrae [2] attingitur mari, mutatur in ſaxa. Non multum a puluere Puteolano diſtat e *y.* Nilo arena tenuiſſima ſui parte, non ad ſuſtinenda maria fluctusque frangendos, ſed ad debellanda corpora palaeſtrae *z.* ſtudiis. Inde certe Patrobio *a.*, Neroni principis liberto aduehebatur. Quin *b.* et Leonnato, et Cratero, ac Meleagro Alexandri Magni ducibus ſabulum hoc [3] portari cum reliquis militaribus [4] commerciis reperio. Plura de hac parte non ſum dicturus, non Hercules magis, quam de terrae vſu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus noſtra corpora, vires animorum perdidit.

XLVIII. Quid? non in Africa Hiſpaniaque ex terra [5] parietes, quos appellant, [6] formaceos *c.* quo-

1. *Sic ex Mss. H. et M. Auliden Gr. et Al.* 2. *accingitur. V.* 3. *portatum. V.* 4. *commeatibus. V.* 5. *ſunt par.* M. 6 *fornaceos, quoniam fornacium modo circumdati.* M.

x. Ab Oropo quidem Aulidem uſque) Voſſ. et Acad. *Aulida*, vt et Pintiani. Gr.

y. E Nilo) Qualis aduecta Romam, teſte Suet. in Nerone, 45. *Ex annonae quoque caritate luctantium accreuit inuidia. Nam et forte accidit, vt in publica fame, Alexandrina nauis nunciaretur puluerem luctatoribus aulicis aduexiſſe.* H.

z. Palaeſtrae) Nam palaeſtritae et luctaturi corpora puluere aſpergebant. Hard.

a. Patrobio, Neronis principis) Suetonius in Nerone capite quadrageſimo quinto. Dal.

Patrobio) Meminere huius Neroniani liberti, Dio, LXIII. pag. 717. et Suet. in Galba, 20. H.

b. Quin) De his Alexandri ducibus, vide Arrian. in exped Alex. Aelian V. H. IX. 3. et Iuſtinum, XIII. 14.

quoniam in forma circumdatis vtrimque duabus tabulis inferciuntur verius, quam [1] inſtruuntur, aeuis durant, incorrupti imbribus, ventis, ignibus, omnique caemento firmiores? Spectat [2] etiam nunc ſpeculas *d.* Hannibalis Hiſpania, terrenaſque turres iugis montium impoſitas. Hinc et ceſpitum natura, caſtrorum vallis accommodata, [3] contra flu- minum

1. *inſtruuntur. Aeuis. V.* 2. *etiamnum. M.* 3. *et contra. V.*

14. Λεοννάτος, Κράτερος, Μελέαγρος, H.

c. Formaceos) Probat hanc lectionem Sirmondus noſter in Nott. ad Sidon. pag. 13. adiicitque ſtructiles riuorum canales, quibus aqua ducitur, formas pariter nuncupari, quod appreſſis forma vtrimque tabulis inſtruantur: quo ſenſu aquas formarum dixit Caſſiodorus Var. III. ep. 31. Et ep. 53. *Romam formarum inundatione ditiſſimam.* Et V. ep. 38. *Formam Rauennatem.* Denique VII. inter formulas, ſexta eſt *formula Comitiuae formarum Vrbis.* Et vetus inſcriptio, quam Fabrettus affert de Aquaed. pag. 20. ſed ſpuria: IMP. CAES. M. AVRELIVS ANTONINVS PIVS AQVAM. MARCIAM. VARIIS. KASIBVS. IMPEDITAM. PVRGATO FONTE. EXCISIS. ET PERFORATIS. MONTIBVS. RESTITVTA. FORMA. ADQVISITO. ETIAM. FONTE. NOVO ANTONINIANO. IN SACRAM VRBEM SVAM PERDVCENDAM CVRAVIT. Iſidor. XV. 9. *Formatum, ſiue formarium in Africa vel Hiſpania parietes de terra appellant, quomodo in forma circumdatis vtrimque tabulis inferciuntur verius, quum duabus inſtruuntur.* Palladius I. 34. de munitionum horti generibus: *Alii luto,* inquit, *inter formas clauſo parietes figuratos ex lateribus imitantur.* Hiſpani *Tapias* vocant eiuſmodi parietes. H.

d. Speculas) In quibus ſpeculatores ἡμεροδρόμοι, ſiue ἡμεροσκόποι ſtantes, et collocari, aduenientium hoſtium ordines, acies, numerum proſpiciebant, vt ſuis denunciarent. Turn. cap. 7. lib. XXVII. Dal.

Speculas) Harum Hannibalis turrium facta ſuperius mentio II. 73. *In Africa Hiſpaniaque Hannibalis turrium,* etc. H.

minum impetus aggeribus. Illini *e.* quidem crates parietum luto, et lateribus *f.* crudis exſtrui, quis ignorat?

XLIX. Lateres *g.* non ſunt e ſabuloſo, neque *h.* arenoſo, multoque minus calculoſo ducendi ſolo: ſed e cretoſo et albicante, aut ex [1] rubrica; vel ſi iam ex ſabuloſo, e maſculo certe. Fingun-

1. *rubrica et ſabulo, maſculo, maſculo certe* M. *vel ſi iam ex ſabulo maſculo certe.* V. *et Vitruu.*

e. Illini quidem crates parietum luto) Adhuc multis in locis Galliae parietes cratibus, luto, et argilla pingui, e qua lateres fiunt, oblitis exſtruuntur. Dal.

Illini) Hodieque rura noſtra parietes cratibus, luto oblitis, et argilla pingui, e qua lateres fiunt, exſtruunt. Hard.

f. Et) Vt ignis et fornacum impenſae parcatur: vt inter ſeſe melius coagmententur crudi, et ideo molliores lateres: vt caemento exiguo ſit opus: vt breuiore temporis ſpatio murus perficiatur. Ita Dalecampius. H.

Lateribus crudis) Vt ignis et fornacum impenſae parcatur: vt inter ſe melius coagmententur crudi, et ideo molliores lateres: vt caemento pauco ſit opus: vt breuiori temporis ſpatio murus perficiatur. Dal.

g. Lateres) Haec explanatius paulo Vitruu. II. 3. pag. 21. *Itaque primum de lateribus, qua de terra duci eos oporteat, dicam. Non enim de arenoſo, neque calculoſo, neque ſabuloſo luto ſunt ducendi: quod ex his generibus quum ſunt ducti, primum fiunt graues: deinde quum ab imbribus aſperguntur, dilabuntur et diſſoluuntur: paleaeque, quae in his ponuntur, non cohaereſcunt propter aſperitatem. Faciendi autem ſunt ex terra albida, cretoſa, ſiue de rubrica, aut etiam maſculo ſabulone,* etc. Sabulum, vel ſabulonem vocant arenam, non quidem tenuiorem, minutioremque, vt in Theſauro R. Stephani ſcribitur, ſed craſſiorem, viliorémque: quod recte docet Agricola de nat. foſſil. VII. pag. 321. *Sabulum craſſius eſt quam arena: quod vel durum eſt, vel molle: illud marem, hoc feminam appellant: Maſculum vtilius ſternendis viis,* etc. H.

h. Neque) De arenae generibus dicetur XXXVI. 55. Hard.

guntur *i.* optime vere: nam ſolſtitio rimoſi [1] fiunt. Aedificiis *k.* non *l.* niſi bimos probant. [2] Quin *m.* et

1. fiunt, quos aedificiis non idoneos probant quidam. Terram ipſam M. 2. quin et intritum eorum. V.

i. Finguntur) Vitruu. l. c. pag. 22. *Ducendi autem ſunt per vernum tempus, et autumnale, vt vno tenore ſiccescant. Qui enim per ſolſtitium parantur, ideo vitioſi ſunt, quod ſummum corium ſol acriter quum percoquit, efficit vt videantur aridi: interius autem ſint non ſicci: et quum poſtea ſiccescendo ſe contrahunt, perrumpunt ea quae erant arida: ita rimoſi efficiuntur imbecilli.* Sic etiam Palladius VI. in Maio, tit. 12. pag. 120. H.

k. Aedificiis non niſi bimos probant) In apographo noſtro *aedificiis non ſibi mos probant.* ſcribendum puto, *aedificiis nouiſſimos probant.* Nam ſi intritum, ex quo fiunt, macerari oportet, vt ſtatim ſubdit, maceratius erit nouiſſimum, et conſequenter lateres ex eo facti firmiores. et paulo poſt lege adiecta coniunctione: *Eadem eſt et latitudo.* Pintian. *Aedificiis non niſi binos, etc.*) Lege: *quos non niſi a biennio probant. Quin et intritam terram ipſam eorum*, materiam intelligit ex qua lateres finguntur intritam et ſubactam: *vt intritus panis, cibus.* Alias, *intritam* pro arenato etiam vſurpatur, vel luto acerato, quod *mortarium* vocamus. Mox leges: *Pitanae in Aſia et in vlteriore Hiſpania ciuitatibus Maxilua et Caulento.* Vide Salmaſ. p. 1232. a. b.

Aedificiis non niſi bimos probant) Sic praeclare Sig. Gelenius. Salmaſio ad Solin. pag. 1232. non ſana videtur locutio, *bimos lateres* dici, qui ante biennium ducti ſunt: praeterea damnari eam lectionem a veteri codice, in quo ſit: *quos aedificiis non idoneos probant*: quod etiam non ſincerum et vix Latinum denique; coniectat, *quos a biennio probant.* Nimirum nomen veteris codicis virum decepit, quum ſic exhibeant et Gud. Men. Academicuſque, hoc eſt, peiores. At Voſſianus: *rimoſi fiunt aedificiis non ſi bimos probant.* Sic prorſus, in quo vitium hoc vnum, quod *non ſi* pro *non niſi* feſtinans librarius ſubiecit. Et hoc non modo ſanum et Latinum, ſed etiam Plinio frequens. lib. XIII. 12. de palmis arboribus: *Ergo plantaria inſtituunt anniculaſque tranſferunt et interdum bimas.* lib. XVIII, 24. *Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum peſſimum, vltra*

et intritam ipſam eorum, prius quam fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria: [1] Lydion *n.*, Nn 3 quo-

1. *didoron Gr. et Al.*

tra ſterile. lib. XXXVI, 23. *calx trima.* Sic *nuces bimas et anniculas* Cato cap. 17. de re ruſt. Horatius I, 19. *Verbenas, pueri, ponite, thuraque, Bimi cum patera meri.* Adde, quae ad lib. XXVII, 8. notauimus. Pintiani codex quoque, *nonſibimos:* vnde ille, *nouiſſimos.* Gr.

Aedificiis) Haec rurſum traduntur a Vitruuio l. c. vbi cauſam huiuſce placiti aperit. *Maxime autem*, inquit, *vtiliores erunt, ſi ante biennium fuerint ducti: namque non ante penitus poſſunt ſicceſcere*, etc. H.

l. Nonniſi) Sic bimum ſemen alibi Plinius, nuces bimas Cato dixere. H.

m. Quin et intritam ipſam eorum) Totidem apicibus, non plus, non minus, Voſſianus; non *intritam terram*, vt nugator ille codex, cui ſublinendum ibidem os praebuit Salmaſius. lib. XXXVI, 23. *Intrita quoque quo vetuſtior, eo melior.* At mox, *Lydion quo vtimur*, et *Maxilua* prorſus optimae membranae, vt Salmaſius. Gron.

Quin) Totidem apicibus R. 2. et alii. Intrita porro, quae vox et alibi occurrit apud Plinium, materia eſt, ex qua lateres finguntur, intrita et ſubacta. H.

n. Didoron) Didoron, id eſt, pollicum decem et octo: *tetradoron*, pollicum triginta ſex, nempe trium pedum: *pentadoron*, pollicum quadraginta quinque, nempe trium pedum et nouem pollicum. Vitruu. cap. 3. l. II. Dalec.

Lydion) Sic R. 2. ceterique MSS. non, vt editi, *didoron.* Haec paulo aliter Vitruu. l. c. *Fiunt autem laterum genera tria: vnum, quod Graece* δίδωρον *appellatur, id eſt, quo noſtri vtuntur, longum pede, latum ſemipede.* (In vetuſto Vitruuii codice legiſſe ſe Philander ait, *quod Graece Lychum*, ſed *Lydium* debuit dicere, *longum ſeſquipede, latum pede*: quam ſcripturam ipſe approbat.) Pergit vero mox Vitruuius: *Ceteris duobus Graecorum aedificia ſtruuntur. Ex his vnum pentadoron, alterum tetradoron dicitur. Doron autem Graeci appellant palmum, quod munerum datio Graece* δῶρον *appellatur: id autem ſemper geritur per manus palmum. Ita quod eſt quoquouerſus quinque palmorum pentadoron: quod quatuor, tetradoron dicitur:*

quo vtimur, [1] longum ſeſquipede, latum pede: alterum tetradoron: tertium pentadoron. Graeci enim antiqui doron *o.* palmum vocabant, et ideo dora munera, quia manu darentur. Ergo a quatuor et quinque palmis, prout ſunt, nominantur. Eadem eſt latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis vtuntur in Graecia. Pitanae *p.* in Aſia, et in vlterioris Hiſpaniae *q.* ciuitatibus, [2] Maxilua *r.* et Calento, fiunt lateres, qui ſiccati non mer-

1. *longum pede, latum ſemipede. Vitr. Philander tamen hanc lectionem veriorem putat.* 2. *Maſſia et Calento Gr. et Al.*

citur: et quae ſunt publica opera pentadoro: quae priuata tetradoro ſtruuntur. At non item nomen a menſura primum genus habet, Vitruuio teſte, ipſoque mox Plinio. H.

o. Doron) Palmus quatuor pollicum fuit: pes duodenûm. H.

p. Pitanae in Aſia et in vlterioris) Lege: *Pintianae in Aſia, et in vlterioris Hiſpaniae ciuitatibus Maxilua et Cale fiunt lateres, etc.* Vide Iſac. Voſſium in Melam. pag. 186.

q Hiſpaniae ciuitatibus Maſſia et Calento fiunt lateres) *Hiſpaniae ciuitate Calento et Galliarum Maſſilia fiunt.* Ex Vitruuio, non probante Philandro. In Baetica Maxiluam Ptolemaeus, Maſſiam Theopompus apud Stephan. collocat. Dalec.

r. Maxilua) Μαξίλουα Ptolemaeo Baeticae oppidum. Calentum Plinio II. 3. pag. 269. vbi oppidanos Callenſes appellari diximus. Vide N. et Em. N. XX. (hic poſ.) *Pitanae*) Ita R. 2. ceterique codices, totidem apicibus. In libris hactenus editis, *Maſſia et Calento*, mendoſe. Sed multo corruptiorem Vitruuii locum ex Pliniano emendabis. Maxiluam enim in Galliae ciuitatem Maſſiliam interpolatores eius libri transformarunt. *Eſt autem in Hiſpania vlteriore Calentum, et in Galliis Maſſilia, in Aſia Pitane, vbi lateres quum ſunt ducti, et arefacti, proiecti natant in aqua: Natare autem eos poſſe ideo videtur, quod terra eſt, de quo ducuntur, pumicoſa.* Lege, *Calentum et Maxilua:* deme cetera. Hard.

merguntur in aqua. Sunt *s.* enim e terra pumicoſa, quum ſubigi poteſt, vtiliſſima *t.* Graeci, praeterquam vbi e ſilice fieri poterat ſtructura, parietes *v.* lateritios [1] praetulere. Sunt enim aeterni, ſi ad perpendiculum fiant. [2] De *x.* eo et publica

 opera

1. *extulere. M.* 2. *ſic ex Mss. H. Ideo et in publica opera et regias domos adduntur. Sic ſtruxere murum ... Sic Patris Gr. et Al.*

s. Sunt enim et terra pumicoſa) Alia cauſſa reddi poteſt e Seneca cap. 25. l. III. Quaeſt. natur. Dal.

t. Vtiliſſima) Vitruuius id explicans, l. c. pag. 23. *Sic autem,* inquit, *magnas habent vtilitates, quod neque in aedificationibus ſint oneroſi* (de lateribus pumicoſis agit) *et quum ducuntur, a tempeſtatibus non diſſoluuntur.* H.

v. Parietes) Quae deinceps ſequuntur, vſque ad ea verba, *Romae non fiunt talia aedificia,* ad calcem fere huius ſectionis, totidem paene apicibus ſyllabiſque apud Vitruuium leges, II. 8. Hard.

x. Ideo et in publica opera et regias domos adduntur) In ſcripto codice, *de eo et publica opera et regias domos extruxere. Sic murum Athenis, etc.* Pint.

Ideo et in publica opera et regias domos adduntur. Sic ſtruxere) Acad. Men. Gud. *ideo et publica opera et regias domos exſtruxere murum Athenis.* Voſſ. *de eo et publica opera, et regias domos ſtruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum ſpectat: Patris aedes Iouis et Herculis.* Acad. quoque Men. Gud. *ſpectat martis edes.* Numquid, *de eo,* ſcil. latere? an, *Latere et publica.* nam quae interpoſuere, *in, adduntur, ſic,* et iterum, *ſic* a mala manu ſunt. Sic et Pintiani codex, niſi quod *exſtruxere ſic murum.* Vitruuius lib. II. 8. *De lateritiis vero, dummodo ad perpendiculum ſint ſtantes, nihil deducitur: ſed quanti fuerint olim facti, ſemper aeſtimantur. Itaque nonnullos ciuitatibus et publica opera et priuatas domos, etiam regias, e latere ſtructas licet videre. Et primum Athenis murum, qui ſpectat ad Hymettum montem et Pentelenſem. Item pariter in aede Iouis et Herculis lateritias cellas.* Vbi legendum ex Plinio: *Item Patris.* Gron.

De eo) De latere Vitruu. l. c. *Et publica opera, et priuatas domos,, etiam regias e latere ſtructas licet videre.* Hard.

opera et regias domos ſtruxere: murum Athenis, qui *y.* ad montem Hymettum ſpectat: [1] Patris *z.* aedes Iouis et Herculis, quamuis lapideas columnas et *a.* epiſtylia circumdarent: [2] domum *b.* Trallibus regiam Attali: item Sardibus Croeſi, quam *c.* geruſian fecere: Halicarnaſſi, Mauſoli: quae etiam nunc durant. Lacedaemone quidem exciſum lateritiis parietibus opus tectorium, propter excellentiam picturae, ligneis formis incluſum, Romam deportauere in Aedilitate, ad comitium exornandum, Muraena et Varro. [3] Quum *d.* opus per ſe mirum

1. *Martis aedem. M.* 2. *domum regiam Attali Trallibus. M.* 3. *ſic ex Mss. H. quod opus cum per ſe Gr. et Al.*

y. Qui ad montem Hymettum ſpectat) Haec omnia ad verbum ex Vitruu. cap. 8. lib. II. Dal.

z. Patris) Patrae Achajae oppidum, de quo in Geogr. IV. Vide N. et Em. N. XXI. (hic adi.) *Patri.)* Sic libri editi omnes, manu exarati, quorum ex fide alterum Vitruuii locum ſanamus, II. 8 pag. 29. *De lateribus vero, dummodo ad perpendiculum ſint ſtantes, nihil deducitur: ſed quanti fuerint olim facti, tanti eſſe ſemper aeſtimantur. Itaque non nullis ciuitatibus, et publica opera, et priuatas domos, etiam regias, e latere ſtructas licet videre. Et primum Athenis murum, qui ſpectat ad Hymettum montem: et Pentelenſem. Item parietes in aede Iouis et Herculis lateritias cellas, quum circa lapidea in aede epiſtylia ſint, et columnae.* Lege, *Item Patris*: ſic enim appoſite oppidum oppido, Athenis Patrae opponuntur. H.

a. Et) Ἐπιςύλιον, trabs eſt ſummis columnis impoſita. Noſtrates *Architrauem* vocant: fictitia voce partim e Graeco ἀρχὴ et e Latino *trabs*: quaſi praecipuam trabem *L'Architraue, qui ſe met ſur les colomnes entre le chapiteau et la friſe.* Structores vocant *Architrave*, et *poitrail.* H.

b. Domum) Vitruuius: *Trallibus, domum regibus Attalicis factam.* H.

c. Quam) Γερουσία Senatum, ſeniorumue collegium ſonat. Vitruu. l. c. *Croeſi domus, quam Sardiani ciuibus ad requieſcendum aetatis otio, ſeniorum collegio Geruſian dedicauerunt.* In nummis ΓΕΡΟΥΣΙΑ ΙΕΡΑΠΟΛΕΙΤΩΝ. H.

mirum eſſet, tranſlatum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Arretii et Meuaniae eſt. Romae *e.* non fiunt talia aedificia, quia *f.* ſeſquipedalis paries non plus quam vnam contignationem tolerat. Cautumque eſt, ne communis craſſior fiat, [1] nec intergeriuorum *g.* ratio patitur.

L. (XV.) Haec ſint dicta de lateribus. In *h.* terrae [2] autem reliquis generibus vel maxime mira natura

1. *intergerinorum* Gr. et Al. 2. *autem generibus ſecundum regiones, vel maxime natura mira eſt ſulphuris.* M.

d. Quod opus cum per ſe mirum eſſet, tranſlatum) Voſſ. *Muraena et Varro. Cum opus per ſe mirum eſſet, tralatum,* etc. Gron.

e. Romae) Et hoc pariter traditur a Vitruuio, II. 31. pag. 31. *Leges publicae non patiuntur maiores craſſitudines, quam ſeſquipedales conſtitui, loco communi... Lateritii vero parietes ſeſquipedali craſſitudine non poſſunt pluſquam vnam ſuſtinere contignationem.* Romae vero, et in Vrbis maieſtate, atque in ciuium infinita frequentia, vt coenacula plura fierent, ad pedes LXX. tollere aedificia Auguſti decreto permittebatur, teſte Strabone V. pag. 235. H.

f. Quia ſeſquipedalis paries) Romae vero in vrbis maieſtate, ciuiumque infinita frequentia vt coenacula plura fierent, ad pedes ſexaginta domorum aedificia tollere permittebatur, quod ſcribit Aurelius in Traiano: vel ſeptuaginta decreto Auguſti. quod Strabo lib. V. parietum craſſitudine ſeſquipedali, ſiue loco communi, ſiue intergerinorum, et vt ait Vitruuius lib. II. pilis lapideis, maenianis contignationibus obfirmata. Briſſonius cap. et lib. I. Dal.

g. Intergerinorum) Murorum, qui aedificiorum duorum contignatione hinc illinc ſuſtinent. Vide quod adnotatum eſt in cap. 12. lib. XIII. Dal.

Intergeriuorum) Ita R. 2. ceterique, non *intergerinorum.* Et Feſtus: *Intergeriui parietes dicuntur qui inter confines ſtruuntur, et quaſi intergeruntur.* Noſtrates appellant, *Mur mitoien.* H.

h. In terrae autem reliquis generibus) Acad. Men. Gud. *In terre autem generibus ſecundum regiones vel maxime.* Vtrumque nouitium eſt. Voſſ. *In terra autem regionis generibus.* Significat opinor: *In*

natura eſt ſulphuris, quo plurima domantur. Naſcitur *i.* in inſulis Aeoliis inter Siciliam et Italiam, quas *k.* ardere diximus. Sed nobiliſſimum in *l.* Melo inſula. In Italia quoque inuenitur, in Neapolitano Campanoque agro, collibus *m.* qui vocantur Leucogaei *n.* [1] Ibi *o.* e cuniculis effoſſum, perficitur igni. Genera *p.* quatuor: viuum, quod Graeci apyron *q.* vocant, naſcitur ſolidum, hoc *r.* eſt, gleba

1. *Quod eſt cuniculis Gr. et Al.*

In terra autem interioris generibus vel maxime mira natura eſt ſulphuris. Gron.

i. Naſcitur) Iſid. Origg. XVI. 1. H.

k. Quas) L. III. 14. H.

l. In) Dioſc. V. 124. H.

m. Collibus qui vocantur Leucogaei. Quod eſt cuniculis) Voſſ. *Leucogelibyae cuniculis.* Scribe: *collibus qui vocantur Leucogei. Ibi e cuniculis effoſſum perficitur igni.* Nam. et Acad. *leucoge. ibi e cuniculis.* Gud. et Men. *leucoge libie cuniculis.* Gr.

n. Leucogaei) De colle Leucogaeo diximus XVIII. 29. H.

o. Quod eſt cuniculis effoſſum, perficitur igni.) In ſcripto codice, *Libyae cuniculis,* etc. Pint.

Ibi) In libris editis, *Quod eſt cuniculis.* In R. 2. aliiſque, *Leucogelibie cuniculis.* Hard.

p. Genera) Iſid. l. c. H.

q. Apyron) Ἄπυρον, quod ignem minime expertum eſt. Celſ. V. 18. *Malagma ad ſtrumas . . . Sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocant.* H.

r. Hoc eſt gleboſum. Eo ſolo ex omnibus generibus) Voſſ. *hoc eſt gleba ſolum ex omnibus generibus medici vtuntur, alterum genus cetera enim liquore conſtant et conficiuntur oleo incocta viuum effoditur tralucetque et viret ſolo ex omnibus generibus medici vtuntur alterum genus appellant glebam.* Sed illa, *ex omnibus generibus medici vtuntur alterum genus,* priore loco inducta ſunt, tanquam per errorem librarii eo inculcata. Scribe: *naſcitur ſolidum, hoc eſt, gleba, Solum (caetera enim liquore conſtant, et conficiuntur oleo incocta) viuum effoditur tralucetque et viret: ſolo ex omnibus medici vtuntur. Alterum genus appellant glebam.* Primum, inquit, reuera eſt gleba: alterum ſic appellatur. Pintiani liber etiam: *hoc eſt gleba quo ſolum.* Tres quoque alii noſtri: *ſolidum hoc eſt gleba.* Gron.

[1] gleba: quo *s.* ſolum ex omnibus generibus Medici vtuntur. [2] Solum (cetera enim liquore conſtant, et conficiuntur [3] oleo *t.* incocta:) Viuum *v.* effoditur, [4] tranſlucetque, et viret: Alterum *x.* genus appellant glebam, fullonum tantum [5] officinis familiare. Tertio *y.* quoque generi vnus tantum eſt vſus ad [6] ſuffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollitiemque confert. [7] Egula vocatur hoc genus. Quarto *z.* autem ad ellychnia maxime conficienda. [8] Cetero *a.* tanta vis eſt, vt morbos comitiales deprehendat nidore, impoſitum igni. Luſit *b.* et Anaxilaus eo, [9] candens *c.* in calice

1 ſic et M. hoc eſt glebosſum. Eo ſolo ex Gr. et Al. 2. *ſic ex Mſs. H. vtuntur. Cetera ... viuum autem Gr. et Al.* 3. *liquore.* M. 4. *pellucetque. V.* 5. *officiis. M.* 6. *ſuffitum. V.* 7. *Eglula.* M. *fortaſſis, Aeglula.* ἀπὸ τῆς αἴγλης. 8. *Caeterum tanta vis eius. M.* 9. *candenti calice, prunaque ſubdita. V.*

s. *Quo*) Iſid. l. c. H.

t. *Oleo*) Nunc aqua minore impendio incoquitur. Hard.

v. *Viuum autem effoditur*) Dioſcorides tantum vſtum, et non vſtum refert. Vſtum Plinius in tres ſpecies rurſum diuidit. Dal.

Viuum) Iſid. totidem verbis l. c. H.

x. *Alterum*) Ad verbum Iſidorus haec pariter, l. c. Hard.

y. *Tertio*) Iſid. l. c. H.

z. *Quarto*) Iſid. l. c. H.

a. *Cetero*) Si vratur, nidor prodit qui ſint morbo comitiali obnoxii: ſtatim enim corripiuntur eo. Iſid. l. c. H.

b. *Luſit*) Sulphure ſcilicet. Ludere hunc ſolitum magicis impoſturis, ſcribit Irenaeus, laudatus a nobis in Auctorum Indice, verbo ANAXILAVS. Epiphanius quoque adu. haer. I. 34. p. 232. Ludorum porro et ludendi vox in hac arte propria: Minutius Felix, de magis: *Quidquid miraculi ludunt, per daemones faciunt.* Hard.

c. *Candens*) Candens ſulphur ſcilicet. In libris editis, *in calice nouo.* R 2. *in calice vino.* Iſid. Origg. XVI. 1. *in calice vini.* Sed magis arridet vulgata ſcriptura, multis de cauſis. H.

lice nouo, prunaque ſubdita circumferens, exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum velut defunctorum offundente 1 conuiuiis *d.* Natura *e.* eius 2 calfacit, concoquit: ſed et diſcutit collectiones corporum: ob hoc talibus emplaſtris malagmatiſque *f.* miſcetur. Renibus *g.* quoque et lumbis in dolore cum adipe, mire prodeſt impoſitum. Aufert *h.* et lichenas 3 a facie cum terebinthi reſina, et lepras. Harpacticon *i.* vocatur a celeritate auellendi: auelli enim ſubinde debet. Prodeſt *k.* et ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoque extuſſientibus: et contra ſcorpionum ictus. Vitiligines *l.* 4 viuum nitro mixtum, atque ex aceto tritum et illitum tollit: item lendes in palpebris, aceto *m.* ſandarachato admixto. Habet et in religionibus 5 locum, ad *n.* expiandas ſuffitu domos. Sentitur

1. *conuiuis. V.* 2. *excalfacit.* M. 3. *e facie. M.* 4. *viuum, in M. d.* 5. *locum: ad expianda ſuffiri id mos. M.*

d. Conuiuiis) Sic libri omnes. Dictum figurate pro *conuiuis.* H.

e. Natura) Dioſc. V. 124. Θερμαίνει δὲ, καὶ διαφορεῖ, καὶ πεπαίνει ταχέως. *Calfacit, diſcutit, concoquitque, ſeu maturat celeriter.* H.

f. Malagmatiſque) In malagmate quidem ad ſtrumas, a Celſo adhibetur, l. c. H.

g. Renibus) Q. Serenus, c. 26. de lumbis et renibus ſanandis, pag. 141. *Aut adipi mixtum lumbis inducito ſulphur.* H.

h. Aufert) Dioſc. totidem verbis V. 124. et Galen. de fac. ſimpl. med. IX. 3. pag. 262. H.

i. Harpacticon) Ἁρπακτικὸν, quod feſtinanter eripi oporteat. H.

k. Prodeſt) Dioſc. l. c. Βῆχας τε, καὶ ἐμπύους, καὶ ἀσθματικοὺς ὠφελεῖ ἐν ᾠῷ λαμβανόμενον, καὶ ὑποθυμιώμενον . . . ἴαται καὶ σκορπίων πληγὰς μιγὲν ῥητίνῃ. Hard.

l. Vitiligines) Dioſc. l. c. αἴρει δὲ καὶ ἀλφούς. H.

m. Aceto) Aceto in quo diluta ſandaracha fuerit. H.

n. Ad expiandas ſuffitu domos) Ouidius in arte, *Et veniat quae luſtret anus lectumque locumque, Praeferat et tremula ſulphur, et oua manu.* Alex. ab Alexand. c. 27.

tur *o.* vis eius et in aquis feruentibus. Neque alia res facilius accenditur: quo apparet ignium vim magnam etiam ei ineſſe. Fulmina *p.* et fulgura quoque ſulphuris odorem habent: ac lux [1] ipſa eorum ſulphurea eſt.

LI. Et bituminis vicina eſt natura, alibi limus, alibi terra: limus e Iudaeae lacu, vt *q.* diximus, emergens: terra in Syria circa *r.* Sidonem oppidum maritimum. Spiſſantur haec vtraque, et in denſitatem coeunt. Eſt vero liquidum bitumen, [2] ſicut Zacynthium *s.*, et quod a Babylone inuehitur. Ibi quidem et candidum [3] gignitur. Liquidum eſt et Apolloniaticum: quae omnia Graeci piſſa-

1. *ipſorum ſulph. M.* 2. *et Zac. et quod ab Aquilone.* M. 3. *gignitur liquidum. Eſt et Apoll. V.*

27. lib. V. Vide quae adnotata ſunt in c. 10. l. XVI. Dalec.

Ad) Ad abigenda ſcilicet ex aedibus noxia. Neque domos tantum, ſed et homines ipſos ſuffiri ſic mos fuit: quod Propertius ita expreſſit; IV. et 9. ſub finem: *Imperat et totas iterum mutare lacernas, Terque meum tetigit ſulphuris igne caput.* Ouid. Faſt. IV. *Caerulei fiunt puro de ſulphure fumi*, etc. Iuuenal. Sat. 2. v. 157. *Cuperent luſtrari, ſi qua darentur Sulphura cum tedis.* Ante hos Graecus vates Odyſſ. X. 481. Οἶσον θέειον, γρηῦ, κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ Ὄφρα θεειώσω μέγαρον. *Affer ſulphur anus, malorum medelam; affer et ignem: vt domum ſuffumigem.* Vbi Euſtathius: θέειον θυμιάματος εἶδος etc. idque mox eſſe θεῖον, ſeu ſulphur, docet. H.

o. Sentitur) Vis nempe medica, in aquis calidis et ſulphuratis. Plin. XXXI. 32. *Eſt autem vtilis aqua ſulphurata neruis, aluminata paralyticis*, etc. H.

p. Fulmina) Et fulgurita quoque ipſa. Seneca Nat. Quu. II. 21. p. 852. *Quid quod omnibus fulguritis odor ſulphureus eſt?* H.

q. Vt) L. V. 15. H.

r. Circa) Dioſc. I. 99. H.

s. Zacynthium) Zacynthium, Babyloniumque, et Apolloniaticum bitumen laudant pariter Dioſc. l. c. et Vitruu. VIII. 3. p. 159. Hard.

piſſaſphalton *t.* appellant ex *v.* argumento picis et bituminis. [1] Gignitur *x.* [2] etiam pingue, liquoriſque

1. *ſic ex Mss. H. Gignitur et.* 2. *et pinguis liquoris in Sicilia, Agrigentino. M.*

t. Piſſaſphalton) Πιττάσφαλτος Dioſcoridi I. 100. Hard.

v. Ex) Quod mixtam bitumini picem redolet: Mixtum vero vtriuſque odorem intellige, non naturam. Sed et eadem piſſaſphaltos, quae pix et bitumen, ſi ambo haec fuerint permixta, pollet, teſte Dioſcor. l. 101. H.

x. Gignitur et pingue liquoriſque oleacei) Apographum noſtrum, *Gignitur et impingue dicique liquoris oleacei.* legendum reor, non *dicique*, ſed *viceque.* vt paulo poſt. *Vtunturque eo ad lucernarum lumina vice olei.* et paulo infra, *bituminis generibus* lege, non *bituminis genere.* Pint. *Gignitur et pingue, etc.*) Lege: *Gignitur et pinguedinei quoque liquoris in Siciliae Agragantino, fontium inficiens riuum.* In Siciliae Agragantino ſcil. agro vel tractu. *fontium inficiens riuum* eſt quod Dioſcorides dixit, ἐπινηχόμηνον ταῖς κρήναις. *riuus fontium* eſt ὀχετὸς eſt ῥεῖθρον. Salmaſ. p. 126. b. *Gignitur et pingue, etc.*) Lego et Dioſcor. *liquoriſque oleoſi in Agragantino Siciliae agro, fontibus innatans.* Dal.

Gignitur et pingue liquoriſque oleacei) Sic ſane iam Andreas Pintiani liber: *et impingue dicique liquoris oleacei*: vnde ille legendum retur: *pingue viceque liquoris;* vt paullo poſt: *vtunturque eo ad lucernarum lumina vice olei.* Sed quo ille argumento coniecturam ſuam confirmat, id ego illi maxime contrarium puto. Salmaſius ad Solin. pag. 126. ex libro veteri affert: *et pingue dieique liquoris in Sicilia*; iubet autem ſcribi: *Gignitur et pinguedinei quoque liquoris in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum.* Hanc vero vocem neque Afranii nauci nec Plauti circo permutauerim. Primum non ſi a τῷ *Cupido,* poſtquam id genus mutauit et nomen proprium factum, dicitur *Cupideneus;* nec ſi Apuleius finxit *liuedo* et *liuedineus*, idem et Plinium *pinguedineus* a *pinguedo* dixiſſe crediderim. Dein *pinguedinem* nunqum dixiſſe Plinium apparet ex eo, quod vbicumque antehac ea vox legebatur, in melioribus libris repertum eſt *pinguitudo.* Nec magis capit Vitianum, *viuique liquoris ac olei.* Noſtri tres: *et pinguis liquoris*

riſque oleacei, in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum. Incolae id arundinum paniculis *y.* colligunt, citiſſime ſic [1] adhaereſcens. Vtuntur *z.* eo ad lucernarum lumina olei vice: item *a.* ad ſcabiem iumentorum. [2] Sunt qui et naphtham, de *b.* qua in ſecundo diximus volumine, bituminis generi [3] aſſcribant. Verum ardens eius vis ignium naturae cognata, procul ab *c.* omni vſu abeſt. Bituminis *d.* probatio, vt quam maxime ſplendeat *e.*, ſitque

1. *iis. V.* 2. *Eſt et naphtha, de qua. M.* 3. *adſcribitur.* M.

liquoris in Sicilia; vt ex Mſſ. iamdudum ad marginem ponitur. Optimus hic nos deſtituit, in quo deeſt folium continens, quae habentur ab huius capitis — *chenas a facie cum terebinthi reſina et lepras*, vſque ad ſequentis *ſimillima eſt ampelitis.* Vellem ſcire quid tinniat Chifletianus. Qui ſi cum Pintiani codice conſentiret, ſcriberem: *Gignitur etiam pingue, lucenſque, liquoris oleacei, in Sicilia, Agrigentinos fontes inficiens riuo.* Gron.

Gignitur) In R. 2. et Pintiani cod. *Gignitur etiam pingue dieique liquoris in Silicia.* Nuſquam *oleacei* vidimus. Colb. 3. *Gignitur et pinguis liquoris in Sicilia.* Dum ſanius occurrat aliquid in vulgata lectione interim acquieſcimus. Solin. 5. p. 21. *In lacu Agrigentino oleum ſupernatat: hoc pingue haeret arundinum comis.* Hard.

y. Paniculis) E comis arundinum. H.

z. *Vtuntur*) Antig. Caryſt. in hiſt. mirab. Τοῦτο δ' ἐν τοῖς λύχνοις κάεσθαι, καὶ δύνασθαι φύματα, καὶ ψώραν ἰᾶσθαι. Dioſc. I. 99. Γίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀγραγαντίνων χώραν τῆς Σικελίας ὑγρὸν ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις, ᾧ χρῶνται εἰς τοὺς λύχνους ἀντὶ ἐλαίου, etc. H.

a. Item) Solinus, et Antigonus, proxime citati. Virgilius item Georg. III. *Turpis oues tentat ſcabies:* Mox: *Et ſpumas miſcent argenti, viuaque ſulphura:* . . . *Nigrumque bitumen.* H.

b. De) L. II. 109. H.

c. Ab) Medicinae. Tamen ad ſuffuſiones oculorum, et ad albugines adhibetur a Dioſc. I. 101. H.

d. Bituminis probatio) Martialis venetum lutum appellat. *Reſina Veneto vel reſecare luto*, fortaſſis quod afferre-

ſitque ponderoſum ac graue: [1] laeue autem modice, quoniam adulteratur pice. Vis *f.*, quae ſulphuris; ſiſtit, diſcutit, [2] contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accenſum. Ad ſuffuſiones oculorum et albugines Babylonium *g.* efficax traditur: item ad lepras, lichenas pruritusque corporum. Illinitur *h.* et podagris. Omnia autem eius genera incommodos oculorum pilos replicant. Dentium *i.* doloribus [3] medentur ſimul cum nitro illita. Tuſſim *k.* veterem et anhelitus cum vino potum emendat. Dyſentericis *l.* etiam datur eodem

1. ſic ex Mss. H. et V. lene. M. leue Gr. et Al. 2. *attrahit.* M. 3. *medetur ſi cum nit. illitum: tuſſi veteri et anhelitui cum vino.*

ferretur ex locis Venetorum tractui vicinis. Dal.

Bituminis) Dioſc. haec totidem verbis I. 99. H.

e. Splendeat) Purpurae modo, Dioſc. qui nigrum et ſordidum vitioſum eſſe, et pice adulterari ſcribit. Dalec.

Laeue) Quoniam, quum ſordibus aſperum eſt, adulteratum pice intelligitur. Dioſc. l. c. Ἡ ῥυπώδης φαύλη· δολοῦται γὰρ πίσσης μιγνυμένης. H.

f. Vis) Dioſc. I. 101. Δύναμιν ἔχει πᾶσα ἄσφαλτος ἀφλέγαντον, κολλητικὴν, διαφορητικὴν μαλακτικήν. H.

g. Babylonium) Ad caligantes oculos Iudaicum praefert Theod. Priſc. I. 10. cum herba parietaria, aequis ponderibus admixta. Hard.

h. Illinitur) Dioſc. l. c. Ἀρήγει δὲ καὶ ποδαγρικοῖς, καὶ ἀρθριτικοῖς, καὶ ληθαργικοῖς, etc. H.

i. Dentium) Dioſc. l. c. Ὀδόντων ἀλγήματα περιπλασθεῖσα πραΰνει. Nec illitu modo, ſed et ſuffitu dentium dolorem leuant, teſte Marc. Emp. 12. p. 91. Hard.

k. Tuſſim) Dioſc. l. c. Marc. Emp. 17. pag. 123. Hard.

l. Dyſentericis) Hoc eſt, cum vino. Marc. Emp. 27. pag. 192. ex aqua praebet. Dioſc. l. c. infundi clyſtére liquatum cum ptiſana iubet: Ἐγκλύζεται καὶ ἐπὶ δυσεντερικῶν σὺν πτισσάνῃ τακεῖσα. H.

dem modo, ſiſtitque aluum. Cum *m.* aceto vero potum diſcutit concretum *n.* ſanguinem, et detrahit. Mitigat *o.* lumborum dolores, item [1] articulorum. Cum farina hordeacea impoſitum, emplaſtrum peculiare *p.* facit ſui nominis. Sanguinem ſiſtit. Vulnera [2] colligat. Glutinat *q.* neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, et hedyoſmi *r.* pari pondere cum myrrhae obolo ſubacti. Comitiales *s.* morbos vſtum deprehendit. Vuluarum *t.* ſtrangulationes olfactum [3] diſcutit *v.* cum vino et caſtoreo. [4] Procidentes *x.* ſuffitu reprimit.

1. *articul. cum far. hor. impoſitum. Empl. peculiare facit ſuo nomine.* M. 2 *colligit.* M. 3. *diſcutit. Cum vino et caſtoreo procedenti ſedi ſuffitur.* M. 4. *Sic ex* Mss. *H. procidentia ſedis ſuff. Gr. et Al.*

m. Cum) Dioſc. l. c. Καὶ θρόμβους αἵματος διαλύει σὺν ὄξει ποθεῖσα. *Et grumos ſanguinis ſoluit cum aceto potum.* H.

n. Concretum ſanguinem) Inde mos tractus Medicis, dandi lapſis ex alto, colliſis, obtritis mumiam, quae piſſaſphaltum eſt. Dal.

o. Mitigat) Dioſc. l. c. Hard.

p. Peculiare facit ſui nominis) Lego, *peculiare facit, et ſui nominis.* Nempe, Barbarum: ſic enim Medici vocant. Dal.

Sui nominis) Διὰ ἀσφάλτου. H.

q. Glutinat) Praeciſos. H.

r. Hedyoſmi) Ἡδύοσμος Graecis dicitur, quae menta Latinis. H.

s. Comitiales) Dioſc. l. c. Ἐλέγχει δὲ καὶ ἐπιληπτικοὺς ὑποθυμιαθεῖσα etc. Hard.

t. Vuluarum) Dioſc. l. c. Ποιοῦσα πρὸς πνίγας ὑστερικάς, καὶ προπτώσει, προστιθεμένη, καὶ ὀσφραινομένη, καὶ ὑποθυμιωμένη. H.

v. Diſcutit cum vino et caſtoreo) Lego ex Dioſc. *diſcutit. Procidentia eiuſdem ſuffitu reprimit. Purgationes feminarum cum vino et caſtoreo potum elicit, etc.* Dal.

x. Procidentia ſedis ſuffitu reprimit) In ſcripto codice, *procidentes*, non *procidentia.* et verbum *ſedis*, non legitur ibidem. recte. eſt enim ſermo de vuluis. et infra paulo lege, *Nec minor eſt aut ab eo diſſimilis*, non alio ordine. Pint.

primit. Purgationes *y.* feminarum in vino potum 1 elicit. In reliquo vſu aeramentia *z.* illinitur, firmatque ea contra ignes. Diximus *a.* et 2 tingui ſolitas ex eo ſtatuas, et illini. Calcis *b.* quoque vſum praebuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet 3 et ferrariis fabrorum officinis tingendo *c.* ferro, clauorumque capitibus et multis aliis vſibus.

LII. Nec minor 4 aut ab eo diſſimilis eſt aluminis *d.* opera, quod intelligitur ſalſugo *dd.* terrae. Plura et eius genera. In *e.* Cypro candidum, et nigrum, exigua coloris differentia, quum ſit 5 vſus magna: quoniam *ee.* inficiendis claro colore lanis, candidum liquidumque vtiliſſimum eſt, contraque fuſcis aut obſcuris, nigrum. Et *f.* aurum nigro pur-

1. *eiicit.* M. 2. *attingi ſolitum.* M. 3. *in.* M. 4. *aut adeo.* M. 5. *vſu.* V.

Procidentes) Vuluas ſcilicet. Sic R. 2. et Pintiani codex. In editis, haud ſatis ſincere, *Procidentia ſedis.* Adiuuat Dioſcorides verbis allatis proxime. H.

y. Purgationes) Dioſc. I. c. Πινομένη δὲ μετ' οἴνου καὶ κα;οείου ἔμμηνα κινεῖ. Hard.

z. Aeramentis) Aeramenta ſunt opera ex aere facta, vt ferramenta ex ferro. Hard.

a. Diximus) L. XXXIV. 9. *Bitumine antiqui tinguebant eas.* H.

b. Calcis) Calcis vicem praebet bitumen, conglutinatis eo Babylonis muris. Hard.

c. Tingendo) Illinendo ferro. Noſtri dicunt, *vernir.* H.

d. Aluminis) De *l' Alun.* Hard.

dd. Salſugo) Sic Iſid. XVI. 2. H.

e. In Cypro candidum et nigrum) In eodem, non *nigrum* legitur, ſed *nigris*: ſcribo *nigricans.* Alioqui falſum eſſet quod ſtatim ſubdit, *exigua coloris differentia.* Pint.

ee. Quoniam) Quare Theod. Pr. I. 1. *alumen* appellat, *quo infectores vtuntur.* H.

f. Et) Vtuntur eo et aurifices ad inaurandum. H.

purgatur. Fit autem omne ex aqua limoque, hoc eſt, terrae exſudantis natura. Corriuatum *g.* hieme, aeſtiuis ſolibus maturatur. Quod [1] fuerit ex eo praecox, candidius fit *h.* Gignitur *i.* autem in Hiſpania, Aegypto, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa: inſulis, Sardinia, Melo, Lipara, Strongyle. Laudatiſſimum in Aegypto, proximum in Melo. Huius *k.* quoque duae ſpecies, liquidum, ſpiſſumque. Liquidi *l.* probatio, vt *m.* ſit limpidum, lacteumque, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc *n.* phorimon vocant.

1. *fuit ex eo praecox, candidum. M.*

g. Corriuatum) Iſid. l. c. Hard.

h. Fit) Iſid. l. c. H.

i. Gignitur) Dioſc. V. 123. Γεννᾶται δὲ καὶ... ἐν Μήλῳ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ἐν Λιπάραις, ἐν Σαρδονίᾳ, καὶ Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας, Λιβύῃ, Ἀρμενίᾳ, etc. De Lipara nominatim Diod. Sic. V. pag. 293. Eſt vero Strongyle Liparae vicina, vt dictum eſt in Geograph. III. 14. Alumen Melinum a Celſo laudatur, V. c. poſtr. H.

k. Huius) Iſid. l. c. H.

l. Liquidi) Dioſc. V. 123. Τῆς δὲ ὑγρᾶς τὴν μάλιςα διαφανῆ προκριτέον, καὶ γαλακτώδη, ὁμαλῆ ντε... ἔτι δὲ ἄλιθον, καὶ πυρῶδες ἀποπνέουσαν. *Liquidum praefertur maxime pellucens, lacteum, planum, et aequabile* (ſine offenſis fricantium, quod idem eſt, Plinius pro eo dixit:) *minime lapidoſum, et quendam caloris igniculum exſpirans.* Aliud ab hoc alumine liquido noſtrum alumen eſt, quod *de rocha* vocant, *alun de roche*: quod indictum veteribus arbitramur. Quae nunc in officinis aluminis genera veneant, diſce ex Conſtantino, verbo Στυπτηρία. Hard.

m. Vt ſit limpidum lacteumque, ſine offenſis fricantium) Lege: *Vt ſit limpidum, lacteum, ſine offenſis fricanti, cum quodam igniculo caloris. Hoc pyrinon vocant. An ſit adulteratum deprehenditur ſucco punici mali: ſincerum enim mixturam fugit. Alterum genus eſt pallidi et ſcabri, et quod inficit vt gallae, ideoque hoc vocant Paraphyron.* Vide Salmaſ. pag. 1166. a. b.

n. Hoc phorimon) Ita libri

cant. An ſit adulteratum, deprehenditur ſucco Punici mali. Sincerum enim [1] mixtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt [2] pallidi et ſcabri, et *o.* quod [3] inficiatur galla. Ideoque hoc vocant paraphoron *p.* Vis *q.* liquidi aluminis aſtringere, indurare, rodere. Melle *r.* admixto ſanat oris hulcera, papulas, prurituſque. Haec curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus *s.* alarum ſudoreſque ſedat. Sumitur pilulis contra lienis vitia, [4] pellendumque *t.* per vrinam ſan-

1. *mixturam fugit.* 2. *Sic et* M. *pallidae et ſcabrae naturae, et quod inficitur galla. Gr. et Al.* 3. *inficit vt galla. V.* 4. *Sic ex Mſs. H. pellendumque pruritum ac per. Gr. et Al.*

bri omnes. Galenus κατὰ τόπ. VI. 3. p. 495. Ἡ ὑγρὰ, ἣν καλοῦσιν ἔνιοι Φόριμον εὐωνοτάτην τε καὶ εὐποριϛοτάτην ὑπάρχουσαν ἐν πᾶσι χορίοις. *Alumen liquidum: quod alii phorimon appellant, quod vilis pretii, et facile parabile vbique exſiſtit.* Neophytus: Φορίμη, ὑγρὰ ἡ ϛυπτηρία. H.

o. Et quod) Sic R. 2. ceterique: et editi, *quod inficitur galla.* Rectius fortaſſe, *et quod inficiat vt galla.* Id enim mox cenſetur optimum, quod tractantium manus nigritia non inficit. Hard.

p. Paraphoron) Παράφορον, doloſum proprie vox ea ſonat: hoc vero loco adulteratum, nec ſincerum. Caue Salmaſium audias, qui in Solin. pag. 1166. παράφυρον legi iubet, vocem toti Graeciae inauditam. H.

q. Vis) Dioſc. V. 123. Δύναμιν δὲ ἔχουσι θερμαντικὴν, ϛυπτικὴν . . . τήκουσαν δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῶν βλεφάρων σαρκὰς, καὶ τὰ ἄλλα ὑπερσαρκώματα. *Vim habet excalfaciendi, adſtringendi . . palpebrarum carnes, ſimileſque excreſcentias erodendi atque abſumendi.* H.

r. Melle) Dioſc. totidem verbis l. c. H.

s. Virus) Marc. Emp. 18. pag. 128. Dioſc. l. c. H.

t. Pellendumque pruritum ac per vrinam ſanguinem) Scribe, *pellendumque per vrinam ſanguinem*, cetera ſuperfluunt ex vetere codice. Pint.

ſanguinem. Emendat et ſcabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti *v.* aluminis vnum genus ſchiſton appellant Graeci, in capillamenta quaedam caneſcentia dehiſcens. Vnde quidam trichitin *x.* potius appellauere. Hoc *y.* fit e lapide, [1] ex quo et chalcitin vocant: vt ſit ſudor quidam eius lapidis in ſpumam coagulatus. [2] Hoc *z.* genus alumi-

 nis,

1. et quod chalcitin vocant: ſudor, etc. coagulatus eſt. M. 2. *Sic ex Mss. H. Hoc genus aluminis ſiccat, minuſque ſiſtit. Gr. et Al.*

v. Concreti) Totidem verbis Dioſc. l. c. Ἀρίστη δὲ ὑπάρχει ἡ στυπτηρία σχιστὴ ... οὐ πεπιεσμένη βωληδὸν ἢ σχιδακηδὸν, ἀλλ᾽ ἐξασμένη κατὰ μονάδας πολιαῖς θριξὶν ἐμφερῶς οἷα ἐστιν ἡ λεγομένη τραχύτις, γεννωμένη δὲ ἐν Αἰγύπτῳ. *Optimum vero alumen ſciſſile... quod nec aſſuloſe compactum, ſed ſigillatim quaſi in capillamenta caneſcentia dehiſcens: quale eſt: quod trichites, hoc eſt, capillare, appellatur, et in Aegypto prouenit.* Et ſciſſile Celſus appellat, V. 2. H.

x. Trichitin) Hoc aluminis genus propterea lapidem ſciſſilem vocat Celſus cap. 7. lib. V. Dal.

y. Hoc fit e lapide, ex quo et chalcitin vocant) Lege: *Hoc fit e lapide gleboſo, Bolitin vocant, vt ſit ſudor quidam eius lapidis in ſpumam coagulatus.* Sed Bolites ille lapis, genus eſt aluminis a figura ſic dictum, vt στρογγύλη: *Salmaſ.* pag. 1166. b.

Hoc) Nempe ex eo lapide quem chalciten vocant in Cypro, vt dictum eſt XXXIV. 2. vnde et idem alumini nomen haeſit. Salmaſius in Solin. pag. 1166. contra omnium codicum fidem, contra ſcriptoris mentem, ſola ingenii ductus coniectura, ſed nunc maxime fallaci, legi ſic ſuadet: *Hoc fit e lapide gleboſo, bolitin vocant, vt ſit ſudor,* etc. H.

z. Hoc genus aluminis ſiccat minuſque ſiſtit humorem inutilem corporibus) In vetuſto exemplari, *Hoc genus aluminis minus ſiſtit humorem inutilem corporibus.* Reliqua non habentur in eodem. et mox paulo *pinguitudine,* non *pinguedine.* Pint.

nis, [1] minus ſiſtit humorem inutilem corporibus. Sed *a.* auribus magnopere prodeſt infuſum, vel illitum, vel oris hulceribus, dentibuſque *b.*, ſi ſaliua cum eo contineatur. Et *c.* oculorum medicamentis inſeritur apte, verendiſque *d.* vtriuſque ſexus. Coquitur in patinis, donec liquari deſinat. [2] Interioris *e.* eſt alterum generis, quod *f.* ſtrongylen vocant. Duae eius ſpecies, fungoſum atque omni humore dilui facile: quod in totum damnatur. Melius pumicoſum, et foraminum fiſtulis ſpongiae ſimile, rotundumque natura, candido propius: cum quadam pinguitudine, ſine arenis, friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod Melinum vocant ab inſula Melo, vt

1 *ſiccat minus, minuſque ſiſtit.* V. 2. *Eſt et alterum genus, quod* M. *Interioris eſt et alterum genus quod.* V.

a. Sed) Marc. Emp. de med. 9. pag. 75. *Alumen cum aceto teres, et ſimul omnia concoques ad tertias: hoc medicamento tepidum auriculae infuſum, pus optime purgat, vermes necat: aquam etiam, ſi intrauerit, educit.* Et p. 81. *Alumen mulſo optime dilutum, et lana inſtillatum, dolorem aurium ſanat.* H.

b. Dentibuſque) Theod. Priſc. l. 14. *Solo puluere aluminis ſciſſi putres dentium cauernas impleas.* Celſ. VI. 9. *Alumen ſciſſile in id foramen iniectum, dentem citat, etc.* Hard.

c. Et) Dioſc. l. c. H.

d. Verendiſque) Καὶ πρὸς αἰδοῖα ἐπίχρισος. Dioſc. l. c. H.

e. Interioris) Quod altius in terram abditur. H.

f. Quod ſtrongylen vocant) Dioſcoridi tria ſunt genera τῆς ϛυπτηρίας, σχιϛὴ, ϛρογγύλη, ὑγρά. Galeno lib. IX. Simpl. et lib. VI. κ. τόπȣς totidem. ſed ſolidi tantum, non liquidi, aut ſciſſilis. ἀϛραγαλωτὴ, πλακῖτις, πλινθῖτις, latericium, cruſtoſum, aſtragalo ſimile. πλακίτιν Dioſcorides cap. 123. lib. V. βωλίτιν, quaſi gleboſum alumen vocare videtur. Dal.

vt *g.* diximus. Nulli vis maior neque adſtringendi, neque denigrandi; neque indurandi. Nullum ſpiſſius. Oculorum ſcabritias extenuat: combuſtum vtilius epiphoris inhibendis. [1] Sic et ad pruritus corporis. Sanguinem *h.* quoque ſiſtit in totum, foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitum, [2] renaſcentem mollit lanuginem ſummam. Omnium generum vis in adſtringendo: vnde *i.* nomen Graecis. Ob *k.* id oculorum vitiis aptiſſima ſunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic et infantium hulcera. Putreſcentia [3] hulcerum compeſcit cum adipe, et *l.* [4] hydropicorum eruptiones ſiccat. Et *m.* aurium vitia cum ſucco Punici mali: et vnguium ſcabritias, cicatricumque duritias, et [5] pterygia, [6] ac perniones *n.* Phagedaenas hulcerum

 ex

1. *Aufert pilos.* M. 2. *renaſcentemque mollit lanuginem. Summa omnium. M.* 3. *hulcera, putreſcemtiaque compeſcit. V.* 4. *papularum. Dioſc.* 5. *Sic ex Mss.* H. *pterygia, perniones Gr. et Al.* 6. *ac perniones* M.

Quod) Στρογγύλη ϛυπτηρία, rotundum alumen, a forma ſic nuncupatum, ab ipſo Dioſc. l. c. H.

g. Vt) Sub initium huius ſectionis. H.

h. Sanguinem quoque ſiſtit in totum foris illitum) Scribe, *ſanguinem quoque ſiſtit intus foris illitum*, ex ſcripto codice. Pint.

Sanguinem) Hoc eſt, omnino ſiſtit, vnde vnde is profluat, ſiue e naribus, ſiue ex aluo. R. 2. *Siſtit intus in totum.* H.

i. Vnde) Στυπτηρία, quod vim habet ϛυπτικὴν, adſtringentem. Galenus de fac. ſimpl. med. IX. 3. pag. 269. H.

k. Ob) Quae reliqua deinceps ſectione continentur, haec totidem fere verbis Dioſc. l. c. H.

l. Et) Has ego corruptiones ἐξανθήματα interpretor, hoc eſt, puſulas, puſtulaſue, quae ſolet plerumque Plinius pituitae eruptiones appellare. H.

m. Et aurium) Theod. Priſc. I. 8. *de aurium cauſatione*... *Si cum illa indignatione doloris, etiam deriuatio fuerit ſanioſa, alumen melle et oleo reſolutum infundito.* H.

n. Peu-

ex aceto, aut cum galla, pari pondere cremata: lepras cum ſucco olerum; cum ſalis vero duabus partibus, vitia *o.* quae ſerpunt; lendes et alia [1] capillorum animalia, permixtum aquae. Sic *p.* et ambuſtis prodeſt, et furfuribus *q.* corporum cum *r.* [2] ſero picis. Infunditur et dyſentericis. Vuam *ſ.* quoque in ore comprimit, ac tonſillas. Ad *t.* omnia, quae in ceteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos vſus vitae in coriis laniſque perficiendis, quanti ſit momenti ſignificatum *v.* eſt.

LIII.

1. *capillorum vitia, animaliaque.* M. 2. *cum ſero et pice.* Gr. *et vulgg.* 3. *capitum.* V.

n. Perniones) Sic etiam Marc. Emp. 34. pag. 222. Hard.

o. Vitia) Vt hulcera, et eryſipelata. H.

p. Sic) Hoc eſt, permixtum aquae. Oleum adhibet Theod. Priſc. I. 17. *Alumine ſciſſo cum oleo contrito omnes vſtiones vngo.* H.

q. Furfuribus corporum cum ſero et pice) Scribe, *cum eruo et pice.* ex Dioſc. lib. V. Pint.

r. Cum) Hoc eſt, cum piſſelaeo, de quo nos alibi diximus. Vide N. et Em. N. XXII. (hic adi.) *Sic*) Ita hunc locum reſtituimus ex fide R. 2. cod. quum prius legeretur, *cum ſero et pice.* Neque modo eius exemplaris auctoritas ad id impulit; ſed et Serapionis medici calculus: namque illius interpres. cap. 420. de alumine: *Quando linitur,* inquit, *cum aqua picis caput, cum eo aufert furfures capitis*: vt legiſſe plane videatur in Graeco, σὺν ὄῤῥῳ πίσσης, hoc eſt, cum piſſelaeo ſiue ſero picis. Neque me mouet, quod apud Dioſcoridem legatur in libris nunc vulgatis, σὺν ὀρόβῳ καὶ πίσσῃ. Quis enim aut illos ab omni culpa praeſtet, aut piſſelaeum neget cum alumine ſimul permixtum ad pityriaſin prodeſſe, quod et Plinii codices MSS. et Serapion aſſeuerat? H.

ſ. Vuam) Hoc pariter Marc. Emp. 14. pag. 99 et 15. pag. 106. H.

t. Sed) Quod ex inſula Melo alumen aduehitur, id eſſe praeſtantius ceteris ſignificat, et in vſu medicinae efficacius. H.

v. Significatum) Sub initium huius ſect. H.

LIII. Ab his [1] per ſe omnia ad medicinas pertinentia terrae genera tractabimus. (XVI) [2] Samiae *x.* duae ſunt, quae *y.* [3] collyrium, et quae aſter appellantur. Prioris *z.* laus, vt recens ſit et leuis, linguaeque glutinoſa. Altera *a.* [4] gleboſior,

 can-

1. *pene. M.* 2. *Pnigiti. Alii.* 3. *laeuis. V. lenis. M.* *ſyropicon Gr. et Al.* 4. *globoſior. M.*

x. Samiae) Genera haec omnia terrarum, olim in medicinae vſu frequentia, nunc exoleuere penitus, neque perferuntur ad nos. Vide Matthiol. in Dioſc. V. 137. Aldrouand. de metall. II. 8. pag. 248. H.

y. Quae Syropicon et quae Aſter appellantur) Legendum eſt non *Syropicon*, ſed *Collyrion*, tum ex ſcripto codice, tum ex Dioſc. lib. V. quod tamen alii ante me annotauerunt. Pint.

Quae) Sic R. 2. Colb. 3. aliique. Sic Pintianus, et alii ante eum. Et quod potiſſimum videtur, Dioſcorides ipſe quoque, V. 172. qui duo pariter genera Samiae terrae agnoſcit; alterum quod κολλύριον, alterum quod ἀςὴρ appelletur. Dioſcoridem, vt ſolet, ſequitur Oribaſius XIII. pag. 226. Priori generi collyrii nomen inditum putamus, quod oculorum medicamentis adderetur, quae collyria vocitantur. Quamquam et eam dotem ei cum aſtere Samio communem eſſe, non ex Plinio modo, verum etiam ex Marcello Empirico diſcimus, 8. pag. 52. vbi collyrium concinnat inprimis *ex terra Samia, quam aſtera vocant.* H.

z. Prioris) Dioſc. V. 172. Τῆς δὲ Σαμιας γῆς τὴν ἄγαν λευκὴν προκριτέον, καὶ ἐλαφρὰν, καὶ ἐν τῷ, θίγειν τὴν γλῶτταν, κρατουμένην ἐχεκόλλως... οἵα ἐςὶν ἥν τινες κολλύριον καλοῦσιν. *E Samia terra praefertur ea quae maxime candida, leuis, et tangenti linguae glutinis modo adhaereſcens... cuiuſmodi eſt quam aliqui collyrium vocant.* Totidem id pariter verbis Oribaſ. Collect. XIII. p. 226. H.

a. Altera) Aſter nimirum Dioſc. l. c. Ὁ καλουμένος ἀςὴρ, πλακώδης ὢν καὶ πυκνὸς, ὡς ἀκόνη. *Gleboſa ec denſa in modum cotis.* Vehementer hallucinari eos qui aſterem volunt eſſe Talcum, docet Aldrou. de metall. IV. 34. pag. 686. multoque accuratius Caeſius noſter, de miner. II. 6. pag. 148. H.

candida. Vtraque *b.* vritur, ac lauatur. Sunt qui praeferant priorem. Proſunt *c.* ſanguinem exſpuentibus. Emplaſtriſque *d* quae ſiccandi cauſa componuntur, oculorum *e.* quoque medicamentis miſcentur.

LIV. Eretria *f.* totidem differentias habet. Namque et alba eſt, et cinerea, quae praefertur in medicina. Probatur mollitie, et *g.* quod [1] ſi aere perducatur, violaceum reddit colorem. Vis *h.* et ratio eius in medendo dicta eſt inter pigmenta.

LV. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccataque ſolibus: iterum ex aqua trita ac [2] repoſita, donec [3] conſidat, et digeri poſſit in paſtillos. Coquitur *k.* in calicibus crebro concuſſu.

LVI.

1. *Sic ex Mss. H. ſi aere producatur.* M. *ſi aera praeducantur Gr. et Al.* 2. *depoſita. V.* 3. *ſidat.* M.

b. Vtraque) Dioſc. l. c. Hard.

c. Proſunt) Dioſc. l. c. Aetius II. 6. pag. 49. et Orib. XIII. f. 225. H.

d. Emplaſtriſque) Aetius l. c. H.

e. Oculorum) Marc. Emp. 8. pag. 52. H.

f. Eretria) De terrae Eretriae generibus atque facultatibus, totidem verba facit Dioſc. V. 171. H.

g. Et quod) Et quod ſi in aere linea ducatur ex ea terra, violacei coloris ea linea fit. Dioſc. l. c. Ἀρίςη δὲ ὑπάρχει ἡ τῇ χρόᾳ σποδίζουσα, καὶ μαλακὴ ἄγαν πρός τε χαλκώματα ἑλκυσθεῖσα γραμμὴν ἰώδη ἀποφερομένη. *Optima vero habetur ad cinereum colorem vergens, et perquam mollis: quaeque ſi per aeramenta tractim ducatur, aeruginei ſeu violacei coloris lineam efficit.* Hard.

h. Vis) S. 21. H

i. Lauatur) Haec totidem verbis Dioſc. l. c. H.

k. Coquitur in calicibus crebro concuſſu) Aliam cocturae rationem vide apud Dioſc. c. 171. lib. V. Dal.

Coquitur) Dioſc. l. c. coqui in fictilibus perforatis iubet, ore obturato, ſubditis prunis, quae follibus continenter perflentur. Oribaſ. ſimiliter XIII. f. 225. Hard.

LVI. Eſt in *l.* medicaminibus et Chia terra candicans: effectus [1] eiuſdem, qui Samiae. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem *m.* et Selinuſiae. Lactei coloris eſt haec, et aqua dilui celerrima. [2] Eademque lacte diluta, et *n.* tectoriorum albaria interpolantur. [3] Pnigitis *o.* Eretriae ſimillima eſt, grandioribus *p.* tantum glebis, et *q.* glutinoſa: cui effectus idem qui Cimoliae, infirmior [4] tamen. Bitumini *r.* ſimillima eſt ampelitis; Experimen-

1. Sic ex Mss. H. et M. *eius. Gr. et Al.* 2. *Ea lacte. V.* 3. *Pignitis Gr.* 4. *tantum. M.*

l. Eſt) Dioſc. ad verbum, V. 173. Orib. XIII. p. 226. Galenus de fac. ſimpl. med. IX. p. 249. H.

m. Idem) Dioſc. totidem verbis V. 175. Galenus, Oribaſius, ll. cc. A Selinunte porro Siciliae oppido creditur haec nomen inueniſſe. Hard.

n. Et) Hoc eſt, tectoria parietum, quibus propter vetuſtatem color albus induci ſolitus exoleuiſſet, exalbantur. Selinuſia terra lacte diluta, renouanturque. Hard.

o. Pignitis Eretriae ſimillima eſt) Galeno nigra et bituminoſa, qualis Thracius lapis. Ligni et carbonis vice Phryſii ampelitide vtuntur, quam Steinkoln vocant. *Idem. Pignitis Eretriae, etc.*) Scribe, *pnigitis* non *pignitis*, ex Dioſc. lib. V. Pint.

Pnigitis) A Pnigeo Libyae Mareotidis vico nomen accepiſſe credit Agricola: alii a πνίγω deriuant, quod eam terram deglutienti periculum ſuffocationis affert. Dioſc. V. 177. Ἡ δὲ λεγομένη πνιγῖτις γῆ, τῇ χρόᾳ ἔοικέ πως τῇ Ἐρετριάδι. ἔστι δὲ ἁδράβωλος, et cetera totidem verbis cum Plinio, et Galeno de fac. ſimpl. med. IX. pag. 252. Hard.

p. Grandioribus tantum glebis et glutinoſa) Lego, *grandioribus tantum glebis glutinoſiorque. Effectus idem qui Cimoliae.* ex antiquo codice. Pint.

q. Et) Tactu linguae vſque adeo glutinoſa, vt penſilis haereat, τῇ τε γλώσσῃ μάλιστα κολλᾶται, ὡς ἐκκρεμᾶσθαι. H.

r. Bitumini) Ἀμπελῖτις vocatur, quod vitibus, ταῖς ἀμπέ-

rimentum *s.* eius, ſi cerae modo accepto oleo liqueſcat, et ſi nigricans colos maneat toſtae. Vſus ad molliendum diſcutiendumque. Ad *t.* haec medicamentis additur, praecipueque *v.* in calliblepharis et inficiendis capillis.

LVII. (XVII.) Cretae plura genera. Ex *x.* iis Cimoliae duo ad medicos pertinentia, candidum, et ad [1] purpuriſſum inclinans. Vis *y.* vtrique ad diſcutiendos tumores, et *z.* ſiſtendas fluxiones

1. *purpureum. Dioſc.*

ἀμπέλοις, circumlita, vermes qui vitium oculos erodunt, odore ſuo interimit: vel quod in ea vites felicius proueniunt. Auctores, Aetius, II. 9. pag. 49. et Orib. XIII. f. 226. poſt Dioſc. V. pag. 181. et Galen. de fac, ſimpl. med. IX. pag. 251. Iam tum aeuo ſuo aegre reperiri terram ampelitidem ſcribit Marc. Emp. cap. 7. pag. 49. Bitumen verius eſſe quam terram, Agricola: carbones piceae paruos referre Dioſc. l. c. H.

s. Experimentum) Sic probat eam Dioſc. l. c. vt eam anteponat, quae trita cito liqueſcat, ſi olei aliquantulum affundatur. H.

t. Ad haec medicamentis additur) *Et ad haec medicamenta additur.* in eod. Pint.

Medicamentis) Et inde alterum ei Φαρμακίτιδος nomen, teſte Aetio, l. c. H.

v. Praecipueque) Dioſc. et Orib. ll. cc. H.

x. Ex) Haec totidem verbis Dioſc. V. 176. et Orib. XIII. pag. 226. Τῆς δὲ Κιμωλίας ἡ μὲν ἐστὶ λευκὴ. ἡ δὲ ἐμπόρφυρος. Nomen a Cimolo habet, vna e Sporadibus inſulis, vnde Ouid. Metam. XII. 464. cecinit: *Cretoſaque rura Cimoli.* H.

y. Vis) Aceto nempe diluta. Totidem plane verbis Dioſc. l. c. Ἑκάτεραι δὲ διαφοροῦσιν ὄξει διειμέναι, παρωτίδας, καὶ τὰ ἄλλα φύματα etc. De parotidibus ſubſcribit et Plin. Val. I. 13. et Theod. Priſc. I. 8. Hard.

z. Et) Marc. Emp. 5. pag. 44. *Creta Cimolia ex aceto trita, et quam denſiſſime fronti impoſita, pituitam ſiſtit.* Et c. 10. p. 87. *Creta quoque Cimolia, ex aceto tuſa, quam denſiſſima fronti eius imponitur, cui ſan-*

nes aceto aſſumpto. Panos quoque et parotidas cohibet: et lichenas illita, puſulaſque. Si vero aphronitrum [1] et nitrum adiiciatur et acetum, [2] et pedum tumores; ita *a.* [3] vt in Sole curatio haec fiat, et poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium *b.* tumoribus Cypro *c.* et cera [4] addita prodeſt. Et refrigerandi quoque [5] natura cretae eſt: ſudoreſque *d.* immodicos ſiſtit illita. Atque *e.* [6] ita papulas cohibet ex vino aſſumpta [7] in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur et in Lycia circa Bubonem. Eſt *f.* et alius Cimoliae vſus in veſti-

1. et aes Cyprium admiſceatur, et acetum. V. et Cyprium admiſceatur, et acetum. M. Lego, alumen Cyprium. 2. *Sic ex Mss. H. Et pedum tumores ſanat ... ita vt .. et poſt ſex. Gr. et Al.* 3. *vt mirabilis cur haec fit et poſt. M.* 4. *Cypro, et cera additis. Lego, Cyprino cerato addito Cypria cera Gr. et Al.* 5. *certa natura. M.* 6. *etiam, V.* 7. *Sic et M. ſumpta Gr. et Al.*

ſanguis vel pituita deſcendit. Celſ. I. 3. *Creta figularis corpori illita aluum adſtringit.* H.

a. Ita vt in ſole curatio haec fiat, vt poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur) Men. Gud. Voſſ. Academicuſque: *fiat et poſt ſex horas.* Leg. igitur et *abluantur.* Gr.

b. Teſtium) Dioſc. l. c. Theod. Pr. I. 25. *Teſtes tumentes Cimolia trita frequenter cum aqua perunges* etc. H.

c. Cypro) Ita MSS. non *Cypria cera.* Cyprum autem accipe pro oleo Cyprino, vt alibi monuimus, alioue, quod ſit optimae notae: ceram, pro cerato. H.

d. Sudoreſque) Celſo III. 19. *Si ſudor vincit, deliniendus homo eſt, vel argenti ſpuma, vel Cimolia terra.* Hard.

e. Atque) Puſulas, ἐξανθήματα, quae ieiunae plerumque ſaliuae defricatione curantur. H.

f. Eſt et alius Cimoliae vſus in veſtibus) Vide Guilielmium c. 8. lib. II. Variar. Lipſium c. 13. lib. Elector. Dal.

Eſt) In dealbandis nimirum veſtibus. Vnde *cretata ambitio* Candidatorum, a Perſio appellatur, hoc eſt, petitorum in candida toga, in quam album ex creta apud fullones additum fuit. Ho-

veſtibus. Nam Sarda, quae affertur e Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis [1] verſicoloribus: et eſt viliſſima omnium Cimoliae generum: pretioſior Vmbrica, et quam vocant ſaxum. [2] Proprietas *g.* ſaxi, quod creſcit in macerando: atque pondere emitur, [3] illa *h.* menſura. Vmbrica non niſi poliendis veſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex *i.* Metella exſtet fullonibus dicta, quam [4] C. Flaminius, L. Aemilius Cenſores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maioribus curae fuere. Ergo ordo hic eſt: primum *k.* abluitur veſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur: mox deſquamatur Cimolia, quae eſt

1. *verſicoloribus. At eſt viliſſima om. Cim. generum Vmbrica.* M. 2. *ſic et* M. *Proprietaſque ſaxi Gr. et Al.* 3. *alia Dal. ſub. creta emitur.* 4. *M. Flaminius. M.*

Homines quoque tenuiores, quum copia mutandae togae non eſſet, tamen vt nitidi ac melioris fortunae apparerent, ſub dies Ludorum togulam ſuam incretabant. Huc illud Plautinum alludit, in Aulul. ſc. 9. act. 4. *Qui veſtitu et creta occultant ſeſe, atque ſedent quaſi ſint frugi.* H.

g. Proprietas) Proprietas eius cretae, quam ſaxum vocant, quod creſcit dum aqua maceratur. H.

h. Illa) Sarda menſura emitur. H.

i. Lex Metella.) Latam a M. Metilio, qui tertium Tribunus plebis fuiſſe dicitur, A. V. CCCLIV. olim alios ſequuti diximus: nunc timidiores facti, a conſtanti conſenſu librorum omnium diſcedere, religioni ducimus. Itaqe legem Metellam repoſuimus. Eſt quidem *Metellus* Caeciliorum cognomen. A nominibus autem propriis, non ab eorum cognominibus, qui leges tulere, appellationem eas accepiſſe non diffitemur. Sed tranſierat Metelli cognomen in proprium nomen familiae Metellorum. Hard.

k. Primum) Primo veſtes abluuntur Sarda creta: deinde ſulphure ſuffumigantur: mox deſquamantur Cimolia, cuius color ſit ſincerus. Fucatus enim deprehenditur etc. H.

eſt coloris veri. [1] Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitque, et [2] funditur ſulphure. [3] Veros autem et pretioſos colores emollit Cimolia, et quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure. Candidis *l.* veſtibus ſaxum vtilius a ſulphure, inimicum coloribus. Graecia pro Cimolia Tymphaico *m.* vtitur gypſo.

LVIII. Alia creta *n.* argentaria *o.* appellatur, nitorem *p.* [4] argento reddens. Eſt et viliſſima qua *q.* [5] Circum praeducere ad victoriae notam, pedeſque

1. *Fucata. Dal. adulterata.* 2. *funditur. M. effunditur. V. effunditur Gr. et Al.* 3. *Verus autem et pretioſus colos emollit Cimoliam. M. haud recte. Lego, Verus autem et pretioſus color emollitur Cimolia, et quodam nitore exhilaratur, contriſtatus ſulphure.* 4. *argenteum. M.* 5. *circunducere ad victoriam noſtram. M.*

l. Candidis) Candidis veſtibus creta vulgaris, quae ſaxum vocatur, vtilior eſt, poſtquam ſulphure ſunt ſuffitae: inimica veſtibus, quae ſint colore aliquo infectae. Hard.

m. Tymphaico) Nomen id gypſi genus habet a Tymphaeis Italiae populis, de quibus in Geographicis diximus, IV. 3. De gypſo Tymphaico rurſum inferius XXXVI. 59. H.

n. Alia) Diximus de ea dudum XVII. 4. H.

o. Argentaria) Annulariam eam vocat ſupra cap. 6. huius libri. Dal.

p. Nitorem) Hoc eſt, argenteis vaſis, Galenus de fac. ſimpl. m. IX. pag. 252. Διὸ καὶ ἄνθρωποι λαμπρύνουσιν αὐτῇ τὰ ῥυπαρὰ τῶν ἀργυρωμάτων. H.

q. Qua Circum praeducere ad victoriae notam) Seneca epiſt. 190. cretam in Circo, *calcem* nempe, *carcerem* antiquis vocatam fuiſſe ſcribit. Perſio *cretata ambitio* eorum qui honores petebant, ſeruilis, et ſummiſſa conditio, humilis, abiecta. Albae lineae in Circo meminit Caſſiodorus III. Variar. *Alba linea*, inquit, *non longe ab oſtiis, in vtrumque podium, quaſi regula directa producitur, vt quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, ne dum propere conantur elidere, ſpectandi voluptatem viderentur populis abrogare.* Quidam volunt triumphantibus aut ouantibus Romanis ducibus in more fuiſſe, vt indicio publici gaudii Circus creta dealbaretur, quem-

deſque r. venalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Talemque [1] Publium s. mimi-

1. *Publium Lucilium. M. Potium. V.*

quemadmodum accepta clade populus veſtem mutabat, et pullam lugubremque ſumebat. Ad albam lineam Caſſiodori pertinent hi Virgilii verſus, — *ſignoque repente Corripiunt ſpatia audito, limenque relinquunt.* In quibus Seruius *limen* exponit regulam, vel ſignum de creta factum. Eius meminit et Martialis lib. VIII. *Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues Ceſſat, et in populum multa rapina cadet.* De hac Circenſi creta vide Rhod. c. 14. lib. V. et Salmaſ. pag. 914. a, b. Dal.

Qua Circum praeducere) Dalecampius hic notat Perſio dici *cretatam ambitionem*, eorum, qui honores petebant, ſeruilem et ſummiſſam conditionem, humilem, abiectam. Quaſi reſpexerit ad cretam, qua pedes venalium trans mare aduectorum denotabantur. At *ambitio cretata* eſt petitorum in candida toga, in quam album creta apud fullonem additum erat. Gron.

Circum) Hoc eſt, metam in Circo creta ſignare, vt conſpicua ſit. Meminit huius moris obiter Seneca, ep. 108. pag. 469. *Hanc quam nunc in Circo cretam vocamus*, etc. Plinius VIII. 65. de curſu equorum in Circo: *Peracto legitimo curſu ad cretam ſtetere*: ſic enim emendauimus, quum prius *ad metam* legeretur. Multa in eam rem Voſſius in Etym. verbo, *Calx*. H.

r. *Pedeſque venalium trans mare aduectorum*) Honeſtior lectio, *venalitiorum*, quam *venalium*. vt paulo poſt cap. ſeq. *Hoc eſt inſigne venalitiis gregibus*. Pint. *Pedeſque venalium, etc.*) Iuuenalis, *Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.* Tibullus *gypſatos* pedes vocat; et Ouidius in Amoribus: *Nec tu, ſi quis erit capitis mercede redemptus, Deſpice gypſati nomen inane pedis.* Mancipiorum pedes creta ſignabantur, cum heri ſigilloſi priuati homines eſſent, ſi publica, Reipublicae. Itaque caelatos ſeruos Propertius appellat elegia 5. lib. VI. Fuit et Aſiaticis ſignatoria creta, qua cerae loco literas obſignabant. Victorius cap. 4. lib. XIV. Cretae vſum etiam fuiſſe ad ornandam exhilarandamque faciem adnotatum cap. 8. l. XXIII. ex Horatio: ac fortaſſis illa quidem creta fuit, qua pilos virorum euelli auctor ſcripſit cap. 20. lib. XIV. Dal.

Pedeſ-

mimicae ſcenae conditorem, et *t.* Aſtrologiae conſobrinum eius [1] Manilium Antiochum, item Grammaticae [2] Staberium *v.* Erotem, eadem *x.* naue aduectos videre proaui. (XVIII.) Sed quid hos [3] refero aliquo literarum honore commendatos? Talem *y.* in cataſta videre Chryſogonum *z.* Syllae, Am-

1. *ſic ex Mss. H. et M.* Manlium *Gr. et Al.* 2. *Tiberium Er. ead. na. aduectum. M. Lego Staberium, ex Suet. Taberium Gr. et Al.* 3. *referat aliquis, quos literarum honor commendat. M.*

Pedeſque) Mancipiorum, quorum gypſatos pedes appellat Ouid. Amor. I. el. 8. v. 64. Tritum illud Iuuenalis: *Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.* H.

s. Publium) Quis fuerit hic Publius, adhuc inexploratum: neque enim Syrus ille mimographus eſſe poteſt, qui temporibus Auguſti inclaruit: quem non modo Plinii proauus videre, ſed et pater potuit. In R. 2. cod. *Publium Lochium*, in Colb. 3. *P. Lucilium* legitur. H.

t. Et) Subintellige, conditorem. Caue tamen exiſtimes eum eſſe, cuius Aſtronomicon libri exſtant: quum is quem Plinius nunc appellat, multo ſit vetuſtior, quippe qui Plinii tantum proauis notus fuerit, ac bello Punico tertio, vt mox dicemus. Sed et externum hominem hunc fuiſſe, ipſum Antiochi nomen declarat. H.

v. Staberium) Sic MSS. omnes, non *Taberium.* Sueton. de illuſtr. Gram. 13. *Laberius Hiera* (lege ex Plinio, *Staberius Eros*) *ſuo hero emtus de cataſta, et propter litterarum ſtudium manumiſſus, docuit inter ceteros Brutum et Caſſium. Sunt qui tradant tanta eum honeſtate praeditum, vt temporibus Syllanis proſcriptorum liberos gratis, et ſine mercede vlla in diſciplinam receperit.* H.

x. Eadem) Hinc eorum omnium aetas intelligitur, in tempus fere deuictae Carthaginis incidiſſe, hoc eſt, ante annos circiter CCXX. quam haec ſcriberet Plinius: qui L. ſeq. ſ. 4. a nepote ad proauum LX. Olympiadas numerat. Hard.

y. Talem) Cataſta locus fuit, in quo ſerui venales, gypſoque vel creta notati, cuſtodiebantur, et venditioni exponebantur. Vide Theſaurum Linguae Latinae. H.

Amphionem Q. *a.* Catuli, [1] Heronem L. *b.* Luculli, Demetrium *c.* Pompeii, [2] Augenque Demetrii, quamquam et ipſa Pompeii credita eſt: [3] Hipparchum *d.* M. Antonii, Menam *e.* et Menecratem Sex. Pompeii, alioſque deinceps, quos enumerare iam non eſt, e ſanguine Quiritium et proſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne venalitiis gregibus, opprobriumque inſolentis fortunae: [4] quod et nos adeo potiri rerum vidimus, vt *f.* Prae-

1. *rectorem. M. is fortaſſis, de quo cap. 5. lib. XXVIII.*
2. *Petaugenque. M.* 3. *Hilarium. M.* 4. *quos et nos. V.*

z. Chryſogonum) Syllae libertum, ſectorem Roſcii Amerini, vt eſt apud Tullium, in or. pro Roſcio. H.

a. Catuli) Q. Lutatii Catuli, qui poſt Syllae obitum, Capitolium dedicauit. Egimus de eo ſaepius. H.

b. L. Luculli) Eius qui contra Mithridatem bellum geſſit. H.

c. Demetrium) Seneca de Tranq 8. pag. 682. *Feliciorem tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſeruorum, velut imperatori excercitus referebatur,* etc. Vide et Plutarchum in Pompeio pag. 604. Fuit hic Gadarenſis e Syria, vt quidem docet Ioſephus. H.

d. Hipparchum) Ἵππαρχον, apud Plutarch. in Antonio, pag. 950. H.

e. Menam) Menam. Sex. Pompeii libertum tranſfugam, aurei anuli iure, quod ſenatoribus ac equitibus ſolis permittebatur, donatum fuiſſe Dion ſcribit. Rhod. c. 12 lib. VI. Dal.

Menam) De Mena ſeu Menodoro, Sexti Pompeii liberto, claſſiſque praefecto, ac poſtea ad Caeſarem tranſfuga, vide Dionem XLVIII. pag. 375. et Sueton. in Aug. 74. De Menecrate eiuſdem Sexti liberto, idem Dio, pag. 385. De vtroque Appianus bell. ciu. V. pag. 718. Sextus Pompeius Magni filius fuit: is quem Appianus et Dio adeo inſaniiſſe finxere, vt ſe Neptuni filium diceret: quoniam in ipſius nummis ſcriptum viderunt NEPTVNI. At eſt illud pro *Neptunius*, hoc eſt, maris dominus: et eſt ille nummus Sexti, non Magni patris, vt incogitanter olim edidimus. H.

f. Vt Praetoria quoque ornamenta) Idem fere Tibullus:

Praetoria quoque ornamenta decerni a Senatu iubente [1] Agrippina Cl. Caeſaris viderimus libertis: tantumque non cum *g.* laureatis faſcibus remitti illo, vnde *h.* cretatis pedibus aduenïſſent.

LIX. (XIX.) Praeterea ſunt genera terrae proprietatis ſuae, de *i.* quibus iam diximus: ſed et hoc loco [2] reddenda natura. Ex Galata inſula, et circa Clupeam Africae ſcorpiones necat: Balearis et Ebuſitana ſerpentes.

1. *Agrippina et Claudii.* M. 2. *reddam. Natura terrae ex Galata.* M.

bullus: *Nota loquor, regna ipſe tenet, quem ſaepe coegit Barbara gypſatos ferre catasta pedes.* De Pallante Claudii liberto, cui decreta ſunt ornamenta praetoria, et H. S. centies quinquagies, vide Lipſium in Tacitum. Dal.

Vt) Pallantem Claudii Caeſaris libertum ab ipſo curae rerum impoſitum, arbitrumque regni factum, Tacitus ait Annal. XIII. p. 200. Agrippinae Claudii vxori ſtupro illigatum, idem, XII. pag. 179. Praetoria ei decreta ornamenta, vetus inſcriptio quam Lipſius refert in Tacitum pag. 188. ſed ſpuria: TI. CLAVDIVS. AVG. L. PALLAS. HVIC. SENATVS. OB. FIDEM. PIETATEMQVE. ERGA. PATRONOS. ORNAMENTA. PRAETORIA. DECREVIT. ET. HS. CENTIES. QUINQVAGIES. CVIVS. HONORE. CONTENTVS. FVIT. Tacitus ipſe p. 188. *Pallanti . . . praetoria inſignia* etc. H.

g. Cum laureatis faſcibus remitti illo vnde) Acad. Men. Gud. *remittit his qui illo cretatis.* Voſſ. *remittit inde illo cretatis.* Scribe: *tantumque non cum laureatis faſcibus remitti, vnde illi cretatis pedibus aduenïſſent.* Commiſeratione dignus optimus Pintianus, cum profert ex vetere exemplari et ſibi non magnopere diſplicere fatetur *ocreatis* pro *cretatis.* Gron.

h. Vnde cretatis pedibus aduenïſſent) *Ocreatis*, non *cretatis*, in vetere exemplari. quod non magnopere diſplicet: vt ſit ſchema charientiſmos. Pint.

i. De) De terra Galatae, Clupeaeque, dictum ſuperius V. 7. De Baleari et Ebuſitana, III. II. Hard.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVI.

I.

Lapidvm natura reſtat, hoc eſt, praecipua morum inſania; etiam *a.* vt gemmae cum ſuccinis, atque [1] cryſtallinis, murrhiniſque ſileantur. Omnia namque, quae vſque ad hoc volumen tractauimus, [2] hominum cauſa genita videri poſſunt. Montes natura ſibi fecerat ad *b.* quaſdam compages [3] telluris viſceribus denſandas, ſimul ad impetus fluminum [4] domandos, fluctuſque frangendos, ac minime quietas partes coercendas duriſſima ſui materia. Caedimus hos, [5] trahimuſque, nulla alia, quam deliciarum, cauſſa, quos tranſcendiſſe quoque mirum fuit. In portento prope maiores habuere Alpes ab Hannibale exſuperatas, et poſtea a Cimbris: nunc ipſae caeduntur in mille genera

1. *ſic ex Mss. H. cryſtalli cum murrhinis Gr. et Al.* 2. *homini aliqua ex cauſſa genita. V.* 3. *in telluris. V.* 4. *frangendos fluctuſque domandos. M.* 5. *extrahimus. V.*

a. Etiam vt gemmae cum ſuccinis, atque cryſtalli cum murrhinis ſileantur) Apographum noſtrum, *etiam vt gemmae cum ſuccinis atque cryſtallinis murriniſque ſileantur.* Pint.

b. Ad) Ad quaſdam terrae partes, quibus ceterae compaginantur, in telluris viſceribus comprimendas ac denſandas. H.

nera marmorum: promontoria aperiuntur mari, et rerum natura agitur in planum. Euehimus ea, quae ſeparandis gentibus pro terminis conſtituta erant: naueſque marmorum cauſa fiunt: ac per fluctus, ſaeuiſſimam rerum naturae partem, [1] huc *c.* illucque portantur iuga, maiore etiamnum [2] venia, quam quum ad [3] frigidos potus vas *d.* [4] petitur in nubila, caeloque proximae rupes cauantur,

 vt

1. *ſic ex Mss. H. Huc illucque portantur iuga montium, maiore etiamnum veſania Gr. et Al.* 2. *veſania Gr. et Al.* 3. *frangendos. M.* 4. *portatur. V.*

c. Huc illucque portantur) Voſſ. *huc illuc portantur iuga.* ſine τῶ *montium.* Deinde idem Gud. et Acad. *maiore etiamnunc venia.* non *veſania.* Quaſi diceret prius illud excuſatius eſſe et facilius veniam inuenire. Men. *maiore etiamnum venia.* Denique, vt editur, omnes, *quam cum ad frigidos potus vas petitur in nubila.* non *portatur.* Quod etſi mirum genus loquendi videatur, tamen et ſic lib. IX, 35. *Indicus maxime has mittit Oceanus. Inter illas belluas tales tantaſque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, e tantis ſolis ardoribus, atque Indis quoque in inſulas petuntur: et admodum paucis.* lib. XIV, 4. *non maria plus temerata conferre mercatori, non in Rubrum litus Indicumue merces petitas.* lib. XXX, 1. *voluminibus Dardani et in ſepulchrum eius petitis.* Vbi male Pintianus; *voluminibus Dardani in Cyprum petitis.* Et hoc lib. XXXVI, 6. *Nam id quoque acceſſit, vt ad Aethiopas vſque peteretur, quod faceret marmora: immo vero etiam in Indos. vnde margaritas quoque,* etc. Sic autem noſtri, praeſertim Optimus; non *ſecaret*; non *quo margaritas*, quae propinat Pintianus. Videtur autem ſcribendum: *quod lacerarct marmora.* Gron.

d. Vas) Quaeritur vas cryſtallinum, in montium iugis, quae nubila contingunt. Vſus ea forma loquendi ſaepenumero Plinius IX. 54. margaritas ait *in inſulas peti.* L. XIV. 5. *in Rubrum litus Indicumue merces petitas.* L. XXX. 21. *voluminibus Dardani in ſepulcrum eius petitis.* Et exempla alia Index ſuppeditabit. Cryſtallum aliud nihil eſſe quam glaciem concretam longo annorum ſpatio Plinius credidit. H.

vt bibatur glacie *e*. Secum quiſque cogitet, [1] quum pretia [2] horum audiat, quum vehi trahique moles videat, *f*. quam ſine his multorum fuerit beatior vita: *g*. iſta facere, imo verius pati mortales, quos [3] ob vſus, quaſue ad voluptates alias, niſi vt inter maculas lapidum iaceant *h*.? [4] ceu vero non tenebris noctium dimidiae parti vitae cuiuſque gaudia haec auferentibus.

II. Ingens iſta reputantem ſubit etiam antiquitatis rubor. Exſtant *i*. Cenſoriae leges, glandia

1. *ſic ex Mss. H. Quae precia ... quas vehi ... Sed et quam ſine his beatior vita, ad quamque multorum caedes ſit neceſſe iſta facere Gr. et Al.* 2. *harum, etc. videt. V.* 3. *ſic ex Mss. H. et M. ad Gr. et Al.* 4. *ſeu Gr.*

e. Glacie) Nam cryſtallum glaciem concretam multorum annorum ſpatio et ſeculorum aeuo credidit Plinius. Dal.

f. Sed et quam ſine his multorum fuerit beatior vita) Voſſ. *videam ad quam ſint et his multorum ſit viator vita iſta facere verius pati mortales quos ob vſus.* Media deſunt omnia, vt, *ad quamque multorum neces ſit neceſſe*; tum *imo*: vt et in Pintiani codice. Scribe: *Secum quiſque cogitet, quum pretia horum audiat, quum vehi trahique moles videat, quam ſine his multorum ſit beatior vita! iſta facere, verius pati, mortales, quos ob vſus, quaſue voluptates alias, niſi vt inter maculas lapidum iaceant? Multorum*, τῶν πολλῶν, vulgi. Quamuis interdum dubitabam, an fuiſſet *mutorum*. nempe animantium. *Iſta facere*, vel vt *verius* dicam, *pati* ſcilicet etiam *cogitet*, nullum bonum ob vſum, ſed vt inter maculas cubent. De τῷ *verius* vide quae notamus ad Liuii XXI. 16. 8 in Addendis. In Gud. etiam Menapicoque et Academico deſunt τὰ *Sed et*, tum *imo*. Gron.

g. Ad quemque multorum neces ſit neceſſe iſta facere) In ſcripto codice, cum maiore litera, *Iſta facere*, reliqua omnia in eo non habentur, vt videatur exclamatio ex abrupto nimiam ob indignationem. Pint.

h. Iaceant) Cubent, dormiantque: perinde quaſi non detrahat haec gaudia nox dimidiae parti vitae vniuſcuiuſque noſtrum. H.

i. Exſtant) Iam ſupra laudatae Plinio VIII. 82. H.

dia *k.* in coenis, glireſque *l.*, et alia [1] dictu minora apponi vetantes. Marmora inuehi, et maria huius rei cauſa tranſiri, quae vetaret, lex nulla lata eſt. (II.) Dicat fortaſſis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falſo. Trecentas LX. columnas M. *m.* Scauri Aedilitate ad ſcenam theatri temporarii, et vix vno menſe futuri [2] in vſu, viderunt portari ſilentio *n.* legum. Sed publicis [3] nimirum indulgentes voluptatibus. Idipſum cur? aut qua magis via irrepunt vitia, quam publica? [4] Quo *o.* enim alio modo in priuatos vſus illa venere, ebora, aurum, gemmae? [5] aut quid omnino Diis relinquimus? Verum eſto, indulſerint pub-

 licis

1. delicatiora. M. 2. in vſum. V. 3. nimium. V. 4. ſic ex Mſs. H. et V. Enimuero non alio Gr. et Al. 5. et quid om. Di. relinquimus rerum? Eſto. M.

k. Glandia in coenis) Priſciano, inteſtini partem: aliis, ceruicis ſuprema glandulis referta. Dal.

Glandia) Glandium Priſcianus partem eſſe inteſtinorum putat. Verius: alii tubera in carne, ceu glandulas, praeſertim in apro circa ceruicem, vbi ſunt glandulae. Haec enim huius vocis acceptio eſt apud Plinium XVI. 73. Plaut. in Capt. act. 4. ſc. 4. *Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium Arripuit gladium, praetruncauit tribus tergoribus glandia.* Et in Curcul. act. 2. ſc. 2. v. 44. *Pernam, abdomen, ſumen, ſuis glandium.* H.

l. Glireſque) Inter conuiuales delicias glirium vſus celeber olim fuit. Petronius in Sat. pag. 101. *Ponticuli ferruminati ſuſtinebant glires melle et papauere ſparſos.* Ammian. Marcell. XXVIII. pag. 371. *Ponuntur etiam in conuiuiis trutinae, vt appoſiti piſces et volucres ponderentur, et glires.* De eorum ſaginatione videndus Apicius VIII. 9. H.

m. M. Scauri) De qua inferius ſ. 24. H.

n. Silentio) Nulla interim lege in contrarium lata. H.

o. Enimuero non alio modo) Lege cum Voſſian. *Id ipſum cur? aut qua magis via inrepunt vitia, quam publica? quo enim alio modo in priuatos vſus illa venere ebora, aurum, gemmae.* Sic et Pintiani cod. Gron.

licis voluptatibus: etiamne tacuerunt maximas earum, atque *p.* adeo duodequadragenum pedum, Lucullei *q.* marmoris in atrio Scauri collocari? nec clam illud occulteque factum eſt. Satiſdari *r.* ſibi damni infecti [1] coegit redemptor cloacarum, quum *s.* in Palatium extraherentur. [2] Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere vtilius *t.* fuerat? [3] tacuere *v.* tantas moles in priuatam domum trahi praeter fictilia *x.* Deorum [4] faſtigia?

III.

1. *ſic ex Mss. H. et M. egit Gr. et Al.* 2. *Par ergo fuerat vitam malo exemplo cauere, nec alias tacere.* M. 3. *ſic ex Mss. H. quam tacere Gr. et Al.* 4. *ſimulachra. M. faſtidia. V.*

p. Atque) Dicetur de iis loco proxime citato. H.

q. Lucullei) De quo ſ. 8. Hard.

r. Satiſdari) Promitti ſibi per vadem coegit is, qui cloacas reficiendas locarat, damnum ſarciendum, quod cloacis inferrent plauſtra, dum eae columnae veherentur in Palatium. Satiſdare autem dicimur aduerſario noſtro, quum pro eo quod a nobis petit, ita caueınus, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus, datis fideiuſſoribus. Damnum infectum eſt damnum nondum factum, quod futurum veremur. Gloſſae: Damni infecti, ἀγωγὴ ζημίας μελλούσης. Hard.

s. Quum) Vbi Scauri domus fuit, decima Vrbis regione. H.

t. Vtilius fuerat quam tacere) Voſſ. et Pintiani: *vtilius fuerat? Tacuere tantas moles in priuatam domum trahi praeter fictilia deorum faſtigia.* Quaſi diceret: At illi tacuere: vel, Tantum abeſt, vt moribus cauerint, vt etiam tacuerint. Recte autem et Voſſ. *fictilia deorum faſtigia.* Fruſtra, qui *ſimulacra* aut *faſtidia* ſubiecere. lib. XXVI, 2. *Cum in faſtigium eiuſdem delubri praeparatae quadrigae fictiles in fornace creuiſſent.* lib. XXXV, 12. *Hinc et faſtigia templorum orta, propter hanc plaſtae appellati.* Ibidem: *fictiles in faſtigio templi eius quadrigas.* Gron.

v. Tacuere) Et tacuere illi tamen, quum videre tantas moles trahi in priuatas domos, praeter oculos Deorum, quorum templis fictilia ſunt faſtigia. H.

x. Fictilia) Superiore libro ſ. 45. *Fictilem Iouem fuiſſe*

III. (III.) Nec poteſt videri Scaurus rudi et huius mali improuidae ciuitati obrepſiſſe *y.* quodam *z.* [1] vitii rudimento. Iam *a.* enim L. Craſſum Oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem [2] Palatio, Hymettias [3] tamen nec plures [4] ſex, aut longiores duodenûm pedum, M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat. Nimirum iſta [5] omiſere moribus victis: fruſtraque interdicta quae vetuerant cernentes, nullas potius, quam irritas, eſſe leges [6] maluerunt. Sed et qui *b.* ſequentur, meliores eſſe nos probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius, quam de mar-

 mori-

1. *Sic ex Mss. H. vti M. vitae rudimento Gr. et Al.* 2. *atrio.* 3. *tamen, in V. d.* 4. *ſexaginta.* M. 5. *omiſere: et moribus ac vitiis fruſtra interdicta quae vetuerant cernentes, nullas potius quam irritas leges eſſe maluerunt.* 6. *Sic ex Mss. H. Qui nos ſequentur, meliores non eſſe probabunt. Gr et Al.*

fuiſſe... *fictiles in faſtigio templi eius quadrigas.* Et l. 43. vbi de plaſtice: *Hinc et faſtigia templorum orta.* Hard.

y. Obrepſiſſe quodam vitae rudimento) Alii, *vti*, quemadmodum et Academicus, Men. Gudianuſque, Voſſ. *viti.* Lege, *quodam vitii rudimenti.* Tenui et minus animaduerſo principio. Deinde Voſſ. *Jam L. Craſſum Oratorem illum.* ſine τῶ *enim.* Gr.

z. *Quodam)* Quaſi tunc primum irrepente in vrbem eo vitio. Ita rectius viſum eſt, quam quod prius legebatur, *quodam vitae.* In R. 2. et Colb. 3. *vti.* H.

a. Iam) Vide L. XVII. 1. H.

b. Qui nos ſequentur, meliores non eſſe probabunt) In archetypo noſtro, *Haec et quae ſequuntur*: ſcribend. reor, *ecqui ſequentur meliores eſſe nos*, etc. Pint.

Qui nos ſequentur, meliores nos eſſe) Pintiani codex, *Haec et quae ſequuntur m. eſſe nos probabunt*: ipſe *Ecqui ſequentur.* Voſſ. *Haec atque ſequuntur m. e. n. p.* Lege: *Sed et qui ſequentur, meliores eſſe nos probabunt.* Gron.

moribus dicamus, hominum in iis *c.* proferenda [1] iudicamus pretia. Ante igitur [2] artifices percenſebimus.

IV. (IV.) 1. Marmore ſcalpendo primi omnium inclaruerunt Dipoenus *d.* et Scyllis, geniti in Creta inſula, etiamnum Medis *e.* imperantibus, priusque quam Cyrus in Perſia regnare inciperet, hoc eſt, Olympiade circiter L. Ii Sicyonem ſe contulere, quae diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorumdam ſimulacra publice locauerant Sicyonii, quae prius quam abſoluerentur, artifices iniuriam queſti abierunt in Aetolos. Protinus *ee.* Sicyonem [3] fames inuaſit ac ſterilitas, moerorque dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum reſpondit, ſi Dipoenus et Scyllis Deorum ſimulacra perfeciſſent. Quod magnis mercedibus obſequiiſque impetratum eſt. Fuere autem ſimulacra ea Apollinis *f.*, Dianae *g.*, Herculis, Mineruae, quod e caelo poſtea tactum eſt.

V.

1. Sic et M. indicemus V. praeferenda dicemus Gr. et Al. 2. eos. M. 3. Sic ex Mss. H. infanda inuaſit ſterilitas. M. Sicyonios fames Gr. et Al.

c. Proferenda) Sic MSS. editi, *praeferenda dicemus.* Hard.

d. Dipoenus) Δίποινος καὶ Σκύλλις. Hos alii Daedali diſcipulos, filios alii fuiſſe volunt, inquit Pauſan. Corinth. II. pag. 111. Σκύλης καὶ Δίποινος, Κρητικὼ, οἶμαι, ἀνδριαντοποιῶ, inquit Cl. Alex. in Protr. pag. 31. H.

e. Medis) Aſtyage vltimo Medorum rege, cuius Cyrus deinde, eius ex filia nepos, ex patre Cambyſe Perſa, ſucceſſit. H.

ee. Protinus Sicyonios fames inuaſit) Voſſ. *Sicyonem.* Gron.

f. Apollinis) Id ſimulacrum ab Scyllidis Dipoenique diſcipulis abſolutum tradit Pauſan. libro cit. p. 146. H.

g. Dianae) De his operibus Cl. Alex. l. c. Σκύλης καὶ Δίποινος ὠνομαζέσθην. Τούτω

(V.) 2. [1] Quum ii eſſent, iam fuerant in Chio inſula Malas ſculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filii Bupalus *h.* et Anthermus clariſſimi in ea ſcientia fuere.

1. CC. XXVI. M.

Τȣ́τω δὲ τὰ ἐν Ἄργει τοῖν Διοσκȣ́ροιν ἀγάλματα κατεσκεύασαν, καὶ τὴν ἐν Τίρυνθι Ἡρακλέους ἀνδρίαντα, καὶ τὸ τῆς Μȣνυχίας Ἀρτεμίδος ξόανον ἐν Σικυῶνι. *Scyles et Dipoenus vocabantur: qui et imagines Caſtoris et Pollucis, quae ſunt Argis, et effigiem Herculis, quae eſt Tirynthe, et Munychiae Dianae in Sicyone ſtatuam fecerunt.* H.

b. Bupalus et Anthermus) Primus is Fortunam fecit Φερέπολον, vt ait Pindarus, polum capite geſtantem, et altera manu τὸ τῆς ἀμαλθείας κέρας. Rhodig. cap. 14. lib. XVIII. Sculpſit et Charitas in Attali conclaui apud Pergamenos, quae ob artificii praeſtantiam oſtentabantur, et Charitas apud Smyrnaeos. Dalec. *Cuius filii Bupalus et Anthermus*) Scribo *Athenis*, non *Anthermus*, ex Suida in dictione *Hipponax.* *Bupali* vero meminit et Pauſanias in Meſſenicis et in Boeoticis. Pint.

Bupalus) Vide N. et Em. N. I. (paulo poſt) Bupali meminit Pauſanias in Meſſeniacis pag. 274. et in Boeot. pag. 596. Athenidis Suidas, verbo Ἱππώναξ. Sic enim appellat pro Anthermo. Horatius Epod. carm. VI. Hipponax, *acer hoſtis Bupalo. Anthermus*) Sic libri omnes tum manu exarati, tum editi, a vetuſtiſſimis ad recentiſſimos: quibus proinde tutius credas, quam Suidae, qui pro Anthermo habet Athenidem. Sic enim verbo Ἱππώναξ Γράφει δὲ πρὸς Βȣ́παλον καὶ Ἄθηνιν, ἀγαλματοποιȣ̀ς, ὅτι αὐτȣ̃ εἰκόνας πρὸς ὕβριν εἰργάσατο. *Scripſit Hipponax in Bupalum et Athenidem ſtatuarios, quod ſuas imagines in ipſius contumeliam feciſſent.* Quam porro carminum amaritudinem diſtrinxiſſe in Bupalum alioſque aduerſarios Hipponax a Plinio hoc loco dicitur, ea egregie ſugillatur quibuſdam epigrammatis in Anthol. III. 26. inprimiſque illo Mimnermi, ſiue Philippi: Ὦ ξεῖνε, φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακος. οὗ τε χ' ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον εἰς ſτύγος Μήπως ἐγείρης σφῆ-

fuere. Hipponactis Poetae aetate, quem certum eſt LX. Olympiade fuiſſe. Quod ſi quis horum familiam ad proauum vſque retro agat, inueniet artis eius originem cum Olympiadum origine coepiſſe. Hipponacti *i.* notabilis foeditas vultus erat: quamobrem *k.* imaginem eius laſciuia iocorum [1] ii pro-

1. in promptu fecere. M.

σφῆκα τὸν κοιμώμενον, Ὅς οὐδ' ἐν ᾅδῃ νῦν κεκοίμηκεν χόλον, Σκάζουσι μέτροις ὀρθὰ τοξεύσας ἔπη. *Hunc grandinantem, ſi ſapis, tumulum fuge, Viator, Hipponactis: hoſtis Bupali Atrox iambis ſtridet ipſe etiam cinis. Vide crabronem ne cubantem ſuſciter: Nondum quieſcit eius apud orcum furor: Sed recta vibrat tela claudo carmine.* Alterum Leonidae huic ſimile: Ἀτρέμα τὸν τύμβον παραμείβετε, μὴ τὸν ἐν ὕπνῳ Πικρὸν ἐγείρητε σφῆκ' ἀναπαυόμενον. Ἄρτι γὰρ Ἱππώνακτος ὁ καὶ τοκέων ἐοβαΰξας, Ἄρτι κεκοίμηται θυμὸς ἐν ἡσυχίῃ. Ἀλλά. προμυθήσασθε· τὰ γὰρ πεπυρωμένα κείνου Ῥήματα πημαίνειν οἶδε καὶ εἰν ᾅδῃ. *Quam potes hac tacitus tranſi, ne forte crabronem Expergefacias, quem ſopor altus habet. Hipponactis enim, quae natos ſaeua latrauit Ira ſuos, multa nunc cubat in requie. Sed caue nunc etiam, ſodes: ex ipſius aula Ditis adhuc laedunt ignea dicta viri.* Mollius paulo iſtud Theocriti: ὁ Μουσοποιὸς ἐνθάδ' Ἱππῶναξ κεῖται. Εἰ μὲν πονηρός. μὴ ποτέρχου τῷ τύμβῳ. Εἰ δ' ἐσσὶ κρήγυός τε, καὶ παρὰ χρηστῶ, Θαρσέων καθέζευ. κἂν θέλῃς, ἀπόβριξον. *Vates ſepultus hic quieſcit Hipponax: Abſcede buſto, ſi quis mala mente: Quod ſi bonus ſis ipſe de bonis natus, Tutus ſedeto: ſi libebit, et dormi.* Quartum quod Alcaei eſt, haud aegre omittimus, quod non aeque ac ſuperiora arrideat. H.

i. Hipponactis) Epheſius fuit, Iamborum carminum ſcriptor. Vide Suidam. Meminit eius et Athen. XII. pag. 562. At Proclus in Chreſtomathia, vt Photius refert in Bibl. cod. 239. pag. 984. Hipponactem ait Darii temporibus floruiſſe, hoc eſt, Olympiade LXVIII. Ὁ δὲ Ἱππῶναξ κατὰ Δαρεῖον ἤκμαζεν. H.

k. Quamobrem) Refert hoc quoque Suidas l. c. Hard.

propoſuere ridentium [1] circulis. Quod Hipponax *kk.* indignatus, [2] amaritudinem *l.* carminum diſtrinxit in tantum, credatur [3] aliquibus ad laqueum eos compuliſſe: quod falſum eſt. Complura enim in finitimis inſulis [4] ſimulacra poſtea fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non *m.* vitibus tantum cenſeri Chium, ſed et operibus Anthermi filiorum. Oſtendunt *n.* et Iaſii Dianam manibus eorum factam. Et in ipſa Chio narrata eſt operis eorum Dianae facies in ſublimi poſita, cuius vultum intrantes triſtem, exeuntes [5] hilaratum putant. Romae ſigna eorum ſunt in *o.* Palatina aede Apollinis in faſtigio, et in omnibus fere quae Diuus

1. *oculis. Had. Iun. animad. I. c. 16.* 2. *amaritudine carminum diſtrinxit eos in tantum. M.* 3. *aliquos ex iis ad laqueum V. aliquos eorum ad laqueos M.* 4. *ſimulacra deorum poſtea. M.* 5. *Sic et M. exhilaratum, Gr. et Al.*

kk. Hipponax) Vide Hadr. Iun. cap. 16. lib. I. Dal.

l. Amaritudinem carminum diſtrinxit) Quemadmodum enim gladium diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quae illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe. Gelen.

Amarit.) Quae illi pro telo fuit. v. N. et Em. N. I. ſupra, 603. H.

m. Non vitibus tantum cenſeri Chium) Voſſ. *Cion*, hoc eſt, *Chion.* Sic infra, *Phidian tradunt*, et *Phidian clariſſimum.* vt et alii. Gr.

Non) Laudatiſſima enim ex Chio vina, vt diximus. H.

n. Oſtendunt et Iaſii Dianam manibus eorum factam) Ab Io inſula *Ietes* gentile nomen deducit Stephanus, penultima aut producta aut correpta. Forte autem Plinius formam Latinam ſequens fecit ab Io *Iaſius.* quid ſi legas *Iaſſi* cum duplici *ſſ*, et intelligas Cariae vrbem in inſula cognomine poſitam, referente Stephano. Pint.

Oſtendunt) Vrbs eſt Cariae Iaſus, de qua V. 29. H.

o. In) In aede quam Apollini dedicauit Auguſtus in Palatio, decima Vrbis regione. H.

Diuus Auguſtus fecit. Patris quoque eorum et Deli fuere opera, in Leſbo et inſula. Dipoeni quidem Ambracia, Argos *p.*, Cleonae, operibus refertae fuere. Omnes autem tantum candido marmore vſi ſunt e Paro inſula, quem lapidem coepere lychniten *q.* appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis caederetur, vt auctor eſt Varro: multis poſtea candidioribus repertis, nuper etiam in *r.* Lunenſium lapicidinis. Sed *s.* in Pariorum mirabile proditur, gleba lapidis vnius cuneis diuidentium ſoluta, imaginem *t.* Sileni intus exſtitiſſe.

3. Non omittendum, hanc artem tanto vetuſtiorem fuiſſe, quam picturam, aut ſtatuariam, quarum vtraque cum Phidia coepit [1]LXXXIIII. [2]Olympiade, poſt annos circiter trecentos *v.* triginta

1. Sic ex Mſſ. H. LXXXIII. Gr. et Al. 2. Ludorum Olym. M.

p. Argos) Ibi ſane Caſtoris et Pollucis ſtatua a Dipoeno facta viſebatur, vt ex Clem. Alex. paulo ante diximus. H.

q. Lychniten) Λυχνίτην, quaſi lucernarium. Idcirco et λίθον λυχνέα appellat Callixenus Rhodius apud Athen. V. pag. 205. H.

r. In) In Italia. Gruteri Inſcriptio, pag. 593. TABVLARIVS MARMORVM LVNENSIVM. Hard.

s. Sed in Pariorum mirabile proditur) Apud Ciceronem lib. I. de diuinat. Carneades narrat in Chiorum lapidicinis ſaxo diffiſſo Paniſci caput extitiſſe. Apud Origenem lib. τῶν φιλοσοφουμένων Xenophanes Colophonius tradit, in lapidicinis, quae Syracuſis propinquae ſunt, inuentas eſſe piſcium et phocarum figuras: in profundiſſima vena marmoris Parii, lauri imaginem. Theodorus Canterus cap. 15. lib. I. Variar. Dalec.

Sed) Subintellige, lapicidinis. Simile eſt quod Cicero narrat de Diuin. I. n. 23. ex Carneade, *in Chiorum lapicidinis ſaxo diffiſſo caput exſtitiſſe Paniſci.* H.

t. Imaginem) Quem Bacchi nutritium fuiſſe, vel paedagogum ferunt. H.

v. Tre-

ginta duos. Et ipſum Phidiam *x.* tradunt ſcalpſiſſe marmora, Veneremque *y.* eius eſſe Romae *z.* in Octauiae operibus eximiae pulcritudinis. [1] Alcamenem *a.* Athenienſem (quod certum eſt) docuit in primis nobilem, [2] cuius ſunt opera Athenis complura in aedibus ſacris, praeclaraque *b.* Venus extra

1. *Alcmanem.* M. 2. *cuius opera Athenienſes complura in aedib. ſacris poſuere, praeclaramque Veneris imaginem extra. M.*

v. Trecentos) Ab inſtitutis Olympiadibus. Nam vti Plinius hac ſectione dixit, n. 2. *Si quis* Bupali et Athenidis *familiam ad proauum vſque retro agat, inueniet artis eius originem cum Olympiadum origine coepiſſe.* Et ſane Olympiades octoginta tres completae annos plane totidem efficiunt, hoc eſt, CCCXXXII. Hunc locum praepoſtere accepit Marſ. Cagnatus, Varr. Obſſ. IV. 8. pag. 267. perinde quaſi Plinius voluiſſet Olympiadem LXXXIV. in A. V. incidere trecenteſimum XXXII. H.

x. Phidiam tradunt ſcalpſiſſe marmora) Ob eius in hac arte inſignem excellentiam ac praeſtantiam, iactatum Graecis prouerbium fuit Φειδίαν εἰρήνη προσήκειν, cum pax καλλίμορφος eſſe, videanturque gigni pacis tempore formoſiores pueri, vel etiam a pictoribus imagines, et ſcalptoribus ſtatuae pulchriores fingi. Leopardus cap. 15. lib. V. Dal.

y. Veneremque) Ex Pario lapide. Pauſan. Attic. I. pag. 27. H.

z. Romae in Octauiae operibus) *Partibus*, non *operibus*, in vetuſto codice. Legendum videtur *porticibus*, vt alibi dictum eſt, non *partibus*. Pint.

In) Hoc eſt, in Octauiae porticibus ac ſcholis, vt diximus XXXV. 37. et 40. Hard.

a. Alcamenem) Cicero II. de natur. Deor. *Et quidem* inquit, *laudamus, Athenis Vulcanum eum quem fecit Alcamenes, in quo ſtante et veſtito leuiter apparet claudicatio non deformis*, nimirum τοῦ κυλλοποδίονος. Victor. cap. 19, lib. XXIX. Dal.

Alcamenen) Ἀλκαμένης, de quo multa idem Pauſan. in Eliac. pr. pag. 305. in Boeot. pag. 559. et alibi paſſim. Diximus de eo iam antea XXXIV. 19. H.

b. Prae-

tra muros, quae appellatur Aphrodite [1] ἐν *c.* Κήποις. Huic ſummam manum ipſe Phidias impoſuiſſe dicitur. [2] Eiuſdem *d.* diſcipulus fuit Agoracritus *e.* Parius, ei *f.* aetate gratus. Itaque *g.* e ſuis ope-

1. ἐξώπολις. *V. nihil muto, ita vocat Pauſanias.* 2. *Ipſius. V.*

b. Praeclaraque) Pauſan. in Attic. pag. 33. Τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης ἐν τοῖς Κήποις, ἔργον ἐστὶν Ἀλκαμένους, καὶ τῶν Ἀθήνησιν ἐν λόγοις θέας ἄξιον. *Quod in Hortis Veneris ſignum cernitur, Alcamenis opus fuit, et inter ea quae Athenis admiratione ſpectantur, ſuum obtinet locum.* Meminit et Lucianus in Imagin. H.

c. Ἐν Κήποις) In hortis Regiuncula haec Athenis fuit, proxime templum Apollinis, vbi et aedes Veneris Οὐρανίας ſiue Caeleſtis. Eſt autem appellata Graece Ἀφροδίτη Venus, vt quidem arbitramur, non διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, eo quod e maris ſpuma ſit enata, neque enim id Etymologiae leges ferunt: ſed ex ἀπὸ et ῥοδίτης: mutata in ἀπὸ tenui in aſpiratam, ob ſequentem litteram ῥ: ita vt ſit Ἀφροδίτη, pro ἀφροδίτις, *roſei coloris ſimilis*, ob venuſtatem: vnde et *auream* Χρυσῆν Ἀφροδίτην vocat Heſiod. in Ἔργοις, n. 65. H.

d. Eiuſdem diſcipulus fuit Agoracritus Parius, ei aetate gratus) Scribo, *Ipſius diſcipulus fuit Agoracritus. par ei arte, ſed gratus*, ex ſcripto codice. Pint.

Eiuſdem) Phidiae ſcilicet Pauſanias in Boeot. p. 593. Τέχνη Ἀγορακρίτου, μαθητοῦ δὲ καὶ ἐρωμένου Φειδίου. H.

e. Agoracritus Parius, ei aetate gratus) Significat, quod multis fuit Alcibiades, de quo Cornelius Nepos: *ineunte adoleſcentia amatus eſt a multis more Graecorum.* Sed hos ſaepe *diligi turpius quam par erat*, homines *loquebantur*, vt idem Nepos in Hamilcare. Sic Liuius lib. XXI. *Florem aetatis, inquit Haſdrubal*, etc. Sic Philumene *haereditates officio aetatis extorſerat* apud Petronium. *Dotes formae pueritiaeque* vocat Iuſtinus Optanda iſti aeuo ſimplicitas magni viri, qui corrigit *par ei arte ſed gratus.* Gr.

f. Ei aetate) Hoc eſt, propter aetatem. Vide N. et Em. N. II. (hic adi.) *Eiuſdem)* Sic libri omnes, etiam MSS. quibus inuitis corrigit Pintianus, *par ei arte, ſed gratus.* At inferiorem

operibus pleraque nomini eius donaſſe fertur. Certauere *h*, autem inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda. Vicitque Alcamenes non *i*. opere, ſed ciuitatis ſuffragiis, contra peregrinum [1] ſuo *k*. fauentis. Quare Agoracritus ea lege ſignum ſuum vendidiſſe traditur, ne Athenis eſſet, et appellaſſe Nemeſin *l*. Id *m*. poſitum eſt Rhamnunte pago Atticae,

1. *ciui ſuo. V.*

rem arte fuiſſe, gratum tamen Phidiae, amatumque ab ipſo ob iuniorem aetatem, teſtatur et Tzetzes Chil. 7. hiſt. 154. v. 90. Φειδίας ὁ περίθρυλλος, ὁ πλάστης, Ἀγορακρίτῳ χάριτας ποιῶν τῷ ἐρωμένῳ, Ἀνθρώπῳ κἂν οὐκ εὔχαρα περὶ τὴν πλαστουργίαν Ἀγαλματώσας κάλλιστα Φειδιακῇ τῇ τέχνῃ Τὸ ἐν Ῥαμνοῦντι ἄγαλμα Νεμέσεως, Διός τε; Ἐκείνῳ ἀνατίθησιν ἐπιγραφὴν χαράξας, Ἀγορακρίτου ἄγαλμα τοῦτο ἐστὶ Παρίου. *Phidias celebratus Atticus fictor, Agoracrito gratiam faciens ſibi dilecto Homini licet manu non apto ad ſtatuariam, Cum feciſſet ſtatuam optimam Phidiaca arte. Quae in Rhamnunte eſt ſtatua Nemeſis, Iouiſque, Illi attribuit, titulum ſcalpens, Agoracriti ſtatua haec eſt Paris. H.*

g. Itaque) Tzetzes Chil. 7. hiſt. 154. Suidas item et Heſychius, verbo Ῥαμνουσίαν Νέμεσιν. H.

h. Certauere autem inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda) Praepoſitione caret Voſſianus. Et genus loquendi Tullianum eſt, *Venere facienda*, pro Venerem faciendo. Reſtituimus et Liuio. Gr.

Certauere) Alcamenes Athenienſis, et Agoracritus Parius. H.

i. Non) Non operis praeſtantia. H.

k. Suo) Ciui ſuo. H.

l. Nemeſin) Appellari ſignum illud artifex Agoracritus voluit pro Venere Nemeſin, ſubſcripto eo nomine, hoc eſt, Vltricem deam. Id vero de induſtria fecit, vt ſi quis illud loco mouere aut transferre vellet Athenas, vindictam a Dea metueret. Nemeſis alterius, hoc eſt, Deae officiorum monitricis, effigies quae fuerit, diſces ex gemino Epigrammate, quod in Anthol. exſtat IV. 12. de ſtatua Nemeſeos, εἰς στήλην Νεμέσεως. Ἡ Νέμεσις προλέγει

cae, quod M. Varro omnibus ſignis praetulit. Eſt *n.* et in Matris Magnae delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus.

4. Phi-

λέγει τῷ τε πήχει τῷ τε χαλινῷ, Μήτ' ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ' ἀχάλινα λέγειν. Grotio interprete: *Haec Nemeſis frenum geſtans normamque monebit Nil effrene loqui, nil facere abſque modo.* Eiuſdem argumenti alterum: Ἡ Νέμεσις πῆχυν κατέχω. τίνος οὕνεκα; λέξεις. Πᾶσι παραγγέλλω, μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. *Normam geſto manu Nemeſis: cum, quaeris, opinor: Abſque modo cunctis ſuadeo ne quid agant.* Fuit et alia Athenienſium Nemeſis, in quam Thoaeteti Scholaſtici epigramma ibidem legitur: Θεαιτήτου Σχολαστικοῦ εἰς τὴν Ἀθηναίων Νέμεσιν Χιονέην με λίθον παλιναυξέος ἐκ περιωπῆς Λαοτύπος τμήξας πετροτόμοις ἀκίσι. Μῆδος ἐποντοπόρευσεν, ὅπως ἀνδρείκελα τεύξῃ Τῆς καθ' Ἀθηναίων σύμβολα καμμονίης. Ὡς δὲ δαιζομένοις Μαραθὼν ἀντέκτυπε Πέρσαις, καὶ νέες ὑγροπόρουν χεύμασιν αἵματι λέοις, Ἔξεσαν Ἀδρήστειαν ἀριστώδινες Ἀθῆναι, Δαίμον' ὑπερφιάλοις ἀντίπαλον μερόπων, Ἀντοταλαντεύω τὰς ἐλπίδας· εἰμὶ δὲ καὶ νῦν Νίκη Ἐρεχθείδαις, Ἀσσυρίοις Νέμεσις. *Me niueum viua lapidem de rupe cecidit, Marmoream rumpens cuſpide duritiem, Perſa daret cum vela Notis, vt fingeret ex me De Cecropis victrix gente trophaea manus Cladibus ab Marathon poſtquam reſonauit Eois, Perque cruore rubens aequor iere rates: Fecit Adraſteam; de me gens fortis Athenae, Vlciſci ſolitam facta ſuperba Deam. Spes ego libratas teneo Victoria nam ſum Cecropidis: Nemeſis nec minus Aſſyriis.* H.

m. Id) De Rhamnunte diximus IV. 11. Mela III. 33. *Rhamnus parua, illuſtris tamen, quod in ea Phidiaca Nemeſis.* Heſychius p. 811. Ῥαμνουσίαν Νέμεσιν· Ἐν Ῥαμνοῦντι Νεμέσεως ἵδρυτο ἄγαλμα δεκάπηχυ, ὁλόλιθον, ἔργον Φειδίου, ἔχον ἐν τῇ χειρὶ μήλεας κλάδον. *Simulacrum denûm cubitorum, e ſolido lapide, ramum manu geſtans arboris mali.* Ex eo ramo tabellam pependiſſe, Zenobius auctor eſt, Cent. 5. prou. 82. Πτύγιον τι μικρὸν, in qua ſcriptum ΑΓΟΡΑΚΡΙΤΟC. ΠΑΡΙΟC ΕΠΟΙΗCΕΝ. Hard.

n. Eſt) Hoc eſt, Naturae mag-

4. Phidiam *o.* clariſſimum eſſe per omnes gentes, quae *p.* Iouis Olympii famam intelligunt, nemo dubitat: [1] ſed vt merito laudari ſciant, etiam qui opera eius non viderunt, proferemus argumenta parua et ingenii tantum. Neque ad hoc Iouis Olympii pulcritudine vtemur, non Mineruae *q.* Athenis factae amplitudine, quum ſit ea cubitorum viginti ſex, ebore haec et auro conſtat: ſed *r.* ſcuto eius, in *s.* quo Amazonum praelium caelauit intumeſcente ambitu parmae: eiuſdem concaua parte Deorum *t.* et gigantum dimicationem: in ſoleis vero Lapitharum *v.* et Centaurorum: adeo *x.* mo-

1. *ſed et vt. M. et mox, et qui op.*

magnorum animorum genitricis. H.

o. Phidiam) De eo diximus XXXIV. 19. ſub initium. De Ioue Olympio Val. Max. eleganter, III. 7. pag. 181. H.

p. Quae Iouis Olympii famam intelligunt) Eo ſimulachro perfecto Phidias interrogatus vnde id propemodum e caelo petitum lineamentis eboris amplexus fuiſſet, reſpondit ex Iliad. α. Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον. Valer. cap. 7. lib. III. Dal.

q. Mineruă Athenis) Lemniam fuiſſe vocatam, quod eam Lemnii dedicaſſent, Pauſanias ſcribit lib. I. Dal.

r. Sed ſcuto eius, in quo Amazonum praelium caelauit intumeſcente ambitu) Voſſ. rotundius: *ſed in ſcuto eius Amazonum praelium caelauit inter ambitum parmae.* Forte: *intra ambitum.* Nec vero in Acad. Menap. et Gud. eſt τὸ *intumeſcente*, ſed tantum *caelauit ambitu.* Gr.

s. In quo) Tradit hoc ipſum Pauſan. I. ſiue in Attic. pag. 29. et 43. Amazones aliquando aſſumtis Scytharum auxiliis in Atticam incurſarunt, vt auctor eſt Iuſtin. II. victas tum eſſe a Theſeo Pauſanias idem ait in Atticis. H.

t. Deorum) Quam deſcribit Ouid. Metam. I. 151. Hard.

v Lapitharum) De hoc certamine ob raptum matronarum inito, vide Hyginum fab. 33. et Ouid. Metam. XII. 240. H.

x. Adeo momenta omnia compacta artis illius fuere) Alii,

momenta omnia [1] capacia artis illi fuere. In *y.* baſe autem quod caelatum eſt, Pandoras geneſin appellauit: Ibi *z.* Dii ſunt [2] XX. numero naſcentes, Victoria *a.* praecipue mirabili. Periti mirantur et *b.* [3] ſerpentem, ac *c.* ſub ipſa cuſpide aeream ſphingem. [4] Haec ſunt obiter dicta de artifice numquam

1. *comperta arti illius. V. comperta artis illi fuere. V. compacta artis Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mſs. H et M. Dii ſunt XXX. et ſub ipſa Gr. et Al.* 3. *ſeptem. V.* 4. *Haec licet ſint. M.*

Alii, *comperta artis illius*, vel *comperta artis illi.* Acad. Meu. et Gud. *adeo momenta omnis artis fuere illi.* Voſſ. *omnia catacia artis illi fuere.* Scribe: *adeo momenta omnia capacia artis illi fuere.* Gr.

Adeo) Adeo partes quaeque minime in ea ſtatua capaces ei viſae ſunt alicuius artis et figurae recipiendae. In libris hactenus editis, *compacta artis.* In R. 2. *catacia.* Nos cum Gronouio *capacia* ſcripſimus. In Colb. 3. hoc tantum: *adeo momenta omnis artis illi fuere.* Hard.

y. In) Pauſan. l. c. pag. 43. ſq. Ἔϛι δὲ τῷ βάθρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐπειργασμένη Πανδώρας γένεσις. De pandora Heſiodum vide, ceteroſque mythologos. Mulierem fuiſſe fabulantur, Vulcani opus e luto, cui Dii ſinguli ſua dona dederint: Pallas ſapientiam. Venus decorem, Apollo muſicam. Vnde Pandora dicitur; quaſi omnium donum, vel ab omnibus donata, vel omnis generis rebus pollens. H.

z. Ibi) In eadem baſe. H.

a. Victoria) Fuit haec altitudine cubitorum fere quaternûm: Καὶ Νίκη τὸ ὅσον τεσσάρων πηχῶν, ex ebore. Pauſan. Attic. I. p. 43. H.

b. Et) Pauſan. l. c. Καὶ οἱ πρὸς τοῖς ποσὶν ἀσπίς τε κεῖται, καὶ πλησίον τοῦ δόρατος Δράκων ἐϛιν· εἴη δ' ἂν Ἐριχθόνιος οὗτος ὁ Δράκων. *Iacet ad pides ſcutum: ad imam haſtam draco, quem Erichthonium eſſe exiſtimare poſſis.* H.

c. Ac) Alteram praeterea Sphingis effigiem in caſſide caelatam fuiſſe auctor eſt Pauſan. l. c. Μέσῳ μὲν οὖν ἐπικεῖται οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκών. H.

Sub ipſa cuſpide aeream ſphingem) Lege: *Super ipſam caſſidem aeream Sphingem.* Vide Meurſ. Cecropia pag. 35. Dal.

quam ſatis laudato: ſimul vt noſcatur illam magnificentiam aequalem fuiſſe et in paruis.

5. Praxitelis *d.* aetatem inter ſtatuarios diximus, qui marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. Opera eius ſunt Athenis in *e.* Ceramico: ſed ante omnia, et non ſolum Praxitelis, verum et in toto orbe terrarum, Venus *f.*, quam vt viderent multi, nauigauerunt Gnidum. Duas fecerat, ſimulque vendebat, alteram velata ſpecie, quam *g.* ob id

 quidem

d. Praxitelis) L. XXXIV. 19. Hard.

e. In Ceramico) Prope Ceramicum vicum, et in ipſius aditu. Pauſanias lib. I. Praxitelis opera duo fuiſſe tradit, alterum ſtatuam equeſtrem, alterum Neptunum, qui in equo ſedens Polyboten gigantem haſta petit. Vide quod adnotatum eſt cap. 12. lib. XXXV. Dal.

f. Venus) In illud ſimulacrum exſtant epigrammata perelegantia Anthol. IV. 12. quorum illud primum Antipatri: Τίς λίθον ἐψύχωσε; τίς ἐν χθονὶ Κύπριν ἐσεῖδεν; Ἵμερον ἐν πέτρῃ τίς τόσον εἰργάσατο; Πραξιτέλους χειρῶν ὅδε που πόνος· ἢ τάχ' Ὄλυμπος Χηρεύει, Παφίης εἰς Κνίδον ἐρχομένης. *Quis lapidi ſpirare dedit? quis Cyprida vidit In terris? quantum marmor amoris habet? Praxitelis manus eſt: Venere, vt puto, regia caeli Iam caret: ad Cnidios venit vt ipſa Venus.* Et ſextum ab iſto, Eueni: Πάλλας καὶ Κρονίδαο συνευνέτις εἶπον ἰδοῦσαι Τὴν Κνιδίην, ἀδίκως τὸν Φρύγα μεμφόμεθα. *Vt Cnidiam videre Iouis ſoror et Minerua, Dixerant: quaerimur non bene de Paride!* Hard.

g. Quam ob id quidem praetulerunt optione quorum) Voſſ. *praetulerunt quorum conditio erat Coi.* ſine τῷ *optione.* quod interiecerunt, qui neſcirent τὸ *conditio* eſſe id ipſum hic quod optio. Cicero pro Cluentio cap. 14. *Sed cum eſſet haec illi propoſita conditio, vt aut iuſte pieque accuſaret, aut acerbe indigneque moreretur, accuſare, quoquo modo poſſet, quam illo modo emori maluit.* Vbi forte melius: *vt aut parum pie accuſaret.* Iuſtinus lib. I. *ſi conditio proponatur, vtrius vitae ſortem legant, heſterni laboris an praeſentium epularum.* Pintianus obſeruat in ſuo quoque codice defuiſſe τὸ *optione*: alioqui, ſubiicit, legendum videretur: *optio quorum*

quidem [1] praetulerunt *h.*, quorum *i.* conditio erat, Coi, quum alteram etiam eodem pretio detuliſſet, ſeuerum id ac pudicum arbitrantes: reiectam Gnidii emerunt, immenſa differentia famae. Voluit eam poſtea a Gnidiis mercari rex Nicomedes *k.*, totum aes ciuitatis alienum, quod erat ingens, diſſoluturum ſe [2] promittens. Omnia perpeti maluere, nec immerito: illo enim ſigno Praxiteles [3] nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, vt conſpici poſſit vndique effigies Deae, fauente ipſa, vt creditur, facto. Nec minor ex quacumque parte admiratio eſt. Ferunt *l.* amore captum quemdam, quum delituiſſet noctu, ſimulacro cohaeſiſſe, [4] eiuſque cupiditatis eſſe indicem maculam. Sunt in Gnido et alia ſigna marmorea illuſtrium artificum: Liber pater Bryaxidis *m.*: et alter Scopae, et Minerua: [5] nec *n.* maius aliud Veneris

1. ſic ex Mss. H. praetulerunt optione Gr. et Al. 2. *repromittens M. et V.* 3. *nobilitauerat. M.* 4. *eiuſdemque. M.* 5. *nec maius Veneris Praxiteliae aliud ſpecimen. M.*

quorum conditione. Nihil melius ſcriptura vetere. Gr.

h. Praetulerunt optione, quorum conditio erat, Coi) Deme verbum *optione*, ex vetere exemplari. Alioqui legendum videretur, *optio quorum conditione erat.* P.

i. Quorum) Hoc eſt, optio. Cicero pro Cluentio, n. 14. *Sed quum eſſet haec illi propoſita conditio, vt aut iuſte pieque accuſaret, aut acerbe indigneque moreretur, etc.* H.

k. Nicomedes) Bithyniae rex, Mithridaticis temporibus. H.

l. Ferunt) Vide Val. Max. VIII. 11. pag. 400. Ex Poſidippo hiſtorico refert hoc ipſum Clem. Alex. in Protrept. pag. 38. Ἀφροδίτη δὲ ἄλλη ἐν Κνίδῳ λίθος ἦν, καὶ καλὴ ἦ. Ἕτερος ἠράσθη ταύτης καὶ μίγνυται τῇ λίθῳ· Ποσίδιππος ἱστορεῖ ἐν τῷ περὶ Κνίδου. H.

m. Bryaxidis) Βρύαξις ſtatuarius a Pauſania laudatur Attic. I. pag. 73. et alibi paſſim. Σκοπᾶς ab eodem in Attic. etc. H.

n. Nec) Nec maior commendatio eſſe poteſt Veneris illius Praxiteliae, quam quod

ris *o.* [1] Praxiteliae ſpecimen, quam quod inter haec ſola memoratur. Eiuſdem eſt et Cupido obiectus a *p.* Cicerone [2] Verri, ille *q.* propter quem Theſpiae viſebantur, nunc in *r.* Octauiae ſcholis poſitus. Eiuſdem *s.* et alter nudus in Pario colo-

 nia

1. *ſic ex* Mſſ. *H. Praxitelicae Gr. et Al.* 2. *Verri illi grauiter, qui Theſpiis viſebatur* M.

quod ſola inter tot ſigna, *quae Cnidos habet*, memoratur. H.

o. Veneris Praxitelicae ſpecimen) Academ. *Praxitele.* Voſſ. *Praxitelia.* Lege, *Praxiteliae*, vt eſt in Gudiano et Menapio. Sic et infra: *Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens.* Voſſ. *Praxitelia.* Acad. Men. Gud. *Praxiteliam*: omnes neſciunt τὸ *Cnidiam.* Pint. codex *Praxitelis*, ſi tamen bene expreſſum eſt. Gron.

p. A Cicerone) Nunc eſt in or. 6. in Verrem, de ſignis, n. 4. *Idem, opinor, artifex*, Praxiteles, *eiuſdemmodi Cupidinem fecit illum, qui eſt Theſpiis, propter quem Theſpiae viſuntur: nam alia viſendi cauſa nulla eſt. Itaque ille L. Mummius, cum Theſpiis ea, quae ad aedem Felicitatis ſunt, ceteraque profana ex illo oppido ſigna tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat conſecratus, non attigit.* Deportatum nihilominus poſtea Romam, non Plinius modo, ſed et Pauſanias in Boeot. ſiue IX. pag. 581. edocet: Ait a Caio Caeſare primo ſublatum, Theſpienſibus deinde a Claudio redditum, demum a Nerone Romam aduectum, igni poſtea conflagraſſe. Erat is e marmore Pentelico. H.

q. Ille propter quem Theſpiae viſebantur) Pauſanias in Boeoticis, C. Caeſarem ideo necatum putat, quod eam imaginem ſuſtulerit: eadem etiam cauſa interfectum Neronem, quod illam Theſpias reportatam iterum demolitus ſit. Victorius cap. 21. lib. XVIII. Dal.

r. In Octauiae ſcholis poſitus) *Schola in balneis*, labri ſiue balnei ſumma pars, in qua qui nondum lauiſſent ſedentes expectabant, donec exirent qui priores occupauerant: in porticibus vero locus, in quem Philoſophi conuenientes conſident, conquieſcunt et diſputant. Rhod. cap. 20. lib. XXX. Vide quod annot. eſt in cap. 10. lib. XXXV. Dal.

In) De his egimus XXXV. 37. H.

s. Eiuſ-

nia Propontidis, par Veneri Gnidiae nobilitate, et iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atque in eo quoque ſimile amoris veſtigium reliquit. Romae Praxitelis opera ſunt, [1] Flora *t.*, Triptolemus *v.*, Ceres *x.* in *y.* [2] hortis Seruilii: Boni *z.* Euentus, et Bonae *a.* Fortunae ſimulacra in Capitolio: [3] item et Maenades *b.*, et quas Thyadas *c.* vocant, et [4] Caryatidas *d.*: et *e.* Sileni in Pol-

1. *Chloris. V.* 2. *ſic ex Mss. H. in hortis Seruilianis Gr. et Al.* 3. *item Maenades, quas et Thyadas. V. item et Maenadum, quas Thyadas. Alii V.* 4. *Caryatides. V. Caryatidas. M.*

s. Eiuſdem) Pauſan I. c. etſi id obſcure. H.

t. Flora) Ita etiam MSS. Eadem Chloris appellata. Ouid. *Chloris eram, quae Flora vocor.* H.

v. Triptolemus) Cereris alumnus, ab ipſa frugum ſationem edoctus. H.

x. Ceres) Praxiteliae Cereris Pauſanias meminit in Attic. I. pag. 4. H.

y. In) Ab eo Seruilio nomen hi horti habent, opinor, qui Tribunus plebis fuit, Cicerone conſule. H.

z. Boni) Diximus de huius ſimulacri forma, XXXIV. 19. H.

a. Et) Fortunae ſimulacrum a Praxitele elaboratum Pauſan. laudat in Attic. I pag. 81. H.

Bonae Fortunae) Vide Alex. ab Alex. cap. 13. lib. I. Dal.

b. Maenades) Μαινάδες mulieres eae dicebantur, quae Bacchi ſacra capillis ſparſis curſitantes hinc inde, celebrabant: παρὰ τὸ μαίνεσθαι, quod inſanire ſignificat. H.

c. Thyadas) Θυὰς Bacchi pariter ſacrificula. Horat. III. Od. 15. *Pulſo Thyas vti concita tympano.* H.

d. Caryatidas) Caryatidum hiſtoriam vide apud Vitruuium cap. et lib. I. et Philandri in eum locum adnotationes: quibus adde ex Pauſan. lib. III et IV. in hiſtoria Ariſtomenis, Caryas vicum eſſe non longe a Lacedaemone, Dianae et Nymphis ſacrum: vbi ad Caryatidis Dianae templum et ſignum virgines Lacaenae anniuerſarium ſacrum faciunt, et patrio ritu ſaltant: vnde eae Caryatides dictae. Dal.

Caryatidas) Τὰς ἐν Καρύαις παρθένους appellat Pauſan. in Meſſen. IV. pag. 247.

Pollionis [1] Aſinii *f.* monumentis, et Apollo et Neptunus.

6. Praxitelis *g.* filius Cephiſſodorus [2] et artis haeres fuit. [3] Cuius laudatum eſt Pergami ſymplegma *h.*, ſignum nobile, digitis corpori *i.* verius, quam marmori, impreſſis. Romae eius opera ſunt:

Qq 5 Latona

1. *ſic ex Mss. H. Aſinii Poll. Gr. et Al.* 2. *ſic ex Mss. H. rei et artis haeres Gr. et Al.* 3. *Huius. V.*

247. Idem porro in Lacon. III. pag. 178. Caryas, ait vicum eſſe haud procul Lacedaemone, Dianae ſacrum, vbi eius Deae Caryatidis appellatae ſignum τῆς Καρυάτιδος: quo in loco Lacedaemoniorum virgines, id pariter nomen ſortitae, anniuerſarium feſtum obirent, patrioque ritu ſalutarent. H.

e. Et Sileni in Aſinii Pollionis monumentis) Voſſ. *in Pollionis Aſinii monumentis.* Vt et mox: *Venus in Pollionis Aſinii monumentis.* Vt lib. XXXVI, 7. *Nepos Cornelius*, Voſſ. et alibi *Druſus Liuius, Paullus Aemilius.* Gr.

Et) Bacchi comites, vt diximus XXXV. 36. n. 22. De hoc Praxitelis opere exſtat Aemiliani epigramma perquam venuſtum in Anthol. IV. c. 6. Τέχνας εἵνεκα σεῖο καὶ ἁ λίθος ἅδε βρυάζει Πραξίτελες: λῦσον, καὶ πάλι κωμάσεται. Νῦν δ' ὑμῖν οὐ γῆρας ἔτ' ἀδρανές· ἀλλ' ὁ πεδητὴς Σειληνοῖς κώμων, βάσκανός ἐστι λίθος. *Praxiteles, lapis ipſe tua laſciuit ab arte: Et mox ſaltabo: tu modo ſolue baſi: Nunc nos Silenos numerorum lege moueri Non ſenium, ſaxi ſed vetat inuidia.* H.

f. Aſinii) Huius monumenta qua Vrbis regione ſita fuerint, inexploratum. De ipſo Pollione diximus in Auctorum Indice. De ſilenis proxime antea. H.

g. Praxitelis filius Cephiſſodorus, rei et artis heres fuit) Deme verbum, *rei*, ex ſcripto codice. Notauit hoc etiam Hermolaus. Pint.

h. Symplegma) Complexus duorum puellorum, mutuo ſeſe oſculantium: vel duorum colluctantium: vt mox hoc ipſo capite. Dal.

Symplegma) Σύμπλεγμα, complexus duorum puellorum, vel ſeſe mutuo oſculantium, vel colluctantium, vt infra N. 10. H.

i. Corpori) Carnem, credas, non marmor, intueri. Hard.

Latona in Palatii delubro: Venus in Pollionis Aſinii monumentis: et intra Octauiae porticus in Iunonis aede Aeſculapius, ac Diana.

7. [1] Scopae laus cum his certat. Is *k.* fecit Venerem, et Pothon, et *l.* Phaethontem, qui [2] Samothrace ſanctiſſimis cerimoniis coluntur. Item Apollinem *m.* Palatinum, Veſtam *n.* ſedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasque chametaeras *o.* circa eam, quarum pares in Aſinii monumentis

1. *Scopas cum his certans fecit Venerem et Phaetont. M. Scopae laus cum his certantis fecit Ven. V.* 2. *ſic ex Mss. H. Samothrace ſanctis. M. Samothraciae Gr. et Al.*

k Is) Pauſan. in Attic. hoc eſt, I. pag. 81. Σκόπα δὲ, Ἔρων, καὶ Ἵμερος, καὶ Πόθος. *Scopae Cupido, Appetitus et Pothos, ſeu Deſiderium.* H.

l. Et) Reuocat in memoriam effigies ea picturam eiuſdem Phaetontis inſcite factam, in quam Lucilius vates facete luſit, in Anthol. II. tit. 19. Γράψας Δευκαλίωνα, Μενέςρατε, καὶ Φαέθοντα, Ζητεῖς τὶς τούτων ἄξιός ἐςι τίνος; Τοῖς ἰδίοις αὐτοὺς τιμήσομεν, ἄξιος ὄντως Ἔςι πυρὸς Φαέθων, Δευκαλίων δ' ὕδατος. *Pictus Deucalion, Phaetonque, Meneſtrate, pictus Eſt tibi: quo dignus, quaeris, vterque labor? Vt quod cuique ſuum eſt, illis tribuatur: habento Et flammas Phaeton, et mare Deucalion.* H.

m. Apollinem Palatinum) Cuius ſimulachrum Lucullus aduexit ex Appollonia-tarum inſula. ſupra cap. 13. lib. IV. Dal.

Apollinem) Diuerſus hic eſt a Capitolino, de quo Plinius XIII. 27. et XXXIV. 18. etſi vnicum Dalecampius conflat ex duobus. H.

n. Veſtam) Sic fere et in nummis antiquis pingitur: altera manu facem, diſcum altera ſeu libatoriam pateram praefert. Fax ad ignem pertinet: diſcus ad ſacrificia ſolemni ritu perpetuoque oblata. H.

o. Chametaeras) Socias humi ſedentes, non in ſedili. Vertendum *ſcorta* minime, puto, quoniam id Veſtae pudicitiae non conueniret: niſi quis putet in facie comitum Veſtae expreſſiſſe meretricum duarum imaginem, quas amabat, pediſſequas. Quidam legunt, Commotrias. Dal.

Chametaeras) Χαμεταιρὶς Heſychio πόρνη dicitur, ſcortum.

tis ſunt, vbi et [1] Canephoros *p.* eiuſdem. Sed in maxima dignatione Cn. *q.* Domitii delubro in Circo Flaminio Neptunus ipſe, et Thetis, atque Achilles, Nereides ſupra delphinos et cete et *r.* hippocampos

1. Canephorus. Gr. et Al.

tum. At ἑταίρα ſociam et amicam, magis ſeuero ac pudico etiam nomine ſonat, Quare Χαμεταίρας, ſocias humi ſedentes interpretor. Hard.

p. Canephoros) Ita R. 2. recte, non *Canephorus.* Duas e virginibus illis intelligit, quas Athenienſes *Ciſtiferas* vocabant, Κανηφόρους, quae Mineruae dona capite ferrent, ciſtis ſeu ſportulis incluſa. Pauſan. Attic. I. p. 49. Vide Heſych. verbo Κανηφόροι. Fecit et Canephoros Polycletus, Tullio teſte, ſub initium L. IV. in Verrem, ſed ex aere: *Erant,* inquit, *aenea praeterea duo ſigna non maxima, verum eximia venuſtate, virginali habitu ac veſtitu, quae manibus ſublatis, ſacra quaedam more Athenienſium virginum, repoſita in capitibus ſuſtinebant. Canephorae ipſae vocabantur: ſed earum artificem quem? quemnam? recte admones: Polycletum eſſe dicebant.* H.

q. Cn. Domitii) P. Victor, in deſcr. Romae, regione nona, in qua Circus Flaminius, prope Theatrum Marcelli, *Delubrum Cn. Domitii.* Aedes haec fuit Neptuno ſacra, vnde mox Plinius ſubiicit, *Neptunus ipſe,* cuius nempe hoc delubrum fuit, conditum a Cn. Domitio, ex Ahenobarbarorum familia. Liuius, XXVIII. pag. 323. *Ara Neptuni multo ſudore manaſſe in Circo Flaminio dicebatur,* etc. H.

r. Et) *Des chevaux marins.* Monſtra immania ex genere cetaceo: nam κάμπας Graeci cete vocabant. Hippopotamis quoque vehi Neptunum Statius prodidit in Thebaide: ſed diuerſi hi ab hippocampis. Nonius: *Hippocampi equi marini, a flexu caudarum, quae piſcoſae ſunt,* etc. Idemque ex Aegiſtho Naeuii, inducit: *Sirenes citis Delphino iunctis vehiculis, hippocampiſque aſperis.* H.

Hippocampos) Hippocampum intelligi par eſt hoc loco, non piſciculum memoratum Dioſcoridi, et Galeno, ſed potius monſtrum cetaceum equo ſimile, quoniam et *campas* equos marinos vocant et alia omnia cetacea. Naeuius in Aegiſto: *Tum autem laſciuum Nerei ſimum pecus Ludens ad*

campos ſedentes. Item *s.* Tritones, chorusque *t.* Phorci, et priſtes, ac multa alia [1] marina, omnia eiuſdem manus, praeclarum opus, etiam ſi totius vitae fuiſſet. Nunc vero praeter ſupra dicta, quaeque *v.* neſcimus, Mars eſt etiamnum [2] ſedens coloſſeus eiuſdem *x.*, in templo Bruti Callaici [3] apud *y.* Circum

1. *marina eiuſdem omnia, magnum et praecl. M. marina, eiuſdem manus omnia, magnum et praecl. V.* 2. *ſedens Coloſſus. M.* 3. *apud Circum eundem ad Labicanam portam eunti Gr. et Al.*

ad cantum claſſium luſtratur: Sirenes citis Delphino iunctis vehiculis, hippocampiſque aſperis. Apud Nonium in dictionibus hippocampus, luſtrare, pecus. *Scalig.*

s. Item) Sic Maro V. 824. *Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis.* Phorcus Neptuni F. marinum numen a Poetis fingitur. H.

t. Chorusque Phorci et priſtes) Sic Virgil. III. Aeneid. *Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis.* Is fuit rex Corſicae ac Sardiniae, et tandem habitus pro deo marino. *Phorcum* mythologi maris extremum ambitum interpretantur, maris et terrae filium, eumque Cereris congreſſu genuiſſe Graecas a partu ſtatim ſcanas, nimirum ſpumas quas illiſum mare ſuo littori excitat. Rhod. c. 18. lib. XXXVI. Dalec.

v. Quaeque) Vt Baccham, ſ[illegible] Maenadem laudatam in [illegible]ol. IV. 3. Ep. 4. Graeca quae ſunt obuia, praetermittimus: Latine Grotio interprete reddimus: *Quis adſtat iſta? Baccha. Quis ſculpſit? Scopas. Quis entheauit? Bacchus an Scopas? Scopas.* Et paulo ante: *Baccha quod inſanit, non hoc natura, ſed ars eſt: Viuit enim lapidi mixtus ab arte furor.* Hard.

x. Eiuſdem) Hoc eſt, Scopae. Martis ſcilicet in Aede, a Decimo Iunio Bruto Gallico exſtructa ac dedicata. P. Victor l. c. prope delubrum Cn. Domitii, *Templum Bruti Callaici.* De Bruto diximus IV. 35. Callaici cognomen tulit a Gallaecis deuictis Hiſpaniae populis. Vide Liuii Epit. LVI. H.

y. Apud) In libris ad hunc diem editis, ſubnectuntur his vocibus, quae ſequuntur, *ad Labicanam portam eunti,* quas nec codices noſtri MSS. nec Pintiani agnoſcunt: nec viarum Vrbis ratio patitur, Lauicana porta a Circo Flaminio ingenti interuallo ſeiuncta, vt animad-

Circum eumdem *z.* Praeterea Venus in eodem loco nuda [1] Praxiteliam illam antecedens, et [2] quemcunque alium locum nobilitatura.

8. Romae quidem magnitudo [3] operum eam obliterat, ac magni officiorum negotiorumque acerui omnes a contemplatione talium abducunt: quoniam otioſorum et in magno loci ſilentio apta admiratio talis eſt. Qua de cauſa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Veſpaſianus Imperator in *a.* operibus Pacis ſuae dicauit, [4] antiquorum dignam fama. Par haeſitatio eſt in templo Apollinis *b.* Soſiani, Nioben *c.* cum liberis morientem, Scopas

1. *Sic ex MSS. H. Praxitelicam illam Gnidiam antecedens Gr. et Al.* 2. *quaecunque al. loc. nobilitat. M.* 3. *operum eſt iam obliterata a magnis officiorum negotiorumque aceruis, quae omnis a contemplatione talium abducit. V. operum eſt iam obliterata a magiſtris officiorum et negotiorum, qui aceruatim omnes ad contemplationem talium ducunt. M.* 4. *antiquarum M.*

animaduertit Alexander Donatus noſter, de Vrbe Roma III. 14. pag. 261. H.

z. Ad Labicanam portam eunti) Non agnoſcit noſtrum exemplar haec verba. Pint.

a. In) Pacis templum intelligit conditum a Veſpaſiano, vt alibi diximus: multis ſimul aedificiis additis, vt in Octauiae operibus dictum eſt, XXXV. 37. Scholis videlicet et Bibliotheca. Bibliothecae certe templi Pacis meminit Gellius, XVI. 8. H.

b. Apollinis Soſiani) *Soſianum* quidam volunt ἀπὸ τοῦ σώζειν, quaſi σωτῆρα, qua ratione σωσίπολιν Deum victis Arcadibus Elei coluerunt Pauſania auctore lib. VI. Alii *Soſiani* interpretantur, quaſi Suſiani, Suſis Romam auecti. Vide Lilium Giraldum. Aliis placet *Soſianum* vocari, quod ad librariorum ſcriptorum officinas locatus eſſet. Soſios enim praeſtantiſſimos eius artis magiſtros Horatius memorauit in Arte: *Hic liber aere meret Soſiis,* et in Epiſt. *Soſiorum pumice mundus.* Dal.

Apollinis) Huius appellationis origo nobis ſatis, vt remur, explicata: at templi ipſius ſitus obſcurus. Facta iam illius antea mentio,

Scopas an *d.* Praxiteles fecerit: item Ianus pater in *e.* ſuo templo dicatus ab Auguſto, ex Aegypto aduectio, XIII. II. *Cedrius eſt Romae in delubro Apollo Soſianus, Seleucia aduectus*, a C. Soſio ſcilicet, M. Lepidi Quaeſtore, qui ſub Gabinio in Syria et Aegypto militauit, ac poſt caedem Caeſaris adhaeſit Antonio: quo deuicto, quamquam aegre, veniam impetrauit ab Auguſto. Huius nummus exſtat in Cimelio Regio, expreſſus a Seguino p. 83. SOSIVS IMP. In nummo Graeco, cuius effigiem expreſſam in cera ſeruamus, ſcribitur: ΕΠΙ ΣΩΣΣΙΟΥ: aries currens pingitur, cum ſuperpoſito Solis ſidere: ſymbolo Orientis, et laudatiſſimi in Syria Antiochena arietini velleris. Sub aluo arietis. ΔΥ, Δόγματι Γερουσίας: *Edicto vel Decreto Senatus.* In parte antica caput Iouis eſt laureatum. Eſt ex aere minimo. H.

c. *Nioben*) Niobe liberos ſeptem procrearat, totidemque filias: idcirco ſe numero filiorum Latonam ſuperare gloriabatur. Ob id Apollo filios eius in ſilua venantes ſagittis interfecit in monte Sipylo. Diana filias ſagitta interemit, praeter Chloridem. Genitrix liberis orba flendo lapidea facta eſſe dicitur. Auctor Hyginus fab. 9. Ouid. Metam. VI. 301. Inde lepidum in Nioben epigramma Anthol. III. 7. Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν. Ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον. Ἀλλ᾽ αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος. *Vides ſepulcrum quod caret cadauere: Simul cadauer inſepultum conſpicis: Sed quod ſepulcrum eſt, quod cadauer, eſt idem.* Verſa nempe in lapidem Niobe ipſa ſibi ſepulcri vice. At morientem cum liberis hic lapis exhibet, adeoque et dolentem liberorum vicem, quo habitu in Epigrammate amatorio deſcribitur Macedonii Conſulis, Anth. VII. Τὴν Νιόβην κλαίουσαν ἰδών ποτε βουκόλος ἀνὴρ Θάμβειν εἰ λείβειν δάκρυον οἶδε λίθος. Αὐτὰρ ἐμὲ στενάχοντα τόσης κατὰ νυκτὸς ὁμίχλην Ἔμπνοος Εὐίππης οὐκ ἐλέαιρε λίθος. Αἴτιος ἀμφοτέροισιν ἔρως, ὀχετηγὸς ἀνίης, Τῇ Νιόβῃ τεκέων, αὐτὰρ ἐμοὶ παθέων. *Ad Nioben paſtor plorantem ſubſtitit olim, Miratus poſſet ſi lacrymare lapis. At nihil Eubippe tota me nocte gemente Flectitur: Eubippe quid niſi viua ſilex? Cauſa amor eſt vtrique: fluunt hoc fonte dolores, Quos Niobe proles fecit, amica mihi.* H.

aduectus, vtrius *f.* manus ſit, iam quidem et *g.* auro occultatus. Similiter in *h.* Curia Octauiae quaeritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem *i.* eſſe principem [1] forma in ea aetate. Multa in eadem ſchola ſine *k.* auctoribus placent. Satyri quatuor ex *l.* quibus vnus Libe-

1. *forma et aetate.* M.

d. An) Praxiteli tanto poſt Plinium temporis interuallo intrepide adſcribit Anſonius in Epitaph. n. 28. pag. 61. *Viuebam, ſum facta ſilex, quae deinde polita Praxitelis manibus? viuo iterum Niobe. Reddidit artificis manus omnia, ſed ſine ſenſu: Hunc ego, cum laeſi numina, non habui.* Item auctor incertus epigrammatis in ſtatuam Niobes in Anthol. IV. 9. Ἐκ ζωῆς με θεοὶ τεῦξαν λίθον· ἐκ δὲ λίθοιο Ζωὴν Πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο. *Ex viua lapidem me Dii fecere: ſed ecce Praxitelis viuam me facit ex lapide.* Sunt ibi peruenuſta alia de eodem argumento epigrammata, quae tu conſule. H.

e. In) Templum Iani, teſte P. Victore, in regione Vrbis octaua fuit, in qua et forum Romanum. H.

f. Vtrius) Praxitelis, an Scopae. H.

g. Et) Celat aurum, quo marmor integitur, indicia, veſtigiaque, quibus internoſci commode poſſet auctor. H.

h. In) Porticus Octauiae, de qua XXXV. 37. aedificia multa complectebatur, Scholam, Curiam, Bibliothecam, templa Iunonis, et Apollinis. H.

i. Alcibiadem) Alcibiadem ſub eius Dei effigie repraeſentatum, forma eximia. H.

k. Sine) Quamquam auctorum nomina incomperta. H.

l. Ex quibus vnus Liberum Patrem palla velatus humeris praeſert, alter Liberum ſimiliter) Recte *humeris* Gelenius pro *Veneri* aut *Veneris* Hermolai: Itaque cadit et gratia correctionis alterius: *alter Liberum Semeles.* Voſſ. *Liberam ſimiliter*, nam τὸ *ſimiliter* non reſpicit perſonam quae fertur, ſed habitum ferentis. Liuius lib. XXXIII. *ex argento mulctaticio tria ſigna aenea Cereri Liberoque et Liberae poſuerunt.* Gr.

[1] Liberum patrem [2] palla *m.* velatum Veneris praefert; alter *n.* Liberam ſimiliter: tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius ſitim ſedat: duaeque Aurae velificantes ſua veſte. Nec minor quaeſtio eſt in *o.* Septis, [3] Olympum *p.* et Pana, Chironemque *q.* cum Achille, qui fecerint: praeſertim

1. *Liberum palla velatum praefert. V.* 2. *Palla velatus humeris praefert Gr. et Al.* 3. *Olympum, Chironem cum Achille, et Pana qui. M.*

m. Palla) Sic R. 2. aliique, et quos Barbarus vidit. Item Parmenſis editio, aliaeque, ante Gelenium, qui maluit, *palla velatus humeris.* Palla veſtimentum honeſtarum mulierum, inquit Nonius. An ſatius *Veneri* legi? H.

n. Alter) Sic libri omnes tum MSS. tum editi ante Hermolaum, qui *Liberum ſimiliter*, vel *Liberum Semeles* iuſſit reponi. Liberum, Liberamque ſimul appellant paſſim auctores antiqui, Liuius XXXIII. pag. 398. *Cereri, Liberoque et Liberae tria ſigna aenea poſuerunt.* Cicero de N. D. II. n. 62. *Hinc Liber etiam: hunc dico Liberum Semele natum, non eum quem noſtri maiores auguſte ſancteque Liberum cum Cerere et Libera conſecrauerunt... Idcirco Cerere nati ſunt, nominati Liber et Libera.* Apud Liuium III. pag. 60. *Aedes Cereris, Liberi Liberaeque.* H.

o. In Septis) Septa, locus in campo Martio tabulis munitus, in quibus ſtans populus Romanus ſuffragia ferebat. Dal.

In) In Campo Martio fuere Septa: locus nimirum, quo populus conueniebat ad ferenda ſuffragia in Comitiis, qui primo ligneis cancellis, mox et marmoreis ſeptus eſt. Quare propter ſimilitudinem caularum, et Ouile dictum. H.

p. Olympum) Olympum Apollinis diſcipulum, tibiis victorem, vt refert Hyginus, cap. 173. Pana, qui fiſtulae cantum primus inuenit, vt idem ait, cap. 274. *qui primus calamos cera coniungere plures inſtituit*, vt cecinit Virgil. Ecl. 2: H.

q. Chironemque) Chironem ſcilicet praebentem Achilli haſtam illam ſuam medendi vi praeditam, qua Telephum ſanaſſe dicitur, cui vulnus intulerat. Hyginus, fab. 101. H.

ſertim quum r: capitali ſatiſdatione fama iudicet dignos.

9. Scopas habuit aemulos eadem aetate, Bryaxin s., et Timotheum, et Leocharem t., de quibus ſimul dicendum eſt, quoniam pariter v. caelauere x. [1] Mauſolo y. Cariae regulo, qui obiit Olym-

1. *pariter caelauere Mauſoleum. ſepulchrum hoc eſt ab vxore Artemiſia factum* Mauſolo *Gr. et Al.*

r. *Quum*) Quum fama publica iudicet dignos qui aſſeruentur, cum obſtrictione capitis *eorum*, *quibus haec tutela committitur.* H.

s. *Bryaxin*) Βρύαξιν Pauſanias laudat in Atticis I. pag. 75. Τιμόθεον, in Cor. II. pag. 146. Λεωχάρη denique in Eliac. pr. V. pag. 327. H.

t. *Leocharem*) Telocharen Vitruuius appellat cap. 8. lib. II. Idem fecit et Martis ſtatuam coloſſeam in eius templo Halicarnaſſi, quam ἀκρόλιθον vocauerunt. Dalec.

v. *Pariter*) Inſeruere his iſta interpolatores: *caelauere Mauſoleum. Sepulcrum hoc eſt ab vxore Artemiſia factum*, *Mauſolo* etc. quae MSS. nulli agnoſcunt: quum ſatis intelligatur ex ſubſequente oratione, *regina Artemiſia, quae mariti memoriae id opus exſtrui iuſſerat.* Hard.

x. *Sepulchrum hoc eſt ab vxore Artemiſia factum*) Haec verbis, praeterquam quod in noſtro apographo nulla ſunt, manifeſte apparet eſſe gloſſema expoſitionemque verbi illius *Mauſoleum*: alioqui non ſubiunxiſſet Plinius ſummus breuitatis amator verba illa quae paulo infra ſequuntur, *priusque quam peragerent, regina Artemiſia, quae mariti memoriae id opus extrui iuſſerat, obiit.* Pint.

y. *Mauſolo Cariae regulo, qui obiit Olympiadis centeſimae anno ſecundo*) Voſſ. *Olympiadis CVI. anno ſecundo.* Et ſic rurſum cap. 6. *Is obiit Olympiadis* CVI. *anno ſecundo* Voſſ. *centeſimae ſextae anno ſecundo* Menap. Gud. Academicus. In Olympiadis numero conſentit Diodorus Siculus: ſed in quartum eius annum, conſules M. Fabium Ambuſtum M. Popilium Laenatem V. C. 397. mortem refert Mauſoli, lib. XVI. Gron.

¹ Olympiadis centeſimae *z.* ſextae anno ſecundo. ² Opus id vt eſſet inter ſeptem *a.* miracula, ii maxime artifices fecere: Patet ab Auſtro et Septemtrione ſexagenos ternos pedes, breuius a *b.* frontibus, toto *c.* circuitu pedes quadringentos vndecim: attollitur in altitudinem viginti quinque cubitis: cingitur *d.* ³ columnis triginta ſex. Pteron *e.* vocaue-

1. centeſimae vnae Gr. et Al. 2. Opus idem inter ſe. mir. quod hi max. M. 3. Sic et Turn. ex V. columnis triginta ſex. Ab Or. Gr. et Al.

z. Centeſimae) Sic R. 2. et alii. Typi *centeſimae* tantum, mendoſe. Vide quae dicemus inferius ſ. 6. H.

a. Septem miracula) Vide Rhodig. cap. 6. lib. XXIII. Dalec.

Inter) Haec vulgo cenſentur, 1 Muri Babylonici. 2 Dianae Epheſiae templum. 3 Iouis Olympii ſimulacrum. 4 Pyramides Aegyptiae. 5 Mauſoleum. 6 Coloſſus Rhodius. 7 Cyri Regia. Hard.

b. A frontibus) Ab oriente Sole, et ab occidente Hard.

c. Toto) Opus ipſum circumibat cingebatque vel foſſa, vel murus exterior, aliquantum ab ipſo opere diſſitus: quare totus Mauſolei ambitus pedum fuit CCCCXI. H.

d. Cingitur columnis triginta ſex. Ab Oriente) Turnebus Adu. 17. IV. ex MSS. protulit auctius: *Cingitur columnis XXXVI. pteron vocauere*: idque confirmauit ſequentibus verbis: *Namque ſupra pteron pyramis.* Voſſianus etiam iſto locupletior: *Cingitur columnis triginta ſex. Pteron vocauere circuitum. Ab Oriente caelauit Scopas.* Infra cap. 13. *aliaeque rurſus extra murum Labyrinthi aedificiorum moles: pteron appellant.* Vitruuius *pteroma* lib. III. 2. et IV, 7. Gr.

Cingitur) Quarum altitudo quum minime ſit expreſſa, exiſtimare licet fuiſſe tantam, quantae Epheſii templi columnae fuere: ipſo Plinio teſte ſ. 21. libri huius, hoc eſt LX. pedum, aut fortaſſis etiam plurium. Hard.

e. Pteron) Has voces typi hactenus vulgati praetermiſere: quas et in vetuſtis codicibus Turnebus ante nos vidit. Πτεροὶ in re aedificatoria muri duo ſunt in altitudinem conſurgentes, alarum inſtar. Vide Strabonem XVII.

cauere ab Oriente *f.* caelauit Scopas, a Septemtrione Bryaxis, a Meridie Timotheus, ab Occaſu Leochares. Priuſque quam peragerent, regina Artemiſia, quae mariti memoriae id opus exſtrui iuſſerat, obiit. Non tamen receſſerunt, niſi abſoluto iam, id *g.* gloriae ipſorum artiſque monumentum iudicantes: hodieque certant manus. Acceſſit et quintus artifex. [1] Namque ſupra pteron *h.* pyramis altitudine inferiorem aequauit, vigintiquatuor *i.* gradibus [2] in metae cacumen ſe contra-

Rr 2 hens

1. Nanque pteron ſuperioris pyramidis, altitudinem. M. Nam quae ſupra ptera pyramis altitudinem inferiorum. V. altitudine inferiora. 2. *ſummum cac. con. M.*

XVII. pag. 805. Itaque pteri, ſeu alarum vice columnae eae, quibus impoſita deinde pyramis altera, vti mox dicetur, inferiori operi altitudine par. H,

f. Ab) Vitruuius in praef. VII. pag. 125. *Namque ſingulis frontibus* (Mauſolei) *ſinguli artifices ſumſerunt certatim partes ad ornandum: Leochares, Bryaxes, Scopas, Praxiteles: nonnulli etiam putant Timotheum: quorum artis eminens excellentia coegit ad ſeptem miraculorum eius operis peruenire famam.* Libro vero II. 8. caue credas ab eo ſcriptore Mauſoleum deſcribi, quod viros eruditos in fraudem impulit. H.

g. Id gloriae ipſorum artiſque monumentum iudicantes) *Monumentis*, non *monumentum*, in vetuſto exemplari legitur: quapropter forte verior lectio eſſet, *id gloriae ipſorum artiſque monumentis dantes.* Pint.

Hodieque) Hodieque contentio eſt, quae cuius artificis manus in eo opere primas obtineat. H.

h. Pteron) Alii *pterae*, alii *pteromata*. Sunt autem adſtructi vicinique parietes templis ac aedificiis publicis ad altitudinem aedificii vtrinque aſſurgentes, ſic dicti quod alarum inſtar explicentur, aedificiumque protegant. Strabo lib. XVII. eius vocabuli ſignificatum apertiſſime declarat. Vide cap. 13. huius libri. Dal.

i. Viginti) Errant Dalecampius et Allatius, qui hos XXIV. gradus ad baſin pyramidis fuiſſe autumant: nulli

hens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis *k*. Haec *l*. adiecta centum quadraginta pedum altitudine totum opus includit.

10. Timothei manu Diana Romae eſt in Palatio, Apollinis delubro, cui ſigno caput repoſuit Aulanius Euander. In magna admiratione eſt et Hercules Meneſtrati *m*.: et Hecate *n*. Epheſi in templo Dianae poſt aedem, in cuius contemplatione admonent aeditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio eſt. Non poſtferuntur et Charites *o*. in

nulli enim gradus ad pyramidis baſin fuere: ipſa pyramis gradibus XXIV. conſtabat, quibus ipſa aſcendebatur, vt ſatis perſpicue ex Plinii verbis liquet. H.

k. *Pythis*) Πύθις ſculptor. H.

l. *Haec adiecta centum quadraginta pedum*) Locus hic ſuſpectus eſt. Nam cum altitudo inferioris aedificii fuerit 37. pedum cum dimidio, pyramidiſque par celſitas, numerus is geminatus efficit pedes 75. quos ſi ab altitudine totius operis, quae fuit 140. pedum, auferas, reſtabunt pedes 65. tribuendi quadrigae impoſitae, et viginti gradibus ad pyramidis baſin collocatis. Non eſt autem probabile altitudinem tantam fuiſſe quadrigae et graduum. Dalec.

Haec) Columnis primum, quibus opus inferius cingebatur includebaturque, altitudo fuit, vti coniecimus, pedum vt minimum LX. Operi deinde his impoſito ſeu pyramidi ſuperiori, altitudo inferiori par, hoc eſt, XXV. cubitorum, ſeu, quod idem eſt, pedum VII. et XXX. cum ſemiſſe: nam cubitus pedem cum ſemiſſe obtinet. Sunt hi pedes ferme centum. Quare quadrageni quadrigae cum triumphali curru vt plurimum tribuentur. Nihil hic Allatius vidit, in L. Philonis, de ſeptem orbis miraculis: nihil Dalecampius, qui praeiuit Allatio. H.

m. *Meneſtrati*) Μενέϛρατον hunc laudat Tatianus in or. contra Graec. p. 182. Hard.

n. *Hecate*) Sic Poetae Lunam, Proſerpinam, Dianam ipſam vocant. H.

o. *Charites*) Gratiae. H.

in [1] propylaeo *p.* Athenienſium, quas Socrates *pp.* fecit, alius *q.* ille quam pictor: idem, [2] vt aliqui putant. Nam *r.* Myronis illius, [3] qui in aere lau-

 datur,

1. Peiraeo. M. proplyaeis. V. 2. *vt quidem alii put. M.* 3. *qui aere laud. M.*

p. Propylaeo) Arcis veſtibulo. H.

pp. Socrates fecit) Philoſophus, Sophroniſci filius, cum Mercurio, auctore Pauſania lib. I. Dal.

q. Alius) Ita libri omnes, etiam MSS. Qui alium exiſtimarunt Socratem hunc eſſe, quam pictorem, de quo XXIII. 40. Philoſophum eum eſſe cenſuerunt Platonis magiſtrum. Ex horum numero Pauſanias exſtitit, tum IX. pag. 596. Σωκράτης δὲ ὁ Σωφρονίσκου πρὸ τῆς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐσόδου, Χαρίτων εἰργάσατο ἀγάλματα Ἀθηναίοις, etc. *Socrates ante arcis veſtibulum, Gratiarum Athenienſibus e marmore ſigna fecit.* Paulo etiam diſtinctius in Attic. I. pag. 40. Ἑρμῆν ὃν προπύλαιον ὀνομάζουσι, καὶ Κάριτας Σωκράτη τῷ Σωφρονίσκου λέγουσιν, ᾧ σοφῷ γενέσθαι μάλιςα ἀνθρώπων ἐςὶν ἡ Πυθία μάρτυς. *In ipſo introitu arcis, Mercurium, quem Propylaeum vocant, Gratiaſque, Socratem feciſſe ferunt, Sophroniſci filium: quem inter homines maxime ſapientem fuiſſe, Pythia teſtis.* Adnotat Laertius in Socratis vita II. pag. 37. quum nudae alias Gratiae fingerentur, eas Socratem veſte amictas poſuiſſe. Vide et Suidam in Σωκράτης. Πρότερον γενόμενος λιθοξόος, ὥςε καὶ Φασὶν αὐτῷ εἶναι τὰς Ἀθήνησιν ἐνδεδυμένας Κάριτας etc. Nudas nummi duo exhibent alter ʽΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ: alter, COL. FL. PAC. DEVLT. Deſcribuntur a Seneca oratione ſatis quidem comta I. de Benef. 3. Fuerunt eae omnino tres: quare quam pulcritudinis dote pollere mulierem veteres volebant ſignificare, hanc quartam eſſe Charitem dicebant: Venerem quoque Paphiam alteram, decimamque Muſam. Ruffini epigr. in Anthol. VII. Τέσσαρες αἱ Χάριτες, Παφίαι δύο, καὶ δέκα Μοῦσαι, Δερκυλὶς ἐν πάσαις, Μοῦσα, Χάρις, Παφίη. *Bina Venus, Muſaeque decem, bis Gratia bina: Dercylis eſt etenim Gratia, Muſa, Venus.* H.

r. Nam) De quo dictum eſt XXXIV. 19. n. 3. H.

datur, anus ebria eſt Smyrnae in primis inclyta. Pollio Aſinius, vt fuit acris vehementiae, ſic quoque ſpectari monumenta ſua voluit. In iis ſunt Centauri nymphas gerentes ¹ Archeſitae *s.*, Theſpiades *t.* Cleomenis, Oceanus et Iupiter ² Entochi, Hippiades *v.* Stephani, ³ Hermerotes *x.* Tauriſci,

1. *Archeſilaus. M.* 2. *Chiron. M. Entochi: Hippiades: Hemerotes Taur. etc. V.* 3. *Meropos Sol, non caelatoris. M.*

s. Archeſitae) Sic libri omnes, etiam MSS. Mallem. *Arceſilae* vel *Arceſilai*: quo nomine appellatum ſuperiore libro pictorem memini: Caelatorem e marmore alterum inferius, n. 13. H.

t. Theſpiades) Muſae Theſpias (id eſt Boeotiae oppidum) incolentes. H.

v. Hippiades Stephani) Equeſtres ſtatuae, vt Amazonum, quae primae aſcenderunt equos. *Hermolaus.* Rhodiginus legit, *Hippades*, cap. I. Quidam, *Heſperides.* Alii. *Hippe*: Cheironis ea filia fuit. Aqueus, *Appiades*: illaſque interpretatur Venerem, Palladem, Veſtam, Concordiam, Pacem, quarum ſimulachra ornandis Appiae aquaeductibus, et fornicibus poſitae fuerunt. Ouid. lib. II. de Arte: *Has Venus e templis multo radiantibus auro Laeta videt lites, Appiadeſque dea.* Probabile tamen non eſt, Graecum ſculptorem, et in Italiam fortaſſis nunquam tranſgreſſum, illas feciſſe: niſi forte ſtatuas illas Appiadum dearum, Entochi opera, Romam aduectas ad Appiae aquae ornamenta exiſtimes. Dalec.

Hippides) Caret his verbis et R. 2. cod. et Pintiani. Hippiades videntur eſſe ſtatuae equeſtres, verbi gratia, Amazonum. H.

x. Hermerotes Tauriſci) Hermerotes, Mercurii et Cupidinis iuncta ſimulachra, vt *Hermathenae* Ciceroni Mercurii et Palladis coniunctae ſtatuae. In vetuſtis legitur: *Hermae et Erotes Tauriſci.* Dalec.

Hermerotes) Sic libri omnes. Mercurii et Cupidinis ſimul iuncta in vno lapide ſimulacra vox ea ſonat. Sic Hermathena, de qua nos alibi, Mercurium et Mineruam indicat. In vno lapide tria interdum numina copulata eſſe Philodemi de Panos effigie epigram-

riſci, non caelatoris *y.* illius, ſed Tralliani. Iupiter *z.* hoſpitalis Pamphili Praxitelis diſcipuli. Zethus *a.* et Amphion [1] ac Dirce et *aa.* taurus, vinculumque ex *b.* eodem lapide, Rhodo aduecta opera

 Apol-

1. *et Dirce.*

gramma teſtatur in Anthol. XIV. 12. Φιλοδήμου εἰς ἕτερον ἄγαλμα Πανός. Τρισσούς ἀθανάτους χωρεῖ λίθος ἁ κεφαλὰ γὰρ Μανύει τρανῶς Πᾶνα τὸν αἰγόκερων. Στέρνα δὲ καὶ νηδὺς, Ἡρακλέα λοιπὰ δὲ μηρῶν Καὶ κνήμης Ἑρμῆς ὁ πτερόπους ἔλαχεν. Θύειν ἀρνήσῃ ξένε μηκέτι. Τοῦ γὰρ ἑνός σοι Θύματος οἱ τρισσοὶ δαίμονες ἁπτόμεθα. *Ne ſperne hunc lapidem: tria numina continet vnus: Nam Pan cornigero naſcitur ex capite. Herculis eſt pectus validi, cum ventre: quod infra eſt In femore et ſuris, penniger Arcas habet. Hic igitur numquam parcas adolere, Viator: Victima nam ternos obligat vna deos.* Alias in Hermeris ſeu Mercurii ſtatuis ſolum caput eminebat, reliquum corpus erat rude et informe, et ſine manibus. Vnde apud Iuuenalem Sat. VIII. 53. *Truncoque ſimillimus Hermae*, de inerti dicitur. H.

y. Caelatoris) Cyziceni, de quo XXXIII. 55. H.

z. *Iuppiter*) Ξένιος Ζεὺς, Iouis epithetum, apud Homer. Odyſſ. ξ' v. 283. et alibi paſſim. Hinc Maro: *Iupiter: hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.* H.

a. Zethus) Ζῆθος et Ἀμφίων fratres, a quibus Thebas eſſe conditas auctor eſt ex Homero Pauſan. Corinth. II. pag. 96. *Hi Dircen ad taurum indomitum deligatam vita priuarunt*, inquit Hygin fab. 7. Vide et Suidam verbo Ἀντιόπη, et Apollod. de Diis III. pag. 179. et Propertium III. el. 13. Hodieque id ſimulacrum viſitur in Palatio Farneſiorum: vnde et illi Romanorum vulgus nomen indidit: *Il Toro Farneſe*, hoc eſt, Taurus Farneſianus. H.

aa. Et Taurus) Propertius: *Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam Vinxerunt Dircen ſub trucis ora bouis.* Dal.

b. Ex) Id vero inprimis ſingulare eſt; quod et in alio opere pariter Plato demiratur hoc verſiculo, Anthol. IV. 18. Εἷς λίθος, ἅρμ', ἐλατὴρ, ἵπποι, ζυγὸν, ἡνία, μάστιξ. *Flagrum, currus, equi, frenum, iuga, vir, lapis vnus.* H.

Apollonii et Tauriſci *c.* Parentum *d.* ii certamen de ſe fecere: Menecratem videri profeſſi, ſed eſſe naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater [1] Eutychidis *e.* laudatur. Ad Octauiae vero porticum Apollo Philiſci Rhodii in *f.* delubro ſuo. Item Latona et Diana, et Muſae nouem, et alter Apollo nudus. Eum, qui citharam in eodem templo tenet, Timarchides *g.* fecit. Intra Octauiae vero porticus, in aede Iunonis ipſam *h.* Deam Dionyſius

1. *Euthycratis. M.*

c. Tauriſci. Parentum ii certamen de ſe fecere) In veteribus legitur, *Tauriſci. Par autem ii certantes de ſe iudicium fecere.* Lego ex manuſcripto, *Tauriſci parentum. Ii certamen de ſe fecere, etc.* Menecrates et Artemidorus patres fuerunt Apollonii et Tauriſci. Ii ſeipſos pinxerunt aemulationis certamine. Dal.

d. Parentum) Fecere ii, vt certarent inter ſe duo, vter verius parens ipſorum diceretur: quum profeſſi ſunt in ſtatuarum inſcriptionibus videri quidem eſſe Menecratem, ſed naturalem Artemidorum eſſe. Incertum ſic reliquere, vter parens verius foret: quum alteri amborum artem, alteri lucem deberent. H.

e. Eutychidis) Sic libri etiam MSS. Eutychides Sicyonius Lyſippi ſtatuarii diſcipulus laudatur a Pauſan. in El. poſt. ſiue VI. p. 346. Ille nimirum, quem inter fictores ex aere Plinius ante annumerauit, XXXIV. 19. At hic ab eo diuerſus: nam Mileſius appellatur in Epigr. ſat venuſto apud Gruterum. pag. 1147. Πραξιτέλους ἤνθουν λαοξόος οὔτι χερείων, Ἐς δ' ἐτέων δισσὰς ἤλυθον ὀγδοάδας. Οὔνομα δ' Εὐτυχίδης. ψευδώνυμον, ἀλλά με δαίμων Θῆκεν ἁφαρπάξας ὠκύτατ' ἐς ἀΐδα. *Par ego Praxiteli formare in marmore vultus: Tota ſed annorum vita bis octo fuit, Eutychides mihi nomen erat; ſed fecit vt eſſet Hoc falſum, rapiens me cito Parca nimis.* H.

f. In) Inter Octauiae opera, vt ſaepius diximus, cum porticu fuere aedes Apollinis et Iunonis. H.

g. Timarchides) Τιμαρχίδης ſtatuarius a Pauſania laudatus inprimis. Phoc. XVIII. pag. 675. H.

h. Ipſam) Iunonem. H.

nyſius, et Polycles *i.* aliam: Venerem eodem loco Philiſcus: [1] Cetera *k.* ſigna Praxiteles. [2] Timarchidis *l.* filii Iouem, qui eſt in proxima *m.* aede, fecerunt. Pana *n.* et Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod eſt alterum in terris [3] ſymplegma *o.* nobile: Venerem lauantem ſeſe: Daedalum [4] ſtantem [5] Polycharmus. Ex honore apparet in magna auctoritate habitum Lyſiae opus,

 quod

1. *Caetera ſigna Praxitelis filii in Iouis aede, quae proxima eſt, fecerunt. M.* 2. *ſic ex Mſs. H. Item Polycles et Dionyſius, Tim. Gr. et Al.* 3. *ſympegma: M.* 4. *adſtantem.* M. 5. *Polycharmus, ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitum Lyſiae. V.*

i. Polycles) Πολυκλῆς, idem, opinor, quem inter fictores ex aere appellatum ſuperius vidimus, XXXIV. 19. Hard.

k. Cetera ſigna Praxiteles) Scribo, *Paſiteles* non *Praxiteles*, tum ex vetuſto codice, tum etiam ex Pauſania in Heliacis. Meminit et Plinius *Paſitelis*, infra hoc ipſo capite. Pint.

l. Timarchidis) In libris hactenus editis, *Item Polycles et Dionyſius Timarchidis filii.* At priora verba inſerta huc temere, repetitaque ex antecedentibus quis non intelligit? Deſunt ea certe in noſtris codicibus: et deeſſe in ſuis ſenſit Pintianus. Quod ſi iis nominibus Timarchidis filii fuere, dici id prius oportuit, non in iſtum locum coniici. H.

m. In) Iouis. In fragmentis veſtigii veteris Romae, Tabula II. aedes Iouis et Iunonis in Octauiae porticibus exhibentur hoc modo: PORTICVS OCTAVIAE AEDIS IOVIS: AEDIS IVNONIS. AEDIS. HERCVLIS. MVSARVM. Cognomen adhuc retinet aedes S. Mariae in Porticu, nunc Sanctae Gallae, quae Iunonis aedes: altera proxima S. Nicolai, quae Iouis fuiſſe dicitur. Sed ſunt hi ſpurii tituli: Numinum nomina inſcribi delubris, moris antiqui ſane fuit: at adiici verbum AEDES, ab omni prorſus fuit vſu alienum. Deinde vnde confictus fuerit Hercules Muſarum ſuperius oſtendimus, pag. 692. H.

n. Pana) De quibus iam antea n. 6. H.

o. Symplegma) De ea voce n. 6. H.

quod in Palatio ſuper arcum Diuus Auguſtus honori Octauii patris ſui dicauit, in aedicula columnis adornata. Id eſt quadriga curruſque, et Apollo ac Diana ex vno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis *p.* Apollinem illius caelatoris, [1] Dercylidis *q.* Pyctas, Amphiſtrati *r.* Calliſthenem *s.*, hiſtoriarum ſcriptorem.

11. [2] *t.* Nec multo plurium fama eſt, quorumdam claritati in operibus eximiis obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut *v.* in

1. *Decertilis Pythiam. M. Dactylidis Pythias Gr. et Al.*
2. *ſic ex Mss. H. Deinde multorum obſcurior fama eſt Gr. et Al.*

p. Calamidis) De quo XXXIV. 19. n. 11. Pauſan. in Attic. pag. 6. Ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον Ἀπόλλωνα, Κάλαμις ἐποίησε. *Apollinem cognomento Auerruncum Calamis fecit.* Cauſam huius appellationis diſce ex ipſo, ſi vacat. H.

q. Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Calliſthenem) Acad. *deterulus phici amphiſtrati.* Men. et Gud. *decertilis pithiam amphiſt.* Voſſ. *dercilis pycias amphiſtrati.* Fortaſſe: *Dercyli Pyctas, Amphiſtrati Calliſthenem.* Lib. VII, 12. *Indubitatum exemplum eſt Nicaei nobilis pyctae Byzantii geniti.* Pintiani codex, *Dercyles pycias*: vnde ipſe, *Dercylides pyctas.* Gron.

Dercylidis) Hoc eſt, pugiles. Vſum ea voce Plinium haud ſemel, ex Indice intelliges. Ita porro ſcripſimus, ex fide R. 2. codicis et Pintiani quoque admonitu, quum prius legeretur, *Dactylidis Pythias.* Alias Dercylis feminae nomen eſt, vt paulo antea hac ſectione vidimus. H.

r. Amphiſtrati) Ἀμφίστρατον ſtatuarium laudat et Tatian. in or. contra Gr. 23. pag. 182. H.

s. Calliſthenem) De quo nos in Auctorum Indice. Hunc Alexander M. interemit. Vide Senecam Natt. Quu. VI. 23. pag. 911. H.

t. Deinde multorum obſcurior fama eſt) Voſſ. et Pintiani: *Nec multo plurium fama eſt.* ſine τῷ *obſcurior.* Non multo plures ad famam peruenerunt. Gron.

Nec) Nec multo plures peruenere ad famam. H.

v. Sicut) Hiſtoria quam ſimulacrum id exhibet, ex Ma-

in Laocoonte, qui eſt in *x.* Titi Imperatoris domo, opus omnibus *y.* et picturae et ſtatuariae artis [1] praeponendum. Ex *z.* vno lapide eum [2] et liberos draconumque mirabiles nexus de conſilii ſententia fecere ſummi artifices, Ageſander et Polydorus et Athenodorus Rhodii. Similiter Palatinas *a.* domos Caeſarum repleuere probatiſſimis ſignis, Craterus *b.* cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, et ſingularis Aphrodiſius Trallianus. Agrippae pantheum decorauit Diogenes Athenienſis: et *c.* Caryatides in columnis templi eius probantur inter pauca operum: ſicut in

1. *ſic ex Mss. H. praeferendum Gr. et Al.* 2. *ac. M.*

Marone repetenda Aen. II. Nunc in hortis Vaticani Pontificiis aſſeruatur. Negat tamen Triultius quidam in Actis Erud. Lipſ. a 1697. pag. 144. ex vno lapide confectam ſtatuam illam eſſe; *plus minus quatuor compaginibus occulte ferruminatam circumlitamque eſſe contendit.* H.

x. In) Titi thermas in regione Vrbis tertia a P. Victore video collocari: num procul inde domus abfuerit, adhuc inexploratum. H.

y. Omnibus et picturae et ſtatuariae artis praeferendum) Parum intereſt: ſed tamen et Acad. Gud. Men. Voſſ. *praeponendum.* Gron.

z. Ex vno lapide eum et liberos) Praeter Virgilium II. Aeneid. eius rei hiſtoriam deſcribit Eumolpus luculentiſſimis verſibus in Satyra apud Petronium. Dal.

a. Palatinas) Aedibus Caeſarum nomen dedit Palatinus mons, in quo illae aedificatae, decima regione Vrbis. Ibi domus Auguſtana, et Tiberiana a P. Victore ſtatuitur: acceſſere Caii deinde aedes, ac Domitiani, aliaeque. H.

b. Craterus) Κράτερος, Πυθόδωρος, Πολυδέκτης, Ἑρμολάος, Ἀφροδίσιος. Ex his vnum Pythodorum nouimus, Thebanum ſtatuarium, cuius mentio apud Pauſan. in Boeot. IX. pag. 594. niſi forte Artemon idem, qui fuit in pictorum albo ſupra recenſitus XXXV. 40. n. 32. H.

c. Et Caryatides) De his ſupra, n. 5. H.

in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinem loci minus celebrata.

12. [1] Inhonorus *d.* eſt, nec [2] in templo vllo Hercules, ad *e.* quem Poeni omnibus annis humana *f.* ſacrificauerunt [3] victima, humi ſtans, ante aditum porticus *g.* ad *h.* nationes: Sitae fuere et Theſpiades *i.* ad aedem Felicitatis, quarum vnam adama-

1. *In honore eſt et in templo illo. V. Beroald.* 2. *ſic ex Mſs. H. in templo illo Gr. et Al.* 3. *victima ante aditum porticus ad nationes ſitae, humi ſtans. Fuere. M.*

d. Inhonorus) Vide N. et Em. N. III. (hic adi.) *Inhonorus*) Sic MSS. veteres, R. 2. Colb. 3. ceterique omnes, atque adeo probatiores editiones, vt Elzeuiriana, Gronouiana. At ſunt autem aliae non paucae, in quibus auctore ac ſuaſore, vt credimus, Beroaldo, contraria plane ſententia legitur, *In honore et in templo illo*: quod ſane ineptum eſt: nam ſi in Templo, non igitur ante aditum porticus fuit, quem tamen eius ſimulacri ſitum fuiſſe verbis conceptis Plinius aſſeuerat. Hard.

e. Ad) Saturno quoque mactari infantes a Carthaginienſibus ſolitos, auctores ſunt Lactantius, Arnobius, Silius, Iſidorus. H.

f. Humana ſacrificauerunt victima) Saturno infantes Carthaginienſes ſacrificare ſolitos eſſe Lactantius et Silius tradunt: quinetiam Plato in Protagora, Diodorus XX. libro. A Tyriis hoc traditum, et vſque ad vrbis excidium ſeruatum Q. Curtius ſcribit. D. Auguſtinus infantes etiam a Gallis Saturno immolatos fuiſſe memorat. Vide Rhodig. c. 23. lib. XIII. Plautus in Amphitr. *Faxo vt bubulis coriis onuſtus ſis Saturni hoſtia.* D.

g. Porticus) Seruius ad illud Maronis Aen. VIII. *Aptatque ſuperbis poſtibus*: *Porticum enim*, inquit, *Auguſtus fecerat, in qua ſimulacra omnium gentium collocauerat, quae Porticus appellabatur ad Nationes.* H.

h. Ad nationes) Sic dictus locus Romae ob ſtatuas nationum 14. illic poſitas, quarum paulo poſt fit mentio. Dalec.

i. Theſpiades) De his n. 18. et XXXIV. 19. n. 7. Signa haec Tullius intellexit ſub initium 4. in Verrem: *Itaque ille L. Mummius* Achaicus, *cum Theſpiis ea quae ad aedem Felicitatis ſunt*

[1] adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, vt tradit Varro: admiratur et Paſiteles *k.*, [2] qui et quinque volumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus *l.* hic [3] in Graeciae Italiae ora, et *m.* ciuitate Romana donatus [4] cum *n.* iis oppidis, Iouem *o.* fecit [5] eboreum in *p.* [6] Metelli aede, qua *q.* campus petitur. Accidit [7] ei, quum *r.* in naualibus, vbi ferae Africanae erant, per caueam intuens leonem caelaret, vt et alia cauea panthera erumperet, non leui periculo diligentiſſimi artificis. Feciſſe opera complura dicitur: ſed *s.* quae fecerit, nominatim non refertur.

13. Ar-

1. *amauit.* M. 2. *qui etiam.* M. 3. *in Graecia Ital. M. in Graeciae Italiae ora. V.* 4. *cum ſuis oppidanis. V.* 5. *eburneum Gr. et Al.* 6. *Vitellii. M.* 7. *vero. M.*

ſunt, ceteraque profana ex illo oppido ſigna tolleret, etc. Hard.

k. Paſiteles) Quem idem Varro ſuperius quoque laudat, XXXV. 45. Egimus de eo in auctorum Indice. Hard.

l. Natus) In Magna Graecia, quae Italiae ora, vt dictum eſt III. 15. H.

m. Et ciuitate Romana donatus cum iis oppidis) Scribendum arbitror, *et ciuitate Romana donatus ſummis opibus, etc.* vt paulo infra de Saura et Batracho, *Quidam et opibus praepotentes fuiſſe eos putant.* Pint.

n. Cum) Quae ſcilicet Magna Graecia continentur: quibus ciuitatem iam tum Varronis aeuo donatam innuit. H.

o. Iouem fecit eburneum) Acad. Gud. Men. Voſſ. *eboreum.* Gron.

Iouem) Sic MSS. omnes, non *eburneum.* Plautus *eburatum* dixit, nec ſemel. H.

p. In Metelli) Macedonici nimirum, *qui primus omnium Romae aedem ex marmore molitus, vel magnificentiae, vel luxuriae princeps fuit,* inquit Velleius I. pag. 5. H.

q. Qua) Campus Martius. Hard.

r. Quum) Erat in tertia decima Vrbis regione ad Auentinum, et prima Vrbis moenia nauale fuit, τὸ νεώριον, Plutarcho in Catone minore, Liuius III. pag. 51. *L. Quinctius trans Tiberim, contra eum ipſum locum, vbi nunc naualia ſunt, colebat agrum,* etc. H.

s. Sed

13. Arceſilaum *t.* quoque magnificat Varro, cuius *v.* ſe marmoream habuiſſe leaenam tradit, [1] aligeroſque ludentes cum ea Cupidines, quorum alii religatam tenerent, alii e cornu cogerent bibere, alii calcearent [2] ſoccis, omnes ex vno lapide. Idem *x.* et [3] a Coponio XIV. *y.* nationes, quae ſunt circa Pompeii, factas auctor eſt.

14. Inuenio et Canachum *z.* laudatum inter ſtatuarios, feciſſe marmorea. Nec [4] Sauron atque Batrachum obliterari conuenit, qui *a.* fecere templa Octauiae porticibus incluſa, natione [5] ipſi Lacones. Quidam et opibus praepotentes fuiſſe eos putant, ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata, hoc tamen [6] alio loco et modo vſurpaſſe. Sunt certe etiamnum in *b.* columnarum [7] ſpiris inſcalpta nominum eorum [8] argumen-

1. *pueroſque.* M. 2. *ſoccos. M.* 3. *a Q. Punio, etc. quae ſunt circa Pompeia. M.* 4. *Sauram. M.* 5. *ipſos. M. et ipſi. V.* 6. *alio modo. M.* 7. *epiſtyliis. Alii.* 8. *ſic ex Mss. H. et M. argumento, rana et lacerta. Gr. et Al.*

s. Sed quae fecerit, nominatim non refertur) Voſſ. *Feciſſe opera complura dicitur: quae fecerit, nominatim non fertur.* Acad. quoque Men. et Gud. *fertur.* Gr.

t. Arceſilaum) Plaſten illum videlicet, quem idem Varro ſuperius laudauit, XXXV. 45. H.

v. Cuius ſe marmoream habuiſſe leaenam tradit) Verbum *tradit* inducunt et Voſſ. Menap. Gud. Academicus. quippe quod lateat in τῷ *magnificat.* Gron.

x. Idem et a Coponio XIV. nationes) Fortaſſe non XIIII, *nationes*, ſed *cognationes* legendum eſt, de quibus ſupra mentio facta, quod idem ſignificat et *ſyngenicon*, ante etiam dictum. Pt.

y. XIV.) Gentium imagines et ſimulacra intelligit, de quibus Suetonius in Claud. cap. 46. *A ſimulacris gentium ad Pompeii theatrum dedicatarum* etc. In regione Vrbis nona. De his et Seruius egit, loco a nobis ſuperius laudato. H.

z. Canachum) L. XXXIV. 19. n. 14. H.

a. Qui) Iunonis et Apollinis, vt alibi diximus. H.

b. In) Dicemus de his ſ. 56. Hard.

gumenta, lacerta *c.* atque rana. In Iouis aede exſtitiſſe picturam, cultuſque *d.* reliquos omnes femineis argumentis conſtat. Etenim facta Iunonis aede quum inferrentur ſigna, permutaſſe *e.* geruli traduntur: et id [1] religione cuſtoditum, velut ipſis [2] Diis ſedem ita partitis. Ergo et in Iunonis aede cultus eſt, [3] qui Iouis eſſe [4] debebat.

13. Sunt et in paruis marmoreis famam conſequuti, Myrmecides *f.*, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca: et Callicrates, cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

V. (VI.) Haec ſint dicta de marmorum ſcalptoribus, ſummaque claritate artificum: [5] quo in tractatu ſubit mentem non fuiſſe tum auctoritatem maculoſo [6] marmori: fecere *g.* e Thaſio Cycladum inſu-

1. *religioni.* M. 2. *Diis ſedentibus: Apparet ergo quid in. M.* 3. *qui in Iouis M. qui Iouis eſſe debebat. V.* 4. *debuit Gr. et Al.* 5. *vbi tamen ſciendum fuiſſe.* 6. *marmori, quam fecere Paros Cycladum inſularum vna, aeque et Leſbos. Liuidius hoc verſicoloreſque maculas habens. In totum. M.*

c. *Lacerta*) Nempe lacertam Graeci σαῦρον et σαῦραν vocant: βάτραχον ranam. H.

d. *Cultuſque*) Signa et ararum ornatus, quae ſacris Dearum ceremoniis magis congruerent. H.

e. *Permutaſſe*) Quae Iouis templo deſtinata erant, in Iunonis aede poſuiſſe, et vice verſa. H.

f. *Myrmecides*) Idem Aelianus lib. I. hiſt. qui et addit elegiacum diſtichon aureis literis ſcriptum fuiſſe in ſemine ſeſami, cap. 21. lib. VII. Idem Myrmecides nauem fabricatus eſt, quam apicula pinnis abſconderet. Varro lib. VI. de lingua Latina: *Etenim facilius obſcuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, ſi extrinſecus admoueant nigras ſetas.* Hadr. Iun. cap. 4. lib. VI. Dal.

Myrmecides) Et aliam ex ebore praeter hanc marmoream, quadrigam is fecit, de qua dictum eſt VII. 21. vt et Callicrates, cuius artificio delectatum Periclem in

inſularum, aeque et e Leſbio; liuidius hoc paulo. Verſicolores quidem maculas, et in totum marmorum apparatum Menander *h.* etiam [1] diligentiſſimus luxuriae interpres, primus et raro attigit. Columnis demum vtebantur in templis, nec lautitiae cauſa, nondum enim iſta intelligebantur; ſed quia [2] firmiores aliter ſtatui non poterant. Sic *i.* eſt inchoatum Athenis templum Iouis Olympii, ex quo Sylla Capitolinis aedibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam et apud Homerum. Dicit *k.* enim [3] marmoreo ſaxo percuſſum: ſed *l.* hactenus. Regias *m.* quoque domos [4] quum laudatiſſimae praeter aes, aurum, ele-

1. *diligentiſſimae luxuriae inter tres.* M. 2. *firmius.* V. 3. *Paridem os.* M. *dicit enim Paridis os marmoreo Gr.* Gr. *et Al.* 4. *cum lautiſſime.* V. *domos cum laudatiſſimo, tum praeter aes.* V. *alii.*

in primis ſcribit Plutarch. in Pericle, pag. 159. H.

g. Fecere) Statuas Thaſii lapidis apud Senecam mentio, ep. 86. cuius initium, *In ipſa Scipionis Africani villa*, Leſbii marmoris, apud Iſidor. Origg. XVI. 5. quod et liuidius eſſe conſitetur. Hard.

h. Menander) Comicus, qui luxuriae genus omne pulcre callebat. Phaedrus Fab. V. *In queis Menander nobilis comoediis Vnguento delibutus, veſtitu adfluens, Veniebat greſſu delicato et languido*, etc. H.

i. Sic) Inchoatum pariter dicit Tranquillus in Augusto, 60. Perfectum vero dedicatumque ab Hadriano, Spartianus, in eius vita; et Pauſanias in Atticis. H.

k. Dicit) Addunt libri editi: *Dicit enim Paridis os marmoreo.* At has voces duas *Paridis os* MSS. nulli agnoſcunt: nec de Paride id vſquam, quod quidem meminerim, Homerus prodidit, ſed de Cebrione Hectoris auriga, Il. π'. v. 735. Hard.

l. Sed) Sed non vltra marmoris mentionem fecit. H.

m. Regias quoque domos) Odyſ. δ. Χαλκȣ̃ τὲ ϛεροπῆν, καὶ δώματα ἠχήεντα Χρυσȣ̃τ' ἠλέκτρȣ τε, καὶ ἀργύρȣ, ἠδ' ἐλέφαντος, Φράζεο Νεϛορίδη. Dal.

electrum, argentum, ebore *n*, tantum adornans. Primum (vt arbitror) verſicolores iſtas maculas Chiorum lapicidinae oſtenderunt, quum exſtruerent muros, faceto [1] in id M. Ciceronis ſale: omnibus enim oſtentabant, vt magnificum. Multo, inquit, magis [2] mirarer, ſi *o*. Tiburtino lapide feciſſetis. Et Hercules, non fuiſſet picturae honos vllus, non modo tantus, in aliqua marmorum auctoritate.

VI. Secandi marmor in cruſtas neſcio [3] an *p*. Cariae fuerit inuentum. Antiquiſſima, quod equidem inueniam, Halicarnaſſi Mauſoli *q*. domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritiis parietibus. Is *r*. obiit [4] Olympiadis CVI. anno II. vrbis Romae anno *rr*. CCCCIIII.

VII.

1. *in his. M.* 2. *mirum eſſet. M. mira res eſſet. V.* 3. *an hac arte fuerit. M.* 4. *CCCCII. M. Olympiadis C... anno CCCII. Gr. et Al.*

n. Ebore) Nulla marmoris facta mentione. Locum Homeri attulimus, XXXIII. 23. H.

o. Si) Qui Romae vulgaris, in eam aduectus inſulam, accepiſſet fortaſſis ab loci, vnde peteretur, intercapedine pretium. H.

p. An) Cui Mauſolus regulus iura dabat. H.

q. Mauſoli) Haec pariter traduntur a Vitruuio II. 8. pag. 29. *Item Halicarnaſſi*, inquit ille, *potentiſſimi regis Mauſoli domus cum Proconneſio marmore omnia haberet ornata, parietes habet latere ſtructos, qui ad hoc tempus egregiam praeſtant firmitatem, ita tectoriis operibus expoliti, vt vitri perluciditatem videantur habere.* H.

r. Is obiit Olympiadis c. anno II. vrbis Romae anno CCCII.) Lege: *Is obiit Olympiadis C. anno II. vrbis Romae* CCCLXXIV. Nam Olympiadis centeſimae annus ſecundus, erat vrbis Romae trecenteſimus ſeptuageſimus quartus. Vide *Meurſ.* Arch. Athen. pag. 142. Dalec.

r. Olympiadis) Sic R. 2. et in Colb. 3. atque in editione Parmenſi, Taruiſia, aliiſque vetuſtioribus, *centeſimae ſextae*, ſine vllis compendiorum notis. Libri poſterius editi, *Olympiadis C.* mendoſe. H.

rr. Anno)

VII. Primum [1] Romae parietes cruſta *s.* marmoris operuiſſe totius domus ſuae in Caelio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, praefectum *t.* [2] fabrûm C. Caeſaris in Gallia. [3] Neque indignatio ſit tali aucto-

1. *Romae marmoris fruſtis operuiſſe totius domus ſuae parietes in Caelio. M.* 2. *ſic ex Mss. H. fabrorum Gr. et Al.* 3. *Neque ideo deſinimus, indignati de tali auctore inuenti. Hic. M. Itaque indignatio ſit tali auctore ac inuentore. V.*

rr. Anno) Ita codices R. quatuor, et Vaticani duo. In Colb. 3. et vet. codice Dalecampii CCCCII. Lege, *Olympiadis CX. anno ſecundo, Vrbis Romae anno CCCCIV.* et omnia ad Plinii mentem veritatemque congruent. Eſt hic annus 350. ante Chriſtum. In libris hactenus editis, CCCII. errore minime obſcuro. H.

s. Cruſta) Id non aliud fuit, quam marmor in tenues cruſtas varii coloris ſectum parieti ſcire imponere, et pro tectorio ei dare. Lucanus X. v. 114. *Nec ſummis cruſtata domus, ſectiſque nitebat Marmoribus.* Declamator apud Senecam patrem: *In hos ergo exitus varius ille ſecatur lapis, vt tenui fronte parietem tegat.* Has marmorum cruſtas, Graeci πλάκας vocabant, et μαρμάρου πλακώσεις. Hard.

t. Praefectum) *Fabrorum Caeſaris in Gallia. Neque indignatio ſit*) Voſſ. et Pintiani: *fabrum.* Dein Acad. *nec id deſinimus indignari.* Men. et Gud. *neque id deſinimus indignatii.* Voſſ. *neque id indignati deſit tali.* Scribe: *Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, praefectum fabrûm C. Caeſaris in Gallia: ne quid indignari deſit tali auctore inuentore.* Lib. XXXIII. 11. *quae et ipſa* (Achaica victoria) *ſigna et tabulas pictas inuexit, ne quid deeſſet.* Lib. XXXV, 11. *Ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenens.* Lib. XXXVI. 15. *Bis vidimus vrbem totam cingi domibus principum Caii et Neronis, et huius quidem* (*ne quid deeſſet*) *aurea.* Gr.

Praefectum) Habebat vnaquaeque legio fabros tignarios, carpentarios, ferrarios ſtructores, reliquoſque artifices ad hibernorum aedificia, ad machinas, turreſque ligneas, ceteraque. Horum iudex proprius praefectus fabrûm. Sic *Praefectus fabrûm Cn. Pompeii,* apud Ciceron. ad Attic. IX. ep. 8. H.

auctore inuenta re. Hic namque eſt Mamurra *v.* Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus, [1] quem *x.* et res eſt, et domus ipſius clarius, quam Catullus, dixit habere, quidquid habuiſſet Comata Gallia. [2] Namque adiecit idem Nepos, eum primum totis aedibus nullam niſi e marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas [3] e *y.* Caryſtio aut Lunenſi.

VIII. *z.* [4] M. *a.* Lepidus Catuli in Conſulatu collega, primus omnium *b.* limina ex Numidico mar-

Sſ 2

1. *quem Metrodorus Scepſius clarius quam, etc. Namque adiecit eum primum, etc.* Scalig. *quem, vt res eſt, domus* Gr. et Al. 2. *addiditque, eum primum.* M. 3. *a Caryſto.* M. *Lepidus Catuli.* M. 4. *ſic ex Mss.* H. *Denique M. Lepidus.* Gr. et Al.

v. *Mamurra)* Carm. 30. in Caeſarem: *Quis hoc poteſt videre? Quis poteſt pati, Niſi impudicus, et vorax, et aleo? Mamurram habere, quod Comata Gallia Habebat vnctum, et vltima Britannia?* De Mamurrae diuitiis, Tullium vide VII. ep. 7. ad Attic. H.

x. *Quem)* Quem, et res familiaris, *ſiue opes.* Vide N. et Em. N. IV. (hic poſ.) *Quem)* Sic totidem fere apicibus libri manu exarati, quum in editis ad hunc diem libris addatur, *Quem, vt res eſt, domus ipſius,* vel nulla, vel implicata nimis ſententia. Legebat olim Scaliger ex coniectura, *Metrodorus Scepſius*, horum verborum vice, *vt res eſt domus ipſius.* Acute magis quam ſolide excogitatum. Quid enim apertius, quam quod illis verbis ſignificatum? Rem familiarem, ſeu opes Mamurrae, domumque eius clarius illum ipſum declaraſſe, quod Catullus exprobarat, quam hunc ipſum poetam ſuis carminibus: corraſum ſcilicet ab illo, congeſtumque, in illam domum, quidquid opum foret in Comata Gallia. *Rem* dici de pecunia opibuſque tralatitium eſt. Hinc apud Tullium alioſque idoneos Latinitatis auctores paſſim offendas, *Augère rem*, *Habere rem, Facère rem,* etc. H.

y. *E Caryſtio)* De Caryſtio IV. 21. Caryſtiarum columnarum meminere Stephanus, Strabo et alii. Tibullus III. et 3. *Quidue domus prodeſt Phrygiis innixa columnis? Taenare ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis?* De Lunenſi ſupra diximus ſ. 4. n. 2. Hard.

z. *De-*

marmore in domo poſuit magna reprehenſione. Is fuit Conſul anno *c.* vrbis [1] DCLXXVI. Hoc primum inuecti Numidici marmoris veſtigium inuenio, non *d.* in columnis [2] tamen cruſtisue: vt *e.* ſupra Caryſtii: ſed [3] in maſſa ac viliſſimo *f.* liminum vſu. Poſt hunc Lepidum ferme quadriennio L. *ff.* Lucullus Conſul fuit, qui nomen (vt apparet ex

1. *DCLXV. M.* 2. *ſic ex Mss. H. et M. non in columnis tantum cruſtiſue: Marmora Cariſtium poſuit: ſed Gr. et Al.* 3. *in menſas ac viliſſimum vſum. V. ſed in menſa. V. quo vocabulo Vitruuius vtitur.*

z. *Denique M. Lepidus Catuli in conſulatu collega*) Quatuor membranae vno animo excludunt *τὸ denique.* Gron.

a. *M. Lepidus*) Eius domus ſuo ſeculo Romae pulcherrima fuit, cap. 15. huius libri. Dalec.

b. *Omnium limina ex Numidico*) Pauimenta ex Numidico *Poenica* vocat apud Feſtum Cato his verbis: *Dicere poſſum, quibus villae atque aedes aedificatae, atque expolitae maximo opere citro, atque ebore, atque pauimentis Poenicis ſtent, etc.* Dalec.

c. *Anno*) Ita R. 2. quod et temporum ratio, Faſtique Conſulares poſtulant. In libris hactenus editis, DCLXVI. H.

d. *Non*) Sic MSS. R. 2. et alii, non vero *tantum.* Fauet Iſidorus Origg. XVI. 5. *Numidicum marmor Numidia mittit, ad cutem ſuccum dimittit croco ſimilem: non cruſtis, ſed in maſſa, et liminum vſu aptum.* Aeuo tamen ſubſequente, Neronis ſcilicet principatu, et cruſtas e marmore Numidico inductas legimus. Seneca ep. 86. pag. 372. *Alexandrina,* inquit, *marmora Numidicis cruſtis diſtincta.* Et Sidonius II. ep. 2. balneolum ſuum deſcribens: *Non illic Paros,* inquit, *Caryſtos, Phryges, Numidae. rupium variarum poſuere cruſtas.* H.

e. *Vt Mamurra Caryſtium poſuit*) Vltimum verbum redundat, ex ſcripto codice, et *Caryſtii* legitur, non *Caryſtium,* ibidem, quod ſi recipis, mutandam quoque habebis vocem *Mamurram,* in patrium caſum. Pint.

f. *Viliſſimo*) Limen inferum portarum vt hoc loco intelligatur, viliſſimus qui nunc dicitur vſus, admonet. Hard.

ff. *L. Lucullus*) A. V. DCLXXX. Haec totidem verbis

[1] ex re) Lucullèo marmori dedit, admodum delectatus illo: primuſque Romam inuexit, atrum alioqui: quum cetera maculis aut coloribus commendentur. Naſcitur *g.* autem in *gg.* Nili inſula, ſolumque paene horum marmorum ab *h.* amatore nomen accepit. Inter *i.* hos primum, vt arbitror marmoreos parietes habuit ſcena *k.* M. Scauri, non facile dixerim ſectos, an ſolidis glebis *l.* [2] poſitos, ſicuti eſt hodie Iouis Tonantis aedes in *m.* Capitolio. Nondum enim ſecti marmoris [3] veſtigia inuenerat Italia.

IX. Sed quiſquis primum inuenit ſecare, luxuriamque diuidere, importuni ingenii fuit. Arena hoc fit, [4] et ferro videtur fieri, ſerra in praete-

Sſ 3 nu-

1. ex ſe. M. 2. politos. M. *3. veſtigium erat inuentum in Italia. M. 4. et ferro. Videtur enim ferri ſerra M.*

verbis Iſidor. Origg. XVI. 5. Hard.

g. Naſcitur in Nili inſula) In eodem, *naſcitur in Nilo etiam.* vt putem legendum M*elo*, non *Nilo*, cuius in ſuperioribus habita frequens mentio. Pint.

gg. In) R. 2. et Colb. 3. *in Nilo inſula.* Pintianus coniiciebat *in Melo* legi poſſe commodius. Nos *in Chio*, Iſidoro auctore, qui hunc locum exſcripſit. H.

h. Ab amatore nomen accepit) Non *amatore* in eo legitur, ſed *auctore.* vt legendum forte ſit *auctore.* Pint.

Ad) Lucullo videlicet, qui admodum delectatus illo. Sic Iſidor. l. c. *Solumque paene hoc marmor ab amatore nomen accepit.* H.

i. Inter) Inter Lepidi et Luculli Conſulatum. Igitur anno fere DCLXXVIII. aedilitatem geſſit M. Scaurus, quam in annum abhinc duodeuiceſimum ex inani coniectura reiicit Pighius in Annalibus, hoc eſt, in Conſulatum Gabinii et Piſonis A. V. DCXCVI. H.

k. Scena) Scena theatri pars ea dicitur, quae inter duo cornua pertenditur. H.

l. Glebis) Molibus. H.

m. In) Aedem Iouis Tonantis in Capitolio exſtruxit Auguſtus. Suet. 29. *Marmorare* porro dixere veteres, quod nos deinde *veſtire marmore.* In vetuſto lapide apud Grut. p. 129. AEDEM MARMORAVIT. Hard.

nui linea premente [1] arenas, verſandoque tractu *n.* [2] ipſo ſecante. Aethiopica ad [3] haec maxime probatur. Nam id quoque acceſſit, vt *o.* [4] ad Aethiopas vſque peteretur, quod *p.* faceret marmora: [5] imo *q.* vero [6] in Indos, quo margaritas quoque peti ſeueris moribus indignum erat. Haec *r.* proxime laudatur. [7] Mollior tamen, quae [8] Aethiopica. [9] Illa nulla ſcabritie ſecat. Indica non aeque [10] laeuigat: ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile et Naxiae vitium eſt, et *s.* Coptidi, quae vocatur Aegyptia. Haec fuere [11] antiqua genera marmoribus ſecandis. Poſtea reperta eſt arena non minus probanda, ex *t.* quodam Adriatici maris vado, aeſtu [12] nudante, obſeruatione

1. *arenas verſando, tractuque ipſo ſecante. V. arenas, verſandoque ipſas tractu ſecante Alii V.* 2. *ipſas. M.* 3. *ſic ex Mss. H. ad hoc.* M. *Aethiopica haec. G. et Al.* 4. *Ab Aethiopia.* M. 5. *ſic ex Mss. H. imo vero etiam in Indos, vnde margaritas Gr. et Al.* 6. *in India. M.* 7. *Melior. V.* 8. *ex Aethiopia. M.* 9. *illa enim multa. V.* 10. *laeuat: ſed ea polientes M.* 11. *antiquis. V.* 12. *inundante. V.*

n. Tractu) Dum trahitur ſerra, ſecat, premendo arenas praetenui acie ſua. H.

o. Vt) Similes loquendi formulas ex Pliniano Indice pete. H.

p. Quod) Sic etiam MSS. Forte, *Quod ſecaret.* Vel, *quod laceraret.* Sed et *faceret* quoque ſatiſfacit: eſt enim *facere marmora*, ex rudibus impolitiſque glebis, facere polita, et aedibus ornandis idonea. H.

q. Imo vero etiam in Indos, vnde margaritas peti, etc.) Scribe, *imo vero in Indos, quo margaritas peti, etc.* ex vetere codice: et ſtatim ante commodiorem reor lectionem *ſecaret*, quem *faceret.* Pintianus.

r. Haec) Indica poſt Aethiopicam proxime laudatur. H.

s. Et) E Copto Aegypti oppido. H.

t. Ex quodam Adriatici maris vado) In eodem *vadoram* legitur, non *vado*, Scribo, *ex quodam Adriatici maris vado, oram aeſtu nudante.* Pint.

ne non facili. Iam quidem quacumque arena ſecare e fluuiis omnibus fraus artificum auſa eſt: quod diſpendium admodum pauci intelligunt. Craſſior enim arena laxioribus ſegmentis terit, et plus erodit marmoris, maiuſque *v.* opus [1] ſcabritia polit urae relinquit. [1] Ita ſectae attenuantur cruſtae. Rurſuſque [2] Thebaica polituris accommodatur, et quae fit e poro lapide, aut e pumice.

X. (VII.) Signis e marmore poliendis, gemmiſque etiam ſcalpendis atque limandis, [3] Naxium diu placuit ante alia: ita vocantur cotes *x.* in Cypro inſula genitae. Vicere poſtea ex *y.* Armenia vectae.

XI. Marmorum genera et colores non attinet dicere in tanta notitia: nec facile eſt enumerare in tanta multitudine. [4] Quoto *z.* cuique enim loco non ſuum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta ſunt in *a.* ambitu terrarum cum gen-

Sſ 4

1. *ſcabritie.* M. 2. *tenuatae polituris accommodantur. Aeque fit e duro lapide.* M. *poron intelligo rephum.* 3. *In M. et V. huius c. pr. eſt, Naxium diu, etc. Alia cap. ſup. adnectuntur.* 4. *ſic ex Mſs. H. Quoto enim cuique loco nomen ſuum marmori M. quoto quoque.*

v. Maiuſque) Et plus laboris ſcabritia relinquit picturae, *quae fit poſt ſectionem marmoris.* H.

x. Cotes in Cypro) De Naxia cote Dioſc. lib. V. Dal.

Cotes) In Cypro quidem genitae, ſed ex oppido Cretae Naxo, vbi parari ac concinnari mos erat, Romam aduectae: inde Naxi nomen. Suidas: Ναξία λίθος, ἡ Κρητικὴ ἀκόνη. Νάξος γὰρ πόλις Κρήτης. Sic ficum Cypriam nuncupari in Creta Theophraſtus auctor eſt, quoniam eo e Cypro tranſlata, Hiſt. Plant. IV. 2. H.

y. Ex Armenia vectae) Theophr. lib. de lapidibus. Dalec.

Ex) Laudat eas Theophr. de lapid. pag. 9. H.

z. Quoto) Et in Gallia quoque nuper, haud procul regia Fontis Bellaquei baſilica, ingens reperta eſt egregii marmoris fodina. H.

a. In) In libris Geographicis. H.

gentibus ſuis. Non *b.* omnia tamen in lapicidinis gignuntur; [1] ſed multa et ſub terra [2] ſparſa. [3] Pretioſiſſimi *c.* quaedam generis ſicut *d.* Lacedaemonium viride, cunctiſque hilarius. Sic et Auguſtum, ac deinde [4] Tiberium, in Aegypto Auguſti ac Tiberii primum principatu reperta. Differentiaque eorum eſt ab ophite, quum ſit illud ſerpentium maculis ſimile, vnde *e.* et nomen accepit: quod haec maculas diuerſo modo colligunt, Auguſtum *f.* vndatim criſpum in *g.* [5] vertices, [6] Tiberium *h*, ſparſa,

1. *ſed multa eſt ſub terra pars. Pretioſ.* M. 2. *ſparſa pretioſiſſimi quidem generis, ſicuti Lacedaemonium.* M. 3. *Sic ex Mſs. H. Pretioſiſſimi quidem generis, Lacedaemonium Gr. et Al.* 4. *Tiberianum.* M. 5. *vortices. V.* 6. *Sic ex* Mſs. *Tiberium ſparſim conuoluta Gr. et Al.*

b. Non) Tranſcripſit haec Iſidorus Origg. XVI. 5. totidem plane verbis ac ſyllabis, vſque ad eum locum, *Neque ex Ophite*, etc. Hard.

c. Pretioſiſſimi quidem generis Lacedaemonium) Acad. Gud. Men. Voſſ. *generis ſicuti Lacedaemonium.* Forte: *Pretioſiſſimi quaedam generis, ſicuti Lacedaemonium.* Gron.

d. Lacedaemonium) Prudent. II. contra Symmach. v. 246. *Et quae ſaxa Paros ſecat, et quae Punica rupes, quae viridis Lacedaemon habet, maculoſaque Synnas.* Sidonius in Pareg. Maioriani; *Poſt caute Laconum* Marmoris *herboſi radians interuiret ordo.* H.

e. Vnde) Nam ὄφις Graece ſerpentem ſonat. H.

f. Auguſtum vndatim criſpum in vertices) Legend. *Auguſteum vndatim criſpum in vortices, Tiberium ſparſa non conuoluta canitie.* Sic de menſis citreis: *praecipua dos in venam criſpis, vel in vortices paruos.* Onyx igitur vel alabaſtrites lapis, candidus vel mellei coloris, et in vortices maculoſus. *Salmaſ.* 559. a.

g. In) Sic etiam MSS. At XIII. 30. eodem ſenſu, *in vortices paruos.* H.

h. Tiberium) Sententia eſt, in marmore, quod in Tiberii nomen adſcitum eſt, fuiſſe maculas candidas, non conuolutas quidem in vortices, vt in Auguſteo

ſparſa, non conuoluta [1] canitie. Neque ex ophite columnae, niſi paruae admodum, inueniuntur. Duo *i.* eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur *k.* ambo capitis dolores ſedare [2] adalligati, et ſerpentium ictus. Quidam *l.* phreneticis ac lethargicis adalligari iubent [3] candicantem. Contra *ll.* ſerpentes autem a quibuſdam laudatur praecipue ex his, quem tephriam *m.* appellant, a colore cineris. Vocatur *n.* et Memphites a loco, gemmantis *o.* [4] naturae. Huius *p.* vſus conte-

Sſ 5

1. *luce. M.* 2. *adalligata. M.* 3. *candicans. M.* 4. *naturae. cuius vſus conuenit iis, etc. ex aceto illiti. V.*

guſteo, ſed ſparſas. Vide N. et Em. N. V. (paulo poſt) In Colb. 3. *Auguſteum et Tiberianum* legitur. *Auguſtum*) Sic MSS. R. 2. Colb. 2. et Pintiani. In editis ad hanc diem libris, contraria plane ſententia, vel potius nulla, legebatur, *Tiberium ſparſum conuoluta canitie.* Nos et conditiuorum exemplarium auctoritatem ſequuti ſumus ipſamque loci ſententiam, et Iſidori fidem, qui hunc locum totidem verbis exſcripſit Origg. XVI. 5. H.

i. Duo eius genera) Tria Dioſcoridi primum, nigrum et ponderoſum: ſecundum, cinereum notis compunctum: tertium, lineis candidis intercinctum. Dal.

Duo) Haec totidem verbis Iſidor. Origg. XVI. 5. Hard.

k. Dicuntur) Dioſc. V. 162. totidem verbis et Oribaſ. XIII. ſ. 230. H.

l. Quidam) Dioſc. l. c. Hard.

ll. Contra) Iſidorus iisdem verbis l. c. H.

m. Tephriam) Τεφρίαν, quod genus eſt ophitis tertium, σποδοειδὲς τὴν χρόαν colore cinereo a Dioſcoride appellatum, punctiſque diſtinctum: vnde Lucanus IX. v. 714. *Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites.* Nam et τέφρα Graecis, et σποδὸς cinerem ſignificat. H.

n. Vocatur et Memphites a loco) Dioſcoridi pingue, varium, calculorum magnitudine. Dal.

Vocatur) Nouum lapidis ſeu marmoris genus, ab Aegypti oppido Memphi nominatur: de quo totidem verba faciunt, Dioſc. V. 158. et Iſid. Origg. XVI. 4. H.

o. Gem-

conteri; et iis, quae vrenda ſint aut ſecanda, ex aceto illini. Obſtupeſcit ita corpus, [1] nec ſentit cruciatum. Rubet *q.* porphyrites in eadem Aegypto: ex *r.* eo candidis interuenientibus punctis, [2] Leptoſephos *s.* vocatur. Quantiſlibet *t.* molibus caedendis ſufficiunt lapicidinae. Statuas ex eo Cl. Caeſari procurator eius in vrbem ex *v.* Aegypto adue-

1. *vt non ſentiat. M.* 2. *leucoſephos alii leptoſtactos Gr. et Al.*

o. Gemmantis) Gemmarum magnitudinem ac lucem imitatur. Dioſc. l. c. Ἔχει ψηφίδων μέγεθος, λιπαρὸς δὲ καὶ ποικίλος, *calculorum magnitudine, pinguis et verſicolor.* H.

p. Huius) Dioſc. l. c. Οὗτος ἰσερῶται καταχρισθεὶς λεῖος ἐπὶ τῶν μελλόντων τέμνεσθαι ἢ καίεσθαι τόπων, ἀναισθησίαν ἀκίνδυνον ἐπιφέρειν. *Hoc tradunt trito et illito partes quae vrendae ſecandae ve ſunt, citra periculum, ita obſtupeſcere, vt non ſentiant cruciatum. H.*

q. Rubet) Aliud rurſus marmoris genus. Iſid. Origg. XVI. 5. *Purpurites ex Aegypto, eſt rubens, candidis interuenientibus punctis.* H.

r. Ex eo candidis interuenientibus punctis) Legend. *Ex eo candidis interuenientibus punctis Leptopſechos vocatur.* Salmaſ. 562. b.

Ex eo) Ex eo marmore genus illud quod punctis candidis diſtinguitur, ob exiguitatem dicitur Leptopſephon, hoc eſt minutus calculus. H.

s. Leptopſephos) Λεπτόψηφος, quod nempe, vt Memphites, de quo dictum eſt proxime, calculorum magnitudinem id genus, quod eſt candidis punctis interſtinctum, non ſuperet. Hunc Plinii in locum Salmaſius praepoſtere accepit in Alii pag. 562. qui a punctorum ſeu furfurum candore, qui in poſteriore illo porphyritis genere ſparguntur, Leptopſephi cognomen inditum putauit. In libris hactenus editis, *leucoſtictos*, ex eruditorum interpolatione legebatur. At R. 2. Colb. 3. et Pintiani codex, *Leptoſephos*, vnde nos *leptopſephos* effecimus. Hard.

t. Quantiſlibet) Id vero de prioris porphyritis genere accipiendum eſt. H.

v. Ex Aegypto Triarius Pollio) Tres quibus vtimur, *Vitriaſius Pollio.* Recte igitur

aduexit [1] Vitraſius x. Pollio, non admodum [2] probata nouitate. Nemo certe poſtea imitatus eſt. Inue-

1. *treis Aſinius Pollio. V. Triaſius Pollio Gr. et Al.*
2. *probatae nouitatis. M.*

tur reſtitutum *Vitraſius*, vt plane Menapius. Sed quosdam ſic legere aiunt, vt apud Modeſtinum I. C. in reſcripto Hadriani ad *Vitraſium Pollionem*: verum id minime quadrare, cum Hadrianum multis annis Plinius anteceſſerit: eoque alium Pollionem fuiſſe neceſſum eſſe quam eum, ad quem ſcripſit Hadrianus. Quis dubitat? nec Plinius Hadrianum modo, ſed et Claudius Plinium. Qui reſcriptum Hadriani aduocauit, inſinuabat non eundem vtrobique hominem appellari, ſed *Vitraſiam* gentem Romanam, et eius gentis cognomen *Pollionem* fuiſſe. Satis igitur quadrat hoc reſcriptum. Quemadmodum etiam, quod ſcribit Dio lib. LVIII. Κἀν τούτῳ Οὐητρασίου Παλίωνος τοῦ τὴν Αἰγύπτου ἄρχοντος τελευτήσαντος, Ἰβήρῳ τινὶ Καισαρείῳ χρόνον τινὰ τὸ ἔθνος ἐπέτρεψε. Hic vel pater vel e natu maioribus proximorum fuit eius, cuius meminit Plinius. Lapis Puteolis in quadam turri apud Gruterum fol. 192, 10. DEDICATA. VI. ID. AVG. T. VITRASIO. POLLIONE. II. M. FLAVIO. APRO. Apud eundem fol. 302. VITRASIVS. POLIO. Et *Vitraſianum* SC. l. 30. §. 6. D. de fideic. libert. Gron.

x. *Triarius Pollio*) *Vitraſius* quidam legunt vt apud Modeſtinum Iuriſconſultum in reſcripto Hadriani ad Vitraſium Pollionem. Verum id minime quadrare videtur, cum Hadrianum multis annis Plinius anteceſſerit. Quare alium Pollionem fuiſſe neceſſum eſt, quam eum ad quem ſcripſit Hadrianus. Manuſcriptum habet *Vitriaſius*. Dal.

Vitraſius) Meminit huius Dio, vt dicemus in Nott. et. Em. N. VI. (hic adi.) *Statuas*) Libri hactenus fere editi, *Triarius Pollio*, Parm. ed. *Tris Aſinius Pollio*. At R. 2. et Colb. 3. *Vitraſius Pollio*. Nos tum ex Dione, tum ex antiquis monumentis Vitraſium ſcripſimus. Dio LVIII. pag. 633. Κἀν τούτῳ Οὐητρασίου Πωλίωνος τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντος τελευτήσαντος, etc. *Interim Vitraſio Pollione Aegypti praefecto*

Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem *y.* vocant [1]baſalten, ferrei coloris atque duritiae. Vnde et nomen ei dedit. Numquam hic maior repertus eſt, quam in templo Pacis ab Imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus: argumento *z.* Nili, XVI. *a.* liberis circa ludentibus, per *b.* quos totidem

1. *autem* M. *fortaſſis, barzalten. nam Hebraeis barzel ferrum dicitur* Mitallerius.

fecto vitafuncto etc. Et Gruterus, pag. 302. VITRASIVS POLLIO. Et pag. 192. DEDICATA. VI. VLOS. AVG. T. VITRASIO. POLLIONE II. M. ELAAIO ARGO. Et alibi Vitraſiae gentis frequens occurrit mentio. H.

y. Quem vocant baſalten) Hunc lapidem ſic deſcribit Strabo lib. XVII. *Nos Philas ex Syene plauſtro venimus, per campum valde planum, centum ſtadiorum. Per totam viam vtrinque multis in locis videbantur quaſi hermaea, ſcopuli alti, rotundi, admodum politi, paene teretes, nigri ac duri lapidis, e quo mortaria fiunt, etc.* Tales lapides, ſed minutuli, reperiuntur prope Caillon, arcem Rhotomagenſis archiepiſcopi, foris aſperi, tuberoſi, veluti obliti luto, et candicantes, intus gagate nigriores. Dal.

Quem) Aegyptio ac peregrino vocabulo, non oris Latini Graeciue. Ex eo lapide mortaria fieri auctor eſt Strabo XVII. pag. 818. Locum hunc non bene exſcripſit Iſid. l. c. H.

z. Argumento Nili XVI. liberis circa ludentibus, etc.) Exemplaria Romana, *Argumento ſeptem orbibus circumdantibus per quos, etc.* Parmenſis et quaedam alia recentiora, *Argumento ipſe liberis circa ludentibus.* ſcribendum arbitror, non *liberis*, ſed *alabetis*. Piſcis eſt alabete, Nilo peculiaris, vt ſupra Plinius oſtendit. lib. V. cap. 9. et confirmat Strabo lib. vlt. Pint.

Argumento) Argumentum caelaturae in lapide, Nilus et pueri ſedecim... quibus intelligitur ſummum Nili exundantis incrementum. H.

a. XVI.) Viſitur hodieque id marmor in Vaticanis hortis. Expreſſere eius effigiem Ortelius in ipſa operis Geographici fronte, et Otſelius in calce Theſauri numiſmatum. Philoſtratus: Περὶ τὸν Νεῖλον οἱ πήχεις ἀθύρουσι, παιδία ξύμμετρα

dem [1] cubita ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur. Non abſimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, vt putant Memnonis *c.* [2] ſtatua dica-

1. Sic ex Mss. H. cubiti Gr. et Al. 2. *Sic ex Mss. H. et M. ſtatua Gr. et Al.*

τρα τῷ ὀνόματι· καὶ ὁ Νεῖλος αὐτοῖς ὑπεργάννυται, τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι κηρύττουσιν αὐτὸν, ὅσος Αἰγυπτίοις προεχύθη. *Cubiti circa Nilum ludunt, pueri corporis quandam cognomines, quibus Nilus ſummopere oblectatur, tum ob alia, tum vel maxime, quod ipſum quantum Aegyptiis profuſus ſit, enuncient.* Libro primo iconum pag. 737. Reliqua deſcriptio ſimili nitet lepore. De Nili incremento vide quae diximus V. 10. Eſt Hadriani Aug. nummus ex aere magno, in Gaza Parmenſi, in quo Nilus decumbens pingitur, cum arundine et cornucopiae: infra, hippopotamus. In imo L. TPICKAIΔ. Anno XIII. Hadriani. Supra ις. *Sedecim* cubiti ad quos eo anno Nilus excreuit. Anno praecedente, ſiue duodecimo Hadriani idem notatur, in nummo aereo pariter: L. ΔΩ. ΔEK. Supra ις. H.

b. Per quos totidem cubiti ſummi incrementi) Voſſ. Men. Gud. Acad. *cubita.* Vt paſſim alibi Plinius cap. ſequenti: *menſurae non vltra bina cubita.* Sic et lib. VII. 2. et 16. lib. VIII. 25. lib. XIII. 11. lib. XVIII. 18. et alibi Quo magis miror, quum hunc locum, quemadmodum ſeſe haberet in ſcriptis, veſtigauerint et Hermolaus et Gelenius et Pintianus, omnes id praetermiſiſſe. Barbaro debetur *ſedecim liberis: Gelenio augentis ſe amnis*; Pintiano eruditionis nimiae ludibrium *alabetis* ex Plinii lib. V. cap. 9. Sed *liberos*, non *piſces*, luſiſſe in einſmodi exemplis circa Nilum teſtis locuples Philoſtratus: Περὶ τὸν Νεῖλον οἱ πήχεις ἀθύρουσι παιδία ξύμμετρα τῷ ὀνόματι. Καὶ ὁ Νεῖλος αὐτοῖς ὑπεργάννυται, τάτε ἄλλα καὶ ὅτι κηρύττουσιν αὐτὸν, ὅσος Αἰγυπτίοις προεχύθη. Προσάγεται οὖν καὶ οἷον ἔρχεται αὐτῷ ἐκ τοῦ ὕδατος βρέφη ἁπαλὰ καὶ μειδιῶντα. Et poſſunt hodieque videri Vaticanis in hortis. Gr.

c. Memnonis ſtatua dicatus) De hac Philoſtratus in Iconibus et Heroicis, Lucianus in Toxati, Apollonius Tyaneus fuſiſſime. Strabo, Pauſanias, Rhodig. cap. 5. lib. XXII. Dal.

dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactum radiis, crepare *d.* dicunt.

XII. Onychem etiam tum in Arabiae montibus, nec vſquam alibi, naſci putauere noſtri [1] veteres: Sudines in Germania. Potoriis *e.* primum vaſis inde factis, dein pedibus lectorum ſelliſque. [2] Nepos Cornelius *f.* tradit magno fuiſſe miraculo cum

1. *veteres, ſed et in Germania potoriis.* M. *veteres. In Germania tamen apud Sudines reperitur. Potoriis, etc. Sic quidam. Citatur tamen alibi Plinio Sudines ſcriptor.* 2. *Sic ex Mſſ. H. Cornelius Nepos tradit fuiſſe magno Gr. et Al.*

d. Crepare) Vocem fundere, φθέγξασθαι, ſi Philoſtrato credimus, de vita Apoll. VI. 3. pag. 263. Tacitus Annal. II. pag. 61. *Mennonis ſaxea effigies, vbi radiis ſolis ita eſt, vocalem ſonum reddens.* De ſimulacris imaginibuſque loquentibus multa congeſſit pro more Grotius in Explicat. Decalogi, pag. 29. Verum *Mennonis*, legi hic oportere, non *Memnonis* fidem faciunt quae diximus ad L. VI. 35. et X. 37. H.

e. Potoriis primum vaſis inde factis) Hic locus oſtendit, contra quam putat Agricola, Murrhina vaſa alia fuiſſe, quam quae ex onychite fiunt. τῶν ὀνυχινῶν ποτηρίων meminit Athenaeus pag. 243. verſu 50. ex Poſidonio Philoſopho. Dal.

Potoriis) Hic locus oſtendit, vt recte animaduertit Dalecampius, murrhina vaſa alia fuiſſe, quam quae ex onyche fierent. Τῶν ὀνυχίνων ποτηρίων meminit Athen. XI. pag. 494. et ὀνυχίνων σκύφων p. 495. ex Poſidonio Philoſopho. Caue porro onychem hoc loco putes a Plinio pro gemma ea accipi, quam noſtri vocant *Caſſidacine*, vt pleriſque viſum: quum ſit onyx modo aliud nihil praeter marmorei lapidis genus quoddam, quem et alabaſtriten priſci appellarunt. H.

f. Nepos Cornelius tradit magno fuiſſe miraculo) Sic Voſſ. ordinat verba. Recte autem Hermolaus: *amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum*: fruſtra ſubiicit, vel *Antiochiorum.* Lucianus lib. II. verae hiſtoriae: ἕκαςον αὐτῶν Χίου πίθου πριπλήθεςερον. Gron.

cum P. *g.* Lentulus Spinter amphoras [1] ex eo Chiorum *h.* magnitudine cadorum oſtendiſſet: poſt quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine [2] columnas vidiſſe ſe. [3] Variatum in hoc lapide poſtea eſt. Namque pro miraculo inſigni quatuor modicas in *i.* theatro ſuo Cornelius Balbus poſuit. [4] Nos ampliores triginta vidimus in *k.* coenatione, quam Calliſtus *l.* Caeſaris Claudii libertorum [5] potentia notus ſibi exaedificauerat. (VIII.) [6] Hunc *m.* aliqui lapidem alabaſtriten vocant, quem cauant

1. *ex eo et vrceos magn.* M. 2. *columnam* M. 3. *Variarumque* M. 4. Mox M. 5. *potentiſſimus ſibi* M. 6. *Sic aliqui et lapidem* M.

g. P. Lentulus) Qui Aedilis fuit Cicerone Conſule. Hard.

h. Chiorum) Horat. III. Od. 19. *Quo Chium pretia eadem Mercemur.* Romae cadus quanta menſura fuerit, diximus XIV. 17. Χίου πίθου meminit Lucianus verae hiſt. II. H.

i. In) Quod ille nempe Corn. Balbus alter, A. V. DCCXLI. Tiberio Claudio Nerone, P. Quintilio Varo Coſſ. dedicauit, vt auctor eſt Dio LIV. pag. 539. Hard.

k. In coenatione) Coenatio, locus eſt ad coenandum. Suet. in Ner. 31. *Coenationes laqueatae tabulis eburneis verſatilibus, vt flores ex fiſtulis, et vnguenta deſuper ſpargerentur. Praecipua coenationum rotunda,* etc. H.

l. Calliſtus) De quo ſuperius XXXIII. 47. H.

m. Hunc aliqui lapidem alabaſtriten vocant) Plin. onychitem gemmam, quam nos *Caſſidoine* vocamus, ab alabaſtrite, quem etiam quidam onychiten vocant, parum attente minime diſtinguit. Dalec. *Hunc aliqui lapidem alabaſtriten vocant, quem cauant ad vaſa vnguentaria)* Illa ſunt adnectenda ſuperiori capiti, quo de onyche marmore tractat. *Salmaſ.* pag. 558. b. et 560. b. Et paulo poſt legend. *probantur quam maxime mellei coloris, in verticem maculoſi.* Idem ibid.

Hunc) Onychem videlicet. Ex horum eſt numero Dioſc. V. 153. Apparet quam impenſe diuulſa haec fuerint a priſtinis Plinii editoribus, vt nouum de iis

cauant ad vaſa vnguentaria, quoniam *n.* [1] optime ſeruare incorrupta dicitur. [2] Idem oexuſtus emplaſtris conuenit. Naſcitur *p.* circa Thebas Aegyptias, et Damaſcum Syriae. Hic ceteris candidior: probatiſſimus vero in Carmania, mox in India: iam quidem et in Syria Aſiaque. Viliſſimus autem et ſine vllo nitore in Cappadocia. [3] Probantur quam maxime mellei coloris, in *q.* [4] vertices maculoſi, atque non tranſlucidi. Vitia in iis, corneus color aut candidus, et quidquid ſimile vitro eſt.

XIII. Paulum *r.* [5] diſtare ab eo in *s.* vnguentorum fide multi exiſtimant, Lygdinos *t.* [6] in Paro reper-

1. *optime ea ſeruare.* M. 2. *Sic ex Mss.* H. *idemque etiam exuſtus V. Idem et vſtus Gr. et Al.* 3. *Probatur.* M. 4. *Sic ex Mss. H. in vertice mac. Gr. et Al.* 5. *diſtat ab eo ad vnguentorum fidem, vti exiſtimant, Lygdinus in Tauro repertus, etc. aduehi ſolitus candoris eiuſdem exiſtimatur.* Magnus M. 6. *Tauro Gr. et Al.*

iis verbis caput auſpicarentur. Hunc porro locum plane ad verbum exſcripſit Iſidorus Origg. XVI. 5. H.

n. Quoniam) Plinius XIII. 3. *Vnguenta optime ſeruantur in alabaſtris.* Horat. IV. od. 12. *Nardi paruus onyx eliciet cadum.* Hoc eſt, vaſculum ex onyche. Et Martial. VII. ep. 93. de Papilo male olente: *Vnguentum fuerat, quod onyx modo parua gerebat: offecit poſtquam Papilus, ecce garum eſt.* H.

o. Idem) Dioſc. V. 153. Λίθος ἀλαβαςρίτης, ὁ καλουμένος ὄνυξ, ἀναληφθεὶς κεκαυμένος ῥητίνῃ ἢ πίσσῃ, διαφορεῖ σκληρίας, etc. *Alabaſtrites vocatur onyx, exuſtus, et reſina, aut pice exceptus, duritias diſcutit,* etc. Galenus ſimiliter de fac. ſimpl. med. IX. p. 257. H.

p. Naſcitur) Iſidor. Origg. XVI. 5. H.

q. In) Hoc eſt, in paruos vortices, habentes criſpatas maculas. Sic R. 2. alii. H.

r. Paulum diſtare ab eo in vnguentorum fide multi exiſtimant, etc.) Legend. *Paulum diſtare ab eo in vnguentorum fide multi exiſtimant Lygdinos in Paro repertos,* etc. Lego *in Paro.* quia *Lygdus* lapis Parius. Vide *Salmaſ.* pag. 559. b.

s. In

repertos: amplitudine, qua lances crateraſque non excedant, antea ex Arabia tantum aduehi ſolitos, candoris eximii.

2. Magnus *tt.* et duobus contrariae inter ſe naturae honos: Coralitico *v.* in Aſia reperto, menſurae non vltra bina cubita, candore proximo ebori, et quadam ſimilitudine. E diuerſo niger eſt Alabandicus *x.* terrae ſuae nomine, quamquam et Mileti naſcens, ad purpuram tamen magis aſpectu declinante. Idemque liquatur igni, ac funditur ad vſum vitri. Thebaicus *y.* [1] interſtinctus aureis guttis,

1. *interſtinctus. V. intercinctus. V. alii. naturae alias. V.*

s. In vng.) In vnguentis *diu incorruptis ſeruandis.* Hard.

r. Lygdinos) Vide N. et Em N. VII. (hic adi.) *Lygdinos)* Libri omnes editi, *in Tauro*, R. 2. *in Taro.* Nos ex Iſid. Origg. XVI. 5. *in Paro. Parius lapis*, inquit, *Lygdinus cognomento: hic apud Paron inſuam naſcitur: vnde et Parius nuncupatus. Magnitudo eius, quae lances crateraſque non excedat: vnguentis et ipſe aptus.* Heſychius: Λύγδος λίθος... ὁ Πάριος. H.

tt. Magnus) Subintellige, lapidum, ſiue marmorum generibus. H.

v. Coralitico in Aſia reperto) A Coralio fluuio, qui et Sangarius dicitur. Dal.

Coralitico) De Coralitico, Alabandicoque totidem verba facit Iſidor. Origg. XVI.

5. Vide et Marrod. de lapid. pret. 18. et Aetium de re med. II. 33. pag. 63. 4. Indice *Corallico.* H.

x. Alabandicus) Ex Alabanda Cariae. Vide Agricolam lib. V. Foſſilium. Dalec.

y. Thebaicus intertinctus aureis guttis) Eum lapidem officinae quaedam pro Armenio oſtendunt. Thebaico ſimilis, colore coeruleus effoditur prope Lugdunum in pago Diui Belli. Dalec. Legend. *Thebaicus interſtinctus aureis guttis inuenitur in Africae parte Aegypto adſcriptae, tudiculis ad terenda collyria quadam vtilitate naturali conueniens.* Vide Salmaſ. pag. 1051. a.

Thebaicus) Iſidorus haec de Thebaico lapide pariter totidem verbis ac ſyllabis l. c. H.

guttis, inuenitur in Africae parte Aegypto adſcriptae, coticulis z. ad terenda collyria quadam vtilitate naturali conueniens. Circa Syenen vero Thebaidis Syenites, quem ante [1] pyropoecilon vocabant.

XIV. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine, obeliſcos vocantes, Solis numini ſacratos. Radiorum a. eius argumentum in effigie eſt, et ita ſignificatur nomine Aegyptio.

1. Primus omnium id inſtituit [2] Meſtes b., qui in c. Solis vrbe regnabat, ſomnio iuſſus: [3] hoc ipſum

1. *pyrrhopoecilon Gr. et Al.* 2. *Sic ex* Mss. *H.* Mitres *Gr. et Al.* 3. *Sic ex* Mss. *H. et hoc ipſum inſcriptum eſt Gr et Al.*

z. *Coticulis*) Praebet, inquit, hic lapis, coticulas vſus eximii, ad terenda collyria. Sic libri omnes, etiam MSS. Sic et Iſid. l. c. Salmaſius tamen in Solin. pag. 1051. *cuticulas* legi mauult. Cotes in poliendo marmore ſuperius commendauit Plin. 10. H.

zz. *Pyropoecilon*) Πυροποίκιλον, punctis ignei coloris diſtinctum et varium. Hard.

a. *Radiorum*) Excogitata obeliſcorum effigies eſt, ad ſignificandos ſolis radios: et radium quidem Aegyptii obeliſcum vocant. H.

b. *Mitres*) Neque Mitrae, neque Sochis meminerunt Herodotus aut Diodorus. Dalec.

Meſtres) Sic R. 2. et Vaticana exemplaria, Kirchero noſtro teſte, de origine et erectione obeliſcorum l. 4. non vt editi, *Mitres*. Hunc autem Aegypti regem, atque adeo et conſequentes, longe poſt Moſis aetatem imperitaſſe credimus. H.

c. *In Solis vrbe regnabat*) Buſyrin ſcribit Diodorus c. 1. l. II. Bibl. ciuitatem maximam condidiſſe, quam Aegyptii vocarunt ciuitatem Solis, nempe ἡλιόπολιν: Graecis vero Thebas ἑκατονπύλους διόσπολιν vocari, non ἡλιόπολιν, Strabo prodidit, quo fit vt mendoſum Diodori codicem arbitrer, praeſertim cum alia ſit Heliopolis. Dalec.

In) Heliopoli vt diximus V. 11. Obeliſcos porro a Meſtie conditos, Kircherus l. c

pſum inſcriptum in eo: Etenim ſcalpturae illae effigieſque, quas videmus, Aegyptiae *d.* ſunt literae.

2. Poſtea *e.* et alii regum in ſupra dicta vrbe, [1]Sothis *f.* quatuor *g.* numero, quadragenûm octonûm cubitorum longitudine. Ramiſes *h.* autem is, quo regnante Ilium captum eſt, [2]quadraginta *i.* cubitorum. Idem digreſſus inde, vbi fuit Mneuidis *k.* regia,

1. *Sochis Gr.* 2. *vnum quadrag. V.*

l. c. 8. eos eſſe ſuſpicatur, qui Romae etiamnum Mahutaeus, Medicaeus et Scauro Caelius appellantur: minoris quidem formae, vt prima rerum eſſe principia ſolent. H.

d. Aegyptiae ſunt literae) Hieroglyphicae, de quibus Chaeremon, Horus Apollo, Diodorus lib. IV. Bibl. ignorabiles Apul. lib. XI. Aſini, Rhodig. cap. 26. lib. XXIX. Literas has ſacras ſoli nouerant ſacerdotes, et qui ab iis deſcribendis ἱερογραμματεὶ vocabantur, vulgus aliis vtebatur. Dal.

e. Poſtea) R. 2. *et alii eorum*, quod eodem recidit. H.

f. Sothis) In MSS. *Sochis.* Alias τὸν Σῶθιν, Aegyptii Caniculam vocant, vt diximus II 40. ex Damaſcio apud Photium. H.

g. Quatuor) Tum ex ratione menſurae, tum ex hieroglyphicorum characterum interpretatione, Kircherus colligit, ex iis quatuor obeliſcis, cum vnum eſſe, qui Pamphilus appellatur ab Innocenteo X. Pontifice, a quo nuper erectus, quam diu proſtratus iacuiſſet. H.

h. Ramiſes autem is) Proteo regnante ad Troiam bellatum fuiſſe ſcribit Herodotus. Dal.

Ramiſes) Hunc Tacitus Rhamſen Annal. II. p. 61. Ῥεμφὶν Diod. Sic Bibl. I. pag. 51. Ioſephus Ramphem, Herodotus Ramphinitum vocat, II. Euterpe, n. 11. H.

i. Quadraginta) Subintellige, totidem ab illo poſitos, quot et a patre, hoc eſt, quatuor, ſed cubitorum tantum quadragenûm. Ita Kircherus l. c. H.

k. Mneuidis regia) Apud Heliopolin Mneuis bos non aliter colebatur, quam Apis apud Memphitas. Strabo lib. XVII. Diodor lib. II. Dal.

regia, poſuit *l.* alium, longitudine vndecenis pedibus, per latera cubitis quatuor. (IX.) Opus [1] id feciſſe dicuntur [2] CXX. M. hominum. Ipſe rex, quum ſubrecturus eſſet, verereturque ne machinae ponderi non ſufficerent, quo [3] maius periculum curae artificum denuntiaret, filium ſuum adalligauit cacumini, vt ſalus eius apud molientes prodeſſet [4] et lapidi. Hac admiratione operis effectum eſt, vt quum oppidum id expugnaret Cambyſes rex, ventumque eſſet incendio ad crepidines obeliſci, exſtingui ignem iuberet molis reuerentia, qui vrbis nullam habuerat.

3. Sunt et alii duo, vnus *m.* a Smarre poſitus, alter ab *n.* [5] Eraphio ſine *n n.* notis, quadragenûm octonûm cubitorum. Alexandriae ſtatuit vnum octo-

1. *Obeliſcus eſt Thebis, quem fec. dicuntur* CXX. M. *hominum* M. 2. *Sic ex* Mss. *H. et* M. *XX. Gr. et Al.* 3. *maturius* M. 4. *Sic ex* Mss. *H. lapidi, in* M. *d. prodeſſet lapidi Gr. et Al.* 5. *Sic ex* Mss. *H. Eraphiio Gr. et Al.*

Mneuidis) Haud procul Heliopoli: nam apud huius oppidi ciues Mneuis bos colebatur; apud Memphitas Apis. Teſtis eſt Strabo XVII. pag. 803. H.

l. Poſuit) Hic ille inſignis obeliſcus, quem Sixtus V. erutum e Circo maximo, vbi a Conſtantio Conſtantini M. F. fuerat olim erectus, teſte quidem Ammiano XVII. ante Baſilicam Lateranenſem ingenti auſu erexit, anno MDLXXXVIII. H.

m. A Smarre poſitus) Ne huius quidem, aut Eraphii, Nectabidis, Meſpheaeque, qui hoc capite nominantur inter Aegypti reges, vlla apud Herodotum aut Diodorum mentio. Dal.

Vnus) Eumdem hunc eſſe quidam exiſtimant, qui Euſebio in Chronico Ammerres Aethiops appellatur. H.

n. Ab) Qui Vaphres ab Euſebio in Chronico appellatur, vt nonnulli putant. Hard.

n n: Sine) Forſan, quod erant alienigenae, Aethiopes nimirum, Agyptorum hiero-

octoginta cubitorum Ptolemaeus Philadelphus, quem exciderat Nectabis *o.* rex purum: maiuſque opus fuit in deuehendo ſtatuendoue multo, quam in excidendo. A *p.* Satyro architecto aliqui deuectum tradunt rate: [1] Calliſthenes *q.* a Phoenice, foſſa perducta vſque ad iacentem obeliſcum e Nilo. Naveſque duas in latitudinem patulas, [2] pedalibus *r.* ex eodem lapide [3] ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis oneratas, ita vt, ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis vtrinque: poſtea egeſtis [4] laterculis alleuatas naues excepiſſe onus ſtatutum. Exciſos autem ſex tales in monte eodem, et artificem donatum talentis *s.*

Tt 3 quin-

1. *Callixenus Gr. et Al.* 2. *pedalibus ex eodem marmore lapidibus ad V. pedalibus ſpatiis eodem lapide ad. Alii V.* 3. *ac ratione.* 4. *lapillis V.*

hieroglyphicas notas haud ſatis edocti. H.

o. Nectabis) Apud Athenaeum pag. 207. verſu 9. Alexis mentionem facit Neochabis regis Aegypti, qui fortaſſis hic Nectabis eſt. Apud Plutarchum in Ageſilao Nectanabis Tachi Aegyptiorum regis patruelis, ab eo defecit, regnumque inuaſit, et Ageſilai ope fugato Tacho, ac Mendeſio, quem regem deſignauerant, regnum obtinuit. Dalec.

o. Nectabis) Qui Euſebio in Chronico Nectanebis, cuius aetas Alexandri M. tempora vix XL. annis anteceſſit. H.

p. A Satyro) Quem de Mauſoleo librum condidiſſe auctor eſt Vitruuius in Praef. VII. pag. 125. H.

q. Calliſthenes) Sic MSS. non *Callixenus*, vt editi. Egimus de eo in Auctorum Indice. H.

r. Pedalibus) Pedalibus *laterculis* ex eodem lapide naues oneratas duplo magis quam eſſe pondus obeliſci: ſic aeſtimato pondere, vt laterculi congererentur in nauem, quot obeliſci longitudinem his adaequarent: ſic naues eo pondere preſſae, ſubiere obeliſcum, qui duabus ſuis extremitatibus ripae omnis interfluentis incumbebat. Poſtea egeſtis laterculis, naues ſubleuatae excepere onus. H.

s. Talentis) Talenta haec Aegyptia, interpretor, quorum

quinquaginta. [1] Hic *t.* fuit in *v.* Arſinoeo poſitus a *x.* rege ſupra dicto, munus amoris *y.* in [2] coniugem, eamdemque *z.* ſororem Arſinoen *a.* Inde eum

1. *Sic ex* Mss. *H. hic fuit conditus a rege* M. *Hic au. ob. fuit in Arſinoes portu a rege poſitus, munus* V. *hic autem obeliſcus fuit in Arſinoe Gr. et Al.*
2. *Sic ex* Mss. *H. et V. in coniuge, eademque ſorore, Arſinoe Gr. et Al.*

rum ſingula quum argenti libras octoginta capiant, vt ex Varrone vidimus, XXXIII 15. efficient quinquagenas monetae noſtratis libras, vt vocant, ſeu florenos 14410. H.

t. Hic autem obeliſcus fuit in Arſinoe poſitus) Scribe, non *Arſinoe*, ſed *Arſineo*, hoc eſt Arſinoes templo, vt *Iſeum* templum Iſidis, et plura huiuſmodi. Pint.

Hic autem obeliſcus fuit in Arſinoe poſitus a rege) Voſſ. *Hic fuit in Arſinoeo poſitus ab rege ſupradicto.* Nuſquam *τὰ autem obeliſcus* quae ab aliquo male ſedulo eſſe alita mihi axploratum eſt. Ἀρσινόειον eſt monumentum Arſinoes. Academicus, Menapius et Gudian. *Hic fuit conditus a rege ſupradicto.* Vnde etiam diſcere eſt, vt in Plinio graſſati ſint. Pintianus quoque *Arſineo.* Gron.

v. In Arſinoeo) In monumento Arſinoes. H.

x. A rege) Ptolemaeo Philadelpho, qui vxori, eidemque ſorori ſuae monumentum exſtruxit. Ἀρσινόειον appellatum. Sic Iſeum Iſidis monumentum vocant. Hard.

y. Amoris in coniuge eodemque ſorore) Melius accuſandi caſu fore cenſet Pintianus: *in coniugem eamdemque ſororem.* Non ego. Vide quae ad Senecae quarti Nat. Quaeſt. praefationem ſcripſimus. Gr.

z. Eamdemque) Aegyptiorum ille regum mos fuit. Teſtis inſignis prae ceteris in Theſauro regio nummus aureus, cuius pars prior capita duo exhibet quorum alterum alteri applicitum eſt: epigraphe, ΘΕΩΝ Poſterior capita duo alia, et alterum ſimiliter applicitum alteri: epigraphe, ΑΔΕΛΦΩΝ. Vidimus et alium pondo aureorum Francicorum trium. Θεὸς nemo Regum Aegypti vel Syriae dictus eſt vel dici potuit ante Philmetorem, vel aequalem eius Antiochum Θεόν. Nunc pari iure con-

eum naualibus incommodum Maximus quidam praefectus Aegypti tranſtulit in forum, reciſo ca-

coniux Philometoris Θεὰ appellatur: quae, niſi ſoror eiuſdem eſſet, eſſe Θεὰ, vel omnino Cleopatra dici non potuit. In altera huius nummi parte ſunt vtriuſque parentes, Ptolemaeus Philopator, qui et Tryphon. cum coniuge eademque ſorore. Vnde et ambo ΑΔΕΛΦΟΙ vocantur. Philometor igitur cum Cleopatra coniuge et eadem ſorore, in hoc numo pingitur parte vna; et ambo ibi ΘΕΟΙ: in altera deinde ΑΔΕΛΦΩΝ hoc eſt, fratris et ſororis pariter regum (nam ſunt omnium capita cincta diademate) filii appellantur. Θεοὶ ἀδελφῶν dicuntur, qua forma et *Alexander Philippi*, ſubinteuecto filii nomine, nuncupatur. Vidimus, ex auro ſimilem pulcherrimum apud D. *de Boze*: in quo aeque atque in aliis et ſunt clauſis oculis Ptolemaeus Philopator et vxor, vt iam fato functi; et maiorem praeferunt aetatem, quibus nomen ΑΔΕΛΦΩΝ ſuperſcriptum eſt: quam quibus ΘΕΩΝ: quoniam videlicet illi parentes, hi liberi ſunt: ideoque hi non clauſis oculis, ſed apertis, vt viui pinguntur. Itaque θεοὶ ἀδελφῶν ii dicuntur: id quod idem valet ac ſi dicas orti ambo ex patre, auo, proauo, abauoque regibus; neque hoc tantum; ſed et iidem ambo filii filiorum regum; hoc eſt, ex matre etiam nati ambo, ſiquidem fratres, quae ipſa eſſet ex patre, auo et proauo regibus orta: *Roi et Reine nez de frere et de ſoeur iſſus de trois Rois.* Voces enim ambos ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ coniungi oportere, manifeſte docet nummus alter, in quo vnicam epigraphen partis anticae voces eae duae efficiunt: tametſi vultus iidem quatuor vtramque implent paginam, hoc eſt, nummi aream. Θεὸς in nummis Aegypti vel Syriae regum, non Diuum ſignificat, ſiue relatum inter Diuos, aut conſecratum. Neque enim conſecrat, aut inter diuos reponit, niſi poteſtas ſuperior eo qui conſecratur. Ea cauſa eſt, cur nulli Regum in Graecia, Syria, vel Aegypto conſecrati appareant, ne ipſe quidem Alexander Magnus; quippe qui ſint ipſo iure natalium Diui poſt mortem Reges, hoc eſt, vt Gallice dicimus: *de glorieuſe et triomphante memoire.* Atque hinc

cumine, dum vult faſtigium addere auratum, quod poſtea omiſit.

4. Et alii duo ſunt Alexandriae [1] ad portum in Caeſaris templo, quos *b.* excidit [2] Meſtres rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia acceſſit difficultas mari Romam [3] deuehendi, ſpectatis *bb.* admo-

1. *ſic ex Mss. H. et M. in portu ad Caeſaris templum Gr. et Al.* 2. *Meſcecit Gr. et Al.* 3. *aduehendi. M.*

hinc intelliges, id quod aliunde conſtat argumentis. Imperatores Romanos Senatui fuiſſe ſubiectos, a quo vtique conſecrabantur ii, qui hunc ſibi poſt obitum deferri honorem in vita meruiſſent. Hoc fuit acta eorum omnia rata haberi, et publica auctoritate confirmari. Denique hinc quoque diſces, falſam illam fictamque inſcriptionem eſſe, ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΤΡΣΙ, quae dicata Ptolemaeo Soteri et coniugi dicitur. H.

a. Arſinoen) Nummus tetradrachmae pondere ex auro eximius, quem vidimus apud D. Cleſues, caput velatum ex vna parte exhibet, cum loto in vertice: quod velum matronarum inſigne eſt; vt lotus Aegypti: ex altera parte geminum Cornucopiae, cum hac epigraphe: ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΝ hinc L. ΑΓ anno XXXIII. inde ΠΑ: hoc eſt, Παφίων. Infra litteras ΠΑ columba eſt, quoniam columbae Cypriae etiam hodieque celebratiſſimae ſunt ob criſtae venuſtatem. Hinc Arſinoe profitetur aeque ſui principatus ac ſuae ditionis Aegyptum eſſe, atque fratris eiuſdemque mariti ſui. Notandum in eo nummo, praeterea eſt litteram L. pro λυκάβαντος adſcitam ab Aegyptiis fuiſſe ex Alphabeto Romano, priusquam in Aſia ſiue Syria. H.

b. Quos excidit Meſphees rex) In noſtro exemplari, *Meſtres* non *Meſphees*, vt capite priore, *Primus omnium id inſtituit Meſtres:* ſic enim ibi vetus exemplar legit, non *Mitres*. Pint.

Meſtres) Ita codices noſtri et Pintiani, vt ſupra, non vt editi, *Meſpheres*. H.

bb. Spectatis admodum nauibus) Vide an ſit melior lectio *ſtructis ad modum nauibus*, hoc eſt ad pondus et quantitatem. Pint.

Spectatis) Inſignibus admodum ſtructis in eam rem nauibus. H.

admodum nauibus. Diuus *c.* Auguſtus priorem aduexerat, miraculique gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat: ſed incendio conſumpta eſt. Diuus Claudius per aliquot annos aſſeruatam, [1] qua *d.* Caius Caeſar importaueret, omnibus quae vmquam in mari viſae ſunt, mirabiliorem, turribus Puteolano *e.* ex puluere exaedificatis, perductam Oſtiam, portus gratia merſit: alia *f.* ex hoc [2] cura nauium, quae Tiberi ſubuehant. Quo experimento [3] patuit; non minus aquarum huic amni eſſe, quam Nilo.

5. Is *g.* autem obeliſcus, quem Diuus Auguguſtus in *h.* Circo magno [4] ſtatuit, exciſus eſt a *i.* rege

Tt 5

1. *eam, qua. M.* 2. *cura fuit nauium, quae Tib. ſubueherent. V.* 3. *palam fit.* M. *palam fuit. M.* 4. *conſtituit. M.*

c. Diuus Auguſtus priorem aduexerat) In ſcripto codice, *Diuus Auguſtus eam priorem aduexerat:* legendum puto, *Diuus Auguſtus eam priorem aduexerat:* legendum puto, *Diuus Auguſtus ampliore aduexerat.* Vel ſcribe permutatis dictionibus, *Diuus Auguſtus priore aduexerat, eamque miraculis Puteolanis, etc.* Pint.

d. Qua) Nauim qua Caius Caligula Obeliſcum importauerat ex Aegypto. Tranquillus in Claudio, 20. *Portum Oſtiae exſtruxit, circumducto dextra ſiniſtraque brachio, et ad introitum profundo iam ſolo mole obiecta: quam quo ſtabilius fundaret, nauem ante demerſit, qua magnus obeliſcus erat ex Aegypto aduectus: congeſtiſque pilis ſuperpoſuit altiſſimam turrim, in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent.* Hard.

e. Puteolano) Quem diximus libro ſup. ſ. 47. merſum mari fieri lapidem inexpugnabilem vndis. H.

f. Alia) Alia deinde ſubiit cura naues ſtruendi, quae Tiberi obeliſcum ſubueherent. H.

g. Is) Eum eſſe Kircherus exiſtimat, quem e Circo erutum, poſt alteram ruinam, ante aedem B. Virginis *del Popolo*, Sixtus V. erexit. H.

h. In) Quem Circum Maximum fere vocant, regione Vrbis vndecima. H.

i. Pytha-

rege Semneſerteo, quo *k.* regnante Pythagoras *l.* in Aegypto fuit, centum vigintiquinque [1] pedum, et *m.* dodrantis, praeter baſim eiuſdem lapidis: is vero, qui eſt in campo Martio, nouem *n.* pedibus minor a *o.* Seſoſtride. [2] Inſcripti *p.* ambo rerum naturae [3] interpretationem [4] Aegyptiorum philoſophia *q.* continent.

XVI.

1 *pedum eſt, et dodr. Alii.* 2. *Inſcriptam. Alii.* 3. *interpr. philoſophiamque Aegypt. ac opera continent. V. interpr. Aegypt. philoſophorum, ac opera cont. V. Alii.* 4. *ſic ex Mss. H. Aegyptiorum opera philoſophiae Gr. et Al.*

i. A rege Semneſerteo) Hunc Amaſim eſſe putat Reinerus Reineccius. *Iac. Cell.*

Semneſerteo) Pſammamirteum verius, et ad Aegyptiacae linguae proprietatem affinius dici ſcribique Kircherus exiſtimat l. c. H.

k. Quo) Laertius tamen, non Semneſerteo, ſed Amaſide regnante veniſſe in Aegyptum Pythagoram prodidit, in eius vita, pag. 214. commendatumque ei per litteras a Polycrate Samiorum tyranno. Id quoque teſtatur Tzetzes Chil. II. hiſt. 366. v. 71. Numa Pompilio rege Romanorum paulo priorem Pythagoram Plinius facit, XIII. 27. H.

l. Pythagoras) Laertius eum in Aegyptum proficiſcentem a Polycrate Sami tyranno Amaſidi regi per literas commendatum fuiſſe ſcribit. Dal.

m. Et dodrantis) Et pollicum nouem. H.

n. Nouem pedibus minor a Seſoſtride) Eſt Hermolai. Acad. IX. *pedum eſt ameroſocide.* Gud. et Menap. *pedum eſt ameroſotide.* Voſſ. IX. *peduminor aſſeſothide.* At cap. 11. Acad. Men. et Gud. *quem fecerat ſoſodis filius.* Vel *ſeſodis.* Voſſ. *quem fecerat Seſoſidis filius Noncoreus.* Ergo et illic fac, *nouem ped. humilior a Seſoſide.* Nam et *Seſoſin Seſooſinque* dixerunt. Gron.

o. A) Diximus de eo VI. 33. Fuit Tholae Iſraelitarum coaeuus, regum Aegypti potentiſſimus. H.

p. Inſcripti ambo rerum naturae interpretationem Aegyptiorum opera philoſophiae continent) Τὸ *opera* nec in Hermolai et Pintiani codicib. eſt, nec in quatuor noſtris. Voſſianus *philoſopho.* Forte, *Aegyptiorum philoſophorum*, vel *philoſophia*, vt et Pintianus. Gron.

q. Phi-

XVI. (X) *r.* Ei *s.* qui eſt in campo, Diuus Auguſtus addidit mirabilem *t.* vſum ad *v.* deprehendendas ſolis vmbras, dierumque *x.* ac [1] noctium ita magnitudines, ſtrato lapide ad *y.* magnitudinem obeliſci, cui *z.* par fieret vmbra [2] brumae . con-

1. ſic ex Mss. H. ac noctium magnitudines . . ad obeliſci magnitudinem Gr. et Al. 2. *Romae confecto die Gr. et Al.*

q. Philoſophia) Ex philoſophia Aegyptiorum. In libris editis, *philoſophiae* legebatur. MSS. philoſophis Hard.

r. Gnomone) Is confractus viſitur in Campi Martii cella vinaria ex aduerſo domus Chriſtophori Nardini. Vide Lucium Faunum cap. 13. lib. IV. Et Pomp. Laeti antiquit. et Ligorii, Onuphriique delineationes Rom. Vet. et Lafert. et ſpecul. magnif. Rom. Vmbrarumque enotatas per quoſuis menſes longitudines apud Pallad. de re ruſt. Dal.

s. Ei) In Campo Martio. Obeliſci huius veſtigia quaedam adhuc exſtare, cernique per cellam quamdam cryptamue ſubterraneam, quo ex loco celſiſſimo deiectus, temporum diuturnitate terra ſubrutus, ignobilis vilium aedificiorum fundamentis ſeruire cogitur, teſtis eſt αὐτόπτης Kircherus l. c. 9. H.

t. Mirabilem) Nempe, vt eſſet in horologio ſolari pro gnomone. In Indice huius loci: *De eo* obeliſco, *qui pro gnomone in Campo* Mar*tio* H.

v. Ad deprehendendas ſolis vmbras) Legend. *Ad deprehendendas Solis vmbras, Brumae confectae die, hora ſexta.* intelligit diem quo Bruma committitur. Vide *Salmaſ.* pag. 639. b. 640. a. Sequentia ſic ſcribe: *digna cognitu res et ingenio fecundo Mathematici.* Quae ſequuntur prodigioſe ſunt corrupta, lege: *cuius vertice vmbra colligeretur in ipſu, alias enormiter iaculante apice.* Salmaſ. pag. 640. a.

x Dierumque ac noctium magnitudines) Hunc locum ſic lego, *dierumque ac noctium magnitudines etiam, ac horas ſtrato lapide ad obel. magn. cui par fieret vmbrarum eiectus. paulatimque, etc.* Dalec.

y. Ad) Ita libri omnes, nequicquam hoc mutante Scaligero ad Manilium pag. 250, Stratum illud lapideum pro plano fuit, in quo deſcriberentur horae: obeliſcus pro gnomone. H.

z. Cui par fieret vmbra) Non quidem par ad obeliſci

confectae die, ſexta *aa.* hora, paulatimque per *b.* regulas (quae ſunt ex aere incluſae) ſingulis diebus decreſceret *bb.*, ac *c.* rurſus augeſceret, digna cognitu

liſci proceritatem, quomodo in Venetorum tractu, ſiue climate, aequinoctii die gnomoni par vmbra eſt, ſed quatenus vmbra et gnomon reſpondent ad rationem eius tractus. Dalec.

Cui) Quantam vmbram faciebat obeliſcus die brumae in meridie, tantum erat lapideum illud ſtratum, media ſui parte, quae horam illam ſignabat. H.

a. Brumae) Ita R. 2. aliique codices et ipſe Scaliger l. c. non, vt hactenus editi, *Romae confecto die*, quod inſulſum. Brumae confectus dies appellatur is, quo bruma committitur. Sic XVI. 36. ſidus confectum Plinius, pro peracto ſolſtitio dixit, quod et alibi ab eo vſurpatum, ex indice intelliges. Hard.

aa. Sexta) Quam nos duodecimam, ſeu meridiem appellamus. H.

b. Per) Lineolas aereas. Hard.

bb. Decreſceret) A bruma ad ſolſtitium: viciſſimque a ſolſtitio ad brumam augeſceret. Fuit haec igitur forma horologii? In praegrandi lapide plano, qui in mille amplius palmorum ſpatium extendebatur, deſcripti arcus curui ab ortu ad occaſum, exhibebant magnitudines dierum ac noctium. Vmbra enim obeliſci in vnum illorum incidens, oſtendebat horarum, verbi gratia, quindecim diem eſſe, nouemque noctem. Lineae vero, quae arcus iſtos interſecabant, ſitum et ordinem horarum antiquarum ſignabant: ita vt hora prima appellaretur ea quae Solis ortum proximo ſequeretur; ſexta, quae mediam diem ſignaret; duodecima, quae Solis occaſum. Eo enim horologii genere veteres vſi ſunt, quod ſingulos dies ac noctes diuiderent in duodecim aequales horas, ſiue eae longiores fuerint, vt diurnae aeſtate, bruma nocturnae; ſiue breuiores, vt hieme diurnae, nocturnae ſolſtitio. Vnde Auguſt. de vera relig. *Hora*, inquit, *brumalis aeſtiuae comparata minor eſt.* Lineae porro iſtae ex aeneis laminis confectae, horizontali plano inſertae, gratum ex altiore loco ſpectaculum intuentibus praebebant. Horologii eius iconem delineauit accurate Iacob. Moſus, e Societate noſtra, Syracuſanus. H.

c. Ac rurſus augeſceret) Hanc ſolertiam expoſuerunt clariſ-

nitu res et [1] ingenio *d.* fecundo Mathematicis Apici *e.* auratam pilam addidit, [2] cuius *f.* vmbra vertice colligeretur in ſeipſa, alias enormiter iaculante apice, ratione (vt ferunt) a *g.* capite hominis intel-

1. *Ingenio fecundo. Manlius Mathematicus apici Gr. et Al.* 2. *cuius vertice vmbram colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem apice Gr. et Al.*

clariſſime et ſubtiliſſime Oronṫius Fineus lib. II. de Horologiis, et Zieglerus Germanus. Dal.

d. Ingenio) Quis ille Mathematicus fuerit, MSS. codices non indicant. Typi interpolati ſic exhibent *et ingenio fecundo. Manlius mathematicus apici,* etc. Nobis a vetuſtorum exemplarium fide deſciſcere religio eſt. Vidit hoc et Pintianus. Hard.

e. Apici auratam pilam addidit) Quonam modo id ſit molitus dubitant. An pilam ſic impoſuerit, vt extaret tota humani capitis ſimilitudine: an infeuerit, et demiſſam exſculpto lapide, coniunxerit: an de lapide reſecuerit, quantum altitudo pilae fuit additura: quod minime credo, cum obeliſcos ſacros ob religionem haberet antiquitas. Dal.

f. Cuius) Cuius pilae vmbra in verticis modum colligeretur in ſeipſa: quum alioqui apex obeliſci amplior quam par ſit, enormem laxamque nimis circularetur vmbram. Sic paulo ante, ſ. 11. *criſpum in vertices* dixit et ſ. 12. *maculoſum in vertices.* Vide N. et Em. N. VIII. (hic adi.)

Cuius) Sic totidem plane apicibus ſyllabiſque, R. 2. codex et Pintiani, niſi quod *in ipſa*, non *in ſe ipſa* habent. Sic et MSS. alii omnes probatioris notae. At in editis ad hunc diem libris prodigioſe haec corrupta: *Cuius vertice vmbra colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem apice.* Quam ſunt porro haec corrupta, tam ſunt obſcura, quae Salmaſius affert in Solin. pag. 640. ad interpretationem huius loci, quem ex ſuis quoque codicibus reſtituit aeque ac Pintianus. H.

Vmbra colligeretur in ſe ipſa alias enormiter iaculante) Ita prorſus Voſſianus, vt reſtituit Salmaſius ad Solin. pag. 641. Sed nec Pintianus aliter, niſi quod *in ipſa.* Gron.

g. A capite) Cuius vmbra colligitur, in pilae modum preſ-

intellecta. Haec obſeruatio triginta iam fere annis non congruit, ſiue Solis ipſius diſſono curſu, et caeli aliqua ratione mutato, ſiue vniuerſa tellure aliquid a centro ſuo dimota, vt deprehendi et in aliis locis accipio: ſiue vrbis tremoribus, ibi tantum gnomone intorto: ſiue inundationibus Tiberis ſedimento *h.* molis facto: quamquam *i.* ad altitudinem [1] impoſiti *ii.* oneris in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

7. (XI.) Tertius *k.* [2] Romae in Vaticano, Caii *l.* et Neronis principum Circo, ex omnibus vnus omnino factus *ll.* eſt imitatione eius, quem fecerat

1. *impoſitae rei Gr. et Al.* 2. *Tertius eſt in Vaticano, etc. ex omnibus vnus factus imitatione eius, quem. M. fractus eſt in molitione, quem Gr. et Al.*

preſſiorque eſt, quam quae reliquo corpore iactatur vmbra. H.

h. Sedimento) Mole ſubſidente. H.

i. Quamquam ad altitudinem impoſitae rei) In vetuſto codice, *quamquam ad altitudinem impoſitione rei*: ſcribo, *quanquam ad altitudinem impoſiti oneris.* et paulo poſt, *acta* legit, non *iacta*. Pint.

ii. Impoſiti) Sic R. 2. et Pintiani codex, non *impoſitae rei*: et mox *acta* non, *iacta*, Altitudinem fundamentorum magnitudini obeliſci parem fuiſſe ſignificat. Hard.

k. Tertius) Hunc Sixtus V. e Circo Vaticano ante S. Petri aedem tranſtulit, et ſanctae Cruci dedicauit. H.

l. Caii) Quem Caligulam appellarunt. Circum hunc a Caio, vt credimus coeptum, a Nerone perfectum, Tacitus haud obſcure ſignificat Annal. XIV. *Clauſumque valle Vaticana, ſpatium, in quo equos Nero regeret haud promiſcuo ſpectaculo.* H.

ll. Factus) Vide N. et Em. N. IX. (hic poſ.) *Terbius)* Locum hunc integerrima fide repraeſentamus, qualem exhibent MSS. codices, Coll. 3. vetus Dalecampii, et Vaticana quoque exemplaria, teſte Mattio Origg. II. 14. et kirchero noſtro de orig. obeliſc I. 9. Ceteri, nempe editi, cum R. 2. *fractus eſt in molitione, quem.* Haud dubie mutile ac falſo. Nam qui videre, ac

cerat Seſoſtridis *m.* filius Nunçoreus *n.* Eiuſdem remanet et alius c. cubitorum, quem poſt caecitatem viſu reddito, ex oraculo Soli ſacrauit.

XVI. (XII.) Dicantur obiter et pyramides *o.* in eadem Aegypto, regum pecuniae otioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe quum faciendi eas cauſa a pleriſque tradatur, ne *p.* pecuniam ſucceſſoribus aut aemulis inſidiantibus praeberent, aut ne plebs eſſet otioſa. Multa circa hoc vanitas illorum hominum fuit, veſtigiaque complurium inchoatarum exſtant. Vna *q.* eſt in [1] Arſinoite nomo, duae in Memphite, non procul labyrintho, de *r.* quo et ipſo dicemus. Totidem *s.* vbi *t.* fuit Moeridis lacus,

1. *Arſinoe vrbe, duae in Memphi. M.*

ac diligenter explorauere, integrum adhuc eſſe renunciant. H.

m. Seſoſtridis) MSS. *Seſoſidis*; vetuſtae editiones, *Seſotidis*: quod idem eſt. H.

n. Nunccoreus) Pheronem vocat Herodotus l. II. Eum Diodorus, et idem Herodotus ſcribunt, reſtituto viſu duos feciſſe altos centum pedes, latos octo. Dal.

Nuncoreus) Pheronem appellat Herodotus Euterpe n. III. pag. 129. Defuncto patre Seſoſtride, regnum adminiſtraſſe: luminibus interim captum eſſe: reſtituto viſu obeliſcos duos ſoli ſacraſſe, longitudinis centenum cubitorum; octonum latitudinis. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιλήϊην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φέρωνα, etc. Eadem refert et Diod. Sic Bibl. I. p. 54. qui hunc Seſoſtridis filium Seſoſtrin Secundum vocat. H.

o. Pyramides) Pyramides extructas fuiſſe, vt eſſent anni ſymbolum tradit Ludou. Demontioſius in Gallo Romae hoſpite, parte I. *Iac. Cell.*

p. Ne pecuniam ſucceſſoribus aut aemulis) Plures in honorem ſepulturae, cuius ſtudioſiſſimi ac curioſiſſimi fuerunt Aegyptii, extructas volunt. Dal.

q. Vna eſt in Arſinoite Nomo, duae in Memphi) Scribe *Memphite*: vt repetas *Nomo*; de quo Plinius quinto, et Ptolemaeus III. Pint.

r. De quo) S. 19. H.

s. Totidem) Pyramides duae. A. rege Moeride extructas

cus, hoc eſt foſſa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat *v.* harum cacumina extrema, quae eminere dicuntur. Reliquae tres, quae orbem terrarum impleuere fama, ſane conſpicuae vndique adnauigantibus, ſitae ſunt in parte Africae, monte ſaxeo ſterilique, inter Memphim oppidum, et quod appellari diximus Delta, a *x.* Nilo minus *y.* quatuor millia paſſuum, a Memphi VII.

ſtructas ait Herodot. Euterpe II. pag. 126. n. 101. in media palude: paſſus L. ab aqua exſtare, etc. Diodorus item Bibl. I. pag. 48. ab eo rege duas ibi pyramides poſitas, alteram ſibi, vxori alteram. H.

t. Vbi fuit Moeridis lacus) Has pyramides 50. paſſus ſuper aquam extitiſſe, totidemque aqua occultas, coloſſo lapideo ſuper vtraque in ſolio ſedente, ſcribit Herodotus. De iis Amm. Marcel. lib. XXII. Dal.

Moeridis) Diximus de eo V. 9. H.

v. Narrat harum cacumina extrema) In ſcripto codice, *narrato harum cacumina extrema.* ſcribo, *narrat orarum cacumina extrema.* Pint.

Narrat) MSS. *Narrato harum* Pintianus, *narrat orarum.* H.

x. A Nilo minus quatuor millia paſſuum) A Nilo ſtadiis 48. a Memphi ſtadiis 120. Diodorus. Dal.

A Nilo) Paululum diſcrepat Diodor, Bibl. I. p. 57. Nam is a Nilo ſtadia XLV: πέντε πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα, hoc eſt, paſſuum amplius quinque millia ſtatuit; a Memphi CXX. hoc eſt XV. mill. paſſ. De hiſce pyramidibus exſtat epigramma Anthol. IV. 17. εἰς τὰς ἐν Μέμφει πυραμίδας. Ὄσσαν ἐπ' Ὀλύμπῳ καὶ Πήλιον ὕψι τεθέντα Ψευδὴς ἱστορίης ῥῆσις ἀνεπλάσατο. Πυραμίδες δ' ἔτι νῦν Νειλωίδες, ἄκρα μέτωπα Κυροῦσι Χρυσέοις ἄστρασι Πληϊάδιον. *Pelion atque Oſſam dorſo frondentis Olympi Fulſa loquens vatum fama ſuperpoſuit Pyramides ſed adhuc terra Nilotide tangunt Aurea Pleiadum ſidera fronde ſua.* H.

y. Minus quatuor millia paſſuum, a Memphi ſex, vico appoſito) Voſſ. *a Nilo minus IIII m. p. a Memphi VIID. vico adpoſito.* hoc eſt, a Memphi ſeptem millia quingentos. Gron.

1 VII. M. D. vico appoſito, quem vocant Buſirin,
2 in quo ſunt aſſueti ſcandere illas.

XVII. 2. Ante z. has eſt ſphinx, vel *a.* magis
3 narranda, quaſi ſilueſtre numen accolentium.
Amaſin *b.* regem putant in ea conditum, et volunt inue-

1. *ſic ex* Mſs. *H. ſeptem vico appoſitae.* M. *ſeptem D. p. a vico appoſito. V. a* Memphi *ſex, vico Gr. et Al.* 2. *in eo ſunt* M. 3. *ſic ex* Mſs. *H. narranda, quae ſilueſtria ſunt accolentium.* M. *vel magis miranda Gr. et Al.*

z. *Ante*) Ante Pyramidas ſphinx occurrit, opere mirabili. Durare adhuc Sphingem hanc in Aegypto, auctor eſt teſtis oculatus Petr. Bellonius de admir. operum praeſtantia, 2 Auſonius de ſphinge, in gripho ternarii: *Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronde puella.* H.

a. Vel mag's miranda, quaſi ſilueſtre numen accolentium) In vetuſto exemplari, *vel magis narranda de qua ſilueſtre numen accolentium.* ſcribendum fortaſſe, *aeque ſilueſtre numen accolentium:* vel ſic, *aeque ſilueſtria numina colentium:* vel *quod ſit iſta numen accolentium.* Pt.

b. Amaſin regem putant in ea conditum) Amaſin in Sai Coloſſos immanes Androſphingas poſuiſſe tradit Herodotus. Eum Appion Grammaticus Pharaonem fuiſſe putat, Iudaeis iniquiſſimum, memoratum in ſacris literis Hebraeorum. At Philoni Pharao Tecmoſis fuit, Euſebio Cenchres, Artabano Nechenfres. Amaſin ſaeuum ac crudelem, in omnes impotentem ac ſuperbum, ab Actiſane Aethiopum rege principatu ſpoliatum fuiſſe ſcribit Diodorus lib. II. Bibliotheces. D.

Amaſin regem putant in ea conditum) Voſſ. clare *Armain.* Quod Aegyptium nomen eſſe notum, eſt vel a Danao, quem ſic domi appellatum fuiſſe teſtis Ioſephus. Gron.

Amaſin) De eo diximus X. 11. Hunc certe in Saite nomo coloſſos poſuiſſe et ἀνδρόσφιγγας ſcribit Herodotus Euterpe II. n. 175. pag. 157. At ſepultum in Pyramide Lucanus credidit IX. v. 155. *Non mihi pyramidum tumulis euulſus Amaſis.* Et ſane in MSS. R. 2 aliiſque, non *Amaſin* hoc loco ſed *Armain* clare legitur: quem in Aegypti regibus Euſebius enumerat, eumque

inuectam videri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata, et *c.* [1] lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII. eſt, altitudo a *d.* ventre ad ſummam [2] apſidem *e.* in capite LXII.

3. *f.* [3] Pyramis ampliſſima ex *g.* Arabicis lapicidinis conſtat. Trecenta *h.* LXVI hominum millia

1. rubrica. V. obliqua. Alii V. 2. *ſic ex* Mſs. *H. apicem CLXX. quos Pyramis.* M. *ad ſummum apicem Gr. et Al.* 3. *ſic ex* Mſs. *H. Sed pyramis Gr. et Al.*

eumque altero nomine Danaum appellatum prodit. H.

c. Et lubrica) Polita, laevigata. Notavit Pinetus a Strabone dici *exemptilem*, ἐξαιρέσιμον, quod nondum reperire in eo auctore potui. Dal.

Lubrica) Polita, laeuigata. Hard.

d. A ventre ad ſummum apicem in capite LXII.) Voſſ. *ad ſummam aſpide.* Scribe, *ad ſummam abſida*, vel *abſidem.* hoc eſt, curuaturam. lib. II, 15. *Circulorum, quos Graeci abſidas in ſtellis vocant.* Et, *Ergo ab alio cuique centro abſides ſuae exſurgunt.* Et, *quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.* Ibidem cap. 16. *Igitur a terrae centro abſides altiſſimae ſunt Saturno in Scorpione,* etc. *et ad terrae centrum humillimae atque proximae.* Denique ipſum illud, quod huc reuocauimus: *quia deductas ab ſumma abſide lineas coarctari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios.* Plinius alter lib. II. ep. 17. *Adnectitur angulo cubiculum in abſida curuatum.* Hieronymus in Epiſt. ad Epheſios: *Numquid coelorum circulos, quas philoſophi ſphaeras vocant, tranſiens atque tranſcendens ſtetit in ſummo coeli fornice, et, vt verbo ipſorum vtar, abſide.* Caſſianus collat. XXIV. c. 6. *Si quis abſidis camaram volens in ſublime concludere.* Haec ſcripſeram cum vidi editum olim *ad ſummam aſpidem*; et Hermolaum notaſſe vetuſtos codices habere *apicem*: forte tamen legendum *abſidem*, hoc eſt, curuaturam. Sic ille: peius elegerunt. Gron.

e. Apſidem) Curuaturam. Hard.

f. Sed pyramis ampliſſima ex Arabicis) Particulam *Sed*, Gud. Men. Acad. et Voſſianus reiiciunt. Gron.

Pyramis) Quam excitari iuſſit Cheops, Aegypti rex, ex Arabicis lapidibus, inquit

lia annis *i.* XX. eam conſtruxiſſe produntur. Tres vero factae annis LXXVIII. et menſibus IV. Qui de iis [1] ſcripſerint, ſunt Herodotus *k.*, Euhemerus, Duris Samius, Ariſtagoras, Dionyſius, Artemidorus, Alexander Polyhiſtor; Butorides *l.*, Antiſthenes, Demetrius, Demoteles *m.*, Apion. Inter *mm.* [2] omnes eos non *n.* conſtat a quibus factae ſint,

Vv 2 iuſtiſſi-

1. *ſcripſerunt.* V. 2. *omnes vero eos.* V.

inquit Herodotus. II. n. 124. H.

g. Ex Arabicis lapidicinis conſtat) Marmore ſimili ebori maculoſo. Dioſcorides. Dalec.

h. Trecenta LXVI. hominum millia) Decem myriades: ternis menſibus ſingulae. Herodot. Dal.

Trecenta) Centum hominum millia ſolum Herodotus habet, II. Euterpe n. 124. pag. 137. hoc eſt, myriades decem. At Diod. Sic. Bibl. I. pag. 57. triginta ſex myriades, hoc eſt, hominum millia CCCLX. H.

i. Annis XX. eam conſtruxiſſe produntur) Priore decennio aduecta ſaxa fuiſſe narrat Herodotus: altero decennio conſummatam et abſolutam fabricam. Dal.

Annis) Priore decennio aduecta ſaxa eſſe narrat Herodotus, l. c. altero fabricam abſolutam. Diodor. l. c. Τὸ δὲ πᾶν κατασκεύασμα τέλος ἔσχε μόγις ἐτῶν εἴκοσι διελθόντων. H.

k. Herodotus) De his egimus in auctorum Indice. H.

l. Butorides) In MSS. *Butoridas.* H.

m. Demoteles, Apion) In vetuſto exemplari, *Demoteles, Seſaton.* poſſet legi, *Demoteles, Sotacus,* ex elencho: licet inter caeteros auctores *Apion* etiam numeretur. Pint.

mm. Inter) Diſcrepantes auctorum ſententias refert Diod. Sic. Bibl. I. pag. 59. Hard.

n. Non conſtat a quibus factae ſint) Maximam a Cheope Herodotus, a Chemmye Diodorus factam ſcribit: minorem ab eius filio Chabreo Diodorus, a Cephrene fratre Herodotus (has Aegyptii, eorum regum nomina deteſtantes, Philitionis paſtoris, qui prope illas greges ducebat, eſſe aiunt) tertiam a Mycerino Cheopis filio Herodotus, Chemmyos Diodorus. Is auctor eſt, proditum a quibuſdam, non ſupradictos ab ipſo reges, ſed maximam pyramidem feciſſe Armeum, ſecundam Amaſin, tertiam Maſum: hancque velle quoſ-

iuſtiſſimo caſu obliteratis tantae vanitatis auctoribus. Aliqui ex his [1] prodiderunt, [2] in *o.* raphanos, et allium, ac caepas, mille *p.* [3] ſexcenta talenta erogata. Ampliſſima *q.* octo iugera obtinet ſoli, quatuor angulorum paribus interuallis, per *qq.* octin-

1. *Herod. lib. I. de Cheope. Iac. Cell.* 2. *in Syrmaeam. V.* 3. *ſic ex Mss. H. et V. octingenta Gr. et Al.*

quoſdam Rhodopis pellicis ſepulchrum fuiſſe, idque nonnullorum principum, qui eam amaſſent, communi opera abſolutum. Addit praeterea tres alias eſſe pyramides, minores, quas ſuis vxoribus pro ſepulchro primi illi dicti reges aedificarunt. Herodotus quartam pyramidem extructam ad lacum Moeridis prope Labyrinthum a duodecim viris poſt Sethonis regis obitum, qui Aegypto praefuerat, longitudine 40. paſſuum. Strabo ſub ea ſepultum Imandem fuiſſe tradit. Dal.

o. In raphanos, et allium ac caepas mille octoginta talenta erogata) Ἐς συρμαίην, Herodotus, quae vox ſignificat raphanum, apium, portionem ex aqua et ſale, paratam, cibum ex adipe et melle confectum. *Idem. In raphanos et allium ac caepas, etc.)* Scribendum *ſexcenta*, non *octingenta*, ex noſtro apographo. item Herodoto ſecundo. Nec fugit hoc Hermolaum. ſed incurioſo lectori conſulendum eſt. Pint.

In) Herod. l. c. pag. 138. Vide N. et Em. N. X. (hic adi.) *In)* Sic R. 2. ceterique codices manu exarati. In editis perperam *mille octingenta.* Manuſcriptis fauet Herod. Eut. II. n. 125. p. 138. Ἔς τε συρμαίην καὶ κρόμμυα, καὶ σκόροδα .. ἑξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. *In raphanos, caepas et allia ... mille et ſexcenta talenta pecuniae eſſe inſumta.* Diod. Sic. ſimiliter Bibl. I. p. 58. Τάλαντα πλείω τῶν χιλίων καὶ ἑξακοσίων. H.

p. Mille) Aegyptiaca ſcilicet, quae ex Varronis aeſtimatione, quam attulimus XXXIII. 15. monetae noſtratis efficiunt libras, ſeu florenos 4300800. H.

q. Ampliſſima) E tribus ſupradictis Herod. p. 137. ſingulas frontes quadratae pyramidis ait obtinuiſſe ὀκτὼ πλέθρα μέτωπον ἕκαστον. In R. 2. *ſeptem iugera.* Mela I. 9. quatuor tantum iugera, quae ſunt Herodoti πλέθρα ὀκτώ. H.

qq. Per) Sic etiam MSS. Hard.

[1] octingentos octoginta tres pedes ſingulorum laterum, altitudo *r.* a cacumine pedes [2] XX. Alterius *s.* interualla ſingula per quatuor angulos pares DCCXXXVII. *t.* comprehendunt. Tertia [3] minor quidem praedictis, ſed multo ſpectatior, Aethiopicis *v.* lapidibus, [4] aſſurgit CCCLXII. pedibus inter *x.* angulos. [5] Veſtigia *y.* aedificationum nulla extant.

1. *ſeptingentos.* M. 2. *XVII.* M. *XXV. et DCCXXXVII.* *Gr. et Al.* 3. *ſic ex Mss* *H. minor praedictis* *Gr. et Al.* 4. *conſurgit* M. 5. *aedificationis veſtigia nul.* M.

r. Latitudo a cacumine pedes XXV.) Acad. et Gud. *latitudo ac cacuminis pedes XVII.* Menap. *laterum altitudo ac cacuminis pedes XVIII.* Voſſ. *altitudo a cacuminis p. XVI. Sed alterius.* Lege: *altitudo a cacumine pedum ſedecim millia ſeptuncem.* ſiue ſeptem pollices. Forte etiam *ad cacumen vſque.* neque enim temere eſt, quod quatuor membranae *cacuminis.* Gron.

Altitudo) Sic MSS. Hoc eſt, quindecim millia pedum, cum ſemiſſe. Prius legebatur *latitudo . . . pedes XXV.* H.

s. Alterius interualla ſingula per quatuor angulos pares DCCXXXVII. comprehendunt) Rurſum Voſſianus DCCXXXVII. ☧ *comprehendunt. Tertia minor quidem praedictis, ſed multo ſpectatior.* Intellige rurſus ſeptuncem. Gron.

Alterius) Secundae e tribus ſuperius memoratis. Hard.

t. DCCXXXVII. H.) Hoc eſt, pedes DCCXXXVII. cum ſemiſſe, ſic. MSS. H.

v. Aethiopicis) Aethiopico lapide, ad medium vſque eſſe conflatam, Herodotus eſt auctor, Eut. II. n. 134. H.

x. Inter) Inter pares angulos: erat enim quadrata. Singulis lateribus tria πλέθρα, ſiue tria ſemiiugera Herodotus attribuit, l. c. H.

y. Veſtigia) Totidem verbis haec Diod. Sic. Bibl. I. pag. 57. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον, τὸ τηλικοῦτον ἔργον κατεσκευασμένον, καὶ τοῦ περιέχοντος τόπου πάντος ἀμμώδους ὄντος, οὐδὲν ἴχνος, οὔτε τοῦ χώματος, οὔτε τῆς τῶν λίθων ξεσουργίας, ἀπολείπεται· ὥστε δοκεῖν μὴ κατ' ὀλίγον ὑπ' ἀνθρώπων ἐργασίας, ἀλλὰ συλλήβδην καὶ ὁμοῦ, ὥσπερ ὑπὸ θεοῦ τινος τὸ κατασκεύασμα τενθῆναι πᾶς εἰς τὴν περιέχουσαν ἄμμον. *Et quod maximam pariat admirationem; ſubſtructio tam inſana perfecta eſt in loco qui circum,*

extant. Arena z. late pura circum, lentis ſimilitudine, qualis in maiori parte Africae. Quaeſtionum ſumma eſt, quanam ratione in tantam altitudinem ſubuecta [1] ſint caementa. Alii *a.* enim nitro ac ſale adaggeratis cum creſcente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alii lateribus [2] e luto factis *b.* in *c.* priuatas domos diſtributis. Nilum enim

1. ſunt omnia caementa. M. 2. *ſic ex Mss. H. e luto contis extracto. V. quo genere locutionis vſus eſt Herodotus. e luto factis exſtructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos Gr. et Al.*

circumquaque arenoſus eſt, vt ne veſtigium quidem, tum aggeris, tum caeſi et politi lapidis ſit reliquum. Vnde non paulatim hominum ope, ſed coniunctim et ſemel, ceu a Deo quopiam, tota illa moles in circumfuſis arenis collocata eſſe videatur. H.

z. *Harena late pura circum, lentis ſimilitudine)* Circuit fortaſſe verior lectio, quam *circum,* et *lendis,* quam *lentis.* Harena enim pura lendi ſimilis eſt, non lenti, quae potius glarea eſt quam harena. Pint.

a. Alii enim nitro ac ſale) Gradibus eam extructam fuiſſe tradit Herodotus, aggeribus Diodorus. Dal.

Alii) Alii enim aggeribus e nitro et ſale, ſimul vt creſcebat opus, factis, ſubuecta caementa aiunt; qui aggeres, opere peracto diluti ſint fluminis per canales immiſſi irrigatione Diod. Sic l. c. poſtquam aggerum adminiculo deportatos lapides dixit ad pyramidum ſtructuram, haec ſtatim ſubiungit: Ἐπιχειροῦσι δέ τινες τῶν Αἰγυπτίων τερατολογεῖν καὶ μυθέσθαι ὑπὲρ τούτων, λέγοντες ὡς ἐξ ἁλῶν καὶ νίτρου καὶ χωμάτων γεγονότων, ἐπαφεθεὶς ὁ ποταμὸς ἔπηξεν καὶ διέλυσεν αὐτὰ, καὶ παντελῶς ἠφάνισεν, ἄνευ τῆς χειροποιήτου πραγματείας. *Aegyptiorum nonnulli prodigioſe de his loqui, et neſcio quas fabulas conantur obtrudere: quod nimirum quum aggeres iſti e ſale et nitro conſtarent, fluuius immiſſus eos liquarit, diſſolutosque prorſus aboleuerit, intacta operis abſoluti ſtructura* H.

b. Extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos) Quatuor prima verba deſiderantur in ſcripto codice, neque *diſtributos* ibi, ſed *diſtributis* legitur, et mox *fabellarum* non *fabularum.* Pint.

c. In) Peracto opere. H.

enim non putant rigare potuiſſe multo humiliorem. In pyramide maxima eſt intus puteus octoginta ſex cubitorum, flumen illo admiſſum arbitrantur. Menſuram altitudinis earum omniumque ſimilium deprehendere, inuenit Thales *d.* Mileſius vmbram metiendo, qua hora par eſſe corpori ſolet. Haec ſunt pyramidum miracula: ſupremumque illud, ne quis regum [1] opus, miretur minimam [2] ex his, ſed laudatiſſimam, a Rhodope *e.* meretricula factam. Aeſopi fabularum Philoſophi con-

1. *opes V.* 2. *extitiſſe laudatiſſ. M.*

d. Thales) Apud Plutarch. in Conu. ſap. pag. 147. Thaletem Niloxenus ſic compellat: Ἐπεὶ σοῦ τε καὶ τὰ ἄλλα θαυμάζει, καὶ τῆς πυραμίδος τὴν μέτρησιν ὑπερφυῶς ἠγάπησεν, ὅτι πάσης ἄνευ πραγματείας, καὶ μηδενὸς ὀργάνου δεηθεὶς, ἀλλὰ τὴν βακτηρίαν στήσας, ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς σκιᾶς, ἣν ἡ πυραμὶς ἐποίει, γενομένων τῇ ἐπαφῇ τῆς ἀκτῖνος δυοῖν τριγώνων, ἔδειξας, ὃν ἡ σκιὰ πρὸς τὴν σκιὰν λόγον εἶχε, τὴν πυραμίδα πρὸς τὴν βακτηρίαν ἔχουσαν. *Nam quum te quoque ob alia quaedam ſuſpicit*, Amaſias videlicet Aegypti rex, *tum vero mirum in modum ei arridet, quod Pyramidis altitudinem abſque vllo labore, aut inſtrumento dimenſus es, ſed ſcipione, ad vmbrae, quam faciebat pyramis, finem erecto: ac tactu radiorum duobus triangulis conſtitutis, demonſtrauiſti altitudinem pyramidis ad ſcipionis altitudinem ea eſſe proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet.* H.

e. Rhodope) De hac vide Strabonem lib. XVII. et Herodotum lib. II. Sappho Doricam vocat, ſuique fratris amicam fuiſſe tradit, cum Leſbium vinum negotiator Naucratim veheret. Dalec.

A Rhodope) Negat hoc eſſe verum Herodotus, Euterpe II. n. 134. iactitatum id falſo a Graecis ait: conditam pyramidem eam eſſe a Mycerino Cleopis filio, Aegypti rege. Sed fuere, vt dictum eſt ſupra, de pyramidum auctoribus diſcrepantes ſententiae. Rhodopen hanc factam eſſe Aegypti reginam Aelianus affirmat V. H. XIII. et Strabo XVII. pag. 808. H.

conſerua quondam et contubernalis haec fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quaeſtu.

XVIII. 4. Magnificatur et [1] alia turris a rege facta in inſula Pharo, portum obtinente Alexandriae, quam conſtitiſſe octingentis *f.* talentis tradunt: magno animo ne quid omittamus, Ptolemaei *g.* regis, quod in ea permiſerit Soſtrati *h.* Gnidii architecti [2] ſtructurae ipſius nomen inſcribi. Vſus eius, nocturno [3] nauium curſu ignes oſtendere, ad praenuntianda vada, portuſque introitum: [4] quales *i.* iam compluribus locis flagrant, vt Oſtiae

1. *alta V.* 2. *ſtructura nomen M.* 3. *nautarum* M. 4. *Sic ex Mſs. H. ſicut tales compluribus locis flagrant, vt Puteolis ac Rau. Gr. et Al.*

f. Octingentis) Attica haec ego talenta interpretor, quoniam a principe e Graecia oriundo perſoluta: quae monetae noſtratis efficiunt libras, ſeu florenos, 1720000. Si Aegyptiaca magis placet intelligi, libras accipe 2150400. Non alia Plinius talenta laudat toto opere, praeter Aegyptiaca, Atticaue. H.

g. Ptolemaei) Lagi F. qui primus poſt Alexandrum Aegypto praefuit. H.

h. Soſtrati Gnidii) Dexiphanis is filius fuit Aegypti regum familiaris amicus. Turris tabulatis multis excelſa, ex albo lapide. Strabo 17. Dal

Soſtrati) Inſcriptionem recitat Strabo, XVII. pag. 791. ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ. ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ. ΚΝΙΔΙΟΣ. ΘΕΟΙΣ. ΣΩΤΗΡΣΙΝ. ΥΠΕΡ. ΤΩΝ. ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ. SOSTRATVS. CNIDIVS. DEXIPHANIS. DIIS. SERVATORIBVS. PRO. SALVTE. NAVIGANTIVM. Refert et Lucianus L. quomodo hiſtoria ſit conſcribenda: dolumque ſimul aperit, quo id fuerit peractum a Soſtrato. H.

i. Tales compluribus locis flagrant) Lege: *Quales iam compluribus locis flagrant, ſicut Oſtiae ac Rauennae. Periculum in continatione ignium, etc.* Continatio hic eſt συνοχὴ ſiue coactatio et in anguſtum contractio, ac fere quod corriuatio; ſic hac ſignificatione lib. IV. cap. 4. *Angu-*

Oſtiae ac *k.* Rauennae. Periculum in [1] continuatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam e longinquo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omnium penſilem ambulationem *l.* Gnidi feciſſe traditur.

XIX. (XIII) Dicamus et labyrinthos, vel portentoſiſſimum *m.* [2] humani impendii opus, ſed non vt (exiſtimari [3] poteſt) falſum.

1. *Sic ex Mss. in corriuatione Gr. et Al.* 2. *humani ingenii Gr. et Al.* 3. *poſſit. M.*

Anguſta ceruice Peloponneſum continat Hellas. male repoſuerunt *contingat.* Vide Iſ. Voſſium in Melam, p. 206. Dalec.

Quales) Vide N. et Em. N. XI. (hic poſ.) *Quales)* E noſtra id coniectatione eſt. Nam in editis hactenus libris: *Sicut iam tales compluribus locis flagrant, vt Puteolis ac Rauenna.* Vnde haud poenitenda emendatio, *vt Oſtiae.* Nam Oſtiae certe a Claudio Imperatore erectam eſſe *altiſſimam turrim, in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent*, auctor eſt Tranquillus in eius vita, 20. H.

k. Ac Rauenna. Periculum in corriuatione ignium ne ſidus exiſtimetur) In manuſcr. legitur, *ac Rauennae ad vitandum periculum, ne continuatione ignium ſidus putetur, quoniam e longinquo ſimilis eſt flammarum aſpectus. Hic* etc. Leg. *ac Rauennae. At vitandum periculum, ne continuatione ignis ſidus putetur, quoniam e longinquo ſimile eſt flammarum aſpectui, vel, ne coruſcatione ignis ſidus putetur*, etc. Dal.

l. Ambulatio) Ambulatio locus eſt ad deambulandum. Qua de voce Lexicographos conſule. H.

m. Portentoſiſſimum humani ingenii opus) Impendii, non *ingenii*, in apographo noſtro. fauent huic lectioni verba illa in calce capitis, *adeo veſana dementia quaeſiſſe gloriam impendio nulli profuturo.* et cap. 15. *nouiſſimum impendium operis inchoati a C. Caeſare.* Pint.

Impendii) Profuſi ſumtus. Ita R. 2. non *ingenii*, vt editi et Colb. 3. Fauet ipſe Plinius in calce huius ſectionis: *Adeo veſana dementia, quaeſiſſe gloriam impendio nulli profuturo.* Vidit hoc et Pintianus. H.

1. Durat etiam nunc in Aegypto in [1] Heracleopolite nomo, qui primus factus eſt ante annos, vt tradunt, [2] quater millo ſexcentos a [3] Peteſucco *n.* rege, ſiue Tithoe. Quanquam Herodotus *o.* totum opus regum eſſe [4] dicit, [5] nouiſſimique Pſammetichi. Cauſam faciendi varie interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe, Lyceas ſepulchrum Moeridis *p.*, plures Soli [6] ſacrum id exſtructum, quod maxime creditur.

2. Hinc *q.* vtique ſumpſiſſe Daedalum exemplar eius labyrinthi, quem [7] fecit in *r.* Creta, non eſt

1. *Heliopolite.* 2. *Sic ex Mss. H. IIIMDC. Gr. et Al.* 3. *Peteſeuce M.* 4. *dicat nouiſſimeque Pſam. Cauſas. M.* 5. *Sic ex Mss. H. nouiſſimaque Gr. et Al.* 6. *ſacrum. Id extremum maxime M.* 7. *fecit Cretae M.*

n. A Poteſucco) Si Diodoro fides Bibl. I. pag. 55. a Mende potius rege, quem et nonnulli Maron appellant. H.

o. Herodotus totum opus regum eſſe, dicit) Herodotus extructum ſcribit a Duodecimuiris, e quorum numero aliquandiu fuit Pſammetichus. Dal.

Herodotus) Aegyptios Herodotus ait Euterpe II. n. 147. ſeq. recuperata libertate, duodecim reges ſibi delegiſſe, in totidem partes Aegypto diſtributa. Horum vnum fuiſſe Pſammetichum, qui ceteris deinde ſublatis e medio, nouiſſimus ipſe ſoluſque regnauit. Eos communi conſilio, in ſui nominis monumentum, labyrinthum feciſſe, A. V. R. LXXXVI. Manaſſis regis Iudae temporibus, Pſammetichus Aegypti tenuit principatum. H.

p. Moeridis) Miridis, quem et *Maronem* vocauerunt. Regnauit is poſt Actiſanem Aethiopiae regem, qui Amaſi victo in ſuam poteſtatem Aegyptum redegit. Diodorus cap. 2. lib. II. Bibl. Fuit et alius Miris poſt Aegyptum rex duodecimus, qui Memphi propylaeum aedificauit, et ſupra eam ciuitatem lacum effodit: de quo idem Diodorus. Dal.

q. Hinc) Sic Diod. Sic. Bibl. I. pag. 55. H.

r. In) Iuxta Gnoſſum. Pauſanias in Atticis, aliique. H.

eſt dubium, ſed centeſimam tantum portionem eius imitatum, quae *s.* itinerum ambages occurſusque ac recurſus inexplicabiles continet: non (vt *t.* in pauimentis [1] puerorumue ludicris campeſtribus videmus) breui *v.* lacinia millia [2] paſſuum plura ambulationis continentem, ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus, redeundumque in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti: Aegyptius (quod *x.* miror equidem) [3] introitu *y.* lapide e Pario colum-

1. *Sic ex Mss. H. et M. puerumue Gr. et Al.* 2. *paſſuum, et plura M.* 3. *introitu columniſque reliquis et mollibus Gr. et vulg.*

s. *Quae itinerum ambages*) *Iterum* non *itinerum*, in vetuſto codice. quaſi *iteris* flectatur ab *iter*, recto, non *itineris* quod et alibi notatum eſt. Pint.

t. *Vt*) Vt et in hortis fingi e buxo ſolent: quibus in labyrinthis per limites exiguos, humili buxo vel herba praecinctos (Plinius laciniam vocat) millia paſſuum plura conficiuntur. Hard.

v. *Breui*) Humili inſtar laciniae, *buxo vel herba.* Hard.

x. *Aegyptius*) *quod miror equidem*) *introitu*) In veteribus, *Aegyptius* (*quod miror equidem*) *integris columnis* (μονολίθων κιόνων Strabo) *et reliquis molibus compoſitus*, *etc.* Diodorus quidem ingredientibus illius ſepulchri ambitum, domum occurriſſe tradit, columnis circumfultam quatuor ad quodlibet latus poſitis. Vetuſtum Pariſienſe Beraldi ſic habet, *Aegyptius* (*quod miror equidem*) *in introitu lapideis e Paro columnis, reliquae erant Syenitae, molibus compoſitis, quas, etc.* Manuſcriptum vero, *introitu lapideis operto columnis: reliquae ſemitae molibus compoſitis, quas diſſoluere ne artifices quidem poſſint, etc.* Lego, *Aegyptii, quod equidem miror, introitus lapideis opertus columnis, etc.* Vide Strabonem lib. XVII. Dal. *Aegyptius* (*quod miror equidem*) *introitu, etc.*) Lege: *Aegyptius* (*quod miror equidem*) *introitu lapidis e Paro* colum-

columnisque reliquis e Syenite molibus compoſitis, quas diſſoluere ne ſecula quidem poſſint; adiuuantibus [1] Heracleopolitis, qui z. id opus inuiſum mire infeſtauere. Poſitionem *a.* operis eius ſingulaſque partes enarrare non eſt, quum ſit in regiones diuiſum, atque in praefecturas ([2] quas *b.* vocaui nomos) ſedecim *c.* nominibus earum totidem vaſtis domibus attributis: praeterea templa omnium Aegypti Deorum contineat, ſuperque [3] Nemeſes *d.* quindecim aediculis incluſerit *e.* pyramides complures

1. *etiam Heracl. V.* 2. *quas vocant Gr. et Al.* 3. *Amaſis vndecim aediculas V.*

columnis, reliquo Syenitae molibus compoſitus, quas diſſoluere ne ſecula quidem poſſint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuiſum mire infeſtauere. Iſ. Voſſius in Melam. pag. 56.

Quod) Mirari iure ſubit, quum Aegyptus tot marmorum domi generibus abundet, e Paro quaeſiiſſe, vt ad introitus labyrinthi columnas ex eo excideret, componeretque ſtructis ex eo lapide molibus. H.

y. Introitu) Vide N. et Em. N. XII. (hic poſ.) *Introitu*) Prius legebatur *introitu lapidis columniſque reliquis, e molibus compoſitis.* Adiuuit promouitque emendationem R. cod. 2. in quo ſic legitur, *Introitu lapidis e Paro, columnis reliquae Syenitae molibus compoſitis.* Sic etiam Colb. 3. aliique probatioris notae. Hard.

z. Qui MSS. *qui id opus in vſu.* H.

a. Poſitionem) Eleganter a Mela deſcribitur, l. 9. p. 13. *Pſammetichi opus labyrintbus, domos ter mille, et regias duodecim, perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exſtructus ac tectus, vnum in ſe deſcenſum habet, intus paene innumerabiles vias*, etc. H.

b. Quas) L. V. ſcilicet ſ. 9. Sic porro MSS. non vt editi, *quas vocant.* H.

c. Sedecim nominibus) Viginti ſeptem Strabo: duodecim, Herodotus, et in iis aedificia 3500. Dal.

Sedecim) Plures Strabo, Herodotus pauciores habet. Hard.

d. Nemeſes) De nemeſi diximus ſ. 4. libri huius, n. 3. H.

e. In-

plures quadragenarum *f.* vlnarum, [1] ſenas *g.* radicum oras obtinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad viarum illum inexplicabilem errorem. Quin et coenacula prius excelſa, porticuſque aſcenduntur nonagenis gradibus omnes: intus columnae de porphyrite lapide, Deorum ſimulacra, regum ſtatuae, [2] monſtriferae effigies. Quarumdam autem domorum talis eſt ſitus, vt adaperientibus fores, tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus eſt per tenebras: aliaeque rurſus extra murum labyrinthi aedificiorum moles, pteron *h.* appellant. Inde aliae perfoſſis cuniculis ſubterra-

1. *ſenas ad radicem muri V. Senos radice muros Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mss. H. monſtriferae imagines. Quarundam domuum. M. monſtrificae Gr. et Al.*

e. Incluſerit pyramides complures) Ad angulum finitur labyrinthus. Herodotus ſcribit pyramidem fuiſſe quadraginta paſſuum. Idem Strabo, ſed eius quadratae quodlibet latus quatuor iugerum fuiſſe pari altitudine et in ea ſepultum Imandem. Alias pyramides praeter eam illi ſcriptores non recitant. Dal.

f. Quadragenarum vlnarum ſenos radice muros obtinentes) Scribe, *quadragenarum vlnarum ſenas radicum oras obtinentes.* ex eodem apographo. Pint.

g. Senas) Ita clare MSS. omnes. Ad radicem pyramidis intelligi ab eo arbitramur, ſpatioſiora fundamenta, ceu gradus quoſdam, per quos introitus pyramidis peteretur. Libri editi, *ſenos radice* muros. H.

h. Pteron appellant) Πτερὰ, inquit, Strabo, ἰσοϋψῆ τῷ νεῷ τείχη, δύο, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀφεςῶτα ἀπ᾽ ἀλλήλων μικρὸν πλέον ἢ τὸ πλάτος ἐςὶν τῆς κρηπίδος τοῦ νεῶ: ἔπειτα εἰς τὸ πρόςθεν προϊόντα κατ᾽ ἐπινευοῦσας γραμμὰς μέχρι πηχέων πεντήκοντα, ἢ ἑξήκοντα, etc. *Alae, muri duo ſunt, templo pares altitudine, prima et infima parte paulo plus diſtantes ab inuicem, quam lata ſit crepido templi: deinde curuatis lineis procedentes ac prominentes ad quinquaginta vſque vel ſexaginta cubitos, etc.* Dalec.

Pteron

terraneae domus. Refecit vnus omnino pauca ibi [1] Circummon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrum Magnum annis quingentis. [2] Id quoque traditur, fulſiſſe *i.* trabibus *k.* ſpinae oleo incoctae, dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De Aegyptio et Cretico labyrinthis, ſatis dictum eſt.

3. Lemnius ſimilis illis, columnis tantum centum [3] quinquaginta mirabilior fuit: quarum *l.* in officina turbines ita librati pependerunt, vt puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus et Rholus, et Theodorus *m.* indigena. Extantque adhuc reliquiae eius, quum Cretici Italicique nulla veſtigia extent.

4. Namque et Italicum dici conuenit, quem fecit ſibi Porſena rex Hetruriae ſepulcri cauſa, ſimul [4] vt *n.* externorum regum vanitas quoque ab Italis [5] ſuperetur. Sed quum excedat omnia fabuloſi-

1. *Sic ex Mss. H. Circammon Gr. et Al.* 2. *Is quoque V.* 3. *Sic ex Mss. H. quinquaginta memorabilior* M. *centum quadraginta Gr. et Al.* 4. *vt et exter. M.* 5. *Sic ex Mss. H. ſuperaretur Gr. et Al.*

Pteron) Πτερὰ ſunt in re aedificatoria, vt alibi diximus, muri duo in altitudinem conſurgentes, alarum inſtar. H.

i. Fulſiſſe) Dicitur ſuſtentaſſe id opus trabibus Aegyptiae ſpinae, oleo incoctae. H.

k. Trabibus) Spinae Aegyptiae ſiue Arabicae, de qua XIV. 65. H.

l. Quarum) Quarum cardines et axes in torno ita librati temperatique, vt puero rotam circumagente, cuius illae erant axi implicitae, tornarentur ab opifice. H.

m. Theodorus) Lemnius igitur. Eſt is fortaſſis, quem de aede Dorica Iunonis, quae eſt Sami, commentarium condidiſſe Vitruuius prodidit in praef. L. VII. pag. 124. H.

n. Vt externorum regum vanitas quoque ab Italis ſuperetur. Forte: *vt externorum regum vanitas quoque Italis ſpectaretur.* Gr.

loſitas, vtemur ipſius M. Varronis in expoſitione eius verbis: Sepultus eſt, inquit, ſub vrbe Cluſio: in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: ſingula latera pedum lata tricenûm, alta quinquagenûm: inque baſi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quo ſi quis [1] improperet *o.* ſine glomere lini, exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides ſtant quinque, quatuor in angulis, in medio vna, in imo [2] latae pedum quinûm ſeptuagenum, altae centum quinquagenûm: ita faſtigiatae, vt in ſummo orbis aeneus et *p.* petaſus vnus omnibus ſit impoſitus, ex *q.* quo pendeant [3] exapta *r.* catenis tintinnabula, quae vento agitata, longe ſonitus referant, vt *s.* Dodonae olim factum. [4] Supra quem orbem quatuor pyramides inſu-

1. *introire properet V.* 2. *Sic ex* Mss. *H. latae pedum quinum: ita faſtigiatae, vt in ſummo aeneus petaſus omnibus ſit imp. M. ſeptuagenum quinum Gr. et Al.* 3. *excepta catenis Gr. et Al.* 4. *ſupraque orbem.* M.

o. *Improperet.)* Introire properet. H.

p. *Petaſus)* Galeri forma. Hard.

q. *Ex quo pendeant excepta catenis)* Voſſ. *et apta.* Forte: *ex quo pendent ſex apta catenis tintinnabula.* Cicero 5. Tuſcul. *In hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacunari ſeta aequina aptum demitti iuſſit.* Lucretius lib. IV. *Brachia tam porro validis ex apta lacertis Eſſe.* Gron.

r. *Exapta)* Hoc eſt, aptata, coniuncta, συνημμένα, ἐξηρμωσμένα. Sic MSS. R. 2. et alii: non, vt in editis legitur *excepta.* Vſus ea voce Lucretius IV. v. 827. *Brachia tum porro validis exapta lacertis.* Et Lucilius X. *Pellicula extrema exaptum pendere opus ingens.* H.

s. *Vt)* Vbi columnae fuere duae ſublimes, quarum in altera poſita peluis aerea eſſet: in altera penſile pueri ſimulacrum, flagellum aereum manu tollentis. Quoties vero vehementior paulo ventus afflaret, impulſa ſcutica peluim feriret ſaepiuſcule, quae diu poſt tinnitum referret. Vnde paroemia: Δωδωναῖον χαλκεῖον, *Dodonaeum aes.* H.

inſuper ſingulae exſtant altae pedum centenûm. Supra quas vno *t.* ſolo [1] quinque pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adiicere. Fabulae Hetruſcae tradunt eamdem fuiſſe, quam totius operis: [2] adeo veſana dementia quaeſiſſe gloriam impendio nulli profuturo. Praeterea fatigaſſe regni vires, vt [3] tamen laus maior artificis eſſet.

XX. (XIV.) [4] Legitur et penſilis hortus, imo vero totum oppidum Aegyptiae Thebae, exercitus armatos [5] ſubter educere ſolitis regibus, nullo oppidanorum ſentiente. Etiamnum hoc minus mirum, quam quod flumine medium oppidum interfluente. Quae ſi fuiſſent, non dubium eſt Homerum dicturum fuiſſe quum *v.* centum portas ibi praedicaret.

XXI. [6] Magnificentiae vera admiratio exſtat templum *vv.* Epheſiae Dianae ducentis *x.* viginti annis

1. *quinae pyr.* M. 2. *et adeo. V.* 3. *tantum V.* 4. *Leguntur vero et penſiles hortos, imo vero to. oppid. feciſſe Aeg. V. Pariſienſe.* 5. *ſubito M.* 6. *Graecae magnif. M.*

t. Vno) In eadem planitie. H.

v. Cum centum portas) Iliad. I. — Οὐδ' ὅσα Θήβας Αἰγυπτίας, ὅθι πλεῖςα δόμοις ἐν κτήματα κεῖται, Αἵθ' ἑκατόμπυλοί εἰσι, διηκόσιοί δε' ἀν' ἑκάςην Ἀνέρες ἐξιχνιεῦσι σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφιν. Dal.

v. Quum) Iliad. *i.* v. 382. Hard.

vv. Templum) Robertus Cenalis, hiſt Gall. II. perioche 3. pag. 130. ſubductis accurate calculis ſplendide demonſtrat templum B. Virgini Pariſiis ſacrum, maius eſſe multo ac ſplendidius, quam fuerit Epheſinum, menſuris vtriuſque collatis, atque operoſius fabricatum. Hard.

x. Ducentis viginti annis) Quadringentis cap. 40. lib. XVI. De eius incendio vide Valer. Max. cap. 15. lib. VIII. Strabonem lib. XIV. Dalec.

A tota) Liuius I. pag. 16. *Iam tum erat inclytum Dianae Epheſiae fanum: id communi-*

annis factum a tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terrae motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantae molis locarentur, [1] calcatis ea ſubſtrauere carbonibus *y.*, dein velleribus lanae. Vniuerſo templo longitudo eſt CCCCXXV. [2] pedum, latitudo [3] ducentorum viginti, columnae centum viginti ſeptem a ſingulis regibus factae, LX. pedum altitudine: ex iis XXXVI. caelatae, vna a Scopa. Operi *z.* praefuit Cherſiphron *a.* architectus. Summa miracula, epiſtylia *b.* tantae molis attolli potuiſſe. Id *c.* conſecutus eſt ille [4] aeronibus arena plenis, molli

1. *ante calcatis.* M. 2. *peronibus Gr. et alii.*

muniter a ciuitatibus Aſiae factum fama ferebat. H.

y. Carbonibus) Auguſtinus de ciuit. Dei XXXI. 4. *Quid? in carbonibus nonne miranda eſt, et tanta infirmitas, vt ictu leuiſſimo frangantur, preſſu facillime conterantur: Et tanta firmitas vt nullo humore corrumpantur, nulla aetate vincantur, vſque adeo vt eos ſubſternere ſoleant... Quis eos in terra humida effoſſos, vbi ligna putreſcerent, tamdiu durare incorruptibiter poſſe, niſi rerum ille corruptor ignis, effecit?* Huius conſilii auctorem Theodorum Samium, Rhoeci filium fuiſſe, ſcribit Diogen. Laert. in Ariſtippo II. pag. 58. H.

z. Operi praefuit Cherſiphron) Prioris templi architectum fuiſſe Cherſiphrona ſcribit quidem Strabo: eius autem, quod ab Heroſtrato incenſum, reſtitutum eſt, Cheromocraten, Alexandriae deſignandae ab Alexandro praefectum. Quem hic *Cherſiphrona* vocat, Plinius cum Strabone cap. 37 lib. VII. vocauit *Creſiphontem.* Dalec.

a. Cherſiphron) Χερσίφρων pariter Straboni, XIV. pag. 640. H.

b. Epiſtylia) Egimus de ea voce, libro ſup. ſ. 49. H.

c. Id conſecutus eſt ille peronibus arena plenis) Leg. *eronibus*, ſiue, *heronibus*. Erones (quae vox extat apud Iuriſconſult. in Pandectis, Vitruuium libro V. Donatum in Phormione) texta ſtoreis et tegetibus ſimilia, in quibus pauperes interdum dormiebant, et fruges

molli *dd.* [1] cliuo ſuper capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens imos, vt *e.* ſenſim [2] opus *f.* in cubili ſederet. Difficillime hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea

1. ſic et M. molli puluino Gr. et Al. 2. motus in colle ſederet. M. Lego, totus cliuus ſideret. Totum inſideret Gr. et Al.

fruges imponebantur. Sic quoque dicta ſunt vaſa viminea tegetibus et cophinis ſimilia. Conſtantinus e Turn. cap. 2. libro XXIV. Aduerſar. Erones Φορμοὶ Graecis. *Idem. Id conſecutus eſt ille, etc.*) Scribe: *Id conſequutus eſt aeronibus arena plenis molli cliuo, ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens imos, vt ſenſim moles in cubili ſederet.* Cubile eſt ſedes, cui imponitur moles, et cum qua coagmentatur. Vide *Salmaſ.* pag. 818. a. b.

d. Aeronibus) Sportulis, Ita R. 2. Colb. 3. aliique. In editis perperam legitur, *peronibus.* De aeronum voce et ſignificatu vide Voſſ. in Etym. Sententia huius loci eſt, arena ſaccis conuecta excitatum collem fuiſſe, qui ſummas columnas excederet: Per eum cliuum epiſtylia attolli in altum facile potuiſſe: tum ab imo exinanitum collem fuiſſe, quamdiu ſederet epiſtylium in columnae abaco, quod ſuum erat epiſtylio cubile. H.

d d. Molli) Sic MSS. ſupra laudati. Libri vulgati, *molli puluino.* Apud Quint. XII. 10. *Mollietur cliuis elatius ſolum.* Vbi hodie perperam legitur. *Mollietur diues et laetius ſolum.* Sunt qui legant, *Mollietur cliuus et elatius ſolum.* H.

e. Vt ſenſim totum inſideret) Acad. Men. et Gud. *vt ſenſim motus in colle ſederet.* Voſſ. *vt ſenſimotus in cole ſederet.* Lege: *vt ſenſim opus in cubili ſederet.* Mox enim, *Etenim ea maxima moles fuit: nec ſedit in cubili.* Poſſis etiam legere, *ſenſim moles.* Gron.

f. Opus) Libri hactenus editi, *vt ſenſim totum inſideret.* R. 2. *vt ſenſim motus in colo ſederet.* Salmaſius in Solin. pag. 818. *moles in cubili ſederet.* Forte, quoniam ſequitur: *Etenim ea maxima moles fuit: nec ſedit in cubili.* Apud Vitruu. II. 8. pag. 28. *cubilia* lapidum, et IV. 2. pag. 64. *tignorum cubilia,* vbi lapides et tigna ſedent et conquieſcunt. H.

ea maxima moles fuit: nec ſedit in cubili, [1] anxio artifice; mortis *g.* deſtinatione ſuprema. Traduntque in ea cogitatione feſſum nocturno tempore in quiete vidiſſe praeſentem Deam, cui templum fiebat, hortantem vt viueret: ſe compoſuiſſe lapidem: atque *h.* [2] ita poſtero die apparuit, et [3] pondere *i.* ipſo correctus videbatur. Cetera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad *k.* [4] ſpeciem naturae pertinentia.

XXII. (XV.) Durat et Cyzaci delubrum, in quo filum aureum commiſſuris *l.* omnibus politi lapidis ſubiecit artifex, [5] eboreum Iouem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. [6] Tranſlucet *m.* ergo pictura tenuiſſimis capillamentis, lenique afflatu *n.* ſimulacra refouente, [7] praeter inge-

 nium

1. *animo artificis mori ſupremum deſtinato.* V. 2. *ita vt poſtero die apparuit, incorruptus videbatur.* M. 3. *ſic ex* Mss. *H. pondereque ipſo Gr. et Al.* 4. *ſpecimen. Alii et M.* 5. *eboreum. M.* 6. *Collucent. V. tralucent ergo iuncturae Gr. et Al.* 7. *propter V.*

g. Mortis) Quum deſtinaret ſibi necem inferre. H.

h. Atque ita poſtero die apparuit pondereque ipſo correctus videbatur. Caetera) Hucuſque admirabilis ille Plinii Aeſculapius liber magno noſtro et auctoris damno mutilus. Initium fuerant libri 20. cap. 17. verba iſta: *exiguo mox vino collutum vultum iuniorem praeſtat.* Caeterum ne in his quidem poſtremis otioſus eſt, qui habeat: *atque ita poterat vt apparuit pondere incorruptus videbatur cetera.* Voluit nos legere: *atque ita poſtera luce apparuit, et pondere ipſo correctus videbatur.* Gron.

i. Pondere) Et ſuo ſe pondere lapis ad debitum ſitum ſtatumque reuocarat. H.

k. Ad ſpeciem) Ad commendationem. H.

l. Commiſſuris) Iuncturis. Hard.

m. Tranſlucent) Sic MSS. omnes, R. 2. Colb. 3. In editis, *tralucent ergo iuncturae.* Parm. ed. Ven. Brix. et aliae ante Frobenium, *Tralucent ergo picturae.* H.

n. Afflatu) Auri fulgore ſimulacra ea leniter feriente, praeter ingenium artificis, ipſa ſimulacrorum materia;

nium artificis, ipſa materia, quamuis [1] occulta, in pretio operis intelligitur.

XXIII. Eodem in oppido eſt lapis, fugitiuus appellatus: Argonautae *o.* eo pro ancora vſi, ibi [2] reliquerant. Hunc *p.* e Prytaneo (ita vocatur locus) ſaepe profugum [3] vinxere plumbo. Eademq. *q.* in vrbe iuxta *r.* portam, quae [4] Trachia *s.* vocatur,

1. *occulte.* M. 2. *reliquerunt.* V. 3. *ſic ex Mss. H. et M. fixere Gr. et Al.* 4. *Thracia Gr. et Al.*

teria; ob *repercuſſum auri,* quamuis occulto nitore ex lapidum iuncturis, addit operi pretium. H.

o. Argonautae) Qui templum Dyndimenae matris in ea ciuitate aedificarunt. Strabo. Dal.

Argonautae) Qui fanum Dindymenes Matris Deorum in ea ciuitate aedificarunt. Strabo XII. pag. 575. Hard.

p. Hunc) Πρυτανεῖον Liuius XLI. pag. 527. *Cyzici in Prytaneum, id eſt, penetrale Vrbis, vbi publice quibus is honos datus eſt, veſcuntur,* etc. Vide Lexicon Conſtantini. H.

q. Eadem) Simile eſt, quod de Byzantio Dio refert, in Seuero, LXXIV. p. 847. Ἑπτὰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν Θρᾳκίων πυλῶν πύργοι καθεστηκότες πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν· τούτων δὲ εἰ μέν τις ἄλλῳ τῳ προσέμιξεν, ἥσυχος ἦν· εἰ δὲ δὴ τῷ πρώτῳ ἐνεβόησέ τινα, ἢ καὶ λίθον ἐνέρριψεν, αὐτός τε μηχανῇ τινι ἐλάλει, καὶ τῷ δευτέρῳ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν παρεδίδου. Καὶ οὕτω διὰ πάντων ὁμοίως ἐχώρει, οὐδὲ ἐπετάραττον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει πάντες, παρὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἕτερος, τήν τε ἠχὴν καὶ τὴν φωνὴν διεδέχοντό τε καὶ παρεπέμποντο. *Ibi ſeptem turres a portis Thraciis ad mare ſtabant. Harum ad aliam quampiam ſi quis ſe contuliſſet, ea ſilebat. Sin autem in primam quis voces aliquas emiſiſſet, aut lapidem inieciſſet, tum ipſa per machinam loquebatur, tum id ipſum alteri faciendum tradebat; atque ita per omnes illud eodem modo pertinebat: neque altera alteram turbabat; ſed vnaquaeque per vices a proxime antecedenti ſonum vocemque acceptam ad ſequentem tranſmittebat.* H.

r. Iuxta portam quae Thracia vocatur) In ſcripto codice non, *Thracia*, ſed *Trachia*, hoc eſt aſpera, fidelio re procul dubio lectione. P

s. Quae)

tur, [1] turres VII. acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant: nomenque *t.* huic miraculo Echo eſt a Graecis datum. Hoc quidem natura locorum euenit, et plerunque conuallium: ibi caſu accidit. Olympiae autem arte, mirabili modo, in porticu, [2] quam ob id heptaphonon *v.* appellant, quoniam ſepties eadem vox redditur. Cyzici et buleuterion *x.* vocant aedificium amplum, ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, vt eximantur trabes ſine *y.* fulturis, ac reponantur. Quod item Romae in *z.* ponte Sublicio religioſum eſt,

 poſtea

1. *turris eſt acceptae vocis nomen numeroſiore percuſſu ſepties multiplicans. M.* 2. *quam oppidum hept.* M.

s Quae) Τραχεῖα aſpera. Sic MSS. non, vt editi, *Thracia.* H.

t. Nomenque huic miraculo Echo eſt a Graecis datum) In eod. *numenque huic miraculo Echo eſt a Graecis dictum.* forte *dicatum* legendum potius quam *dictum.* Pint.

v. Heptaphonon) Ἑπτάφωνον, quaſi ſepties vocalem. Vide Plutarch. de placitis philoſ. IV. 20. p. 903. Idem de Garrul. pag. 502. porticum hanc ipſam commemorat, quae Olympiae fuit, ἑπτάφωνον appellatam, quia vocem ſcilicet ſepties iteraret. Lucret. IV. *Sex etiam, aut ſeptem loca vidi reddere voces, Vnam cum iaceres: Ita colles collibus ipſis Verba repulſantes iterabant dicta referre*, etc. Quem in locum Lambinus ait, in Carentonio vico, quid vicus tribus paſſuum millibus ab vrbe Pariſiorum abeſt, auditam a ſe Echo fuiſſe voces ſepties regerentem: Ticini in aula magnae Baſilicae ter et decies vocem referri. Hard.

x. Buleuterion) Βουλευτήριον, Curiam, Senatum, conſilii locum. H.

y. Sine) Sine fulcimento aliquo. H.

z. In ponte Sublicio) Lapideum fecit eum pontem Lepidus quaeſtor. Pontis figura cum impoſita equeſtri ſtatua ſpectatur in auerſa parte antiqui denarii, additis inter fornicis pontes his literis LEP. Dal.

In) Nomen is habet a ſublicis, hoc eſt, a tignis, quibus pons innititur. Sic enim Formiani ea tigna nuncupabant. Auctor Feſtus. Idem roboreus, a trabium materia dictus Ouid. Faſtor.

poſtea quam Coclite *a.* Horatio defendente aegre reuulſus eſt.

XXIV. Verum et ad vrbis noſtrae miracula tranſire [1] conueniat, nongentorumque *b.* annorum dociles ſcrutari [2] vires, et ſic quoque terrarum orbem victum oſtendere: quod accidiſſe [3] toties paene, quot referentur miracula, apparebit: vniuerſitate vero aceruata, et in quemdam vnum cumulum coniecta, non alia magnitudo [4] exſurgit, quam ſi mundus alius quidam in vno loco [5] narraretur.

1. Nam vt Circum maximum a *c.* Caeſare Dictatore exſtructum longitudine ſtadiorum *d.* trium, latitudine vnius, ſed cum aedificiis iugerum *e.* quaternum, ad *f.* ſedem [6] CCLX. millium inter magna

1. *conuenit. V.* 2. *viros. V. vt res ipſa ſic etc. oſtenderet. M.* 3. *toties, quot referuntur.* M. 4. *exurgit. M.* 5. *ſic ex Mss. H. et M. exurget… narretur Gr. et Al.* 6. *CCL. M.*

Faſtor. V. 622. quare et ξυλίνην γεφύραν Plutarchus appellat in Gracchis. Aemilius quoque P. Victori, in deſcriptione Romae, *Pons Aemilius, qui ante ſublicius.* Dum trabibus, ſiue ſublicis ſine aere aut ferro ſtetit, vel clauum ei addere religioni fuit: quare pons ſacer tum habitus, et ἱερὰν γεφύραν Graeci nominarunt. H.

a. Coclite) Vide quae diximus XXXIV. 11. H.

b. Nongentorumque) Scrutari quid potuerit nongentis annis ingenii ſui docilitate aſſequi populus Romanus. H.

c. A Caeſare) Deſignatum iam olim a Tarquinio Priſco Romanorum rege, inter Auentinum et Palatium. Hard.

d. Stadiorum trium) Hoc eſt paſſum CCCLXXV. Nam ſtadium, inquit Plinius II. 21. *centum viginti quinque noſtros efficit paſſus.* H.

e. Iugerum) Singula iugera ex eodem Plinio XVIII. 3. pedes continent CCXL. Hard.

f. Ad) R. 2. et Colb. 3. ac vetus Dalecampii CCL. At P. Victor in deſcr. Romae, regione vrbis vndecima, *Circus Maximus, qui capit loca trecenta octoginta quin-*

na opera dicamus, nonne inter magnifica baſilicam *g.* Pauli [1] columnis *h.* e Phrygibus mirabilem, forumque *i.* Divi Auguſti, et templum *k.* Pacis [2] Veſpaſiani Imperatoris Auguſti, pulcherrima operum, quae vnquam: Pantheon *l.* Ioui Vltori ab Agrippa factum, quum *m.* theatrum ante texerit

 Romae

1 *columnis Phrygibus.* V. 2. *diui Veſp.* M.

quinque millia. Certe Traianus quinque millia locorum adiecit: forte et alii plura. H.

g. Baſilicam Pauli) In vetuſti denarii auerſa parte baſilica haec notata eſt, duplici columnarum ordine infra et ſupra nouem, tecto ſuperpoſito, vt quidam volunt imbricatis tegulis, vt alii, marmoreis abacis, in interſtitio quod ſuperiores columnas diuidit ab inferioribus ſculptis clypeis partim rotundis ad formam O, partim ad ſpeciem literae V. impreſſis, cum his literis: AIMILA. S. C. LEPIDVS REF. Vide Lucium Faunum cap. 14. lib. II. In medio foro Romano fuit. Plutarchus ſcribit, nouies centena millia nummûm in eo aedificio fuiſſe impenſa. Dal.

Baſilicam) Fuit hic L. Aemilius Paulus, qui C. Marcelli in Conſulatu collega, A. V. DCCIII. in medio foro vt quidem ſcribit Cicero ad Attic. IV. ep. 16. Baſilicam nouam magnificentiſſimam exſtruxit. Exſtat huius inſigne monumentum in nummo vetere gentis Aemiliae, quem Patinus exhibet L. de familiis Rom. pag. 7. Meminere Plutarch. in Caeſ. Dio, XLIX. P. Victor in deſcr. Romae regione octaua, vbi et Forum Romanum, *Baſilica Pauli cum Phrygiis columnis.* H.

h. Columnis e Phrygibus mirabilem) Marmoris Sinadici, vel, vt Phryges loquuntur, Docimitis: coloris varietate Alabaſtritae ſimilis. Strabo lib. XII. Dal.

i. Forumque) P. Victor l. c. *Forumque Auguſti, cum aede Martis Vltoris.* Vide Suet. in Aug. 29. H.

k. Templum) Foro proximum vt alibi diximus. H.

l. Pantheum) Nunc aedes eſt Deiparae ſacra. Rotundam a forma ſtructurae vocant. Eſt enim, vt ait Ammianus l. 16. *Speciosa celſitudine fornicata.* H.

m. Cum theatrum ante texerit Romae Valerius Oſtienſis. Acad. et Gud. *Oſcenſis.* ex Hiſpania puta. Men. *Oſtenſis.* Gron.

Romae Valerius Oſtienſis architectus ludis *n.* Libonis *o.*?

2. Py-

n. Ludis) Scribonii Libonis, qui Ciceronis Conſulatu aedilitatem geſſit. Huius eſt nummus argenteus in Muſeo noſtro, et apud Patin. in Fam pag. 249. Caput Concordiae velatum exhibet, et nomina Paulli Lepidi, vt iam ſuperius vidimus ad L. XXXIII. qui *Paullus* ex patre, *Lepidus* ex Matre fuit, filia Lepidi Triumuiri. Ex altera parte in ambitu legitur, PVTEAL. SCRIBON. Infra LIBO, in medio compages lignea quadrata, ſertis ac floribus circumdata: hinc inde pendent vel vt arculae duae, vel ſacculi forenſes duo, in quibus eſſent inſtrumenta litium: in imo malleolus, quo ſignum a Praetore daretur Praetorii dimittendi. Curiae ea ſepta ſiue clauſtra ſunt, cuiuſmodi apud nos eſt quod vocant, *le Parquet.* Praetor Vrbanus quum hic nummus cuderetur, Scribonius Libo fuit, et idem primus auctor haec clauſtra conſtruendi. Huius meminit Horat. I. ep. 19. v. 8. *Forum* PVTEAL*que* Libonis Mandabo ſiccis. Quoniam ſiccos oportet eſſe, non madidos, qui coram Libone Praetore perorarent. Et L. II. Sat. 6. v. 35. *Roſcius orabat ſibi adeſſes ad* PVTEAL *cras.* Nimirum vt apud Praetorem cauſam ipſius actitaret. Clauſtra illa ſeptaue, quod putei crepidinem repraeſentarent, Romani *Puteal* appellarunt. Fuit Praetor Vrbanus Scribonius Libo e gente Patricia: cuius e poſteris C. Scribonius Conſul a Plinio memoratur II. 35. Vidimus et alium pariter ex argento nummum, parte vna ſimili forma putealis: ſuperne, PVTEAL: infra SCRIBON. Parte altera caput Auguſti nudum, CAESAR AVGVSTVS: Alius eſt Statius Libo, cuius eſt nummus ex aere mediocri, in Theſauro Regio et apud Patinum, pag. 266. Caput Auguſti nudum exhibet: epigraphe, CN. STATI. LIBO. *Cneius Statius* (non *Statilius*) *Libo*, Triumuir Monetalis.)(. Clypeus votiuus rotundus, dextro latere: ſiniſtro, vrceus, inſigne ſacerdotum: infra, SACERDOS. Sententia eſt: *Solidum Auro Clypeum Eduae Reſtitutori Donauit Ordo Sacerdotum.* Caeſari Auguſto ſcilicet, cuius hic vultus eſt, vt recte agnouit D. Vaillant in Fam. Ab Auguſto enimuero Eduae deinceps cognomen Auguſtae fuit, quoniam collapſam reſtituit. H.

o. Libonis)

2. [1] Pyramidas regum [2] miramur, quum ſolum tantum foro *p.* exſtruendo H-S. *q.* millies Caeſar dictator emerit: et ſi quidem impenſae mouent [3] captos auaritia animos, P. Clodius, quem Milo occidit, [4] ſeſtertiûm *r.* centies et quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem non ſecus, ac regum inſaniam, [5] miror. Itaque et ipſum Milonem [6] ſeſtertiûm *s.* ſeptingenties aeris

Xx 5 alieni

1. *Sic ex Mss. em. Hard. Pyramides regum miramur opera Gr. et Al.* 2. *miramur. Conſulum opera tantum foro extruendo, et quae Caeſar Dictator emerit, non miramur. Alii.* 3. *captis auaritia animis. V.* 4. *CC XLVII. talentis emit locum, quo habitauit. M.* 5. *admiror. M.* 6. *ſeptingenta talenta aeris. M.*

o. Libonis) Is in fori Romani parte iuri dicundo tribunal erexit, quod *puteal Libonis* vocauerunt. Horatius: — *ante ſecundam Roſcius orabat, ſibi adeſſes ad puteal cras.* Ac rurſum, — *forum putealque Libonis, Mandabo ſiccis.* Tribunal id vicinum fuit arcui Fabiorum et Iani templo. Libonem aedilem aliquando ludos edidiſſe in foro, locus hic monſtrat. Libonis puteal ad quod ius reddebatur, a mercatoribus foeneratoribuſque maxime celebrari et frequentari ſolitum hiſtoriae tradunt. Dal.

p. Foro exſtruendo) De triplici foro iudiciario Romae, vide Alex ab Alex. c. et lib. II. Dal.

q. HS) Seſtertium millies, hoc eſt, millies centenis millibus ſeſtertiûm monetae noſtratis librae ſunt ſeu floreni 10000000. ſeu deni milliones. Suet. in Iul. 26. *Forum de manubiis inchoauit cuius area ſuper HS. millies conſtitit.* H.

r. Seſtertium) Sic etiam MSS. omnes nequicquam obſtrepente Gronouio, de ſeſt. III. 16. pag. 544. Summa haec libras noſtrates ſeu florenos efficit 1480000. ipſa digna regum, quae mox irridetur, inſania. Hard.

s. Seſt. ſept.) Sic libri omnes MSS. quoque, R. 2. aliique probatiores: etſi Budaeus III. v. 39. talenta pro ſeſtertiis ex corrupto aliquo exemplari reponere niti-

alieni debuiſſe, inter prodigia animi humani duco. Sed tunc ſenes aggeris *t.* [1] vaſtum ſpatium, et ſubſtructiones inſanas Capitolii mirabantur: praeterea *v.* cloacas: operum omnium dictu maximum, ſuffoſ-

1. *vaſti ſpat. et ſubſtru. etiam Capitol. V.*

nititur. Sunt autem ſeſtertium ſeptingenties centena millia, monetae Gallicae librae 7000000. ſeu ſeptem omnino milliones. H.

t. Aggeris) Plin. III. 9. pag. 332. de Vrbe Roma: *Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. Namque cum muris aequauit, qua maxime patebat aditu plano.* Inter portam Eſquilinam et Collinam Dionyſius Halic. IX. aggerem hunc ſitum affirmat. Seruio Tullio adſcribere id opus Strabo videtur, V. p. 234. Hard.

v. Praeterea) Dion. Hal. A. R. III. pag. 200. Ἤρξατο δὲ καὶ τοὺς ὑπονόμους ὀρύττειν τάφρους, δι' ὧν ἐπὶ τὸν Τίβεριν ὀχέυεται πᾶν τὸ συῤῥέον ἐκ τῶν στενωπῶν ὕδωρ, etc. *Coepit et cloacas Tarquinius Priſcus fodere, quibus in Tiberim corriuatur, quidquid aquarum eſt per vias: dici vix poteſt, quam mirabili opere. Mihi ſane tria magnificentiſſima videntur, ex quibus maxime apparet amplitudo Romani imperii: aquaeductus, viae ſtratae, et hae Cloacae: reputanti non ſolum vtilitatem operum, verum etiam impenſarum magnitudinem: quam vel hinc licet coniicere, quod neglectas aliquando cloacas, et non tranſmittentes aquas, Cenſores mille talentis purgandas locauerint,* hoc eſt monetae Gallicae libris ſeu florenis 2400000. Cloacarum maior admiratio eſt, quod earum fornicibus firmo tanquam ſolo altiſſimae domorum niterentur moles: quod in pontibus Sequanae impoſitis mirabiliore, vt credimus, opere Pariſiis fit. Has Vrbis Romae cloacas dum refici imperat Italiae Rex Theodoricus, idem impenſe praedicat, apud Caſſiod. Varr. III. ep. 30. *Splendidae Romanae ciuitatis conferunt ſtuporem, et aliorum ciuitatum poſſint miracula ſuperare. Videas illic fluuios, quaſi montibus concauis clauſos. Videas ſtructis nauibus per aquas rapidas non minima ſolicitudine nauigari: ne praecipitato torrenti marina poſſint naufragia ſuſtinere. Hinc Roma ſingula*

ſuffoſſis montibus, atque (vt *x.* paulo ante retulimus) vrbe penſili, ſubterque [1] nauigata.

3. A M. Agrippa in Aedilitate poſt Conſulatum, per meatus corrivati ſeptem *y.* amnes, curſuque praecipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati, vada ac latera quatiunt: aliquando *z.* Tiberis retro [2] infuſi recipiunt fluctus, pugnantque *a.* diuerſi aquarum impetus intus: et tamen obnixa firmitas reſiſtit. Trahuntur *b.* moles internae [3] tantae,

1. *nauigata. Id M. Agrippa fecit in Aedilitate poſt Conſulatum corriuatis VII. amn. etc. coactis, qui inſuper.* M. 2. *infuſus recipitur, pugnantque. M.* 3. *tamen.* M.

gularis, quanta in te ſit, poteſt colligi magnitudo. Quae enim vrbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua poſſunt ſimilitudinem reperire? H.

x. Vt) Nempe, de Thebis Aegyptiis ſ. 20.

y. Septem) Riui ſeptem ex aquis per Vrbem fluentibus collectiſque corriuari. Nam vis ingens aquarum, quae per aquaeductus in vſum ciuitatis effluxit, receptacula, quo illaberetur, poſcebat. Ex his praecipua ſeptem fuere, minutiora plura. H.

z. Aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus) Poſtremum verbum deſideratur in vetuſto codice: reliqua ſic leguntur, *aliquando Tiberis retro infuſus recipitur.* Pint.

z. Tiberis) Tiberis exundantis. H.

a. Pugnantque) Firmitatem operis commendare aggreditur, cauſaſque quatuor commemorat, quarum vel ſingulae firmiſſima opera euertant, quum vniuerſae non labefactent iſtud. Nimirum, pugna aquarum et opria intus: moles purgamentorum ac lapidum quas aquae voluunt: ruinae variae et pondera incidentium aedificiorum: denique validi aliquot terrae motus. H.

b. Trahuntur moles internae tantae) Legend. *Trahuntur moles internae tantae, non ſuccumbentibus cauis operis.* Miratur *caua operis* non ſuccumbere tantis impoſitis molibus; eoque magis quod rex Tarquinius Priſcus *amplitu-*

tae, non ſuccumbentibus cauſis *c.* operis: pulſant ruinae ſponte praecipites, aut impactae incendiis: quatitur ſolum terrae motibus: durant tamen a Tarquinio Priſco annis [1]DCCC. prope inexpugnabiles: non omittendo memorabili exemplo, vel eo magis, quoniam [2]celeberrimis rerum *d.* conditoribus omiſſum eſt: quum id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, eſſetque labor incertum longior an periculoſior paſſim conſcita *e.* nece, Quiritibus taedium fugientibus, nouum et inexcogitatum [3]antea poſteaque remedium *f.* inuenit ille rex; [4]vt *g.* omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora ſpectanda ciuibus, ſimul [5]et feris volucribuſque laceranda. Quamobrem pudor Rom. [6]nominis proprius, qui ſaepe res perditas

1. *ſeptingentis. M.* 2. *a celebr.* M. 3. *ante.* M. 4. *hominum vita def. figere.* M. 5. *a.* M. 6. *nominis, qui prius ſaepe.* M.

plitudinem cauis eam feciſſe prodatur, vt vehem faeni large onuſtam tranſmitteret. Vide *Reineſ.* Var. lect. lib. II. cap. 7. pag. 175.

Trahuntur) Trahuntur intus purgamentorum moles ingentes, nec tamen parietes fornices ſque ſuccumbunt, quibus fulcitur opus. Pulſant vrbem ruinae domorum quae aut ſponte aut incendiorum vi cadunt. Hard.

c. Cauſis) Ita MSS. omnes, fruſtra reſcribente Reineſ. in Varr. LL. II. 7. pag. 175, *cauis operis*: quamquam et cauas fuiſſe cloacas per ſe ſatis intelligitur, et mox a Plinio cauorum iſtorum amplitudo deſcribitur. H.

d. Rerum) Hiſtoriarum. Hard.

e. Conſcita nece) Voluntaria morte quaeſita, taedio operis.

f. Remedium inuenit) Refert hoc quoque Tarquinii factum ex Caſſio Hemina Seruius. Simile eſt quod de Mileſiis virginibus Gellius et Plutarchus narrant, omnibus notum. H.

g. Vt omnium ita defunctorum) Simile quid de Mileſiis virginibus narrant Plutarchus lib. περὶ ψυχῆς, et

tas ſeruauit in praeliis, tunc quoque ſubuenit; [1]ſed *h.* illo tempore impoſuit, iam erubeſcens, quum puderet viuos, tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, vt *i.* [2]vehem feni large onuſtam tranſmitteret.

4. Parua ſunt cuncta, quae diximus, et omnia vni comparanda miraculo, antequam noua attingam. *k.* M. Lepido, Q. Catulo Conſulib. vt conſtat inter diligentiſſimos auctores, domus pulchrior

1. *Sic ex Mss. H. tum erubeſcens Gr. ſed illis tum erubeſcentibus tempore impoſuit, tanquam puditurum eſſet extinctos, quia puderet viuos. Gr. et Al.* 2. *vehiculum foeni large onuſtum. M.*

et de claris mulieribus, Gellius cap. 10. lib. XV. Apud Seruium Caſſius Hemina, hoc quoque Tarquinii factum narrat. Vide Scalig. in Feſtum, voce Carnifex. et Caſaubon. ad Sueton. p. 51. Dal.

h. Sed illo) Sed impoſuit illis pudor, ipſe iam erubeſcens, cum ob eam rem puderet viuos, quod, vt quidem rebantur, puditurum eſſet extinctos. H.

i. Vt vehem feni) Prodidit id quoque Strabo, lib. V. pag. 235. Marlianus, qui dimenſus eſt, pedum ſedecim latitudinem ſe reperiſſe ait. Cum hoc autem opus Tarquinii iam duraſſe annis DCC. Plinius teſtatur, cum haec ſcriberet, hoc eſt, anno Vrbis DCCCXXX. manifeſte indicat, coeptum ſaltem hoc opus a Tarquinio fuiſſe anno Vrbis CXXX. ac proinde regnare coepiſſe eum circiter ineuntem annum Vrbis CXXVIII. Non obiit autem ante annum Vrbis CLXXXIII. vt diximus ad lib. XV. ſect. 1. Igitur regnauit annos LVI. vixit annos LXXXVI. ſi regnum ſuſcepit annos natus, vt veriſimile eſt, tricenos: vel XCI. ſi triginta quinque. Inde ei certe *Priſci* cognomen verius exiſtimamus inditum, quam ex eo quod alterum cognominem Tarquinium praeceſſit: nam ſi haec cauſa foret, tantum Tarquinius prior, vt Africanus prior, a Plinio, credo, diceretur. H.

k. M. Lepido) Anno poſt Syllae obitum: Vrbis DCLXXVI, vt diximus, ſect. 8. H.

or non fuit Romae quam Lepidi *l.* ipſius. At hercule intra annos XXXV. eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac aeſtimatione, qui volet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, et *m.* cum pulcherrima laudatiſſimaque certantes centum domos: poſteaque eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, vt mores aliquid ipſo homine mortalius intelligant.

5. Sed eas omnes duae domus vicerunt. Bis *n.* vidimus vrbem totam cingi domibus principum, Caii *o.* et Neronis, et huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirum *p.* [1] ſic habitarunt illi, qui hoc imperium [2] fecere, tantas ad vincendas gentes

1. *ſic non hab. V.* 2. *fecere tantum ad vincendas. V.*

l. Lepidi ipſius) Qui primus marmor Numidicum inuexit, ſupra cap. 6. huius libri. Dal.

m. Et cum pulcherrima) Cum M. Lepidi domo. H.

n. Bis vidimus) Vulgatum illud in eam rem de Nerone carmen recitat Tranquillus, in eius vita, cap. 39. *Roma domus fiet: Veios migrate, quirites: Si non et Veios occupat iſta domus.* H.

o. Caii, et Neronis) Caii Germanici Caeſaris, et Neronis. Domus illius in Palatio fuit: iſtius a colle Palatino Palatioque Principum, totas ferme Exquilias occupauit: vt non immerito de ea Martialis cecinerit in Spectac. libro, Epigr. 2. *Vnaque iam tota ſtabat in vrbe domus.* Simile iſtud Olympiodori, in Bibl. Photii cod. LXXX. pag. 197. Εἷς δόμος ἄστυ πέλει, πόλις ἄστεα μυρία τεύχει. *Vna domus vrbs eſt: vrbs oppida plurima claudit.* Suetonius, in Nerone, cap. 31. *Domum a Palatio Exquilias vſque fecit, quam primo tranſitoriam, mox incendio abſumptam, reſtitutamque, Auream nominauit, etc.* Et in Othone cap. 7. *Quingenties ſeſtertiûm ad peragendam* Neronis *Auream domum* Otho *ſubſcripſit.* H.

p. Nimirum) Dictum εἰρωνικῶς. H.

gentes triumphoſque referendos ab *q.* aratro aut foco exeuntes, quorum *r.* agri quoque minorem modum obtinuere, quam *s.* ſellariae iſtorum.

6. [1]Subit vero cogitatio, quota portio harum fuerint areae illae, quas inuictis Imperatoribus decernebant publice ad [2]aedificandas domos: ſummuſ-

1. *Subitque. M.* 2. *Sic M. et ex Mss. H. exaedificandas Gr.*

q. Ab aratro aut foco) Ab aratro, vt Quinctius Cincinnatus, de quo lib. XVIII. ſect. 4. A foco, vt Fabricius, de quo Seneca, lib. de Prouid. cap. 3. *Infelix eſt Fabricius, quod rus ſuum, quantum a Republica vacauit, fodit? quod bellum tam cum Pyrrho, quam cum diuitiis gerit? quod ad focum coenat illas ipſas radices, et herbas, quas in agro repurgando triumphalis ſenex vulſit? etc.* H.

r. Quorum agri quoque minorem modum obtinuere quam ſellaria iſtorum.) Acad. Men. et Gud *quam ſellariae iſtorum.* Noſter l. XXXIV. 8. *Atque ex omnibus, quae rettuli, clariſſima quaeque iam ſunt dicata a Veſpaſiano principe in templo Pacis aliiſque ejus operibus, violentia Neronis in vrbem conuecta: et in ſellariis domus aureae diſpoſita.* Sic Voſſianus: vulgo, *quaeque in vrbe iam ſunt.* Sed quis non videt, quam illa ſint ſupervacua? Gron.

s. Quam ſellariae iſtorum) Loca in quibus ſedes diſponi ſolent. Vide Not. et Emend. num. XIII. (hic poſ.) *Quorum agri quoque minorem modum obtinuere, quam ſellariae iſtorum)* Prius *cellaria* legebatur. In Reg. 2. *ſellaria.* In Colb. 3. *ſellariae,* optime. Sellaria locus eſt, in quo ſedes diſponuntur. Plinius ſupra lib. XXXIV. ſect 19. num. 24. *Violentia Neronis in Vrbem conuecta, et in ſellariis domus aureae diſpoſita.* De hac aurea domo nunc agitur. Suetonius, in Tiberio, cap. 43. *Seceſſu vero Capreenſi, etiam ſellariam excogitauit, ſedem arcanarum libidinum, etc.* Similis Valerii Maximi ſententia, legitur, lib. IV. Exemplorum cap. 4. *Anguſte ſe habitare nunc putat, cuius domus tantum patet, quantum Cincinnati rura patuerunt.* H.

muſque [1] illarum honos erat, ſicut *t.* in [2] L. Valerio Publicola, qui primus Conſul fuit cum L. Bruto [3] poſt tot merita, et *v.* fratre eius, qui bis in eodem magiſtratu *x.* Sabinos devicerat, adiici *y.* decreto, vt domus eorum fores *z.* extra aperirentur, et ianua in publicum reiiceretur. Hoc erat clariſſimum inſigne inter triumphales *a.* quoque domos.

7. Non

1. illorum. M. 2. P. aut M. ſcribi monet Delrius ſuper Sen. Trag. par. 1. pag. 16. 3. poſteà. et fratre. M.

t. Sicut in L. Valerio) Publium appellat Liuius, lib. II. pag. 23. non L. hoc eſt, Lucium, vt Pliniani libri omnes. Hoc adiutore Iunius Brutus Conſulum primus, eius collega, reges eiecit. H.

v. Et fratre eius) M. Valerio, de cuius gemina a Sabinis reportata victoria, vide Dionyſ. Halic. lib. VI. Antiq. Rom. pag. 349. et 373. H.

x. Magiſtratu) In Conſulatu. H.

y. Adiici decreto, etc.) Reſpublica L. Valerio aream ad aedificandum donauit in praecipua parte Palatii: ſumptus in aedificium praebuit ex aerario: et huius domus valuae ſolae, inter omnes Vrbis et publicas et priuatas aedes, dum aperitur ianua, reuoluuntur in Viam publicam. Ita Dionyſ. Halic. lib. 5. Antiq. Rom. pag. 307. H.

x. Fores extra aperirentur) Non introrſum trahendo, ſed in viam publicam pellendo. In Graecia id vulgatum fuit: omnium fores ſic pandebantur. Vide Muret. Variar. cap. 17. lib. I. Dalec.

a. Triumphales domos) Ab his habitatas, qui triumphales, hoc eſt, dignas triumpho reportaſſent. In nummo argenteo Conſtantis Aug. OB VICTORIAM TRIVMPHALEM. Eſt alius argenteus apud Patinum, pag. 228. num. 4. et in Muſeo noſtro quinarius, exhibens vna parte caput Concordiae: retro, ROM. Infra, M. CATO PRO PR. *Marcus Cato Propraetore.* In altera ſedens Victoria, dextram extendit, ſiniſtro humero palmam gerit. Infra, VICTRIX. Sententia ſub his litteris latens haec eſt: *Victoria Imperatoris Caeſaris*

7. Non patiemur duos Caios, vel duos Nerones, ne hac quidem gloria famae frui: docebimusque etiam inſaniam eorum victam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an Aedilitas *b*. maxime proſtrauerit mores ciuiles, maiusque ſit Syllae malum, tanta privigni potentia *c*. quam proſcriptio tot millium. Hic fecit in Aedilitate ſua opus maximum omnium, quae vmquam fuere humana manu facta, non temporaria *d*. mora, verum etiam aeternitatis deſtinatione. Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex *e*. [1] in altitudinem CCCLX columnarum, in ea ciuitate, quae ſex Hymettias non tulerat ſine probro *f*. ciuis ampliſſimi *g*. Ima pars ſcenae e marmore fuit: media e vitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriae: [2] ſumma, e tabulis *h*. inau-

1. *altitudine.* M. 2. *Summae tabulis inauratis columnae vt diximus: imae etc.* Gr.

ris Triumphalis Nona. Colligatae hic ſunt litterae duae, T et R: quoniam eae ad eamdem vocem pertinent. Imp. Caeſar nomen fuit Octauii Caeſaris, poſt deuictum Antonium, praeſertim antequam Auguſtus cognominaretur. H.

b. Aedilitas) In quod illa tempus inciderit, contra Pighium diximus, ſect. 8. H.

c. Tanta priuigni potentia) Caeciliam M. Aemilii Scauri, eius qui princeps Senatus fuit, vxorem, huius Aedilis Scauri parentem, Sylla duxerat in matrimonium. Plutarchus in Sylla, pag. 473. H.

d. Non temporaria) Etiamſi non modico temporis ſpatio, ſed in omne aeuum deſtinaſſet animo id opus duraturum. *Temporarium* pariter Scauri *euripum* ipſe laudat, libro 3. ſect. 40. H.

e. Scena ei triplex) Hoc eſt, triplex columnatio: tergeminus ſurſum verſus columnarum ordo. H.

f. Sine probro ciuis ampliſſimi) Ob eas M. Brutus Craſſum Venerem Palatinam vocauit. *Dal.*

g. Ciuis ampliſſimi) L. Craſſi, vt dictum eſt libro 17. ſect. 1. et libri huius ſect. 3. H.

h. Summa e tabulis) Vide Notas et Emendationes num. XIV. (hic poſ.) *Ima pars ſcenae*

inauratis. Columnae, vt diximus *i.*, imae *k.* duodequadragenum pedum. Signa aerea inter columnas, vt indicauimus *l.*, fuerunt tria millia numero. Cauea ipſa cepit hominum LXXX millia: cum [1] Pompeiani theatri *m.* toties multiplicata Vrbe, tantoque maiore [2] populo, ſufficiat large quadra-

1. *Sic ex* Mss. *H. Pompeii amphitheatri Gr. theatri V. amphitheatro M.* 2. *populo vix ſufficiat. V.*

ſcenae e marmore fuit, media e vitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriae: ſumma e tabulis inauratis. Columnae, vt diximus, imae duodequadragenum pedum. Vel vnius litterulae immutatio quantas ſententiarum varietates afferat, ex hoc loco intelligere licet, quam libri vulgati hactenus ſic repraeſentant: *Summae tabulis inauratis columnae, vt diximus: imae duodequadragenum pedum.* Atqui ſummas tabulis inauratis columnas nuſquam dixit: Columnas imas, quae fuere eaedem maximae, duodequadragenum pedum fuiſſe ſuperius admonuit, ſect. 2. *Etiamne tacuerunt*, inquit, *maximas earum columnarum, atque adeo duodequadragenum pedum Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari*, translatas e ſcena ſcilicet. Denique cum ſcena triplex exſtiterit, imaque dicatur e marmore, e vitro media, quae ſummae materia fuerit, cur non illico aperitur? H.

i. Vt diximus) Sect. 2.

k. Imae) Quae et maximae, vt operis et architecturae ratio poſtulat. H.

l. Vt indicauimus) Libro 34. ſect. 17. H.

m. Amphitheatri) Tacitus lib. 14. theatrum dicit: *Quippe*, inquit, *erant, qui Cn. quoque Pompeium incuſatum a ſenioribus ferrent, quod manſuram theatri ſedem poſuiſſet. Nam antea ſubitariis gradibus, et ſcena ad tempus ſtructa ludos edi ſolitos, vel ſi vetuſtiora repetantur, ſtantem populum ſpectaviſſe.* Theatrum certe, non amphitheatrum, molem gradibus manſuris perpetuam, Pompeium aedificaſſe, et exhibendis ſpectaculis primum dicaſſe, ac idcirco reprehenſum accuſatumque fuiſſe narrant Plutarchus in eius vita, Dionyſ. lib. 39. Marcellinus lib. 16. Tertullianus lib. de ſpectaculis, vt hic mendum ſubeſſe coniectari liceat. *Guilland.*

[1] quadraginta *n.* millibus. Sed et reliquus apparatus, tantus Attalica veſte, tabulis pictis, ceteroque choragio *o.* fuit, vt in Tuſculanam villam reportatis quae [2] ſuperfluebant *p.* quotidiani *q.* vſus

Yy 2

delieiis,

1. *Sic ex Mss. H. quadringentis millibus Gr. ad XL. mill. V.* 2. *Sic Hard. et M. ſuperfuerant Gr.*

n. Quadraginta millibus) Minorem dimidio Pompeiani theatri caueam fuiſſe indicat, quam Scauriani, etſi maiore tum ciuium numero, quam aeuo Scauri fuiſſet. Vide notas et Emend. num. XV. (hic add.) *Cauea ipſa cepit hominum LXXX millia: cum Pompeiani theatri toties multiplicata vrbe ... ſufficiat large quadraginta millibus.*) Sic totidem plane litteris, apicibusque Regius 2. codex, cum in libris ad hunc diem editis, *Pompeii amphitheatri*, et mox, *quadringentis millibus* legatur, gemino errore: nam, vt a poſteriore incipiam, cum ei conſilium ſit amplitudinem theatri, quod Scaurus edidit, tanto maiorem oſtendere, quam fuerit Pompeii, etſi multiplicata numero ciuium vrbe: non potuit quadringenta millia Pompeianum capere, ſi fuit illud alterum LXXX tantum millium capax. Quod ad alterum attinet, Pompeiani certe theatri, (quod et ex ſuo exemplari Pintianus vidit ſcribi hoc loco oportere) meminere omnes: amphitheatri, nemo. P. Victor, in deſcript. Romae, regione octaua, *Theatrum Pompeii.* Tacitus lib. 14. Annal. *Quippe erant, qui Cn. quoque Pompeium incuſatum a ſenioribus ferrent, quod manſuram theatri ſedem poſuiſſet. Nam antea ſubitariis gradibus, et ſcena ad tempus ſtructa, vt temporario Scauri theatro ludos edi ſolitos, vel ſi vetuſtiora repetantur, ſtantem populum ſpectauiſſe.* Theatrum hemicycli ſpecie conſtructum fuit: amphitheatri forma rotunda, et veluti ex duobus conſtans theatris: vnde et nomen. H.

o. Choragio) Apparatu ſcenae. Χορήγιον ſcenicum inſtrumentum vocant, quo ſcena inſtruitur, et apparatur. Dicitur et choragium funeris, pro funebri apparatu. H.

p. Quae ſuperfluebant) Quae redundabant. Sic Mss. At in editis, *quae ſuperfuerant*: forte, poſt domum vrbanam ex ſcenico eo inſtrumento ornatam, quae ſuper-

deliciis, incenſa villa ab iratis ſeruis, [1] concremaretur ad H-S. millies. *r.*

8. Aufert animum, et a deſtinato itinere [2] digredi cogit contemplatio tam prodigae mentis, aliamque connecti maiorem inſaniam e ligno. C. Curio *s.*, qui bello ciuili in Caeſarianis partibus obiit, funebri *t.* patris munere, cum opibus apparatuque non poſſet ſuperare Scaurum, (vnde enim *v.* illi vitricus Sylla, et Metella mater [3] proſcriptionum ſectrix *x.*? vnde M. Scaurus pater, [4] toties Princeps ciuitatis, et Marianis *y.* ſodalitiis rapi-

1. *concremarentur bina millia ſeſtertia* M. 2. *decedere.* M. 3. *proſcriptione diues.* M. 4. *totius* M.

ſupererant, reiecta in villam vt intelligantur. H.

q. Quotidiani) Ad delicias quotidianas. H.

r. Ad HS. millies) Mss. *concremaretur HS. millies.* Vt libro 37. ſect. 6. *Datum mille talentum.* Seſtertium millies centena millia, (eſt enim id ſemper ſubintelligendum) monetae noſtratis libras ſeu florenos efficiunt 10000000. hoc eſt, decem milliones. H.

s. C. Curio) Ad Curionem plurimae Ciceronis exſtant epiſtolae. H.

t. Funebri) Ludis in funere patris exhibitis. H.

v. Vnde enim illi) Non erat, inquit, Curioni, vt Scauro, vitricus Sylla, tot proſcriptor ciuium: non Metella Caecilia mater, filia Caecilii Metelli Pii Pontificis, etc. H.

x. Sectrix) De huius verbi notione in auctione venalibus, vide Raeuardum cap. 7. lib. 2. *Dalec.*

Sectrix) Sectores dicti ſunt, inquit Aſconius, in 3. Verr. aeſtimatores, redemptoreſque bonorum damnati, qui ſpem lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur. Vnde Antonius a Cicerone, 2. Philip. num. 75. ſector Pompeii appellatur, quoniam in ſubhaſtatione bona Cn. Pompeii redemerat. H.

y. Et Marianis) Marii partes in bello ciuili fouerat. Iugurthae largitionibus locupletatum, auaritiamque ſuam callide occultaſſe, Salluſtius eſt auctor, in bello Iugurthino. H.

rapinarum prouincialium ſinus z.?) cum iam ne ipſe quidem Scaurus comparari ſibi poſſet, quando hoc certe incendii illius praemium habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, vt nemo poſtea par eſſet inſaniae illi. [1] Ingenio ergo vtendum [2] fuit: operae pretium eſt ſcire quid inuenerit, et gaudere moribus noſtris, ac [3] noſtro modo nos vocare *a.* maiores. Theatra duo iuxta fecit ampliſſima e ligno, [4] cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento, in quibus vtriſque antemeridiano ludorum [5] ſpectaculo edito inter ſeſe *b.* auerſis, ne inuicem *c.* obſtreperent ſcenae: [6] repente circumactis [7] vt contra *d.* ſtarent, poſtremo [8] iam die diſcedentibus tabulis *e.*, et cornibus in ſe coëuntibus

1. *ingenio ergo ſuo vtendum Curioni, aliudque excogitandum fuit.* V. 2. *Curionique aliquid excogitandum fuit.* M. 3. *noſtrorum.* M. 4. *Cardine ſing. verſ. ac penſili libram.* M. 5. *ſpectaculo munerum fiebat editio.* M. 6. *Sic ex* Mss. *H. Et repente ... deſcendentibus tabulis ... inter ſe coëuntibus* Gr. 7. *vt conſtiterant.* V. 8. *etiam die ſedentibus aliquibus* (*leg. ordinib.* M.) *iam die diſcedentibus tabulis.* V.

z. *Sinus*) Receptaculum. H.

a. *Nos vocare maiores*) Nos credere maioribus noſtris pares, nec minus ſeveris moribus: cum ſimus Curionis aeuo ſeueriores. H.

b. *Inter ſeſe auerſis*) Vt tergo ſeſe ac poſteriore parte theatra contingerent. H.

c. *Ne inuicem*) Ne ſe invicem actores in ſcena exaudirent. H.

d. *Vt contra*) Vt vtriusque theatri frontes aduerſae ſtarent. H.

e. *Diſcedentibus tabulis*) Tota lignea machina, ſedilibusque ſimul a priore ſitu diſcedentibus, et circumactis. Huc certe Virgilius reſpexit, cum cecinit, lib. 3. Georg. verſ. 22. *Iam nunc ſolemnes ducere pompas ad delubra iuuat, caeſosque videre iuuencos: vel ſcena vt verſis diſcedat frontibus.* Tamen in Reg. 2. legitur, *poſtremos*

tibus faciebat amphitheatrum *f.* et gladiatorum ſpectacula edebat, [1] ipſum magis auctoratum *g.* populum Rom. circumferens. Quid enim miretur quisque in hoc primum? inuentorem, an inuentum? artificem, an auctorem? auſum aliquem hoc excogitare, an ſuſcipere? parere, an iubere? Super omnia erit populi furor, ſedere auſi tam infida inſtabilique ſede. En hic eſt ille terrarum victor, et totius [2] domitor orbis, qui gentes et regna *h.* diribet *i.*, iura externis [3] mittit, Deorum quaedam immortalium generi *k.* humano portio, in machi-

1. *ipſum magiſtratum et populum. M. ipſum nugis auctoritatum pop. V.* 2. *dominator. M.* 3. *mittit et quaedam munere deorum immortalium generis humani portio M. mittit, et maxima quidem munere deorum, etc. V.*

ſtremos dies etiam ſedentibus aliquis, cornibus in ſe, etc. H.

f. Amphitheatrum) Amphitheatrum enim e duobus theatris iunctis fit, tanquam e duobus hemicyclis abſolutus perfectusque circulus, rotunda aut ouata figura. Vide Guilland. c. 12. in Plin. Amphitheatrum ſic deſcribit Calphurnius, *Et geminis medium ſe molibus alligat ouum.* Dal.

g. Auctoratum) Mori deſtinantem, et ad id quaſi pretio obligatum. Plinius, lib. 14. ſect. 3. *Vindemitor auctoratus rogum ac tumulum excipit.* Horatius, libro 2. Satyr. 7. verſu 58. *Quid refert, vri virgis, ferroque necari auctoratus eas?* H.

h. Regna diribet) Ita legimus in nummis Traiani Imp. REGNA ADSIGNATA: et, REX PARTHIS DATVS. In nummis Antonini Pii: REX ARMENIIS DATVS, et REX QVADIS DATVS. H.

i. Diribet) Diſtribuit, diuidit. H.

k. Generi humano) Reg. 2. *genere.* Malim ego, repetita e ſuperiore voce litterula *m*, diuulſaque, legi, *in genere humano.* Defendi tamen et vulgata lectio poteſt, vt ſit ſententia, inſtar Deorum eſſe humano generi Senatum populumque Romanum, qui gentes et regna diribet, etc. H.

machina pendens, ad periculum ſuum plaudens. [1] Quae vilitas *l.* animarum iſta? aut quae querela de Cannis? Quantum mali potuit accidere? Hauriri vrbes terrae hiatibus, publicus mortalium dolor eſt. Ecce populus Romanus vniuerſus velut duobus nauigiis impoſitus, binis cardinibus ſuſtinetur, et ſe ipſum depugnantem ſpectat, periturus momento aliquo [2] luxatis machinis: et per hoc quaeritur in Tribuniciis concionibus gratia, vt penſiles tribus faceret. [3] Qualis hic *m.* in Roſtris? Quid non auſurus apud eos, quibus hoc perſuaſerit? Vera namque confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit vniuerſus. Variauit hanc ſuam magnificentiam [4] feſſis *n.* turbatiſque cardinibus: et amphitheatri forma cuſtodita, nouiſſimo [5] die duabus per medium *o.* ſcenis athletas edidit, raptiſque *p.* e contrario repente pulpitis *q.* eodem die victores

Yy 4 e gla-

1. *quod vile nefas animarum iſtarum. M.* 2. *laxatis machinis. Fuit Curioni per hoc in Tribun. conc. M.* 3. *Qualia V.* 4. *verſis.* M. 5. *die diuerſis duabus.*

l. Quae vilitas) Adeone vilis populi Rom. vita videatur, vt ſic certae morti obiici impune poſſit? Quid de Cannenſi clade querimur, cum maior hic fieri, luxata machina, potuiſſet? H.

m. Qualis hic in Roſtris?) Vnde nimirum concionabantur Tribuni, Conſulesque, ad populum. Qualis, inquit, hic fuit, qui id populo Rom. perſuaſerit in concione? H.

n. Feſſis) Pondere totius machinae. H.

o. Per medium) In medio amphitheatro. H.

p. Raptiſque) Raptimque excitatis contra medium amphitheatri pulpitis duobus etc. H.

q. Pulpitis) Pulpitum locus eſt ante ſcenam editior, in quo omnis comoedia recita-

e gladiatoribus ſuis produxit. Nec fuit rex Curio, aut gentium Imperator, non opibus inſignis, vt qui nihil in cenſu habuerit, praeter diſcordiam Principum.

9. Sed dicantur vera aeſtimatione inuicta [1] miracula, quae Q. Marcius Rex fecit. *r.* Is iuſſus a Senatu aquarum, Appiae *s.*, Anienis *t.*, [2] Tepulae,

1. *miracu. Q. Martius rex iuſſus.* M. 2. *et Tep. V.*

recitatur. Plinius iunior, libro 4. epiſt. 25. *Inde iſta ludibria, ſcena et pulpito digna.* Ibi actores gerebant partes. H.

r. Quae Q. Marcius Rex fecit) Proconſul is bello Mithridatico cum tribus legionibus in Ciliciam et Lycaoniam miſſus eſt: bello Catilinario Feſulis pro Republica exercitum coëgit: Gallos ſub Alpibus ſitos vicit: coloniam Narbonem Martium deduxit: Salluſtius, Dion, Eutropius. Aquam Marciam, de qua hic, adduxit. *Dal.*

Q. Marcius Rex) In Iulio Frontino, lib. 1. de Aquaeduct. legimus aquam Marciam a M. Titio Praetore (pro *Marcio praetore)* perductam anno Vrbis DCX. Ser. Sulpicio Galba, L. Aurelio Cotta Coſſ. Concipi aquam eam idem via Valeria admonet, etc. H.

s. Appiae) Appia ab Appio Claudio Caeco dicta eſt; quo Cenſore vna cum collega Caio Fabio a venis eius aquae diligenter peruestigandis Venoce dicto, reperta eſt, et poſtea Romam perducta, M. Valerio Maximo, P. Decio Coſſ. quo anno ſummo magiſtratu Fabius ſe abdicauit. Rhod. c. 6. lib. 24. *Dal.*

Appiae) Appius Claudius Caecus aquam adduxit, quam et ſuo praenomine Appiam, vt ſcriptores plerique appellant; vel e nomine Claudiam, vt Caſſiodorus, et alii, nuncupauit. Liuium vide, lib. 9. pag. 162. Vetus inſcriptio apud Gruterum, pag. 489. ſed ficta:

APPIVS. CLAVDIVS.
C. F. CAECVS.
VIAM.APPIAM.STRAVIT
ET. AQVAM. IN.
VRBEM. ADDVXIT.

Vnde aqua ea deducta ſit, docet Frontinus, libro 1. de Aquaeduct. H.

t. Anienis) Ab Aniene amne

pulae, ductus reficere, nouam a nomine ſuo *v.* appellatam cuniculis per montes actis intra Praeturae ſuae tempus adduxit. Agrippa *x.* vero in aedilitate ſua, adiecta Virgine aqua, ceteris corriuatis atque emendatis, lacus *y.* ſeptingentos fecit: praeterea ſalientes *z.* centum quinque: caſtella *a.* centum [1] triginta, complura etiam cultu magnifica: operibus iis ſigna trecenta aerea aut marmorea impoſuit, columnas ex marmore quadringentas,

Yy 5

1. *viginti* M. moxque *et operib.* deinde, *et columnas.*

amne deductae, de quo lib. 3. ſect. 17. Apud Iul. Fontin. lib. de Aquaeduct. exſtat Senatusconſultum. DE. RIVIS. SPECVBVS. FORNICIBVSQVE. IVLIAE. MARCIAE. APPIAE. TEPVLAE. ANIONIS. REFICIENDIS. Et initio libri primi, Anionem veterem, et Anionem nouum inter aquas appellat, quae in vrbem influunt. Anionem veterem a M' Curio Dentato, qui Cenſuram cum L. Papirio Curſore geſſit, ex manubiis de Pyrrho captis, perductum in Vrbem. De hoc Plinius agit. Anio nouus deinde Claudio Principe conſummatus. Tepulam vero ex agro Lucullano, quem quidam Tuſculanum credunt, Cn. Seruilius Caepio, et L. Caſſius Longinus Cenſores, anno DCXXIX. M. Plautio Hypſaeo, M. Fuluio Flacco Coſſ. Romam et in Capitolium adducendam curauerunt. *Concipitur via Latina*, inquit idem Frontinus, etc. H.

v. A nomine ſuo appellatam) De aqua Marcia Vitruvius cap. 3. lib. 8. De eadem et reliquis hic nominatis Frontinus multa. *Dal.*

Nouam a nomine ſuo) Aquam Marciam cognominatam. Vide quae de ea diximus, lib. 31. ſect. 24. H.

x. Agrippa) Vide quae dicta ſunt ſuperius a nobis, lib. 31. ſect. 24. Geſſit is Aedilitatem anno Vrbis DCCXXI. Auctor Dio, lib. 49. pag. 417. H.

y. Lacus) *Des abreuvoirs.* H.

z. Salientes) Scaturigines aquarum quae tubulis emittuntur, et fiſtulis. *Des Fontaines.* H.

a. Caſtella) De hac voce diximus lib. 31. ſect. 31. H.

tas, eaque omnia annuo ſpatio. Adiicit ipſe in Aedilitatis ſuae commemoratione, et ludos undeſexaginta diebus factos, et gratuita praebita balinea *b.* centum ſeptuaginta, [1] quae nunc Romae ad infinitum auxere numerum.

10. Vicit antecedentes aquarum ductus noviſſimum impendium operis inchoati a Caio Caeſare *c.*, et peracti a Claudio. *d.* Quippe a lapide *e.* quadrageſimo ad eam excelſitatem, vt in omnes

1. *quae ad infinitum numerum Romae auxere M.*

b. Et gratuita praebita balinea) Dio Caſſius, lib. 49. pag. 419. de Agrippae muneribus in Aedilitate agens: τά τε βαλανεῖα προῖκα δι' ἔτους καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ λοῦσθαι παρέσχε. *Et anno toto balneorum lauacra tam viris quam mulieribus gratuito praebuit,* etc. H.

c. A C. Caeſare) Germanici filio. Suetonius in Claudio, cap. 20. H.

d. A Claudio) Suetonius, loco cit. *Claudiae aquae gelidos atque vberes fontes, quorum alteri Caeruleo, alteri Curtio et Albano nomen eſt, ſimulque riuum Anienis noui, lapideo opere in Vrbem perduxit, diuiſitque in plurimos et ornatiſſimos lacus.* Ad Auentini caput eſſe perductam notat Caſſiodorus, lib. 7. formula 6. H.

e. Quippe a lapide quadrageſimo) Frontinus, paulo minore interuallo ſpatium definit, libro de Aquaeduct. num. 20. *Claudia*, inquit, *concipitur via Sublacenſi ad milliarium XXXVIII. diuerticulo ſiniſtrorſus, intra paſſus CCC. ex fontibus duobus ampliſſimis, et ſpecioſis: Caerulo, qui a ſimilitudine appellatus eſt, et Curtio.* Huc pertinent inſcriptiones tres, quas refert Gruterus, pag. 176. ſed recentes: duae priores, cum falſa adnotatione, IMP. XV. et IMP. XVII.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX. MAXIM. TRIB. POTEST. V. IMP. XV. P. P. COS. DESIG. IV. ARCVS. DVCTVS. AQVAE. VIRGINIS. DISTVRBATOS PER. C. CAESA-

omnes Vrbis montes [1] leuarentur, influxere Curtius atque Caeruleus fontes. Erogatum in id opus [2] ſeſtertium LV. D. *f.* Quod ſi quis diligentius

1. *et lauacra inflecteret Curtium atque coeruleum fontes. Erogata in id opus talenta quingenta quinquaginta quinque millia. M.* 2. *ſeſtertium quinquagenties, quinquagies quinquies.* Budaeus ex V. *ſeſtertium ter millies. Gr.*

CAESAREM. A. FVNDAMENTIS NOVOS. FECIT. AC. RESTITVIT.

Altera, cui plane ſimilem in Claudii nummo epigraphen vidimus, ſed adulterino: vt ipſi Patino ſuboluit, in Theſauro Numiſmatum pag. 103.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIF. MAXIM. TR. POT. XII. IMP. XVII. S. P. Q. R. P. P. AQVAS. CLAVDIAM. EX. FONTIBVS. QVI. VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS. A. MILLIARIO. XXXXV. ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII.SVA. IMPENSA. IN. VRBEM. PERDVCENDAS. CVRAVIT. COS. V.

Has deinde poſt Plinii obitum Veſpaſiani pater et filius reſtituiſſe leguntur. Gruterus, loc. cit.

IMP. CAESAR. VESPASIANVS. AVGVST. PONTIF. MAX. AQVAS. CVRTIAM. ET. CAERVLEAM PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA. INTERMISSAS. DILAPSASQVE. PER. ANNOS. NOVEM. SVA. IMPENSA. VRBI. RESTITVIT.

Similis et Titi inſcriptio ibidem. H.

f. Seſtertium ter millies) Seſtertia quingenta LV. *millia.* Manuſc. Summa haec Budaei calculo efficit decies centena millia, trecenta octoginta quinque millia et quingentos coronatos. *Dal.* *Seſtertium LV. D.)* Hoc eſt, Seſtertium quinquagies quinquies, et quingenties centenis millibus. Monetae Gallicae librae ſunt ſeu floreni, 5550000. Sic Reg. 2. probatioresque ceteri codices. Budaeus id quoque in ſuis codicibus vidit,

tius aeſtimauerit aquarum abundantiam in publico, balineis, piſcinis, domibus, euripis, hortis, [1] ſubyrbanis, villis, ſpatioque *g.* [2] aduenientis exſtructos arcus, montes perfoſſos, conualles aequatas, fatebitur nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum.

11. Eiuſdem Claudii *h.* inter maxime memoranda equidem duxerim, quamuis deſtitutum ſucceſſoris odio *i.*, montem perfoſſum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profecto impendio, et [3] operarum multitudine per tot annos: cum aut corriuatio aquarum, qua terrenus mons erat, egereretur in [4] vertice machinis, aut ſilex [5] caederetur: omniaque intus in tenebris fierent, quae neque concipi [6] animo, niſi ab iis qui videre, neque humano ſermone enarrari poſſunt.

12. Nam

1. *ſuburbanis villis venientem extruct. M.* 2. *aduenientium. V.* 3. *operariorum. M.* 4. *verticem M.* 5. *excluderetur. M.* 6. *mente. M.*

dit, interpretatuſque eſt, *ſeſtertia quingenta* LV. M. quod et Parmenſis editio habet, et Frobenius in ſua ſecutus eſt. Efficit autem ea Budaei ſumma monetae noſtratis, libras 55500. Libri alii perperam, *ſeſtertium ter Millies.* H.

g. Spatioque) Toto ſpatio quo aqua aduenit in vrbem. H.

h. Eiuſdem Claudii) Tranquillus in Claudio, cap. 20. *Fucinum lacum aggreſſus eſt, non minus compendii ſpe, quam gloriae, cum quidam priuato ſumptu emiſſuros ſe repromitterent, ſi ſibi ſiccati agri concederentur. Per tria autem paſſuum millia, partim effoſſo monte, partim exciſo, canalem abſoluit aegre, et poſt vndecim annos, quamuis continuis XXX. hominum millibus ſine intermiſſione laborantibus.* H.

i. Succeſſoris odio) Neronis. At poſt Plinii obitum perficiendo operi manum admouit Hadrianus, vt quidem

12. Nam portus *k.* Oſtienſis opus praetereo: item vias inter montes exciſas: mare Tyrrhenum a Lucrino *l.* molibus ſecluſum: tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia Italiae miracula, ipſa marmora in lapicidinis creſcere auctor eſt Papirius Fabianus, naturae rerum peritiſſimus: exemptores quoque affirmant compleri ſponte illa montium hulcera. Quae ſi vera ſunt, ſpes eſt numquam defuturam luxuriam.

XXV. A marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum inſignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte Naturae maior [1] improbitas? Dederat vocem ſaxis, vt diximus *m.*, reſpondentem homini, immo vero et obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce ſenſus manûsque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit, et [2] patitur *n.* mores: trahitur namque a magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia [3] ad inane *o.* neſcio quid currit: atque vt propius venit, aſſiſtit, teneturque, [4] complexuque haeret. Sideritin *p.* ob hoc alio nomine appellant, quidam Hera-

1. *poteſtas. V.* 2. *patitur amores. V. patitur, et morſu trahitur a magn. M.* 3. *ad neſcio quid. M.* 4. *complexuque Hard. et M. et complexu Gr. et Al.*

dem auctor eſt Spartianus in eius vita, p. 11. H.

k. Nam portus Oſtienſis) Suetonius in Claudio, cap. 20. *Portum Oſtiae exſtruxit,* etc. H.

l. A Lucrino) A Lucrino lacu, de quo lib. 3. ſect. 9. pag. 327. H.

m. Sect. XXV. Vt diximus) Sect. 23. H.

n. Et patitur) Et mitiores videtur induere et accipere mores. H.

o. Ad inane) Ad aliquid quod videri oculis nequit. H.

p. Sideritin) Σιδηρῖτιν Heſychius. H.

Heracleon. *q.* Magnes appellatus *r.* eſt ab inuentore (vt auctor eſt Nicander) in Ida repertus. Namque et paſſim inuenitur *s.*, vt in Hiſpania quoque. Inueniſſe autem *t.* fertur, clauis crepidarum et baculi cuſpide haerentibus, cum armenta paſceret. Quinque genera magnetis Sotacus demonſtrat: Aethiopicum: [1] e Magneſia Macedoniae contermina,

1. *et Magneſia, cum e Magneſia Macedoniae contermina, etc. alii.*

q. Quidam Heracleon) Commodior lectio, *Heraclea*: ſic enim Graece appellatur, *Heraclea lithos.* Pint.

Heracleon) Subintellige, lapidem. Heſychius, p. 427. Ἡράκλεια λίθος, ἣν ἔνιοι μαγνῆτιν λέγουσιν ... κέκληται καὶ οὕτως ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως. Διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὴν καλεῖ, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ Ἡρακλεῶτιν. Ab Heraclea Lydiae ciuitate id ei nomen haeſiſſe ſignificat. Μάγνησσα λίθος et Ἡράκλεια Tzetzae, Chiliad. 6. v. 627. H.

r. Magnes appellatur) Ededona magum eo primum vſum fuiſſe tradit ex Alberto Marbodaeus, eiuſque magicas vires et fidem excedentes narrat. *Dal.*

Magnes appellatur) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. Sane Magnes viri proprium nomen eſt, atque eo nomine Comicus apud Athenaeum laudatur, lib. 9. p. 367. Vide Notas et Emend. num. XVI. (hic adi.) *Magnes appellatus eſt ab inuentore ... in Ida repertus*) Sic libri omnes, etiam Mſs. Nec tantum Iſidoro tribuendum putamus, vt quidquam moueamus hoc loco, quanquam ille Pliniana haec ex more transſcribens, lib. 16. Orig. cap. 4. *in India* legiſſe videatur, vt et Marbodeus, lib. de lapid. pret. cap. 43. fol. 41. *Magnetes lapis eſt inuentus apud Troglodytas, Quem lapidum genitrix nihilominus India mittit.* Inuentoris certe, a quo magneti ea indita appellatio eſt, viri proprium apud Graecos nomen eſſe docuimus. H.

s. Namque et paſſim inuenitur) Melior lectio, *iamque et paſſim inuenitur.* Pint.

t. Inueniſſe autem) Iſidorus, loco cit. H.

na, Boebeida lacum petentibus dextra: tertium [1] in Hyrietico Boeotiae *v.*: quartum circa Alexandriam Troadem: quintum [2] in Magneſia Aſiae. Differentia prima, mas ſit an femina: proxima in colore. Nam qui in Magneſia Macedonica *x.* reperiuntur, rufi nigrique ſunt. Boeotius vero rufi coloris plus habet, quam nigri. Is [3] qui in Troade inuenitur, niger eſt et feminei ſexus, ideoque ſine viribus. Deterrimus autem in Magneſia Aſiae, candidus neque attrahens ferrum, ſimilisque pumici. Compertum *y.* tanto meliores eſſe, quanto ſunt magis caerulei. Aethiopico laus ſumma datur, ponduſque argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiae Zimiri: ita vocatur regio arenoſa. Ibi et [4] haematites *z.* magnes ſanguinei coloris, ſangui-

1. *in Echio Boeotiae Gr. et Al.* 2. *in Macedonia et Magneſia Gr. et Al.* 3. *Qui Troade. M.* 4. *vox, magnes, ſuperuacua eſt. Ibi et praeter magnetem haematites ſanguinei. V.*

v. Tertium in Echio Boeotiae) In noſtro exemplari non *Echio* legitur, ſed *Hyrtio.* legendum forte *Hyria*, quod eſt oppidum Boeotiae Plinio 4. et Stephano. *Pint.* *In Hyrietico Boeotiae*) In agro, Hyrien Boeotiae oppidum circumiacente. De eo oppido, lib. 4. ſect. 12. Vide Notas et Emend. num. XVII. (hic add.) *Tertium in Hyrietico Boeotiae*) Libri hactenus editi, *in Echio Boeotiae.* Reg. 2. et Pintiani *in Hyrtio.* Colb. 3. *in Hyetico.* Nihil viſum eſt verae lectioni propius, quam *Hyrietico*, ab oppido Boeotiae, vt diximus, de quo lib. 4. ſect. 12. H.

x. Nam qui in Macedonia et Magneſia reperiuntur) In eod. *Nam qui in Magneſia Macedonica reperiuntur.* poſſet etiam legi eodem ſenſu, *Nam qui in Macedoniae Magneſia reperiuntur*, vt paulo ante, *Aethiopicum e Magneſia Macedoniae.* Pint.

y. Compertum) Sic Dioſc. lib. 5. c. 146. Ἄριστός ἐστιν ὁ τὸν σίδηρον εὐχερῶς ἕλκων, καὶ τὴν χρόαν κυανίζων, πυκνός τε καὶ οὐκ ἄγαν βαρύς. H.

z. Haematites) Capite 20. proxime ſequente Sotacus haema-

ſanguinemque reddens, ſi teratur, ſed et crocum. In attrahendo ferro [1] non eadem haematitae *a.* natura, quae magneti. Aethiopici argumentum eſt, quod magnetem quoque alium ad ſe trahit. Omnes autem *b.* ii oculorum medicamentis proſunt, ad ſuam quisque portionem: maximeque epiphoras ſiſtunt. Sanant *c.* et aduſta cremati tritique. Alius rurſus in eadem Aethiopia non procul mons gignit *d.* lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, reſpuitque. De vtraque [2] natura ſaepius diximus. *e.*

XXVI.

1. *ſic Hard. ex Mſs. non eadem, quae magneti, haematitae natura Gr. et Al.* 2. *nat. eius ſaepius.* M.

haematitis genus vnum magnetibus attribuit. *Dal.*

Ibi et haematites) Magnetis genus, αἱματίτης, cui a colore ſaguineo nomen. H.

a. Non eadem quae Magneti haematitae natura) Alia verborum diſpoſitio in noſtro apogr. *non eadem et haematitae natura quae magneti.* et paulo infra, *magneta alium,* non *magnetem alium.* Pint.

b. Omnes autem.) Hoc de haematite lapide ſpeciatim tradit et Dioſc. lib. 5. cap. 144. H.

c. Sanant, etc.) Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. H.

d. Mons gignit lapidem theameden) Idem de montibus duobus proditur Indo flumini propinquis cap. 96. lib. 2. *Dalec.*

e. Saepius diximus) In primis, lib. 20. ſect. 1. Vide quae adiecimus in Notis et Emend. ad eum librum, num. 1. Simile eſt quod Plinius ante retulit, libro 2. ſect. 98. *Duo ſunt montes iuxta flumen Indum: alteri natura eſt, vt ferrum omne teneat, alteri vt reſpuat. Itaque ſi ſint claui in calciamento, veſtigia avelli in altero non poſſe, in altero ſiſti non poſſe.* In Reg. 2. cod. hoc tantum: *Alius rurſus in eadem Aethiopia non procul mons ferrum omne abigit, reſpuitque.* H.

XXVI. Lapidem e Scyro *f.* inſula integrum [1] fluctuare tradunt, eumdem comminutum mergi.

XXVII. (XVII.) In Aſſo Troadis *g.* ſarcophagus lapis fiſſili vena [2] ſcinditur. *h.* Corpora *i.* defuncto- rum

1. *fluctuari Gr.* 2. *cingitur M.*

f. E Scyro inſula integrum fluctuari tradunt) Syro in noſtro apographo, non *Scyro.* Multum inter vtramque inſulam intereſt, vt in ambitu terrae oſtenſum eſt: et *fluitare,* non *fluctuari* legerem; verbum quoque *integrum* ſuperuacaneum eſt, neque habet illud vetus exemplar. *Pint.*

Lapidem e Scyro) Id, ante diximus in Notis et Emend. ad librum 2. num. XC. Egimus de ea inſula in Geographicis, lib. 4. ſect. 23. Vide Notas et Emend. num. XVIII. (hic adi.) *Lapidem e Scyro inſula etc.) E Syro,* non *e Scyro,* libri quidam Mss. praeferunt. Ego vero de Scyro vt haec potius accipienda putem, faueamque vulgatae hactenus lectioni, facit Euſtathii in primis auctoritas, qui ad Dionyſ. verſ. 521. pag. 71. Σκῦρον Scyrum inſulam ſic eſſe appellatam prodidit, quod ſit petroſa, σκυρώδης· aitque e lapicidinis erui variegatos lapides, qui Scyrii appellentur: μέταλλα δέ εἰσι ποικίλης λίθε, Σκυρίας λεγομένης. Et in Prouerbiis Zenobii, Centur. 1. num. 32. Πετρώδης καὶ λυπηρά ἐστιν ἡ Σκῦρος. Ac Suidas idem habet, et Apoſtolius Suidam ſecutus. De Syro nihil legas vſquam eiuſcemodi. Iſidorus incaute, locum hunc exſcribens, lib. 16. Orig. cap. 4. *Syrius lapis,* inquit, *a Syria, vbi reperitur, appellatur: hic integer fluctuari traditur, comminutus mergi.* Iſidori errorem ſequitur Albertus, lib. 2. tract. 2. de miner. cap. 17. H.

g. In Aſſo Troadis, etc.) Scribe: *In Aſſia Troadis, etc.* Et mox lege: *Mucianus ſpecula quoque et ſtrigiles et calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor eſt.* Vide Salmaſ. 1203. b.

h. Sarcophagus lapis fiſſili vena ſcinditur) Aliis pyritis genus chalcanthodis, aliis miſyos, aliis pumicis aeroſi. *Dalec.*

Fiſſili vena ſcinditur) Hoc eſt, in aſſulas, ſeu laminas potius. H.

i. Corpora) Sic Dioſc. lib. 5. cap. 142. ex Aſſio lapide, qui

rum condita in eo, abſumi conſtat intra XL. diem, exceptis dentibus. Mucianus ſpecula quoque, et ſtrigiles *k.*, et veſtes, et calciamenta [1] illata mortuis *l.* lapidea fieri, auctor eſt. Eius generis *m.* et in Lycia ſaxa ſunt, et in Oriente, quae viuentibus quoque adalligata, erodunt corpora.

XXVIII. Mitior eſt autem ſeruandis corporibus, nec abſumendis chernites *n.*, ebori ſimillimus,

1. *Sic ex Mss H. et M. illata omnia Gr. et Al.*

qui hic ipſe eſt, quem Plinius a re ipſa, ſeu vi corpora exedendi σαρκοφάγον vocat, loculos fieri ait, qui defunctorum carnes exedant. Plinius ipſe, lib. 2. ſect. 98. *At circa Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: ſarcophagus vocatur.* Theophraſt. lib. de igne, pag. 142. Albertus M. lib. 2. tract. 2. de mineral. cap. 17. Hard.

k. Strigiles) Quibus vtuntur in balneis ad fricanda corpora. Eas deſcribit Apuleius 2. Floridorum de Hippia loquens. *Dal.*

l. Illata mortuis) Sic reg. 2. Colb. 2. vetus Dalec. aliique: non, vt editi libri, *illata omnia.* Reculas eiuſcemodi, quibus viui vſi fuerant, aut delectati, in eodem ſepulcro mortuis inferri ſolita, tralatitium eſt. Hard.

m. Eius generis) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. Refert auctor libri de admir. Auſcult. Pergami ad metalla Croeſi fugiſſe quoſdam propter hoſtium metum: clauſis vero metallorum oſtiis ſuffocatos ibi eſſe, mox longo poſt tempore effoſſis puteis eorum oſſa lapidea reperta eſſe, vaſaq[illegible] ariter, quibus vſi in la[illegible]is fuiſſent. H.

n. Chernites) Theoph. περὶ λίθων. *Dal.*

Chernites) Theophraſtus libro περὶ λίθων, pag. 2. Καὶ ὁ τῷ ἐλέφαντι ὅμοιος, Χερνίτης καλέμενος, ἐν ᾧ φασὶ καὶ Δαρεῖον κεῖσθαι. Καὶ ὁ Πῶρος ὅμοιος τῷ χρώματι καὶ τῇ πυκνότητι τῷ Παρίῳ, τὴν δὲ κεφότητα μόνον ἔχων τῦ πώρε. Quae ſunt Plinianis verbis de chernite, poroque, plane ſimilia. H.

mus, in quo Darium conditum ferunt: [1] Parioque ſimilis candore et duritia, minus tamen ponderoſus, qui porus *o.* vocatur. Theophraſtus *p.* auctor eſt et [2] translucidi lapidis in Aegypto, quem Chio ſimilem ait: quod *q.* fortaſſis tunc [3] fuerit, quoniam et ii deſinunt, et noui reperiuntur. Aſſius *r.* guſtu ſalſus podagras *s.* lenit, pedibus in

Zz 2

vaſe

1. *Pario quidem ſimilis. V.* 2. *translucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitae ſimiles ait Gr. et Al.* 3. *fuit V. fuerat.* Alii.

o. Qui porus) Πῶρος. Suidas, Heſychius, aliique. Hard.

p. Theophraſtus auctor eſt et translucidos lapides in Aegypto inueniri) Paucioribus verbis in ſcripto codice: *Theophraſtus auctor eſt et translucidi lapidis quem Phio ſimilem ait.* legendum eſt, *Chio*, non *Phio*, ex Theophraſt. de lapidib. Non latuit hoc etiam Hermolaum. *Pint.*

Theophraſtus) Vide Notas et Emend. num. XIX. (hic poſ.) *Theophraſtus auctor ait.*) Sic Reg. 2. Colb. 3. et Pintiani codex, excepto quod *Phio*, non *Chio*, ſed mendoſe, legunt. Theophraſtus, lib. de lapid. pag. 2. Μέλας αὐτόθι (ἐν Αἰγύπτῳ) διαφανὴς ὁμοίως τῷ Χίῳ. Nec laudauit hoc Pintianus ex Hermolao. In libris hactenus editis, *et translucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitae ſimiles ait*, interpolantium manu. H.

q. Quod) Quod fortaſſis tunc fuerit ibi iſte lapis: at nunc noui ibi reperiuntur. H.

r. Aſſius) Idem qui paulo antea ſarcophagus vocatus eſt, quamuis alterum ab altero hic Plinius diſtinguere videatur. *Dal.*

Aſſius) Redit ad Aſſium lapidem, a quo paulisper diſceſſerat, vt contrariam et in chernite et in poro vim aſſeruandi corpora obiter indicaret: nunc ad Aſſii lapidis medicinas reuertitur, quas in Indice huius loci ita deſignat: *De ſarcophago, medicinae X. De Chernite, de poro. De lapidibus oſſeis*, etc. Quo ex loco apparet non exiſtimaſſe Plinium a ſarcophago differre Aſſium lapidem vt Salmaſius in Solin.

vaſe *t.* ex eo cauato inditis. Praeterea omnia crurum vitia in iis lapicidinis ſanantur, cum in metallis omnibus crura [1] vitientur. Eiuſdem lapidis *v.* flos

1. *nudentur. M.*

lin. pag. 1203. et Dalecampius, cenſuere. H.

s. Podagras, etc.) Dioſc. lib. 5. cap. 142. Celſus, lib. 4. cap. 24. *Lapis etiam, qui carnem exedit, quem σαρκοφάγον Graeci vocant, exciſus ſic vt pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi, leuare conſueuit: ex quo in Aſia lapidi Aſio gratia eſt.* H.

t. In vaſe ex eo cauato inditis) Idem Celſus tradit c. 24. lib. 4. *Dal.*

In vaſe) Sic etiam Mss. omnes. Solium, loculum, πύελον Dioſcorides appellat, loc. cit. Salmaſius ἀεροβατεῖ, cum *embaſi ex eo cavatae* legit. H.

v. Eiuſdem lapidis flos appellatur, etc.) Lege: *Eiuſdem lapidis flos appellatur, farina ex eo quaedam perinde efficax.* Sequentia ſic legenda: *prodeſt et phthiſicis, linctus cum melle vlcera ad cicatricem perducit, excreſcentia erodit et ad beſtiarum morſus repugnantia curationi ſuppurata ſiccat.* Vide Cl. Salmaſ. p. 1204. a. b.

Eiuſdem) Eſt eiuſdem lapidis quod flos appelletur, nempe farina mollis, etc.

Eiuſdem lapidis) Vide Notas et Emend. num. XX. (hic add.) *Eiuſdem lapis efficax.)* Sic libri omnes editi: ſic Reg. 2. totidem ſyllabis apicibuſque. Salmaſius tamen in Solinum, p. 1204. ex neſcio quibus codicibus, corruptis certe et interpolatis, ſic emendat: *Eiuſdem lapidis flos appellatur, farina ex eo quaedam perinde efficax:* Vt videatur eſſe ſententia, in farinam, ſeu tenuiſſimum puluerem teri hunc lapidem, qui puluis flos appelletur. Id vero quam longe et a ſcriptoris mente, et a rei veritate abhorreat, teſtis Aetius, lib. 2. de re med. cap. 23. p. 52. vbi de lapide Aſio: *Huic,* inquit, *quiddam agnaſcitur, puluiculo farinae piſtrinorum parietibus inſidenti ſimile, quod florem Aſiae petrae vocant.* Graecus MS. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λίθος, . . . ὃν δὲ καλοῦσιν Ἄσιον· πυῤῥοειδὴς κατὰ τὴν χροιὰν καὶ τὴν σύστασιν . . . Ἐπιτρέπεται δὲ αὐτῷ τι παραπλήσιον ἀλεύρῳ λεπτοτάτῳ τῷ προσιζάνοντι τοῖς τείχεις τῶν μυλω-

flos appellatur, [1] in farinam mollis, ad quaedam perinde efficax. Eſt autem *x.* ſimilis pumici rufo. Adminixtus aeri Cyprio mammarum vitia emendat: pici autem *y.* reſinaeue, ſtrumas et panos diſcutit. Prodeſt *z.* et phthiſicis [2] linctu. Cum melle *a.* vetera hulcera ad cicatricem perducit: excreſcentia erodit. Et ad beſtiarum morſus vtilis. Repugnantia *b.* curationi, ac ſuppurata ſiccat. Fit et *c.* cataplaſma ex eo [3] podagricis, mixto fabae lomento.

XXIX. (XVIII.) Idem Theophr. *d.* et [4] Mucianus eſſe aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophraſtus

1. *farina ex eo quaedam mollit perinde eff* M. 2. *lincta cum melle. Vetera.* M. *quamuis apud Dioſc. ſic vt hic legatur* 3. *Sic H. et M. podagris Gr.* 4. *Mucianus auctores ſunt eſ. al. lapid. qui partum reddunt. Theophraſt. ebur. foſſ.* M.

μυλώνων. Inſidet itaque flos ille lapidi: non ex eodem comminuto, aut friato, tritoue fit. Sic Oribaſius, lib. 13. pag. 229. *Lapidis Aſſii flos eſt ſalſugo ſummo lapidi inſidens*, etc. poſt Dioſc. lib. 4. cap. 142. et Galenum, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 257. H.

x. Eſt autem ſimilis) Flos ille lapidis Aſſii colore pumicem refert. Dioſc. loc. cit. H.

y. Pici autem, etc.*)* Dioſcorid. loc. cit. H.

z. Prodeſt et phthiſicis), Dioſc. loc. cit. Ἐκλειχόμενον δὲ τὸ ἄνθος κατὰ μέλιτος, φθισικοῖς ὠφελεῖ. H.

a. Cum melle, etc.) Dioſc. loc. cit. Πληροῖ δὲ καὶ τὰ κοῖλα τῶν ἑλκῶν . . . σὺν μέλιτι. H.

b. Repugnantia) Vetera, et cicatrici repugnantia hulcera: τὰ παλαιὰ, καὶ δυσκατέλωτα ἕλκη, Dioſc. loc. cit. H.

c. Fit et . . . podagricis.) Sic Reg. 2. et alii, non *podagris*. Dioſc. loc. cit. Καὶ ποδαγρικοῖς ἐν καταπλάσμασι μετὰ ἐρέγμου. H.

d. Idem Theophraſtus) Adde Democritum apud Albertum M. lib. I. Miner. tract I. cap. 4. E recentioribus Cardanum, et alios. Clarius vero Rueus, lib. I.

phraſtus *e.* auctor eſt et ebur *f.* foſſile candido et nigro colore inueniri, et oſſa e terra naſci, inuenirique lapides oſſeos. Palmati *g.* circa Mundam in Hiſpania, vbi Caeſar Dictator Pompeium *h.* vicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt et nigri, quorum auctoritas venit *i.* [1] in marmora, ſicut *k.* Taenarius. Varro nigros ex Africa [2] firmiores eſſe tradit, quam in Italia. E diuerſo albos tornis duriores, quam Parios. Item Lunenſem ſilicem ſerra ſecari: at Tuſculanum *l.* diſſilire igni. Sabinum fuſcum addito oleo etiam lucere. Item molas *m.* verſatiles Volſiniis inuentas, aliquas et ſponte motas inuenimus in prodigiis.

XXX.

1. *Inter V.* 2. *nigriores. M.*

lib. I. de gemmis, cap. I. vbi relatum ſibi ab integerrimae fidei hominibus ait, duos ſibi domi eſſe ex auita hereditate adamantes, qui alios ſubinde gignant, plane vt intuentes congenerem ſibi prolem eniti illos putent: aere fortaſſis circumfuſo, vi quadam adamanti ei ingenita, in aquam primum transmutato, mox indurato in adamantem. H.

e. Theophraſtus auctor eſt) Vide Theophraſtum, libro περὶ λίθων, p. 8. H.

f. Ebur foſſile) Ebenum foſſilem, qui igne non accenditur, in metallis aluminis ad Hildeſeim reperiri tradit Agricola. Hoc Theophraſtus libello περὶ τῶν λίθων quem nos emendauimus. *Dal.*

g. Palmati) Qui palmae intus fracti effigiem referant. H.

h. Pompeium) Cneium Pompeii M. filium, vt diximus lib. 3. ſect. 3. H.

i. Venit) Tantam habent *in aedificiis* auctoritatem, quantam ipſa marmora. H.

k. Sicut Taenarius) De Taenariis lapicidinis, vide Strabonem, lib. 8. pag. 367. H.

l. At Tuſculanum diſſilire igni) Sic in igne crepitat, quem Galli *Ardoeſam* appellant, parantque fere ad tegularum vſum. Frequens in Aremoricis Britonibus, Andegauiſque. H.

m. Item molas verſatiles) Quarum circumactu cultri, ac nouaculae acuuntur. H.

XXX. Nuſquam *n.* [1] hic vtilior, quam in Italia, gignitur: lapiſque, non ſaxum, eſt. In quibuſdam vero prouinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere [2] molliores, qui et cote laeuigantur, vt procul intuentibus ophitae *o.* videri poſſint. Neque eſt alius firmior: quando et lapidis natura, [3] vt lignum, ſimiliter imbres Soleſque aut hiemes non patitur, in aliis atque aliis generibus. Sunt qui *p.* et Lunam non tolerent, et qui vetuſtate rubiginem trahant, coloremue candidum oleo mutent. (XIX.) Molarem *q.* quidam pyriten vocant, quoniam *r.* ſit plurimus ignis illi: ſed *ſ.* eſt alius etiamnum

1. *autem vtil. quam Ital. gignitur lapis, qui ſaxum non eſt. M.* 2. *meliores, qui et cote lauantur.* M. 3. *ligno ſimilis imbres. M.*

n. Nuſquam hic) Nuſquam lapis *molaris* vtilior .. lapiſque *ſectilis* eſt, non ſaxi duritia. H.

o. Ophitae) Marmoris genus illud eſt, de quo ſuperius, ſect. XI. H.

p. Sunt qui et Lunam non tolerent) Alio ordine in archetypo noſtro: *Sunt et qui lunam non tolerent.* Conſiderandum autem an ſit verior lectio, *limam,* quam *lunam.* Pint.

q. leg. Molarium quidam pyriten vocant. Salmaſ. p. 90. etc.

Molarem quidam) Plinii editores ab iis verbis nouum caput auſpicati, titulum praefixere, *De curalio vel pyrite*, quo fingi nihil abſurdius potuit. Videre illi in quibuſdam exemplaribus extrita priore littera, *olarem quidam*, mox aliis permutatis, *curalium* ibi latere commenti ſunt. Nihil habet eiuſmodi germanus Plinii Index: *De molaribus lapidibus*; de quibus nempe dictum eſt proxime: *Pyrites, medicinae ex eo*, etc. Hard.

r. Quoniam ſit) Πυρίτης λίθος appellatur lapis quilibet, ex quo ignis excutitur. H

ſ. Sed eſt alius) Dioſcor. lib. 5. cap. 143. Πυρίτης εἶδος ἐςι λίθȣ, ἀφ' ȣ̃ χαλκὸς

num pyrites *t.* ſimilitudine aeris. In Cypro eum reperiri volunt, et in metallis *v.*, quae ſunt circa Acarnaniam, vnum *x.* argenteo colore, alterum aureo. Coquuntur *y.* varie ab aliis iterum tertioque in melle, donec conſumatur liquor: ab aliis pruna prius, dein melle, et poſtea lauantur, vt aes. Vſus *z.* eorum in medicina, excalfacere, ſiccare, [2] diſcutere, humorem extenuare, duritias *a.* nimias mollire. Vtuntur et crudis tuſisque ad ſtrumas

1. *Sic H. et M. Vſusque eorum Gr.* 2. *diſcutere, in M. d.*

κὸς μεταλλεύεται· ληπτέον μέν τοι τὸν χαλκοειδῆ, etc. *Pyrites lapidis genus eſt, ex quo aes conflatur. Eligi debet aeris ſimilitudine*, etc. Hard.

t. Pyrites) Pyriten lapidem viuum Gratius vocat: *Et viuum lapidem, et circa Melitenſia nectunt.* Turn. cap. 9. lib. 6. Aduerſ. *Dal.*

v. Et in metallis quae ſunt circa Acarnaniam) *Metalla*, non *metallis* in ſcripto codice, nec *Acarnaniam*, ſed *Acamanta* legitur. *Pint.*

x. Vnum argenteo) Aetius, lib. 2. cap. 20. p. 51. ex Mss. Graeco: Ὁ πυρίτης ὀνομαζόμενος, ἐοικὼς ἀργύρῳ τὴν χροιὰν, etc. H.

y. Coquuntur varie) Vide apud Dioſc. cocturae modum latius et clarius expoſitum. *Dal.*

Coquuntur varie) Hi cocturae modi latius a Dioſcoride exponuntur lib. 5. cap. 143. H.

z. Vſus eorum) Dioſc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει κεκαυμένος καὶ ὠμὸς θερμαντικὴν τῶν ἐπισκοτέντων ταῖς ὄψεσι, διαφορητικήν τε καὶ πεπτικὴν σκληρωμάτων. *Vis eſt vſti crudique excalfacere, abſtergere, effuſam oculis caliginem expurgare, duritias et diſcutere, et maturare.* In Mss. *Et duritias inius vertere.* Forte, *intus.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 9. vbi de furunculis, ſtrumis, duritiiſque maturandis: *Hoc*, inquit, *lapis molaris facit, tuſus et cribellatus, et reſinae commixtus.* H.

a. Et duritias nimias mollire) In apographo noſtro: *et duritias in ius vertere.* ſcribendum forte, *in pus vertere.* Pint.

mas atque furunculos. Pyritarum *b.* etiamnum aliqui genus vnum faciunt, plurimum habens ignis, quos viuos appellamus, [1] et ponderoſiſſimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorum maxime neceſſarii, qui clauo vel altero lapide percuſſi ſcintillas edunt: quae exceptae [2] ſulphure aut fungis aridis, vel foliis, dicto celerius ignem [3] trahunt. *c.*

XXXI. Oſtracitae *d.* ſimilitudinem teſtae habent. Vſus eorum pro pumice ad laeuigandam cutem. Poti *e.* ſanguinem ſiſtunt: et illiti *f.* cum melle hulcera, doloresque mammarum ſanant.

Zz 5 Amian-

1. ii. V. et Al. 2. *Sic ex Mss. H. et M. ſulphuratis Gr. et Al.* 3. *Sic H. et M. praebent Gr. et Al.*

b. Pyritarum etc.) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. Hoc pyritarum genus, ſeu igniariorum lapidum, *pierres a feu*, *pierres a-fuſil*, vulgus vocat. Vide Scaligerum, Exercit. 16. p. 77. Hard.

c. Ignem trahunt) Sic Mss non *ignem praebent*, vt editi. Ignem trahere, ſcite dicitur, pro excipere, concipere. Sic l. 12. ſect. 14. *iuniperi baccae piperis vim mire trahere* ac transferre in ſe dicuntur. Libro 7. ſect. 15. *Dentes candorem trahunt.* Libro 12. ſect. 27. *celeriter ſitum trahens*, hoc eſt, contrahens. Et libro 14. ſect. 27. *vinum odorem trahit.* Iterumque ſect. 19. num. 5. *Mira vitium natura, ſaporem alienum in ſe trahendi.* Plura vide in Indice. H.

d. Oſtracitae) Ὀςρίτην vocat Orpheus lib. περὶ λίθων. *Dal.*

Oſtracitae) Totidem verbis Dioſcorides lib. 5. cap. 165. Λίθος ὀςρακίτης ὅμοιός ἐςὶν ὀςράκῳ, πλακώδης καὶ εὔσχιςος, ᾧ χρῶνται ἀντὶ κισσήρεως πρὸς τριχῶν ἄρσιν αἱ γυναῖκες. *Oſtracites teſtae ſimilitudinem habet, cruſtoſus, et in laminas fiſſilis, quo mulieres ad pilos amouendos pro pumice vtuntur.* Ὄςρακον Graecis teſta dicitur. *H.*

e. Poti ſanguinem) Potu eo ſiſti menſes feminarum ait Dioſc. loc. cit. H.

f. Et illiti, etc.) Totidem verbis Dioſc. loc. cit. H.

Amiantus *g.* alumini ſimilis *h.*, nihil igni deperdit. Hic veneficiis *i.* reſiſtit omnibus, priuatim Magorum.

XXXII. Geoden *k.* ex argumento appellant, quoniam [1] complexus eſt terram, oculorum medicamentis vtiliſſimum: item mammarum ac teſtium vitiis.

XXXIII. Melitites *l.* lapis ſuccum remittit dulcem [2] mellitumque. Tuſus et cerae mixtus, eruptioni-

1. *Sic H. et M. amplexus Gr.* 2. *mellitumque tuſus. Et cerae miſtus Gr. et Al.*

g. Amiantus) Dioſc. l. 5. cap. 158. Ἀμίαντος λίθος γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ ϛυπτηρίᾳ σχιϛῇ ἐοικώς· ὃν ἐργαζόμενοι ὑφάσματα ποιοῦσιν ἐξ αὐτοῦ ὄντος ἱμαντώδους πρὸς θέαν· ἃ βληθέντα εἰς πῦρ, φλογοῦνται μέν, λαμπρότερα δὲ ἐξέρχονται, μὴ κατακαιόμενα. *Amiantus lapis in Cypro naſcitur, ſciſſili alumini ſimilis, e quo elaborato, vtpote flexili, telas ſpectaculi gratia texunt: quae ignibus iniectae ardent quidem, ſed flammis inuictae ſplendidiores exeunt.* Et hinc effitta quondam ellychnia crediderim, quae nihil igne deperderent. Anaſtaſius, in S. Silueſtro, p. 19. *Vbi candela eſt, ... nixum vero ex ſtipa amianti*: Lege, *myxum vero ex ſtupa amianti.* Rob. Conſtantinus, verbo Στυπτηρία, putat eſſe alumen plumoſum officinarum. *Alun de plume.* H.

h. Alumini ſimilis) Putri ligno, Theophr. lib. Περὶ λίθων. *Dal.*

i. Hic veneficiis) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. H.

k. Geoden) Aetitis genus, quod intra ſe terram continet, non lapidem. *Dal.*

Geoden) Habet is ex re ipſa nomen, nempe ex terra, Graeci γῆν vocant, quam intra ſe complectitur. Dioſcorid. lib. 5. cap. 169. Λίθος γεώδης ϛύφει, ξηραίνει, ἀποκαθαίρει τὰ ἐπισκοτοῦντα τοῖς ὀφθαλμοῖς. καταχρισθεῖσα δὲ μεθ' ὕδατος, μαϛῶν καὶ ὄρχεων παύει φλεγμονάς. Huius icones varias exhibet Aldrouandus, lib. 4. de metal. cap. 5. p. 591. H.

l. Melitites lapis ſuccum remittit dulcem, mellitumque tuſus. Et cerae mixtus, etc.) In

ptionibus pituitae, maculiſque corporis medetur, et faucium exhulcerationi. Epinyctidas tollit, et vuluarum dolores impoſitus velleri.

XXXIV. Gagates *m.* lapis nomen habet loci et amnis Gagis Lyciae. Aiunt *n.* et in Leucolla ex- pelli

In ſuppunctione verborum error eſt: lege, *Melitites lapis ſuccum remittit dulcem melleumque. Tuſus et cerae mixtus, etc.* Pint.

Melitites) Μελιτίτης λίθος, Dioſcorides lib. 5. cap. 151. Locum hunc Iſidorus exſcripſit, lib. 16. Orig. cap. 4. Sed apud eum mendoſe *melantes* pro *melitites.* H.

m. Gagates) Nicander in Theriacis vocat ἐγγάγγιδα πέτρην. interpres exponit γαγγίτην, quod magnus et palleſcens reperiatur in litore ad Gangas oppidum Lyciae, ſiue Gagas, cuius meminit Stephanus, eamque dum accenſa vritur, ἀποφορὰν καὶ ὀσμὴν ἀσφαλτώδη ἔχειν. Strabo gangitis lapidis nitorem τὰ ἑρπετὰ φαλάγειν tradit. Plinius c. 3. lib. 10. gegaten etiam aetiten appellari ſcribit, nihilque igne deperdere. Vide adnotata in eum locum. Rhodiginus cap. 20. lib. 13. Vide et apud Orpheum de hoc lapide verſus luculentos. *Dal.*

Gagates lapis) Nomen habet a Gage vrbe Lyciae, de qua lib. 5. ſect. 28. et ab amne praeterfluente. Dioſcor. lib 5. c. 149. Καλεῖται δὲ ὁ τόπος καὶ ὁ ποταμὸς Γάγας, παρ' ὃ τῷ στόματι εὑρίσκονται οὗτοι οἱ λίθοι. *Vocatur autem Gagas et locus et amnis, ad cuius oſtium id genus lapidum inuenitur.* Ambram nigram eſſe cenſet Aldrovandus, l. 3. de metall. c. 19. p. 418. Cardanum, et alios ſecutus. Paleas eo attrahi auctor eſt Marbod. c. 29. libro de lapid. pret. *Vicinas paleas trahit attritu calefactus.* Sic et Albertus M. lib. 2. de miner. tract. 2. cap. de gagate: *Confricatum autem trahit paleas, et incenſum ardet ſicut thus.* H.

n. Aiunt et in Leucolla expelli mari) In noſtro apogr. *Leucocolla* habetur, non *Leucola.* quid ſi legas, etſi duriuſcula correctione: *Aiunt et ad Plagiupolin expelli mari*, ex Dioſc. lib. 5. in mentione eius lapidis. *Pint.*

Aiunt et in Leucolla) Promontorium id, oppidumque Pamphyliae, de quo lib. 5. ſect. 26. H.

pelli mari, atque [1] intra *o.* XII. ſtadia colligi. Niger *p.* eſt, planus, pumicoſus, non multum a ligno differens, leuis, fragilis: odore, ſi teratur, grauis. Fictilia *q.* ex eo inſcripta non delentur. Cum vritur *r.* odorem ſulphureum reddit. Mirumque *s.*, accenditur aqua, oleo reſtinguitur. Fugat *t.* ſerpentes [2] ita, recreatque *v.* vuluae ſtrangulationes. Deprehendit ſonticum *x.* morbum et virginitatem

1. *Sic ex Mss. H. intra Gr. et Al.* 2. *ita, in* M. *d. ſerpentes nidore. V.*

o. Intra XII. ſtadia) M. D. paſſ. H.

p. Niger eſt, etc.) Dioſc. loc. cit. Μέλας δὲ κοινῶς ὑπάρχει καὶ αὐχμηρὸς, ἔτι δὲ πλακώδης καὶ κοῦφος ἄγαν. *Eſt autem niger plerumque, et ſqualidus, praetereaque cruſtoſus, et perquam leuis.* H.

q. Fictilia, etc.) Iſidorus, lib. 16. Orig. c. 4. H.

r. Cum vritur) Dioſcor. loc. cit. odorem bituminis accenſo eo reddi ait. Sulphureum, auctor libri de ſimp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 993.

s. Mirumque, accenditur aqua, oleo reſtinguitur) Notabilis memoriae error Plinii noſtri. Nam quod Nicander in Theriacis et Dioſcorid. lib. 5. tribuunt Thracio lapidi, ipſe Gagatae dedit. cauſa erroris fuit, quae ſubinde contingere ſolet: quod Dioſc. de Gagate et Thracio lapide pariter diſſerit; Notauit hoc etiam ante nos Marcellus Dioſcoridis interpres. *Pint.*

Mirumque) Solinus, cap. 22. pag. 43. Iſidorus, loc. cit. Marbodeus, lib. de lapid. pret. cap. 29. de gagate: *Ardet aqua lotus, reſtinguitur vnctus oliuo. Per ſuffumigium mulieri menſtrua reddit. Accenſus prodit fumi nidore caducos*, etc. Hard.

t. Fugat ſerpentes ita) Hoc eſt, cum vritur, nidore ſuo. Iſidorus, loc. cit. et Dioſc. lib. 5. cap. 146. Item auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 75. Nicander, in Theriac. p. 3. Vide et eius Scholiaſten, p. 7. H.

v. Recreatque vuluae) Dioſc. lib. 5. cap. 146.

x. Sonticum morbum) Epilepticum, ἐλέγχει ἐπιληπτικοὺς, inquit Dioſcorid. Sonticum tamen morbum in

tem *y.* ſuffitus. Item ex vino decoctus, dentibus *z.* medetur, ſtrumiſque *a* [1] cerae permixtus. Hoc *b.* dicuntur vti Magi in ea, quam vocant axinomantiam *c.* et peruri *d.* negant, ſi euenturum ſit, quod aliquis optet.

XXXV.

1. *cum cera perimit.* M.

in 12. tabulis interpretantur eum qui noceat, Turn. cap. 7. lib. 17. Aduerſ. *Dalecampius.*

Sonticum) Hoc eſt, epilepticum, ſeu comitialem. Nam ſuffitu prodit eos qui ſunt ei morbo obnoxii: ſtatim enim correpti eo cadunt: Dioſc. loc. cit. Ἐστι δὲ καὶ ἐπιληπτικῶν ἔλεγχος ὑποθυμιαθεὶς, etc. Aetius item, lib. 2. cap. 34. pag. 53. Iſidorus, loc. cit. Apuleius, in Apologia. Theodorus Priſcianus, lib. 2. *Latentes epilepticos, gagatis lapidis admotum fumigium, ſemper repentinis caſibus publicauit.* H.

y. Virginitatem ſuffitus) Virginitatem ideo deprehendit, quod a virgine ieiuna potus ſtatim vrinam prouocat. Idem narrant et de noſtra ambra cinerea odorata. *Dal.*

Et virginitatem) Iſidorus, loc. cit. Albertus M. lib. 2. de mineral. tract. 2. cap. 7. p. 231. de Gagate: *Aiunt autem de expertis eſſe, quod ſi colatura, et eius lotura cum raſura detur virgini, bibita retinebit eam, quod non minget. Si autem non eſt virgo, ſtatim minget: et ſic debet probari an ſit virgo.* Hoc ipſum recentiores de ambra nigra praedicant. H.

z. Dentibus medetur) *Fluidos firmat dentes, vt aiunt,* inquit Albertus, loc. cit. Marbod. item, loc. cit. *Et dilutus aqua dentes firmat labefactos.* H.

a. Strumiſque) Aetius, loc. cit. H.

b. Hoc dicuntur vti Magi in ea) Lege: *Hoc dicunt vti magi in ea quam vocant cauſimomantiam.* ἡ καυσιμομάντεια apud magos eſt μαντεία τῶν καυσίμων, rerum ſcil. quae vri poſſunt. Salmaſ. p. 252. b.

c. Axinomantiam) Ea fit gagati impoſito ſecuri candenti. *Dal.*

Axinomantiam) Sic libri omnes etiam Mss. Ἀξινομαντεία diuinatio eſt, quae fit ſecuribus, vt dictum eſt lib. 30. ſect. 5. Salmaſius in Solin. pag. 252. inauditum Magis, diuinationis genus commi-

XXXV. Spongiae *e.* lapides inueniuntur in ſpongiis, et ſunt natiui. Quidam *f.* eos tecolithos vocant, quoniam veſicae [1] medentur: calculos rumpunt in vino poti.

XXXVI. Phrygius *g.* lapis gentis nomen habet. Eſt *h.* autem gleba pumicoſa. Vritur *i.* [2] ante vino perfuſus, flaturque follibus, donec rubeſcat, ac rurſus dulci *k.* vino extinguitur, et hoc [3] ternis vicibus: tingendis *l.* veſtibus tantum vtilis.

XXXVII.

1. *medentur* M. *et calculos. V.* 2. *autem.* M.
3. *Sic ex* Mss. *H. trinis Gr et Al.*

comminiſcitur, quod in hunc Plinii locum obtrudat, ſpreta lectione vetere, καυσιμομαντείαν. H.

d. Et peruri negant) Alio ſcilicet a ſuperiore illo diuinationis genere, quocumque id demum nomine appellari oporteat. H.

e. Spongiae) Dioſcorides. lib. 5. cap. 53. Λίθοι οἱ ἐν τοῖς σπόγγοις εὑρισκόμενοι, σὺν οἴνῳ ποθέντες, τοὺς ἐν κύςει λίθους θρύπτουσιν. H.

f. Quidam eos tecolithos) Τηκολίθους, quod lapides in veſica rumpunt, et atterunt, vt ex Dioſc. diximus. Galenus, lib. 9. de fac. ſimpl. med. 258. non veſicae, ſed renum calculos rumpi eo ait. H.

g. Phrygius lapis) In Cappadocia tamen naſcitur Dioſcorides. *Dal.*

Phrygius lapis) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. *Phrygius lapis ex loco traxit vocabulum: naſcitur enim in Phrygia*, etc. Et in Cappadocia naſci tradit Dioſcor. Lib. 5. cap. 41. Hard.

h. Eſt autem gleba pumicoſa) Pumicum inſtar, modice ponderoſus, corporis compage minime ſolida, μέσως βαρὺς, οὐκ εὔτονος τῇ συγκρίσει τοῦ σώματος. Dioſcorid. loc. cit. H.

i. Vritur, etc.) Totidem verbis haec Dioſcor. et Iſidorus, locis cit. H.

k. Dulci vino exſtinguitur et hoc trinis vicibus) In vetuſto codice. *dulci vino extinguitur exterrius vicibus*, forte pro duabus vltimis vocibus, ſubſtitui poterit, *et ternis vicibus*, ſemper enim in exemplari vet. pro hoc nomine *trinus* inuenio *ternus*. Pint.

l. Tin

XXXVII. (XX.) Schiſtos et haematites *m.* cognationem *n.* habent. Haematites inuenitur in metallis: Vſtus *o.* minii colorem imitatur. Vritur *p.* vt Phrygius, ſed non reſtinguitur vino. [1] Adulteratum *q.* ſchiſto haematiten diſcernunt venae rubentes, et friabilis [2] natura. Oculis *r.* cruore ſuffuſis mire [3] conuenit. Siſtit *s.* profluuium mulierum

1. *Adulteratur ſchiſto. Haematiten diſcernunt ... friabilis eſt natura Gr. et Al.* 2. *eſt, addit Gr. in* M. *d.* 3. *congruit.* M.

l. Tingendis veſtibus tantum vtilis) Nam deterſoria facultate veſtium ſordibus exemptis, vt commodius et fidelius tincturam bibant, praeſtat. *Dal.*

Tingendis veſtibus) Dioſc. loc. cit. Λίθος Φρύγιος, ᾧ οἱ βαφεῖς ἐν Φρυγίᾳ χρῶνται. *Phrygius lapis, quo infectores in Phrygia vtuntur.* Sed et ad alios vſus Graeci medici lapidem eum adſciſcunt: Dioſc. loc. cit. Galenus, lib. 9. de fac. ſimp. med. p. 256. et alii. H.

m. Haematites) Theophr. lib. περὶ λίθων haematiten dici vult, non quod tritus ſanguineum ſuccum reddat, non quod ſanguinem ſiſtat, ſed quod ſimilis ſit *αἵματι ξηρῷ πεπηγότι*, arido ſanguini et concreto. *Dal.*

n. Cognationem habent) Quare et haematites ſchiſto adulteratur. Dioſc. lib. 5. pag. 144. moxque ipſe Plinius. A colore ſanguineo, quem reddit is cum teritur, nomen accepit, teſte Aetio, lib. 2. cap. 13. p. 50. Nec ſchiſton recentiorum vlli, nec haematiten norunt. H.

o. Vſtus minii) Dioſc. loc. cit. τῆ κινναβάρεως. H.

p. Vritur, etc.) Dioſc. loc. cit. H.

q. Adulteratur ſchiſto) Lege: *Adulteratum ſchiſto haematiten diſcernunt venae rubentes.* Salmaſ. p. 408. b. paulo poſt lege: *Proficit oculorum lacunis.* Id. ib.

r. Oculis) Dioſc. loc. cit. totidem verbis: Galenus, lib. 9. de fac. ſimpl. med. p. 254. et 255. et Marbod. lib. 1. de lap. pret. cap. 36. de haematite. H.

s. Siſtit) Dioſc. et Marbod. locis cit. H.

rum potus. [1] Bibunt *t.* eum et qui ſanguinem reiecerunt, cum ſucco Punici mali. Et *v.* in veſicae vitiis efficax. Bibitur *x.* et in vino contra ſerpentium ictus. Infirmior *y.* ad omnia haec eadem eſt, quem ſchiſton appellant. [2] Sed *z.* in iis commodior croco ſimilis, [3] peculiarius ſplendet. Proficit *a.* oculorum lacrymis in lacte muliebri: procidenteſque oculos praeclare cohibet. Haec eſt ſententia eorum, qui nuperrime ſcripſere.

XXXVIII. [4] Sotacus e vetuſtiſſimis auctoribus quinque genera haematitarum tradit, praeter *b.* magnetem. [5] Principatum dat ex iis Aethiopico, oculorum medicamentis vtiliſſimo, et iis quae pan-

1. *Sanguinis reiectionibus cum ſucco Pun. mali, veſicae vitiis effi.* M. 2. *In iis commendatior* M. 3. *clarius.* V. 4. *Sic ex* Mſſ. *H. Sed Sotacus Gr. et Al.* 5. *principatumque.* V.

t. Bibunt eum) Dioſcor. et Galenus, locis cit. et Marbodeus: *Eius ramentis ſi glarea mixta ſit oui, Succo dilutus quem punica mala remittunt, vel reſolutus aqua: iuuat hos qui ſanguinis ore Grumos emittunt,* etc.

v. Et in veſicae) Dioſcor. et Marbod. locis cit. H.

x. Bibitur et) Marbodeus: *Vino dilutus veteri, bibituſque frequenter Serpentis morſus, vel quod fit ab aſpide vulnus, Egregie curat.* H.

y. Infirmior) Totidem verbis Dioſc. lib. 5. c. 145. et Aetius, lib. 2. cap. 14. p. 50. Galenus item, loc. cit. H.

z. Sed in iis) Sed e ſchiſtis lapidibus, inquit, ille probatior multo eſt, qui croci colorem aemulatur. Dioſc. loc cit. Σχιςὸς δὲ λίθος ... ἄριςος εἶναι δοκεῖ ὁ παρακροκίζων τῇ χρόᾳ, etc. Idemque commodior, mitior, in vſu iucundior, πρᾳότερος, inquit Galenus, loc. cit. pag. 255. H.

a. Proficit) Dioſcor. loc. cit. H.

b. Praeter magnetem) Praeter id magnetis genus, quod haematiten pariter appellari ſuperius dictum eſt, ſect. 25. Hard.

[1] panchreſta *c.* appellant: item ambuſtis. Alterum *d.* androdamanta *e.* dicit vocari, colore nigro, pondere ac duritia inſignem, et inde *f.* nomen traxiſſe, praecipueque in Africa repertum. Trahere *g.* autem in ſe argentum, aes, ferrum. Experimentum eius eſſe in cote *h.* ex lapide baſanite. Reddere enim [2] ſuccum ſanguineum, et eſſe ad iocineris vitia praecipui remedii. Tertium genus Arabici facit, ſimili duritie, vix reddentis ſuccum ad cotem *i.* [3] aquariam, aliquando croco ſimilem. Quarti *k.* generis elatiten *l.* vocari, quamdiu crudus

1. *polychreſta.* V. 2. *colorem.* M. 3. *aquariam*, *in* M. *d.*

c. Panchreſta appellant) Omnibus aegritudinum generibus vtilia, πρὸς πάντα νοσήματα χρηςὰ, καὶ ὠφέλιμα· *polychreſta* quidam legunt et aptius, vt arbitror. *Dalec.*

Quae panchreſta) Πάγχρηςα, perbenigna, prorſus vtilia. H.

d. Alterum androdamanta) Locum hunc plane ad verbum exſcripſit Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. H.

e. Androdamanta) Ob firmiſſimam duritiam, qua et alia genera haematitarum percellit, et tundit, quaſi virilem, aut virorum domitorem. *Dal.*

f. Et inde nomen) Quod hominum conatus in frangendo domet, ἀνδροδάμας. Hard.

g. Trahere autem in ſe) Vt ferrum a magnete trahitur. Iſidorus, loc. cit. H.

h. In cote ex baſanite) Qui lapis nullum ex ſe ſuccum aut colorem remittit. Pro cote mortarium dicere Plinium debuiſſe, contendit Salmaſius in Solin. p. 1333. Fruſtra: tum quod ex attrito ad cotem lapide haud ſecus reddi ſuccus intelligatur, quam ex eodem, ſi teratur in mortariis: tum quod ipſa mortaria cotes appellari recte poſſint, quod ex cote fiunt. Vnde lib. 37. ſect. 54. num. de achate: *Medici coticulas inde faciunt.* H.

i. Ad cotem aquariam) Quae aqua aſpergitur. H.

k. Quarti generis, etc.) Lege: *quarti generis, etc. coctum vero, miltiten,* qui ſcil.

dus ſit: coctum vero miltiten, vtilem ambuſtis, ad omnia vtiliorem *m.* rubrica. Quinti generis [1] ſchiſton, haemorroidas [2] reprimentem. In totum autem haematitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere a ieiunis ſumendos, ad vitia ſanguinis. Item auctor, ſchiſton alterius generis quam haematiten *n.* tradit, quem [3] vocant anthraciten. *o.* Naſci in Africa nigrum, [4] attritum aquariis cotibus reddere ab ea parte, quae fuerit ab radice *p.*, nigrum colorem: ab altera, croci. Ipſum vtilem eſſe oculorum medicamentis.

XXXIX. (XXI.) [5] Aetitae *q.* [6] lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Repe-riuntur

1. *Schiſtos.* M. 2. *reprimit. Eius in totum vis omnis ſtrumas ſanare. Tritus in oleo trium drachmarum pondere, et a ieiunis bibitus, ſanat vitia ſang. M. et alterius. M.* 3. *vocat V.* 4. *tritum M.* 5. *Aetites Gr. et Al.* 6. *lapis etiam arg. etc. habet. Reperitur. M.*

ſcil. colorem habet rubricae; *anthraciten* qui carbonum: ſic *elatites* qui elates. *phaeniceum et ſpadicem* intelligit. ἐλάτη, proprie dicitur Graecis integumentum fructus palmarum, quum primum florere incipiunt. *Salmaſ.* 409. a.

l. Elatiten) Qui colorem habet ἐλάτης, hoc eſt, abietis: vt miltites, μίλτϐ, hoc eſt, rubricae. H.

m. Vtiliorem rubrica) Cuius vires in medicina ſuperius proditae, lib. 35. ſect. 14. H.

n. Quam haematiten) Supra dictum ſect. 37. nam et ipſe ſuo modo σχιςὸς, ſciſſilis eſt, quod per venarum longiuſculos ductus diffringitur. Dioſc. lib. 5. cap. 144. H.

o. Anthraciten) Qui carbonum ἀνθράκων colorem imitatur. H.

p. Ab radice) Ab humo cui lapis haeret. H.

q. Aetitae) Totidem verbis haec Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. Nomen habet ab ἀετοῖς, hoc eſt ab aquilis, quarum in nido reperitur. H.

riuntur in nidis aquilarum, ſicut in decimo *r.* volumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem et feminam. Nec ſine iis parere, quas diximus *s.*, aquilas: et ideo *t.* binos tantum. Genera *v.* eorum quatuor. In Africa naſcentem puſillum *x.* ac mollem, intra ſe et velut in aluo habentem argillam ſuauem, candidam: ipſum friabilem, quem feminei ſexus putant. Marem autem, qui in Arabia naſcitur, durum gallae ſimilem, aut ſubrutilum, in aluo habentem [1] durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa naſcentibus ſimilis, amplior tamen atque dilatatus: ceteris enim globoſa facies. Habet in aluo arenam iucundam et lapillos: ipſe tam mollis vt etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiuſius appellatur, naſcens iuxta Leucadem, [2] vbi *y.* eſt mons Taphius

1. *duritiam lapideam. M.* 2. *Sic H. et M. in Taphiuſa, qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem Gr. vbi Taphiuſa, qui locatus eſt Al.*

r. ſicut in decimo) Libro 10. ſect. 4. H.

s. Quas diximus) Loco proxime citato, his verbis: *Tribus primis, et quinto aquilarum generi inaedificatur nido lapis aetites*, etc. Vide Philoſtr. lib. 2. de vita Apollonii, cap. 7. p. 74. Hard.

t. Et ideo binos tantum) Libro 10. ſect. 4 *Excludunt pullos binos: viſi ſunt et tres aliquando.* H.

v. Genera eorum quatuor) Duo priora Iſidorus agnoſcit, lib. 16. Orig. c. 4. H.

x. Puſillum ac mollem) Reperitur multus prope Viennam in riuulo, qui montem Salomonis praeterfluit. *Dalec.*

y. Vbi eſt mons) Taphiaſſus collis, de quo diximus in Geographicis, lib. 4. ſect. 3. Hunc locum ex fide codicis Colb. 3. repraeſentamus: cum libri hactenus editi inſulſe hunc locum ita referant: *iuxta Leucadem, in Taphiuſa, qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem.* H.

phius, qui locatus eſt dextra nauigantibus ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus [1] et rotundus. Huic *z.* eſt in aluo lapis, qui vocatur callimus *a.* nec quidquam tenerius. Aetitae *b.* omnes grauidis adalligati mulieribus, vel quadrupedibus, in [2] pelliculis ſacrificatorum animalium, continent *c.* partus, non niſi *d.* parturiant remouendi: alioqui vuluae *e.* [3] excidium fit. Sed niſi parturientibus auferantur, omnino non pariunt.

XL. Eſt

1. *ac rubicundus M.* 2. *pell. vteri ſacri V.* 3. *excidunt Gr. et Al.*

z. Huic eſt in aluo lapis, qui vocatur callimus) Lege: *Huic eſt in aluo lapis, qui vocatur Calainus*, a colore ſcilicet calaino. *Salmaſ.* p. 713. b. praecedentia ſic legenda: *Quarti generis Tapiuſius appellatur naſcens iuxta Leucadem, vbi eſt mons Tapius, qui locatus eſt dextra nauigantibus ad Leucadem.* Salmaſ. p. 714. b. et 715. b.

a. Callimus) Κάλλιμος *pulcherrimus*, a nomine κάλλος. Ita Reg. 2. probatioresque codices. Tamen in Colb. 3. *calainus*: ſed, vt remur, mendoſe: quanquam lectionem eam auide Salmaſius arripit, in Solin. p. 713. H.

b. Aetitae omnes) Aëtius, lib. 2. cap. 32. pag. 54. poſt Dioſc. lib. 5. cap. 161. H.

c. Continent partus) Solini paraphraſis, cap. 37. pag. 67. *Spem vteri defendit a fluxibus abortiuis.* H.

d. Nonniſi parturiant) Nonniſi cum parturiunt remouendi: tum vero maxime auferendi, alioqui vulua corrumpitur, retento diutius partu. H.

e. Vuluae excidium fit) Ita Reg. 2. non vt vulgo, *vulvae excidunt*, quanquam ita Iſidorus lib. 16. Orig. 4. aliudque vuluae vitium, quam procidentiam eiusdem eſſe, hoc intelligimus: cum et contineri partus adalligato lapide proxime dictum ſit, tantaque vis in continendo ſtatim ſignificetur, vt niſi parturientibus auferatur, omnino non pariant. Qui hunc locum ante nos intelligeret, vt alia plurima, vidimus neminem: qui traiectione, aut ſimili vitio laborare dicerent,

XL. Eſt et lapis *f.* Samius in eadem inſula, vbi terram laudauimus *g.* poliendo auro vtilis. *h.* Vtilis et in medicina oculorum hulceribus cum lacte, quo *i.* ſupra dictum eſt modo contra veteres lacrymationes. Prodeſt *k.* et contra vitia ſtomachi potus: [1] vertigines *l.* ſedat: mentes commotas reſtituit. Quidam et morbis comitialibus vtiliter dari putant, et ad vrinae difficultates. Acopis etiam miſcetur. Probatur *m.* grauitate et candore. Vuluas *n.* et partus contineri adalligato eo tradunt.

1. *Vertiginem.* *M.*

rent, ſed deſperatione ad id adacti, complures. Res tamen ita ſe habere, comprobatamque multis recentiorum medicorum experimentis hanc lapidis aëritae vim, diſcere ex Schenkio poſſis, libr. 4. Obſerv. Medic. pag. 647. Hard.

f. Eſt et lapis Samius) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 4. Dioſcorides lib. 5. cap. 173. Εὑρίσκεται δέ τις ἐν τῇ Σαμίᾳ γῇ λίθος, ᾧ οἱ χρυσοχόοι χρῶνται πρὸς τὸ λεαίνειν καὶ στιλβοῦν. Hard.

g. Vbi terram laudauimus) Libro 35. ſect. 53. H.

h. Poliendo auro vtilis) Inde in veteri inſcriptione SAMIARII DORYPHORΩN, qui praetorianorum, et ſatellitum Imperatoris arma, ſpicula, ferramenta ad nitorem fricabant et tergebant, gladiorumque praeterea et ſiaculorum aciem et cuſpidem exaſperabant. Turneb. libro 21. cap. 27. *Dalecamp.*

Vtilis etc.) Dioſc. loc. cit. Hard.

i. Quo ſupra dictum eſt modo) Hoc eſt, cum lacte muliebri: vt de ſchiſto proxime dictum eſt, ſect. 37. *Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebri.* H.

k. Prodeſt et contra) Dioſc. loc. cit. H.

l. Vertigines ſedat) Adiuuat ſenſuum inſtrumenta, Dioſc. *D.*

Vertigines, etc.) Dioſcorides haec paulo obſcurius, loc. cit. cum ait hanc ineſſe vim Samio lapidi, vt inſtrumenta ſenſuum adiuuet, et ab iniuria vindicet. *H.*

m. Probatur grauitate etc.) Dioſc. loc. cit. Διαφέρει δὲ ὁ λευκὸς, καὶ στιβαρός.

XLI. Arabus *o.* lapis ebori ſimilis, dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim haemorrhoidas ſanat cum lanugine *p.* linteorum, linteolis inſuper impoſitis.

XLII. Non praetermittenda eſt et pumicum natura. Appellantur quidem ita et eroſa *q.* ſaxa, in aedificiis, quae muſea *r.* vocant, dependentia, ad

n. Vuluas etc.) Dioſc. loc. cit. Δοκεῖ δὲ καὶ ὠκυτόκιεν εἶναι καὶ Φυλακτήριος τῶν συνειλῆφυιῶν, περιαπτόμενος. *Creditur et adalligatus accelerare partus, et conceptus feminarum cuſtodire.* Hard.

o. Arabus lapis ebori ſimilis) Scribo, *Arabicus*, non *Arabus*, ex Dioſc. 5. ſic c. priore, *Tertium genus Arabici facit, etc.* Pint.

Arabus lapis.) Sic MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice, Arabium Galenus vocat, lib. 9. de fac. ſimp. med. pag. 257. Ὅ γε μὴν Ἀράβιος καλέμενος λίθος, ἐοικὼς ἐλέφαντι, ξηραντικῆς καὶ ῥυπτικῆς ἐςι δυνάμενος. Dioſc. lib. 5. pag. 149. Ἀραβικόν. Iſidorus item, lib. 16. cap. 4. Arabum pro Arabico antiqui dixere: Ouidius, in epiſt. Sapphûs, verſ. 76. *Non Arabo noſter rore capillus olet:* Hoc eſt, myrrha Arabica. Quae porro de viribus Arabi lapidis produntur a Plinio, haec verbis fere totidem Dioſc. loc. cit. Qui porro ſit lapis Arabicus, non ſatis conſtat. *Hard.*

p. Cum lanugine) Hoc eſt, vt alibi dixit, cum linteolis concerptis. *Charpie.* H.

q. Eroſa ſaxa) Pumex, cauum et latebroſum ſaxum, pendens, antroſum, non tantum rari, laxi, et leuiſſimi lapides. Propertius eleg. 3. lib. 3. *Pendebantque cauis tympana pumicibus.* Virgil. 12. Aeneid. *Incluſas vt cum latebroſo in pumice paſtor veſtigauit apes, fumoque impleuit amaro.* Turneb. c. 33. 16. *Dal.*

r. Quae muſea vocant) Μεσεῖα, hoc eſt, diuerſoria eruditorum. Plinius iunior, lib. 1. Epiſt. 9. *O mare! o litus! verumque ſecretumque* μεσεῖον, *quam multa inuenitis? quam multa dictatis?* Aliud longe eſt, quod Moſaicum opus appellamus, de quo nos alibi dicturi ſumus; etſi placuiſſe aliter intelligo viris eruditis. *Hard.*

ad imaginem ſpecus arte reddendam: [1] ſed et ii pumices, qui ſunt in vſu *s.* corporum laeuigandorum feminis, iam quidem et [2] viris, atque (vt ait Catullus *t.*) libris, laudatiſſimi ſunt in Melo *v.* [3] Niſy-

Aaa 4 ro,

1. ſed et qui inopum turbis ſunt in vſu corp. lauandorum, et foeminis M. *2. viris, vt inuenio in Catulli libris M.* *3. Scyro Gr. et Al.*

s. In vſu corporum laeuigandorum feminis) Quae feminae pumicibus, atque etiam pſilothro, et volſellis pilos detrahebant, et caſtigabant, *ſtrictivellae* ſunt olim dictae: vt *incoctae*, quae nimio calamiſtrorum vſu pellem adurunt. Sic et homines effeminati ac molles, qui eo artificio vibrant et criſpant capillos, Straboni lib. 14. κατυριςαί. Tertullian. libro de pallio *vſtriculi.* Scalig.

In vſu corporum) Pullulantem in corporibus pubertatem pumicibus eradebant. Martialis, lib. 14. Epigr. 205. *Sit nobis aetate puer, non pumice, laeuis.* Hinc apud Plinium iuniorem, lib. 2. ep. XI. *Homo comptus, et pumicatus.* Nam eo mollitiei, non dicam elegantiae, deuoluti erant; vt et manus, et alias corporis partes pumice ſibi laeuigarent. Ouidius: *Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos, nec tua mordaci pumice crura teras.* Martialis, lib. 5. Epigr. 42. *Et pumicata pauperes manu monſtras.* H.

t. Vt ait Catullus) Epigr. I. *Quoi domo lepidum nouum libellum, Arida modo pumice expolitum?* quem in locum Muretus: *Pellibus* inquit, *vt nunc fit, libri etiam olim integebantur; eaeque pumice poliri ac laeuigari ſolebant.* Lepide Martialis, de bibliopola, apud quem libri eius proſtabant venales, lib. I. Epigr. 118. *De primo dabit alterone nido, raſum pumice purpuraque cultum, denariis tibi quinque Martialem.* H.

v. Laudatiſſimi ſunt in Melo, Scyro, Aeoliis inſulis) Scribo, *laudatiſſimi ſunt in Melo, in Syro, et Aeoliis inſulis*, ex ſcripto codice, nam, vt ante admonui nec ſemel, magnum diſcrimen eſt inter Scyrum et Syrum inſulas. *Pint.*

In Melo, Niſyro) Vide Notas et Emend. num. XXI. (hic poſ.) *Laudatiſſimi ſunt inſulis)* De pumicibus agitur. Prius, *in Melo, Scyro*, legebatur. Ex ſuis exempla-

plari-

ro, et Aeoliis inſulis. Probatio *x.* in candore [1] minimoque pondere, et vt quam maxime ſpongioſi aridique *y.* ſint, ac teri faciles, nec arenoſi in fricando. Vis eorum in medicina, extenuare, ſiccare, [2] tertia *z.* vſtione, ita vt torreantur carbone puro, ac toties vino reſtinguantur albo. Lauantur deinde, vt cadmia *a.*, et ſiccati conduntur, quam [3] minime vliginoſo loco. Vſus *b.* farinae eius oculorum maxime medicamentis: hulcera purgat eorum [4] leniter, expletque cicatrices, et emendat. Quidam *c.* tertia vſtione refrigeratos potius quam

1 *Et in minimo. M.* 2. *Sic ex Mss. H. trina Gr. et Al.* 3. *minimum. M.* 4. *leuiter. V.*

plaribus *in Syro* Pintianus reſcribere nitebatur. Atque ita ſane Reg. 2. At Colb. 3. *in Melonis Scyro.* Nos, *in Melo*, *Niſyro*, indubitata coniectura reponimus. Auctor ita emendandi, praeter veſtigia codicum omnium, Theophraſtus, qui libro περὶ λίθων, pag. 5. pumices laudat in primis eos qui et ἐν Νισύρῳ, et ἐν Μήλῳ reperiuntur. Euſtathius item, in Dionyſ. verſ. 526. pag. 76. molares lapides e Niſyro commendat, Νίσυρος πετρώδης ἐςὶ λίθε μυλίε. H.

x. Probatio, &c.) Totidem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 125. et Oribaſius, lib. 13. pag. 228. *H.*

y. Aridique) Plautus in Aulul. *Pumex non aeque eſt aridus, atque hic eſt ſenex.* Dalec.

z. Tertia vſtione) Poſt tertiam vſtionem. Dioſc. et Oribaſ. locis cit. *H.*

a. Vt cadmia) De cuius lotione dictum eſt. lib. 34. ſect. 22. *H.*

b. Vſus farinae, etc.) Pumicis in tenuiſſimam farinam triti. Adhibetur a Dioſcor. ad purganda ea quae pupillis offundunt caliginem: et ad explenda hulcera, perducendaque ad cicatricem. *H.*

c. Quidam . . . . refrigeratos) Per ſe ſcilicet ac ſponte refrigeratos potius, quam vino reſtinctos. In horum eſt numero Dioſcorides, loc. cit. et qui Dioſcoridem fere ſequitur, Oribaſius. *H.*

quam [1] reſtinctos, terere malunt ex vino. Adduntur etiam ad malagmata, capitum verendorumque hulceribus. Vtiliſſima *d.* fiunt ex his dentifricia. Theophraſtus *e.* auctor eſt, potores in certamine bibendi praeſumere farinam [2] eam: ſed niſi immenſo potu impleantur, periclitari: tantamque *f.* refrigerandi naturam eſſe, vt muſta feruere deſinant pumice addito.

XLVIII. (XXII.) Auctoribus *g.* curae fuere lapides mortariorum *h.* quoque [3] nec medicinalium *i.* tantum, aut ad *k.* pigmenta pertinentium. [4] Eteſium *l.* lapidem in iis praetulere ceteris: mox

Aaa 5 et

1. *extinctos M.* 2. *Sic ex Mss. H. et M. eius Gr. et Al.* 3. *nec, in* M. *d.* 4. *Ephesiumque Gr. et Al.*

d. Vtiliſſima) E farina pumicis. Κίσσηρις σμηκτικὴ ὀδόντων λεία. Dioſc. loc. cit. *H.*

e. Theophraſtus auctor eſt potores) Apud Theophr. cap. 18. lib. 9. hiſt. Eudemus Chius poſt ſeptimam veratri potionem vomitum cohibuit primum ſumpto pumice mero diluto et macerato. *Dal.*

f. Tantamque) Hoc pariter Dioſc. loc. cit. totidem verbis ex Theophraſto, cuius in hiſtoriae plantarum libro nono, cap. 18. haec produntur. *H.*

g. Auctoribus curae fuere, etc.) Lege: *Auctoribus curae fuere lapides quoque mortariorum medicinalium tantum, et ad pigmenta pertinentium.* Hic mortaria ad pigmenta pertinentia ſunt ζωγράφων θυίαι. At ſequens aetas paſſim *pigmenta* pro herbis ac ſpeciebus quibuſcunque medicinalibus vſurpauit. Vide Salmaſ. pag. 1051. b. 1052. a.

h. Lapides mortariorum) Thyitas, Hermolao. Hippocrates thyite ad terendum vtitur velut cote. *Dalec.*

i. Nec medicinalium) In quibus medicamenta piſtillo teruntur. H.

k. Aut ad pigmenta) Ad colores terendos. Ζωγράφων θυίαι. *H.*

l. Eteſium) Ἐτήσιον. Vide Notas et Emendationes, num. XXII. (hic add.) XXII. *Eteſium lapidem in iis prae-*

et Thebaicum, quem pyropoecilon *m.* appellauimus: aliqui *n.* pſaronium vocant. Tertium ex chalazio *o.* chryſiten. Medici autem et baſaniten. Hic enim lapis nihil *p.* ex ſeſe remittit. Ii autem lapides qui ſuccum reddunt, oculorum medicamentis vtiles exiſtimantur: ideoque Aethiopici maxime ad ea probantur. Taenarium vero lapidem et Poenicum *q.*, et haematiten iis medicamentis prodeſſe tradunt, quae ex croco componantur: [1] ex alio *r.* Taenario, qui niger eſt, et ex Pario lapide, non aeque medicis vtilem: potiorem ex alabaſtrite Aegyptio, vel ex ophite albo. Eſt enim hoc genus ophitis, ex quo vaſa etiam et cados faciunt.

XLIV.

1. *Alium vero Taenarium, qui niger eſt, et Parium lapidem non aeque med. vtilem: potiorem autem alabaſtriten Aegyptium, vel ophiten album V.*

praetulere ceteris) Sic MSS. omnes, Reg. 2. aliique. Sic et Plinius ipſe in indice libri huius. In libris hactenus editis, *Epheſium*, mendoſe. Iſidorus, lib. 16. Orig. cap 4. *Lapides quoque medicinalium mortariorum, et pigmentorum vſibus apti, Eteſius praecipuus, et inde colaticus: Thebaïcus quoque, et baſanites lapides, vel ex ſe ſe remittentes.* Lexicon Chymiae: Βοςρυχίτης, πυρίτης, καὶ ἐτήσιος. H.

m. Pyropoecilon appellauimus) Sic MSS. recte, non *pyrrhopoecilon*. Egimus de ea voce cum Plinio, ſect. 13. H.

n. Aliqui pſaronium) Ψαρώνιον, hoc eſt, variegati coloris, a ψαρός. Heſychius: ψαροὶ, ποικίλοι, εἶδος χρώματος. ψάρον, ποικίλον, σποδοειδές. *H.*

o. Ex chalazio chryſiten) Libro ſequenti, chalazias gemma grandinem imitatur. *Dalec.*

Ex chalazio chryſiten) Qui grandinum colorem imitatur aureis interuenientibus punctis. In indice ſimiliter, *Eteſius lapis, Thebaicus, Chalazius.* Χάλαζα grandinem, χρυσός aurum ſonat. *H.*

p. Nihil) Nullum ſuccum ex ſe ſe remittit, *cum teritur.* H.

q. Et Poenicum) Punicum, Carthaginienſem. H.

r. Ex alio Taenario) Succum ſubintellige, ex alio

Taena-

XLIV. In Siphno *s.* lapis eſt, qui cauatur tornaturque in vaſa coquendis cibis vtilia, vel ad eſculentorum vſus: quod in Comenſi Italiae lapide viridi accidere ſcimus. Sed *t.* in Siphnio ſingulare, quod excalfactus oleo nigreſcit, dureſcitque, natura molliſſimus. Tanta qualitatum differentia eſt. Nam mollitiae et trans Alpes praecipua ſunt exempla. In Belgica *v.* prouincia candidum lapidem ſerra, qua lignum, faciliusque etiam, ſecant, ad tegularum et imbricum vicem: vel ſi libeat, ad quae vocant pauonacea *x.* tegendi genera: [1] et hi quidem ſectiles ſunt.

XLV. Specularis *y.* vero (quoniam et hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in

1. *Et iidem ſect.* M. *et igne quidem durati iidem ſectiles ſunt.* V. *Pariſ.*

Taenario lapide, qui niger eſt. *H.*

s. In Siphno) Σίφνιον ποτήριον Stephano, verbo Σίφνος. H.

t. Sed in Siphnio) Iſidorus totidem verbis, lib. 16. Orig. cap. 4. Plinium ſecutus. Theophraſtus, libro περὶ λίθων, pag. 9. H.

v. In Belgica, . . . candidum lapidem) In Picardia *Pierre franche* vulgus appellat.

x. Pauonacea) Docti complures legendum putant, *pauita*, aut *pauimenta*, i. e. pauimenti modo facta et conſtructa. Ego *pauonacea* interpretor, picturatis lapidum impoſitorum quadris ad inſtar pennarum pauonis fulgentia, et ſplendentia, vt hodie fit in principum aedibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus et conſpicuis. *Dal.*

Pauonacea) Tecta ſcilicet e lapide fiſſili, in ſquamam ſecto et compoſito, in pauonum caudae ſimilitudinem picto: quem morem et in viridi lapide, qui ſectilis eſt, (ardoëſam vocant, de qua nos egimus lib. 16. ſect. 15.) obſeruant etiam noſtrates. Pannum pauonatilem dixit aetas ſequior, pro variegato in pauonum caudae ſpeciem. Vide D. Du Cange, in Gloſſario. H.

y. Specularis vero) Nomen hic lapis inuenit a natura tralucente. Quadrae ex eo fiebant, ſiue orbes, feneſtri inſertis, ad immit-

in quamlibet tenues cruſtas. Hiſpania *z.* hunc olim citerior tantum dabat, nec tota, ſed intra centum millia paſſuum circa Segobricam vrbem: iam et Cypros, et Cappadocia *a.*, et Sicilia, [1] et nuper inuentum Africa: [2] poſtferendos omnes tamen Hiſpaniae, et Cappadociae *b.*, molliſſimis [3] et ampliſſimae magnitudinis, ſed obſcuris. Sunt *c.* et in Bononienſi Italiae parte breues, [4] maculoſi, complexu ſilicis alligati, quorum *d.* tamen appareat

1. *et quod nuper V.* 2. *praeferendum tamen omnib. ex Hiſpania et Cappadocia molliſſimum et maximum, ſed obſcurum* M. 3. *et maximis, ſed* M. 4. *maculoſo complexu, etc. apparet.* M.

immittendam lucem, ad ventos excludendos, ad vicem et vſum vitreorum. Nunc ſit - ne in notitia, neſcio: in vſu certe non eſt: at olim in frequenti, qui Auguſti fere temporibus coepit. Seneca, epiſt. 60. *Quaedam noſtra demum prodiiſſe memoria ſcimus, vt ſpecularium vſum perlucente teſta clarum tranſmittente lumen.* Λίθος σπεκλάριος a Baſilio dicitur, homil. 3. in Hex. pag. 34. Vide Licetum, lib. 1. de quaeſitis per epiſt. pag. 117. Adi, ſi lubet, et Matthaeum Silvaticum, cap. 479. H.

z. Hiſpania) Haec pariter Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 5. H.

a. Et Cappadocia) De ſpeculari lapide Cappadocico, vide Strabonem, lib. 12. pag. 540. H.

b. Et Cappadociae) Subintellige, lapidibus. Locum hunc vti edidimus, ſic typi omnes, manuſcriptique probatiſſimi repraeſentant, reg. 2. et alii. In quibuſdam tamen, ſed ſane mendoſe, legas: *Praeferendum tamen omnibus Hiſpania . . . . ſed obſcurum.* Qua, quaeſo, dote ſpecularis lapis commendari poſſit, ſi ſit obſcurus, nec idem tamen mollis aut amplus? H.

c. Sunt et in Bononienſi) Hunc eſſe quem Talcum appellant, credimus. H.

d. Quorum tamen appareat natura ſimilis eis, qui in Hiſpania, etc.) Dele duas dictiones *eis qui*, et ſcribe cum maiore litera, vt ſit initium ſequentis coli, *Puteis*

reat natura ſimilis eis qui in Hiſpania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon et ſaxo [1] incluſus ſub terra inuenitur, extrahiturque, aut exciditur. Sed maiori parte foſſili natura, abſolutus ſegmenti modo, numquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc terrae quidam autumant cryſtalli modo [2] glaciari. Et in lapidem concreſcere manifeſto apparet, quod cum ferae decidere in puteos [3] tales, medullae in oſſibus earum poſt vnam hiemem in eamdem lapidis naturam figurantur. Inuenitur et niger aliquando. Sed candido natura mira, cum ſit mollitia nota, perpetiendi [4] Soles rigoreſque: nec ſeneſcit, ſi modo [5] iniuria non abſit; cum hoc etiam in [6] caementis multorum generum accidat. Inuenere et alium vſum in ramentis quoque, Circum [7] maximum ludis Circenſibus ſternendi, vt ſit [8] in commendatione candor.

XLVI.

1. *incluſi ſub ter. inueniuntur, extrahunturque aut exciduntur, ſed ma. par. foſ. na. abſoluti leg. etc. long. ampliores.* M. 2. *glaciari et in lap. concreſcere. Hoc manif.* M. 3. *Sic ex Mss. H. medullae in oſſ. earum apparent in cand. lap. na. etc. figuratae.* M. *et medullae ex oſſibus earum in eamdem lapidis naturam poſt vnam hiemem figurantur* Gr. *et Al.* 4. *Sic ex* Mss. *H. et* M. *ſolis rigoriſque* Gr. *et Al.* 5. *Sic ex Mss.* *H. et* M. *iniuria abſit* Gr. *et Al.* 6. *caementi multis generibus accidat. V.* 7. *in V. d.* 8. *maxime, etc. vt ſit commendatione hac carior. Sub Ner.* M.

teis Hiſpania effoditur, ex antiquo exemplari. *Pint.*

e. Abſolutus) A ſaxo terraque *tenui vena ſeu rima* diuiſus, et tamquam reſectus. *H.*

Abſolutus ſegmenti modo) A ſaxo terraque diuiſus, et tamquam reſectus. *Dalec.*

XLVI. Nerone Principe in Cappadocia *f.* repertus eſt lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiam qua parte fuluae inciderant venae, ex argumento *g.* phengites appellatus. Hoc [1] conſtruxerat *h.* aedem Fortunae, quam [2] Seiam *i.* appellant, a Seruio rege *k.* ſacratam, aurea *l.* domo complexus.

Quare

1. *conſtruxit* M. 2. *Seiani appellatione dicebat a Ser.* M. *Seiam appellatione dicebat Lil. Gir. Syntag. pag.* 444.

f. In Cappadocia repertus eſt) Iſidorus lib. 16. Orig. cap. 4. H.

g. Ex argumento phengites) Ex re ipſa. Nam Φέγγος ſplendorem ſonat. Meminit huius lapidis Tranquillus in Domitiano, cap. 14. his nempe verbis: *Tempore quoque ſuſpecti periculi appropinquante, ſolicitior in dies, porticuum, in quibus ſpatiari conſueuerat, parietes phengite lapide diſtinxit, e cuius ſplendore per imagines quidquid a tergo fieret, prouideret.* H

h. Hoc conſtruxerat) Nero ſcilicet, quo Principe is inuentus eſt lapis, quinque aurea ſua domo hanc aeden complexus dicitur, quando et hoc lapide aeden conſtruxit. H.

i. Seiam appellant) Seia fortaſſis ea eſt, quam D. Auguſtinus ex Varrone ſegetibus ait fuiſſe praepoſitam, quamdiu ſub terra eſſent. Seiae quoque Deae a ſerendo, Segeſtae a ſegetibus, mentio fit ſupra c. 2. lib. 18. Fit et cap. 48. lib. 8. mentio Fortunae a Seruio dicatae. *Dal.*

Quam Seiam) Sic libri omnes, etiam Mss. Gruteri inſcriptio, p. 79. SIEIAE. FORTVNAE, mendoſe, credo, pro *Seiae*. Seiam Deam a ferendo dictam vidimus ſupra, lib. 18. ſect. 2. H.

k. A Seruio Rege) De hac aede Fortunae a Seruio Tullio dedicatam, Liuius ſub finem libri 10. p. 187. Fortunae breui ſacratam ait Plutarchus, in quaeſt. Rom. p. 281. Διὰ τί Μικρᾶς Τύχης ἱερὸν ἱδρύσατο Σερϐΐος Τύλλιος ὁ βασιλεὺς, ἣν Βρέβεμ καλοῦσιν; H.

l. Aurea domo) Hanc Fortunae aedem aurea Neronis domo, de qua ſect. 24. num 5. incluſam ſignificat. H.

Quare *m.* etiam foribus [1] opertis interdiu claritas ibi diurna erat, [2] alio *n.* quam ſpecularium modo, tamquam incluſa luce, non transmiſſa. In Arabia quoque eſſe lapidem vitri modo translucidum, quo vtuntur pro ſpecularibus, Iuba auctor eſt.

XLVII.

1. *non opertis. V. opertis Gir. d. l. apertis Gr. et Al.*
2. *Sic ex Mss. H. et M. haud alios Gr. et Al.*

m. Quare etiam foribus apertis, etc.) Legend. *Quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, alio quam ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non transmiſſa.* tota domus e marmore illo phengite ſtructa erat. clauſis foribus et feneſtris, nihilominus diurna claritate illuſtrabatur, tanquam incluſa, non transmiſſa luce, alio quam ſpecularium, modo, qui lucem transmittunt, non includunt, et transmiſſa luce domum illuminant. *Salmaſ.* p. 259. 260. b. vide Sueton. in Domit. cap. 14.

Quare etiam foribus opertis) Vide Notas et Emendat. num. XXIII. (hic poſ.) *Quare etiam transmiſſa)* Sic Reg. 2. et Pintiani codex, rectiſſime. Prius legebatur inſulſe, *foribus apertis*; et mox, *haud alio quam ſpecularium modo*, quod verbis ſtatim ſequentibus aduerſatur: Emendationem noſtram Iſidori calculo comprobamus: *Phengites*, inquit ille, lib. 16. Orig. c. 4. *Cappadociae lapis, duritia marmoris, candidus atque translucidus: ex quo quondam templum conſtructum eſt a quodam rege foribus aureis, quibus clauſis claritas diurna erat.* Pliniana haec narratio, quae fidem excedere quibuſdam videtur, non paucis comprobatur exemplis. Notum inter alia Florentiae in eccleſia S. Miniatis feneſtras eſſe, in quibus pro vitro tabulae ſunt ex alabaſtrite, quindecim pedes altae: et eccleſia tamen, foribus quamuis opertis, luce perfunditur. H.

n. Haud alio quam ſpecularium modo) Dele negationem *haud*, ex antiquo codice rectiſſime, vt declarant verba ſtatim ſequentia. *Pint.*

Alio quam ſpecularium modo) Nam ſpeculares lucem transmittunt, non includunt, transmiſſaque luce domum illuminant: Phengites lapis lucem in aede includit, et ex ſe fundit. H.

XLVII. Nunc ad operarios lapides tranſiſſe [1] conueniat, primumque cotes ferro acuendo. Multa earum genera: Creticae *o.* diu maximam laudem habuere: ſecundam Laconicae ex Taygeto monte vtraeque oleo indigentes. Inter *p.* aquarias Naxiae laus maxima fuit: mox Armeniacae, de quibus *q.* diximus. Ex oleo et aqua Ciliciae pollent, ex aqua *r.* Arſinoeticae. Repertae ſunt et in Italia aqua trahentes *s.* aciem *t.* acerrimo [2] effectu. Necnon et trans Alpes, quas paſſernices *v.* vocant.

1. *Conuenit. V. conueniet.* M. 2. *Sic ex Mss. Hard. aquae trahentes aciem acerrimo affectu* Gr. *et Al. effectu. V.*

o. Creticae diu) Alfenus, in leg. Caeſar. 15. Dig. de Publicanis: *Caeſar cum inſulae Cretae cotarias locaret, legem ita dixerat: Ne quis praeter redemptorem poſt Idus Martias cotem ex inſula Creta fodito, neue eximito. Cuiuſdam nauis onuſta cotibus*, etc. H.

p. Inter aquarias) Quae aqua indigent, quae aſperguntur aqua. H.

q. De quibus diximus) Sect. 10. H.

r. Ex aqua Arſinoeticae) *Exinoeticae*, non *Arſinoeticae*, in noſtro apographo. cenſeant docti. *Pintian.*

Arſinoeticae) Vel ex oppido Cypri Arſinoe, de quo lib. 5. ſect. 35. Nam et Cypriis cotibus commendatio praecipua fuit, vt dictum eſt ſect. 10. Vel, quod ſimilius veri arbitror, ex Arſinoe Ciliciae oppido, de quo libro 5. ſect. 22. quod huius regionis cotes proxime pollere ex oleo et aqua dictum eſt, vti has ex aqua. Hard.

s. Trahentes) Acutam reddentes aciem cultrorum, vt quam acerrime poſtea ſecent. H.

t. Trahentes aciem) Vide quae de hac voce diximus, ſect. 30. Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 3. *E cotibus aliae aquariae ſunt, aliae oleo indigent in acuendo: ſed oleum lenem, aquariae aciem acerrimam reddunt.* H.

v. Paſſernices) Vox Celtica. H.

vocant. Quarta *x.* ratio eſt ſaliua hominis proficientium, in tonſtrinarum officinis, [1] inutilis fragili mollitia. Flaminitanae *y.* ex Hiſpania citeriore in eo genere praecipuae.

XLVIII. [2] E reliqua *z.* multitudine lapidum, tofus aedificiis inutilis eſt [3] mortalitate *a.* mollitiae. Quaedam tamen loca [4] non alium habent, ſicut

1. *inutili et frag. mollitia. Laminitanae. V.* 2. *Reliqua multitudo lapidum in totum aedificiis inutilis eſt. Gr. et Al.* 3. *mortali mollitie V. moroſitate. Quaedam. Pariſienſ.* 4. *morem alium.* M.

x. Quarta) Quartum obtinent locum eae cotes quae ſaliua aſperguntur, et molliores fiunt. H.

y. Flaminitanae) Sic etiam Mss. Forte *Flaminianae* a Flaminio quopiam redemptore, ſeu publicano: vt a metallorum dominis Livianum aes, et Salluſtianum, appellatum eſſe meminius, lib. 34. ſect. 2. Vel *Damanitanae* a Damania, Hiſpaniae citerioris oppido, de quo diximus lib. 3. ſect. 4. H.

z. *E reliqua*) Vide Notas et Emendationes, num. XXIV. (hic add.) *In eo genere mollitiae*) In libris hactenus editis, *Reliqua multitudo lapidum in totum aedificiis inutilis eſt*, quod abhorret ſane a ſimilitudine veri longiſſime. Regius 2. codex: *Reliqua multitudine lapidum totus aedificiis*, etc. Nos e ſuperiore voce litterula repetita, *E reliqua multitudine*, et mox indubitata emendatione *tofus* ſcripſimus. Emendandi auctor Iſidorus, lib 19. Orig. cap. 10. vbi hunc locum exſcribit. *Tofus*, inquit, *aedificiis inutilis eſt*, *fundamentis aptus*, *mortalitate mollitiae. Ex aeſtu enim et halitu maris fricatur*, *et verberatur imbribus.* Et Plinianus Index: XLVII. *De cotibus.* XLVIII. *De tophis.* XLIX. *De ſilicum naturis.* Tophum alii, alii tofum ſcribunt. Voſſium vide in Etymol. Tofum noſtrates vocant, *du Tuf.* Laquearibus olim cum pumice expetitus. Ouid. lib. 2. Faſtor. *Antra ſubit tofis laqueata*, *et pumice viuo*: *Garrulus in primo limine riuus erat.* H.

a. *Mortalitate*) Ob mollitiem minime durabilis. H.

ſicut Carthago in Africa. Exercetur halitu maris, fricatur vento, [1] et verberatur *b.* imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam et tectorii [2] calce roditur. Sciteque dictum eſt, ad tecta eos pice, ad vinum calce vti, quoniam ſic muſta *c.* condiunt. Alia *d.* mollitia circa Romam Fidenati, et Albano. In Liguria quoque, Vmbria *e.*, et Venetia, albus lapis dentata ſerra ſecatur. Hi tractabiles in opere, laborem *f.* quoque tolerant, ſub tecto *g.* dumtaxat. Aſpergine et gelu pruinisque rumpuntur in teſtas: nec contra humores et auram maris robuſti. Tiburtini ad reliqua fortes, vapore *h.* diſſiliunt.

XLIX.

1. *Et verberata.* V. 2. *calx.* V.

b. Et verberatur imbri) Non inſueta Plinio locutio. Vide lib. 14. ſect. 27. extrema. H.

c. Sic muſta condiunt) Plinius lib. 14. ſect. 24. *Africa gypſo mitigat aſperitatem vini, nec non aliquibus ſui partibus calce.* H.

d. Alia mollitia) Vitruvius, lib. 2. c. 7. p. 26. de lapicidinis: *Sunt enim*, inquit, *aliae molles, vti ſunt circa Vrbem rubrae, Pallienſes, Fidenates, Albanae,* etc. Hard.

e. Vmbria, etc.) Vitruvius loc. cit. *In Vmbria, et Piceno, et Venetia, tofus albus, qui etiam ſerra dentata, vti lignum ſecatur.* H.

f. Laborem) Onera tectorum. H.

g. Sub tecto dumtaxat) Vitruuius, loc. cit. *Si ſunt in apertis et patentibus locis, gelicidiis et pruinis congeſta, friantur et diſſoluuntur: item ſecundum oras maritimas ab ſalſugine exeſa diffluunt: neque perferunt aeſtus.* H.

h. Vapore diſſiliunt) Vitruuius: *Tiburtina vero, et quae eodem genere ſunt omnia, ſufferunt, et ab oneribus, et a tempeſtatibus iniurias: ſed ab igni non poſſunt eſſe tuta: ſimulque vt ſunt ab eo tacta, diſſiliunt et diſſipantur: ideo quod temperatura naturali paruo ſunt humore,* etc. H.

Vapore) Calore. H.

XLIX. Nigri ſilices optimi: quibuſdam in locis et rubentes. [1] Nonnuſquam *i.* vero et albi, ſicut in Tarquinienſi Anicianis *k.* lapicidinis circa lacum Volſinienſem. *l.* Et in [2] Statonienſi ſunt, quibus ne ignis quidem nocet. Iidem et in [3] monumentis ſcalpti, contra vetuſtatem quoque incorrupti permanent. Ex iis *m.* formae fiunt, in qui-

1. *Nonnunquam.* M. 2. *Stratonenſi* M. 3. *monumenta* Gr. *monumentis locati* M.

i. Nonnuſquam vero) Quae contractiore paulo oratione Plinius, haec fuſiore et explanatiore multo Vitruuius, lib. 2. c. 7. p. 27. *Sunt vero*, inquit, *lapicidinae complures in finibus Tarquinienſium, quae dicuntur Anicianae: colore quidem quemadmodum Albanae, quarum officinae maxime ſunt circa lacum Vulſinienſem: item praefectura Statonienſi. Ea autem habent infinitas virtutes: neque enim his gelicidiorum tempeſtas, neque tactus ignis poteſt nocere: ſed ſunt firmae, et ad vetuſtatem permanentes... Id autem maxime iudicare licet e monumentis quae ſunt circa municipium Ferentis ex his facta lapicidinis: namque habent et ſtatuas amplas factas egregie, et minora ſigilla, floreſque, et acanthos eleganter ſcalptos: quae cum ſint vetuſta, ſic apparent recentia, vti ſint modo facta. Non minus etiam fabri aerarii de his lapicidinis in aeris flatura formas habent comparatas, et ex his ad aes fundendum maximas vtilitates, etc.* Hunc Plinii locum exſcripſit Iſidorus, lib. 19. Orig. cap. 10. H.

k. Anicianis) Siue ex aliquo Etruriae loco, vt ſuſpicabamur ad librum 3. ſect. 8. ſeu, quod nunc verius remur, ab Anicia familia, penes quam eius loci poſſeſſio fuerit, nomen id tractum ſit. Nam Boëtius, qui ex ea familia fuit, ſibi praedia villaſque in montibus Aureliae fuiſſe teſtatur. H.

l. Et in Statonienſi) Vulgo, *Lago di Mezzano.* Eſt et lapis Gabinus pariter igni imperuius, Tacito teſto, lib. 15. Annal, pag. 254. H.

m. Ex iis formae) Gallis, *des moules*, in quibus nummi, ſtaticulae, aliaque ejuſmodi, ex aere, argento, auro, plumbo. Trebellius Pollio, in Victoria, p. 200. *Cuſi*

bus aera funduntur. Eſt et *n.* viridis [1] ſilex, vehementer igni reſiſtens, ſed nuſquam copioſus: et vbi inuenitur, lapis, non ſaxum *o.*, eſt. [2] E reliquis pallidus in caemento raro vtilis. Globoſus *p.*, contra iniurias fortis, ſed ad ſtructuram infidelis, niſi multa [3] ſuffrenatione *q.* deuinctus. Nec certior *r.* fluuiatilis, ſemper veluti madens.

L. Reme-

1. *lapis Gr. et Al.* 2. *In reliquis. M.* 3. *ſuffarcinatione. M.*

Cuſi ſunt eius nummi aerei, aurei et argentei: quorum hodieque forma exſtat apud Treuiros. Prius enim nummi fundebantur, tum deinde ad ſummam perfectionem atque abſolutionem feriebantur. Unde Triumviri monetales, aeri, auro, argentoue flando ſimul ac feriundo praefici dicebantur. H.

n. Eſt et viridis ſilex) Vide Notas et Emendationes, num. XXV. (*hic adi.*) *Eſt et viridis ſilex, globoſus etc.*) Libri hactenus editi, etiam et Mſſ. quidam, *eſt et viridis lapis.* At de ſilicum uniuerſo genere nunc eſſe ſermonem, non antecedentia modo ſuadent, ſed et ea quoque quae ſubſequuntur. De nigris hactenus, rubentibuſque, et albis: nunc de viridi, pallido, globoſo, fluuiatilique ſilice agit. Admonuit erroris Iſidorus, qui locum hunc integerrima fide deſcripſit, lib. 19. Orig. cap. 10. *Viridis ſilex*, inquit, *vehementer et ipſe igni reſiſtens, ſed nuſquam copioſus, et ubi invenitur, lapis, non ſaxum eſt. Pallidus in caemento raro utilis. Globus contra injurias fortis, etc.* H.

o. Non ſaxum eſt) Quod majus, aſperius, duriuſque, quam lapis, eſt. H.

p. Globoſus) Sic etiam Mss. omnes, Reg. Colb. alii. Iſidorus, lib. 19. Orig. cap. 10. *Globus.* Quid ſi *gilvus*, vel *giluus* legas? nam de ſilicum coloribus, nigro, rubro, albo, viridi, pallido, eſt ei ſermo. Nec *globoſus* tamen omnino diſplicet, ob ea quae ſequuntur: Et quod ſect. 62. extrema, globoſi lapidis mentio fit. H.

q. Suffrenatione) Colligatione, arctaque ſtructura, quae lapidem veluti freno retineat. Sic Iſidorus, lib. 19. Orig. cap. 10. *Globus contra injurias fortis, ſed in ſtructuris infidus: niſi fuerit multa*

L. Remedium *s.* eſt in lapide [1] rubro, aeſtate eum eximere, nec ante biennium eum inſerere tecto, domitum tempeſtatibus. Quae *t.* ex eo laeſa *v.* fuerint, in ſubterranea ſtructura aptantur

 vtilius.

1. *dubio Gr. et Al.*

multa ſuffrenatione devinctus. H.

r. Nec certior fluuiatilis) Silex nimirum. Iſidorus, loc. cit. *Fluuiatilis ſilex ſemper veluti madens eſt.* H.

s. Remedium) De quo non conſtat an ſit duraturus, et offenſiones externas toleraturus. *Dalec. Remedium in lapide dubio eſt*) Legendum non *dubio*, ſed *humido*, ſeu *vdo.* Pint.

Remedium eſt in lapide rubro) Contra nimiam lapidis rubri mollitiam, remedium eſt, eum biennio ſub dio liquere, vt dometur tempeſtatibus, antequam in aedificiis adhibeatur. Vide Notas et Emend. num. XXVI. (hic add.) *Remedium eſt in tempeſtatibus*) Vidit Pintianus hunc locum in mendo cubare, cum legeretur, *Remedium eſt in lapide dubio*: itaque, *udo*, vel *humido* potius, legi cenſuit oportere. Nos *rubro*, auctore Vitruuio. Sic enim ille, lib. 2. cap. 7. pag. 27. *Cum ergo propter propinquitatem neceſſitas cogat ex rubris lapicidinis, et quae ſunt Vrbi proximae, copiis vti: ſi qui voluerint ſine vitiis perficere, ita erit praeparandum: Cum aedificandum fuerit, ante biennium ea ſaxa non hieme, ſed aeſtate eximantur, et iacentia permaneant in locis patentibus. Quae autem a tempeſtatibus eo biennio tacta laeſa fuerint, ea in fundamenta conjiciantur: cetera quae non erunt vitiata, ab natura rerum probata, durare poterunt ſupra terram aedificata.* Vitruuianae orationi ſimillimam eſſe Plinianam, perſpicuum eſt. Remedium, inquit, in rubro lapide, qui circa Vrbem eruitur, et mollior eſt, etc. Nam molliorem eſſe eum, ipſe prius admonuit ſuperiore ſect. *Alia mollitia*, inquit, *circa Romam*: quod ex Vitruuio pariter liquet, ita ſcribente: *Sunt enim aliae lapicidinae molles, uti ſunt circa Vrbem rubrae*, etc. vt ſuo loco indicauimus. H.

t. Quae ex eo) Vitruuius, lib. 2. cap. 7. pag. 27. H.

v. Laeſa) A tempeſtatibus. H.

vtilius. Quae reſtiterint, tutum eſt vel caelo *x.* committere.

LI. Graeci *y.* e lapide duro, [1] aut ſilice aequato *z.* conſtruunt veluti lateritios parietes. Cum ita fecerint, iſodomon *a.* vocant genus ſtructurae. At cum inaequali craſſitudine [2] ſtructa ſunt, pſeudiſodomon. Tertium *b.* eſt emplecton, tan ummodo frontibus politis: reliqua fortuito collocant. Alternas *c.* coagmentationes fieri, vt commiſſuras [3] antecedentium medii lapides obtineant, neceſſarium eſt in medio quoque pariete, ſi res patitur: ſi minus, vtique a lateribus. [4] Medios *d.* parietes

1. *Sic ex Mss. H. vel M. ac Gr. et Al.* 2. *ſtructi. V.* 3. *antecedentium lapidum medii lateres. V.* 4. *et medio. V.*

x. Vel caelo committere) Ex eo lapide ſupra terram aedificare. Vitruuius, loc. cit. H.

y. Graeci e lapide) Haec totidem verbis Vitruvius, lib. 2. cap. 8. pag. 28. Hard.

z. Aequato) Aequalis craſſitudinis ac latitudinis. H.

a. Iſodomon) Vitruvius cap. 8. lib. 2. *Dalec.*

Iſodomon vocant) Ἰσόδομον, cum omnes lapidum ordines in ſtructura aequales ſunt: cum vero ſunt inaequales, ita ut verſus inferior exempli cauſa ſit lapidum ſeſqui pedalium, pedalium vero ſuperior, tunc ψευδισόδομον Graeci vocant. H.

b. Tertium eſt emplecton) Vitruuius, loc. cit. *Altera ſtructura* eſt, *quam* ἔμπλεκτον *appellant, qua etiam noſtri ruſtici utuntur: quum frontes poliuntur, reliqua ita vt ſunt nata, cum materia collocata, alternis alligant coagmentis. Sed noſtri celeritati ſtudentes, erecta coria locantes, frontibus ſeruiunt, et in medio farciunt .... Ita tres ſuſcitantur in ſtructura cruſtae: duae frontium, et una media fracturae.* H.

c. Alternas) Tum fiunt alternae coagmentationes, cum maiores lapides minoribus inferuntur vicibus alternis.

d. Medios parietes farcire fractis caementis. Dictyotheton vocant reticulatam ſtructuram

tes farcire fractis caementis, [1] diamicton *e.* vocant. Reticulata *f.* ſtructura, qua frequentiſſime Romae ſtruunt, rimis opportuna eſt. Structuram *g.* ad normam et libellam fieri, et ad perpendiculum reſpondere oportet.

LII. (XXIII.) [2] Et ciſternas arenae purae et aſperae quinque partibus, calcis quam vehementiſ-

 ſimae

1. *Dictyotheron vocant reticulatam ſtructuram, quam .... rimis opportunam* Gr. et Al. 2. *Oportet et ciſternas fieri harenae purae quinque partibus* M. *conſtitui conuenit*, eo, quod ſequitur expuncto.

cturam, quam frequentiſſime Romae ſtruunt rimis opportunam) Noſter codex non *dictyotheton* habet, ſed *diomechon*, vt legendum credam *diamicton*, hoc eſt per medium mixtum. ſcribo igitur aliter et diuerſa ſuppunctione, ex eodem, ſic: *Medios parietes farcire fractis caementis, diamicton vocant. Reticulata, quam frequentiſſime Romae ſtruunt, rimis opportuna eſt.* Pint.

e. Diamicton vocant) Διὰ μικτῶν, ob immixta, ſiue iniecta inter medios parietes caemento. Vide Notas et Emend. num. XXVII. (hic poſ.) *Si minus, rimis opportuna eſt*) Locum hunc interpolatores hactenus corrupere inſigniter, et praepoſtera interpunctione, et totius perturbatione ſententiae, in hunc modum: *Si minus utique a lateribus medios parietes farcire fractis caementis. Dictyochecton vocant reticulatam ſtructuram, quam frequentiſſime Romae ſtruunt, rimis opportunam.* Nos conditiuorum librorum fidem integerrime ſecuti ſuo nitori locum reſtituimus. Et Pintianus in ſuo codice *Diamicton* legit. Διὰ μικτῶν architecti genus illud ſtructurae nuncupauere ſcilicet, ut medici ſua medicamenta Διὰ κωδειῶν, aliaque ſimilia nuncuparunt. Hard.

f. Reticulata) Reticulatum opus dicitur, cum lapides in quadrum ſecti, non iacentes, ſed in latus ſtantes collocantur, inſtar ſcutariarum teſſellarum, *en loſange.* Noſtri vocant, *Maſſonnerie maillée.* Vitruvius, lib. 2. cap. 8. pag. 27. *Structurarum genera ſunt haec. Reticulatum, quo nunc omnes vtuntur,*

ſimae duabus conſtrui conuenit, fragmentis ſilicis non excedentibus libras. [1] Ita ferratis vectibus calcari ſolum, parieteſque ſimiliter. Vtilius geminas eſſe, vt in priore vitia conſidant aquae, atque per colum in proximam transeat maxime pura aqua.

LIII. Calcem *h.* e vario lapide Cato *i.* Cenſorius improbat. [2] Ex albo *k.* melior. Quae ex duro, ſtructurae vtilior: quae ex fiſtuloſo, tectoriis. Ad

1. *Praeterea. V.* 2. *Ex albo melior quam ex duro, et ſtructurae vtilior Gr. et Al.*

vtuntur, et antiquum, quod incertum dicitur. Ex his venuſtius eſt reticulatum: ſed ad ruinas (an *rimas?*) *faciendas ideo paratum, quod in omnes partes diſſoluta habet cubicula et coagmenta.* H.

g. *Structuram ad normam*) Norma, *l'équerre.* Libella, *le niveau.* Perpendiculum, *le plomb.* H.

h. Calcem e vario lapide Cato Cenſorius improbat) Vitruuius cap. 5. lib. 2. Omittit Plinius, talem calcem confectam e teſtis buccinarum, et aliorum id genus piſcium, memoratam a Dioſcor. *Dalecampius.*

i. Cato Cenſorius) Libro de re ruſt. cap 38. pag. 33. *Lapidem bonum in fornacem, quam candidiſſimum, quam minime varium indito.* H.

k. Ex albo melior, quam ex duro; et ſtructura utilior) Scribe cum minore, *ex albo melior*, et adiunge praecedentibus, deinde cum maiore, ut ſit initium alterius caeſi, *Quae ex duro ſtructurae utilior*, ex vetuſto codice. *Pint.*

Ex albo melior) Vide Notas et Emendationes, num. XXVIII. (hic adi.)

Ex albo melior - tectoriis) Prius legebatur, *ex albo melior, quam ex duro, et ſtructurae vtilior.* Erroris admonuit, non Pintiani modo codex, ſed et Vitruuius, lib. 2. cap. 5. pag. 24. *De calce*, inquit, *diligentia eſt adhibenda, uti de albo ſaxo aut ſilice coquatur: et quae erit ex ſpiſſo et duriore, erit utilior in ſtructura: quae autem ex fiſtuloſo, in tectoriis.* Sic etiam Palladius, lib. 1. de re ruſt. cap. 10. pag 14. *Calcem quoque ex albo ſaxo duro, vel Tiburtino .... coquemus .... Quae erit ex ſpiſſo et duro ſaxo, ſtructuris conuenit: ex fiſtuloſo*

Ad vtrumque *l.* damnatur ex ſilice. Vtilior *m.* eadem ex effoſſo lapide, quam ex ripis fluminum collecto Vtilior e molari, quia eſt quaedam pinguior natura eius. Mirum, aliquid, poſtquam arſerit, accendi aquis.

LIV. Arenae tria genera. Foſſitia *n.*, cui quarta *o.* pars calcis addi debet: [1] fluuiatili aut marinae, tertia. Si *p.* et teſtae tuſae tertia [2] pars addatur, melior materia erit. Ab Apennino *q.* ad Padum non inuenitur foſſitia, [3] nec trans maria.

Bbb 5 LV. Rui-

1. *fluuiatilis, et marina, cui tertia. Si vero et* V. 2. *pars calci addatur.* *Al.* 3. *nec marina.* M.

fiſtuloſo vero, aut molliori lapide, tectoriis adhibetur utilius. H.

l. Ad vtrumque) Sentire contra Vitruuius videtur, lib. 2. cap. 5. pag. 24. H.

m. Vtilior eadem) Ita Vitruuius, lib. 2. cap. 4. pag. 23. H.

n. Foſſitia, etc.) [Haec pariter Vitruuius, lib. 2. cap. 5. pag. 24. Sic et Palladius, lib. 1. cap. 10. pag. 14. apud quem *teſtae cretae*, pro *tritae*, perperam legi credimus. H.

o. Cui quarta pars calcis addi debet) De maceratione calcis ad albarium opus Vitruuius c. 7. lib. 2. de arena c. 4. lib. 2. et Palladius c. 10. lib. 1. *Dalec.*

p. Si et teſtae) Vitruvius, loc. cit. H.

q. Ab Apennino ad Padum non inuenitur foſſitia) In ſcripto exemplari, non legitur *Padum*, ſed *earum.* ſcribendum puto, *Ab Apennino ad vrbem non inuenitur, etc.* nam ſequitur ſtatim: *Ruinarum vrbis ea maxima cauſa eſt, etc.* Pint.

Ab Apennino) Vitruuius, lib. 2. pag. 26. *Maxime vero licet conſiderare, quod qua mons Appenninus regiones Italiae Etruriaeque circumcingit, prope omnibus locis non deſunt foſſitia arenaria: trans Apenninum vero, quae pars eſt ad Adriaticum mare, nulla inueniuntur: item Achaia, Aſia, et omnino trans mare, ne nominantur quidem.* Sed Philandri notas ad eum locum conſule. H.

LV. Ruinarum Vrbis ea maxime cauſa, quod *r.* furto calcis ſine ferrumine ſuo caementa componuntur. Intrita *s.* quoque quo vetuſtior, eo melior. In [1] antiquarum aedium legibus inuenitur, ne recentiore trima vteretur redemptor. *t.* Ideo [2] nulla tectoria eorum rimae foedauere. [3] Tectorium *v.* qui-

1. *antiquis V.* 2. *nullae. V.* 3. *Sic ex Mss. H. et M. tectoriumque Gr. et Al.*

r. Quod furto calcis ſine ferrumine ſuo caementa componuntur) In eodem, *fulto*, non *furto*, recte. noſtrates architecti *lectum* vocant. *Pint.*

Quod furto calcis) Vt pingentium furtum in minio, lib. 33. ſect. 40. ſic modo in calce tectorum rapinam coarguere, plane videtur. Ferrumen, id quod alligat, glutinatque, Latini vocant: vnde ferruminare, pro glutinare, tralatitium eſt. In tectoriis calx ferruminis vicem praebet, quod caementa ligat, vt dicetur ſect. 68. Eo deſtituta, rimas fere agere, ac diſſolui neceſſe eſt. Huc Caius Caeſar Germanicus alludebat, cum teſte Tranquillo, cap. 53. *Senecam tum maxime placentem, commiſſiones meras componere, et arenam eſſe ſine calce diceret.* H.

s. Intrita quoque) Intritam calcem vocat, vt cum Hermolao, aliiſque credimus, quae longo tempore macerata ſit, ac fermentata. Vitruuium lege toto capite ſecundo libri ſeptimi, pag. 129. H.

t. Redemptor) Redemptores, proprie et ex antiqua conſuetudine dicebantur, qui certo pretio conducebant vniuerſum aliquod opus faciendum. H.

v. Tectorium quidem) Vitruuius, lib. 7. cap. 3. pag. 132. et Palladius, lib. 1. cap. 15. tria arenae coria, tria marmoris deſiderant, vt ſit opus et ſolidum, et adeo nitens, vt etiam expreſſas imagines aſpicientibus remittat. Tectorium, illinimentum eſt, et quaſi incruſtatio parietis, quae fit gypſo, calce, etc. Conſtat pluribus coriis, *plusieurs couches de chaux et de plaſtre. Calicata aedificia* Feſtus appellat, quae ſunt *calce polita.* H.

quidem niſi ter arenato *x*., et bis marmorato *y*. inductum eſt, non ſatis ſplendoris habet. Vliginoſa *z*., et vbi ſalſugo vitiat, teſtaceo *a*. ſublini vtilius. In Graecia tectoriis etiam [1] arenatum quod inducturi ſunt, prius *b*. in mortario ligneis vectibus ſubigunt. Experimentum *c*. marmorati eſt in ſubigendo, donec rutro non cohaereat. Contra *d*. in albario opere, vt macerata calx ceu glutinum *e*. haereat.

1. *harenarum. Alii et M.*

x. *Arenato*) Hodie *mortarium* appellamus, quod fit ex arena et calce. Marmoratum, quod e marmore trito et calce: Nam caementa marmorea, ſiue aſſulae, quas marmorarii ex operibus deiiciunt, pilis ferreis contunduntur, cribriſque excernuntur. Eae autem excretae calci miſcentur. Vitruuium vide, lib. 7. cap. 6. pag. 138. et Dioſc. libro 5. cap. 133. Galli marmoratum vocant, *du ſtuc*. H.

y. *Marmorato*) Marmoratum fit e marmore trito et calce viua. *Dal.*

z. *Vliginoſa*) Loca humida et ſalſugine infecta, tectorio ſublini debent, quod fiat e teſtis tuſis. H.

a. *Teſtaceo*) Vitruuius, lib. 7. cap. 4. *de politionibus in humidis locis*, pag. 134. *Pro arenato teſta trulliſſetur*. Hard.

b. *Prius in mortario*) Mortarium dicit pro alueo, loco, conceptaculo, vbi adnitente certatim hominum multitudine materia pinſitur, ac ſubigitur. Vitruvius, lib. 7. cap. 3. p. 133. *Graecorum vero tectores, non ſolum his rationibus vtendo faciunt opera firma, ſed etiam mortario collocato, calce et arena ibi confuſa, decuria hominum inducta ligneis vectibus pinſunt materiam: et ita ad certamen ſubacta tunc vtuntur*. H.

c. *Experimentum*) Vitruvius quaſi paraphraſtes eſto, loco cit. pag. 142. *Marmorati ita materies temperetur, vti cum ſubigitur, non haereat ad rutrum, ſed purum ferrum e mortario libretur*. Rutrum inſtrumentum eſt, quo ſtructores vtuntur, ad inducenda parietibus tectoria: *vne Truelle*. H.

d. *Contra in albario opere*) Albarium opus fit ex calce ſola, vel ſolo gypſo: eaque re a ceteris tectorii generibus

haereat. [1] Macerari *f.* nonniſi [2] ex gleba *g.* oportet. In Elide aedes eſt Mineruae, in qua frater Phidiae [3] Panaenus tectorium induxit lacte et croco ſubactum, vt ferunt: ideoque ſi [4] teratur in ea hodieque ſaliua pollice, odorem croci ſaporemque [5] reddit.

LVI. [6] Columnae in aede [7] denſius *h.* poſitae craſſiores videntur. Genera *i.* earum quatuor. Quae

1. *Sed macerari Gr. et Al.* 2. *Sic ex Mss. H. et M. a gleba Gr. et Al.* 3. *Panneus Gr. et Al.* 4. *teratur ea hodieque ſaliuato pollice Alii.* 5. *Sic ex Mss. H. reddere traditur Gr. et Al.* 6. *Sic ex Mss. H. columellae Gr. et Al.* 7. *denſae. M.*

bus diſcriminatur, quae arenam aut marmor adſciſcunt. Opifices in eo genere ALBARII in vetuſto lapide appellantur, apud Gruterum, pag. 642. H.

e. Ceu glutinum) Ita Vitruuius, lib. 7. cap. 4. pag. 130. et poſt eum Palladius, lib. 1. cap. 14. pag. 15. *Opus quoque albarium ſaepe delectat, cui calcem debebimus adhibere, cum multo tempore fuerit macerata. Ergo ut vtilem probes, aſcia calcem quaſi lignum dolabis. Si nuſquam acies eius offenderit, et ſi quod aſciae adhaeret, fuerit molle atque viſcoſum, conſtat albariis operibus conuenire.* H.

f. Macerari) Vitruuius, loco cit. pag. 129. *Erit albarium opus recte, ſi glebae calcis optimae ante multo tempore, quam opus fuerit, macerabuntur*, etc. H.

g. *Ex gleba*) Cum in gleba eſt. H.

h. Denſius poſitae) Cum anguſtius eſt inter columnas ſpatium. Tullius *intercolumnium* nuncupat: Galli, *l'eſpacement des columnes.* H.

i. Quatuor) Vitruuius c. 1. 2. 3. lib. 4. Tria tantum genera is recenſet: Ionicam, Corinthiam, Doricam. *Dalec.*

Genera earum quatuor) Totidem Vitruuius enumerat, lib. 4. cap. 6. extremo, pag. 73. Noſtrates vocant, *l'ordre Dorique, l'Ionique, l'ordre Toſcan, l'ordre Corinthien.* Quintum adiiciunt, ex Ionico, Corinthioque, compoſitum, *l'ordre compoſite.* H.

Quae ſextam partem altitudinis in craſſitudine ima habent, Doricae vocantur: quae nonam, Ionicae: quae ſeptimam, Tuſcanicae. *k.* Corinthiis eadem ratio, quae Ionicis. [1] Et *l.* differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eadem eſt altitudo, quae colligatur craſſitudine ima: ideoque graciliores videntur: Ionici enim capituli altitudo, tertia pars eſt craſſitudinis. Atque *m.* ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars [2] latitudinum delubri. In Epheſiae Dianae aede, de *n.* qua prius fuit ſermo, primum columnis ſpirae *o.* ſubditae, et [3] capitula *p.* addita. Placuitque altitudinis octava pars in craſſitudine, et *q.* vt ſpirae haberent craſſi-

1. *Sed V.* 2. *altitudinem. M.* 3. *Sic ex Mss H. capitella Gr. et Al.*

k. Tuſcanicae) Vitruuius, libro 4. cap. 7. pag. 75. de Tuſcanica ratione: *Columnae*, inquit, *ſint ima craſſitudine, altitudinis parte ſeptima.* H.

l. Et differentia) Vitruvius, lib. 4. cap. 1. pag. 59. *Ionici capituli altitudo, tertia pars eſt craſſitudinis columnae: Corinthii, tota craſſitudo ſcapi.* Scapum noſtrates vocant, *le vif de la colomne.* H.

m. Antiqua ratio) De qua Vitruuius, lib. 4. cap. 7. pag. 75. H.

n. De qua prius fuit ſermo) Sect. 21. H.

o. Spirae ſubditae) Spirae ſunt tori ſive anuli baſium, qui ſerpentium, ſeu funis conuoluti ſimilitudinem referunt: *les rondeaux, anelets, aſtragales, ou tondins, le tore ou le baton, qui compoſent la baſe de la colomne.* Ex his et baſis ipſa ſpira nuncupatur. Feſtus: *Spira dicitur baſis columnae, unius tori, aut duorum.* H.

p. Et capitula) *Le chapiteau de la colomne.* H.

q. Et ut ſpirae) Et ut baſis in altitudine haberet dimidium craſſitudinis columnarum: et ei dimidiae craſſitudini pars ſeptima detraheretur, ut fieret juſta menſura craſſitudinis ſummae columnae, ſiue capituli. H.

craſſitudinis dimidium, [1] ſeptimaeque partes detraherentur ſummarum craſſitudini. Praeter has ſunt, quae vocantur Atticae columnae, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

LVII. (XXIV.) Calcis et in medicina magnus vſus. Eligitur *r.* recens, nec aſperſa aquis: vrit, diſcutit, extrahit, incipienteſque *s.* ſerpere hulcerum impetus coërcet. Aceto *t.* et roſaceo temperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoque cum adipe ſuillo, aut liquida reſina ex melle medetur: eadem *v.* compoſitione et ſtrumis.

LVIII. Maltha e *x.* calce fit recenti. Gleba *y.* vino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuillo et

1. ſeptimam eius partis detrahentibus. V.

r. Eligitur, etc.) Haec totidem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 133. H.

s. Incipienteſque) Dioſc. loc. cit. Marcellus Empiricus, cap. 4. pag. 42. et Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Hard.

t. Aceto, etc.) Auctores iidem proxime appellati. H.

v. Eadem compoſitione) Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. Hard.

x. Maltha) Maltha, vetus dictio, mollem ſignificat. Lucilius 28. Satyr. *Inſanum vocant, quem foeminam et maltham dici volunt.* Bitumen, *maltham natiuam* vocari, vide ſupra cap. 104. lib. 2. *Dalecampius.*

Maltha e calce) Palladius, libro 1. cap. 17. pag. 16. *Hoc genus malthae adhibebimus . . . . . . picis liquidae quantum volueris, et tantumdem ſumes vnguinis, quod vocamus axungiam, vel ſevum. Tunc in olla vtrumque miſcebis, et coques, donec ſpumet: deinde ab igne remouebis. Cum fuerit eadem refrigerata permixtio, calcem minutim ſuperadiicies, et ad vnum corpus omnia mixta reuocabis.* Et cap. 41. pag. 35. *Malthae calidariae compoſitio talis eſt: Hammoniacum remiſſum, ficum, ſtupam, picem liquidam . . . . item ſeuum liquefactum*, etc. Aliter Feſtus: *Maltha dicitur a Graecis pix cum cera mixta.* H.

y. Gleba) Gleba calcis. Hard.

et ficu, duplici z. [1] linamento: quae res omnium tenaciſſima, et duritiam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur ante.

LIX. Cognata *a.* calci res gypſum eſt. Plura eius genera. Nam *b.* e lapide coquitur, vt in Syria ac Thuriis: et e terra foditur, vt in Cypro, ac [2] Perrhaebis *c.*: e ſumma tellure et Tymphaicum *d.* eſt. Qui coquitur lapis, non *e.* diſſimilis alabaſtritae eſſe debet, aut *f.* marmoroſo. In Syria duriſſimos ad id eligunt, coquuntque fimo bubulo, vt celerius vrantur. Omnium *g.* autem optimum fieri compertum eſt e lapide ſpeculari, ſquamamue talem habente. Gypſo madido ſtatim vtendum eſt,

1. *linimento. V.* 2. *Thebis: ſumma.* M.

z. *Duplici linamento*) Sic typi omnes. Mss. *liniamento.* Forte, *linimento*: ut ſit ſententia, duplici corio malthae ſi tectoria parietum inducantur, nihil fore tenacius. H.

a. Cognata calci res gypſum eſt) De hoc locutionis genere Iuret. ad Symmach. lib. 3. cap. 31. *Dal.*

b. Nam et e lapide) Quae deinceps ſequuntur, vſque ad ea verba, *Vſus gypſi,* etc. tradita totidem verbis a Theophraſto, lib. περὶ λίθων, pag. 13. et 14. H.

c. *Ac Perrhaebis*) Περὶ Τυμφαίαν, καὶ περὶ Περραιβίαν, inquit Theophraſt. loc. cit. De his vtriſque Aetoliae populis, Plinius, lib. 4. ſect. 3. H.

d. Tymphaicum eſt) A Tymphaeis Aetolibus, quibus vicini Perrhaebi ſunt, c. 2. lib. 4. quam a Tymphaeis Macedonibus. *Dal.*

e. Non diſſimilis alabaſtritae) Talis in Sequanis ad oppidum Pollinium in pago S. Lothini reperitur, et ab incolis alabaſtrum vocatur. Haec ex Theophr. lib. περὶ λίθων. *Dal.*

f. Aut marmoroſo) Lapidi marmoreo, hoc eſt, marmori. Theophr. loc. cit. Καίουσι μαρμάρους, etc. H.

g. Omnium autem) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 3. Gypſi *plura genera: Omnium autem optimum, lapis ſpecularis: Eſt enim ſignis aedificiorum, et coronis gratiſſimus.* H.

eſt, quoniam [1] celerrime coit ac ſiccatur: tamen rurſus tundi et in farinam reſolui patitur. Vſus *h.* gypſi in albariis, ſigillis *i.* aedificiorum et [2] coronis *k.* gratiſſimus. Exemplum illuſtre, C. Proculeium *l.*, Auguſti Caeſaris [3] familiaritate ſubnixum, in maximo ſtomachi dolore gypſo *m.* poto, conſciuiſſe ſibi mortem.

LX. (XXV.) Pauimenta originem apud Graecos habent elaborata arte, picturae ratione, donec *n.* lithoſtrota expulere eam. Celeberrimus fuit

1. *celerrime ſiccatur M.* 2. *coriis M.* 3. *familiarem in maximo M.*

h. Vſus gypſi in albariis) Veteres etiam gypſo arma dealbaſſe cum noctu vellent hoſtes aggredi ut ſuos ab adverſariis dignoſcerent, monſtrant Herodotus in Urania, et Pauſanias initio lib. 10. Vſos quoque ad claudenda vini dolia, operculaque continenda, monſtrat hic locus Arbitri in Satyra: *Statim,* inquit, *allatae ſunt amphorae vitreae diligenter gypſatae, quarum in ceruicibus pittacia erant affixa cum hoc titulo: Falernum Opimianum annorum centum.* Cicero vero Medeam Ennii manibus gypſatiſſimis quare dicat, vide Victorium c. 13. lib. 30. Politianum cap. 27. Miſcell. Muretum Variar. c. 17. lib. 8. *Dal.*

i. Sigillis) Paruis ſignis, ſeu ſtatuis, et ſimulacris. *H.*

k. Coronis gratiſſimus) Coronis admiſceri prohibet Vitruuius cap. 3. lib. 7. *D.*

Et coronis) Coronicem noſtrates vocant, *la corniche.* Vide Baldum, de ſignific. Vocabulorum Vitruvian. verbo, *Corona.* Coronides eae ſunt in contignationibus, ornamenti magis cauſa, quam neceſſitatis. H.

l. C. Proculeium) Egimus de eo, lib. 7. ſect. 46. H.

m. Gypſo poto) Gypſum epotum ſtrangulare ſcribit pariter Dioſc. libro 5. cap. 134. Ποθεῖσα δὲ πνίγει τῷ κατὰ πνιγμὸν τρόπῳ, Hard.

n. Donec lithoſtrota) Λιθόστρωτα, *lapidibus ſtrata,* ſignificat. Pauimenti genus, teſte Iſidoro, libro 15. Orig. cap. 8. e paruulis cruſtis, teſſellisque tinctis in varios colores. Sic modo et e latere coctili, atque adeo

fuit in hoc genere Soſus, qui Pergami [1] ſtrauit quem vocant aſaroton *o.* oecon, quoniam *p.* purgamenta coenae in pauimento, quaeque euerri ſolent, veluti *q.* relicta, fecerat paruis e [2] teſtulis tinctiſque in varios colores. Mirabilis ibi columba bibens, et aquam vmbra capitis [3] infuſcans. Apri-

1. Sic ex Mss. H. ſtatuit Gr. 2. Sic ex Mss. H. teſticulis Gr. et Al. 3. infuſcans, abripiente alia eſcam. Ludentes videres in canthari labro. Apricantur aliae ſcabentes ſeſe. Pauimenta. V. Pariſienſe.

e ligno fiunt variis figuris ſectilia pauimenta. Nunc vulgo Muſaica nuncupant. Hard.

o. Aſaroton oecon) Ἀσάρωτος οἶκος domum ſonat, quam verrere ſcopis omiſerint, ab α et σαίρω: nam in iis pauimentis quaſi purgamenta coenae remanſiſſent humi, ſic erant depicta. Vſi hac voce Sidonius, aliique. Papinius in primis, lib. I. Sil. vbi ſic canit: *Dum vagor aſpectu, viſuſque per omnia duco, Calcabam nec opimus opes. Nam ſplendor ab alto Defluus, et nitidum referentes aera teſtae Monſtrauere ſolum, varias vbi picta per artes Gaudet humus, ſuberantque nobis aſarota figuris.* Hoc poeta ſignificat: tam ſolum marmoreis teſſellis pictum ac variegatum fuiſſe, quam tectum ipſum ac fornicem pellucidis ac ſplendidiſſimis teſtis obductum: a quibus lux ſplendorque longe lateque quodammodo deflueret. Eas porro nitidiſſimi ſpeculi more modoque pauimenti figuras, atque aſarota repraeſentaſſe. Cum igitur eo perueniſſet Statius, atque oculos huc illucque circumduceret, necdum ad ſolum oculos adieciſſet, non ante quid calcaret, animaduertiſſe, quam ſublatis oculis pauimentum per teſtulas illas tranſpiceret. Ita Petauius in Notis ad orat. Themiſtii XVIII. pag. 486. H.

p. Quoniam purgamenta) Inerant et aliae figurae ibi pictae, vt ex ſequentibus intelligetur. *Mirabilis ibi*, etc. H.

q. Veluti) Quaſi relicta ibi fuiſſent, in pauimento erant elaborata e teſtulis, tinctis in varios colores. H.

Apricantur aliae [1] ſcabentes *r.* ſeſe in canthari labro.

LXI. Pauimenta credo primum facta quae nunc [2] vocamus barbarica, atque ſubtegulanea *s.*, in Italia [3] fiſtucis *t.* pauita: hoc [4] certe ex nomine *v.* ipſo intelligi poteſt. Romae ſcalpturatum *x.* in Iouis Capitolini aede primum factum eſt poſt tertium Punicum bellum initum. Frequentata vero pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio eſt Lucilianus *y.* ille verſus: [5] Arte pauimento, atque emblemate vermiculato.

LXII.

1. *lauantes, in M.* 2. *Sic ex* Mss. *H. et M. reuocamus Gr. et Al.* 3. *fiſtucata, hoc* M. 4. *aperte.* M. 5. *Sic ex* Mss. *H. Ante pauimenta, atque emblemata vermiculata Gr. et Al.*

r. Scabentes ſeſe) Sic omnes editi, cum Reg. 2. In Colb. 3. *lauantes.* H.

s. Subtegulanea) Quae ſunt ſub tegulis, in cauis aedium, ὑπόϛεγα, quibus ſubdialia opponuntur, ὕπαιϑρα H.

t. Fiſtucis pauita) De fiſtuca diximus iamdudum. Machina eſt vulgo nota, qua pauitores vtuntur ad complananda pauimenta, et eſt vtrimque anſata: *belier, hie, Demoiſelle.* H.

v. Ex nomine ipſo) Nam pauimenta a pauiendo dicta, id eſt, feriendo: ut ipſum inſtrumentum pauicula appellatur. H.

x. Scalpturatum) Variis ſcalpturis elegantius factum. Hard.

y. Lucilianus) Verſus Lucilii hi ſunt: *Lexes compoſtae, vt teſſerulae omnes Arte pauimento, atque emblemate vermiculato.* Hoc eſt, dictiones compoſitae, quemadmodum ſunt teſſerulae in pauimento ex arte et emblemate picto tinctoque. Hard.

LXII. Subdialia z. Graeci inuenere talibus domos a. contegentes [1] tractu b. [2] tepente: ſed fallax, vbicumque imbres gelant. Neceſſarium c. binas d. per diuerſum coaſſationes ſubſterni, capita e.

 earum

1. *facile tractu Gr. quod quidem facile V.* 2. *Sic ex Mss. H. repente Gr et Al.*

z. *Subdialia Graeci inuenere*) Hanc totam rationem vide prolixe et diligenter explicatam a Vitruuio c. 1. lib. 7. et Palladio c. 9. lib. 1. *Dal.*

Subdialia) Quae ſunt ſub dio. H.

Subdialia) Vitruuius, libro 7. pag. 128. *Sub dio vero maxime idonea facienda ſunt pauimenta*, etc. Ὑπαίθρα Graeci vocant: noſtri, *des terraſſes*: In aedificiorum ſcilicet ſumma parte detectas ambulationes, aurae captandae gratia relictas, praeſertim in calidioribus regionibus. H.

a. *Domos contegentes*) In Graeciae calidiore tractu domos quidem tectis non operiunt, ſed aedificiorum ſumma parte recluſas et detectas ambulationes relinquunt aurae captandae gratia, quae vaporoſum caelum refrigeret, et praecipue feruidis aeſtatis noctibus. *Dal.*

b. *Tractu*) Calidiore caeli tractu. H.

c. *Neceſſarium*) Vitruvius, libro 7. cap. 1. pag. 128. *Cum coaſſatum fuerit, ſuper altera coaſſatio transverſa ſternatur, clauiſque fixa duplicem praebeat contignationis loricationem. Deinde ruderi nouo tertia pars teſtae tuſae admiſceatur: calciſque duae partes ad quinque mortarii mixtionibus praeſtent reſponſum. Statuminatione facta rudus inducatur, idque pinſum abſolutum, ne minus pede ſit craſſum. Tunc autem nucleo inducto, vti ſupra ſcriptum eſt, pauimentum e teſſera grandi circiter binum digitum caeſa ſtruatur, faſtigium habens in pedes denos, digitos binos.* Sic etiam Palladius, lib. 1. cap. 9. H.

d. *Binas*) Duplex ſubſterni debet tabularum ordo contrario ſitu, directus ſcilicet atque tranſuerſus: extremitates earum clauis figendi, ne torqueantur. H.

e. *Capita earum*) Vitruvius, pag. 127. *In ſingulis tignis extremis partibus axis, bini claui figantur, vti nulla ex parte poſſint ſe torquendo anguli excitare.* H.

earum praefigi ne torqueantur, et ruderi *f.* nouo tertiam partem teſtae tuſae [1] addi: deinde rudus, [2] in *g.* quo duae quintae calcis miſceantur, pedali craſſitudine fiſtucari. *h.* Tunc *i.* nucleo *k.* craſſo ſex digitos induci, et *l.* ex teſſera grandi non minus

1. addere: rudus in quo duae quintae partes calcis M.
2. in quo duae calcis, quinque miſceantur. V.

f. Ruderi nouo) Rudus nouum fit e lapide tum primum contuſo, aut teſtis, addita vna parte calcis ad duas: rediuiuum, ſeu renovatum e veteri, fit ex pavimentis, aut aedificiis dirutis, adiectis duabus partibus calcis ad quinque. *D.*

Ruderi nouo) Rudus novum eſt materia pauimenti, hoc eſt, ſaxa recens contuſa, ſeu teſtae confractae cum calce ad pauimentum faciendum. Vitruuius, loco cit. mortarium vocat. Ruderationem facere Galli, *bourder.* H.

g. In quo duae quintae) Legendum ex Vitruuii loco allato videtur, permutatis voculis duabus, *in quo quintae duae calcis miſceantur*: hoc eſt, in quo quintae parti ruderis ſiue mortarii duae calcis partes miſceantur: Nam ille, *calciſque duae partes ad quinque mortarii*, etc. Hard.

h. Fiſtucari) Fiſtucationibus magna cura ſolidari, inquit Vitruuius, pag. 126. hoc eſt, fiſtuca exaequari. De fiſtuca diximus ſect. ſup. Hard.

i. Tunc) Tunc alterum corium ruderis alterius craſſum ſex digitis inducatur. Hard.

k. Nucleo craſſo) Corio, cruſta, tectorio. *Nucleus* medium pauimenti corium, media cruſta. Itali *animam* vocant. Is Vitruuio fit ex teſtae tribus patribus et vna calcis. *Dal.*

Tunc nucleo) Vitruuius, pag. 127. *Inſuper ex teſta nucleus inducatur, mixtionem habens ad tres partes vnam calcis, vti ne minore ſit craſſitudine pauimentum, digitorum ſenum. Supra nucleum, ad regulam et libellam exacta, pauimenta ſtruantur, ſiue ſectilibus, ſeu teſſeris.* H.

l. Et ex teſſera) Teſſeras ſiue ſcutulas in pauimento vocant fruſtra quadrata et rotunda. H.

minus alta duos digitos ſtrui. Faſtigium *m.* vero ſeruari in pedes denos ſeſquuncem: ac diligenter cote [1] deſpumare *n*: quernisque *o.* axibus contabulare. Quae torquentur, inutilia putant: [2] immo et *p.* filicem aut paleam ſubſterni melius eſſe, quo *q.* minor vis calcis perueniat. Neceſſarium *r.* et globoſum lapidem ſubiici. Similiter fiunt ſpicata *s.* teſtacea.

Ccc 3 LXIII.

1. *deſpumari, quernisque aſſeribus contabulari. V.*
2. *Sic ex Mss. H. imo ſilicem aut paleam ſubſtern. M. imo et filice, etc. V. et vitruu. et ſilice aut palea Gr.*

m. Faſtigium) Faſtigium pauimenti ſic pauliſper attolli debet, vt in ſingulos denos pedes attollatur pollice vno cum dimidio: tum cote laeuigandum eſt. E quercu tabulae ſiue aſſeres eligendi. H.

n. Deſpumare) Polire, abſtergere, fricare, vti nulli gradus ſint in ſcutulis, aut quadratis. Vitruu. loc. cit. qui et ea deſpumandi voce vſus, lib. 7. cap. 4. pag. 135. H.

o. Quernisque axibus contabulare) Quernos aſſeres Vitruuius improbat, quoniam humorem ubi perceperunt, torquent ſe et in pauimento faciunt rimas: ex eſculo vero praefert. Idem Palladius cap. 9. lib. 1. *Dal.*

Quernisque axibus) Quernis eſculinos Vitruuius anteponit, loco cit. niſi querni tenuiores ſecti ſint. Sic et Palladius, lib. 1. cap. 9. Hard.

p. Et filicem) Sic Reg. 2. non, vt editi, *ſilice.* Vitruuius, lib. 7. cap. 1. pag. 127. *Coaſſationibus factis, ſi erit, filex: ſi non, palea ſubſternatur, vti materies ab calcis vitiis defendatur.* Palladius item, loc. cit. H.

q. Quo minor vis calcis perveniat) Ne calx, quae contignationis et coaſſationis materiam contactu vitiare poteſt, in profundum ſubeat. *Dal.*

r. Neceſſarium) Vitruuius, loco cit. *Tunc inſuper ſtatuminetur, nec minore ſaxo, quam quod poſſit manum implere: ſtatuminibus inductis, ruderetur,* etc. Statumen, pauimentorum imum ſtratum eſt. H.

s. Spicata teſtacea) Spicata pauimenta fiunt e laterculis coctilibus iunctis, et in latus proclinatis ad ſpicae

LXIII. Non negligendum eſt etiamnum vnum genus [1] Graecanici. *t.* Solo fiſtucato iniicitur rudus aut teſtaceum pauimentum: dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducitur, ſabulo, calce, ac fauilla mixtis: [2] materia craſſitudine ſemipedali ad regulam et libellam [3] exigitur, et eſt forma terrena. Si *v.* vero [4] cote depolitum eſt, nigri pauimenti viſum obtinet.

LXIV. Lithoſtrota *x.* [5] acceptauere iam ſub Sylla: paruulis certe cruſtis [6] exſtat *y.* hodieque, quod

1. *Sic ex* Mss. *H. et M. Graecanicum ... feſtucato Gr. et Al.* 2. *materiae.* M. 3. *extruitur. M.* 4. *politum eſt cote.* M. 5. *Sic H. et* M. *coeptauere Gr. et Al.* 6. *extatque hodie quod, V. Pariſ.*

cae formam. Vide Philandrum in Vitruuium. *Dal.*

Spicata teſtacea) Hoc eſt, pauimenta e teſtis ſeu laterculis, in formam ſpicae diſpoſitis. Vitruuius, lib. 7. cap. 1. pag. 128. *Item teſtacea ſpicata Tiburtina ſunt diligenter exigenda,* etc. Spicati operis iconem Philander exhibet ad eum Vitruvii locum, pag. 129. *H.*

t. Graecanici) Subintellige, pauimenti. Vitruuius, libro 7. cap. 4. pag. 135. *Graecorum hibernaculorum vſus, qui minime ſumptuoſus eſt, ſed utilis apparatus. Foditur enim intra libramentum triclinii altitudo circiter pedum binum: et ſolo fiſtucato inducitur aut rudus, aut teſtaceum pauimentum. Deinde congeſtis et ſpiſſe calcatis carbonibus, inducitur ex ſabulone, et calce, et fauilla mixta materies, craſſitudine ſemipedali, ad regulam et libellam: et ſummo libramento cote diſpumato, redditur ſpecies nigri pauimenti. Ita conuiuiis eorum, et quod poculis et ſputiſmatis effunditur, ſimul atque cadit, ſicceſcit: quique verſantur ibi miniſtrantes, etſi nudis pedibus fuerint, non recipiunt frigus ab eiuſmodi genere pauimenti.* Hard.

v. Si vero cote depolitum) Plane perpolitum. Feſtus: *Depolitum, perfectum*, etc. Hard.

x. Lithoſtrota) Opus amuſſeatum, ſiue muſeacum, ſiue muſiuum, vt apud Spartianum in Peſcennio. Inde artifices muſiuarii Theodo-

ſio

quod in Fortunae delubro Praeneſte fecit. Pulſa z. deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, e vitro: nouitium [1] et hoc inuentum. Agrippa certe in a. Thermis, quas Romae fecit, figlinum b. opus encauſto c. pinxit: in reliquis albaria

 adorna-

1. *et hoc certe inuentum Agrippa in thermis, quas etc. pinxit adornauitque non dubie.*

ſio et Valentiniano lib. 10. Codicis. Artis eius induſtriam Nilus lib. 4. Epigrammaton hoc verſu monſtrat: — πῶς ἐκ λίθε ἄλλοθεν ἄλλης Συμφερτὸς γενόμην ἐξαπίνης σάτυρος. *Dal.*

x. Lithoſtrota acceptauere) Sic Mss. non *coeptauere.* Subintellige, Romani, ſiue Latini, ſeu priſci. H.

y. Exſtat) Pauimentum ſcilicet λιθόςρωτον. *H.*

z. Pulſa deinde) Hoc eſt, vt prius pauimenta, ita poſtea et camerae teſſellato opere contexi coeptae ſunt: et quidem ex vitro, ſeu vitri partibus quadratis, aut trigonis, aut hexagonis: ex quibus quoddam quaſi teſſellatum, ac muſiuum, ſiue moſaicum, e vitro opus fiebat. Gloſſae Mss. *Muſiuum, quod fit de vitro in parietibus.* Vita ſancti Laurentii Ep. Sipontini, cap. 2. *Ex minutis vitreis lapidibus,* etc. Paulinus, epiſt. 12. *Camera muſiuo illuſa.* Ex Leone Oſtienſi, lib. 3. cap. 27. intelligitur muſiui operis artifices appellatos', *qui abſidas et arcus muſiuo componerent: quadratarios vero, qui pauimentum lapideum pulcra varietate conſternerent.* Plura de hoc argumento V. Cl. Du-Cangius congeſſit in Gloſſario, verbo *Muſiuum opus,* vnde haec fere delibauimus. Parmenſis editio: *Pulſa deinde . . . . in cameras tranſiere, vt pronum vitium: Et hoc inuentum Agrippae. Certe, etc.* penitus aſpernanda lectione. H.

a. In Thermis) Thermae Agrippae in regione Vrbis nona, a Publio Victore collocantur, in deſcript Romae. Hard.

b. Figlinum opus) parietes lateritios. Sic Mss. omnes, Reg. 2. aliique. Colbert. 3. *figulinum.* Nullus *Signinum,* vt Salmaſius interpolat, in Solin. pag. 1215. Nec iam de pauimentis ſermo. H.

c. Encauſto) Hoc eſt, ceris coloratis, et igne reſolutis. Vide quae diximus lib. 35. ſect. 41.

adornauit: non dubie vitreas facturus cameras, ſi prius inuentum id fuiſſet, aut a parietibus ſcenae vt *d.* diximus, Scauri, perueniſſet in cameras. Quamobrem [1] et vitri natura indicanda eſt.

LXV. Pars *e.* eſt Syriae, quae Phoenice vocatur, finitima Iudaeae, [2] intra montis Carmeli radices paludem habens, quae vocatur Centenia. Ex *f.* ea creditur naſci Belus amnis, quinque M. paſſ. ſpatio in mare perfluens, iuxta Ptolemaïdem coloniam. [3] Lentus hic currit, inſalubri potu, ſed *g.* caerimoniis ſacer, limoſus, vado profundus. Non niſi *h.* [4] refuſo mari arenas fatetur: fluctibus enim volutatae niteſcunt, detritis ſordibus. [5] Nunc *i.* et

1. *et originem vitri dicemus.* M. 2. *infra.* M. 3. *Lentus, ſed cerem. etc.* M. 4. *repulſo* M. 5. *Tunc et marino cred. adſtr. meatu.* M.

d. Vt diximus) Sect. 24. num. 7. *Ima pars ſcenae e marmore fuit, media e vitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriae*, etc. H.

e. Pars eſt Syriae) Haec totidem verbis Iſidorus, lib. 16. Orig. c. 15. Vide quae diximus lib. 5. ſect. 17. H.

f. Ex ea creditur naſci Belus) Supra cap. 19. lib. 5. Vide prolixam huius rei narrationem apud Rhod. ex Ioſepho capite 5. lib. 22. *D.*

g. Sed caerimoniis ſacer, limoſus, vado profundus, etc.) Lege: *Sed caerimoniis ſacer, limoſus, vado profundus, non niſi repulſus mari harenas fatetur: fluctibus enim volutatae niteſcunt detectis ſordibus. Tunc et marino credunt adſtringi meatu, non prius vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius litoris ſpatium idque tamen multa per ſaecula gignendo fuit vitro.* Salmaſ. pag. 619. a. *Dal.*

h. Nonniſi) Belus amnis, cum limoſus ſit natura, infuſi maris vi arenas fateri, et agnoſcere quaſi cogitur. Sic et Tacitus refert, lib. 5. hiſt. et Ioſephus belli Iud. lib. 2. cap. 9. H.

i. Nunc et a marino) Salis acrimonia ac mordacitate, vim eam vitri conflandi creduntur accipere, non prius utiles. H.

et a marino creduntur adſtringi morſu, non prius vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius litoris ſpatium, idque *k.* tantum multa per ſaecula gignendo fuit vitro. Fama *l.* eſt, appulſa naue mercatorum nitri, cum ſparſi per litus epulas pararent, nec eſſet cortinis *m.* attolendis lapidum occaſio, glebas *n.* nitri e naue ſubdidiſſe. Quibus accenſis permixta arena litoris, translucentes [1] noui *o.* liquoris fluxiſſe riuos, et hanc fuiſſe originem vitri.

LXVI. Mox vt eſt aſtuta et ingenioſa ſolertia, non fuit contenta nitrum miſcuiſſe: coeptus addi et magnes lapis: quoniam in ſe liquorem vitri quoque, vt ferrum, trahere creditur. Simili modo et calculi ſplendentes multifariam coepti vri: deinde conchae, et foſſiles arenae. Auctores ſunt, in India e cryſtallo fracta fieri, et ob id nullum comparari Indico. Leuibus *p.* autem aridiſque lignis coqui-

1. *Sic H. et M. nobilis Gr. et Al.*

k. Idque tantum) Ex tam exiguo ſpatio cum arenas conuehant quotannis onuſtae naues plurimae, ſufficiunt tamen ſemper recentes, quibus ille locus impellente vento impletur. Ioſephus loc. cit. Tacitus, lib. 5. hiſt. pag. 117. *Et Belus amnis Judaico mari illabitur: circa cuius os collectae arenae, admixto nitro, in vitrum excoquuntur. Modicum id litus, ſed egerentibus inexhauſtum.* H.

l. Fama eſt) Haec totidem verbis Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 15. H.

m. Cortinis) Iſidorus, *vaſis.* H.

n. Glebas nitri) E ſuccis concretis, qui cum lapidibus liqueſcentibus ad vitrum conficiendum naturali cognatione iunguntur, primae nitro deferuntur: ſecundae ſali, etc. Vide Agricolam, lib. 12. de re metall. pag. 470. H.

o. Noui liquoris) Sic Mss. omnes, et Iſidorus: non, vt typi, *nobilis liquoris.* H.

p. Leuibus) Lege: *Lenibus.* Graeci ἄκαπνα vocant, Homerus κάγκανα, quae δριμύτητα καπνῦ non habent.

coquitur, addito *q.* [1] Cyprio, [2] ac nitro, maxime *r.* Ophirio. Continuis *ſ.* fornacibus, vt aes, liquatur, maſſaeque fiunt [3] colore pingui nigricantes. Acies tanta eſt quacumque *t.*, vt citra vllum ſenſum ad oſſa conſecet, quidquid [4] afflauerit corporis. Ex *v.* maſſis rurſus funditur in officinis, tingiturque. [5] Et *x.* aliud flatu figuratur, aliud *y.* torno

1. *aere Cyprio.* V. 2. *nitro ac max.* M. 3. *colore nigricantes, pingues.* M. 4. *attigerit.* V. 5. *Et flatu figuratur, et aliquod argen. mo. caelatur. Sidon. quon. iis offic. nobilis, quas etiam excogitauerat. Hoc fu an. ra. vitri tantum. Eſt vero in Vulturn.* M.

bent. Lenibus τὰ δριμέα contraria ſunt. Apud Catonem, *lenibus lignis facito caleſcat*: apud Varronem cap. 63. lib. I. amurca decoquitur in ahenis, lenibus lignis. *Dal.*

Leuibus autem) Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 15. H.

q. Addito Cyprio) Hoc eſt, aere Cyprio. Iſidorus, *addito cupro.* H.

r. Maxime Ophirio) Mss. *Oſirio*, et *Offirio.* Quid ſi *Ophrynio*, ab oppido Troadis cognomine, cuius meminere Strabo, lib. 13. pag. 595. Harpocration, aliique? Quid ſi potius *aphronitro*? Hard.

ſ. Continuis) Sic Iſid. totidem verbis. Vitrariis aliis hodie tres ſunt fornaces, aliis duae, aliis vna. Quibus tres, hi in prima coquunt materiam, in ſecunda recoquunt, in tertia refrigerant vitrea vaſa, ceteraque opera candentia. Agricola, lib. 12. de re metall. pag. 471. H.

t. Quacumque) Quocumque quid maſſae vitri ferventis inciderit. H.

v. Ex maſſis) Iſidorus, loc. cit. H.

x. Et aliud flatu) Vti nunc moris eſt in vitrariis. Hard.

y. Aliud torno) Hoc olim: nunc obmutuit. Torno formati calices e vitro, audaces dicebantur, et plebeii tamen erant, et paruo veníbant. Martialis, libro 14. Epigr. 94. cuius lemma, *Calices audaces*: *Nos ſumus audacis plebeia toreumata vitri, Noſtra nec ardenti gemma feritur aqua.* H.

torno teritur, aliud z. argenti modo caelatur, Sidone quondam iis officinis nobili: ſiquidem etiam ſpecula excogitauerat. Haec fuit antiqua ratio vitri. Iam vero et in Vulturno a. mari Italiae arena alba naſcens, ſex M. paſſ. litore, inter Cumas atque b. [1] Liternum, quae c. molliſſima [2] eſt, pila molaque teritur. Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere vel menſura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit maſſa, quae vocatur ammonitrum

1. *Lucrinum Gr. et Al.* 2. *eſt, in V. d.*

z. *Aliud argenti*) Achilles Tatius, lib. 2. de amoribus Clitophontis, et Leucippes, poculum e vitro caelato deſcribit: Κρατῆρα παρέθηκεν μετὰ τὸν Γλαύκου τοῦ Χίου δεύτερον. ὑάλου μέν τοι ἔργον ὀρωρυγμένης, etc. In ſcalpendo porro caelandoue, ne frangerentur vitra, magna cautio fuit: nam, vt cecinit Martialis, lib. 14. Epigr. 115. cuius lemma, *Calices vitrei*: *Quibus addere plura Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus?* H.

a. *Vulturno mari*) Quod circa oſtium Vulturni amnis, quo de amne diximus libro 3. ſect. 9. p. 326. appellatione maris quod eam oram alluit, nulli alteri ſcriptori, quod quidem ſciam, vſurpata. H.

b. *Atque Liternum*) Vide Notas et Emendationes, num. XXIX. *Vulturno mari Liternum*) In libris hactenus vulgatis, *Cumas atque Lucrinum.* In Reg 2. et Colb. 3. *atque litorum.* Indubitata emendatio eſt, *atque Liternum.* Tum ex Antonino, ſiue Aethico, qui in itinere a Tarracina Neapolim, Literno Cumas tanto diſtare interuallo docet, quantum illud modo litus eſſe dicitur, quo Vulturnum mare nuncupatur, hoc eſt, VI. M. P. Tum ex Plinio ipſo, qui lib. 3. ſect. 9. haec eſſe vicina inter ſe admonet, Vulturnum, vnde mari appellatio, Liternum, Cumas: *In ora . . . Vulturnum oppidum cum amne, Liternum, Cumae Chalcidenſium.* Subpoluit hic eius loci error Camillo Pellegrino, lib. de Campania Felice, pag. 183. *H.*

c. *Quae molliſſima*, etc.) Haec deinceps totidem verbis Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 15. *H.*

trum *d.*: atque haec recoquitur, et fit vitrum purum, ac maſſa vitri candidi. Iam *e.* vero per Gallias Hiſpaniaſque ſimili modo arenae temperantur. Ferunt Tiberio Principe excogitatum vitri temperamentum, vt *f.* flexibile eſſet: et totam officinam artificis eius abolitam, ne aeris, argenti, auri, metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu, quam certior fuit. Sed quid refert? Neronis principatu reperta vitri arte, quae modicos calioes duos, [1] quos appellabant pterotos *g.*, H-S. ſex millibus *h.* venderet.

LXVII.

1. *appellabat.* M.

d. Ammonitrum) Ἀμμόνιτρον, voce conflata ab ἄμμος *arena*, et νίτρον *nitrum*. Hodie opifices *Fritta* nuncupant, teſte Caeſalpino. *H.*

e. Jam vero) Iſidorus, loc. cit. H.

f. Vt flexibile eſſet) Rhodig. cap. 30. lib. 20. narrat, cum ſupplex quidam coram Tiberio de induſtria poculum vitreum alliſum, ἄθραυστον, id eſt, illaeſum et infractum oſtendiſſet, iuſſu eius fuiſſe interfectum. Pet. Crinit. de hon. diſp. Ian. Duſ. ſuper Arbitrum lib. 3. cap. 9. *Dal.*

Vt flexibile eſſet) Et flecti ſane, ſi debite incaleſcat, poteſt: malleo duci in tenues laminas, quemadmodum viſum eſt Iſidoro, lib. 16. Orig. cap. 15. non poteſt: quantumlibet ſuffragari ei Dio videatur, qui hoc Tiberiani artificis factum amplificat, lib. 59. pag. 617. multo minus caute quam Plinius, qui ne flectendi quidem excogitatam ab eo rationem, liquido aſſeuerat; ſed crebriore id modo prodit, quam certiore fama peruulgatum. *H.*

g. Pterotos) Quaſi pinnatos et alatos, duabus anſis appoſitis. Quidam legunt *apyrotos*, et ita dici putant vaſa frigidaria. *Dal.*

Pterotos) Πτερωτοὺς, quaſi pinnatos, duabus anſis appoſitis. In Reg. 2. et Colb. 3. *petrotos.* H.

h. H-S. ſex millibus) Seſtertium ſex millia, monetae noſtratis libras efficiunt, ſiue florenos 600. H.

LXVII. In genere vitri et *i.* Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinem lapidis, quem in Aethiopia inuenit Obſidius, *k.* nigerrimi *l.* coloris, aliquando et translucidi, craſſiore *m.* viſu, atque in [1] ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddente. Gemmas *n.* multi ex eo faciunt: vidimuſque et ſolidas imagines Diui Auguſti, capti [2] materiae huius

1. *ſpeluncis. M.* 2. *Sic ex Mſs. H. et V. materia huius craſſitudinis Gr. materiam huius craſſitudinis Al.*

i, Et Obſidiana) Obſidiana illa quae Plinius memorat, factitia erant, ad ſimilitudinem lapidis Obſidiani, et in genere vitri reponebantur. Fiebat et Obſidianum rubens ad eſcaria vaſa, idem Plinius: *fit et tinctura ex genere Obſidiani, ad eſcaria vaſa totum rubens vitrum atque non tranſlucens, haematicum appellatum*; *fit et album et murrinum.* Ita legendus ille locus, vulgo corruptiſſimus. At verus Obſidianus ab Obſidio nomen nugatur. Graeci ὀψιανὸν vocant, numquam ὀψιδιανόν. Scribitur apud eundem: *multi ex eo gemmas faciunt*: heic *gemmae*, ſunt lapides annulorum, et ſic proprie, quicquid lapidum ad ornatum indueretur. *Salmaſ.* pag. 91.

Et Obſidiana.) Pocula fuere iſta factitia, ad ſimilitudinem Obſidiani ex Aethiopia lapidis. H.

k. Obſidius) Vide in Diction. Conſtant. ὀψιανὸς λίθος. *Dal.*

Obſidius) Gruteri inſcriptio, pag. 72. OBSIDIUS RUFUS. *H.*

l. Nigerrini coloris) Iſidorus lib. 16. Orig. cap. 15. *Eſt autem niger interdum, et virens aliquando, et translucidus, craſſiore viſu, et in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddente.* Et cap. 4. *Obſidius lapis niger eſt, tranſlucidus, et vitri habens ſimilitudinem. Ponitur in ſpeculis parietum, propter imaginum vmbras reddendas.* Hard.

m. Craſſiore viſu) Craſſius multo, quam vitrum, lucem tranſmittit. H.

n. Gemmas multi) Iſidorus, locis cit. Gemmas, lapides anulorum vocat. H.

ius craſſitudine: dicauitque ipſe pro miraculo in *o.* templo Concordiae Obſidianos quatuor elephantos. Remiſit et Tiberius Caeſar Heliopolitarum caerimoniis repertam ibi in hereditate eius qui praefuerat Aegypto, Obſidianam imaginem Menelai. *p.* Ex quo apparet antiquior materiae [1] origo, nunc vitri ſimilitudine interpolata. Xenocrates Obſidianum lapidem in India et *q.* in Samnio Italiae, et ad Oceanum in *r.* Hiſpania naſci tradit. Fit *s.* et tincturae genere Obſidianum, ad eſcaria varia vaſa, et totum rubens vitrum, atque non translucens, haematinon *t.* appellatum. Fit *v.* et album, et murrhinum, aut hyacinthos ſapphirosque imitatum,

1. *origo, vitri ſimilitudine. Xenoc. M.*

o. In templo Concordiae) Regione Vrbis octaua. Hoc loco *Obſidianos* etiam ſcribit Reg. 2. alibi *Obſianus* et *Obſianum:* ſed mendoſe. Index: *De Obſidianis.* Tamen Arriano: Ὀψιανὸς λίθος. Et Iſidoro, *Obſius lapis.* In Pandectis, *Obſidianus lapis.* Forte ἀπὸ τῆς ὄψεως, a viſu, ſeu tranſlucente natura. H.

p. Menelai) Helenae mariti, qui Graeciam repetens in Aegyptum eſt tempeſtate delatus. Vide Hygin. fab. 118. H.

p. Et in Samnio) Iſidorum hinc emendabis, qui locis cit. *in Samo Italiae* dixit. H.

r. In Hiſpania) In Luſitania certe reperiri, viſamque a ſe ollam ex eo lapide perpolitam, ſcribit Vaſconcellius. H.

s. Fit et) Fit etiam certo quodam tincturae genere, vt lapidem Obſidianum rubens vitrum aemuletur. H.

Fit et tincturae, etc.) Sic typi omnes, et Mss. nequicquam immutante Salmaſio, in Solin. pag. 9. *Fit et tinctura ex genere Obſidiani,* etc. H.

t. Haematinon) Αἱμάτινον, ſanguineum. H.

v. Fit et album, et murrhinum) Quod murrhinos calices imitetur, aut hyacinthi, ſapphiriue colorem. Iſidorus lib. 16. Orig. cap. 15. H.

tatum, et omnibus aliis coloribus. Nec x. eſt alia nunc materia ſequacior, aut etiam picturae accommodatior. Maximus tamen honos in candido [1] translucentibus, quam proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus vero ad potandum argenti metalla et auri pepulit. Eſt y. autem caloris impatiens, ni praecedat frigidus [2] liquor: cum addita aqua vitreae z. pilae Sole aduerſo, in tantum excandeſcant, vt veſtes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantum: [3] rurſus tota fundi non queunt,

1. *translucente.* M. 2. *liquor aut addita aqua vitrea pila ſo. ad. in tan. excandeſcit, vt veſtes exurat. Frag. temperata agglutinan. rurſus tota fundi nequeunt.* M. 3. *Sic ex Mss H. rurſus affundi ... ſibimet: veluti cum calculi Gr. ſibi nec tingi veluti V. Pariſ.*

x. *Nec eſt alia nunc materia ſequacior*) Dum flatu figuratur. Iſidorus hunc locum legiſſe aliter videtur: *Neque eſt alia*, inquit loc. cit. *ſpeculis aptior materia, vel pictura accommodatior. Maximus tamen honor in candido vitro*, etc. H.

y. *Eſt autem caloris impatiens, ni praecedat frigidus*) Lege: *Eſt autem caloris impatiens, ni praecedat frigidus liquor, cum addita aqua vitrea pila ſole aduerſo in tantum excandeſcit, vt veſtes exurat.* Salmaſ.

y. *Eſt autem*) Calorem ferre vitreus calix non poteſt, ſed igni applicitus frangitur, niſi aqua interueniat: cum tamen orbes vitrei aqua pleni Solis radiis ſic excandeſcant, etc. H.

z. *Vitreae pilae Sole aduerſo*) Cryſtallino praecipue. Inde reperta ſpeculorum vrentium materia. D.

Vitreae pilae) Lactantius, lib. de ira Dei, cap. 10. pag. 508. *Orbem vitreum plenum aquae ſi tenueris in Sole, de lumine, quod ab aqua refulget ignis accenditur, etiam in duriſſimo frigore* Plinius lib. 37 ſect. 10. *Inuenio medicos, quae ſunt vrenda corporum, non aliter vtilius id fieri putare, quam cryſtallina pila aduerſis poſita Solis radiis.* H.

queunt, praeterquam abrupta ſibimet. Tingit *a.* ars, veluti cum calculi *b.* fiunt, quos quidam abaculos appellant, [1] aliquos etiam pluribus modis verſicolores. Vitrum ſulphuri concoctum ferruminatur *c.* in lapidem.

LXVIII. At peractis omnibus, [2] quae conſtant ingenio, artem Natura faciente, ſuccurrit mirari, nihil paene non igni perfici. (XXVII.) Ignis accipit arenas, [3] ex quibus alibi vitrum, alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne *d.* lapides in aes ſoluuntur, igne ferrum gignitur: ac domatur, igne *e.* cremato lapide [4] caementa in tectis ligantur. Alia ſaepius vri prodeſt. Eademque *ee.* materia aliud gignit primis ignibus, aliud ſecundis, aliud tertiis: quando ipſe carbo vires habere

1. *aliqui. V.* 2. *quae conſtat ingenio, natura fieri.* M. 3. *ex quibus alibi plumbum, alibi pigmenta, etc.* M quae inter haec leguntur non habet. 4. *caementum tectis alligatur.* M.

a. Tingit ars) Vitra ſcilicet. Non habent has voces libri hactenus editi. Reg. 2. *Tinguit has.* Colb. 3. *tingui.* Quid propius vero videretur, nihil occurrit aliud, quam *tingit ars.* Cum praeſertim ſequenti proxime ſectione legatur: *Peractis omnibus quae conſtant ingenio, artem natura faciente. H.*

b. Calculi . . . quos . . . abaculos) Scrupos, opinor, luſorios intelligit, qui verſicolores erant. *Des dames.* Alii calculos intelligunt, quibus in ſupputatione nummorum vtimur. *Des jettons.* Hard.

c. Ferruminatur) In lapidis modum induratur. H.

d. Igne lapides) Libro 34. ſect. 2. H

e. Igne cremato lapide) Ex quo calx efficitur. H.

ee. Eademque materia) Vt de plumbo dictum eſt, lib. 33. ſect. 47. *Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus, argentum, etc.* H.

bere incipit reſtinctus, atque interiiſſe creditus, maioris fit virtutis. Immenſa et improba rerum naturae portio: et in qua dubium ſit, plura abſumat, an pariat.

LXIX. Eſt et ipſis ignibus medica vis. Peſtilentiae, quae ſolis obſcuratione contrahitur, [1] ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certum eſt. Empedocles et Hippocrates id [2] demonſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa viſcera, aut [3] contuſa, vt M. *f.* Varro: ipſis enim verbis eius vtar: Lix cinis eſt, inquit, foci. Inde enim cinis *g.* [4] luxatis

1. *ignis ſuffitum mult. V. ignes, ſi fiant multiformiter. M.* 2. *Sic etiam* M. *monſtrauere Gr.* 3. *Sic ex Mss. H. contuſa. M. Varro: ipſis enim, etc.* M. *contuſa, vt M. Varro auctor eſt: ipſis Gr. et Al.* 4. *Sic etiam V. lixiuus Gr.*

f. M. Varro auctor eſt) Duo poſtrema verba delenda, ex ſcripto codice, ſequitur enim illico verbum *inquit.* Pint.

g. Lixiuus potus medetur) Lixiuum cinerem (Graecis *κονίαν ςακτὴν*) Plautus ſimpliciter cinerem vocat in Milite. *Lixa*, aqua: inde elixare, aqua coquere. *Lixae*, qui officium ſuſtinent aquae vehendae militibus. *Lix*, cinis, vel humor cineri mixtus, hodie lixiuium. *Nonius.* Quidam legunt, *Inde enim cinis luxatis potus medetur, etc.* cinerem hic lixiuium exponentes. Vide Diction. Conſtant. in voce *κονία*. Dioſcorid. de lixiuio idipſum prodidit his verbis: *ποτίζεται πρὸς πτώματα, ῥήγματα, θλάσματα.* cap. de Fico. *Dal.*

Cinis luxatis) Sic recte Romana vetus editio: non, ut Dalecampius, *cinis lixiuus.* Cinis lixiuus dicitur, non cinis ipſe modo qui aqua eſt percolatus, ſed ipſum lixiuium liquidum. Sic enim acce-

tis potus medetur *h.* : vt licet videre gladiatores, cum *i.* [1] deluſerunt, hac iuuari potione. Quin et carbun-

[1]. *conuulſi ſunt. M. deluſerint. Gr.*

accepit et Scribonius Largus, cap. 216. *Hoc teritur ex cinere lixiua, donec laeue factum habeat mellis ſpiſſitudinem.* Iterum: *Hoc terere oportet ex cinere lixiva e caprifico vel ſarmentis, donec laeuia habeant temperamentum.* A Plinio tamen, ut ex ſequentibus liquet, pro cinere ipſo accipitur. *H.*

h. Vt licet videre gladiatores cum deluſerint) In eodem, *cum deluſerunt.* ſcribendum forte, *cum deluxarunt*: vt dici ſolet, *fregit crus*, pro *fractum eſt ei crus.* et praecedit ſtatim ante, *luxatis potus medetur.* Pint. *Vt licet videre gladiatores, etc)* Praeludunt gladiatores in arena, cum ante veram pugnam clypeos et parmas in altum mittunt, quas venuſte excipiant, haſtaſque rudes, et gladios iactant, quod *ventilare* dicitur: eludunt vero, ſiue deludunt, cum illo exercitationis genere ludere deſierint. Sic Aquilius littus definiit, qua fluctus eluderet, id eſt, ludere ceſſaret. Lipſ. c. 19. lib. 2. Saturn. *Dal.*

i. Cum deluſerunt) Deluſiſſe gladiatores dicuntur, quum, vt in digladiando fit, aliquod membrum luxarunt, aut laeſerunt, vt iam ludere non poſſint. Turnebus, lib. 21. Aduerſ. cap. 5. pag. 709. Vel potius deludere eſt, ita infeliciter ludere, vt vel nimio aeſtu, vel cauſa ſimili morbum aliquem, dolorem verbi gratia lateris contrahas: cui morbo cinerem commode adhiberi dicit inſcriptio vetus, apud Gruterum, pag. 71. ſed ficta ac recens: ΛΟΥΚΙΩ ΠΛΕΥΡΕΙΤΙΚΩ ΚΑΙ ΑΠΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΟΜΟΥ ΑΡΑΙ ΤΕΦΡΑΝ ΚΑΙ ΜΕΤ' ΟΙΝΟΥ ΑΝΑΦΥΡΑΣΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΙΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΤΩ ΘΕΩ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΣΥΝΕΧΑΡΗ ΑΥΤΩ.

Lucio

carbunculum genus morbi, quo duos Conſulares nuper abſumptos indicauimus *k.*, querneus carbo tritus cum melle ſanat. Adeo in rebus damnatis quoque, ac *l.* iam [1] nullis, ſunt aliqua remedia, vt in carbone [2] ecce et cinere.

LXX. Non praeteribo et vnum foci exemplum, Romanis litteris clarum. Tarquinio *m.* Priſco regnante tradunt repente [3] in foco eius comparuiſſe genitale e cinere maſculini ſexus, eamque quae inſederat [4] ibi Tanaquilis reginae ancillam Ocriſiam captiuam, conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullium natum, qui regno ſucceſſit. Inde *n.* [5] et in regia cubanti puero caput arſiſſe viſum,

1. *nulli incognitis, ſunt.* M. 2. *fece.* M. 3. *Sic ex Mss. H. in foco comparuiſſe M. in foco eius apparuiſſe Gr. et Al.* 4. *ibi in M. d.* 5. *et regi accubanti et puero. Al.*

Lucio lateris dolore affecto, et deſperato ab omnibus hominibus oraculum Deus reddidit. Veniret, et ex ara tolleret cinerem, et cum vino miſceret, imponeretque lateri. Et conualuit, et publice gratias egit, et gratulatus ei populus eſt. Graeca apud Gruterum mendis ſcatent. H.

k. Indicauimus) Libro 26. ſect. 4. H.

l. Ac iam nullis) Igne conſumptis. Sic lib. 2. ſect. 63. mortuos *iam nullos* vocat. H.

m. Tarquinio) Narrat hoc et Dionyſ. Halic. fabuliſque accenſet, lib. 4. Antiq. Rom. pag. 207. Arnobius, lib. 5. aduerſus gentes, pag. 169. *Sed et Deos Conſerentes . . . taceamus, quos cum ceteris ſcribit Flaccus in humani penis ſimilitudinem verſos obruiſſe ſe cineri, qui ſub ollula fuerat factus extorum: quem cum Tanaquil dimoueret Etruriae diſciplinarum perita, ſurrexiſſe ſe Deos, et neruis obduruiſſe diuinis*: etc. Pudet tam obſcena, quamuis Arnobio praeeunte, chartis mandare. *H.*

n. Inde et in regia) Sic Dionyſ. loc. cit. Liuius, lib. 1. pag.

viſum, creditumque Laris familiaris filium: Ob *o.* id Compitalia [1] et ludos Laribus primum inſtituiſſe.

t. et, in M. *d.*

1. pag. 15. Florus, lib. 1. cap. 6. pag. 17. Vide quae diximus, lib. 2. ſect. CXI. pag. 259. H.

o. Ob id Compitalia) De his egimus in Notis et Emend. ad librum 3. num. XLVI. H.